LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

Directeur et Propriétaire : Sch. MISSAKIAN
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Gobelins 19-78
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՈՒՐԲԱԹ 1 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1932
1er JANVIER 1932

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1765 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՔԵԶԻ ՀԱՄԱՐ, ՔԵԶԻ ՀԵՏ

Աշխարհացրիւ ժողովուրդ, քու ամենավերջին նլքիդ հետ ծնաւ այս օրաթերթը — ամէնէն երիտասարդը:

Ճամբայ ինկաւ քեզի հետ, պատմելու համար քու տառապանքներդ ու բաղձանքներդ, կարօտներդ ու պահանջներդ: Վիշտերուդ հետ երգելու փառքերդ: Եւ ափէ ափ, ուրիշներու հետ, արձանագրելու ամենի ճակատամարտը ինքնապաշտպանութեան եւ ազատութեան, հայրենիքի եւ անկախութեան, աշխատանքի եւ ստեղծագործութեան:

Անշուշտ, այնքան որքան կը ներէին իր ուժերը:

Որովհետեւ, չափազանց համեստ եղաւ «Յառաջ»ը, առաջին օրէն իսկ:

Ան քալեց հանգրուանէ հանգրուան:

1925 Օգոստոս 2 (հիմնարկութիւն): 1926 Փետրուար 1 (ծաւալի ընդարձակում): 1927 Յունուար 1 (օրաթերթ): Եւ ահաւասիկ 1932 Յունուար 1, — Նոր ընդարձակում ծաւալի:

Իր առաջին հոգն եղաւ հանդիսանալ հաղորդակցութեան կապ մը ամէնէն առաջ այս գաղութին մէջ, որ ինկած էր քաղաքէ քաղաք, աւանէ աւան: Ցիրուցան՝ անծայրածիր տարածութեան մը վրայ: Ուզեց նախ ճշդել համրանքը, որ պատկառելի զանգուածի մը հասած էր երկու տարուան ընթացքին, 1922-1924:

Եւ բաղդատաբար կարճ ժամանակի մը մէջ, երեւան եկաւ պատկեր մը որ եւ՛ լուսաւոր էր եւ՛ մռայլ:

Լուսաւոր՝ անոր համար որ հալածական բազմութիւնները արդէն կրցեր էին ոտքի կանգնիլ, հակառակ բոլոր զրկանքներուն: Իսկ մռայլ՝ որովհետեւ ցնդած էին մօտաւոր, նպաստաւոր հեռանկարի մը բոլոր յոյսերը: Իսկապէս նոր, չնախատեսուած, օտարոտի կեանքի մը հիմը կը դրուէր այս լքրծուն պողոտաներուն վրայ եւս:

Եւ հաւատարիմ իր դաւանանքին, «Յառաջ»ը քալեց ոչ միայն իբրեւ ուղեկիցը այդ բազմութիւններուն, այլ եւ իբրեւ պարտաճանաչ պահակ մը այն կազմակերպութեան, որուն խօսքն ու գործը այնքան սերտօրէն կապուած են այս ժողովուրդի ճակատագրին հետ:

Արդարեւ, իմաստ չպիտի ունենար այս թերթը, առանց դաւանանքի եւ առանց զանգուածի: Առանց քաղաքական եւ ընկերային տեսակէտի եւ հեռանկարի:

Եւ «Յառաջ»ը փորձեց ժողովրդականացնել Դաշնակցութեան գաղափարները, որքան կը ներէին իր ուժերը:

Ինչպէս ժողովուրդը արմատախիլ, անոր սրբութիւններն ու իղձերն ալ քշուեր էին աշխարհէ աշխարհ:

Անհրաժեշտ էր գտնել միութեան գիծը ոչ միայն ցիրուցան բազմութեանց, այլեւ անոր ճակատագիրը վարող գաղափարներուն միջեւ: Անհրաժեշտ էր ծանօթացնել ոչ միայն երէկը՝ իր յեղափոխական խոյանքներով, այլեւ այսօրը՝ իր ծփուն ալիքներով եւ յարաճուն տագնապներով:

Իսկ ամէն բանէ առաջ, հարկ էր անեղծ պահել աւանդը,— անվհատ, աննահանջ, յարատեւ պայքար՝ հայրենիքի եւ ազատութեան համար:

×

«Յառաջ»ի ուրիշ մէկ հոգն եղաւ եթէ ոչ համախմբել, գոնէ շարժում ստեղծել մտքի ուժերուն միջեւ: Մասնաւորապէս երիտասարդութեան մէջ:

Կային որ ասպարէզ կը փնտռէին: Ուրիշներ «մեկնած էին առանց հասցէ ձգելու»: Թիւ կը կազմէին վհերոտները, վարանողները, դառնացածները:

«Յառաջ»ը ուզեց պատեհութիւն ընծայել բոլորին: Այնքան որքան կը թոյլատրէին օրաթերթի մը պայմանները:

Եւ այս տրամադրութեան հետ զուգընթաց, պարտականութիւն սեպեց ամէն դիւրութիւն ընծայել բոլոր այն տարրերուն, որ հիմը կը դնէին ո՛ր եւ է հանրօգուտ շարժումի, որ կը խանդավառուէին գրականութեան, արուեստի, լեզուի, մէկ խօսքով՝ հայկական մշակոյթի ճիգերով ու երկունքով:

Ի՛նչ փոյթ, եթէ կէս ճամբան մնացողներ եղան: Ո՛ր եւ է շարժումէ միշտ ալ հետք մը կը մնայ: Եւ անուրանալի է որ լայն ակօսներ բացուած են այսօր, այս կամ այն ուղղութեամբ:

Այս բոլորը մէկ մասն են այս ձգտումին, որ խանդավառեց «Յառաջ»ը, եւ որ կը կոչուի «ազգապահպանում» — նոր ժամանակներու նորօրինակ բացատրութեամբ:

×

Այս բոլոր տրամադրութիւններն ու ճիգերը անշուշտ չսահմանափակուեցան միայն մեր գաղութին, կամ արեւմտեան Եւրոպայի մէջ:

«Յառաջ»ը ուզեց արտայայտիչն ըլլալ նաեւ միւս գաղութներու կեանքին ու գործին: Ձայն տալ, ձայն առնել անոնց հետ, եւ ձայնակցիլ իր երէց կամ կրտսեր պաշտօնակիցներուն: Այդ հաղորդակցութիւնը, կը յուսանք, աւելի պիտի կանոնաւորուի ու զարգանայ յառաջիկային:

Ինչ կը վերաբերի Հայաստանի, մեր ձգտումն եղաւ կարելի եղածին չափ արդար ըլլալ անոր գլխուն թառած իշխանութեան հանդէպ:

Երկիրը գտնուելով դաժան դիկտատուրայի մը թաթին տակ, մեզի համար անհնար է ոչ թէ թղթակից պահել, այլ նոյնիսկ ուղղակի լուր ստանալ: Մեր աղբիւրներն եղան մասնաւոր միջոցներ եւ փախստականները: Այլ մանաւանդ իրենց իսկ հրատարակութիւնները, որոնց թարգմանութեան համար խմբագիր մը յատկացուցած ենք, ինչպէս անգլիերէնի, ֆրանսերէնի կամ թուրքերէնի համար:

Զափազանցութիւններ, վրիպումնե՞ր եղած են, — թող միջոց ընծայեն ստուգելու: Բայց թող չպահանջեն որ հէքեաթը շփոթենք իրականութեան հետ:

Հայաստանը, մեզի համար, է՛ եւ կը մնայ կռուան մը. եւ անոր զարգացումը այնքան կը դիւրանայ, որքան Երեւանցիներն ու անոնց բարեկամները վարժուին լսել այս ժողովուրդին հարազատ ձայնը:

... Միշտ քեզի հետ եւ քեզի համար, ահա կը շարունակենք մեր ճամբան հանգրուանէ հանգրուան, մինչեւ վախճանը քու թափառումներուդ: Մինչեւ «ծագեն արեգական»:

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԹՈՒՐՔԻԱՆ ԱԼ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՃԱՄԲՈՎ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԱՌԵՒՏՈ՞ՒՐՆ ԱԼ ՄԵՆԱՇՆՈՐՀ

Թրքական կառավարութիւնը ձեռնարկած է պատրաստելու արտածումներու կազմակերպութեան մը ծրագիրը: Այս կազմակերպութեան նպատակը պիտի ըլլայ 1) պահպանել թուրք արտադրիչներու շահը, 2) ապահովել տեղական արտադրութեանց արտածումը, արգիլելով խարդախութիւնները, 3) կարգի դնել վճարումներու հաւասարակշռութիւնը:

Թուրք կառավարութիւնը այն համոզման եկած է թէ տնտեսական ներկայ տագնապի շրջանին, անկարելի է անհատական միջոցներով ապահովել արտածումը, երբ միջազգային հրապարակը բռնած են մեծ ու զօրեղ կազմակերպութիւններ: Թուրք կառավարութիւնը այս ձեռնարկը գլուխ հանելու մղուած է նաեւ, նկատի ունենալով անհատական ձեռնարկներու տկար դրամագլուխը:

Այս կազմակերպութիւնը գլխաւորաբար պիտի զբաղի ափիոնի, ծխախոտի, բամպակի եւ կաղինի արտածումով: Սկզբունքով ընդունուած է որ կազմակերպութիւնը կատարուի ոչ թէ շրջաններու համաձայն, այլ զանազան տեսակի ապրանքներու վրայ: Նախատեսուած օրէնքին համաձայն, բոլոր արտադրիչները պարտաւոր պիտի ըլլան մասնակցելու այս կազմակերպութեան:

Այս կերպով, անոնք իրենց արտածելի ապրանքները պիտի յանձնեն մասնաճիւղերուն: Իսկ ապրանքներու փոխարժէքը տէրերուն պիտի տրուի մաս մը զեղչուելէ յետոյ:

Արտածման քանակը նկատի ունենալով, կառավարութիւնը պիտի սահմանէ նաեւ ներածումներու քանակը:

Մաքսանենգութիւնը Թուրքիոյ մէջ

Էնկիւրիէն տրուած հեռագրի մը համաձայն, հարաւային սահմանագլխին վրայ, մաքսանենգներու հետապնդումն ու զսպումը կը շարունակուի: Առնուած տեղեկութեանց համաձայն, Կազի Այնթապի շրջակայքը անցեալները տեղի ունեցած երկու ընդհարումներու մէջ, ութ մաքսանենգներ ձերբակալուած են եւ 14 պարկ զանազան տեսակ ապրանք ու երեք անասուն գրաւուած են:

Օսմանիէի շրջակայքը տեղի ունեցած ուրիշ ընդհարման մը մէջ, մաքսանենգները ապրանք բեռցած 11 կենդանի ձգելով փախած են: Դեկտ. 12էն 13 լուսնալու գիշերը Ուրֆայի Իւչզարտաշ ըսուած տեղը պահակ պաշտօնեաներու միջեւ ընդհարում պատահած է եւ 3 պարկ շաքար եւ 5 պարկ փախստեայ ծխախոտ գրաւուած է:

Դեկտ. 15—16ի գիշերն ալ հարաւէն հիւսիս անցնիլ ուզող մաքսանենգներու նոր կարաւանի մը եւ պահակ պաշտօնեաներու միջեւ տեղի ունեցած ընդհարման մէջ մաքսանենգ մը ինկած է, սպաննուելով, եւ 2 մաքսանենգներ ալ ապրանքներ ձգելով փախած են: Ձեռք առնուած միջոցներուն շնորհիւ, Հէքեարիի կուսակալութեան Չայ շրջանակին մէջ 18, Կեղր. շրջանակին մէջ 13 եւ Պէյթիւլշէհապի շրջանակին մէջ ալ 4 կենդանիի բեռցուած փախստեայ գոյքեր գրաւուած են:

Ներգաղթի առաջին կարաւանը մեկնեցաւ

Համաձայն հեռագրական լուրի մը, դեկտ. 30ին մեկնած է ներգաղթի առաջին կարաւանը 1990 հոգի: Այս մասին Աթէնքի «Նոր Օր»ը հետեւեալ տեղեկութիւնները քաղած է արտաքին նախարարութեան օտարականներու գրասենեակէն (25 դեկտ.):

— Ներգաղթողներու ցանկերը տասը օր առաջ մեզի յանձնուեցան: Մինչեւ որ մեր քննութիւնը աւարտեցաւ, շաբաթ մը անցաւ: Ինչպէս գիտէք, բոլոր Հայերը արձանագրութիւն ունին օտարականներու գրասենեակին մէջ: Ցանկերը յանձնուեցան Ընդհանուր Ապահովութեան Մարմնին, որպէսզի մեկնողներուն անունները ջնջէ արձանագրութեան տետրէն: Ահա այս գործողութիւնն է որ շաբաթ մը յետաձգեց մեկնումը:

Կառավարութիւնը հրահանգ տուաւ ծովային իշխանութեան մեծ շոգենաւ մը տրամադրել, փոխադրութեան համար: Արդէն պատրաստ է «Իտրէօս» բեռնատար նաւը, որ 8000 թոն տարողութիւն ունի: Առաջին կարաւանով, զուրսէն եկածներն ալ հաշուելով, մօտ 2000 հոգի պիտի մեկնին:

Կառավարութիւնը միայն 600 ստերլին տրամադրած էր շոգենաւի ածուխին համար: Գիտէք որ տնտեսական տագնապը մեծապէս կը ճնշէ Յունաստանը: Կառավարութիւնը չի կրնար աւելի մեծ զոհողութիւններ ընել: Կերպով մը յաջողեցանք կարգադրել: Աւելցնեմ նաեւ որ մէկ շաբթուան ձգձգումը, անուղղակի հետեւանք էր նաեւ յարմար շոգենաւ գտնելու դժուարութեան:

Կը յուսանք որ երկրորդ կարաւանը ճամբայ ելլէ յունուարի վերջը: Այս անգամ կարեւոր թիւ մը պիտի առնուի Մակեդոնիայէն: Այս տարի, ինչպէս ըսուեցաւ, 4,5000 գաղթական պիտի տարուի: Յառաջիկայ տարի կը յուսանք որ նոյնքան եւս մեկնին, լրացնելու համար տասը հազարի թիւը:

ՌՈՒՍԵԻՌՈՒՄԷՆ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Էնկիւրի թէ Մոսկուա

Ռումանիոյ արտաքին նախարարութեան զեկոյցը կը յայտնէ թէ, ռումանական եւ խորհրդային կառավարութիւնները քննելու վրայ են երկու երկիրներու միջեւ, ոչ-յարձակման դաշինքի մը կնքման նպատակով, բանակցութեանց սկսելու հնարաւորութիւնը:

Ֆրանսական եւ լեհական կառավարութիւնները փափաք յայտնած էին որ դաշինքին կնքումէն առաջ, Ռուսիա նման համաձայնութեան մը գայ Ռումանիոյ եւ պալթեան երկիրներուն հետ: Այս բաղձանքին վրայ է որ Ռումանիա յարաբերութեան մտած է Ռուսիոյ հետ՝ համաձայնութեան գալու նպատակով:

Ներկայիս կարծիքներու փոխանակութիւն տեղի կ'ունենայ բանակցութեանց վայրին մասին:

Ռուսիա առաջարկած է Էնկիւրին, իսկ Ռումանիա՝ իր կողմէն կ'առաջարկէ բանակցութիւնները կատարել Վարշաւիոյ, Ռիկայի կամ Փարիզի մէջ: Էնկիւրին առաջարկուած է այն նպատակով որ յանձին արտաքին գործոց Թէվֆիք Րիւշտիի, քանիցս Թուրքիա միջնորդի դեր կատարած է այս հարցին առթիւ:

Կրնայ նաեւ ըլլալ որ համաձայնութիւն գոյանայ Մոսկուայի վրայ: Այս պարագային, ռումանական պատգամաւորութիւն մը պիտի երթայ այնտեղ:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՄԵՐ ՆՈՐ ՀԱՍՑԷԻՆ

17 Rue Damesme Paris (13e)

Մինչեւ հին հեռախօսին փոխադրութիւնը, առժամապէս մեր հեռախօսի թիւն է Gob. 19-78

Երթեւեկի համար՝ métrs Tolbiac.

Հաշտուցումներու խորհրդաժողովը

Ո՞ւր տեղի պիտի ունենայ

Հատուցումներու խորհրդաժողովին մասնակցող բոլոր երկիրներու դեսպաններուն, անգլիական կառավարութիւնը հրահանգեց առաջարկել կառավարութեանց որ Զուիցերիոյ հետ յարաբերութեան մտնեն եւ խնդրեն որ Լօզան քաղաքը տրամադրէ՝ խորհրդաժողովին գումարման:

Անգլիա՝ գումարման թուական առաջարկած է յունուար 18:

Այս խորհրդաժողովին պիտի մասնակցին 12 երկիրներ:

Անգլօֆրանսական համաձայնութեան հիմերը

Անգլիական «Տէյլի Թելէկրաֆ» թերթին քաղաքական աշխատակիցը կը հաւաստէ թէ անգլիացի եւ ֆրանսացի մասնագէտները՝ հատուցմանց հարցին մէջ, համաձայնութեան եկած են հետեւեալ հիմերու վրայ:

1) Եընկի ծրագրին տարեվճարներու պայմանագրական հատուածին վրայ, Գերմանիոյ պիտի տրուի երեք տարի յետաձգման պայմանաժամ մը:

2) Եընկի ծրագրին ամբողջութիւնը պահպանելու համար, Գերմանիոյ պիտի թելադրուի Միջազգային Դրամատան վճարել հատուցմանց տարեվճարներու ոչ-պայմանագրական պարտքերը՝ այս երեք տարուան պայմանաժամի ընթացքին: Այս գումարները սակայն վար չպիտի դրուին: Երկաթուղիներու կամ զանազան ձեռնարկներու փոխատուութեան ձեւով, անմիջապէս պիտի վերադարձուին Գերմանիոյ եւ այս կերպով գերմանական դրամի արտասահման փոխադրութեան առաջքը պիտի առնուի: 3) Յետաձգման պայմանաժամին ընթացքին, Գերմանիա, կարելի չափով պիտի նուազեցնէ հատուցումներու հաշւոյն Ֆրանսայի յանձնած նիւթեղէնը:

4) Պարտապահանջ պետութիւնները յանձն պիտի առնեն կրկին անաչառօրէն քննել Գերմանիոյ նիւթական կացութիւնը եւ վճարման կարողութիւնը:

Խիստ ազդարարութիւն

Հնդիկ յեղափոխականներուն

Կալկաթայի մէջ, ի պատիւ իրեն տրուած ճաշկերոյթի մը ընթացքին, Հնդկաստանի փոխարքան ճառի մը մէջ, խիստ ազդարարութիւններ ուղղեց Հնդիկ Խորհուրդի անդամներուն եւ աջակիցներուն:

Շեշտելէ յետոյ թէ մինչ կառավարութիւնը կ'ուզէ Հնդկաստանը օժտել ազատական սահմանադրութեամբ մը, հնդիկ յեղափոխականները կը վերսկսին պայքարի, ըսաւ.

— Այս գրգռիչները կրնամ վստահեցնել թէ եթէ շարունակեն իրենց պայքարը, պիտի տեսնեն թէ Հնդկաստանի կառավարութիւնը ետ չպիտի կենայ իր նպատակէն եւ պարտականութենէն: Ընդդիմութեան եւ ըմբոստացման բոլոր կերպերուն դէմ, կառավարութիւնը պիտի կրնայ կարգը պահպանել եւ միեւնոյն ատեն կիրարկել իր սահմանադրական ծրագրին գործադրութիւնը:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Բոլշեւիկեան նոր վաճառամարտ.— Առտնէ մը ի վեր, Լոնտոնի մէջ ծախու հանուած է բոլշեւիկեան շամփանիա, որ համաձայն մասնագէտի մը գնահատութեան, շատ աժան գինով կը վաճառուի: Մասնագէտը կը կարծէ որ եթէ այս փորձը յաջողի, բոլշեւիկները պիտի ձեռնարկեն մեծ քանակութեամբ շամփանիա թափելու հրապարակին վրայ:

Անգլիոյ նոր մաքսատուրքերը.— Անգլիոյ երկրագործական նախարարութիւնը հրատարակեց ցանկը երկրագործական այն արտադրութեանց որոնք մասնաւոր մաքսատուրքերու պիտի ենթարկուին: Այս ցանկը մաքսատուրքի պիտի ենթարկուի յունուար 5էն սկսեալ: Այս մաքսատուրքերուն ենթակայ են պտուղներ եւ թարմ բանջարեղէն:

Ընդհ. գործադուլ Հնդկաստանի մէջ.— Բողոքելու համար Հնդկաստանի կառավարութեան կիրարկած դրամատիրական ճնշման դէմ, եւ ցոյց տալու համար աշխատաւորական տարրերու ընդդիմութեան ուժը, հնդիկ աշխատաւորականներու ձախ թեւը որոշեց ընդհ. գործադուլ յայտարարել Փետր. 4ին:

Աւստրիական քաղաք մը սնանկացած.— Աւստրիական քաղաք մը Շթէյր որ ինքնաշարժի կարեւոր գործարաններ ունէր, սնանկութիւն յայտարարեց: Քաղաքապետը յայտնեց թէ քաղաքին եկամուտները կը կազմեն 42 միլիոն ֆրանք, մինչ ծախքերը կը հասնին 70 միլիոն ֆրանքի:

Չիչերին հանգիստ կ'ապրի.— վերջերս զրոյց տարածուեցաւ թէ խորհրդային նախկին արտաքին գործավարը Չիչերին շատ խեղճ վիճակի մատնուած եւ ինքզինքը գինովութեան տուած է: Մոսկուա կը հերքէ այս լուրը: Խորհրդային կառավարութեան կողմէ Մոսկուայի մէջ իրեն տրամադրուած տան մը մէջ հանգիստ կ'ապրի եղեր եւ ծանր շաքարախտէ տառապելուն, քաշուած կեանք մը կը վարէ եղեր: Որեւէ մէկը ընդունիլ կամ տեսնել չուզեր եւ միայն երաժշտութեամբ կը զբաղի եւ Մոցարդի վրայ ուսումնասիրութիւն մը կը պատրաստէ եղեր:

Ընդծովեաներուն դէմ.— Անգլիական թերթ մը կը գրէ թէ, համաձայն Լոնտոնի պաշտօնական շրջանակներուն, եթէ զինաթափութեան յառաջիկայ խորհրդաժողովին մէջ, ընդծովեաները ջնջելու հարցը դրուի անգամ մը եւս պիտի մերժուի:

Թերթը կը յիշէ այն պատճառները, որոնց հետեւանքով նաւային փոքր պետութիւնները դէմ են ընդծովեաները ջնջելու ծրագրին:

Շնորհիւ ասոնց կ'ըսէ, նաւահանգիստներու նեղ պաշարում մը շատ դժուար կը դառնայ: Ատկից զատ, չէզոքներու իրաւունքներու պաշտպանութեան համար, ամենէն աւելի յարմարութիւններով օժտուած նաւերն են:

Կանտիի եւ փոխարքային տեսակցութիւնը.— Կանտի փորձած է մօտենալ Հնդկաստանի փոխարքային, տեսակցութիւն մը յաջողցնելու համար: Լաւատեղեակ շրջանակներ կը հաղորդեն սակայն թէ փոխարքան պիտի մերժէ որեւէ նոր տեսակցութիւն ունենալ Կանտիի հետ:

Կոչ մը պետութեանց.— Գրչի մարդոց միջազգային ակնտիքան, որուն կը մասնակցին 53 երկիրներու պատկանող 4000 գրագէտներ կոչ մը ուղղած են պետութեանց ի նպաստ քաղաքական բանտարկեալներու:

ՃՇԴՈՒՄ.—«Անմիջական օգնութեան» երէկուան ցանկին մէջ, նուիրատուներու կարգին գրուած էր Տիկ. Պէկզատեան. պիտի ըլլայ Պէկլարեան:

ԱՒԵԼԻ ՄԵԾ ՈՒ ԼԵՑՈՒՆ

ԲԱՅՑ ԱՅՍՔԱՆՆ ԱԼ ԴԵՌ ՔԻՉ Է . . .

Առանց փողի ու թմբուկի «Յառաջ»ը նորէն հասակ նետեց, այս օրերուն՝ երբ ամէն մարդ ինքն իր վրայ կը կծկուի։

Հակադրութիւնը իր օրէնքն է եղած կարծէք, բարերար օրէնք, որ խիզախ եւ յուսատու քայլերու պէս, կորովի եւ լաւատեսութեան մրմունջ մը կը բարձրացնէ դառնութեան ճամբաներուն վրայ։

Առաջին անգամ, 1927ին էր։ Երբ ամէն մարդ կը մտածէր խանութ փակել, արկածաւէր կորիճի մը յանդգնութեամբ, «Յառաջ» հրապարակ կը նետուէր իբր օրաթերթ։

Այսօր երբ ծաւալ կը մեծցնէ, պայմանները նոյնն են՝ հաւասար ծանրութեամբ ու խորութեամբ, եթէ ո՛չ աւելի։

1927ին «Յառաջ»ը որ մինչեւ այն ատեն երկօրեայ էր, իրաւունք ունէր օրաթերթ դառնալու ու մանաւանդ պարտականութիւն։

Այսօր, նոյնպէս՝ մեծնալու։

Համբերատար պրպտում ու դասաւորում պէտք է վիճակագրելու համար դերը, զոր «Յառաջ» կատարեր է իր երեւումէն ու մանաւանդ 1927էն ի վեր, նորահաստատ ու վայրանոտ գաղութի մը մէջ, որուն միութեան թելը ըսենք թէ փրթած էր։

Օրաթերթ Յառաջի համար, արդար ինքնագովութիւն պիտի ըլլայ ըսել թէ կատարեց ու կը շարունակէ կատարել այդ դերը, միութեան թելի, բարոյական շաղախի դերը։ Բացէք անոր հաւաքածոները ու ամէն մէկ Գ. էջի վրայ, կարդացէք յայտնութիւն մը, գոյութեան ազդանշան մը՝ տրուած հեռաւոր անկիւններէ, անծանօթ ու սիրական ձայներու շեշտերը, ու նաեւ, հանրային կեանքի արձագանգներուն հետ, հայ ժողովրդային ողջմտութեան դասերն ու դատաստանները։

1927էն ասդին, առաւելագոյն չափով ու գուրգուրանքով, «Յառաջ» կատարեց այդ դերը, իր էջերուն վրայ հաւաքելու ցրուածները, կորուստի, մոռացումի, ինքնալքումի դատապարտուածները, արձանագրելու եւ մատնանշելու անոնց յաւերը, դառնութիւններն ու բողոքները եւ ներկայացնելու անոնց պահանջները։

Ու 1927էն ասդին, չգտնուեցաւ մարմին մը, որ գոնէ ի հեճուկս խստապահանջ այս թերթին, լսէր, յուզուէր ու շարժէր։ Որ ջանար անոնց կապը փրցնել «Յառաջ»էն ու զանոնք կապէր իրեն...

Եւ երբ դարձեալ, այս էջերուն մէջ մատնանշուեցաւ անփութութիւնը, ըսին՝ կը հեգնէ։

Ու երբ, պախարակումի եւ դայրոյթի խօսքեր արձանագրուեցան, ըսին՝ կը հայհոյէ։

1927ի «Յառաջ»ը լիուլի կատարած է իր պարտքը այս կողմէն։ Արթնցուց, ամփոփեց, մատնանշեց ու նոյնիսկ ցուցադրեց։

Բայց, արձանագրութիւնները դուրս չելան իր էջերէն։

1932ի «Յառաջ»ը, պէտք չէ այլեւս գոհանայ օրուան պահանջներու պարզ արձանագրութեամբ։ Ինչ որ ցարդ ըսել տուաւ «Երկու Խօսք»ով, ասկէ վերջ պէտք է ըսել տայ «Երկու Գործով»։

Որովհետեւ, ի՞նչ ընենք որ հայ թերթը առեւտրական ձեռնարկ մը չէ, ինչպէս եւրոպականը, որ միլիոնաւոր սպառումին քով, ունի մանաւանդ ծանուցումներու միլիոնները։

Հայ թերթը՝ շատ ենք լսած ու դեռ կը լսենք ալ, շարքեցնէր իր մարդը, ու մարդը՝ գիտէ եւ ամէն օր ալ կը գիտնայ հասարակ այդ ճշմարտութիւնը։ Իր այդ գիտակցութեամբ, ան, իր իսկ ձեռքերով պիտի բանէ ճամբան, զոր կեանքը կը մատնանշէ եւ իր քամակը անգամ մը եւս պիտի ծռէ պահանջներու ծանրութեան տակ։ Մանաւանդ այս օրերուն, երբ հայ կեանքի իշխանութիւնը ժամուլին է յանձնուած...

«Յառաջ»ի կ'իյնայ արժեցնել այդ իշխանութիւնը, գործի վերածելով թելադրութիւնները, ձեռնարկներն ու հաստատութիւնները, որոնք կը բխեն հայ գաղթականին կեանքէն, պահանջէն ու խօսքէն։

Ընդդէմ անոնց ուրեմն, որոնք ցարդ գոհացան միայն ու միայն ըսելով ու շարունակեցին իրենց [illegible] կեղծ իշխանութեան մը բազմոցներուն վրայ, 1932ի «Յառաջ»ը պէտք է քալէ աւելի կորովի եւ [illegible], ո՛չ միայն խօսքով, այլ մանաւանդ գործով։

Ինչ որ ցարդ յօդուածով գաղթական կազմութիւններուն ըսուեցաւ բայց լսուեցաւ, կամ լսուեցաւ՝ միմիայն մոռցուելու համար, պէտք է կեանքի կանչել։

1932ի «Յառաջ»էն կը սպասենք որ իրիկունը խօսի եւ յաջորդ առտու գործէ։

Պարզապէս, դադրի ուրիշին թելադրելէ։ Այլ ուղղակի ձեռնարկէ...

Տարիներու ամուլ փորձը եւ սովորամոլութիւնը ուրիշներէն սպասելու, անոնցմէ որ բռնագրաւեր ու իւրացուցեր են իշխանութեան մականը, այլեւս չեն կրնար սնուցանել այս ժողովուրդը։

Եթէ անիշխանութիւն է, թող կատարեալ ըլլայ «Յառաջ»ի ձեռնարկներով...

Ու լոյսը, յամիտեան 1932ի կրկին թող քաոսէն ծագի։

×

Ներքին հանրային մարզին վրայ, թող առայժմ, Յառաջի դերը սահմանափակուի այդ տեղ, այսքանով, եթէ քիչ կը գտնէք։

Բայց, օրաթերթի մը համար, որ կոչուած է պրպտելու, երեւան հանելու ցրուած գաղութի մը անմիջական, իրական ու տեւական պահանջները, փնտռելու, գտնելու կամ ինքն իսկ գործադրելու անոնց գոհացման պահանջները, ուրիշ հոգեր ալ պէտք է բեռցնենք Յառաջի ուսերուն։

Այս թերթն էր որ ամենէն առաջ եւ ամենէն աւելի գուրգուրանքով ու յամառութեամբ քրքրեց ձուլման ու այլասերման հարցերը։

Ու պատասխանները որ ստացաւ այդ առթիւ իր բացած հարցարանին, կամ ուսումնասիրութիւններն ու խոր մտատանջութեան փաստերը զորս լոյս ընծայեց անկից առաջ, լեցուն էին կարելի եւ գործադրելի թելադրութիւններով։

Այս ժողովուրդը բարեբախտաբար կը խորհի իր ղեկավարներուն տեղ եւ բնածին ողջմտութեամբ ցոյց կուտայ ճամբան, ուրկէ եթէ քալելու կամքը չպակսէր, այսօր, շատ դժուարութիւններ հարթուած կ'ըլլային եւ այլամերժ այս հողերուն վրայ, Հայը՝ գոնէ մխիթարութիւնը կ'ունենար կերտած ըլլալու իր հարազատ միջավայրը...

Կրկնենք սակայն։ Մարդ չլսեց Փարիզի ու Գաւառի ձայները, որոնց արձագանգը եղաւ Յառաջ։ Ու հաստատենք փորձին դասը,— Մարդ չպիտի լսէ։

Յառաջի կը մնայ ուրեմն ընթացք տալ թելադրութիւններուն, որոնց տուն տուաւ իր հարցարանով, խորհրդածութիւններով ու ցուցմունքով։

Ժողովուրդը իր գաղթածին զաւակներուն փրկութիւնը կը պահանջէ։ Եւ եթէ դպրոց չկայ, անոնք որ հայերէնի պաշարով մը մտան գաղութ, յանձն կ'առնեն ուսուցչի դեր կատարել իրենց զաւակներուն։ Ուղեցոյց մը կ'ուզեն սակայն։

Յառաջի ճիտին պարտքն է այդ ուղեցոյցը տալ։

Մանկական հանդէսի մը պահանջը դրուեցաւ ուրեմն Յառաջի առջեւ, եւ իր իսկ յանցանքով... ու դեռ կը մնայ..., մեծ հարցականի մը պէս, որ պատասխանի կը սպասէ։

Եթէ ոչ, վաղը ինքն ալ դժուար թէ ընթերցող գտնէ...։

×

1932ի Յառաջը պէտք է գտնէ նաեւ ուրիշ պահանջի մը առջեւ։

Իր հրատարակման առաջին օրէն իսկ, ան քաջալերեց կամ երեւան հանեց նորեկներ, որոնց առջեւ յաճախ փակ էին մնացեր ուրիշ դռներ եւ յետոյ, զանոնք ցրուեց ապերախտ զաւակներու պէս, որոնք կեանքի ճամբուն վրայ, հազիւ քանի մը քայլ նետած՝ արդէն [illegible] ձգտումներ ցոյց կուտան լքելու հօրենական տունը։

Ամբողջ գրականութիւն մը կայ ցրուած Յառաջի կիրակնօրեայ թիւերուն մէջ։ Ասով՝ Յառաջ գեղեցիկ գրուածքներու սէրն ալ արթնցուց գաղութի մը մէջ, որ տրամադիր կը թուէր երես դարձնելու նոյնիսկ առօրեայ ընթերցումին։

Բայց ինչ որ սկիզբները շատ իսկ կը թուէր, այսօր չի բաւեր։ Տեւական եւ յատուկ գործի մը բացակայութիւնը աւելի քան զգալի է։ Ցարդ նման ձեռնարկներ իրենց դիւնով ու բովանդակութեամբ ո՛չ միայն չեն կրցած ու չեն կրնար մօտենալ ժողովուրդին, այլ մանաւանդ անկանոն հրատարակութեամբ վստահութիւն կը խախտեն։ Մանաւանդ որ յաճախ, ժողովուրդին համար չէ որ կը հրատարակուին։

Բայց Եւրոպայի մէջ եւ անկէ դուրս ապրող հայութիւնը իր օգտին իսկ համար, պէտք է որ հաղորդուի միջազգային իմացականութեան։

Ու մանաւանդ, պէտք է որ Եւրոպայի հայ մտաւորականութիւնը՝ առանց սերունդի [illegible] խտրութեան եւ սնամէջ աղմուկի, ունենայ իր ապահով ժամադրավայրը,— իր գանձարանը։

Նման ձեռնարկ մը կանոնաւոր եւ պարբերական, նոյնպէս կ'իյնայ Յառաջի։

Իբր օրաթերթ՝ կռթնած ժողովրդային լայն համակրանքին՝ արդէն ապահոված է իր գոյութիւնը եւ ծաւալի ընդարձակումը, որ շատոնց մտադրուեր էր, բայց յապաղեր՝ տպարանական անյարմարութիւններով, բխած է միմիայն այդ համակրանքը արժեցնելու մտահոգութենէն։

Բայց, կը կրկնենք, չի բաւեր։ Քայլ մըն ալ առաջ եւ այս գործն ալ թող Յառաջ բեռցնէ իր ուսերուն, յօգուտ ժողովուրդին, ո՛չ թէ քուրմերուն, այլ կոնակի հաւատացեալներուն համար։

Չէ՞ որ արդէն իր նշանաբանը շատոնց է ընտրեր.— Ամէն բանի մէջ ժողովուրդին հետ, ժողովուրդին համար, եւ ժողովուրդով։

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԵԱՆ

ԳՐԱԿԱՆ ԴԱՐՁԱԿԷՏԸ

Արտասահմանի հայ գրականութիւնը ուշագրաւ անկիւնադարձ մը կազմելու վրայ է, որ գրական եւ սփոփարար երեւոյթ մը կը պարզէ, հակառակ ինքնամխող դժգոհանքին, յաճախ արտայայտուած հայ մամուլի էջերէն։ Ակնարկ մը անցնող տարուան գրական կեանքին վրայ, պիտի բաւէ ըսելու որ հայ վիպական գրականութեան ծաղկման շրջանի մը մէջ մտած ենք։ Վիպագրութեան այս ծաղկումը, իմ համոզումով, մեր գրականութեան պատմութեան մէջ նոր եւ կարեւոր շրջան մը կը բանայ, ու կ'արժէ ուշադրութեան առնել այդ իրողութիւնը։

Վերջին տասնամեակին (1921-1931) արձակ գրականութեան յառաջնուն զարգացումը ակնբախ էր։ Ու արձակին մէջ՝ տիրական տեղ կը գրաւէին պատմուածքն ու նորավէպը, որոնք սակայն, շատ անգամ իրենց սահմաններէն դուրս գալով կը կազմէին վէպի եւ պատմուածքի խառնուրդ մը, ոչ մէկը եւ ոչ միւսը։

Այս իրողութեան զուգընթաց՝ յուշագրութիւնն ու ժամանակակից պատմութեան նուիրուած երկերը աննախընթաց ճոխութեամբ կուգային արձակի ընդհանուր շտեմարանը հարստացնելու։ Գեղարուեստականութեան այս հեղեղումը, անհրաժեշտօրէն պիտի ճիւղաւորուէր, աւելի յստակուելու եւ աւելի ինքնուրոյն ձեւ առնելու համար։

Սահմանափակելով մեր խօսքը միայն գեղարուեստական երկերուն վրայ, դիտելի է որ հին ու նոր հեղինակները ակնյայտնի ձգտում մը ցոյց տուած են ոչ միայն իրենց նիւթերը ընտրելու հայկական կեանքէն, այլ, որքան կարելի է, փնտռած են նիւթեր մեր մօտաւոր անցեալէն՝ հետզհետէ հակելով դէպի ներկայ կեանքը։ Անցեալ կեանքը եւ ցնցումները, որոնք պարզ յիշատակներ չեն, այլ կը շարունակեն թրթռալ վերապրող բազմութեան հոգւոյն մէջ, ու անոր արեան հետ խառն՝ շրջան կ'ընեն ցեղին երակներէն։ Ու նաեւ ներկան, ա՛յնքան փոթորկալի, ա՛յնքան լուռ ողբերգութիւններով լեցուն, գրագէտի սեղանին կը ներկայանար։ Պատմուածքի եւ նորավէպի սահմանները քիչ կուգային այդ հարցերու լայնութիւնն ու խորութիւնը ընդգրկելու։ Վիպական գրականութիւնը անհրաժեշտութիւն մը կը դառնար։

Հիմա, 1931ի գրական ձեռնարկները նկատի առնելով, կարող ենք ըսել որ հայ գրականութիւնը իր ամբողջ հասակով թեւակոխած է վիպագրութեան լայն սահմաններուն մէջ։ Ա. Ահարոնեան լոյս ընծայեց «Եղջերափողը» («Հ. ամսագիր»)։ Համաստեղ տպագրութեան տուաւ իր «Սպիտակ Ձիաւորը», որու առաջին մասը լոյս տեսաւ «Հայրենիք» ամսագրին մէջ եւ տակաւին երկու մասեր ալ կան որ պիտի շարունակուին նոյն ամսագրին մէջ, ներկայ տարուան ընթացքին։ Յ. Օշական իր «Մնացորդաց»ի առաջին հատորը յանձնեց «Յուսաբեր»ին եւ երկու խոշոր հատոր ալ պատրաստելու վրայ է։ Կ. Զարեանի Բանկօօպը եւ Մամութի Ոսկորները, խորհրդային Հայաստանի ներկայ կեանքէն առնուած խոշոր վէպ մը, սկսած է տպագրուիլ «Հայրենիք» ամսագրին մէջ։ Ռէնի «Որբերը» ընդարձակ վէպը, նուիրուած Հայաստանի առաջին որբութեան (1895-96ի ջարդերու արդիւնքը), տարիէ մը ի վեր կը շարունակուի նոյն ամսագրին մէջ։

Այս շարանին վրայ ամէնէն առաջ կը կեդրոնանայ մեր ուշադրութիւնը, երբ վիպագրութեան նոր թափի մասին կը խօսինք, որովհետեւ, նախ՝ յիշեալ հեղինակները գրեթէ նոյն ժամանակաշրջանին ձեռնարկած են իրենց մեծ վէպերու հրատարակութեան եւ ներկայիս (բացի Ահարոնեանէ) բոլորն ալ կը շարունակուին գրական անակնկալներու յուսադրումով, եւ երկրորդ, Յ. Օշականն ու Համաստեղը աւելի մեծ առաջադրութիւններով հրապարակ եկած են, երեքական մեծահատոր վէպերով լայն ընդգրկում ընելու մեր բաբախող մօտաւոր անցեալին, որու գեղարուեստական պատկերացումը գրական մեծագործութեան մը կարելիութիւնը կը ներշնչէ մեզ։ Երկու անուանի հեղինակներն, իրենց վաւերական կարողութեամբ ձեռնարկի մեծութեան կրնան դիմագրաւել։

Ներկայ գրական շարժումը, սակայն, իրեն նախորդող կարճ ժամանակաշրջանն ունի, որ ուշադրութենէ պէտք չէ վրիպի։ Դէպի վիպական գրականութեան հակումը նշմարելի է մօտ հինգ տարիներէ ի վեր։ Համաստեղը իր պատմուածքներէն յետոյ, տուաւ «Սպիտակ Լեռներուն վրայ» վէպը։ Յ. Օշական «Հայրենիք» ամսագրին մէջ լոյս ընծայեց «Ցակ Պտուկը» մեծ ու արժէքաւոր գործ մը, որ իր գլուխ-գործոցը կը մնայ, մինչեւ որ «Մնացորդաց»ը լրանայ եւ գրական դատաստանի կոչուի։ 1929-31 շրջանին վէպերով հրապարակ եկան Շահան-Շահնուր, Վ. Շուշանեան, Որբունի, Ն. Սարաֆեան։ 1931ին գրքով լոյս ընծայեցին իրենց նախապէս գրած վէպերը Ռէն (Գնդակահարուածները) եւ Ն. Պէշիկթաշլեան (Ռապլի)։ Կան թերեւս ուրիշներ ալ որ իմ ուշադրութենէս վրիպեցան։ Բայց խնդիրը ամբողջական յիշատակութեան մը շուրջ չի դառնար, այլ մեզ հետաքրքրողը գրական մթնոլորտի բնորոշումն է, մթնոլորտ մը, ուր վիպական գրականութեան տիրապետութիւնը, բոլոր անկիւններէն՝ փաստական իրողութիւն մը կը դառնայ։ Այս երեք չորս տարուան ընթացքին, մեր հասուն թէ երիտասարդ արձակագիրներու ստեղծագործութիւնը վէպի կաղապարին մէջ մտած է, եւ այժմ վարակիչ հանգամանք մը ունի։ Ոմանք, մթնոլորտէն տարուած իրենց թեւերը պիտի բախեն ժայռերուն, եւ ջարդուած՝ վար իյնան. շատերը ծաւալուն պատմուածքը վէպի հետ պիտի շփոթեն։ Բայց բարեբախտութիւն մըն է հաստատել որ մեր գրականութեան նուիրուած լաւագոյն հեղինակները կը գտնուին այդ շարանին մէջ ու լոյս կը ներշնչեն հայ գրականութիւնը հարստացնելու արուեստի կատարելութեամբ օժտուած մեծ վէպերով։

Վէպի պակասը խիստ զգալի էր մեր գրականութեան մէջ (խօսքը թերթօնային գրականութեան մասին չէ)։ Անցեալ դարու կէսերէն մինչեւ մեր օրերը վիպական գրականութիւնը տիրական դարձաւ միջազգային գրականութեան մէջ, երկրորդական եւ երրորդական աստիճանի վրայ քշելով բանաստեղծութիւնն ու քննադատութիւնը, (մանաւանդ պատերազմէն յետոյ)։ Այդ ժամանակաշրջանին հայ գրականութիւնն ընդհանրապէս, արեւմտահայ գրականութիւնը մասնաւորապէս, աղքատ մնաց վիպական գրականութենէն։ Այժմ երբ միջազգային գրական շարժումը խիստ մտահոգ է վէպի տիրապետութենէն, եւ վերագնահատման բաղձանքներ կ'արտայայտուին զայն իր երկրորդական աստիճանին բերելու եւ նոր թափ տալու բանաստեղծութեան, քննադատութեան եւ փիլիսոփայական մտածողութեան, մեր մէջ, նոր աւիւնով ուշացած մեծ տուրք մը կը բերուի հայ գրականութեան։

Անշուշտ երեւոյթն ուրախալի է, եւ ուշացած ստեղծագործութիւնն իսկ պիտի նպաստէ լրիւ նկարագիր մը տալու մեր գրականութեան, որ յաճախ պատահականութեան զոհ գացած է։ Թէեւ տարազիր, բայց մեր ներկայ գրականութիւնը կ'ուզէ թօթափել իր պատահական բնոյթը եւ մտնել գիտակցական շրջանի մը մէջ։ Այս հինգ տարուան վիպական գրականութիւնը իր ծաւալով եւ գրական-գեղարուեստական արժէքով կը գերազանցէ անցեալ քառասնամեակի որ եւ է տասնամեակը, եթէ բարեխիղճ բաղդատական քննութեան մը դրուին այդ տարբեր շրջաններու ստեղծագործութիւնները։

Միջազգային գրականութեան ճիգերը նոր ու մեծ հորիզոններ բանալու գրական միւս սեռերուն առջեւ, դեռ կը մնան անորոշ։ Մենք չէ որ պիտի յուզուէինք ուշացումէ, այս պարագային, ու գետի միւս կողմը ցատկէինք, առանց ամուր կամուրջ մը կապելու մեր առջեւ բացուած անդունդին վրայէն։

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

ՆՈՐ ԶԳՏՈՒՄՆԵՐ ԱՐԴԻ ԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

Փարիզեան մամուլի թատերական քննադատութիւնները չեն ներկայացներ արդի թատրոնի հաւատարիմ պատկերը։ Դասական երկար շրջանի մը արձագանգներն են անոնք։

Այս տեսակէտով յատկանշական է Le Tombeau sous l'Arc de Triomphe պարագան Քոմէտի Ֆրանսէզի մէջ։ Յանդուգն է թատերգութիւնը, բայց ճշմարիտ՝ ողբերգական ճշմարտութիւնով մը.— Զինուորը կը մեկնի ճակատ ու կեանքը կը շարունակէ իր բնականոն ընթացքը։ Բացակայն ա՛լ տեղ չունի ընկերութեան մէջ։ Ի՛նչ փոյթ թէ նահատակ մըն է ան, հայրենիքի պաշտպանը. ան կը մնայ իր մեկնած օրը. ահա անոր դամբանը յաղթական կամարին տակ.— Ներկաները սուլեցին ու աղմկեցին արգիլելու համար անոր ներկայացումը. քննադատները ձայնակցեցան անոնց՝ ու հեղինակը պարտաւորուեցաւ քաշելու իր գործը դասական դպրոցի այդ միջնաբերդէն։ Քիչ վերջը մեզի կը հասնէր արձագանգը այն խանդավառ ընդունելութեան, զոր թատերգութիւնը կը գտնէր անգլօ-սաքսոն բեմերու վրայ։

Պահպանողական է Ֆրանսան, պահպանողական է նաեւ իր թատերական գեղեցկագիտութիւնը, ուր դեռ զօրաւոր ձայն ունին երէցները։

Պատերազմը լայն խրամատ բացաւ երկու սերունդներուն մէջ, հին եւ նոր. ան ցրուեց երիտասարդ սերունդը աշխարհի հինգ ճակատներուն վրայ, ստեղծեց նոր Բաբելոն մը, ուր կը խօսէին մարդկային բոլոր լեզուները. նոր սերունդին ականջները լսեցին երաժշտութիւններուն ամէնէն սահմոկեցուցիչը, գնդակներու symphonies, անոր աչքերը տեսան ողբերգութիւններուն ամէնէն ահաւորը, մարմիններուն սպանդը ու երբ ան 1918ին վերադարձաւ տուն, այլափոխուած էր հոգիով։

Գիտութիւնն ալ յեղաշրջեց մեր կեանքը իր մեքենական արագութիւնով։ Փոխուած է այսօր երկրագունդին դիմագիծը, փոխուած են մեր զգայարանքները։ Փոխադրական միջոցներու խելքի պտոյտ տուող արագութեան մէջ, երկիրը այլեւս չի ներկայանար մեզի մանրամասն պատկերներով, այլ միայն գիծերով ու արատներով, կանաչ արատ մըն է անտառը, կապոյտ արատ մըն է ծովը, ժապաւէն մըն է գետը։

Մեր տեսողական զգայարանքին այս փոփոխութիւնը յեղաշրջեց նկարչութիւնը ու հետեւաբար թատերական բեմադրութիւնը (¹), ու այսօր շնորհիւ գիտութեան՝ հին թատրոնը կը տարբերի նորէն, այնքան որքան ձիու կառքը՝ ինքնաշարժէն։

Պատերազմը յեղաշրջեց թատերական գրականութեան խորքը, գիտութիւնը՝ բեմադրութիւնը, ու հետեւաբար նոյն գրականութեան ձեւը, որովհետեւ այլափոխուած հոգիով ու այլափոխուած զգայարանքներով նոր սերունդը, թէ՛ իբրեւ հեղինակ եւ թէ՛ իբրեւ ունկնդիր, չկրցաւ շնչել քաղքենի թատրոնի գաղջ մթնոլորտը։ Ան փնտռեց նոր թատերական արուեստ մը, համապատասխան իր նոր էութեան, ուժգին եւ անկեղծ, կոպիտ ու նախնական անկեղծութիւնով։

Ու թէեւ ան չյաջողեցաւ իրականացնել իր յաւակնութիւնները, չյաջողեցաւ կենդանացնել իր յեղափոխական տարազը (²) — վերածել թատրոնը անկախ արուեստի մը — բայց ներկան բաժնեց անցեալէն խորունկ սահմանագծումով մը, անկախ ու անկաշկանդ լծուելու համար հինը վերանորոգելու եւ հարստացնելու աշխատանքին։

Դժուար էր անշուշտ այս թատերական վերածնունդը, երկունքի մը չափ դժուար, որովհետեւ կ'ապրէր աւանդական թատրոնը, զոր նուիրագործած են մեծ բանաստեղծներ իրենց տաղանդով։ Ան իր ետեւ ունէր դարերու կռուանը, ուրկէ կը ստանար իր դիմադրական ուժը։

Դասական քննադատներն ալ նպաստեցին անոր տիրապետութեան։ Ասոնք նոր թատրոնին մէջ փնտռեցին այն հինն ու հնոտը, զոր հանդիսարանի նստարաններուն վրայ զգացեր էին առաջին անգամ սրտի անուշ բաբախումով մը ու շարունակեցին դատել ու վերլուծել նոր թատրոնը նախքան պատերազմեան գեղեցկագիտութեան տեսութիւններով, աւանդական ակնոցով։ Ու այս սխալ եղանակով անոնք տուին սխալ ախտաճանաչում մը,— թատրոնը կը մեռնի, թատրոնը մեռաւ։

Բայց այս սերունդը դատապարտուած է անհետանալու անժառանգ։

×

Նոր թատրոնը բնախօսական է ու այդ է իր գլխաւոր յատկանիշներէն մէկը։

Հոգեբանական թատրոնը, Ֆրանսայի մէջ մանաւանդ, դարձաւ ազգային նկարագիր մը, — բոլոր թատերագիրները, Ռասինէն մինչեւ Պէրնշթայն, վերլուծեցին մարդկային հոգին, իրենց խորաթափանց աչքերը խորասուզելով անոր մութ, անծանօթ աշխարհին մէջ։ Հոգին տիրապետեց ու լռեց մարմինը։

Քրիստոնեայ քաղաքակրթութեան մը ազդեցութիւնն էր աս, որմէ չկրցաւ խուսափիլ ամէնէն անկրօն գրագէտն անգամ։

Մոլիէր, այս յանդուգն թատերագիրը, որուն տեսութիւնները կը շարունակեն զբաղեցնել նոր սերունդը, ան իսկ անտեսեց մարմինը։ Ո՞վ է Ալսէսթ, քանի՞ տարեկան է, ի՞նչ դիմագիծ ունի, խարտեա՞շ թէ թուխ, երկայնահասա՞կ թէ կարճ. լուռ է հեղինակը իր հերոսի ֆիզիքական դիմագծի մասին։ Էականը մտահոգ եւ սիրահար մարդու մը հոգիին վերլուծումն է, հպարտ ու պարկեշտ մարդու մը եւ ձեւապաշտ ընկերութեան մը բախումներն են։

Աւելի նոր շրջաններու մէջ Իպսէն կը շարունակէ յարգել քաղքենի դասակարգին բարոյական ըմբռնումները։ Սիրոյ տռամները վերլուծելու անոր եղանակը աւելի հոգեբանական է քան բնախօսական։ Իպսէնեան աշխարհին մէջ կինը մարմին չունի, փրկչուհի մըն է։ Ու հարկ եղաւ որ յայտնուի Ստրինպէրկ, որպէսզի ամբողջանայ Իպսէնի գաղափարապաշտ մարդկութիւնը։

Մարմին չունին նաեւ վակնէրեան հերոսուհիները, «Լոհէնկրին»ի Էլզան, «Թանհաուզէր»ի Էլիզապէթը։ Այս կինը կը սիրէ Թանհաուզէր ասպետը, բայց մեղաւոր է ան՝ որովհետեւ կը ճանչնայ Աստղիկը ու սէրը կ'երգէ հեթանոսական հեշտանքով ու լրբութեամբ։ Ու պէտք է որ Էլիզապէթ աղօթէ, ապաշխարէ ու մեռնի քրիստոնէական նուիրումով մը, որպէսզի փրկուի մեղաւոր ասպետին հոգին։ Մարմին չունի այս սիրող կինը, փրկչուհի մըն է։

Բնախօսական հոսանքը կը յայտնուի գրականութեան մէջ մեծ գրագէտի մը եւ մեծ գիտունի մը ազդեցութիւնով, Թոլստոյ եւ Ֆրոյտ։ Թոլստոյի նուիրուած ուսումնասիրութեան մը մէջ, Մէրէժքովսքի զայն կ'անուանէ մարդ-կենդանիին մեծագոյն նկարիչը, «մսի յատակատեսութիւնն» ունեցող մեծագոյն բանաստեղծը։

Մարդկային հոգին ռուս վիպասանին կալուածը չէ. երբ ան կը փորձէ հոգեբանութիւն ընել, [illegible] մտածումներու եւ գաղափարներու հետ, որոնք օտար են իր հանճարին, խօսքը կ'երկարի շաղկապներու եւ յարաբերական դերանուններու լաբիրինթոսի մը մէջ, նախադասութիւնները կը կաղան։

«Կան արուեստագէտներ, կ'ըսէ Մէրէժքովսքի, որոնք ուրիշ կալ-

(¹) Բեմադրութեան մասին առանձին յօդուածով։ Ա. Թ.

(²) Տեսնել «Արդի Թատրոնը», «Յառաջ» 20 Սեպտ. 1931։ Ա. Թ.

ուածի մը մէջ յաջողած են Թոլստոյ... աւելի լաւ ներկայացնել մարդկային մարմինը, ինչպէս խոալակային մարմինը, կան վերածնունդի նկարիչները. ժամանակակից երաժշտութիւնը եւ մեր օրերու գրականութենէն որոշ մաս մը աւելի կը խորասուզուին մարդկային հոգիին մէջ... Բայց ոչ մէկ տեղ մարդ-կենդանին չէ երեւցած այնքան ազդու ճշմարտութիւնով եւ մերկացումով, որքան Թոլստոյի գործերուն մէջ: Այս տեսակէտով Թոլստոյ անմրցելի կը մնայ տիեզերական բանաստեղծութեան մէջ»:

Ահա Նաթաշան, «Պատերազմ եւ Խաղաղութիւն»ի կեդրոնական դէմքը: Վէպի առաջին գլուխներուն մէջ ի՛նչ գարնանային բոյր, ի՛նչ բանաստեղծական հրապոյր կը ցոլացնէ իր դեռատի կեանքէն: Որքա՛ն մեծ է սակայն կերպարանափոխումը վէպի վերջին գլուխներուն մէջ, երբ Նաթաշան կին է ու մայր. ան այլեւս հոգի չունի, այլ միայն «մարմին ու դէմք, գեղեցիկ էգ մը, առոյգ ու բազմածին... որ կը յղանայ, կը ծնի, կը սնուցանէ», ինչպէս կենդանական աշխարհին մէջ:

ԱՐԱՔՍԻ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՅԱՄՐ ԲԱՑՑ ԱՄՐԱՔԱՅԼ

Մեր օրերուն մամուլը այն վիթխարի ուժն է, որուն վճռական ազդեցութիւնը ոչ ոք կրնար անտեսել:

Իւրաքանչիւր ազգային պետութեան ներքին, միջազգային, արտաքին շարժումներու մէջ, մամուլն է գլխաւոր հարցադրողը, ուղղիչը եւ ձեւակերպողը:

Պետութիւններու եւ խմբակցութիւններու համար տեւական զէնք մըն է ան, կազմակերպուած բանակ մը, միշտ պատրաստ ծառայելու իրենց շահերուն եւ նպատակներուն:

Եւ ճիշդ այս բացառիկ կարեւորութեան համար է որ, այսօր աւելի քան որեւէ քաղաքական, տնտեսական եւ ընկերային կեանքին մէջ, իւրաքանչիւր գործող ուժ կը ձգտի բարձրօրակ եւ ուժեղ մամուլի: Ասով ալ պէտք է բացատրել կառավարութիւններու եւ խմբակցութիւններու կողմէն մամուլին տրամադրուած նիւթական եւ բարոյական խոշոր հնարաւորութիւնները:

Մեզմէ ուժեղ եւ բարձր ազգերու համար, այս ընթացիկ կատարելագործուած զէնքի կարեւորութիւնը, մեր մէջ տակաւին չէ գտած իր արժանաւոր տեղը: Չնայած այն անհերքելի իրողութեան, որ մերինին նման ազգի մը համար, ո՛չ մէկ միջոց կրնայ ըլլալ այնքան ազդու եւ հակատադրական, որքան մամուլը, մեր ներքին եւ արտաքին պայքարին մէջ:

Առով մէկտեղ, ես տրամադիր չեմ այս ուղղութեամբ ամէն ինչ դէշ տեսնելու, սեւ տեսնելու: Ընդհակառակն կ'ոգեւորուիմ ամէն անգամ երբ մեր կեանքին մէջ, մեր ազգային մամուլը յաջողութեան նոր փաստ մը կ'արձանագրէ:

Էականը ինծի համար այն չէ թէ մենք մամուլի ներկայ յառաջդիմութեան օրերուն, որքա՞ն ենք ետ մնացեր, այլ թէ մեր ունեցածը կը յառաջէ՞ իր նպատակին եւ կը խոստանա՞յ զարգանալ:

Քիչ մը «պահպանողական» եւ տակողմանի այս տրամադրութիւնն է որ կը մղէ զիս «Յառաջ»ի որ ծաւալի առթիւ, ծանրանալ անոր աստիճանական զարգացման եւ ատոր նպաստող պատճառներուն վրայ:

1925ին Ֆրանսայի մէջ մեր թերթն ունենալու անհրաժեշտութիւնը այլեւս անվիճելի հարց էր բոլորին համար: Երկար ատեն հարկ եղաւ խօսիլ, վիճիլ, ծրագրել ու ձեւել: Եւ սակայն միշտ ալ ապագայի վախն ու անստուգութիւնը եկան խափանելու մեր բոլոր հասունցած ծրագրերը:

Եւ սակայն այդ օրերուն «Յառաջ»ը ծնաւ առտու մը, արագաքայլ աճեցաւ ու ծաւալեցաւ: Նախ իբրեւ երկօրեայ, յետոյ իբրեւ օրաթերթ: Իր ութներորդ տարեդարձին — աւելի ճիշդը եօթ ու կէս տարի ետք — ան արդէն կը ստանայ եւրոպական մեծին օրաթերթերու ծաւալը:

Թերթի աստիճանական այս զարգացումը, եւ անխափան հրատարակութիւնը, արդէն իսկ մէկն է հայ մամուլի ունեցած յաղթանակներէն:

Այս փաստը աւելի արժէքաւոր է այս գաղութին համար մանաւանդ, որ «Յառաջ»էն առաջ համեմատաբար նպաստաւոր պայմաններուն մէջ, հազիւ համարձակած է ունենալ իր շաբաթաթերթը անձայն անկերպարան: Իսկ այս վերջին տարիներուն, եղան անկէ աւելի թերթեր, եօրեայ եւ երկօրեայ, սակայն ոչ մէկը կրցաւ հասնիլ զարգացման այն աստիճանին, որուն հասեր է «Յառաջ»ը:

Եւ ճիշդ այս պարագան ալ կը լուսաբանէ գաղտնիքը այս թերթի յաջողութեան:

Գիտենք թէ հրատարակուող թերթերէն շատերը ունեցեր են անհամեմատօրէն նպաստաւոր պայմաններ նիւթական եւ յաճախ ալ բարոյական առաւելութիւններ: Եւ սակայն հակառակ այս հնարաւորութիւններուն անոնք ոչ միայն չեն յաջողած «Յառաջ»ի զարգացման աստիճանին հասնիլ, այլեւ իրենց գոյութիւնն իսկ պահեր են յաճախակի ընդհատումներով:

Ինչո՞վ բացատրել այս երեւոյթը: «Գաղտնի» եւ մեզի անծանօթ ազդակնե՞ր, նիւթական անսպառ միջոցնե՞ր են արդեօք այս թերթի տեւականութեան եւ յաջողութեան պատճառը, — ոչ այս եւ ոչ այն անտարակոյս, որովհետեւ «Յառաջ»ի բարոյական եւ նիւթական բոլոր հնարաւորութիւնները, միջոցները հրապարակի վրայ են, ծանօթ բոլորին, ճիշդ այնպէս, ինչպէս իր խօսքը որ սովորութիւն չունի ծածկելու, նեղ ու գաղտնի կաշկանդումներու մէջ:

Գաղտնիքը Յառաջի այս յարաճուն զարգացման — ըսենք անվարան եւ առանց կեղծ համեստութեան — իր ՈՒՂՂՈՒԹԻՒՆՆ է:

Ուղղութիւն մը, որուն հիմնական աղբիւրը Հ. Յ. Դաշնակցութեան ու անոր որդեգրած գաղափարները ըլլալով մէկտեղ, մերժեր է միշտ նեղ դասակարգային հատուածականութիւնը, խոնարհելով այն բացառիկ կացութեանը առաջ, որու մէջ կ'ապրի հայութիւնը: Ուրիշ խօսքով Յառաջը նուիրելով այս ժողովրդի շահերուն, մտածեր է դաշնակցականօրէն — բայց միշտ իբրեւ հայ եւ հետեւաբար Դաշնակցութեան գծած ճամբաներով է որ ան պաշտպաներ է հայկական արժանիքները:

Դաշնակցական բայց երբե՛ք հատուածական, «Յառաջ» իր այս ուղղութեամբն է որ կարողացած է ո՛չ միայն հիմնաւորուիլ ու արմատանալ, այլ եւ ան բարոյալքումի եւ յուսահատութեան այս օրերուն ամբացած է այն հաւատքը թէ Դաշնակցութեան եւ հայութեան հիմնական նպատակակէտներուն մէջ, չկայ եւ ո՛չ մէկ բացուածք ու ճեղք:

Եւ ճիշդ այս պատճառով ալ «Յառաջ»ի կեցուածքը, յաճախ շփոթի է մատներ շատերը: Չէ՞ որ իրապէս ալ շատ դժուար է «Յառաջ»ի մէջ սահմանաւորել կուսակցութիւնը եւ անկուսակցականութիւնը:

Իր այս ուղղութիւնը սակայն միակ ուժը չէ եղած «Յառաջ»ին: Ան հաւատարիմ իր այդ ուղղութեան չէ կորսնցուցած հաւասարակշռութիւնն ու հետեւողականութիւնը:

Այսօր եռէկին կապելով, առանց օրուան ազդեցութիւններէն գլուխը կորսնցնելու, ամէն օր նոր կապով մը ամրացուցած է մեր ներկան անցեալին կապող խարխլած կամուրջները:

Օրուան ձախորդութիւններն ու դժբախտութիւնները գնահատելով հանդերձ «Յառաջ»ը ճգներ է կեցնել մեր հանրային միտքը, օրուան տագնապով ինքնամխտումին անդունդի ճամբան բռնելէ:

Հոս է, այս աշխատանքին մէջ, որ երեւան կուգայ «Յառաջ»ի բացառիկ արժէքը:

Ո՛չ կոյր եւ անսխալական երէկուան դէպքերուն եւ անցքերու հանդէպ, ո՛չ ամբարտաւան եւ աններող այսօրուան գործողութիւններու եւ շարժումներու ընթացքին, «Յառաջ» կը ներկայանայ ո՛չ միայն իր անայլայլ ուղղութեամբ— այլեւ ՀԱՒԱՍԱՐԱԿՇՌՈՒԱԾ, ՀԱՍՈՒՆՑԱԾ հասակովը, իբրեւ արտայայտիչը հայ հաւաքականութիւններուն: Ասոր ապացոյց իր տարածումը աշխարհի այն բոլոր մասերուն մէջ, ուր Հայ կայ— հայ կեանքով ապրող մարդ կայ:

Եւ «Յառաջ»ը կը քալէ անշեղ իր ընտրած այս ճամբով, հաստատուն ու վճռական քայլուածքով, դէպի հայութեան միշտ պայծառ ապագան: Երկար ու արկածալի այս ճամբուն մէջ, ան սակայն չանտեսեր բոլոր զիկզակները, որոնք կը փռուին իր շուրջը: Ու այսպէս է որ մենք կը տեսնենք «Յառաջ»ը մխրճուած երբեմն զուտ տեղական խնդիրներու մէջ, մասնաւորաբար Ֆրանսայի ցրուած գաղութահայութեան յատուկ: Անգամ այս նեղ շրջագծին մէջ «Յառաջ»ի դերը յաճախ եղեր է անգնահատելի, ոչ միայն իր անմիջական քարոզութեան կենդանի արդիւնքովը, այլ եւ անով որ այդ արդիւնքը նպաստեր է մեր հաւաքական ճիգերուն:

Եթէ իր այս աշխատանքներուն մէջ «Յառաջ» յաջողեր է իր նպաստի տուրքը տալ այս երկրի հայութեան ընդարձակ պահանջներու եւ կարիքներուն, իր նիւթական եւ բարոյական ձեռնարկներովը, ան այդ միջոցով ապահովեր է նոյնպէս այս գաղութի օգնութիւնը համահայկական ձեռնարկներու եւ շարժումներու մէջ: Ասոնք արդէն կարեւոր արժէքներ կրնան ըլլալ հայ թերթի մը համար, տեւական եւ հաստատուն եղանակներ: Թէեւ այսքանը բաւական չէ երբեք արժանաւորապէս գնահատելու համար «Յառաջ»ը: Բայց բաւականանանք այսքանով:

Ըսենք անգամ մըն ալ, որ այս սահմաններուն մէջ իսկ «Յառաջ»ը իրաւունք ունի զինքը հարազատ արտայայտիչ նկատելու այս ժողովրդեան: Արտայայտիչ ոչ այն իմաստով միայն, որ «Յառաջ»ը հարազատօրէն եւ սրտցաւօրէն կ'արտայայտէ հայ կեանքի պահանջներն ու կարիքները, այլ եւ անով որ ան ձեւ ու մարմին կուտայ այս ժողովրդի ներքին բարոյական բոլոր ձգտումներուն, բոլոր թռիչքներուն:

Ահա՛ «Յառաջ»ի յաջողութեան գաղտնիքներէն մաս մը, որուն շնորհիւ ան կ'ուռճանայ աստիճանաբար եւ տեւականօրէն, հոգ չէ թէ շատ հեռու միջազգային մամուլի ունեցած յաջողութիւններէն, այսպայմաններու մէջ այսքանը սակայն աւելի կարեւոր է եւ արժանաւոր, քան ուրիշինը իր այնքան նպաստաւոր պայմաններուն մէջ:

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ՅՈՅՆԵՒՊՈՒԼԿԱՐ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Աթէնքի պուլկար դեսպանին եւ Յունաստանի արտաքին նախարարին միջեւ տեսակցութեան մը հետեւանքով, յոյնեւպուլկար բանակցութիւնները պիտի վերսկսին Աթէնքի մէջ, առկախ հարցերու լուծման համար:

"ՀՐԱՆՏ ՃԱՆԻԿԵԱՆԸ ՀԱՐՍՏԱՀԱՐՈՒԱԾ ՀԵՐՈՍ ՄԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԵԼ Կ'ԱՇԽԱՏԻՆ,,

Այս խորագրին տակ «Վագըթ» կը գրէ (27 դեկտ.),

— «Թուրքիայէն դուրս գտնուող հայ կոմիտէճիները վերջերս նոր գրգռութեան մը սկսան: Այս գրգռութեանց արտաքին պատճառն է վարչապետ Ըսմէթ փաշայի ճամբորդութեան առթիւ իբր մահափորձի գործիք Սուրիայէ ղրկուած Հրանդ Ճանիկեան անուն հայ կոմիտէճիին շոգենաւին ճեմիշին մէջ անձնասպան ըլլալը:

Բոլոր թերթերը գրեցին այն ատեն թէ այս անձնասպանութիւնը ի՛նչ տեսակ պայմաններու տակ կատարուած էր: Դատական իշխանութիւնը կարեւորութեամբ քննութիւն կատարելով, ճշդեց անոր արդիւնքը վաւերացուեցաւ ընդհ. դատախազութեան, ինչպէս նաեւ շոգենաւի նաւապետին, բժիշկին եւ խոհարարին կողմէ: Հայ կոմիտէճիները կը խեղաթիւրեն այս բացայայտ ճշմարտութիւնը: Իբր թէ Հրանդ Ճանիկեան անձնասպան չէ եղեր... Իբր թէ 20–30 հոգիէ բաղկացեալ ոստիկանական բազմաթիւ ուժ մը խստիւ հետապնդելով, սպաննած է զինքը:

Խնդրին հանգամանքը անգամ մը եւս այս կերպով խեղաթիւրելէ վերջ, տեսակ տեսակ ձեւեր կուտան անոր: Մէջ կը բերուին Ընդհանուր պատերազմի միջոցին տեղի ունեցող տարագրութեան դէպքերը եւ ամենատգեղ յարձակումներ կը կատարուին Թուրքիոյ եւ Թրքութեան դէմ: Ինչ որ պէտք է կ'ընեն Հրանդ Ճանիկեանը հարստահարուած հերոսի մը կացութեան մէջ ներկայացնելու համար: Նոյնիսկ հայ բանաստեղծներու զգացումները գրգռելով հարստահարուած հերոսի մը վիճակին բերուած այս մահափորձ կատարող Հայուն համար յուղիչ դամբանականներ գրել կը տրուին եւ ժողովներ կը գումարուին: Այս կարգէն ըլլալով վերջերս Գահիրէի եւ Պէյրութի մէջ կոմիտէճի քահանաներու միջոցաւ հանդիսութիւններ կատարուած են եկեղեցիներու մէջ:

Յայտնի է որ հայ կոմիտէճիները թէ՛ ընդհ. պատերազմի միջոցին եւ թէ զինադադարէն վերջ իրենց ազգին մէջ իրենց կատարած եղեռնական գրգռութեանց բնական եւ անհրաժեշտ հետեւանքները եւ անոնց հայ ազգին վրայ գործած հակազդեցութիւնները տեսնելէ յետոյ, միջոց մը գղջացածի երեւոյթ *առեր էին: Ասոնց ամէնքն ալ ապաստանի վիճակ մը ունէին, արտասահմանի մէջ իրենց ապաստանած երկիրներու մէկ անկիւնը:

Սակայն այս արկածախնդիր խռովարարները չկրցան բոլորովին լքել կոմիտէճիութիւնը եւ մահափորձի ձեռնարկները զորս իրենց համար ապրուստի տեսակ մը միջոց ըրած էին:

Ասկէ անկէ շահ մը փրցնելու համար, մէկ կողմէ հայրենիքէն վտարուած 150նոցներու եւ միւս կողմէ ալ արեւելեան զաւառներու ապստամբութեանց հետ կապ ունեցող եւ արտասահման փախած Քիւրտերու հետ միանալով աշխատիլ սկսան:

Բնաւ տարակոյս չկայ որ այս կոմիտէճիները զիրենք գրգռող կարգ մը օտար ուժեր ալ գտան:

Այսուհանդերձ, կասկած չկայ թէ բուն հայ հաւաքականութիւնը այլեւս չպիտի խաբուի հայ կոմիտէճիներու այս գրգռութիւններէն, որովհետեւ մօտաւոր անցեալին մէջ, տեսնուած փորձառութիւնները չեն մոռցուած: Ասոր հակառակը ընդունիլ կը նշանակէ հայ ազգին մեծամասնութիւնը ողջմտութենէ զուրկ նկատել»:

ԻՐԱՔԻ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆԸ

«Էլ Ահվալ» կը գրէ (21 դեկտ.)—

Մեր առած ստոյգ տեղեկութեանց համաձայն, Շէյխ Ահմէտի մէկ պաշտօնական յայտարարութեան վրայ, Պարզան աշիրէթի բոլոր Քիւրտերը ապստամբութիւն յայտարարած են: Յայտարարութիւնը ստորագրուած է «Քրտական Առժամեայ կառավարութեան պետ Ահմէտ»: Յայտարարութիւնը կը հրաւիրէ քիւրտ ժողովուրդը կռուիլ իր ազատութեան համար եւ ազատուիլ Իրաքի կառավարութեան ճնշումներէն:

Ապստամբական շարժումները արդէն սկսած են Դեկտ. 9էն ի վեր: Դեկտ. 16ին Իրաքի կառավարութիւնը հրատարակեց հետեւեալ պաշտօնական յայտարարութիւնը.

«Շէյխ Ահմէտի հպատակները, վերջին օրերս գիւղերու վրայ յարձակած եւ կողոպուտներ ու հրկիզումներ կատարած են. այդ պատճառաւ սահմանին վրայ գտնուող զինուորական ուժերուն հրաման տրուեցաւ կարգ մը պատրաստութիւններ տեսնել: Դեկտ. 9ին բախում մը տեղի ունեցաւ մեր ուժերու եւ Շէյխ Ահմէտի մարդոց միջեւ: Մեր կորուստն է 13 մեռեալ, որոնց մէկը սպայ եւ 9 վիրաւոր: Ապստամբները ունեցան 20 մեռեալ եւ 30 վիրաւոր:

Ամենավերջին տեղեկութեան համաձայն, Շէյխ Ահմէտ յարձակում գործած է սահմանէն 22 քիլոմէթր դէպի Իրաք գտնուող Պալապանի շրջանը եւ 12 գիւղեր գրաւած է: Դեկտ. 16ին կառավարութիւնը օդանաւեր ղրկած է, որոնք իրենց արձակած ռումբերով ապստամբներէն 30 հոգի սպաննած են: 16ին նոր ընդհարում մը տեղի ունեցած է եւ 14 զինուոր եւ երկու սպաներ սպաննուած են, իսկ 18 վիրաւորուած: Ապստամբներէն 31 հոգի մեռած են, իսկ վիրաւորներու թիւը յայտնի չէ:

ՏՊԱՐԱՆԻ փոխադրութեան առթիւ, պարտք կը զգանք մեր ջերմ շնորհակալութիւնը յայտնել Մասիս տպարանի վարչութեան եւ աշխատաւորութեան, որոնք ամէն դիւրութիւն ընծայեցին Թերթին կանոնաւոր հրատարակութեան համար:

Վարչութիւն

ԳՐԱԿԱՆ ՎԵՐԱԾՆՈՒԹԻՒՆ

Սիրուն նախապաշարումի մը գերին դարձուցին մեզ մեր ծնողները երբ մանուկ էինք, եւ ուսուցիչները՝ երբ պատանի էինք: Պէտք էր խնդութեամբ ողջունէինք Նոր Տարին, Նոր առաջադրութիւններով, Նոր կորովով ու փափաքով, ինչպէս թէ տարին վերջանար այնպէս, ինչպէս սկսեր էր...: Նախնական դարերէն մեզի մնացած մարդկային այս անմեղ արձանութեան խորը չէ՞ք հաւատար, որ թաղուած է Նոր ժամանակներու ինքնախաբէութեան օրէնքը: Հետեւելով ուրեմն մշուշի մէջ կորսուած օրերէն մեզի մնացած իմաստութեան խորհուրդին, լաւատես զգացումներով փորձենք մօտենալ գրական անդաստանին:

Գրական տարի մը կը բոլորենք, որ իր գրական ու բացասական գիծերով, շարունակութիւնն է զինքը կանխող տասնեակ մը տարիներուն. հետեւաբար 1931 տարին անկախաբար առնելով, խորհրդածութեան եզր մը չի կրնար ներկայանալ: [illegible] պահն է վերջին տարիներու ճիգերուն եւ գրական մտահոգութիւններուն: Հայ միտքը ճամբայ մը գտեր է որ կ'երկարի 1920 թուականներէն մինչեւ 193.: Այս երկու թուականները մեր միտքը կ'իյնան անոր համար, որ մեր նպատակը չէ վերջացող տարուան գրական պատկերը տալ, այլ պատկերացնել այսօրուան վիճակը, որ կը փոխանցուի 1932ին: Եւ որովհետեւ խոստացանք անխաւ լաւատես ըլլալ, ըսենք անմիջապէս, որ «գրական վերածնունդի» մը հանդիսատես կ'ըլլանք: Անշուշտ կսկծալի ինքնախաբէութիւն մը պիտի ըլլար, եթէ իմաստութեան մեզի բերած նախապաշարումին անձնատուր ըլլայինք միայն, առանց գրական եւ շօշափելի պատճառներու, առանց գիտակցած ըլլալու ճաճանչները, որոնք արեւուն ծնունդը կը յայտնեն, եւ անոր հետ՝ մեր հոգիները կազդուրող ջերմութիւնն ու կենդանութիւնը:

1932ի գրական տարին անկլիմադարձ մըն է մեզի համար, մէկէ աւելի յատկանիշներով: Ճիշդ բառն է գրական վերածնունդը, երբ նկատի առնենք այդ երեւոյթը կանխող երկունքի ժամանակաշրջանը:

Ուրիշ առիթներով, այս սիւնակներուն մէջ իսկ, յոռետեսութեան բազմաթիւ եւ արդար պատճառներ արձանագրած էինք: Ու այսօր ալ տակաւին, հոգչէ, ուրիշներու զուարթ եւ ծիծաղկոտ բաժակաճառերուն զինաց կրկին կ'արձանագրենք տրտմութեան մեր ցաւը, աւելի՛ խորունկ եւ գիտակցօրէն զգալու համար մեզ գինովցող ուրախութեան եւ խանդավառութեան պատճառները: Այդ ցաւը գիտակցութիւնն է հայ մտաւորականութեան, որու տաղանդաւոր ներկայացուցիչներէն մէկը, Եղիա Տէմիրճիպաշեան ծուրացիկի տարազով իր ձեռքը կ'երկնցնէր անցեալին մէջ, աղօթքէ վերադարձողներուն, եւ այսօր ալ անոր ուրիշ մէկ արժանաւոր զաւակը, օտար բեմի մը վրայէն, հայ մտաւորականի ցաւատանջ աղաղակը լսելի կ'ընէր ուրիշներու ծափերուն եւ ոմանց հեգնութեան ժպիտին ղիմաց...: Գիտակցութիւնն է զոր ունինք անպատասխանատու հայ մամուլին նկատմամբ, որ աշխարհի բոլոր քաղաքներուն վրայ, արժանաւոր ներկայացուցիչներու սիւներին եւս ծածկուած, իր քանակով, ժամանակավրէպ բովանդակութեամբ, բոլորին կարեկցութիւնը կը հրաւիրէ: Գիտակցութիւնն է վերջապէս զոր ունինք մամուլի այն վարիչներուն հանդէպ, որոնք իրենց խղճմտանքին հետ չեն փորձեր հաշուեյարդարի նստիլ, երբ արժանաւորները կ'անտեսեն, քշուած իրենց պատեանին մէջ, անարժաններուն փշրանքներ նետելու համար...:

Կ'ազդուրիչ պատճառներ ունինք սակայն լաւատեսութեամբ ղիմաւորելու մեր գրականութեան Նոր տարին: Ստեղծագործելէ, երկնելէ, քրտնելէ աւելի, մարդիկ կաղապարներ ու տարազներ կը փնտռէին: Գրականութիւնը տեսակ մը մարդաշատ դարձեր էր: Ազգային ու միջազգային բանաձեւերը օրուան կարգախօսներն էին: Հարուածը ուժգին եւ անողոք կը հասնէր մանաւանդ ազգային ճակատին: Աննպատակ փնտռտուք մը կար: Հոգեկան այս անորոշ վիճակը շուտով պարզուեցաւ, միտքերու մէջ յստակութիւն տիրեց: Բոլոր գրողները, լռութեան մէջ, կը հաշտուէին այն մտքին հետ, թէ հայ գրականութեան անդաստանը հայ մտքին ու ոճին, հայ արուեստին ու լեզուին գեղեցկութիւններովը միայն կրնար պտղաբերուիլ: Այս տարազը, այս ըմբռնումը անշուշտ չյայտարարուեցան բարձրօրէն: Ընդհակառակն, մէկէ աւելի գրական ստեղծագործութիւններ եկան արդարացնել զայն, եւ իրենցմով էր որ կը կազմուէր գրական հանգամանքը:

Հայ վէպն է որ գրական վերածնունդի թուականը կ'արձանագրէ: Իրարու ետեւէ երեք կարեւոր գործեր լոյս տեսան «Հայրենիք» ամսագրին մէջ: («Բանկօօպը եւ Մամութին ոսկորները»՝ Կոստան Զարեանի, «Սպիտակ Ձիաւորը»՝ Համաստեղի եւ «Որբերը»՝ Ռէնիի): երեքն ալ թէեւ շարունակելի, սակայն հրատարակուած մասերով արդէն մեծապէս յատկանշական: Այս շարքին թագն ու պսակը կրնար կազմել Յ. Օշականի «Մնայորդաց» ազգային մեծ վէպը. եթէ «Հայրենիք»ի խմբագրութիւնը «Մակ Պուռկ»ի պէս անոր ալ արժանի կարեւորութիւնը տուած ըլլար: Տակաւին երկար ատեն ձեռագիր վիճակին մէջ պիտի մնար այս աշխատուած եւ ծաւալուն վէպը, եթէ «Յուսաբեր» լոյսի չբերէր զայն: Բովանդակութեան մասին այնքան շահեկան յայտնութիւններ ըրին, հեղինակին բերնով, Գ. Մխիթարեան եւ Վէմունի:

1932 տարին կը թեւակոխենք ուրեմն գրական նուէրներով: Հայ վէպին հաշուոյն ասկէ աւելի մեծ շահ դժուար էր արձանագրել գրական այս հաշուեյարդարի պահուն: Յիշուած երկերէն առաջ եւ անոնց հետ միաժամանակ ուրիշ բազմաթիւ արժէքաւոր գործերու ալ երեւումը, աւելի կը շեշտէ մեր լաւատեսութիւնը ընդհանուր առումով. 25 - 30 տարիներ առաջ բանաձեւուած վաղուան գրականութեան ծաղկումն է, զոր կ'ողջունենք. այսինքն ազգային գրականութիւնը, ազգային վիպագրութիւնը, որ վերջին յիսնամեակի հայ կեանքը կը պարզէ իր մէջ, իր բոլոր կնճիռներով, յուսախաբութիւններով, հերոսական խիզախումներով, ուրիշ խօսքով, մեր ողբերգութիւնը, եւ անոր բնական արդիւնքը՝ որբութիւնն ու Նոր սերունդները...:

Մեզ լաւատեսութեան մղող երկրորդ պատճառը «Նահատակ Գրագէտներու Բարեկամներ» խմբակցութեան այնքան գեղեցիկ հրատարակութիւններն են: Թիւով հինգ հատոր, մէկ տարուան մէջ: Ռուբէն Զարդարեան, Հրանդ, Գեղամ Բարսեղեան եւ Ար. Արփիարեան ունեցան իրենց հատորները, մեծ մասով հատորներէ դուրս մնացած էջեր: Այս շարքին հետեւէ մաս պիտի կազմեն Գ. Զօհրապ, Ար. Յարութիւնեան, Եր. Օտեան, Ե. Սրմաքէշխանլեան, Տիգրան Չէօկիւրեան, Տիրան Չրաքեան եւ Ռ. Սեւակ: Սովորական հրատարակութիւններու պէս դիմաւորելու չէ այս շարքը: Մտածուած ձեռնարկ մըն է. պտուղը՝ երկար երկունքի եւ խոկումներու եւ արժանի անվերապահ քաջալերութեան:

Եւ վերջապէս գրական խմբակի մը յայտնութիւնը՝ «Մենք» պարբերականով: Սերունդ մը որ իր ձայնը լսելի ընել կը կը փորձէ: Ողբերգութիւնը հոն է, որ երբ երկու սերունդներ ձեռք ձեռքի տուած պիտի քալէին գրական անդաստանին մէջէն, պահելով իրենց անհատականութիւնը յատկանշող տարբերութիւնները, կը տեսնենք նոյնը ճակատ կազմած գրական պատնէշին վրայ արժանաւորապէս դիրք բռնող սերունդին հանդէպ: Ամէն բան հասկնալի ու բացատրելի կրնայ ըլլալ, բայց այս մէկը ոչ: Տխուր ու դաժան բաներ արձակուած այսօրուան գրական վերածնունդը պատրաստող սերունդին ու անհատներուն հասցէին: Մեզի համար անհրաժեշտ է ոչ թէ գիտնալը թէ ի՛նչ են ու ինչ տրամադրութիւններ ունին անոնք, այլ՝ թէ ինչ կը բերեն մեր գրականութեան, մեր մշակոյթին, մեր լեզուին ու մեր արուեստին: Այս մտքով կրնանք ներել իրենց երիտասարդական զարտուղութիւնները, ինքնատիպ խառնուածքի արդիւնք տարակարծութիւնը ամէն կալուածի մէջ. կը բաւէ, որ ստեղծագործութեան ճամբան բռնեն ու արդարցնեն: Առաջին սայթաքումներուն անվրէպ պիտի յաջորդէ մտածուած եւ լուրջ քայլուածքը: Այս տեսակէտով կ'ողջունենք զիրենք եւ կը սպասենք իրենցմէ հաւասարակշիռ ձայներ ու խօսքեր: Անջրպետը որ կայ իրենց եւ իրենցմէ դուրս գտնուողներուն միջեւ, խո՛ր պատճառներ ունի, արժանի մանրազնին եւ անկողմնակալ վերլուծման:

Եթէ յիշելու ըլլանք նաեւ գաղթահայ գրականութեան երկու կարեւոր գրական պարբերականները, «Անահիտ» եւ «Հայրենիք» ամսագիր, ամբողջացուցած կ'ըլլանք մօտաւորապէս պատկերը հայ գրականութեան: Երկուքն ալ պատուաբեր եւ խնամուած աշխատութիւններ են, ուրոյն ծրագրով ու արժէքով, երկուքն ալ ժամադրավայրը հայ մտաւորականութեան մէկ մասին: Երկուքն ալ հաւատարմօրէն կը ծառայեն հայ դպրութեան, հայ արուեստին առհասարակ, իրենց կարեւոր դերը ունենալով այսօրուան գաղթահայ գրական վերածնունդին մէջ:

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

Այրի Տիկ. Աղաւնի Խաչերեան եւ զաւակք Սելինէ եւ Սօնա Խաչերեան, (Փարիզ), Տէր եւ Տիկ. Խաչիկ Խաչերեան (Պուքովինա), Այրի Տիկ. Արման Գազազեան (Մարսէյլ). Տէր եւ Տիկ. Արթաքի Ղազարոսեան եւ զաւակունք (Փարիզ), Տէր եւ Տիկ. Խաչիկ Խաչատուրեան եւ զաւակունք, Տեարք Ղազարոս Յակոբ Խաչատուրեան եղբարք (Փարիզ), Տէր եւ Տիկ. Թորգոմ Փափազեան եւ զաւակունք (Հռոմ), Տէր եւ Տիկ. Օ. Պալըգճեան եւ զաւակը (Փարիզ), Օր. Աստղիկ Խաչատուրեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկ. Մ. Աշճեան եւ զաւակունք (Մարսէյլ), Պ. Յ. Համբարձումեան (Պոլիս), Այրի Տիկ. Աղաւնի Ազարեան (Փարիզ), Այրի Տիկ. Հռիփսիմէ Խաչատուրեան, Պ. Խաչիկ Խաչատուրեան, Այրի Տիկ. Մարիամ Գասպարեան եւ զաւակը (Քանթին), ինչպէս նաեւ Սարգիսեան. Տէր Ներսէսեան, Մէնգիլճեան, Միքայէլեան, Արթինեան, Ֆէնէրճեան, Գասպարեան, Պօտուրեան, Ապաճեան, Գաբրիէլեան, Միսաքեան, Պալըգճեան ընտանիքները, ցաւօք սրտի կը ծանուցանեն դառնաղէտ մահը իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն, հօր, փեսին, քեռայրին, քեռորդւոյն, քենեկալին եւ ազգականին՝

ՅԱԿՈԲ ԽԱՉԵՐԵԱՆԻ

(ԻԶՄԻԹՑԻ)

որ տեղի ունեցաւ 29 դեկտ. 1931, Tenon հիւանդանոցը, յետ կարճատեւ եւ տաժանելի հիւանդութեան:

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի այսօր, ուրբաթ, 1 յունուար 1932 ժամը 15ին, Pantinի գերեզմանատունը: Հաւաքում յուղարկաւորներու, Թրնոն հիւանդանոցի ելքի դուռը 47 Rue Pelleport Paris, (20e)

Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

Հաղորդակցութեան միջոց. Aut. BG., O bis, մէթրօ: Gambetta, թրամվէյ՝ 26, 95, A եւ B.

ԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

«Սիփան» երկսեռ երգչախումբի կողմէ, ղեկավար՝ ՍԱՔՕ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

Պատրաստուեցէք եւ ապահովեցէք ձեր տոմսերը

Նախօրօք՝ 12.50, երեկոյթին գիշերը 15 ֆրանք

2 յունուար, շաբաթ իրիկուն, ժամը 9էն մինչեւ լոյս, Victor Hugoի շքեղ սրահին մէջ, 46 ter Rue St. Didier, մէթրօ Վիքթոր Հիւկօ:

գեղարուեստական ճոխ բաժին

Նոր պարեր՝ Օր. Մաքտօնալտի (Շաթլէի Թատրոնէն) եւ իր քրոջ կողմէ: Պարեր երկսեռ խումբով եւ հայկական տարազով: Անակնկալներ: Պարողներուն աչքը լոյս, եւրոպական պարեր կէս գիշերէն մինչեւ առաւօտ, մասնակցութեամբ ջոլիզէումի *նշանաւոր* Pesenti *նուագախումբի:*

ԽՄԲԵՐԳ՝ Առաւօտեան բարի լոյս, Հով լինի՝ Կոմիտաս Վարդապետի, Հօյն Անուշ՝ Սպ. Մելիքեանի, Տանում են աղէջան, Ալագեազ, Խնկի ծառ՝ Գ. Սիւնիի, Անձրեւն եկաւ, Շողեր ջան, Եար ջան արի, էս օր ուրբաթ է, Ջուր կուգայ, Սարէն եկաւ, Գնա գնա, Սոնա եար, եւ այլն:

ՍԻՓԱՆ երգչախումբը կը հրաւիրէ հասարակութիւնը խրախուսել իր ձեռնարկը: Հայ երիտասարդներ եւ երիտասարդուհիներ անդամագրուեցէք «Սիփան» երգչախումբին:

Տոմսերու համար դիմել՝ «Յառաջ»ի, «Կավռօշ»ի, Գրատուն Հրանտ-Սամուէլ (61 rue Mr. le Prince *Ֆլօրիա ճաշարան, Լ. Նշանեան* (56 rue Piat, *Նպարավաճառատուն Աւետիսեան* 28 rue de la Huchette, *Սափրիչ Ստեփանեան* 8 rue Domat, *Սափրիչ Գէորգեան* 24 rue St. Lazare.

Խնջոյք եւր տարուան առթիւ

կազմակերպուած Սեբաստիոյ թաղրայի հայրենակցական միութեան կողմէ: Այսօր Ուրբաթ, կէսօրէ վերջ, ժամը 2ին, 20 Ave. Ville d'Avray Շավիլ: Թրամուէյ վերսայլ թիւ 1 իջնել Puits, sans Vin շոգեկառք՝ Invalidesէն Շավիլ-Վէլիզի- Սէն Լազարէն եւ Մօնփարնասէն Շավիլ:

կը հրաւիրուին հայրենակիցներ — Մուտքը ազատ է

ԲՈՂՈՔԻ ՄԻԹԻՆԿ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

եղերամահ Հ. ճանիկեանի (վ.իտինեան) արիւնոտ դատին համար

Այս կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին, Թափի վերի սինէմայի սրահին մէջ: Հովանաւորութեամբ *Mr. Marius Masse*ի, *Vice président du Conseil d'Arrondissement*ի: կազմակերպուած հայ քաղ. կուսակցութեանց, 24 Հայր. միութեանց եւ 5 մշակութային կազմակերպութեանց խառն ժողովին կողմէ:

Ներկայ պիտի ըլլան ֆրանսացի բարձրաստիճան անձնաւորութիւններ, ֆրանսական թերթերու թղթակիցներ: կը խօսին հայ քաղ. կազմակերպութեանց ներկայացուցիչները՝ կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը:

Մ ո ւ տ ք ը   ա զ ա տ   է

Տ Օ Ն Ա Ծ Ա Ռ

Ա. Ե. Հ. Կ. խաչի փարիզի «Մանուկներու Պաշտպանութիւն» մասնաճիւղի

Այս կիրակի *Maison Mutualitéի* մէջ, *24 Rue St. Victor, Métro Maubert-Mutualité*. Մասնակցութեամբ գայլիկներու եւ արէցներու: Մանուկներու ներկայացում եւ խաղեր: կաղանդ պապան նուէրներ կը բաժնէ:

Մուտքը ազատ է — Տախսերու մասնակցութիւն 2 ֆրանք

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՑԻՄՆԱՄԵԱՅ ՅՈԲԵԼԵԱՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

17 Յունուար կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին **Salle de la Mutualité**ի մէջ

24, Rue St. Victor, Paris (5), Métro: Place Maubert-Mutualité

Վարժարանի Սանուց Միութիւնը կը կազմակերպէ Գեղարուեստական հանդէս մը

բարեհաճ մասնակցութեամբ ՌՕԶ ՊԱՏՄԱԳՐԵԱՆԻ, ԼԻՏԻ ՏԷՄԻՐՃԵԱՆԻ, ՊՊ. Ա. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻԻ, Է. ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ եւ ՏԷՎԷՃԵԱՆԻ

կ'երգէ վարժարանին 80 հոգինոց երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Ա. ՊԱՏՄԱԳՐԵԱՆԻ

կը բեմադրուի Ա. Պատմագրեանի յատկապէս այս հանդէսին համար պատրաստած «ՀԷՔԵԱԹ» մանկական երաժշտական պիէսը, որուն գլխաւոր դ... ը կ'երգեն Ռօզ Պատմագրեան, Պ. Պ. Փափազեան, Տէվէճեան եւ *Jacques BENOISTON Théâtre Lyrique*էն: ՓԵՐԻՆԵՐ, ԴԱՃԱՃՆԵՐ, ՀՈՒՐԻՆԵՐ, ՋԻՆ... ՆԵՐ, 150 հոգի բեմի վրայ: բեմադրութիւն՝ Պ. Ա. Շահխաթունիի կողմէ:

Պալէթ՝ ղեկավարութեամբ Michel Kotcharoffի.— Costumes, Հ. Ալեանաքի.— Մեծ նուագախումբ՝ ղեկավարութեամբ Հեղինակին.— Պատ... ներ հայկական կեանքէ:

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐԸ.— 30, 20, 15, 10 եւ 7.50 ֆր.: Կը ծախուին՝ ճաշարան Ֆլօրիա՝ 61, rue Mr. le Prince, *Նպարավաճառ* Méridional 8, rue Chateaudun, *Նպարավաճառ* Yéprade (*Պէլվիլի շրջան*) 9, rue Jouye Rouve, *Վաճառատուն Հրաչ Սարգիսեան* 261 Fg. St. Martin Փ...

Հ Ա Յ Կ Ա Կ Ա Ն   Օ Փ Ե Ր Է Թ

Հայ "ՏՐԱՄ - ՕՓԷՐԷԹ" խումբը

Ղեկավարութեամբ դերասան Ս. ՍՈՒՐԱԲԵԱՆԻ

ՎԵՐՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

ԱՐՇԻՆ ՄԱԼ ԱԼԱՆ

ՈՒՐԱԽ ՕՓԵՐԷԹ 4 ԱՐԱՐ

10 յունուար *1932*, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 2.45ին *Maison de la Mutualité*ի սրահին մէջ *24 Rue St. Victor, Paris (V). Métro Maubert-Mutualité*

Արեւելեան երաժշտութիւն 12 հոգինոց օրքէստր ղեկավարութեամբ *ԹԱՌԻՍ ԺՕՐԺԻ*

Գ. Արարին Տիկ. Սուրաբեան կ'երգէ «ԱԶԵՐ ՍԵՒՈՐԱԿ» եւ կը պարէ կովկասեան լեռնական պարեր

ՏՈՄՍԱԿՆԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐԸ 20, 15, 10 ԵՒ 7.10 ՖՐԱՆՔ

Տոմսերու համար դիմել «Յառաջ»ի խմբագրատունը, Գրատուն Հրանտ-Սամուէլ՝ 51 rue Mr. le Prince, Paris (6), ճաշարան Ֆլօրիա 61 rue Mr. le Prince, փարիզ (6), ճաշարան կովկաս՝ 23 rue de la Huchette, փարիզ (5), դերձակ փափազեան՝ 20 rue des Carmes, փարիզ (5), Լ. Նշանեան՝ 56 rue Piat, մէթրօ Պէլվիլ, փարիզ (20):

Իսկ ներկայացման օրը թատրոնին կիշէն, որ կը բացուի ժամը 12ին

ՏԻԿ. ՍՈՒՐԱԲԵԱՆ «ԱՍԻԱ» դերին

Imp. A. DER (Agopian)

17, Rue Damesme, Paris (10)

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

Directeur et Propriétaire : Sch. MISSAKIAN
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Gobelins 19-78
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՇԱԲԱԹ 2 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1932
2 JANVIER 1932

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1766 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ

Եւրոպայէն դուրս, եւ իբրեւ նոր եւ հոծ գաղութ, ունինք Սուրիա-Լիբանանը։

1931ի ամառը տեղի ունեցաւ համագումար մը՝ ներքին կազմակերպութեան համար, մասնակցութեամբ բոլոր հոսանքներուն։ Արդէն իսկ ձեռնարկուած է աշխատանքի, որպէսզի բոլոր շրջանները ունենան ընտրովի մարմիններ։

Այս գաղութը մինչեւ հիմա կը կառավարուէր համաձայն Պոլսոյ Ազգ. Սահմանադրութեան, աւելի կամ պակաս կրճատումներով։ Երկրին նոր Սահմանադրութեան հաստատման հետ, անհրաժեշտ պիտի դառնայ մշակել նոր կազմական կանոնագիր մը մեզի համար։ Անշուշտ բոլոր հոսանքները պիտի գործակցին այս առթիւ, որպէսզի կարելի ըլլայ ապահովել լայն իրաւունքներ։

Ոչ մէկ տեղ այնքան պատեհութիւններ կան մեր հաւաքական կեանքի արդիւնաւոր կազմակերպութեան համար, որքան այս երկրին մէջ։ Դժբախտաբար անհոգութեան տուած ենք շատ մը հիմնական խնդիրներ եւ կը շարունակենք ջուր ծեծել մենք մեզի, փոխանակ սերտ յարաբերութիւններ մշակելու տեղական տարրին հետ, եւ հարթելու շարք մը թիւրիմացութիւններ։

Միւս կողմէ, պակաս չեն կարմրուկ մարզանքները, որոնք մանաւորապէս շեշտուեցան 1931ի ընթացքին։ Թերեւս տասն անգամ ցոյցեր, հրատարակութիւններ, ձերբակալութիւններ եւ խուզարկութիւններ եղան, եւ բոլորին մէջ ալ խառն էին հայ թափթփուքներ։ Յաճախ աւելի շատւոր քան բուն տեղացիները։

Այս ցաւագար երեւոյթը ուրիշ բանի չի ծառայեր, եթէ ոչ նոր կասկածներ ներշնչել տեղացիներուն։

Արաբ մամուլին եւ մտաւորականութեան մէկ մասը դժբախտաբար թունաւորուած է սահմանէն անդին սարքուած սադրանքներով, եւ պարբերաբար պատրուակներ կը գտնէ իր կարգին պղտորելու հանրային կարծիքը։

Այդ պատրուակներէն մէկն ալ գաղթականներու տեղաւորման ձեռնարկն է, որուն շուրջը նորէն կատաղի վայնասուն մը կ'արձակեն թուրք թերթերը, ճիշդ այս օրերուն։

Բացարիկ հանգամանք մը չունի տեղաւորման ձեռնարկը։ Ոչ թէ դուրսէն հազարաւոր հայ գաղթականներ կը փոխադրուին Սուրիա, տուն տեղ ըլլալու համար, այլ 1921էն ի վեր գաղթակայաններու, հիւղաւաններու, մթերանոցներու կամ խաներու մէջ խռնուած բազմութիւններն են որ մաս-մաս կը տեղափոխուին եւ նոր թաղեր կամ գիւղեր կը կազմեն։ Եթէ մեր համրանքները այս կարգադրութեան շնորհիւ կը փրկուին վատառողջ խշտեակներէ եւ թշուառութենէ, մեծամասնաբար հողին կապուելով, միւս կողմէ նորազատ երկիրն է որ կ'օգտուի։ Ամայի տարածութիւններ կը շէննան, նոր գիւղեր կը շինուին կամ հին քաղաքներ կը բարեզարդուին՝ Տեսակ մը հանրօգուտ շինութիւն։

Այնպէս որ, Արաբները պատճառ չունին ականջ դնելու սահմանէն անդին արձակուած վայրերան կանչերուն։ Իրենց շահերուն գիտակից վարիչներ բազմաթիւ են այս բարեկամ ժողովուրդին մէջ, կը բաւէ որ մենք օտարոտի շարժուձեւեր չփորձենք, եւ գիտնանք մեր շահերը ներդաշնակել անոր իրաւունքներուն հետ։

×

Եգիպտոսի մէջ ալ, որ նմանապէս կը կառավարուէր Պոլսոյ Ազգ. Սահմանադրութեան տրամադրութիւններով, կա՛յ նոր կազմական կանոնագրի խնդիր, փոխուած ըլլալով երկրին վարչաձեւը։

Վերջին տարիներու կրքոտ վէճերը մեղմացած են այսօր։ Բայց շարք մը ապօրինութիւններ եւ անհոգութիւններ, եւ համատարած տնտեսական տագնապը ոչ միայն վնասած են ազգային ելամուտներուն, այլ եւ գաղութին կռնակը բեռցուցած են ահաւոր պարտք մը, 40-50.000 ստերլին։ Եւ երկու կեդրոններուն մէջ ալ — Գահիրէ եւ Աղեքսանդրիա — ընդհանուր մտահոգութիւն կը տիրէ, եւ կազմալուծման վախեր կան։ Կարելի չէ ուրանալ Երուսաղէմի նոր պատրիարքին եւ իր հաւատարիմներուն պատասխանատուութիւնը՝ այս տխուր կացութեան մէջ։

Եգիպտոսն ալ կազդուրիչ կայան մըն է, ազգային մշակոյթի, ազգապահպանման աշխատանքներու տեսակէտով։ Այստեղ ծնաւ նոր կազմակերպութիւն մը, «Համազգային»ը, որ երկու տարիէ ի վեր Պէյրութի մէջ կը պահէ վարժարան մը, «Հայ Ճեմարան»ը, արժանի ամէն աջակցութեան։ Դժբախտաբար նիւթական միջոցներու անձկութիւնը թոյլ չի տար աւելի զարգացնել այս հաստատութիւնը, եւ դիւրացնել Համազգային Ընկերութեան միւս առաջադրութեանց իրականացումը։

Դէպի արեւելք, Սուրիոյ եւ Պարսկաստանի միջեւ, ունինք ուրիշ նոր գաղութ մը, Միջագետքը, որ զարմանալի կենսունակութիւն կը ցուցնէ։

Այստեղ ալ, հայ համայնքը 1931ին ունեցաւ իր կազմական կանոնագիրը։ Ուրեմն կը կազմէ պաշտօնապէս ճանչցուած փոքրամասնութիւն մը։

Ուրիշ մխիթարական իրողութիւն մըն է Մուսուլի հիւսիսակողմը հաստատուած նոր գիւղախումբը, Հավրէզք, որ իրեն կը քաշէ միւս գաղթակայաններու բազմութիւնն ալ։

Հայաստան երթալու պատրաստուած տարագիրներն են որ փոխադրուեցան այդ շրջանը, Իրաքի կառավարութեան կողմէ տրամադրուած հողերու վրայ, հողին կապուելու համար։ Նախապէս քանի մը հարիւր հոգի էին, իսկ այսօր երկու հազարի կը մօտենայ փոխադրուած գաղթականներուն թիւը։ Ափսո՜ս որ նիւթական միջոցներ չկան նոր հողամասեր ապահովելու, տուն շինելու, լուծք, սերմնցուճարելու եւ ուրիշ անհրաժեշտ պահանջներ գոհացնելու համար։ Գաղթականներու կոմիտէն զարկաւ բոլոր դուռները, Եւրոպայէն մինչեւ Ամերիկա, — եւ եթէ չենք սխալիր, իբրեւ արդիւնք՝ 1931ի աշնան հազիւ 200 տոլար կրցաւ ստանալ Ամերիկահայ Կարմիր Խաչէն. մինչդեռ հարիւր անգամ երկու հարիւրն ալ չի բաւեր...։

Շ.

Անգործութեան տագնապը

ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՀԵՌԱՑՈՒՄԸ ԿԸ ՀԵՏԱՊՆԴՈՒԻ ԵՌԱՆԴՈՎ

Ֆրանսայի պաշտօնաթերթը հրատարակեց անգործութեան վերջին վիճակագրութիւնը, որուն համաձայն, նպաստընկալ անգործներու թիւը բարձրացած է 147.000ի։

Բայց, որովհետեւ այս թիւը չի ներկայացներ անգործներու ամբողջութիւնը, աշխատանքի նախարարութեան կապուած զանազան սպասարկութիւնները՝ անգործներու ամբողջ թիւը կը գնահատեն 500,000։ Իսկ կէս անգործները, անոնք որ շաբաթական մէկ քանի օր միայն կ'աշխատին, անշուշտ աւելի բազմաթիւ են։

Այս կացութեան դէմ, կառավարութիւնը ձեռնարկած է գործադրելու կարգ մը միջոցներ, որոնք պիտի ծառայեն տագնապը մեղմացնելու մեծ չափով։

Առաջին միջոցն է տրամադրելի աշխատանքը ամէնէն առաջ վերապահել ֆրանսացիներուն, եւ արդէն, աշխատաւորներու տեղաւորման գրասենեակները խստութեամբ կը շարժին։ Անցեալ շաբթու ֆրանսա մտնելու արտօնութիւն ստացած են միայն 56 ճարտարագործական եւ 107 երկրագործական աշխատաւորներ։ Իսկ այս մուտքին դէմ արձանագրուած է 4881 ելք։

Բայց, աշխատանքի նախարարութիւնը նշմարած է որ ֆրանսայէն իրենց երկիրները վերադարձող օտարականներու թիւը որ շաբթէ շաբաթ կ'արձանագրուի վիճակագրութեանց մէջ, հազիւ կը ներկայացնէ մեկնողներու մէկ երրորդ մասը։ Կը նշանակէ թէ 12էն 15000 օտար աշխատաւորներ են որ ֆրանսայէն կը մեկնին ամէն շաբաթ։

Պէտք է շեշտել թէ գործի պակասով ֆրանսայէն հեռացուած օտարականներուն մէջ չեն քաղաքական ապաստանեալներ եւ բազմանդամ ընտանիքները։

Անգործութեան դէմ, կառավարութեան երկրորդ միջոցն է նպաստը։ Ցարդ կառավարութիւնը համայնքներու նպաստի սնտուկներուն կը մասնակցէր 50 առ հարիւր չափով, իսկ պաշտօնաթերթին մէջ հրատարակուած հրամանագրի մը համաձայն, կառավարական մասնակցութեան բաժինը կը բարձրանայ 60, 70, 80 եւ 90 առ հարիւրի համաձայն համայնքներու մէջ ապրող անգործներու թիւին։

Բայց, ամէնէն կարեւոր միջոցը պէտք է նկատել ազգային շինարարութեան ծրագիրը, որուն իրականացման կառավարութիւնը պիտի յատկացնէ կարեւոր գումարներ։

Զեկոյցական սպասարկութիւնները կը կարծեն թէ այս ծրագրին գործադրութեամբ, անգործներու թիւը կէս առ կէս պիտի նուազի։ Գործաւորի մը տարեկան վաստակը նկատելով միջին 10 հազար, 2 միլիառ ֆրանք պիտի յատկացուի հանրօգուտ շինութեան մէջ աշխատողներու օրավարձքերուն։ Որով, մօտ 250000 մարդու գործ պիտի հայթայթուի շնորհիւ այդ ծրագրին։

Հանրօգուտ շինութեանց ծրագրին ուղղակի օգուտներէն մէկն ալ պիտի ըլլայ այն որ կարգ մը արհեստանոցներու եւ գործարաններու ալ գործ պիտի բացուի, ատաղձագործութիւն, մետաղագործութիւն եւն., պիտի օգտուին անկից։

Պաշտօնաթերթը հրատարակեց հանրօգուտ շինութեանց վերաբերեալ օրէնքը։

Այս առթիւ, Ֆրանսայի վարչապետը նահանգապետներուն ուղղուած հեռագրով, կը հրահանգէ անմիջապէս ձեռնարկել նախատեսուած ծրագրերու իրականացման, եւ կը թելադրէ փութով իրեն ներկայացնել իրենց նահանգներուն ծրագրուած աշխատանքներու տեղեկագրերը։ Նախարարները իրենց կարգին պիտի ջանան որ օրէնքի գործադրութիւնը չուշանայ որեւէ կերպով։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՄԵՐ ՆՈՐ ՀԱՍՑԷԻՆ

17, Rue Damesme, Paris (13e)

Մինչեւ հին հեռախօսին փոխադրութիւնը, առժամապէս մեր հեռախօսի թիւն է Gob. 19-78

Երթեւեկի համար՝ métro Tolbiac.

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

«Յառաջ»ի նոր ծաւալով տպագրութիւնը եւ գրասենեակներու տեղափոխութիւնը միեւնոյն ատեն կատարուած ըլլալով, կարելի չեղաւ սովորական ժամուն թղթատարին յանձնել Յունուար 1-ի թիւը։

Այսօրուան թիւն ալ կրնայ ուշանալ, մանաւանդ որ նամակատուները փակ էին երէկ կէս օրէն յետոյ, Տարեգլուխի առթիւ։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Փոխարքային պատասխանը Կանտիի

Վերջին լուրերու համաձայն, կացութիւնը կը բարւոքի աֆղան սահմանագլուխին վրայ։ «Կարմիր Շապիկաւոր»ներու գործունէութիւնը հետզհետէ կը սահմանափակուի Պարաք-Խաթաք կոչուած շրջանին մէջ, հաբաւ-արեւմտեան սահմանին մօտերը, արշաւախումբ մը ղրկուած է այդ կողմերը կարգը վերահաստատելու եւ կառավարութեան հաւատարիմ մնացող բնակչութիւնը պաշտպանելու։

Կը հաստատուի սակայն թէ հնդիկ ազնուականներու ընդհ. դաշնակցութիւնը որ երկու տարիէ ի վեր, համայնավար ղեկավարներու ձեռքն ինկած է, որոշած է ընդհ. գործադուլ յայտարարել փետր. 4ին, բողոքելու համար կառավարութեան խստութիւններուն դէմ։

Կանտի, Հնդկաստանի փոխարքայէն ստացաւ տեսակցութեան մը համար կատարած դիմումին պատասխանը։

Պատասխանը տակաւին չէ հրապարակուած եւ որոշ յայտնի չէ թէ փոխարքան կը մերժէ՞ թէ կ'ընդունի Կանտիի հետ տեսակցութիւն մը։ Լաւատեղեակ շրջանակներ կը կարծեն թէ փոխարքան չէ մերժած Կանտիի հետ վիճաբանիլ Կլոր Սեղանի խորհրդաժողովէն բխող սահմանադրական հարցերու շուրջ, բայց թէ թոյլ չպիտի տայ որ վերջին հրովարտակները՝ որոնք բացառիկ իրաւասութիւններ կուտային ոստիկանութեան, վիճաբանութեան զրուին կամ որեւէ կերպով խնդրոյ առարկայ դառնան։ Կ'ըսուի նաեւ թէ փոխարքան իր նամակին մէջ՝ յայտնած է Կանտիի թէ, եթէ հնդիկ խորհուրդը վերսկսի պայքարի, կառավարութիւնը պատրաստ է դիմագրաւելու։

Պոմպէյէն կը հաղորդուի թէ հնդիկ ազգ. խորհուրդի գործադիրը յետաձգած է իր նիստը՝ ուսումնասիրելէ վերջ փոխարքային տուած պատասխանը Կանտիի։

Կանտիի գլխաւոր գործակիցներէն մէկը յայտարարած է.— Կացութիւնը շատ ծանր է։ Պատրաստուեցէք կռուի»։

ՄԱՀԱՊԱՏԻԺ

Պիրմանիոյ մասնաւոր դատարանը մահուան դատապարտեց 9 հոգի, որոնք մասնակցեր էին վերջին խռովութիւններուն։ Ուրիշ 14 ըմբոստներ ալ դատապարտուեցան ցկեանս աքսորի։

Ըմբոստութիւն մը Ստալինի դէմ

Անգլիական «Տէյլի Մէյլ» թերթին թղթակիցը Մոսկուայէն կուտայ լուրը ըմբոստացման մը լուրը ընդդէմ Ստալինի բռնապետական վարչութեան։

Իբր թէ ըմբոստացման այս շարժումը կը ղեկավարէ Տրոցկի Թուրքիոյ իր աքսորավայրէն եւ այս շարժման յարողները Ռուսիոյ մէջ ծանօթ են «Տրոցկիական» անունով։ Անոնք յաջողած են գրաւել բոլշեւիկեան տնտեսական կազմակերպութեանց ամէնէն կարեւոր դիրքերը եւ հակառակ յաճախակի ու բազմաթիւ ձերբակալումներուն, յաջողած են պահել իրենց ազդեցութիւնը։

Բոլշեւիկեան բանախօսները իրենց ճառերուն մէջ, կը յայտնեն թէ մէկ տարիէ ի վեր, այս հակաստալինեան տարրերը կը նեղեն կառավարութիւնը եւ կ'արգիլեն հնգամեայ ծրագրին էական կէտերու իրագործումը։

Տրոցկի միշտ կը յուսայ Ռուսիա վերադառնալ եւ ատոր համար ալ, երբեք կապը չէ կտրած Ռուսիոյ եւ արտասահմանի իր համախոհներուն հետ։

Այս շարժումը որ մեծ ծաւալ ստացած է, նիւթական զաղտնի օժանդակութիւններ կը ստանայ եւ համաձայն տրուած տեղեկութեան, մեծկակ գումարներու տէր են այս շարժման կուսակիցներն ու ղեկավարները որոնք ի վիճակի են ծախսելու ամսական 60,000 ռուբլի, երկրին ներսը իրենց քարոզչական աշխատանքներուն համար։

Կ'ըսուի թէ խորհրդային կառավարութիւնը ընդդէմ Տրոցկիի բողոքած է Էնկիւրիի կառավարութեան, բայց պատասխան ստացած է թէ կարելի չէ բան մը ընել։

Ռուսիոյ ներքին անցուդարձերուն լաւատեղեակ անձնաւորութիւններ կը նախատեսեն Ստալինի վարչութեան մօտալուտ անկումը, որովհետեւ անոր հակառակորդները պիտի սկսին յարձակման, անմիջապէս որ իրենց պատրաստութիւնները վերջանան։

Ազգերու Դաշնակցութեան ժողովը

ՀՈԳԱՏԱՐՈՒԹԵԱՆՑ ՀԱՐՑԸ

Ազգերու Դաշնակցութեան նիստը Ժընեւի մէջ պիտի բացուի յունուար 25ին, նախագահութեամբ Ֆրանսայի արտաքին նախարար Պ. Պրիանի։ Օրակարգի վրայ գրուած են 30ի մօտ հարցեր որոնք կապ ունին Ազգերու Դաշնակցութեան գործունէութեան հետ։

Ամէնէն առաջ, ժողովը պիտի զբաղի չինեւճափոնական վէճով եւ այդ առթիւ խորհուրդին կատարած կարգադրութիւններով։

Ժողովը զբաղեցնող կարեւոր հարցերէն մէկը պիտի ըլլայ հոգատարութեանց յանձնախումբին կատարած աշխատանքները։ Յայտնի է թէ հոգատարութեանց յանձնախումբին գլխաւոր աշխատանքն էր իր կարծիքը բանաձեւել ու յայտնել այն պայմաններու մասին, զորս լրացնելով, Իրաք պիտի կրնար ազատիլ հոգատարութենէ։

Անգլիա, ինքն իսկ փափաք յայտնած էր Իրաքը անկախ տեսնելու եւ 1932ին անոր անդամակցութիւնը առաջարկելու Ազգերու Դաշնակցութեան։

Լեհաստանի, Վերին-Սիլեզիոյ եւ Ռումանիոյ փոքրամասնութեանց հարցը եւս պիտի զբաղեցնէ խորհուրդը։

Իսկ Համեւրոպայի ուսումնասիրական յանձնախումբը Ժընեւ պիտի հաւաքուի յունուար 22ին։

Ռուսեւռումէն բանակցութիւնները

■■■

Ռուսեւռումէն ոչ-յարձակման դաշինքի բանակցութեանց վայրի մասին Ռումանիա ստացաւ Ռուսիոյ առաջարկը։ Բոլշեւիկեան կառավարութիւնը կը պնդէ որ բանակցութիւնները կատարուին Մոսկուայի մէջ, իսկ Ռումանիա առաջարկած էր Ռիկա կամ Փարիզ։ Ռուսիա իր պատասխանին մէջ կը յայտնէ սակայն թէ, որեւէ արգելք չի տեսներ որ բանակցութիւնները տեղի ունենան Ռիկայի մէջ, Ռումանիա եւս իր պատասխանին մէջ՝ նախընտրութիւն կը յայտնէ այս վերջին քաղաքին մասին եւ կ'առաջարկէ բանակցութիւններն սկսիլ յունուար 20ին։

Կը կարծուի թէ այս բանակցութեանց մէջ, կարեւոր դեր մը կատարած է Էնկիւրիի ռումանական դեսպանը։

Գերմանիա մտանոգ

■■■

ՌՈՒՍԵՒՌՈՒՄԷՆ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ

Մոսկուայէն տրուած լուրեր կը յայտնեն թէ Մոսկուայի գերմանական դեսպանը դիմում կատարած է խորհրդային արտաքին գործավարին Լիտվինովի, լուսաբանութիւններ ուզելով Ռումանիոյ հետ կնքուելիք ոչ-յարձակման դաշինքին մասին։

Գերման դեսպանը որ արդէն գոհ չէր մնացած լեհեւռուս բանակցութիւններէն, իր կառավարութեան դժգոհութիւնը յայտնած է Ռումանիոյ հետ կատարուելիք բանակցութեանց մասին, մանաւանդ որ այս դիւանագիտական գործունէութեան ներշնչողը կը նկատուի Ֆրանսան։

Գերման դեսպանը Լիդվինովի հետ իր տեսակցութեան ընթացքին, յիշեցուցած է Ռափալլոյի դաշնագրին ստորագրման առթիւ երկու կողմերէն ընդունուած կարգ մը յանձնառութիւններ, ինչպէս նաեւ այն պարագան թէ, ռուսեւռումէն յարաբերութեանց մէջ, Ռուսիա ընդունած էր որ միջնորդի դերը նախընտրաբար կատարէ Գերմանիան։

Մոսկուայի գերմանական շրջանակները կը հաւաստեն թէ Լիտվինով ամէն մտահոգութիւն փարատող պատասխան մը տուած է գերման դեսպանին։

— Խորհրդ. կառավարութիւնը ըսած է Լիտվինով, բռնադատուած է ոչ-յարձակման դաշնագրեր կնքել Ֆրանսայի եւ Լեհաստանի հետ, որովհետեւ ճնշուած է տնտեսական անխուսափելի անհրաժեշտութիւններէ, բայց լեհական նրբանցքին, ինչպէս նաեւ Պեսարապիոյ հարցերուն մէջ, Ռուսիա բացարձակ ոչ մէկ յանձնառութեան տակ պիտի մտնէ։

Հինտէնպուրկի կոչը գերման ժողովուրդին

Գերման հանրապետութեան նախագահը կոչ մը ուղղեց ժողովուրդին երէկուան։ Ստորեւ կոչին գլխաւոր հատուածները.

— Լիովին գիտակից եմ մեծ զոհողութեան որ իւրաքանչիւրէն կը խնդրենք, թշուառութիւնը վերցնելու համար։ Բայց այդ զոհողութիւնը որուն կ'ենթարկուինք, արտասահմանի հանդէպ մեզ իրաւունք կուտայ պահանջելու որ չընդդիմանայ մեր բարելաւման, մեզմէ պահանջելով անկարելի հատուցումներ։ Զինաթափութեան հարցին մէջ, նոյնպէս չեն կրնար Գերմանիան զրկել իր իրաւունքէն։

«Նոյն ապահովութիւնը ստանալու համար մեր պահանջը այնքան յստակ է որ կարելի չէ դրժել»։

Եւ Հինտէնպուրկ կը հրաւիրէ իր ժողովուրդը որ համբերատար, միաբանայ եւ յուսալքման չմատնուի։

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԵՒ ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՊԱՐՏՔԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐԸ

Թանզիմաթի հրատարակուելէն ի վեր՝ Թուրքիա կանոնաւորապէս փոխառութիւններ կնքած է Եւրոպայի մէջ, բայց միշտ գէշ պարտատէր մը եղած է։ Պետական ելմտացոյցը գրեթէ շարունակ բաց տուած է եւ գրեթէ միշտ կարեւոր բացեր. իր պարտքերն ալ բնականաբար նոյն համեմատութեամբ խոշոր եղած են։

Թուրքիոյ պարտքերուն տարեվճարներն ու տոկոսները 1875ին կը ներկայացնէին իր կանոնաւոր հասոյթներուն 75 առ հարիւրը, ինչ որ մեծ համեմատութիւն մը կը կազմէ, որովհետեւ ընդունուած է ընդհանրապէս թէ՝ տնտեսական միջակ կարողութեան տէր պետութեան մը պարտքերուն տարեկան բեռը պէտք չէ որ իր ելմտացոյցի հասոյթներուն 30էն 35 առ հարիւրը անցնի. հակառակ պարագային, անանկութիւնը անխուսափելի կը դառնայ։

Այդպէս ալ եղաւ։ Վերոյիշեալ թուականին Թուրքիա հարկադրուեցաւ դադրեցնել իր վճարումները, որոնք 1881ին միայն վերսկսան, շնորհիւ Մուհարրէմի հրովարտակ կոչուած օրէնքին որ պետական բոլոր պարտքերը միացուց եւ անոնց տարեվճարներուն ու տոկոսներուն գանձումը յանձնելով միջազգային ելմտական հաստատութեան մը, Օսմանեան Հանրային Պարտքի Վարչութեան, այս վերջնին ձգեց պետական քանի մը հասոյթներու յանձնաձումը, — ինչպէս ծխախոտի տուրքը, աղի մենաշնորհը, դրոշմաթուղթի տուրքը, ոգելից ըմպելիներու տուրքը, եւն.։

×

Մուհարրէմի հրովարտակը կարգ մը փոփոխութիւններ եւս կրեց 1902ին, յաւելուածական օրէնքով մը։ Այդ թուականէն սկսեալ, վճարումները կանոնաւորապէս տեղի ունեցան։ Երկրին ելեւմուտքը զգալի կանոնաւորութեան մը մէջ մտաւ, երկրին տնտեսական եւ ելմտական կացութիւնը տարուէ տարի բարելաւուեցաւ միջազգային վարչութեան նոր մեթոտներուն եւ բարեփոխութիւններուն հետեւանքով։

Միւս կողմէ, պետական հասոյթները եւ մասնաւորաբար այն հասոյթները՝ որոնց յանձնաձումը Հանրային Պարտքի Վարչութեան թողուած էր, մեծ բարելաւում կրեցին, ինչպէս կ'երեւայ յետագայ թիւերէն։ Այս հասոյթները որ 1882ին 1,600,000 օսմ. ոսկիի գումար մը կը ներկայացնէին, 1883ին հասած էին արդէն մէկ միլիոն 837,000 ոսկիի, 1893ին՝ 2.207.000 ոսկիի, 1900ին՝ 2.344.000 ոսկիի, 1903ին՝ 2,519.000 ոսկիի, 1907ին՝ 2 միլիոն 897.000 ոսկիի եւ 1911ին՝ 3.189,000 ոսկիի։

Աւելի ուշագրաւ պարագայ մը եւս, — նոյն շրջանին, այսինքն՝ 1882էն 1912, պետական հասոյթները կայուն վիճակ մը ցոյց տուած են եւ կամ երբեմն միայն պզտիկ յաւելումներ կրած։ Ամէն անգամ որ կառավարութիւնը ձեռնարկած է ելմտական կամ զանազան հանրօգուտ շինութիւններու, ատոնց մէջ առաջնակարգ դեր մը կատարած է Հանրային Պարտքի Վարչութիւնը, միջնորդի դեր կատարելով տեղի ունեցող բանակցութիւններու մէջ, խորհուրդները տալով պետութեան։

×

Հանրային Պարտքի Վարչութիւնը իր ճարպիկութեամբ յաջողած է վստահութիւն ներշնչել Թուրքիոյ այն ատենուան յետադէմ եւ ապիկար վարիչներուն։ Այսօր արդիւնքը այն եղած է որ Համիտի կառավարութիւնը ընդլայնած է Հանրային Պարտքի Վարչութեան իրաւասութիւնները։ Նմանօրինակ քաղաքականութեան մը հետեւած է նաեւ Երիտասարդ Թուրքերու կառավարութիւնը որ ազգայնամոլ զգացումներէ շարժած՝ թէեւ մեծ պատերազմի միջոցին ջնջեց բոլոր քափիթիւլասիոնները, բայց զգուշացաւ որեւէ ոտնձգութիւն ընելու Հանրային Պարտքի Վարչութեան մէջ։

Ճավիտ պէյի նախարարութեան օրով, հաշիւ եղած էր որ Հանրային Պարտքի Վարչութեան յանձնուած վեց տուրքերուն հասոյթները հարիւր առ հարիւր յաւելում մը կրած էին։ Կարգ մը հասոյթներու աւելութիւնը յաճախ շատ աւելի մեծ եղած է, ինչպէս մետաքսի տասանորդինը (400 առ հարիւր), դրոշմաթղթի տուրքերը (300 առ հարիւր) եւ ձուկերու տուրքերը (250 առ հարիւր)։ Անկէ զատ, դիտելի է որ այս յաւելումները ձեռք բերուած են առանց աւելցնելու ժողովուրդին տուրքի բեռը եւ արդիւնքը եղած են պարզապէս այն բարեփոխութեանց՝ որոնք մտցուած են Հանրային Պարտքի Վարչութեան կողմէ գանձումի եւ այլ մեթոտներու մէջ։

×

Քէմալական կառավարութիւնը, կրքոտ ազգայնամոլութենէ մը մղուած՝ գրչի մէկ հարուածով ջնջեց Մուհարրէմի հրովարտակին գործադրութիւնը:

Էնկիւրի կ'առարկէ թէ՝ պետական ելմտացոյցը ի վիճակի չէ տանելու պարտքերուն համար վճարուելիք տարեկան գումարներուն պատճառած բեռը։ Այս գլխուն ի հաշիւ Թուրքիոյ վճարելիք տարեկան գումարը ելմտացոյցի ընդհանուր գումարին 8 առ հարիւրը անգամ չի կազմեր, համեմատութիւն մը՝ որ չնչին կը նկատուի բաղդատմամբ շատ պետութիւններու պարտքերուն պատճառած բեռէն, մանաւանդ որ Թուրքիա իր զինուորական ծախքերուն յատկացուցած է ու կը յատկացնէ միշտ իր տնտեսական կարողութեան եւ ելմտական միջոցներուն հետ խոշոր համեմատող գումարներ։

Պատմական այս հակիրճ տեսութենէն ետք՝ երկրորդ յօդուածով մը պիտի պարզենք այն վիճակը որուն մէջ կը գտնուի այսօր Թուրքիոյ պարտքերու խնդիրը։

ՀՐ. Ն. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

ԽՄԲ.— Մեր աշխատակիցը Հանրային Պարտքի վարչութեան առաւելութիւնները թուած ատեն, դժբախտաբար մոռցած է յիշել նաեւ անոր կեղեքումները՝ իբրեւ միջազգային դրամատիրական ուժ:

Դաս մը Փարիզի մէջ Կանտիի նման

Կանտի Փարիզէն անցաւ ու դատի մը տեղի տուաւ։ Այս լուսաւոր յեղափոխականը աչագին աղմուկ պատճառեց Փարիզի մէջ այն տունը՝ ուր հիւրասիրուեր էր։

Իջեր էր Տիկ. Կլէսի բնակարանը, ուր ընդունելութիւն մը սարքուած էր ի պատիւ համբաւաւոր հիւրին։ Կէս գիշերին մամուլի հրաւիրեալներ լեցուցեր էին սրահը եւ ամէն անգամ որ Կանտի բերանը կը բանար աջէն ու ձախէն կամ հնդիկ յեղափոխութեան մասին խօսք մը ըսելու, ծափերու աղմուկը կը փրթէր եւ մօտակայ բնակիչներու քունը կը խանգարէր։

Առտուան ժամը 7ին, Կանտի մեկնեցաւ ու աղմուկը դադրեցաւ։ Բայց մարդոցը քունը խանգարուեր էր եւ հիմա դատ բացած են տան տիրոջ դէմ իբր աղմկարար... քանի որ Կանտի մեկնած ըլլալով չեն կրնար զայն դատարան կանչել իբր մեկը՝ որ օրինական ժամէն վերջ, ուրիշներու հանգիստը կը վրդովէ։

Դամասկոս խաղաղ վերջին դէպքերէն վերջ

Ընտրութեանց առթիւ ծագած խռովութիւններէն յետոյ նոր դէպքեր չեն պատահած Դամասկոսի մէջ։ Միայն թէ ուսանողներու կողմէ կարգ մը թռուցիկներ ցրուած են քաղաքին մէջ, բոլորովին սեւ շրջագիծերու մէջ առնուած եւ նախատական հայհոյութիւններով լեցուած Շէյխ Թաճէտտինի եւ նախարարներու հասցէին։ Ուսանողներու այդ թռուցիկներով կոչ կ'ուղղեն ժողովուրդին որ յարաբերութիւն չունենայ «դաւաճան» Թաճէտտինի եւ իր մարդոց հետ։

Միւս կողմէ, ազգայնականները որոշած են մասնաւոր պատուիրակութիւն մը ղրկել Եւրոպա, վերջին դէպքերու մասին պէտք եղած տեղեկութիւնները տալու համար։ Հեռագիրներ եւ բողոքներ անպակաս են: Նոյնիսկ առարկութիւններ կ'ընեն Հալէպի ընտրութեանց մասին եւ կը յայտարարեն թէ զեղծումներ կատարուած են քուէտուփերու մէջ:

Դամասկոսի եւ Համայի մէջ զինուորական ուժեր կը հսկեն կարգին։ Մեռելներու վերջնական թիւը յայտնի չէ դեռ։ Դամասկոսի թերթերուն գրածին համաձայն 11 հոգի մեռած են եւ կան մահացու ծանր վիրաւորներ։

Կ'ըսուի թէ Համայի եւ Դամասկոսի մէջ շուտով տեղի պիտի ունենան յետաձգուած ընտրութիւնները։

ԳՐԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՊԱՀԱԿՆԵՐԸ ԿԸ ՓՈԽՈՒԻՆ

Նպատակ չունիմ տարուան գրական հաշուեկշիռը պատրաստելու։ Պայմանները թոյլ չեն տար հետեւիլ հայ գրական ամբողջ շարժումին, որ մեր կեանքին հետ տարտղնուած է չար բախտին, ու անկարող՝ ամփոփուելու, ինքզինքը պարտադրելու։

Բայց ո՞ւր ալ ծուարած ըլլանք, միշտ ըսելիք խօսք մը փնտռելու, յայտնելու անբռնաբարելի մարմաջը կ'զգանք։ Հանապազօրեայ հացի տագնապը շուարումի չի մատներ վերջնականապէս մեզ, չի խեղդեր ազնիւ խանդավառութիւնները։ Մեր տմոյն երկինքին, աւելի ճիշդ, մեր վրայ ծանրացող ամպերուն տակ, մեզ միակ լոյս եւ սփոփանք կը հայթայթեն արուեստի այն ուխտաւորները, որ իրենց յարկին մէջ մութը միեւնոյն անգամ, եւ խորաններու առջեւ գիտեն առկայծ պահել կանթեղը, եթէ պէտք ըլլայ հոն հեղուլ կաթիլ կաթիլ մաս մը իրենց արիւնէն։

Բայց, ափսո՛ս, հակառակ մեր հոգեկան կապերուն, անհնար է մեզ համադրել մեր ճիգերը նոյնիսկ գրական գետնի վրայ։ Անտառի մը անել ուղիներուն վրայ մոլորեալ ճամբորդներուն նման, մեր ճիչերը, մեր կանչերը միշտ իրարու չեն հասնիր. միեւնոյն մտահոգութիւններուն, յաճախ միեւնոյն խանդավառութիւններուն անձնատուր, դատապարտուած ենք սակայն անգիտանալու իրար։ Հոգեկան ակամայ տարբաղադրում մը։ Տեսակ մը ուծացում որ չի կրնար չջլատել գրական-գեղարուեստական ամբողջ մեր թափը, մեր թռիչքը։

Ու այսպէս, իւրաքանչիւր հայ գաղութ՝ պարուրուած ինքն իր մէջ, մշակութային գետնին վրայ կը փորձէ բան մը փրկել ինքզինքէն, բան մը աւելցնել հասարակաց ինչքին վրայ։ Հեռաւոր զարկերակի մը նման է միայն որ մեզի կը հասնին ցանցառ բայց ջերմիկ տրոփումները հայ սրտին։

Ցաւալի թշուառութիւն մը՝ այս։

Բայց մանաւանդ մայր երկրի դիմագիծն է որ մեզ, արտասահմանի իր զաւակներուն կ'երեւի, մառախլապատ միջոցի մը խորէն, այլամերժ, քինախնդիր, գրեթէ օտարոտի արտայայտութեամբ։ Արմատը մոռցած ըլլալ կը թուի իրմէ վեր բարձրացող հեռաւոր ճիւղերը։ Երկիրը կ'ուրանայ մեզ։ Ջուր է սակայն այդ։ Ոչ ոք կրնայ լռեցնել հողին ձայնը մեր մէջ. որքա՜ն կը փափաքէինք ստեղծել հոգեկան հաղորդակցութիւնը այդ հեռաւոր ու հարազատ եղբայրներուն հետ։ Որքան ալ անոնք ջանան տան դուռը գոցել մեր երեսին ու գոցել աղբիւրներու ճանապարհը մեր առջեւ, պիտի ուզէինք բաժնել իրենց շունչը, իրենց երազները եւ յոյզերը, որոնց արձագանգները մեր կուրծքը կը լեցնեն անբուժելի կարօտախտով։

Ցաւալի թշուառութիւն մըն ալ այս —, մայր երկրի եւ արտասահմանի անջրպետը խորացնող, լայնցող այս թիւրիմացութիւնը...

×

Ու ստիպուած ենք ուրեմն մեր ակնարկը ամփոփել մեր գրական անմիջական հորիզոնէն ներս, զէթ հոն փնտռել լաւատեսութեան, ինքնավստահութեան երաշխիքներ։

Արդ, իրաւունք ունի՞նք արդեօք խօսելու ֆրանսահայ գրական շարժումի մը մասին։

Ես կը մղուիմ մտածելու թէ ոչ միայն այդպիսի շարժում մը գոյութիւն ունի, այլեւ ստիպճանաբար ֆրանսահայ գրական կեանքը բիւրեղացումի կեդրոն մը պիտի դառնայ, որու շուրջը պիտի գայ դասաւորուիլ մեր գաղթահայ իմացական կեանքը մեծ մասով։

Արդարեւ, չէ՞ք ընդունիր որ մեր աչքին տակ, մեր շուրջը, անզգալաբար, կ'անցնի, կը հասուննայ երեւոյթ մը, զոր, առ ի չգոյէ ուրիշ բացատրութեան, պիտի կոչեմ հոգեկան այլափոխութիւն: Ատով կը բնորոշուի գրական սերունդ մը։

Թէեւ շփոթ կամ տարերային, բայց կասկած չկա՛յ, գրական մեր դիրքերուն, մեր իմացական մարզերուն մէջ պահակները կը փոխուին, հոգեկան արժէքներու փոխանցումը կը կատարուի լռելեայն, առանց ցնցումներու, բայց անդիմադրելիօրէն։

Այս իրողութիւնը ինծի յիշել կուտայ պատերազմի եղերական մէկ խաղը։ Յառաջապահ խրամներու մէջ պահակ զունդերու փոխանակումը... Ցուցումով երեւակայած եմ հակատագրական իմաստը այդ ծփանքին, որ մարդկային ալիք մը ետ կը տանի ու նոր ալիք մը կը բերէ լեցնելու համար խրամները...:

Ցեղի մը հոգեկան արկածախնդրութիւնն ալ իր խրամները, յառաջընթաց դիրքերը ունի։ Կեանքի անակնկալին, տագնապներուն, հարցերուն առջեւ անհրաժեշտ է որ ցեղ մը իր պահակները ունենայ այդ դիրքերուն վրայ։ Անոնք որ կոչուած են խորհելու, երազելու, յայտնաբերելու, անոնք միայն գիտեն խիզախել մինչեւ այդ յառաջապահ դիրքերը։ Անոնք կը հսկեն ցեղին քունին, աշխատանքին վերեւ, մղձաւանջին, ապագայ հանդէպ. անոնք կը պայծառացնեն ապրող սերունդին ակնարկը, զգայնութիւնը եւ մտածումը։

Գրական ամէն գրոհ որ կուգայ փոխարինել հինը, կը բերէ թարմութիւն մը, կեանքին տիրապետելու նոր եղանակ մը, հոգեկան-իմացական տարբեր առաքինութիւններ։ Ահա թէ ինչպէս ցեղի մը հոգեբանութիւնը կը զօրանայ, կը նորոգուի։

1915ի դաւադրութիւնը, մեր շատ մը արժէքներու կարգին, անոնցմէ առաջ, խլեց մեզմէ մեր գրական պահակախումբը։ Հոգեկան մեր խրամները պարպուեցան. ցեղին հոգին ահաւասիկ աւելի քան տասնեակ մը տարիներ մնաց մերկ, անպարսպ, անզօր։ Մենք կորսնցուցած էինք մեր արտայայտութիւնը, ու տակաւին կը փնտռենք մենք մեզ։

Բայց, վարանոտ եւ խարխափուն, ահա անյայտ ճամբաներէ կուգայ, կը բարձրանայ գրական մակընթացութիւնը։ Անպաշտպան դիրքերու շուրջ կը խլրտի նորահաս սերունդը։ Ահա դէմքեր որոնք այլեւս կոչումի մը լրջութիւնը կը մատնեն, ահա բառեր, որոնք այլեւս թոթովանքները ըլլալէ հեռու, կը հնչեն հզօր եւ թարմ շեշտերով. ահա վերջապէս, հոգեկան մեր սահմաններուն վրայ, պահակներու ուրուագծերը որ կ'անցնին, նախ ցանցառ, անկապակից, մոլորած նշոյլներու նման, որոնք կը մօտենան սակայն, կը պատասխանեն իրարու, ու դիրքէ դիրք կը խտացնեն շարքերը։

Երէկուան թափուր, ամայի տարածութեան վրայ, ուր սերունդի մը աշխատանքը ջլատուեցաւ, ահա այսօր, խորշակէն յետոյ, գրական ընձիւղներ որոնք պիտի խտանան, պիտի թռին ակօսէ ակօս։

×

Բարեպատեհ զուգադիպութեամբ մը, առիթը տրուեցաւ մեզ վերջին տարիներս անգամ մը եւս անդրադառնալու գրական աշխատանքներուն երէց սերունդի մը, որ կը հըլկէր դեռ երէկ պատնէշին վրայ, մինչ այսօրուան յառաջապահները մանուկներ էին տակաւին։

Կ'ակնարկեմ «Նահատակ Գրագէտներու Բարեկամներ»ու նախաձեռնութեամբ լոյս տեսած հատորներու շարքին։

Անո՛նք, — Զարդարեան, Հրանդ, Գեղամ, Արփիարեան, Բարսեղեան — մեզի երեւցան այլեւս վերջնական ու հարազատ իրենց դիմագծով։ Կարելի է այլեւս բնորոշել իրենց գործը եւ դասաւորել. աւելի կամ պակաս ճշդութեամբ սահմանել իրենց տեղը եւ արժէքը մեր գրական պատմութեան էջերուն վրայ։

Անհետացող սերունդի թողած գրական այդ աւանդին հետ զուգընթաց, մենք հետեւեցանք այսօրուան երիտասարդ նորերու նախափորձերուն, յաճախ խռովիչ, անսպասելի յայտնութիւններուն։ Պէտք կա՞յ յիշել անունները. «Նահանջը առանց երգի» (Շահան Շահնուրի), «Փորձը» (Զ. Որբունիի)՝ «Ամրան գիշերներ» (Շուշանեանի), «Մենք» (օրկան գրական խմբակի մը), «Սիգոննա» եւ «Բադալի» (Ն. Պէշիկթաշլեանի)։ Տակաւին անհրաժեշտ է յիշել պարբերականներու մէջ ցրուած ուշագրաւ գործերը մեր նոր գրողներուն. («Հաճի մօր մատը» Սարաֆեանի, «Տղան» Որբունիի, բանաստեղծութիւններ Թոփալեանի, Ծիրմէճեանի, Միքայէլեանի, Տատրեանի եւն.)։

Բաւականացած եմ յիշել հոս այն հրատարակութիւնները միայն, զորս կարդալու պատեհութիւնը ունեցած եմ անձամբ։ Անկատար ցանկ մը անշուշտ։ Ու դիտմամբ այդ ցուցակին չեմ միացներ քանի մը անուններ, — ինչպէս «Երեք ընկերները», Մելոյեանի, «Պողպատահարուածները» Ռէնի, «Արեւոտ ճամբան» Մաննիկ Պէրպէրեանի — որոնք իրենց բնոյթով, հեղինակներու տարիքով եւ խառնուածքով հեռու են բնորոշելէ մեր երիտասարդ սերունդին հոգեբանութիւնը։

Մեր գրական երէկը եւ այսօրը հակադրող այս ցուցակագրութիւնը —թէեւ թերի, թէեւ անընական — միջոց կ'ընծայէ սակայն մօտաւորապէս գնահատելու անջրպետը որ կը զատէ զիրենք, ու ընդգծելու յատկանիշները որոնցմով կը մօտենան կամ կը հեռանան անոնք իրարմէ։

Քանի կը ջանամ մօտենալ մեր նորերուն, տարտամօրէն բայց յարաճուն կերպով կը շեշտուի իմ մէջ տպաւորութիւն մը, զոր կը ներկայացնեմ պարզապէս իբրեւ վերապահ կարծիք։

Մեր երիտասարդ գրականութիւնը, աւելի քան երբեք կը կտրուի, կ'ուծանայ հայ կեանքէն։

Անուրանալի է, — գեղարուեստական բնազդը թեքնիքը, ճաշակը, ոճը շատ աւելի նրբացած, հասունցած են մեր նորերու քով, բայց ատոր փոխարէն հայ կեանքի հանդէպ շահագրգռութիւնը, հանրային բնազդը, հոգեկան հաւակրանքը դէպի զանգուածը թոյլ են եւ տըժգոյն։

Հեռու ինձմէ մտածումը հայ գրականութիւնը ի սպաս դնելու հրապարակագրութեան, Ձեմ ուզեր ըսել նմանապէս թէ արուեստագէտը իրաւունք ունի հանրային կեանքը նկատելու իբրեւ ցուցահանդէսի նիւթ, իբրեւ գրական վաճառք, սնափառութեան, տիլեթանթիզմի, իբրեւ պատրուակ խեղօք-խիկարութեան։

Ո՛չ, ո՛չ։

Ինչ որ սակայն պիտի անուանեմ գեղարուեստական առաքելութիւն կամ կոչում, ատիկա այն օ... կանական, հոգեբանական կապակցութիւնն զոր գրող մը ի բնէ, ներքնապէս զգալու է զինքը պարուրող կեանքին հետ։ Գիտակցութիւնը՝ թէ արուեստը չէ եղած մարդը հեռացնելու աշխարհի կոչունքէն, այլ ալ աւելի զայն մօտեցնելու ու բաշխելու կեանքի տօնին։

Անոնք, այդ երիտասարդները ոչ միայն արուեստագէտ են, այլ նոյնքան ալ ինքնակեդրոն։

Գրականութեան, արուեստի ի՜նչ ողբերգական պատառ՝ հայ կեանքը. ի՜նչ անգիր դպրութիւն, զգայուն եւ խռովուն հոգիներու տրուած ի՜նչ ժամադրութիւն։

Ոչ մէկ արձագանգ սակայն այդ երգ երգոցէն մեր երիտասարդ գրողներու գրչին տակ։ Առհասարակ աշխարհաքաղաքացի, հմայաթափ մտայնութիւն մը կը մատնեն անոնք։ Ուրկէ՞ կուգան, ո՞ւր կ'երթան,—անկարելի է որոշել։

Բայց, ներողութի՛ւն. եթէ անհրաժեշտ է զէթ ուղեգիծ մը ընդգծել, պիտի մատնանշեմ գիրք մը —«Նահանջը առանց երգի»։

Ահա եթէ ոչ կատարեալ, գէթ մեր ժամանակին հաւատարիմ փորձ մը։

...Այսպէս ուրեմն գրել չնշանակէր մեկուսանալ կամ պճնուիլ. այլ մօտենալ, մերկանալ եւ հաղորդակցիլ։ Գրե՛լ... կը նշանակէ խառնուիլ ալիքներուն, զգալ իր մէջ ջուրերուն, խոր հոսանքներուն ծփանքը... Ապրիլ ու ապրեցնել...։

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

ՆՈՐ ԶԳՏՈՒՄՆԵՐ ԱՐԴԻ ԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Գիտութիւնն ալ իր դերն ունեցաւ գրական, բնախօսական շարժումին մէջ։

Աւելորդ է անդրադառնալ Ֆրոյտի վարդապետութեան, հոգեվերլուծումին, որ ժողովրդականացած է այսօր։

Վիեննացի գիտունը նոյն խանդավառ ընդունելութիւնը չգտաւ սակայն ամէն տեղ։

Ֆրանսայի կրթական նախարարը 1928 սեպտ. 1ին կ'ըսէր «Թան»ի խմբագիրներէն մէկուն.

—«Ինծի կը հաւաստեն թէ Ֆրոյտ թունաւորած է գերման երիտասարդութիւնը։ Ֆրոյտիզմը հիւսիսային երեւոյթ է. ան չի կրնար յաջողիլ Ֆրանսայի մէջ։ Ֆրոյտիզմը Հռենոսէն անդին պիտի լրացնէ այն քայքայման գործը զոր պատերազմը սկսաւ»։

Այսպէս կը յայտարարէր պաշտօնական Ֆրանսան իր ուսուցչապետին անունով, մինչդեռ հիւսիսի ժողովուրդները խանդավառութիւնով կ'ընդունէին Ֆրոյտիզմը, որովհետեւ անոր մէջ կը տեսնէին ազգականական կապ մը գերման ռոմանթիք բնազանցականին հետ, գլխաւորաբար Շոփէնհաուէրի, որուն լաւագոյն աշակերտը, Հարթման, Ֆրոյտէն առաջ եղած էր անգիտակից վիճակներու իմաստասէրը։

Բայց վերապահ մնացին լատին գիտութիւնը եւ իմաստասիրութիւնը։

Այդպէս չեղաւ սակայն գրականութեան եւ արուեստներու մէջ։ Ֆրանսական վէպն ու թատրոնը ենթարկուեցան այս նոր վարդապետութեան ուժին եւ հրապոյրին, եւ հոգեվերլուծումի ջահով պրպտեցին մեր ներքին աշխարհը։

Ցնցուեցան քրիստոնեայ բարոյախօսներն ու դասական գեղեցկագէտները, տեսնելով վտանգը որ կը սպառնար իրենց գաղափարապաշտ վարդապետութիւններուն, հոգիին միահեծան տիրապետութեան, որովհետեւ Ֆրոյտ կը բերէր բնազդական զօրաւոր կեանքի մը յայտնութիւնը, սիրոյ հարցին բնախօսական լուծումը, մարմինին ձայնը։

Ռուս վիպասանին եւ Վիեննացի գիտունին ազդեցութիւնը կը յայտնուի նախ գերման թատերական գրականութեան մէջ։ Վէտըքինտ եղաւ առաջին յեղափոխական գրագէտը որ փշրեց հոգեբանական տարազը եւ հիմը դրաւ թատերական նոր գեղեցկագիտութեան մը որ կը ձգտի մարմինին réhabilitationին։ Անոր հերոսներն են շահադէտներ, պոռնիկներ, լարախաղացներ, կրկէսի տնօրէններ, աշխարհիկ կիներ ու միջնորդներ, այսինքն այն չիլ մարդկութիւնը որ հոգեկան կեանք չունի, եւ որ քրիստոնէական զգացում չունի։

Հոգիին բարոյականին դէմ գերման թատերագիրը առաջարկեց մարմինի բարոյականը, քրիստոնեայ բարոյախօսներուն դէմ ան զօրածեց քրիստոնէութեան հիմնադրին, Յիսուսի պատասխանը. «Ձեր մէջէն անմեղը թող քար նետէ անոր.— Ես ալ չեմ դատապարտեր քեզ»։ Եւ Յիսուս արձակեց շնութեան յանցանքով բռնուած կինը։

Բայց Վէտըքինտ մնաց առանձին երեւոյթ մը իր շրջանի, իր ժողովուրդին մէջ։

Ու հարկ եղաւ որ պատերազմը գայ, մարդկային արիւնը հոսի, մարմիններ փճանան, որպէսզի սահմանափակուի հոգիին սանձարձակ տիրապետութիւնը եւ յարութիւն առնէ մարմինը այն դարաւոր լռութենէն որուն դատապարտեր էին զինքը նախ քրիստոնէութիւնը, յետոյ գերմանական գաղափարապաշտ վարդապետութիւնները։

Ու այն ատեն նոր սերունդը վերադարձաւ Թոլստոյի, դիմեց Ֆրոյտի, այս ազդեցութիւնը աւելի զօրացաւ Սթրինպէրկով որուն թատերական ուրուականները կը ներկայացնեն հոգիին տանջանքները, բայց մարմինի մը մէջ։

Ֆրանսական ժամանակակից թատրոնի այս բնախօսական ուղղութեան ամէնէն մեծ ներկայացուցիչն է Լընորման։

Լընորման իր տրամները կը գետեղէ վայրի «տէքօր»ներու մէջ, գաղթավայր կամ բնութիւն, ուր մարդը կը թօթափէ ձեւապաշտ քաղաքակրթութեան մը կեղեւը, կը հաղորդուի բնութեան հետ, ու կը վերադառնայ իր նախնական բնազդներուն, իր բնախօսական կեանքին։

Ահա «La Dent Rouge»ը, խիտ ու տխուր ձմրան մը մէջ որ բանտ մը պէս կը ճնշէ ու կը տարրալուծէ մարդկային բարոյականը։ Ահա «L'Amour magicien»ը ովկիանոսի մը քով, որուն մէջը, մրրկավար ալիքներու մռնչիւնը, հսկայ ժայռերու մենութիւնը կը սուզուին հոգիներու ներս, կը հալեցնեն անոր բարոյական օրէնքները ու կը ստեղծեն տրամը։

«Simoun»ի գործողութիւնը կը կատարուի ափրիկեան միջավայրի մը, ֆրանսական գաղութի մը մէջ։ Ֆրանսացի քաղքենի մը հոն հաստատուած է դիրք եւ հարստութիւն շինելու համար։ Կը կենակցի բնիկ... մը հետ։ Ունի աղջիկ մը որ կ'ուսանի Ֆրանսա, գիշերօթիկ վարժարանի մը մէջ։

Տրամը կը սկսի երբ աղջիկը կը վերադառնայ հօրը քով։

Բեմադրութիւնը կը ծանրանայ ափրիկեան մթնոլորտին վրայ, որովհետեւ տրամը մթնոլորտային է.

լեկտրական լոյսը իր բազմերանգ ու կենդանի գոյներով կը ներկայացնէ օդի բոլոր փոփոխութիւնները, փոթորիկը ու վերջապէս խորշակը (Simoun) որ կը տարրալուծէ մարդը, կը քայքայէ անոր բարոյականը ու կը նետէ դայն նախամարդուն բնազդական կեանքին մէջ, ընտանեկան թապուներէն ալ առաջ։

Աղջիկը իր մօրը կը նմանի, հայրը կը վարժուի անոր մէջ տեսնելու եւ սիրելու իր կնոջ պատկերը։ Այս զգացումը կը յայտնուի նախապէս աղօտ ու տարտամ, բայց խորշակին քայքայող ազդեցութեան տակ ձեւ ու մարմին կ'առնէ, կը զօրանայ, կը տիրապետէ, կը դառնայ ներքին դեւ մը, որմէ պիտի փրկուի ան աղջկանը մահովը միայն։

Ֆիրմէն Ժէմիէ կը կատարէր հօրը դերը Փիկալի թատրոնին մէջ։ Ներկաները սարսուռով տեսան այն ահաւոր խաղաղութիւնը որ այդմարը բերաւ անոր դէմքին վրայ, աչքերուն մէջ, շրթունքներուն վրայ։

Արդի թատրոնին մէջ հետզհետէ կը զօրանայ այս բնախօսական ձգտումը, կ'ապրի նաեւ հոգեբանական թատրոնը, բայց չի տիրապետեր։ Նոր սերունդը կը ձգտի այս երկու հոսանքները միացնել միեւնոյն բեմին վրայ ու կազմել հոգեբնախօսական թատրոնը ուր հաւասարակշռուած ըլլան մարմինին եւ հոգիին փոխադարձ յարաբերութիւններն ու ազդեցութիւնները, որովհետեւ կարելի չէ ուսումնասիրել մէկը առանց միւսին։

Աստուած իր պատկերին պէս շինեց մարդը. բայց առաւ ցեխը ու անոր տուաւ իր աստուածային շունչը։

ԱՐՓՍԻ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Ցիր ու ցան բնկորներ Անատոլուի մէջ

Սիոն քահանայ Թէոդորոսեան, որ իր ընտանիքին այցելութիւն մը տալու համար երկու ամիս առաջ Սըվազ մեկնած էր, վերադարձաւ Պոլիս։ Քահանան հետեւեալ կերպով կը ներկայացնէ իր հանդիպած քաղաքներուն մէջ գտնուող Հայերու վիճակը.—

ՍԱՄՍՈՆ.— 30 տունոր հայութիւն մը կայ ներկայիս, մեծ մասով առեւտուրով կը զբաղին եւ նիւթական գոհացուցիչ վիճակ ունին։

ԱՄԱՍԻԱ.— 87 հայ ընտանիքներ կան այստեղ, մօտ 450-500 հոգի։ Մեծ մասին զբաղումն է առեւտուր եւ արհեստ։ Եկեղեցական ու դպրոցական կեանք չկայ։ Նախկին դպիր ծերունի մը ննջեցեալները կը թաղէ եւ տօնական օրերուն կ'օրհնէ տուները։

ԵՒԴՈԿԻԱ.— 140 ընտանիքներ կան, կիները այրերէն շատ աւելի են։ Ժողովուրդը կը զբաղի առեւտուրով, արհեստներով, այգեգործութեամբ։ Մաս մըն ալ կը պարապի աղօրեպանութեամբ։ Հոս ալ դպիր մը, արհեստով դերձակ, պսակի եւ թաղման արարողութիւններ կը կատարէ։ Տեղական իշխանութեան համակրանքն ու վստահութիւնը վայելող անձեր կան առեւտրական ասպարէզին մէջ։ Սեբաստացի կարող բժիշկ մը օգտակար կ'ըլլայ հանրութեան։

ԷՆԻ ԽԱՆ.— Ունի 30 տունոր հայութիւն։ Բոլորն ալ հողագործ են. իրենց սեփական բնակարանները ունին եւ տնտեսապէս լաւ են։

ՍԸՎԱՍ.— Հայերը կը հաշուուին մօտ 170-175 տունոր։ Տնօրհնէքի, թաղման ու պսակի արարողութիւնները կը կատարէ դպիր մը։ Վերջերս միւռոն բերել տալով կնունքներ կատարուած են։ Ժողովուրդը կը զբաղի առեւտուրով, արհեստով, գործաւորութեամբ եւ ջաղացպանութեամբ։ Գլխաւորաբար առեւտուրի մէջ Հայերը առաջ գացած են։ Շատերը իրենց սեփական տունը ունին եւ մնացածն ալ հետզհետէ կը գնէ։

Սիոն քահանայ իր ընտանիքին մօտ մնացած է շուրջ մէկուկէս ամիս։ Այդ առիթէն օգտուելով, շուրջ 30 երեխաներ մկրտած է, եւ դարձին 4 օր մնացած է Էքինիխան, ուր 15-20ի մօտ մկրտութիւններ կատարած է իբր կրօնական պարտականութիւն։ 4 օր ալ Եւդոկիա մնացած է։ Հոն ալ 30 մկրտութիւն կատարած է։ Տունի մը մէջ 12 երեխաներ մէկէն մկրտած է։ 3 օր ալ Ամասիա կեցած է, ուր նոյնպէս 20է աւելի մանուկներ մկրտած է։

Սիոն քահանայ ընդհ. կերպով բարեկեցիկ գտած է իր այցելած վայրերու հայութեան վիճակը։ Տզոց անուսում մնալու պարագան կայ միայն, որ արդիւնք է առաւելապէս նիւթական անկարելիութեանց։

ՄԱՔՍԱՆԵՆԳՈՒԹԻՒՆԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Նոր յարձակում մը Հայերու վրայ

Էնկիւրիի պաշտօնական «Հաքիմիյէթը Միլլիյէ» թերթը իր վերջին թիւին մէջ կը գրէ հետեւեալը (24 դեկտ.).

— Մարտինը մեր հարաւային սահմաններու մէջտեղը եւ մինչեւ իսկ գրեթէ սահմանագիծին վրայ գտնուող քաղաք մըն է եւ հարաւային երկաթուղիի վերջին կայարանը։ Տիարպէքիրի, Լճէի, Ճապաղջուրի եւ Պիթլիսի վաճառականութիւնը այս ճամբով կը կատարուի։ Ասոր համար է որ մաքսանենգները հաստատ ղիրք մը բռնած են Մարտինի գիտացը։ Այսօր Մարտին փակուած է բնական վաճառականութեան առջեւ եւ չափազանցութիւն չըլլար ըսել թէ մաքսանենգուած ապրանքներ միայն կ'անցնին անկէ։ Մաքսանենգուած ապրանքները վեր կը քաշուին, այս կարգի ապրանքներ գնելը հայրենիքի դաւաճանութիւն չնկատողներու կողմէ։

Ասոր համար, անապատին մէջ հայ գաղութը մեծցած է։ Տէրպէսիէի դէմը գտնուող Գարամանի յիսուն տուննոց մաքսանենգութեան ճիւղ մը եւ Ամուտի ալ եօթանասուներկու տունոր մաքսանենգներու բոյն մը եղած է։ Այս տեղերը, Տէրպէսիէի կայարանին այնքան մօտ են որ անկէ եթէ պոռան, կ'իմացուի։ Հայոց ամէնէն բողմաշատ վայրերն են ասոնց տակը գտնուող Սոֆիա՝ տասներհինգտուննոց, Համիտի քառասունհինգ տուննոց եւ Պուրաք՝ ութսուն տունով։ Ասոնց տակը Զաղըրշաղար նպաստահաւաքութեամբ հիմնուած եւ աջակցութիւն գտած հայկական կեդրոն մըն է որ երեսունըհինգ տուն ունի ներկայիս։ Անոր քով գտնուող քառասուն տունոր գիւղն ալ նպաստով շինուած է։ Թէֆահսիի մէջ ալ Հայոց տուներուն թիւը քանի հասած է։ Ասոնց կեդրոնն է Հասիճէ։ Հո՛ս կը սպառազինուին հրոսակները եւ հոս կը կազմակերպուի տնտեսական հարուածը։ Հասիճէ այսօր հարիւր յիսուն տուն Հայ կը մնուցանէ։

Գարամանիի մէջ մաքսանենգուած ապրանք ծախող խանութներու թիւը հարիւր յիսունի հասած է։ Ամուտի մէջ ալ հարիւր յիսուն խանութներ կան։ Եթէ ոչ, Տիարպէքիրի ամբողջ շուկան, գոնէ Մարտինինը բռնած են այս տեղերու մաքսանենգները։

ՔԱՄԸՇԼԸ

Քամըշլը՝ Նիւսէյպինի սահմանագծին վրայ գտնուող Թրքական գիւղաքաղաք մըն է, որ երկու-երեք տարի առաջ քանի մը տունէ բաղկացած ագարակի մը վիճակը միայն ունէր։ Հիմա, մաքսանենգութեան շնորհիւ, երեք հարիւր յիսուն տուննոց գիւղաքաղաք մը վիճակը ստացած է։ Վերէն փախչող ոճրագործները, աւազակները, գողերը, թշուառականները, փախստականները, Հալէպէն, Մարտինէն ու Տիարպէքիրէն փրթող ամէն կարգի մարդիկ, Ասորիներ, Սիւրիանիներ եւ ուրիշ զանազան ցեղերու պատկանողներ եւ հայ կոմիտէճիներու մեծ խումբ մը, հոս հաւաքուած են այսօր։

Գամըշլըի նշանաւոր մաքսանենգներն են այսօր դեղագործ Սամուէլ, Հասիպ Շէհիրտէրեան, «Մահուտ» Մաթոսեան ընկերութեան գործակալ Յակոբ Սէհաեան, Զօհրապ Տարաեան, Վահան, Անթուան եւ եղբայրը Հալի, հին Ասորիներէ Միխայիլ եւ Շէյխ Ղէքիր։ Ասոնք Միտիաթի վրայէն կը կողոպտեն Սավուրը, Սիլվանը, Սասունը, Տիարպէքիրը, Պիթլիսը եւ Մուշը։

ԱՆՏԻՎԷՐ

Ասիկա ալ ընդարձակ շրջանակ մըն է՝ Գամըշլըի եւ Ճիզրէի միջեւ ուր մաքսանենգուած ապրանք կը մտցուի։ Այս երկու կեդրոններուն տակ՝ Գուպուրուպէյթի մէջ կը գտնուի վաթսուն տուննոց Ասորի եւ ութ տուննոց հայկական բոյն մը։ Ասոնցմէ վերջ ամէնէն կարեւոր կեդրոններն են Տիրքիհամօ, Մուսթաֆայիյէ եւ Տէմիրգափու որոնք Ճիզրէի դէմը կանգնած են։

Երկու տարի առաջ հարաւի մէջ Անտիվէրը թողած էինք երեք տուննոց գիւղի մը վիճակին մէջ։ Իսկ այսօր՝ Սիւրեանի մաքսանենգներու ութսուն տունոր մէկ գիւղը եղած է։ Մաքսանենգութեան խանութներուն թիւը հարիւրի հասած է։ Ճիզրէէն փախչող կարգ մը արկածախնդիրներ, իրենց ընտանիքի անդամներուն կէսը Հաղաքի մէջ կամ ասդին անդին ձգելով, մեծ թափով մաքսանենգութեան առեւտուրի փարողները Անտիվէրի մէջ կը գտնուին։

Տիրքիհամօ ալ Սիւրեանի մաքսանենգներու երեսուն տունէ բաղկացեալ մէկ ապաստանարանը եղած է։ Մուսթաֆիյէ ասորական ցեղէ ութ մաքսանենգի իսկ Տեմիրգափու ալ քանի հայ մաքսանենգներու բոյն դարձած է։ Անտիվէր՝ Տիրիքի վրայէն կը կողոպտէ Շէրհաղը, Պէրվարիէն, Սղերդը եւ Վանը։

Այս կերպով հարաւի մէջ Ճարապլուսէ մինչեւ Ճիզրէ գտնուող շրջանակին մէջ կ'ապրին 2327 տունոր հայ մաքսանենգներ, ընդամէնը 9308 հոգի։ Ասոնցմով, հարաւի մէջ Հայոց զանգուածը կը հասնի 32,400ի։ Մաքսանենգ Ասորիներու թիւն է 272 հոգի, 68 տունոր։ Սիւրեանիներունը՝ 1080 հոգի, 270 տունոր։

Հասիճէ եւ Գամըշլը միմիայն մաքսանենգութեան առեւտուրով իրենց գրպանները լեցնողներու կեդրոններ չեն, այլ նաեւ հաւաքավայրն են հարաւային սահմաններու տողորրութիւնը աւազակութեամբ եւ հրոսակային արարքներով խանգարել ուզող դաւաճաններու։

Մաքսանենգութիւնը քաղաքական ծաղափորձներու գործիք դարձնել ուզող Հայեր, Դաշնակներու ծառաները, կկոցի պէս կ'երթեւեկեն Հալէպի, Դամասկոսի, Պէյրութի եւ այս երկու կեդրոններուն միջեւ։

Ասոնք են դաւաճան Հաճօ, դաւաճան Տիրիքլի Իլիաս, դաւաճան Աքիթ եւ Բէսուլ, Սէյիտ Խանի եւ Տէկէրիի աշիրէթապետ Գասոր եւ Սայիտ, Տիարպէքիրցի Ճէմիլ փաշազաղաները՝ Էքրէմ, Գատրի եւ Մէհմէտ, Գամըշլըի մէջ Նաքշիպէնտներու Շէյխ Ահմէտ եւ Շէյխ Պէշիր։

Ասոնք, մինչեւ Ֆրանսայի եւ Թուրքիոյ միջեւ կնքուած փրօթօքօլներու համաձայն, մեր սահմաններէն յիսուն քիլօմէթր հեռու բնակելու պարտաւորուած մարդիկ են, չգիտցուիր ինչպէս՝ կարելի չըլլար արգիլել որ գրեթէ մինչեւ մեր սահմանագլուխին վրայ գտնուող գիւղերը չմտնեն։

Ամէն մարդ կը զարմանայ եւ խելք չիկրնար հասցնել այն գաղտնիքին՝ որով ասոնք ձեռքերնին ու թեւերնին երերցնելով, ընտանեբար կը շրջին այս տեղերը, հակառակ կնքուած փրօթօքօլներու, տրուած ստորագրութեանց եւ եղած խոստումներու..։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Կոփամարտ

ՌՈԱՆ.— Դեկտ. 23ին տեղի ունեցաւ կոփամարտ մը քաղաքին մեծագոյն սրահներէն Սալ Մարիվոյի մէջ։ Մասնակցողներէն մէկը Հայ էր, Խոջոյեան։ Հակառակորդն էր Նավարօ, սպանիացի հռչակաւոր կըռփամարտիկը, որ մրցած է 28 անգամներ, յաղթական ելլելով 25էն։

Խաղը սկսաւ մօտ 3 հազար հանդիսականներու ներկայութեամբ։

Վեց շրջանէն յետոյ, Խոջոյեան ձեռքի հարուած մը տալով կզակին, գետին փռեց հակառակորդը։

Բուռն ծափերով յաղթական հռչակուեցաւ Խոջոյեանը։

Խոջոյեան մասնակցած է նաեւ բազմաթիւ մրցումներու, որոնց մէջ կան հռչակաւոր կոփամարտիկ Ֆավիէօ։

Պոտոյի մէջ սեւամորթ Peran Doukouի հետ երկու անգամ։ Նախ հաւասար, իսկ 2 ամիս յետոյ յաղթական ելած է կէտերով։

Լիոնի մէջ կռուած է 1929ին Gaudelի հետ, որ յաղթական ելած է դատաւորին միջամտութեամբ։ Յետոյ Lepageի եւ Beehainéի հետ։ Մեր հայրենակիցը մրցած է նաեւ Իտալիոյ մէջ Եւրոպայի ախոյեան Jaque Walker եւ Rossioի հետ եւ Տօպրէզի հետ որուն մէջ հաւասար մնացած է իր աջ բազուկը վնասուած ըլլալով։

Մեր Քէօթահիացի հայրենակիցը այժմ 24 տարեկան, հակառակ կարճ ժամանակի մէջ (1927էն ի վեր), ձեռք բերած յաջողութիւնը կը պարտի իր վարպետ դաստիարակ Պ. Ֆրանսիզ Մազիէի որ ջանք չէր խնայած անոր լաւագոյն դաստիարակման։

Զ. Պաքրճեան

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— Դեկտ. 22ին Սէնթ Էթիէնի կոփամարտի ընդարձակ սրահին մէջ խաղացին երկու ախոյեաններ, մէկը Ֆրանսացի, իսկ միւսը հայ պատանի մը՝ Վահան Տէր Սիմոնեան, հազիւ քսան գարուններ բոլորած։ Առաջինը 5րդ անգամն է որ բեմը կ'ելլէ եւ մեծ անուն հանած է Լիոնի շրջանին մէջ, իսկ վերջինը տակաւին քանի մը ամիսներ է որ կը հետեւի կոփամարտի եւ այն ալ գաղտնօրէն, որովհետեւ իր մայրն ու բոլոր Տարօնցի հայրենակիցները չեն ձգեր։

Վահան Տէր Սիմոնեան բնիկ Տարօնի Խասգիւղացի է. ծնած է 1912ին։ 1915ի եղեռնին հայրը կը սպաննուի, իսկ մայրը մանուկ Վահանը առնելով լեռ կը բարձրանայ, իրենց ծանօթ Քիւրտի մը տուն կ'երթայ ու հոն կ'ապրին, մինչեւ որ ռուսական բանակներն ու կամաւորական խումբերը կը գրաւեն Մուշը։ Այն ատեն առիթէն օգտուելով կ'ազատին ու կ'երթան Թիֆլիս։ Քանի մը տարի կը մնան Թիֆլիսի Մոսկովայի որբանոցին մէջ, 1920ին կ'անցնին Պոլիս, յետոյ Յունաստան եւ 1925ին Ֆրանսա կուգան աշխատանքի պայմանագրութեամբ, եւ կը հաստատուին Սէն Շամոն։

Սէնթ Էթիէնի ֆրանսական թերթերը մանրամասնօրէն կը նկարագրեն մրցումը, ուր պատանի կոփամարտիկը առաջին շրջանին իսկ գետին փռեց հսկայ երիտասարդը։

ԿՈՉ ԲՈԼՈՐ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐՈՒՆ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Կեդր. Մարզական Մարմինը, ինչպէս ծանուցինք, յառաջիկայ յունուար 10ի կիրակիէն սկսեալ կը կազմակերպէ մարմնամարզի հաւաքական դասեր, առաւօտեան ժամը 9էն 11, քաղաքապետութեան կողմէ տրամադրուած «Ժիմնազ Ժան Ժօրէս»ի մէջ, 87 Ավընիւ Ժան Ժօրէս, Փարիզ։

Փարիզի եւ արուարձաններու բոլոր հայ երիտասարդներն ու պատանիները կը հրաւիրուին օգտուիլ այս առիթէն։

Ուրեմն կիրակի 10 յունուար, առաւօտեան ժամը ճիշդ 8.30ին Ժիմնազը (Մէթրօ՝ Ժան Ժօրէս)։ Միասին ունենալ կարճ տաբատ մը, կտաւէ կօշիկ մը, սրբիչ մը։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

Ա.— «Յառաջ»ը տրամադրելի տեղ ունի ո՛ր եւ է հանրային շարժումի համար կը բաւէ որ չհակասեն իր ուղղութեան եւ այս սարագիր ժողովուրդի շահերուն։

Բ.— Մասնաւոր գուրգուրանքով տեղ կուտանք «Ջայներ Գաւառ»էն բաժնին՝ կը խնդրուի գրել, ԱՄՓՈՓ եւ ՓԱՍՏԱՑԻ։ Այս բաժինը կապ չունի ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՆ եւ ՓԻԼԻՍՈՓԱՅՈՒԹԵԱՆ հետ։ Եւ կը խնդրուի գրել ՄԱՔՈՒՐ, սրբագրութեան հոգը ձգելով խմբագրին։

Գ.— Ժողովներու, հանդէսներու, երեկոյթներու, մրցումներու նկարագրութիւնները նկատի չեն առնուիր՝ 1.— Եթէ գրողը անծանօթ է խմբագրութեան։ 2.— Եթէ ներկայացուածէս երեք օր անցած է Փարիզի եւ մէկ շաբաթ՝ գաւառի համար։

Դ.— Ո՛ր եւ է գիտողութիւն, քննադատութիւն նկատի չառնուիր, եթէ հեղինակին անունը յայտնի չէ խմբագրութեան։ Անբաստանութեանց պարագային, պայման է որ գրողը իր ստորագրութեամբ երեւայ թերթին մէջ։

Ե.— Կը խնդրուի կարելի եղածին չափ կարճ գրել զանազան կոչեր, հրաւէրներ եւլն.։

Զ.— Մեր թղթակիցներուն, եւ բոլոր իրազեկ եւ սրտցաւ հայրենակիցներուն կը յանձնարարուի մասնաւորապէս հետաքրքրուիլ տնտեսական տաղնապի եւ գործազրկութեան երեւոյթներով, առանց աւելորդ խորհրդածութեանց։

Է.— Բացառիկ դէպքերու մէջ, խմբագրութիւնը կը հողայ հեռագրի ծախքերը։

ՎԱՐՉԱԿԱՆ

Ա.— Յերեկուան ժամը 12էն յետոյ հասած ազդերը կը մնան յաջորդ համարին։

Բ.— Նկատի չեն առնուիր ինչպէս անստորագիր յօդուածները, նոյնպէս այն ազդերը որ պաշտօնական հանգամանք չունին։

Գ.— Բոլոր հանրօգուտ հաստատութեանց ազդերը կը հրատարակենք ձրի, իբրեւ «Յուշատետր«, միայն մէկ անգամ։ (Բացի Հ. Յ. Դաշնակցութեան ազդերէն)։ Մէկ անգամէ աւելի եւ իրենց ուզած չափով ծանուցումներու համար պէտք է պայմանաւորուիլ վարչութեան հետ։ (Բացառութիւնները կախում ունին վարչութեան հայեցողութենէն)։

Դ.— Վարչութիւնը պատասխանատու չէ այն ազդերուն համար, որոնք ուշ կը հասնին, կամ հրատարակութեան կը ղրկուին առանց տեղն ու ժամանակը (հանդէս, երեկոյթ, ժողով) որոշելու։

Ե.— Վարչութիւնը պատասխանատու չէ այն ազդերուն համար որ կը խաչաձեւեն իրար։

Զ.— «Կը փնտռուի» մէկ անգամը կը հրատարակուի հինգ ֆրանքի։ Երեք անգամէ աւելի համար՝ պէտք է պայմանաւորուիլ վարչութեան հետ։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԲԱԶՄԱՎԷՊ, թիւ 12, 1931 դեկտեմբեր։ Տարեկան բաժնեգին 3.50 տոլար։ Հասցէ՝ St. Lazare, Venise (Italie).

ԱՌՈՂՋ ԿԵԱՆՔ թիւ 10-11 (1931 Հոկտ. Նոյ.).— Ջեռքէ հատը 4 ֆր.։ Հասցէ 31 rue de la Rochefoucauld, Paris.

Կարդացէք եւ Տարածեցէք
ՅԱՌԱՋԸ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ 118

ՆԱՁԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Հայոց դահիճը կը պատմէ

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան գործերը

9.— ԱՐԱԲ ԻԶԶԷԹ ԱՌԱՋԱՐԿԵՑ ԻՆԾԻ ՍՊԱՆՆԵԼ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ

Պատրիարք Իզմիրլեան գիշեր ցերեկ, նոյնիսկ իր երազին մէջ յեղափոխութեան եւ ապստամբութեան մասին կը մտածէր։ Եւ չէր գիտեր թէ ի՛նչ ընէ, կործանելու համար Թուրքիան։ Չափազանց խորամանկ էր, նենգ խառնակիչ մը։ Քանի մը անգամ տեսակցեցայ։ Ոչ խրատ մտիկ կ'ընէր, ոչ ալ սպառնալիք։ Զարմանալին այն էր, որ թէ Պապը Ալին, թէ Պալատը այս կոմիտէճի Պատրիարքը ամենայն շուքով կը մեծարէին, կարծես կայսր մը ըլլար։

Յաճախ Պալատ կ'երթար։ Ջինք կ'ընդունէին մեծ մարդու մը թագաւորի մը նման։ Յետոյ Պալատին կառքերէն մին կը նստէր եւ կայսեր թիկնապահներէն մէկուն ընկերակցութեամբ, մեծ շուքով կը վերադառնար Պատրիարքարան։

Այսպիսի մեծարանքներով էր դարձեալ, որ կ'ընդունուէր եպարքոսին կողմէ։ Միթէ՞ չպիտի բարձրացնէին մեծարանքի այս արարողութիւնները հայ ֆէտայիններուն բարոյական կորովը։ Երբ կառավարութիւնը այսպիսի ձեւով կը մեծարէ բոլոր անոնք որոնց ոճրագործական ու դաւաճանական արարքները ստուգուած են, այն ատեն կը կորսնցնէ վստահութիւնը այն ջախջախիչ մեծամասնութեան, որ զգուելով աղտոտ ու գաղտնի գործերէն, կը զբաղի միայն իր արհեստով, առեւտուրով եւ անձնական գործերով։ Մարդ մը կրնայ ոճրագործական ճամբով բարձրանալ, հարստանալ ու ազդեցութեան տիրանալ։ Որոշ եւ ստոյգ փաստերու չգոյութեան պատճառով, կրնայ իր օձիքը ազատել դատական իշխանութեան ձեռքէն եւ թեւերը փարտելով պտըտիլ, զուարճանալ։ Շատեր կրնան օգտուիլ այս մարդէն, հետեւաբար մեծարել ու յարգել զայն։ Սակայն երբ կառավարութիւնն է, որ կը մեծարէ այսպիսի կասկածելի եւ արատաւոր մարդիկը, ժողովուրդին զզուանք կը պատճառէ։

Ես չկրցայ բացատրել այս շատ պարզ եւ հոգեբանական տարրական կէտը մեր Եպարքոսին կամ Պալատին։

Ի վերջոյ, տեսնելով որ Իզմիրլեան քանի պատրիարք կը մնայ, հայ կոմիտէճիները նոր նոր խռովութիւններ կը յարուցանեն, աւելի կարեւոր ապստամբութիւններ կը ծրագրեն, միւս կողմէ տեսնելով որ ներքին նախարարութիւնը եւ Եպարքոսը համաձայն չեն Պատրիարքին հրաժարեցման մասին ներկայացուցած իմ գրաւոր դիմումիս, մասնաւոր այցելութիւն մը տուի Պալատին երկրորդ քարտուղարին՝ Արաբ Իզզէթի։

Գիտէի թէ Արաբ Իզզէթ մեծ ազդեցութիւն ունէր Սուլթան Ապտիւլ Համիտի վրայ։ Խնդիրը բացատրեցի իրեն, եւ աւելցուցի թէ մտադիր եմ բացարձակապէս հրաժարիլ ոստիկանական նախարարութենէն, եթէ անմիջապէս չհրաժարեցուի Պատրիարքը, որ ապարէց կը կարդար ոստիկանութեան։

Իզզէթ պէյ ինծի առաջարկեց գաղտնաբար սպաննել Հայոց Պատրիարքը։

Պատասխանեցի.

— Ջեռքիս տակ ամէն միջոց ունիմ սպաննելու համար ոչ թէ նման մէկ, այլ տասը, յիսուն, հարիւր հոգի. եւ առանց պոչը դուրս ձգելու կամ սպաննիչին հետքը թողլու։ Սակայն այն ատեն ես ի՞նչ տարբերութիւն կ'ունենամ Աղասիէն, Համբարձում Պոյաճեանէն։ Մենք կոմիտէճի՞ ենք թէ կառավարութիւն։ Նման գործի մը համար Աստուած չի կրնար հաշիւ պահանջել ինձմէ։ Սակայն ես կողմնակից եմ գործելու օրէնքի ճամբով, ուղիղ եւ արդար։ Երբ այս գործը այս ճամբով շարունակուի, կ'երկնայ, ծայրը չի գար։ Բայց երբ կառավարութեան արդար գործերուն մէջ ոճրագործութիւն ալ խառնենք, հաւատաքննական շրջանի մեղքերուն մէջ կ'իյնանք։

Իզզէթ պէյ, շոյելով կզակը, ըսաւ.

— Փաշա՛, ի՛նչ ընենք ուրեմն։ Միշտ բանաստեղծ ու գրագէտ մարդ մը կը մնաս դուն։

Եւ համակրական քանի մը խօսքեր ալ ընելէ ետքը, յայտնեց թէ խնդիրը պիտի ներկայացնէ Սուլթանին։

10.— ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ՀՐԱԺԱՐԱԿԱՆԸ

Քանի մը օր ետքը, նախարարաց խորհուրդին մէջ օրակարգի նիւթ դարձաւ Հայոց Պատրիարքը հրաժարեցնելու խնդիրը։

Այդ շրջանին էր, որ Կրետէի եւ Մակեդոնիոյ հարցը սուր հանգամանք մը ստացած էր։ Մեր արտաքին քաղաքականութիւնը կը շարունակէր իր ընթացքը խարխլած ու խանգարեալ։ Ապտիւլ Համիտ քուն չունէր։ Արդէն եթէ կոմիտէճիները, հակառակ այն ծանր հարուածներուն, որոնց ենթարկուեցան անցած տարի, դարձեալ ոտքի կանգնեցան, պատճառն այն էր, որ գիտէին թէ Կրետէի եւ Մակեդոնիոյ հարցը չափազանց կը մտատանջէ Պալատն ու թուրք կառավարութիւնը։

Երբ Նախարարաց խորհուրդին մէջ կը վիճաբանէինք Հայոց Պատրիարքին հրաժարեցման հարցին մասին, դատական նախարար Ապտիւրրահման փաշա թելադրեց հետեւեալ միջոցը։ Կրնար, իբր դատական ու կրօնական գործերու նախարար, հրաժարեցնել Հայոց Պատրիարքը, սակայն, ի՞նչ կ'ըլլայ ի՞նչ չըլլար ըսելով եւ միայն զգուշութեան համար, չուզեց ստանձնել պատասխանատուութիւնը եւ խուսափելու համար յայտնեց այս միջոցը։

— Իզմիրլեան էֆէնտին հրաժարեցնել տանք իր իսկ ազգին ձայնով։ Եթէ կ'ուզէք, անգամմըայմասին խօսինք Աբրահամ փաշային հետ։ Իրեն կը խոստանանք նաեւ կայսերական պատուանշան ալ։ Աբրահամ փաշա կը տեսակցի կրօնական եւ խառն ժողովներու անդամներուն հետ, որոնք միաձայնութեամբ կը պահանջեն Պատրիարքին հրաժարականը, եւ հարցը կը լուծուի այսպէս։

(Շար.)

Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ Հաւաքական խումբի ժողովը այս Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին։

ԲՈՂՈՔԻ ՄԻԹԻՆԿ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

եղերամահ Հ. ճանիկեանի (վ.իտինեան) արիւնոտ դատին համար

Այս կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին, Թափի վերի սինէմայի սրահին մէջ։ Հովանաւորութեամբ Mr. Marius Masseի, Vice président du Conseil d'Arrondissementի եւ նախագահութեամբ Հ. ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆի։

կազմակերպուած հայ քաղ. կուսակցութեանց, 24 Հայր. միութեանց եւ 5 մշակութային կազմակերպութեանց խառն ժողովին կողմէ։

Ներկայ պիտի ըլլան ֆրանսացի բարձրաստիճան անձնաւորութիւններ, ֆրանսական թերթերու թղթակիցներ։ կը խօսին հայ քաղ. կազմակերպութեանց ներկայացուցիչները՝ կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը։

Մ ո ւ տ ք ը ա զ ա տ է

ՏՕՆԱԾԱՌ

Ա. Ե. Հ. կ. խաչի փարիզի «Մանուկներու Պաշտպանութիւն» մասնաճիւղի Այս կիրակի Maison Mutualitéի մէջ, 24 Rue St. Victor, Métro Maubert-Mutualité. Մասնակցութեամբ գայլիկներու եւ երէցներու։ Մանուկներու ներկայացում եւ խաղեր։ կաղանդ պապան նուէրներ կը բաժնէ։

Մուտքը ազատ է — Ծախսերու մասնակցութիւն 2 ֆրանք

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (10)

Le Gérant *H. STEPHAN*

ԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

«Սիփան» երկսեռ երգչախումբի կողմէ, ղեկավար՝ ՍԱՔՕ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

Պատրաստուեցէք եւ ապահովեցէք ձեր տոմսերը — Նախօրօք՝ *12.50*, երեկոյթին գիշերը *15* ֆրանք

Այսօր շաբաթ իրիկուն, ժամը 9էն մինչեւ լոյս, Victor Hugoի շքեղ սրահներուն մէջ, 46 ter Rue St. Didier, մէթրօ Վիքթոր Հ. գեղարուեստական ձոխ բաժին

Նոր պարեր՝ Օր. Մաքտոնալտի (Շաթլէի թատրոնէն) եւ իր քրոջ կողմէ։ *Պարեր երկսեռ խումբով եւ հայկական տարազով։ Անակնկալներ։ Պարերուն աչքը լոյս, եւրոպական պարեր կէս գիշերէն մինչեւ առաւօտ, մասնակցութեամբ* գոլիզէումի նշանաւոր Pesenti *նուագախումբի։*

ԽՄԲԵՐԳ՝ Առաւօտեան բարի լոյս, Հով լինի՝ Կոմիտաս Վարդապետի, Հօյն Անուշ՝ Սպ. Մելիքեանի, Տանում են աղէջան, Ալագեազ, Խնկի Գ. Սիւնիի, Անձրեւն եկաւ, Շողեր Ջան, Եար Ջան ալի, Էս օր ուրբաթ է, Ջուր կուգայ, Սարէն եկաւ, Գնա գնա, Սոնա եար, եւ այլն։

ՍԻՓԱՆ երգչախումբը կը հրաւիրէ հասարակութիւնը խրախուսել իր ձեռնարկը։ Հայ երիտասարդներ եւ երիտասարդուհիներ անդամագրուեցէք «Սիփան» երգչախումբին։

Տոմսերու համար դիմել՝ «Յառաջ»ի, «Կավռօշ»ի, Գրատուն Հրանտ-Սամուէլ (51 rue Mr. le Prince), *Ֆլօրիա ճաշարան, Լ. Նշանեան* (56 rue P.) *Նպարավաճառատուն Աւետիսեան* 28 rue de la Huchette, *Սարգիս Ստեփանեան* 8 rue Domat, *Սարգիս Գէորգեան* 24 rue St. Lazare.

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱՅ ՅՈԲԵԼԵԱՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

17 Յունուար կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին **Salle de la Mutualité***ի մէջ*

24, Rue St. Victor, Paris (5), Métro: Place Maubert-Mutualité

Վարժարանի Սանուց Միութիւնը կը կազմակերպէ Գեղարուեստական հանդէս մը

բարեհաճ մասնակցութեամբ ՌՕԶ ՊԱՏՄԱԳՐԵԱՆԻ, ԼԻՏԻ ՏԷՄԻՐՃԵԱՆԻ, ՊՊ. Ա. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻԻ, Է. ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ եւ ՏԷՎԷՃԵԱՆԻ

կ'երգէ վարժարանին *80* հոգինոց երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Ա. ՊԱՏՄԱԳՐԵԱՆԻ

կը բեմադրուի Ա. Պատմագրեանի յատկապէս այս հանդէսին համար պատրաստած «ՀԷՔԵԱԹ» մանկական երաժշտական պիէսը, որուն գլխաւոր դերը կ'երգեն Ռօզ Պատմագրեան, Պ. Պ. Փափազեան, Տէվէճեան եւ *Jacques BENOISTON, Théâtre Lyrique*էն։ ԾԱՂԻԿՆԵՐ, ԳԱՃԱՃՆԵՐ, ՀՈՒՐԻՆԵՐ, Ջինններ, *150* հոգի բեմի վրայ։ բեմադրութիւն՝ Պ. Ա. Շահխաթունիի կողմէ։

պալէթ՝ ղեկավարութեամբ Michel Kotcharoffի.— Costumes, Հ. Ալեանաքի.— մեծ նուագախումբ՝ ղեկավարութեամբ Հեղինակին.— Պատմութիւններ հայկական կեանքէ։

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐԸ.— 30, 20, 15, 10 եւ 7.50 ֆր.։ Կը ծախուին՝ Ճաշարան Ֆլօրիա՝ 61, rue Mr. le Prince, *Նպարավաճառ* Méridio, 8, rue Chateaudun, *Նպարավաճառ* Yéprade (*Պէլվիլի շրջան*) 9, rue Jouye Rouve, *Վաճառատուն Հրաչ Սարգիսեան* 261 Fg. St. Martin Փ.

Հ Ա Յ Կ Ա Կ Ա Ն Օ Փ Ե Ր Է Թ

Հայ "ՏՐԱՄ - ՕՓԷՐԷԹ" խումբը

Ղեկավարութեամբ դերասան Ս. ՍՈՒՐԱԲԵԱՆԻ

ՎԵՐՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

ԱՐՇԻՆ ՄԱԼ ԱԼԱՆ

ՈՒՐԱԽ ՕՓԵՐԷԹ 4 ԱՐԱՐ

10 Յունուար *1932*, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ *2.45*ին *Maison de la Mutualité*ի սրահին մէջ *24 Rue St. Victor, Paris (V). Métro Maubert-Mutualité*

Արեւելեան երաժշտութիւն *12* հոգինոց օրքեստր ղեկավարութեամբ *ԹԱՌԻՍ ԺՕՐԺԻ*

Գ. Արարին Տիկ. Սուրաբեան կ'երգէ «ԱՆՏՐ ՍԵԽՈՐԱԿ» եւ կը պարէ կովկասեան լեռնական պարեր

ՏՈՄՍԱԿՆԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐԸ 20, 15, 10 ԵՒ 7.10 ՖՐԱՆՔ

Տոմսերու համար դիմել «Յառաջ»ի խմբագրատունը, Գրատուն Հրանտ-Սամուէլ՝ 51 rue Mr. le Prince, Paris (6), ճաշարան Ֆլօրիա 61 rue Mr. le Prince, փարիզ (6), ճաշարան կովկաս՝ 23 rue de la Huchette, փարիզ (5), դերձակ Փափազեան՝ 20 rue des Carmes, փարիզ (5), Լ. Նշանեան՝ 56 rue Piat, մեթրօ Պէլվիլ, փարիզ (20)։

Իսկ ներկայացման օրը թատրոնին կիշէն, որ կը բացուի ժամը 12ին

Տիկ. ՍՈՒՐԱԲԵԱՆ «ԱՍԻԱ» դերին

■ LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE ■

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

Directeur et Propriétaire : Sch. MISSAKIAN
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Gobelins 19-78
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ԿԻՐԱԿԻ 3 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1932
3 JANVIER 1932

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1767

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Այս բառը իմաստ չունի Երեւանցիներուն համար, առանց մակաբոյծ բոյսի մը — «խորհրդային»։

Անոնք որ միամտութիւնն ունէին հակառակը մտածելու, տեղի-անտեղի փառաբանելով «հայկական կառավարութեան հայրենասիրական» գործերը, իրենց դասը առին 1931 Նոյեմբեր 30ին, չափէն աւելի կոշտ արտայայտութիւններով։

Այսպէս, Փարիզի ռամկավար պաշտօնաթերթը խոր գայթակղութեան մը մատնուեցաւ, որովհետեւ տօնը կատարուեցաւ ոչ թէ իբրեւ «Հայաստանի տարեդարձ», այլ իբրեւ ցուցահանդէս մը թերխաշ,անլի ճամարտակութեանց։ Եւ պաշտօնաթերթը քարեր գլորեց ոչ միայն լուրերու կարգին, այլեւ պարտք սեպեց խմբագրական էջերէն ձաղկել կատարուած «քեալլակէօզութիւնները»։

Մենք չուզեցինք խառնուիլ այս վէճին, բայց չափազանց բնորոշ էր երեւոյթը։ Եւ քանի որ յիշեցինք, արտագրենք մէկ-երկու տող՝ երկու կողմի «տեսակէտ»ներէն.

— «Վերածնուող հայրենիքի անուան հետ կապուած այդ տօնը Հայաստանի հողին մէջ թաղուած այն հուժկու մագնիսն է, որ իր շուրջը կը հաւաքէ՝ օտար աստղերու տակ տարտղնուած՝ հայրենազուրկ եւ վտարանդի բոլոր Հայերը անխտիր։

«Այդ մագնիսին հմայիչն ուժն էր որ Նոյմ. 30ին Վակրամի մեծափարթամ մէկ դահլիճին մէջ համախմբած էր հայ անուան պատկանող ամէն խաւերն ու դասակարգերը,— դրամատէրն ու գործաւորը, հոգեւորականն ու արհեստաւորները, մտաւորականներն ու առեւտրականները, արուեստագէտներն ու ուսանողները եւ ազգային ու հասարակական բազմաթիւ եւ բազմազան կազմակերպութեանց ներկայացուցիչները։ («Ապագայ», 5 Դեկ.)։

Իսկ դիմացէն՝ «Մեր Ուղին» է որ կը բարբառի.

— «ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ Հայաստանի տարեդարձի իմաստն «աղճատելու» դէմ «բողոքող» ռամկավար «սրտցաւ» խմբագիրը այդ տօնը կը կապէ Հայրենիքի անուան հետ. մինչդեռ անիկա այդ երկրի ռեժիմի տօնն է։Անիկա կը զառանցէ հողին մէջ թաղուած ինչ որ մագնիսի մասին, մինչդեռ բազմահազար աշխատաւորութիւնը եկել էր ողջունելու հողին վրայ հիմնուած կարգերը, անոր վրայ կառուցուած բազմաթիւ ելեկտրակայանները, ջրանցքները, գործարանները, գիւղերն ու քաղաքները, տներն ու դպրոցները եւ այս բոլորի հրահրողը՝ Խորհրդային Իշխանութիւնը։ Անիկա կը մոլտայ բոլոր Հայերու՝ «անխտիր» այդ օրուայ հանդէպ ունեցած «խանդավառութեան» մասին, մինչդեռ քաջ գիտէ, որ իր Քլեպերեան դաշնակիցները՝ Դաշնակցութիւնը այդ օրն ալ կորսուած իշխանութիւնը կը սգար,իսկ միւս կողմէն ալ, ինքը՝ ռամկավար կուսակցութիւնը երկու լարերու վրայ փեհլիվանութիւն փորձելու մտումով միայն այդ օրը Սալ Վակրամ եկած էր, թէկուզ եւ ատամներու կրճտուքով կը լսէր խօսողները»։

Այսպէս ուրեմն, լեռ ու ձոր կայ Երեւանցիներուն եւ Խ. Հայաստանի բարեկամներուն աշխարհհայեացքին միջեւ։

«Ի սկզբանէ էր բանն». բայց ռամկավարները չտեսնելու կը զարնէին։ Կը փորձէին իրար խառնել, ներդաշնակել ջուրն ու կրակը, մինչեւ որ գաւաթը իրենց գլխուն կոտրեցաւ, հանդիսաւոր առիթով մը...։

×

Արդարեւ, լեռ ու ձոր կայ գաղութներու հասկցած հայրենիքին եւ իրական Հայաստանին միջեւ։ Եւ տարուէ տարի կը շեշտուի անջրպետը։ Բնի, արհեստական եւ ծիծաղելի կացութիւն մը, որ եթէ աւելի երկար տեւէ, ամէնէն առաջ «բարեկամները» պիտի յուսահատեցնէ։

Մենք պատրանքներ ունեցած չենք մինչեւ հիմա, եւ պէտք չունէինք Նոյեմբեր 29ի ցուցադրական մարզանքներուն սպասելու։

Երեւանցիները ծաղրեցին հայկական — մասնաւորապէս Թրքահայ — Դատը։ Եւ կը ծաղրեն մինչեւ այսօր։ Անոնք նուաստացում, հակայեղափոխութիւն կը համարեն հայրենիք ստեղծելու, քաղաքական դատ վարելու, ժողովուրդ համախմբելու պարտականութիւնը։ Անոնք պատասխանատու վարիչի մը բերնով. յայտարարեցին թէ իրենք «Ամենայն Հայոց կառավարութիւն չեն», եւ կոպտօրէն մեր երեսին նետեցին հռչակաւոր «Հայմաթլոս»ը։ Անոնք արդարացուցին հայաջինջ սարսափները, եւ մինչեւ այսօր ալ ամուր կանգնած են քէմալապետութեան կողքին, ոչ միայն քրտական շարժումները խափանելու, այլեւ Սուրիա — Լիբանանի հարիւր հազար հայութեան արիւնը մտնելու համար։

Այս անողոք իրականութեան հանդէպ, իսկապէս որ բաւական միամիտ պէտք է ըլլալ, կարծելու համար թէ դատ կը շահինք շոյելով, սեւը ճերմակ ներկելով, «լորձնաշուրթն» փառաբանութիւններ երգելով կամ Նոյ. 29ի տարեդարձը պատուելով «հանդերձ ընտանեօք»։

Պէտք է իրականութիւնը տեսնել այնպէս ինչպէս որ կայ։ Եւ ոչ թէ համաձայն մեր բարի բաղձանքներուն։

Մանաւանդ այսօր, — տասը տարուան փորձէն եւ փորձառութենէն յետոյ։

Այդ ճամբով միայն կրնանք խնայել նոր յուսախաբութիւններ։ Մնացեալը բանաստեղծութիւն է եւ հէքեաթ։

×

Վերջացող տարուան ընթացքին, Երեւանի մեծագոյն գործն եղաւ, գաղութներուն հանդէպ՝ Ներգաղթի ձեռնարկը։

Երբ լուրը հրապարակ դրուեցաւ 1931 Յուլիս 10ին, մենք չվարանեցանք յայտնել մեր տեսակէտը, եղածը համարելով նուազագոյն չարիք՝ ներկայ պայմաններուն մէջ։

Եւ այդպէս ալ կը մնայ։ Ներգաղթ՝ մեր հասկցած իմաստով՝ չէ եղած մինչեւ հիմա եւ չպիտի ըլլայ, քանի կը տեւէ ներկայ կարգուսարքը։

Բայց նկատի առնելով օրուան պայմանները, մենք պարտաւոր ենք ուժ տալ որեւէ ձեռնարկի որ կը ձգտի Հայաստան փոխադրել եւ հողին կապել արմատախիլ, երերուն բազմութիւնները։ Ուրիշ ելք չունինք. իսկ հրաշքները վեր են մեր ուժէն։

Շ.

Համատարած զտում Կոմկուսի մէջ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ կեդր. կոմիտէին նախագահութիւնը հրամայեց ամենախիստ զտում կատարել կուսակցութեան մէջ, նոր տարուան առթիւ, մասնաւորապէս սկսելով վերին խաւերէն։ Այս կարգադրութեան նպատակն է ջախջախել հակալէնինեան եւ հակաստալինեան տեսութիւններու վերակենդանացումը ազդեցիկ վարիչներու, մասնաւորապէս անոնց մէջ որ վարակուած են «փտած ազատականութեամբ», կեղծ տրոցկիականութեամբ եւ բոլշեւիկեան պատմութեան խեղաթիւրումով։ Զտումը պիտի վերջանայ Յունուար 30ին, երբ տեղի կ'ունենայ համամիութենական խորհրդաժողով մը, արդիւնքը քննելու համար։ Արդէն իսկ սեւ ցանկը անցած են Ռատէք եւ Եարոսլավսկի, որոնք ներում խնդրած եւ առժամապէս ընդունուած էին։

Ստալին ինքն ալ քանի մը շաբաթ առաջ, մամուլին մէջ հրատարակուած յօդուածով մը կը շեշտէր թէ վերսկսած է հին հերետիկոսութիւնը. իր գործակալները, առաջնորդութեամբ Քականովիչի, անմիջապէս սկսան հերետիկոսներ որսալ, «պատկառելի» արդիւնքի մը յանգելով։ Պայքարը սկսաւ կեդր. համայնավար ակադեմիայի փրոֆէսէօրներուն եւ ուսուցիչներուն, համայնավար կաճառին եւ ուրիշ բարձր հաստատութեանց մէջ՝ Մոսկուա, Լէնինկրատ, Խարքոֆ, Սամարա, Կալինին (Նախկին Թվեր)։ Աճապարանքով կազմուած սեւ ցանկին մէջ կ'իյնան Լարին, Ստէքլով, Դեպորին, Պրէոբրաժէնսկի, Զաքս-Կլատնիէվ, Ցալեւ, Շլուկին եւ Սորոկին, ինչպէս եւ փրոֆէսէօրներ Սլուցկի, Դեմենտիեւ, Նէֆէտով, Վոլոսէվիչ, Իլինսկի, Բուշուէվ եւն.։ Առանց դատի կուսակցութենէն վտարուած են փրոֆէսէօրներ Սլուցկի, Դեմենտիեւ, Բուշուեւ եւ Կրժիժանովսկի։

Թերթերը դիտել կու տան թէ հերետիկոսները դաւադրութիւն մը սարքած են կուսակցութեան տնտեսական, ելմտական, առեւտրական քաղաքականութեան եւ Ստալինի ուղղութեան դէմ, «հակառակ վերջին երկու տարիներու փայլուն արդիւնքներուն»։ Փրոֆ. Նէֆէտովի «դիմակազերծման» առթիւ խռովութիւններ ծագած են Լէնինկրատի տնտեսական կաճառին մէջ։ Փրոֆէսէօրը դիւրաւ տեղի չտուաւ եւ ձեռքը անցած առարկաները նետեց ամբաստանողներուն վրայ, կոտրելով քննիչ Սէյկինի գլուխը։

ԹՇՈՒԱՌՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՆԿԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆ Ռուսիոյ մէջ

ՌԻԿԱ, 1 յունուար.— Գերման ճարտարագէտ մը, որ երկար տարիներ անցուցած է Ռուսիոյ գործարաններուն մէջ, հնգամեայ ծրագրի գործադրութեան աշխատելով, կարեւոր տեղեկութիւններ տուաւ ռուս ժողովուրդին ապրուստի պայմաններուն մասին։

Սիպերիոյ մէջ, յաճախ կը պատահի որ 15 ժամ ստիպուին սպասել կառախումբերու ժամանման։ Կառքերը զզուանք ազդելու չափ կեղտոտ են, իսկ ճաշարաններու մէջ կարելի չէ կուշտ ու կուռուտել։ Ուտելիքը կը պակսի։

Ճարտարագէտը համոզուած է թէ ճարտարարուեստը չպիտի զարգանայ Ռուսիոյ մէջ, նկատի ունենալով որ բոլշեւիկները չեն կրնար օտար մասնագէտները կապել իրենց, թէեւ բաղդատմամբ ռուս մասնագէտներու, օտարականները կը ստանան տասնապատիկ աւելի վարձատրութիւն։

Անմիջապէս որ օտար մասնագէտներու մեկնումին հետեւանքով գործարանները կ'անցնին ռուս մասնագէտներու ձեռքը, ամէն ինչ բախտին կը ձգուի, ոչ թէ անոր համար որ Ռուսերը չունին պէտք եղած գիտութիւնը, այլ որովհետեւ անոնց կը զլացուի անհրաժեշտը՝ ապահովելու համար կանոնաւոր արտադրութիւն եւ աշխատանք։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՄԵՐ ՆՈՐ ՀԱՍՑԷԻՆ
17, Rue Damesme, Paris (13e)

Մինչեւ հին հեռախօսին փոխադրութիւնը, առժամապէս մեր հեռախօսի թիւն է Gob. 19-78

Երթեւեկի համար՝ *métro Tolbiac*.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ ՊՂՏՈՐ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Հնդիկ խորհուրդը կը վերսկսի պայքարը

Կանտի պիտի ձերբակալուի՞ նորէն

*Տէյլի Հէրըլտ*ի թղթակիցը կը հեռագրէ Պոմպէյէն.— Հնդիկ խորհուրդին գործադիր կոմիտէին կողմէ քուէարկուած բանաձեւ մը՝ Հնդիկներուն կը յանձնարարէ 1) պոյքոթի ենթարկել անգլիական արտադրութիւնները, 2) աղ շինել, 3) ոգելից ըմպելիի վաճառատուններուն առջեւ պահակ սպասել, 4) «ոչ-բարոյական» նկատուած օրէնքներուն անսաստել, 5) նոր հրամանագրերուն բովանդակած անարդար հրամաններուն չհնազանդիլ։

Հնդիկ խորհուրդը յայտարարեց թէ Հնդկաստանի փոխարքային վերջին հրամանագրերուն գործադրումը եւ հնդիկ պետերու ձերբակալումը այնպէս կարծել կու տան թէ, անկարելի պիտի ըլլայ աւելի երկար ատեն գործակցիլ կառավարութեան, եթէ իր քաղաքականութիւնը արմատական փոփոխութեան մը չենթարկէ։

Հնդիկ գործադիրը քուէարկեց նաեւ բանաձեւ մը որով իրաւունք կու տայ իր նախագահին նշանակելու իր փոխանորդը, այն պարագային որ ձերբակալուի։

Այս բանաձեւը կը հրահանգէ նաեւ պոյքոթի ենթարկել հանրային բոլոր սպասարկութիւնները, ինչպէս հեռագրական սպասարկութիւնը եւ դատարանները։

Գործադիրը նոր նիստի մը մէջ պիտի քննէ ուրիշ բանաձեւ մը, որ կը տրամադրէ օտար պետութեանց միջամտութիւնը հրաւիրել հնդկական գործերուն։

— Փէշավէրի նահանգին մէջ, համեմատաբար հանդարտութիւն կը տիրէ, շնորհիւ կատարուած ձերբակալութեանց։ *100* նոր ձերբակալումներ կատարուեցան։

— Հնդկաստանի փոխարքան որ Կալկաթա գացեր էր, օդանաւով վերադարձաւ Տէլհի, ուր անմիջապէս ժողովի հրաւիրեց գործադիր խորհուրդին անդամները։

Կը կարծուի թէ հակառակ հնդիկ խորհուրդի վերջնագրին որ կը սպառնայ վերսկսիլ քաղաքացիական անհնազանդութեան պայքարը, կառավարութիւնը պիտի մերժէ խնդրոյ առարկայ դարձնել բացառիկ հրամանագրերը, ինչպէս առաջարկեր էր Կանտի։

— Պոմպէյի մէջ տիրող ընդհանուր կարծիքն այն է թէ, հրամանագիր մը որ մօտ ատենէն պիտի յայտարարուի, պիտի հրահանգէ անմիջապէս ձերբակալել հնդիկ խորհուրդին գլխաւոր ղեկավարները, որոնց կարգին նաեւ Կանտի։

Լեհ-ռուսական բանակցութիւնները

ՎԱՐՇԱՒԱ, 1 Յունուար.— Լեհ քաղաքական ձեռնհաս շրջանակները հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդեն Ռուսիոյ եւ Լեհաստանի միջեւ, ոչ-յարձակման դաշինքի մը կնքման բանակցութիւններուն մասին։

Երկու կողմերը քննելու վրայ են դաշինքին էական կէտերը,որոնք ընդունուած են արդէն փոխադարձ համաձայնութեամբ։

Գալով այն կէտերուն որոնք վարանումի տեղի տուած են, քննուած են պայմանաւոր կերպով եւ առաջարկուած են բազմաթիւ լուծումներ։ Սակայն այս կէտերէն որ եւ է մէկը այնքան կարեւոր չէ որ կարենայ ընդհատել ու խափանել բանակցութիւնները։ Ու նաեւ, չկայ կէտ մը որ անլուծելի մնայ՝ երկու կողմերու յամառութեան հետեւանքով։

Լեհ քաղաքական շրջանակները լաւատես են բանակցութեանց ելքին մասին։ Այս դաշինքին կնքումը անշուշտ, քաղաքական թէ տնտեսական դրական հետեւանքներ պիտի ունենայ. — Ռուսիոյ եւ Լեհաստանի միջեւ տնտեսական յարաբերութեանց հաստատում. եւ քաղաքական յարաբերութեանց բարելաւում։

Արիւնահեղ գործադուլ Սպանիոյ մէջ

ՄԱՏՐԻՏ, 1 Յունուար.— Պատայոզ քաղաքէն տրուած վերջին տեղեկութեանց համաձայն, այդտեղ յայտարարուած ընդհ. գործադուլը ծանր միջադէպերու տեղի կու տայ։ Բանթողներու եւ պահակախումբերու միջեւ բախումներ են պատահած նախորդ օր։ Մէկ սպանեալ եւ բազմաթիւ վիրաւորներ երկուստեք։ Անկից յետոյ, նոր բախումներ ալ պատահեցան եւ չորս զինուորներ սպաննուեցան։ Նոր եւ ծանր միջադէպերէ կը վախցուի, որովհետեւ ժողովուրդը չափազանց գրգռուած է։

Հակաֆաշիստ շարժումը Ամերիկայի մէջ

Լոնտոնէն տրուած լուրի մը համաձայն, ամերիկեան իշխանութիւնները հետզհետէ աւելի կը մտահոգուին ծայրայեղ հակաֆաշիստներու գործունէութենէն։ Ասոնք զանազան դաւեր սարքած են իտալացի դիւանագէտներու, հիւպատոսներու եւ նշանաւոր Իտալացիներու դէմ,որոնք կապ ունին ֆաշիստական կազմակերպութեանց հետ։

Թղթատարական վարչութիւնը երեւան հանած է փոքր ռմբատուփեր, որոնք ճարտարօրէն զետեղուած էին կապոցներու մէջ եւ ուղղուած իտալացի անձնաւորութեանց, որոնք մեծ մասամբ կը պատկանին իտալական հիւպատոսական մարմնին։

Ամերիկեան իշխանութիւնները թելադրած են իտալական հիւպատոսներուն եւ դիւանագիտական անձնաւորութեանց, որ մերժեն ընդունիլ իրենց ուղղուած որեւէ ծրար։

Հակաֆաշիստ դաւադրութիւնները երեւան եկած են Փէնսիլվանիոյ մէջ թղթատարով ղրկուած ծրարներու պայթումին հետեւանքով։ Ծրարներուն մէջ, ռմբատուփեր դրուած էին։ Մէկը պայթեցաւ դեռ տիրոջը չյանձնուած, սպաննելով թղթատարական երկու պաշտօնեաներ։

Ոստիկանութիւնը քննութիւն կատարելով ձերբակալեց 11 կասկածելիներ եւ կը յուսայ շուտով երեւան հանել դաւադրութեան գլխաւոր հեղինակները։

Կանտի կը հրաժարի

Փոխարքային պատասխանը

Հնդիկ խորհուրդի վերջին նիստին մէջ անդամները յուզումով բաժնուեցան իրարմէ, Կանտիէն ստանալէ վերջ լրացուցիչ հրահանգներ քաղաքացիական անհնազանդութեան պայքարի մասին։

Մօտալուտ խռովութիւններ նախատեսելով, Կանտի հրահանգեց փակել «կամաւոր-կիներու» մարզարանը եւ կիները ցրուեց երկրին զանազան կողմերը։

Կանտի՝ համաձայն Հնդիկ խորհուրդի որոշման, իրեն փոխանորդ նշանակեց Փաթելը։

Ատկից զատ հանրութեան կոչ մը ուղղելով, հրաւիրեց զայն որ ապրի խնայողութեամբ։

Պոմպէյի ոստիկանութեան վարիչները գաղտնի նիստի մը մէջ մշակեցին փոխ-յարձակման ծրագիր մը, այն պարագային որ կառավարութեան դէմ պայքարը վերսկսի։

Միւս կողմէ սակայն, անգլիական կերպասի ամէնէն մեծ վաճառատան տէրը, Կանտիի հետ տեսակցութեան մը ընթացքին, վստահեցուց թէ պոյքոթի գործին մէջ մեծ ուժ պիտի տայ իրեն։

— «Նոր Հնդկաստան» թերթը կը հրատարակէ Կանտիի մէկ յօդուածը, ուր հնդիկ յեղափոխականը կը յայտարարէ.— Պէտք է աշխատինք Հնդկաստանի փրկութեան՝ բարեկամական բանակցութեան ճամբով, եթէ կարելի ըլլայ, բայց նաեւ ուղղակի գործով՝ եթէ չկարենանք ուրիշ կերպ ընել»։

— Հնդկաստանի փոխարքային կողմէ Կանտիի տրուած պատասխանը կը ճշդէ մասնաւորաբար թէ Հնդկաստանի կառավարութիւնը չի կրնար բանակցիլ այն անձերուն կամ կազմակերպութեանց հետ, որոնք ըմբոստական գործունէութեամբ մեղադրուած են, ըլլայ Պէնկալի, նահանգներուն, թէ հիւսիս-արեւմտեան սահմանագլուխին վրայ։

Փոխարքան կը յայտնէ թէ չի կարծեր որ Կանտին պատասխանատու նկատուի այն դէպքերուն համար, որոնք տեղի կ'ունենային երբ ինքը կը մասնակցէր Լոնտոնի կլոր Սեղանի խորհրդակցութեան, թէ պատրաստ է իր հետ խօսակցելու այն լաւագոյն միջոցներուն մասին, որոնք պիտի ապահովեն գործակցութիւն մը ուզուած նպատակի ճամբուն վրայ, բայց կը մերժէ վիճիլ վերջին հրամանագրերուն եւ Պէնկալի ու կարգ մը գաւառներու մէջ կառավարութեան կիրարկած միջոցներուն շուրջ։

Չինաճապոն Պատերազմը

Չինացի զօրավար մը, Նանքինի մէջ հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ օտար մամուլի ներկայացուցիչներուն։

— Բացարձակ կերպով կը յայտարարեմ թէ միջազգային մամուլի մէջ հրատարակուած լուրերը, որոնց համաձայն իբր թէ չինական զօրախումբերը կը քաշուին Մանչուրիայէն առանց դիմադրութեան ճափոնական զօրքերուն առջեւ, անհիմն են։ Ընդհակառակն, կեդրոնի կառավարութիւնը հրաման տուաւ չինական զօրքերու հրամանատարին կատաղի ընդդիմութիւն ցոյց տալ Ճափոնցիներուն։

Ամերիկայի ՓԱԿՈՒԱԾ ԴՐԱՄԱՏՈՒՆՆԵՐԸ

Ամերիկայի խորհրդարանին ներկայացուած տեղեկագրի մը համաձայն մինչեւ 1931 Հոկտ. 31ին վերջացող նախընթաց 12 ամիսներու ընթացքին, ամերիկայի մէջ փակուած են 2342 դրամատուններ,որոնց յանձնուած գումարները կը ներկայացնեն 2 միլիառ 9 միլիոն տոլար։

ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՊԱՏԵՐԱԶՄԷՆ ԵՏՔԸ

Քանի մը տարի առաջ քննադատներ էի օրաթերթերու սովորութիւնը «գրական տարի» կամ «գրական տարեկան տեսութիւն» գրելու։

Վասնզի գրականութեան պատմութեան մէջ չկան տարիներ, այլ կան միայն շրջաններ։

Ուրեմն, այս յօդուածը նպատակ ունի ներկայացնելու միայն գրական ներկայ շրջանը, որ կը սկսի պատերազմէն յետոյ։

Լեցո՞ւն է այս շրջանը, որոշ չափով հասո՞ւն է արդէն, ի՞նչ դիմագիծ կը ներկայացնէ, — ահա հարցեր, որոնց պէտք է պատասխանել այս յօդուածով։

×

Ֆրանսացի երիտասարդ գրող մը, անցեալները, հեղինակով ու ծիծաղով կը պատմէր թէ գրական ամէն հին սերունդ, երբ պահ մը կը նայի հասնող նոր սերունդին, ափսոսալով կը յայտարարէ թէ նոր սերունդը վէպ չունի, բանաստեղծութիւն չունի, թատրոն չունի, լեզու չունի։ 1900ի սերունդը դժգոհ էր 1910ի սերունդէն, 1910ի սերունդը՝ 1920ի սերունդէն։

Այդ սովորութիւնը կը տեսնուի նաեւ մեր մէջ։ Թերեւս այդ սովորութիւնն ալ ժառանգած ենք ֆրանսական գրականութենէն, ուրիշ շատ մը բաներու հետ։ Արդարեւ գիտեր եմ, որ բոլոր հին սերունդները դժգոհութիւն են յայտներ իրենց յաջորդող սերունդներուն մասին։ — Լեզու չեն գիտեր, տաղանդաւոր գրող մը չժմնեց նոր սերունդին մէջ։

Զարմանալի չէ անշուշտ, երբ վաղը այս նոր սերունդն ալ իր կարգին թերագնահատէ 1940ի սերունդը։

Սովորութի՜ւն։

Ոմանք եթէ այդպէս չըսեն, քննադատ չեն ըլլար։ Պէտք է ափսոսա՜լ, ձեռքերը ծունկերուն զարնել, «մեծասքանչ» լեզուին միակ խնկարկուն երեւնալ, նոր գրողներուն գործը թերագնահատել… քննադատի տիտղոսն ստանալու համար։

Մեր նիւթէն դուրս է վերլուծումն ընել այդ «ափսոս»ներուն։ Արդէն հայ գրականութեան պատմութիւնը, որ արձանագրեր է հեռացող սերունդներու տխուր գուշակութիւնները նորերու ապագային մասին, տուեր է եւ կուտայ ճիշդ նոյն պատասխանը, զոր երկինք կուտար… Բերայի օրացուցագիր Խորէն քահանային օդային գուշակութիւններուն։

×

Բայց ծոփկ ըրէք։

Հայոց գրականութեան ամէնէն ծաղկուն շրջանն է այս։ Օրուան արժէքները իրենց ծանրութեամբ կը սպառնան հին արժէքներուն։ Եւ այս՝ քաղաքական տըխուր պայմաններու մէջ, հողէ զուրկ, հայրենի մթնոլորտէ հեռու։ Փարատոքսալ երեւոյթ է, չէ՞։

Սերունդը բազմութիւնը չէ, որ կը շինէ։ Երկու երեք արժէքներ բաւական են իրենց նորութեամբ ու ծանրութեամբ կազմելու շրջան մը։ Այդ շրջանը, անշուշտ, պիտի ունենայ անարժէք անուններու բազմութիւն մը։ Երեւակայեցէ՛ք 1900-1914 շրջանի անտաղանդ ու զզուելի գրողներու ամբոխը։ Թերեւս շատերուն անունը մոռցուած է արդէն։ Բայց թըղթատեցէք այդ օրերու թերթերն ու պարբերականները, տարեցոյցներն ու գիրքերը։ Ի՜նչ անուններ, երբեք այդքան անուն չէ յիշուած Աստուածաշունչի Ծննդոցին մէջ։ Ուրեմն ինչո՞ւ զարմանալ, եթէ այսօր ալ կան սունկեր, որոնք լեզու չեն գիտեր՝ բայց թերթ կը հրատարակեն, կամ տաղանդ չունին՝ բայց գիրք կը տպեն։ Պէ՛տք է տեսնել, անոնց կողքին, արժէքներ որ շրջան մը կը կազմեն եւ սերունդի մը դիմագիծը կուտան։

Եւ այս նոր ուժերը, իրենց գործով, ահա կը սպառնան քշել հրապարակէն հեռացող սերունդին գործերն ալ։

Արդարեւ, Շահան Շահնուրի մէկ վէպը չեմ փոխեր Զապէլ Եսայեանի գործերուն հետ՝ բոլորը մէկ ծրար ըրած։ Համաստեղ աւելի թանկագին է քան Գրիգոր Զօհրապ։ Ակսել Բակունց տասն անգամ աւելի արժէք ունի Շիրվանզադէէն։

Չեմ ուզեր շարունակել, ամօթոյք չհանելու համար հին սերունդը։ Ընդունեցէք որ այնքան կարկառուն են նոր դէմքերը։

×

Յետպատերազմեան այս նոր գրականութեան մէջ կարմիր գիծի մը պէս կը յայտնուի գլխաւոր յատկանիշ մը։

Հայ ժողովուրդին գոյութիւնը մասնաւոր մտահոգութեան առարկան է դարձած գրողներուն մէջ։ Ամէնէն առաջ Գ. Մեծարենց էր, որ թատերակով մը ներկայացուց հայ աղջկան հիասթափութիւնը օտար երիտասարդէն։ Կարծես այդ աղջկան մէջ հայ ժողովուրդն էր, որ յանկարծ, յուսախաբ, կը կծկուէր ու կ'ամփոփուէր ինքն իր մէջ։ Յիշեցէք Շահան Շահնուրի վէպը, որ դէմ յանդիման կը դնէր հայ եւ ֆրանսացի երիտասարդները, զգացումներու եղերական պայքարի մը մէջ նետելով զանոնք։ Օշական եւս կարծես նման պայքար մըն է որ կը գծագրէ, կռիւի հանելով հաւաքականութիւնները։ Գ. Զարեան, երկար թափառումներէ յետոյ, տուաւ գլուխ-գործոց հատոր մը, «Տատրագոմի Հարսը», ուր կը դատապարտուի ընախօսութիւնը յանուն հայ հաւաքականութեան աւանդութիւններուն եւ տարամերժութեանց։ Գրական ոչ մէկ շրջան, մեր մէջ, այսքան յստակ դիմագիծ չբերաւ մեզի, եւ արդի մեր գրականութիւնը, իր ազգային մտահոգութիւններով, հրաշալի յարութեան մը պատկերն է, որ կը գծէ։ Այստեղ ես ինծի իրաւունք կուտամ ուրախանալու գրական այս վերածնունդով, որով հետեւ 5 - 6 տարի առաջ, ուրիշներու յուսահատութեան շրջանին, հաւատք եմ ունեցեր սերունդին մասին, որ կը պատրաստուէր։

×

Եւ արդի լեզուն։

Ո՞ր սերունդը կրնայ պարծիլ, ո՞ր շրջանը կրնայ մրցիլ իր լեզուով յետպատերազմեան հայերէն գրական սերունդին հետ։

Գեղեցիկ, առոյգ, արիւնոտ, տաք, բաբախուն, կենդանի եւ ջինջ լեզու մըն է այս։

Միշտ գրեր եմ, թէ լեզուն երկու է, — քերականական եւ ստեղծագործական։

Եթէ ներկայ սերունդին մէջ կան, որ հայերէն քերականութիւն չեն գիտեր, միւս կողմէ անոնք արտայայտութեան այնպիսի ինքնատպութիւն մը ցոյց կուտան, որ ուրախութեամբ կը լեցնէ լաւ քննադատին հոգին։ Ֆլօպեր եւս, սխալ կը գրէր ֆրանսերէնը, բայց անոր սխալները «լաւ սխալ»ներ էին, որովհետեւ ոճ կը ստեղծէր անոնք։ Մի մոռնաք, որ այս սերունդին մէջ կան հրաշալի «գրող»ներ, — այս բառին տալով իր սովորական իմաստը։ Այսինքն, անոնք կը գրեն ոչ միայն կատարեալ հայերէն մը, այլ եւ այդ լեզուին վրայ «կը բանին» կարծես, ոճերու գեղեցիկ հիւսուածքներով։

Հայ լեզուին ոսկի շրջանն է այս։

Յետպատերազմեան շրջանին մէջ կողք կողքի կ'ապրին երկու սերունդներ որոնցմէ՝ կրտսերը, օտար լեզուներու ազդեցութեան տակ, թերեւս ձեւազեղծէ հայերէնը։ Սակայն կը կարծեմ թէ երեցը, որուն լեզուն լաւ կազմուած է, իր ազդեցութեան տակ պիտի պահէ զայն որոշ ժամանակ մը։ Յետպատերազմեան սերունդին երէցները կ'երաշխաւորեն հայերէնին պաշտամունքը եւ յարգանքը։

×

Բան մը կը պակսի սակայն յետպատերազմեան այս շրջանին։

Զորս պարբերականներ կը մնան հրապարակին վրայ, (չեմ յիշեր անոնք որ հրատարակուեցան պատերազմէն անմիջապէս ետքը եւ դադրեցան շուտով)։ «Հայրենիք» եւ «Անահիտ» ոչ մէկ կապ ունի պատերազմեան գրական շրջանին հետ, ըսել կ'ուզեմ թէ գրական նոր շրջան մը հիմնելու համար անոնք ոչ մէկ թել տուին։ Անոնց խմբագրութիւնը միջնասի դեր կը կատարէ՝ ստանձնելով բարութիւնը հրատարակելու ամէն բան, որ իրենց կը տրուի։ Մեր մէջ պարբերականի խմբագրի դերը ոմանք կը շփոթեն հասած ձեռագիրը տպելու — տեսակ մը մեկենաս — պաշտօնին հետ։ «Զուարթնոց» գրական ուղղութիւն կամ վարդապետութիւն չունէր՝ մասնակցելու համար գրական նոր շրջանին կազմակերպութեան։ Ան աւելի շատ հետաքրքրուեցաւ տպագրական գեղեցկագիտութեամբ եւ ֆրանսական թատերանկարչական նիւթերու քաղերով՝ փոխադրելու համար Փարիզեան ճաշակը Պոլսականին վրայ։ «Մենք» ճիչ մըն է դեռ, հաւաքական «եւյթ» մը, եւ կանուխ է՝ անուանելու համար իր յատկանիշը։ Այսպէս, ուրեմն, ծանօթ պարբերականներու չէզոքութիւնը շրջանին կազմաւորման աշխատանքներուն մէջ կը յայտնուի առաջին առթիւ եւ կը բացատրուի անով, որ գրական վարդապետ մը իր տիրական ձայնով չհաւաքեց երիտասարդները։ Կարծես աւելորդ ըլլար այդ։ Թերեւս անոնք հոտառութիւն չունէին։ «Երկունք», թէեւ գրական յաւակնութիւն չունէր, կրնայ պարծիլ, որ երկու տարուան ընթացքին երեք շնորհալի գրողներ նետեց հրապարակ։

Այսպէս պաշտօնական հրապարակին վրայ ոչ ոք փնտռեց ղեկավար կամ վարդապետ, ամէն մարդ իր գլուխն առաւ ու քալեց, ամէն բանաստեղծ բերանը բացաւ ու խանչեց։ Ահա թէ ինչո՞ւ քննադատութեան մասին անտարբերութիւն մը կը տեսնուի եւ թերթեր, — կարեւորներուն է ակնարկութիւնս, — չունին իրենց քննադատը։

Ու եթէ քննադատութիւնը ստեղծագործութիւն մըն է՝ անոր համար որ ճամբաներ կը բանայ, սերունդներ կը շինէ, բազմութիւններ կ'առաջնորդէ, — այն ատեն գրական ներկայ շրջանը չունեցաւ իր քննադատները։ Մեկ չեն հետաքրքրեր անոնք, որոնք «գրախօսականներ»կը գրեն սաղինանդին, բայց երբեք ուսումնասիրած չեն հոգեբանախօսական երեւոյթները արուեստի մէջ, արուեստի փիլիսոփայութիւնը գրականութեան պատմութեան մէջ, գրական զանազան վարդապետութիւններու զարգացումը։

Սերունդը աճեցաւ ու ժննեց ինքն իր գլխուն, — ինչպէս մեր որբերը։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՄԱՐԻԿ ՈՉԽԱՐԻ ՊԱՏԱՍԽԸ

(ԻՄ ԱՌԱԿՆԵՐԷՆ)

Հրանտ Ճանիկեանի յիշատակին

Մարիկ Ոչխարը փիլիսոփայելու համաժիտ էր. իր զառնուկն էլ հետաքրքիր ու հարցասէր։ Ցափշտակութեամբ լսում էր Մարիկի բոլոր պատմածները։ Հակառակ իր փոքրութեան, նա շատ բան գիտէր արդէն։ Լսած ու գիտցածների մէջ ամէնէն սիրածը իրանց ծագման ու զարգացման պատմութիւնն էր, զոր Մարիկը առանձին խնամքով ուսուցել էր իրան։ Նա գիտէր, որ չնչաւորների մէջ ազնւագոյնը, բարին ու արդարը իրանց ցեղն է. իր տիպարով կը ճանչցուի Որդին Աստուած։ Նրանք զոհ ու երջանիկ էին իրարմով։ Մարիկը հպարտ էր իր զառնուկի ուշիմութեան եւ բազմակողմանի ընդունակութիւնների համար, զառնուկն էլ չափազանց ուրախ Մարիկի հսկայ պատրաստութեան եւ անսահման համբերատարութեան համար։ Մարիկի եւ զառնուկի ամենամեծ բաւարարութիւնը, մեծագոյն հաճոյքը, խօսիլն էր, աշխարհի լուրջ ու ծանրակշիռ հարցերի մասին, խօսիլը՝ սիրով, խօսիլը՝ անո՜ւշ, խօսիլը՝ անվերջ։ Զառնուկը իր հարցերով միշտ առիթներ կը ստեղծէր Մարիկին շահեկան պատմութիւնները լսելու։

×

Մարիկենց հօտը մակաղած էր սպանդանոցի դրան առաջ, ընդարձակ հրապարակում։ Սպանդանոցը մեծ էր, ահարկու պատերը խարխուլ մամռապատ. յատակը լպրծուն, փոսերի մէջ արիւնը լերդացած։ Հրապարակի վրայ բացւող սպանդանոցի մեծ դռնէն՝ արիւնի խոնաւ հոտ էր բուրում։ Ներսը — սիւներէն գեռաններէն, պատերէն — երկաթեայ կարթերով կախուածէին գլխատուած մորթազերծ ոչխարները, որոնցմէ թարմ ու կարմիր արիւն էր կաթկթում յատակին եւ բարձրանում մարմնի ջերմութեան վերջի գոլորշին։

Մսագործները քրտնաշաղ աշխատանքի մէջ էին. մեծ ու հատու դանակները մէջքերին, ճերմակ շապիկնին ամբողջապէս արիւնոտ, դէմքերը ուրախ, հօտէն ջոկում էին օրուան մորթուելիքները։ Ներսէն լսւում էր դանակները սրելու ձայնը եւ մորթւողների խուլ հնչիւնը։ Հօտի մնացած մասը անտարբեր, բաց աչքերով դիտում էր այս սոսկալի տեսարանը եւ հանգի՛ստ որոճում։ Օրը տաք էր, փորերը կուշտ, սարէն նոր էին իջած։

Այս համատարած անդորրութիւնը խանգարում էին խոյերը, որոնք կռւում էին իրար հետ, դղրդացնում չորս կողմը եւ իրանց գլխին հաւաքում հետաքրքրւողների հսկայ բազմութիւն մը։ Կռիւը կատաղի էր։ Կոտոշների զարհուրելի չըխկոցէն զառնուկը սարսափած մտաւ մօր կողքը եւ իր դժգոհութիւնը յայտնեց.

— Ինչո՞ւ են կռւում մեր Արիները, կռիւը վատ բան է, չէ՞, Մարի՛կ, ես կռիւը չեմ սիրում»։

Ահա՛, մի նոր առիթ խօսելու եւ փիլիսոփայելու։ Մարիկ ոչխարը սկսաւ լուսաբանել կռւի մասին իր ունեցած ըմբռնումը, ընդունելով զայն անխուսափելի անհրաժեշտութիւն մը՝ կեանքի գոյութեան պահպանման տեսակէտէն։ «Զարերով լեցուն աշխարհի մէջ գլուխ պահելու համար կռիւը անխուսափելի է, զաւա՛կս, այդ իսկ պատճառով էլ բարի բնութիւնը, կռւի կոչում ունեցողները օժտել է ուժեղ եղջիւրներով։ Հին ատեն, ազատ լեռների, ազատ սարաւանդների վրայ, ազատ են եղեր եւ մեր նախնիները։ Ո՞վ կը յանդգնէր, ո՞ր չար գազանը կը համարձակէր մօտենալ մեր հօտին։ Այգայիսները իրանց մեղքը կը քաւէին մեր Արիների եղջիւրների ծայրին։ Վասնզի ատեն այդ հուժկու եղջիւրները կենդանի պարիսպներ էին մեր ցեղի պահպանութեանը եւ ամրակուռ վահանը անոր գոյութեան։ Զախտի ատեն կռիւը, զաւա՛կս, դա բնութեան օրէնքն է, եւ ո՛չ էլ կռւողները, նրանք մեր փառքն են եղել, մեր ազգային հպարտութիւնը։

Բայց…։ Մարիկ ոչխարի պատմութիւնը կիսատ մնաց. զինքը դէպի սպանդանոց, Զառնուկը դէպի սարը քշեցին՝ մնացած ոչխարների հետ։

×

Խոյերը առաջէն, ոչխարները մէկիկ-մէկիկ իրար ետեւէ շարուած, շղթայի մը օղակներուն պէս իրար օղակւած կարծես, կը բարձրանային դէպի արօտատեղին հովի ետեւէն՝ շների հսկողութեան տակ։

Զառնուկի սիրտը լեցուն էր ուրախութեամբ. ինչքա՜ն նոր բան գիտէր կռւի ու կռւողների մասին. հրճւում էր հոգին խոյերին ի տես. «աշխարհի հզօրները մեզի հետ են, էլ ի՞նչ վախ»։ Խանդավառութիւնը գինովցրել էր զինքը, ցատկում էր, խաղում անդադար ու միշտ առաջ նետւում՝ մի քիչ աւելի մօտէն տեսնելու այնքան երախտաւոր իրանց հզօրները, մի քիչ աւելի մօտէն շփւելու անոնց հետ։ Ցափշտակութիւնն ու սքանչացումը կատարելապէս տիրել էին նրա մատաղ հոգուն. նրա համար այժմ խոյերի ամէն մի շարժումը խորհրդաւոր արտայայտութիւն ունէր։ Հասան արօտատեղին։

Օդը թարմ էր, խոտը՝ մարմանդ, ջուրն աղբիւրի՝ զուլալ ու սառնորակ։ Մինչ սրնգի ձայնը անուշ ելեւէջներով կը տարածուէր եւ շներն իսկ գրաււած մտիկ կ'ընէին գլուխնին թաթերի վրայ դրած, զառնուկը գլխին հաւաքած իր տարեկիցները, պատմում էր նրանց Մարիկ ոչխարի պատմածը՝ կռւի եւ կռւողների մասին, ցոյց տալով հեռուն բռնկւող փոթորկալից կռիւը։ «Տեսէ՛ք, տեսէ՛ք, եթէ մերոնք այսպէ՛ս կը կռւին իրար հետ, ապա՛, ի՛նչ կը դառնան նրանք թշնամու դէմ… Ո՛հ, մեր Արիները, արեւավառ աչքեր, գրահապատ գլուխ, պողպատեայ պարանոց, ո՞վ կը յանդգնի մեզ մօտենալ»։

Յանկարծ գայլերի վոհմակ մը ձորի մէջէն խուժեց իրենց վրայ եւ իրենցմէ մի քանիսը պատառ-պատառ ըրաւ։ «Ձեր արածի հատուցումը հիմա կը ստանաք» սպառնալիքը փոթորիկով թռաւ դէպի հօտը Արիներին լուր տալու համար, եւ ի՜նչ տեսնի — խրտնել է ամբողջ հօտը, փախչում է յեղապատառ. իսկ Արիները ամէնէն առաջ, կարծես փախչելու մէջ անգամ առաջնութեան պատիւը շահելու մրցումով։ Ամբողջ աշխարհ մը փուլ եկաւ իր հոգու խորքում։ «Մարիկը գիս խաբե՞ց, սո՞ւտ էր այն գեղեցիկ պատմութիւնը, մեր Արիները ինչո՞ւ մեղանչեցին բնութեան օրէնքին դէմ»։

Մինչ այս մտածումներով տանջւում էր, հովիւը վերադարձաւ շներ հետ՝ գայլերը հալածելէն՝ շալակին վիրաւոր զառնուկ մը։ Բեռը վար դրաւ, թոկով կապեց չորս ոտքը, վէրքը ոլորեց եւ դանակով կտրեց գլուխը։ Ահ ու սարսափի մէջ հօտը չռած աչքերով կը դիտէր զարհուրելի արիւնը։ Վայրկենական ուժեղ ցնցում մը անցաւ բոլորի հոգիէն, իսկ Զառնուկը Մարիկի պատմութեան ազդեցութեան տակ, ինքնամոռացումով կրկին ճչաց օգնութեան աղաղակով եւ լսեց այդ պահուն իսկ իրար հետ կռւող խոյերի կոտոշների ձայնը։

Հովիւը քերթեց Զառնուկը, պատռեց փորը, կուրծքը։ Թոքը, սիրտ, աղիք, փորոտիք տուեց շներին, մնացածը կապեց փայտի ծայրին, առաւ ուսը եւ հօտը քշեց դէպի գիւղ։

×

Հօտը հանդարտ որոճալով սարէն վար կ'իջնէր, խոյերը իրանց դերում — միշտ առջեւէն, շները ետեւէն։

Հետաքրքրութիւնը այրում էր զառնուկի էութիւնը, հարցերը հեղեղ էին դարձել նրա մէջ, Մարիկն էր փնտռում զոհացում ստանալու համար, բայց նա չկար։ Ճարահատ մօտեցաւ Մարիկի տարեկից մի ոչխարի. պատմեց անոր Մարիկի կրակ պատմութիւնը եւ հարցրեց. «Առա՛, մօրաքոյր, գիս խաբե՞լ է Մարիկը, սո՞ւտ է այս բոլորը»։ «Ճիշդ է, բայց Մարիկը չասե՞ց, որ դա մեր անցեալն է։ Մեր Արիները վաղուց դադարել են թշնամու հետ կռւելէ, նրանք այժմ մենամենակ իրար դէմ կռւել գիտեն, նրանց եղջիւրների ահաւոր ուժը այժմ թըշնամու համար չէ, այլ՝ իրար փոր ծակելու, այն էլ խոտի եւ խորոտիկ շիշակի համար»։

«Բայց ճիշդ է եղեր Մարիկի պատմածը» մխիթարւում էր Զառնուկը։ Հօտը կանգ առաւ, հասեր էին սպանդանոցի դրան առաջ։

ԱՐՈՅԵԱՆ

Նիս

ԱՐՄԻՆԷԻՆ ՍԻՆԷՄԱՆ

(ԿԱՂԱՆԴԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ)

Արմաղան ուսուցչուհիիս՝ Տիկ. Տիրուհի Միսաքեանին

1.

Գեղեցիկ եռուզեռ մը կը տիրէր որբանոցին մէջ։

Բակին մէջ, խումբերու բաժնուած, երկ-երկու, երեք-երեք ու չորս-չորս, սեւ ու սեւուլիկ, ճերմակ ու թոմպուլիկ տղաք եւ աղջիկներ, կը խօսէի՜ն, կը պարէի՜ն, կ'երգէին ու կը վազվզէին շարունակ։

Բոլորն ալ Հայու զաւակներ, բոլորն ալ արիւնի եւ անապատի լուտասներ, գեղուղէշ հասակներով, դիրկ գիրկ միսերով, խօսուն ու սիրելի, կրակ ու բոց աչքերով։

Ցեղին հարազատ եւ ճշմարիտ պատկերը։

2.

Արմինէն։

Կեցած էր մեծ հետաքրքիր խումբի մը ճիշդ մէջտեղը ու համբուրելի շարժուձեւերով, երկու օր վերջ իրենց վայելելիք հաճոյքին մասին կը խօսէր, խանդավառելով եւ նախապաշարելով տասներեք կամ տասնըչորս տարու իր ընկերուհի ունկնդիրները, երեւակայական փայլուն հեռանկարներով։

Ամէնքն ալ սիրուն ու պճլտուն, բոլորն ալ իրարմէ գերազանց՝ հայու շուշան աղջիկներ։

Արմինէն։ Խումբին եւ որբանոցին ամէնէն աշխատասէրը, ամէնէն ընդունակը, Տիգրանակերտի գիւղերէն աղջնակ մը, զաւակը բարեկեցիկ եւ հայրենասէր ընտանիքի մը, որուն պատմութիւնն ամբողջ, ցեղին լիակատա՛ր ազատագրութեամբ միայն գրի պիտի առնուէր։

Գիւղէն որբացած։ Հա՛, այո՛, այնպէ՛ս տխու՛ր, շատ տխուր երազի մը պէս կը յիշէ, իր հօրը եւ ուրիշ տասնեակ մը հայրերու գլխատումը ու անոնց գլուխներուն ցուցադրութիւնը, գիւղին գլխաւոր փողոցներուն մէջ եւ կառավարութեան գօմաքին առջեւ։

Կը յիշէր այս։ Կարելի՞ էր չյիշել։ Ու յետոյ ալ իր հանիին հետ, աքսորի աշխարհին բոլոր անկիւնները թիզ առ թիզ չափչփելով Տէր-Զօր հասած, ու կորսնցնելէ յետոյ իր հանին — միակ ապաւէնն ու պաշտպանը — որբահաւաք հայ պաշտօնեաներու ձեռքով Պոլիս բերուած, զինադադարէն վերջ։

Իր գիւղը ճանչցած էր միայն, ոչ քաղաքին նորանոր երեւոյթներն ու զարմանազան բաները հրաշքներ կը թուէին իրեն։

Առաջին անգամ երբ հսկայական շոգենաւ մը տեսաւ, կարծես թէ իր գիւղն էր որ իր ետեւէն կուգար։ Ու հոս՝ որբանոցին մէջ ու Պոլսոյ, ամէն բան նոր էր ու զարմանալի իրեն համար։

Ուսումը շատ կը սիրէր։

Ու կը յիշէր, այնպէս կրկին երազի նման թէ իր ծնողներն ալ կը սիրէին ուսումը, թէ ուխտած էին ուսումնական աղջիկ մը ընել զինքը։

Կը յիշէր այո՛, որ իրենց տանը մէջ թերթեր կը կարդացուէին, Պոլսէն եկած…

«Ազատամարտ» ու «Բիւզանդիոն»։

Ինչքան կը յիշէր իր սի[…] ծնողները եւ ինչքա՛ն կուլար […] անգամ որ, մանաւանդ անկ[…] մտնելէ ետք, միտքը գային ան[…]

3.

Հիմայ, որբանոցին բակին իր գլուխը հաւաքած իրեն պէս [...] հալի ու համակրելի քանի մը հ[...] քնքոյշ աղջիկներ, կը խօսէր [...] ժանկարի մասին։

Ուսուցիչ եւ ուսուցչուհի[...] աւետած էին իրենց թէ երկ[...] վերջ, նոր տարի էր եւ թէ նոյ[...] որբանոցի սաներու յարմար սի[...] մը պիտի տարուէին։

Փոթորկած էր Արմինէին մ[...] ու երեւակայութիւնը։ Առաջի[...] գամն էր, որ սինէմա պիտի տե[...] Ինչպէ՞ս բան էր արդեօք։

Կ'ըսէին թէ պատին վրայ [...] տերազմներ տեղի կ'ունենայ[...] թէ երկինքը կ'երեւէր, ուր ճե[...] ու սիրուն աղջիկներ գեղեցիկ [...] մը կը զառնային՝ ճակատները [...] դերով պսակուած, ու կ'ըսէին [...] որ Հայոց Ջարդը ցոյց պիտի տա[...]

Ո՛չ։ այդ մէկը չէր ուզեր Ա[...] նէ։ Թէեւ փոքր, բայց կը յիշէ[...] ինչպէ՞ս Թուրքերը կը ջարդէի[...] յերը, կը փախցնէին մեծ քոյրեր[...] Ո՛չ, ո՛չ։ Այդ մէկը չէր ուզեր տե[...]

Այսպէս ուրեմն, Արմինէ կա[...] դի օրուան սինէմայով ապրեցա[...] օրը։ Ու իրիկուան երբ ննջա[...] ելաւ, զգաց որ թեթեւ մը կը ցա[...] գլուխը եւ ճակատն ալ քիչ մը [...] րեր։

4.

Յաջորդ օրը, առտուան զա[...] կին հետ չկրցաւ ելլել, հակառա[...] բուռն ճիգերուն եւ փափաքին։

Սոսկալի տենդ մը կ'այրէր [...] բուռն աղջնակին մատղաշ մար[...] եւ գլուխը վեր վեր կը նետէր [...] ծեր։

— Հանգիստ ըրէ՛, հա՛, Ար[...] հանգիստ ըրէ, որպէս զի վաղը ըլլաս եւ չզրկուիս սինէմայէն, սէին վարժուհիները։

Ինչո՞ւ սինէմայէն զրկուի՞[…] Եթէ հրդեհներու մէջ ալ ըլ[…] պիտի երթա՛ր անպայման։

Որբանոցի բժիշկը զայն քն[…] յետոյ գլուխը տխրօրէն շարժ[…] անյոյս վիճակ մը ունենալը յ[…] նած էր։

Ծանր ուղեղատապ մը բռն[…] էր խեղճ աղջնակը։

5.

Վաղը Կաղանդ է։

Ու գիշեր։

Տղաքը՝ վաղուան սինէմայի [...] դէն բռնուած էին։ Մինչ՝ ան[...] հիւանդներու բաժնին մէջ, Արմի[...] ուղեղատապէն շղթայուած կը [...] տապէր։

Բժիշկ եւ վարժուհիները տասուաթոր աչքերով կը սպա[...] անոր սնարին վերեւ։

Անյոյս էր Արմինէին վի[...] Տղաք՝ մեծ բան չէին գիտեր։ Գի[...] որ հիւանդ էր Արմինէն. այդ միայն։

— Ի՞նչ ունիմ։ Լա՞ւ եմ, վաղը նէմա պիտի երթամ, չէ՞։

«Եթէ զիս չտանիք, ալ ձեզի տի չհազանդիմ, ա՛լ դասերուս տի չաշխատիմ, ա՛լ բարի Ար[...] պիտի չըլլամ…» Կ'ըսէր երբեմն շուրջիններուն, կմկմալով, զա[...] ցելով։

— Այո՛, անշուշտ կը պատա[...] նէին։

6.

Կաղանդ։ Յունուար մէկ։

Որբանոցին մօտակայ [...] եկեղեցիին զանգակը կը ղօղա[...] որբ ու որբուհիներուն պէս եւ [...] հետ լալով կարծես։

Որբանոցը սուգի մէջ էր։

Ու բակին մէջ, բարձրաւա[...] կի մը վրայ կը հանգչէր Արմի[...] անտուկ-դագաղը, զարդարուած [...] նակին յարմար ծաղկեփունջեր[...]

Արմինէն մեռած էր։

Իր վերջին խօսքերը սինէ[...] մասին եղած էին։ Ու ինքը մէ[...] էր կեանքի իրական սինէմա[...] մահուան գիրկը։

Որբանոցն ամբողջ լացաւ [...] ետեւէն։

Աթէնք

Մ. ՄԱՆՈՒԿԵ[…]

ԿՈՉ ՄԸ

Մտքի Աշխատաւորներու Ֆր[...] դաշնակցութիւնը կոչ մը հրատա[...] կած է, որուն մէջ, կը մատն[...] ֆրանսական մտքի արտադրութե[...] արտածման նուազումը, երբե[...] մը, որ անգործութեան վրայ պ[...] ճառ մըն ալ կ'աւելցնէ։ Սէնաթ[...] ցաւ կը յայտնէ որ Ֆրանսա[...] Խորհրդարանին հաւանութեան թարկուած հանրօգուտ շինութե[...] ծրագրին մէջ, ոչինչ նախատեսո[...] է մտքի աշխատաւորներուն համ[...]

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀ

ԵՐԿՈՒ ՄԵԾ ԳԻՏՈՒՆՆԵՐ ԵՒ ԻՐԵՆՑ ԳՈՐԾԵՐԸ

ՊԵՐԼԻՆ.— 1931 տարուան Նոպէլի քիմիաբանութեան մրցանակը ստացան երկու Գերմանացիներ՝ Քարլ Պօշ եւ Ֆրիտրիխ Պէրկիուս, երկուքն ալ մեծ անուններ գերման քիմիական մեծ ճարտարարուեստին մէջ: Անոնց համբաւը սակայն զուտ գիտական աշխատանքի արդիւնք չէ, որովհետեւ երկուքն ալ աւելի ճարտարագէտներ են քան գիտնականներ, եւ երբ նկատի ունենանք որ մինչեւ այսօր Նոպէլեան մրցանակները կը տրուէին միայն գիտութեան մարդոց, զարմանքով մը կը գտնենք այս տարուան մրցանակաբաշխութեան մէջ:

Քարլ Պօշի եւ Պէրկիուսի ընծայուած այս մեծ պատիւը գնահատութիւնն է այն ջանքերուն, որոնցմով անոնք յաջողեցան իրարմէ անջատ եւ տարբեր մարզերու մէջ գործնականացնել տեսականօրէն շատոնց ծանօթ քիմիական կարելիութիւններ:

Փրոֆ. Քարլ Պօշի գլխաւոր գործն է օդին մէջ գտնուող ազօթի միացումը ջրածինի հետ, որմէ կը կազմուի ամոնիաք: Տեսականօրէն այս զօդումի գիւտը բրած էր ծանօթ գերման քիմիագէտ Հապէր, որուն համար ալ ստացաւ ան 1918ի Նոպէլեան մրցանակը: Բայց ի՞նչ կ'արժէ տեսականը, երբ կարելիութիւն չկայ զայն գործնականացնելու: Պօշ ստիպուած էր բոլորովին նոր հիման մը վրայ դնել քիմիական բացատրութիւն մը մէջտեղ բերելու մեթոտները: Պէտք էր բոլորովին նոր տեսակ երկաթ մը պատրաստել որ 200 մթնոլորտի ճնշման տակ եւ 400—500 աստիճան տաքութեան մէջ ամենանոր կազը՝ Ջրածինը անկորուստ պարփակէր եւն., եւայլն:

Պատերազմի միջոցին երբ Գերմանիա մեկուսացման պատճառով զրկուած էր Չիլէի ժայռաղէն (բորակ, salpètre), ստիպուած էր արուեստականօրէն իր երկրի հում նիւթերէն պատրաստել զայն ո՛չ միայն պատերազմական նպատակներու, (վառօդի պատրաստութիւն), այլեւ հողագործին հասցնելու համար քիմիական աղբը, որ նոյնպէս ազօթի բաղադրութիւններ պէտք է պարունակէ: Անհրաժեշտութեան անմիջական ճնշման տակ գերման պետութիւնը չխնայեց իր դրամական աջակցութիւնը եւ այսպէս Պօշ յաջողեցաւ 1916 — 17, մէկ տարուան կարճ միջոցին Լօյնայի գործարանը կառուցանել, զոր կարելի է կոչել գործարաններու գործարանը, քաղաք մը մօտ 500 շէնքերով եւ 6 քառ. քիլոմեդր տարածութեան մը վրայ: Այս տեսակ հսկայ հաստատութիւն մը պէտք էր որ կարենար ամէնէնաժան նախանիւթերէն — օդ, ջուր եւ ածուխ — պատրաստել ա՛մոնիաքը եւ բորակային թթուն:

Այսօր Պօշ ընդհ. տնօրէնն է աշխարհի ամենամեծ քիմիական ձեռնարկին I. G.ի, բայց ստացաւ մրցանակը ոչ թէ իր պաշտօնին, այլ անոր համար որ կրցաւ իրագործել ամոնիաքի զօդումը:

Ֆրիտրիխ Պէրկիուս կ'անքին մեծագոյն մասը նուիրած է ածուխէն պէնզին կամ նման հեղուկ վառելանիւթեր հանելու, ուրիշ խօսքով՝ ածուխը հեղուկացնելու: Այս նպատակին հասնելու համար, պէտք էր ածուխին վրայ բարդել ջրածին: Բայց այս բարդումը նոր բաղադրութիւն մը պէտք էր ստեղծէր, որպէս զի պարզ ածխանիւթին տուած աշխատանքի քանակը այդ կերպով բարձրանար եւ հասնէր բնական քարիւղի արժէքին:

Իր փորձերը յաջողութեամբ պսակուած են եւ արդէն 10 տարիէ ի վեր կը պատրաստուի մեծ քանակութեամբ զօդացեալ պէնզին: Այսօրուան հրապարակի ինկած գինով թէեւ շահաբեր չէ այս գործը, բայց գիտական մեծ խնդիր մը լուծուած է եւ Գերմանիան ի հարկին պիտի կրնայ իր պէնզինը ինք պատրաստել եւ ձերբազատուիլ օտար քարիւղի տիրապետութենէն:

Վերջերս Պէրկիուսի փայտէն շաքար հանելու գործնական ձեւ մը գտած է, որուն տեսականը նշանաւոր քիմիաբան Վիլշթէթըր ժամանակին բանաձեւած է: Փայտին մէջ գտնուած սէլլիւլոզը թթուի ազդեցութեան տակ կը վերածուի շաքարի, այնպէս ինչպէս նշան (օսլայ):

Այսօրուան համար թէեւ մեծ գործնական արժէք մը չի ներկայացներ այս յաջողութիւնը, բայց իրականացած է փայտէն սնունդ հանելու գաղափարը:

Իրաւո՛ւնք ունի Գերմանիոյ պատերազմական եւ ներքին նախաբար Կռէօնէր, երբ երկու շաբաթ առաջ, այնքան հպարտութեամբ, իր անթելի ճառին մէջ կը գոչէր.— «Յուսահատելու պէտք չունինք, որովհետեւ հակառակ ամէն բանի, գիտութեան մէջ նորէն ամէնէն առջեւէն կ'երթանք»:

ՏԻՐԱՅՐ ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՊԱԼԻ ԿՂԶԻԻՆ ՄԷՋ

Հասարակածային ծովերուն վրայ նետուած կղզի մըն է Պալին, որ, ջուրի կապոյտ բազուկով մը ճավայէն բաժնուած, կը լողայ ու կը ցնցուի փրփրուն կապոյտներու մէջ: 160 քիլոմեդր երկայնք եւ 80 քիլոմեդր լայնք ունի: Բնակիչներուն թիւն է 1 միլիոն:

Խափշիկներ են անոնք, ի բնէ արուեստագէտ: Անոնց մէջ զարգացած են զանազան արուեստներ: Ունին հրաշալի քանդակագործներ, եւ արուեստագէտներ, որոնք ազուոր խաղեր կը բանին փայտի վրայ: Քանդակները զունաւոր են: Կիները կը հիւսեն մետաքսեայ շքեղ ու նուրբ կերպասներ, արծաթէ եւ ոսկեայ երակներով:

Այս կղզին կուգայ պաթիքի արուեստը, — սպիտակ կերպասին վրայ, որ կը ներկայացնէ զանազան գծագրութիւններ, կը թափեն տաք մոմը, զոր յետոյ կը զունաւորեն դեղին, կապոյտ կամ կարմիր: Այսպիսի պաթիքներով նախշուած են Պալեցի կիներու եւ այրերու զգեստները, որոնք կը կոչուին սարոնկ: Այս զգեստը, շրջազգեստի մը պէս կը ծածկէ մէջքէն վար մինչեւ ոտքերը, մերկ ձգելով իրանը: Պալեցի կիները մերկ կը ձգեն իրենց կուրծքը, որ հասուն սերկեւիլի գոյն կը ստանայ արեւէն:

Բնութիւնը նահապետական է, բազմաթիւ հիւղակներ պատով մը շրջապատուած, կը կազմեն մէկ ընտանիք: Քովիկը մեհեան մը: Հնդկական արշաւանքէ մը ի վեր, որ տեղի ունեցած է 1200 թուականներուն, Պալեցիները յարած են հնդկական կրօնքին: Անոնց կրօնական արարողութիւնները կը բաղկանան թափօրներէ, պարերէ եւ նուիրաբերութիւններէ: Սակայն այդ արարողութիւնները այնքան յաճախակի են, որ Պալին կը կոչուի «սրբազան կղզի»:

Պալիի կիները պարտաւոր են սորվիլ երեք գործ,—հիւսել, գլխուն վրայ առարկայ դնել (որպէս զի ետքէն այդ ձեւով նուէրներ տանին իրենց աստուածներուն) եւ պարել:

Պարերը երկու տեսակ են,— աշխարհիկ եւ սրբազան:

Մեհենական սրբազան պարերը կը կատարեն կղզիին ամէնէն թարմ ու գեղատի աղջիկները: Այս պարերը չափազանց ինքնատիպ են եւ խորհրդաւոր: Ոչ մէկ ուրիշ խափշիկ ցեղ գիտէ պարել այսքան խորհրդաւոր եւ գեղեցիկ,— այդ պարերը արտայայտութիւնն են կամ թարգմանութիւնը իրենց աստուածերգական բանաստեղծութիւններուն: Այս պարերուն կ'ընկերանայ «կամըլանկ»ը: Պարուհիները, կրօնական այդ արարողութիւնը սկսելէ առաջ, կ'երթան ծնրադրել քուրմին առջեւ, որ իրենց գլխուն վրայ կը թափէ օրհնեալ ջուր եւ նուիրական ծաղիկի մը փունջերը: Յետոյ պարուհիներուն ափին մէջ կը լեցնէ եօթը կաթիլ օրհնեալ ջուր, զոր անոնք պիտի ըմպեն՝ պարն սկսելու համար:

Պալեցիները, ինչպէս ըսինք, զարմանալի իմացականութիւն մը ունին, արուեստագէտ եննեւ կրթուած: Դասակարգերու խտրութիւնը այնքան շեշտուած չէ, որքան Հնդկաստանի մէջ:

Պալեցիներուն օրացոյցը տարին կը բաժնէ 210 օրերուն կամ 6 ամիսներու, օրը 16 ժամ է, աշխատանքը կը սկսի՝ երբ կը ցաթի արեւը:

Հրաշալի բնութիւն մը ունի, եդեմային գեղեցկութեամբ:

Պալի կը գտնուի Հոլանտացիներու տիրապետութեան տակ:

ՔԵՐԹՈՒԱԾՆԵՐ

Քերթուածներու հատոր մը «Բիւրեղներ» խորագրով, հեղինակ Քարլօ Լարոնտ: Քանի մը փոքրիկ հատուածներ, իբրեւ ճաշակ.

ԾՈՎՈՒՆ ՎՐԱՅ

Ծովուն վրայ գիշեր ատեն,
Շամեմի շունչ մը առի,—
Ծովի կղզի մը
փողոցի մը անկիւնադարձին՝
ճիշդ կուրծքիս վրայ ստացայ
գեղանի դէմք մը,
ինչպէս ծաղկեփունջ մը:

ԴԵՂՁ ՄԸ

Անուշաբոյր գունդ մը,
Ցետմիջօրէի գոյնով,—
Ամա՛ռ կ'ուտեմ:

Մրգաստանին մէջ, զոր նոր կ'թեր են,
Աշնան անձրեւները ծուեր են խոտը,
Ծառի մը տակ ինկեր
Մռացուեր է երախայի գնդակ մը:

ԳԻՆԱՐԲՈՒՔ

Քիմքերու գիջութիւն,—
Իրարու կը խառնեն,
Կշռոյթով մը ցնցելով,
Ըմպելիներն տարաճամ,
Որպէսզի ստեղծեն կեանքի ճաշակը:
Խմեցի եւ ծանր կը զգամ ինքզինքս,
Թէեւ թեթեւ խմեցի,
Հիմա ազատ եմ ժխտելու ամէն գործ,
Եւ յաղթական կը մեկնիմ:

ՑԵՏՊԱՏԵՐԱԶՄԵԱՆ ԴԻԿՏԱՏՈՐՆԵՐԸ

Կոմս Սֆորցա վերջերս լոյս ընծայեց երկու գիրք, որոնք գրեթէ նոյն նիւթը կը շփոթեն, բայց միշտ հետաքրքրական: Առաջին գիրքը կը կոչուի «Նոր Եւրոպայի ճարտարապետները», իսկ երկրորդը՝ «Յետպատերազմեան դիկտատորները եւ դիկտատուրաները»:

Կարեւոր են, մեզի համար, տեսակէտները, զորս Կոմս Սֆորցա կը յայտնէ Թուրքիոյ եւ Ռուսիոյ դիկտատորներուն մասին:

Ըստ կոմս Սֆորցայի, յետպատերազմեան ամէնէն իրական դիկտատորն է Մուսթաֆա Քէմալ, որ «ճանչցաւ իրական յաջողութիւնը եւ փառքը, եւ ոչ թէ երեւութականը»:

Կոմս Սֆորցա պատերազմէն յետոյ Պոլսոյ մէջ մարզպանն էր Իտալիոյ: Այնպէս որ լաւ կը ճանչնայ իր նիւթը: Ան օգնելով իր յիշատակները, ծանրապէս կը քննադատէ այն սխալները, զորս գործեցին պատերազմէն յետոյ, դաշնակիցները, մասնաւորապէս Անգլիա, Դաշնակիցներն էին, որ, կ'ըսէ, Թուրք ազգային շարժման զարթօնքին, ամէն ձեւով նպաստեցին Մուսթաֆա Քէմալի հեղինակութեան բարձրացման՝ մինչեւ անոր դիկտատորի յաջողութիւնները:

Կոմս Սֆորցա կը խօսի նաեւ ռուսական կայսերապաշտութեան մասին, զոր լաւ կը ճանչնայ իբրեւ դեսպան: Ու կը հաստատէ թէ բոլշեւիկներուն քաղաքականութիւնը շարունակութիւնն է ռուս աշխարհակալական ձգտումներուն դէպի Մանչուրիա, Պարսկաստան, Մոնկոլիստան եւ Չինաստան: Ոչ մէկ տարբերութիւն Գ. Միջազգայնին ու ցարերու գերդաստանին աւանդութիւններուն ու յաւակնութիւններուն միջեւ:

ԹՈՒՐՔԻԱ

Ն. Ք. Ընկերութիւնն ալ "կոմիտէն,,...

Պոլսոյ Վաքըթ լրագիրը կը գրէ դեկտ. 26 թուականով.

Ցարդ Նըրիտասարդաց Քրիստոնէական ընկերակցութեան մասին զանազան ձեւերով գանգատներ արձանագրելով հանդերձ, պէտք չէր զգացուէր անոնց անդրադառնալու: Իրաւ է թէ այսօր, մէջտեղը այդ ընկերակցութեան Թուրքիոյ մէջ ունեցած ճիւղերուն մասին նոր գանգատ մը չկայ: Բայց Գահիրէի եւ Պէյրութի մասնաճիւղերու գործունէութեան վրայ կ'արժէ որ Թուրք հանրային կարծիքին ուշը հրաւիրենք:

Գահիրէ լոյս տեսնող դաշնակցական «Յուսաբեր» թերթը իր 11 Նոյմ. 931 թուակիր թերթին մէջ կը գրէ թէ 300 հոգինոց հացկերոյթ մը տրուած է ի պատիւ Երեւանի նախկին կրթական նախարար Ն. Աղբալեանի: Այս հացկերոյթը տրուած է Ն. Ք. Ը. սալոններուն մէջ: Միւս կողմէ Դաշնակցականներու կողմէ հիմնուած համազգային կազմակերպութեան Պէյրութի ճիւղին բացումն ալ Ն. Ք. Ը. մէջ կատարուած է, ուր պիտի տեղի ունենան հաւաքաբար այդ կազմակերպութեան ժողովները:

Մէկը Եգիպտոսի եւ միւսը Սուրիոյ մէջ տեղի ունեցող այս դէպքերուն միջեւ կապը ուշագրաւ է: Կը հասկցուի որ Ն. Ք. Ընկերակցութեան արտասահմանի մասնաճիւղերը իրենց գտնուած տեղերուն մէջ հայ կոմիտէներուն կ'օժանդակեն: Մեծ ցաւով կ'արձանագրենք սակայն:

Մեր գիտցածը այն է որ Ն. Ք. Ընկերութեան Թուրքիոյ մասնաճիւղերուն եւ արտասահմանի մասնաճիւղերուն միջեւ փոխականութի եւ կանոնագրի տեսակէտով ոչ մէկ տարբերութիւն կայ: Բոլորն ալ միեւնոյն կեդրոնէն կը ստանան իրենց հրահանգներն ու ուժը: Բոլորն ալ միեւնոյն նպատակը եւ քաղաքականութիւնը կը հետապնդեն: Ուրեմն Թուրքիոյ սահմաններուն մէջ լոկ քաղաքակրթական նպատակներ հետապնդելը յայտարարող Ն. Ք. Ընկեան արտասահմանի ճիւղերուն մէջ այս գործունէութիւնը ինչպէ՞ս կարելի է բացատրել:

Ինչպէ՞ս կարելի է հաշտեցնել այդ գործունէութիւնները իրենց ծրագրին եւ կանոնագրին հետ: Եւ եթէ Ն. Ք. Ընկեան Եգիպտոսի եւ Սուրիոյ ճիւղերը ոչ մէկ անպատեհութիւն չեն տեսներ այդ տեղի կոմիտէներուն օժանդակելուն մէջ, Թուրքերը ինչպէ՞ս կրնան վստահիլ անոնց ճիւղերուն գործունէութեան իրենց երկրին մէջ, եւ թոյլ տալ անոնց ազատ գործունէութիւնը:

Հետեւաբար այս խնդրոյն մէջ պարտականութիւն մը կ'իյնայ կառավարութեան: Խստիւ քննել անոնց կացութիւնը եւ անոնց կեդրոնին ուշը հրաւիրել Թուրքիայէն դուրս գտնուած իրենց ճիւղերուն վրայ: Կրնայ ըլլալ որ Ն. Ք. Ընկեան Թուրքիոյ մասնաճիւղերուն տնօրէնները ըսեն.—

«Մենք միայն մեր գործունէութեան մասին պատասխանատուն կրնանք ըլլալ: Չենք խառնուիր Եգիպտոսի եւ Սուրիոյ ճիւղերուն:

Կասկած չկայ թէ երեւութապէս այս տեսութիւնը շիտակ է. բայց այդ պատասխանատուութիւնը անձնական պատասխանատուութիւն է: Անկէ զատ, Ն. Ք. Ընկեան բարոյական պատասխանատուութիւնը կայ: Այնպէս որ բնաւ ուղիղ չըլլար տեղ տալ ճիւղերուն ու եւ է հաստատութեան, որ Արտասահմանի մէջ Թուրքերուն եւ Թուրքիոյ դէմ գործունէութեան կը մասնակցի: Այս կացութեան համաձայն, կառավարութիւնը վճռական ազդարարութիւն մը պէտք է ընէ անոնց բուն կեդրոնին: Եւ որքան ատեն որ այդ վերոյիշեալ երկու մասնաճիւղերը չդադրին գործակցելէ այդ կոմիտէներուն, պէտք է հաղորդել կեդրոնին թէ Թուրքիոյ ճիւղերուն կարելի չպիտի ըլլայ արտօնել գործունէութիւնը:

"Ինչու համար Դաշնակ պետերը յաճախ պտոյտի կ'ելլեն,,

«Էջնի Կիւն» շարունակելով իր տասն անգամ կրկնուած ճէքեաթները, կը գրէ (24 դեկտ.).

— «Նոր Բիւրտիստան անուան տակ, Հայաստան մը երեւան պիտի բերուէր: Արդէն Հօյպունճիները ընդունած էին որ Կիլիկիոյ մէջ անկախաբար ուրիշ Հայաստան մը եւս կազմուի եւ առատաձեռնութեամբ այդ Հայաստանին շնորհած էին Էրզրումը, Պայազիտը եւ Վանը:

Հօյպուն միութեան հիմը Հայերը դրած են: 1927էն ի վեր զանազան վայրերու մէջ փորձուած ըմբոստութիւնները, դաւադրութիւնները եւ յեղափոխութիւնները երբ արդիւնք մը չտուին, Հայերը պէտք տեսան խալամութեան եւ խալիֆայութեան անունին տակ որսալ բոլոր անոնք որ ընդդիմադիր էին Թուրք հանրապետութեան: Այդ Հայերը նոյնպէս զանազան միջոցներով աշխատեցան Թուրքիա մտցնել Մէհմէտ Ալի անուն մարդու մը Փարիզի մէջ հրատարակուած «Շղթայուած Հանրապետութիւն» կոչուած քուրջի կտոր թերթը: Այս քուրջի կտորին հա՛րիւրաւոր օրինակները, Պէյրութի մէջ, Դաշնակներու մասնաճիւղին կողմէ ձրիօրէն կը բաժնուին: Հայերը, ասկէ զատ նիւթապէս կ'օժանդակեն նաեւ Մէհմէտ Ալիին:

Վէհիպ փաշա Հայերուն հետ շփման մէջ է: Նոյնիսկ Աթէնք գտնուած միջոցին, հոն եկած են նաեւ Արշակ Ջամալեան եւ Ռուբէն Տէր Մինասեան, որոնք երկար տեսակցութիւններ ունեցած են անոր հետ:

Թուրք գաղթականներու միութիւնը եւս հայկական դրամով կազմակերպուած է եւ անոր անդամներուն մեծամասնութիւնը թրքութեան թշնամի ոչ իսլամ տարրերէ կազմուած է: Այս տարի Դաշնակները եւ Հօյպունները Պէյրութի մօտ վայրի մը մէջ հաւաքաբար ժողով գումարելով կարգ մը որոշումներ տուին: Ասոնք իբրեւ թէ պիտի աշխատին նախկին Աւստրօ-Հունգար կայսրութեան նման Թուրքօ-Քիւրտ կայսրութիւն մը հիմնելու, որուն վեհապետը պիտի ըլլայ եղեր նախկին կայսերական գերդաստանի անդամներէն մէկը: Այս ուղղութեամբ փրոփականտ կատարուած եւ Ապտիւլ Մէճիտ ալ դիմում եղած է:

«Էջնի Կիւն» կը խօսի նաեւ քրտական հարցի մասին եւ կը բացատրէ թէ ինչո՞ւ համար հայ յեղափոխականները կը հրահրեն այս հարցը:

Միախոտի տագնապը

Ֆէթիյէէն հասած բազմաստորագիր հեռագիր մը կը հաղորդէ թէ հակառակ այս տարուան լաւագոյն բերքերուն, Ֆէթիէի գիւղացիներուն ձեռքը մնացած է վեց հարիւր հազար քիլոյէն աւելի ծխախոտ:

Գիւղացիները պիտի փճանան, որովհետեւ աւանդ ձգուած ծխախոտները դրամատուններուն կողմէ վար գինով կը ծախուին, եւ պահանջատէրերն ալ կը նեղեն պարտականները:

Գիւղացիները հեռագրով դիմած են նաեւ վարչապետին եւ Ազգ. Մեծ Ժողովին:

Վարժարաններու կիրակին

Անսատօլուի հեռագրական գործակալութիւնը կը հերքէ Ագշամի այն լուրը, թէ որով ֆրանսական դեսպանին գործավարներուն տուած այցելութիւնը կը վերագրուէր քրիստոնեայ վարժարաններու կիրակիի դադարի խնդրին: «Դեսպանին այցելութիւնը ո եւ է կապ չունի, կիրակի օրերը վարժարան բանալու վերջին հրահանգին հետ»:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

„Արծիւ" փանփարի հանդէսը

ՏԷՍԻՆ, 28 դեկտ.— Անցեալ Յունիսի 22ին, Ս. Շամօնէն հոս եկաւ Պ. Խ. Տօնապէտեանը — Մալաթիացի — իր հետ բերելով Սէն-Շամօնի լուծուած Զարդացական Միութեան փանփարի 11 կտոր գործիքները, ծախելու համար: Վասպ. Հայր. Միութեան վարչութիւնը անմիջապէս գնեց փանփարի գործիքները եւ Միութեան մնացած 34 կտոր գրքերը- երկուստէք տալով պէտք եղած ընկալագրերը: Վարչութիւնը յետոյ գնեց նաեւ Լիօնի լուծուած «Արաքս» փանփարի 13 գործիքները եւ ձեռնարկեց «Արծիւ» փանփառ խումբի կազմութեան եւ իբրեւ մարզիչ-ղեկավար հրաւիրեց Պ. Խտիկեանը, որ սիրով յանձն առաւ այդ պաշտօնը եւ սկսաւ բարեխղճօրէն տանիլ իր դերը: Պ. Խտիկեանը համբերատարութեամբ յառաջ տարաւ խումբի փորձերը, հակառակ շատ մը դժուարութիւններու եւ ահա այսօր թէ ինքը եւ թէ նախաձեռնող միութիւնը, ինչպէս եւ Տէսինի գաղութը կը վայելեն իր աշխատանքի արդիւնքը:

Համաձայն յայտարարութեան, դեկտ. 26ին շաբաթ կէսօրէ վերջ, փանփարը իր կազմով որոշուած հաւաքատեղիէն դուրս ելաւ եւ ուղղուեցաւ դէպի S. L. S. A.ի գործարանի դուռը, յարգանքի առաջին ողջոյնը տալու համար վարչութեան: Խումբին առջեւէն կը ծածանէին ֆրանսական եւ հայկական եռագոյնները, իսկ մէջտեղը՝ խումբի զինանշանը «Արծիւ Վասպուրականի», որ իր թեւերը բացած եռագոյնին մէջ եւ «փարոս»ը կոնակին, խնամքով մը գծուած էր:

Թափօրը —որուն կը հետեւէին ստուար բազմութիւն մը— կանգ առաւ տնօրէնութեան շէնքին առաջ եւ նուագեց ֆրանսերէն յայտնի կտոր մը, «Լը Թուրիստը»: Յետոյ թափօրը յառաջացաւ Ժան Ժօրէսի փողոցէն եւ անցնելով քաղաքապետի եւ ոստիկանատան առջեւէն, նուագեցին «Իզէն Հայերը» եւ ուղղուեցաւ դէպի հանդիսավայրը — Սինէմա Նովէլթի որ սրահը ստեղծելով բուռն հետաքրքրութիւն մը տեղացիներու մէջ, որոնք պատուհաններէն եւ փողոց թափուելով կը դիտէին թափօրը:

Ժամը 3ին նախագահը Պ. Ա. Մելքոնեանը, խումբի կազմութեան եւ եւ հայկական երաժշտութեան մասին քանի մը խօսք ըսելէ վերջը վարագոյրը բացուեցաւ եւ ժողովրդի դղրդագին ծափերու տակը երեւան ելաւ փանփարի խումբը (32 հոգի) շուրջանակի կանգնած բեմին վրայ, իրենց գլխէն կախուած «Արծիւ Վասպուրականի» զինանշանը, երկու կողքերէն ֆրանսական եւ հայկական դրօշակները:

Հանդէսը բացուեցաւ փանփարի «Մեր Հայրենիք» երգով, որուն ներկաները ունկնդրեցին յոտնկայս:

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը բերած էին Պ. Պ. Եղիան «Սիրուհիս» եւ «Լռեց ամպերը» մեներգներով, Ն. Խաչատրեան Պ. Դուրեանի «Սեւ օրեր»ը արտասանութիւնով, Ն. Գազազ փանթեզիով մը եւ զիմակաւոր կատակերգութիւնով մը —Պարոնեանի կտորներէն— ընկերակցութեամբ Պ. Եղիայի, որոնց կը մասնակցէր դաշնակով Պ. Խտիկեան: Օր. Ս. Հիւսեան Նար պէյի «Ծիծեռնիկ» արտասանութիւնով եւ դաշնակով մը ֆրանսերէն կտոր մը:

Վասպ. Հայր. Միութեան կողմէ ընկ. Կ. Կակոյեանը ծաղկեփունջ մը ձեռքին բեմ ելաւ Պ. Խտիկեանի հետ եւ փունջը նուիրեց անոր:

Փանփարը մէջընդմէջ կը նուագէր «Լը Թուրիստ» Չէյթունցիներ», «Լուսին Չկար», «Յառաջ Նահատակ» երգերը: Մեներգ մը խումբին մասնակցող ֆրանսացիի մը կողմէ, իսկ Պ. Ժիրայր նուագեց առանձին «Ծիծեռնակ»ը:

Հանդէսը փակուեցաւ փանփարի «Մշակ Բանուոր» երգով, որ ներկաներու ծափերուն տակ կրկնուեցաւ: Յետոյ դարձեալ ժողովուրդի բուռն ցանկութեամբ, խումբը նուագեց «Լը Թուրիստ»ը, եւ ներկաները մեկնեցան խանդավառ տրամադրութեան տակ:

Հանդէսէն վերջը, երեկոյեան ժամը 6ին Միութեան կողմէն հացկերոյթ մը տրուեցաւ խումբին, ի պատիւ փանփարին մասնակցող ֆրանսացի նուագողներուն, իսկ ժամը 8էն մինչեւ լոյսը, ընտանեկան պարահանդէս մը փանփարի ընկերակցութեամբ, Պ. Ալեքսան Սասոյեանի պարասրահին մէջ:

Վ. Հ.

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԸ

ՎԱԼԱՆՍ.— Մանկապարտէզի տարեկան հանդէսը տեղի ունեցաւ Դեկտ. 25ին, նախաձեռնութեամբ Ազգ. Միութեան: Փոքրիկներուն կողմէ եղան մեներգ, խմբերգ, արտասանութիւն որոնք շատ յաջող էին:

Գնահատութեան արժանացան վարժուհիներ Օր. Գասապեաններ որոնք փոքրիկներուն կրթութեան համար ջանք չէին խնայած: Փոքրիկներու կողմէ ներկայացուեցաւ կենդանի պատկեր մը եւ «Թ՛ոք թաք»ը նաեւ ի նպաստ մանկապարտէզին աճուրդի դրուեցան մէկ երկու առարկաներ եւ հասոյթ գոյացաւ 300 ֆրանք:

Հոգեւոր հովիւը եւ Պ. Գ. Սարօեան խօսելով մանկապարտէզի յառաջացման մասին, թելադրեցին որ կազմակերպութիւնները եւ ունեւոր հայրենակիցները նիւթապէս օժանդակեն, այլապէս պիտի փակուի: Արդէն 600 ֆր. բաց մը ունի:

Ն. Թ.

Լօզանի խորհրդաժողովին առաջ

Նախորդ օր, Ֆրանսայի նախարարաց խորհուրդը քննելով հատուցումներու խորհրդաժողովին շուրջ կատարուած բանակցութիւնները, ընդունեց իբր խորհրդաժողովի գումարման վայր՝ Լօզանը:

Խորհրդաժողովը պիտի բացուի յունուար 18ին:

Գերմանիա եւս ընդունած է անգլիական կառավարութեան կողմէ եղած առաջարկը խորհրդաժողովի գումարման վայրի եւ թուականի մասին:

Պալի եւմտական յանձնախումբին Գերմանիոյ կացութեան մասին տուած տեղեկագրին հիման վրայ՝ համաձայնութիւն մը գոյացնելու համար, Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ բանակցութիւնները պիտի սկսին յառաջիկայ շաբթու Փարիզի մէջ:

Տէր եւ Տիկին Գ. Տէրիկեանց կը ծանուցանեն ծնունդը իրենց երրորդ մանչ զաւկին:

Մարսէյլ

Հայկ. Ծնունդի երեկոյթ

Գեղարուեստական յայտագրով կազմակերպուած փարիզի Թամկավար-Ազատական ակումբին կողմէ, 6 Յունուար 1932, Չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 8,45ին, Սօսիէթէ Սավանթի մեծ սրահին մէջ, 8 րիւ Տանթօն: Մէթրօ Օտէօն կամ Սէն Միշէլ:

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (10)

Le Gérant ***H. STEPHAN***

ՏՕՆԱԾԱՌ

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի փարիզի «Մանուկներու Պաշտպանութիւն» մասնաճիւղի Այս կիրակի *Maison Mutualitéի* մէջ, *24 Rue St. Victor, Métro Maubert-Mutualité.* Մասնակցութեամբ գայլիկներու եւ արէցներու: Մանուկներու ներկայացում եւ խաղեր: կաղանդ պապան նուէրներ կը բաժնէ:

Մուտքը ազատ է — Ծախսերու մասնակցութիւն 2 ֆրանք

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Gobelins 19-78

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 5 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1932

5 JANVIER 1932

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1768

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀԱՐԹԻՉ ԳԼԱՆԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Վերջացող տարուան ընթացքին, բնինք, Երեւանի մեծագոյն գործն եղաւ Ներգաղթը: Անշուշտ այնպէս ինչպէս կը հասկնան իրենք:

Դեռ նոր մեկնեցաւ Ներգաղթի առաջին կարաւանը: Դեկտ. 30ին Պիրէոնէն ճամբայ ելան 1900 հոգի, ինչպէս կը հաղորդէր հեռագիրը: Յաջորդ մեկնումներու մասին որոշ տեղեկութիւն չունինք: Եւ յայտնի չէ տակաւին, թէ երբ պիտի վերջանայ առաջին վեց հազարին առաքումը (հազարը Պուլկարիայէն):

Այնպէս որ, կանխահաս է խօսիլ մնացեալ չորս հազարին մասին: Իսկ յաջորդ քսան հազարի ձեռնարկը պէտք է համարել պարզ ծրագիր Անոր իրականացումը կապուած է գաղութներու աջակցութեան հետ, որ ոչ իսկ թուղթի վրայ նախատեսուած է: «Վարչապետ»ին այցելութեան առթիւ (1931 օգոստոս) շռայլուած խոստումները, ճառերն ու հաւաստիքները շուտով դարձան հոգեշահ քարոզ: Եւ այս ընթացքով, այդպէս ալ պիտի մնան:Գոնէ մինչեւ այն օրը ուր ոչ միայն Երեւանը, այլ և անոր շռայլաբան բարեկամները խելքի գան:

Ներգաղթը լաւագոյն պատեհութիւնն էր խռհանոցի վէճերը մէկդի դնելու եւ հաւաքաբար գործի փարելու: Ընդհակառակն, դարձաւ նոր պատրուակ մը հակադաշնակցական ախորժակները սրելու: Եւ ահա, տակաւին առաջին կարաւանը ճամբայ չելած, «մահափորձ»ի հէքեաթ մըն ալ կը ծամծուի, ի պատիւ սմսեղուկ Շահվերդեանի…

Զմեղադրենք: Հերոսանալու մարմաջն ալ հայկական ժառանգութիւն է: Երեւանի Թզուկ Ըմէէթը ինչո՞ւ վար պիտի մնար Թուրքիոյ վարչապետէն:

×

Բուն երկրին մէջ, տարին անցաւ «խաղաղ»:

Անտեղ ուր հաւաքական տնտեսութիւնը կարելի եղած էր գործադրել, մարդիկ վայելեցին անոր արհեստական շնորհնե՛րը: Իսկ ուր որ գիւղացին ըմբոստացած էր, Թնդանօթը օգնութեան հասաւ, իբրեւ «շինարարական» ազդակ:

Մասնաւորապէս լեռնային, մեկուսացեալ շրջաններու մէջ, Արագածէն մինչեւ Զանգեզուր, պակաս չեղան դէպքեր, որոնք պաշտօնական բերնով կը կոչուէին «բանտիզիմ» (աւազակութիւն), ինչպէս յեղափոխական շարժումները՝ Թուրքիոյ մէջ:

Եւ անընդհատ շարունակուեցան խուզարկութիւնները, ձերբակալութիւններն ու աքսորները, որոնք անբաժան, լրացուցիչ մասերը կը կազմեն կարմիր իշխանապետութեան, ինչպէս ամբողջ Ռուսաստանի, նոյնպէս անոր յետին ծայրագաւառներուն մէջ:

Իսկ տարուան ամէնէն զարշելի երեւոյթն եղաւ մտաւորականութեան դէմ սարքուած միջնադարեան հաւատաքննութիւնը՝ «յանուն Մարքս-լէնինեան փիլիսոփայութեան դիալեքտիկական մատերիալիզմ»ի:

Ազգերու պատմութեան մէջ դժուար թէ գտնուի շրջան մը, ուր շողորթութիւնը, տգիտութիւնը եւ լրբութիւնը ձեռք ձեռքի տուած ըլլան, վայրենի հալածանք մը կազմակերպելու համար Մտքին դէմ: Եղած-չեղած հեղինակութիւններու դէմ, մազ-մօրուք ճերմկցուցած բանասէրներու, լեզուագէտներու, հնագէտներու, ակադեմականներու, գիտուններու, ճարտարագէտներու, նոյն իսկ բժիշկներու դէմ:

Այստեղ ալ, ազդանշանը տրուած էր վերէն: Բայց Մոսկուան հագիւ քալելու հրամանը տուած, Երեւանցիները սկսան վազել քառասմբակ, ինչպէս «կոլխոզ»ի գործադրութեան, ինչպէս ամէն բանի մէջ:

Ազդանշանն էր — «Բոլշեւիկօրէն գրոհել դասակարգային Թշնամու իդէալոգիական դիրքերի վրայ: Արմատախիլ անել բուրժուական-ռէակցիոն իդէոլոգիան տեսական ֆրոնտի բոլոր բնագաւառներից» (*Խորհ. Հայաստան*, 21 Մայիս 1931):

Եւ այստեղ էր որ արձանագրուեցաւ Փրոֆ. Հրաչեայ Աճառեանի անքաւելի «մեղքը», իր բարկաճայթ բացագանչութիւնը.

— «Դիալեգտիկան որտեղ ուզում ես խօթիր, բայց իմ առարկայի մէջ մի խօթիր: Լեզուի զարգացման մէջ դիալեգտիկա չկայ»:

Գրոհը կազմակերպուեցաւ մոլեկրօն խիզախութեամբ, անհուզողի մատնելով բոլոր գրոց-բրոցները: Կարգով առեան կանչուեցան քաղաքականութեան հետ հեռաւոր կապ անգամ չունեցող մարդիկ, իրենց «հաւատոյ հանգանակը» խոստովանելու համար: Իսկ միամիտ Բաջազնունին անգամ մըն ալ խաչին գամուեցաւ, իբրեւ երկերես եւ վտանգաւոր Թշնամի: Վարանողները պատժուեցան պաշտօնազրկութեամբ, համակերպողները հարկադրուեցան ստորագրել ուռուցիկ բանաձեւեր, խմբագրուած հասարակ ապուշներու կողմէ:

Հարուածը հասաւ մինչեւ… հայ աշուղներուն, եւ անոնց ժողովրդական երգերը հռչակուեցան հակայեղափոխական:

Այս գռեհկութեան չափ ընդվզեցուցիչ էր այն վերապահ, լուռ ու մունջ դիրքը զոր բռնեցին արտասահմանի մտաւորականութիւնն ու «բարեկամ» մամուլը:

Անշուշտ վախցան հաճոյք պատճառել Դաշնակցութեան, ինչպէս ուրիշ պարագաներու մէջ, երբ ամբողջ ժողովուրդ մը արիւն կուլար, հաւաքական տնտեսութեան առթիւ կատարուած «քեալլագէօզութեանց» հետեւանքով:

×

1931ին ալ, աւելի շեշտուեցաւ այն քաղաքականութիւնը, որով սկսեր էին ասպարէզէն քշել քիչ-շատ հասունցած տարրերը:

1930ին, արդէն ցիրուցան փտարուած էր այն յառաջապահ խումբը որ հիմը դրաւ Հայաստանի խորհրդային իշխանութեան: Աշոտ Յովհաննիսեանները, Ա. Կարինեանները Սաքօներն ու Լուկաշինները, Կոստանեանները եւ Մելիք-Յովսեփեաններ այլ եւս կը համարուէին աջ, ոչ-ուղղափառ: Անոնց յաջորդեցին աջէն ձախէն հաւաքուած աղմկարարներ, ճրճռան ճպուռներ եւ լարուած մեքենաներ, որոնց միակ արժանիքն էր անպայման հաւատարմութիւն եւ տաղամոլութիւն:

Հարթիչ գլանը բանեցաւ անընդհատ, բոլոր ճակատներուն վրայ:

Շ.

Ժամ առաջ փոխեցէք

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐՆ ՈՒ ՔԱՐՏԵՐԸ

Աշխատանքի նախարարութիւնը կը հաղորդէ հետեւեալ զեկոյցը.—

Գործատէրերուն ու ապահովագրեալներուն կը ծանուցուի թէ 1932 յունուար 1էն սկսեալ ընկերային ապահովագրութեան բաժնեվճարները պէտք է ներկայացուին տարեկան նոր քարտերու եռամսեայ նոր թուղթերուն վրայ, որոնք ղրկուած են շահագրգռուողներուն:

Հետեւաբար, մինչ եւ 1931 դեկտ. 31 ի զօրու եղող քարտերն ու թուղթերը պէտք չէ օգտագործուին այս թուականին յաջորդող աշխատանքի ժամանակաշրջանին մէջ, եւ մինչեւ 10 օր պէտք է յանձնուին նամականան մը:

Նոր թուղթերուն եւ քարտերուն վրայ ներկայացուելիք վճարումներուն համար, գործատէրերը պէտք է օգտագործեն այդ պաշտօնաթուղթերուն վրայ նշանակուած ձեւով ընկեր. ապահովագրութեան դրոշմաթուղթերը: Աւելի յաճախ, անոնք պէտք պիտի ունենան գործածելու նոր ձեւի դրոշմաթուղթերը՝ երկու մասով. մէկը պէտք է փակցուի ինքնութեան թուղթին, միւսը ծեռութեան տարեկան քարտին վրայ:

Այն ապահովագրեալներն, որոնք հասցէի փոփոխութեան հետեւանքով, չեն ստացած իրենց նոր քարտը, կը հրաւիրուին թէ փութով պէտք է իրենց նոր հասցէն յայտնեն ընկերային ապահովագրութեանց նահանգային կամ միջնահանգային սպասարկութեան, փարիզ, 11, Avenue de Lowendal:

Ռուսնուման Բանակցութիւնները

Պուքրէշէն տրուած լուրի մը համաձայն, նախորդ օր, խորհրդային կառավարութեան հաղորդուած ծանուցագրով մը, ռումէն կառավարութիւնը փափաք կը յայտնէ Ռիկայի մէջ սկսելու ոչ-յարձակման դաշինքի բանակցութիւնները:

Ռումանիա բանակցութեանց ըսկսելու թուական առաջարկած է յունուար 15ը, որպէսզի ժընեւի զինաթափութեան խորհրդաժողովի բացումէն առաջ, լրացած ըլլան աշխատանքները:

Կը կարծուի թէ Ռումանիոյ նախատեսած դաշնագրին բնագիրը, որուն շուրջ սկզբունքով համաձայնութեան եկած են Ֆրանսա եւ Լեհաստան, պիտի բովանդակէ հետեւեալ տրամադրութեամբ յօդուած մը.— Ոչ-յարձակման դաշինքը պիտի վերաբերի բոլոր այն հողամասերուն, որոնք կը գտնուին երկու երկիրներու գերիշխանութեան տակ»: Այս յօդուածը պարզապէս կը նշանակէ Ռուսիոյ կողմէ ճանաչումը Պեսարապիոյ գոյավիճակին:

Գալով Ռումանիոյ եւ Ռուսիոյ միջեւ, դիւանագիտական կանոնաւոր յարաբերութեանց վերսկսման, այդ մասին պիտի խօսուի այն ատեն միայն երբ Ռուսիա վճռապէս ճանչնայ Պեսարապիոյ Ռումանիոյ կցման յայտարարագիրը:

Ռուսերը կը գնեն Տեօրթ Եօլի նարինջները

Այս տարի ալ Ռուսերը Տեօրթ Եօլի վաճառականներէն մէկուն հետ կնքուած պայմանագրութեամբ, իւրաքանչիւր սնտուկը 310 ղրուշէն 120 սնտուկ նարինջ պիտի գնեն եւ ասոնք մինչեւ Փետրուարի սկիզբը զանազան թուականներով եւ 3 շոգենաւով Ռուսիա պիտի ղրկեն: Ռուսերը տակաւին նարինջ գնելու չեն սկսած, որովհետեւ անոնց սընտուկ շինելու համար, ցանկի հրատարակութենէն առաջ Ռուսիայէն 91 հազար հատ տախտակ բերուած եւ ցանկը հրատարակուելէ յետոյ, այս տախտակները մաքսատունը մնացած են:

Տեօրթ Եօլի վաճառականները տնտեսական գործավարութեան գիմելով, հաղորդած են թէ այս կերպով 400 հազար ոսկի վնասած են, եւ խնդրած են որ տեղի չտրուի այս վնասին:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Արիւնալի ընդհարում Սելանիկի Հայերուն միջեւ

Սելանիկէն կը գրեն «Նոր Օր»ի (31 դեկտ.)—

Կիրակի կէսօրէ յետոյ, Պէշ Չինարի մէջ արիւնալի ընդհարում տեղի ունեցաւ վարժարանին մէջ հաստատուած գաղթականներուն եւ ազգ. իշխանութեան ներկայացուցիչներուն միջեւ: Ծեծկուք, ատրճանակի պայթում եւ խոշտանգում: Գաղթականները գրգռուած էին համայնավարներու կողմէ, որոնք ամէն միջոց ի գործ դրած էին կռիւ առաջ բերելու համար:

Այս ցաւալի դէպքին մասին, հետեւեալ տեղեկութիւնները կու տան.

— Կիրակի օր, կէսօրէ յետոյ Պէշ Չինարի դպրոցին մէջ նպատակաւոր կերպով կարգ մը գրգռիչներու կողմէ տեղաւորուած ընտանիքներու հետեւանքով առաջին տխուր դէպքը տեղի ունեցաւ: Ոստիկանութիւն, ծեծ, ծեծկուք, յարձակում ոստիկաններու վրայ, ինչ որ կ'ուզէք, ամէն ինչ կատարեալ եղաւ:

Խոշտանգուած են ազգային իշխանութեան ներկայացուցիչներ Պ. Պ. Ստեփանեան, Մակարեան եւ Աւետիսեան, որոնք հաց բաշխելու համար գաղթակայան գացած էին: Ոստիկանները այդ իրարանցումին մէջ ի վիճակի չեն ըլլար զանազանելու թացն ու չորը: Յիշեալները մինչեւ պահականոց կը տարուին, ուր իրենց անմեղութիւնը ստուգուելէ յետոյ, ազատ կը ձգուին:

ԹԷՎՖԻՔ ՐԻՒՇՏԻԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԿԱՐԵՒՈՐ ԽՄՈՐՈՒՄՆԵՐ

ԷՆԿԻՒՐԻ, 3 յունուար.— Կառավարական շրջանակները կը հաստատեն թէ արտաքին գործավարը Թէվֆիք Րիւշտի մօտ ատենէն, Էնկիւրիէն պիտի մեկնի դէպի Մոսկուա, Թեհրան եւ Պաղտատ:

Թէվֆիք Րիւշտիի ճամբորդութիւնը պիտի տեւէ մօտ 25 օր:

Մոսկուայի մէջ, Թէվֆիք Րիւշտի տեղեկութիւններ պիտի տայ խորհրդային ղեկավարներուն, այն տեսակցութեանց մասին զորս ունեցաւ Պուլկարիոյ վարչապետին Մուշանոֆի հետ: Այս տեսակցութեանց գլխաւոր նիւթն եղած է Ռուսիոյ եւ Պուլկարիոյ դիւանագիտական յարաբերութեանց վերսկսումը:

Թուրք քաղաքական շրջանակները կը հաւաստեն թէ երկու երկիրներն արդէն մօտերս պիտի սկսին տնտեսական յարաբերութեանց եւ այդ կերպով ճամբայ բացած պիտի ըլլան դիւանագիտական յարաբերութեանց:

Թեհրանի մէջ, Թէվֆիք Րիւշտի պարսիկ նախարարներուն հետ ուղղակի բանակցութիւններ պիտի վարէ, երկու երկիրներու միջեւ բարեկամութեան դաշինքի կնքման համար, ինչպէս նաեւ սահմանագլուխի վերջնական ճշգման եւ մաքսանենգութեան դէմ գործակցութեան մը համար:

Լաւատեղեակ շրջանակներ կը հաւաստեն թէ թուրք նախարարը պարսիկ պետական մարդոց պիտի առաջարկէ «ասիական խմբակցութեան» մը կազմութիւնը:

Այս խմբակցութեան մէջ պիտի մտնեն Թուրքիա, Պարսկաստան, Աֆղանիստան ու Թերեւս, նաեւ, Իրաքը: Այս խմբակը պիտի զուգակշռէ պալքանեան խմբակցութիւնը, քանի որ Էնկիւրի կեդրոնը եւ հրահրիչը կը դառնայ այս երկու խմբակցութեանց:

Պաղտատի մէջ, Թէվֆիք Րիւշտի խօսակցութիւններ պիտի ունենայ մաքսանենգութիւնը եւ քրտական շարժումը ճնշելու, ինչպէս նաեւ Իրաքի ասիական խմբակցութեան մասնակցութեան մասին: Այս հարցը արդէն արծարծուած է եղեր Իրաքի վարչապետին Նուրի փաշայի Էնկիւրի այցելութեան պահուն:

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ ՊՂՏՈՐ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Կանտի ձերբակալուեցաւ նորէն

Պոմպէյէն տրուած հեռագիր մը կը հաղորդէ թէ Կանտի կրկին ձերբակալուեցաւ ու բանտարկուեցաւ կիրակի առտու կանուխ:

Այս ձերբակալումէն յետոյ, որուն կը սպասուէր, Հնդկաստանի փոխարքային կորովի ազդարութիւններէն վերջ, տեղի ունեցան նաեւ ուրիշ ձերբակալումներ: Ձերբակալուածներուն մէջ է նաեւ Կանտիի փոխանորդը, Փաթէլ՝ նախագահ հնդիկ ազգ. խորհուրդին: Կանտի նոյն օրը պիտի մեկնէր Ալլահապատ, ճառախօսելու հաւաքոյթի մը մէջ: Փոխարքան հրաման տուած էր որ Կանտին ձերբակալեն շոգեկառքին մէջ, ճամբորդութեան ընթացքին, Պոմպէյէն 100 քիլոմեդր հեռու, փոքր կայարանի մը առջեւ: Կառախումբին մեկնումէն մէկ ժամ առաջ, Կանտի մեկնելու մտադրութիւն փոխած ըլլալով, կառավարութիւնը ստիպուեցաւ զինքը ձերբակալել քաղաքին մէջ:

Կանտի որ կը սպասէր այս ձերբակալման, իր գործերն արդէն կարգի էր դրեր: Վերջին պահուն կոչ մըն ալ խմբագրեց Ամերիկայի ուղղուած խնդրելով որ ամերիկեան կառավարութիւնը իր մեծ ազգի ազդեցութիւնն ի սպաս դնէ՝ ճնշուած մարդկութեան մը դատին:

ԲՈՂՈՔ ՄԸ ՓՈԽԱՐՔԱՅԻՆ ԴԷՄ

Անգլիոյ աշխատաւորական երեսփոխաններու պետը Հնդկաստանի փոխարքային ուղղուած հեռագրով մը կը յայտնէ թէ Կանտիի հանդէպ իր ընթացքը տհաճութիւն պատճառած է բազմաթիւ ընկերվարականներու:

"ԿԱՐՄԻՐ ՇԱՊԿԱՒՈՐ,,ՆԵՐԸ ԿԸ ԳՈՐԾԵՆ

Փէշավէրի շրջանին մէջ, ոստիկանութիւնը ձերբակալեց հինգ «Կարմիր Շապկաւոր»ներ որոնք իբր պատանդ ոստիկան մը վար դրած էին: Բախումի մը ընթացքին, վիրաւորուեցան երեք Կարմիր Շապկաւորներ եւ գիւղացի մը:

Պէնկալի համբաւաւոր յեղափոխականներէն մէկը Շուպհաս Պոզ ձերբակալուեցաւ եւ ղրկուեցաւ անծանօթ ուղղութեամբ:

ՓՈԽԱՐՔԱՅԻՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

Հնդկաստանի փոխարքան հեռագրով պատասխանեց Կանտիի վերջին դիմումին եւ ցաւ յայտնեց որ իր խորհուրդին վրայ, հնդիկ գործադիրը քուէարկած է բանաձեւ մը որով, կարգ մը պայմաններու վերապահութեամբ, կը թելադրէ վերսկսիլ քաղաքացիական անհնազանդութեան պայքարը:

«Իր պատասխանատուութեան գիտակից որեւէ կառավարութիւն, կը հեռագրէ փոխարքան՝ իր պատասխանին մէջ, չի կրնար ընդունիլ պա-

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱՆՄԻՋԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ

ՑԱՆԿ 6

Արամ Հ. Յարութիւնեան, *Epinay*	20.—
Վիգէն Գարմէն, Ժընեւ	10.—
Վահան Սուրեան	10.—
Հ. Մ.	3.—
Սերժ Թորոսեան	15.—
Ա. Պարսամեան	50.—
Գումար՝	108.—
5րդ ցանկին գումարը	1915.—
Ընդհ. գումար	2023.—

ԽՄԲ.— Երեք ֆրանք ղրկող հայրենակիցը հետեւեալ երկտողը գրած է.—

«Կաթիլ կաթիլ ծով կ'ըլլայ: Եթէ հազար հայ երկուական ֆրանք տան, կ'ընէ 2.3000 ֆրանք, որ շատ ցաւեր կը մեղմացնէ: Յաջողութիւն կը մաղթեմ «Անմիջական Օգնութեան» ձեռնարկին»:

ՄԵԾ ՋԵՂԾԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԱԹԷՆՔ, 2 Յունուար.— Կարգ մը տեղեկութեանց համաձայն, սեծգայթակղութիւն մը ծագած է Աթէնքի արտաքին նախարարութեան մէջ: Թերթերը կը յայտնեն թէ յատուկ յանձնախումբի մը պաշտօն յանձնուած է քննելու փափատոփուլոսի վարչութիւնը: Այս անձը կը վարէր բնակչութեանց փոխանակութեան դիւանը եւ մասնաւորաբար, Յունաստանի մէջ լքուած եւ մահմետականներու պատկանող կալուածներու սպասարկութիւնը: Քանի մը տասնեակ միլիոնի հասնող զեղծում գործուած է:

ԹՈՒՐՔ ԿԻՆԵՐԸ ՈՍՏԻԿԱՆ

ԷՆԿԻՒՐԻ, 2 Յունուար.— Ներքին նախարար Շիւքրի Գայա մօտերս Ազգային Մեծ Ժողովին դիւանին պիտի յանձնէ օրինագիծ մը, որ կը տրամադրէ կիներն ընդունիլ ոստիկանական սպասարկութեան մէջ:

Թուրք կիներու ընկերակցութիւնները կը յայտնեն թէ չափազանց գոհ մնացած են իրենց այս նոր նուաճումէն, զոր ամէնէն կարեւորը կը նկատեն, ցարդ իրենց շահած իրաւունքներէն: Այս ընկերակցութիւններէն մէկը դպրոց մը պիտի բանայ կիներուն տալու համար ոստիկանական կրթութիւն:

ՓՈՔՐ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԽՈՐՀՐԴ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Փրակայի դիւանագիտական շրջանակները կը հաւաստեն թէ, փոքր Համաձայնական պետութեանց յառաջիկայ բացառիկ խորհրդակցութեան ընթացքին, վիճելի գլխաւոր հարցերէն մէկը պիտի դառնայ Չեխոսլովաքիոյ, Եուկոսլաւիոյ եւ Ռումանիոյ յարաբերութիւնները խորհրդային կառավարութեան հետ:

Հարցը արդէն առաջին անգամ քննութեան առնուած է Եուկոսլաւ նախարար Մարինքովիչի Վարշաւիա այցելութեան պահուն:

Պելկրատի կառավարութիւնը ցարդ տրամադիր չէր յարաբերութեան մտնելու բոլշեւիկ կառավարութեան հետ, վախնալով մանաւանդ որ, այդ կերպով, համայնավար քարոզչութեան ուգործունէութեան ուժեղացման տեղի կու տայ Եուկոսլաւիոյ մէջ: Սակայն, այսօր, ամէնէն աւելի տրամադիր կը թուի կապ հաստատելու Ռուսիոյ հետ, գլխաւորաբար այն պատճառաւ որ Սօֆիայէն տրուած լուրերը հաւանական ցոյց կու տան Պուլկարիոյ եւ Ռուսիոյ միջեւ, դիւանագիտական յարաբերութեանց մօտալուտ հաստատումը, համաձայն պուլկար վարչապետին Մուշանոֆի, Էնկիւրի կատարած այցելութեան ընթացքին, տեղի ունեցած նախապատրաստական խօսակցութեանց:

ՍԵՒ ՑԱՒԸ ԻՐԱՔԻ ՄԷՋ

Պասրայէն տրուած լուրի մը համաձայն, սեւ ցաւի (քօլերա) համաճարակը՝ Իրաքի մէջ վարակած է 2334 հոգի, որոնց 1445ը մեռած են:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆԱՑԱԾ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Միացեալ Նահանգներու Խորհրդարանին նոր նստաշրջանը բացուեցաւ դեկտեմբերի առաջին երկուշաբթին, ինչպէս կը նախատեսէ այս երկրի սահմանադրութիւնը։

Արտակարգ նստաշրջանի մը պահանջը, որուն կը կարծուէր թէ Նախագահ Հուվըր ընդառաջ պիտի երթար, որպէսզի կարենար ձեռք բերել մեծ պատերազմէն մնացած պետական պարտքերու վճարումը տարի մը յետաձգելու իր առաջարկին վաւերացումը, միշտ ալ մնաց պահանջ, մինչեւ հասաւ նստաշրջանի բացման համար օրէնքով նախատեսուած օրը։

Օգոստոսի սկիզբները բոլորովին որոշ կը թուէր որ արտակարգ նըստաշրջան մը պիտի հրաւիրուի նոյեմբերին, որպէսզի երեսփոխաններն ու ծերակուտականները զբաղին միայն մօրաթօրիումի վաւերացման հարցով, մնացած հրատապ խնդիրները յետաձգելով սովորական նստաշրջանին։

Երբ նոյեմբերին ալ չհրաւիրուեցաւ արտակարգը, պէտք էր ենթադրել թէ ապահովուած է Խորհրդարանի ամբողջութեան նպաստաւոր դիրքն այդ խնդրի մասին։ Դէպքերը, սակայն, բոլորովին հակառակը կը ցուցնեն այժմ։

Վերջին ամիսներու ընթացքին տեղի ունեցան երեսփոխանական կարգ մը ընտրութիւններ, որոնց արդիւնքն եղաւ այն որ Երեսփ. Ժողովի մեծամասնութիւնը անցաւ ռամկավարներու ձեռքը։ Իսկ Ծերակոյտի մէջ երկու մեծ կուսակցութիւնները (հանրապետական եւ ռամկավար) կը ներկայացնեն գրեթէ հաւասար ուժեր (48 հանրապետական, 47 ռամկավար, 1 երկրագործական-աշխատաւորական)։

Խորհրդարանական կեանքի բընականոն ընթացքը կարելի չէր ապահով նկատել, եթէ իշխանութեան ակնոցով դիտուէր կացութիւնը։

Բացի կասկածելի մեծամասնութեան խնդրէն, Նախագահ Հուվըր հաւանօրէն ծանօթ էր այն զօրաւոր ընդդիմութեան, որ իր իսկ գլխաւորած կուսակցութեան մէջ ծայր էր տուած, յատկապէս մօրաթօրիումի առթիւ։

Երեւի այս իսկ պատճառներով Նախագահը հրաժարեցաւ արտակարգի ծրագրէն, որպէսզի բուն նըստաշրջանի բացումէն առաջ կիրքերը չհրահրէ։

Եւ սակայն, անկարելի եղաւ կանխել անխուսափելին։ Այս կ'ապացուցանէ Խորհրդարանի նոր նըստաշրջանի բացումէն յետոյ անցնող առաջին տասնօրեան։

Ըսինք արդէն թէ Երեսփ. Ժողովի ղեկը ռամկավարներու ձեռքն անցաւ։ Այս կը նշանակէ որ Խորհրդարանի այդ կէսին ո՛չ միայն կէսը, այլ եւ բոլոր յանձնաժողովներու ատենապետները ռամկավար կուսակցութեան պատկանող անձեր են։

Ինչ կը վերաբերի Ծերակոյտին, դեռ իր կազմակերպման գործերն անգամ չէ կրցած կարգադրել։ Այսպէս, ան չէ կրցած համաձայնիլ իբր ժամանակաւոր ատենապետ առաջարկուած Մոզէսի վերընտրութեան շուրջը, որովհետեւ «ըմբոստ» հանրապետականները մերժած են քուէ տալ անձի մը, որ ամիսներ առաջ զիրենք կոչած է «վայրի էշեր»։

Ծանօթ է նաեւ որ այս «ըմբոստ» հանրապետականները չեն հետեւիր իրենց կուսակցութեան հրահանգներուն եւ իրենց ցոյց տուած գործունէութեամբ ո՛չ մէկ կերպով կը տարբերին ընդդիմադիր կուսակցութեան խմբակէ մը։

Պարզ է որ Ծերակոյտին մէջ ալ ծանրութեան նժարը կը գտնուի այս «ըմբոստ»ներու ձեռքը, ինչ որ գործնականին մէջ կը նշանակէ ընդդիմադիրներու մեծամասնութիւն մը։

Երբ ներկայ տարուան Մայիսին պիտի փակուէր Խորհրդարանը, բազմաթիւ ծերակուտականներ եւ երեսփոխաններ շեշտեցին արտակարգ նստաշրջանի մը պէտքը, նըկատի ունենալով տնտեսական տագնապը։ Նախագահը հակառակեցաւ եւ Խորհրդարանը փակուեցաւ՝ առանց այդ մասին որոշում տալու։

Անցնող եօթը ամիսներու ընթացքին, մեղմելու համար տնտեսական տագնապը, եղան վարչական կարգադրութիւններ, որոնք սակայն չտուին սպասուած արդիւնքը։

Կասկած չկայ որ այս խնդիրը պիտի կազմէ ներկայ նստաշրջանի գլխաւոր մտահոգութեան առարկան։ Այս առթիւ եղած են յանձնաժողովային աշխատանքներ, որոնք հաւանօրէն տօներէն յետոյ միայն պիտի կրնան նկատի առնուիլ, քանի որ առաջին օրերէն իսկ խորհրդակցութեան առարկայ դարձած միջազգային պարտքերու հարցը մեծ յուզում առաջ բերաւ, մանաւանդ Երեսփ. Ժողովին մէջ։

Նախագահ Հուվըր նստաշրջանի բացումէն երեք օր վերջ Խորհրդարանին ղրկեց երկու պատգամագրեր, որոնք մէկ կողմէ կը ներկայացնեն Միացեալ Նահանգներու ներքին եւ արտաքին կեանքը՝ վերջին ամիսներու ընթացքին, միւս կողմէ կը բովանդակեն այն ծրագիրները, որոնցմով Նախագահը կը փափաքի զբաղեցնել ու առաջնորդել Խորհրդարանը։ Այս երկու գրութիւններուն մէջ ալ գլխաւոր խնդիրը տնտեսական տագնապն է, որուն լուծման նպաստելու համար կազմուած ու առաջարկուած են իր ծրագիրները։

Թէ ներքին եւ թէ արտաքին խնդիրներու պարզաբանման առանցքը կը կազմէ տնտեսական տագնապը, որ համաշխարհային է եւ կրնայ դարմանուիլ միջազգային գործակցութեամբ։

Իբր հետեւանք արգիւնաբերութեան եւ առեւտուրի անկումին, նուազած են Միացեալ Նահանգներու պետական եկամուտները եւ աւելցած ծախքերը, հակառակ վարչական ճամբով կատարուած կրճատումներուն։

Նախագահի առաջադրած ծրագրին այն մասը՝ որ կը վերաբերի Միացեալ Նահանգներու ներքին կեանքին, կարեւոր չափով մը նպատակ ունի մեղմել տնտեսական տագնապին հետեւանքները։ Հարկերու յաւելումի, սեփական տուներ շինելու համար փոխատուութիւն ընող դրամատուններու հաստատման, վերաշինական ընկերակցութիւններու ստեղծման, անգործներուն եւ երկրագործներուն օգնելու, դրամատուններու օրէնքներու վերաքննութիւն եւ դաշնակցային ծախքերու կրճատման առաջարկները կը ձգտին մեղմել հետզհետէ աճող թշուառութիւնը։

Արտաքին յարաբերութեանց նկատառման միջոցին յիշատակուած են միջազգային պարտքերու, զինաթափման համաժողովի, համաշխարհային ատեանի անդամակցութեան, Մանչուրիոյ, Լավալի եւ Գրանտիի այցելութիւններու եւ Խորհրդարանի արձակուրդի շրջանին կնքուած կարգ մը դաշնագրութեանց վաւերացումի խնդիրները։

Դեկտեմբեր 15ին միջազգային պարտքերու հաշուին Միաց. Նահանգներու պետական գանձը պիտի մտնէր 125 միլիոն տոլար, եթէ մօրաթօրիումը գոյութիւն չունենար։ Եւ որովհետեւ այս վերջինը Խորհրդարանի վաւերացումով միայն կրնար գործադրելի ըլլալ, բնական էր որ առաջնութիւն ստանար։

«Յառաջ»ի ընթերցողները ծանօթ են այս խնդրի մանրամասնութիւններուն։ Թարմացնելու համար յիշողութիւնները, ըսենք որ Հուվըր ըրաւ մօրաթօրիումի առաջարկը Խորհրդարանի արձակուրդի միջոցին, նախապէս ապահովելով Երեսփ. Ժողովի եւ Ծերակոյտի ղեկավար անդամներուն համաձայնութիւնը։ Բայց, ինչպէս ժամանակին ալ դիտել տուած ենք, յունիսէն դեկտեմբեր կրնային փոխուիլ տրամադրութիւնները։

Մինչ միջազգային պարտքերու խնդիրը կը զբաղեցնէր Երեսփ. Ժողովի անդամներուն միտքերը, դեկ. 13ին, վարչական խաղովակով, հաղորդուեցաւ պարտական պետութեանց ներկայացուցիչներուն թէ դեկտ. 15ին վճարելի գումարները կրնան յետաձգուիլ։

Ճիշդ է որ այս ղեկոյցէն առաջ գանձային նախարարութեան խորհրդական Միլս իշխանութեան այս մտադրութեան մասին յայտնած է Ծերակոյտի ղեկավար անդամներուն եւ անոնցմէ ո՛չ մէկը որեւէ առարկութիւն ըրած է, բայց այս պարագան հանրութեան սեփականութիւնը դառնալէ յետոյ, Միլսի ակնարկած ծերակուտականներէն Պոռահ հրապարակեց իր խօսքերը, ուղղուած Միլսի թէ՝ իր կողմէ որեւէ առարկութիւն չըլլալը պէտք չէ ենթադրել տալ որ ինք համաձայն է իշխանութեան կարգադրութեան։

Ուրեմն, Խորհրդարանի բացումէն յետոյ ալ կը շարունակուին վարչական կարգադրութիւնները։ Եւ փոթորիկը պայթեցաւ։

Երեսփ. Ժողովի հանրապետական անդամ Մք Ֆէտըն, որ անցեալին եղած է դրամատուններու եւ դրամանիշերու յանձնաժողովին ատենապետը, բուռն խօսքերով յարձակեցաւ Նախագահ Հուվըրի վրայ, երբ օրակարգի նիւթն էր մօրաթօրիումի վաւերացումը։

Համաձայն Մք Ֆէտընի պնդումներուն, Հուվըր իր ընտրութենէն առաջ համաձայնած է Գերմանիոյ հետ սերտ կապեր ունեցող դրամատուններու վարիչներուն հետ, որպէսզի վերջինները յաջողցնեն իր ընտրութիւնը, իսկ ինք առաջարկէ միջազգային պարտքերու յետաձգում մը։ Մք Ֆէտըն կ'ըսէ որ Հուվըր այս ամառ կատարեց իր խոստումը, բայց իր այդ քայլով իսկ գործնականօրէն ան ծախեց իր երկիրը։

Արտայայտութիւնը շատ խիստ էր, եւ բողոքը եկաւ երկու կուսակցութեանց շարքերէն ալ։ Ուրիշներ ալ քննադատեցին Նախագահը, բայց չափաւոր լեզուով։

Ռամկավար ականաւոր ներկայացուցիչ Սըմներս շեշտեց որ մօրաթօրիումի խնդրին մէջ չարաչար գործածած է իր հեղինակութիւնը։ Միաց. Նահանգներու կառավարութեան պետին պէտք է դիտել տրուի, աւելցուց Սըմներս, որ ինք այս երկրի նախագահն է եւ պէտք է հետեւի Խորհրդարանի ցուցումներուն։ Նման քայլեր առնելու իրաւասութիւնը չէ տրուած այս երկրի նախագահին։

Խնդրի մանրամասն ուսումնասիրութիւնը յանձնուած է պատկան յանձնաժողովին, որ արդէն սկսած է իր աշխատանքին, ամէնէն առաջ լսելով գանձային պաշտօնատան խորհրդական Միլսը։

Թերթերու վերջին ղեկոյցներէն կը պարզուի յանձնաժողովին մեծամասնութեան տրամադրութիւնը, որ նպաստաւոր է մօրաթօրիումի վաւերացումին, շեշտելով որ միջազգային պարտքերու կրճատումի կամ ջնջումի մասին խօսք պէտք չէ ըլլայ ապագային։

Շատ հաւանական է որ այս ձեւով պատրաստուած բանաձեւ մը Երեսփ. Ժողովին մէջ շահի բաւական ուշագրաւ մեծամասնութիւն մը մէկ երկուօրեան ընթացքին եւ խնդիրը երթայ Ծերակոյտին, որպէս զի վերջինն ալ քուէարկէ նման բանաձեւ մը մինչեւ յառաջիկայ երեքշաբթի (դեկտ. 22), երբ կը սկսի Խորհրդարանի արձակուրդը (մինչեւ յունուար 4) Ծննդեան եւ նոր տարուան տօներուն առթիւ։

Եթէ այս ձեւով վերջանայ իսկ խնդիրը, կարելի չէ համարել այդ նշան մը՝ խորհրդարանական բնականոն կեանքի վերահաստատման։

Դժուարութիւններ պիտի ծագին նաեւ այն ատեն, երբ կարգը գայ նախագահ Հուվըրի ներկայացուցած «անկուսակցական» ծրագրի միւս խնդիրներու քննութեան։

Նշանները կ'երեւին արդէն։ Ծերակուտական Նայ, որ «ըմբոստ» հանրապետականներէն, կամ ինչպէս իրենք կ'ըսեն Յառաջդիմականներէն (Progressive) մէկն է, հրատարակած է յօդուած մը, որով կը պարզէ իր պատկանած խմբակին հետապնդելիք ուղեգիծը։

Այդ յօդուածին մէջ Նայ կը խօսի Միացեալ Նահանգներու ներկայ տնտեսական կացութիւնը փոփոխութեան ենթարկելու, շինութեանց մեծ ծրագիր մը մշակելու եւ անմիջապէս գործադրութեան դնելու, մեծ եկամուտներու եւ ժառանգութեանց հարկերը բարձրացնելու, բարձր մաքսերը իջեցնելու, ժողովրդական զանգուածներու կենցաղը բարելաւելու, Ամերիկայի հիմնական արդիւնաբերութեան՝ երկրագործութեան զարկ տալու եւ երկրագործներու գնողական կարողութիւնը բարձրացնելու ստիպողական անհրաժեշտութեանց մասին։

Նայի այս յօդուածին հիմնական միտքերը կը բաժնեն անշուշտ իր ընկերները, որոնք պիտի հետապնդեն այս ծրագրին գործադրութիւնը։

Այս կը նշանակէ որ Խորհրդարանի նոր նստաշրջանի առաջին օրերուն նկատելի ելեկտրական մթնոլորտը պիտի շարունակուի ամբողջ նստաշրջանի ընթացքին։

ԴՈԿՏ. Ա. ԲԱՐՍԵՂԵԱՆ

ԽՄԲ.— Ինչպէս հաղորդեցին հեռագիրները, թէ Երեսփ. Ժողովը եւ թէ Ծերակոյտը վաւերացուցին պարտքերու յետաձգման կարգադրութիւնը։

ՄՈՒԹ ՄՆԱՑԱԾ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Յանուն արդարութեան

«Յառաջ»ի դեկտ. 24 թիւին մէջ, Աշոտ Արծրունի ստորագրութեամբ յօդուածին վերջին պարբերութիւնը կարդացի անսահման ցաւով։

Իրաւամբ կարող են հարցնել ինձ թէ ինչո՞ւ լռեր եմ ցարդ եւ յանկարծ այսօր ինչո՞ւ կը խօսիմ այդ պարբերութեան առթիւ։

Այո՛, լռեր եմ որովհետեւ 1910-1911ին, երբ ծագեցաւ Պ. Սպանդար Սպանդարեանի տխուր հարցը իմ դաստիարակ, Պ. Կոնստանդին Սպանդարեանը իր դժբախտ աքսորավայրէն ինքնաբերաբար հրապարակ ելաւ իր եղբայրը փրկելու համար այդ վարկաբեկումէն, մինչ իր անունն իսկ խնդրոյ առարկայ չէր եւ իր մէջ միմիայն եղբայրական զգացումն էր որ խօսեր էր՝ ես դեռ անփորձ էի։ Եւ ի՞նչ կարող էի ընել բացի ընդվզելէ եւ բողոքելէ, համոզուած ըլլալով գործուած մեծ անիրաւութեան։

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Արեւմտեան Բիւրոն էր որ, ըստ Պ. Կ. Սպանդարեանի ցանկութեան՝ կանչեց զինքը, տեսնուեցաւ հետը եւ ղրկեց Փարիզ, տեղի ունենալիք ընկերական դատարանին։

«Անհերքելի փաստաթղթերու վրայ հիմնուած մի ճշմարտութիւն է որ Սպանդար Սպանդարեանը, «Նոր Դար»ի խմբագիրը, եղել է ռուսական ագենտ», եւայլն պաշտօնապէս գրուած ըլլալէ վերջ՝ յանկարծ այդ դատէն յետոյ կը տեղեկագրուի Բիւրոյին որ, ոչ թէ Ս. Սպանդարեանը, այլ եղբայրն է եղեր մեղաւորը եւ ահա այսպէս յանցանքը կը մնայ Կ. Սպանդարեանի վրայ։

(Պ. Աշոտ Արծրունին իր յօդուածին մէջ չի յիշեր թէ Ս, Սպանդարեանի ո՞ր եղբայրն էր այդ։ Երկու ուրիշ եղբայր եւս ունէր, Միշա եւ Սաշա Սպանդարեանները, առաջինը Ռուսի հետ ամուսնացած եւ բոլորովին ռուսացած։ Որքան իրենցմէ լսած եմ, բայց գիտեմ որ այդ դատին հետ առնչութիւն ունեցողը Կ. Սպանդարեանն է եղած)։

Ան ուզած էր փրկել իր եղբայրը, բայց ինքն ինկած էր մեղադրանքին տակ, եթէ այդ մեղադրանքն ալ իսկապէս գոյութիւն ունեցած է՝ մեղադրուողները փնտռելէ առաջ, Ո՞վ կարող է հաստատ ըսել թէ ի՞նչ բնոյթ ունեցեր է այդ ամբաստանութիւնը եւ իսկապէս զոհեր եղե՞ր են եւ որո՞նք են եւ ո՞վ է եղեր գաղտնի գործակալը։ Ես անշուշտ ոչինչ կրնամ գիտնալ այդ մասին եւ միայն իմ դաստիարակս լաւ ճանչցած ըլլալուս համար է որ սաստիկ ըմբոստացած էի այն ատեն, որովհետեւ միայն դպրոցին մէջ չէ որ ճանչցայ զինքը, այլ իր կեանքին ամենասեւ օրերուն։ Գիտէի թէ ան որեւէ ստոր մտքի բացարձակ անընդունակ էր իր մեծ եւ անկեղծ նկարագրովը, նկարագիր մը զոր այն ատենուան միջավայրին մէջ քիչերը կ'ըմբռնէին անշուշտ։ Եւ ան ծերացած էր արդէն, երբ առաջին անգամ իր վարժարանը գացի եւ տեսայ զինքը, ծերացած իր ուղիղ նկարագրին մէջ որուն թողած տպաւորութիւնը երբեք չեմ կրնար մոռնալ։

Մարդ պարզապէս խելքը կորսնցուցած պէտք է ըլլայ որ, երբ ինքզինքին մասին ապահով չէ՝ նոյնիսկ եղբայր մը փրկելու համար ինքզինքը զոհէ եւ այդ տեսակ անպատուութիւն մը իր վրայ հրաւիրէ։ Կեանք մը փրկելու եւայլն գերագոյն պարագաներու մէջ կարելի է զոհաբերել ամէն ինչ, մանաւանդ իր ընտանիքին մէկ անդամին համար, բայց այդօրինակ անուանարկութիւն մը ո՛չ ոք յանձն կ'առնէ։ Եւ եթէ ընտանիքին որեւէ մէկ անդամը այդ վատ համբաւին արժանանայ՝ արդէն բոլոր ընտանիքն ալ անպատուած կը զգայ ինքզինքը։ Ուրեմն Պ. Կ. Սպանդարեանը վստահաբար այս նպատակին համար է որ ջանացած է ամէն գնով փրկել եղբայրը։ Իսկ եթէ իր մասին որեւէ կասկած ունենար՝ ինչո՞ւ յայտնուէր իր դժբախտ մեկուսացումէն եւ առաջ նետուէր։

Ինչպէս ըսի, այն ատեն իմ ուժերէս վեր էր այսպէս խնդիրներով հրապարակ իջնել։ Միւս կողմէ, կատարեալ հաւատք ունէի այդ խնդրով զբաղողներու արդարամտութեան մասին։ Եւ այսպէս անխոնջ կը հետապնդէի այդ խնդիրը, կը բողոքէի, կը խօսէի այս մասին ընկերներ Վռամեանի. Մարի եւ աւելի վերջը՝ Ակնունիի եւ Խաժակի հետ, զորս այդ առթիւ ճանչցայ անձնապէս։ Անոնք մտիկ կ'ընէին եւ երկարօրէն բացատրութիւն կուտային շարունակ, միեւնոյն ատեն գնահատելով բողոքներուս ոգին։ Ու եթէ սկիզբները սրտիս խորէն միշտ գայրոյթով կը լեցուէի՝ բայց եւ այնպէս յարգանքս կ'աւելնար աստիճանաբար, տեսնելով որ լրջօրէն կը զբաղին եւ կը ջանան արդարութիւնն երեւան հանել։ Խնդիրը, հակառակ իրենց կամքին, խրթին դարձուածք մը ստացեր էր յանկարծ, բայց անոնք չէին վհատեր եւ խոստացան անպայման այդ հանգոյցը լուծել ժամանակի ընթացքին։

1912ին էր որ Վռամեանը եւ Մարը գրեթէ միեւնոյն կարծիքը յայտնած էին ինձ,— թէ պէտք եղած կերպով չէ քննուած խնդիրը, դատը լաւ չէ տարուած եւ թէ մէկուն արդարացումը անպայման միւսին դատապարտութիւնը չէ։ Եւ այն ատեն վստահեցան մինչեւ իսկ ըսելու որ աչքի էր ինկեր այդ դատավարութեան ընթացքին այն պարագան որ, Պ. Ս. Սպանդարեանը իր եղբօրն հանդէպ ոչ մէկ պաշտպանողական կամ նպաստաւոր բառ չէ արտասաներ բոլոր ժամանակը, մինչ եղբայրը ամէն զոհողութիւններով ելեր եկեր է հեռուներէն եւ գլուխը վտանգի ենթարկեր եղբօրը համար եւ ամէն ճիգ թափեր որ արդարացնէ զինքը, «ինչ որ մարդկային հոգւոյն ամէնէն ազնիւ գիծերէն մին է», ըսին։ Եւ կարծես տեսակ մը խղճի խայթ կը զգային որ կը շարունակուէր այդ կասկածանքը անոր հանդէպ եւ մէկէն չէին կրնար հերքել։ Քաղաքականապէս այնպէս ալ վատ շրջանի սկզբնաւորութիւն էր որ ուրիշ ծանր եւ խիստ կարեւոր հարցեր եւս կային եւ անշուշտ խիկոյն չէին կրնար վերսկսիլ նոյն դատը։

ԱՆԱՀԻՏ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅՐՆ ՈՒ ՈՐԴԻՆ

Աստուած իմ, այս ի՞նչ անախորժ մշուշ է, որ ահեղազօր ամպի թանձր խաւովն իջած երկրի արդէն ծերացած մակերեսին, կը սպառնայ խպառ խաւարեցնել մարդկային տեսողութիւնը։

Ու ահա, մարդկային մարմիններն իրենց վերարկուներուն մէջ պլլուած, ինչպէս ոգիներն իրենց փուշերուն մէջ, կը քալեն արագ-արագ եւ կ'անհետանան անակնկալ ստուերներու պէս, ու փոքրացուցած աչքերնին կը սրեն որ քայլ մը աւելին տեսնեն...։ Բայց զուր է, որովհետեւ շատ անգամ երկու կատաղի ստուերներ դէմ առ դէմ կը ճակատին։ Սաստիկ բախում մը ու տկարը կ'իյնայ ցաւի կսկիծոտ ճիչ մը արձակելով, մինչ զօրաւորը, ան որ կոխկռտեց տկարը, անճարը, կ'անցնի վրայէն անհոգ, մտամոլոր ու տարտամ...

Ու ես, վարէն՝ հեռու հորիզոնին վրայ՝ երկնային ալիքներու ծածանումներու մէջէն երեւցող լոյսին՝ մեռնող վերջալոյսի կարմրութենէն ալ տկար ճրագի մը աղօտ պլպլացումին կ'երթամ։

Ահա, տե՛ս, ջերմը լոյսին ու քիչ մը կանք, քիչ մը ճիգ, քիչ մը սիրտ, քիչ մը զգացում։ Օ՜ն, բա՛ց աչքդ, մէկդի ըրէ շփոթ մշուշը եւ նայէ՛։ Երկու մարդկային արարածներ, կը քալեն արագ-արագ ու քրտնաթոր։ Առջեւէն քալողը ծերն է։

Երկուքը կը տեսնեմ ու կը լսեմ։ Անոնք մէկ կաւով են թրծուած, մէկ ջուրով լուացուած ու մէկ արիւնով մկրտուած։ Բայց այսօր՝ մոռնալով իրենց մերձաւորութիւնը, հոգիով կ'ատեն իրար. քանզի, այգօր, փոխանցման օրն է եւ մէկը դժգոհ է երթալուն, միւսը իր բողբոջ հասակովն ու անգիտութեամբ։

Կամաց-կամաց մշուշը կ'անհետանայ ու մենք կը տեսնենք երկու մարմիններ ճամբուն վրայ, կանգնած դէմ առ դէմ. զոյգ մը աչքեր խոժոռ, շողացող ու զոյգ մը՝ խորշոմած։ Այնպէ՛ս կը նային իրարու, ա՛յնպէս յասկոտ...

Տաք-տաք վիճողները մէկ ցեղի զաւակներ են։ Աշխարհի վիշտէն ծնած, իրենց գոյնն է կտաւապանք։ Հայր ու որդի են. Մէկն ալեւոր, միւսը բողբոջ. Մէկուն սիրտն ու հոգին է մորմոքած տենդերք մը վիշտին։ Միւսին խմորն է շաղուած կարմիր տաք արիւն ու արցունքով։ Հայրն իր բարութեամբն է չար, որդին իր ըմբոստութեամբ։ Մէկը հասած է իր ճամբուն ծայրը, իսկ միւսը նոր կը ծնկնի։ Ու այսօր փոխանցման օրն է։

— Ճամբուս վրայ, զաւակս, երգե[ց] ցաւը իմ ցեղիս. ցաւն երկինքին անհ[ուն] պէսպէսութեան ու բանաստեղծի զգայ[ուն] սիրտով հպումը տեսայ կարմրած շ[...] փուրին։ Մի տանջեր զիս, զաւակս, [...] մարմինս ջարդուած է մարդազայլ[...] սուր ակռաներուն տակ. մի պոռար [...] տեղ, քանզի ականջս խլացած է ռռ[...] ցող շուներու հաչոցէն։ Հանգիստ թ[ող] զիս, որովհետեւ իմ հոգիս, որ զառան[...] աչքէն մաքուր էր, հազար անգամ [...] ցին ու իմ սիրտս տապկեցին մորդ խա[...] ուած արցունքով... Մի քաշեր զիս ե[...] տեւէդ, ալ իմ տեղս հոս է, ալ ես հաս[...] ջարդ ու փշուր... դուն գնա թեթեւ թռի[չ]քով... Աստուած հետդ...

— Հա՛յր, հայր, եթէ հոգեկան գմ[...] լնլի ոգեւորութեամբ ու կախարդիչ [...] տայօյշ ողբով ցաւը լացիր չորս [...] մարմնիդ. եթէ շանթերու ահարկու [...] կութեամբ կրակ ու բոց տեղացիր [...] խեղճ գլխին. եթէ լեռներու բարձր կա[...] տարէն ու լուսնի աղջամուղջի մէջէն արցունքի յորդաբուխ կաթիլներով [...] մը հիւսեցիր երկինքին երկրի պարզ[...] անհուն պէսպիսութեան վրայ, ըրիր [...] որ պէտք էր ընէիր։ Իսկ այսօր, [...] անդամալոյծ ոտները քու վրայ կը ծ[...] ծաղին դառն ծիծաղով... որովհետեւ [...] կած օձապտոյտ ուղիդ սխալ էր, սխալ...

— Իսկ քու ճամբադ, որդի, [...] շիտակ կարծես ու զիս հեգնես, [...] երբոր զայն լրացնես ու հասնիս [...] եղած տեղս, զաւկիդ դէմ յանդիման, [...] կուր այն ատեն միասին երգենք. «Ով [որ] դատէ կը դատուի, ով որ անիծէ կ'ա[նիծուի], ով որ ծաղրէ կը ծաղրուի»։ Զաւակս, ինչպէս քու հեղուկով մը [...] նով ըլլալդ ու լալու տեղ անգամ [...] դալդ ցոյց կուտաս իմ վերջին շունչ[...] ուր որ ալ լոյսի ջերմ ու կեանքի [...] բանալին քեզ պիտի տամ, որ [...] փորձես իմ չկրցած դուռս,— դուռը [...] բախտ ցեղիդ որ ցրտահար է եղած, [...] ու իր լքուած տունէն...

— Ես ո՛ւր պահեմ եւ ի՞նչ ընեմ [...] ւանց դուռի բանալիդ։ Ես ի՞նչպէս քա[լ]եմ ու ջնջեմ քու մեղքերդ։ Ես ի՞նչպէս զրուցեմ ոճիրներ ցոլացնող քու լեզու[դ], ի՞նչպէս հագնիմ լաթերը պաղ մեռել[...]։ Ո՞ւր պահեմ, սրտիս ո՞ր քարին [...] պահեմ քու պատառ-պատառ յիշ[...] տակը... Հա՛յր, հա՛յր, քանի որ գիտէ[իր] թէ անիծուած էր ծնունդդ եւ սերուն[դդ] ալ ինչո՞ւ մօրս արգանդը չչորցաւ [...] զիս ալ գրեցիր ձուլարանի տախտա[կին] վրայ։ Քանի որ քու բաժինն էր ցաւ, տանջանք, ալ ի՞նչ պատասխանատու[...] թեամբ թրեցիր զիս...

— Հերիք անիծես օրհնեալ, հերիք ատես սիրելի, հերիք խոցես զաւակս[...]

— Հերիք, հերիք... ալ բա՛ւ է, [...] քան ճամբաներուն անկիւնէն, կ[...] ժպիտ գծեցինք իրարու. ալ կը բ[...] որքան կեղտերն ամբարեցինք։ Ըսէ՛, [...] բան ստիպեց քեզ, որ զիս քու [...] բուրդ յաջորդ ձուլես. ըսէ՛...

— Թո՛յլ տուր, զաւակս, որ [...] քու չարութիւնդ։ Թո՛յլ տուր, որդիս, սիրեմ քու միամիտ հարցումները, [ինչ] առնինք, ծունկիս վրայ նստած, [...] ցուցիր անգամ մը։

— «Հայրի՛կ, Աստուած հա՞յ է, [...] Թուրք» ու ես նայեցայ քեզի [...] տուած աչքերով։ Զաւակս, ես ալ հայր, եւ դուն ալ պիտի ըլլաս [...] ճամբան ոչ ծայր ունի ոչ սկիզբ։ միայն հանգրուաններ։ Արդ, դուն հօրը շարունակութիւնը, մի տրտն[ջեր] ինչպէս ես չտրտնջացի։ Ահա, առ [...] եւ գնա թափով, ժպիտը դէմքիդ, ձախ ողջոյն տալով։

... Եւ անոնք, դեռ կը քալեն [...] սին։ Մինչ մշուշն ետ եկաւ նորէն, [...] խի թանձր ամպերով ու տարաւ զ[...] իմ աչքէն հեռո՛ւ, հեռու հորիզոնի լիքներու վետվետումներու վրայ։

Մութ է, մո՛ւթ...

Ռ. ՌԱԶՄՈՒՆԻ

...ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱ

«Լը Սուառ»ի մէջ փօլ Լուի կը ...գրէ ֆրանսայի անգործութեան ...ագնապին մասին:

— Պիտի դիտնա՞նք երբեք ճըշ...րտութիւնը տագնապին մասին: ...Թուի թէ մեր պաշտօնական վի...ակագրութիւնները սահմանուած են ...իայն հանրութիւնը խաբելու: Իսկ ...իճակագրութիւնները, այն վիճակագրութիւ...րը զորս սէնտիքաները պարտա...ր էին պատրաստելու աշխատա...րներու օգտին իսկ համար, գոյու...իւն չունին: Ամէնէն ճշգրտաժան ...նահատումները կուտան 1 միլիոն ...րիւ անգործներու եւ 3 միլիոն կէս...նգործներու գումար մը, բայց ...էտք չէ մոռնալ թէ տագնապը տա...ւին իր լրումին չէ հասած, եւ ...ր ըստ օրէ կը սպառնայ աւելնալ, ...անի օտար շուկաները կը սեղ...ւին ընդհանուր եւ ուժեղ պաշտ...անողական քաղաքականութեան ...ը ճնշումին տակ:

Անշուշտ ամբողջ հանրութիւնը ...ն չի նշմարեր տագնապին ծան...ւթիւնը: Ինչպէս կ'ըսէին 1914ին, ...է պատերազմը կարճ պիտի տեւէ, ...յնպէս՝ այսօր կը կրկնեն.— Ֆրան...ա առանձնաշնորհեալ է:

Այսքան լաւատեսութիւն դէպի ...ակութիւն կ'երթայ եւ գրգռու...եան տեղի կուտայ: Խնայելու հա...ար վարչաձեւի մը, զովեստը հիւ...ելու համար կառավարութեան մը, ...ր միլիառներ մսխեց ուրիշ տեղ, եւ ...ւզեր աղբիւրներ գտնել անգործ...երուն համար, կը յայտարարեն թէ ...րանսա չի ճանչնար մեծ թշուա...ութիւնը որ կը ճնշէ Գերմանիան, ...նգլիան, Ամերիկան: Մինչեւ ե՞րբ ...պիտի համարձակին պաշտպանել ...մտեն տեսութիւն մը: Թշուառու...թիւնը թերեւս քիչ մը ուշ եկաւ, ...րովհետեւ այս երկրին ճարտարա...րծական կարողութիւնը աւելի ...ր է քան ուրիշ երկիրներունը, ...ւյց մեր շուրջն է: Զմրան ամիս...երը զարհուրելի են հոս, ինչպէս ...րիշ տեղ աղքատներուն համար: ...ւ այս աղքատները երբեք վստահ ...ն թէ նպաստ մը պիտի ստանան, ...անի որ մեր երկրին մէջ, անգործ...երու օժանդակութիւնը կը դեկա...արուի քմահաճոյքով:

Երբ շրջինք մեր մէկ քանի ճար...արագործական շրջանները, Հիւսիսը ...ինակի համար, ամէն տեղ թշուա...ութեան կը գտնենք, անհանդար...ութիւն եւ զայրոյթ: Բայց դեկա...արներու աչքին՝ ամէն ինչ լաւ ...ընթանայ: Իր վաթսուն միլիառի ...եւմուտքին վրայ, պետութիւնը ...չինչ կը գտնէ տալու պարտադիր ...պաստին: Կ'օգնեն Փօքր-Համա...այնական պետութեանց, Հունգա...իոյ, Ֆրանսական Դրամատան, Անդր...տլանտեան նաւային ընկերութեան ...րովհետեւ տագնապին զոհերն են ...անոնք: Բայց տագնապը ուրիշ զո...եր ալ ունի աւելի շահեկան եւ ...ւազ պատասխանատու: Անոնց հա...ար կը մնայ միայն քիչ մը ժան...ուք դրամ ու տակաւին...

Երբ խօսքն ընէք փոխարինու...թեան եւ հատուցման իրաւունքի, ...եզ կը պատասխանեն.

— Անգլիա եւ Գերմանիա այդ ...րծին մէջ փճացան:

Եթէ տնտեսական անկարգու...թիւնը եռկարի եւ ծանրանայ վստա՞հ ...ն որ վաղը ուրիշներ ալ պիտի ...նուսափին փճացումէ, անգործները ...դիպուածին յանձնելով...

Բայց, պիտի ըսեն կարծրացած ...պահպանողականները, դարմանը ...կայ.— Սեղմենք օրավարձքերը ինչ...պէս Անգլիան եւ Գերմանիան ըրին:

Հետաքրքրական է: Այս երկիր...ներու օրինակը որ գէշ է առաջին ...պարագային, լաւ կը նկատուի երկ...րորդին մէջ: Դժբախտաբար օրա...վարձքերու սեղմումները ոչ անգլիա...կան ճարտարարուեստը փրկեցին, ...ոչ ալ գերմանականը: Եթէ աշխարհ ...անգործ է, եթէ ժողովրդական հսկայ ...զանգուածներ զուրկ են գոյութեան ...միջոցներէ, պատճառն այն չէ որ ...ապրուստը շատ ծանր է. պատճառն ...այն է որ հարիւր միլիոնաւոր այրեր ...եւ կիներ այլեւս չեն կրնար սպա...ռել: Երեւակայեցէք որ վաղը, Ֆրան...սայի մէջ, օրավարձքերը նուազին ...հարիւրին 10 եւ գիները իջնան ...նոյնքան (չըլլալիք ենթադրութիւն) ...կացութիւնը պիտի մնայ ինչ որ էր:

Նկատի ունենալ օտար շուկանե...րը այլեւս պատրանք է: Ամէն մէկ ...երկիր պատնէշ կը կանգնէ միւսնե...րուն դէմ: Անգլիա կը վերադառնայ ...ծայրայեղ պաշտպանողականութեան

Պելճիքա եւ Իտալիա կը բարձրացնեն իրենց սակերը, Ֆրանսա կը կիրարկէ չափացոյցի դրութիւնը, որ ինքն իր մէջ սեղմուած, կը յանգի արգելականութեան: Ո՞ւր Եւրոպայի տնտեսական միութիւնը, որուն խօսքը կ'ընէին հանդիսաւոր կերպով: Երբեք պետութիւններն այսքան չէին կանգնած դէմ առ դէմ, թշնամական մեկուսացումով մը:

Պ. Լավալ ըսաւ թէ աշխարհը կ'անցընէ Չղջապատութեան տագնապ մը: Միայն Չղջապատութի՛ւն: Տնտեսական դրութիւնը ամէն տեղ կը փլի իր ներքին հակադրութիւններու ծանրութեան տակ: Անգործութեան տագնապը, որ որեւէ կապ չունի անհատներու ֆիզիքական վիճակին հետ, անոր դասապարտութիւնն է: Եթէ նախարարապետը չզոհանար իր մեծամասնութեան կոյր հաւանութեամբը, այսքան թեթեւ խօսքեր չպիտի ընէր, որոնք կը հաստատեն ծանր իրականութեան կատարեալ անգիտութիւնը:

Ցորենի արտադրութիւնը եւ սպառումը

Ցորենի գերարտադրութեան եւ սպառման մասին, ընկերվարական «Փօփիւլէռ»ը կը գրէ.— Երկու գլխաւոր տարրեր կան զոր պէտք է նկատի ունենալ, գնահատելու համար կարեւորութիւնը տագնապին, որ հարուածած է արմտիքը առհասարակ եւ մասնաւորաբար ցորենը: Մէկ կողմէ անհրաժեշտ բաղդատութիւնը բնակչութեան թիւի յաւելման եւ ցորենի արտադրութեան յաւելման. միւս կողմէ, մարդ գլուխ ցորենի սպառման վիճակը:

«Որքան ալ նշանակելի ըլլայ, կը յայտարարեն մասնագէտները, սպառումի տրամադրուած քանակին աճումը, չպիտի բաւէր բացատրելու տագնապին ծանրութիւնը: Պէտք է հաշուի առնել խնդրանքի նուազումը»:

1919էն 1930 ցորենի արտադրութիւնը աշխարհի մէջ աւելցած է հարիւրին 18 համեմատութեամբ, մինչ ամբողջ բնակչութիւնըոր անկատար կերպով մարդահամարի են. թարկուած է 1,317 միլիոնէն, 1930ին կ'անցնէր 1506 միլիոնի, ըսել է հարիւրին 14ի յաւելում մը:

Այս պարզա արբերութիւնն իրօք, չի՞ տար աս ՛ւային բացատրութիւնը:

— Բայց եթէ, Եւրոպան նկատի ունենանք առանձին, կացութիւնը կը սկսի աւելի պարզուիլ:

1913ին, առանց հաշուելու Ռուսիան եւ Թուրքիան, Եւրոպայի բնակչութեան թիւն էր 346,279,000: 1925ին 373 միլիոն էր, հարիւրին 7,7 աճում մը, մինչ ամբողջ աշխարհի ցորենի յաւելումը կը ներկայացնէր հարիւրին 18ի յաւելում մը:

Եւ այս տարբերութիւնը որ արդէն նշանակելի է, շատ աւելի զգալի կը դառնայ, եթէ հաշուի առնենք թէ Եւրոպան որ մէկ հինգերորդը չի ներկայացներ աշխարհի ամբողջ բնակչութեան, մինակը կը սպառէ մնացեալ բոլոր երկիրներուն կրկինը ճիշդ 428 միլիոն կենդինար տեղական 828 միլիոն կենդինար սպառման վրայ:

Եւ ահա, ամէնէն աւելի հաց սպառող այս Եւրոպային մէջ է, որ ցորենի սպառումը կը նուազի մարդ գլուխ:

Կարելի կ'ըլլայ ուրեմն այս կացութեան զարհուրելի հետեւանքները չափել:

Արմտիքի շուկան ամէն տեղ խճողուած է: Տրամադրելի մթերքները կը շատնան:

Խորհրդակցութիւն մը

Անգլիոյ նաւային ընկերութիւններու նախաձեռնութեամբ, որոշուած է խորհրդակցութիւն մը կատարել Փարիզի մէջ, ուսումնասիրելու համար նաւային ընկերութեանց մրցակցութեան վերացումը եւ նաւագնացութեան ուժ տալու միջոցները:

Օրակարգի վրայ պիտի դրուին հետեւեալ գլխաւոր նիւթերը.— Հին շոգենաւերու քանդում, ծովային առեւտուրի բարեկարգում, այնպէս որ կարելի ըլլայ բանուոր պահել, ապահովել եւ ջնջել զանազան ազգերու միջեւ գոյութիւն ունեցող մըրցակցութիւնը, նոր շինութեանց սահմանափակում:

"ՄՄԱՔՍԱՆԵՆԳՈՒԹԵԱՆ ԵՐԿՈՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲՈՅՆԵՐ ԵԻՍ,,

Միլլիյէթ կը շարունակէ իր «յայտնութիւնները», Սուրիոյ մաքսանենգութեան բոյներու մասին: Ստորեւ վերջին յօդուածը.—

— Մաքսանենգութեան բազմաթիւ բոյներ կը տարածուին սահմանի հարաւակողմը, Ճարապլուսէն մինչեւ Ճէզիրէ: Այս ընդարձակ շրջանակին մէջ, 9308 հոգինոց հայ բնակչութեան մը համար 2327 տուներ շինուած են: Հայկական խանութները բարգաւաճ են եւ անոնց տէրերը հարստութիւն դիզած են:

Ազազէն վերջ, Ճարապլուսը մեր հարաւային սահմանին վրայ հաստատուած մաքսանենգութեան ամենակարեւոր մասնաճիւղն է: Թրքական Ճարապլուսը փոքրիկ գիւղաքաղաք մըն է երկաթուղագծին վրայ: Անոր դէմ Սուրիոյ հողին վրայ կը գտնուի հայկական Ճարապլուսը: Դեռ 1924ին 5 տնակէ բաղկացած այս գիւղը այսօր 289 տուն ունի եւ առեւտուրի կարեւոր կեդրոն մըն է: Միայն մաքսանենգութեան համար շինուած աւան մը չէ, այլ զուարճութեան վայր մը սահմանային պահակներուն համար:

Ահաւասիկ Ճարապլուսի մէջ հաստատուած կարգ մը հայ մաքսանենգներու անունները, Պէնգինի «մասնագէտ» Լեւոն, սիկարէթի թուղթի, լուցկիի եւ արուեստական մետաքսի համար Գարա Մարտիկ, փերեզակ Ճօրճ, իսկ հին հագուստի համար Մկրտիչ եւ Օհաննէս:

Մաքսանենգութեան յատկացուած ապրանքները միակ մթերանոցի մը մէջ գետեղուած են: Շուկան 300 խանութ ունի: Մալաթիոյ երկաթուղագիծը սակայն որ վերջերս բացուեցաւ, մեծ հարուած տուաւ Ճարապլուսի մաքսանենգութեան առեւտուրին:

Ատեն մը մաքսանենգուած ապրանքները կը փոխադրուէին Մալաթիա, Ճարապլուս-Նիսիպին-Պէհեսնի ճամբով: Սակայն հարաւային մեր սահմաններուն վրայ շինուած երկաթուղիները թումբ կեցան մաքսանենգութեան եւ գաւազրութեան դէմ:

Մաքսանենգութեան երկրորդ կարեւոր բոյն մըն է Արապ Փունար:

Քանի մը տարի առաջ, 20ի չափ տուներէ բաղկացած գիւղակը այսօր 220 տունէ կը բաղկանայ, բոլորովին հայ բնակչութեամբ: Այստեղ հաստատուած 9 մթերանոցները մաքսանենգուած ապրանքները կը ղրկեն Ուրֆա, Սէվէրէկ եւ Էլ Ազիզ: Խոշոր շուկայ մը ունի 160 խանութով:

Արապ Փունար շաբաթը 15 վակոն մաքսանենգուած ապրանք կը սպառէ: Սուրուճցի հայ մըն է Օհաննէս Թաշճեան, որ առաջին անգամ մաքսանենգութեան ոկսաւ այստեղ: Այս «Դաշնակ»ը շուտով շուրջը հաւաքեց ուրիշ կուսակիցներ, մեծ թափ տալու համար այս առեւտուրին, որ խոշոր շահեր կ'ապահովէ:

Հրապուրուած այս շահերէն, ուրիշ Հայեր ալ ինչպէս Դանիէլ Եուսուֆեան, Վահան Քէօսէեան Մա՞թոսեանի գործակալը, Օհաննէս, Տավուտ Ասլանեան, Եղիա, Կարապետ Արուս, Արմենակ Ակօբ, Մելքոն եւ հրեայ Ազիզ մեծ գործունէութեան լծուեցան:

Սարայփունարի ենթակայ մաս՞նաճիւղերն են Թէլհաճի եւ Արսլանթաղի գիւղերը: Մելէք Ահմէտ, Հաժ Պօվան Թէլհաճիի մէջ, իսկ Հաջօ, Արսլանթաշիի մէջ, տխրահռչակ միջնորդներն են հայ մաքսանենգներուն:

Ասոնք մաքսանենգուած ապրանքները փոխադրել կուտան մեր նահանգներուն մէջ, շնորհիւ իրենց ազգականներուն, որոնք մեր հողին վրայ կը բնակին: Սարայփունարի կայարանին հրապարակը ողողուած է ցորենով: Սուրիա պէտք ունի ցորենի եւ ալիւրի. Թրքական արտադրութիւնները չեն կրնար հոն տեղ գտնել, որովհետեւ ֆրանսական վարչութեան ներքեւ գտնուող հարաւային երկաթուղին, խիստ բարձր սակագին կը պահանջէ Թրքական ապրանքներուն համար.

Ասկէ զատ Սուրիա բարձր սակագին մը նշանակած է Թրքական ապրանքներուն համար եւ մեծ արգելք մըն է մեր արտածումներուն ծաւալման համար: Այս միակ պատճառով է որ Սուրիա ստիպուած է սպառել ամերիկեան ցորենը, մինչ իրենց դրացի Թուրքիոյ շտեմարանները ցորենով լի են:

Կեանքը Միլանի մէջ

ՄԻԼԱՆ, 27 դեկտ. (սեփ. Թղթ.).

Այսօր տեղի ունեցաւ գաղութիս ազգային Մարմնին տարեկան ընդհ. ժողովը, նախագահութեամբ Հ. Ց. վրդ. Մարգարեանի:

Եղած համարատուութենէն իմացանք որ Ազգ. Մարմինը, իր տրամադրութեան տակ եղած համեստ միջոցներով ունեցած է օգտակար գործունէութիւն մը: Նիւթապէս օգնած է կարօտ հայրենակիցներու, զբաղած է անցագրային խնդիրներով, իր ծանօթութիւնը տուած է հանդէսներու կազմակերպման, եւ ի հարկին ներկայացուցած է Իտալիոյ հայութիւնը իտալական իշխանութիւններու մօտ: Համարատուութենէն յետոյ, միաձայնութեամբ վերընտրուեցաւ նախկին վարչութիւնը:

Ժողովի ընթացքին մասնաւորապէս խօսակցութեան նիւթ եղաւ, Ուսանողական Մխութեան գրադարանին ապագան: Որոշուեցաւ պաշտօնական դիմում կատարել Մխիթարեան Միաբանութեան, որպէսզի չզլանայ իր աջակցութիւնը բոլոր անոնց որ կը պայքարին այլասերումի վտանգին դէմ: Գրադարանը այսօր կը պարունակէ 1200 հատորներ, հայ գրականութեան լաւագոյն գործերէն, բացի բազմաթիւ հանդէսներէ եւ օրաթերթերէ: Գրադարանէն կ'օգտուին, ուսանողութիւնը եւ գաղութին երիտասարդութիւնը:

Կրկին անգամ ցաւով պիտի արձանագրենք, որ ընդ. ժողովին ներկայ էին միայն 13 հոգի: Գաղութին մեծամասնութիւնը այս անգամ ալ փայլեցաւ իր աններելի անտարբերութեամբ: Զգիտենք թէ ե՞րբ մեր հայրենակիցները պիտի ըմբռնեն որ աժան հայրենասիրութեան ժամանակները անցած են: Հայրենասիրութիւնը կը պահանջէ, զոհողութիւն, անաղմուկ աշխատանք եւ լրջութիւն: Տարրական պարտականութիւններ, որոնց գիտակցութիւնը կը պակսի մեծամասնութեան: Սրահները կը լեցուին, երբ միայն Ներկայացում եւ կամ թէյասեղան կը տրուի:

Ազգային մարմինը իր գործունէութեան համար պէտք ունի եւ նիւթական միջոցներու, արդ այս միջոցները կը հայթայթեն միայն քանի մը հայրենակիցներ, որովհետեւ մեծամասնութիւնը վայելելով հանդերձ վերոյիշեալ մարմնին ընծայած բարիքները, խուլ կը մնայ ամէն հրաւէրի երբ կը պահանջուի ամենաչնչին նիւթական զոհողութիւն մը:

Ահաւասիկ մեր գաղութին պարտքերը Զգիտեմ ինչ յոյսերով կարելի է նայիլ ապագային:

Ա. Ս.

Կուսակցական կեանք

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՎԱԼԱՆՍ, 29 ԴԵԿՏ (Սեփ. Թղթ.)

Կ. Կ.ի ներկայացուցիչ ընկ. Վ. Շուշանեան չորս օր Վալանս մնաց եւ չորս օրուան ընթացքին ունեցանք երկու ընկերական ժողով եւ երկու ալ ընկերահամակրական դասախօսական ժողով: Առաջին դասախօսութիւնը հաղորդած էի արդէն: Երկրորդ դասախօսութեան (դեկտ. 23) սրահը նորէն լեցուն էր համակիր եւ չէզոք երիտասարդներով: Նիւթն էր՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան դերը գաղութներուն մէջ:

Ընկերը բազմաթիւ փաստերով հաստատեց թէ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն է նեցուկը թշուառ ու հալածական ժողովուրդին: Այս առթիւ հինգ երիտասարդներ դիմում կատարեցին Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերը մտնելու համար: Երեքի մասին արդէն քննութիւն կատարուած ըլլալով, տեղի ունեցաւ ուխտը, իսկ երկուքին ընդունելութիւնը առայժմ յետաձգուեցաւ, որպէսզի Շրջ. Կոմիտէն քննութիւն կատարէ: Հ. Յ. Դաշնակցութեան պատանեկան միութիւն մը կազմելու ձեռնարկն ալ յաջողած է: Մօտ 20 պատանիներ արձանագրուած են: Ընկ. Շուշանեան մեկնեցաւ Գրընոպլը: Վերադարձին պիտի կատարէ քանի պատանիներու ընդունելութիւնը:

«Մեր Ուղի»ները թող իրար մըխիթարեն «հրաժարական»ներով եւ կեղծ հեռագիրներով, ինչպէս ըրած էր յիմար հայրենակիցս, յանուն Հապուէի Հայր. Միութեան ողջոյն ուղղելով Նոյմ. 29ի առթիւ, մինչդեռ այդ Միութիւնը բացարձակապէս չէզոք է:

Ն. ԹԻՊՈՅԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐՈՒԻ ՄԷՋ

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻ, 28 դեկտ. (Սեփ. Թղթ.).— Տնտեսական տագնապը հոս եւս ծայր տուած է: Ցարդ ունինք 50-60 անգործ Հայեր՝ մաս մըն ալ շաբաթական 32-40 ժամ աշխատողներ: Բաղդատմամբ ուրիշ տեղերու՝ ներկայիս հոս մարդ չեն արձակեր: Եթէ նոր օրէնքը կիրարկուի՝ մեծ դժբախտութեան պիտի հանդիպինք, որովհետեւ աշխատաւորները մեծ մասամբ օտարականներ են: Հաւատանք թէ ազգ. մարմինները գոնէ այս կէտի շուրջ պիտի ուզեն գործակցիլ հաւաքա՞բար դիմում կատարել ուր որ անկէ, որպէսզի Հայերը իբր օտարականներ չնկատուին:

«Յառաջ»ի արծարծած գաղափարը— իբրօգնութեան սնտուկի մը հաստատումը — ընդունելութիւն գտած է ժողովուրդի մեծամասնութեան կողմէ: Կ'իմանամ թէ Ազգ. Միութիւնը նախաձեռնարկ պիտի ըլլայ խորհրդակցութեան հրաւիրելու բոլոր կազմակերպութիւնները եւ միւս Միութիւնները: Կը մաղթենք որ ամէն մարդ զգայ ձեռնարկի կարեւորութիւնը եւ սրտով փարի այդ գործին:

— Ազգ. Միութիւնը ծնած առթիւ դպրոցական հանդէս մը սարքած էր, որ տեղի ունեցաւ դեկտ. 27ին, Օթէլ տը Ֆրանսի սրահը: Գրեթէ ամբողջ գաղութը ներկայ էր, այնպէս որ սրահը փոքր կուգար եւ ժողովուրդի մեծ մասը յարակից սենեակներու եւ պատուհաններու մէջ ոտքի վրայ մնաց: Բեմին երկու կողմէն կը ծածանէին հայկական եւ ֆրանսական եռագոյնները: Նախագահ Պ. Մանուկ Վարդանեան հանդէսը բացաւ «Մեր Հայրենիք»ով որ երգուեցաւ փոքրիկներու կողմէ: 50ի չափ փոքրիկներ ըրին արտասանութիւններ, երգեր եւ հայկական պարեր: Այն տղաքը որոնց տարիքն է 5-10, երէկ ոչ մէկ բառ գիտէին հայերէն, բայց այսօր կը ներկայանան բեմի վրայ, յաջողապէս կատարելու իրենց դերերը:

Կազանդի ծառը վառելու համար աճուրդի դնելով բարձրացաւ 209 ֆրանքի եւ վառեց Պ. Ս. Թուրքմանեան իր կողմէ եւս նուիրելով 10 ֆրանք:

— Գնահատելի է ներկայ Ազգ. Միութեան գործունէութիւնը, որուն շնորհիւ ստեղծուած է ազգային մթնոլորտ մը:

Ազգային Միութեան քարտուղար Պ. Գէորգ Գարիպեան գրաւոր կարդաց մէկ տարուան նիւթական եւ բարոյական գործունէութեան տեղեկագիրը, եւ շնորհակալութիւն յայտնեց հանդիսականներուն որ իրենց աջակցութիւնը չեն զլանար:

Կը փափաքինք որ յառաջիկային աւելի եռանդով շարունակեն իրենց գործունէութիւնը մանաւանդ աւելի ուժ տան դպրոցին՝ որ պիտի ըլլայ մեր գոյութեան միակ գրաւականը այս օտար ափերուն վրայ:

Առանձնապէս գնահատելի է Տիկին Զապէլ Գարիպեանը, որ երկու երեք ամիս սիրայօժար ամէն երեկոյ դպրոց այցելելով, պատրաստեց փոքրիկները սոյն գեղեցիկ հանդէսին: Փոքրիկներու կողմէ «Բամ Փորոտան»ով փակուեցաւ հանդէսը, եւ ներկաները մեկնեցան լաւագոյն յոյսերով եւ գոհ սրտով:

Խ. Արախչինեան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մուրատի Սղահանդէսի Յանձնախումբը եւ Դավրայի, Բագրատունիի եւ Կովտունի Հայր. Միութիւնները իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն քաղաքական կուսակցութեանց, ազգային կազմակերպութեանց, Մեսրոպ քահանային, Պ. Պ.Ա. Ահարոնեանի, Միք. Վարանդեանի, Յառաջի, Նոր Երկիրի, Կավռօշի խմբագրութեան, ինչպէս նաեւ գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը բերող Տիկին Թէրզիի, Տիկին Լ. Գեւոնեանի, Օր. Ճամպազի, Պ. Նաւասարդեանի, «Սիփան» երգչախումբին, Փրովիտէնսի Կովտունի Վերաշինաց Միութեան Պատգամաւորական Ժողովին, Մարսէյլի Խօրսանայի Վերաշինաց Միութեան, Եօզկատի Հայր. Միութեան եւ բոլոր հայրենակիցներու եւ Միութեանց որ իրենց մասնակցութիւնը բերին թէ նոյն Սգահանդէսին եւ թէ այդ առթիւ Անդրանիկի գերեզմանին վրայ կատարուած յարգանքին:

Մ. Ս. կազմակերպիչ յանձնախումբ

ԾԱՆՕԹ.— Անդրանիկի գերեզմանին վրայ ծաղկեպսակ դրած էր Կազմ. Յանձնախումբը մասնակցութեամբ երեք Հայրենակցական Միութեանց:

ԳՈՐԾԱՒՈՐՆԵՐԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

Բոլշեւիկեան «Փրաւտա» թերթը կը հրատարակէ բուռն յօդուած մը ընդդէմ պրոլետ գրողներու խմբակի մը, որ ղրկուած էր Թուլթի գործարանները, այնտեղ ուսումնասիրելու համար արտադրութեան եւ գործաւորներու աշխատանքի պայմանները:

Այս խմբակին ուսումնասիրութիւնը եւ դիտողութիւնները ամփոփուելով հրատարակուած են մասնաւոր հատորով, ուր խիստ կերպով քննադատուած են գործաւորներու սնունդի եւ բնակութեան պայմանները:

Հակառակ ասոր սակայն, գործաւորները խղճմտութեամբ կը կատարեն իրենց աշխատանքը:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

Ա.— «Յառաջ»ը տրամադրելի տեղ ունի ո՛ր եւ է հանրային շարժումի համար, կը բաւէ որ չհակասեն իր ուղղութեան եւ այս սարացիր ժողովուրդի շահերուն:

Բ.— Մասնաւոր գուրգուրանքով տեղ կուտանք «Ձայներ Գաւառ»էն բաժնին: Կը խնդրուի գրել ԱՄՓՈՓ եւ ՓԱՍՏԱՑԻ: Այս բաժինը կապ չունի ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՆ եւ ՓԻԼԻՍՈՓԱՅՈՒԹԵԱՆ հետ: Եւ կը խնդրուի գրել ՄԱՔՈՒՐ, սրբագրութեան հոգը ձգելով խմբագրին:

Գ.— Ժողովներու, հանդէսներու, երեկոյթներու, մրցումներու նկարագրութիւնները նկատի չեն առնուիր՝ 1.— Եթէ գրողը անծանօթ է խմբագրութեան: 2.— Եթէ ներկայացումէն երեք օր անցած է Փարիզի եւ մէկ շաբաթ՝ գաւառի համար:

Դ.— Ո՛ր եւ է գրութիւն, գիտողութիւն, քննադատութիւն նկատի չառնուիր, եթէ հեղինակին անունը յայտնի չէ խմբագրութեան: Ամբաստանութեանց պարագային, պայման էոր գրողը իր ստորագրութեամբ երեւայ թերթին մէջ:

Ե.— Կը խնդրուի կարելի եղածին չափ կարճ գրել զանազան կոչեր, հրաւէրներ եւայլն.:

Զ.— Մեր թղթակիցներուն, եւ բոլոր իրազեկ եւ սրտցաւ հայրենակիցներուն կը յանձնարարուի մասնաւորապէս հետաքրքրուիլ տնտեսական տագնապի եւ գործազրկութեան երեւոյթներով, առանց աւելորդ խորհրդածութեանց:

Է.— Բացառիկ դէպքերու մէջ, խմբագրութիւնը կը հոգայ հեռագրի ծախքերը:

ՎԱՐՉԱԿԱՆ

Ա.— Ցերեկուան ժամը 12էն յետոյ հասած ազդերը կը մնան յաջորդ համարին:

Բ.— Նկատի չեն առնուիր ինչպէս անստորագիր յօդուածները, նոյնպէս այն ազդերը որ պաշտօնական հանգամանք չունին:

Գ.— Բոլոր հանրօգուտ հաստատութեանց ազդերը կը հրատարակենք ձրի, իբրեւ «Ցուցատախտ», միայն մէկ անգամ: (Բացի Հ. Յ. Դաշնակցութեան ազդերէն): Մէկ անգամէ աւելի եւ իրենց ուզած չափով ծանուցումներու համար պէտք է պայմանաւորուիլ վարչութեան հետ: (Բացառութիւնները կախում ունին վարչութեան հայեցողութենէն):

Դ.— Վարչութիւնը պատասխանատու չէ այն ազդերուն համար, որոնք ուշ կը հասնին, կամ հրատարակութեան կը ղրկուին առանց տեղն ու ժամանակը (հանդէս, երեկոյթ, ժողով) որոշելու:

Ե.— Վարչութիւնը պատասխանատու չէ այն ազդերուն համար որ կը խաչաձեւեն իրար:

Զ.— «Կը փնտռուի» մէկ անգամը կը հրատարակուի հինգ ֆրանքի: Երեք անգամէ աւելիի համար՝ պէտք է պայմանաւորուիլ վարչութեան հետ:

հանրներ, զոր որեւէ քաղաքական կազմակերպութիւն մը կը ջանայ պաշտպանել ապօրէն արարքներու սպառնալիքով»։ Ու յայտնելէ վերջ թէ իր վերջին հրամանագրերու մասին Կանտի ինքը կամ հնդիկ խորհուրդը չեն կրնար դատաւոր ըլլալ, փոխարքան կը մերժէ ընդունիլ Կանտիի հետ տեսակցութիւն մը, քանի որ «քաղաքացիական անհնազանդութեան պայքարի վերսկսման սպառնալիքին տակ տեղի ունեցած տեսակցութենէ մը» որեւէ արդիւնք չի կրնար

Ռազմական հնգամեայ ծրագիր

Գերմանական թերթ մը կը յայտնէ թէ խորհրդային կառավարութիւնը մշակած է ռազմական հնգամեայ ծրագիր մը, հետեւողութեամբ տնտեսական հնգամեայ ծրագրին գործադրուելու որ վրայ է։

Այս ծրագիրը կը նախատեսէ կարմիր բանակի զօրացումը եւ ազգային պաշտպանութեան յատուկ արտադրութեանց համար բանող գործարաններու զօրացումն ու ընդարձակումը:

Այս գործարանները պիտի կեդրոնանան Ուրալի եւ Վոլկայի շրջաններուն մէջ:

Գալով Կարմիր բանակին, պիտի զօրացուի հրասայլերով, արհեստագիտական եւ քիմիական կազերով։ Այս նպատակով ալ, ամէն մէկ զօրաբաժնի վրայ պիտի աւելնայ վաշտ մը եւս: Գործօն բանակին թիւը պիտի ըլլայ մէկ միլիոն, պահեստի բանակինը՝ հինգ կամ 6 միլիոն։ Բանակի պարենաւորումը ապահովելու համար, ծրագրուած է ուտեստի մեծ քանակութեանց մթերումը։

Գործազրկութեան նպաստը կ'աւելնայ

Յունուար 1էն գործադրութեան մտաւ օրէնք մը որով կ'աւելնայ պետական մասնակցութիւնը անգործութեան նպաստի գումարներուն։ (Ֆրանսայի մէջ կեդրոնական սնտուկ չկայ գործազուրկներու օգնութեան համար)։

Մինչեւ հիմա պետութիւնը կը վճարէր նպաստին կէսը միայն: Նոր օրէնքով, մասնակցութեան չափը կ'աւելնայ համաձայն իւրաքանչիւր շրջանի գործազրկութեան աստիճանին։ Ուր որ անգործներու թիւը բնակչութեան մէկ առ հարիւրը չանցնիր, պետութեան մասնակցութիւնը պիտի ըլլայ 60 առ հարիւր։ Եւ համեմատաբար մասնակցութիւնը պիտի աւելնայ որքան աւելի ըլլայ անգործներուն թիւը։ Նոր օրէնքին տրամադրութեամբ, պետութիւնը պիտի վճարէ 70, 80 եւ վերջապէս 90 առ հարիւր, երբ անգործութեան համեմատութիւնը բարձրանայ հարիւրին 2ի, 3ի եւ աւելիի։

Նպաստընկալ գործազուրկներու շաբաթական ցուցակն է 147,000, ինչ որ կը նշանակէ 16,000ի յաւելում։

Մեծ արդիւնքներ կը սպասուին հանրօգուտ շինութիւններէն։ Այս տարուան համար յատկացուած է 24 միլիոն ստերլին։ Աշխատանքի նախարարութեան հաշուով, կարելի պիտի ըլլայ շինութեանց շնորհիւ գործ ճարել 250 հազար բանուորներու։ Վարչապետը հեռագրեց գաւառները որպէսզի անյապաղ գործի ձեռնարկեն։

Գերման համայնավարները եւ Հինտէնպուրկի ճառը

Տարեգլխու առթիւ, Գերմանիոյ հանրապետութեան նախագահը Հինտէնպուրկ, ճառով մը խրախուսեր էր իր ժողովուրդը տոկալու զոհողութեանց, որոնց ենթարկուած է համաձայն Պրիւնինկի հրամանագրերուն եւ ընդհանուր ակնարկ մը նետեր էր Գերմանիոյ ներքին եւ արտաքին կացութեան վրայ, ու յիշեր էր գերմանական պահանջները՝ յաղթական պետութիւններէն։ Ճառը՝ անթելով հաղորդուեր էր երկրին ամէն կողմերը։ Սակայն համայնավարները՝ յաջողեր էին թելերուն վրայ կատարուած փոփոխութեամբ մը խանգարել Հինտէնպուրկի ճառը եւ ունկնդիրներուն՝ անոր տեղ լսեցնել իրենց բողոքի, պախարակումի եւ ըմբոստացման հրաւէրի խօսքերը։

Կասկածի վրայ ձերբակալուած են երկու գերման զինուորներ։

Գերման բնագէտ մը յաջողած է համայնաւարական ճառը քաշել սկաւառակի վրայ, ինչ որ կը կարծուի, մեծապէս պիտի նպաստէ արդիւնաւոր քննութիւն մը կատարելու։ Ատով յայտնի եղած է թէ նախապէս պատրաստուած ճառով մը, համայնավարները բողոքած են օրավարձքերու եւ թոշակներու նուազման դէմ եւ պահանջած են խորհրդային տիրակալութեան մը հաստատումը Գերմանիոյ մէջ։

Տիկ. ՍՈՒՐԱԲԵԱՆ «ԱՍԻԱ» դերին մէջ

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)

Le Gérant H. STEPHAN

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Հայոց դահիճը կը պատմէ

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան գործերը

10.— ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ՀՐԱԺԱՐԱԿԱՆԸ

Արդարեւ այդ շրջանին, այդպիսի Պալատի մը, այդպիսի խորհուրդի մը մէջ, վերջապէս քափիթիւլասիոններու ծանօթ փորձանքներուն պահուն նետուելիք գաղափար չէր Ապտիւլհամիտիկարծիքը: Արդէն Աբրահամ փաշա մէկն էր Պալատին երախտաւորեալներէն։ Ապտիւլ Համիտ եւս շատ կը սիրէր զայն։

Գնաց տեսակցեցաւ Կրօն.ու Խառն ժողովի անդամներուն, ինչպէս նաեւ հայ երեւելիներուն հետ։ Նոյնիսկ հայ հարուստներէն եւ վաճառականներէն ոմանք, Պատրիարքին հրաժարման մասին, իրենց կարգին դիմում մը ըրին Խառն ժողովին։ Եւ սակայն Խառն ժողովը մերժեց այդ դիմումը։ Ինչո՞ւ չմերժէր։ Չէ՞ որ կոմիտէճիներ էին բոլորը, գլխէն մինչեւ ոտքը, Պատրիարքէն սկսեալ Կրօնական ու Խառն ժողովներուն բոլոր անդամները։

Այդ շրջանին անգլիական ծանօթ օրաթերթերն իսկ, Թայմզ, Տէյլի Քրոնիքլ, գրաղեցան Հայոց Պատրիարքին հրաժարականին հարցով եւ խմբագրականներ գրեցին: Հնչակեան պաշտօնաթերթն ալ, անգլիական թերթերու յօդուածներուն մասին խօսելով, կտրեց չափեց իր ուզած ձեւով: Այլեւս Պատրիարքին հրաժարականի հարցը օրուան նիւթ դարձած էր։

«Հնչակ»ի թիւ 6ին մէջ կը կարդանք.

— «Ինչպէս «Տէյլի Քրոնիքլ» թերթը կը գրէ, Իզզէթի եւ Նազըմի գրգռութեանց պատճառով, Սուլթանը կ'աշխատի հրաժարեցնել Իզմիրլեան Պատրիարքը։ Հայոց երեւելիներէն ոմանք գրաւոր դիմում մը ներկայացուցած են Խառն ժողովին, պահանջելով Պատրիարքին հրաժարումը, սակայն Խառն ժողովը միաձայնութեամբ կը մերժէ։ Հայ վաճառականներէն եւ հարուստներէն ոմանք եւս, դրամ չտալու համար կոմիտէին, համաձայնութիւն յայտներ են դիմումին։ Իզմիրլեան մեղսակի՞ց է Նազըմի։ Իզզէթներուն, Նազըմներուն սիրտը չի՞ ցաւիր երբեք, լսելով ողբն ու կոծը հայրենակիցներուն եւ տեսնելով արիւնը որ թափուեցաւ Եփրատէն մինչեւ Վոսփոր։ Այս մարդիկը դահիճներն են Ըլտըզի սպանդանոցին։ Ամբողջ ազգ մը դէպի գերեզման կը քշեն։ Ի՞նչ օգուտ կրնան ստանալ, եթէ ուրիշ Պատրիարք մը ընտրել տան։

«Իզմիրլեանը չէր, որ պատճառ դարձաւ հայ յեղափոխական կոմիտէներու կազմութեան, այլ միայն Օսմանեան կառավարութեան հայաջինջ քաղաքականութիւնը։ Պատրիարքները ոչ մէկ ազդեցութիւն կամ միջամտութիւն փորձած են։ Միթէ՞ կանգ չառաւ հայ յեղափոխական շարժումը Ներսէսին մահէն յետոյ։

«Իզմիրլեան, հոգեւոր պետի հանգամանքով, արիւնհեղութեան չի փափաքիր, սակայն սիրահար ալ չէ Սուլթանին դրամին ու պատուանշաններուն։ Չի քաջալերեր եւ չի խրախուսեր հայ յեղափոխականները, բայց չի համբուրեր նաեւ Սուլթանին ոտքերը: Ի՞նչ կը սպասուի, եթէ Իզմիրլեան հրաժարի եւ տեղը Սուլթանին ուզած Պատրիարքը նշանակուի։ Աշըքեանները ու Մաքսուտները կրցա՞ն թումբ կանգնել յեղափոխութեան առջեւ։ Պատրիարքի փոփոխութեամբ կարելի չէ փոխել նաեւ հայ ազգին ճակատագիրը, որուն միակ վարիչն է կոմիտէն։ Կը զարմանանք անոնց վրայ, որոնք ուրիշ կերպ կը մտածեն։ Ճիշդ է, որ մեծ կորուստ կրեցինք յեղափոխական շարժումներու ընթացքին։ Ահաւոր վնասներ ունեցանք։ Սակայն դարերէ ի վեր չէի՞նք տառապեր ու տանջուեր։ Հայաստան ե՞րբ հանգիստ օր մը տեսաւ։ Այժմ յոյս մը ունինք, որուն համար կուիւ կը մղենք եւ պիտի շարունակենք պայքարը:

«Հայ յեղափոխականները շատ լաւ գիտեն իրենց հաշիւը։ Շնորհիւ անոնց շարժման, հետզհետէ կը քանդուի եւ աւերակ կը դառնայ Օսմանեան Կայսրութիւնը: Անանկ պետութիւն մը դարձաւ ելմտական, հանրային ապահովութեան եւ արժանապատուութեան տեսակէտով։

«Այսօր ամէն մարդ գիտէ թէ որո՞ւն սադրանքներով ու գրգռութիւններով կորուստի ենթարկուեցան Հայերը։ Մեծ դիւանագէտ մը ըլլալու պէտք չկայ, հասկնալու համար թէ բոլոր այս գրգռութիւնները եւ վնասները տեղի ունեցան Ալէքսանդր Գ.ի եւ Նիքոլա Բ.ի սադրանքով։

«Օսմանեան կառավարութիւնը, որ մտահոգուած է Սասունի դէպքերէն ի վեր, (Սասունի եւ Տալւորիկի արիւնոտ կռիւներուն մասին, որոնք հայ յեղափոխականներուն ամէնէն յուզումնալից դրուագները կը կազմեն, պիտի խօսինք յառաջիկային), այսուհետեւ ոչ մէկ Հայու մազին կրնայ դպչիլ։ Այդ շրջա ին, Ռուսիայէն զատ, ո՞վ կ'օգնէր Սուլթանին։ Այդ դէպքերու ընթացքին ալ Համիտ չապաստանեցա՞ւ Նիքոլայի քղանցքին տակ։ [...]րայի Էմիրին պէս, Իսլամ Խա[...] գիրկը մտաւ օրթոտոքս [...] Սակայն մի՛ մոռնաք, որ ոչ [...] Հայերը, այլ նաեւ Միւսլիմա[...] պիտի բնաջնջուին հիւսիսի [...] ահաւոր ճանկերուն մէջ»։

Ի վերջոյ, հայ երեւելի[...] ճնշումով, Իզմիրլեան պատ[...] հրաժարեցաւ գահէն, սակայն [...] եւ Կրօնական ժողովները մի[...]նութեամբ չընդունեցին հրա[...]կանը։

Ճիշդ այդ օրերուն, Փարի[զ]ի դեսպանէն ստացանք ստիպո[ղ] հեռագիր մը, որ կը տեղեկացն[էր] Զուիցերիայէն ու Անգլիայէն փ[...] հասած են կոմիտէին պետեր[...] երեք օր, գիշեր ցերեկ ժողով[...] մարելով, չափազանց յարմար [...] են ժամանակը՝ յեղափոխութի[ւն] յարուցանելու համար Պոլսոյ [...] նաւորաբար Ղալաթիոյ կող[...] երբ անդին Մակեդոնիոյ եւ Կր[...] հարցը սուր հանգամանք մը [...]ցած է։

(Շա[ր.])

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Gobelins 19-78
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 6 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1932
6 JANVIER 1932

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1769

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄՂՁԱՒԱՆՋԸ

Ըսդհատենք, առ այժմ, մեր խորհրդածութիւնները 1931ի դէպքերու մասին, շօշափելու համար խնդիր մը որ սուր հանգամանք առած է նորէն։

Կ՚ակնարկենք Թուրք մամուլի հակահայ արշաւին, «յաւելեալ եւ ճոխացեալ» տպագրութեամբ։

Երեք խումժանավար թերթեր կը շարունակեն «արթուն պահել» Թուրք հանրային կարծիքը՝ «հայկական դաւադրութեանց» մասին։ «Միլլիյէթ»ը դեռ չլրացուց իր հռչակաւոր շարքը — «Թաչաքճըլըք» (մաքսանենգութիւն), որ ուղղուած է Սուրիոյ հայ գաղթականութեան դէմ, մեծէն մինչեւ փոքրը։ «Եէնի Կիւն» կը շարունակէ թխել երրո՞րդ թէ չորրորդ տպագրութիւնը «Դաշնակ»Հօյբունի» հէքեաթին, որուն մէջ հեթէ հարիւրին 25 հաւատալի տեղեկութիւններ կան — քաղուած՝ հայկական թերթերէ, — Մնացեալ 75 առ 100ը կը ծառայէ ոտքի վրայ քուն բերելու, կամ քրքջալիր խնդալու։

Այսպէս, «Եէնի Կիւն» ալ կը պնդէ որ, քիւրտեւհայ համաժողով մը գումարուեցաւ Փարիզի մէջ։

— «Ժողովին մասնակցեցան, Սուրիոյ քիւրտերուն կողմէ՝ Պէրազայի աշիրէթապետներէն Հիւսնի, քիւրտերուն կողմէ՝ Շէրիֆ փաշա. իսկ Հայերուն կողմէ՝ Խատիսեան, Ահարոնեան (Երեւանի ղեկավարներէն), Փափազեան, Պօղոս Նուպար (փաշա) եւ Բուբէն։

— «Ժողովին մէջ միաձայնութեամբ որոշուեցաւ երկու Հայաստաններ ցիմնել, մէկը՝ Կիլիկիոյ մէջ, միւսն ալ՝ Երեւան։ Իսկ Քիւրտիստանը պիտի ցիմնուէր այս երկու Հայաստաններուն միջեւ, բայց ի՞նչ կերպով եւ որոնցմո՞վ... անորոշ է այդ»։

Կը խնդրենք բաւ համարել այսքանը, որովհետեւ առիթ պիտի ունենանք արտատպելու այս շարքին գլխաւոր մասերն ալ, մեր ընթերցողները լիովին իրազեկ պահելու համար Թրքական ամբողջ անցուդարձին։

Եւ յետոյ, չզարմանանք այսքան անճարակ յերիւրանքներ աեսնելով Թուրք մամուլին մէջ, երբ նոյն անցուդարձը նոյն ձեւերով կը պատմուի նոյնիսկ խորհրդային մամուլին մէջ, Թիֆլիսի «Զարիա Վոստոկա»էն մինչեւ Երեւանի «Խ. Հայաստան»ը։

Ուրիշ առեն ալ բացատրած ենք թէ պատահական չէ այս երեւոյթը, — Թուրքերու արտակարգ հետաքրքրութիւնը՝ հայկական անցուդարձի մասին։ 1931ը մրցանիշը կոտրեց այս տեսակէտէն։ Ամբողջ տարուան ընթացքին, ոչ միայն զանազան յուշեր եւ լուրեր հրատարակուեցան, այլ եւ շարք-շարք յօդուածներ, որոնք միշտ կը շարունակուին, տեսակ եւ ձեւ փոխելով։ Իսկ ինչ որ եղաւ հռչակաւոր «մահափորձ»ին առթիւ, տակաւին թարմ է բոլորին յիշողութեան մէջ։

Թուրքերը, մանաւանդ նորերը ոչինչ կ՚ընեն առանց կանխորոշ նպատակի։ Ամէն անգամ որ կառավարութիւնը ծրագիր մը ունենայ աչքի առջեւ, ընդհանրապէս խօսքը կուտայ Թուրք խմբագիրներուն եւ լրաբերներուն, որոնք դեռ սուլթանական օրերէն վարպետ են դարձած օրուան հովին համաձայն մթնոլորտ պատրաստելու։

Թուրք Ապահովութեան Տեսչութիւնը տարիներէ ի վեր կը հետապնդէր Ճանիկեան-Վիտինեանը։ Թուրք մամուլը օգնութեան հասաւ ճակատագրական պահուն, ելեկտրականացուց մթնոլորտը։ Եւ քսանըչորս ժամ չանցած, կերան Ճանիկեանի գլուխը։ (Այս ձեռնարկին կազմակերպութեան մեղսակից է հայանուն հրէշ մըն ալ, որուն «ցուցակ ծառայութեանց»ը վէպի նիւթ կրնայ դառնալ)։

Էնկիւրի երկար առենէ ի վեր ծուռ կը նայի Սուրիա եւ Լիբանան փախած հայ գաղթականներու տեղաւորման եւ բարգաւաճման։

Եւ ահա զարմանալի հետեւողականութեամբ մը, Թուրք մամուլը նիւթեր կը հաւաքէ, նիւթեր կը հայթայթէ, ի պէտս քաղաքական եւ զինուորական իշխանութեանց։

Ինչ որ կը տեսնենք մասնաւորապէս այս օրերս, չի կարօտիր ոչ մեկնութեան, ոչ ալ մարգարէական մարգանքներու։

Թուրք մամուլը բացէ ի բաց կ՚ըսէ ինչ որ կը մտածեն, ինչ որ կ՚ուզեն, ինչ որ կ՚ուզեն կատարել։

Եւ պարագաներն ալ չափազանց նպաստաւոր են։

Թուրքիան հոգեր չունի Պալքաններէն, երկար առենի համար։ Թուրքեւյոյն բարեկամութիւնը, Թուրքեւպուլկար մերձեցումը, դէպի Էնկիւրի կատարուած երթեւեկները եւ Թուրք վարչապետին ու գործավարներու այցելութիւնները դէպի Եւրոպա, զանազան դաշնագիրներ եւ բանակցութիւններ հանգստացուցած են քէմալապետութիւնը։

Միւս կողմէ, արեւելեան նահանգներուն մէջ, քրտական շարժումը կորսնցուցած է իր թափը եւ Արարատը դժուար թէ կարենայ նախկին ուժգնութեամբ գործել։ Թուրքիան յաջողեցաւ ոչ միայն Պարսկաստանի աջակցութիւնը ապահովել այս գործին մէջ, այլեւ իրեն պահել փոքր Մասիսը, բոլոր ճամբաները խափանելու համար։ Յաջողեցաւ, նաեւ, ապահովել բարեկամութիւնը եւ գործակցութիւնը Իրաքի, սահմաններու ապահովութեան համար։ Այնպէս որ, մտահոգութիւններ չունի այդ կողմերէն։ Եւ ընդհակառակն կրնայ անակնկալներ պատճառել իր հարեւաններուն, ինչպէս կը փորձէ Իրանի դէմ եւ ինչպէս ըրաւ դեռ անցեալ դեկտեմբերին, Իրաքի դէմ, քրտական շրջանին մէջ։

Եւ աւելի առաջ երթալով, ահաւասիկ նախարար մը ճամբայ կը հանէ դէպի Թեհրան եւ Պաղտատ, ոչ միայն դաշնագիրներ ստորագրելու, այլեւ «ասիական խմբակցութիւն» մը կազմելու համար, մասնակցութեամբ Իրանի, Իրաքի եւ Աֆղանիստանի։

Ուրեմն, Խ. Միութիւնը (եւ հետեւաբար Հայաստանը) բարեկամ եւ զինակից, Պարսկաստանի եւ Միջագետքի կողմէն ապահով՝ սիրալիր յարաբերութիւններով և փոխադարձ յանձնառութիւններով, — կը մնայ սուրիական ճակատը (կամ Ֆրանսա)։ Եւ որովհետեւ դժուար է ուղղակի ճակատ յարդարել բուն Ֆրանսայի կամ Սուրիոյ դէմ, Թուրքիան յղացեր է դիւային խաղ մը, — երկուքն ալ գրգռել հայ գաղթականութեան դէմ, անոր գլխուն փաթթելով աշխարհի բոլոր մեղքերը։

Հայկական մղձաւանջն է որ կատաղութեան մոլուցքի մը մատներ է Թուրք մամուլը։

Շ.

Բողոքի մեծ ցոյցեր Հնդկաստանի մէջ

Կանտիի ձերբակալումը որ Պոմպէյի մէջ կատարուեցաւ առանց միջադէպի, սկսած է տեղի տալ բողոքի մեծ ցոյցերու։

Հնդիկ ուսանողները կը պատրաստուին հսկայ ցոյց մը կատարել. Պոմպէյի սակարանը եւ 14 մանուածներ իրենց դռները փակեցին, բողոքելու համար Կանտիի ձերբակալման դէմ։ Իսկ ամբողջ քաղաքին մէջ, գործերը կանգ առած են։ Երեք օր այսպէս պիտի շարունակուի։ Բազմաթիւ քաղաքներ ալ սուգի օր յայտարարած են։

Երրորդ անգամն է որ Կանտի կը ձերբակալուի։ Առաջին անգամ 1922ին էր։ Այն ատեն դատապարտուած էր 6 տարի բանտարկութեան։ Բայց երկու տարիէն ազատ արձակուեցաւ հիւանդութեան պատճառով։

Երկրորդ անգամ ձերբակալուեցաւ 1930 Մայիսին։ Մէկ քանի ամիս բանտարկուած մնալէ յետոյ, կրկին ազատ արձակուեցաւ, այն ատենուան փոխարքային՝ Լորտ Իրվինի հետ իր տեսակցութեան հետեւանքով։ Ինչպէս կը յիշուի, այդ տեսակցութիւնը այն ատեն յանգեր էր Տէլհիի դաշինքին որ բացաւ կլոր Սեղանի խորհրդակցութեան նախընթաց զինադադարի շրջանը։

Կանտի եւ իր գլխաւոր օգնականը Փաթէլ տարուեցան Փունայի բանտը, հոն ուր նախապէս արդէն բանտարկուած էին։ Փունայի մէջ որեւէ ցոյց չկատարուեցաւ ընդդէմ այս ձերբակալութեան, որովհետեւ լուրը տակաւին չէր տարածուիր։

Ձերբակալման հետ միեւնոյն ատեն 5 հարիւր հոգինոց զօրախումբ մը ղրկուեցաւ Մատրաս, ուր 57 ծայրայեղներ ազդարութիւն ստացան դադրեցնելու իրենց պայքարը ընդդէմ վարձքերու վճարման։

—Հնդկաստանի զանազան քաղաքներէն առնուած լուրերու համաձայն, ներքին կացութիւնը կարելի է ամփոփել հետեւեալ կերպով։ Պոմպէյի մէջ. հնդիկ խորհուրդի տեղական կոմիտէն լուծուեցաւ եւ անոր տեղ կազմուեցաւ «պատերազմական խորհուրդ» մը, որուն առաջին գործն եղաւ յայտարարել եօրեայ սուգ եւ հրապարակային հաւաքոյթի մը եւ թափօրի մը կազմութիւնը։

Ամբողջ քաղաքին մէջ գրեթէ, յայտարարուած սուգը պահուեցաւ եւ տեղական թերթ մը կը գրէ թէ 10-15.000 կամաւորներ մտան Հնդիկ Խորհուրդի հասատատութեան մէջ եւ թէ տեղական 270 խորհուրդներ կազմուեցան, գործադրելու համար հնդիկ ղեկավարներու մշակած ծրագիրը եւ մասնաւորաբար հսկելու համար անգլիական ապրանքներու դէմ պոյքոթին վրայ։

Ալլահապատի մէջ, մանարանի գործաւորներ տեղի տուին կարգ մը խռովութեանց, քարկոծելով այն գործարանները որոնք չէին դադրեցուցած աշխատանքը հակառակ սուգի յայտարարութեան։ Ոստիկանութիւնն ստիպուեցաւ բռնութեամբ ցրուել զանոնք։

Ալլահապատի մէջ, երկու հոգի սպաննուեցաւ խռովութեանց ընթացքին, տեղին ոստիկանապետին կողմէ արգիլուած թափօրի մը պատճառաւ։ Ոստիկանութիւնը հոս ալ ստիպուեցան միջամտել։ 20ի չափ ալ վիրաւորներ կան։ Կալկաթայի մէջ եւս, սուգ յայտարարուեցաւ, երբ բողոք յայտնի յեղափոխական Շուպհաս Պոզի ձերբակալման դէմ։ Սակայն քաղաքը հանդարտ մնաց։ Մատրասի մէջ ուր Կանտիի ձերբակալումը յուզում պատճառեց, բազմաթիւ խանութներ փակուեցան։ Սակայն որեւէ անկարգութիւն չպատահեցաւ։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

„ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՎՏԱՆԳԸ„

«Պէրլինէր Թակէպլաթ»ի Կ. Պոլսոյ Թղթակիցը կը հեռագրէ Յունուար 2 Թուականով.—

Սուրիական սահմանին վրայ «հայկական վտանգը» սուր հանգամանք կ՚առնէ հետզհետէ, Թրքական տեսակէտի համաձայն, քանի որ Սուրիոյ հոգատար պետութիւնը նախապատրաստութիւններ կը տեսնէ Թուրքիոյ եւ Իրաքի սահմանագլխի մարզին մէջ հայկական «օճախ» մը հաստատելու։ Այդ մարզին մէջ Հայերէն զատ կան քիւրտեր, Չէրքէզներ, Ասորիներ եւ ուրիշ տարրեր, որոնք ամէնքն ալ Թուրքիոյ թշնամի են եւ միաժամանակ ներքին քաղաքական պատճառներով կը պաշտպանուին հոգատար պետութեան կողմէ իբրեւ փոքրամասնութիւններ՝ արաբական մեծամասնութեան դէմ։ Այս նպատակաւ իբր թէ ասոնցմէ ամէնքէն պիտի կազմուի ինքնավար կառավարութիւն մը։

Թրքական հաշիւներու համաձայն Սուրիոյ մէջ 200,000է աւելի Հայ կը գտնուի, այնպէս որ քանի մը հազար հայերու Խ. Հայաստան գաղթը գործնական ո եւ է կարեւորութիւն չունի, կ՚ըսեն Թուրքերը։ Յայտնի է թէ հայկական սովնարկոմի (Նախարարաց խորհուրդ) նախագահ Տէր-գաբրիէլեան, աշնան փարիզ եկաւ, եւ հոն հայկական երկու մեծ օժանդակ կազմակերպութեանց նախագահին՝ Քարիւղի իշխան Կիւլպէնկեանին հետ յարաբերութեան մտաւ, «բանուոր» հայ տարագիրներու «հայրենիք դառնալուն» միջոցները գտնելու համար — մտաւորականները նկատի չեն առնուիր, եւ յաջողեցաւ։ Ընդամէնը 30,000 հայեր, գլխաւորաբար Յունաստանէն եւ Պուլկարիայէն, նոյնիսկ Սուրիայէն Խ. Հայաստան պիտի տարուին։ Բայց «հայրենիք դառնալ»ու խնդիր մը չէ ասիկա, որովհետեւ գրեթէ բոլոր Հայերը, որոնց շուրջ կը դառնայ խնդիրը, Ռուսիայէն չէ, այլ Թուրքիայէն փախած են։ Հայ գաղթական շրջաններուն մէջ կասկած կը յայտնուի այս շարժումին յաջողութեան վրայ, նոյն իսկ այդ թիւին կէսը անգամ Խ. Ռուսիա տանիլը տարակուսելի կը նկատուի։ Այս առաջին փորձը չէ արդէն, եւ նախորդները ամէնն ալ չեն յաջողած։

Օտար լեզուները Թուրքիոյ դպրոցներուն մէջ

ԷՆԿԻՒՐԻ, 4 Յունուար.— Կրթական գործավարին որոշումով, արգիլուած է օտար լեզուներու ուսուցումը՝ փոքրամասնութեանց նախակրթարաններուն մէջ։ Այս որոշումը՝ մասնաւորաբար կը հարուածէ ֆրանսերէնը, միակ լեզուն, որ կանոնաւոր կերպով կը դասանդուէր հայ, յոյն եւ հրեայ վարժարաններուն մէջ։

Թուրքիա ընդդէմ օտարականներուն

ԷՆԿԻՒՐԻ, 4 յունուար.— Այս օրերս, Էնկիւրիի Ազգ. Մեծ Ժողովը պիտի զբաղի այն օրինագծով որ օտարականները կ՚արգիլէ կարգ մը արհեստներ ի գործ դնելէ։

Օրէնքին համաձայն օտարահպատակներուն արգիլուած է անասնաբուժութիւն, քիմիագիտութիւն, էսնաֆութիւն, փոքր արհեստաւորութիւն եւ կամ վաճառորդութիւն, նուագածութիւն, գրաշարութիւն, լրագրավաճառութիւն, բժշկութիւն, երկրաչափութիւն, շօֆէօրութիւն, շօֆէօրի օգնականութիւն, կառսանութիւն, միջնորդութիւն, թարգմանչութիւն, օդանաւի մեքենավարութիւն, նաւուղղորդութիւն։ Վեց ամիս պայմանաժամ պիտի տրուի օտարականներուն՝ այս օրէնքին հրատարակութենէն ետք։ Ասկէ զատ պիտի առաջարկուի նաեւ որ օտարները կուսակալութեան կամ գաւառակի կեդրոն չեղած տեղերու մէջ չկարենան խանութ բանալ։

Այս նոր օրէնքը ամէնէն աւելի պիտի վնասէ յոյն, պարսիկ եւ իտալական գաղութներուն։

Ոչ-յարձակման դաշինքին շուրջ

Ռուսիա ընդունած ըլլալով Ռումանիոյ առաջարկը Յունուար 15ին՝ Ռիկայի մէջ սկսելու համար ոչ-յարձակման դաշինքի բանակցութիւնները, երկու կողմերն արդէն նշանակած են իրենց պատուիրակները։ Ռումանիոյ կողմէ Ռիկայի գործակատարը եւ Ռուսիոյ կողմէ Լետոնիոյ դիւանագիտական ներկայացուցիչը։

Պուքրէշէն տրուած հեռագիր մը հաւանական կը նկատէ որ Ռումանիա այն ատեն միայն ստորագրէ դաշինքը՝ եթէ յատուկ յօդուածով մը երաշխաւորէ իր հողային ամբողջութիւնը, ինչ որ կը նշանակէ Ռուսիոյ կողմէ Պեսարապիոյ սահմանագլուխին ճանաչումը։

Լաւատեղեակ շրջանակներ չեն կարծեր որ դաշինքին կնքման հետեւի դիւանագիտական կանոնաւոր յարաբերութեանց վերսկսումը երկու երկիրներուն միջեւ։ Յատուկ յանձնախումբ մը պաշտօն պիտի ստանայ կարգադրելու առկախ հարցերը, բացի սակայն պատերազմի պահուն, Ռուսիոյ կողմէ գրաւուած ռումանական գանձի հարցը։

Ռումանիոյ արտաքին նախարարին Վարշաւա այցելութեան առթիւ, աջ ընդդիմադիր թերթ մը կը գրէ թէ ցարդ, երբեք օտար արտաքին նախարարի մը Վարշաւա այցելութիւնը՝ այսքան կարեւորութիւն չէր ունեցած։

— Արեւելեան Եւրոպայի մէջ ապահովութեան հարցը, կը գրէ թերթը, չի կրնար իրօք լուծուիլ, եթէ Ռումանիա չստորագրէ ոչ-յարձակման դաշինք մը Խորհ. Միութեան հետ։ Իրօք, Պեսարապիոյ հարցը կը ներկայացնէ ամէնէն մեծ վտանգը Եւրոպայի այս մասին մէջ։ Լեհաստան դաշնակցութեամբ կապուած ըլլալով Ռումանիոյ, դիւրին է հասկնալ այս բանակցութեանց կարեւորութիւնը։

Ռուսիոյ ռազմական ելեւմուտքը

Մոսկուայէն Լոնտոն ստացուած լուրերու համաձայն, 1932ի խորհրդային ելմտացոյցին մէջ, նշանակելի յաւելում մը կայ զինուորական ծախքերու վրայ։

Պատերազմական գործավարին ելեւմուտքին մէջ նշանակուած է 16 միլիառ 250 միլիոն ֆրանքի գումար մը, որ 1917էն, այսինքն խորհրդային իշխանութեան գահակալութենէն ի վեր, պատերազմական գործավարութեան յատկացուած ամէնէն մեծ գումարն է։ Մէկուկէս միլիառ եւս պէտք է աւելցնել այս գումարին վրայ իբր յատկացում «յատուկ խումբերու»։ Այս գումարը մտած է «Ոստիկանութիւն» գլուխին տակ։ Այս յատուկ խումբերուն մէջ է անշուշտ, համբաւաւոր ու զարհուրելի կէփէուն, որ ի հարկին, շատ դիւրութեամբ կրնայ վերածուիլ ռազմական կազմակերպութեան մը։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Մեր պաշտօնակիցներէն

կը խնդրուի նկատի ունենալ «Յառաջ»ի նոր հասցէն.—

17, Rue Damesme
Paris (13e)

Ներգաղթի մասին

Բարեգործականի Յունուար 4 Թուակիր զեկոյցը հաստատելով առաջին կարաւանին մեկնումը, կ՚աւելցնէ.— Մեկնողներուն մէջ կը գտնուին Միութեան 135 նախկին սաները, 17ը Մելքոնեան կրթ. Հաստատութենէն (13ը շրջանաւարտ), 78ը Քէլէկեան եւ Սիսուան որբանոցներէն, եւ 40ը Երուսաղէմի նախկին Արարատեան եւ վասպուրական որբանոցներէն, ինչպէս նաեւ 38 գաղթականներ՝ որոնց 22ը Հալէպցի, ամէնքն ալ Միութեանս միջոցաւ եւ ծախքովը փոխադրուած ֆրանսայէն, Երուսաղէմէն, Նիկոսիայէն եւ Պէյրութէն։

Հայաստանի ներգաղթի գործողութիւնները յապաղած եւ ծմրան այս ցրտաշունչ եղանակին գաղթականներու փոխադրութիւնը եւ տեղաւորումը դժուար ըլլալուն, հաւանական մտահոգութեամբ մը Միութեանս կողմէ առաջարկուեցաւ Հայաստանի կառավարութեան եւ Ներգաղթի լիազօր ներկայացուցիչ քաղ. Շահվերտեանի՝ որ ամէնէն անհամբեր եւ աճապարող գաղթականները միայն փոխադրուին երկրորդ կարաւանով, իսկ մնացեալ ներգաղթը յետաձգուի գարնան, երբ կարելի կ՚ըլլայ լաւագոյն պայմաններ ապահովել։

Յունահայերու ՀՊԱՏԱԿՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

Աթէնքի Ազգ. Կեդր. Վարչութեան ատենապետը ընկերակցութեամբ իրաւագէտ խորհրդականին, այցելեց վարչապետութեան փոխանորդ Պ. Փափատաթոսի, որ հետեւեալ յայտարարութիւնը ըրաւ Յունահայերու հպատակութեան հարցի մասին.

— Առանց Ազգերու Դաշնակցութեան արտօնութեան իրաւասութիւն չունինք Հայերը հելլէն քաղաքացի ընելու։ Խնդիրը կրնայ լուծուիլ Ժընեւի մէջ։

Այս մասին տարբեր աղբիւրէ հետեւեալ տեղեկութիւնները քաղած է «Նոր Օր».—

— Ազգերու Դաշնակցութիւնը արգիլած է հելլէն կառավարութիւնը զանգուածովին հպատակ ընելու յունահայերը մինչեւ 1935 Թուականը։ Այս ժամանակամիջոցին, հայ գաղթականներու Հայաստան կամ այլուր փոխադրութեան մասին կարգադրութիւններ պիտի ըլլան։ Եթէ մինչեւ 1935 Թուականը՝ յունահայ գաղթականութեան փոխադրութեան խնդիրը չլուծուի որ եւ է ձեւով, Յունաստան իրաւունք պիտի ունենայ քաղաքացի նկատելու Հայերը։

Մեկնողներուն Հիւղակները կը գրաւուին

Աթէնքէն Հայաստան մեկնողներուն հիւղակները արձանագրուած են ոստիկանական իշխանութիւններուն կողմէ։

Ոստիկանութիւնը խիստ հրահանգ տուած է պարպել այն հիւղակները, որոնք ներգաղթողներուն մեկնումէն յետոյ, գրաւուած են ուրիշ հայ գաղթականներու կողմէ։

ԵԹՈՎՊԻՈՅ ԳԱՀԱԺԱՌԱՆՔԸ ԵՒ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆՆԵՐԸ

Եթովպիոյ գահաժառանգը այս պահուս կը գտնուի Փարիզ, ուր ջերմ ընդունելութիւն գտած է պաշտօնական շրջանակներէ։

Սեւրի Մուրատեան վարժարանի տեսչութեան կողմէ ուսումնապետ Տ. Սրապիոն Վ. Ուլուհաճեան, եւ Պ. Աբբ. Քէօրհաճեանի զաւակները քարի գալուստ մաղթած են իշխանին։

Իշխանը շնորհակալութիւն յայտնած եւ չափազանց գոհ մնացած է այս այցելութենէն։

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

ԵՐԵՒԱՆ - ԷՆԿԻՒՐԻ

Թուրք հանրապետական կառավարութիւնն ու Թուրք ազգը կը շարունակեն իրենց ծրագրուած պայքարը հայութեան դէմ։

Երկրին ներսը մնացող ափ մը հայութիւնը ամէն կաշկանդումի ու հարկադրանքի տակ առնելէ ետք.

— «Էնկիւրին չի հանդուրժեր որ մեր հալածական, թալանուած ու իրաւազուրկ համրանքները ոտքի կանգնին, տուն տեղ ըլլան, աճին ու բարգաւաճին իր սահմաններուն վրայ»։ («Յառաջ» 25 դեկտ.)։

Թուրքիայէն ներս թէ դուրս Թուրք կառավարութեան ձեռնարկներն ու ծրագիրները, հայկական հարցի մասին, ոչինչ ունին գաղտնի։

Իր նպատակին մէջ անվարան ու միացեալ Թուրքը չի հանդուրժեր հայ ժողովուրդի ուժեղացման ոչ միայն իր սահմաններուն վրայ, այլ աշխարհիս որեւէ մէկ անկիւնը։

Եւ այս կացութեան առջեւ, դաղութները ոչ միայն անպատրաստ են, այլեւ անկապակից՝ վտանգին սահմանները ճշդորոշելու աշխատանքին մէջ։

Ընդհակառակն, քիչ չեն նաեւ հրատարակութիւններ հայ մամուլի կողմէ, ուղղուած մասնաւորաբար Դաշնակցութեան դէմ, որ իբր թէ իր քաղաքականութեամբ պատճառ կը հանդիսանայ Թրքական նոր գրոհին։

Եւ այս հրատարակութիւնները օրը օրին կ՚օգտագործուին Թուրքիոյ կողմէ, «հայ ազգը ողջմտութենէ զուրկ ցնկատելու» կեղծ ու դարշելի աճպարարութեամբ։

Հոն արդարեւ Թուրքը կը յաջողի իր բնական «դաշնակիցները» ապահովել բուն իսկ այն տարրերով որոնք դժգոհ «հայ կոմիտէճիներու վնասակար խաղերէն», կը կռուին այդ կոմիտէճիներուն դէմ, պաշտպանելու ո՛չ միայն Թուրքիոյ ներքին եւ արտաքին անդորրութիւնը, այլ եւ ազատելու «հայ ազգին մեծամասնութիւնը» դարաւոր այս պատուհասէն։

Կռիւը, ուրեմն, Թուրքիոյ բոլոր սահմաններուն վրայ, ուր Հայ մը տեղաւորուած է, կը մղուի Թուրքիոյ կողմէ, ոչ թէ հայութեան այլ անոր մէկ «չնչին» փոքրամասնութիւնը կազմող կոմիտէճիներու դէմ։

Անցեալի դառն փորձերն ու փաստերը, սակայն, գիտենք թէ ինչ իրողութիւններ են արձանագրեր ճիշդ այդ ձեւով սահմանուած Թրքական ձեռնարկներէ։

Ի՞նչ հաւաստութիւններ են առեր «խումբ մը կոմիտէճի»ներու դէմ առնուած «պատժական» քայլերը։

1915ի հրէշային սարսափներն ալ նոյն այդ «կոմիտէճի»ներու դէմ ուղղուած ապահովութեան եւ կանխազգուշական քայլեր չէ՞ին, զուտ Թրքական բացատրութիւններով։ Ողբերգութիւնը այսքանով չի վերջանար սակայն։

Գաղութներու մէջ Թուրքիոյ անսանձ յարձակումներուն դէմ բաժան բաժան եւ յաճախ գիտակցաբար թէ անգիտակցաբար անոր «գործակից» մեր դէմ ունինք Թուրքիոյ հետ ու Թուրքիոյ կողքին Երեւանը, մայրաքաղաք Հայոց աշխարհի։

Էնկիւրիի նման Երեւանն ալ առիթ չի փախցներ կրակ թափելու Դաշնակցութեան գլխին, ոչ միայն իբրեւ «իրական պատուհասը, ոխերիմ եւ արիւնարբու թշնամին հայ աշխատաւորութեան», այլ եւ միշտ կարեւոր ազդակը «հակախորհրդային ուժերու մէջ, գործակիցը խորհուրդներու դէմ պայքարող արտաքին յարձակումներու ծրագրին»։

Երեւանն ալ կը խօսի հայ աշխատաւորութեան ողջմտութեան մասին, սահմանափակելով Դաշնակցութեան դերը չափազանց նեղ ու աննարժէք սահմանի մը մէջ։ Եւ դեռ աւելին, Երեւանը կը նկատէ թէ Դաշնակցութեան դաւերը ոչ միայն անզօր են վտանգաւոր ըլլալու սատիճանին հասնելու, այլ եւ դատապարտուած են վիժելու շնորհիւ հայութեան մեծամասնութեան ընդդիմութեան։

Եւ սակայն, այս բոլորը մէկ պատճառ չեն, որ Երեւանը իր դաշնակից Էնկիւրիին հետ, չդիմէ այնպիսի քայլերու, որոնք սպառնան հայութեան ընդհանրապէս։

Հոս ալ, աւելի շեշտուած համագործակցութիւն մը ընդդէմ հայութեան, միեւնոյն բանաձեւումներով։

Այս համագործակցութիւնը նոր չէ անշուշտ։ Ան իր ծնունդը կ՚առնէ Հոկտեմբերեան Յեղափոխութեան առաջին օրերէն, երբ հիմը կը դրուէր ռուսօ-Թրքական գործակցութեան։

Այս գործակցութիւնը որու առաջին արդիւնքն եղաւ Հայաստանի Հանրապետութեան անկումը 1920ին, տարիներու հետ աւելի յանդգնութեամբ եւ լրբութեամբ առաջնորդեց հայկական շահերու անտեսումը, ի նպաստ Թրքական հաշիւներուն։

Թուրքը ինչպէս միշտ, այս անգամ եւս գիտցաւ, իր նոր բարեկամին առաւելագոյն օգուտը քաղել, եւ այն ալ իր նախասիրած ուղղութեամբ։

Չիչերին ու Լիտվինովը, ինչպէս եւ Քարախանը, Լօզանէն Էնկիւրի միշտ ալ եղան հաճոյակատար գործակիցները Ըսմէթ փաշային ու Թէֆիք Րիւշտիին Հայկական հարցի «լուծման» Թրքական ծրագիրներուն համար։

Սակայն անցեալ հոկտեմբերին, Լիտվինովի Էնկիւրի այցելութիւնը նպաստեց Թրքական ձեռնարկներու աշխուժացման, մասնաւորաբար Սուրիոյ մէջ։

Ատկէ առաջ, Երեւանը Թիֆլիսին ձայնակցելով, առաջինը եղաւ դեռ 1931 մայիսի սկիզբը, բանաձեւողը Սուրիոյ մէջ «հայկական օճախ» ստեղծելու առասպելին։ Առասպել մը որ երթալով զարգացաւ Երեւանի մամուլին կողմէն, մինչեւ այն աստիճան, ուր հարկ եղաւ հիւսել նոր առասպել մը եւս որու մէջ խրար միացած Դաշնակն ու քիւրտ շէյխերը, Թրքական սահմաններէն դուրս վտարուած 150նոցի պէյերն ու փաշաները, հակախորհրդային ամէն տեսակի կազմակերպութիւններու հետ իշխան Կիւրիլն եւ Պ. Պօղոս Նուպարը, եւ անոնց բոլորին հովանաւորող Ֆրանսական եւ Անգլիական գործակալները։

Երեւանը իր այս աշխատանքներուն մէջ Թուրքիան պաշտպանած կը նկատէր ո՛չ միայն «իմպերիալիստական» ուժերէն, այլեւ Դաշնակցականներէն։

«կասկած չկայ, որ իմպերիալիստական պետութիւնները չեն հրաժարւել եւ չեն հրաժարւի, ինչպէս հակախորհրդային պատերազմի, նըմանապէս եւ Թուրք ժողովրդի ըստրկացման, Թուրքիան բաժանելու իրենց մտադրութիւններից։ Նրանց ինտրիգները Թուրքիայի սահմաների վրայ. Սիրիայում հայկական «օճախ» ստեղծելու փորձերը, քրդական-շէյխական ավանդուրիայի դաւերը, Թուրքիայի եւ Խ. Ս. Հ. Մ.ի ծովային սահմանների մօտ կատարուած պատրաստութիւնները՝ ինչքան Թուրքիայի առաւել եւս Խորհրդ. Միութեան դէմ ուղղուած են»։ («Խ. Հայաստան» 30 Հոկտ. 1931)

Այսեւ նման յայտարարութիւններ Երեւանի պաշտօնական օրկանին կողմէ, բաւական պերճախօս չե՞ն հաստատելու գործակցութիւնը, որ այնքան ամուր է Երեւանի եւ Էնկիւրիի, կամ աւելի ճիշդ Մոսկուայի եւ Էնկիւրիի մէջ։

Էնկիւրին իր օրուան քաղաքականութեան մէջ, մասնաւորաբար հայութեան մասին, իր գլխաւոր ուժը կ՚ըստանայ Մոսկուայէն, եւ անոր ենթակայ Երեւանէն։

Սուրիոյ «Հայկական օճախ»ի առասպելէն ետք Երեւանն ու Էնկիւրին բնական է թէ այսօր տարբեր դնահատութեան եղանակ չունին, «մագասենդութեան» դէմ պաշտպանելու ոճրային ծրագրերու հանդէպ։

Ամէն առթիւ Դաշնակցութիւնը ֆրանսական «իմպէրիալիզմի» կառքին լծելով, Երեւանը կը զօրացնէ Թրքական տեսակէտը, ցոյց տալով հայութիւնը իբրեւ վտանգ Թրքական սահմաններու վրայ։

Միշտ եւ ամէն առթիւ, Էնկիւրիի ճիգերը ուղղուած ըլլալով «Թուրքիան բաժանելու իմպէրիալիստներու մտադրութիւններու» դէմ, Երեւանը բնական հետեւողութեամբ կը քաջալերէ Թրքական քայլերը, որոնք Թուրքիան պաշտպանելով մէկտեղ, կը պաշտպանեն նոյնպէս Խորհրդային Միութեան շահերը։

Այս դարշելի, ներողութիւն «յեղափոխական արթնամտութ.ւն» չէ, որ այսօր ալ կը ջատագովէ Թրքական ղեկավարին սպառնալիքները հայութեան գլխուն։ Ու այս է պատճառը, որ Երեւանի պաշտօնաթերթը, առանց մեկնութեան, ընդհակառակն հաճոյքով կարձագանքէ Անգրկով, Հեռագրական Գործակալութեան այն լուրը, որով «ծիմհիւրիէթը մերկացնում է իմպերիալիստների արիւնոտ ծրագրերը»։

Եւ գիտէ՞ք թէ ո՛րն է այս արիւնոտ ծրագիրը, որ յուզման է մատներ Երեւանը, լսեցէք.

— «Եօնուս Նատրի «Ճիւմհուրիյէթ» Թերթում զետեղել է մի յօդուած, որի մէջ ի միջի այլոց արձանագրում է, որ խոշոր պետութիւնների ոճրագործութիւնների շնորհիւ որոնք մանր պետութիւններին օգտագործում են որպէս զէնք, ծով արիւն է Թափուած։ Որ Ֆրանսան Հայերին Սիւրիայի սահմանամերձ շրջանն է գաղթեցնում, նպատակ ունենալով ստեղծել ընդհարումների մի մշտական աղբիւր։ Հայ գաղթականների կեանքին հետ խաղալը նպատակ ունի ստեղծել միջազգային բարդութիւններ — ասում է Եօնուս Նատրին — եւ մենք մի գեղեցիկ օր վճռականապէս վերջ կը դնենք այդ քաղաքականութեանը»։ (Խորհ. Հայաստան 9 դեկտ. 931)

Պարզ է թէ արիւնոտ ծրագիրը Ֆրանսայինն է, որ Թուրքիայէն քշուած Հայերը կը տեղաւորէ Սուրիոյ մէջ։ Այս «ոճրային» ծրագրի դէմ Երեւանը բնական կը գտնէ Եօնուս Նատրիի հրէշային եւ իրապէս ոճրային սպառնալիքները։

Հայկական ողբերգութեան ամբողջ շրջանին երբեք Թուրքիան այսքան անկեղծ բարեկամներ չէ ունեցեր, որքան այսօր, Երեւանէն մինչեւ գաղութները։

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ՄՈՒԹ ՄՆԱՑԱԾ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Ցանուն արդարութեան

(Բ. ԵՒ ՎԵՐՋԻՆ ՄԱՍ)

Այդ օրերէն վերջ, գրեթէ բոլորովին փոխուեցաւ իրենց վարմունքը Պ. կ. Սպանդարեանի հանդէպ, որ կարծես սրտէն զարնուած կը թափառէր կենդանի մեռեալի մը նման։ Իր կրած բոլոր զրկանքներուն, հալածանքներուն եւ նիւթական ծայրայեղ անձկալի օրերուն մէջ, այդ վերջին հարուածն եղած էր ամէնէն՝ զարհուրելին։ Կասկածիլ իր զգացումներուն վրայ եւ նոյնիսկ րոպէ մը կասկածի՜լ, անհելի զգացում էր այդ։ Լաւագոյն կը համարէր մեռնիլ ամէն մեղադրանքներով՝ բացի այդ մէկէն։

Համիտի աճեղ շրջանին ինքը միակ հայ ուսուցիչն էր որ քաջութիւն ունեցած էր հայ ոգիով սնուցանելու եւ հարազատ Հայ մեծցնելու իր աշակերտները։ Եւ միայն մեր դպրոցին մէջն էր որ հայ երգը դեռ կը հնչէր Թուրքիոյ մէջ այն շրջանին։ Բայց հետզհետէ աւելի դժուարացած էր իր կացութիւնը, մանաւանդ 1900էն սկսեալ։ Խեղդուած լրտեսական ցանցի մը մէջ՝ անվերջ կը պայքարէր տոկալու եւ վարժարանը բաց պահելու համար, մինչեւ որ հազիւ կրցանք շրջանաւարտ ըլլալ, երեք ընկերուհիներս եւ ես, ու մեր դպրոցը փակեցին։

Շարունակ հետապնդուելով լրտեսներէ, որոնք իր շրջապատը կ՚աճաբեկէին՝ զրկուեցաւ ապրուստի ամէն միջոցէ եւ մատնուեցաւ յետին թշուառութեան։ Չէր կրնար նոյնիսկ մասնաւոր դասեր տալ։ Հայերը, աքսորուելու մղձաւանջէն՝ կը վախնային հեռուէն իսկ բարեւ տալ։ Այն շրջանի սարսափն այնչափ պղտիկցուցածէր հոգիները, եւ քիչերն էին որ անկեղծօրէն կը խոստովանէին իրենց խուսափման բուն շարժառիթը... Նոյնիսկ իր ազգականներէն ոմանք հեռացան իրմէ... Եւ միայն սակաւաթիւ բարեկամներ մնացին հաւատարիմ։ Ատոնց մէկն էր մեր դպրոցի ուսուցիչներէն Պ. Ցարութիւն Գեւոնեանը, Պոլսոյ ամենահին եւ յայտնի Դաշնակցականներէն գաղափարական եւ անձնուէր գործիչ մը, որ մինչեւ վերջը մնաց անբաժան իր ամենասեւ օրերուն։

Ան գիտէր Պ. կ. Սպանդարեանի աննկուն եւ անվեհեր հոգին, գիտէր որ անոր մէջ ամէն բանէ վեր կը խօսէր Հայը եւ որուն համար ամէն բան կը զոհէր։

Պ. կ. Սպանդարեանը ծնած էր Շուշի, հին ընտանիքէ մը սերած, եւ իր ծննդավայրին լեռներուն նման հպարտ էր միշտ, հպարտ ու ազնիւ։ Առաջին Ռուսահայն էր գրեթէ զոր ճանչցած էր Պոլսոյ հայութիւնը, իր կրթութեամբը եւ խառնուածքովը բոլորովին իրմէ տարբեր։ Բայց ով որ լաւ ճանչցած էր զինքը, ով որ վախկոտ մը չէր եւ գնահատել գիտէր՝ անսահման յարգեց զինքը, եւ նոյնիսկ իր թշնամիները կ՚ակնածէին իրմէ։

Այժմ յարմար չեմ դատեր թուել իր ծանր հալածանքի օրերուն իրեն հաւատարիմ մնացած ուրիշներու անուններն ալ։

Երբ 1914ի պատերազմի սկիզբը Պոլսոյ օտարահպատակները ձերբակալուեցան խմբովին եւ քանի մը օր բանտարկուելէ վերջ աքսորուեցան իրենց երկիրները, զինքն ալ Ռուսիա ղրկեցին։ Տարիներ յետոյ լսուեցաւ որ այնտեղ եւս ուրիշ չարչարանքներու ենթարկուած է, Թուրքիայէն եկած ըլլալուն համար կասկածի ենթարկուելով եւ երկու տարի աքսորուած։ Անկէց ի վեր աւելի մեծցած է իր թշուառութիւնը եւ հոն, անօք, աննեցուկ կը դալարուի, խոր ծերութեան մէջ (ծնած է 1847 յունուարին) իր ծերացած ազնիւ կնոջը հետ որ Աղաբեկեանի աղջիկ է։

Եւ ազգը, եւ կամ գէթ իր աշակերտները եւ յարգողները (եւ յարգելով բացառութիւնները) փոխանակ օգնութեան ձեռք կարկառելու այն հայ ուսուցչին, որ Թուրքիոյ ամէնէն կատաղի եւ մութ շրջանին եւ ոչ թէ սահմանադրութենէն վերջ՝ ճշմարիտ հայ սերունդներ կրթեց ու դաստիարակեց, եւ փոխանակ այդ պահ մը յարուցուած եւ չհիմնաւորուած, չհաստատուած խնդրին արատը գէթ լռութեամբ սրբելու իր ճակատէն եւ գէթ իր վերջին ժամերն ուրախացնելու՝ տակաւին կը յանկերգեն այն սխալը որ ակամայ գործուեցաւ։

Երբ 1914ի աշնան ընկեր Ակնունին դարձաւ Էրզրումի ժողովէն եւ այնտեղ իմացած ըլլալով որ Վռամեանը նշանուած է՝ իր սրտագին ուրախութեան արտայայտութիւններուն մէջ անդրադառնալով նաեւ նոյն ցաւոտ հարցին, կրկին ըսաւ այն ինչ որ Վռամեանն ըսած էր ինծ մեկնելէն առաջ։

— «Դուն բոլորովին մերն ես այլ եւս եւ պէտք է գիտնաս թէ մենք քեզմէ աւելի կը շահագրգռուինք այս հարցով, գիտենք թէ պատուի գերագոյն հարց է եւ արդարութեան պարտք մը կը զգանք եւ պիտի կատարենք անարգել։ Գիտենք որ մեծ սխալ մը գործուեցաւ եւ ամէն գնով պիտի դարմանենք զայն։ Մի զուցէ մենք զոհ գացած ենք ճշմարտանման փաստերու եւ կամբոլորովինտարբեր է բուն ճշմարտութիւնը։ Պէտք է երեւան հանուի իրականութիւնը որ բուն մեղաւորները դիմազերծ ըլլան։ Վստահ ենք որ կոնստանդին Սպանդարեանն ալ Սպանդար-

Սպանդարեանի նման անձեղ է՝ պիտի ջանանք ապացուցանել եւ փրկել։ Ցանուն արդարութեան յարատեւ ըմբռնատացուեղ ծեծապրի է թէ ի՞նչ կարող է ըլլալ այն որ այդ ոգիով կրթեր է իր աշակերտը։ Դուն հանգի՛ստ կեցիր»։

Ընկեր Խաժակը ներկայ էր այս տեսակցութեան եւ ինքն ալ նոյն կարծիքին էր։ Իրենց պաշտած ընկերոջ մէկուն սիրոյն համար չէր որ կ՚արտայայտուէին ինձ։ Վստահ եթէ համոզուած չըլլային՝ անհրաժեշտ գնով այդպէս պիտի խօսէին։

Վռամեանը խոստացած էր իր ձին, աշնան վերջերը (1914) այս խնդրով, ինչ որ հաստատեցին նաեւ ընկերները՝ Խաժակն ու Ակնունին։

Ես սպասեցի այդ դարձին, մինչեւ պատերազմի վերջը։

Եւ Զինադադարը ինձ ալ բերաւ լոր սպասումներուն պատասխանը։

Անոնցմէ ոչ մէկը եկաւ այլ եւս։

Եւ ապրիլ ուխտելէն վերջ, նոր մը ըրի իմ մէջս, այն է յարմար մը այդ առկախ եւ ցաւոտ հարցը գիլ անպայման եւ պայքարիլ խօսքով, մինչեւ որ արդարութիւնը երեւայ։ Սակայն դժբախտաբար վերջին 10 տարուան տարագրի կեանքս լարեց ինքնամփոփ նուիրուելու գործին, եւ թէ անժամանակ նկատ եւ միջավայրն ալ անյարմար։ Բայց որ աչա տարբեր հարցի մը առթիւ ծայ կ՚արծարծուի այդ հին ցալը եւ օրինակ ալ կը ծառայէ... այլ եւս լի չէր լռել եւ խղճի գերագոյն պարտք մը համարեցի հրապարակաւ բացատրութիւն տալ, քանի որ յաւէտ լռեցին նոնք որ ստանձնած էին այդ պաշտպանութիւնը։

Կամ իրաւասու եւ արդարակորով հաններու կողմէ կրկին կը քննուի Պուրցեւ - Սպանդարեան դատը եւ կ՚ընդունուի որ, ժամանակին բոլոր բարեմտօրէն եւ ակամայ զոհ գացած վերջին ժամուն զղջացողներու շարք օտարի մը սխալ փաստերուն, այս միանգամ ընդ միշտ կը փակուի հարցը եւ հայ վաստակաւոր ուսուցիչ կ՚ազատուի այդ սեւ մեղադրանքէն։

Իրաւաբանութեան ըմբռնած եւ պաշտպանած արդարութեանը չէ որ կոչում եմ, ոչ ալ ընկերական զգացումի յուզումի արդարութեան, այլ բուն մարդկային արդարութեան եւ անոր ազնիւ խղճին։

ԱՆԱՀԻ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ...

1. Մեր աշխատակիցներէն.— Յօդուածներու տասուելագոյն չափ ... դունիլ 2-3ուկէս օրինակը ներ... ծաւալով։

2. Մեր Թղթակիցներէն.— Զգու... դիլ եւ չզբաղեցնել մեզ ուրիշ թերթերու սուտերուն եւ բանսարկութիւններուն պատասխան գրե... Անհրաժեշտ պարագաներու ... նկատի կ՚առնուին միայն փաստեր...

3. Գրել միշտ ՄԵԼԱՆՈՎ, Մ... ԷՋԻ ՎՐԱՅ եւ ՄԱՔՈՒՐ։

Կարդացէք եւ Տարածեցէք
ՅԱՌԱՋԸ

ԲԺԻՇԿԻՆ ԹԵՐԹՕՆԸ (11)

„ԾՆՈՐՀՔՈՎ ԲԱՆ„Ը

Վերջերս, կիրակի օր մը, առաւօտեան ժամը տասնին հայ գործաւոր մը սոխպողաբար իր տունը կանչեց զիս, իր հիւանդ զաւակը քննելու համար։ Այցելութենէն յետոյ, հիւանդին տէրը քիչ մը տեղ ընկերացաւ ինծի եւ զիս սրճարան հրաւիրեց բան մը առնելու համար։

— Ի՞նչ կ՚առնէք, Տօքթոր, հարցուց։

— Սուրճ մը, պատասխանեցի։

— Ո՛չ, Տօքթոր, շնորհքով բան մը առէք։

— Ուրեմն դուք ապսպրեցէք այդ շնորհքով բանը, ըսի ժպտելով։

Խօսակիցս ծառայողին դառնալով «Երկու Anis B...» հրամայեց։

«Շնորհքով բան»ը «ախորժաբեր» կոչուած ոգելից ըմպելիներու դասէն էր, եւ ամէնէն վնասակար տեսակէն, քանի որ թէ չափազանց ալքօլ եւ թէ ոգիներ (essences) կը պարունակէր։

Շիտակը ալքօլին կատաղի հակառակորդը չեմ։ Ընդհակառակն, կ՚ընդունիմ թեթեւ ալքօլաւոր ըմպելիներուն, մանաւանդ գինիին, մերթ ընդ մերթ գործածութեան անխուսափելիութիւնը, մասնաւորաբար ուրախութեան եւ տրտմութեան պահերուն։ Նոյնիսկ մեղք չեմ նկատեր ամէնէն վնասակար ոգելից ըմպելիին պատահական գործածութիւնը։

Ահա թէ ինչու չմերժեցի քանի մը ումպ խմել հրամցուած ըմպելիէն։ Բայց միեւնոյն ատեն զարմանքս եւ ցաւս յայտնեցի խօսակցիս՝ 30-60 աստիճան ալքօլ պարունակող ոգելից ըմպելիները «շնորհքով բան» նկատելուն համար, ինչ որ թոյլ կուտար ենթադրել որ ամէն անգամ սրճարան երթալուն այդ ըմպելիներէն կը խմէր եւ կը հրամցնէր իբրեւ լաւ եւ յարգի խմիչք։

— Ի՞նչ անպատեհութիւն կայ, Տօքթոր, ըսաւ, չէ՞ որ ախորժաբեր են։

Ստիպուեցայ բացատրել խօսակցիս, որ իբրեւ «ախորժաբեր» ներկայացուած ոգելից ըմպելիները սովորաբար գէշ տեսակի, թորեալ ալքօլներ կամ ալքօլաշատ գինիներ են, որոնց խառնուած են զանազան բոյսերու (անիսոն, կոտեմ, եւն.) ոգիներ, համեմներ (քնաքնա, կասիա, եւն.), այդ ալքօլներուն գէշ համը փոխելու եւ ըմպելի դարձնելու համար։ Պատերազմէն առաջ ապսէնթի ոգի կը խառնէին. բայց այդ Թունաւոր ըմպելին այնքան տարածուեցաւ եւ աւեր գործեց ժողովուրդին լայն խաւերուն մէջ, որ կառավարութիւնը, պատերազմական վիճակին շնորհիւ, յաջողեցաւ արգիլել անոր պատրաստութիւնը։ Գործատէրները, այդքան շահաբեր աղբիւր մը չկորսնցնելու համար, ապսէնթի տեղ սկսան անիսոնի եւ այլ բոյսերու ոգիներ խառնել։ Խառնուած նիւթերը առանձին եւ պատշաճ գործածութեամբ կրնային իբրեւ դեղ օգտակար ըլլալ որոշ հիւանդութիւններու մէջ. կրնան ախորժակ իսկ բանալ։ Բայց ատոնց սովորական եւ աննպատակ գործածութիւնը ոչ միայն ախորժակ կը գոցէ խանգարելով մարսողական գործարանին պաշտօնավարութիւնը, այլեւ կը թունաւորէ ջղային դրութիւնը, որովհետեւ ապսէնթի, անիսոնի եւ կարգ մը բոյսերու ոգիները թմրեցնող կամ ջղագալարող են։ Իրականին մէջ, ինչպէս ըսի, այդ նիւթերը աւելցուած են «ախորժաբեր» պիտակին տակ սուղ գիներով զօրաւոր ալքօլներ ծախելու համար, որոնք այնքան կը վնասեն ժողովուրդին առողջութեան։

— Բայց ալքօլը սնունդ է եւ ուժ կուտայ, կ՚ըսեն, առարկեց խօսակիցս։

Այս սխալ ըմբռնուած կարծիքը դժբախտաբար շատ տարածուած է ժողովուրդին մէջ։ Գիտական իմաստով ալքօլը սնունդ մըն է, բայց գործնականին մէջ շատ խեղճ եւ սուղ սնունդ մըն է։ 30 կրամ գօնեաքը կամ մօտ կէս լիդր Պորտոյի գինին հազիւ նոյնքան սնունդ եւ ջերմութիւն կուտան որքան 4 կտոր շաքարը, դգալ մը կարագը կամ գաւաթ մը կաթը։ Բայց որովհետեւ ալքօլը անմիջապէս արիւնին մէջ կ՚անցնի, տուած ջերմութիւնն ալ անմիջապէս զգալի կ՚ըլլայ, կը գրգռէ եւ ուժ տալու տպաւորութիւնը կը թողու։ Ալքօլին տուած ուժը մտրակի հարուածի մը պէս կ՚ազդէ։ Առողջ ձին մտրակի պէտք չունի, յոգնած ձին մտրակին տակ ա՛լ աւելի կը յոգնի։ Ալքօլին տուած մտրակի հարուածը կրնայ օգտակար ըլլալ միայն կարգ մը ծանր հիւանդներու, ցուրտէն սառածներուն, նուաղածներուն, եւն., բայց երբեք առողջներուն՝ երբեք։ Ան որ ալքօլի ուժին պէտք ունի, անպատճառ հիւանդ է։

Ուրեմն անտեղի է ոգելից ըմպելիներ խմել իբրեւ ախորժաբեր, իբրեւ սնունդ եւ խաբուսիկ է անոնց տուած ուժը։ Հաճոյքի համար, որոշ առիթներով կարելի է քիչ ալքօլաւոր ըմպելիներ (գինի, գարեջուր) մերթ ընդ մերթ խմել, բայց սովորաբար՝ երբեք։ Որովհետեւ ալքօլին վտանգը ոչ թէ պատահական, այլ սովորական գործածութեան մէջ է, նոյնիսկ եթէ քիչ քանակութեամբ խմուի։ Ժամանակի ընթացքին ալքօլը կ՚այրէ կը մաշեցնէ ստամոքսը (քանի մը օր շարունակ ալքօլով լուացէք ձեր ձեռքերը, եւ պիտի տեսնէք արդիւնքը), կը յոգնեցնէ լեարդը եւ աղիքները, կը գոցէ ախորժակը, կը խանգարէ մարսողութիւնը, կը գրգռէ ու կը կարծրացնէ երակները եւ երիկամունքը։ Բայց ամէնէն աւելի կը թունաւորէ ջղային դրութիւնը եւ ուղեղը, կը դարձնէ դիւրագրգիռ եւ կռուազան, ու յաճախ մտագար։ Ցիմարներուն կէսը ալքօլին զոհն է։ Ոճրագործութիւններուն 70 առհարիւրին ուղղակի կամ անուղղակի պատճառը ալքօլն է։ Մարմնով եւ մտքով յետամնաց երախաներու կէսը ալքօլամոլ ծնողներու ծնունդ են։ Ալքօլը, երբ սովորաբար կը գործածուի, այնքան կը մաշեցնէ մարմինը, որ գետին կը պատրաստէ ուրիշ հիւանդութիններու, մասնաւորապէս թոքախտին։

Արդ, մենք Հայերս ամէնէն աւելի պէտք ունինք խնայելու մեր առողջութեան, որուն անդադար սպառնան այս երկրին, այս միջավայրին հողը, օդը, ջուրն բնակութիւնը, սննդառութեան, խատանքի պայմանները, որոնք քալքայիչ ազդեցութեան մեծապէս կը նպաստէ «ախորժաբեր» կոչուած ոգելից ըմպելիներու սովորական յաճախակի գործածութիւնը։

— Շատեր կը ճանչնամ որոնք կը խմեն եւ բան մը չեն ըլլար։

— Այդ շատերուն ներկան գիտէք, բայց ոչ ապագան։ Միայն բժիշկները եւ դատաւորները գիտեն թէ ի՛նչպէս եւ ո՛ւր կը վերջացնեն իրենց կեանքը, ինչ տեսակ սերունդ կը հասցնեն։ Չկայ մէկը որ սովորաբար խմէ եւ օր մը իր անձին կամ իր սերունդին վրայ չհաստատէ ալքօլին ուղղակի կամ անուղղակի աւերները։

Ալքօլը ախորժաբեր եւ ուժատո՞ւ երբեք.
Ալքօլը օգտակար դե՞ղ՝ երբեմն.
Ալքօլը սճրագո՞րծ՝ յաճախ.
Ալքօլը ախտաբե՞ր՝ միշտ։

Ահա ինչ որ պէտք է մտաբերել երբ կը փորձուիք խմել։

ՏՕՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ՀՆԱՐԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ չունենալով անջատ-անջատ պատասխանել «Յառաջ»ի ծաւալին ընդարձակման առթիւ յայտնուած շնորհաւորութեանց, կը փութանք մեր շնորհակալութիւնը յայտնել հրապարակաւ։ ԽՄԲ.

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱԹԷՆՔԷՆ

ՆՈՐ «ՄԱՀԱՓՈՐՁ»-ԶԱՒԵՇՏԸ

Առաջին կարաւանը մեկնեցաւ

«Յառաջ»ի ընթերցողները կը յիշեն այն արիւնոտ դէպքը որ տեղի ունեցաւ Աթէնքի շատ մօտիկ՝ Ֆիքսի գաղթակայանին մէջ, «Հայաստանի կառավարութեան արտակարգ ներկայացուցիչին», Դանոյշ Շահվէրտեանի այցելութեան շնորհիւ։

Դէպքին գործօն մասնակիցներէն քանի մը հոգի արդէն խոստովանած են թէ զոհ գացին բլիֆներու գրգռութիւններուն։ «Քաջքար» վար առնուած հելլէնական եւ հայկական դրօշները, դէպքին յաջորդ կիրակին իսկ, նորէն կախուեցան Ֆիքսի եկեղեցիին վրայ, հայ աշխատաւորներու կողմէ։

Դէպքին յաջորդ օրերը, մասնաւորաբար քանի մը անգործ հնչակեաններ աշխատած են շատ տխուր դերեր խաղալ, ասոնց երիտասարդը սեւցնելու համար, բայց չեն յաջողած ու խայտառակուած են։ Միւս կողմէ, կրկին մութին գործողներ, աշխատած են կառավարութիւնն իսկ շփոթեցնել, հաղորդելով անոր թէ «Դաշնակցութիւնը դէմ է ներգաղթին, եւ այս իսկ պատճառաւ, այսպիսի դէպքեր կը ստեղծէ» եւայլն։

Եւ ահա զաւեշտախաղ մը, որ Բամէթին հանրածանօթ առասպելն ալ գերազանցեց։

Լսեցէ՛ք։ «Դաշնակ բիւրօն մասնաւոր հրահանգ տուած էր, օրեր առաջ, Աթէնքի կոմիտէին սպաննելու համար Շահվէրտեանը» ու «Ֆիքսի եկեղեցիին տակէն մասնաւոր խրամներ փորուած են, օրեր առաջ, եկեղեցիին... տակէն կատարելու համար տէրօրը»։ Այս ապուշները, իրենց գրածին իրենք իսկ չեն հաւատար, այսպէս գրեցին իսկական քուրջի կտորի մը՝ «Նոր Շարժում»ին մէջ։ Առանց կարմրելու, ելան եւ օր ցերեկով զանազան հանրային մտաւորականներու անուններ ալ տուին։ Այս բոլորը անոր համար որ, ամբողջ գաղութը իր անվերապահ զայրոյթն ու նողկանքը յայտնեց հայ համայնավարներու դէմ, որոնք Շահվէրտեանի մեղսակցութեամբ եղբայր եղբօր դէմ գինեցին եւ արիւն թափեցին։

Աթէնքի շրջանը խաղաղած է այլեւս։ Մանաւանդ Ա. կարաւանին մեկնումով, խաղաղութիւնը սկսաւ տիրել կրկին՝ կայաններու մէջ։

Գաղթականները փոխադրող շոգենաւը ունէր 8000 թոնօ տարողութիւն։ Միայն մեկնումի օրը՝ յորդահոս անձրեւը պատճառ եղաւ իրարանցումի։

Կը տեղեկանամ, թէ վերջին պահուն Շահվէրտեան նոր քննութենէ մը անցուցած է ներգաղթողները, «կասկածելիները» զատելու համար։ Կ'ըսուի թէ քանի մը «անբաղձալիներ» դուրս հանած է նաւէն։ Այս լուրը տուած էր Աթէնքի արքայական օրկան՝ «Էլլէնիքի»ն։

Կը տեղեկանամ նաեւ, որ ներգաղթողներէն ութը հազար տրախմի շորթուած է «Նոր Շարժում»ի համար։ Այս մասին, մանրամասնութիւնները յաջորդով։

Բարեգործականի պատուիրակ Պ. Օննիկ Թաղէօսեան մեծապէս օգտակար եղաւ ներգաղթի աշխատանքներուն ընթացքին։ Մասնաւոր խնամք ցոյց տուած է որբերուն զանոնք տեղաւորելով Լիփազմայի ազգային եւ քաղաքական դպրոցներուն մէջ։

Ինչպէս ըսի, Ա. կարաւանը մեկնեցաւ, դեկտ. 30ին, չորեքշաբթի օր։ Կ'ըսուի թէ երկրորդ կարաւանն ալ Աթէնքէն պիտի մեկնի, թէեւ պաշտօնական գործողութիւն չկայ տակաւին։ Երկրորդ կարաւանն ալ Աթէնքէն պիտի մեկնի, բայց, ե՞րբ, յայտնի չէ։ «Տավարիշ» Շահվէրտով քիչ կը խօսի, բայց «շատ կը գործէ» եւ կը գործէ առանց «արիւնից վախենալու»։

Փա՛ստ։ Ահա Սելանիկի դէպքերը վերջին պահուն։ Դեռ ներգաղթի վերջնական որեւէ կազմակերպութիւն չեղած, տակաւին Գ. կարաւանին սպասելու դատապարտուած գաղթականներ համայնավարներու գրգռումով կը յարձակին ազգային իշխանութեան ներկայացուցիչներուն վրայ, ատրճանակներով, դաշոյններով եւ բիրերով, ու կը խոշտանգեն, Պ. Պ. Ստեփանեանը (ռամկավար ուսուցիչ մը), Մակարեանը, եւ Աւետիսեանը։ Մանրամասնութիւնները կը պակսին։ Միայն կը լսեմ, որ Աթէնքէն Շահվէրտեանի հրահանգով երկու հայ համայնավարներ մեկնած են Սելանիկ, գրգռութիւններ եւ խռովութիւններ ստեղծելու համար։ Ֆիքսի դէ՞պքը կ'ուզեն կրկնել Սելանիկի մէջ։ Արդարեւ, Շահվէրտեան «արիւնից չի վախենայ»։

Քոքինիոյ ազգ. վարժարանի ուսուցիչներէն երեք հոգի ալ Հայաստան մեկնեցան, իրենց պաշտօնները ատանալով։

Ուսուցիչներէն մէկը, Աստուածատուրեան, ռամկավար մըն է։ Մեկնողներուն մէջն էր նաեւ «Արեւ»ի խմբագիրներէն Փափազեան, կրկին ռամկավար։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԳԱՂՏՆԻ ԴԱՇԻՆՔԻ ՄԸ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

ՔՐՏԱԿԱՆ "ՀՕՅՊՈՒՆ" ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ԿՌԻՒԸ

Պէրլինէր Թակէպլաթի յունուար 3ի թիւին մէջ, Տօքթ. Ատոլֆ Ռայֆէնպէրկ հետեւեալը կը գրէ Երուսաղէմէն.

— Անկէց առաջ շատ մը անօգուտ ճիգերէ վերջ՝ այս անգամ յաջողեցայ յարաբերութեան մտնել քրտական գաղտնի դաշինքին, քիւրտ ազգայնական «Հօյպուն» լիկային ղեկավարներուն հետ։ (Անշուշտ կը հասկցուի թէ անոնց հասցէները գրուած չեն հեռախօսագիրքին մէջ...)։ Ցետագայ նիւթը՝ որուն հիման վրայ առաջին անգամ ըլլալով հոս պիտի նկարագրուի այս ազատական շարժման ծագումին պատմութիւնը, կը պարտիմ Ս. Պ. Էմիրին տուած տեղեկութիւններուն, ինչպէս նաեւ ձեռագիր վիճակի մէջ գրքոյկի մը, որ այս միջոցիս կը տպագրուի արաբերէն, պարսկերէն եւ ֆրանսերէն, եւ որուն նպատակն է բովանդակ աշխարհի աչքերը բանալ քիւրտ ժողովուրդին տառապանքներուն վրայ, ժողովուրդ մը՝ որուն ճակատագիրը նման է Հայոց ճակատագրին։

Առաջին քաղաքական քիւրտ կազմակերպութիւնը հիմնուեցաւ Կ. Պոլիս 1908ին։ Անոր ղեկավարները եղան Էմիր Էմին Ալի Պետրխան, զօրավար Շէրիֆ փաշա, Ահմէտ Ջիւլքէֆիլ փաշա եւ 1925ին Տիարպէքիրի մէջ Թուրքերու կողմէ կախուած ծերակուտական Սէիտ Ապտուլ Գատէր։ Միեւնոյն ժամանակ Կ. Պոլսոյ մէջ կազմուեցան Փրօփականտայի կազմակերպութիւն մը եւ քրտական դպրոց մը։

Զինուորական պարտութենէն վերջ, ժէօն Թուրքերը գոցեցին դպրոցը եւ լուծեցին բոլոր քրտական կազմակերպութիւնները։ Այդ ժամանակէն ի վեր Քիւրտերուն մէջ քաղաքական գործունէութիւնը գաղտնի կերպով միայն կարելի եղաւ շարունակել։ Քրտական անկախութեան կոմիտէները, որոնք Մուսթաֆա Քէմալի յաղթութենէն վերջ քայքայուեցան, իրենց գործունէութիւնը վերսկսան արտասահմանի մէջ։ Այս առանձին կազմակերպութիւնները յառաջընթացը եղաւ «Հօյպուն» (Անկախութիւն) միացեալ դաշինքին կամ ուխտին։

Թրքական հարստահարութեան մեթոտները պատճառ եղան որ 1925ին պայթի քրտական առաջին յեղափոխութիւնը։ Անոր ղեկավարները ամենամեծ մասամբ նոյն տարուան մարտ 21ին Թուրքերուն կողմէ կախուեցան քրտական ազատութեան անյեղլի ուխտը իրենց շրթունքներուն վրայ։ 1925էն մինչեւ 1928 տարիները Քիւրտերուն համար ամենասարսափելի հալածանքներու ժամանակ մը եղան։ Այդ տարիներու միջոցին 8000էն աւելի գիւղեր քանդուեցան եւ 15 հազարէ աւելի կիներ եւ մանուկներ սրէ անցուեցան Թուրքերուն կողմէ, եւ կէս միլիոնէ աւելի Քիւրտեր տեղահան եղան։ Ամէն դժուարութիւններու ի հեճուկս, քիւրտ յեղափոխականները յաջողեցան 1927ի գարնան պատուիրակներ հաւաքել համաժողովի մը։ Այս համաժողովը տեղի ունեցաւ քրտական անմատչելի լեռնաստանին մէջ։ Հոս ի կեանս կոչուեցաւ «Հօյպուն» կազմակերպութիւնը եւ ուխտ ըրին կռիւը շարունակել՝ մինչեւ որ վերջին Թրքական զինուորը քշուի Քիւրտիստանէն։ Իբրեւ պատրաստութիւն նոր յեղափոխութեան մը՝ որոշուեցաւ զինուորական վերին հրամանատարութիւն մը հաստատել եւ զինուիլ արդիական զէնքերով։ Անկէց զատ, քրտական լեռնաստանին մէջ զինուորական կեդրոն մը հաստատուեցաւ, որ խարիսխը պիտի ըլլայ ազատագրական պայքարին, եւ ուր պիտի մարզուի հետզհետէ քիւրտ երիտասարդութիւնը։ Թրքական բոլոր պնդումներուն հակառակ «Հօյպուն» կը հաւաստէ թէ ոեւէ օտար պետութիւն (այսինքն Անգլիա) երբեք չօժանդակեր Քիւրտին ազատագրական շարժումին, թէ ան բնաւ առնչութիւն չունի խալիֆայական գաղափարին կուսակիցներուն կամ հակաքէմալական կուսակցութիւններու հետ։

Թրքական ծառայութեան մէջ սպայակոյտի քիւրտ հազարապետ Պիթլիսցի Իհսան Նուրի պէյ 1923ին ապստամբութիւն մը կազմակերպեց Պոհթանի լեռնագաւառին մէջ եւ վերջերը քանի մը հարիւր կողմնակիցներով Արարատ փախաւ։ Իբրեւ պատուիրակ Արարատի յեղափոխականներուն մասնակցեցաւ քրտական համաժողովին եւ ապստամբական շարժման կազմակերպութիւնը իրեն յանձնուեցաւ, 1928ին քանի մը հազար կարգապահ եւ քաջավարժ մարդոց բանակի մը գլուխը կանգնած էր արդէն։ Միեւնոյն ժամանակ Հակէ Թէլլօ Իպրահիմ փաշայի գլխաւորութեամբ քաղաքային վարչութիւն մը կազմուեցաւ եւ լեռներուն մէջ բարձրացաւ քրտական ազգային դրօշը։

Թուրքերը, իրենց շուրջ այսպէս յարատեւ օդակաւորուող փրփրականտէն մտահոգուած, փորձեցին բանակցութիւններ կատարել Իհսան Նուրիի հետ։ Սեպտեմբերի կէսին, պատուիրակութիւն մը ղրկեցին անոր մօտ, եւ հանդիպումը տեղի ունեցաւ Շէյխլի Քեօփրիւ ըսուած վայրը։ Բայց Թուրքերուն խոստումներէն եւ ոչ մին, ինչպէս ընդհանուր ներում եւ Իհսան Նուրիի անուանումը իբրեւ զինուորական կցորդ եւրոպական Թուրք դեսպանատան մը մէջ՝ կրցաւ Նուրի փաշան ետ կեցնել ազատութեան կռիւէն։

Պատասխանեց թէ ինք «Հօյպուն»ին հրամանին տակ կը գտնուի եւ այդ կազմակերպութեան հրահանգին համաձայն միայն կրնայ իր դիրքը փոխել։ Իսկ «Հօյպուն» մէկ պայմանով միայն պատրաստ էր վերջ տալ կռիւին — Թուրք զինուորները պէտք է պարպեն քրտական հողը եւ Թուրքիա ճանչնայ անկախ Քիւրտիստան մը։ Իհսան Նուրի «Հօյպուն»ի ուղղեալ իր տեղեկագրին մէջ կ'ըսէ, թէ շատ դժուարութեամբ կարելի եղաւ սանձել իր մարդիկը որոնք զայրագին ցասումով կ'ուզէին յարձակիլ պատուիրակներուն վրայ ա՛նպիսի պետութեան (Թուրքիա) մը, որ իր սուիններով իրենց քիւրտ եղբայրները սպաննած էր։

Բոլոր բանակցութիւնները ի դերեւ ելան։ Թրքական հարստահարութիւնը շարունակուեցաւ, քրտերէն խօսքը արգիլուեցաւ, 1929ին վերսկսան Թրքական զինուորական պատրաստութիւնները, եւ 1930 Յունիս 12ին տեղի ունեցան ընդհարումները։ Հիմա Թուրքերը կը տարածայնեն թէ ապստամբութիւնը ճնշուած է, բայց «Հօյպուն»ի անդամները ինծի կը հաւաստեն փաստերով թէ կռիւը կը շարունակուի։

ՎՐԱՑԻՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

Ինչպէս Պրոլետար (12 Դեկտ.) կը գրէ, Վրաստանի մէջ «26»ի յիշատակին բացուած դպրոցի աշակերտներէն խումբ մը հայ երիտասարդներ, Պիսկուլեան, Ամիրեան (որոնք կոմունիստ են) եւ Գրիգորեան, Մելիքսէթեան, Մելիք-Բաբախանեան (որոնք չէզոք են), իբրեւ թշնամական ցոյց՝ պատռեր են վրացի գրողներու պատկերները։

Այս դէպքին մասին տեղական հայ կոմունիստներու բջիջը ոչ մէկ քննութիւն կը կատարէ։

Շրջանային կոմիտէն, քննելով խնդիրը, կը մեղադրէ հայ կոմունիստ երիտասարդներու բջիջը իբրեւ ազգայնական, եւ իբրեւ պատիժ շարքերէն կը վտարէ Պիսկուլեանն ու Ամիրեանը, յետոյ զանոնք, իրենց միւս չէզոք ընկերներուն հետ, կը հեռացնէ դպրոցէն։

Այս խնդրին առթիւ կը հրաժարեցուի նաեւ Առուստամեան, որ պատասխանատու ներկայացուցիչն էր դպրոցին, այն մեղադրանքով թէ կը ծածկէր աշակերտներու հայ ազգայնական տրամադրութիւնները։

ԹՈՒՐՔԻԱ

Երկու նոր գործավարութիւններ պիտի հաստատուին

Ազգ. Մեծ Ժողովին ներկայացուեցաւ երկու օրինագիծ, որոնց համաձայն երկու նոր գործավարութիւններ կը հաստատուին։ Մէկը՝ մաքսի եւ մենաշնորհներու գործերը վարելու համար, միւսը՝ իբրեւ երկրագործական գործավարութիւն։

Օրէնք՝ ազդարարութեան

Ազգ. Մեծ Ժողովը վաւերացուց այն օրինագիծը, որով պարգեւներ կը հաստատուին «գաղտնի պահուած շարժուն եւ անշարժ գոյքերը տեղեկացնողներուն»։

Որոշուեցաւ հետեւեալ համեմատութեամբ պարգեւ տալ տեղեկատուներուն՝ շարժուն կամ անշարժ գոյքերնու գրաւումէն վերջ։

Շարժուն գոյքերու համար՝ մինչեւ 3000 ոսկիի՝ հարիւրին 30, անշարժներուն՝ հարիւրին 20։ Մինչեւ 25,000՝ շարժուն գոյքերու՝ 5000էն վեր մասին համար հարիւրին 25, անշարժներուն համար՝ 15։ Մինչեւ 50,000 ոսկինոց շարժուն գոյքերու համար՝ 25,000էն վեր մասին համար 15, անշարժներուն համար 12։ Մինչեւ 100,000 ոսկի՝ առաջիններէն 50,000 ոսկիէն վեր մասին համար՝ հարիւրին 16, իսկ երկրորդին համար 10։ 100,000 ոսկիէ վեր մասին համար՝ շարժուն եւ անշարժ կալուածներու արժէքին հարիւրին 7ու կէս։

Կարեւոր տեղեկատուութեանց համար, Գործավարներու Խորհուրդին որոշումով, այս պարգեւներուն համեմատութիւնները կրնան աւելցուիլ մինչեւ անոնց կէսին համեմատութեամբ, եթէ տեղեկացնողը պետական պաշտօնեայ է։ Օրէնքը կը պարունակէ նաեւ ուրիշ կարգ մը տրամադրութիւններ՝ կալուածահամարի տոմարին մէջ չարձանագրուած շէնքեր, հողեր եւլն. լուր տուողներու յատկացուելիք դրական պարգեւներու մասին։

Ամերիկեան խոստումները

Սարաճ Օղլու Շիւքրի, ելմտական նախկին գործավարը, Ամերիկայէն վերադառնալով, հետեւեալ յայտարարութիւնները ըրաւ.

— Ամերիկայի մէջ հինգ շաբաթ մնացի։ Եւ ամէն կողմ Թուրքերու մասին յարաճուն գնահատումներ եւ բարեկամութիւններ գտայ։ Ուաշինկթընի մէջ հանրապետութեան նախագահ Պ. Հուվըրի կողմէ ընդունուեցայ եւ մեծ ընդունելութիւն գտայ։ Պ. Հուվըր մեր երկրին զարգացման եւ յառաջդիմութեան մասին մեծ շահագրգռութիւն ցոյց տուաւ։ Ուաշինկթընի մէջ կարգ մը նախարարներու հետ ալ տեսակցեցայ եւ բոլորին կողմէ սիրով ընդունուեցայ։ Ամերիկայի արեւելակողմը Նիւ Եորք, Ուաշինկթըն, Հալիֆորտ, Պոսթըն քաղաքները այցելեցի, առեւտրական հաստատութիւնները աչքէ անցուցի։ Այդ տեղերու մէջ կառավարութեանս կողմէ ինծի յանձնուած քննական պաշտօնս կատարեցի։ Քննութեանս արդիւնքը եւ տեսածներս տեղեկագրով մը պիտի պարզեմ կառավարութեան։

Կրնամ ամփոփ կերպով յայտնել թէ Թուրքեւամերիկեան տնտեսական յարաբերութիւնները պիտի զարգանան մեծապէս եւ այժմէն իրականացնելիք գործեր կան։ Ամերիկացիները մեզի հանդէպ անկեղծ զգացումներով տոգորուած են։ Այս գործին մէջ մեծ դեր կատարած է անցեալները Ատլանտեանը կտրելով Պոլիս եկող երկու Ամերիկացի օդանաւորդներուն Պոլսոյ մէջ եղած ընդունելութիւնը, որ շատ լաւ ազդեցութիւն թողած է Ամերիկայի մէջ։ Ամերիկայէն դարձիս Փարիզ հանդիպելով, անպաշտօն կերպով տեսակցեցայ հոն Պարտքի գործերը վարողներուն հետ եւ կարծիքի փոխանակութիւն ունեցայ։

Կիրակնօրեայ դադարի մասին

Շրջաբերական մը հաղորդուած էր, որ տեղի տուաւ թիւրիմացութեանց։ Քանի մը օր առաջ, Կրթ. Տեսչութիւնը յաւելուած զեկոյցով մը ճշդած էր թէ այդ հրահանգը լիսէներու եւ միջնակարգ վարժարաններու չի վերաբերիր։

Նախակրթարաններու տնօրէններուն եւս Կրթ. Գործավարութեան ընդհ. քննիչ Հիլմի պէյի ստորագրութեամբ հաղորդուեցաւ յաւելուած շրջաբերական մը, որ կը պարունակէ հետեւեալ մանրամասնութիւնները.—

Շաբաթ եւ կիրակի օրերը դասախօսութեանց շարունակութեան մասին նախապէս հաղորդուած հրահանգը սխալ ըմբռնուած եւ անոր կիրարկումին մէջ վարանում առաջ եկած է։ Պետական վարժարաններու մէջ մինչդեռ շաբաթական դասապահներու թիւը 27 է, դիտուած է որ փոքրամասնութեանց վարժարաններուն մէջ, հակառակ կիրակի եւ շաբաթ (հրեաներուն համար) օրերը գոց ըլլալուն, շաբաթը մինչեւ 48 պահ դասախօսութիւն տեղի կ'ունենայ։ Որով օրական 7—8 եւ մինչեւ 9 ժամ դաս կը տրուի տղոց, որոնք հարկադրուած կ'ըլլան կանուխէն վարժարան երթալ եւ երիկունը ուշ ատեն մեկնիլ։ Այս դրութիւնը կը խանգարէ աշակերտներու ֆիզիքական եւ մտաւոր կեանքի հաւասարակշռութիւնը։

Անցեալ տարիքին մէջ գտնուող տղոց կարողութենէն վեր աշխատութիւններէն եւ իրենց առողջութեան վնասող այս վիճակէն ազդուած, կարգ մը վարժարաններու տնօրէններ կրթական տնօրէնութեան դիմելով, թոյլտուութիւն խնդրած էին Կիրակի օրերն եւս դասախօսութիւն ընելու։

Ահա այս կացութիւնը քննուելէ յետոյ, ազգային կրթութեան եւ դաստիարակութեան դիւանին կողմէ հաստատուած կանոնագրի հիման վրայ, հրահանգ տրուած է որոշ տրամադրութեան ենթակայ հաստատութիւններուն՝ օգտուիլ նոյն կանոնագրէն, բանալով Կիրակի եւ Շաբաթ օրերը։

Այս կանոնագրին համաձայն, Կիրակի եւ Շաբաթ օրերը դադար ընող վարժարանները մնացեալ օրերուն սահմանուած դասաժամերուն թիւը գեղչելու են եւ իրենց կանոնագրութիւնը համաձայնեցնելու են հիմնական կրթութեան տրամադրութեանց, համախորհուրդ տընօրէններուն եւ նախակրթութեան քննիչներուն հետ։

— Այս շրջաբերականէն կը հետեւի որ քրիստոնեայ նախակրթարանները հարկադրուած չեն կիրակի օրերն եւս դասախօսութիւնը շարունակել, քանի որ նախակրթութեան քննիչներուն եւ տնօրէններուն իրաւասութիւն կը ձգուի համախորհուրդ կատարել ոեւէ կարգադրութիւն։

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԿՈՎԿԱՍԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐԸ

«Գրոհ» կը գրէ (19 դեկտ.)—

Հիւսիսային Կովկասի մէջ, հայկական շրջանին դպրոցներու աշակերտները մեծ մասամբ վարակուած են վեներական հիւանդութիւններով։ Ամէնէն աւելի վարակուած է Խոյթայի գիւղախումբին Խանջեան գիւղին դպրոցը։

ՄԱՄՈՒԼ

ՆԵՐԳԱՂԹ

Աթէնքի «Նոր Օր»ը կը գրէ, առաջին կարաւանին մեկնումին առթիւ (31 դեկտ).

Գաղթականութեան տագնապը մեծապէս կը թեթեւնայ, եթէ Երեւան 10-15 հազար հայութիւն ընդունի Յունաստանէն։ Հաւատացած ենք որ Հայաստան կրնայ չորս կամ հինգ անգամ տասը հազար գաղթական ընդունիլ, եթէ միջոցներ տրամադրուին։ Դժուարութիւնը՝ այդ միջոցները ստեղծելուն մէջ է արդէն։

Ահա չորս ամիս անցած է Պ. Ս. Տէր Գաբրիէլեանի Փարիզէն մեկնումէն ի վեր եւ ներգաղթի միայուն յանձնախումբ կազմուած չէ տակաւին։ Յանձնախումբին պարտականութիւնը պիտի ըլլար նուիրահաւաքութիւն կազմակերպել, նիւթապէս օժանդակելու Հայաստանի կառավարութեան՝ գաղթականներու տեղափոխութեան եւ զետեղման գործին մէջ։

Հիմակ որ ամէնէն տաք շրջանն է ներգաղթին եւ մամուլը կը զբաղի միշտ գաղթականներու փոխադրութեան խնդրով, եթէ չօգտագործուի ժողովուրդի տրամադրութիւնը, յետագային դժուար պիտի ըլլայ տասը միութիւն քով քովի բերել կազմակերպութիւն ստեղծելու համար։

Լաւագոյն է որ Փարիզը ազդանշանը տար, ինչ որ ըրած է ուրիշ առիթներով, եւ գաղութները հետեւէին իրեն։ Երեւի՝ լոյս քաղաքին մէջ՝ ցուրտ հով մը կը փչէ այս օրերուն՝ Հայաստանի բարեկամ կոչուած կազմակերպութիւններուն միջեւ՝ որ հանգանակութիւնը կ'ուշանայ։ Այդ մասին խօսք անգամ չկայ։

Միացեալ Նահանգներու մէջ կազմուած է Ներգաղթի Կեդր. Յանձնախումբ մը, որմէ դուրս ձգուած են Ռամկավար կուսակցութիւնը, Պետական թիւ 1 Կարմիր Խաչը, Բարեգործականը եւ Ռամկավար կուսակցութեան ենթակայ բոլոր կազմակերպութիւններ։ Դաշնակցութեան խօսքը չի կրնար ըլլալ, որովհետեւ Երեւան խստիւ արգիլած է «բարեկամ»ները որեւէ գործակցութիւն ունենալ Դաշնակցութեան հետ։

Մեր կարծիքով, բոլորովին սխալ ճամբու մէջ դրուած է ներգաղթի նուիրահաւաքութեան ձեռնարկը։ Այս կերպով եւ այս կազմակերպութիւնով, անկարելի է որեւէ գումար հանգանակել, քանի գաղութահայութեան գործօն եւ քիչ թէ շատ զանգուած ունեցող կազմակերպութիւնները (Դաշնակցութիւն, Բարեգործական) հեռու կը պահուին ներգաղթի ձեռնարկէն։

Այս կերպով, ներգաղթին առաջին հարուածը կուտան անոնք, որոնք հրապարակաւ կը ջատագովեն ներգաղթը եւ անոր անունով կը յուսան վարկ ու դիրք գրաւել գաղութային կեանքին մէջ։

ԽՄԲ.— «Մամուլ»ի բաժինը, որ ատենէ մը ի վեր ընդհատուած էր տեղի անձկութեան պատճառով, այսուհետեւ տիտի շարունակուի կանոնաւորապէս։

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՍԷՎՐԱՆԻ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

Անցնող շաբաթը շատ յիշատակելի եղաւ Սէվրանի համար։

Երկու քոյր Միութիւններ — Սէվրանի հայ կրթ. Միութիւնն ու Հ. Մ. Ը. Մ.ի տեղական մասնաճիւղը — յոյժ գովելի գաղափարը ունեցան, ամիս մը առաջ, ձեռք ձեռքի տալով երեկոյթ-պարահանդէս մը սարքելու ուր 30ի չափ դպրոցականներն ալ իրենց ամանորի հանդէսի բաժինն ունեցան։

Հանդէսին կը նախագահէր Պ. Գ. Յովհաննէսեան, իսկ Պ. Հ. Աբէլեան Փարիզի եւ շրջականներու սկաուտ երգչախումբին գլուխը կանգնած էր։ Պ. Ճիլպէրեանի բացման խօսքէն յետոյ փոքրիկներու հանդէսը սկսաւ, երգի եւ արտասանութեանց տարափով մը, վերջանալու համար տրամախօսութիւններով, խիստ զուարթ մթնոլորտի մը մէջ։

Երեքներէն արտասանեցին Պ. Մանուկեան՝ «Ես իմ անոյշ Հայաստան»ին։ Պ. Նաօ Տիւրկէրեան, Սիամանթոյի «Պար»ը սրտայոյզ կերպով, քիչ յետոյ ուրիշ զուարթ կտորներ եւս աւելցնելով։ Պ. Աշըքեան «Տղու մը» եւ Պ. Փափազեան ֆանթէզիներու շարք մը՝ ծափերու մէջ։

Պ. Դանիէլ Յովհաննէսեան բանախօսութեամբ մը ջերմապէս գովեց Սէվրանի Հայերուն ջանքերը, մանաւանդ փոքրերու համար։ Բանախօսութենէն անմիջապէս յետոյ ներկայացուեցաւ «Զարլըթօն»ը, հանդիսականներու անվերջ քրքիջներուն մէջ։ Պ. Ա. Քէպապճեան անմահացուց Աբիկ աղան, օրիորդներ Խոճէեան, Գարակէօզեան եւ Պ. Ա. Պատէմեան յաջողապէս ներկայացուցին իրենց դերերը, իսկ Պ. Հայկ Մանավեան արտասանեց «Օգսէնի Նամակը», մեծ յաջողութեամբ։

Այս հանդէսը նոր լոյս մը սփռեց Սէվրանի տեղական ուժերուն վրայ։ Զատիկի առթիւ պատրաստութիւններ պիտի տեսնուին։ Պարահանդէսէ միջոցին, Պ. Նասիպեան (Ռէնոյի), 70ի մօտ «քօթիյոններ» նուիրեց։

Սրահը շատ անբաւական եկաւ հանդիսականներու բազմութեան։ Զոյգ Միութիւնները բարոյական մեծ քաջալերանքի արժանի եղան իրենց գեղեցիկ գործակցութեամբ։

Գովելի էին Յանձնախումբի անդամներուն եւ թէ ածուղղի եւ քօքարտի յաջողութեան համար աշխատող բոլոր տիկիններուն եւ պարոններուն ջանքերը։ Հրապարակային շնորհակալութիւններ բոլորին։ Նիւթական հասոյթն ալ գոհացուցիչ է. Զուտ շահ՝ 1060 Ֆր. 20 ս.։

Շնորհակալութի՛ւն հանդէս պատրաստողներուն եւ ազնիւ հիւրերուն։

Խաչիկ Եզեկիէլեան

ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ ԴԷՄ ԱՌ ԴԷՄ

ՏՐԱԿՈՆԱԿԱՆ ԽՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Հագիւ Գանտի եւ իր օգնականը՝ Փաթէլ ձերբակալուած ու բանտարկուած, Հնդկաստանի կառավարութիւնը կը ջանայ շեշտ եւ ուժեղ հարուածներով գլխէն վերաւորել հնդիկ յեղափոխական շարժումը: Փոխարքան հրատարակութեան տուաւ չորս նոր հրամանագրեր, որոնցմով պատճէշ կը կանգնէ ըմբոստական ամէն գործունէութեան ու խլրտումի առջեւ։

Հրամանագրերէն մէկը կ'արտօնէ գրաւել տրամադրելի ամբողջ գումարը տեղական կառավարութեան մը, որ կ'օժանդակէր յեղափոխական կազմակերպութեան մը։ Ուրիշ հրամանագիր մը տեղական իշխանութեանց իրաւասութիւն կուտայ կարգ մը հանրային շէնքեր ուր հաւաքոյթներ տեղի կ'ունենան, ապօրէն յայտարարելու եւ բռնագրաւելու գոյքերը, միեւնոյն ատեն խուզարկութեան եւ այլ բացառիկ իրաւասութեանց սահմանները կ'ընդարձակէ ամբողջ երկրին վրայ՝ այն հրամանագրերուն, որոնք նախապէս հրատարակուած ըլլալով, կը կիրարկուէին միմիայն Պէնկալի եւ հիւսիս-արեւմտեան նահանգին մէջ։

Երրորդ հրամանագիր մը խիստ պատիժներ կը նախատեսէ ոչ միայն բռնութեան արարքի թելադրութեանց եւ անձերու վրայ կատարուած խոշտանգումներու, այլ նաեւ վաճառատուններու դէմ պոյքոթ կատարելու նպատակով՝ անոնց առջեւ դրուած պահակներուն համար։

Չորրորդ հրամանագիր մը տեղական պաշտօնատարներուն իրաւունք կուտայ ձերբակալելու կասկածելի անձերը, կանոնաւորելու առեւտուրը եւ փոխադրութեան միջոցները, քննութեան տակ առնելու հանրօգուտ սպասարկութիւնները, կազմելու յաւելուածական ոստիկանութիւն մը եւ ի պահանջել հարկին, զործօն օժանդակութեան կանչելու ընդունակ տարրեր:

Իսկ զէնք եւ փամփուշտ պահելու, ինչպէս նաեւ մասնաւոր դատարաններու կազմութեան վերաբերեալ հրամանագրերը աւելի խստացած են:

Փոխարքան, չգոհանալով այս խստութիւններով, ապօրէն յայտարարեց Հնդիկ Ազգ. Խորհուրդի Գործադիր Կոմիտէն:

Այս հրամանագրերուն հետ, Հնդկաստանի կառավարութիւնը հրատարակութեան տուաւ երկար տեղեկագիր մը, որ Հնդիկ Ազգ. Խորհուրդին դէմ ամբաստանագիր մըն է։

Տեղեկագիրը կը բովանդակէ խորհուրդին կողմէ մղուած խափանարար պայքարին պատմականը՝ 1929ին Լահորի մէջ իր հաւաքոյթէն ի վեր։ Մանրամասնօրէն կը պատմէ հնդիկ ղեկավարներու ճիգերը նահանգներու մէջ խռովութիւն եւ ըմբոստացում սերմանելու համար, մինչ Հնդկաստանի եւ Անգլիոյ կառավարութիւնները կը ջանային պատրաստել Լոնտոնի Կլոր Սեղանի Խորհրդաժողովը, կը յիշատակէ թէ ինչպէս կնքուեցաւ 1930 մարտ 5ի Տէլհիի զինադուլը եւ թէ ինչպէս այս զինադուլը օգտագործուեցաւ նոր խռովութիւն պատրաստելու համար։

Այս տեղեկագրին մէջ կառավարութիւնը կը յայտնէ թէ Հնդիկ Խորհուրդին դէմ իր բոլոր ուժերով իր գոյութեան պայքարն է որ կը մղէ. թէ Խորհուրդը երկու անգամ մերժած է կառավարութեան հրաւէրը գործակցութեան համար եւ երկու անգամ բռնած է քանդումի եւ աւերի ճամբան։

ՉԻՆՆԻՃԱՓՈՆԱԿԱՆ ՎԷՃԸ

Մանչուրիա անկախութիւն կը յայտարարէ

Ճափոնական զօրքը գրաւած ըլլալով Քին-Չէուն, Նանքինի կառավարութիւնը դիմում կատարեց Ազգերու Դաշնակցութեան, խնդրելով որ ստիպողաբար ժողովի հրաւիրուի Խորհուրդը։ Որոշեց նաեւ կոչ ուղղել աշխարհի հանրային կարծիքին։

Թոքիոյէն տրուած լուրի մը համաձայն, Մանչուրիոյ դէպքերուն ընթացքը՝ մեծ գոհունակութիւն պատճառած է ճափոնցիներուն, որոնք խանդավառ ցոյցեր կատարած են։

Կ'ըսուի թէ Մանչուրիոյ անկախութիւնը պիտի յայտարարուի փետրուար 11ին, ճափոնական կայսրութեան հիմնարկութեան օրը։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Ցեղային պայքարը դիւրաբեկ սրտի մը մէջ

Ծնունդով խափշիկ սպայ մը որ 20 տարիէ ի վեր կը ծառայէր ամերիկեան բանակին մէջ, անձնասպան եղաւ, վախնալով որ իր ծննդեան գաղտնիքը կը յայտնուի։ Որովհետեւ, այն օրէն իվեր որ մտեր էր ամերիկեան բանակը, զինքը սպիտակ ցեղէն կը կարծէին: Ո՛չ ոք կը կասկածէր իր ծագման մասին։ Մորթը թուխ էր, մազերը թեթեւօրէն գանգուր, այնպէս որ խուսափելու համար խափշիկներու հանդէպ՝ Ամերիկայի մէջ ցոյց տրուած արհամարհանքէն, յաջողեր էր դիւրաւ ինքզինքը ցոյց տալ իբր սպիտակ ցեղի խոնարհ մէկ շառաւիղը:

Այսպէս, ամերիկեան բանակին մէջ իբր սպայ ծառայեր էր 20 տարի։ Մեծ պատերազմին՝ մխիթարութիւնն ունեցեր էր հրամայելու սպիտակամորթ հանքիններու եւ իր քաջութեամբ՝ ստացեր էր աստիճանի բարձրացում:

Բայց ամէն անգամ որ կ'երթար կարօտն առնելու իր սեւամորթ մօրմէն, զօրանոց կը վերադառնար սիրտը լեցուն դառնութեամբ։ Մայրը անընդհատ կ'այպանէր զաւակին կեղծիքը եւ իր յանդիմանութիւններով, հեգնական կամ կծու ակնարկութիւններով թոյլ չէր տար որ խղճի հանդարտութեամբ կրէ ճերմակ բանակի ուսնոցները։ Առկից զատ, կարգ մը սեւամորթներ ալ՝ իր ցեղակիցները, սկսեր էին թափանցել գաղտնիքին. փսփսուքներ կը թափառէին արդէն բերնէ բերան, մինչեւ որ խեղճը որոշեց վերջ տալ այս կեղծիքին։ Ու փոխանակ իր ճերմակ պաշտօնակիցներուն յայտնելու իր ծագումն ու ինքնութիւնը, խեղճը լաւագոյն համարեց հրաժարականը տալ կեանքի դառնութիւններուն։

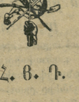
Նախորդ օր, երբ ինքնաշարժով արձակուրդէ կը վերադառնար՝ ընկերակցութեամբ մանկամարդ ու ճերմակ գեղուհիի մը, փորձեց իբրականացնել իր եղերական մտադրութիւնը։ Ինքնաշարժը վերջին արագութեամբ քշեց հաստարմատ ծառի մը վրայ։ Թեթեւ վէրք մը միայն ստացեր էր։ Այն ատեն քաշեց ատրճանակն ու փամփուշտը պարպեց գանկին։

Ընկեր ՏԻԳՐԱՆ ԹԱԹՈՅԵԱՆ
եւ
Օր. ՎԱԶԳԱՆՈՅՇ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
Ամուսնացած

Մարսէյլ — 26 դեկտ.

Ընկեր ԱՂԱՊԱՊ ՊԱՐՈՆԵԱՆ
եւ
Օր. ԲՐԱԲԻՈՆ ՏԷՐ ՍԱՀԱԿԵԱՆ
Ամուսնացած

Մարսէյլ — 26 դեկ.

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԱՆԻԷՌ Պուա Քոլոմպի Զէյթուն կոմիտէի դասախօսական ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին rue Gharles Chefson, Ծխավաճառին սրահին մէջ: Կը խօսի ընկ. Լ. Գեւոնեան: կը հրաւիրուին բոլոր խումբերու ընկերները:

ԳՕՒՍՕ

ԼԻՈՆԻ Մարգպետ խումբի անդամական ժողովը վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի մէջ, 262 րիւ Ցիւքէքլէն: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ԼԻՈՆԻ Կուկունեան խումբի անդամական ժողովը այս Ուրբաթ ժամը 8.30ին Ակումբին մէջ։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 63 Րիւ տը լա Րէփիւպլիք:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուին Մարտիրոս եւ Գէորգ Գիզիրեաններ:կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուին իսի-լէ-Մուլինօ: իմացնել իրենց եղբօր H. Kizirianի, m. 6526, 2-2 Régiment Etranger 6me Cie. Meknes, Maroc.

— կը փնտռեմ ենիցէ գիւղացի հօրեղբօրորդիս ցովհաննէս Օհանեանը 22—23 տարեկան, հօր անուն Մարտիրոս, մօր անունը՝ Նալլը, քրոջ անուն՝ Ագնիւ, եղբօր անուն Մարկոս՝ 1926ին Պէյրութէն ֆրանսա եկած եւ Արժանթին մեկնած է: իմացնել C. Ohanian No. mll 8565, 2)2 Regiment etranger 7e cie. Meknes, Maroc.

Ստոյգ լուր տուողին եռամսեայ «Յառաջ» նուէր:

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)

Le Gérant H. STEPHAN

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Հայոց դահիճը կը պատմէ

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան գործերը

10.— ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ՀՐԱԺԱՐԱԿԱՆԸ

Այս ծրագրով, որոշեր են ամէն զոհողութիւն սաանձնել եւ դիմել անհրաժեշտ միջոցներուն:

Արդարեւ, երբ Իզմիրլեան Պատրիարք կը հրաժարէր, միւս կողմէ Պոլիս կը լեցուէին բազմաթիւ գաւառացի Հայեր,որոնք կը տեղաւորուէին խաներու «պէքեար»ի խուցերուն եւ գիշերը-բաց սրճարաններուն մէջ։ Այդ եկուորներուն մարդահամարը կատարել տալով, տեսայ որ 7000ի կը հասնին։ Զգալով բոլոր անոնք, որ օրինական գործով մը եկած էին կամ զբաղումի մը տէր դարձած էին Պոլսոյ մէջ,— հաւաքել տալ միացեալները եւ ոստիկանական հսկողութեան տակ դրկեցի իրենց ծննդավայրը։ Ցետոյ հրահանգ տուի ոստիկանական պահականոցներուն՝ հսկողութեան տակ առնել գիշերը-բաց սրճարանները եւ կասկածելի վայրերը։

Պատրիարքին հրաժարականին եւ խառն ժողովին մերժումին առթիւ, վերջին անգամ մըն ալ կարդացէք «Հնչակ»ի թիւ Դի խմբագրականը,

—«Նախարարաց խորհուրդին վերջին նիստին մէջ նկատի առնուած են երկու հարցեր,—Եգիպտոսի հարցը եւ Հայոց Պատրիարքին հրաժարականին խնդիրը։

«Կառավարութեան լուր տրուած է թէ Հայոց Կրօնական ժողովը միաձայնութեամբ մերժելէ յետոյ Պատրիարքին հրաժարականը՝ անհրաժեշտ խառն ժողովին որոշումը՝ որպէսզի հրաժարեալ նկատուի Պատրիարքը։ Եւ սակայն ներկայիս խառն ժողովը չի կրնար նիստ գումարել։ Պոլսէն «Թայմզ» թերթին ղրկուած հեռագրի մը համաձայն, Սուլթանը 10 հազար ոսկի խոստացած այն մարդուն որ պիտի յաջողցնէ հրաժարեցնել Պատրիարքը։ Այդ մարդը, Աբրահամ փաշա, ուրիշ խոստումներ ալ ստացած է։ Ո՞վ գիտէ, ոսկիներու այս անձրեւին տակ, Դուրեաններն ու Աբրահամ փաշաները դեռ ի՛նչ սադրանքներ պիտի փորձեն։

«Եւ սակայն հայ յեղափոխական կոմիտէն, հասնելու համար իր նպատակին, մտածած է ամէն հաւանականութեան մասին, եւ իր ծրագիրները պատրաստած է համաձայն այդ հաւանականութիւններուն»։

11.—ՀԱՅ ՖԷՏԱՅԻՆԵՐԸ ՄԱՐԶԱՆՔ ԿԸ ԿԱՏԱՐԷԻՆ ՊԱՐՏԻԶԱԿԻ ՄԷՋ, ՔԱԼԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ՊՈԼՍՈՅ ՎՐԱՅ...

Կոմիտէճիները, իրարու հետ խօսակցելու համար շուկային ու փազարներուն, սրճարաններուն ու զբօսավայրերուն մէջ, տեսակ մը գաղտնի լեզու ստեղծեր էին։ Պատմեցինք ճաղարի պատմութիւնը: Այս անգամ կեռասի պատմութիւն մը, օրինակ մը տալու համար հայ կոմիտէճիներուն գաղտնի բարբառին մասին։

Երկու հայ քահանաներ նաւակ մը կը նստին Կալաթայի ձկնավաճառներու փողոցին նաւամատոյցէն, անցնելու համար Պոլսոյ կողմը։ Նոյն նաւակին մէջ կը գտնուէր Լրտես մը, որ ուղղակի կապուած էր ինծի։ Լրտեսը կը հետապնդէր այս քահանաները: Ահա թէ ի՛նչ կը խօսէին հայ քահանաները լրտեսին ականջին տակ։

— Ռոտոսթոյի պտուղները չհասան տակաւին։ Խակ են դեռ։ Հետեւաբար Պոլսոյ պտուղի հրապարակը չպիտի կարենայ օգտուիլ Ռոտոսթոյի բերքէն։ Արդէն տագնապի մէջ է հրապարակը։

—Լաւ, սակայն Իզմիթի կեռասները սկսան գալ։ Այս տարի Պարտիզակի բերքը այնքան աղուոր, այնքան առատ է, որ...

— Այո՛, մեր բոլոր բարեկամներն ալ այդպէս կ'ըսեն։ Պարտիզակի այս տարուան բերքը հրաշալի է։ Ամէնէն աղուոր կեռասը այս տարի Պարտիզակէն է, որ պիտի գայ։ Տեսնենք, գէթ մէկ օխա կեռաս ուտելու բախտը չունենայ դեռ։

— Այս շաբթու կը յուսամ, որ Համբարձումը կը բերէ։Գրիգորի հետ շահակցութիւն մը կազմեր են։ Մեծ քանակութեամբ կեռաս հաւաքեր են:Կը կարծեմ թէ շատ աժան պիտի ուտենք կեռասը այս տարի։

— Սարկաւագ Մկրտիչը եւս աղուոր կեռաս կը հասցնէր, սակայն հիւանդութիւն է ինկեր իր ծառերուն վրայ։ Ինք ալ, կ'ըսեն թէ այս տարի հրաժարեր է կեռասի մշակութենէն:

— Ո՛չ, չէ հրաժարած: Կը մնայ, սակայն կեռասի մշակութենէ չի հրաժարիր։

Խօսակցութիւնը թերեւս երկար տեւէր եւ կեռասի պատմութեան շարունակութիւնը դեռ աւելի հետաքրքրական դրուագներ երեւան բերէր, սակայն նաւակը մօտեցած էր այլեւս նաւամատոյցին, եւ քահանաները ցամաք ելան։

Լրտեսը նոյնութեամբ ինծի հաղորդեց այս խօսակցութիւնը։

Արդարեւ կեռասի եղանակը հասած էր: Իզմիթի շրջանն ալ կեռասի մշակութեան յայտնի շրջան։ Սակայն խօսակցութեան ձեւը հաստատէր, որ կեռասը այստեղ գործածուած է փոխաբերաբար։ Նաւորաբար ուշադրութիւն կը ... էր այս խօսակցութիւնը ... մար, որ երկու քահանաները ... մասնագէտներու պէս շարունակ ... ռասի մասին կը խօսէին։ ... հասկցուեցաւ թէ այս քահանա... կը պատկանէին այն դասակ... որ Անատոլու անցնելու համար դիմած էր ու մերժուած։ Ահա ինչո՞ւ քայլ առ քայլ հետա... կ'ուտայի լրտեսներուս։

Քահանաները ակնարկած նաեւ Ռոտոսթոյի պտուղն... Արդարեւ Ռոտոսթոյի ոստիկ... կան տեսուչէն շարունակ կը ... նայի տեղեկագիրներ, որոնք ... հաղորդէին թէ բազմաթիւ ... գործ փնտռելու պատրուակով, բայ ելած են դէպի Պոլիս ... կողմէ կոմիտէն քանիցս ինծի ... էր սպառնագրեր, որոնք կը ... դէին թէ մօտ օրէն պիտի ... ահաւոր յեղափոխութիւն մը ... չպիտի կարենայի զսպել, եւ ... անգամ պիտի դիակս ցիցի վրայ ... նելով, ամբողջ շաբաթ մը ... ցուցադրէին Պոլսոյ փողոցներու...

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Gobelins 19-78
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 7 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1932
7 JANVIER 1932

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1770 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 30 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՃԱԿԱՏԻՆ ՎՐԱՅ

Ուրեմն, արեւմուտքէն ապահով, հիւսիս-արեւելքէն ապահով եւ դաշնագիրներով կապուած, Էնկիւրի իր ուշադրութիւնը կեդրոնացուցած է դէպի հարաւ, սուրիական սահմանին վրայ։

Եւ 1931ի ոչ միայն հրատարակութիւնները, այլ եւ պետական գործունէութիւնը կը հաստատեն թէ՝ քեմալապետութիւնը «պլըֆ»ներ չէ որ կը զարնէ։

Արդարեւ, ինչ որ կը գրուի եւ կը կատարուի, բաւական է սթափեցնելու քնացողները։

Թուրք մամուլը երբեք այնքան սանձակոտոր ուժգնութեամբ արտայայտուած չէր՝ Սուրիոյ հայ գաղթականութեան հանդէպ։

Երբեք այնքան համարձակ, բացորոշ մեղադրանքներ ուղղած չէր հոգատար պետութեան հասցէին։

Ոչ ալ այնքան «անձնուիրութեամբ» կապուած՝ Սուրիոյ արաբ ժողովուրդի շահերուն։

Քանի մը հատուածներ՝ «Միլլիյէթ»ի գրգռիչ շարքին առաջին յօդուածէն, որուն թարգմանութիւնը չերեւցաւ հայերէն թերթերու մէջ.

— «Այսօր Հալէպի շրջանը Սուրիա կոչելու համար հազար վկայ կ'ուզէ: փայասէն մինչեւ ճէզիրէ երկարող աղտոտ երիզ մը շատոնց այս շրջանը հանած է սուրիական հանգամանքէն: Սուրիոյ տիրողները չունեցան, ցիցէն փախած հայ դաշնակները, չէչէն եւ քիւրտ աւազակները, դարերէ ի վեր իրենց ծագումն ու ծնունդը մոռցած մարդիկը Թուրքիոյ թշնամացնելու համար սահմանին երկայնքը հաւաքեցին: Հալէպը դարձաւ մաքսանենգներու քաղաք մը, մաքսանենգներու գլխաւոր քաղաքը:

... «Մաքսանենգութեան դրօշին տակ հաւաքուեցան, —

Հանգամանակութեամբ սահմանին երկայնքը լեցուած Հայերը:

Հովանաւորութեամբ Թրքական սահմանին վրայ համախմբուելու հրաւիրուած Հայերը:

Ջրի հող ստացող Հայերը:

Թուրքիոյ մէջ ձեռքը արիւնը թաթխելէ մէկ շաբաթ յետոյ Հալէպէն նամակ գրող թշուառականները:

Աւազակութենէ ուրիշ արհեստ չունեցողները:

Քիւրտն ու Հայը եղբայր պիտի դարձնենք ըսելով աջ ձախ շորթողները:

Հայրենազուրկները եւ ամէն տեսակ սողացողները»: («Միլլիյէթ» 17 Դեկտ. 1931)։

Օրէն օրին տուած ենք նոյնքան եւ աւելի պերճախօս հրատարակութիւններ, որոնք վերջ գտած չեն տակաւին։ Եւ բոլոր նշանները ցոյց կուտան թէ ոչ միայն չպիտի դադրին, այլեւ պիտի զարգանան։

Միւս կողմէ, կառավարութիւնը արդէն լրացուցած է բացառիկ միջոցներու քննութիւնը, մաքսանենգութեան եւ յարակից խնդիրներու մասին։ Օրինագիծը պատրաստ է ։ Պատրաստ է նաեւ մասնաւոր վարկ մը, որով ընդհ. հրամանատարութիւն մը պիտի հաստատուի, մաքսանենգութեան շրջանին մէջ գործելու համար։ Ոչ միայն այս հրամանատարը, այլեւ սահմանամերձ շրջաններու դատարանները պիտի վայելեն մասնաւոր իրաւասութիւններ, տեղն ու տեղը գործողութիւններ եւ դատավարութիւններ կատարելու համար։

Մէկ խօսքով, ճակատը յարդարուած է եւ յատակագիծը պատրաստ՝ գործելու համար։

Ուշագրաւ է որ այս բոլորը կը զուգադիպին շրջանի մը, երբ Իրաքը անկախ պետութիւն կը դառնայ, իսկ Սուրիոյ մէջ հոգատար իշխանութիւնը կը վերահաստատէ սահմանադրական իրաւունքները։

Այս բոլորին հետ կապեցէք նաեւ Թուրքիոյ արտաքին գործավարին, Թէվֆիք Րիւշտի պէյի ուղեւորութիւնը դէպի Մոսկուա-Թէհրան-Պաղտատ, եւ կ'ունենաք ամբողջ պատկերը հետապնդուած քաղաքականութեան։

Էնկիւրիի ծրագրած «Ասիական խմբակցութիւնը» իրականանայ թէ ոչ, մէկ բան ստոյգ է, — Թուրքիա կը գտնուի ամէնէն նպաստաւոր պայմաններուն մէջ, իր գաղտնի եւ յայտնի ծրագիրները գործադրելու համար հարաւային ճակատին վրայ։

×

Եւ այստեղ կը ցցուի չարաբաստիկ հարցականը, — ի՞նչ կ'ընենք մենք, ի՞նչ կը խորհինք ընել, դիմագրաւելու համար սպառնացող վտանգին։

Ազգային մարմիններու, զանազան հոսանքներու անուններ չենք տար, որպէսզի խանգարած չըլլանք մէկուն-միւսին ծրագիրները։ Գիտենք որ հետապնդողներ, աշխատողներ կան, լիովին գիտակից՝ վտանգին լրջութեան։

Բայց, կը կարծենք թէ անհրաժեշտ է լայն խորհրդակցութիւն մը, հաւաքական ծրագիր մը՝ կանխելու համար շատ մը անակնկալներ։

Պարզուած կացութեան առջեւ, աններելի է յօրանջել, հառաչել կամ խուճապի մատնուիլ։

Եւ մանաւանդ, քրէական յանցանք է անկիւն մը քաշուիլ, քրթմնջելով.— «Դուք ձեզի, մենք մեզի»։

Երրորդ անգամ ըլլալով կը կրկնենք, 1931 դեկտ. 12ի մեր հարցումը.

— «Ունի՞նք, վերջապէս, քաղաքականութիւն մը, ուղեգիծ մը այս ճակատին վրայ:

Տրամադի՞ր ենք ըմբռնելու վաղուան անակնկալները»։

Տրամադի՞ր ենք, մանաւանդ, այս խնդիրը չշփոթելու հայրենիքի գոյութեան, քաղաքական տեսակէտներու հետ, ինչպէս կ'ընեն կարգ մը հոսանքներ։

Ներգաղթի ծրագիրն ալ կապ չունի դրուած հարցին հետ։ Տակաւին ամիսներ պիտի անցնին, մինչեւ որ լրանայ առաջին վեց հազարին փոխադրութիւնը։ Ժամանակի խնդիր է, նաեւ, մնացեալ չորս հազարի տեղափոխութեան իրականացումը։

Միւս կողմէ, լաւագոյն պարագային իսկ՝ դժուար թէ քանի մը քանի մը հազարէն աւելի տարագիրներ ուզեն օգտուիլ ներգաղթէն։ Սուրիա-Լիբանանի հայ գաղութը չի նմանիր ուրիշ գաղութներու։ Եւ սխալ է հեռաւոր հաւանականութիւններ շփոթել օրուան իրականութեան հետ։

Բայց, հրապարակային քննութեամբ չէ որ պիտի գտնուի կացութեան դարմանը։ Շ.

Ֆրանքօ-գերման տնտեսական յանձնախումբը

Ֆրանսայի վարչապետին Պ. Լավալի եւ արտաքին նախարարին Պ. Պրիանի Պերլին այցելութեան ընթացքին, ինչպէս կը յիշուի, որոշուած էր կազմել յանձնախումբ մը, երկու երկիրներու տնտեսական յարաբերութիւնները ուսումնասիրելու համար: Այս յանձնախումբին 4էն 3 մասնախումբերը արդէն սկսած են աշխատանքի:

Երկրորդ մասնախումբը արդէն մշակած է կարգ մը առաջարկներ՝ փոխադրութեանց գործին մէջ համաձայնութեան մը գալու նպատակով։ Այս առաջարկները մանրամասնօրէն պիտի քննուին ֆրանսական խմբակներու կողմէ:

Չորրորդ մասնախումբի նախնական աշխատանքները «արտասահմանի մէջ՝ ֆրանքօ-գերման գործակցութեան» մը մասին, չեն բախած մեծ դժուարութիւններու: Սակայն այս մասին եղած են կարգ մը թելադրութիւններ՝ որոնք երկար քննութեան եւ բանակցութեանց կը կարօտին:

Առաջին մասնախումբին է որ կ'իյնայ ամէնէն կարեւոր աշխատանքը, — քննութիւն երկու երկիրներու միջեւ տնտեսական յարաբերութեանց, եւ մասնաւորաբար ֆրանքօ-գերման առեւտրական դաշնագրի մը կնքումը: Այս մասնախումբը որ կազմուած է դեկտեմբերին, փնտռելու վրայ է հիմեր՝ որոնց վրայ կատարուին բուն բանակցութիւնները:

Սպանիոյ կացութիւնը

▪▪▪

ԱՐԻՒՆԱՀԵՂ ԲԱԽՈՒՄՆԵՐ

Սպանիոյ կարգ մը գիւղերուն մէջ, բախումներ տեղի ունեցան ոստիկաններու եւ գիւղացիներու միջեւ: Քալաթրանայի մէջ, գիւղացիներու յարձակման, ոստիկանները պատասխանեցին զէնքի դիմելով: Երկու գիւղացիներ վիրաւորուեցան ծանրօրէն։

Վալանսէն տրուած տեղեկութեանց համաձայն, նախորդ երեկոյեան խռովութիւններու ընթացքին երկու հոգի սպաննուած եւ 7 հոգի ալ վիրաւորուած են: Զոհերուն մէջ կը գտնուին երկու կիներ:

Իսկ Քանարեան կղզիներուն մէջ յայտարարուած ընդհ. գործադուլը հետզհետէ կը տարածուի:

Զինաթափութիւնը եւ Միաց. Նահանգները

Ամերիկայի նախագահը Հուվըր տեսակցութիւններ կ'ունենայ ամերիկեան պատուիրակութեան անդամներուն հետ, որոնք պիտի մասնակցին զինաթափութեան յառաջիկայ խորհրդաժողովին: Իրաւասու շրջանակներ կը յայտնեն թէ ամերիկեան կառավարութիւնը իր պատուիրակներուն պիտի հրահանգէ ընդդիմանալ սպառազինումները սահմանափակելու նպատակով կատարուած եղմտական միջոցներու առաջարկներուն:

Անգլիոյ դիրքը

ՀԱՏՈՒՑՈՒՄՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԷՊ

Անգլիական թերթ մը կը գրէր էր թէ Լոնտոնի դրամատիրական շրջանակները չեն ուզեր որ հատուցումներու խորհրդաժողովը վերջնական լուծում մը տայ հարցին եւ թէ, աւելի յարմար կը նկատեն որ խորհրդաժողովը յետաձգուի։

Այս յուրբելգրողներ էր քաղաքական շրջանակները՝ որոնք իբր հերքում այս լուրին, կը յայտնեն թէ նախարարական մասնախումբերը կը շարունակեն ուսումնասիրել այս հարցին վերաբերեալ տեղեկագիրը, որ պիտի ներկայացուի յունուար 12ի Նախարարաց Խորհուրդին։ Այս խորհուրդի ընթացքին է որ պիտի ճշդուի անգլիական կառավարութեան դիրքը այս հարցին հանդէպ։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԻՐԱՔԻ ԱԶԱՏԱԳՐՈՒՄԸ

▪▪▪▪▪▪▪▪

Ազգերու դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարութիւնը հրատարակեց յատուկ տեղեկագիր մը, զոր հոգատարութեանց մնայուն յանձնախումբը խմբագրած է Ազգ. դաշնակցութեան խորհուրդին համար: Տեղեկագրին խմբագրութիւնը առաջարկած էր անգլիական կառավարութիւնը որ կը փափաքի Իրաքի վրայէն վերցնել հոգատարութիւնը:

Տեղեկագիրը մանրամասնօրէն կը թուէ այն յանձնառութիւնները զորս Իրաքի անկախացած պետութիւնը պէտք է ստանձնէ հանդէպ Ազգերու դաշնակցութեան:

1.— Իրական պաշտպանութիւն փոքրամասնութեանց, ցեղերու, լեզուներու եւ կրօնքներու:

2.— Ինչպէս ժամանակին, օսմանեան կայսրութեան օրով կը կիրարկուէր համաձայն ընդունուած սովորութեանց եւ քափիթիւլասիոններու, առանձնաշնորհումներ եւ ապահարկում եւ հիւպատոսական դատավարութիւն, պայմանաւ որ նախապէս հակառակ համաձայնութիւն մը գոյացած չըլլայ: Այս համաձայնութիւնը պէտք է հաւանութեանը ենթարկուի Ազգերու դաշնակցութեան եւ շահագրգռուած պետութեանց:

3.— Դատական, քաղաքային եւ պատժական գործերու մէջ, օտարականներու շահերու պաշտպանութիւնը, քանի այս շահերը չեն երաշխաւորուած քափիթիւլասիոններով:

4.— Խղճի ազատութիւն, կրօնքներու եւ դպրոցներու մէջ՝ կրօնական դասաւանդութեան ազատութիւն: Կրօնական միաբանութիւնները, ինչ դաւանանքի ալ պատկանին կրնան գործել երկրին մէջ։ Իրաքի կառավարութիւնը կրնայ սակայն դիմել անհրաժեշտ բոլոր միջոցներուն, կարգը եւ բարքերը պահպանելու համար:

5.— Իրաք կը ստանձնէ նաեւ հոգատար պետութեան ելմտական յանձնառութիւնները:

6.— Միջազգային պայմանադրութիւնները՝ զորս կնքած է հոգատար կառավարութիւնը՝ հոգատարութեան օրով, ի զօրու պիտի ըլլան անկախացած պետութեան համար:

Իրաք պարտաւոր պիտի ըլլայ իբր անդամ Ազգերու դաշնակցութեան, ընդունիլ ամէնէն նպաստաւորեալ ազգի սկզբունքը՝ թէեւ իբր փոխանցական միջոց։

Այս յանձնառութեանց կիրարկման մասին, Իրաքի եւ Ազգերու դաշնակցութեան անդամ պետութեան մը միջեւ, եթէ կարծիքի տարբերութիւններ երեւան գան, հարցը պիտի կարգադրուի Միջազգային արդարութեան մնայուն ատեանին կողմէ:

Տեղեկագիրը կը հաստատէ թէ Իրաքի կողմէ Անգլիոյ հանդէպ ընդունուած յանձնառութիւնները, չեն վնասեր նոր պետութեան անկախութեան։

Ազգերու դաշնակցութեան խորհուրդին մէջ՝ հարցը խորհրդակցութեան դրուելէ վերջ, կը կարծուի թէ Իրաքի ընդունելութիւնը իբր անդամ Ազգ. դաշնակցութեան, պաշտօնապէս պիտի առաջարկուի այս տարուան սեպտեմբերին:

Թէվֆիք Րիւշտի Թէհրան մեկնեցաւ

ԷՆԿԻՒՐԻ, 5 ՅՈՒՆՈՒԱՐ.— Արտաքին գործավարը Թէվֆիք Րիւշտի պէյ, երէկ մեկնեցաւ Պոլիս, ուրկէ պիտի անցնի Թէհրան։ Պարսիկ դեսպանն ալ մեկնեցաւ նոյն կառախումբով։ Թէվֆիք Րիւշտիի կ'ընկերակցի իշ Պանքասըի տնօրէն Ճէլալ, որ Պարսկաստանի տնտեսական կացութեան մասին ուսումնասիրութիւն պիտի ընէ եւ միեւնոյն ատեն պիտի զբաղի Թէհրանի կամ Պարսկաստանի ուրիշ մէկ քաղաքին մէջ, մասնաճիւղ մը բանալու խնդրով։

Կտրուկ քայլեր Հնդիկ շարժման դէմ

ԵՐԿՈՒՍՏԵՔ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Հնդկաստանի կառավարութիւնը կը շարունակէ յեղափոխական շարժումը զսպելու համար խստօրէն վարուիլ։ Քալքաթայի մէջ, հսկայ եւ ազմկալից ցոյցերու հետեւանքով, ձերբակալուեցան եօթ դեկավարներ։ 15 օրուան համար, բոլոր թափօրները եւ հաւաքոյթները արգիլուած են, փողոցներուն մէջ, եօթ հոգիէ աւելի համրող բազմութիւնները պիտի նկատուին ապօրէն։ Լաքնովի մէջ եւս ձերբակալուեցան 4 դեկավարներ։ Փաթնայի մէջ, հնդիկ խորհուրդի անդամներէն 6 հոգի, որոնք կը մերժէին հեռանալ իրենց կեդրոնատեղիէն, ձերբակալուեցան եւ բանտարկուեցան, որմէ վերջ ոստիկանութիւնը գրաւեց շէնքը եւ անոր վրայէն վար առաւ հնդկական դրօշը։

Հնդկաստանի փոխարքային վերջին 4 հրամանագրերը յայտարարուեցան Պոմպէյի եւ Մատրասի մէջ եւ անմիջապէս պիտի գործադրուին այս երկու քաղաքներուն մէջ, ուր արդէն բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարուած են։

Տէլհիի մէջ Հնդկաստանի փոխարքան անընդհատ խորհրդակցութիւններ կ'ունենայ դիւանապետներուն հետ։

Հնդկաստանի անգլիական զօրախումբերը շարժման մէջ են։ Այս շարժումներու մասին, Լոնտոնի մէջ զրոյց կը շրջի թէ անգլիական կառավարութիւնը մտադիր է օգնական ուժեր ղրկել Հնդկաստան։ Սակայն պաշտօնական շրջանակները կը հերքեն այս զրոյցները։

Կը կարծուի թէ հնդիկ գործադիրը ամէն կարգադրութիւն լրացուցած է քաղաքացիական անհնազանդութեան պայքարին համար, բայց գործելէ առաջ, կը սպասէ փոխարքային հրովարտակներուն հրատարակման թերթերու մէջ, որպէսզի աւոյ օրէնքի ուժ ստանան։

Գործադիրին կողմէ պայքարի համար նախատեսուած միջոցներուն մէջ է Պոմպէյի եւրոպական վաճառատուններու դէմ պոյքոթը։

Հնդիկ գործադիրի ձերբակալուած նախագահին՝ Փաթէլի եղբայրը հրահանգեց իր հայրենակիցներուն.— Այս տարի բան մի գնէք, կամ գնեցէք հնդկական արտադրութիւններ։ Եթէ չէք կրնար այսպէս ընել, Գերմանիայէն, Ամերիկայէն կամ որ եւ է երկրէ եկած ապրանքներ գնեցէք, բայց երբեք անգլիական։

Հայու մը ոճիրը Մարսիլիոյ մէջ

Մարսիլիա բնակող հայ մը Ագապ քանի մը բարեկամներու ընկերակցութեամբ, արշաւանք մը կազմակերպած էր դէպի իր կնոջ տունը։ Կինը որ բաժնուած էր իրմէն, կ'ապրէր իր հօրանց հետ։ Ագապ եւ իր բարեկամները ծանրօրէն վիրաւորեցին կինը եւ իր սիրականը եւ փճացուցին տան կարասիները։ Յետոյ խոյս տուին։ Սակայն շատ չանցած ձերբակալուեցան։

Ոչ-յարձակման բանակցութիւններ

ՖԻՆԼԱՆՏԱՅԻ ՀԵՏ

Ֆինլանտական կառավարութեան հրաւէրին վրայ, Հէլսինկֆորսի մէջ, բանակցութիւններ սկսան խորհրդային կառավարութեան հետ, ոչ-յարձակման դաշինքի մը կնքման համար։

ԼԵՏՏՈՆԻՈՅ ՀԵՏ

Մոսկուայէն ճամբայ ելած է արտաքին գործավարութեան օգնականներէն մէկը, որ պաշտօն ունի վերսկսելու լեհտոնական կառավարութեան հետ, ոչ-յարձակման դաշինքի բանակցութիւնները։

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՀԵՏ

Ռումանիոյ արտաքին նախարարութեան շրջանակները կը ծանուցանեն թէ ռումանական կառավարութիւնը նախորդ որ Ռիկայի իր ներկայացուցչին յանձնարարած էր նախնական բանակցութեանց սկսիլ խորհրդային կառավարութեան ներկայացուցչին հետ եւ այս մասին իր կառավարութենէն ստացած է մանրամասն հրահանգներ։ Այս բանակցութիւնները հաւանաբար պիտի երկարին քանի մը օր, որովհետեւ կապուած են ֆրանքեւռուս եւ լեհեւռուս բանակցութեանց։

Ռումանական մամուլը կը շարունակէ երկարօրէն մեկնաբանել ոչ-յարձակման դաշինքի հարցը։ Թերթերէն շատերը կը պնդեն այն իրողութեան վրայ որ, ռուսեւռումէն դաշնագրին իրականացումը կարելի պիտի ըլլայ Ֆրանսայի, Լեհաստանի եւ Ռումանիոյ գործակցութեան, Եւրոպայի խաղաղութիւնը ամրապնդելու մտադրութեամբ։

«Ատվէրուլ» թերթը կը հաղորդէ թէ պեսարապեան երեսփոխաններ, այս օրերս բազմաթիւ հաւաքոյթներ ունեցած են, եւ իրենց դժգոհութիւնը յայտնած են իրարու յաջորդող ռումէն զանազան կառավարութեանց հանդէպ, որոնք ցարդ նկատի չեն առած իրենց զանազան պահանջները։

Խորհրդային նորգործավարութիւններ

Բոլշեւիկ կեդր. կոմիտէն որոշեց վերակազմել ազգային տնտեսութեան գերագոյն խորհուրդը: Թեթեւ ճարտարարուեստը պիտի անջատուի գերագոյն խորհուրդէն եւ այս ճիւղին համար պիտի հաստատուի նոր գործավարութիւն մը, որ պիտի զբաղի բամբակի, բուրդի, կտաւի, կօշիկի, կաշիի, զգեստեղէնի ճարտարարուեստով:

Նոյնպէս, անջատ գործավարութիւն մը պիտի հաստատուի փոստի ճարտարարուեստին համար: Այս ճիւղը պիտի զբաղի նաեւ թուղթի գործարաններով եւ քիմիական արտադրութիւններով:

Իսկ ազգային տնտեսութեան գերագոյն խորհուրդը պիտի վերածուի ծանր ճարտարարուեստի գործավարութեան:

Հատուցումներու

ՅԱՌԱՋԻԿԱՅ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ

Անգլիա եւ Ֆրանսա դիմում կատարած էին Զուիցերիոյ, որպէս զի Լօզան քաղաքը տրամադրէ հատուցումներու խորհրդաժողովին։ Զուիցերիա ընդունած է առաջարկը։

Այս խորհրդաժողովը պիտի ըլլայ Վէրսայլի խաղաղութեան խորհրդաժողովէն վերջ, ամէնէն կարեւորներէն մէկը։ Կը հաշուուի թէ մօտ 300 պատուիրակներ եւ բազմաթիւ լրագրողներ ներկայ պիտի ըլլան։ Մէկ քանի պատգամաւորութիւններ բաղկացած են մինչեւ 70 անդամէ։

Ֆրանսայի վարչապետը Պ. Լավալ խորհրդակցութիւններ ունեցաւ ելմտական նախարարին եւ Գերմանիոյ դեսպանին հետ այս խորհրդակցութեան մասին, որուն թուականը, տակաւին չէ ճշդուած վերջնապէս։

ՕՏԱՐ ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ՀԱՐՑԸ

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԵՐԵՍՓ. ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ

Առանց նեղմտօրէն խնբծելու ռամկավարական կարգերը, քանի որ ցարդ լաւագոյնը չէ գտնուած, պէտք է ընդունիլ թէ որ եւ է խորհրդարանի մէջ, գերակշռող խմացական տարրը ամբոխավարութիւնն է: Որ եւ է խորհրդարան, ինչ տարրերէ ալ կազմուած ըլլայ, իր ամբողջութեան մէջ՝ կը ներկայացնէ ժողովրդային դիւրաբորբոք ու գերազգիո զգացումի եւ միջակ մտածումի խառնակոյտ մը: Անհատը, հո՛ն, յաճախ կը կորսնցէ իր մտքի ազատութիւնն ու խղճի անկախութիւնը՝ իր լեզուն թափելու համար խմբակի մը շահերուն, կամ իր իսկ անձնական նըկատումներու կաղապարին մէջ:

Հարցեր կան մանաւանդ, որոնք իրենց էութեամբ իսկ, կը ծառայեն յստակօրէն յայտնելու խորհրդարանական մարմիններու դիմագիծը: Անգործութեան հարցը այս կարգէն է այն երկիրներուն մէջ մանաւանդ, ուր բնիկներու կողքին՝ ճակտի քըրտինք կը թափէ նաեւ պատկառելի թիւ մը եկուորներու:

Այս տեսակէտէն, պէտք է ընդունիլ թէ Ֆրանսայի Երեսփ. Ժողովը պահ մը գրեթէ մոռցաւ ամբոխը, քուէի մտահոգութիւնն ու ջանաց փաստել կացութեան հարազատ ըմբռնում մը:

Իրօք, տագնապահար երկրի մը մէջ, ուր մօտ 3 միլիոն օտարականներ են տեղաւորուած՝ մեծ մասամբ աշխատաւոր, պէտք չէր սպասել աւելի չափաւորութիւն, երբ մանաւանդ ամբոխավարական արտաքին ու ներքին ազդակներն ալ պակաս չէին:

Կ'արժէ անշուշտ գնահատել այդ չափաւորութիւնը, երբ մանաւանդ նկատի առնենք անգործներու յարաճուն եւ արդէն մեծկակ թիւը:

Վերջին վիճակագրութիւնը կ'արձանագրէր 147,000: Բայց արդէն գիտենք թէ պաշտօնական թիւերը առանց սքօղել ուզելու իրականութիւնը՝ շատ վար կը մնան անկից: Դեռ մէկ ամիս առաջ, Երեսփ. Ժողովի բեմէն իսկ, աշխատանքի նախարարը պէտքը կը շեշտէր վիճակագրական թիւերը եռապատկելու, մօտենալու համար իրականութեան: Անցեալ մարտի ընդհ. մարդահամարը Ֆրանսայի մէջ կ'արձանագրէր 12 միլիոն վարձուորներ ու թոշակաւորներ:

Այս 12 միլիոնին վրայ, 2 միլիոն 950 հազարը կէս-անգործ են, համաձայն աշխատանքի նախարարութեան քննութեան, որ ամէն ամիս կը կատարուի 100է աւելի մարդ բանեցնող արհեստանոցներու եւ վաճառատուններու մէջ: Շատ է սակայն թիւը անոնց, որոնք հարիւրէ պակաս ձեռք կ'աշխատցնեն: Կէս-անգործներու թիւը ուրեմն՝ 2,750,000ը չի համապատասխաներ բուն կացութեան:

Իսկ լրիւ անգործներու թիւը, դեկտեմբերի սկիզբը աշխատանքի նախարարը կը գնահատէր 300,000: Այսօր արդէն անցած է կէս միլիոնը:

Ու նախարարը ինքն իսկ կ'եզրակացնէ. «Համաձայն իմ կատարած ուսումնասիրութեանս, ահա, ուրեմն անգործութեան վիճակը մեր երկրին մէջ: Այնքան ծանր չէ որքան կարգ մը օտար երկիրներունը, ինչպէս Ամերիկան, Անգլիան, Գերմանիան: Այսուհանդերձ ծանր է եւ պէտք է այս գնահատման վրայ աւելցնել թէ ջղուտը ներկայիս յըստակօրէն յոռի է:

Ահա պաշտօնական խոստովանութիւն մը, նշանակելի՝ երկրի մը համար, որուն վարիչները տակաւին մէկ տարի առաջ, զայն զերծ կը յայտարարէին տագնապին ճնշումներէն:

Իսկ այս կացութեան առջեւ, ինքնին պիտի ծագէր բնիկ աշխատաւորներու պաշտպանութեան հարցը, երկրի մը մէջ՝ ուր ճիշդ 2 միլիոն 881 հազար տեղաւորուած օտարականներէն մէկ միլիոն 266 հազարը վարձուորներ են:

Ամբոխավարը այս պատկերին առջեւ, պիտի մտածէր ու բարձրաձայն յայտարարէր.— Այսքան օտարականներ՝ մեր երկրին մէջ կը գրաւեն նոյնքան Ֆրանսացիներու տեղը»:

Եւ այս հաստատումէն յետոյ, անշուշտ դժուարութիւն չպիտի կրէր գրգռութիւններու տարափի մը տակ խեղդելու արդարութիւնը:

Կան բարեբախտաբար անձեր, որոնք գիտեն իրականութեան հարազատ ըմբռնումը դնել հարեւանցի վերլուծումներու եւ դիւրին եզրակացութիւններու դիմացին դէմ:

Ու կարծէք, զանոնք կանխելու դիտումով էր որ Աշխատանքի նախարարը ինքն իսկ, պարտք կը սեպէր Երեսփ. Ժողովի բեմէն յայտարարելու.

— Մենք էինք որ կանչեցինք ու ներս առինք այս օտար աշխատաւորները, որոնք մեր երկիրն եկած են: Անոնց մեծ մասը նոյնիսկ, մենք գացինք փնտռելու իրենց երկիրներուն մէջ: Շատ պէտք ունէինք անոնց»:

Այս խօսքերը պաշտօնական բերնի մը մէջ, անհրաժեշտ կը թուէին մեղմելու համար հաւանական չափազանցութիւնները:

Ֆրանսայի վրայ ուրեմն բարոյական պարտականութիւն մը կ'իյնար հարցը լուծելու կարելի մեղմութեամբ, պաշտպանելով մէկտեղ եւ իր հարազատ հպատակներուն շահերը:

Կային սակայն միջազգային պայմանագրութիւններն ալ: Ֆրանսա բազմաթիւ երկիրներու հետ կնքած է միջազգային պայմանագրութիւններ: Ութն անոնցմէ կնքուած են ստորագիրներու կողմերու հպատակներուն հանդէպ՝ փոխադարձ նոյն վարմունքի հիմանվրայ: 20 ուրիշ պայմանագրութիւններ՝ փոխադարձաբար կը պարտադրեն ամէնէն նպաստաւորեալ ազգի սկզբունքը:

Ֆրանսա, դրժելով այս պայմանագրութիւնները՝ ոչինչ պիտի շահէր: Երկրէն հեռացուած օտարականներու համեմատութեամբ կամ աւելի Ֆրանսացիներ որոնք ներկայիս կ'աշխատին զանազան երկիրներու մէջ, պիտի վերադառնային հայրենիք, աւելցնելու անգործներու թիւը:

Այս նկատումներէն զատ խորհրդարանի որոշման վրայ բնականաբար կը ծանրանային նաեւ ճարտարարուեստի ու երկրագործութեան պահանջները:

Ամէնէն ազգայնամոլ ու ամբոխավար երեսփոխաններն իսկ, ստիպուեցան խոստովանիլ թէ Ֆրանսացին ամէն գործի չի լծուիր: Թէ գործեր կան՝ անհրաժեշտ՝ ճարտարարուեստի բարգաւաճման ու երկրագործական կանոնաւոր արտադրութեան, որոնք օտար ձեռքերու յոգնութիւնն ու տոկունութիւնը կը պահանջեն:

— «Ֆրանսան կը յայտարարէր երեսփոխաններէն մէկը, ամէնէն առաջ պէտք ունի օտար աշխատաւորներու: Բացայայտ իրողութիւն մըն է: Բնականոն շրջանի մէջ, մեր ճարտարարուեստը Ֆրանսայի աշխատաւորներուն մէջ չի գտներ իր արտադրութեան անհրաժեշտ ձեռքերը: Երկրագործութիւնը երկար ատենէ ի վեր բազուկի պակասէն կը տառապի: Անհրաժեշտ է ուրեմն, շնորհիւ օտար աշխատաւորներու չափացոյցի մը՝ փակել Ֆրանսայի աշխատաւոր բազուկներու պակասը»:

Այս գլխաւոր նկատումով չէ՞ր արդէն որ զանազան երկիրներու մէջ հաստատուած յատուկ սպասարկութիւններով, Ֆրանսա աշխատաւոր ձեռքեր կը հաւաքէր: Անցեալ յունուար 1ին կատարուած վիճակագրութիւն մը՝ անոնց թիւը ցոյց կուտար մէկ միլիոն ութ հարիւր հազար:

Բոլորը մէկ վերադարձնել իրենց երկիրները, «աղէտ մը պիտի ըլլար մեր ճարտարարուեստային բազմաթիւ ճիւղերուն համար», կը յայտարարէր նոյն երեսփոխանը:

Ասկից զատ պէտք էր նկատի առնել նաեւ հետեւեալ պարագան ալ.— Տագնապը յաւիտեանս յաւիտենից չպիտի տեւէ եւ երբ լմննայ, կ'աւելցնէր ուրիշ մը, նորէն պէտք պիտի ունենանք օտար աշխատաւորներու, մանաւանդ որ տագնապին աւարտումը պիտի զուգադիպի այն շրջանին, երբ ֆրանսական գործունեայ բնակչութեան թիւը նուազած պիտի ըլլայ պատերազմական տարիներու անսերնդագործութեան հետեւանքով»...

Ուրիշ առթիւ, երկարօրէն պարզած ենք թէ, ինչո՞ւ Ֆրանսա օտարականներու վրայ կը նայի նաեւ իւրացման ու ձուլման հեռանկարներով:

Այդ օրերուն սակայն, տնտեսական տագնապը չէր որ ամէնէն աւելի տուն կուտար օտարականներու հարցին յարուցման: Ամբոխավարները՝ ըսինք թէ միշտ ալ անպակաս եղած են եւ նոյնիսկ առիթը չեն փախցուցած հասարակ ռմբի մը համար յարձակելու օտարականին եւ առով ալ կառավարութեան վրայ:

Բայց այսօր, պարագան բոլորովին տարբեր է եւ հարցին յարուցման տուն ու շեշտ կուտայ բոլորովին տարբեր նկատումներով, որոնց մէջ, բարեբախտաբար, մարդասիրականը չէ որ կը բացակայի:

Երեսփոխանական յանձնախումբի տեղեկագրերն անգամ, չէր ուզեր հետ մնալ այդ ճամբուն վրայ ու «Բնագիրը զոր կը ներկայացնենք Երեսփ. Ժողովին կ'ըսէր, միանգամայն յատկանշուած է ընկերային ու ազգային ոգիով: Բոլոր օտար երկիրներուն մէջ, Ֆրանսա լայն հիւրասիրութեան համբաւ կը վայելէ: Չենք ուզեր որ վաղը կարենան մեզ ըսել.— Ձեր երկիրը կ'ընդունիք օտար աշխատաւորներ, բայց գործ չէք տար անոնց»:

Իսկ Անրի Կէրնուի ճառը ի նըպաստ քաղաքական ապաստանեալներուն, կուգար յոյս ու քիչ մը մխիթարութիւն ներշնչելու անոնց, որոնք, ապրուստի հոգերէն զատ, հոգեկան հնհնուքներով ալ հիւծելու են դատապարտուած օտար ափերու վրայ:

Ֆրանսական խորհրդարանն ուրեմն, ծայրայեղ խստութեան մը սպառնալիքը չէ որ կը կախէ օտարականներուն գլխուն՝ իր քուէարկած օրէնքով, ինչպէս կ'ակնկալէին շատեր:

Ընդհակառակն, ըմբռնելի զգուշութեամբ, պաշտպանելով մէկտեղ տեղացի աշխատաւորին շահը, չափացոյցի հաստատումով, առաջքն առած կ'ըլլայ օտարականներու դէմ հաւանական գրգռութիւններու եւ այս կերպով ալ պաշտպանած զանոնք:

Պէտք է աւելցնել նաեւ թէ, քուէարկուած օրէնքը նկատելի մեծ փոփոխութիւն չի մտցներ իրական կացութեան մէջ: Պաշտօնապէս վաւերացուցած եղաւ քաղաքականութիւնը՝ որուն կը հետեւէր ցարդ կառավարութիւնը, իր ընդհանուր գիծերուն մէջ:

Տարբերութիւնը հոն է որ իրաւունք կուտայ կառավարութեան, պարագային համեմատ չափացոյցի դիմելու հրովարտակներով: Եւ իր իսկ ոգիով, թոյլ կուտայ յուսալու որ մեր պաշտօնական մարմինները, գաղթականաց զոյգ դիւանները եթէ շարժին, տագնապի այս օրերուն, կրնան առաւելագոյն օգուտը քաղել ի նպաստ հայ աշխատաւորներուն:

ՄԿՐՏԻՉ ՆՐԻՑԱՆՑ

ԱՆՄՈՌԱՆԱԼԻՆ

Անոր կը հարցնէին.

— Դուն ո՞վ ես:

Ան կ'ընդվզէր այս հարցումին համար: Ան Լոզանէն նոր դարձած էր: Թիֆլիզի մէջ երկար ատեն գրեր էր, վիճեր, ճառեր էր: Ինքզինքը ճանչցուցեր էր իբրեւ գերագոյն տաղանդ:

Մտաւորական շրջանակներու մէջ կը ծիծաղէր Շոփէնհաուէրի, Նիցշէի, Սփէնսըրի, Իպսէնի, Մէթէրլինքի վրայ:

Եւ ինչպէ՞ս կրնար հանդուրժել որ իրեն հարցնէին, թէ... Դուն ո՞վ ես:

Ան ինքզինքը կը կարծէր գրական շտեմարան, գլուխը հանրագիտակ բառարան: Երեւակայութիւնը քնար բազմալար:

Ինչպէ՞ս կարելի էր հարցնել իրեն:

— Դուն ո՞վ ես:

Ան որ միտքը դրած էր թէ ինքը միայն ձեռնհասօրէն ամէնարուեստի վրայ կը ճառէ. եւ ինքը միայն հեղինակութիւն ունի վարպետները քննադատելու:

Ան որուն համար չկար բան մը անլուծելի, չկար բան անըմբռնելի: Ան որ կը կարծէր թուաբանական անլուծելի խնդիրները լուծել աչքը գոց: Ան որ կը յանդգնէր դաս տալ հնախօսին, աստղագէտին, հոգեբանին: Ան որ կը քննադատէր Ռոքֆէլլէրի, Ֆորտի, Ռոշիլտի տնտեսագիտութիւնները: Ան որ ինքզինքը կը համարէր հանճար անճառելի, ի՞նչպէս կրնար հանդուրժել, երբ իրեն կը հարցնէին թէ...

— Դուն ո՞վ ես:

Ան ինքզինքը համոզած էր թէ Կովկասի մէջ ամէն ցեղերու գաղափարները յեղաշրջած էր. պահպանողականները ցնցած էր. ցոյց տուած էր թէ որքան ծիծաղելի էին Տոստոեւսկին, Թոլստոյ, Մէցկէվիչը, Սէնկէվիչը:

Ան ուր որ կ'երթար կը քարոզէր ինքը թէ լուսաւորութեան կեդրոնները շրջեր է, թէ ամէն յայտնի տաղանդներ իր վրայ սքանչացած են: Բայց ոչ մէկը կրցած էր երազել թէ ի՛նչ զմայլելի յայտնութիւններ անյատ կը մնային իր մէջ:

Եւ չէր մնար հոն, Ռուսաստանէն՝ Պոլիս կ'անցնէր, կը հեռանար Կովկասի «մտքի ստորնութիւններէն»:

×

Պոլիս հասնելուն, ան կը սկսի տեղական թերթերու մէջ գրել, նախ ֆրանսերէն եւ իր մէկ բարեկամը հայերէն կը թարգմանէր անոր գրութիւնները: Բայց շուտով կը զզուէր նաեւ նոյն միջավայրէն: Համարձակօրէն ամէնուն կ'ըսէր որ Պոլսեցիները ապուշ երազողներ են, հաշիշամոլներ են: Ան կը սկսէր վախնալ, գուցէ վաղը ինքն ալ անոնց պէս անտարբեր_անզգայ, բանուոր անբանի մը փոխուէր:

Ամիսներ անցնելէն վերջը, կը զայրանար եւ կը զարմանար որ ոչ մէկը չէր սքանչանար իր վրայ: Բայց երբ տեսնէր որ անծանօթ մը իրեն կը նայէր, ան դարձեալ կը զայրանար, կը կարծէր թէ անծանօթը իրեն կ'ուզէր հարցնել.

— Դուն ո՞վ ես...

Ան իր մտքէն կ'ըսէր որ ինքը այդ հօհօռներուն նման չէր, ինքը այդ ունայնամիտ աննկարագիր մարդուկներու շարքերէն չէր: Սակայն ասով հանդերձ Բերայի շիտակին վրայ քալած ատեն, երբ մատով զինքը ցոյց չէին տար, ան մտքով զանոնք կը նշկահէր, կ'անզոսնէր: Սակայն շուտով կը խղճար անոնց վրայ, ու կ'ըսէր թէ անոնք իր մտքին բարձրութիւնը չափելու կարողութիւնը չունէին:

Ան ինքնիրեն կ'ըսէր, թէ անոնք այնքան զօսացած, բթամիտ ապիկարներ են որ, իրենք իրենց վրայ անդրադառնալու անկարող են, բնականաբար չէին կրնար տեսնել իր ունեցած աննշմարելի յատկութիւնները:

Ամէն անգամ որ քիչ մը կը տկարանար, կ'արգահատէր մարդկութեան վրայ: Ներողամիտ կ'ուզէր ըլլալ, կ'ուզէր ամէն մարդու հաղորդել իր հոգիին կրակէն, իր մտքի լոյս ճառագայթներէն թափել խաւարեալներու մութ հոգիին մէջ: Եւ ահա՛ դարձեալ ինքն իր մէջ կ'ըմբոստանար, եւ կ'ըսէր թէ անոնք կատարեալ ոչնչութիւններ էին. անոնց հոգին այնքա՛ն մթին էր որ անոնց մէջ արեւն ալ թէ իյնար՝ կը մթննար: Եւ կ'ըսէր, ու կը խորհրդածէր ինքնիրեն, —քանի որ անոնք կոյր են, ի՞նչպէս կարող էին տեսնել իր մեծութիւնը:

×

Անխնդրով կ'առանձնանար, մէկու մը հետ չէր տեսնուեր: Մեծամտութիւնը իր անփրկելի պահապանն էր, զայն կ'արթնցնէր ու ան դարձեալ կ'արթննար ու դարձեալ կը զառանցէր, կը ցնդաբանէր, չէր կրնար ինքզինքը զսպել: Կը մտածէր դարձեալ ընկերութեանց մէջ մտնել, տեսնել ու տեսնուիլ, գրել, ճառել:

Բայց կը մտածէր որ նախ խուլերուն ականջը բանալու էր, համրերուն լեզուին կապը կտրելու էր: Եւ անոնց ինքզինքը կը ճանչցնէր, բայց անոնք զինքը չէին ճանչնար: Իր կարծած կոյրերը կոյր կը մնային, եւ չէին տեսներ իր մեծութիւնը: Իր կարծած համրերը համր կը մնային եւ չէին գովաբաներ իր փառաւորութիւնները:

Ան օրէ օր անոնցմէ կը հեռանար: Իր երազները՝ շուքին պէս իրեն հետ կը մնային: Իրեն հետ, իր մտքին կպած կը մնար իր անրջած փառապսակը:

Այլեւս համոզուած էր որ խուլերուն համար իր հռչակը անհռչակ կը մնար: Ան համոզուած էր, թէ իրմէ զատ ամէնն ալ անփառութեան շտեմարաններ էին, ամէնուն սիրտը մարած հրաբուխ մըն էր: Ան համոզուած էր թէ մարդիկ որ կ'ապրէին ողջ մեռածներ էին, կը քալէին, կը խօսէին, կ'երգէին: Ան կ'ըսէր որ խելացի համարուածները խելագարներ էին:

Վերջապէս ան զինուած էր իր փառամոլ մորմոքութիւններովը, անսահման յաւակնութիւններովը, ապերախտ ինքնասիրութիւնովը: Կ'ըսէր ամէնուն թէ արեւը կը ծագի զինքը դիտելու, իր վրայ զմայլելու համար: Զարմանալի չէ կ'ըսուի թէ, աքլորն ալ արշալոյսին երբ երգէ, կը կարծէ թէ արեւը կը ծագի իր երգը լսելու համար:

×

Ան, Պոլիս «Կռատուն» անունով թերթ մը կը հրատարակէր: Մի առմի իմաստութեան եւ արուեստի կուռքերը կը տապալէր. եւ անոնց պատուանդանին վրայ ինքզինքը կը դնէր: Ու երբ իր այդ թերթը ընդունելութիւն չէր գտներ, ան չէր զարմանար, այլ ինքն իր վրայ կը զարմանար, ու կը խորհրդածէր թէ ինչո՞ւ իր մտքին մարգարիտները խոզերուն առջեւ նետած էր:

Վերջապէս ալ Պոլսեցիներէն, Կովկասցիներէն բոլորովին զզուած՝ Եւրոպա կ'անցնէր, օտար թերթերու մէջ կը գրէր, օտար բեմերուն վրայ կը ճառէր, ու երբ Եւրոպացիներուն անտարբերութիւնը կը տեսնէր, ու երբ սրտնեղած կը պահանջէր գովեստ, փառք ու պաշտում, ու ո՛չ մէկը կը կեղծաւորէր իր առջեւ, ան դարձեալ խելագար ճոռոմ ճոռոմ կը քննադատէր համաշխարհային պաշտամունքի արժանացած վարպետները, ու այլեւս կը կարծէր թէ իրօք հանրածանօթ իմաստութեան աստուած է եղած ինք ամէնուն համար:

Սակայն օրին մէկը Փարիզ կաթուածահար կ'ըլլար, երբ իր կօշիկները փայլեցնողը կը հարցնէր.

— Դուն ո՞վ ես...

ԱՐԱՄ ԱՐՄԷՆ

ՄԵՐ ԳԻՒՂԻՆ

ՀԱՄԱՌՕՏ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Ատենին, կեդրոններէ հեռու, մեկուսի անկիւնի մը մէջ լճակ մըն էր գոյացած հեղեղներէ քշուած ջուրերով: Լճակը պարսպաձեւ բլուրներով շրջապատուած ըլլալով, ոչ մի անցորդի ուշադրութիւնը չէր հրաւիրած իր վրայ:

Ու այսպէս, առանձնացած, թողուած ինք իր բախտին, տակաւ մաշած իր ամբողջ յոյզն ու եռանդը, տարօրինակ հանդարտութիւն մըն էր զգեցած, որուն յաջորդած էր կանաչախայտ սաւան մը, որ ծածկած էր իր մակերեսը բովանդակ:

Ու գորտերը, այդ կիսաթափանց ծածկոցին տակ, տարօրինակ առատութեամբ մը աճած էին, ու հետզհետէ առանձին ուրախութեամբ մը դիտած անոր թանձրացումը, որուն տակ այնքան հեշտ կ'ըլլար շահատակել ամէն ուղղութեամբ:

Եւ ժամանակի ընթացքին, գորտերու հասարակութեան մէջ շերտաւորումներ էին յառաջ եկած: Քանի մը գորտեր չափազանց պարարտացած էին պարագաներու բերումով, ու՝ ֆիզիքական գերակշիռ ուժ եւ զօրաւոր խռչափողեր էին ստացած, իրենց գոռ ձայնով ուրիշներուն վրայ ազդելու համար: Ուրիշներ առաջնակարգ սուզակներու համբաւ էին հանած, հակառակ անոր որ փոքրամարմին էին ու աչքերուն թաղանթն ալ այնքա՛ն հաստ էր պղտոր ջուրի մէջ գործելու համար: Մէկը, որ զարմանալի կորութիւններ ունէր մարմինին վրայ, — իր միակ զէնքը բոլորին դէմ պաշտպանուելու համար — յաջողած էր յաղթական ելլել բոլոր ընդհանրական դէպքերու ընթացքին: Կար ուրիշ մը որ ֆիզիքական շատ փոքր ծաւալ ունէր. բայց այնքա՛ն մեծ համբաւ ստացած էր իբրեւ խառնակիչ ու գրգռիչ, որ ամէնքը առանձին կը յարգէին զինքը:

Եւ երրորդ մը, որ փոխւ ու անարժէք էր ըստ երեւոյթին, յարգ ունէր իբրեւ առաջնակարգ խարդաւանող եւ նենգամէտ — յատկութիւններ՝ որ յարգի էին գորտերու հասարակութեան մէջ: Ու տակաւին շատ մը երկրորդական եւ երրորդական գորտեր, որոնք իրենց կռկռոցները կը կասեցնէին, երբ վերոյիշեալներն էին ասպարէզ իջած:

Ու ժամանակներ էին անցեր, սովորութիւնները օրէնք դարձեր, դիրքերը՝ պատուանդան — իսկ սաւանը կանաչախայտ՝ թանձրացեր ու թանձրացեր:

Օրին մէկը, սակայն, անբաղձալի հիւր մը կանգ առաւ ճիշդ ճահիճին դիմացը: Որսորդ մըն էր, որ աշխարհ կը շրջէր, եւ որ խորհեցա՞ւ, երկա՛ր խորհեցաւ, եւ հազիւ թէ ազնուական գորտի մը կռկռոցը իր այցը կ'ազդարարէր ճահիճի ներքնաշխարհին, մեծ քար մը վերցուց երկրի երեսէն եւ պիրկ բազուկով մը զայն նետեց ճահիճին վրայ...

Ահազանգ մը փրթաւ, զոռում ու գոչում, խուճապ ու սարսափ, անէծք-հառաչանք...,

Իրականին մէջ: այնքան ալ չնչին բան չէր այս դէպքը: Հին ու նուիրական դիրք ու վարկերու, ու ալ դարաւոր սովորութիւններու մէջքին իջեցուած լախտի շախշախիչ հարուած մըն էր ուժգին:

Անցորդը ժպտեցաւ, ու հոգւ երկար տաղտկանալ ճահճային ներու կռկռոցներով, առաւ ու գն բայց, իր նետած քարը՝ գարագ մը բացաւ ճահիճին համար...

Նեխած ու կանաչախայտ սա նին վրայ՝ ծակ մը բոլորակ, անոր շուրջը՝ բազմաթիւ հեղ էին գոյացած. ուր՝ աշնանային վերը միացած վերահաս անձրեւ րուն, սկսան թափանցել ու կար տենէն ամբողջ սաւանը չքացու իսկ լճակը թարմ ու վճիտ ջո լեցուցին:

Մթնշաղ սիրող, եւ պղտոր մէջ, այնքան հեշտ կերպով ընձեռող մեր վաղնջական գորտերուն բանը բուսած էր,, իրենց համար ապագային մէջ կանքներով լի կեանք մը կը սէր: Իրենցմէ շատեր քինախ ակնարկ մը նետելով քարին — անխլիրտ կը ննջէր խորը լճ ալ անդարձօրէն գացին աշխար Իսկ անոնք որ մնացին կեանքին յարմարելով ժամանակի ան պահանջին — որդւոց որդի, ա՛լ ւանդաբար կը պատմեն իրարու:

— Լճակին խորը ննջող այդ ռուտ քարն անզգած, յանկարծ ու կեանք բեր ած էր լիճին ժամանակներ առաջ մռայլ սա մը ու խել մը տմարդի բռնակ ներ ունէր իր կուրծքին վրայ ու տիրական:

Կ. Փ. ԼԱԼ

ԱՐՇԱԿ ԷՋԵՐ

ԽԵ՛ՂՃ ՆԱԶՈՎՐԵՑԻ

Քալէ՛, ընկեր գաղափարի եւ ճա

Խառնուինք այսօր, սա խենթ ու պուշ ամբոխին, որ Նազովրեցիին ծն դը կը փառաբանէ, ամէնէն աղտո պով, շահագործելով անունն ու վ պետութիւնը այդ բարի յեղափոխակ

Անցնինք քեզի հետ թեւ թեւի, ղոցներէն լուսացնցուղ եւ պաղտաւներ արեւու պէս փայլուն: Մտնենք այն վ բերը բոլոր, ուր Քրիստոսի անունը ծախուի այսօր, Հրեաներու յատուկ րամանկութիւններով:

Կը տեսնե՞ս աչա, հոս՝ սա ազնուա պետական սրահներու մէջ, մարդիկ պէս կ'անբարոյանան, ինչպիսի՛ քրքիջներով՝ իրենց թունաւորելով նոլորտը ամէնքիս՝ բարի ու բնական:

Ու կը տեսնե՞ս, անոնք չեն մոռն միշտ ծամծմելու անունը Մեսիային, րաքանչիւրը իր մայրենի լեզուով, մէնքը՝ իր հասկցած եւ ըմբռնած ձեւ

Ու սա գողտրիկ եւ մեղաւոր կիւններուն մէջ կծկուած զոյգերը յայրատ ու խենէշ: Նոյն բանը կ' կը համբուրուին՝ Յիսուսի անունով, գրկուին՝ անոր շնորհիւ, ու կը սրբ կան կրկին անոր նշանաբանով:

«Սիրեցէ՛ք զմիմեանս»: Անշ ինչպէս որ կ'ուզէք, կամ ինչպէս կ'ըմբռնէք:

Դուրս ելլենք այս սրահներէն ու իջնենք, դէպի պարտէզները՝ արք կան եւ հանրային: Ի՛նչ գեղեցիկ է գո սէն՝ տեսքը անոնց: Կը նմանին հաստ փոր եւ լաւ հագուած այն մարդոց, րոնց ազնուական պատուանունը կուտ մաշկանացուներու այս քառսին մ մոռնալով անոնց ներքին բոլոր փտ թիւններն ու քաղքենի նենգութիւննե

Նե՛րս մտնենք, ու գոցէ՛ ական ներդ:

Մի՛ ընդվզիր: Ի՞նչ կայ որ. կ' թէ կեանքը այսպէս եկած է ու այսպէ ալ պիտի երթայ:

Չէ՞ որ «սիրեցէք զմիմեանս» պա գամած է, այդ ողորմած հոգի Նազով ցին՝ թագաւոր Հրէից:

Է՛հ լաւ. ի՞նչ կայ ուրեմն զար նալու: Մարդիկ կէտ առ կէտ կը հետ ւին անոր փիլիսոփայութեան: Ու գո անցնելով կ'ապրին ողորմելինե՛րը բո կը սիրեն ու կը սիրուին: Խաղաղութի ամէնեցուն:

Ո՞վ ըսաւ, որ անբարոյութիւն է բ մաթիւ սրտերու հետ խաղալը: Մի՛, լայ որ խօսիս: Կը քարկոծեն ու կը մ րեն քեզ:

Անբարոյութիւնն է այս դարուն փ լիսոփայութիւնը: Եւ այս փիլիսոփայ թիւնը հիմնած են քաղաքն ու քաղք նին, գլխիվայր շրջելով ամէն սրբ թիւն:

Ապուշ կը նկատուիս, եթէ խօս ընկերային հարցերու եւ բարոյակա շուրջ:

Բոզ կնոջ նման առջեւդ կ'ելլեն Նազովրեցիէն կը ծառեն: Կրնա՞ս կառակը փաստել: Իրաւունք ունին:

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ԾԱԽՍԵ՞Լ ԹԷ ԽՆԱՅԵԼ

Ծախսե՞լ թէ խնայել: Համլէթի հարցին պէս բան մը. «Ըլլա՞լ թէ չըլլալ»։

Իսկ Ֆրանսայի աշխատանքի նախարարը Պ. Լանտրի արդէն լուծած է հանգոյցը ու «Ծախսեցէ՛ք» կը պատգամէ, անշուշտ անոնց համար որ տրամադրելի ականջ եւ մանաւանդ դրպան ունին։

Սովորական ժամանակաշրջանի մէջ, կը հաստատէ, անհրաժեշտ է խնայել: Անհատական խնայողութիւններն են որ կը կազմեն հանրային հարստութիւնը: Բայց ներկայիս, անոր վտանգը կը կայանայ կայունութեան մէջ իր չգործածուած ուժերու կոյտին, մթերքներուն մէջ որոնք կը խճողուին եւ այլեւս չեն հօսիր։

Աշխատանքի նախարարը կը կարծէ թէ հակառակ այն իրողութեան որ պերճանքի առարկաներու գիները շատ ինկած են, բայց դարձեալ գնողներ չկան, պատճառն այն չէ որ դրամ չկայ։ Այլ այն որ նոյն իսկ անոնք որ բնաւ չեն վնասուած տագնապէն, կը ձգտին աւելի խնայել, նոյնիսկ իրենց դրամը չեն ուզեր յանձնել դրամատուններու, նոյն իսկ շատեր կը քաշեն իրենց դրամական աւանդները. եւ այս գումարները կը մնան անգործածելի, առանց որ եւ է օգտակարութեան եւ գողցուելու վտանգին ենթակայ...։

«Այս սխալ խոհեմութիւնները, որոնք երկրին մէջ դրամական գործառնութիւնները կը կասեցնեն, վտանգաւոր են։

«Ընդհակառակն պէտք է թոյլ տալ որ դրամը արտադրէ: Իսկ ամենէն պարզ միջոցն է «ծախսել»։

Եւ օրինակը կուտայ կառավարութիւնն ինքը:

«Առանց դպելու տեւական ծախքերու ելմտացոյցին, առանց նոր տուրքերու ենթարկելու երկիրը, առանց նաեւ դպելու ապագայ ելմտացոյցերուն, կառավարութիւնը քուէարկել տուաւ բացառիկ ծախքերու ծրագիր մը»։

Նահանգներու տնտեսական վիճակէն օրինակներ բերելէ վերջ, նախարարը կ'եզրակացնէ.

— Ահա թէ ինչո՞ւ, ծախսելը՝ ամփոփիա խմել, մետաքսեղէն զգեստներ հագնիլ, ինչ ալ ըլլայ միջոց մըն է պաշտպանելու մեր ճարտարարուեստը եւ թոյլ տալու որ անցնի տագնապը:

Ու յարգելի նախարարը կը շարունակէ իր հաճելի յանձնարարութիւնները.

— Խնձոր գնեցէք, ճերմակեղէն, վերարկուներ, կօշիկներ: Ինքնաշարժ վարձեցէք, թատրոն գացէք, ձեր տուները կահաւորեցէք, ձեր դրամը դրամատուն յանձնեցէք: Կառչեցէք պերճանքի կեանքին: Համակրելի ժողովուրդ մը կ'ապրի այս փոխադարձութիւններով եւ հացի կը սպասէ։

Բայց Պ. Լանտրի որ շռայլութեան առաքեալը պէտք է յորջորջուի, երբ առատութեան տարիները յաջորդեն սովի տարիներուն, կը փութայ ընկերվարական պետին Լէոն Պլումի պէս պատգամել.— Դրամը առէք անոնցմէ որ ունին...»

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Գերմանիոյ մէջ, անգործներու երամին թիւը անկարելի դարձուած է անգործութեան նպաստի առնուող կատարուած վճարումներու միտ հսկողութիւնը: Որովհետեւ գերմանական ելմտացոյցը կը բովանդակէ «փոխանցելի գլուխներ» որոնք ամէն տարի ելմտացոյցին մէջ տեղ կը փոխեն...

Համաձայն պաշտօնական թիւերու, Գերմանիա անգործներու համար 1924ին ծախսած է 333 միլիոն 300 հազար մարք, 1925ին՝ 270 եւ կէս միլիոն, 1927ին՝ մէկ միլիառ 221 միլիոն, 1927ին՝ 764 միլիոն: Այս ծախքերը փակուած են գործատէրերու եւ գործաւորներու եւ պաշտօնեաններու անդամատուրքերով եւ համայնքներու եւ կառավարութեանց ու կեդրոնական կառավարութեան մասնակցութեամբ, ինչպէս նաեւ երկրորդական հասոյթներով։ 1927ին նպաստընկալ անգործներու թիւն էր 900,000։ Ամէն մէկը կը ստանար մօտ հազար մարք տարեկան (վեց հազար ֆրանքէն քիչ մը աւելի)։

Անկից ասդին սակայն, փոփոխութիւններ տեղի ունեցած են: Ներկայիս, անգործներու թիւը կ'անցնի 5 միլիոնը եւ գերման վարչապետը, անցեալ սեպտեմբերին յայտարարեց թէ ձմրան ընթացքին, պէտք պիտի ըլլայ ապրեցնել մօտ 7 միլիոն անգործ։

1927էն ի վեր նպաստի քանակը նուազած է հարիւրին 20 չափով։ Անգործը ներկայիս կը ստանայ տարեկան 800 մարք (4800 ֆրանք): Այս անգործները պահելու համար, Գերմանիա պէտք ունի 4 միլիառ մարքի (24 միլիառ ֆրանք որուն 1 միլիառ 700 միլիոնը կը հայթայթուի անդամատուրքերով եւ այլ հասոյթներով։ Բացը պատրաստ է հոգալ պետութիւնը։

Անգործներ ամենէն աւելի կը համրուին մետաղագործութեան մէջ հարիւրին 25-28, փոխադրութեանց ճարտարարուեստին մէջ՝ հարիւրին 30, շինութեանց մէջ՝ հարիւրին 60-65, կարեղէնի մէջ՝ հարիւրին 40։

Այս արհեստներուն մէջ աշխատող 1,5 միլիոն գործաւորներէն կէս միլիոնը անգործ են Պերլինի մէջ։

«Մնաւ նոր արքայ ի Բեթղեհէմ քաղաքի»։

Ահա օրուան կարգախօսը, որ հանրային պատուհաններուն վրայ կախուած ուրջի կտորներուն նման՝ կ'աշխատի եւ աշտօն ունի ծածկելու ներսը անցած սրճանը։

Փախչինք ընկեր։

Ցաւագար ու ապիկար մարդկութիւն թունաւորուած է իր մեծերէն։ Ու ստադ սերունդ մը, որ իր մեծերէն գոց ած անբարոյութիւնը կը յաւերժացնէ, դնելով Նազովրեցիին անունն ու վարդապետութիւնը

Խե՞ղճ Նազովրեցի։

Մ. Ա. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

ՄԱԿԵԴՈՆԻՈՅ ՈՐԲԵՐԸ ՆՈՐԷՆ ԹՇՈՒԱՌՈՒԹԵԱՆ ՄԱՏՆՈՒԱԾ.— Սելանիկի «Հորիզոն»ը դեկտեմբերի ընթացքին հրատարակեց հետեւեալ սրտաճմլիկ տեղեկութիւնները: Այս առթիւ աւելցնենք թէ Սելանիկի առաջնորդարանը փակուած է, չկարենալով ընթացք տալ եղած դիմումներուն.—

Մենք, 16 որբեր, Տրամայէն 15 քիլոմեթր դէպի արեւմուտք Փրոսոչան բռուած գիւղաքաղաքին մէջ կը բնակինք։

Ձիւնը կէս մեթր բարձրութեամբ պատած է ամբողջ դաշտը։ Ոչ գործ ունինք, ոչ ուտելիք հաց, ոչ ալ պատսպարան։ Եթէ այս անկանոն վիճակը շարունակէ եւ մեկի անմիջապէս օգնութիւն չհասնի, այլեւս ոչ ոքի օգտակար պիտի կրնանք ըլլալ։

Գիշերները բացօթեայ կը լուսցնենք, մեզմէ ոմանք փողոցները ձգուած սայլերու մէջ կը պառկին եւ ուրիշներ բարեգութ յոյն հայրենակիցներու ախոռներուն մէջ կը գիշերեն անասուններու պէս: Անկողին ու վերմակ չենք գիտեր։

Դեռ երկու օր առաջ էր, երբ մեր ընկերներէն բնիկ Ուրֆացի Կիրակոս Եազըճեան անունով 22 տարեկան կայտառ երիտասարդ մը սայլին մէջ պառկած էր, գիշերը ձիւնը վրան է լեցեր եւ խեղճը սառեր է։ Պատահմամբ իմացանք դժբախտ դէպքը եւ ծանօթ բարեսիրտ փռապանի մը փուռը տանելով տաքցուցինք։ Խեղճ երիտասարդը դժուարաւ ինքզինքը գտաւ, բայց լուրջ խնամքի կը կարօտի։

Եթէ խնամող ձեռք մը չհասնի մինչեւ մեր Հայաստան երթալը, բոլորս ալ մեռնելու դատապարտուած ենք։

Մեր այս անգործ ու թափառական վիճակը տեսնելով, տեղւոյն ոստիկանապետը, երկու օրը անգամ մը մեզ կը կանչէ եւ «հոսկէ հեռացէք» կ'ըսէ։ Բայց ո՞ւր երթանք եւ ի՞նչ ընենք, ո՞ր քարին զարնենք մեր գլուխը, ո՞ր ազգային իշխանութեան դիմենք։

Ուրիշ մը կը գրէ Նիքիշանէն.— Առաջին ձիւնը դեռ չհալած, տեղաց եւ երկրորդը։ Նիքիշանի (Գավալա) մէջ երեք ամիսէ ի վեր սառած կը մնան հողերը։ Ո՛չ կրնաս բլուրը փայտի երթալ, ոչ ալ արտի մը քովէն փոս մը բանալ,— գործ մը՝ որուն լծուած էին այստեղի 30ի մօտ որբերը։

Մեզմէ ոմանք ծխախոտի գործ գիտեն, բայց գիւղացին կը պատասխանէ.— «Բանուորի համար գործ չունիմ, ունեցածս ինծի չի բաւեր»։

Բուք ու ձիւնի այս շրջանին, անգործութիւնն ու չքաւորութիւնը իրենց գագաթնակէտին հասած են։ Թառորդ նկանակ հաց գնելու կարողութիւն իսկ չունին մեր երիտասարդները։ Այո՛, գաղթելու համար մեր յոյսը չենք կտրած։ Բայց ի՞նչ պիտի ըլլայ մինչ այդ, մեր վիճակը։

Դաշտերու եւ բլրակներու խոտերն ալ ձիւնով ծածկուած են եւ սառած։ Ըսել կ'ուզեմ թէ խոտ ճարակելու ճարն իսկ չունինք...,

Անօթութիւնը, եւ լաւագոյն պարագային սնունդի պակասը, մեզ դարձուցած է ներքին որդնոտած ծառեր, որոնք ամենէն տկար հովին իսկ չեն կրնար դիմանալ։ Մեր առողջ կազմերը երթալով կը փճանան, կը քայքայուին։

ՆԵՐԳԱՂԹԻ ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԱՒԱՆԸ ՄԵԿՆԱԾ ԱՏԵՆ, քանի մը ամբաստանեալ Հայեր ալ ապրդած ըլլալով շոգենաւին մէջ, յունական ոստիկանութիւնը դուրս հանել տուեր է, Պ. Շահվէրտեանի միջոցաւ։

— «Նոր Օր» կ'իմանայ թէ շոգենաւըմարիսխ վերցնելէն երկու ժամ առաջ, խումբ մը հայ համայնավարներ նաւուն մէջ կարմիր դրօշ պարզած են, որը անմիջապէս վար առնուած է Պ. Դ. Շահվէրտեանի միջամտութեամբ. թէեւ վերջը կրկին պարզուած է։

Շոգենաւին մեկնումէն քիչ առաջ խորհրդային դեսպանատան պաշտօնատարներէն մին ողջերթի խօսք ըսած է ներգաղթողներուն։

Խճողումը սոսկալի եղած է շոգենաւին մէջ, կարգ ու կանոնի բացակայութեան պատճառաւ։ Ներգաղթողները իրենց ունեցած բոլոր դրամով հագուստեղէն եւ տնական զանազան առարկաներ գնած ըլլալով, շոգենաւին մէջ ծրարներու եւ կապոցներու բլուրներ կազմուած են։

Պաշտօնական վիճակագրութեան համաձայն «Իդրէօս»ով մեկնեցան 1911 հոգի։ 111ը 1-4 տարեկան մանուկներ, 171ը 5-12 տարեկան, 48ը 12-16 տարեկան մանչ։ 91ը 1-4 տարեկան, 53ը 12-16 տարեկան, աղջիկ։ Վերի թիւերէն զատ, մեկնողներուն մէջ կան 709 այր եւ 603 կին։

—Հելլէն Կ. Խաչը իր կողմէ ներկայացուցիչ ղրկած է շոգենաւ, ներգաղթողներէն կարօտեալներուն ծածկոցներ տալու համար։ Կ. Խաչի ներկայացուցիչ Պ. Տէուտէն բաժնած է 259 ծածկոց (վելանքէթ), 100 վերարկու, մանուկներու համար 6 սնտուկ հագուստեղէն, խտացած կաթ եւայլն։ Պ. Տէուտէն բաւարար քանակութեամբ դեղօրայք ալ տուած է շոգենաւին մէջ գործածուելու համար։

Հելլէն թերթերը կը գրեն թէ մինչեւ երկու երեք շաբաթ «Իդրէոս» պիտի վերադառնայ Պիրէոս, երկու հազար նոր գաղթականներ փոխադրելու համար։ Նոյն թերթերու համաձայն, Յունաստանէն պիտի ղրկուին միայն տասը հազար գաղթականներ։

ՍՈՒՐԻԱ

Վերջերս Պէյրութ հասան Տանիմարքայի Հայասէրներու Ընկերութեան ներկայացուցիչներէն երկու օրիորդներ՝ Ուինտ եւ Ֆօռու, վերաքննելու Սուրիոյ մէջ իրենց ղեկավարած հնայնպաստ գործունէութեան պայմաններն ու ընթացքը։

Ներկայիս Տանըմարքայի Հայասէրներու Ընկերութիւնը կը խնամէ 3 հարիւրի մօտ որբուկներ Ճիպէյլի որբանոցին մէջ, եւ կը պահէ դարմանատուն մը որ չորս հինգ տարիէ ի վեր բժշկական յոյժ գնահատելի օգնութիւն ընծայած է դիմող աղքատ հիւանդներուն։ Ասոնցմէ զատ նոյն ընկերութիւնը կը պահէ պատսպարան մը ուր միայն ցերեկները կը կերակրուին թշուառ ընտանիքներու զաւակները, որոնց ծնողքը գործի բերումով տունէն կը բացակային կամ անկարող են պահել իրենց փոքրիկները՝ հիւանդութեանց պատճառաւ։ Ներկայ դպրոցական շրջանին ընկերութիւնը կ'օգնէ նաեւ շատ մը աղքատ ուսանողներու, գաղթակայանի զանազան վարժարաններուն մէջ, առանց յարանուանական խտրութեան, հայթայթելով անոնց իրենց տարեկան թոշակն ու գրենական եւ հագուստի ծախքերը։

ՌՈՒՄԱՆԻԱ

Առաջնորդը շրջաբերական մը ուղղեց թեմին բոլոր թաղականութիւններուն՝ հաղորդելով որ թեմական պատգ. ժողովը պիտի գումարուի փետր. 8ին հետեւեալ օրակարգով.

1.— Տեղեկատուութիւն Թեմական Գործ. Մարմնի.

2.— Ընտրութիւն Թեմ. խորհուրդի.

3.— Ընտրութիւն Թեմ. հաշուեքննիչներու.

Նոյն շրջաբերականով ղրկուեցան անհրաժեշտ հրահանգները պատգամաւորներու ընտրութեան համար։

Պիտի ընտրուին 30 պատգամաւորներ։ Հինգ պատգամաւոր Պուքրէշէն, երկուքական Քիշնէվէն, Քոնսթանցայէն, Սիլիստրայէն եւ Պազարճըքէն, եւ մէկական թեմին միւս թաղականութիւններէն։ Պիտի ընտրուին նաեւ փոխանդամներ, 3 Պուքրէշէն եւ մէկական բոլոր միւս քաղաքներէն։

Բոլոր վայրերու մէջ ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենային յունուար 3ին, իսկ հոն ուր մեծամասնութիւն չի գոյանար նոյն առաջին հրաւէրով յունուար 24ին։

Առանց հպատակութեան խտրութեան բոլոր այն Հայերը որ առ նուազն մէկ տարիէ ի վեր կը բնակին քաղաքի մը մէջ եւ լրացուցած են 21 տարին, կրնան մասնակցիլ պատգամաւորի ընտրութեան։

Պատգամաւոր ընտրուելու համար պէտք է առնուազն 30 տարեկան ըլլալ եւ ռումէն քաղաքացի, ըստ Դաւանութեանց օրէնքին։

Թեմին հոգեւորականներն ալ պիտի ընտրեն իրենց մէջէն 3 պատգամաւոր։ Հնարաւոր չըլլալով այս անգամ ժողովի կանչել բոլոր քահանաները՝ Թեմ. առաջնորդին կողմէ անոնց պիտի ղրկուի եռապատիկ ցանկ մը, որուն մէջէն ամէն քահանայ պիտի գատէ երեք անուն եւ ղրկէ առաջնորդին, եթէ ինք չկարենայ գալ։

Պատգմ. ժողովին ներկայ պիտի ըլլայ նաեւ Դաւանութեանց նախարարութեան բարձր մէկ պաշտօնատարը։

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

Անցեալ կիրակի իրիկուն, «Լը Ժուռնալ»ի կոկիկ սրահին մէջ, Փարիզի ռուսական «Բամէռնիի» թատերախումբը, ընտրեալ հասարակութեան մը առջեւ, ներկայացուց ֆրանսացի մեծ թատերագիր Պեռնշթայնի «Սամսոն»ը, ռուսերէն լեզուով։

Թատերախումբին խնդրանքին վրայ, իր մասնակցութիւնը բերած էր նաեւ մեր տաղանդաւոր արուեստագէտը, Պ. Ա. Շահխաթունին, որուն յանձնուած էր նոյնպէս բեմադրութեան հոգը։

«Սամսոն»ի նիւթը ծանօթ է ամէնուն։ Խաղին գլխաւոր դերը — Ժագ Պրաշար — ստանձնած էր Պ. Շահխաթունի, իր հետ ունենալով ռուս կարող արուեստագէտներ, Տիկին Մօռէվա՝ Մարքիզ, Տիկ. կասթրօվա՝ Աննա, Տիկին Լիփովսքայա՝ կիսաշխարհիկ կնոջ դերերուն մէջ, Պ. Զէլիցքի՝ Մարքիզ Օնօրէ, Պ. Սուպօտին՝ զաւակը, Պ. Ռավիչ՝ Աննայի սիրահարը եւ ուրիշներ։

Թատերական քննադատ մը ըլլալու յաւակնութիւնը չունիմ, բայց խաղարկութեան մեր վրայ — քանի մը ընկերներ էինք — ձգած տպաւորութիւնը բացատրելու համար, այսչափ միայն կրնամ ըսել թէ քիչ անգամ այսպիսի գեղարուեստական վայելք մը ունեցեր ենք։ Փարիզեան լաւագոյն բեմերը կրնային նախանձիլ։

Ռուսերուն մէջ, մասնաւորաբար տիկիններ Լիփովսքայա, Մօռէվա եւ կասթրօվա, Պ. Ռավիչ յաջողութեամբ ապրեցուցին իրենց տիպարները, իսկ յատկապէս փայլեցաւ հայ մեծ արուեստագէտը, որ ստիպուեցաւ քանի մը անգամ բեմ գալ, ներկայ ռուսերուն ծափերուն վրայ։

Ընկերներուս պէս, ռուսերէնի իմ հմտութիւնս ալ տասը բառէն անդին չանցնիր, բայց ի՞նչ կարեւորութիւն ունի լեզուն, երբ իրական արուեստին դէմ յանդիման կը գտնուիս, եւ քիչ շատ ծանօթ ես նիւթին։ Նուագին պէս, թատրոնը եւս, լեզուի մեկնութեան պէտք չունի, եթէ կարող արուեստագէտներ են որ կը խաղան։ Այդ իրիկուն, Պ. Շահխաթունի տիրապետեց ամբողջ խաղի ընթացքին իր նուրբ խաղարկութեամբը։

Մեր կարգ մը դերասանները շատ բան կրնան սորվիլ նման ներկայացումներէ եւ արուեստագէտներէ, ու ասիկա ի շահ հայ թատրոնին։

Հրանտ Ակոնաեան

ԱՌ ՈՐ ԱՆԿ Է

Ցաւալի ընդարձակումը նոր ծախքեր հարկադրած ըլլալով մեզի, չենք կրնար ընթացք տալ զեղչեալ գնով բաժանորդագրութեանց համար եղած դիմումներուն:

Վարչութիւն

ՄԱՄՈՒԼ

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ԲՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐԸ

«Հայրենիք» դիտել կուտայ խմբագրականի մը մէջ (16 դեկտ.).

— «Հայ-ամերիկեան պրոպագանդի յատուկ մարմնի մը գոյութեան անհաժեշտութիւնը շեշտող մեր խմբագրականները առիթ են տուած բոլշեւիկեան «Բանւոր» թերթին եւս անդրադառնալու այդ խնդրին եւ ի միջի այլոց ըսելու հետեւեալը.

«Դաշնակցական մամուլը, մասնաւորաբար «Հայրենիք», վերջերս խմբագրականներով կը ջատագովէ հակաթրքական պրոպագանդայի մարմիններու կազմութիւնը՝ Ամերիկայի մէջ։ Հակաթրքական պրոպագանդան քօղ մըն է միայն ծածկելու Դաշնակներու եւ ազգայնականներու հակախորհրդային էնթրիկները, զորս անոնք կը սարքեն միջազգային իմպերիալիզմի ցուցմունքով»:

Այս մեկնաբանութիւնը չափազանց յատկանշական է բոլշեւիկներուն համար, որոնք ինչպէս միշտ, այժմ ալ թուրքիոյ դէմ ուղղուած ո եւ է ձեռնարկ կը նկատեն հակախորհրդային: Ասիկա զարմանալի չէ, եթէ ի նկատի առնենք թուրք բոլշեւիկեան սերտ բարեկամութիւնը, որ իրականին մէջ գործակցութիւն մըն է բառիս ամենալայն իմաստով։

Այն միամիտները մեր մէջ, որոնք կը խորհին, թէ կարելի է թուրքերու դէմ պայքար մղել՝ առանց բոլշեւիկներու քէֆին դպչելու եւ առանց անոնց բարեկամը ըլլալէ դադրելու, նոր առիթ մը ունին այժմ համոզուելու, թէ թրքական ճակատը ինչպէս տասը տարի առաջ, այնպէս ալ ներկայիս՝ անբաժանելի է Խորհրդային ճակատէն եւ թէ թուրքերու դէմ կռիւ մղելով մենք կամայ թէ ակամայ կռիւ մղած կ'ըլլանք նաեւ Խորհրդային կառավարութեան դէմ։

Եթէ այդպէս չըլլար, օրինակ մեր համակրանքը քրտական շարժման հանդէպ՝ բոլշեւիկներու կողմէ երբեք չպիտի ընդունուէր իբրեւ թշնամական արտայայտութիւն ընդդէմ Խորհրդ. Կառավարութեան: Մինչդեռ իրականին մէջ, ինչպէս յայտնի է բոլշեւիկները թուրքերու չափ դրգռուեցան ու կը դրգռուին Քիւրտերու ազատագրական պայքարին առթիւ եւ ոչինչ կը խնայեն թուրքերու հետ միասին կասեցնելու այդ պայքարը, թէեւ վերջինս փաստօրէն ուղղուած է միայն թուրքիոյ դէմ»։

ԿԵԱՆՔԸ ՍԷՆ ՄՈՐԻՍԻ ՄԷՋ

ՍԷՆ ՄՈՐԻՍ, 1 Յունուար (Սեփ. Թղթ.).— Մեր փոքրաթիւ գաղութը պէտք է համարել ճասամբ բախտաւոր, նկատի ունենալով ուրիշ վայրերու տագնապը։ Գաղութը որ բաղդատաբար նոր է, այսօր իր մէջ կը համրէ մօտ երկու հարիւր հոգի, եւ ոչ մէկ անգործ ունինք բաբեբախտաբար, թէեւ կարգ մը սեղմումներ եղած եւ որոշ դասակարգի գործաւորներու ժամերը կրճատուած են։

Գաղութը կենկուած իր պատեանին մէջ, սկսած էր շատ բան կորսնցնել իր հայկական դիմագծէն, քանի որ չունէր ազդակ մը որ ձգում տար։ Ահա այդ պակասն էր որ եկաւ լրացնել Հ. Յ. Դ. «Սաքօ» խումբը։ Անոր շնորհիւ այսօր ստեղծուած է հայկական տաքուկ շրջանակ մը։

Խումբը իր պատմական ժողովներով եւ դասախօսութիւններով շարքերը ստուարացնելէ զատ, կ'աշխատի զանազան ձեռնարկներով օտար ափերուն վրայ։ Այդ ձեռնարկներէն մէկն էր կաղանդի եւ Ծննդեան առթիւ իր սարքած ընտանեկան ճաշասեղանը, որ տեղի ունեցաւ 26 Դեկտեմբեր 1931 շաբաթ երեկոյեան ժամը 8էն մինչեւ առաւօտ։ Սեղանին շուրջը հաւաքուեցանք բոլորս անխտիր, միասին ուտելու, միասին ուրախանալու եւ միասին վերյիշելու հայրենի աւանդութիւնները։

Ձեռնարկը ունէր նաեւ ուրիշ նպատակ մը, — իրարմով ուրախանալէ զատ, մտածել այն կարգ մը դժբախտ ընտանիքներու մասին, որոնք անպակաս են այսօր ամէն տեղ։

Մեր մէջ ալ ունինք խեղճ ընտանիք մը, զոհ՝ անխիղճ սեւսիրտերու որոնք «Թուղթերնիդ պիտի շինենք որ սկսիք աշխատիլ» ըսելով դրամները առած եւ խուսափած են, իսկ ընտանիքը արտաքսման ենթակայ է։

Երեկոյթը անցաւ շատ լաւ եւ արդիւնաւոր, շնորհիւ Լիոնի մեր ընկերներուն եւ գաղութին գիտակից աշխատաւորութեան։ Խնջոյքը շարունակուեցաւ մինչեւ առաւօտ։ Եղան երգեր, պարեր, արտասանութիւններ, եւ զանազան անակնկալներ։ Ընկ. Մ. Շահբազեան ժողովուրդը պահեց միշտ ուրախ տրամադրութեան տակ իբրեւ սեղանապետ։ Բանախօսեց Լիոնի կոմիտէի կողմէ ընկ. Թ. Այվազեան, շեշտելով այսպիսի հաւաքոյթներու դերը եւ օգտակարութիւնը ազգապահպանման տեսակէտով, եւ թելադրեց որ մեր ընկերները միշտ ըլլան ժողովուրդին հետ եւ ծառայեն անոր ազատագրական թէ մշակութային գետնի վրայ։ Հ. Յ. Դաշնակցութեան նպատակն է Հայը Հայ պահել ուտարութեան մէջ, միացեալ եւ անկախ Հայաստանի համար։

Մեր ուժերը տարածելով մեր գործելու ասպարէզն ալ կ'ընդլայնուի, որուն համար որոշած ենք ոչ մէկ զոհողութեան առջեւ կանգ չառնել։ Ահա մեր պատասխանը բոլոր բամբասանքներուն։

Խնջոյքին հասոյթը 200 ֆրանք անուշեղէններով միասին խումբին կողմէ իբրեւ կաղանդչէք յանձնուեցաւ տարաբախտ ընտանիքին։ Շնորհակալութիւն բոլոր այն հայրենակիցներուն, որոնք իրենց նիւթական եւ բարոյական զոհողութեամբ քաջալերեցին մեր այս անդրանիկ ձեռնարկը։

Յ. Տ.

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՏՕՆԱԾԱՌԸ

Արեւմտեան Եւրոպայի Կարմիր Խաչի Փարիզի «Մանուկներու Պաշտպանութեան» Մասնաճիւղը գեղեցիկ գաղափարն էր ունեցած կազմակերպելու հայ երախաներու համար Տօնածառ մը, որ տեղի ունեցաւ կիրակի օր Միութեան փոքրիկ սրահին մէջ։

Մէկ շաբաթ առաջ, Դեկտ. 25, 26, 27ին, նոյն մասնաճիւղի կազմակերպած բարենպատակ պազարն ալ շատ յաջող անցաւ։ Բարեկամները արձագանգ տալով մասնաճիւղի կոչին, իրենց լայն աջակցութիւնը բերին վաճառքին՝ նուէրներով եւ գնումներով։

Կ'իմանանք թէ երեք օրուան ընթացքին Պազարը հինգ հազար ֆրանքի առեւտուր է ունեցած, որմէ զուտ արդիւնք՝ երեք հազար ֆրանք։

Յաջող անցաւ նաեւ Տօնածառը։ Մօտ ութսուն երախաներ իրենց աղմուկով ու անհոգ ծիծաղով լեցուցեր էին սրահը։

Գայլուկներու Միութիւնը, Արմէն Շանթի ժրաջան ղեկավարութեամբ, կազմակերպած էր մանկական ներկայացում, նուագ եւ արտասանութիւն։ Երախաներու ուրախութիւնը չափ չունէր։ Մանաւանդ, երբ հանդէս եկաւ «Կաղանդ Պապը» ու սկսաւ նուէրներու բաշխումը։ Թռչտալով ու աղմկելով, ամուր գրկած նուէրները, հայ փոքրիկները տուն վերադարձան երեք ժամ զուարճանալէ յետոյ։

Նկատի ունենալով որ արուարձանի աղքատ ընտանիքները ի վիճակի չեն ճանապարհածախս ու մուտքի վճար (2 ֆրանք) տրամադրել իրենց երախաներուն, մասնաճիւղն ինքն էր հոգացեր անոնց ծախքը, եւ ձրի տոմս հայթայթեր։

Մանուկներու Պաշտպանութի՜ւն։ Գեղեցիկ ու օգտակար գաղափար, որուն պարտաւոր ենք բոլորս ալ մեր աջակցութիւնը բերել։ Մանաւանդ այս տագնապի օրերուն, երբ հայ մանուկները կարօտ են ամէն տեսակ խնամքի եւ աջակցութեան։

Զարկ տալով Կարմիր Խաչի գործունէութեան, օգնած կ'ըլլանք նաեւ Հայ մանուկներուն։

Ահա՛ թէ ինչու բոլորս պարտաւոր ենք աջակցիլ Մասնաճիւղի ներկայացում-պարահանդէսին, որ տեղի պիտի ունենայ յունուար 23ին։

Կ. Խաչեան

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Նիսէն Պ. Ստեփան Պաճանեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Քէնտէկի (Սուրիա) Որբերու Միութեան գրադարանին:

Ա. Ե. Հ. Կ. Խ.Ի ՓԱՐԻԶԻ "ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆ„ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ ՏԱՐԵԿԱՆ

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

տեղի կ'ունենայ *Յունուար 23ին Շաբաթ իրիկուն, ժամը 9ին,* Salle d'Horticulture*ի մէջ*, 84 rue de Grenelle, métro rue du Bac.

Կը ներկայացուի Սուրաբեաններու կողմէ

ԱՊՈՒՇ (ՈՒՇ ԼԻՆԻ ՆՈՒՇ ԼԻՆԻ)

Հայկական զուարթ օփերէթը

Արդիւնքի 100ին 25ը կը յատկացուի գործազուրկներուն

Կէս գիշերէն վերջ պարեր մինչեւ լոյս, ընտիր ճազ՝ Թառխաս Ճօրժի ղեկավարութեամբ: Ճոխ եւ մատչելի պիւֆէ, վիճակախաղ:

ՄՈՒՏՔ 10 ԵՒ 15 ՖՐԱՆՔ

Տոմսերը կը ծախուին «Յառաջ»ի խմբագրատունը, Հրանտ-Սամուէլ գրատուն, Ֆլօրիա ճաշարանը եւ հանդէսին օրը կիշէն:

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի փարիզի «Մանուկներու պաշտպանութիւն» մասնաճիւղի

ԵՐՐՈՐԴ ՀՐՈՅՑԸ *այս կիրակի ժամը 3ին 71 Ave. Kléber. Կը խօսի՝ Տ.'Կ. ՇԱՆԹ*: կինը հանրային կեանքի մէջ:

Մուտքը ազատ է

Ցեռնկոյթ Թէյասեղան Ալֆորվիլի մէջ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէին կողմէ

Այս կիրակի ժամը 2.30ին Հայ Ակումբին մէջ

Կը նախագահէ ՏԻԿԻՆ ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ

Կը խօսի ԸՆԿ. ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ

երգ, արտասանութիւն — Մուտքը ազատ է

Զ. Ո. Մ.Ի ՏՕՆԱԾԱՌԸ

Նախագահութեամբ Պ. Ա. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻԻ

Այս շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին *Salle Mutualité, 24 rue St. Vicior,* կերուխում, գեղարուեստական բաժին եւ զուարթ ճառեր:

Եկէք, լսեցէք ու ճաշակեցէք

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԱՆԻԷՌ Պուա քոլոմպի Զէյթուն կոմիտէի դասախօսական ժողովը վաղը, Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին *rue Gharles Chefson*, ծխավաճառին սրահին մէջ: կը խօսի *ընկ. Լ. Գեւոնեան*: կը հրաւիրուին բոլոր խումբերու ընկերները:

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Մարզպետ խումբի անդամական ժողովը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին գրադարանի մէջ, 262 րիւ Տիւքէքլէն: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ԼԻՈՆԻ Կուկունեան խումբի անդամական ժողովը վաղը Ուրբաթ ժամը 8.30ին Ակումբին մէջ: Ներկայանալ անդամատետրով:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 63 Րիւ տը լա Րէփիւպլիք:

ԿՐԸՆՈՊԼԻԻ կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս կիրակի ժամը 2ին ծանօթ հաւաքատեղին: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ Մատենադարանին յառաջիկայ բանախօսութիւնը տեղի պիտի ունենայ վաղը Ուրբաթ ցերեկէ վերջ ժամը 4ին: Կը խօսի Պ. Արշակ Սաֆրաստեան, նիւթ ունենալով հայ Բագրատունիներու ծագումը:

ԽԱՐԲԵՐԴՑԻՆԵՐՈՒ Նահանգային Հայր. միութեան ընդհ. ժողովը այս կիրակի իրիկուն ժամը 9ին Ֆլօրիայի մէջ, 61 րիւ Մէօսիէ լը Փրէնս Փարիզ (5): Խիստ կարեւոր օրակարգ: Անդամ եւ ոչ անդամ բոլոր հայրենակիցներէ կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ:

վարչութիւն

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Գրիգոր, Պօղոս Ալյանեան, Վարդուհի Կ. Մարգարեան, Մարիամ Գաբրիէլեան խորին շնորհակալութիւն կը յայտնեն Պ. Պ. Մ. Տօնապետեանի, Վ. Հովիւեանի, Խորէն եւ Արայ Սարգիսեաններու, Ծ. Գալուստեանի, Տիկ. Հ. Թորոսեանի, Փ. Մինասեանի, Տիկ. Վարդանեանի, Տիկ. Ալպարեանի, Կէմէրէկի Հայր. միութեան, որոնք ներկայ գտնուեցան իրենց սիրելի որդոյն, եղբօրորդւոյն, հօրեղբօրորդւոյն փոքրիկ ՎԱՀԱՆԻ յուղարկաւորութեան որ տեղի ունեցաւ 1931 դեկտ. 30ին Լօրէթի գերեզմանատան մէջ:

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅԵՐ ՄԻ ՄՈՌՆԱՔ

*Աղքատախնամի ցերեկոյթ պարահանդէսը Յունուար 31ին, 79 Ave. Champs Elysées*ի սրահներուն մէջ:*

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

փարիզ, Ա. Շիրական.— *Տեղ չունինք այդ շարքին համար:*

Տէսին, Մ. Ճ.— *Երկու հարցումներուն պատասխանն ալ ոչ:*

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուին Մարտիրոս եւ Գէորգ Գիզիրեաններ: կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուին Իսի-լէ-Մուլինօ: Իմացնել իրենց եղբօր *H. Kizirian*ի, *m. 6526, 2-2 Régiment Etranger 6me Cie. Meknes, Maroc.*

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱՅ ՅՈԲԵԼԵԱՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

17 Յունուար կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին **Salle de la Mutualité***ի մէջ*

24, Rue St. Victor, Paris (5), Métro: Place Maubert-Mutualité

Վարժարանի Սանուց Միութիւնը կը կազմակերպէ Գեղարուեստական հանդէս մը

բարեհաճ մասնակցութեամբ ՌՕԶ ՊԱՍՄԱՃԵԱՆԻ, ԼԻՏԻ ՏԷՄԻՐՃԵԱՆԻ, ՊՊ. Ա. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻԻ, Է. ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ եւ ՏԷՎԷՃԵԱՆԻ

կ'երգէ վարժարանին 80 հոգինոց երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Ա. ՊԱՏՄԱԳՐԵԱՆԻ

կը բեմադրուի Ա. Պատմագրեանի յատկապէս այս հանդէսին համար պատրաստած «ՀԷՔԵԱԹ» մանկական երաժշտական բիէսը, որուն գլխաւոր դերերը կ'երգեն Ռօզ Պատմագրեան, Պ. Պ. Փափազեան, Տէվէճեան եւ *Jacques BENOISTON, Théâtre Lyrique*էն: ԾԱՂԻԿՆԵՐ, ԳԱՃԱՃՆԵՐ, ՀՈՒՐԻՆԵՐ, Ջ... ՆԵՐ, 150 հոգի բեմի վրայ: բեմադրութիւն՝ Պ. Ա. Շահխաթունիի կողմէ:

պալէթ՝ ղեկավարութեամբ Michel Kotcharoff*ի*.— Costumes, Հ. Ալեանաքի.— մեծ նուագախումբ՝ ղեկավարութեամբ Հեղինակին.— ...ներ հայկական կեանքէ:

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐԸ.— 30, 20, 15, 10 եւ 7.50 ֆր.: Կը ծախուին՝ ճաշարան Ֆլօրիա՝ 61, rue Mr. le Prince, *Նպարավաճառ* Mérid... 8, rue Chateaudun, *Նպարավաճառ* Yéprade (*Պէլվիլի շրջան*) 9, rue Jouye Rouve, *Վաճառատուն Հրաչ Սարգիսեան* 261 Fg. St. Martin

---

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՕՓԵՐԷԹ

Հայ "ՏՐԱՄ - ՕՓԷՐԷԹ„ խումբը

Ղեկավարութեամբ դերասան Ս. ՍՈՒՐԱԲԵԱՆԻ

ՎԵՐՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

ԱՐՇԻՆ ՄԱԼ ԱԼԱՆ

ՈՒՐԱԽ ՕՓԵՐԷԹ 4 ԱՐԱՐ

Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 2.45ին *Maison de la Mutualité*ի սրահին մէջ *24 Rue St. Victor, Paris (V). Métro Maubert-Mutualité*

Արեւելեան երաժշտութիւն 12 հոգինոց օրքէստր ղեկավարութեամբ *ԹԱՌԻՍ ԺՕՐԺԻ*

Գ. Արաքին Տիկ. Սուրաբեան կ'երգէ «ԱԶԵՐ ՍԵՒՈՐԱԿ» եւ կը պարէ կովկասեան լեռնական պարեր

ՏՈՄՍԱԿՆԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐԸ 20, 15, 10 ԵՒ 7.10 ՖՐԱՆՔ

Տոմսերու համար դիմել «Յառաջ»ի խմբագրատունը, Գրատուն Հրանտ-Սամուէլ՝ 51 rue Mr. le Prince, Paris (6), ճաշարան Ֆլօրիա 61 rue Mr. le Prince, փարիզ (6), ճաշարան կովկաս՝ 23 rue de la Huchette, փարիզ (5), դեղծակ փափազեան՝ 20 rue des Carmes, փարիզ (5), Լ. Նշանեան 56 rue Piat, մեթրօ Պէլվիլ, փարիզ (20):

Իսկ ներկայացման օրը Թատրոնին կիշէն, որ կը բացուի ժամը 12ին

Տիկ. ՍՈՒՐԱԲԵԱՆ «ԱՍԻԱ» դեր...

ԱՊԱՌԻԿ ՀԱԳՈՒՍՏՆԵՐ

ԴԵՐՁԱԿ A. Kesseyan

4 Rue Mandar, métro: Sentier et Les Halles, téléphone: Gutenberg 39-07

Նկատի ունենալով ներկայ տնտեսական տագնապը կը ստանձնեմ ամէն տեսակ հագուստներ կարել փոխարժէքը վճարելի մասնավճարներով՝ *ՎԵՑ ԱՄՍՈՒԱՆ ԸՆԹԱՑՔԻՆ*

ցոկուն կերպաս, խնամուած կար, չափաւոր գին:

ՄՕՏ ՕՐԷՆ ԿԸ ԲԱՑՈՒԻ

"ՆԻԿԻԱ" ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ

115, Route d'Orléans à Cachan

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ՆՊԱՐԵՂԷՆՆԵՐ, ՄԱՔՈՒՐ, ԹԱՐՄ ԵՒ ՅԱՐՄԱՐ ԳԻՆ

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՍՈՒՆԻ

վիրաբոյժ — ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

ՎԿԱՅԵԱԼ ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՖԱՔԻՒԼԹԷԷՆ

14 Rue Lagrange, PARIS (5)

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՈՍԿԻ ՔՈՒՐՈՆԻ, ՊՈՒՃԻ եւ ԱՏԱՄՆԱՇԱՐԻ

բերնի, լինդերու, ակռաներու խնամք եւ վիրաբուժ. գործողութիւն

ՄԱՔՈՒՐ եւ ԽՆԱՄԵԱԼ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

կ'ընդունի ամէն օր, ժամը 2էն 8, առտուները ժամադրութեամբ, կիրակի եւ տօն օրեր 9էն մինչեւ կէսօր:

Métro St. Michel *կամ* Maubert-Mutualité

Etude de Me BERNARD VAHÉ (ՊԷՕՐԷՔՃԵԱՆ)

(11 année)

Licencié en Droit de la Faculté de Paris

Ancien élève de l'École des Hautes Etudes Sociales

JURISCONSULTE

Conseil juridique à la Défense Automobile et Sportive de Paris et à la Mutuelle Militaire

18, Rue Dauphine, Paris (6e) — Tél. Danton 73...

կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական խնդիրներ, ինչպէս նաեւ ... փողոցի արկածներ, անձամբ կը պաշտպանէ առեւտրական եւ հա... տարար դատարաններու առջեւ, կուտայ *certificats de coutumes*... կը կատարէ ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման վերաբերեալ բոլոր գործողութիւնները. կուտայ խորհրդակցութիւններ ֆրանսական եւ միջազգային օրէնքներու մասին ամէն օր, բացի կիրակի եւ տօն օրերէ, երեկոյեան ժամը 6-7 եւ անկէ դուրս ժամադրութեամբ:

ԾԱՆՕԹ.— Նկատի առնելով ներկայ տնտեսական հանգամանքները հայերու համար խիստ դիւրամատչելի պայմաններ կ'ընծայուին:

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ ՏՕՔԹ. ՄԻՀՐԱՆ Կ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ

Նախկին բժշկապետ Մերսինի ֆրանս. հիւանդանոցներու

Պատուոյ մէտայլ ֆրանս. առողջապահ. նախարարութենէն

Բաց է ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 2.50էն 7.50, (կէսօրէ առաջ միմիայն ժամադրութեամբ) կիրակի եւ տօն օրերը 10—12:

Հոն կը կատարուին՝ Ք. ճառագայթներով ամէն կերպ քննութիւն, շողանկարում (radiographie), գեր-մանիշակագոյն, յետ-կարմրագոյն եւ ռէօնթկէնեան դարմանում (radiothéraphie profonde), նաեւ ՏԻԱԹԷՐՄԻԻ բոլոր կիրարկումները եւ ելեկտրաբուժական բոլոր ձեւերը, որ ներքին, արտաքին եւ մորթային բազմաթիւ հիւանդութիւններու դէմ գործուած գիտական ամենավերջին եւ զօրաւոր ազդակներն են:

Թոքախտաւորներու համար **pneumothorax**ի գործողութիւն: Հակաշիւծախտային ... խարգելիչ եւ բուժիչ պատուաստ եւ շիճուկ (կատարելապէս անվտանգ):

Ջղային եւ հոգեկան հիւանդութիւններու դէմ քնէածական, Թելադրական եւ Ֆրո... եան մէթոտներ:

Դարմանատունը ունի իր մասնագէտ բժիշկները աչքի, քթի, ականջի, ինչպէս նաեւ արանց եւ կանանց ծննդամիզային եւ վեներային հիւանդութիւններու համար:

Assurance Socialeի պատկանող հիւանդներու կը տրուի լուրջ խնամք:

Դարմանատունը ունի ատամնաբուժարանը որուն մէքանիսիէնն է Պ. Վ. ԹԱՇՃԵԱՆ

Տօքթ. Մ. Քէշիշեան, որպէս մասնագէտ ներքին հիւանդութեանց, կ'այցելէ նաեւ ... հիւանդներուն:

Հասցէ՝ 31 Rue de la Rochefoucauld (9)

Métro: Trinité, St. George et Pigale: Tramway 26, 28, 54: Autobus AF, AJ, AM, B, BD, BI, G, Gbis, L, H, Hbis, R, Rbis

---

ՎԱՐՁՈՒ Է օփերայի մօտ յարկաբաժին մը 4 փիէս, լոգարան, հաստատուած կեդրոնական ջեռուցիչ: Յարմար ծատեղիի, գրասենեակի եւ բնակութեան: Ըփրիզ 22000 ֆրանք, տա... վարձք՝ 40000 ֆր., պայլ 9 տարի: Մանրամասնութեանց համար դիմե... ռաջ»ի վարչութեան:

Հայերու ժամադրավայրը

ճաշարան ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ — Հեռաձայն Danton 52-73

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, Սէթ. Շաթլէ: Արմատ. եւ նոր մէթոտ, դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան վեներ. հիւանդութիւն եւ վարիսխ: Ամէն օր 9—12, 2—8, կիրակի 9—12:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (121)

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Հայոց դատը կը պատմէ

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան գործերը

11.—ՀԱՅ ՖԷՏԱՅԻՆԵՐԸ ՄԱՐԶԱՆՔ ԿԸ ԿԱՏԱՐԷԻՆ ՊԱՐՏԻԶԱԿԻ ՄԷՋ, ՔԱԼԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ՊՈԼՍՈՅ ՎՐԱՅ...

Այդ իրիկունը ուրիշ երկու լրտեսներ եւս տեղեկութիւն ինծի թէ այն սրճարանները, ուր կը յաճախեն Հայերը, շարունակ կը խօսուի կռուասի պատմութիւն մը, թէ մօտ օրէն Պարտիզակի կռուասի ատաս բերքը Պոլիս պիտի հասնի եւ ողողէ հրապարակը:

Ուրեմն բազմաթիւ Հայեր Ռուսաստանի մէջ պատրաստուելէ յետոյ մեկներ են Պոլիս, մինչ անդին Պարտիզակի մէջ, կոմիտէն զանազան դասեր կը լարէ: Անմիջապէս տեղւոյն կերպարանքով երկու հոգի ղրկեցի Պարտիզակ, հրահանգ տալով որ մանրազնին քննեն գիւղաքաղաքն ու շրջակայքը եւ իրենց քաղած տեղեկութիւնները հաղորդեն ինծի:

Երկու օր յետոյ վերադարձան այս երկու լրտեսները:

Եւ հաղորդեցին թէ խումբ Հայեր Պարտիզակէն դուրս, գրեթէ գիւղաքաղաքին եզերքը, ամայի վայր մը մարզադաշտ դարձուցած են: Ցերեկները զէնքով մարզանք կը կատարէին այնտեղ եւ գիշերները կը հաւաքուէին Մկրտիչ սարկաւագին տունը, մինչեւ ուշ ժամանակ դաւադրական գործով կը զբաղէին: Նաւակ նստած յիշեալ քահանաներուն խօսակցութեան ընթացքին եւս լսած էինք Մկրտիչ սարկաւագի անունը: Ծածկագիր հեռագրով մը Իզմիթի կառավարչութենէն պահանջեցի անմիջապէս ստուգել թէ Համբարձումն ու Գրիգորը կռուասի պարտէզներ ունի՞ն Պարտիզակի մէջ, եւ իրենք եւս կռուասի մշակութեամբ կը զբաղի՞ն թէ ոչ: Պատասխան ստացայ թէ այդ մարդիկը ոչ միայն կռուասի պարտէզ չունին, այլ եւ ոչ իսկ թիզ մը հող, պարզապէս հաւ ու հաւկիթ կը հաւաքեն գիւղէն ու քաղաք կը տանին ծախելու: Այսքան տեղեկութիւն բաւական էր ինծի՝ հասկնալու համար իրականութիւնը:

Գաղտնօրէն մօտս բերել տուի ծանօթ երկու քահանաները, որոնք կը պաշտօնավարէին Պարտիզակի եկեղեցիին մէջ: Գոյն չէր մնացած անոնց վրայ, բոլորովին դեղնած էին, երբ մօտս եկան: Երկուքնալ առանձնասենեակ մը մտցուցի, եւ ըսի իրենց.

— Դուք անկեղծ չէք, այսպիսի բարեկամութիւն ո՞ւր է տեսնուեր: Երբ Պարտիզակի մէջ ունիք բազմաթիւ ծանօթներ, որոնք ձեզի միշտ կողովներով կռուաս կը ղրկեն չէ՞ր վայլեր որ մէկ օխա ալ ինծի ղրկէիք:

Քահանաներուն երեսին վրայ արեան որեւէ նշան չմնաց: Մէկը կակազելով ըսաւ.

— Փաշա՛, ձեր ուզածը թող կըռաս ըլլայ: Սակայն իրականին մէջ Պարտիզակի հետ որեւէ կապ չունինք: Յետոյ կռուասները դեռ հասած չեն բոլորովին:

— Թող քիչ մը խակ ըլլայ, ի՞նչ կ'ըլլայ: Կամ ի՞նչ կ'ըլլայ, եթէ քիչ ղրկէք ինծի:

— .....

— Ձրի չեմ ուզեր, ինչ որ կ'արժէ՝ կը վճարեմ: Գիտէք որ ես շատ զբաղած եմ: Մէկը չունիմ, որ Հուկայ ղրկեմ, քիչ մը պտուղ առնել տամ:

Յետոյ յանկարծ փոխեցի խօսակցութեան ընթացքը:

— Հա՛, քիչ մնաց, որ մոռնայի: Պարտիզակի մէջ կը բնակի Մկրտիչ սարկաւագը: Իմացայ որ ձեր ծանօթներէն է, ձեզի նամակ մըն ալ գրած է: Նամակատան տնօրէնը կասկածելի գտնելով այդ նամակը, քննութեան համար ինծի ղրկեր է: Բայց նամակին մէջ կասկածելի բան մը չգտայ:

(Շար.)

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris

Le Gérant H. STEPHA...

■ LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE ■

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Gobelins 19-78

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՈՒՐԲԱԹ 8 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1932
8 JANVIER 1932

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1771

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ

Անակնկալ մը չէր կանտիի ձերբակալումը: Նոյնիսկ հաւաստողներ կան թէ ձերբակալուելու համար կը վերադառնար Հնդկաստան, գիտնալով որ Ազգային Համագումարին անդամները դժգոհ մնացած են իր ճամբորդութեան արդիւնքէն:

Ամէն պարագայի մէջ, եթէ Հնդիկ Ազգային Խորհուրդն է որ կը վարէ ազատագրական շարժումը, անխուսափելի էր այս ելքը:

Եւ անհաւասիկ Մեծն Բրիտանիան շարժման մէջ դրած է իր բոլոր ուժերը, պաշտպանելու, փրկելու համար կայսրութեան «թագը», որ կ'երերայ տարիներէ ի վեր:

Ինչ որ տեղի կ'ունենայ մէկ շաբաթէ ի վեր, Հնդկաստանի գլխաւոր կեդրոններուն մէջ, կ'ապացուցանէ թէ Մաքտօնըլտի ազգային դահլիճը կանգ չպիտի առնէ կէս ճամբու վրայ:

Կռիւը սկսած է արդէն ճակատ ճակտի: Ապօրէն հռչակուած է Հնդիկ Ազգային Համագումարը. այն պատճառաւ որ, իւրաքանչիւր շրջանի կառավարիչը իրաւունք ունի հետապնդումներ կատարելու իր հայեցողութեամբ: Ձերբակալութիւնները կը կատարուին ոչ միայն խստութեամբ, այլեւ խմբովին: Փոխարքան արտակարգ լիազօրութիւններ ստացած եւ իր կարգին կտրուկ հրահանգներ տուած է ստորադաս իշխանութեանց, որպէսզի խափանեն ո՛րեւէ խլրտում: Անշուշտ զինուորական ուժերն ալ պիտի աւելնան, քանի որ 71,000ի ուժը հազիւ կը բաւէ սովորական ժամանակներու:

Հնդիկներն ալ, իրենց կարգին, կանգ չեն առներ ո՛ր եւ է միջոցի առջեւ, արժեցնելու համար «անհնազանդութեան պատերազմը», համաձայն կանտիի ծրագրին: Քէն ու պայքար՝ բրիտանական ապրանքներու դէմ, մերժում՝ տուրք վճարելու կամ կ'առավարութեան հրահանգները գործադրելու: Խաղաղ ցոյցեր եւ կրաւորական դիմադրութիւն՝ ամէն ճակատի վրայ:

Երկու հսկայ, խորարմատ ուժեր են որ կը ճակատին ճակատագրական շրջանի մը մէջ: Մէկը՝ իր վեհապետութիւնն ու զանձերը պաշտպանելու, միւսը՝ օտար լուծը թօթուելու, անկախութեան տիրանալու համար:

Աշխարհակալ Բրիտանիան այնքան յիմար չէ, որ չըմբռնէ կացութեան ամբողջ ծանրութիւնը: Զինու զօրութեամբ մարմնչելով հանդերձ, ան որոշած է ընդ առաջ երթալ, տեղի տալ շատ մը կէտերու մէջ:

Արդէն ունի սահմանադրական ծրագիր մը, որ չի գոհացներ Հնդիկները, մանաւանդ կանտիի կուսակիցները, բայց պիտի գործադրուի: Այդ ծրագիրը մշակուած է համաձայն բրիտանական շահերուն, եւ պիտի պարտադրուի, չէզոքացնելու համար բացարձակ անկախութեան պահանջը:

Այս քաղաքականութեան մէջ, Լոնտոն իրեն աջակից ունի Հնդկաստանի Մահմետականները (70 միլիոն), եւ հնդիկ մահարաճաները, նապապները, մեծ եւ փոքր իշխանապետութիւնները: Նաեւ չափաւոր կամ քաղքենի Հնդիկները, որոնք նոյնքան պատկառելի թիւ մը կը կազմեն:

Միլիոններու ովկիանոսի մը մէջ է որ կը մղուի մեր ժամանակներու ամէնէն ահարկու ազատամարտը: Միլիոններ դէմ դիմաց: Միլիոններ մէկուն կամ միւսին հետ:

Ներկայ պայմաններուն մէջ, ապահովաբար Մեծն Բրիտանիան պիտի տանի յաղթանակը, ի հարկէ դղրդալից զօրաշարժ մը կատարելով: Հնդկաստանի սարսումը մահացու հարուած մը պիտի ըլլար բրիտանական կայսրութեան համար: Հնդկաստանը ոչ Իրլանտա է, ոչ ալ Եգիպտոս: Անոր կորուստով՝ բրիտանական աշխարհակալութիւնն է որ պիտի սասանի:

Եւ երբ նկատի առնենք որ Մեծն Բրիտանիոյ վարիչներն են, այսօր, պահպանողականները, պնդաճակատները կամ հաստ-գլուխները — թէ Խորհրդարանով եւ թէ կառավարութեամբ — աւելի բացորոշ կ'երեւայ դէպքերու ընթացքը:

Ափ մը աշխատաւորականներ, կամ դահլիճին մէջ մտած բարեխառն տարրեր չեն կրնար փոխել անխուսափելին: Մնաց որ, վարչապետը, Մաքտօնըլտ ինքն էր որ, 1924ին, աշխատաւորական առաջին դահլիճին օրով, սպառնագիր մը ուղղեց հնդիկ յեղափոխականներուն: Եւ այն ատեն դէպքերը չունէին այսօրուան ոչ տարողութիւնը, ոչ ալ խորութիւնը:

Բայց, այդ հաւանական յաղթանակը չպիտի կրնայ փոխել դէպքերու ընթացքը: Հնդկաստանը պիտի եռայ ինչպէս հրավառ կաթսայ մը:

Երբ վիթխարի, անհաշուելի զանգուածներ են որ կ'եփին, կը խլրտին, կը տրտնջան ու կը մարտնչին, ոչ մէկ վարչական կամ զինուորական ուժ կրնայ շղթայել խռովայոյզ, յորդահոսան, անդիմադրելի ալիքը: Երկու հարիւր յիսուն միլիոն ժողովուրդի ճակատագիրն է որ խաղի է դրուած, բուն Հնդկաստանի մէջ:

Միւս կողմէ, միայն Հնդկաստանը չէ որ կը խլրտի: Եւ մեկուսի, ինքն իր մէջ կղզիացած հողամաս մը չէ Հնդկաստանը:

Օտար լուծերը թօթուելու կամքը անհունօրէն զարգացաւ Մեծ Պատերազմէն յետոյ: Վարակեց ոչ միայն Եւրոպայի սահմանամերձ երկիրներն ու ժողովուրդները, այլ եւ Ասիոյ եւ Ափրիկէի միլիոնները:

Մեծ պատերազմի փոթորիկներուն հետ, ճեղքեր բացաւ, հունտեր ցանեց ռուսական յեղափոխութեան յորձանքը, ժամանակէն առաջ կամ զանգուածօրէն արթնցնելով քնացող բազմութիւնները:

Երբեք այսքան սուր հանգամանք առած չէր ազգային կիրքը: Ոչ ալ այսքան խռոված, խմորուած եւ իր խարիսխը կորսնցուցած՝ քաղաքական աշխարհը:

Տակաւին չխօսեցանք ընկերային եւ տնտեսական փոթորիկներու մասին, որոնք համատարած եւ ծաւալուն դեր կատարելու կոչուած են ամէնէն հեռաւոր երկրամասին, ամէնէն յետամնաց ժողովուրդին մէջ:

Հնդկաստանի խնդիրը զարհուրելի ական մըն է, անսահման տարածութեան մը վրայ, միշտ պատրաստ՝ դղրդալից պայթիւններ յառաջ բերելու:

Շ.

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ

Ի նպաստ անգործ օտարներուն

Ֆրանսայի աշխատանքի նախարարը կը հաղորդէ թէ իր պահանջին վրայ, երկաթուղային մեծ ցանցերու վարչութիւնը որոշած է մինչեւ 1932 յունիս 30ը ձրի ճամբորդութիւն ապահովել այն օտար անգործներուն, որոնց հայրենիք վերադարձը դիւրացնելու պէտք կը տեսնուի:

Զեղչուած գինով ճամբորդութեան մասնաւոր դիւրութիւններ պիտի տրուին ճարտարարուեստի եւ առեւտուրի այն ֆրանսացի գործաւորներուն, որոնք կը փափաքին երկրագործական աշխատանքի լծուիլ իրենց բնակած համայնքին կամ ծննդավայրին մէջ:

Այս դիւրութիւնը պիտի տրուի նաեւ անգործներու ընտանիքներուն եւ անոնց կարասիներու փոխադրութեան:

Համայնավար ցոյցեր Ռընոյի գործարաններուն դէմ

Համայնավարները՝ բողոքելու համար օրավարձքերու կրճատման դէմ, ցոյցեր կազմակերպած էին Ռընոյի ինքնաշարժի գործարաններուն դէմ: Երեքշաբթի կէս օրին, Պիյեանքուրի ումի ճաշարաններու մէջ, համայնավար բանախօսներ ճառեցին, ճաշի համար հաւաքուած գործաւորներուն:

Համայնավարները սկսած են դրդել անգործները որ յունուար 12ին ցոյցեր կատարեն:

Ցոյցեր Նարպոնի մէջ

Նարպոնի մօտերը, Քուրսան կոչուած վայրին մէջ հեւ ցոյցեր տեղի ունեցան, որոնք միջադէպերու տեղի տուին: Երկրագործ բանւորներու մէկ հաւաքոյթէն վերջ, ոստիկաններն ուզեցին ձերբակալել ցուցարար մը, բայց չկրցան անոր ընկերներուն ընդդիմութեան շնորհիւ: Քանի մը ոստիկաններ խոշտանգուեցան ցուցարարներուն կողմէ եւ ոստիկան սպայ մը, ծեծելի հարուած մը ստացաւ բազուկէն:

Ի վերջոյ ոստիկաններ օգնական ուժ ստացած ըլլալով, ձերբակալեցին 4 հոգի:

Սովահարներու արշաւը դէպի Ուաշինկթըն

Նախորդ օր, անգործներու նոր զունդ մը Փիցպուրկէն մեկնեցաւ դէպի Ուաշինկթըն, օգնութիւն խնդրելու համար կեդրոնական կառավարութենէն: Այս շարժումին գլուխն անցած է կաթոլիկ քահանայ մը: Կարաւանը բաղկացած է 600 մեծ ու փոքր ինքնաշարժներէ,

Ամէն անգործ իր վրայ կը կրէ ծածկոց մը եւ 6 օրուան ուտելիք. 15 մեծ ինքնաշարժներ որոնք հաց կը կրեն, կը հետեւին կարաւանին: Բազմաթիւ անգործներ որոնք տեղ չէին գտեր ինքնաշարժներու մէջ, ոտքով կ'երթան դէպի Ուաշինկթըն:

Ուսթրիկէն յետոյ

ԲԱՐՁՐԱԴԻՐ... ԱՆՁԵՐ ԴԱՏԻ ՏԱԿ

Ֆրանսացի 12 բարձրաստիճան անձնաւորութիւններ, որոնց մէջ նախկին դեսպան Սէն Թ'Օլէր եւ զօրավար մը, բոլորն ալ Պատւոյ Լէգէոնի արժանացած, դատի տակ են:

Այս անձերը իրենց անունները եւ եղինակութիւնը կապած էին զանազան դրամատուններու եւ վարկային հաստատութիւններու, որոնք կամ բախտ չունեցան, կամ յոռի վարչութեան մը հետեւանքով փճացան կամ դէշ գործերու մէջ մտան:

Այս գործերու քննութիւնը յանձնուած է ընդհ. դատախազ Տօնա-Կիկի, որուն կորովը եւ անաչառութիւնը նման պարագաներու մէջ, արձանագրուած է քանիցս:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՍՈՒՐԻՈՅ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Չափաւորները կը յաղթեն

ՊԷՅՐՈՒԹ, 6 ՅՈՒՆՈՒԱՐ.— Խորհրդարանական ընտրութիւնները տեղի ունեցան ամբողջ Սուրիոյ մէջ, բացի Դամասկոսէն եւ Համայէն, ուր ընտրական գործողութիւնները յետաձգուած են, Դեկտ. 20էն յառաջ ընտրական խռովութեանց հետեւանքով: Արդիւնքը կը հաստատէ չափաւորուած տարրերու յաղթանակը: Շահած են 49 աթոռ, ընդդէմ ազգայնականներու հինգին:

Կը թուի թէ բնակչութիւնը հասկցած է այս ընտրութեանց կարեւորութիւնը եւ վայրկենին վճռականութիւնը:

Մեծամասնութեան կարծիքը կը յայտնէ «Լա Սիրի» թերթը՝ հետեւեալ խօսքերով.

— Էական ճշմարտութիւն մըն է, վերջին ճշմարտութիւն մը թէ փոքր ծը որ ներկայիս կը գտնուի իր զարգացման վերջին հանգրուանին մէջ, այն որ կը կատարուի ծայր աստիճան հաշտարար գետնի մը վրայ, ուր դերը էր Պ. Փոնսօ ֆրանսական մարզպանը, վերջին փորձ մըն է:

«Ցայրայեղները ծանրօրէն պիտի սխալէին, եթէ յուսային թէ անկից վերջ ուրիշ մըն ալ եւ նոյն ուղղութեամբ տեղի պիտի ունենայ»:

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ ԽՌՈՎԱՅՈՅԶ ՎԻՃԱԿԸ

ԶԱՆԳՈՒԱԾԱՅԻՆ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒՄՆԵՐ

Կանտիի բանտին մէջ

Բանտին մէջ կանտիի հանդէպ ծայր աստիճան յարգալից վերաբերում ցոյց կը տրուի: Իր տրամադրութեան տակ դրուած են բանտին մէջ բազմաթիւ խցիկներ, որոնք առհասարակ կը վերապահուին Եւրոպացիներուն: Իրեն տրամադրուած են գրքեր, ինչպէս նաեւ հանգստաւէտ կահ կարասի:

Հնդիկ բանտարկեալներուն օրական կաթը ապահովելու համար կը պահուին 100 այծեր: Այնպէս որ կանտի չպիտի զրկուի իր այծի կաթի սնունդէն:

Արիւնահեղ դէպքեր

Փեթնայի մէջ, ամբոխը մերժած ըլլալով ցրուիլ, ոստիկանութիւնը կրակ բացաւ: Ցուցարարներէն մէկը վիրաւորուեցաւ: Ասոր վրայ ցուցարարները աւելի կատղեցան եւ քարկոծեցին ոստիկանները: Վիրաւորներու թիւը որ չէ ճշդուած, շատ ըլլալու է: Որովհետեւ ոստիկանները 14 ձեռք համազարկ պարպեր էին:

Պէնարէսի մէջ ամբոխին դէմ կռիւի մը ընթացքին, ոստիկանները սպաննեցին 2 հոգի եւ վիրաւորեցին 100 հոգի, որոնց 40ը ծանրօրէն:

Կոչ մը Եւրոպացիներուն

Պոմպէյի մէջ, Եւրոպացիներէ բաղկացած հաւաքոյթի մը ընթացքին, կոչ մը ուղղուեցաւ իրենց, պայքարելու ընդդէմ հնդկական անհաւատարմութեան, ազդելով չափաւոր Հնդիկներուն վրայ: Բանախօսը ըսաւ.

— Հրամանագրերը դարման չեն անհաւատարմական արարքներուն: Անհրաժեշտ է որ բոլոր Եւրոպացիները միանան, օգնելու համար որ խաղաղութիւնը վերահաստատուի եւ օրէնքները յարգուին:

Խմբական ձերբակալումներ

Պոմպէյի մէջ, նախորդ առտու կանուխէն, ձերբակալուեցան ազգ. խորհուրդի կազմակերպութեան գլխաւոր ղեկավարները: Ասոնց մէջ է հնդիկ ազգ. խորհուրդի ձերբակալուած նախագահին Փաթէլի եղբայրը եւ Պոմպէյ նահանգի կոմիտէին նախագահը: Ամբողջ օրը շարունակուեցան ձերբակալումները: Հարիւրի չափ ղեկավարներ ձերբակալուած են, ինչ կ'ըսուի:

Համաձայն վերջին հրամանագրերու, ոստիկանութիւնը գրաւեց ազգ. խորհուրդի տրամադրելի գումարը մօտ չորս հազար անգլիական, որ յանձնուած էր քարոզչութեան: Այս գումարը պահ դրուած էր հնդիկ երկու դրամատուններու մէջ, զանազան անձերու անունով, որպէսզի կարելի չըլլայ արգելքի տակ առնել կամ գրաւել:

Պոմպէյ նահանգի պաշտօնաթերթը այսօրէն յայտարարեց ազգ. խորհուրդը եւ ուժերուն կազմակերպութիւններ: Ոստիկանութիւնը գրաւեց ասոնց բոլոր շէնքեր: Իսկ Ազգ. Խորհուրդի շէնքին վրայ պարզուեցաւ անգլիական դրօշը:

Բժիշկ Կամսարականի անպարտ

Հայաստանի Կարմիր Խաչի նախկին նախագահ բժիշկ Սպանդար Կամսարական նախապէս ծանր մեղադրանքով ամբաստանուած եւ պաշտօնազրկուած էր: Գործ. Խորհուրդին կողմէ այս խնդիրը քննուած եւ անհիմն ըլլալը հաստատուելով, տրուած անմնպաստ որոշումը բեկանուած է:

Յետաձգում Համեւրոպայի Յանձնախումբին

Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարութիւնը Համեւրոպայի Յանձնախումբին անդամներուն հաղորդեց Ֆրանսայի արտաքին նախարարին եւ նոյն Յանձնախումբի նախագահին Պ. Պրիանի մէկ նամակը, որով կ'առաջարկէ յետաձգել յանձնախումբին գումարումը, որ տեղի պէտք է ունենար այս ամսու 22ին:

Պ. Պրիան յետաձգման առաջարկը կը պատճառաբանէ անով որ նախատեսուած թուականին, մասնակցող բոլոր պետութիւնները ամբողջովին զբաղուած պիտի ըլլան զինաթափութեան, հատուցումներու խորհրդաժողովներու պատրաստութեամբ եւ Ազգերու Դաշնակցութեան նիստերով:

Համեւրոպայի Յանձնախումբին գումարման թուականը որոշելու համար Պ. Պրիան կ'առաջարկէ խորհրդակցիլ Ժընեւի մէջ, ուր հաւաքուած պիտի ըլլան պետութեանց ներկայացուցիչները, Փետրուարի սկիզբը՝ զինաթափութեան խորհրդաժողովին համար:

Մաքմարոնը ռումէն վարչապետին դէմ

ՊՈՒՔՐԷՇ, 6 ՅՈՒՆՈՒԱՐ.— Ռումանիոյ վարչապետը Պ. Եորկա ինքնաշարժով կը ճամբորդէր երէկ, Բանիկնայէն երթալու համար

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱՆՄԻՋԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԳՈՐԾԱԶՈՒՐԿՆԵՐՈՒ

ՑՈՒՑԱԿ 7

Սահակեան Գրիգոր	30.—
Ռմն	10.—
Հայկ Ոսկերիչեան	10.—
գումար՝	50.—
Զրդ. ցանկին գումարը	2023.—
ընդհ. գումար	2073.—

Մահ Պ. Մաժինոյի

Երէկ առտուան ֆրանս. թերթերը կը հաղորդէին պատերազմական նախարարին Պ. Մաժինոյի առողջական տեղեկագիրը, բարուքման յոյսերով, սակայն արդէն կէս գիշերէն վերջ ժամը երկուքին մեռած էր:

Պ. Մաժինօ մեծ Պատերազմի ծանր վիրաւորներէն էր եւ կառավարական կարեւոր պաշտօններէ վերջ, զանազան դահլիճներու մէջ վարած էր գաղթային եւ պատերազմական նախարարութիւնները:

ՈՉ-ՅԱՐՁԱԿՄԱՆ ԴԱՇԻՆՔԸ

ՊԵՐԼԻՆ, 6 յունուար.— Խորհրդ. արտաքին գործավարը Պ. Լիտվինով հաւաստեց գերման կառավարութեան թէ խորհրդ. կառավարութեան եւ Ֆրանսայի, Լեհաստանի ու Ռումանիոյ միջեւ ոչ-յարձակման դաշինքի բանակցութիւնները որեւէ վնաս չպիտի պատճառեն Գերմանիոյ քաղաքական շահերուն:

Պ. Լիտվինով կ'աւելցնէ թէ կնքուելիք դաշինքներու բնագիրը պիտի հրատարակուի, անմիջապէս որ ստորագրուին:

Փոթորիկը

Վերջին օրերս ֆրանսական եւ անգլիական ջուրերու վրայ ծագած փոթորիկը, նախորդ գիշեր բաւական աւեր գործեց փարիզի մէջ: Տեղատարափ անձրեւէ մը յետոյ, սկսաւ ուժգին հով մը, որ աւելի սաստկացաւ կէսօրէն յետոյ եւ իրիկուան դէմ վերածուեցաւ իսկական ուրականի մը:

Ֆրանսայի մէկ քանի գետակներն ու գետերը՝ մասնաւորաբար, սկսած են բարձրանալ:

Թուրք ճանրային Պարտքերը

Իրաւասու շրջանակները անհիմն կը յայտարարեն այն տեղեկութիւնները թէ Թուրքիոյ ելմտական գործավարութիւնը որոշած է դադրեցնել հանրային պարտքերու վճարումները: Պարտատէրերու հետ համաձայնութեան մը յոյսով, Թուրք կառավարութիւնը կը շարունակէ Պանք Օթօմանի յանձնել վճարումներու երրորդ մասը: Թուրք կառավարութեան կողմէ յիշեալ դրամատան յանձնուած թրքական ոսկիի քանակը կը բաւէ գնելու այնքան անգլիական, որով վճարուի 1932ի պարտքը եւ տարուան սկիզբէն ի վեր որեւէ նոր յանձնում չէ կատարուած այս դրամատան: Յանձնուած թրքական ոսկիները առաջին առթիւ պիտի վերածուին օտար դրամի: Անցեալ յունուարէն ի վեր Թուրք կառավարութիւնը յանձնած է 4 միլիոն 300հազար ոսկի:

Անգլ. մեղադրանք մը Ֆրանսայի դէմ

Անգլիոյ աշխատաւորականներու օրկան «Տէյլի Հէրըլտ»ի ելմտական բաժնի տնօրէնը, յօդուածով մը մեղադրեր էր Ֆրանսան թէ Լօզանի խորհրդաժողովին մէջ՝ Անգլիոյ քաղաքականութեան վրայ ազդելու համար, սկսած է յարձակում գործել անգլ. ոսկիին վրայ, Լոնտոնէն քաշելով ֆրանսական դրամագլուխը:

Անգլիական ելմտական շրջանակները ուժգին կերպով կը հերքեն այս տեղեկութիւնը եւ կը հաւաստեն թէ այդ մարզով որեւէ գործ չէ կատարուած Ֆրանսայի կողմէ:

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԵՒ ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՊԱՐՏՔԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐԸ

Թուրքիոյ Հանրային Պարտքերու ընդհանուր գումարը 1914ին կը հասնէր 160 միլիոն օսմ. ոսկիի (1)։ Նախ Պալքանեան պատերազմին, եւ յետոյ ընդհանուր պատերազմին հետեւանքով՝ շատ մը գաւառներ բաժնուած էին Թուրքիայէն։ Անհրաժեշտ կը դառնար, եւ այս կը պահանջէին արդէն միջազգային իրաւագիտութեան կանոնները, որ այս պարտքին մէկ մասը ստանձնէին այն պետութիւնները՝ որոնք իրենց երկրին կցած էին նախկին օսմ. կայսրութեան պատկանող հողամասեր։

Պարտքերու բաշխման սկզբունքը Լօզանի դաշնագիրը դրած էր, բայց բանակցութեանց մասնակցող եւ խնդրին հետ ուղղակի կապ ունեցող պետութիւնները չկրցան համաձայնութեան գալ այդ դաշնագրին կնքումէն ետք։ Ի վերջոյ, հարկ եղաւ իրաւարարական վճռի մը դիմել որ արձակուեցաւ 18 ապրիլ 1925ին եւ որուն համեմատ բաշխումը տեղի ունեցաւ հետեւեալ կերպով.—

Նախ բոլոր պարտքերը երկու դասակարգի բաժնուեցան. 1. անոնք որ 17 հոկտեմբեր 1912էն, պալքանեան պատերազմէն առաջ կնքուած էին. 2. անոնք՝ որ այս թուականէն վերջը կնքուած էին։ Այս երկու դասակարգի պարտքերուն համար տարբեր համեմատութիւններ որոշուեցան իւրաքանչիւր երկրի համար։ Այս համեմատութիւնները՝ զգալապէս նոյնը ըլլալով, կը բաւականանանք թուել միայն առաջինները։

Այսպէս, ուրեմն վերոյիշեալ 160 միլիոն օսմ. ոսկիի պարտքին 62,25 առ հարիւրը Նոր Թուրքիան կը ստանձնէր վճարել, 10,57 առ հարիւրը՝ Յունաստանը, 8,17 առ հարիւրը՝ Սուրիան եւ Մեծն Լիբանանը, 5,25 առ հարիւրը՝ Սերպիան, 3,09 առ հարիւրը՝ Միջագետքի կառավարութիւնը, 2,46 առ հարիւրը՝ Պաղեստինը, 1,62 առ հարիւրը՝ Պուլկարիան, 1,57 առ հարիւրը Ալպանիան, 1,13 առ հարիւրը՝ Հիճազի կառավարութիւնը եւ մնացածը զանազան պետութիւններ (Իտալիա, Յորդանանի կառավարութիւն, եւն.)։

×

Վերոյիշեալ համեմատութեան հիման վրայ, Թուրքիոյ ինկած բաժինը կը ներկայացնէր ուրեմն մօտաւորապէս 100 միլիոն ոսկիի գումար մը՝ զոր ի վիճակի չէր վճարել քէմալական կառավարութիւնը, որովհետեւ իր անխորհուրդ վարչութեան եւ անճահ մսխումներուն պատճառաւ, երկրին հասոյթի գրեթէ բոլոր աղբիւրները ցամքած էին։

Նոր համաձայնութիւն մը կնքել անհրաժեշտ կը դառնար, անոր համար մանաւանդ որ 1914էն ի վեր, օսմանեան օտար պահանջատէրերը շատ անկանոն եւ մասնակի կերպով միայն ստացած էին վճարումներ ի հաշիւ իրենց պահանջներուն։

Երկար բանակցութիւններէ վերջ՝ որոնք տեղի ունեցան Փարիզի մէջ, վերջապէս համաձայնագիր մը ստորագրուեցաւ 13 յունիս 1928ին, մէկ կողմէ Թուրք կառավարութեան եւ միւս կողմէ, Օսմ. Հանրային Պարտքի Վարչութեան ու ֆրանսացի, անգլիացի, գերմանացի, իտալացի, պելճիքացի, հոլանտացի եւ զուիցերիացի այն պահանջատէրերուն միջեւ՝ որոնք օսմանեան պարտաթուղթերու աւելի կամ նուազ մեծ տրցակներ ունէին։

Փարիզի համաձայնագիրը երկու էական սկզբունքի վրայ հիմնուած էր. 1. վճարումներու յառաջատուական յաւելում, 2. պարտքերու գումարին վերջնական ճշդում։

Առժամապէս, 1929էն 1936, տարեկան վճարում որոշուեցաւ երկու միլիոն օսմ. ոսկի միայն որ 1936էն 1942, երկու միլիոն 380 հազարի պիտի բարձրանար, 1942էն 1947, երկու միլիոն 780 հազար պիտի ըլլար, հասնելու համար 3,180,000 օսմ. ոսկիի 1947էն 1952։ Այս վերջին թուականէն սկսեալ էր միայն որ Թուրքիա պարտաւոր պիտի ըլլար 3 միլիոն հարիւր հազար օսմ. ոսկի վճարել տարին։

1875ի սնանկութենէն վերջ եւ մանաւանդ Մուհարրէմի հրովարտակին 1903ի բարեփոխութենէն ի վեր որ այդ թուականին գոյութիւն ունեցող պարտքերուն 58 առ հարիւրը ջնջուած էր, Թուրքիա Փարիզի համաձայնութեամբ կը ստանար նպաստաւոր նոր պայմաններ եւ կարեւոր թեթեւացում մը իր պարտքերուն համար։ Բայց, հազիւ վճարումներուն սկսած, Թուրք կառավարութիւնը 1929ին իսկ չուզեց յարգել իր յանձնառութիւնները որոնք փոխադարձ հաւանութեամբ եւ առանց արտաքին որեւէ ճնշումի Փարիզի համաձայնագրով հանդիսաւորապէս ընդունուած եւ Էնկիւրիի Ազգային Մեծ Ժողովին կողմէ վաւերացուած էին օրինական ամէն բովէ անցնելէ ետքը։

Ասիկա յանձնառութեան դայթակղալից խզում մըն էր զոր Թուրք կառավարութիւնը եւ իր ներքին ու արտաքին քաղաքականութեան մէջ գործադրած մեթոտներուն իրազեկները չզարմացուց բնաւ, բայց Եւրոպայի ելմտական եւ քաղաքական շրջանակներուն մէջ խորունկ յուզում առաջ բերաւ։

×

1930ի սկիզբներն էր սակայն որ Թուրքիոյ պարտքերու խնդիրը տագնապալի փուլի մը մէջ մտաւ։ Էնկիւրիի կառավարութիւնը բացորոշ կերպով յայտարարեց թէ՝ ի վիճակի չէ այլեւս վճարում ընելու եւ Հանրային Պարտքի Վարչութեան ներկայացուցիչները Էնկիւրի հրաւիրեց բանակցութեան համար։ Այս լուրին վրայ, քանի մը օրուան մէջ Թուրք պարտաթուղթերը Փարիզի սակարանին մէջ 25էն 30 առ հարիւր հասնող անկումներ կրեցին։

Էնկիւրիի մէջ տեղի ունեցող բանակցութիւնները գործնական ելքի մը չյանգեցան։ Որոշուեցաւ միայն հանրածանօթ փորձագէտ Մ. Րիսթի յանձնել Թուրքիոյ ելմտական վիճակին քննութիւնը։ Մ. Րիսթ չկրցաւ որոշ գաղափար մը կազմել այս վիճակին վրայ եւ յանձնարարեց միայն երկու տարուան համար առժամեայ կարգադրութիւն մը ընդունիլ, որու միջոցին Թուրք կառավարութիւնը միջոցներ պիտի գործադրէր կարգ ու կանոն դնելու համար իր ելեւմուտքին մէջ։

Մ. Րիսթէն առաջ եւ Էնկիւրիի ինքնաբերաբար ըրած հրաւէրով իսկ, Ռայխսպանքի տնօրէն Պ. Միւլլէր անգամ մը քննած էր արդէն Թուրքիոյ ելմտական կացութիւնը եւ աննպաստ եզրակացութեան մը յանգած։ Գերմանացի փորձագէտը մանրամասն կերպով քննադատած էր երկրին ելմտական քաղաքականութիւնը. ելմտացոյցին բացերը կը վերագրէր զինուորական արտակարգ ծախքերուն որոնք 1928ին ելմտացոյցի ամբողջ գումարին 48 առ հարիւրը կը կազմէին, մինչդեռ տնտեսական պէտքերու համար ծախսուած գումարներուն համեմատութիւնը 15 առ հարիւր էր միայն։ Պ. Միւլլէր լաւատես էր սակայն. կը հաւատար թէ Թուրքիա իր բնական հարստութիւններուն շնորհիւ, ի վիճակի էր հաւասարակշռելու թէ իր արտաքին առեւտուրը եւ թէ պետական ելմտացոյցը։

Միայն թէ Էնկիւրիի վարիչները յստակ դիտաւորութիւն մը ունէին — պատրուակ ստեղծել խուսափելու համար իրենց ստորագրած յանձնառութիւններէն։ Զանազան ձգձգումներու դիմելով՝ շարունակեցին յամառիլ իրենց տեսակէտին վրայ որ ուրիշ բան չէր, եթէ ոչ ջնջել 1928ի համաձայնագիրը եւ բանակցիլ նոր պայմանագրութեան մը կնքումին համար։

Հանրային Պարտքի Վարչութեան ներկայացուցիչները իրենց կողմէ կը մերժէին սկզբունքով ջնջել 1928ի համաձայնագիրը։ Կ'ընդունէին միայն որ ներկայ պարագաներուն բերումով՝ Թուրքիա կրնայ ի վիճակի չըլլալ մեծ գումարներ արտածելու երկրէն, լաւ մը որ կրնայ իր դրամական կացութիւնը խանգարել։ Հետեւաբար, կ'առաջարկէին այս վճարումներէն մաս մը առժամապէս դադրեցնել, առաջին առթիւ վերսկսելու համար 1928ի համաձայնագրին ամբողջական գործադրութեան։

×

Երկու տարիէ ի վեր, եւրոպացի պահանջատէրերը կկոցի պէս կը ճամբորդեն Փարիզէն Պոլիս եւ Էնկիւրիէն Փարիզ ու տակաւին չեն նշմարած որ զիջումի համար իրենց ցոյց տուած տրամադրութիւնները տկարութեան նշան կը նկատուին քէմալական վարիչներուն կողմէ։

Ազդու եւ վճռական դիմում մը միայն կրնար վերջ դնել տիրող անհամաձայնութեան։ Այս դիմումը սակայն ժամանակին պէտք էր կատարուէր։ Անանկ ատեն մը՝ երբ աշխարհ արարատ ցնցուած է տնտեսական մեծ դժուարութիւններէն, Թուրքիոյ նման երկրի մը համար աւելի յարմար պատրուակ կա՞յ միթէ խոյս տալու համար իր միջազգային յանձնառութիւններէն, քաղաքական ըլլան թէ ելմտական։

ՀՐ. Ն. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

(1) Այս յօդուածին մէջ յիշուած գումարները ամէնքն ալ ոսկեդրամ են։

ԴՐՈՒԱԳՆԵՐ ԱԶԱՏԱՄԱՐՏԷՆ

ԱՐՕ

Բնիկ Մշեցի էր Արօն (Արճնակ Յովհաննէսեան)։ Առաջին անգամ ճանչցայ Պաթում, 1905ին, երբ Անդրանիկի հետ Սասունէն մեկնած էին Կովկաս։ Հայ-Թաթարական կռիւներու ժամանակ Շուշիի շրջանը՝ Մուրատի հետ էր, եւ որպէս փորձառու եւ քաջ կռուող լաւ գործեր կատարեց։ Երկրորդ անգամ հանդիպեցանք Հ. Յ. Դ. Սօֆիայի Զին. Դպրոցը։ Իր համեստ, քաղցրաբարոյ բնաւորութեամբ ամէնէն սիրուած, զուարթ, կատակախօս տղայ էր։ Դպրոցի շրջանը լրանալուն կրկին ցրուեցանք։ Երրորդ անգամ իրար գտանք Ուրմիա, Սմբատի ինքնապաշտպանութեան ձիաւոր խումբին մէջ։ Այստեղ սկսանք յեղափոխական գործերով զբաղիլ։

Իրիկուն մը ուշ ատեն Սալմաստէն հեւ ի հեւ եկան Ուրմիա, Ճիպօն, Քէշիշօղլու Սմբատը եւ կարօն։ Ձիերը այնքան քշեր էին որ քրտինքը ջուրի նման կը հոսէր։ Վրդովիչ նամակ էին բերեր ընկ. Սամսոնէն։ Ցայտնի աւազակապետ Սմկօն, Իգօ Խանը, իրենց հորդաներով իջած էին Քեօշնա-Շահր, ամբողջ Սալմաստը ահուդողի էր մատնուած։ Մեծ վտանգի մը նախօրեակին կը գտնուէին։ Կը գրէր՝ որ շուտով խումբը հասնէր օգնութեան, հակառակ պարագային ամէն բան կորած է։ Տղերքն ալ բերանացի պատմեցին խնդրին ծանրութիւնը։

Անմիջապէս այդ գիշեր ճամբայ ինկանք մեր խումբով, Ուրմեցիներէն մեզ միացան Համբարձումը, Աւետիս եւ Խէջօն (երեքն ալ ամուսնացած)։ Հետեւեալ օրը 8 հոգիով հասանք Սալմաստ։ Խումբի ներկայութիւնը մեծ ոգեւորութիւն ստեղծեց ամբողջ գաւառի մէջ։ Երիտասարդ եւ զէնքի ընդունակները իրենց ձիերով եւ զէնքերով առանց կոչի եւ հրաւէրի միացան մեր խումբին, որով եղանք մօտ հարիւրէն աւելի։ Աւազակներէն երկու հազար քայլ հեռու գտնուած Սավրա հայկական գիւղը ընտրեցինք բանակատեղի, բոլոր ճամբաները փակեցինք։ Պահակները այնքան խիստ հսկողութիւն կը կատարէին որ թռչուն անգամ չէր կրնար անցնիլ։ Օր մը դրաւեցինք կարաւան մը, — 13 ուղտեր բեռնաւորուած շաքարով, բրինձով եւ իւղով, եւ բաժնեցինք Սանամերիկցիներուն եւ Ուլեցիներուն, որոնք թշնամիին մօտ ըլլալով ամէն բան թողած եւ ապաստանած էին մեր կողմը։ Անգամ մըն ալ գրաւեցինք, քանի երկու ձիեր, փառօղ, գնդակ, ձաւար եւ այլ բեռներ, որոնք նոյնպէս թշնամիին կը պատկանէին։ Այս ալ բաժնեցինք փախստականներուն։ Երրորդ անգամ մը խլեցինք Սմկոյի ճերմակ ձին, զոր Քեօշնա Շահրցի մը Տիլիման կը տանէր պայտելու։ Մէկ խօսքով, միշտ առիթ կուտայինք որ կռիւը սկսի, սակայն կը խուսափէին, գիտէին որ հայ ֆետայիին հետ կատակ չըլլար։ Մարդիկ իրենց ուժը շարունակ փորձեր էին անզէն խեղճ ժողովուրդին վրայ։ Այժմ իրենց ծրագիրը ձախողած էր։

Ձմեռ էր, ամբողջ Սալմաստի դաշտերը ձիւնով պատած։ Շատ անգամներ ամբողջ խումբով կ'ելլէինք դաշտ. յեղափոխական երգերով կը թնդացնէինք շրջակայքը։ Սմբատը յանկարծ կը հրամայէր, — Տղե՛րք ջան, խառնուեցէք իրար։ Ա՛խ, որքան սրտապնդիչ տեսարան մը կը ներկայանար։ Ամէն տղայ իր ձին կը քշէր այդ ճերմակ ձիւներուն մէջ խառն ի խուռն, ճիչ, աղաղակ, պոռչտուք, եւ ձիւնի ամպեր կը բարձրանային կարծես։ Սմբատը հեռուէն կը դիտէր եւ ո՛վ գիտէ թէ որքան կը զուարճանար...։ Ցանկարծ կարգի շեփորը կը փչէր փոքր Արամը եւ ամէն զինուոր իր շարքը գտնելով, նորէն երգելով կը մտնէինք գիւղը։

Աւազակները այս ամէնը ի հարկէ կը դիտէին։ Սակայն ո՛ր եւ է շարժում ընել չէին համարձակեր։

Օր մըն ալ քանի մը Քեօշնաշահրցի ծերուկներ եկան Սմբատին տեսութեան, եւ խնդրեցին որ ճամբայ մը բանանք որ հեռանան աւազակները։ Այդպէս էին որոշեր։ Միեւնոյն ատեն խնդրեցին որ Սմկոյի ձին ալ վերադարձնենք։ Սմբատը քանի մը կծու խօսքեր ըրաւ, եւ լուր ղրկեց ընկեր Սամսոնին։ Համաձայնեցան, ձին տուաւ, եւ Սարի կողմի ճամբան բացաւ։ Հետեւեալ օր այդ ողորմելիները սկսան գլխիկոր մեկնիլ իրենց տեղերը։

Սալմաստի ամբողջ բնակչութիւնը հայ, ասորի եւ պարսիկ, տեսնելով այս խաղաղ յաղթանակը, սկսան փառաբանել եւ ամէն կողմ մատաղներ մորթել, որ ազատեցան սոսկալի եւ ահաւոր վտանգէ մը։ Ահա Հ. Յ. Դ. հայդուկի շնորհը։

Կարելի չէր անպաշտպան ձգել Ուրմիան։ Ուստի նորէն մեր խումբով քանի մը օրէն ինկանք ճամբայ։ Մեր խումբին ետեւէն կուգար հսկայ կարաւան մը, — կերպասեղէնի, շաքարի եւ զանազան ապրանքներու բեռներով։ Անոնք մեր ներկայութենէն օգտուելով եւ վախնալով քրտական յարձակումներէն, խնդրեցին որ միասին ճամբորդենք։ Ուրախութեամբ յանձն առինք։ Ճամբան կիրճի մը մէջ հին պարսկական փլած պահականոց մը կար, ուր շատ անգամ Քիւրտեր կը պահուէին եւ կը կողոպտէին ճամբորդները։ Սմբատը, Արօն, Հայրաթը եւ Վահանը ուղարկեց խումբէն առաջ որ այդ վտանգաւոր տեղէն ապահով անցնինք։ Յանկարծ լսեցինք հրացանի ձայներ։ Մերոնք կռուի էին բռնուեր Քիւրտերու հետ։ Մօտակայ բլուրը բարձրացանք, սկսանք համազարկներ տեղալ Քիւրտերու վրայ, եւ այսպէսով անվտանգ անցանք։ Կարաւանն ալ անցաւ։ Այդ դէպքը տեւեց երկու ժամ, իրար գտանք, Արօի ձին փորէն վիրաւորուած էր. շատ արիւն հոսեցաւ եւ ձին ուժասպառ ըլլալով, սպաննեցինք։ Արօն փոխն ի փոխ կը նստեցնէինք մեր ձիերուն վրայ։ Չորս ժամէն հասանք Ղուշճի գիւղը, ուր քիչ մը հանգստանալով նորէն ճամբայ ինկանք։

Գիշերը ուշ ատեն, հասանք չորս ժամէն Շումլուլապաթ հայկական գիւղը (Ուրմի), իջանք Եսայէլի տունը, որ օրինակելի նահապետական տուն մըն էր։ Այստեղ Արօն եռացած ջուր ուզեց։ Հարցուցինք թէ ի՞նչ պիտի ընէ, ըսաւ.— «Լաօ՛․ վիրաւորուած եմ»։ Ընկերներով շրջապատեցինք զինք, գնդակը ձախ ուսոսկրը ծակած էր, արիւն շատ էր հոսեր. շապիկը եւ հագուստը փակեր էին վէրքին։ Տաք ջուրով հազիւ կրցանք քիչ մը կակուղցնել, որովհետեւ թելը անշարժացած էր։ Հագուստները կտրեցինք եւ վէրքը կապեցինք։ Հարցուցինք.

— Տօ՛, տնաշէն ինչո՞ւ շուտ լուր չի տուիր որ այդքան արիւն չկորսնցնէիր։ (ձիուն հետ միեւնոյն ժամանակ ինքն ալ ստացած էր վէրքը)։ Պատասխանեց — վախցայ որ իմ վիրաւորուիլս ձեզ կը դայրացնէր, եւ կռիւը շարունակէիք. եւ գուցէ իմ պատճառաւ դուք ալ վնասուէիք. (որովհետեւ հայդուկային կռիւներու ատեն ընկերոջ մը մահանալը կամ վիրաւորուիլը երբ կը տեսնէին ընկերները, ատրճանակով կամ դաշոյնով դուրս կուգային քարերու տակէն եւ կատաղօրէն կը յարձակէին թշնամու վրայ եւ շատերը կը զոհուէին։

Ահա այսպէս, Արօն ակռաները սեղմած ութը ժամ շարունակ առանց որեւէ «ախ» մը քաշելու ճամբորդած էր, այն ալ ձիով։

Երկու ամիս Ուրմիոյ Ամերիկեան հիւանդանոցը մնալով առողջացաւ։ Որպէս զի 1918ին, Անդրանիկի գունդի հետ Պարսկաստան անցնելուն, Թրքական կանոնաւոր բանակի հետ կռուի միջոցին Խաթուն Քեօփրիւի մօտ նահատակուի։

Երկիւղածութեամբ, այլ հպարտօրէն կը խոնարհիմ քու յիշատակիդ առջեւ, զոր կը պահեն քու ընկերներդ իրենց խոցոտուած սրտերուն մէջ։

ՀԱՃԻ

ՏԻՏԱՂ

— Է՛, ինչ ընել կ'ուզես ատով։

= Դրամապանակիս մէջ պիտի պահեմ։

— Գիտէ՞ք ինչու յանկարծ ֆրանսերէն սորվիլ սկսան կապիկեանները։

= Որովհետեւ ֆրանսացի նորածին մը որդեգրեցին, զոր սիրով հասկնալ կ'ուզեն երբ որ խօսիլ սկսի։

— Ո՛չ, կարօ, շատ կը ցաւիմ, բայց չեմ կրնար ամուսնանալ քեզի հետ։

= Էհ, այն ատեն... ուրիշներ նոյնքան լաւ են։

— Անշուշտ, նոյնիսկ աւելի լաւ, որոնցմէ մէկն, երէկ, ես իմ «այո»ս ըսի։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐԸ

4 ՅՈՒՆՈՒԱՐ.— Անցեալ շաբաթ իրիկուն, Brebant Marseillaisի սրահներուն մէջ մինչեւ լոյս տօնեցին Մշակոյթի օրը։ Նոր սովորութիւն մըն ալ որդեգրեցին մեր կազմակերպութիւնները՝ կէս գիշերէն վերջ պար...։ Բազմութիւններ քաշելու նոր եւ գործնական եղանակ մը։ Հասութաբեր ալ է ըստ երեւոյթին։

Բաւականին լեցուն էր սրահը, միւս տարիներու հետ բաղդատելով։ Կը բացակայէր մեր «ընտրանին» եւ մեկուսացած «յարգելի անձնաւորութեանց» դասակարգը։ Աշխատաւոր ժողովուրդն էր, առաւելապէս երիտասարդ սերունդը։ Բոլոր հայրենակցական միութիւնները հրաւիրուած էին, նոյնպէս քաղաքական եւ յարակից միութիւնները։ Կը բացակայէին շատերը, թերեւս տօնի օրերն էին պատճառը որ համազգային այս հաւաքոյթին եւ մշակոյթի տօնակատարութիւնը, առանձնապէս ուշադրութեան չէր արժանացած։ Միայն Դաշնակցականները ունէին իրենց ներկայացուցիչը։ Հնչակեաններն ալ նամակով մը կը գնահատէին «Մշակոյթի Տօն»ը, սակայն կազմակերպիչները երիտասարդները ըլլալով, կը մերժէին իրենց մասնակցութիւնը, առարկելով որ «Դուք տղայ էք տակաւին, ի՞նչ կը հասկնաք մշակոյթէն եւ ի՞նչպէս պիտի կրնաք ներկայացնել»։ Եթէ պաշտօնական մարմին մը ձեռնարկէր, այո՛, պիտի բերէին իրենց բաժինը։ Եթէ Ազգ. Իշխանութիւնը սկսէր, անոնց ալ պիտի գրէին որ չեն ճանչնար նման վարչութիւն մը։ Առ ի քաղաքավարութիւն սակայն, համաձայն են տօնակատարութեան։ Հին ճամբան է փոշիով ծածկուած և նոյն ուշացած ճամբորդներն են որ կը յամենան տակաւին եզերքները։

Կը նախագահէր Պալաքեան Եպիսկոպոսը։ Խօսեցաւ առաջին անգամ Ե. Արմէն։ Զարմեր ամբողջութեամբ տալ նետածները սակայն ի՛նչեր, ինչեր ըսաւ Հաճելի քանախօս է եւ տպաւորիչ դառնալու համար ունի շատ դանդաղ շունչ մը։ Բաւական տեւեց իր ճառը եւ արծարծած բոլոր երեւոյթներն ալ իր կարողութիւններուն նման թանձր, հնաւանդ եւ վիճելի էին։ Ոգեկոչեց մեր «յարատեւ անցեալ»ը մեր արժէքներն ու հին խանդավառ օրերը, ձեռնարկները, պայմաններու թափուած ճիգերը։ Գտաւ որ այժմ յեղաշրջուած են, նոյն թափն ու կեդրոնաձիգ ուղեղիծը չկայ, ամէն մարդ կ'երթայ իր գիտցած ճամբէն, ձեւով մը իր գոյութիւնը կ'արդարացնէ։ Համագործակցութիւն չկայ, սերտ յարաբերութիւններ չեն մշակուիր հոգիէ հոգի, կը ցրուին ուժերը եւ մեր նոր արժէքներն ու մտքի ներկայացուցիչները, երիտասարդ, կը խամրին, կը մնան մոխիրի տակ եւ օր մը կը մեռնին։

Լացաւ մեր այս անհաղորդ եւ այլամերժ կացութեան վրայ, մեր ամուլ քրտինքին վրայ եւ որպէս զի աւելի գործնական ըլլայ բերաւ, քանի մը առաջարկներ։

Համախմբել այն տարրերը որոնք կրնան վաղուան աշխատանքը տանիլ եւ այն տարրերը որոնք կրնան գլուխ բերել արդիւնք մը։ Այն բոլոր միութիւնները որոնք նոյն ծրագրի կէտերը ունին իբր ուղեցոյց եւ ոչ ազգ. իշխանութիւն եւ ոչ ալ քաղաքական կուսակցութեանց կապուած են, զանգուածօրէն մէկ մարմին ըլլան, եւ մտնեն մշակոյթի ծառայութեան մէջ։ Ստեղծեն կեդրոն մը հաւաքուելու, շփման մէջ ըլլալու նորագոյն մտքերու (իր մտքերուն) եւ յառաջապահ շարժումներու հետ, հաղորդուելու համար հայ մտքին՝ ճառերուն, խօսքերուն եւ գրքերուն հետ։ Եւ առիթ տալ որ շուքին մէջ մեռնող կայծերը լոյս տեսնեն։ Րաֆֆիի կեանքէն փոքրիկ օրինակ մը բերաւ, որ անոր տաղանդին զարգացման գրգիռ դարձած է առանց որուն՝ Րաֆֆին փոշիի տակ պիտի ծածկուէր եւ կորսուէր...- բոպիկ, շատ բոպիկ պատկեր մըն էր։

Անհրաժեշտ գտաւ նաեւ Հրատարակչականի մը կազմութիւնը գրքոյկներու, թարգմանութիւններու եւ նոր գրողներու գրքերու հրատարակութեան համար։

Այս մարդը աշխարհէն կտրուած է. կը ճանչնայ միայն հայ Ակումբն ու տպարանը եւ... Պոլսոյ Հայերը։ Կը կարծէ թէ հայ ժողովուրդը ծով ինկած է եւ ազատողը իրեն պէս քանի մը հինցած պահպանողակ… ներն են, որոնք չեն տեսներ … ժամը ու եռուզեռը, … պահ… փշրող երիտասարդական ալեքն… բոլոր ճիգերն ու աշխատանքն… եւ կը կարծեն որ ամէն բան … փլի...

Խօսեցաւ նաեւ ընկ. Հ. Սե… կիլեան, որ մասնաւորապէս … առաւ եւ շեշտեց թէ հայ հողը, … երկիրը միայն կը փրկէ մեր … կոյթը, մեր երգն ու թատրոն… գիրքն ու տպագրութիւնը։ … նիքն է որ կրնայ հաւաքակ… թիւնները մականի տակ առնել… ժէքներն ու թռիչքները զարգա… եւ զսպել ամէն ձեւի ճիւղաւո… ներն ու տկար երեւոյթները։ … հայրենիքի մասին. հայ օճախի … սին, հայ ազատագրութեան մա… որքան ատեն որ օտար ափ… վրայ կը մեռնինք։

Եղան արտասանութիւններ, … մեներգ եւ նուագ։ Տկար էր եւ … պաղ այս մասն ալ։ Երբեմն … լիք բաներ կ'ըսէին, մանաւ… այսպիսի օրուան մը առթիւ … քուած հաւաքոյթի մը մէջ, … անմշակ մարդը գաղափար պի… կազմէ մեր արտադրութիւններ… եւ հեղինակներուն մասին։ Քիչ … աւելի խնամք եւ ճաշակ։։

Բարեբախտաբար Առաջնորդ… խանդավառ վերջաբանը քաղցր… ցուց Ենովք Արմէնի քամած լիմ… թթուն։ Դրուատիքը ըրաւ մեր գր… կան, առեւտրական, ճարտարա… տական եւ զինուորական խոշոր… արժէքաւոր դարձած դէմքերու … րոնք ժամանակակից պատմութե… մէջ միջազգային տեղեր կը գր… եւ մեր ցեղին ստեղծագործ… ուժը եւ յատկանիշերը կը ցոյ… դրեն, հիացումի եւ ներշնչումի կ… չելով այս ցիրուցան, անհայրեն… ժողովուրդը։

Կէս գիշերէն վերջ սկսան պ… րերը։ Չեմ գիտեր ինչքան կը պա… շաճի «Մշակոյթի Օր»ուան։ Կ'ը… րոնեմ պարը, բայց ոչ այս ձ… պարահանդէսները։ Աղմուկով, … չտուքով, տափակութիւններով … րացած մթնոլորտ մը զոր դժուար… շնչէ մարդ։ Տեղ մը կը պարեն, … կին մը կը ցատկեն, կը կռ… իրար կը հրմշտկեն, կը պոռան … բառերով։ Գոնէ խմած ըլլան։ Դա… կարգ մը ունինք, որ օտարին առ… լուռ ու կարգապահ է, իսկ հայ հ… ւաքոյթներուն մէջ վազվզող, … մկող եւ սանձարձակ։ Մշակոյթ… օր մը չէր, յաւենայն դէպս, որ գո… ցինք ունկնդրելու։ Կարելի է … լին, շա՛տ աւելին ընել, քիչ ճիգ… եւ քիչ աշխատանքով։ Շատ ու… ունինք եւ համապատասխան … կաններ։ Միայն պէտք է շարժել … շրջահայեաց ըլլալ։

Պ. Մ.

ԱՒԱԶԱԿՆԵՐԸ ԹԻՖԼԻԶԻ ՄԷՋ

Թիֆլիզի «Պրոլետար»ը (11 դե… տեմբեր) կը գրէ.—

Քանիցս գրուեցաւ Թիֆլի… թերթերուն, մասնաւորապէս «Զա… րիա Վոստոկա»յի մէջ թէ Թիֆլի… թիւ 7 խանութին մէջ ծանր խայտ… ռակութիւններ են տեղի ունեցա… Բայց ոչ մէկ քննութիւն այդ մա… սին։ Եւ այսպէս խնդիրը հետզհետ… հասած է ոճրագործութեան։

Կոմունիստ Երիտասարդներ… Միութիւնը, ակնարկելով կատար… ուած ոճրագործութիւններուն, կ'ա… դարարէ խանութի վարիչին՝ Ամիր… վին ու Ղամբարովին։ Այս վերջի… ներն ալ իրենց կարգին կը սպա… նան ազդարարողներուն, նոյնի… քրէական բաժնի նախագահին։

Արդարեւ նոյեմբեր 29ին, երկ… անծանօթ ոճրագործներ կը սպա… նեն վրացի կոմունիստները գիշ… ատեն, Թիֆլիզի փողոցներուն մէ…

Այս սպանութենէն յետոյ, իբր… պատիժ պաշտօնէ կը հրաժարեցու… Ամիրովն ու Ղամբարովը, եւ իր… մեղսակիցները՝ Խաչատուրով … Ակոպով։

Թիֆլիզի բանուորական շրջ… նակները վրդովուելով՝ Թռուցիկն… հրատարակեցին վերջերս եւ կը պա… հանջէին գնդակահարութիւն … նոնց, որ ոչ միայն կազմալուծեց… Թիֆլիզի բանջարի շուկան իր… անհոգեկութիւններով, այլեւ սպա… նեցին ով որ արգելք կ'ըլլար իր… շահատակութիւններուն։

Կարդացէք եւ Տարածեցէք
ՅԱՌԱՋԸ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՄՇԱԿՈՅԹ

Գրոհ Թերթին մէջ Ղամբարեանի ստորագրութեանը տակ կը կարդանք.— Հայաստանի մէջ 1919-1920 շրջանին գրել-կարդալ գիտցողներուն համեմատական թիւն էր 25,2 առ հարիւր: Այդ թիւը ներկայիս հասած է 72ի:

1919-20ին կը գործէին 389 դպրոցներ, 1930—31 ուսումնական տարուան ընթացքին Հայաստանի դպրոցներուն թիւը հասած էր 864ի, աշակերտներուն թիւը 118,316ի: Գործարաններու կողքին եւ կոլտնտեսութեան զանազան հաստատութիւններուն մէջ ստեղծուած դասընթացքներուն կը հետեւին 18,586 հոգի:

Երեւանի բարձրագոյն վարժարաններուն ուսանողներու թիւն է 16,000: Բարձրագոյն այդ վարժարաններէն յիշենք անասնաբուժականը եւ կենդանաբանականը, որոնք Անդրկովկասեան արժէք ունին: Ղուրղուղուլուի, Երեւանի եւ Լէնինականի մէջ կը գործեն կոմունիստ կուսակցութեան համալսարանները:

Երեւանի մէջ Մեասնիկեան գրադարանը ունի 800,000 ընտիր գրքեր: Այս գրադարանը կրնայ մրցիլ Թուսիոյ առաջնակարգ գրադարաններուն հետ:

Պետական հրատարակչականին գործունէութիւնը եւս ցոյց տալու համարկուտանք հետեւեալ ցուցակը.

	գիրք	տպ. Թիւը
1921ին լոյս տեսած	23	——
1930ին » »	613	——
1931ի Ա. կիսամեակ	317	1,093,200

Այս 317 գիրքերէն 65ը գեղարուեստական բովանդակութիւն ունին:

Ներկայիս Հայաստանի մէջ լոյս կը տեսնեն 17 շրջանային եւ կեդրոնական թերթեր, 149,000 օրինակ:

ԵՐԵՒԱՆԻ ՀԱՆՐԱԿԱՌՔԸ

«Գրոհ» եւ «Պրոլետար» Երեւանէն ստացած իրենց թղթակցութիւն ներուն մէջ կը խօսին Երեւանի հանրակառքին աշխատանքներուն մասին: Գրեթէ լրացած են շինութիւնները հանրակառքի վարչութեան շէնքին, արհեստանոցներուն կայաններուն եւ մթերանոցին:

Դեկտեմբեր 3ին ճարտարագէտ Թումաշեան զեկոյց մը ներկայացնելով Երեւանի քաղաքային խորհուրդին, տուաւ ընդհանուր պատկեր կատարուած աշխատանքներուն: Քաղաքային խորհուրդը որոշեց հաւաքել ամէն միջոց, որպէս զի առաջիկայ ամառուան հանրակառքի գիծերուն աշխատանքը մինչեւ յառաջիկայ մայիս մէկ: Ճշդուեցան առանձին հանձնաժողովներ, — երկաթ, աւազ ու այլ նիւթեր,— զորս հայթայթելու համար դիմումներ կատարուեցան: Դիմում կատարուեցաւ նաեւ Մոսկուայի քաղաքային խորհուրդին, խնդրելով որ օր առաջ հայթայթուին պահանջները:

Ապսպրուած են նաեւ անհրաժեշտ վակոնները և արդէն սկսած են նախագծել հանրակառքի պաշտօնեաները:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Ս. Ակոպով նշանակուեցաւ Հայաստանի կոմունիստ կուսակցութեան կեդր. Կոմիտէի քարտուղար պիտի զբաղի մասնաւորաբար մատակարարման հարցերով:

Գէորգ Համբարձումեան նշանակուեցաւ ելմտական գործավար:

Դեկտեմբերի սկիզբը Երեւանի երկրագործութեան ինստիտուտին մէջ տեղի ունեցաւ դասախօսական վիճաբանութիւն մը «Մեր լեզւին քաղաքականութիւնը» նիւթին շուրջ:

Ղափան-Մեղրիւան երկաթուղիին շինութիւնը կ'աւարտի ապրիլին:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԻ ՄԸ ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

«Խորհ. Հայաստան» կը հրատարակէ (6 դեկտ.) Հայաստանի կոմունիստ կուսակցութեան կեդրոնական քարտուղարութեան մէկ որոշումը, որուն համաձայն Վէդիի շրջանի կուսակցական եւ կառավարական բոլոր իշխանաւորները կը հրաժարեցուին, որովհետեւ «խեղաթիւրած են կուսակցութեան հրահանգները ազգային քաղաքականութեան, ազատական գիւղատնտեսութեան, հողերի հաւաքման մասին», եւ ապօրինի ձերբակալութիւններ են կատարեր շրջանին մէջ: Հրաժարեցուած են Ալավերդիեւ (շրջկոմի քարտուղար), Մուսչիեւ (շրջգործկոմի նախագահ), Գունին (շրջանային դատախազ), Չարխչեան, Գէօկչեան, Երզումանով (չեկիստ):

ՀՆԴԻԿ ՆՈՐ ՄԱՐԳԱՐԷ ՄԸ

Նոր տեսակի Կանտի մը, այս անգամ սակայն մահմետական, երեւան ելած է Հնդկաստանի մէջ, Աֆղանեան սահմաններու մօտերը: Անունն է Կաֆֆար Խան, եւ անցած է թունդ հականգլիական ազգայնական շարժման մը գլուխը: Այս անձն է որ կազմակերպած է եւ կը ղեկավարէ Կարմիր Շապիկաւորները: Ասոնք երկու տարի առաջ երեւան ելան եւ շուտով կազմեցին մօտ 750,000նոց բանակ մը:

Ապտիւլ-Կաֆֆար Խան մոլեռանդ կրօնամոլ մըն է, զոր անգլիական թերթերը կը ներկայացնեն աւելի վտանգաւոր քան թէ Կանտին: Նախապէս կը պատկանէր Կանտիի երիտասարդներու Միութեան, բայց իր վարպետին թոյլ, կրաւորական յեղափոխականութիւնը զինքը գոհացուցած չըլլալով, բաժնուեցաւ եւ կազմակերպեց ընկերակցութիւն մը «Աստուծոյ ծառաները»:

«Կարմիր Շապիկաւոր»ները որոնք կը գործեն այս մարդու հրամանին տակ, կ'ընտրուին ամէնէն մոլեռանդ մահմետական ցեղախումբերէն:

Այս անձը իր բազմահազար հետեւորդներուն կողմէ կը նկատուի ո՛չ միայն տիրակալ մը, որ կը կրէ մարտիրոսութեան լուսապսակը, այլ Աստուծոյ առաքեալը, որ ղրկուած է իսլամական աշխարհը փրկելու եւ բարեկարգելու:

Ապտիւլ Կաֆֆար խան բացէ ի բաց կրօնական պատերազմ կը քարոզէ Անգլիոյ դէմ: Կրակուրոց կո՛չեր կ'ուղղէ Հնդկաստանի մահմետականներուն որպէսզի զինուին ու գործի լծուին օտար բռնաւորը երկրէն դուրս նետելու համար:

Անգլիական թերթերը կ'ընդունին թէ այն օրէն 'վեր որ Անգլիացիները հաստատուեցան Հնդկաստան, այսքան զօրեղ, կարգապահ եւ մարզուած բանակ չէին ունեցած իրենց դէմ: Այս բանակը որուն դէմ Անգլիացիները այնքան ուժեղ պայքար մղել ստիպուեցան, իր իրական իշխանութեան տակ առած է սահմանամերձ շրջանները:

ԿԱՆՏԻԻ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒՄԸ

ՅՈՒԶԻՉ ՏԵՍԱՐԱՆՆԵՐ

— Ըսէք ձեր հայրենակիցներուն թէ իրենց դէմ որեւէ ոխ չունիմ: Սիրով է որ կը պայքարիմ իրենց դէմ:» Այս խօսքերով էր որ Կանտի մտաւ այն ինքնաշարժը, որ եկեր էր զինքը բանտ տանելու:

Երկու օրէ ի վեր, Կանտի կը սպասէր որ գան զինքը ձերբակալելու եւ արդէն յապաղման համար սկսեր էր անհամբերութիւն ցոյց տալ, եւ իր վրանին տակ էր հաւաքեր ինչ որ ունի իբր սեփական գոյք, իր ճախարակը, ծրար մը ծածկոց, ձերմակեղէն քանի մը կտոր, սակառ մը պտուղ եւ քանի մը գիրքեր, որոնց մէջ Մաքտոնըլտի մէկ գիրքը «Շրջագայութիւններ եւ Թափառումներ», հեղինակին կողմէ իրեն ձօնուած:

Կէս գիշերէն վերջ ժամը երեքին Պօմպէյի ոստիկանապետը՝ ինքնաշարժով եկաւ Հնդիկ յեղափոխականը ձերբակալելու: Կանտի մշիկ մշիկ կը քնանար այդ պահուն: Ոստիկանապետը ընդունուեցաւ Կանտիի զաւկին կողմէ: Քանի մը վայրկեան վերջ, Կանտի միշտ ժպտադէմ կը ներկայանար ոստիկանապետին: Երկուշաբթի էր, Կանտիի լռութեան օրը, որով ո՛չ մէկ պատասխան տուաւ, եւ ո՛չ մէկ առարկութիւն ըրաւ, երբ իրեն կարդացուեցաւ ձերբակալման հրամանագիրը: Միայն, գրաւոր կերպով՝ կէս ժամ միջոց խնդրեց: Լուացքն ըրաւ ու քանի մը նամակներ գրեց:

Կանտիի կինը յուզուեցաւ ու լացաւ պահ մը: Յետոյ գոչեց. «Երգենք, երգենք Մահաթմային սիրական երգը»: Ու գիշերուան լռութեան մէջ, հաւատարիմներու դողդոջ ձայնը փառերգեց Վիշնուի առաքինութիւնները: Բոլորը յուզուած էին ու կը հեծկլտային: Կանտիի ամենէն ջերմեռանդ ու հաւատարիմ աշակերտուհին՝ անգլիացի զօրավարի մը աղջիկը, յուզումէն մոռնալով ամէն պատշաճութիւն, վազեց իր տիրոջ քով ու դէմքը ծածկեց անոր կուրծքին վրայ: Կանտի ինքն ալ շփոթած, քանի մը բարեկացակամ յանդիմանութիւններ ուղղեց իր աշակերտուհիին, մինչ տիկին Կանտի, ոստիկանապետին կառչած՝ թախանձագին կը յանձնարարէր. «Լաւ խնամք տարէք անոր»:

Կանտիի աշակերտները որ հոն էին, խոնարհեցան մինչեւ անոր ոտքերը. մինչ Կանտի խիստ յուզուած ուժգին պատուէրներ կ'իջեցնէր անոնց կռնակին: Ամէնէն վերջ միայն իր զաւկին եկաւ՝ հօրմէն հրաժեշտ առնելու կարգը:

Ու Մահաթմա, միշտ ժպտադէմ, մտաւ ինքնաշարժ:

Հայրենակցական կեանք

ԱՂՆՁԻՑԻՆԵՐՈՒ

Աղնձի գիւղը Խարբերդ քաղաքէն մօտաւորապէս հինգ ժամ հեռաւորութեամբ բաց, հարթ ու ընդարձակ դաշտի մը մէջ կը գտնուի: Այս գիւղը տարագրութենէ առաջ 60—65 ընտանիք կը կազմէր, Ունեցաւ բախտաւոր հայրենակիցներ տարագրութենէն առաջ, որոնք Ամերիկա անցան ու ներկայիս ամէնքն ալ լաւ դիրքերու տէր են, եւ ունին տուներ, ագարակներ, այլեւայլ սեփականութիւններ:

Այս գիւղը ունեցաւ երկրորդ բարեբախտութիւն մըն ալ: Ազատուեցան 20 ընտանիքներ տարագրութեան ժամանակ: Ներկայիս հազիւ 3 կամ 4 հոգի մնացած են Խարբերդ: Իսկ մնացեալները որ մեծ մասով այրեր եւ կիներ էին, 1922ին գաղթեցին Սուրիա եւ յետոյ Ֆրանսա: Շատեր կը զբաղին արհեստով եւ գործարանի աշխատանքներով: Այս գիւղացիները ունին քիչ թէ շատ ուսում: Երիտասարդներէն շատերը ամուսնացած են, եւ իւրաքանչիւր ամուսնացող ունի 2-3 զաւակներ: Աղնձեցիներն թուով շատ են եւ ամէնքն ալ կարող անձեր եւ եթէ ուզեն, կրնան իրենք իրենց հայրենակիցներուն օգտակար դառնալ, սակայն շատ հեռու մնացին այս տեսակ աշխատանքներէ:

Ուրեմն Ամերիկայի եւ Ֆրանսայի Աղնձեցիները ինչո՞ւ ականջ չեն տար կամ չեն զգար իրենց հայրենակիցներուն ձայներն ու վշտերը: Եւ ինչո՞ւ չեն հետեւիր «Յառաջ»ի յորդորներուն, փոխադարձ օգնութեան մարմիններ կազմելու համար: Չե՞ն լսեր Վալանսի եւ Լիոնի Խարբերդցիներու յառաջդիմութիւնը:

Չե՞ն կրնար 5-10 ֆր. ամսավճար տրամադրել ի նպաստ միութեան մը:

Աշխատի՛նք, եղբայրներ, կազմենք միութիւն մը եւ օգնութեան մնտուկ մը, ի նպաստ մեր անպաշտպան հայրենակիցներուն: Վերջերս Հալէպի մէջ հայրենակից մը չքաւորութենէ մեռաւ, թողլով այրի մը եւ երկու երեք որբ զաւակներ: Ուրիշներ չունին հագուստ եւ զրկուած են ամէն տեսակ գուրգուրանքներէ:

Կ. Արսլանեան

ՍԷՕԼԷՕԶՑԻՆԵՐՈՒ

ՍԷՆ ՄՈՐԻՍ ՏԸ ՊԻՅԷՆՕ (Լէն).— Իրերօգնութեան համար որոշ խաւերու մէջ եղած ձեռնարկները շատ հաճոյքով կը կարդամ «Յառաջ»ի մէջ:

Արդ, Ֆրանսայի մէկէ աւելի կեդրոններուն մէջ կարեւոր թիւով Սէօլէօզցի հայրենակիցներ ունինք, որոնք մինչեւ հիմա ունեցած չեն իրերօգնութեան նմանօրինակ շարժում: Ո՞ր օրուան կը սպասեն Սէօլէօզցի մեր հայրենակիցները: Քո՞ւն են թէ արթուն, եւ կամ ո՞ր օրուան համար վերապահած են դրամը որ գոյացած է Վալանս եւ շրջականերու Սէօլէօզի Հայրենակցական Միութիւններու հասոյթով:

Հայրենակիցնե՛ր, գործելու ժամը հասած է: Մէկդի թողուցէք անձնական վէճերը եւ համախմբուեցէք օգնութեան գործի մը շուրջ, անօթութենէ փրկելու համար գործադրկութեան տագնապի զոհերը:

Ա. Օհաննէսեան

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՌԱՋԻՆ ՔԱՅԼԸ

ԼԻՈՆ, 3 Յունուար.— Գործազրկութեան տագնապը կը շարունակուի սաստկօրէն ծղձաւանջի տակ պահելով բիւրաւոր հայրենակիցներ անկար ու անօգնական: Յոյս ունէինք որ Լիոնի Նորընտիր Գաւառ. Ժողովը միջոցներ կը խորհէր որ եւ է ձեւով օգնելու համար անգործներուն, սակայն մինչեւ հիմա ո՛չ մէկ աշխատանք չէ կատարուած այդ ուղղութեամբ: Դժբախտաբար Գաւառ. Ժողովին մէջ կան անձատներ, որ կը կարծեն թէ ժողովը չի կրնար զբաղիլ անգործներու հարցով: Ու անոնց համար ծոծ ծախսելն ու ծարելը աւելի արժէք ունին քան համատարած թշուառութիւնը: Ուրախ ըլլանք սակայն, որ Լիոնի Հայր. Միութիւններէն գտնուեցաւ մէկը՝ որ նախաձեռնութիւնն ստանձնեց գաղութին մէջ գործող 25 Հայր. Միութիւնները խորհրդակցական ժողովի հրաւիրելու:

Այդ քաջութիւնը ունեցաւ Հիւսէյնիկի Վերաշինաց ճամանաճիւղը, որ օրեր առաջ պաշտօնական նամակով շուրջ 25 Հայրենակցական կազմակերպութիւններ ժողովի հրաւիրած էր յունուար 2ի կիրակին, Պ. Քէնտէրեանի ճաշարանը:

Ցաւալի է սակայն, որ շատ մը Հայր. Միութիւններ, թերահաւատ ըլլալով, բացակայ էին: Ներկայացուցիչներ ներկայ քանի մը Հայր. Միութիւններ գնահատեցին Նախաձեռնող Միութեան ձեռնարկը, եւ պարտք ըրին անոր վրայ երկրորդ անգամ խորհրդակցական ժողովի հրաւիրել Լիոնի բոլոր Հայր. Միութիւնները, ստեղծելու համար ճնշող վարչութիւն մը որուն գործը պիտի ըլլայ ժամ առաջ օգնութեան հասնիլ անգործ հայ ընտանիքներուն: Առաջին քայլը առնուած է արդէն: Հարկ չկայ որ եւ է խորհրդածութեան ու լուսաբանութեան: Խնդիրը շատ պարզ է եւ բոլորին ալ սրտին մօտիկ:

— Օգնել անգործ հայ ընտանիքներուն: Ահա ամբողջ նպատակը»: Միջոցներու եւ գործունէութեան մասին կը խօսինք, երբ գումարուի նոր ժողովը: Կան աւելի գործնական պայմաններ ու ճամբաներ,— Թող հաճին մէկտեղ բերել: Մենք կը հաւատանք, որ միջհայրենակցական Միութեանց ժողովէն բխած մարմին մը լաւ գործեր կրնայ կատարել, նկատի ունենալով որ բաւական ցանց ունի գաղութին մէջ: Օրինակի համար Բալուի Հաւաւ գիւղի Միութիւնը, խորհրդակցական առաջին ժողովին գրած էր նամակ մը, որ իբր թէ. իրենց «կեդրոնը» թոյլ չի տար նման ձեռնարկներու մասնակցելու: Անոնց կեդրոնը կը գտնուի ոչ թէ Ֆրանսայի մէջ.., այլ Ամերիկա: Ինչո՞ւ մեղքը նետել «կեդրոն»ի մը վրայ, որ լուր չունի թէ ինչ կ'անցնի կը դառնայ Լիոնի հայ գործաւորներու միջեւ: Եթէ Հիւսէյնիկի Վերաշինաց Միութեան այս ձեռնարկը ձախողի՝ պէտք է սա «բացման հանդէս»ներուն մէջ խօսող ճառախօսները կարգի հրաւիրել, որպէս զի աժան ազգասիրութիւն չքարոզեն:

— Անգործութի՛ւն, անգործութի՛ւն, կը լսէինք ամէն կողմէ: Սակայն Նոր տարին ծողցնել տուաւ ամէն ինչ: Ուրախութիւնն ու խրախճանքը այս տարի եւս կատարեցին ծեր հայրենակիցները ընդհանրու եւ աղմկալի ժխորի մը մէջ: Ասոնք բախտաւորներն են անշուշտ: Իսկ դան շատեր որ իրենց սենեակը քաշուած, ծուխ ըրին իրենց զաւակներուն ծիածիտ կանչերը:

— Հայրիկ, ինծի գլխարկ մը չե՞ս առներ կաղանդին:

— Ես գլխարկ չեմ ուզեր, փայտէ ձի մը կ'ուզեմ:

— Ես ալ աղուոր կառք մը կ'ուզեմ, հայրիկ:

Ու հայրը երախաներուն ձեռքերը իր ափին մէջ առած, կը դիտէ անոնց աչքերը. կ'ունկնդրէ անոնց ծիածիտ պրոյցները չփմանալ ձեւացնելով: Ձեռքերը կը տանի դրպանը ուր «շէօմէօր»ի տոմսը կայ միայն:

Նոր տարի՛, շատեր քեզ դիմաւորեցին երգերով, պարերով ու ցնծութեամբ: Իսկ շատեր քու սեմիդ վրայ իրենց տրտմութեան երգն ու արցունքը թափեցին:

— «Երնէ՜կ թէ այս Նոր Տարին...»:

Թ. Հրակ

Դպրոցական հանդէս

ԿԱՐՍԱՆ, 4 յունուար.— Աւելի քան երեք տարի է որ մեր գաղութին մէջ ափ մը նախաձեռնող հայրենակիցներու ջանքերով հիմնուած է Պիվէօրի Կրթասիրաց ընկերութիւնը, որուն խնամքին տակ 35-40 մանուկներ հայեցի դաստիարակութիւն կը ստանան: Շնորհիւ Կրթասիրացի անվհատ աշխատանքին բաւական մանուկներ այսօր կարդալ-գրել սորված են:

Տարեվերջին հանդէսը տեղի ունեցաւ 1931 Դեկտ. 31ին երեկոյեան ժամը 9ին Հ. Յ. Դ. շէնքին մէջ: Խուռն բազմութիւն մը լեցուած էր սրահը ու անհամբեր կը սպասէր փոքրիկներու զանազան խաղերուն ու արտասանութիւններուն:

Նախագահ Պ. Հ. Աւետիսեան համառօտակի ներկայացուց Կարսանի հայ գաղութին կրթական եւ առհասարակ ազգային աշխատանքներն ու ճիգերը:

Ապա անդրադառնալով կրթասիրացի հիմնարկութեան տարեկէցին ու անոր կատարած կրթական աշխատանքներուն աւելցուց.

— «Հայրենակիցներ, Կրթասիրացները այն ազգապահպանման ազդակներն են որ կը ձգտին ցեղին մշակոյթն ու տոհմիկ բարքերը վառ պահել, հայ նոր սերունդը դաստիարակել հայրենի շունչով ու զգացումով մեծցնել զանոնք իբրեւ Հայ: Ուրեմն, պէտք է բոլորանուէր ջանքերով ուժ տալ Կրթասիրացին որ աւելի եւս ընդլայնէ իր գործունէութեան սահմանը:»

ՄԱՄՈՒԼ

ԻՆՉՈ՞Ւ ԿԸ ՋԱՌԱՆՑԵՆ

«Ցուսաբեր» դեկտ. 29ի խմբագրականին մէջ վերլուծելով Թուրք Թերթերու վերջին գրգռիչ հրատարակութիւնները, կը շեշտէ.

— «Միլլիյէթ»ներէն աղէկ ո՛չ ոք գիտէ, թէ «Թուրքեւհայ մերձեցման» բոլոր ճիգերը թուրք լրտեսի մը հանրային կշիռը չունին հայ ժողովուրդին մէջ:

Գիտէ էնկիւրին, որ անհնար է մարսել մէկ միլիոն նահատակ եւ մէկ ամբողջ հայրենիք:

Այս գիտակցութեան հիւանդագին արտայայտութիւններն են Թուրք մամուլի արիւնոտ զառանցանքները:

Ո՞ւր տեսնուած է, որ պետութիւն մը պաշտօնապէս, իր պաշտօնական օրգաններուն իսկ բերնով, ջարդելու մղձաւանջը պատցնէ շարունակ դրկից երկրի մը մէջ ապաստան գտած խաղաղ ժողովուրդի մը բզկտուած բեկորին վրայ:

Որ ան ամէնուն մէջ՝ դաւադիր, ամէն տեղ՝ նենգութիւն, չորս կողմը ահաբեկիչ, բոլոր սահմաններուն վրայ՝ ըմբոստներ, եւ ամէն տեղ ու ամէն տարիքով որոգայթներ եւ թշնամիներ տեսնէ:

Ինքնահալածումի անբուժելի ախտ մը, որմէ Թուրքը անկարող է փրկուիլ, քանի տակաւին փակուած չեն Ապրիլ 24ի եւ Լօզանի բաց հաշիւները:

Հաւատացէք, որ Թուրքը մեր յարութեան մեզմէ աւելի կը հաւատայ:

Հաւատացէք, որ ան մեզմէ շատ աւելի նուազ արժէք կուտայ Լօզանին:

Հայ դատը թերեւս մեռած է մեր էֆէնտիներուն համար բայց երբեք Թուրքին:

Մենք ճճիներ թերեւս ունենանք՝ որոնք մոռնան Ապրիլ 24ը, սակայն զազանը գիտէ թէ հայ ցեղը երբեք պիտի չմոռնայ այս զարհուրելի եղեռնը:

Կը զգայ, կը հաւատայ ու գիտէ բորենին, որ պէտք է փակուին ու կարգադրուին մեր բաց ու առկախ մնացած հաշիւները:

Մի՞թէ դժուար է ըմբռնել Թուրք մամուլի հիւանդագին զառանցանքներուն թաքուն խորհուրդը»:

Ցետոյ եղան բազմաթիւ արտասանութիւններ, զանազան հաճելի խաղեր ու մանկական երգեր: Բոլորն ալ յաջող եւ գնահատելի, շնորհիւ ուսուցչուհի Օր. Ալիսի եռանդուն ջանքերուն: Կար նաեւ անակնկալ մը, զոր շահեցաւ Պ. Ն. Գինոյեան:

Հանդէսի երկրորդ բաժնի մէջ ներկայացուեցաւ «Սամաթիացի Աբիկ աղան»: Խաղը առհասարակ անցաւ յաջող, սակայն կարգապահութիւնը կը պակսէր: Հանդէսը տեւեց մինչեւ կէս գիշեր:

Լ. Գայաճանեան

Ներգաղթի համար

Բարեգործականի գրասենեակէն կը ծանուցեն մեզ (4 յունուար).—

Շնորհակալութեամբ կ'արձանագրենք Հայաստանի ներգաղթին համար ստացուած կամ խոստացուած հետեւեալ նուիրատուութիւնները.— Պրիւսէլէն Մարեան եղբարք 105,000 ֆրանս. ֆր. Պ. Մ. Քալանթարեանց 1000 եւ Պ. Ա. Սիսլեան 500 պելժ. ֆր. Անվէրսէն Պ. Ն. Չամքըրթէն 5000 ֆրանս. ֆր. Նիսէն Ե. Աղաթօն Պէյ 1000 ֆր. Րօքլէնտէն Տ. Ղարիպ Աւագեան 150 տոլար, Քոնսթանցայի գաղութին կազմակերպած ներկայացման արդիւնքը 41,721 լէյ, Վիէննի գաղութին հանգանակութիւնը 1310 ֆրանք:

Իսկ Սուրիոյ անապաստան գաղթականներու տեղաւորման համար ըստ յանձնառութեան Պ. Գալուստ Կիւլպէնկեան 3200 անգլ. ոսկի եւ Պարոններ Ա. եւ Մ. Գարակէօզեան 5000 տոլար վճարած են: Վերջիններս յօդուտ Յունաստանի գաղթականներուն տրամադրած են նաեւ 1000 տոլարի նպաստագրամ մը:

— Երբ մէկ կողմէ յառաջ կը տարուին Նուպարաշէնի շինութիւնները, Հայրենակցական Միութիւններէն ոմանք կուզան սիրայօժար լծուիլ նոյն հայրենաշէն մեծ ծրագրին, ինչպէս որ Նոր Զնքուշի, Նոր Ակնայ եւ Նոր Թլկատինի թաղամասերէն վերջ, որոշուած է նաեւ ըստ համաձայնութեան Նուպարաշէնի մէջ կառուցանել Նոր Հալուսի թաղամասը: Ինչպէս յայտնի է, տրամադրուած հիմնադրամները կրկնապատկուելով ըստ այնմ այդ թաղամասերը պիտի ունենան կրկին թիւ բնակարաններ եւ նոյն համեմատութեամբ ալ կրկին թիւով հայրենակիցներ հոն պիտի տեղաւորուին:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼ

ԼԻՈՆ, 2 Յունուար — Յունուար 10ին, կիրակի կէս օրէ յետոյ ժամը 2.30ին Լիոնի Հ. Մ. Ը. Մ.ը իր ախոյեանական վերջին խաղը պիտի խաղայ իր դաշտին վրայ (Տէսին), ֆրանսական Էքսէլսիօր Գիլէպ-Լիոն զօրաւոր խումբին դէմ:

Երկու խումբերն ալ իրենց կարգին մէջ շահած կէտերու առաւելութեամբ հաւասար ըլլալով, բուռն խաղարկութիւն մըստեղի պիտի ունենայ երկու խումբերու միջեւ: Երկուստեք ամէն ջանք ի գործ պիտի դրուի որպէս զի «ֆինալ»ի մնան:

Իբր քաջալերանք Հ. Մ. Ը. Մ.ի, սրճարանատէր Պ. Կարօ Օհանեան, խոստացած է թէյասեղան մը պատրաստել խաղէն վերջ, եթէ Հ. Մ. Ը. Մ.ը յաղթական ելլէ:

Յոյսով ենք թէ Տէսինի հայրենակիցներն ալ իրենց ներկայութեամբ պիտի քաջալերեն:

Տ.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Եւդոկիոյ սահմանակից հայրենակիցներու

ԼՈՆՏՈՆ.— Առանձնապէս կը խնդրեմ Աղուլիսցի (Զոկ), Մեղրեցի, Օրտուբադցի, Պարս. Գարատաղի, Նախիջեւանի, Պայազիտի, Արցախի եւ շրջակայ գաւառների տեղական պայմանների, բարքերի, տեղանունների եւ աւանդութիւնների ծանօթ հայրենակիցներէ գրել ինձ իրենց հասցէն, կարգադրելու մի ժամադրութիւն եւ խօսելու մի քանի հետաքրքրական խնդիրների մասին: Եւրոպացի եւ Ամերիկացի հնագէտների թարգմանած ասորական եւ խաթթիական բեւեռագրերը լուսաբանել կարենալու համար պէտք ունիմ տեղական ծառերի, բոյսերի, ձիաբուծութեան վերաբերեալ ամէն կարգի տեղեկութիւնների, որոնք գոյութիւն չունին մեր գրաւոր աղբիւրների մէջ: Կը խնդրեմ գրել շուտ: Կը վճարեմ փոքրիկ ծախքեր:

Արշակ Սաֆրաստեան

Լուրի մը առթիւ

Իրազեկ մը կարդալով «Յառաջ»ի դեկտ. 31 թիւին մէջ Յ. Ինճուճեան տան ձախողանքի լուրը, կը խնդրէ հետեւեալ ճշդումները կատարել.—

Ինճուճեան տան պարտքը մէկուկէս միլիոնը չանցնիր եւ ասոր փոխարէն, երկու երեք անգամը ապրանք ունի: Համաշխարհային տագնապին հետեւանքով ապրանքը չծախուելով, նեղութեան մատնուեցաւ եւ ստիպուեցաւ դատական խորհուրդին օգնութիւնը պահանջել, որպէսզի իր գործերը կարգադրէ եւ այս օգնութիւնն ալ չմերժուեցաւ:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՅ ՎԱՍՏԱԿ, առեւտրական եւ տնտեսական հանդէս: Թիւ 2 եւ 3 (Նոյ. եւ Դեկ. 1931): Անհրաժեշտ հայ առեւտրականներու: Տարեկան բաժնեգին երկու տոլար: Հասցէ «Hai Vaedag», Pub. Co. P. O. Box 194 Sta. A. Boston, Mass. (U. S. A.):

Երրորդ թիւին մէջ հարիւր տոլարի պարգեւ մը՝ չորս առեւտրական նիւթերու համար:

ԱԶԳ-ՏԱՂԻ ՔԱՌԱՄԵԱՅ ՏՕՆԱ-ՄԱՐՏԸ: Հեղինակներ՝ Կ. Գալուստեան եւ Ն. Գարիկեան: 312 մեծադիր էջ: Պատկերազարդ: Տպգր. Ա. Արապեան: Գին 20 ֆրանք: Հասոյթին կէսը Զաթ գիւղի Հայր. Միութեան:

ԱՌ ՈՐ ԱՆԿ Է

Ցաւալի ընդարձակումը նոր ծախքեր հարկադրած ըլլալով մեզի, չենք կրնար ընթացք տալ զեղչեալ գնով բաժանորդագրութեանց համար եղած դիմումներուն:

Վարչութիւն

Փլովէշդիւերը այս վերջին վայրին՝ երկաթուղիի հոլթոնելին մէջ, երկու անձեր նետուեցան ինքնաշարժին վրայ եւ փորձեցին վարչապետը զարնել դաշոյնով։

Շնորհիւ կառավարին արթնամտութեան եւ օգնութեան, յարձակողները կարելի եղաւ փախցնել եւ ինքնաշարժը ամբողջ արագութեամբ մեկնեցաւ դէպի Քանվինա, ուր վարչապետը անմիջապէս հաղորդեց յարձակումը որուն ենթարկուած էր։ Շատ չանցած, ոճրագործները ձերբակալուեցան։ Երկու գինովներ են, որոնք յայտնեցին թէ չէին գիտեր որ Ռումանիոյ վարչապետն էր եւ թէ իրենց արարքը գործած են գինովութեան ազդեցութեամբ։

Մարսիլիոյ Հայուն ոճիրը

Երէկ Մարսիլիոյ մէջ գործուած ոճրի մը լուրը հաղորդեր էինք. հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը տրուին այս մասին։ 4 ամիս առաջ, իր կնոջմէն բաժնուեր էր Խորէն Վարդանեան, որ կը բնակէր Լա Վիսթ։ Կինը գնաց կենակցելու իր ամուսնին ընկերոջը Յակոբ Քէչէճեանի հետ, Սէն՝ Թ'Անթուանի արուարձանին մէջ։

Չորս ամիս իր կնոջմէն բաժնուած ապրելէ վերջ է որ խաբուած ամուսինը ընկերակցութեամբ Սրբակ Օհանեանի գնաց վրէժ լուծելու եւ երկուքը մէկ, յարձակեցան կնոջ եւ իր սիրականին վրայ, զորս վիրաւորեցին բրտօրէն նախ հին հրացանի մը կոթով եւ յետոյ դանակով։ Վիրաւորները փոխադրուած են հիւանդանոց, իսկ ոճրագործները, ինչպէս գրեր էինք ձերբակալուած են։

Փոփոխութիւններ ֆրանսական դահլիճին մէջ

Խորհրդարանական շրջանակներու մէջ, գրոյց կը շրջի թէ Ֆրանսայի վարչապետը Պ. Լավալ մտադրութիւն ունի փոփոխութիւններ կատարելու Նախարարական կազմին մէջ։ Այս գրոյցը շրջած պահուն, պատերազմական Նախարարը Պ. Մաժինօ չէր մեռած։ Պ. Լավալ ստիպուած արդէն պիտի նշանակէ անոր յաջորդը։ Ատկից զատ կը խօսուի նաեւ արտաքին նախարարին Պ. Պրիանի առողջական վիճակին մասին։ Կ'ըսուի թէ յառաջիկայ երկուշաբթի, Խորհրդարանի վերաբացման օրը, Պ. Լավալ պիտի ներկայանայ վերակազմուած դահլիճով։

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի փարիզի
«Մանուկներու պաշտպանութիւն» մասնաճիւղի

ԵՐՐՈՐԴ ՉԸՌՈՅՑԸ այս կիրակի ժամը 3ին 71 Ave. Kléber. կը խօսի՝ Տ'րկ. ՇԱՆԹ։ կինը ճանրային կեանքի մէջ։

Մուտքը ազատ է

Ցերեկոյթ Թիւղանեղան Ալֆօրվիլի մէջ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէին կողմէ
Այս կիրակի ժամը 2.30ին Հայ Ակումբին մէջ
կը նախագահէ ՏԻԿԻՆ ԷԼԼԷՆ ԲՐԻՋԱՆԴ
կը խօսի ԸՆԿ. ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ
երգ., արտասանութիւն — Մուտքը ազատ է

Զ. Ռ. Մ.ի ՏՕՆԱԾԱՌԸ

Նախագահութեամբ Պ. Ա. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻԻ
վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Salle Mutualité, 24 rue St. Victor, կերուխում, գեղարուեստական բաժին եւ զուարթ ճառեր։

Եկէք, լսեցէք ու ճաշակեցէք

Փարիզի Գրական Ակումբ վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 131 rue Cambronne, métro Vaugirard, կը խօսի՝ Պ. Հրանդ Բալուեան, նիւթ ունենալով «Բանաստեղծ Մեծարենց եւ անոր սերունդը», Մեծարենցի բանաստեղծութիւններէն պիտի արտասանէ գեղասանուհի Օր. Անահիտ։

Մուտքը ազատ է

Ընկերա-համակրական խնջոյք

Տէսինի Հ. Յ. Դ. Զաւարեան խումբի կողմէ այս Կիրակի իրիկուն ժամը 8ին, ընկեր Օհանեանի սրճարանը։ Երգ, արտասանութիւն, ֆանթէզի եւ զանազան անակնկալներ։ Կը հրաւիրուին Հ. Յ. Դ. «Կորիւն», «Եռագոյն», «Քրիստափոր» խումբերը եւ համակիրներ։

ԱԵՃՆԸՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍԸ

ցարեգրքի Բ. տարին 1932
գունաւոր կողք, բազմաթիւ պատկերներ, գրական-գեղարուեստական եւ այժմէական բովանդակութիւն։
գին 30 ֆրանք, 1.50 տոլար։
դիմեցէք այժմէն M. BARSAMIAN, 94 Rue Lafayette Paris (10). Գրատուն Հրանտ-Սամուէլ, 51 rue Mr. le Prince, paris (6), Լ. Գեւոնեան «Յառաջ»ի խմբագրատունը, 19 Rue Damesme, paris (13).

Սկաուտական ցերեկոյթ Նիսի մէջ

Կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի Նիսի Սկաուտ-գայլուկներու կողմէ
Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Salle Ortelli ի մէջ
կը նախագահէ Պ. Ա. ԱԲՕԵԱՆ — կը խօսի՝ Պ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ
Տեղի կ'ունենայ սկաուտական խաղեր եւ անակնկալներ
Մուտքը ազատ է

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ԱՆԻԷՌ Պուա քոլոնպի Զէյթուն կոմիտէի դասախօսական ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին rue Charles Chefson, ծխախոտաճառին սրահին մէջ։ կը խօսի ընկ. Լ. Գեւոնեան։ կը հրաւիրուին բոլոր խումբերու ընկերները։

ՇԱՎԻԼԻ Արդութեան խումբի ժողովի այս Կիրակի ժամը 4.30ին Մօնփարնասի ծանօթ սրճարանը, կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Վռամեան խումբի ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն, Ակումբին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԳԱՒԱՌ

ԼԻՈՆԻ Կուկունեան խումբի անդամական ժողովըայսօր Ուրբաթ ժամը 8.30ին Ակումբին մէջ։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովըայսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 63 Րիւ տը լա Րէփիւպլիք։

ԿՐԸՆՈՊԼԻԻ կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Կիրակի ժամը 2ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատ. միութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Սէն Լուի եւ Պոլ. Օտտօի Պատ. Միութեանց բոլոր ընկերները։ Ընտրութիւն նոր վարչութեան։Ժողովէն վերջ խնջոյք։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ԽԱՐԲԵՐԴՑԻՆԵՐՈՒ Նահանգային Հայր. միութեան ընդհ. ժողովը այս կիրակի իրիկուն ժամը 9ին Ֆլօրիայի մէջ, 61 րիւ Մէօսիէ լը Փրէնս Փարիզ (5)։ Խիստ կարեւորօրակարգ։ Անդամ եւ ոչ անդամ բոլոր հայրենակիցներէ կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ։

վարչութիւն

Զ. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Լիոնի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Rue Duguesclin ի եւ Rue monceyի անկիւնը սըրճարան Անտրէի ներքնասրահին մէջ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ, բոլոր անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

վարչութիւն

ՌՈՒԲԷՆ ՈԲԲԵՐԵԱՆԻ մահուան տարելիցին առթիւ, հանդէս մը տեղի կ'ունենայ Մուրատեան վարժարանին մէջ (26 Rue Troyon, Sèvres) Կիրակի, 10 յունուար ժամը 3ին։ Պիտի խօսին Հ. Թորոսեան, Պ. Վ. Մալէզեան, Հ. Սահակ Տէր Մովսէսեան։ Արտասանութիւններ եւ խմբերգ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռեմ ենիճէ գիւղացի ճօրեղբօրորդիս Յովհաննէս Օհանեանը 22—23 տարեկան, ճօր անունն Մարտիրոս, մօր անունն՝ Նալլը, քրոջ անունն՝ Ագնիւ, եղբօր անունն Մարկոս։ 1926ին Պէյրութէն Ֆրանսա եկած եւ Արժանթին մեկնած է։ իմացնել C. Ohanian No. mll 8565, 2)2 Regiment etranger 7e cie. Meknes, Maroc.

Ստոյգ լուր տուողին եռամսեայ «Յառաջ» նուէր։

— Կը փնտռուին Խարբերդի Աշուան գիւղէն Արամ եւ Տաճատ Յակոբեանները, իրենց մօր անունն՝ Սառա, հօր անունն՝ Մանուկ։ Տարագրութեան միջոցին մայրերնին մեռած է եւ իրենք մնացած են Հալէպի եւ Ուրֆայի շրջանանակին մէջ գտնուող Սուրուճ գիւղը։

Իրենց մասին լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել իրենց հօրեղբօր Պ. Յակոբեանի, 14 Rue Ortolan. Paris։ Ճշգրիտ լուր տուողին 300 ֆրանք եւ մէկ տարեկան «Յառաջ» նուէր։

Կը խնդրուի սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅԵՐ ՄԻ ՄՈՌՆԱՔ

Աղքատախնամի ցերեկոյթ պարահանդէսը Յունուար 31ին, 79 Ave. Champs Elysées ի սրահներուն մէջ։

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Կրընօպլը, Տ. Ս.— 50 ֆրանք։
Փոն տը Բլէքս, Ժ. Մ.— 35։
Սէն Թ'Օպան Խաչ.— 35։
Մարսէյլ, Խ. Թ.— 35։
Վոնցա, Յ. Պ.— 100։ Սկաունք ղրկել։
Մարսէյլ, Գործ.— 752։
Էփինէյ, Ա. Տ. Յ.— 140։
Քրիւաս, Գ. Խ.— 50։
Մեց Պարս։— 140։
Էթուի, Տէրտ.— 35։
Մարսէյլ, Պ. Վ.— 70։
Անվէրս, Ն. Զ.— 200։
Թլէմսէն, Կուզ.— 70։
Նիս, Մ. Տ.— 35։
Վարշաւիա, Ա., Ա.— 50։
Պրիւսէլ, Կ. Զ.— 50 մառք։
Լա Ռոշէլ, Ա. Ս — 35։
Լա Սիօթա, Գ. Դ.— 140։ Սկաունք ղրկել։
Սէն Միշէլ Սիւռ Օրժ, Իշխ.Ա.— 75։
Ռըթէլ, Աչ.— 35։
Նէօյեի, Հ. Ռ.— 140։
Շամփանեը օ Մօն տ'Օր, Մ.Թ.— 35։ Սկաունք ղրկել։
Պաղտատ, Գ. Կ.— 2 անգլ.։
Փարիզ (16) Արզ.— 140։
Ռուաէ Վասէ, Յ. Պ — 35։
Վիլֆռանշ, Ա. Խ.— 50։
Անիէռ, Գ. Մ.— 35։
Սէն Թ'Օպան, Յ. Զ.— 70։
Տէսին, Զ. Ռ.— 70։
Փարիզ, Ռէն. Մ.— 35։
Պէր լա Պօսք, Գ. Վ.— 70։
Մոնմթրօլ, Մ. Ա.— 20։
Բանտրա, Ա. Մ.— 200։

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R, Rivoli, մէթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ Նոր մեթոտ, դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան՝ վեներ. հիւանդութիւն եւ վարիսի։ Ամէն օր 9—12, 2—8, կիրակի 9—12։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — (122)

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Հայոց դահիճը կը պատմէ

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան գործերը

11.—ՀԱՅ ՖԷՏԱՅԻՆԵՐԸ ՄԱՐԶԱՆՔ ԿԸ ԿԱՏԱՐԷԻՆ ՊԱՐՏԻԶԱԿԻ ՄԷՋ, ՔԱԼԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ՊՈԼՍՈՅ ՎՐԱՅ...

Մկրտիչ սարկաւագը կը գրէ թէ կեռասները հասած են արդէն, թէ քանի մը օրէն բազմաթիւ ու խոշոր կողովներով կեռաս պիտի ղրկէ ձեզի։ Կեցէք, ձեզի վերադարձնեմ այդ նամակը։

Երբ այսպէս կը խօսէի, միւս կողմէ գրպաններս կը խուզարկէի, իբր թէ նամակ կը փնտռեմ։ Նոյն ատեն աչքերուս ծայրովը կը լրտեսէի զանոնք։ Քահանաները շփոթած ու շուարած՝ եւ իրենց շրթները շարժելով իրարու կը պատուիրէին բան մը չխոստովանիլ։

— Նամակը կարծեմ միւս վերարկուիս գրպանը մոռցած եմ, վաղը կը գտնեմ եւ ձեզի կը ղրկեմ։

Քահանաներէն մէկը ըսաւ.

— Մկրտիչ սարկաւա՜գ... Մկրտիչ սարկաւա՜գ...կեռաս...փաշա՛, ես կը ճանչնամ այդ Մկրտիչ սարկաւագը։

Յանկարծ միւս քահանան միջամտեց եւ ըսաւ.

— Ցնդա՛ծ դուն ալ, ուրկէ՞ց կը ճանչնաս դուն այդ սարկաւագը, բերանդ ժողվէ՛ եւ մի՛ զառանցեր...

— Կը ճանչնամ, կը ճանչնամ, սակայն կեռասի խնդիրն է, որ չհասկցայ..։

Նորէն հարցուցի.

— Լա՛ւ, Համբարձումն ու Գրիգորն ալ չէ՞ք ճանչնար։

— Ո՛չ, չենք ճանչնար։

— Լա՛ւ, անոնք քովի սենեակը նստած են հիմա, եւ առաջ ըսին թէ կը ճանչնան ձեզ, թէ կը թղթակցին ձեզ հետ, թէ յերիւրածոյ բան է կեռասի պատմութիւնը, թէ Պարտիզակի մէջ տեղի կ'ունենան զինուորական մարզանքներ, որոնց կը մասնակցին, թէ մօտ օրէն Պոլսոյ մէջ պիտի ծագի յեղափոխութիւն մը, եւ հայ ֆէտայիները Իզմիթի ճակատէն պիտի յարձակին Պոլսոյ վրայ, թէ իրենք եւս պիտի մասնակցին այդ յառաջխաղացութեան։ Հիմա ձեզ երեւս երեսի պիտի բերեմ անոնց հետ։ Տեսնենք ի՞նչ պիտի ընէք։ Օ՛ն, արժանապատիւ տէրհայրիկներ, պաշտպանեցէք ձեր անմեղութիւնը...

Մէկը, բարկութենէն խենդեցածի պէս, պոռաց.

— Եթէ այդ անիծեալները մատնեցին բոլորը, թող Աստուծոյ կրակին հանդիպին։ Ես ալ պիտի ըսեմ ճշմարտութիւնը։ Մեզ խաբեցին։ Ռոտոսթոյէն 5000 հոգի եկաւ, Իզմիթի եւ Պարտիզակի մէջ եւս 1000 զինուած ֆէտայիներ կան, ըսին։ Այս շաբթու պիտի գային բոլորը և Պոլսոյ մէջ հայ ֆէտայիներուն թիւը պիտի հասնէր 17,000ի։ Եթէ մենք կոմիտէին մէջ չարձանագրուէինք, ըսին որ պիտի սպաննէին մեզ։ Մենք ալ, ինչ ընենք, վախցանք։ Սակայն մենք գործօն որեւէ դեր չստանձնեցինք։ Ի՞նչ ընենք, փաշա, վախցանք մեր հոգիէն։

— Անցեալները Անատոլու երթալ ուզեցիք, ի՞նչ էր պատճառը։

— Ի՞նչ, լաւ, այդ ալ ըսենք։ Պատրիարքը մեզ Անատոլու կ'ուզէր ղրկել, հրահանգ տալով կոմիտէին անդամ արձանագրել եւ հանգանակութիւն կատարել յեղափոխութեան համար։ Սակայն եթէ մենք երթայինք, այդպիսի բան չպիտի ընէինք։ Մտածեցինք հեռանալ այս փորձանք քաղաքէն, այնուհետեւ Աստուած մեծ է, ըսինք։ Ձերդ Բարձրութիւնը երեւան հանեց ամէն բան եւ արտօնութիւն չստանալով Պոլիս մնացինք։

— Եթէ կացած ըլլայիք, միթէ՞ ապստամբութեան չպիտի հրաւիրէիք ֆէտայիները։

— Աստուած չընէ, բան մըն ալ չպիտի ընէինք։ Ինչպէս ըսինք՝ այնպէս ցոյց պիտի տայինք թէ մեծ գործունէութեան մէջ ենք, եւ կոմիտէն խաբելով պիտի ազատէինք մեր կեանքը։

— Ինչ որ է, գանք հիմա Պարտիզակի կեռասներուս խնդրին։ Մկրտիչ սարկաւագէն, Համբարձումէն ու Գրիգորէն զատ ո՞վ կայ այնտեղ։ Այսինքն, միայն այս մարդի՞կն էին, որ Պարտիզակի անուշիկ կեռասները Պոլիս ղրկելու պաշտօնն ունէին։ Ուրիշ նման գործակատար չկա՞ր։

— Այլեւս անկարելի է բան մը ծածկել Ձերդ Բարձրութենէն։ Ըսենք ինչ որ գիտենք։ Կը խնդրենք որ ներէք մեզի։ Պիտի խոստովանինք ինչ որ գիտենք։ Սակայն խօսք կուտա՞ք, որ չպիտի բանտարկէք մեզ։

— Ձեզ ազատ կը թողում, եթէ երդում ընէք ձեր կրօնքին վրայ թէ համոզուած ըլլալով որ ձեր ըրածը բարի գործ չէ, այլ ոճիր ու խառնակչութիւն, այսուհետեւ անգամ մըն ալ չպիտի զբաղիք նման աղտոտ գործերով, ընդհակառակն պիտի քաշուիք ձեր եկեղեցին, աղօթելու եւ ժողովուրդը բարոյապէս կրթելու համար միայն։

— Այո, ինչպէս ըսիք, ոճիր են այս գործերը։ Սակայն, գիտնալով հանդերձ թէ այդպէս է, կը վախնանք կոմիտէէն։ Մենք սխալեցանք, որովհետեւ խաբուեցանք եւ վախցանք։ Աստուած թող ներէ մեր մեղքերուն։ Ձեզի խօսք կուտանք, երդում կ'ընենք, որ անգամ մըն ալ չպիտի զբաղինք այսպիսի գործերով։

— Լաւ, կը հաւատամ, պատմեցէք նայիմ, ո՞վ ինչ Պարտիզակի մէջ։

— Փաշա՛, ներկայիս Պարտիզակի մէջ կը գտնուին, Մկրտիչ սարկաւագէն զատ, Վանցի Համբարձում եւ անտառապահ Ռուբէն, կոմիտէին գլխաւոր եւ գործօն դամիներն են։ Կոմիտէն բազմաթիւ զէնքեր յանձնած է ասոնց։ Անոնց միտէճինները ֆէտայի կը հաւաքեն։ Այդ ֆէտայիները, այս շաբթու Պոլիս պիտի հասնին, մասնակցելու համար խռովութիւններուն։

— Ապստամբութիւնը ի՞նչ տեղի պիտի ունենայ Պոլսոյ, ե՞րբ եւ ի՞նչ միջոցներով։

(Շար.)

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Gobelins 19-78
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՇԱԲԱԹ 9 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1932
9 JANVIER 1932

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1772

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 30 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ ԵՒ ԱՄԵՐԻԿԱ

Խօսինք նաեւ այս երկու հեռաւոր գաղութներու մասին, ամբողջացուցած ըլլալու համար մեր ընդհանուր ակնարկը՝ արտասահմանի ազգային կեանքի մասին։

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆի մէջ, երկու-երեք տարիէ ի վեր կը սեղմուի ազգային կեանքը։ Կրթական նոր ծրագիրը, որ պարտաւորիչ է բոլոր փոքրամասնութեանց համար, իր հետ բերաւ որոշ սահմանափակումներ։ Կառավարութիւնը կը մնայ միշտ բարեացակամ, սակայն օրէնքին տրամադրութիւնները թոյլ չեն տար ազգային դպրոցները վարել այնպէս ինչպէս տարիներ առաջ, եւ տարիներով։

Զանազան դիմումներու շնորհիւ, կարելի եղաւ մեղմացումներ ստանալ եւ աստիճանաբար գործադրել կրթական ծրագիրը։ Բոլոր դպրոցներուն մէջ, մեծապէս աւելցած են պարսկերէնի դասերը։

Նոր ծրագրին պարտադրութենէն յետոյ, կարգ մը խորհրդակցութիւններ կատարուեցան, լայն կամ նեղ։ 1931ի ընթացքին տեղի ունեցաւ ուսուցիչներու համագումար մը՝ Թէհրանի մէջ։ Յետոյ՝ ազգային համագումար մը՝ թեմական կազմակերպութեան համար։

Առաջինը տուած է շարք մը գործնական որոշումներ, որոնք եթէ ընդհանրանան, ապահովաբար մեծապէս պիտի թեթեւցնեն կրթական հոգերը։ Իսկ երկրորդին վերջնական ելքը ժամանակի կը կարօտի։ Որքան գիտենք, համագումարին գլխաւոր նպատակն էր ներդաշնակութիւն հաստատել երկու թեմերուն, Ատրպատականի եւ հարաւային Պարսկաստանի միջեւ։

Դժբախտաբար այստեղ ալ զանազան խաւեր թունաւորուած են ներքին եւ արտաքին բանսարկութիւններով։ Հիմնական ձեռնարկներու առեն, միշտ ալ գործ կը խանգարեն կանխակալ կարծիքները։ Այս տխուր իրողութիւնը մասնաւորապէս շեշտուած է հարաւային շրջանին մէջ, որուն կեդրոնն է Թէհրան։

Իբրեւ սահմանամերձ շրջան, Ատրպատականի նահանգը ենթակայ ըլլալով երկու դրացիներու, Խորհ. Միութեան եւ Թուրքիոյ մասնաւոր ուշադրութեան, հայկական կեանքը սահմանափակուած է դպրոցներու, ակումբներու եւ առաջնորդարանին մէջ։ Այն աստիճան որ, հայերէն ներկայացումներն անգամ ընդհատուած են։ Կարճ խօսքով, իշխանութիւնը չուզեր վիրաւորել հարեւաններու դիւրազգածութիւնը, թէեւ անոնք չարաչար կը գործածեն իրանի չիտակ դիրքը։

Պարսկաստան իր արտաքին շահերը ապահովելու համար, կը նախընտրէ փոփոխել իր աւանդական քաղաքականութիւնը։ Միւս կողմէ, նորազարթ ազգայնականութիւնը կը ձգտի խզել անցեալին հետ եղած կապերը, հետեւողութեամբ քէմալական պետութեան։ Բայց ոչ անոր պէս յախուռն եւ արմատական։

Այս բոլոր պարագաները եւ դրացիներու հետ կնքուած դաշնագիրները ուղղակի կ՚անդրադառնան փոքրամասնութեանց իրաւունքներուն վրայ։ Այնպէս որ, այս 70,000նոց գաղութն ալ ստիպուած է նոր քաղաքականութեան համաձայն ձեւակերպել իր կեանքը։ Իրաւունքներու խիստ կաշկանդում չկայ, բայց անհրաժեշտ է արթնութիւն եւ հաւաքական, միակամ աշխատանք, եղած իրաւունքները ամրապնդելու, զանոնք նոր օրէնքներու նրբութեանց յարմարցնելու համար։

×

ԱՄԵՐԻԿԱ.— Մ. Նահանգներուն եւ Քանատայի մէջ, 1931ին, աւելի ձեւաւորուեցաւ նոր սերունդի փրկութեան աշխատանքը։ Առաջնորդարանը՝ իր յարակից ժողովներով՝ մշակած է ծրագիր մը, որ կը ձգտի կարելի եղածին չափ սահմանափակել օտարացման ալիքը։ Տարէցներուն համար վախ չկայ, որովհետեւ անոնք վաղուց կապուած են զանազան հաստատութեանց հետ, եկեղեցիներէն մինչեւ քաղաքական կուսակցութիւնները, Հայր. Միութիւնները, Բարեգործականը եւ ուրիշ բազմազան յենարաններ։ Անոնք բոլորն ալ տիրական դեր կը կատարեն այդ հին գաղութին մէջ. աջակցութեամբ նիւթապէս բարգաւաճ մամուլի մը։

Բոլորովին տարբեր է նորերու պարագան, ինչպէս այստեղ, մեր աչքին առջեւ։ Ֆրանսայի մէջ դպրոցական թոռներ չհասան տակաւին, մինչ Ամերիկայի մէջ, 80-90ական թուականներու գաղթականները արդէն ունին հասուն զաւակներ եւ ճեմարանական կամ համալսարանական թոռներ...

Տնտեսական զարհուրելի տագնապը, որ կը տեւէ երկու տարիէ ի վեր, 1931ին աւելի շեշտեց ինքնապահպանութեան ձգտումը եւ այնքան առատաձեռն այս գաղութը ստիպուած է քիչ մըն ալ իր մասին մտածել։

Ինչ կը վերաբերի հարաւ. Ամերիկայի գաղութին — 15,000 հոգի — բաղդատաբար նոր ըլլալով, դեռ նոյն ուժգնութեամբ չզգար օտարացման վտանգը։

Գաղութը փռուած է Արժանթինի, Պրազիլիոյ եւ Ուրուկուէյի անսահման տարածութեանց վրայ, կեդրոն վայրերու մէջ, եւ ունի քիչ-շատ կազմակերպուած կեանք, Ազգ. եւ Հայր. Միութիւններով, մատուռներով եւ ծաղկոցներով։ Մեր ընկերները կոկիկ շաբաթաթերթ մըն ալ հիմնեցին Պուէնոս-Այրէսի մէջ («Արմենիա»)։

Այստեղ ալ, տնտեսական տագնապը եւ դրամին անկումը խոր մտահոգութեան մատնած են ամբողջ գաղութը։ Դժուա՛ր է ըսել թէ որո՛ւն վիճակն է աւելի գէշ,— հիւսիսային երկրամասի՞ն, որ 8-10 օր հեռու է Փարիզէն, թէ հարաւային աշխարհամասին, — 22 օրուան ճամբայ...

Այս գաղութը կը կարօտի լուրջ աշխատանքի, մանաւանդ նկատի առնելով իր չափազանց հեռաւորութիւնը հայկական կեդրոններէ եւ ցիրուցան վիճակը։ Հիւս. Ամերիկան, նոյնքան համայնակուլ ծով մը, գոնէ ունի ինքնապաշտպանութեան հզօր եւ ծաւալուն ցանցեր։ Իսկ դէպի հարաւ, ամէն ինչ «ի լինելութեան» է։

Կոյս գետին մըն է այս երկրամասը, ամէն տեսակէտով։ Կը բաւէ որ աշխատողներ չպակսին։

Շ.

Հայ թեկնածուներ Սուրիոյ մէջ

Սուրիոյ երեսփ. ընտրութեանց առթիւ, մինչեւ 19 դեկտեմբեր, պաշտօնապէս դիմում կատարած են հետեւեալ հայ թեկնածուները.— Պ. Պ. Բիւզանդեան Միհրան, Երէցեան Մատթէոս, Ծաղիկեան Յարութիւն, Ճանճի Նիկողոս, Միլլէթպաշեան Վահան, Սիւլահեան Հրանտ, Փափազեան Հրաչ, Չէթէլեան Աստուածատուր, Միքայէլեան Գաբրիէլ։

Վերջին պահուն թեկնածուներէն շատերը իրենց թեկնածութիւնները ետ առած են։

Պալքանեան Միութիւնը

Պոլսոյ Պալքանեան Խորհրդաժողովին մէկ որոշմանը համաձայն, ազգային զանազան յանձնախումբերուն կը յանձնարարուէր իրենց հանդիպումներու ընթացքին ուսումնասիրել Պալքանեան երկիրներու մերձեցումը արգիլող պատճառներու վերացման միջոցները։ Այս որոշման համաձայն, Ալպանիայէն խումբ մը պատուիրակներ Սոֆիա հասան։ Կազմուեցաւ ալպանեւպուլկար խառն յանձնախումբ մը, որ պիտի քննէ օրակարգի վրայ դրուած կարգ մը հարցեր։

Ոչ-յարձակման դաշինքին շուրջ

Ռումանիոյ Թագաւորը ունկնդրութեան ընդունեց արտաքին նախարարը, որ իրեն պարզեց Ռուսիոյ հետ կնքելի ոչ-յարձակման դաշինքէն բխող հարցերը։

Ռումանիոյ նախարարաց խորհուրդը հաւանութիւն յայտնեց արտաքին նախարարին կողմէ Ռիկայի ներկայացուցչին տրուած հրահանգներուն, Ռուսիոյ հետ կատարուելիք բանակցութեանց մասին։

Ռուսիոյ եւ Ռումանիոյ ներկայացուցիչներն արդէն յարաբերութեան մէջ մտած են։

Դիւանագիտական շրջանակները կը յուսան թէ խորհ. կառավարութիւնը պիտի ընդունի Ռումանիոյ բանաձեւը, որուն համաձայն դաշինքը պէտք է երաշխաւորէ ներկայիս, ստորագիր կողմերու գերիշխանութեան տակ գտնուած հողերու ամբողջականութիւնը։

Սակայն ռումէն ազատականներու թերթը կը գրէ թէ բոլշեւիկներու կողմէ Ռիկայի մէջ ներկայացուած հակառաջարկը կը մերժէ ոչ-յարձակման դաշինքի մէջ դնել հողային երաշխաւորութեան տրամադրութիւն մը։

Այս թերթը կ՚աւելցնէ թէ իր պատասխանին մէջ, ռումէն կառավարութիւնը չպիտի ընդունի բոլշեւիկներու այս տեսակէտը եւ ընդհակառակն, պիտի պնդէ որ այս հարցը յստակօրէն ճշդուի։

Արտաքին նախարարը բանակցութեանց մասին տեղեկութիւններ տուաւ քաղաքական կուսակցութեանց։

Ընդհ. ներում Պուլկարիոյ մէջ

Սոպրանիէն Յունուար 5ին քուէարկեց օրինագիծ մը, որով ընդհ. ներում կը շնորհուի բոլոր քաղաքական յանցաւորներուն, սկսելով մեծ պատերազմի շրջանէն։ Բացառութիւն կը համարուին այն ծանր յանցանքները որ գործուած են երկրին ապահովութեան դէմ եւ արժանի են մահապատժի։ Այս բացառութիւնը կը վերաբերի հողագործական կուսակցութեան վտարանդի անդամներուն, – Օպով, Թէոտորով, Աթանասով եւ Սթոյանով։ Սոպրանիէն իրաւասութիւն տուաւ կառավարութեան՝ յառաջիկայ ինթեթեւցնելու այս կարգի յանցանքներու պատիժը։ Այսպէս, մահապատիժները պարզ բանտարկութեան պիտի վերածուին, որով այս կարգի յանցաւորներն ալ պիտի կրնան օգտուիլ ընդհ. ներումէն։

Համայնավարներն ալ զրկուեցան ընդհ. ներումէն։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԴԱՀԼԻՃԻՆ ՀՐԱԺԱՐՈՒՄԸ

Նո՞ր թէ վերակազմուած դահլիճ

Վերջնապէս յայտնի է այլեւս թէ ֆրանսական կառավարութիւնը՝ մնալով մէկտեղ Պ. Լավալի վարչապետութեան տակ, պիտի փոխուի կամ պիտի վերակազմուի։

Քաղաքական շրջանակները կը կարծեն թէ Պ. Լավալ, հանրապետութեան նախագահին համաձայնութեամբ, պիտի ջանայ նոր դահլիճ մը կազմել, հանրապետական տարրերու համախմբումով ու կեդրոնացումով։

Այս կերպով, խորհրդարանական մեծամասնութիւնը աւելի ուժեղացնելու համար, կառավարական բոլոր կուսակցութիւնները պիտի հրաւիրուին մասնակցելու կառավարական կազմին։ Մէկ խօսքով, Պ. Լավալ կ՚ուզէ իր կարգին փորձել հանրապետական ուժերու կեդրոնացումը՝ Փուանքարէի, Պրիանի եւ Թարտիէօի յաջորդական ձախողումներէն յետոյ։

Հաւանական կը նկատուի նաեւ որ դահլիճը վերակազմութեան ենթարկուի։ Այդ պարագային, կ՚ըսուի թէ Պ. Թարտիէօ՝ ներկայիս երկրագործական նախարար, պիտի ստանձնէ ներքին նախարարութիւնը։ Իսկ Պ. Լավալ որ միեւնոյն ատեն ցարդ կը վարէր ներքին նախարարութիւնը, վարչապետ մնալով մէկտեղ պիտի ստանձնէ արտաքին նախարարութիւնը՝ Պ. Պրիանի տեղ, որուն դէմ ատենէ մըն ի վեր բուռն պայքար կը մղեն աջ տարրերը։

Ամէն պարագայի մէջ, յառաջիկայ երեքշաբթիէն առաջ յայտնի չպիտի ըլլայ նոր դահլիճին կազմը։ Կիրակի օր ազգային թաղումը պիտի կատարուի պատերազմական նախարարին Մաժինոյի։ Յաջորդ օրը միայն Պ. Լավալ հանրապետութեան նախագահին պիտի ներկայացնէ դահլիճին հրաժարականը։

ԽՌՈՎԱՅՈՅԶ ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԸ

Պոմպէյի ընդհ. կառավարիչին մէկ զեկոյցը կը յայտնէ թէ վերջին 4 հրամանագրերով տրուած բացառիկ իրաւասութիւնները պիտի գործադրուին միայն ընդդէմ հնդիկ ազգ. խորհուրդին, եթէ փորձէ խափանել կառավարութեան գործունէութիւնը եւ այս կերպով «վնասել ժողովուրդին իրաւունքներուն»։

Բոլոր քաղաքներու կառավարիչներն անհասարակ հրահանգ ստացած են եւ որոշած են ճակատ քայլեր առնել ընդդէմ հնդիկ ազգայնական շարժման եւ մասնաւորապէս ղեկավարներուն։ Պենկալի կառավարիչը երկրագործութեան եւ առեւտուրի ընկեր թէ եւրոպացի ներկայացուցիչներուն յայտնեց թէ վճռած է ապահովել քաղաքացիներու պաշտպանութիւնը եւ հսկել որ գործերը կանոնաւոր ընթացքի մէջ մնան։

Հնդկաստանի փոխարքան իր մօտ հրաւիրեց քաղաքական կուսակցութեանց պետերն ու կլոր Սեղանի պատգամաւորները, խորհրդակցելու համար կացութեան մասին։

Հնդիկ ազգ. խորհուրդին նոր նախագահը Տօքթ. Անսարի յարձակողական յայտարարութիւններ ըրաւ։ Խօսելով Կանտիի ձերբակալման մասին, Անսարի մեղադրեց փոխարքան թէ իր ընթացքով գրգռած է հնդիկ հանրային կարծիքը եւ թէ Հնդկաստանի մէջ բացած է անարգարութեան եւ քմահաճ կարգադրութեան շրջան մը՝ որ ընդդիմութիւն կը հրաւիրէ։

Անսարի, որ մահմէտական պետ մըն է, հրաւիրեց իր հայրենակիցները որ միանան հնդկական խորհուրդին՝ պայքարելու համար ընդդէմ կառավարութեան։

Այս գրգռիչ յայտարարութիւններէն յետոյ, կը սպասուի որ խորհուրդին նոր նախագահն ալ ձերբակալուի։

Հնդիկ օրէնսգէտները օրինական պատրուակ մը կը փնտռեն Կանտին փրկելու համար բանտէն։ Կարգ մը օրէնսգէտներ դիտել կուտան թէ հնդիկ ղեկավարին բանտարկութիւնը կը կազմէ քմահաճ արարք մը եւ Կանտիի պարագային չի կրնար կիրարկուիլ 1827ի հրամանագիրը։

Ո՞վ պիտի ըլլայ Գերմանիոյ նախագահ

Գերմանիոյ վարչապետը Պրիւնինկ, միեւնոյն օրը տեսակցեցաւ Հիթլէրի ազգայնական ղեկավարին եւ ընկերվարական պետերուն հետ։ Պաշտօնական զեկոյց մը կը յայտնէ թէ տեսակցութիւնը տեղի ունեցած է Գերմանիոյ հանրապետութեան նախագահի վերընտրութեան հարցին շուրջ։

Հինտէնպուրկ յայտնած էր թէ մտադիր չէ իր թեկնածութիւնը դնելու հանրապետութեան նախագահի յառաջիկայ ընտրութեան պահուն, եթէ գտնուի ուրիշ մէկը որ իր թեկնածութեամբ դէմ ըլլայ իրեն։

Կառավարութիւնը կը ջանայ համաձայնութեան բերել կուսակցութիւնները եւ մասնաւորաբար Հիթլերեանները որ դէմ չըլլան Հինտէնպուրկի վերընտրութեան, ներկայացնելով ուրիշ թեկնածուներ։

Սակայն ֆրանսական շրջանակներէ տրուած լուրեր կը հաւաստեն թէ այս պատրուակին տակ, գերման վարչապետը յաջողած է կազմել միացեալ ճակատ մը քաղաքական կուսակցութիւններով՝ ընդդէմ հատուցումներու հարցին եւ հաւանական է որ վաղը պահանջէ Գերմանիոյ սպառազինման իրաւունքը։

ՆՈՐ ԴԷՊՔ ՄԸ ՍԵԼԱՆԻԿԻ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Դեկտ. 31ին Սելանիկի Առաջնորդարանին մէջ պատահեցաւ ցաւալի դէպք մը, անգործի մը հանդէպ քարտուղար Ս. Պօյնիկեանի ցոյց տուած գրգռիչ ընթացքին հետեւանքով։

Յիշեալ անգործը կ՚երթայ Առաջնորդարան եւ կը մտնէ քարտուղարին սենեակը. ձեռքը սակայն պաղած ըլլալով, պահած կ՚ըլլայ ծոցին մէջ, ինչ որ քարտուղարին ենթադրել կուտայ թէ ատրճանակ պահած է կուրծքին տակ։

Ձայն այս դիրքին մէջ տեսնելուն, քարտուղարը իսկոյն գրպանէն կը հանէ ատրճանակ մը եւ նախատական բառերով կը սկսի աղքատ Հայուն երեսն ի վեր պոռալ թէ «քեզ պիտի սատկեցնեմ, շուտ կորսուէ հոսկէ»։

Այս պոռչտուքը իմանալով, բակին մէջ հաւաքուած ուրիշ անգործներ կը խուժեն Առաջնորդարանէն ներս եւ այս տեսնելով քարտուղարը փողոց կը փախի։ Ետեւէն՝ անգործները։ Մինչ այդ սակայն, նախապէս, ժամկոչին միջոցով ոստիկանական պահականոցը լուր տրուած ըլլալով, ճամբան

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ

Գործազուրկներու օգնութեան կոմիտէ

Մեզի կը հաղորդեն թէ Փարիզի Աղքատախնամ ընկերութեան նախաձեռնութեամբ պիտի վերակազմուի գործազուրկներու օգնութեան կոմիտէն։ Առաջին ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ վաղը, կիրակի, 10 յունուար, առաւօտեան ժամը 9.30ին, եկեղեցւոյ խորհրդարանը։ Կը խնդրուի հայրենակցական միութիւններէն ղրկել իրենց ներկայացուցիչը։

Նոր եկեղեցիներ պիտի շինուին

Գործազրկութեան չարիքը սահմանափակելու համար, յանձնաժողով մը կազմուեցաւ նախագահութեամբ Փարիզի կարտինալ արքեպիսկոպոսին։ Յանձնաժողովը դրամ պիտի հաւաքէ, նոր եկեղեցիներ շինելու կամ հինները նորոգելու համար, որպէսզի գործ հայթայթուի անգործներուն։ Հրատարակուած յայտարարութեան համաձայն, Փարիզի մէջ աւելի քան երկու միլիոն հաւատացեալներ չունին եկեղեցի մը որ մօտ ըլլայ իրենց տուներուն։ Արդէն իսկ ձեռնարկուած է 11 նոր եկեղեցիներ շինելու։ Որքան դրամ հաւաքուի, այնքան նոր եկեղեցի պիտի շինուի։

Սովամահներու արշաւը

Գրեր էինք թէ Ամերիկայի մէջ անգործներու կարաւան մը ճամբայ ելած է Փիցպուրկէն, Ուաշինկթըն երթալու եւ կառավարութենէն օգնութիւն ուզելու համար։ Ծխատէր քահանայ մը 12 հազար հոգինոց, որ առաջնորդութեամբ կաթոլիկ քահանայի մը, երեք հանգրուանով եւ մեծ ինքնաշարժներով հասաւ արդէն Ուաշինկթըն։

Ասկից առաջ, համայնավարներու կողմէ կազմակերպուած «սովահարներու արշաւ»ին, ոստիկանութիւնը խիստ միջոցներ ձեռք առեր էր եւ ամերիկեան խորհրդարանին մուտքը փակեր էր ամէն տեսակ զէնքերու պաշտպանութեամբ։

Այս անգամ, խաղաղ ցոյց մըն է որ կը կատարուի եւ կը վայելէ իշխանութեանց բարեացակամ վերաբերմունքը։

Ան արծնեբու պատգամաւորութիւնը՝ բաղկացած մեծ պատերազմի զինուորներէն, գնաց Սպիտակ Տունը, անգործներու պահանջները ներկայացնելու նախագահ Հուվըրի։

Անգործներու ցոյց մը Մարսիլիոյ մէջ

Նախորդ օր անգործները ցոյց մը կատարեցին Մարսիլիոյ մէջ։ Մօտ հինգ հարիւր հոգիէ բաղկացած թափօր մը գնաց Քաղաքապետարան, ուր իրենց պատուիրակները տեղեկութիւններ ուզեցին այն աշխատանքներուն մասին, որոնք պիտի կատարուին Քաղաքապետական Խորհուրդի որոշումով։ Քաղաքապետարանէն երբ կը հեռանային, անգործները կը պոռային «հաց կամ աշխատանք»։

Հակափաշիստները կը գործեն

Նիւ Եորքէն տրուած հեռագիր մը համաձայն, ամերիկեան նաւային ընկերութիւն մը իր նաւերէն մէկուն նաւապետին հեռագրած է որ իր վարած նաւով փոխադրուող թղթատարական ծրարներուն ուշադրութիւն ընէ, թէ անոնց մէկ քանին կը պարունակեն ռումբեր։

Ծրարները ուղղուած են Մուսոլինիի եւ Իտալիոյ Թագաւորին։ Շոգենաւը, որ դեկտ. 28ին մեկնած է Նիւ Եորքէն, Մարսէյլ պիտի հասնի շաբաթ օր, իսկ Նափոլի՝ երկուշաբթի օր։

ԴՐԱՄԱՏՆԵՐ ԵՒ ՍԱԿԱՐԱՆՆԵՐ

ԽՄԲ.— «Տարագիր» ծածկանունին տակ «Յառաջ»ը կ'ունենայ նոր աշխատակից մը, վաստակաւոր գրիչ մը, որ արդէն ծանօթ է «Հայրենիք» եւ «Ցուսաբեր»ի ընթերցողներուն, իր յուշերով եւ վէպով մը:

Ներկայ համաշխարհային տնտեսական տագնապը այնպիսի երերուն վիճակ ստեղծեց քաղաքակիրթ երկիրների մէջ, որ ներկայումս մտաւորականութիւնը մեծապէս մտահոգուած է գտնելու այդ տագնապը առաջ բերող պատճառները: Այս ուղղութեամբ արդէն ահագին գրականութիւն է ստեղծուել: Նոյնիսկ հայկական մամուլը նշանաւոր տեղ է տուել իր սիւնակներում այդ հարցի պարզաբանութեան: Սակայն մեր մամուլի մէջ բաւականաչափ ուշադրութեան չեն առնուած դրամատների եւ սակարանների կատարած դերերը, այն ինչ այդ հիմնարկութիւնները հսկայ դեր են խաղում ժողովրդական տնտեսութեան մէջ եւ արժէ զբաղել գոնէ համառօտ կերպով:

Յայտնի է, որ բոլոր պետութիւնները ունին իրենց պետական դրամատները, որոնք ի պաշտօնէ վարելու են պետութեան ելմտական քաղաքականութիւնը, իսկ ելմտական (ֆինանսական) քաղաքականութիւնը պետութեան ներքին եւ արտաքին կեանքի յարաբերութիւնների մէջ կարեւորագոյն ազդակներից մէկն է, որովհետեւ նրանով է ղեկավարւում եւ ընթանում երկրի համայն տնտեսական կեանքը:

Կառավարութիւնները իրենց պետական դրամատների միջոցով աշխատում են այնպիսի ուղղութիւն տալ ելմտական գործառնութիւններին, որ ժողովրդական տնտեսութիւնը առողջ ու կանոնաւոր ընթացքի մէջ լինի եւ աստիճանաբար զարգանայ:

Կառավարութիւնները պետական դրամատների միջոցով է, որ հսկում եւ ուղղութիւն են տալիս արդիւնաբերութեան ելմտական գործողութիւններին:

Մասնաւոր դրամատները գտնւում են պետական դրամատան հսկողութեան տակ եւ իրենց գործողութիւնները պարտաւոր են ներդաշնակել պետութեան տնտեսական քաղաքականութեան եւ տեսակէտներին:

Պէտք է նկատել, որ այս իրական դրութիւնը անկատար կերպով է պահպանւում, թէ այն պատճառով, որ պետութեան դրամատները իրենց վերահսկիչի պարտականութիւնները բաւականաչափ խստութեամբ չեն կատարում եւ թէ մասնաւոր դրամատների բազմաթիւ բարդ գործողութիւնները հնարաւորութիւններ են տալիս խուսափելու այդ հսկողութիւնից:

Դրամատների մէջ կեդրոնացած են լինում թէ պետական եւ ժողովրդական դրամական կարողութիւնները: Նրանք ուրեմն լիակատար հնարաւորութիւններ ունին վարելու որոշ ելմտական քաղաքականութիւն՝ իրենց պետական սահմանների մէջ:

Օրինակ՝ Ամերիկեան Դաշնակցային Պահեստի դրամատները 1921 թուականից մինչեւ 1929 թիւը այնպիսի ելմտական քաղաքականութեան էին հետեւում, որ արդիւնաբերութիւնը միջոցներ ունենայ արհեստագիտական կատարելագործութիւններ կիրառելու: Նրանք ամերիկեան շուկային տուին դրամական եւ վարկային հեշտ եւ աժան հնարաւորութիւններ: Երբ դրամատները մեծ գումարներ են հանում հրապարակ, ապրանքների արժէքները բարձրանում են, արդիւնաբերութիւնը շահաւէտ է դառնում եւ հնարաւորութիւն է ստանում ծախսել արհեստագիտական (թէքնիք) կատարելագործումների վրայ:

Հրապարակի վրայ դրամի քանակը աւելցնելու միջոցներ շատ կան: Դրա համար դրամատունը հեշտութեամբ եւ փոքր տոկոսներով (հարիւրին 2 3) սկսում է զեղչել մասնաւոր մուրհակներ, դժուարութեամբ է ընդունում դրամ մասնաւոր մարդկանց ընթացիկ հաշիւներով, վճարելով նրանց համար շատ չնչին տոկոսներ (հարիւրին 1ուկէս 2): Այդպիսի տոկոսներով դրամ տալ դրամատանը՝ մարդկանց համար ձեռնտու չէ: Եւ կամ դրամատները սկսում են բարձր արժէքներով ժողովրդից յետ գնել պետական արժեթուղթերը: Այս միջոցներով դրամատները կարճ ժամանակամիջոցում հսկայական գումարներ են թափում հրապարակ:

Հասկնալի է. որ երբ դրամի քանակը շատանում է հրապարակի վրայ, նրա արժէքը ընկնում է, իսկ միւս ապրանքների եւ նիւթերի արժէքները բարձրանում են:

Այս քաղաքականութիւնը մեծապէս նպաստում է արդիւնաբերութեան զարգանալուն, որի ազդեցութեան տակ պակասում են արդիւնաբերութեան ծախքերը եւ բարձրանում է աշխատանքի արդիւնաւէտութիւնը: Այս դրութիւնը շահաւէտ է բոլորի համար՝— սպառողը կ'ունենայ աժան գիներ, բանուորները՝— բարձր աշխատավարձ եւ արդիւնաբերողը՝ մեծ շահ:

Սակայն նոր դրամագլուխների մուտքը արդիւնաբերութիւնների մէջ շահաւէտութեան տեսակէտից ունի իր սահմանը: Որոշ օրէնքով՝ երբ աւելի դրամագլուխ է ծախսւում, քան պէտք է, այդ դրամագլուխը այլեւս սպասուած շահը չի կարող տալ: Ճիշդ այդ օրէնքի գործութեամբ, ամերիկեան արդիւնաբերութիւնը անշահաբեր դարձաւ, երբ իրերի բերմամբ 1921—1929 թուականների ընթացքում նրա մէջ մտցուած արհեստագիտական կատարելագործութիւնների համար դրամագլուխը յիշեալ քաղաքատնտեսական օրէնքի որոշուած սահմանից անցաւ: Ուրեմն՝ դրամատների ելմտական քաղաքականութիւնը, որ սկզբում շատ խելացի յղացումով առաջ եկաւ, վերջը թուլացրեց իր ղեկավար դերը եւ կորցրեց իր տիրապետելու ընդունակութիւնը հրապարակի սեղանաւորական եւ վարկային տարերային վերիվայրումների վրայ:

Դեռ 1927 թուականին Ամերիկայում կացութիւնը ահաւոր էր դարձել: Դրամատները մօտ մէկ միլիառ տոլար սովորականից աւելի դրամ էին տրամադրել հրապարակին, եւ դրանով իսկ կորցրել էին կացութեան տէր լինելու իրենց ուժը: Այժմ ժողովուրդն էր, որ պէտք է կարգադրեր ելմտական հարցը, որովհետեւ դրամը ժողովրդի ձեռին էր գտնւում:

Հոգեբանօրէն հասկանալի է, որ տնտեսական այդպիսի ալեկոծ կացութեան ժամանակ, ժողովուրդը դիմում է միշտ ծայրայեղ գործողութիւնների: Ի՞նչ կարող է անել մի մարդ, որ ձեռին ունի աւելորդ դրամ եւ նախաձեռնութիւն չունի մի նոր շահաւէտ գործ ստեղծելու կամ նրա դրամը բաւարար չէ առանձին գործ ստեղծելու համար: Որպէսզի այդ դրամը գոնէ տոկոսով շահ բերէ, նրան պէտք է տեղաւորել կա՛մ դրամատների մէջ կամ որեւէ պատրաստի արդիւնաբերական ձեռնարկի մէջ: Դրամատները, համաձայն որդեգրած ելմտական քաղաքականութեան, չնչին տոկոս են տալիս (հարիւրին 2—2ուկէս), այն ինչ ամէնէն աննշան արդիւնաբերական ձեռնարկը հարիւրին 8—10 շահաբաժին է տալիս, իսկ կան այնպիսինները, որ տալիս են եւ հարիւրին 20—30: Հարկաւ ժողովուրդը մեծ պատրաստակամութեամբ սկսում է գնել զանազան արդիւնաբերական ձեռնարկների բաժնեթուղթերը (ակցիաները), յոյս դնելով մեծ շահաբաժինների վրայ, կամ աւելի ճիշդը՝ այդ բաժնեթուղթերի արժէքների բարձրացման վրայ:

Եւ Ամերիկայում (ինչպէս եւ Եւրոպայում) 1927 թւին սկսուեց մի խելագար, չտեսնուած խաղ՝ արդիւնաբերական բաժնեթուղթերի շուրջը:

Սակարանների գործը սոսկալի համեմատութիւնների հասաւ:

Սակարանները օրէնքով թոյլատրուած այն հիմնարկութիւններն են, ուր արդիւնաբերողները եւ առեւտրականները հանդիպում են միմեանց եւ առուծախ անում մեծաքանակ ապրանքների: Սակարանների այդ իրաւական դրութիւնը մինչեւ օրս էլ պահպանւում է, բայց սակարանների այս նախագծած հիմնական գործողութիւնների վրայ այժմ աւելացել է զանազան արդիւնաբերական ձեռնարկների բաժնեթուղթերի առուծախը, որ իր դրամական քանակի եւ գործողութեանց շատութեան պատճառով ի սպառ նսեմացրել է իր հիմնական գործառնութիւններին:

Այժմ մի տեսակ ժամանակավրէպ (անախրոնիզմ) է, որ մարդիկ յաճախ են սակարանը մեծ քանակով երկաթ, կապար, անագ, պղինձ կամ ցորեն գնելու համար: Այժմ սակարաններում համարեա բացառապէս ծախում եւ գնում են այդ ապրանքները արդիւնաբերող բաժնետիրական ընկերութիւնների բաժնեթուղթերը:

Եւ այդ բաժնեթղթերի առուծախը ոչ միայն գումարների տեսակէտից հասնում է ահռելի թւերի, այլեւ կրում է սոսկալի խաղամոլութեան բնոյթ: Մի քանի վայրկեանի մէջ, միլիոնաւոր ստերլինի կամ դոլարների բաժնեթուղթեր անցնում են ձեռքից ձեռք եւ անշուշտ կամ վաճառողը կամ գնողը պէտք է վաստակ կամ կորուստ ունենայ այդ գործողութիւններից: Որովհետեւ բաժնեթուղթերի արժէքները անընդհատ ենթակայ են եւեւէջների, այդ պատճառով սակարանի գործողութիւնները կրում են բացարձակ խաղամոլութեան բնոյթ: Կասկածից դուրս է, որ սակարանների էութիւնը այդ բազդախաղի մէջն է:

Սակայն հետաքրքիր է, թէ ինչու լուրջ, հաստատուն արդիւնաբերական որեւէ ձեռնարկի բաժնեթուղթը պէտք է առանց որեւէ անհրաժեշտ պատճառի ժամէ-ժամ ենթակայ լինի եւեւէջների եւ ունենայ տարբեր արժէքներ:

Այդ մասին կը խօսինք յաջորդով:

ՏԱՐԱԳԻՐ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ԻՍԼԱՄ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Երուսաղէմի մէջ գումարուած իսլամական համագումարը բաւական աղմուկ հանեց իր ատենին: Ու թէեւ մեծ արդիւնքի մը չյանգեցաւ, բայց, իբր շարժում կրնայ ունենալ անակնկալ հետեւանքներ: Իր կարեւորութեանը համար, ստորեւ կ'ամփոփենք թղթակցութիւնը «Էքօ տը փառի»ի Երուսաղէմի թղթակցին, Ռ. Վանլանտի, որ մասնագէտ մըն է իսլամական եւ արեւելեան գործերու:

— Այն օրէն ի վեր որ Դաշնակիցները իր երկար գերութենէն ազատեցին պաշտամունքներու, աղօթքի եւ մարդկային ամէնէն մեծ երազներու քաղաքը (Երուսաղէմ), մտած է արդիական զգուշութիւններու շաւիղին մէջ: Սիոն եւ իր հոյակապ միջնատակները կը զարհուրին բոլոր հորիզոններէն ծագած յանկարծական նուաճումներէն: Անդոհանքի խռովքին մէջ՝ պատերազմի աղմուկներուն կը յաջորդեն անլուծելի շփոթութիւններ: Խաղաղութեան տքնաջան յարդարումները, նոյն հաստատումը հրէական ազգային օճախին որուն մէջ մահմետականներ եւ քրիստոնեաներ կը տեսնեն գրգռիչ հարստահարում մը, անգլիական քաղաքականութեան վարանումները եւ նժարի խաղերը յանգեցան արիւնահեղ մբոստացումներու, որոնք վերջը նշանակեցին դարաւոր հանդստութիւններու: Երկու գրգռուած ցեղերու միջեւ, նոր անհամաձայնութեան սպառնալիքը՝ միշտ կը սաւառնի փոթորկալի մթնոլորտի մը մէջ: Անգլիականի յանկարծական անկումը, Արեւելքի այս երկրին մէջ ուր դրամը կը տիրապետէ բոլոր մտահոգութիւններուն, աւելի պիտի թթուեցնէ հին ոխերը:

×

Եթէ հաւատանք կազմակերպիչներուն, այս համագումարը պէտք է Երուսաղէմի մէջ հաւաքեր ամբողջ իսլամներուն կողմէ նշանակուած հարիւրաւոր եւ հարիւրաւոր պատգամաւորներ: Հազարաւոր հրաւէրներ ուղղուեցան: Վեհապետներու կը սպասէին, ազգայնական ղեկավարներու, բազմաթիւ միութեանց ներկայացուցիչներու, որոնք, Ժընեւի, Պերլինի, Թունուզի, Դամասկոսի Գահիրէի, Տէլհիի կամ Պաթավիայի մէջ իրենց ճիգերը կը միացնեն «ճնշուած եղբայրներու» ազատագրութեան համար:

Իր ներկայացուցչութեամբ լայնածաւալ, նոյնը պէտք է ըլլար նաեւ իր աշխատանքներու յայտագիրը: Օրակարգին գլուխը, — Խալիֆայութեան վերահաստատումը: Իսլամական աշխարհը չունի հոգեւոր պետ: Որո՞ւ պիտի իյնայ այդ հոգն ու պատիւը...: Ուրիշ հարցեր՝ որոնք պիտի ենթարկուէին, պատգամաւորներուն, իսլամ ժողովուրդներու միջեւ, համերաշխական կապի հաստատում, իսլամական աշխարհի յարաբերութիւնները Եւրոպայի հետ, Տրիպոլսոյ մէջ իտալական խժդժութիւնները, Մարոքի եւ Սուրիոյ մէջ ֆրանսական կառավարութեան իշխանազանցութիւնները, սիոնականութիւնն ու անգլիական վարչութիւնը Պաղեստինի մէջ, արաբական պետութեանց դաշնակցութիւնը, Սրբատեղիներու պաշտպանութիւնը եւ մասնաւորաբար Լացի Պատինը զոր խլած են Հրեաները, Ազգերու Դաշնակցութեան որոշումովը նպաստաւորուած՝ կ'ըսեն իրենք, — հաստատում իսլամական համալսարանի մը Երուսաղէմի մէջ, հակակշիռ Հիճազի երկաթուղիին վրայ, որ կ'օգտագործուի Մէքքէի ուխտաւորներուն համար, տարածում արաբերէն լեզուի եւ իսլամական մշակոյթի, եւայլն:

×

Շուտով սակայն շէնքին մէջ ճեղքեր բացուեցան: Պաղեստինի մեծ միւֆթին, համագումարին կազմակերպիչը Հնդիկ պետին Շէվքէթ Ալիի հետ, ընդդիմադիր ուժեղ հոսանքի մը կողմէ կը մեղադրուէր թէ կը հետապնդէ անձնական նպատակներ եւ թէ ամէն ինչ իր ուզած կերպով կարգադրած է, առանց խորհրդակցելու իր պաշտօնակիցներուն հետ: Նենգաւոր զրոյցներ զրպարտութիւններ սկսան շրջիլ քաղաքին եւ մզկիթներուն մէջ: Բարեբախտաբար, Շէվքէթ Ալի կը վերադառնար Կլոր Սեղանի Խորհրդաժողովէն՝ Հռոմի ճամբով, ուր ընդունուեր էր Պապին կողմէ: Եւ ամէն ջանք կը թափէր վերահաստատելու վտանգուած միութիւնը:

Նոր դժուարութիւններ ալ ծագեցան: Նախ, քեմալական եւ աշխարհական Թուրքիան բուռն պայքար կը մղէր համագումարին դէմ: Միակ մտածումը թէ հոն պիտի քննուէր խալիֆայութեան վերահաստատման հաւանականութիւնը, անհանդուրժելի էր Էնգիւրիի ղեկավարներուն համար:

Միւս կողմէ, եգիպտական կառավարութիւնն ալ յօնք կը պոստէր: Այս կրօնա-քաղաքական ժողովները արժանաւոր բան մը չէին ըսեր իրեն: Պէտք եղաւ պաշտօնապէս վստահեցնել զայն թէ համագումարին մէջ՝ եգիպտական գործերը չպիտի քննուէին: Ասկից դատ, համագումարը պիտի զգուշանար որեւէ ակնարկութենէ, խալիֆայութեան եւ Էլ-Հազարի համալսարանին մասին: Եւ վերջապէս, Պաղեստինի անգլիական մարզպանը կը պահանջէր Մեծ-Միւֆթիէն որ արտաքին թէ ներքին քաղաքական հարցերը վերցուին օրակարգէն եւ առ ի նկատառում, կ'աւելցնէր թէ այս համագումարը այլազան վրդովումներ կը պատճառէր Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ մէջ:

Իր օրակարգին մէջ այս տեսակ կրճատումներ կրելէ յետոյ, կը կրճատուէր նաեւ իր մասնակիցներու թիւով: Բացի մանրանկարային Եմէնէն, իսլամական պետութիւնները իմաց կուտային թէ պաշտօնական պատուիրակ չպիտի ղրկեն: Եւ արդէն, Ժընեւի Պաղեստինօսուրիական կոմիտէին անդամներուն կը մերժուէր անցագիր տալ: Եւ դժուարաւ կրցան հարիւրի չափ պատգամաւորներ հաւաքել, անոնց ալ շատերը եկած էին Պաղեստինէն կամ դրացի երկիրներէն: Եւ վերջապէս, Շէվքէթ Ալի կը ձախողէր հաշտեցման իր փորձերուն մէջ:

Այսուհանդերձ, անհրաժեշտ եւ բաւարար տարրեր հաւաքուէր էին, պատգամաւորները պիտի կրնային սկսիլ իրենց խորհրդակցութեանց, Եգիպտոսի կողմէ պարտադրուած սահմաններուն մէջ եւ համաձայն բրիտանական մարզպանին խիստ ցուցմունքներուն:

×

Ինչպէս կը տեսնուի, մթնոլորտը պայծառ չէր:

Միւս կողմէ խոր մրցակցութիւն մը կը հաստատուի միւֆթիին եւ Շէվքէթ Ալիի միջեւ, երկուքն ալ կը փափաքին առաջնակարգ դեր կատարել: Բազմաթիւ պատգամաւորներ կը սպառնան մեկնիլ: Այսու հանդերձ, յանձնախումբերը կազմուած են: Օրը օրին կ'ուսումնասիրուին տրուած հարցերը, որոնք ի վերջոյ, կը սահմանափակուին պաշտօնապէս հետեւեալներով — Սրբավայրերու պաշտպանութիւն, Երուսաղէմի մէջ, հաստատում իսլամական համալսարանի, հակակշիռ Հիճազի երկաթուղիին վրայ, տարածում արաբերէն լեզուի եւ իսլամական մշակոյթի, պայքար անաստուածութեան դէմ, Բայց ինչ որ չեն խօսիր համագումարին մէջ, եւ որուն մասին կը մտածեն, սիոնականութեան դէմ պայքարն է: Բացի այս հակասեմական զգացումէն, անկասկած դրական ոչինչ պիտի դուրս գայ այս համագումարէն, թերեւս սակայնսըլիկա, — փորձ մը համաշխարհային իսլամական միութեան, ուժ ունենալու եւ գլուխ բռնելու համար ընդդէմ Արեւմուտքի: Մէկ քանիները կը հակին դէպի հաշտութիւն եւ համաձայնութիւն:

Հետեւողներ պիտի ունենա՞ն: Շէվքէթ Ալի իր միջնորդութիւնը կ'առաջարկէ խաղաղեցնելու համար Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի հետ իսլամութեան յարաբերութիւնները: Յառաջիկայ համագումարը պիտի գումարուի Գահիրէ, թերեւս մեզ պիտի բերէ քիչ մը լոյս՝ հնդիկ ղեկավարին կատարած դիմումներուն արդիւնքին վրայ:

Գալով մեզի, ծանուցուած դժուարութեանց ժամանակաշրջանին համար, մենք մեզ միայն վստահինք: Հարցը դառնայ Սուրիոյ, Հիւսիսային Ափրիկէի թէ մեր իսլամական ուրիշ հաստատութեանց վրայ, ամուր եւ բարեկարգիչ քաղաքականութեամբ մը, արթուն եւ անաչառ վարչութեամբ մըն է որ պիտի կրնանք ապահովել բնակչութեանց համակրանքը:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ

ԲՈՂՈՔԻ ՄԻԹԻՆԿԸ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՆՇԱՆԱԿԵԼԻ ԵՐԵՒՈՅԹ ՄԸ

5 ՅՈՒՆՈՒԱՐ.— Ռուայեալ Րիօ սինէմայի մէջ, կիրակի յուն. 3ին. լեցուած էր ժողովուրդը, ամէն դասակարգի եւ տարբերէ, լսելու Ճանիկեանի ողբերգութեան լիակատար զեկոյցն ու օրուան բանախօսները: Նախապէս դիմումներ եղած էին ֆրանսական մամուլի ներկայացուցիչներուն եւ յատկապէս հրաւիրուած էր ընկերվարական Մարիուս Մաս Մարսէյլի շրջանային խորհուրդի փոխ նախագահը, հաւաքոյթին նախագահելու համար:

Ներկայ էին բոլոր կազմակերպութիւններն ալ, կարգապահ եւ խաղաղ: Որեւէ աղմուկ եւ պղտորելու ձեւեր չերեւցան, ինչպէս կ'ենթադրէին ոմանք: Բոլորն ալ նոյն հետաքրքրութիւնն ու հեւքը ունէին:

Պ. Սէրէնկիւլեան ներկայացնելով նախագահը՝ գրաւոր ֆրանսերէն ճառ մը կարդաց: ուր համառօտած էր մեր մօտիկ անցեալը, պատերազմն ու աւերները, մեր երկրի ներկայ դրամավիճակը, գաղութներու կացութիւնը ցիրուցան: Առանձին կանգ առած էր ֆրանսացի խոշոր դէմքերու՝ Փիէր Քիյեարի, Փրէսանսէի, Ա. Ֆրանսի, Քլէմանսոյի, եւ ուրիշներու որոնք փորձած են պաշտպանել հայկական դատն ու միշտ զօրավիգ եղած էին մեր ազգային պահանջներուն, որոնք թրքական բարբարոսութիւնը ներկայացուցած են Եւրոպայի, ամէն առթիւ, պաշտօնական եւ անպաշտօն շրջանակներու մէջ:

Ետոյ անդրադարձաւ մեր ներկայ իրաւական կացութեան եւ պարզեց թրքական զարմանազան խաղերն եւ սադրանքները, Սուրիոյ սահմաններու, ծաքսանեղներու եւ կարգ մը յարակից հարցերու հանդէպ անոնց բռնած դիրքն ու վտանգաւոր եւ շինծու յայտարարութիւնները մամուլի միջոցով: Նկարագրեց Հրանդ Ճանիկեանի վրայ գործադրուած ոճիրին զանազան փուլերը, ինչպէս մամուլը կ'արձարծէ օրը օրին, երեւան բերելով նորանոր ծանօթութիւններ:

Եւ յիշեց իր վերջաբանով, որ այս հաւաքոյթը յանուն միջազգային օրէնքներու, յանուն մարդկութեան եւ իրաւունքներու պաշտպանութեան, կը բողոքէ նոր ձեւի այս բարբարոսութեան դէմ եւ կը պահանջէ որ երեւան հանուի բուն իրողութիւնը:

Պ. Մարիուս Մաս, քանի մը խօսքերով ծանրացաւ անիրաւուած փոքր ազգերու վրայ, որոնք իրաւունքներու պաշտպանն են իր կուսակցութիւնն ու Ֆրանսայի հանրային միտքը: Շեշտեց թէ իրենք միշտ լաւ վերաբերմունք ունեցած են աշխատասէր. շինարար եւ խաղաղ հայ տառապած ժողովուրդին հանդէպ: Եւ իր ձայնը միացնելով բողոքին, Քաղաքապետութեան կողմէ հրապարակաւ շնորհակալութիւն յայտնեց Արեւմտեան Եւրոպայի Կարմիր Խաչի ինը հազար ֆր.ի նուէրին համար:

Հետզհետէ բեմ հրաւիրեց խօսելու Ա. Ծակոբեան, Ա. Ճէվիզ (Հնչակեան), Մարութեան (Դաշնակցական): Ռամկ վարներէն մարդ չխօսեցաւ: Երեւ խորտչին հրապարակաւ իրենց խօսքը սելու, թէեւ կը մասնակցէին ժողով րուն եւ համաձայն էին ընդհանուր ոգւոյ արտայայտութեան ձեւերուն:

Ռամկավար փեսուր մը գրած էր այս միթինկին կազմակերպութիւնը սակցական բնոյթ ունի, եւ Դաշնակ կանները կ'ուզեն համազգային ցոյցը բանել:

Կոտորշաւոր սուտ մըն է այս: Փ Մասնակցող Միութիւնները, Ցանձ խումբին անդամները, բանախօսները սինէմայի մէջ հաւաքուած ամէն գ եւ հաւաքածի բազմութիւնը:

Լաւ կ'ըլլար որ, աղբարիկս, քիչ մը զանազանել էականն ու ան րեւոյթը շատ մը հարցերու մէջ, տեսնել եւ աշխատէր ճիշդը տեղ դրել Փարիզ նստած իր խմբագրին: Ինք պիտի օգտուէր, թէ կարդացող պիտի հաւատային, փոխանակ ծիծ ղելու:

Եղածը ժողովրդային [illegible] էր, որուն նմանը Մարսէյլ չէ տես Արձագանգած էին բոլոր ֆրանսակ թերթերը: Ֆրանսացի լուսանկարիչ մը դրան մուտքին վրայ եւ թէ սրահին մէջ լուսանկարեց հասարակութիւնը:

Պ. Մարիուս Մաս կուտայ ֆրան րէն բանաձեւ մը որ ահաւասիկ:—

«Մենք, Մարսիլիոյ Հայերս, ւաքուած թափի վէրի սինէմայի րահը, 1932 յունուար 3 կիրակի ռաւօտ ժամը 9.30ին, հովանաւո թեամբ M. Marius Masssei (Vi Presidett du Conseil d'Arroudissement), ուժգնօրէն կ բողոքենք այն ելբերելի ոճիրին դէ մար, որ 1931 հոկտ. 3ին, Պոլսոյ ջու րերուն վրայ «Ռումանիա» շոգենաւ մէջ, Թուրք ոստիկանութեան կողմ այնքան վայրագօրէն ի գործ դրու ցաւ մեր անմեղ ազգակից Հ. Ճանի եանի (կ. Վիտինեան) վրայ, եւ բոլոր ուժով կը պահանջենք ան անպարտ արեան հատուցումը, նաեւ՝ Թախանձագին կը խնդրե յուզել աշխարհի հանրային կարծիք վերջ դնել տալ կարենալու համա այն սիստեմատիկ հալածանքին խաչակրութեան, զոր այնքան ան դոք կերպով գործ կը դնէ Թուրք կառավարութիւնը ընդդէմ հայ ժո ղովուրդին»:

— Ֆրանսական մամուլի կողմէ ներ կայ էին *Le Petit Provençal*ի կողմէ Mr. *Chamoin, Le Petii Marseillais*ի կողմէ *Mr, Lutrano, Le Soleil*ի կողմէ M *Laugier*, որոնք երեկոյեան եւ առաւօ եան թերթերուն մէջ լայն տեղեկութիւն հրատարակեցին:

Կ'արժէ կանգ առնել ֆրանսակ արտայայտութեան եղանակներուն խորքին վրայ, ուրիշ առթիւ:

Կա՛րճ, սակայն կուռ եւ տպաւոր էր:

Պ. Մ.

Խուլ-համր մը Տոքթոր գրականութեան

Անցեալ օր Սորպոնի մէջ գր կանութեան տոքթորայի քննու թիւնն անցուց ֆրանսացի օրիոր մը, Սիւզան Լավօ, որ ի ծնէ խուլ համր է:

Հայրն ու մայրը ուսուցիչներ են ֆրանսական լիսէներու մէջ: Եւ աղ ջիկը փոքր հասակէն խուլ համր րու վարժարանը կը դրուի:

Աղջիկը այնտեղ ցոյց կուտայ իր ուշիմութիւնը, շրթներու դաս հետզհետէ կ'ընտելանայ ձայնաւոր ներու եւ բաղաձայններու արտաբեր ման, կը սկսի քիչ թէ շատ խօսի եւ այսպէս դպրոցէ դպրոց՝ այսօ կ'աւարտէ գրականութեան համա սարանը:

Խորհրդային Ռուսիոյ նոր գործավարները

Լիւպլինօֆ արտաքին առեւտ րի գործավարութեան օգնական է եւ Իերմանիոյ մէջ՝ խորհրդ. առեւտրական ներկայացուցիչ:

Նախորդ օր հաղորդեր էինք թէ նոր գործավարութիւններ հաստատ ուած են Ռուսիոյ մէջ: Թեթեւ ճար տարարուեստի գործավար նշանակ ւած է Լիւպեմոֆ, իսկ անտա ռային ճարտարարուեստի գործավա Լոպոֆ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՑԻ ՏԱԳՆԱՊ

Մեր ընթերցողներուն ծանօթ է թէ Հայաստանի մէջ հացը կը տրուի քարտօնագիրով (վէսիքա): Այդքան անհայողութեամբ բաշխուած հացը սակայն յաճախ չուտուիր, եւ «Խորհ. Հայաստան»ն է, որ երբեմն կը գժգոհի:

Այսուհանդերձ այդ հացը եւս փնտռողները շատ են: Հացը քիչ կուգայ, չի բաւեր ժողովուրդին եւ ինչպէս «Խորհ. Հայաստան» կը գրէ (21 դեկտ.), զանազան կեղծարարներ հացի իրենց տետրակներուն մէջ գրիչ խաղցնելով կ'աշխատին երկու անգամ ստանալ հանապազօրեայ հացը:

Հաց ստանալու համար պէտք է այսօր բանալ փուռերուն առջեւ, եւ արգիլուած է տետրակներուն մէջ նշուած չափէն աւելի հաց ստանալ: Եւ սակայն «Խորհ. Հայաստան» կը գրէ թէ «վերջին ժամանակներս հացի գրքոյկների շուրջը կատարուող կեղծարարութիւնները ստացել են սովորական բնոյթ: Մի շարք քաղաքացիներ իրենց հացի գրքոյկների մէջ գործակատարների կողմից արած նշումները հաց ստանալու մասին քերում մաքրում են ու նորից երկրորդ անգամ հաց ստանում: …կատւում են գործակատարներ, որոնք իրենց գիտցած քաղաքացիներին ապօրինի կերպով նորմայից աւելի կամ այլ փուռերից արդէն հաց ստացածներին նորից հաց են տալիս»:

Վերջին պահուն կը միջամտէ …րեւանի դատախազութիւնը եւ երեւան կը հանէ քանի մը կեղծարարներ, Գ. Մովսիսեան, Ա. Բունաթեան, Ն. Ալլահվէրդեան, որոնք …դատապարտուեցան 3-6 ամիս տաժանակիր աշխատանքի:

ՏԱԳՆԱՊԸ ԼՈՒԾԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Երեւանի քաղաքային խորհուրդը «Խորհ. Հայաստան»ի մէջ (20 դեկտ.) կը հրատարակէ իր մէկ որոշումը, լուծելու համար հացի բաշխման դժուարութիւնները եւ արգիլելու համար կարգ մը կեղծարարութիւններ:

Ներկայ տարուան սկիզբը Երեւանի բնակիչներուն պիտի տրուին …ր ձեւի տետրակներ, որոնք կը …ժնուին 4 դասակարգերու, 1.— …նուորներուն՝ մուգ կարմիր տետրակ, աշխատաւորներուն՝ սպիտակ, …նչեւ 14 տարեկան պատանիներուն՝ …նիշակագոյն, հարուածային բանւորներուն՝ կանաչ, արհեստաւորներու տետրակին վրայ պիտի նշանակուի «արհեստաւոր» բառը:

Կաղանդին օրը Երեւանի բնակիչներուն յայտարարուած էր դուրս …լել տունէն, որպէսզի կատարուին անհրաժեշտ արձանագրութիւնները, հացի տետրակ ստանալու համար: Բոլորէն կը պահանջուէր զանազան փաստաթուղթեր: Անոնք որ չեն կրցած ցոյց տալ պահանջուած թուղթերը եւ վերջապէս …ոնք որ 14 տարեկանէ վար ըլլալով ծննդեան վկայական չունէին, …պիտի կարենան հացի տետրակ …անալ, ոչ ալ հաց:

Այս արձանագրութիւնները կատարելու համար զօրաշարժի են…արկուած էին 6 հարիւր հոգի, …նք կը գտնուէին Երեւանի քաղաքային խորհուրդի անդամ Գ. Եղիազարեանի ղեկավարութեան տակ:

Ուրեմն տեսակ մը մարդահամար է, որ կատարուեցաւ, որովհետեւ ամէն միջոց ձեռք առնուած էր արձանագրութիւններուն ճշդութեան համար: Նոյնիսկ Երեւանի անանուն …ղոցներն իսկ նոր անուանակոչում ստացան, առանց թիւի տուներն ալ՝ թիւեր:

ԾԱՂ

…կարճատես եւ կարճահասակ …րդ մը կ'անցնէր փողոցէն, երբ …թին եզերքը բարձր ձողի մը վրայ …կցուած թուղթ մը տեսաւ: Ուզեց …պայման կարդալ: Շուլլուեցաւ ձո…ւ վրայ եւ վեր բարձրացաւ: կար…ց. — Ուշադրութի՛ւն, ձողին ներ…թաց է դեռ:

×

…րիկը.— Եթէ գոհ չես՝ մօրդ քովը …ա՛:

…կնիկը.— Ցիմա՛ր, մօրդ ա՞ր որ …րս մեռած է:

…րիկը.— Աւելի լաւ ուրեմն:

Կարդացէք եւ Տարածեցէք

ՅԱՌԱՋը

ՄԻԱՑԵԱԼ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՔԱՐՏԷՍԸ ԵՒ ՈՒՐԻՇ ՀԷՔԵԱԹՆԵՐ

«Նէնի կիւն» շարունակելով իր «յայտնութիւնները» Դաշնակցութեան եւ Հոյբունի գործունէութեան մասին, կը գրէ (26 եւ 27 դեկտ.).—

Պահ մը կանգ առնենք «Հոյպունի» անունին վրայ: Նկատելով որ …քրտերէնի մէջ «անկախութեան» իմաստը տուող բառ գոյութիւն չունի, …Դաշնակցութիւնը յարմար դատած է «ինքնութիւն» իմաստ ունեցող «Հոյպուն»ը անունը ընտրել: Արդէն քրտերէն լեզուի 8500 բառերէն 3 հազարը հարազատ թուրքերէն, 3 հազարը թրքացուած արաբերէն եւ պարսկերէն եւ մնացեալն ալ՝ զէնդ, վրացի, չէրքէզ, հին փէհլէվի եւ հայերէն բառեր են:

Օտար գործակալներ յանուն «Քրտական Դատ»ի իրենց վարձած …քանի մը հայրենադաւ թափառականները եւ Դաշնակները միացուցած ատեն, երկու կողմի զգացումները շոյած են նաեւ անունի ընտրութեան մէջ: «Հոյպուն» բառը ընտրուած միջոցին, խորհուած է նաեւ «Հայ Բոյն»ը, որ հայկական բոյնի իմաստն ունի եւ հինէն ի վեր կը գործածուէր հայ կուսակցականներու կողմէ: Արդարեւ, այս ընկերութեան հանգամանքը եւ գործունէութիւնը «Հայն Բոյն»ի մը համար աշխատող դաւադիրներու խումբ մը կը ներկայացնէ: Ինչպէս որ, անունին մէջ ալ, քրտական անկախութեան դիմակին տակ, հայկական բոյնի գաղափարը գոյութիւն ունի:

Անցեալները, Աղեքսանդրիոյ մէջ ժողով մը գումարած են Դաշնակ կուսակցութեան պետերը, եւ խորհրդակցած են զանազան խնդիրներու շուրջ: Գումարումը տեղի ունեցած է զուտ հայկական միջավայրի մէջ, բոլորովին գաղտնի՝ քրտական նպատակներ հետապնդողներէ: Ժողովը գումարուած է Շաւրի Նէպի Տանիալի մօտ գտնուող Պօղոս Ներսէսեանի տունին մէջ: Այս ժողովին մէջ բուռն վիճաբանութեան դուռ բացած է այն առաջարկը թէ պէ՞տք է շփումը պահել այն անձերուն հետ, որոնք կրնան աշխատիլ Դաշնակներու կողքին՝ Թուրքիոյ դէմ: Յիշեալ անձերու մէջ կը գտնուին նաեւ անունը՝ փախստական Ապտիւլ Գատիր Բէյ…: Ժողովին ետքը քարտէս մըն ալ մէջտեղ դրուած է եւ աչքէ անցուած է երեւակայական Միացեալ Հայաստանը: Բանի խօսուած է քարտէսին մասին, ժողովականները այնքան խանդավառուած են, եւ գրիչը ձեռքը առնողը նորանոր հողամասեր աւելցուցած է Մ. Հայաստանի սահմաններուն վրայ: Թուղթի հերոսները այնքան անխիղճ աշխարհակալութիւններ ըրին որ, ո՛չ Պարսկաստան մնաց Հայաստանի սահմաններէն դուրս, եւ ոչ ալ Կովկասը:

Բայց ասոնց մէջ գտնուող բաղդատաբար խելացիներէն մէկը գոչեց.

— Տղա՛ք, Քիւրտիստանը մոռցանք, ո՞ւր պիտի հիմնենք զայն:

— Արարատի քարայրները չե՞ն բաւեր այդ հերոսներուն, պատասխանեց Պօղոս Ներսէսեան:

Պէտք է սակայն խօսինք նաեւ թէ ի՛նչ կերպով լարուեցաւ «Հոյպուն»ի մեքենայութիւնը,

Շէյխ Սայիտի ապստամբութենէն ետքը երկրէն խոյս տուող կարգ մը դաւաճաններ շփման մէջ մտան Սէյիտ Թահայի հետ: Յիշեալը, որ Անգլիացիներու կողմէն Ռավանտուզի դայմագամ անուանուած էր, դաւաճանները ներկայացուց Իրաքի մարզպանի օգնական Էտմընսի: Սըր Էտմընս, որ միեւնոյն ժամանակ Ինթէլիճընթ Սէրվիսի (Անգլիոյ քաղաքական վարչութիւնը, Տեղեկատու դիւան) կենսական մէկ տարրը կը կազմէր, Գնդ. Մընտիօլտը ընկերացուց անոնց եւ միասին Ռավանտուզ գացին:

Ինչպէս ուրիշ անգամներ, օտար կազմակերպութեանց ենթականերու ըսած յանկերգը այս ժողովուրդին մէջ ալ կրկնուեցաւ Գնդապետ Մընտիօլտի կողմէ: Գնդապետը յանկերգին աւելցուց նաեւ հետեւեալ խօսքերը.

— Անգլիացիները պաշտպանը եղած են միշտ անիրաւուած ու հալածուած ազգերուն: Հետեւաբար աջակցութիւնը պիտի ունենան օգնելու նաեւ Քիւրտերուն: Նոյնիսկ հարկին զէնք եւ ռազմանիւթ պիտի տրամադրուի անոնց: Դիւրաւ կարելի պիտի ըլլայ նաեւ ապահովել օժանդակութիւնը Ասորիներու: Սակայն ամէն բանէ առաջ անհրաժեշտ է միացնել ցրուած ուժերը եւ պէտք է յաջողութիւն մը ցոյց տալ: Օրինակի համար, Շէմտինանի կողմէ յարձակում մը գործուած եւ Վանը գրաւած պարագային ամէն գետնի վրայ կարելի պիտի ըլլայ գտնել անգլիական օժանդակութիւնը:

Անգլիացիներու կողմէ տեղի ունեցած առաջարկներուն մասին խորհրդակցութիւն կատարուեցաւ մարտի ընթացքին, Սէյիտ Թահայի տանը մէջ գումարուած երկրորդ ժողովին: Այս երկրորդ ժողովին կը մասնակցէին բացի առաջինին մասնակցողներէն, Շէյխ Սայիտի տղան Ալի Րիզա, Հէրիքի աշիրէթապետին տղան փախստական Իհսան Նուրի եւ Ռասիմ: Իհսան Նուրին այդ դաւաճանն է, որ Ասորիներու ապստամբութեան ատեն իր բանակը լքելով միացած է թշնամիին:

Ժողովին մէջ որոշուեցաւ որ յարձակում կատարուի Սուրիոյ սահմանէն Ուրֆայի վրայ, Պարսկաստանէն՝ Պէյլուլի վրայ եւ Իրաքէն ալ Շէմտինանի վրայ: Նոյնպէս որոշուեցաւ այս շարժումներուն մասնակցելու համար հրաւիրել Արարատի լեռը գտնուող Ճէլալի աշիրէթապետ Խալիտ պէյը, Խաչօն, Րէմանցի Էմին պէյը, Մաթուի շրջակայքը գտնուող Հայտարանլըի պետերէն Եուսուֆը, Շէրնաքցի Ալի Խանը եւ Շահինզատէ Խըրչօն, ինչպէս նաեւ Մուսուլ գտնուող Զայիհ Ապտուլլահ անուն ճէզիրէցի թափառականը եւ Թէվֆիք Ճէմիլը, որ նոյնպէս Նեստորիներու ապստամբութեան միջոցին Անգլիացիներուն մօտ ապաստանած էր:

Այդ միջոցին, թէեւ Սէյիտ Թահա ապստամբական շարժում մը փորձեց Շէմտինանի մօտ, եւ սակայն պարտուելով նահանջեց ու իր մարդիկն ալ լեռները մնացին:

Երրորդ գումարում մը տեղի ունեցաւ Սէյիտ Թահայի տանը մէջ, որուն մասնակցեցան միեւնոյն անձերը եւ Գնդ. Մընտիօլտ: Այս ժողովին մէջ ճշդուեցաւ այն միջոցները՝ որոնցմով կարելի պիտի ըլլար ապահովել յաջողութիւնը: Հարկ դատուեցաւ անպատճառ ձեռք առնել Հայտարանցիներն ու Ճէլալիները: Այս գործը ստանձնեցին Իհսան Նուրի եւ Ռասիմ, որոնց 2 հազարական ռուփի ճամբու ծախս տուաւ Գնդ. Մընտիօլտ:

Մինչ այս մինչ այն, Շէյխ Ալի Րիզա եւս որոշած ըլլալով ինքնագլուխ գործել, յայտարարութիւններ ցրուեց աշիրէթներուն: Ալի Րիզա այս ընթացքը բռնեց, նախանձելով Թահային, որ չափազանց համակրութիւնը կը վայելէր Անգլիացիներուն: Ալի Րիզա միջոց մը ետքը Պարսկաստան անցնելով միացաւ համբաւաւոր Սմկօին, որ բախում կ'ունենար Պարսիկներուն հետ: Ալի Րիզա եւ Մէհմէտ Էմին կրկին վերադարձան Իրաք, ուր հրամանին տակ մտան Էտմընսի օգնականին՝ Հէտլէրի:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ՎԻՃԱԿԸ

Աթէնքէն կը գրեն մեզի.—

Կրթական գործը թէեւ բարոյապէս մխիթարական է, բայց նիւթապէս ունի ողորմելի վիճակ:

Ուսուցիչները ունին մէկուկէսական ամսականի պահանջքներ: Այս տարի տակաւին ո՛չ Բարեգործականը որեւէ գումար ղրկած է — թէեւ ամէն տարի Ամանորի օրերուն կը ղրկէր — ոչ ալ Կեդր. Վարչութիւնը որեւէ նպաստ տրամադրած է: Լսեցինք որ Րիլիֆը 200 տոլար տրամադրած է: Ի՞նչ ըրին, ի՞նչ համեմատութեամբ բաշխեցին, դեռ պաշտօնապէս որեւէ բան չենք գիտեր: Վերջապէս ո՛չ մէկ տեղէ օգնութիւն չկայ: Դպրոցները ձգուած են իրենց վիճակին, եւ ուսուցիչներն ու անոնց պահանջքները կը նկատուին ամէնէն անկարեւորը: Խուլ պայքար մըն ալ կայ ուսուցիչներէ ոմանց դէմ:

— Գաղթականներու հիւղակներուն առուծախը վերջնապէս արգիլուած է: Եւ անոնք որ ծախած էին իրենց տնակները, Հայաստան երթալու համար, դրամն ալ առին ու գացին. իսկ տուժողները եղան գնողները, որոնց գնած տնակները անմիջապէս պարպուեցան եւ կնքուեցան: Այս դժբախտութիւնը պատահեցաւ ու կը շարունակուի չորս կայաններուն մէջ ալ, եւ որեւէ աղդային մարմին ի վիճակի չէ որեւէ ձե-

ւով արգիլք ըլլալու, քանի որ ժամանակին — տարիներ առաջ — շատ թոյլ գտնուած են եւ բնաւ չեն աշխատած, մինչ այն տեղական միլլօղոսները պէտք եղած ձեռնարկները ըրած են այդ ուղղութեամբ:

Ունինք ինքնութեան թուղթերու փորձանք մըն ալ: Անոնք որ ժամանակին առած էին, ստիպուած են նորոգել: Իւրաքանչիւր անձի 200 տրախմի ծախք կ'ենթադրէ: Ահա նոր հարց մը: Տեսնենք կեդր. Վարչութիւնը պիտի կարենա՞յ բան մը ընել, ազատելու համար այս նոր նեղութենէն մեր հայրենակիցները: Թէեւ երեւոյթներն ցոյց կուտան թէ մեր հայրենակիցները պիտի վճարեն, իրենց այս նեղ օրերուն, այդ 200ները:

ԱՄԵՐԻԿԱ

ՀԱՐԻՒՐ ՏՈԼԱՐ ՊԱՐԳԵՒ ՉՈՐՍ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՆԻՒԹԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

ԽՄԲ.— Ինչպէս գրած էինք, Ամերիկայի «Հայ վաստակ» ամսագիրը 100 տոլարի մրցանակ մը հաստատած է, չորս առեւտրական նիւթերու համար:

Ստորեւ՝ պայմանները.—

«Հայ Վաստակ» կուզայ առ այժմ առաջարկել չորս նիւթերու մասին չորս պարգեւներ, իւրաքանչիւրը 25 տոլար եւ ընդամէնը 100 տոլար:

Այդ նիւթերն են.—

Ա.— Ուսումնասիրութիւն մը Տաճկահայաստանի — Վան, Պիթլիս, Էրզրում եւ Տրապիզոն — նախապատերազմեան շրջանի հայ առեւտրական կեանքին մասին:

Բ.— Ուսումնասիրութիւն մը Բագուի նաւթային աշխարհի մէջ Հայոց կատարած դերի մասին նախ քան 1918:

Գ.— Ուսումնասիրութիւն մը Խարբերդի նահանգին հայ վաճառականութեան եւ ճարտարարուեստի մասին՝ մինչեւ մեծ տարագրութիւնը:

Դ.— Կ. Պոլսոյ Հայոց վաճառականութիւնը Թուրքիոյ գաւառներուն եւ արտաքին աշխարհին հետ մինչեւ 1915:

ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

Յօդուածագիրներէն կը պահանջուի ա) ըստ կարելւոյն մանրակրկիտ խուզարկութիւն իրենց նիւթին շուրջ. բ) ստորաբաժանում առեւտրական եւ ճարտարարուեստական զանազան ճիւղերուն. գ) Հայ վաճառատուներ եւ վաճառականներ, իրենց պատշաճ կենսագրականներով. դ) գործարաններու, գործատէրերու եւ վաճառականներու նկարներ. ե) ըստ կարելւոյն տալ թիւեր եւ թուանշաններ:

ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

Ա.— Յօդուածները պէտք է ստացուին ամենէն ուշը մինչեւ 1932 Դեկտեմբեր 1:

Բ.— Այս նիւթերուն շուրջ գրողներէն կը խնդրուի իրենց մասնակցութիւնը կանխաւ յայտնել «Հայ Վաստակ»ին:

Գ.— «Հայ Վաստակ» պարգեւը տալով լաւագոյն գրուածքին, կը խոստանայ միւս յօդուածագիրներուն եւս տալ յատուկ պարգեւներ:

Դ.— Ղրկուած յօդուածները պէտք է ապահովագրուին:

Ե.— «Հայ Վաստակ» իսկոյն պիտի հրատարակէ յիշեալ նիւթերու շուրջ գրուած յօդուածները, անոնց ստացուելէն անմիջապէս ետք:

Զ.— Այս պայմաններու շուրջ յաւելուածական տեղեկութիւններու համար դիմել «Հայ Վաստակի խմբագրութեան: Հասցէ՝ «Hai Vasdag», Pub. Co. P. O. Box 194 Sta. A. Boston, Mass. (U. S. A.):

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Դպրոցական հանդէս

ԿՐԸՆՕՊԼ, 3 Յունուար (Սեփ. Թղթ.).— Հակառակ տնտեսական ծանր տագնապին, Ա. Ե. Հ. Կարմիր Խաչի Կրընօպլի մասնաճիւղը, դարձեալ կրցաւ կատարել իր մանկապարտէզի բացման հանդէսը:

Հակառակ տեղացող ձիւնին ու փչող սոսկալի մրրիկին, սրահը լեցուած էր կոկիկ բազմութեամբ: Կը նախագահէր Կ. Խաչի ատենապետուհի Տիկին Մարի Զարացեան: Բեմը զարդարուած էր հայկական եռագոյնով եւ Կաղանդի դալար ծառերով: Հանդէսը բացուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով. եղան արտասանութիւններ, մենախօսութիւններ, տրամախօսութիւններ եւ զանազան անակնկալներ:

Օր. Գայեանէ Խաչատուրեան երգեց «Իմ հայրենիք դիս կը կանչէ»ն: Օր. Սիրանոյշ Տէր Կոմսեան երգեց «Հալածուած, հեռու հայրենի տունէն»: Դպրոցի Կոկոն դասարանի աշակերտներէն ոմանք պարեցին հայկական եւ դպրոցական պարեր, որոնք անցան շատ փայլուն:

Երաւանդ Տէր Կոմսեան եռագոյն ժապաւէնի պարին բերած էր իր օժանդակութիւնը, ընկերակցութեամբ Ջութակի: Միջնարարին փոքրիկն Աղաւնի Սալալանեան արտասանեց «Հայ եմ ես»ը: Խումբ մը դպրոցականներ հայկական գոյնզգոյն տարազներով բեմադրեցին «Հէլինէ, այ Հէլինէ» պարը եւ ջերմապէս գնահատուեցան: Օր. Նորեսիկ Մուրատեան մենախօսեց «Պուպրիկը»: Երկու օրիորդներու կողմէ ներկայացուեցաւ փոքրիկ զաւեշտ մը՝ «Տոյլ եւ չարաճճիները»: Օր. Գայեանէ երգեց «Վարդը»: Օր. Գազազեան արտասանեց «Հինգ մատները», Օր. Հայկուհի Սինանեան արտասանեց «Նարինջը», Կոկոն դասարանի աշակերտներուն կողմէ բեմադրուեցաւ «Մեծ մայրիկին տօնախմբութիւնը: Բոլոր աշակերտները մեծ յաջողութիւն ցոյց տուին:

Յետոյ մասնաճիւղի քարտուղարուհի Օր. Հ. Միսքեան պարզեց մէկ տարուան գործունէութիւնը, շեշտեց Կ. Խաչի պարտականութիւնները, Սանուհիներու Միութեան աշխատանքը եւ մանկապարտէզի ներկայ վիճակը: Օր. Գայեանէ, Սանուհիներու Միութեան քարտուղարուհին, բացատրեց Միութեան նպատակը եւ ծանրացաւ նոր սերունդի հայեցի դաստիարակութեան միջոցներուն վրայ:

«Կաղանդ պապա»ն (Եդուարդ Եօլճեան) խանդավառեց ժողովուրդը, մասնաճիւղին կողմէ բաշխելով զանազան նուէրներ, իսկ ոչ-դպրոցական մանուկներուն՝ շաքարներ: Ժողովուրդը գոհ տպաւորութիւն կրեց մասնաճիւղի աշխատանքներէն:

Տիկին Մ. Զառացեան շնորհակալութիւն յայտնեց բոլոր հանդիսականներուն:

Արսէն Գլանեան

ՀԱՆԴԷՍ - ԵՐԵԿՈՅԹ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 4 յունուար.— Նոր տարուան առթիւ, Տարօն-Տուրուբերանի Հայր. Միութեան Վարչութիւնը, կազմակերպած էր երեկոյթ մը, Պուլվար Օտտոյի Պար Վէնսան թատերասրահին մէջ, յունուար 3ի գիշերը:

Սրահը լիքն էր Տարօնի եւ շրջականներու երկսեռ հայրենակիցներով: կարգադիր Յանձնախումբը ամէն ջանք թափած էր երեկոյթը պատշաճեցնելու իրենց նահապետական հին տարիներուն: Յատկապէս հրաւիրուած էին հայ նուագածուներ, որոնք իրենց ազգային երգ ու նուագներով պահ մը մեզ վերակենդանացուցին հին օրերը:

Երեկոյթը բացուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով որ ժողովուրդին կողմէ ունկնդրուեցաւ յոտնկայս: Բացման խօսքը ըրաւ Պ. Ճնտոյեան որ կոչ ըրաւ բոլոր հայրենակիցներուն չմոռնալ իրենց հայրենիքի բոլոր ազգային տօներն ու աւանդութիւնները: Յետոյ տեղի ունեցան փոքրիկներու կողմէ արտասանութիւններ, իսկ գեղարուեստական բաժնին մէջ իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը բերին Պ. Պ. Գեղամ Պօղոսեան, Ս. Պէօշկէօթիւրեան, Վաչան Թէքճեան ու Յ. եւ Ն. Մանուկեաններ, իրենց արտասանութիւններով ու երգերով: Ապա բոլոր ներկաները հաւաքուեցան սեղաններու շուրջ, ըստ իրենց հայրենի սովորութեան եւ սկսան կեր ու խում: Նոյն պահուն երիտասարդներուն կողմէ բեմադրուեցաւ քրքջալից զաւեշտը «Դգեմի Վաճառական»ը:

Դադարի միջոցին աճուրդի դրուեցաւ կարմրցուած հաւ մը, որ բարձրացաւ 222 ֆրանքի: Տաշեցաւ Պ. Ճնտոյեան: Յետոյ սկսան պարերը, Հայկական սովորութեամբ Խօսք առաւ նաեւ Պ. Շէխիկեան, բացատրելով Տարօնցիին պարտականութիւնը հանդէպ իր հայրենիքին, ու անոր ծոցէն բխած Միութիւններուն:

Երեկոյթը վերջացաւ ժամը 9ին: Հասոյթը՝ 400 ֆր.:

Ն. Արծրունի

ՄԱՄՈՒԼ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ՔԱՐՈԶՆԵՐ

Հին ճշմարտութիւն է, — փորը կուշտ կռնակը տաք մարդիկ լաւ քարոզ կուտան:

Ապացոյց՝ Պայքարը, Ամերիկայի ռամկավար պաշտօնաթերթը:

Խմբագրականի մը մէջ, որ խորագրուած է «Անգործութեան բարիքները», ռամկավար օրկանը հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ (18 դեկտ.):

— «Անգործութիւնն ալ իր բարիքներն ունի, ինչպէս մռայլ ամպն իր ոսկէ եւ խաղաղ անձրեւը: Սակայն, թշուառութեան եւ տառապանքի մէջ այս բարիքները գտնելու համար մարդ նմանելու է վաղեմի Որփէոսին՝ որ մինչեւ դժոխք իջաւ իր գեղեցիկ սիրուհին գտնելու եւ անոր տեսքովն երջանկանալու համար:

Առաջին բարիքը ժուժկալ ապրելու իմաստութիւնն է:

Ոչինչ կը խաթարէ մարդկային բարքերը, ոչինչ կ'ընդարմացնէ մարդկային միտքն այնքան՝ որքան դրամի առատութեան հետեւող շռայլութիւնը եւ նիւթական բարեկեցութեան մարդոց մէջ մշակած հաճոյասիրութիւնը:

Անգործութեան երկրորդ բարիքը պարապ ժամանակն է, բայց միայն զայն գործածողէն կախում ունի անոր բարիք կամ չարիք ըլլալը:

Եթէ հայ առեւտրականն ու հայ աշխատաւորը կ'ապրի լոկ հացի ու դրամի համար, իրենց կեանքի ամբողջ գործունէութիւնը կեդրոնացնելով նիւթական արժէքներու վրայ, անոնք միշտ պիտի ապրին առանց իմացական վայելքներու եւ չպիտի կրնան մտքով զարգանալ: Անհոգ գետնին յառելով քալող մարդն երբեք չպիտի դիտնայ՝ թէ վերեւը պայծառ երկինք մըն ալ կայ, արեւոտ երկինք մը, երկինք մը աստղերով:

Այս առողջ եւ հոգեբանական տեսակէտէն առաջնորդուած՝ տնտեսական տագնապինառաջին օրերուն Ամերիկացի առեւտրականներ եւ գործաւորներ, որոնք ինքնազարգացման առիթ ունեցած չէին երբ կ'աշխատէին, խկոյն փութացին մատենադարանները ու սկսան կարդալ, սորվիլ, մշակել իրենց միտքն ու սիրտը եւ ներքին կեանքով վերանորոգուիլ ու վերածնիլ:»

Իսկապէս որ հանգուցեալ Օրմանեանն անգամ չպիտի կրնար այսքան պերճիմաստ քարոզ մը տալ՝ Մեծ Պահքի օրերուն:

Ուրեմն… դէպի մատենադարաններն ու գիրքերը, գործազուրկներ բոլոր երկիրներու, մանաւանդ հայ բանուորներ ի սփիւռս աշխարհի…

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԷՆ,

1.— Հասցէի փոփոխութեան ատեն գրել նաեւ ՀԻՆ ՀԱՍՑԷՆ:

2.— Մաքուր գրել անուն, մականուն, քաղաք, տան կամ փողոցի թիւ:

3.— Ուշադրութեամբ հետեւիլ մեր Նամակատուփին, ուր կ'արձանագրուին ստացուած գումարները:

4.— Մասնաւոր նամակներու չսպասել, հին պարտքեր կամ նոր բաժնեգին վճարելու համար:

5.— Դրամ ղրկած ատեն, նախընտրել չէքը եւ մանտափոստը: Եւ, ամէն պարագայի մէջ, ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԵԱԼ: Շուտով կը հաստատենք նաեւ Chèque Postal, դիւրութեան համար:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՕՐՈՒ'Ն ԴԷՊՔԵՐԸ

Անգլիա կ'աղօթէ…

Քէնթըրպըրիի եւ Եորքի արքեպիսկոպոսները վերջերս աղօթք մը կը խմբագրեն, վասն խաղաղութեան աշխարհի եւ Անգլիոյ:

Այդ աղօթքը հետեւեալ ձեւով է խմբագրուած.—

«Եղիցին կամք քո, վասն վերահաստատութեան ընդհանուր վստահութեան եւ բարգաւաճման, շնորհիւ մեր կառավարութեան քաղաքականութեան:

«Զհաց մեր հանապազորդ՝ տուր մեր այսօր շնորհիւ փոխադարձ բարեացակամութեան եւ վստահելի առեւտուրին:

Թող մեզ զզորդիս մեր որպէս զի գերադասեցինք մեր երկրին շահը, փոխանակ օժանդակելու ուրիշ երկիրներու բարօրութեան:

Որպէս եւ մեք թողումք բոլոր շահագիտութիւնները եւ վնասները զորս անոնք գործեցին մեզի դէմ:

Փրկեա զմեզ ի չարէ, եթէ օտարներու յարձակման պահուն վտանգի եւ սարսափի մատնուինք»:

Աղօթքի այս ձեւը վրդովեց Անգլիացիներու պաղարիւնը, կրօնասէր ըլլան անոնք թէ միայն քաղաքագէտ: Թայմզ թերթն իսկ չներեց, որ արքեպիսկոպոսները այսքան նուազ վստահութիւն ցոյց կուտան Անգլիոյ ապագային մասին ու աղօթքի կ'ապաւինին:

„ՅԱՌԱՋ„ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Փարիզէն գորգի վաճառական Պ. Զարեհ Պասմաճեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Դամասկոսի Յառաջդիմասիրաց Ակումբին:

փախող քարտուղարին եւ հետապնդող անդորձներուն դէմը կ՚ելլեն ոստիկանները եւ բոլորը մէկ ձերբակալելով, պահականոց կը տանին։ — Եւ հոն հարցաքննութենէ մը վերջ ազատ կը ձգուին։ («Հորիզոն»)։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Ռումանական քարիւղը.— *Ռումանիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ համաձայնութիւն մը կնքուեցաւ, ռումանական քարիւղի Ֆրանսա ներածման մասին։*

Ռուսիոյ նաւային ծրագիրը.— *Բոլշեւիկ կառավարութիւնը որոշած է հնգամեայ ծրագիրը գործադրել Սեւ Ծովու նաւատորմը զօրացնելու համար։ Այս նաւային ծրագիրը կը տրամադրէ շինութիւնը երկու յածանաւերու, 9 ընդծովեաներու եւ հինգ թորփիլահալածներու։*

Այս նաւերը պիտի շինուին մինչեւ 1934։ Ուրիշ շարք մը մարտանաւեր եւս պիտի շինուին մինչեւ 1937։ Այս նաւերուն մէկ մասը պիտի շինուի Սեւ Ծովու խորհրդային նաւարաններուն մէջ, ուրիշ մաս մը արեւմտեան նաւարաններուն մէջ։

Երկաթուղիի արկած.— *Մոսկուայի մօտերը կայարանի մը մէջ, երկաթուղիի ծանր արկած մը պատահեցաւ։ Կայարանին մէջ՝ ճեպընթացը զարնուեցաւ բեռնաբարձ կառախումբի մը, որ փշրուեցաւ ամբողջովին։ 30ի չափ մեռեալներ կան եւ բազմաթիւ վիրաւորներ։*

Ուրիշ կառախումբ մը որ աղէտէն անմիջապէս յետոյ կը հասնէր, զարնուեցաւ կառախումբին բեկորներուն եւ այսպէս շատցուց վիրաւորներուն թիւը։

Զինեւեցափոն վէճը.— *Խարպինի մէջ տեղի ունեցած խռովութեանց հետեւանքով, պաշարման վիճակ յայտարարուեցաւ։*

Ճափոնական զօրախումբերը կը շարունակեն իրենց յառաջխաղացումը եւ արդէն հասած են բուն Չինաստանի սահմանը։

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի փարիզի
«Մանուկներու պաշտպանութիւն» մասնաճիւղի

ԵՐՐՈՐԴ ՋՐՈՅՑԸ *վաղը Կիրակի ժամը 3ին 71 Ave. Kléber. Կը խօսի՝ Տրկ. ՇԱՆԹ։* կինը ճանրային կեանքի մէջ։
Մուտքը ազատ է

Ցերեկոյթ Թէյասեղան Ալֆորվիլի մէջ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէին կողմէ
վաղը կիրակի ժամը 2.30ին Հայ Ակումբին մէջ
Կը նախագահէ ՏԻԿԻՆ ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ
Կը խօսի ԸՆԿ. ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ
երգ, արտասանութիւն — Մուտքը ազատ է

Զ. Ո. Մ.Ի ՏՕՆԱԾԱՌԸ

Նախագահութեամբ Պ. Ա. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻԻ
Այսօր շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին *Salle Mutualité, 24 rue St. Victor.* կերուխում, գեղարուեստական բաժին եւ զուարթ ճառեր։
Եկէք, լսեցէք ու ճաշակեցէք

Փարիզի Գրական Ակումբ

այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 131 *rue Cambronne, métro Vaugirard, կը խօսի՝ Պ. Հրանդ Բալուեան, նիւթ ունենալով* «Բանաստեղծ Մեծարենց եւ անոր սերունդը», *Մեծարենցի բանաստեղծութիւններէն պիտի արտասանէ գեղասանուհի Օր. Անահիտ։*
Մուտքը ազատ է

Ընկերա-համախոհական խնջոյք

Տէսինի Հ. Յ. Դ. Զաւարեան խումբի կողմէ վաղը Կիրակի իրիկուն ժամը 8ին, ընկեր Օհանեանի սրճարանը։ Երգ, արտասանութիւն, ֆանթէզի եւ զանազան անակնկալներ։ Կը հրաւիրուին Հ. Յ. Դ. «Նորին», «Եռագոյն», «Քրիստափոր» խումբերը եւ համակիրներ։

ԱՄԷՆ ՀԱՅՈՒ ՀԱՄԱՐ ԿԱՐԵՒՈՐ — ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ
ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆԻ
ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄՏՔԵՐԸ
Մատենաշար Դրօշակի Բ. տպագրութիւն
Գին 10 ֆր., փոստի ծախքով 11 ֆր.։ Դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան։

Սկաուտական ցերեկոյթ Նիսի մէջ

Կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի Նիսի Սկաուտ-գայլուկներու կողմէ
Վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Salle Ortelliի մէջ
Կը նախագահէ Պ. Ա. ԱԲՕԵԱՆ — *Կը խօսի՝ Պ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ*
Տեղի կ՚ունենայ սկաուտական խաղեր եւ անակնկալներ
Մուտքը ազատ է

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R, Rivoli, մէթ. Շաթլէ: Արմատ. եւ Նոր մէթոտ, դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան՝ վեներ. ճիւանդութիւն եւ վարիսի: Ամէն օր 9—12, 2—8, կիրակի 9—12:

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)

Le Gérant H. STEPHAN

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՕՓԵՐԷԹ
Հայ "ՏՐԱՄ - ՕՓԷՐԷԹ" խումբը
Ղեկավարութեամբ դերասան Ս. ՍՈՒՐԱԲԵԱՆԻ
ՎԵՐՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

ԱՐՇԻՆ ՄԱԼ ԱԼԱՆ

ՈՒՐԱԽ ՕՓԵՐԷԹ 4 ԱՐԱՐ

Վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 2ին
Maison de la Mutualité*ի մեծ սրահին մէջ*
24 Rue St. Victor, Paris (V). Métro Maubert-Mutualité

Արեւելեան երաժշտութիւն 12 հոգինոց օրքեստր ղեկավարութեամբ *ԹԱՌԻՍ ԺՕՐԺԻ*
Գ. Արարին Տիկ. Սուրաբեան կ՚երգէ «ԱՉԵՐ ՍԵՒՈՐԱԿ» եւ կը պարէ կովկասեան լեռնական պարեր

ՏՈՄՍԱԿՆԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐԸ 20, 15, 10 ԵՒ 7.50 ՖՐԱՆՔ

Տոմսերու համար դիմել «Յառաջ»ի խմբագրատունը, Գրատուն Հրանտ-Սամուէլ՝ 51 rue Mr. le Prince, Paris (6), ճաշարան Ֆլօրիա 61 rue Mr. le Prince, Փարիզ (6), ճաշարան կովկաս՝ 23 rue de la Huchette, Փարիզ (5), դերձակ Փափազեան՝ 20 rue des Carmes, Փարիզ (5), Լ. Նշանեան 56 rue Piat, մեթրօ Պելվիլ, Փարիզ (20):
Իսկ ներկայացման օրը թատրոնին կիշէն, որ կը բացուի ժամը 12ին

Տիկ. ՍՈՒՐԱԲԵԱՆ «ԱՍԻԱ» դեր

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՇԱՎԻԼԻ Արդութեան խումբի ժողովի վաղը Կիրակի ժամը 4.30ին Մօնփարնասի ծանօթ սրճարանը, կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

ԳԱՒԱՌ

ԿՐԸՆՈՊԼԻԻ կոմիտէի ընդհ. ժողովը վաղը Կիրակի ժամը 2ին ծանօթ հաւաքատեղին: Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատ. միութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Սէն Լուի եւ Պոլ. Օստոփ Պատ. Միութեանց բոլոր ընկերները։ Ընտրութիւն նոր վարչութեան։ Ժողովէն վերջ խնջոյք։
ԽՄԲ.— Ե՞րբ եւ ո՞ւր..

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅԵՐ ՄԻ ՄՈՌՆԱՔ

Ազգատախնամի ցերեկոյթ պարահանդէսը Յունուար 31ին, 79 Ave. Champs Elyséesի սրահներուն մէջ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԽԱՐԲԵՐԴՑԻՆԵՐՈՒ Նահանգային Հայր. միութեան ընդհ. ժողովը վաղը Կիրակի իրիկուն ժամը 9ին Ֆլօրիայի մէջ, 61 րիւ Մէօսիէ լը Փրէնս Փարիզ (5)։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Անդամ եւ ոչ անդամ բոլոր հայրենակիցներէ կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ։
վարչութիւն

ՌՈՒԲԷՆ ՍՐԲԵՐԵԱՆԻ մահուան տարելիցին առթիւ, հանդէս մը տեղի կ՚ունենայ Մուրատեան վարժարանին մէջ (26 Rue Troyon, Sèvres) վաղը Կիրակի, ժամը 3ին։ Պիտի խօսին Հ. Թորոսեան, Պ. Վ. Մալէզեան, Հ. Սահակ Տէր Մովսէսեան։ Արտասանութիւններ եւ խմբերգ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռեմ եղբօրս գիւղացի հօրեղբօրորդիս Յովհաննէս Օհանեանը 22—23 տարեկան, հօր անուն Մարտիրոս, մօր անուն՝ Նալլը, քրոջ անուն՝ Ազնիւ, եղբօր անուն Մարկոս։ 1926ին Պէյրութէն Ֆրանսա եկած եւ Արժանթին մեկնած է: իմացնել *C. Ohanian No. mll 8565, 2)2 Regiment etranger 7e cie. Meknes, Maroc.*

Ստոյգ լուր տուողին եռամսեայ «Յառաջ» նուէր:

— Կը փնտռուին Խարբերդի Աշուան գիւղէն Արամ եւ Տաճատ Յակոբեանները, իրենց մօր անուն Յառա, հօր անուն՝ Մանուկ։ Տարագրութեան միջոցին մայրերնին մեռած է եւ իրենք մնացած են Հալէպի եւ Ուրֆայի շրջանականին մէջ գտնուող Սուրուճ գիւղը։

Իրենց մասին լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել իրենց հօրեղբօր Պ. Յակոբեանի, 14 Rue Ortolan, Paris։ Ճշգրիտ լուր տուողին 500 ֆրանք եւ մէկ տարեկան «Յառաջ» նուէր։

Կը խնդրուի սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

ՎԱՐՁՈՒ *են մաքուր եւ կահաւորուած սենեակներ, մէկ կամ երկու անձի համար։ Դիմել՝ 3 Impasse Bernard du Bois, Մարսէյլ։*

BOUCHERIE - EPICERIE

19, Rue des Chapillire, 19 — Marseille
ԹՈՒԼՈՒՄՃԵԱՆ եւ ԱՆՏՐԷԱՍԵԱՆ ընկերութիւնը պատիւ ունի ծանուցանելու յարգելի հայ հասարակութեան, որ բացուած է վերոյիշեալ անունով նպարավաճառատունը։ Հոն պիտի գտնէք զեղչեալ գիներով թարմ նպարեղէններ, ինչպէս նաեւ Թարմ միս։
փորձի համար այցելեցէք մէկ անգամ

ԱՊԱՌԻԿ ՀԱԳՈՒՍՏՆԵՐ

ԴԵՐՁԱԿ A. Kesseyan
4 Rue Mandar, métro: Sentier et Les Halles, téléphone : Gutenberg 39.
Նկատի ունենալով ներկայ տնտեսական տագնապը կը ստանձ
ամէն տեսակ հագուստներ կարել փոխարժէքը վճարելի
մասնավճարներով՝ *ՎԵՑ ԱՄՍՈՒԱՆ ԸՆԹԱՑ*
Ցոկուն կերպաս, խնամուած կար, չափաւոր գին։

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՍՈՒՆԻ
վիրաբոյժ — ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ
ՎԿԱՅԵԱԼ ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՖԱՔԻՒԼԹԷԷՆ
14 Rue Lagrange, PARIS (5)
ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՈՍԿԻ ԲՈՒՐՈՆԻ, ՊՌԻՃԻ եւ ԱՏԱՄՆԱՇԱՐ
բերնի, լինդերու, ակռաներու խնամք եւ վիրաբուժ. գործողութ
ՄԱՔՈՒՐ եւ ԽՆԱՄԵԱԼ ԱՇԽԱՏԱՆՔ
կ՚ընդունի ամէն օր, ժամը 2էն 8, առտուները ժամադրութեա
կիրակի եւ տօն օրեր 9էն մինչեւ կէսօր։
Métro St. Michel *կամ* Maubert-Mutualité

ՄՕՏ ՕՐԷՆ ԿԸ ԲԱՑՈՒԻ
"ՆԻԿԻԱ" ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ
115, Route d'Orléans à Cachan
ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ՆՊԱՐԵՂԷՆՆԵ
ՄԱՔՈՒՐ, ԹԱՐՄ ԵՒ ՅԱՐՄԱՐ ԳԻՆ,

Ամէնուն ցանկացած Հայկ. ճաշարանը բացուած է փարիզի կեդր
43 Rue de Trévise Metro: Cadet Tél. Provence 64
Au Duc de Trévise
Ղեկավարութեամբ՝ Պ. ՄԱՔՍՈՒՏ ՄԻՐԻՃԱՆԵԱՆԻ
Արեւելեան եւ կովկասեան ճաշակով պատրաստուած կերակուր
Տրամադրելի սրահ հարսնիքներու, հանդիպումներու, ժողովներ

ՎԱՐՁՈՒ Է օփերայի մօտ յարկաբաժին մը 4 փիէս, լոգ հաստատուած կեդրոնական ջեռուցիչ: Յարմ ծատեղիի, գրասենեակի եւ բնակութեան: Բրփրիզ 22000 ֆրանք, վարձք՝ 40000 ֆր., պայլ 9 տարի: Մանրամասնութեանց համար դիմ «Յառաջ»ի վարչութեան։

Հայերու ժամադրավայրը
ճաշարան ՖԼՕՐԻԱ
61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)
Մեթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ — Հեռաձայն Danton 52-7
Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ — *(123)*

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Հայոց դահիճը կը պատմէ

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան գործերը

11.—ՀԱՅ ՖԷՏԱՅԻՆԵՐԸ ՄԱՐԶԱՆՔ ԿԸ ԿԱՏԱՐԷԻՆ ՊԱՐՏԻԶԱԿԻ ՄԷՋ, ՔԱԼԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ՊՈԼՍՈՅ ՎՐԱՅ..

— Ներկայիս Պոլսոյ մէջ կը գտնուին բազմաթիւ ֆէտայիներ, որոնք ղրկուած են Անատոլուի զանազան շրջաններէն։ Մէկ մասը կը պատսպարուի Գում Գափուի եկեղեցիին մէջ, մաս մըն ալ զանազան հայ եկեղեցիներու մէջ։ Այստեղ կը գտնուին նաեւ բազմաթիւ Ռուսաթոյի ֆէտայիներ, որոնք պատսպարուած են խաներու, «պէքեար»ի խուցերու եւ մասամբ ալ եկեղեցիներու մէջ։ Օրը չենք գիտեր, սակայն որոշուած է որ արձակուած առաջին զնդակին ձայնէն հայ ֆէտայիները դուրս պիտի նետուին իրենց թաքստոցներէն, խումբ կազմած պիտի յարձակին ժողովուրդին վրայ։ Պիտի սպաննեն ո՛վ որ հանդիպի իրենց ճամբուն վրայ եւ մեծ արիւնհեղութիւն պիտի ըլլայ։ Կոմիտէճիները կը պնդեն թէ այս անգամ Եւրոպա պիտի միջամտէ անպայման։

— Երբ ապստամբութիւն ծագի Պոլսոյ մէջ, նոյն ատեն գաւառներուն մէջ ալ խռովութիւն չպիտի՞ յարուցանեն Հայերը, ի՞նչ լսեցիք այդ մասին։

— Կ՚ըսեն թէ Վան եւ Էրզրում պատրաստ կը սպասեն։ Միւս կողմէ ալ Ադանան իր չորս հազար զինուորներով Կիլիկիոյ կղզիէն Ատանայի նահանգին ծովեզերքներէն ցամաք պիտի ելլէ եւ ապստամբութիւն պիտի յայտարարէ։

— Պատրիարքը լուր ունի՞, որ հոս եկած էք:

— Չենք գիտեր։ Սակայն կը կարծենք որ կոմիտէն կը հետապնդէ մեզ։ Ա՜խ, փաշա՛, այնքան կը վախնանք որ…

— Մի՛ վախնաք։ Հոգեւոր պետերը պէտք չէ որ շատ կարեւորութիւն տան այս անցաւոր աշխարհին։ Այսու հանդերձ, երբ Պատրիարքը կամ կոմիտէճիներուն պետերէն մէկը ձեզի հարցնէ թէ ինչո՞ւ ոստիկանական նախարարը իր մօտ կանչեց ձեզ եւ ի՞նչ ըսաւ ձեզի, պատասխանեցէք թէ ոստիկանական նախարարը մեզ իր մօտ հրաւիրած էր, յայտնելու համար թէ անցեալները, երբ գաւառ մեկնելու արտօնութիւն ուզած էինք, իրեն կասկած ներշնչած էինք, հետեւաբար մերժած էր ճամբորդութեան արտօնութիւն տալ- սակայն ետքէն իր կատարած քննութիւններով համոզուելէ յետոյ թէ բարի նպատակով կ՚ուզենք ճամբորդել, այս անգամ արտօնութիւն տուաւ։

— Շատ շնորհակալ ենք, փաշա: Սակայն իրա՛ւ, պիտի արտօնէ՞ք որ մեկնինք մեր ծննդավայրը։

— Եթէ ուզէք, կրնաք մեկնիլ, քանի որ կը վախնաք կոմիտէին վրէժխնդրութենէն։

— Այո՛, եթէ Պատրիարքն ալ մեզի գացէք ըսէ, կ՚երթանք:

Եւ քահանաները հրաժեշտ առին ու դռնէն դուրս ելան։ Սեմին վրայ, քահանաներէն մէկը դարձաւ ու ըսաւ.

— Փաշա՛, մոռցայ։ Կոմիտէն Եալովայի մէջ եւս պատրաստութիւն կը տեսնէ։ Այնտեղ կոմիտէին վարիչն է մուխթար Կիրակոս Սարեան։

— Գիտեմ։ Այդ մասին տեղեկութիւն ունիմ։ Բուն ղեկավարը Ժամկոչեան Խաչիկն է։

— Այո՛, ես ալ այդ անունը կը փնտռէի։ Անցեալները երկու անգամ Պատրիարքարանեկաւ ու մեկնեցաւ։

— Ալ երթաք բարով։ Մի մոռնաք ձեր երդումը։

— Ամենեւին։ Երդում ըրինք յանուն Աստուծոյ։ Եթէ մեռնիլ իսկ պէտք ըլլայ, դարձեալ չենք դրժեր մեր երդումը։

— Շնորհակալ եմ, գոհ մնացի։

Քահանաները մեկնեցան։

Անհաւասիկ կ՚ամփոփեմ վերջին այս դէպքերը.

Ա.— Այդ շրջանին, ամուրիներու բնակարաններուն, գաւառացիներուն, խաներուն մէջ լեցուած էին բազմաթիւ հայ ֆէտայիներ, որոնք եկած էին Անատոլուէն, մասնաւորաբար Ռուսաթոյէն։ Այս ֆէտայիները, չեմ գիտեր ինչպէս, յաջողած էին խուսափիլ ոստիկաններու աչքէն: Զարմանալին այն էր, որ այդ շրջանին Պոլսոյ մէջ շատցած էին գլխարկաւոր օտարականները։ Համիտեան շրջանին գրեթէ արգիլուած էր օսմանեան հպատակներուն գլխարկ դնել։ Այլեւս չէր կրնար վայրկեան կորսնցնել, — ոստիկանները խումբերու բաժնելով ղրկեցի Ղալաթիոյ, Բերայի եւ Պոլսոյ կողմերը, փնտռտուք կատարելու համար բոլոր պանդոկներուն, ամուրիներու բնակարաններուն մէջ։ Մէկ գիշերուան մէջ վերջացնել տուի այդ գործը։

Բ.— Գաղտնի հեռագրով մը ձերբակալել տուի Պարտիզակի մէջ գործող այն անձերը, որոնց անունը յիշեցինք վերը։

Գ.— Երկար ատենէ ի փնտռէինք Եալովայի ֆէտա որոնք չափազանց զգուշութ խորամանկութեամբ կը շ առանց երբեք իրենց օձիք տալու։ Սակայն քահանաներ նութեան վրայ, ձերբակալել ղրկել տուի այն ֆէտայիները ամէնէն գործօն անդամները միտէին։ Այս մասին գրեցի դակութիւնը խնդրեցի ներ խարարութեան, որպէս զի տայ Իզմիթի կառավարչութ

12.- ԲԱՅՑ ՔԱՆԻՆԵ՛Ր ԱԶԱՏ ՔԱՆԻՆԵՐ ԻՆԾԻ ԿԸ ՊԱՐՏ ԻՐԵՆՑ ԿԵԱՆՔԸ

Այդ գիշեր տուն չգացի խատէի ոստիկանական նա րութեան մէջ։

Նոյն գիշերը, մօտս կանչե տիկանական տեսուչը, Հիւսն որ քովս մնաց մինչեւ առաւօ գիր մը կազմեցինք եւ ճշ անհրաժեշտ ոստիկաններու շատցնել։

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Gobelins 19-78
(ԵՐԹԵՒԵԼԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ԿԻՐԱԿԻ 10 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1932
10 JANVIER 1932

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1773 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 30 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՆՄԻՋԱԿԱՆՆ ՈՒ ՏԵՒԱԿԱՆԸ

Երէկ հրատարակած էինք հրաւէր մը, որուն համաձայն «Փարիզի Ազգատախնամին նախաձեռնութեամբ պիտի վերակազմուի գործազուրկներու օգնութեան կոմիտէն»։ Առաջին ընդհ. ժողովը տեղի կ՚ունենայ այս առտու, ժամը 9.30ին։

Լուրը, այս վիճակին մէջ, ամբողջական գաղափար չի տար ձեռնարկին էութեան մասին։ Թերեւս խորհրդակցութենէն յետոյ պարզուի անորոշութիւնը։

Ճիշդ ատոր համար ալ, կ՚ուզէինք հրապարակաւ յայտնել մեր մտածումները։

Գործազրկութեան տագնապին առաջին օրերէն, «Յառաջ»ը մէջտեղ դրաւ բանուորներու ինքնապաշտպանութեան, կազմակերպութեան պահանջը։ Առաջարկեց կազմել փոխադարձ օգնութեան մնտուկներ։ Հրաւիրեց առաջարկել աւելի գործնական միջոցներ, եթէ կան։

Ամիսներով արծարծուեցաւ խնդիրը, մինչ տագնապն ալ կը ծաւալէր ու կը սաստկանար անընդհատ։

Եւ իբրեւ արդիւնք, զանազան ձեռնարկներ կատարուեցան գաւառներու մէջ, «Անմիջական Օգնութեան» կոչ մը հրապարակ դրուեցաւ այստեղ։ Եւ ահաւասիկ, վերջին պահուն, Փարիզի Ազգատախնամին նախաձեռնութիւնը։

Արդ, այս բոլոր ձեռնարկներուն մէջ, մեզի համար անհրաժեշտը ոչ թէ ձեւն է, այլ գործը։ Եւ գործելու արագութիւնը։

Եթէ Փարիզի Ազգատախնամին նոր Վարչութիւնը, անցեալ տարուան պէս, նպաստ պիտի հաւաքէ, ու պիտի բաշխէ Փարիզի գործազուրկներուն, կը նշանակէ թէ լիովին չըմբռներ կացութեան լրջութիւնը։

Իսկ եթէ կ՚ուզէ միայն նախաձեռնութիւնն ստանձնել, որպէս զի ստեղծուի բոլորովին անկախ մարմին մը՝ յատկապէս գործազրկութեան տագնապին առթիւ, ամբողջ Ֆրանսայի համար կեդրոնական յանձնախումբ մը հաստատելու առաջադրութեամբ, պատճառ չունինք վերապահ ըլլալու։

Այս հասկացողութեամբ ալ, անհրաժեշտ է որ այս օրուան ժողովին մասնակցին բոլոր այն կազմակերպութիւնները որ դեր ունին հոն, բայրին կեանքի մէջ,—քաղաքական հոսանքները, Բարեգործականը, Գաղթականներու զոյգ դրասենեակները, Փարիզի Վարչական ժողովը, Կարմիր Խաչերը, Հայր. Միութիւնները, մամուլը եւլն.։ Եթէ հրաւէր ուղղուած է բոլորին ալ, թերացողները չեն կրնար արդարանալ։ Իսկ եթէ սահմանափակումներ կան, հարկ է դարմանել յաջորդ ժողովին։

Ուրեմն, Փարիզի Ազգատախնամը ստանձնելով նախաձեռնութիւնը եւ կազմակերպելով լայն խորհրդակցութիւն մը, կ՚օգնէ ստեղծելու գործազրկութեան հեզր. Յանձնաժողով մը։

Այս մարմինն է որ, բոլորովին ինքնավար, պիտի մշակէ իր գործունէութեան ծրագիրը եւ նախահաշիւը, եւ պիտի նետուի ասպարէզ, ապաւինած՝ մասնակցող կազմակերպութեանց աջակցութեան։

Եւ այս մարմինն է որ ուղղութիւն պիտի տայ գաւառին, կապեր հաստատելով, թշուառութեան քարտէսը կազմելով եւ անոր համեմատ ձեռնարկներ, բաշխումներ կատարելով։

Հասկնալի է որ, դրամական բոլոր միջոցներն ալ պիտի կեդրոնանան այս Յանձնաժողովին քով։ Մասնաւոր նուէրներէն մինչեւ թերթերու միջոցաւ եղած հանգանակութիւնները։

Երբ գործին հիմը դրուի այսպէս, իբրեւ անմիջական ձեռնարկ, ժամանակի ընթացքին ճամբայ կը բացուի նաեւ ինքնապաշտպանութեան միւս միջոցին, իրերօգնութեան կամ Փոխադարձ Օգնութեան մնտուկներու։

Բայց, պայման չէ անպատճառ այդ օրուան սպասել, գործադրելու համար «Տագնապի Տուրք»ի դրութիւնը, ինչպէս առաջարկած էինք դեկտ. 6ի խմբագրականով.

— «Բացի պատահական հասոյթներէ (ներկայացում, երեկոյթ եւայլն) կարելի է հաստատել տագնապի տուրք մը՝ բոլորին վրայ։ Անշուշտ կամաւոր, քանի որ վարչական իշխանութիւն չունինք. բայց նոյնքան պարտաւորիչ որքան մեր ազգային տուրքերը որ կը գանձուին, այսպէս կամ այնպէս։

Այս տուրքը պիտի վճարուի օգնութեան մնտուկներուն, ոչ-անդամներու կողմէ։ իբրեւ խղճի պարտք, իբրեւ եղբայրական աջակցութիւն բախտաւորէն անբախտին»։

Ուրախ ենք որ Փարիզի ռամկավար պաշտօնաթերթն ալ համաձայն է այս տեսակէտին,

— «Պէտք է սահմանել տուրք մը որ բարոյապէս պարտաւորիչ ըլլայ բոլոր անոնց համար որ գործի վրայ կը գտնուին եւ կամ ունին ապրելու միջոցներ։ Ոչ ոք մեզմէ ինքզինքը զերծ պիտի համարէ այդ կամաւոր զոհողութենէն։

«... Փարիզի Ազգատախնամին կողմէ սահմանուելիք տուրքի նուազագոյն քանակը ամսական 10 ֆր. կրնայ ըլլալ։ Մենք վստահ ենք թէ այս կերպով սահմանուած «Գործազուրկներու տուրքը», ինչպէս երբեմն Պոլսոյ Պատրիարքարանին սահմանած «Հայրենիքի տուրքը» լաւագոյն ընդունելութիւնը պիտի գտնէ գաղութին կողմէ ամէն տեղ եւ ապահովագոյն միջոցը պիտի ըլլայ մեր գործազուրկներուն օգնութեան հասնելու համար», («Ապագայ», 26 դեկտեմբեր)։

Այսպէս ուրեմն, երբ համաձայնութիւն գոյանայ բոլոր հիմնական կէտերու մասին, կը գտնենք լաւագոյն ձեւը՝ թեթեւցնելու գործազրկութեան չարիքները։

Եւ այսպէս ճամբայ կը բացուի նաեւ տեւական կազմակերպութեան մը համար, քանի որ, ճարտարագործական երկիրներու մէջ, քրոնիկ հանգամանք ստացած են գործազրկութեան տագնապները։

Մենք այսօր շօշափեցինք միայն անմիջական օգնութեան պարագան, որ կապ ունի վաղուան ժողովին հետ։ Եւ քանի որ բոլորն ալ կ՚ընդունին այս հարցին ստիպողութիւնը, անհրաժեշտ է ուժ տալ ինչպէս «տագնապի տուրք»ին, նոյնպէս բացուած հանգանակութեանց արդիւնաւորման։

Բոլոր ծրագիրները պիտի մնան չոր մխիթարանք, եթէ պակսի մեքենային իւղը — դրամը։

Որքան ալ ցնցուած ըլլայ հրապարակը, ամէն մէկը կրնայ առանց դժուարութեան կատարել իր պարտականութիւնը, կը բաւէ որ կամքը չպակսի։

Ինքնապաշտպանութեան պայքար է այս ալ։

Շ.

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ

Վիճակագրութիւն

Աշխատանքի նախարարութեան շաբաթական վերջին վիճակագրութիւնը ցոյց կուտայ 14764 հոգիի յաւելում մը, անգործներու թիւին վրայ։ Յունուար 2ի վիճակագրութեան համաձայն, անգործներու թիւը բարձրացած է 161,773ի։ 1927ի տագնապին անգործներու ամէնէն մեծ թիւն էր 81,916 մարտ ամսուն 10ին։

Միայն Փարիզ քաղաքը նոյն թուականին կ՚արձանագրէ 52628 անգործ. իսկ նահանգին մնացեալ վայրերը 38,808։

545 համայնքներ միայն, որոնց բնակչութիւնը կը համրուի 11 միլիոն 677 հազար, անգործներու օգնութեան մնտուկներ ունին...

Դեկտ. 26էն մինչեւ յունուար 2 Ֆրանսա մտած են 180, Ֆրանսայէն՝ իրենց երկիրները վերադարձած են 5477 օտար աշխատաւորներ։

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Անցեալ Դեկտ. 16էն մինչեւ 31 երկարող ժամանակամիջոցի ընթացքին անգործներու թիւը կրած է 316,000ի յաւելում մը։ Ամբողջ Գերմանիոյ մէջ, անգործներու թիւն է 5 միլիոն 866 հազար.

—ՏԻՐՈՂ ՏԱԳՆԱՊԻՆ հետեւանքով, Պուլկարիոյ Թագաւորը իր անձնական գանձը վեց միլիոն լեվայէն զեղչեց հինգ միլիոնի։ Թագուհին, որ 1 միլիոն 200 հազար լեվա կը ստանայ, եւ Եւտոքսիա իշխանուհին (600 հազար) ալ որոշեցին հրաժարիլ այդ գումարներուն մէկ վեցերորդէն։

Ռուսեւռումէն բանակցութիւնները

Պուքրէշէն պաշտօնապէս կը հաղորդուի թէ ոչ-յարձակման դաշինքի կնքման համար Ռումանիոյ առաջարկը եւ Ռուսիոյ հակառաջարկը ընդունուած չըլլալով երկու կողմերէն՝ նախապատրաստական առաջին բանակցութեանց ընթացքին, ռումէն պատուիրակը ներկայացուցած է ուրիշ առաջարկ-ծրագիր մը, որ կը ներկայացնէ Ռումանիոյ կողմէ ընդունելի նուազագոյն պայմանները։ Առով, Ռումանիա կը պահանջէ որ երկու պետութեանց գերիշխանութեան ենթակայ հողերու ամբողջականութեան հարցը վճռուի յստակօրէն։ Ինչպէս կը յիշուի, Ռումանիոյ համար հարցը կը դառնայ Պեսարապիոյ պարագան վերջնապէս կանգառնելուն մէջ։

Մաքսային խորհրդակցութիւն մը

Ամերիկայի Երեսփ. Ժողովի ելմտական յանձնախումբը ընդունեց մաքսային օրինագիծ մը, որ կը տրամադրէ գումարել միջազգային խորհրդաժողով մը, վերցնելու համար մաքսային պատնէշները։ Նոյն օրինագիծը կ՚արտօնէ հանրապետութեան նախագահ Հուվըրը որ բանակցութեան մտնէ օտար պետութեանց հետ՝ համաձայնութիւն գոյացնելու համար՝ փոխադարձ մաքսատուրքերու հիման վրայ։

Հիթլեր կը խորհրդակցի

Գերման դահլիճը կը մտածէ տարի մը եւս յետաձգել հանրապետութեան նախագահին Հինտէնպուրկի պաշտօնավարութեան շրջանը։ Ազգայնական պետին Հիթլէրի, վարչապետին, ներքին նախարարին միջեւ տեղի ունեցած խօսակցութեան մասին թէեւ պաշտօնական որեւէ տեղեկութիւն չի տրուիր, սակայն կը կարծուի թէ կառավարութեան այս ծրագիրը ընդունելու համար, Հիթլէր որեւէ պայման չէ դրած։ Սակայն ընդունելէ առաջ, պէտք տեսած է խորհրդակցելու ազգայնական ընդդիմադիր միւս տարրերուն, Հիւկէնպէրկի կուսակցութեան եւ «Պողպատէ Սաղաւարտ»ներու պետերուն հետ։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԴԱՀԼԻՃԻՆ ՇՈՒՐՋ

Արտաքին նախարարը հրաժարեցաւ

Ֆրանսական մամուլը երկարօրէն կ՚աշխատի դահլիճի փոփոխութեան կամ վերակազմութեան հարցով։ Պատերազմական նախարարը Մաժինօ որ մէկ ամիսէ ի վեր հիւանդ էր, տակաւին չէր մեռեր, երբ դահլիճի փոփոխութեան լուրը մէջտեղ կ՚ելլէր։ Անոր մահը պատրուակը աւելի կուտայ Պ. Լավալի, իրագործելու իր մտադրութիւնը ձեռնարկելով աւելի ուժեղ դահլիճի մը կազմութեան։

Միւս կողմէ Պ. Պրիան որ եօթ տարիէ ի վեր անընդհատ կը վարէր արտաքին նախարարութիւնը, իր հրաժարականը ներկայացուցած է, պատրուակելով իր առողջական վիճակը։

Ֆրանսայի վարչապետը դահլիճին հաւաքական հրաժարականը երեքշաբթի օր պիտի ներկայացնէ հանրապետութեան նախագահին, որ նորին վերակազմութիւնը կրկին պիտի յանձնէ իրեն։

Խորհրդարանական շրջանակներ կը կարծեն որ Պ. Լավալ պիտի աշխատի աւելի լայն հիմերու վրայ, հանրապետական բոլոր կուսակցութեանց գործակցութեամբ կազմել նոր դահլիճը. հակառակ պարագային պիտի գոհանայ ներկայ կազմով, նշանակելով նորեր պատերազմական եւ արտաքին նախարարութեանց համար։ Պատերազմական նախարար պիտի նշանակէ ներկայ դահլիճին անդամներէն մէկը որ ըստ բաւականին տեղեակ ըլլայ կացութեան եւ գլխաւոր հարցերուն, որոնք կրնան յարուցուիլ յառաջիկայ զինաթափութեան խորհրդաժողովին մէջ, իսկ ինքը միանգամայն պիտի ստանձնէ արտաքին նախարարութիւնը։

ԼԱՐՈՒԱԾ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

Գահիրէէն կը հեռագրեն «Թայմզ»ի.

7 ՅՈՒՆՈՒԱՐ.— Վստահելի լուրերու համաձայն, կացութիւնը չափազանց լարուած է Սուրիոյ մէջ, ընտրական պայքարի առթիւ ծագած խռովութեանց հետեւանքով։ Հալէպի մէջ սպաննուած քաղաքացիներուն թիւը կը հաշուեն 11։ Բնակիչները գոց կը պահեն իրենց տուները, իբրեւ բողոքի ցոյց կարգ մը ազգայնականներու ձերբակալման դէմ։ Անոնց մէջ է Սաատուլլահ պէյ էլ Ճապրի, ազգայնական առաջնորդը։ Անհանգստութեան լուրեր կը հասնին նաեւ երկու Պէտէվի ցեղերու, Անէզիներու եւ Ֆատանցիներու շրջանէն։ Սովորութիւն է որ այս շրջանի քուէտուփերը գիւղերու մէջ դրուին։ Այս անգամ Րաքքայի քաղաքապետութիւնը հրամայեց քաղաքին մէջ պահել քուէտուփերը։ Պէտէվի ցեղապետ մը, Էմիր Մահճիմ, որ ազգայնականներուն ընտրելին էր, բացատրութիւն պահանջեց այս կարգադրութեան մասին։ Հետեւանքը եղաւ խռովութիւն մը, որու միջոցին Րաքքայի քաղաքապետը դաշոյնով վիրաւորուեցաւ Էմիրին սպաներէն մէկուն ձեռքով։

Ազգայնականները իրապէս վրդովուած են իրենց կրած կորուստներուն հետեւանքով եւ հիմա կը պնդեն որ նոր ընտրութիւններ կատարուին Հալէպի, Դամասկոսի եւ Համայի մէջ։ Այս նպատակով մարդպանին ղրկած են հանրագրութիւն մը՝ 25,000 ստորագրութեամբ։ Եթէ բանակցութիւնները ձախողին, կը սպառնան բոլորովին փակել երեք քաղաքները։

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Փոխարքային խորհրդակցութիւնները

Հնդկաստանի փոխարքան երկար տեսակցութիւններ ունեցաւ հնդիկ չափաւոր տարրերու ղեկավարներու հետ։ Տէլհիէն «Թայմզ»ի թղթակիցը կը գրէ թէ հնդիկ այս անձնաւորութիւնները փոխարքային յայտնած ու պարզած են հետեւեալ կէտերը։

2) Չափաւորներ եւ ազատականներ որոշած են ուժ տալ կառավարութեան, առաւելագոյն արդիւնքը կարենալ քաղելու համար Կլոր Սեղանի Խորհրդաժողովի որոշումներէն։

2) Պիտի գործակցին Կլոր Սեղանի որոշումով կազմուելիք յանձնախումբերուն, որոնց անդամները Պոմպէյ պիտի հասնին ամսուն վերջը։

3) Առանց դատապարտելու փոխարքային վերջին հրամանագրերը, ցաւ կը յայտնեն անոնց մէկ քանի տրամադրութիւններու խստութեան համար եւ յոյս յայտնած են թէ փոխարքան պիտի թեթեւցնէ անոնց հետեւանքները, հրամանագրերու կիրարկման եղանակով։

4) Չափաւորները եւ ազատականները յայտնած են նոյնպէս որ փոխարքան չէ ուզած տեսակցութեան ընդունիլ Կանտին եւ այդպէս, կերպով մը ցայն մղած է դէպի ծայրայեղները, որոնց վտանգաւոր ազդեցութիւնը պիտի կրնար կտրել, եթէ քաջալերուած ըլլար կառավարութենէն։

Յայտնի չէ թէ ի՞նչ պատասխանած է փոխարքան այս զանազան կէտերուն։

— Նոր միջադէպեր չեն ծագած։ Ձերբակալուած են հնդիկ խորհուրդի նոր նախագահը Տօքթ. Անսարին եւ ընդհ. քարտուղարը։

Զանազան կեդրոններու մէջ, զինուորական կարեւոր շարժումներ կը կատարուին, մանաւանդ այն վայրերը, որոնք ամենէն աւելի վտանգուած կը նկատուին։

Ձերբակալուած են նաեւ կանտիական ուրիշ չորս ղեկավարներ։

Թեվֆիք Րիւշտի պէյ կը մեկնի...

Դէպի Թեհրան ճամբայ ելլելէ առաջ, ուր կ՚երթայ Թուրքեւպարսիկ սահմանային համաձայնութիւնը ստորագրելու համար, Թեվֆիք Րիւշտի պէյ յայտարարեց թէ ճիշդ չէ Թուրքիոյ, Պարսկաստանի, Իրաքի եւ Աֆղանիստանի մասնակցութեամբ սահմանային համաձայնութիւն մը կնքելու լուրը։ «Թուրք կառավարութիւնը կը շարունակէ իր խաղաղասիրական եւ բարեկամական քաղաքականութիւնը իր բոլոր դրացիներուն հետ, ինչպէս հաստատեց Թուրքեւիտալեան համաձայնութեամբ. եւ այդ ոգիէն առաջնորդուած, կ՚ուզէ բարեկամական յարաբերութիւնները ամրապնդել եւ առեւտրական կապեր հաստատել յիշեալ պետութեանց հետ»։

«Իշ» դրամատան տնօրէնը, որ կ՚ընկերանայ գործավարին, պիտի ջանայ մասնաճիւղեր հաստատել Պարսկաստանի մէջ, առեւտուրին զարկ տալու համար։

Թուրքիոյ արտաքին գործավարը վերադարձին քանի մըօր պիտի մնայ Պաղտատ Իրաքի հետ ալ բանակցելու համար։

ԱՆՄԻՋԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԳՈՐԾԱԶՈՒՐԿՆԵՐՈՒ

ՑԱՆԿ 8

Մ. Տ. Ս.	50.—
Խաչատուր Պետրոսեան (Վիշի)	10.—
գումար՝	60.—
7րդ ցանկին գումարը	2073.—
ընդհ. գումար	2133.—

ՄԱՀԱՓՈՐՁ

Ճափոնի կայսեր դէմ

Թօքիոյէն տրուած հեռագրի մը համաձայն, որ պահուն զինուորական տողանցքի մը ներկայ ըլլալէ վերջ, երբ Ճափոնի կայսրը պալատ կը վերադառնար Գորէացի մը ռումբ մը նետեց վրան։ Ռումբը պայթեցաւ Միքատոյին շատ մօտը. կառքին լծուած ձիերէն մէկը թեթեւ վէրք մը ստացաւ։

Գորէացին ձերբակալուեցաւ։ Վրայէն ուրիշ ռումբ մըն ալ գտնուեցաւ։ Մահափորձը որուն պատճառները տակաւին չեն յայտնուած, կատարուեցաւ այն պահուն իսկ, երբ կայսեր կառքը պալատին բակը պիտի մտնէր։

Այս ոճրափորձին վրայ, դահլիճը հրաժարական տուաւ, բայց կայսրը յանձնարարեց շարունակել աշխատանքը։

Իտալիոյ հիւպատոսին դէմ

Մահափորձ մըն ալ կատարուեցաւ Փարիզի իտալական հիւպատոսին դէմ. պատճառը՝ քաղաքակա՞ն թէ անհատական վրէժխնդրութիւն, տակաւին չէ յայտնուած։

Անկից երկու տարի առաջ ալ, Փարիզի իտալական հիւպատոսը զոհ գացեր էր իր մէկ հայրենակցին գնդակներուն։

Իտալացի հիւպատոսը՝ հիւպատոսարանին դրան առջեւ վար իջեր էր ինքնաշարժէն եւ կառավարին վարձքը կը վճարէր, երբ երիտասարդ մը մօտեցաւ իրեն, եւ առանց բառ մը արտասանելու, ատրճանակը քաշեց ու չորս ձեռք պարպեց։ Գնդակը մըտած էր հիւպատոսին աջ զիստը։

Անցորդներ եւ հիւպատոսարանի պաշտօնեաներ վազեցին օգնութեան եւ վիրաւորը փոխադրեցին հիւանդանոց, մինչ ոճրագործը, ատրճանակը ձեռքը՝ փախուստ կուտար։

Սակայն հիւպատոսարանի հսկիչ գաղտնի ոստիկանը՝ արդէն սկսեր էր զայն հետապնդել. հասեր էր նոյն իսկ ետեւէն, երբ իտալացին յանկարծ ետ դառնալով՝ կրակեց ոստիկանին վրայ. փամփուշտները սակայն պարապին գացին ու հետապնդումը վերսկսաւ աւելի բուռն թափով։ Կարելի եղաւ ի վերջոյ, ձերբակալել ոճրագործը որ ուսանող մըն է, եւ մէկ քանի ամիս առաջ, զբօսաշրջիկներու հետ Իտալիայէն եկած էր Փարիզ, ուրկէ չէր ուզեր վերադառնալ իր հայրենիքը։ Դիմում կատարեր էր հիւպատոսին, որ իբր ուսուցիչ զինքը տեղաւորէ Փարիզի իտալական դպրոցներէն մէկուն մէջ։ Հիւպատոսը խոստացեր եւ կատարեր ալ էր։ Սակայն, շատ չանցած, դպրոցին տեսչութիւնը զինքը ճամբեր էր։ Որովհետեւ, հիւպատոսը իմացեր էր որ, ուսուցիչը Իտալիոյ մէջ 6 ամիս բանտարկութիւն կրած է, ոճրագործը կարծած է որ անոր միջամտութեամբ է որ զինքը գործէն հանած են եւ ուզեր էր վրէժ լուծել։

Ոստիկանութիւնը կը փնտռէ թէ արդեօ՞ք չկայ քաղաքական պատճառ մը, զոր ոճրագործը կը ջանայ ծածկել։

Ուժանակին հնարիչը

Ուիլեըմ Միլ՝ հնարիչ ձեռնաումբի մը, որմէ 75 միլիոն հատ է գործածուած ընդհ. պատերազմին մեռաւ Լոնտոնի մէջ։ 76 տարու էր։ Իրմով, մարդկութեան բարերարներէն...մէկն ալ կ՚անհետանայ...

ՄԵՆՔ ՄԵԶԻ

Մեծ միամտութիւն պիտի ըլլար ենթադրել թէ Վիտինեանի յօշոտման առիթով հայ հանրութեան բարձրացուցած բողոքը պիտի ցնցէր դուրսի աշխարհը եւ անոր ուշադրութիւնը դարձնէր Թուրքի այդ անլուր ոճիրին վրայ:

Մենք այդպիսի ակնկալութիւն չունէինք. ու եթէ, այնուամենայնիւ, անհրաժեշտ կը նկատէինք բողոքը, անոր համար, որ առիկա գոհացում մըն էր հայութեան տանջուած խղճին համար, ու յետոյ պաշտօնական արձանագրութիւն մը, ամբողջ աշխարհի առջեւ, թրքական նոր ոճիրի մը, զոր հայ ժողովուրդը երբեք չի կրնար մոռնալ:

Մեր մարդկային պարտականութիւնն էր, զոր կը կատարէինք լսելի ընելով մեր անարգուած հոգիին ճիչը:

Ուրիշ սպասելիքներ, կը կրկնենք, չէինք կրնար ունենալ, վասնզի մ՚ալ վարժուած ենք, քանի մը տասնեակ տարիներէ ի վեր, այն շնական անտարբերութեան, նոր երեւան կը բերէ «քաղաքակիրթ» աշխարհը Հայ Տառապանքին հանդէպ:

Այլ եւս պատմական ասութեանց կարգը անցած է անգլիացի վարչապետի այն խօսքը, թէ «Անգլիացիները չեն կրնար Արարատի գագաթը հանել իրենց ռազմանաւերը»: Քաղաքական փարիսեցիութեան ամենէն յատկանշական արտայայտութիւններէն մէկն է գրականօրէն գունեղ այս նախադասութիւնը. որովհետեւ Անգլիացիները մենէ աւելի լաւ գիտէին, թէ Հայերուն օգնելու համար պէտք չկար մագլցելու Արարատի գագաթը. ինչպէս որ Ֆրանսայի հանրապետական կառավարութիւնը, պաշտպանելու համար իր հպատակ երկու լեւանթեն վաշխառուներու շահերը, պէտք չունեցաւ որ եւ է տեղ մագլցելու կամ մինչեւ իսկ Պոլիսը ռմբակոծելու. այլ երկու սնամաշ յածանաւեր Միտիլլի կղզիին բացերը բերելով, յաջողեցաւ իր կամքին ենթարկել սուլթանական կառավարութիւնը:

Ժամավաճառութիւն պիտի ըլլար, եթէ ուզէինք ապացուցանել, թէ պաշտօնական Եւրոպան հետաքրքրուած է Հայերով այն ատեն միայն, երբ անոնցմէ շահ ակնկալած է իրեն համար: Անվիճելի ճշմարտութիւն է այդ, ինչպէս որ անվիճելի է այն, որ պետութեանց ճակատագիրը տնօրինողները միշտ տգէտ եղած են ոչ միայն հայկական, այլեւ բոլոր այն խնդիրներու նկատմամբ, որոնք անմիջական առնչութիւն չեն ունեցած իրենց հետ: Բազմաթիւ օրինակներէն յիշենք միայն մէկը: Բոլշեւիկեան յեղաշրջումէն յետոյ Լոյտ Ճորճի կառավարութիւնը զէնքով, դրամով եւ մասնագէտներով կ՚օժանդակէր «ճերմակ» Ռուսերուն՝ տապալելու համար բոլշեւիկեան իշխանութիւնը. ան մինչեւ իսկ իր պաշտօնական ներկայացուցիչները ունէր «ճերմակ» շարժման ղեկավարներուն մօտ: Հակառակ ատոր, Անգլիոյ վարչապետը անգամ մը, տեղեկութիւն տալով խորհրդարանի մէջ իրենց այդ դաշնակիցներու մասին, զօրավար Տենիքինի քով կը յիշէ նաեւ զօրավար Խարկովի անունը. մինչ ամէն մէկ քիչ թէ շատ հետաքրքիր դպրոցական գիտէ, որ Խարկովը... խոշոր քաղաք մըն է հարաւային Ռուսիոյ մէջ, Խորհրդային Ուքրայինայի այսօրուան մայրաքաղաքը...

Այս պայմաններուն տակ բնաւ զարմանալի չէ, որ եւրոպական քաղաքականութեան վարիչները, քաղելով իրենց ծանօթութիւնները՝ ի մասնաւորի պզտիկ ժողովուրդներու մասին երկրորդ աղբերէ, քայլեր կ՚առնեն, որոնք յաճախ ճակատագրական կը հանդիսանան այդ ազգերու համար: Ի վիճակի չըլլալով անձամբ քննելու եւ հակակշռելու իրենց ստացած ծանօթութիւնները, կառավարութիւնները կ՚ապաւինին այդ երկրորդ աղբերուն — իրենց այլ եւ այլ ներկայացուցիչներուն եւ գործակալներուն, ակամայ իւրացնելով անոնց տեսակէտները: Այսպէսով, մինչեւ իսկ կարեւոր խնդիրներու մէջ յաճախ վճռական նշանակութիւն կ՚ունենան ոչ թէ բարձր իշխանութեանց, այլ անոնց պատահական գործակալի մը տրամադրութիւնները:

Եղերական զուգադիպութեամբ մը, Վիտինեանի ողբերգական վախճանի պարագաներուն հետ միաժամանակ հայ թերթերու մէջ լոյս տեսան ամերիկացի գրագէտի մը յօդուածները՝ անգլիական համբաւաւոր գործակալ գնդապետ Լորէնսի հետ իր ունեցած տեսակցութեան մասին: Համաշխարհային պատերազմէն ի վեր յաճախ լսած էինք այդ գնդապետին անունը, միշտ ալ կապակցելի իրադարձութեանց եւ արկածախնդրութեանց հետ կապուած: Սակայն երբեք ոչ մէկ Հայու միտքէն ալ անցած չէր, թէ իր գործունէութեամբ արաբական երկիրներու մէջ հռչակ հանած այդ մարդը երբ եւ իցէ դեր մը պիտի ունենայ մեր դատին ու մեր ճակատագրին մէջ:

Մինչ այսօր ամերիկացի գրագէտը այլեւս տարակոյսի տեղ չի թողուր. Լորէնս ոչ միայն հետաքրքրուած է հայկական դատով, այլ եւ երկարօրէն գլուխ կոտրած անոր վրայ ու, վերջապէս, գտած այդ բարդ կնճիռին լուծումը, որ՝ ինչպէս կ՚երեւայ՝ շատ պարզ բան մըն է եղեր: Հայկական հարցը, կ՚ըսէ Լորէնս, կարելի է արմատապէս լուծել մէկ միջոցով միայն, այն է՝ կոտորել Հայերը մինչեւ վերջին մարդը: Թուրքերը չկրցան լիովին գլուխ հանել այդ ծրագիրը. Անգլիոյ համար ինչ ինչ պատճառներով այնքան ալ յարմար չէ ստանձնել զայն: ու Լորէնս սիրայօժար Ամերիկայի կը զիջի այդ պատիւը, մանաւանդ որ անոր առաջարկուած էր Հայաստանի հոգատարութիւնը, ու իրենք Հայերն ալ ուրախութեամբ ընդունած էին զայն:

Սովորական պայմաններու մէջ հիւանդագին, վաւաշոտ մարդատեցութեան արտայայտութիւն պիտի նկատէինք ասիկա: Բայց նկատի ունենալով ներկայի քաղաքական բարոյագիտութիւնը եւ Լորէնսներու խաղացած դերին կարեւորութիւնը, վրդովումէ եւ զզուանքէ աւելի սարսուռ կը զգանք անոնց խօսքերէն: Ու յանցաւոր միամտութիւն պիտի ըլլար յուսալ, թէ Լորէնս մը գործի դնողները ականջ պիտի կախէին Վիտինեանի մը խողխողումի առիթով իրենց ներկայացուած բողոքին:

Ու եթէ դաս մը կայ, որ պէտք է առնենք, այն է՝ որ մենք մեզի ձգուած ենք ու մենք ենք որ պէտք ենք մեր գլխուն ճարը տեսնենք:

ԼԻՊԱՐԻՏ ՆԱԶԱՐԵԱՆՑ

(Յուսաբեր)

ՔԱՂԱՔ ՄԸ, ՈՐ ՍՆԱՆԿԱՑԱՒ

Տնտեսական տագնապի այս օրերուն, երբ անհամար մեծահարուստները թաւալգլոր տապալեցան սնանկութեան անդունդը, ահա քաղաք մը եւս որ սնանկութիւն կը յայտարարէ:

Չիքակոն է այդ քաղաքը, աշխարհի ամենամեծ քաղաքներուն մէջ չորրորդը, որ 3,5 միլիոն բնակիչ ունի: Քաղաքապետը վերջերս կը յայտարարէր թէ քաղաքապետական սնտուկները դատարկ են, ոչ իսկ սանթիմ մը ունին, մինչ պարտքը կը հասնի 6 միլիարի: Ու ներկայիս ոչ մէկ դրամատուն կայ, որ յօժարի փոխատուութիւն ընել այս երբեմնի փարթամ քաղաքին:

Քաղաքապետական պաշտօնեաները ամիսներէ ի վեր ամսական չեն ստացած: Եւ ահա դպրոցներն ալ դատապարտուած են փակուելու: Դասերը ներկայիս կը տրուին բատերոյով:

Ժանտատենդը

Վերջերս ժանտատենդի (Թիֆօ) դէպքերը շատցած են Փարիզի մէջ: Պատերազմական նախարարն ալ մեռաւ ժանտատենդէ: Այս դէպքերը մտահոգութիւն պատճառած ըլլալով, մաթէն քննութիւն մը բացուեւ եւ դիմեց պատկան մարմիններուն հասկնալու համար թէ ժանտատենդի համաճարակ կա՞յ, կամ հիւանդութիւնը ջուրի՞ն միջոցով կը տարածուի:

Պատասխանուած է թէ համաճարակ չկայ, այսուհանդերձ բաւական շատցած են ժանտատենդի դէպքերը: Քննութիւնները ցոյց կուտան որ Փարիզի խմելիք ջուրը մեղք չունի: Ուրեմն, թող ոչ ոք վախնայ ջուր խմելէ, որովհետեւ ջուրը շարունակ քննութեան առարկայ կը դառնայ: Թերեւս ուրիշ ճամբով մըն է (չլուացուած բանջարեղէններ, ոստրէ եւ այլն), որ հիւանդութիւնը կը տարածուի:

ԳՈՀԱՐՆԵՐ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ԱՐՈՒԵՍՏԷՆ

ԱՖՂԱՆ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

Աֆղան ցեղերը դարերու ընթացքին կրած են ազդեցութիւնը հելլէն (Աղեքսանդր Մեծի շրջան), Ցոյն-պախթրիական, քրիստոնէական (Նեստորական), հին պարսկական եւ հնդիկ մշակոյթներուն: Ամենէն տիրականը եղած է ազդեցութիւնը իսլամ-պարսկական արուեստին որ կը տեւէ մինչեւ այսօր:

Աֆղանները ունին ինքնայատուկ լեզուն, շատ մօտիկ պարսկերէնի, եւ հարուստ գրականութիւն այդ բարբառով: Պարսկերէնը սակայն, ընդունուած եւ հասկցուած լեզուն է աֆղան բոլոր աշիրէթներու մէջ: Աւելի հարուստ է աֆղանական գրականութիւնը որ գրուած է պարսկերէնով:

Աֆղանները ունին նաեւ անգիր ժողովրդական բանահիւսութիւն մոռցուած եւ արհամարուած աֆղան մտաւորականութենէն:

Հետեւեալները, իրենց բնագիրներով որ գրեթէ չեն տարբերիր արդի պարսկերէնէն, քաղուած է Խոբասանի աֆղան ուղտապաններու բերնէն.

Խիւտա ճան, պազ պիարիտ տէր պէրի մէն
Նազլի ճան, նազլի ճան, օմտամի մէն,
Սէրէմրա կէր պուրի,էզ դու նէ կէրտէմ
Նազլի ճան, Նազլի ճան, օմտամի մէն:
Դու նուրի դիդէ, վէ Թաճ սէրի մէն
Ջէրա՞ ուրսի պալա մի քունի
Ջէրա՞ սէյլու Թամաշա մի քունի
Նէմի՞ Թէրսի զ՚ֆէրտայի ըրյամէԹ,
Ջէրա՞ դաԹլը ճէվանի մի քունի:
Խիւտա ճան, պազ պիարիտ տէր պէրի մէն
Նազլի ճան, Նազլի ճան, օմտամի մէն:

Ո՛վ Աստուած, գիրկս դարձուր սիրուհիս,
Իմ նազելի սիրուհիս:
Գլուխս ալ կտրեն, քեզ նայելէ չեմ դադրիր:
Իմ նազելի սիրուհիս:
Դուն լոյսն աչքիս, թագը գլխիս,
Պատուհանդ է՞ր վերցուցիր,
Ինչո՞ւ ակնարկդ ինձ յառեցիր:
Չե՞ս սարսափիր դատաստանի մեծ օրէն,
Կանաչ կեանքիս արիւնն ինչո՞ւ խմեցիր:
Ո՛վ Աստուած, գիրկս դարձուր սիրուհիս,
Իմ նազելի սիրուհիս:

×

Աշուղ նէ չէվի, պէտպախԹ էսԹ,
կաճ պիպինի ու կաճ նէ պինի սախԹ էսԹ,
էզ խանէպէր ամէտէմ,կօֆԹէմ խիւտա
էզ եար ազիզը խօտ շուտէմ զէնտէ ճիւտա
ճանանէս կէքէմ...:

Թէ սիրահար եմ, ի՛նչ դժբախտութիւն,
Ի՞նչ կսկիծ սիրել, յետոյ անջատուիլ:
Ջատուեցայ տունէս, ըսի՝ Աստուած իմ
Ճան եարիս համար ողջ ողջ կը մեռնիմ,
Հոգի՛ս սիրուհիս...:

×

Սուֆիներու դաւանանքը միահեցան կ՚իշխէ իսլամական Արեւելքի կրօնքին, արուեստին եւ իմաստասիրութեան վրայ: Քիչ բացառութեամբ Սուֆիներ են պարսկական Ոսկեդարու բոլոր դէմքերը Սա՛ատի, Հաֆէզ, Ճամի եւն.:

Սուֆիներ են նաեւ աֆղան մեծ բանաստեղծներէն շատերը: Առանցմէ Ապտ-օլ-Րահման, Մօհմանտ ցեղէն, ծնած է 17րդ դարու կէսին, Հնդաստանի սահմանակից նահանգի մը մէջ:

Ապտ-օլ-Րահման ճգնող տէրվիշ մը, գիտուն մը եւ ազատախոհ իմաստասէր մըն է միանգամայն:

Հետեւեալ կտորը քաղուած է իր սուֆի բանաստեղծութեանց «Տիվան»էն.—

Սիրելույս ճամար Թափած արցունքս չունի չափ, սաճման,
Ու դեռ պաշտելիս ազդուած իսկ չէ արցունքիս տեսքէն:
Ի՜նչ փոյԹ Թէ խաւերն իմ պաղատանքիս գոճարներ ըլլան,
Ոչ իսկ ականջին զարդ չինել գիջեց անգուԹ սիրուճիս:
Ողբերով եԹէ զինքն արԹնցնեմ իր խորունկ քունէն,
Հոգ չէ Թէ արԹուն՝ յաւէտ ինձ ճամար քուն է սիրուճիս:
Գրուածքի մը պէս կը խօսիմ իրեն բերանս փակ, մունջ:
Բայց լռուԹեանս ձիչն աւելի ուժգին կը ճնչէ կոծէս:

ԼԵՒՈՆ ՄԵՍՐՈՊ

(Քաղուած «Հայրենիք» ամսագիրէն)

ԱՇԽԱՏԱՒՈՐԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԹՐԻՍԹԱՆ ՌԷՄԻ

Թրիսթան Ռէմի անուն մըն է, որու առհասարակ վարժուած չեն մեր աչքերը: Ոսկեզօծ, տիտղոսաւոր անուններու խառնիճաղանճին մէջ, տեղ չեն գտներ անուններ, որոնք շատ աւելի արժանի են մեր հետաքրքրութեան:

Բայց զինքը կը ճանչնան անպայման մեր երիտասարդներէն անոնք, որ կը հետեւին Ֆրանսայի գրական նոր հոսանքներուն:

Ինք արհեստով գրող մը չէ, ինչպէս մեծագոյն մասը գրական կրկէսը աղմկողներուն: Երկաթուղիի պաշտօնեայ, ան ապրած է գրեթէ միշտ Փարիզի գործաւորական թաղերու, մանաւանդ զօներու (զօնի) մէջ: Խորապէս կը ճանչնայ ժողովրդական այդ խաւերու կեանքը եւ հոգեբանութիւնը: Այդ շրջանակէն առած է նիւթը իր կարեւոր վէպին, (Փորթ Քլինեանքուռ):

Թրիսթան Ռէմի յայտնի է նաեւ բանաստեղծութիւններով, որոնք կը յայտնեն համեստ մարդերու հանդէպ տարօրէն, շէշտ, թափանցող զգայնութիւն մը: Ոչ մէկ գեղարուեստական որոնում, կամ արուեստական պաճուճանք, իրականութեան մերկ, անկեղծ ցոլացումը միայն:

Ստորեւ կուտամ քանի մը նմոյշներ, որոնք բնագրին կենսաթաթախ անկեղծութիւնը հազիւ թէ արտայայտեն:

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

Փողոցը

Երբ ան կը քշէր իր կառքը,
—Ծաղկակաղամբի կամ թարմ խնձորի,—
Չէր գիտցուեր բնաւ,
Իր անի՞ւն էր թէ իր [illegible]
Որ կը ճռնչէր:
Ու երբ կը նստէր աթոռակի մը վրայ:
Չէր գիտցուեր,
Սեւ կտաւ է իր տափատին ծակտիկներէն,
—Բաշուած՝ սրունքն ի վեր, ու այքա՛ն մաշած,—
Ծունկի՞ն թելե՞րն էին,
Թէ իր ազդրին մազերը
Որ կը տեսնուէին:
Ու երբ ինքն իր վրայ իր զգեստները կը կարկտէր,
Չէր գիտցուեր,
Թէ միանգամայն սպիտա՞կն էին
Տեղ տեղ տեսնուած իր մարմին,
Զոր կը կարկտէր:
Ու երբ կը ծախէր. նայած՝ օրուան,
Պրասս կամ քրիզանթէմ,
Չէր գիտցուեր
Թէ աչքի զարնող իր մի՞ան էր
Եւ մաշած կտաւէ իր տաբա՞տը,
Իր թելերով, իր մազերով միասին.
Ու նաեւ իր անթացո՞ւպը, ու իր կա՞ռքն էր անիւն ալ հետը,
Զոր կը ծախէր ան քսան սուի.
Որովհետեւ այս բոլորը մէկտեղ, առէ աւելին չէր արժեր:

Պուլվառ Նէյ

Թշուառութիւնը որ իմինս է,
Ինծի կ՚երեւի այնպէս, իբրեւ թէ կը նայիմ աստղերուն.
Որքան ալ շատ տեսնեմ, նոյնքան շատ կայ անոնցմէ —
Նոյնքան ան մէջս է, որքան կը մտածեմ անոր մասին:
Իմ թշուառութիւնս, դարձօրօրակ մըն է (manège)
Բայց ան նոյնն է, միշտ նոյնը
Փայտէ ձի մը որ կ՚անցնի առջեւս,
Թշուառութիւնը որ իմս է, նիհար ձի մըն է:
Թշուառութիւնը որ իմս է, կ՚ըսէ երրորդը,
Թերեւս օրացոյց մըն է
Որ մէկ, մէկ հատ սուրբ ունի իբրեւ պահապան.
Ու ոչ իսկ մէկ հատ սուրբ որ քեզ պաշտպանէ,
Սուրբ մը որ ունենար բազուկներ ձիւնէ:
Թշուառութիւնը որ իմս է, կը փակէ վերջինը
Միշտ ամէն բանի շատ ուշ հասնիլ մըն է:
Միշտ կը տեսնեմ անցնիլը գնացքին:
Թշուառութիւնը որ իմս է, ժամացոյց մըն է
Որ պիտի քալէր առանց դառնալու:
Ինք մինակն էր որ կը նայէր գինեշիշին,
Զոր միւսները պարպած էին,
Եւ որ կը փայլփլէր բարձր խոտին մէջ,
Ուր պառկած էին անո՛նք, չորսերնին:

„ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԻՆ ԳԵՂԵՑԻԿ ՄԷԿ ԺԷՍԹԸ"

Այս վերնագիրով գոհունակութեան գիր կար, դեկտ. 29ին, Մարսէյլի առաւօտեան բոլոր թերթերուն մէջ:

Աղբիւրը՝ Մարսէյլի Քաղաքապետարանն է:

Կը նշանակէ, ուրեմն, որ միեւնոյն վերնագիրով արձանագրութիւն կայ՝ քաղաքապետութեան օրագրութեան մէջ:

Վերջապէ՞ս... մէկ անգամ, այսպէս վերնագրով:

Թէ՝ ի՞նչ:

Ա. Ն. Հ. կ. Խաչը՝ 9000 ֆրանքի նուիրատուութիւն մը կ՚ընէ՝ «Քոնսէփսիոն» հիւանդանոցին՝ Քաղաքապետութեան միջոցով:

Դեկտ. 28ին, կէսօրէ վերջ, կ. Խաչի դիւանը՝ Տիկիններ՝ Գ. Շահլամեան, Սէքբէնկիւլեան՝ (Ատենադպիր) եւ Պալտասարեան (Գանձապետուհի) ճանաւոր ժամադրութեամբ՝ ընդունելութեանը կ՚արժանանան Մարսէյլի քաղաքապետ՝ Տօքթ. Ռիպոյի:

Տիկինները կ. Խաչի անունով քաղաքապետին կը յանձնեն 9000 ֆրանքի գումարը, խնդրելով, որ Քաղաքապետարանը բարի ըլլայ ընդունիլ իրենց գաղութին կողմէ այս գումարը, իբրեւ անհշան կաղանդչէք՝ Քոնսէփսիոն հիւանդանոցի հիւանդներուն՝ առանց ազգի խտրութեան:

Քաղաքապետ Տօքթ. Ռիպօն, խորապէս զգածուած այս գեղեցիկ ժէսթէն, կ՚որոշէ ինքը անձամբ տանիլ այս գումարը եւ յանձնել՝ Քոնսէփսիոնի տնօրէն՝ Պ. Վիէնէին:

Մարսէյլի բոլոր թերթերը անխտիր, մեծ գովեստով անդրադարձած էին այս լուրին:

Կային, որ այս առթիւ գնահատական խօսքեր ըսած էին Հայոց մասին:

— Այնքա՜ն աշխատասէր, այնքա՜ն խնայասէր, այնքա՜ն յարգալիր, եւայլն:

Եւ, կը մաղթէին, որ ուրիշ գաղութներ եւս օրինակ առնեն Հայերէն:

Արդ, ինչո՞ւ յաճախ չունենալ նման ժէսթեր, երբ կը նկատենք, որ փոքրիկ նուիրատուութիւն մըն անգա՛մ մեծապէս կը գնահատուի:

Խնդիրը գումարին մէջ չէ: Խնդիրը՝ բարի կամեցողութեան մէջ է:

Եւ, մանաւանդ այս նեղ օրերուն:

Հակառակ մեր ցանկութեան, տարիներէ ի վեր կը հիւրասիրուինք այս երկրին մէջ:

Իր ցաւերը, տակաւ, կը դառնան նաեւ մերը:

Նոյնիսկ, Երեսփ. ժողովը փախստականները զանազանեց՝ սովորական օտարականներէն:

Այսպիսի ժէսթեր, աւելի եւս կը զանազանեն մեզ՝ մ ի ա յ ն չ ա հ ա գ է տ եւ կ ա մ ա ւ ո ր օտարականներէն:

Ցարաբերութիւնները կը տաքնան: Կը մտերմանանք: Եւ, վաղը, միւս օր, երբ գործազրկութեան երեսէն ա զ գ ա յ ի ն խ ս տ ո ւ թ ի ւ ն ն ե ր ձեռք առնուին, մենք կրնանք մենք մեզ ապահով զգալ՝ գէթ առաջին տագնապներէն:

Այս տեսակէտով, չափազանց գովելի է կ. Խաչի վարչութիւնը:

Այսպէսով՝ ան արժանի է իր կոչումին:

Դեռ գիտեմ, քանի մը տարի առաջ, նոյն կ. Խաչի ուրիշ վարչութիւն մը, անկարող էր 200 ֆրանք տրամադրել՝ երիտասարդ, թոքախտաւոր ընկերոջ մը, որ յետոյ մեռաւ թշուառութեան մէջ: Մինչ դեռ անոնք, նոյն ա՛յդ օրերուն, ցոյցի համար, իրենց նպատակէն դուրս մէկ առիթով վճարեցին 500 ֆրանք եւ ... ծաղկեփունջ մը:

կ. Խաչը իրական թշուառութ[…] ամոքելու համար է:

Քոնսէփսիոնին տրուած այս […] կ. Խաչի կողմէ յետագային […] հայ հիւանդներուն համար […] մըն է:

Այս ժէսթին պտուղը պիտի […] ՄԵՐ հիւանդները:

Շնորհիւ կ. Խաչին, այսօր […] հպարտ կը զգանք, քան թէ […] մը բազման օրը:

Ուրիշ մարդերու համար, ո՛վ […] ազգային եւ քաղաքական անհաշ[…] խանութիւններ, օրինակեցէք այս […] եւ այս ձեւը:

ՈՒԽՏԵՍ[…]

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍ[…]

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԵՕԹԸ ՄԵԾ ՍԽԱԼ[…]

Ամերիկացի պատմաբան մը՝ Forum թերթին մէջ կը խօսի […] մեծ սխալներուն մասին, որոնք […] խած են պատմութեան ընթա[…]. Այդ սխալները եօթը հատ են, […] Հէնրի Վան Լունի:

Առաջին սխալը այն […] թիւնն է, որ ամերիկեան կառա[…] րութիւնը ցոյց տուաւ Ա. Լինք[…] սպանութենէն յետոյ, պատճառ[…] նալով որ ամբողջ սերունդ մը […] պայքի հարաւային ու հիւսիս[…] կառավարութիւններուն համե[…] խութիւնը:

Երկրորդ սխալը գործուեցաւ ըն[…] պատերազմի շրջանին, երբ հա[…] ձայնական պետութիւնները մեր[…] լով հաշտութեան առաջարկը, […] Գերմանիա կը ներկայացնէր, պա[…] ճառ դարձան որ Գերմանիա, […] վրէժի համար, դիւրացնէ Լէն[…] մուտքը Ռուսիայէն ներս: Գեր[…] նիա շատ լաւ նկատած էր, որ […] նինը Ռուսիա տանելով, տեղի […] տար քաղաքացիական […] ներու, եւ եթէ խրամային կո[…] րով չյաջողեցաւ, փողոցներու […] մղուած կռիւը պիտի սարսէր ցա[…] կան կայսրութիւնը: Այսօր իրա[…] նացած է այդ գուշակութիւնը […] Գերմանիոյ մէկ խաղովը տակա[…] կը շարունակուի Լէնինի կռիւը […] անգամ ոչ միայն յանուն Ռուս[…] ազատագրութեան, այլ եւ «համ[…] խարհային յեղափոխութեան»:

Երրորդ սխալը գործեց Տի[…] երբ աւերեց Երուսաղէմը, պա[…] ճառ դառնալով որ Հրեաները ցր[…] աշխարհի ամէն կողմ: Երբ Հրեան[…] ցան ու ցրիւ եկան, կարծես ք[…] դուած փեթակէ մը փախչէին, […] յետոյ տեսնուեցաւ որ Հռոմ ինք[…] Հրեաները խաղացած էին իր[…] դերը:

Չորրորդ սխալը գործեցին Հրե[…] ները, չուզելով համաձայնիլ Մ[…] համմէտի հետ: Եթէ այս շրջան[…] երբ Մուհամմէտ Մէտինէ կը […] նուէր, Հրեաները քիչ մը դիւ[…] գիտութիւն ցոյց տային, այսօր […] սիոյ մեծ մասին վրայ կը […] մովսիսականութիւնը:

Հինգերորդ սխալը գործեցին […] բազայի քրիստոնեայ պետութ[…] ները, երբ ինքն իր գլխուն ձգեց Բիւզանդիոնը, պատճառ դառնա[…] որ Թուրքեր, անցնելով Պոլ[…] վրայէն՝ մտնեն Եւրոպա:

Վեցերորդ սխալը գործեց Վ[…] տիկան, երբ մերժեց համաձայն[…] թեան եզր մը գտնել Լութերի հ[…]

Եօթներորդ սխալը գործեց[…] ճերմակ ցեղերը, որոնք գրել-կարդ[…] սորվեցնելով գունաւոր ցեղեր[…] (դեղին կամ սեւ), քաղաքակր[…] թիւն մտցնելով անոնց երկրէն[…] պատճառ դարձան որ անոնք […] թննան: Անկից ի վեր՝ Եւրոպա[…] ցիները կը նահանջեն բոլոր իր[…] գաղութներէն:

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՆ ԹԵՐ ՈՒ Դ[…]

Կարգ մը ֆրանսացի գրող[…] կը վիճին թէ բանաստեղծութ[…] բնաշրջումը տեղի կ՚ունենայ դէ[…] լա՞ւը թէ գէշը: La Revue Ble[…] մէջ Փօլ Մուժէն շատ յոռետես […] տայայտուեցաւ բանաստեղծութ[…] ապագային մասին: Արժէքի եւ […] վանդակութեան տեսակէտով, […] նաստեղծութիւնը հետզհետէ կ՚[…] նայ եւ ընթերցողները եւս նուազ […] հետաքրքրուին բանաստեղ[…] թեամբ, — այս էր կարծիքը Մուժէնի:

Էրնէսթ Փրէվօ La Victoi[…] մէջ կը պատասխանէ եւ կ՚ըսէ […] բանաստեղծութեան արժէքը, բով[…] դակութեան եւ իր գտած հետաք[…] քրութեան տեսակէտով, փոխու[…] չէ երբեք: Անոնք որ զգայուն են […] նրբացած, միշտ կը սիրեն բան[…] տեղծութիւնը, որ կենդանի է […] շնորհալի: Սակայն հրատարակիչ[…]

րու խաղերն են, որ վարկաբեկած են բանաստեղծութիւնը։

Ուրիշ գլողներ եւս այս կարծիքը կը յայտնեն, քաղղատութեան գնելով բանաստեղծական հին ու նոր գործեր, եւ ցոյց տալով արտայայտութեան եղանակներու զարգացումը։

ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿՐԹՈՒԹԻՒՆԸ

Վերջերս Փարիզի մէջ լատին Եւրոպայի եւ Ամերիկայի օրագրողներու ընկերութիւնը հացկերոյթ մը տուաւ ի պատիւ Եգիպտոսի, որուն ներկայացուցիչը, դեսպան Ֆախրի փաշա, ճառ մը խօսեցաւ եւ ոգեկոչեց եգիպտական հին քաղաքակրթութիւնը։

— Հերոդոտ կը գրէ թէ Եգիպտոս պարգեւն է Նեղոսի։ Աւելի ճիշդ կ'ըլլար ըսել թէ եգիպտական քաղաքակրթութիւնն իսկ պարգեւն է Նեղոսի։ Շատեր Նեղոսը նմանցուցած են լուտասին, որ իր արմատներն է մխրճեր հասարակածային լիճերուն մէջ, իր ցօղունն է երկարեր մէկ ջառորդ ցամաքային միջօրէականի վրայ, հասնելու համար Միջերկրականի, ուր կը թափի տերեւաթայով մը՝ նման լուտասի ծաղկեբաժակին։

Նուիրական գետին նման, որ կ'անցնի 6500 քիլոմեթրի վրայէն, պայքարելով անապատին աւազին հետ, կեանք սփռելով իր եզերքներուն վրայ, եգիպտացի ժողովուրդն ալ 6500 տարիներու մէջէն, աշխատանքի եւ ճիգերու գեղեցիկ ցուցադրութեամբ մը, ահա կը հասնի նոր օրերու նոր քաղաքակրթութիւն մը կերտելու։

Քրիստոսէ 15 դար առաջ, եգիպտական քաղաքակրթութիւնը իր գագաթնակէտին էր հասած, եւ արեւի մը պէս կը ճառագայթէր ամբողջ Միջերկրականի աւազանին վրայ։

Դարեր յետոյ Միջերկրականի վրայ փայլեցաւ յաւիտենական քաղաքը, Հռոմ։ Լատին քաղաքակրթութիւնն էր, որ կը բարձրանար այս անգամ։ Դիցաբանական խօսք մը կ'ըսէ թէ Հերքիւլէս աշխարհի սահման կը համարէր Կալպէ եւ Աբիլա լեռները, անկից անդին կ'աւարտէր աշխարհը։ Սակայն լատին քաղաքակրթութիւնը 1492ին գեղեցիկ խոյանքով մը անցաւ ովկիանոսը եւ Եւրոպայի կապեց Ամերիկան։

Ահա այս լատին մեծ քաղաքակրթութիւնն էր, որ դէմ յանդիման կուգար արաբական քաղաքակրթութեան հետ 711էն մինչեւ 1492։ Շաղախուեցան իրարու, եւ այսօր Եգիպտոսի 15 միլիոն ժողովուրդը իր զաւակները Եւրոպա կը ղրկէ եւրոպական քաղաքակրթութեամբ օժտելու համար զանոնք։

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Ֆրանսայի տնտեսական խաղաղականութիւնը

Փարիզի Առեւտրական Սենեակի ընդհ. ժողովին մէջ, Ֆրանսայի առեւտրական նախարարը ճառով մը պարզեց կառավարութեան տնտեսական քաղաքականութիւնը.

— Այն պահուն որ ներկայ կառավարութիւնը կը կազմուէր, տագնապահար բոլոր երկիրները Ֆրանսա կը թափէին իրենց արտադրութեան յաւելորդը ինչ գինով եւ ինչ պայմաններով ալ ըլլար։ Այնպէս որ Ֆրանսայի առեւտրական նժարը արագօրէն ազդուեցաւ օտար ներածումներու այս բացառիկ խուժումէն։ Մինչ մեր արտածումները՝ տրդէն կայուն, ամէն ամիս աւելի կը տկարանային, ամէն մէկ ամսական վիճակագրութեան մէջ ներածումներու յարաճուն ալիքը կը նշանակէր միշտ աւելի մեծ բացուածք մը ապրանքներու մուտքին եւ ելքին միջեւ։ Այս բացուածքը որ յունուարին արդէն 1243 միլիոնի կը հասնէր, ամէն ամիս կ'աւելնար քանի մը տասնեակ միլիոնով։ Յուլիսին հասեր էր 1401 միլիոնի։

«Ֆրանսայի առեւտրական նժարին այս ընթացքովը ամբողջ տարուան բացը պիտի հասնէր 46-18 միլիառի։

Ի՞նչ բրաւ կառավարութիւնը այս կացութեան հանդէպ։

— Անցեալ Օգոստոսի 1էն սկսեալ, ֆրանսական կառավարութիւնը հրամանագրով մը նախատեսեց դրամական փոխանակութեանց վրայ յաւելուածական տակերու հաստատումը։ Ուրիշ պարագաներու մէջ, եւ եթէ մեր ներքին տնտեսութիւնը նուազ վնասուած ըլլար, հաւանական էր որ չդիմէինք մեզ տրամադրուած միջոցներու կիրարկման։ Բայց մեր ճարտարարուեստին վիճակը ներկայիս շատ տագնապալի է եւ առեւտրական նժարին բացը այնքան կարեւոր որ առեւտրական նախարարը չէր կրնար կիրարկութիւն չգնել օգոստոս 1ի հրովարտակը։ Այդ հրովարտակին տրամադրութիւնները կը կիրարկուին ներկայիս հանդէպ 13 երկիրներու։

«Շիտակ է թէ այս հրովարտակին տրամադրութիւնները կը կազմեն առժամեայ ապահովութիւն մը, թէեւ ազդու՝ ընդդէմ նոր վտանգին որ կը սպառնայ ազգային աշխատանքին։

Յետոյ, առեւտրական նախարարը ցոյց տուաւ որ կառավարութեան ձեռք առած միջոցները պատահական չեն, այլ բանաւոր եւ կանոնաւոր։

— Մինչդեռ անցեալ յունիսին ներածումները մեր արտածումներուն վրայ ցոյց կուտային 1401 միլիոնի յաւելում մը, այդ թուականէն ասդին՝ ինկած են մինչեւ 506 միլիոնի նուազումներին։

«Ֆրանսական տնտեսութեան այս պաշտպանութիւնը կը կազմէ կառավարական գործունէութեան մէկ մասը։ Կառավարութիւնը միւս կողմէ, միջոցներու կը դիմէ արտածումը զօրացնելու համար։

— Այսպէս է որ կը շարունակէ նախարարը, մէկ տարիէ ի վեր օտար երկիրներու հետ կնքուած է 16 պայմանագրութիւններ, մասնաւորաբար Կեդր. եւ Արեւելեան Եւրոպայի երկիրներուն հետ։

ԼԻՈՆԻ ՄԵՏԱՔՍԵՂԷՆԻ ՎՆԱՍԸ

Լիոնի Առեւտրական սենեակը առեւտուրի նախարարին ուղղեց նամակ մը՝ բողոքելու համար կառավարութեան կիրարկած մաքսային ծայրայեղ արգելիչ քաղաքականութեան դէմ։ Անգլիականի անկումէն ի վեր մանաւանդ, Լիոնի մետաքսեղէնը չափազանց վնասուած է։ Իրենց նամակին մէջ, Լիոնի առեւտրականները կ'ըսեն։

— Ցաւով տեսանք հարիւրին 10ի յաւելուածական տուրքը, որ դրուած է առանց զանազանութեան անգլիական բոլոր արտադրութեանց վրայ։ Մեր արտածող վաճառականներն անմիջապէս ստացան անոր փոխհարուածը։ Ի՞նչ պիտի ըլլան մեր արտածման ճարտարարուեստին գործաւորները, եթէ զրկուին 27 միլիառէն զոր կ'արտածէին ամէն տարի»։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Հայաստանի թերթերը

Ա.— կեդրոնական Թերթեր

Խ. Հայաստան	Երեւան	Օրաթերթ
Ավանգարդ	»	»
Սոցիալիստական		
Գիւղատնտեսութիւն	»	Երկօրեայ
Կըզըլ Շաֆագ		
(Թուրքերէն)	»	Օրաթերթ
Պիոնէր կանչ	»	Վեցօրեայ
Ռիա Թազա (քիւրտերէն)	»	»
Գրական թերթ	»	Տասնօրեայ
Կարմիր Ջինւոր	»	Երկօրեայ
Բ.— Գործարանային Թերթեր		
Հարւածային		
Տեկստիլշչիկ	Լէնինական	Հնգօրեա։
Արդիւնաբերական		
կոոպերացիա	Երեւան	Տասնօրեայ
Հարւածային կառուցող	»	»
Տպագրիչ	»	»
Մեքենաշինարար	»	»
Գ.— Շրջանային Թերթեր		
Բանւոր	Լէնինական	Օրաթերթ
Երկաթուղային	»	»
Սոցարշաւ	Ղարաքիլիսա	Հնգօրեայ
Սոցանասնապահութիւն	Ստեփանաւան	»
Պղնձի Ֆրոնտում	Ալլահվերտի	»
Պայքար պղնձի համար	Ղուրդուղուլի	»
Բոլշեւիկեան տեմպով	Վաղարշապատ	»
Հարւածային Բրիգադիր	Ղամարլու	»
Բոլշեւիկ Սուրհաթի	Վէդի	
(Թուրքերէն)		»
Կոլխոզնիկ	Քեշիշքէնդ	»
Խորհր. գիւղ	Ն. Բայազիտ	»
Կարմիր Բասարգեչար	Բասարգեչար	»
Այգեգործ-կոլխոզնիկ	Աշտարակ	»
Լեռնագործ	Արթիկ	»
Դ. Պարբերականներ		
Լէնինեան Ուղի	Երեւան	ամսագիր
Մարքս-Լէնինեան		
դրօշով	»	»
Պրոպագանդիստ	»	»
Կոմունիստ.		
լուսաւորութիւն	»	երկշաբաթեայ
Նոր Ուղի	»	ամսագիր
Գրական դիրքերում	»	»
Երիտասարդ բոլշեւիկ	»	երկշաբաթեայ
Պիոնէր գեկ	»	ամսագիր
Հոկտեմբերիկ	»	»
Անաստւած	»	տասնօրեայ
Հայաստանի		
աշխատաւորուհի	»	»
Կոլխոզնիկ	»	»
Տեխնիկան		
մասսաներին	»	»
Լուսարձակ	»	»
Առողջ կենցաղ	»	երկշաբաթեայ
Դէպի համատարած		
գրագիտութիւն	»	ամսագիր
Երիտասարդ		
հարւածային	»	»
(պարբեր. դասագիրք)		
Պատանի		
հարւածային	»	»
(Նոյնպէս)		

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԵՐ ԳԱՂՈՒԹԻՆ ՔԱՅՔԱՅՈՒՄԸ

ՌՕԱՆ, 6 Յունուար (սեփ. թղթ).— Մեր գաղութին հիմը դրուեցաւ 1927 ի վերջերը, քաղաքէն 2 քիլոմեդր դուրս, երբ մետաքսի հսկայ գործարանին առաջին մեքենան շարժման դրուեցաւ։

Հետզհետէ շատցան նաեւ մեր հայրենակիցները եւ անմիջապէս սկսան իրենց խնայած քանի մը հազար ֆրանքով հող գնել եւ շէնքեր շինել տալ, քանի մը հազարներ ալ պարտք ընելով։ Եղան խանութ բացողներ որոնք լիայոյս էին իրենց յաջողութեան։

Հազիւ տեւեց 4—5 ամիս այս եռուզեռը եւ ամէն մէկ տան մէջ բերկրանքի երգը։ Եւ 1930 Նոյեմբերին սկսաւ գործազրկութիւնը։ Քիչ յետոյ երբ տագնապը սաստկացաւ, սկսան բանուորները արձակել, յանկարծակիի բերելով մեր հայրենակիցները։ Արձակուած բանուորներուն կ'ըսէին. «Գնա ուրիշ տեղ գործ փնտռէ»։

Այսպէս օրէ օր հանեցին բոլոր գործաւորները, եւ 1931 մայիսին վերջնապէս փակեցին այս հսկայ գործարանը, ցրուելով բոլոր բանուորները։ 1930 սեպտ. հոկտ. 400-450ի մօտ հայութիւնը այժմ 10-12 ընտանիքի իջած է; անոնց ալ մեծ մասը տան տէր կամ հող ունեցողներ են, որոնք օրն ի բուն գործարաններու դուռները ափ կ'առնեն գործ գտնելու յոյսով։ Ճամբաներու նորոգութեան համար (շաբաթը 2-3 օր օրական 12 ֆրանքի) երիտասարդներ ունինք, որոնց յաճախ մէկէն սկսեալ գործ չեն տար, առարկելով թէ օտարականներուն գործ չկայ։

Կը ճանչնամ երիտասարդ մը որ իր աշխատանքին եւ յարատեւութեան շնորհիւ կրցեր է փոքր շէնք մը շինել, բանալով ճաշարան մը եւ նպարավաճառի խանութ մը։ Այժմ տիրող կացութեան չդիմանալով 68 հազար ֆր. բացով պետական հաշուեյարդարի ենթարկուեցաւ։ Շատեր զղջացած են հող գնելնուն համար։

Ունինք պատահաբար գործի գացող բազմանդամ ընտանիքի հայրեր որոնք հազիւ կրնան իրենց օրական վաստակը բաւեցնել պատառ մը չոր հացի եւ միշտ վախի մէջ են։

Ղ. Պ.

«ՍԻՓԱՆ»Ի ԵՐԵԿՈՅԹԸ

«Սիփան» երգչախումբի երեկոյթ-պարահանդէսը տեղի ունեցաւ անցեալ շաբաթ իրիկուն Victor-Hugoի սրահներուն մէջ։ Գեղարուեստական մասը սկսաւ «Սիփան»ի խմբերգներով — «Հովն անուշ» Ալ. Մելիքեանի՝ «Ալագեազ» եւ «Խնկի ծառ» Դր. Սիւնի, «Սարերի վրով», «Պինկէօլ» Սարէն էլաւ» եւ Գնա՛, գնա՛, «Սարը սարի նման չէ» եւ Սոնա եար», «Անձրեւն եկաւ» եւ «Շողեր ջան» Կոմիտաս վարդապետի, «Երեւան բաղ եմ առել» Դ. Ղազարեանի եւ ուրիշներ։

Ընդհանուր առմամբ յաջող երգուեցան եւ խանդավառ մթնոլորտ ստեղծեցին։ Մեներգեցին երգչախումբի անդամներէն՝ Օր. Աստղիկ Առաքելեան շատ յաջող եւ զգացմունքով «Տլէ եաման»ը եւ «Գարուն ա ձուն արել»։ Օր. Առաքելեան տախարժելի եւ գրաւիչ ձայն ունի, պէտք է որ խնամք տանի եւ աշխատի երեւան գալու աւելի պատրաստուած եւ վստահ։ Խմբի երգիչներէն մեներգեց Թենօր Յ. Յակոբեան՝ «Հայաստան»ը իր ուժեղ եւ տպաւորիչ ձայնով։ Ըստ երեւոյթին նոր կը վարժուի բեմին, ինքնավստահութիւնը կը պակսի։ Մեներգեց Դր. Մէհտէրեան, որ գրաւիչ ձայն ունի, սակայն կ'երգէ երգի եւ բառերու աղաւաղումներով։ Ջութակահար Օր Երամեանի երկու կտորները շերմ ծափեր խլեցին։ Դաշնակով կ'ընկերանար Օր Ճանպազ։ Դերասան Պ. Ա. Դմբէթեան արտասանեց Սիամանթօէն եւ երգեց Օմար Խայյամի քառեակներէն։ Արտասանեց նոյնպէս երգչախումբէն Օր. Փափազեան յաջողապէս։ Գեղարուեստական բաժնին մէջ նկատելի էր պակասը հայ արուեստագէտներու մասնակցութեան։ Ինչ որ ալ ըլլայ պատճառը, ցաւալի է նման վարմունք հանդէպ «Սիփան»ին, որ տարիներէ ի վեր իր սիրայօժար մասնակցութիւնը բերած է ու կը բերէ մեր հանդէսներուն։ Մէկ նկատողութիւն եւս.— Երգչախումբի անդամուհիները բաւականաչափ կարգապահ չեն երգը սկսելէ առաջ եւ երգեցողութեան ընթացքին։ Ցրուած ուշադրութիւն մը նշմարելի է, փոխանակ մէկ մարդու պէս՝ երգը սկսելէ առաջ աչքերը դէպի ղեկավարը դարձնելու, այս ու այն կողմը կը նային, կը խօսին եւ չափը տրուելուն պէս միաժամանակ եւ բոլորը մէկ չեն սկսիր երգը, որով եւ պէտք եղած տպաւորութիւնը կը կորսուի։ Ակնյայտնի է կատարուած աշխատանքը, ակներեւ է գոհողութեան չափը, բայց այս բոլորը կը նսեմանան, երբ կարգապահութիւնը պակսի, երբ խառնիխուռն կանգնած, երգը սկսելու վայրկեանին տակաւին անպատրաստ հանդէս կուգան հասարակութեան առաջ։ Ղեկավարի լուրջ ուշադրութիւնը կը հրաւիրենք, այս թերութիւնը միանգամ ընդմիշտ դարմանելու համար։

Գեղարուեստական բաժինը վերջացաւ հանդիսականներու խանդավառ ծափերով կէս գիշերին, որմէ յետոյ սկսան պարերը ընտիր նուագախումբի մասնակցութեամբ։ Պարերը տեւեցին մինչեւ լոյս անընդհատ։ Պիւֆէն ճոխ էր եւ իսկապէս մատչելի։ Ուրախացան բոլորը անխտիր։ Թող խրախուսուի «Սիփան»ը այս յաջողութենէն, պայմանով, որ յետագային նման երեկոյթ կազմակերպելու առեն, անհրաժեշտօրէն դիմէ կարող ու փորձուած աշխատողներու աջակցութեան, նման ձեռնարկները աւելի արդիւնաւէտ դարձնելու համար նիւթապէս, որուն այնքան պէտք ունի իր աշխատանքները կատարելու եւ իր գործունէութիւնը զարգացնելու համար։

Մ. Բ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՆՈՐ ՄՈԼԼԱՆ

«Մշակ», Քալիֆորնիոյ անկախ ճայաթերթը, կը գրէ այս խորագրին տակ (11 դեկտ.)։

Պատահմամբ մեր ձեռքը անցաւ Պայքար օրաթերթի դեկտ. 5ի թիւը։ «Իրողութիւններ եւ դիտողութիւններ» վերնագրին տակ, Պարէտ, իրական անունով Պայքարի խմբագիր Ա. Ն. Նազար, հետեւեալը կը գրէ.—

«Ո՞վ գիտէ Հրանդ Ճանիկեան, իսկական անունով Կարապետ Վիտինեան արդեօք, երբ ողջ էր երբեք կ'երեւակայէ՞ր թէ օր մը իր եղերական մահով դրամագլուխ պիտի հայթայթէ մեր աղմկարար թերթերուն եւ բոլոր այն քաղաքական լարախաղացներուն, որոնք աչքերնին երկինք տնկած ու ականջնին չորս հովերուն բացած, «անելիք»ի կը սպասեն։ Եւ ո՞վ մտքէ կ'անցընէր թէ Թուրք ոստիկանութիւնը մահափորձի յերիւրանքով մը Պոլսոյ առջեւէն անցնող նաւ մը մտնելով եւ անմեղ Հայ մը չարչրկելով ու մահացնելով, այնքան թանկագին ծառայութիւն մը պիտի մատուցանէր մեր «մարտական» կուսակցութեան ու գործի մղէր զայն, ընդդէմ ոչ միայն Թուրքիոյ, այլեւ Ցանասանի, եւ ինչո՞ւ չէ, նաեւ ընդդէմ ամբողջ աշխարհի։ Դժուար է ըսել թէ Թուրքե՞րը աւելի դատապարտելի են այս տխուր գործին մէջ, թէ մեր «մարտական»ները, որ անմեղ Հայու մը դժբախտութիւնն ու քստմնելի մահը կը շահագործեն կուսակցական համբաւի համար»։

Որեւէ Հայ այս տողերը կարդալու ատեն անկարելի է որ չզայրանայ եւ իր սիրտն ու հոգին չընդվզին այս թրքաբոյր արտայայտութեան դէմ։

Ցաւալի է տեսնել որ երկար տարիներու կրթական ու գրական աշխատաւորի անուն վայելող մարդիկ մինչեւ ուրե՛ր կրնան իջնել եղեր։ Ցուցահատական է նմանապէս տեսնել թէ ազգային յուսալքումի այս օրերուն անարժանաբար կուսակցական առաջնորդի անունը կրող անձեր բարոյական ի՛նչ անկումներ կրնան ունենալ։ Քէմալական ոճիրները արդարացնող թուրք թերթերու զազրելի սուտերէն տուաւ անկարելի էր երեւակայել թէ պիտի գտնուէր հայ թերթ մը, այն ալ կուսակցութեան մը օրկանը, որ մեր դարաւոր թշնամիին պակաս թողուցած լուտանքներն ու հարուածները պիտի աշխատէր լրացնել Մեհրուժանական դաւաճանութեամբ։

Հայագիտական դասախօսութիւններ Սորպոնի մէջ

Նոյեմբերի մէջ գրեր էինք թէ Հ. Ցովհ. Մըսըրեան, փրօփէսէօր աստուածաբանութեան պէյրութի ֆրանսական համալսարանին մէջ, Սորպոնի մէջ սկսած է հայագիտական դասախօսական շարք մը, որ դեկտեմբերի վերջը, Ծնունդի եւ Նոր տարւոյ արձակուրդին պատճառով ընդհատուած էր։ Սորպոն, վերսկսելով իր դասընթացքը, Հ. Ցովհ. Մըսըրեան եւս անցեալ հինգշաբթի օրուընէ իվեր վերսկսած է իր դասախօսութիւնները։ Յառաջիկայ հինգշաբթի պիտի խօսի «Խաչակիրներու արշաւանքին շրջանին երկու Հայաստաններու դիրքին մասին»։ Այնուհետեւ այս դասախօսութիւնները պիտի շարունակուին ամէն հինգշաբթի։ Ցիշեցնելու համար դասախօսութեան նիւթերը, կուտանք հետեւեալ ժամանակացոյցը։

21 յունուարին պիտի խօսի «Դարերու ընթացքին հայ եկեղեցւոյ նուիրապետական կազմակերպութիւնը նիւթին» մասին։

28 յունուարին՝ «Հայ վանականութեան» մասին։

4 փետրուարին՝ «Հոգեւորկանը Հայոց մէջ»։

11 փետրուարին՝ «Հայոց տօնացոյցը եւ ժամակարգութիւնը»։

18 փետրուարին՝ «Մաշտոցը, ֆօլքլորը, հայ ժողովուրդը եւ հայ ժողովուրդին յատկանիշները»։

Այս դասախօսութեան ընթացքին, Հ. Ցովհ. Մըսըրեան պիտի անդրադառնայ հայ գրականութեան եւ մշակոյթին զանազան արտայայտութիւններուն։ Դասախօսութիւնները տեղի կ'ունենան հինգշաբթի օրերը, կէս օրէ յետոյ ժամը 2.30 ին, Սորպոնի մէջ, Escalier E, առաջին յարկ։

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒՆ ԳԻՐՔԸ

ԴՐԱՄՆԵՐԸ ԿԸ ԽՕՍԻՆ

Մեծ հայրիկը շատ կը սիրէր իր թոռնիկները։

Ամէն կիրակի իր ուրախութեան օրն էր։ Հեւալով թէեւ, բայց սիրով կը բարձրանար չորս յարկերը։

Եւ չորս թոռնիկները, — Սուրիկը, Վահանիկը, Վարդիթերն ու Շարաշը անհամբեր կը սպասէին անոր։

Հարկաւ այս անգամ կը բերէր խոստացածները։

Սակայն միշտ ալ մեծ հայրիկը շատ ու շատ կը խոստանար ու քիչ կը բերէր։ Հազիւ խոստացածին շուքը։

Այնպէս որ վերջիվերջոյ սովորութիւն մը դարձեր էր անոր կողմէ խոստանալով չբերելը, եւ փոքրիկներուն կողմէ ուզել ու չհաւատալով սպասելը։

Բայց կար ուրիշ բան մը։ Պատմութիւնները։

Անոնք կը լրացնէին պակասը, եւ մեծ հայրիկը — գործի մարդ — լաւ գիտէր ատիկա։ Ջորրորդ յարկը երբ հասնէր նոր պատմութիւն մըն ալ իր գլխուն կը հասնէր ու ան, ուրախ ծիծաղով մանուկները գլուխներէն համբուրելով, անոնց մէկ մէկ անուշ բան, տետրակ մը կամ մատիտ մը տալէ յետոյ, սենեակը լեցնող պահանջկոտ ճռուողիւնը՝

— Մեծ հայրիկ, ո՞ւր է պուպրիկս...

— Իմ սուլիչս...

— Հապա՞ իմ ձիւուորս...

— Պատկերազարդ գիրքս...

կը կտրէր խորհրդաւոր ժպիտով մը ու թանկագին բան մը գաղտնօրէն ունեցող մէկուն պէս կը սկսէր պատմելիքը։

Այս կիրակի դժբախտաբար «կանխավճարը» աւելի քիչ էր,— մեծ հայրիկին ծերութեան հետ կը կաղային գործերն ալ,— ու մանուկներուն դժգոհութեան տրտմութիւնը սրտին մէջ, աճապարեց աջ ձեռքին երկու մատներով բաճկոնակին գրպանը սեղմել, կերպասին տակ մանօթ բոլորակի մը ներկայութիւնը ցուցնելով, ու ըսել.

— Հիմա տեսնենք ո՞վ ամէնէն լաւ պատասխանը պիտի տայ հարցումիս։ Ամէնէն յաջողին ասիկա...

Եւ աչքը քթթեց։

— Ինծի, ինծի, ձեռքերը երկարեցին պզտիկները։

— Չէ՛, կտրեց, նախ պատմենք ապա որոշենք։

Սուրիկը գիրկը ցատկեց, Վահանիկն ու Վարդիթերը քովը բազմոցին վրայ տեղաւորուեցան զոյգ մը փիսիկներու ուշադրութեամբ, իսկ «գիրք կարդացող» Շարաշը քիչ մը մեծի ծանրութեամբ, հետաքրքիր, բայց մեծ հայրիկին երկմտանքով նայող, նստաւ աթոռի մը վրայ ձի հեծնելու պէս։

×

Օրին մէկը, սկսաւ մեծ հայրիկը, արեւոտ, գարնանային օր մը, մայրիկ սկիւռը կը ցատկոտէր ճիւղէ ճիւղ, ծառէ ծառ, կը ճըռճըռար, կը ճչար. թարմ ոստեր կը կրծէր. երբեմն գետնին վրայ փորելով, արմատներ քաշելով, քովէ քով շարելով, զատելով կը խաղար, հասկցէք, կ'աշխատէր, եւ եթէ կ'ուզէք իր ձեւով կեանքն ու արեւը կը փառաբանէր։

Անտառը լեցուն էր զեփիւռով, թռչուններուն երգով, խոտերուն ու վայրի ծաղիկներուն բոյրով։ Շատ լաւ օր էր։

Ցանկարծ, աս ի՞նչ է. սկիւռը թուփէ թուփ ցատկոտածմէջոցին, ակին տանող շաւիղէն քիչ հեռու, տերեւներու դէզի մը տակ թաթիկը հանդիպեցաւ տարօրինակ բանի մը։

Նախ վախցաւ. բայց շուտ հանդարտեցաւ տեսնելով որ ապրող մը, կենդանի մը չէր, թէեւ կաշիով ծածկուած ըլլար։ Ապա հետաքրքրուեցաւ, դարձուց աջին, դարձուց ձախին, հոտուըտաց, ատամները մօտեցուց, ճանկերը անկիւններէն ներս մղեց եւ չը՛թ... բացաւ։

Հինցած, կաշիէ քսակ մըն էր։ Պարունակութիւնն ալ՝ հնչուն քանի մը դրամներ։

Մայրիկ սկիւռ բաւական ապրած տիկին մը ըլլալուն գացողներէն, մնացածներէն, իրենց ընտանեկան պատմութիւններէն ու աւանդութիւններէն բաւական տեղեկութիւն առած էր մարդոց կեանքէն ու սովորութիւններէն, եւ հետեւաբար լսած էր դրամին մասին։ Բայց բնաւ տեսած չէր. շատ զարմացաւ, շօշափեց, հնչեցուց, ատամին մօտեցուց, ու խոր մտածումի մէջ ինկաւ։

Իր ուրախութիւնը կիսուեցաւ գրեթէ։

Մանաւանդ դրամներէն մին, մեծ ոսկեդրամ մը, շլացուցիչ ճառագայթներ կ'արձակէր արեւին դիմաց։ Կային նոյնպէս երկու արծաթ, երկու պղինձ, ու երկու նիքէլ դրամներ ալ քսակին մէջ, բայց այդ ոսկին... ա՜հ այդ ոսկին... երկա՛ր երկար զննեց, թաթիկները մանաւոր յարգանքով մը մէկէն միւսին կը փոխանցէին։

— Իսկապէս, խորհեցաւ հմայուած, կ'արժէ եղեր այսքան անուանի գտնուիլ, բաղձալի ըլլալ. պաշտուիլ... Ու միաժամանակ տրամաբանեց, երեւի շատոնց այս քսակը հոս էր, քանի որ «կաղլիկ»ը — այս մէկը կաղ ու շատ չարաճճի սկիւռ մըն էր, նշանաւոր իր համարձակութեամբ ու արկածներով,— անցեալ աշնան «անոնց» ձեռքէն փախուստով ազատելուն, մեզի պատմեց թէ շա՜տ ու շատ փոփոխութիւններ կան «անոնց» կարգուսարքին, սովորութիւններուն մէջ եւ շատ մը բաներէ զատ պատմեց թէ ինչպէս օրէ օր ոսկիին պաշտօնը մեծցեր, զանազան բարձրութիւններու հասեր, ու տեղ տեղ ալ վտանգաւոր ասպարէզներ գրաւեր է։

Այնպէս որ, անոնք ստիպուած տեղ մը երկաթեայ տուներու մէջ բանտարկեր էին, ու գիշեր ցերեկ արթուն կը հսկէին, երբ թէ ոսկիները ըլլային բանտապահները... տեղ մը թուղթէ փոխանորդներ կը պտտցնէին վախ ու դողով, զգուշութիւններով. ուրիշ տեղ մը հալեցուցեր ծանրացուցեր ու շղթայեր էին, ու շղթան ալ իրենց ոտքին կապեր, որպէս զի ոչ կարենայ փախչիլ եւ ոչ ալ գողցուիլ... ու կային որ կը խորհէին արօրները անով ոսկեցնել, բայց իրենք ալ իրենց բանսերին չհաւատալով հիւանդանոց կը տարուէին, եւ դեռ աններեւակայելի, սկիւռի մը գլխուն համար չափազանց մեծ փոփոխութիւններ...։

— Չէ՛, բարձր ձայնով մենախօսեց մայրիկ սկիւռը, «կաղլիկ»ը գէշ բնաւորութիւններ ունի. սակայն ստախօս չէ. եւ որդէն քսակէն ալ յայտնի է, հինցեր է կաշին։ Ու աւելի շահագրգռութեամբ եւ նոյնիսկ մասնաւոր տենչով մը սեղմեց գեղեցիկ առարկան։

ՓԱՅԼԱԿ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

(1) (Շար.)

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՍՈՒՆԻ

վիրաբոյժ — ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

ՎԿԱՅԵԱԼ ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՖԱՔԻՒԼԹԷԷՆ

14 Rue Lagrange, PARIS (5)

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՈՍԿԻ ՔՈՒՐՈՆԻ, ԳՈՒԲԻ եւ ԱՏԱՄՆԱՇԱՐԻ

բերնի, լինդերու, ակռաներու խնամք եւ վիրաբուժ. գործողութիւն

ՄԱՔՈՒՐ եւ ԽՆԱՄԵԱԼ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

կ'ընդունի ամէն օր, ժամը 2էն 8, առտուները ժամադրութեամբ, կիրակի եւ տօն օրեր 9էն մինչեւ կէսօր։

Métro St. Michel կամ Maubert-Mutualité

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱՅ ՅՈԲԵԼԵԱՆԻՆ ԱՌԻԹԻ

17 Յունուար կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին **Salle de la Mutualité**ի մէջ

24, Rue St. Victor, Paris (5), Métro: Place Maubert-Mutualité

Վարժարանի Սանուց Միութիւնը կը կազմակերպէ Գեղարուեստական հանդէս մը

բարեհաճ մասնակցութեամբ ՌՕԶ ՊԱՏՄԱԳՐԵԱՆի, ԼԻՏԻ ՏԷՄԻՐՃԵԱՆի, ՊՊ. Ա. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻի, Է. ՓԱՓԱԶԵԱՆի եւ ՏԷՎԷՃԵԱՆի

կ'երգէ վարժարանին 80 հոգինոց երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Ա. ՊԱՏՄԱԳՐԵԱՆի

կը բեմադրուի Ա. Պատմագրեանի յատկապէս այս հանդէսին համար պատրաստած «ՀԷՔԵԱԹ» մանկական երաժշտական պիէսը, որուն գլխաւոր դերը կ'երգեն Ռօզ Պատմագրեան, Պ. Պ. Փափազեան, Տէվէճեան եւ *Jacques BENOISTON, Théâtre Lyrique*էն։ ԾԱՂԻԿՆԵՐ, ԳԱՃԱՃՆԵՐ, ՀՈՒՐԻՆԵՐ, ... ՆԵՐ, 150 հոգի բեմի վրայ։ բեմադրութիւն՝ Պ. Ա. Շահխաթունիի կողմէ։

պալէթ՝ ղեկավարութեամբ Michel Kotcharoffի.— Costumes, Հ. Ալեանաքի.— մեծ նուագախումբ՝ ղեկավարութեամբ Հեղինակին.— ... ներ հայկական կեանքէ։

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐԸ.— 30, 20, 15, 10 եւ 7.50 ֆր.։ Կը ծախուին՝ Ճաշարան Ֆլօրիա՝ 61, rue Mr. le Prince, *Նպարավաճառ* Méridi... 8, rue Chateaudun, *Նպարավաճառ* Yèprade (*Պէլվիլ շրջան*) 9, rue Jouye Rouve, *Վաճառատուն Հրաչ Սարգիսեան* 261 Fg. St. Martin ...

ՏՕՔԹ. ՍՊԱՐԹԱԼԻ

ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇ. ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԷՆ

նախկին գլխաւոր բժիշկ եւ վիրաբոյժ Իզմիրի Ազգ. հիւանդանոցին

44 Rue Poissonnière. մէթրօ՝ Bonne Nouvelle

ընդունելութիւն ամէն օր ժամը 14—18 եւ ժամադրութեամբ

TANNERIE DE LA DEULE

S. A. R. L. au Capital de 315,000 francs

9 rue Charlot, PARIS (3) Tél. Arch. 05-86

Directeur-Gérant LEON BABONIAN

ԿԱՇԻԻ ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

Հայ կօշկակարներուն.— *Մեծաքանակ եւ փոքրաքանակ վաճառում ամէն տեսակ կաշիներու, հրապարակի գինէն աժան։*

քուրօն (կոնակի մաս) Ա. կարգի շէն՝ քիլօն 30, Բ. կարգի 24 եւ Գ. կարգի՝ 22 ֆրանք,

թալօնի համար քուրօն, էքառ՝ քիլօն 12 ֆրանքէն։

Հայ *marchand forain*ներուն.— *Այրերու եւ կանանց կօշիկներու համար կտրուած կէս նրբանցու եւ թալօն՝ քիլօն Ա. կարգի 28, Բ. կարգի 24 ֆրանք, Գ. կարգի՝ 22 ֆրանք։*

ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ եւ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ՝ 9 rue Charlot, Paris

Métro République et Hôtel de Ville

ԵՈՒՆ ՇԱԿԱՐԱՐԱՆ ՎԿՐԻ ՈՂԿՈՒ — ԱՆՈՒՆԻ ԿԱՇԻ ՎԿՐԻ ՇՐՋԱՆԻ ՎԻՃԱԿ

ՄՕՏ ՕՐԷՆ ԿԸ ԲԱՑՈՒԻ

"ՆԻԿԻԱ" ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ

115, Route d'Orléans à Cachan

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ՆՊԱՐԵՂԷՆՆԵՐ։ ՄԱՔՈՒՐ, ԹԱՐՄ ԵՒ ՅԱՐՄԱՐ ԳԻՆ։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՕՓԵՐԷԹ

Հայ "ՏՐԱՄ - ՕՓԷՐԷԹ" խումբը

Ղեկավարութեամբ դերասան Ս. ՍՈՒՐԱԲԵԱՆի

ՎԵՐՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

ԱՐՇԻՆ ՄԱԼ ԱԼԱՆ

ՈՒՐԱԽ ՕՓԵՐԷԹ 4 ԱՐԱՐ

Այսօր Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 2ին

Maison de la Mutualitéի *մեծ սրահին մէջ*

24 Rue St. Victor, Paris (V . Métro Maubert - Mutualité

Արեւելեան երաժշտութիւն 12 հոգինոց օրքէստր ղեկավարութեամբ *ԹԱՌԻՍ ԺՈՐԺ*

Գ. Արաքին Տիկ. Սուրաբեան կ'երգէ «ԱԶԵՐ ՍԵՒՈՐԱԿ» եւ կը պարէ կովկասեան լեռնական պարեր

ՏՈՄՍԱԿՆԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐԸ 20, 15, 10 ԵՒ 7.50 ՖՐԱՆՔ

ՏԻԿ. ՍՈՒՐԱԲԵԱՆ «ԱՍԻԱ» դերին...

Etude de Mr BERNARD VAHÉ (ՊԷՕՐԷՔՃԵԱՆ)

(11 année)

Licencié en Droit de la Faculté de Paris

Ancien élève de l'École des Hautes Etudes Sociales

JURISCONSULTE

Conseil juridique à la Défense Automobile et Sportive de Paris et à la Mutuelle Militaire

18, Rue Dauphine, Paris (6e) Tél. Danton 73-97

կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական խնդիրներ, ինչպէս նաեւ փողոցի արկածներ, անձամբ կը պաշտպանէ առեւտրական եւ հաշտարար դատարաններու առջեւ, կուտայ *certificats de coutumes*ներ, կը կատարէ ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման վերաբերեալ բոլոր գործողութիւնները. կուտայ խորհրդակցութիւններ ֆրանսական եւ միջազգային օրէնքներու մասին—ամէն օր, բացի կիրակի եւ տօն օրերէ, երեկոյեան ժամը 6-7 եւ անկէ դուրս ժամադրութեամբ։

ԾԱՆՕԹ.— Նկատի առնելով ներկայ սնտեսական հանգամանքները, հայերու համար խիստ դիւրամատչելի պայմաններ կ'ընծայուին։

ՄԵԾ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

Médaille d'Or 1930

"ՇԻՐԱԿ"

26 Rue de Trévise, Paris (9) Métro Cadet, Tél. Prov. 38-63

ԲՈԼՈՐ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ 100ԻՆ 10 ԶԵՂՉ

Diplôme d'Honneur 1931

ՎԱՐՁՈՒ ՅԱՐԿԱԲԱԺԻՆՆԵՐ ԵՒ ԽԱՆՈՒԹՆԵՐ

ԳԵՂԵՑԻԿ ՏԵՍԱՐԱՆ, ՄԱՔՈՒՐ ՕԴ,

*Porte d'Orléans*էն ՈՒԹԸ ՎԱՅՐԿԵԱՆ ՄԻԱՅՆ ՀԵՌՈՒ

1, 2, 3 սենեակնոց յարկաբաժիններ, *Entrée, W. C.*, խոհանոց, *Cave, chauffage central*, ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն։ Այցելելու եւ պայմանները տեղեկանալու համար դիմել ամէն օր տեղւոյն վրայ *115 Route d'Orléans* (առնել *Porte d'Orléans*էն *88* թիւ թրամվէյը, իջնել *Bagneux*) կամ ժամը *10-12* Զօրմիսեանի, *80 Rue de Bondy, Paris (Porte St. Martin)*.

ԴԵՐՁԱԿ ԳԱՐԱԵԱՆ

ՄԻՇՏ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԳՈՐԾ

Սօսիէթէ Սավանթի դէմ, 5 րիւ Միննոն

մէթրօ Սէն Միշէլ եւ Օտէօն *Tél. Dan. 41—45*

Ամէնուն ծանօթ Հայկ. Ճաշարանը բացուած է Փարիզի կեդրոնը

44 Rue de Trévise Metro: Cadet Tél. Provence 64-74

Au Duc de Trévise

Ղեկավարութեամբ՝ Պ. ՄԱՔՍՈՒՏ ՄԻՐԻՃԱՆԵԱՆի

Արեւելեան եւ կովկասեան ճաշակով պատրաստուած կերակուրներ։ Տրամադրելի սրահ հարսնիքներու, հանդիպումներու, ժողովներու

ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

CONSTANTINOPLE

եւրոպական եւ արեւելեան առաջնակարգ նպարեղէններ ան... մրցելի գիներով։

ԹՐՔԱԿԱՆ ԷՔՍԹՐԱ ՍՈՒՐՃ = Ապրանքները կըյանձնուին բնակարան... թէլ. *Taitbout 56-96 R. C. Seine 519,052.* մէթրօ *Cadet.*

ԹԻՒԹԻՒՆՃԵԱՆ ԵՒ ՓԱՆՈՍԵԱՆ

37. Rue de Trévise, PARIS (9)

PHARMACIE COMMERCIALe DE LA PLACE CLICHY

Métro: Place Clichy

6, PLACE CLICHY, PARIS (9 *Tel.* Trinité 65-18

Ուր պիտի գտնէք ակնոցներու ձոխ միթերք, խուլերու համար մասնաւոր գործիքներ, աչքի քննութիւնը կը կատարուի ձրի Պր. Գ. ՄԵԼԻՔԵԱՆի կողմէ, վկայեալ Պերլինէն։

Photo optique

Entrepreneur կը ստանձնեմ տուներու շինութիւն, յատակագիծերու պատրաստութիւն, փոխատուութիւն դիւրամատչելի պայմաններով։ դիմել՝ Պ. Մ. Աղաբէկեանի, *35* Rue Emile Desvaux. փարիզ (19) մէթրօ Place des Fêtes, Առաւօտները ժամը 7—9, երեկոները 6—8, կիրակի օրերը մինչեւ կէսօր։

ՏՕՔԹՕՐ ՀԱՋԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

ՆԱԽԿԻՆ ՆԵՐՔԻՆ ԲԺԻՇԿ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑՆԵՐՈՒ

կը խնամէ ամենավերջին մեթոտներով՝ ներքին, կանանց, մանկանց եւ վեներական հիւանդութիւններ։ Աչքի, քիթի, ականջի եւ կոկորդի խնամք, ինչպէս նաեւ վիրաբուժական գործողութիւններ, մասնագէտ բժիշկներու գործակցութեամբ։

Assurance Socialeի եւ Accident du Travailի պատկանող հիւանդներու կը տրուի լուրջ խնամք։

կ'ընդունի ամէն առաւօտ *10—12* եւ կէսօրէ վերջ *2—8*

52, Ave. de Verdun Issy-les-Moulineaux, (Seine)

ՎԱՐՁՈՒ Է Օփերայի մօտ յարկաբաժին մը 4 փիէս, լոգարան, հաստատուած կեդրոնական ջեռուցիչ։ Յարմար ... ծատեղիի, գրասենեակի եւ բնակութեան։ Բըփրիզ 22000 ֆրանք, տարեկան վարձք՝ *4000* ֆր., պայլ 9 տարի։ Մանրամասնութեանց համար դիմել ... ռաջ»ի վարչութեան։

Հայերու ժամադրավայրը

ճաշարան ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Danton 52—73

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

Գին *18* եւ *20* ֆր.

ODEON

POLYDOR

REGISTERED TRADE MARK

H. Artinian, 26 rue Lessage, Paris XX. Tél. Ménil. 61-85

Ամէն ամիս կը ստանանք հայերէն, յունարէն եւ թուրքերէն փլաքներ նուագուած եւ երգուած նշանաւոր արուեստագէտներու կողմէ։ Ունինք նաեւ ամենամեծ գործարաններու ֆօնօները (երաշխաւորուած) *300—2000* ֆր.։

Մեր գիները գործարաններէն նշանակուած են։ Բաց է ամէն օր։

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ ՏՕՔԹ. ՄԻՀՐԱՆ Կ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ

Նախկին բժշկապետ Մերսինի ֆրանս. հիւանդանոցներու

պատուոյ մէտայլ ֆրանս, առողջապահ. նախարարութենէն

Բաց է ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 2.50էն 7.50, (կէսօրէ առաջ միմիայն ժամադրութեամբ) կիրակի եւ տօն օրերը 10—12։

Հոն կը կատարուին՝ Ք. ճառագայթներով ամէն կերպ քննութիւն, շողանկարում (radiographie), գեր-մանիշակագոյն, յետ-կարմրագոյն եւ ռէօնթկէնեան դարմանում (radiothéraphie profonde), նաեւ ՏԻԱԹԷՐՄԻի բոլոր կիրարկումները եւ ելեկտրաբուժական բոլոր ձեւերը, որ ներքին, արտաքին եւ մորթային բազմաթիւ հիւանդութիւններու դէմ գործուած գիտական ամենավերջին եւ զօրաւոր ազդակներն են։

Թոքախտաւորներու համար pneumothoraxի գործողութիւն։ Հակաշփածախտային կանխարգելիչ եւ բուժիչ պատուաստ եւ շիճուկ (կատարելապէս անվտանգ)։

Ջղային եւ հոգեկան հիւանդութիւններու դէմ քնէածական, թելադրական եւ ֆրէօտեան մէթոտներ։

Դարմանատունը ունի իր մասնագէտ բժիշկները աչքի, քթի, ականջի, ինչպէս նաեւ արանց եւ կանանց ծննդաւիզային եւ վեներային հիւանդութիւններու համար։

Assurance Socialeի պատկանող հիւանդներու կը տրուի լուրջ խնամք։

Դարմանատունը ունի ատամնաբուժարանը որուն մէքանիսիէնն է Պ. Վ. ԹԱՇՃԵԱՆ։ Տօքթ. Մ. Քէշիշեան, որպէս մասնագէտ ներքին հիւանդութեանց, կ'այցելէ նաեւ դրսի հիւանդներուն։

Հասցէ՝ 31 Rue de la Rochefoucauld (9)

Métro: Trinité, St. George et Pigale: Tramway 26, 28, 54:

Autobus AF, AJ, AM, B, BD, BI, G, Gbis, L, H, Hbis, R, Rbis

Հայե՛ր մի վարանիք եւ անմիջապէս դիմեցէք հանրածանօթ Պոլսեցի ժամագործ-ոսկերիչ

ԿԱՐԱՊԵՏ Յ. ԷՄՄԷՐԵԱՆԻ

[Maison E. Charles] ՀԻՄՆՈՒԱԾ **1869**

29, Rue Mathis — *Paris (19e)*

Métro Crimée — *Direction Ple. de la Villette-Ple. d'Ivry*

Հեռ. Nord 56-97 — *Tram. 50 եւ 52 Autobus AJ եւ AV.*

Ուր պիտի գտնէք ՉԱՓԱՒՈՐ ԳԻՆԵՐՈՎ ամէն տեսակ գրպանի, թեւի, շրմինէի պատի եւ զարթուցիչ ժամացոյցներ, գոհարեղէններ եւ տնային սպասներ։

Մեր հայրենակիցները կրնան վստահ ըլլալ մեր ուղղամտութեան։

Բոլոր ապրանքներու վրայ 100ին 10էն մինչեւ 20 ԻՐԱԿԱՆ ԶԵՂՉ եւ Նոր տարիի առթիւ սիրուն նուէրներ կը տրուին։

ՉԱՓԱՒՈՐ ԳԻՆԵՐՈՎ եւ խնամքով կը նորոգենք ամէն տեսակ ժամացոյցներ, կը ստանձնենք գոհարեղէններու շինութիւն եւ փոփոխութիւն։ Բաց է կիրակի օրերը եւս առաւօտեան ժամը 8էն երեկոյեան 8։

Անմիջական գոհացում կուտանք գրաւոր ապսպրանքներու։

գուշակուհի

ՏԻԿ. ՄԱՐԻԱ ԶԷՆԻ

կը բացատրէ անցեալը, կ'առաջնորդէ ներկային մէջ, կը գուշակէ ապագան, ըստ ձեռքի գիծերուն, աստղերու եւ քարտերու։ Ամէն օր (կիրակի ալ մէջը) ժ. 3-7, բացի երկուշ.։ 62 Rue de la Rochefoucauld, բակին խորը, Բ. յարկ, աջ կողմ, Métro Pigalle.

ՎԱՐՁՈՒ *են մաքուր եւ կահաւորուած սենեակներ, մէկ կամ երկու անձի համար։ Դիմել՝ 3 Impasse Bernard du Bois, Մարսէյլ։*

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, մէթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մեթոտ, դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան՝ վէրեր. հիւանդութիւն եւ վարիսի։ Ամէն օր 9—12, 2—8, կիրակի 9—12։

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)

Le Gérant *H. STEPHAN*

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Gobelins 19-78
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 12 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1932
12 JANVIER 1932

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1774

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԱԶԴԱՆՇԱՆԸ

Շաբաթ օր, Փարիզի մէջ, ռումբի մը պէս պայթեցաւ Գերմանիոյ վարչապետին յայտարարութիւնը՝ պատերազմական պարտքերու մասին։

Ցնցող էր առաջին հեռագիրը, որուն համաձայն Տոքթ. Պրիւնինկ իբրեւ թէ բսած կ՚ըլլայ որ Գերմանիան ոչ այսօր կրնայ վճարել, ոչ ալ ապագային։

Յաջորդ հեռագիրները եկան բացատրել թէ յայտարարութեան իմաստը բացարձակ, վճռական չէ։ Վարչապետը Գերմանիոյ կացութիւնը պարզելով Պերլինի անգլիական դեսպանին, յայտնած է թէ այս պայմաններուն մէջ կարելի չէ շարունակել քաղաքական հատուցումներու վճարումը։

Ընդհանուր անմիջապէս որ բացատրութեան այս ձեւը բան մը չի փոխեր բուն կացութենէն։ Պարզապէս դիւանագիտական նրբութիւն մըն է, որ կը ծառայէ չխրտչեցնելու եւ նոր բանակցութեանց ճամբայ բանալու։ Մանաւանդ որ, յունուար 25ին պիտի բացուի Լօզանի խորհրդաժողովը, եւ այս խնդիրը սեղանի վրայ պիտի գայ առաջին առթիւ։

Եւ արդէն, ոչ միայն ֆրանսական, այլ եւ անգլիական թերթերը իր բուն իմաստովը կ՚առնեն Գերմանիոյ վարչապետին յայտարարութիւնը։ Ձեւը նշանակութիւն չունի, կարեւորը՝ ոգին է։

Կարճ խօսքով, Գերմանիան չի կրնար, չուզեր վճարել պատերազմական հատուցումները։

Այս յայտարարութիւնը, ուրիշ ատեն, ահագին փոթորիկ պիտի յարուցանէր։ Գերմանիոյ վարչապետը բաւական թեթեւ շարժած պիտի ըլլար, եթէ քանի մը տարի առաջ արտասանէր այդպիսի խօսք մը։

Մինչդեռ այսօր, աշխարհը այնպիսի ճգնաժամի մը մատնուած է, կացութիւնը այնքան չարափոխուած, բարդացած է, որ մարդիկ շատ չեն զարմանար։

Առաջին զարմացողն ու զայրացողը, անշուշտ, Ֆրանսան է, — բուն յաղթանականը եւ պահանջատէրը։

Բայց, Փարիզի մէջ անգամ, այսօր աւելի պաղարիւն են, քան քանի մը տարի առաջ։

Աջակողմեան թերթերը կը շարունակեն կրակ տեղալ, եւ մեղադրել բոլոր անոնք որ պարպել տուին Հռենոսը։ Ամբաստանեալի աթոռին վրայ է, միշտ, ծերունի դիւանագէտը, Պրիան, որ ճիշդ այս օրերս հրաժարական տուաւ։ Երկրէն դուրս կը մեղադրուի մանաւորապէս Մեծն Բրիտանիան, իբրեւ անուղղակի թելադրիչն ու քաջալերողը Գերմանիոյ դրժումներուն։

Այս հոսանքին համար, պատերազմական պարտքերը չվճարել՝ կը նշանակէ ժխտել Վերսայլի դաշնագիրը, կէս առ կէս պատռել զայն։ Հետեւաբար, հասկնալի է որ խորապէս յուզուած են այս դասակարգի օրկաններն ու քաղաքագէտները եւ կ՚ուզեն յուզել հանրային կարծիքը։

Բայց, ինչպէս ըսինք, այսօր միջազգային կացութիւնը այնքան խառնակ է, որ անոնք անգամ որոշ չափաւորութիւն կը պահեն։

Եւ խառնակ է մանաւորապէս Գերմանիոյ ներքին վիճակը։ Ցոյց տուաւ անակնկալներով։ Յախուռն քայլ մը կրնայ պայթեցնել հրաբուխը՝ այս կամ այն ուղղութեամբ։ Ծայրագոյն աջէն մինչեւ ծայրագոյն ձախը։

Միւս կողմէ, մինակ չէ Գերմանիան։

Ինչպէս ուրիշ ճակատագրական պարագաներու մէջ, այս անգամ ալ շատ բան կախում ունի Մեծն Բրիտանիոյ եւ Մ. Նահանգներու ընթացքէն։ Արդ, Լոնտոն գրեթէ Գերմանիոյ պէս կը խորհի ներկայ պարագաներուն մէջ։

Վարչապետ Մաքտօնըլտի վերջին յայտարարութիւնները բաւական պերճախօս են, եթէ սխալ չենք հասկնար բառերուն իմաստը։ Անգլիոյ վարչապետը բնական կը գտնէ Տոքթ. Պրիւնինկի յայտարարութիւնը, քանի որ մասնագէտներու ժողովը հաստատեց Գերմանիոյ անկարողութիւնը։ Յետոյ, քանի որ Մաքտօնըլտ աւելի քան ստիպողական կը գտնէ Լօզանի ժողովը, կը նշանակէ թէ իր կարգին ըսելիքներ, եթէ ոչ անակնկալներ ունի։

Փարիզի մէջ խորապէս վրդովուած են Լ.Ն.ա.Ն.ի այս ընթացքէն։ Եւ դառնութեամբ դիտել կուտան թէ Անգլիան կորսնցնելիք բան մը չունի, որովհետեւ Գերմանիայէն եւ Ֆրանսայէն առածը Ամերիկայի կուտայ, իր պարտքերուն փոխարէն։ Մինչդեռ Ֆրանսա 132 միլիոն ծախսած է մինչեւ հիմա, աւերեալ գաւառներու վերաշինութեան համար։

Աւելի մեծ արժէք ունի Մ. Նահանգներուն բռնելիք դիրքը։ Ինչպէս ալ ձեւակերպուի, Եւրոպայի մէջ, պատերազմական պարտքերու եւ հատուցումներու խնդիրը, չի կրնար կարգադրուիլ առանց Ամերիկայի կամքին։

Ամերիկան է բուն իրաւարարը, թէ իր անկախ, բացառիկ դիրքով եւ թէ իբրեւ գլխաւոր պահանջատէրը։

Ամերիկացիները կ՚ուզե՞ն որ ջնջուին կամ կրճատուին պատերազմական պարտքերը։ Ամերիկան ինք տրամադի՞ր է հրաժարելու իր առնելիքներէն։ Պատրա՞ստ է գործնապէս, ոչ թէ իբրեւ դիտող, մասնակցելու նոր խորհրդակցութեանց, որպէս զի ելք մը գտնուի։

Աւելորդ է բացատրել թէ պատերազմական պարտքերու խնդիրը սերտօրէն կապուած է դաշնագիրներու վերաքննութեան հետ։ Մէկը՝ առանց միւսին՝ չի կրնար վերջնական լուծում ստանալ։ Կարելի է միշտ ալ գտնել միջին ճամբաներ։ Անցեալ տարի, պարտքերու վճարումը յետաձգուեցաւ մէկ տարի, նախագահ Հուվըրի նախաձեռնութեամբ։ Միշտ ալ կարելի են ուրիշ յետաձգումներ։ Եւ արդէն, Ամերիկայի մէջ, ծրագիր մը կ՚որոճան 3 — 5 տարի յետաձգում առաջարկելու։

Այս բոլորը չեն լուծեր բուն հարցը։ Եւ ուշ-կանուխ սեղանի վրայ պիտի գայ ոչ միայն պատերազմական պարտքերու ջնջումը, այլեւ դաշնագիրներու վերաքննութիւնը։

Աշխարհը այլեւս չի կրնար տանիլ այդ երկու բեռները։

Պատերազմը պայթեցաւ 1914ին։ Վերսայլի դաշնագիրը ստորագրուեցաւ 1919ին։ Եւ սակայն, անցնող իւրաքանչիւր տարի ոչ թէ մեղմացում եւ պայծառութիւն, փոխադարձ վստահութիւն եւ ամրապնդում յառաջ բերաւ, այլ թանձր մթնոլորտ, դառնութիւն եւ փոխադարձ կասկած։

Գերմանիոյ վարչապետին յայտարարութիւնը՝ ազդարարութիւն մըն է գալիք փորձանքներու կամ բարիքներուն համար։ Շ.

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԴԱՀԼԻՃԻՆ ՇՈՒՐՋ

Պատերազմական նախարարին Անտրէ Մաժինոյի մահով եւ արտաքին նախարար Արիստիտ Պրիանի հրաժարումով սաստկացած նախարարական տագնապը, իր լուծումը գրեթէ գտած է, սակայն պաշտօնապէս պիտի յայտնուի վաղը։

Սկիզբները, կ՚ըսուէր թէ Պ. Լավալ մտադիր է կազմելու համերաշխական դահլիճ մը, հանրապետական բոլոր կուսակցութեանց մասնակցութեամբ։ Պ. Լավալի այս տեսակէտը քաջալերութիւն գտած ըլլալով մէկտեղ աջակողմեաններէն, հաւանութիւնը չէ գտած ձախերուն։ Որով, Ֆրանսայի վարչապետը, պիտի գոհանայ ներկայ դահլիճին կազմով հոգալով պարապ աթոռները։ Ինքը պիտի ստանձնէ արտաքին նախարարութիւնը, ներքինը յանձնելով ուրիշի մը, որ տակաւին, վերջնապէս չէ ճշդուած։ Պատերազմական նախարարութիւնը պիտի ստանձնէ արդի երկրագործական նախարար եւ նախկին վարչապետ Պ. Թարտիէօ։

Ցարդ ներքին նախարարութիւնը կը վարէր վարչապետը Պ. Լավալ։ Իսկ իր արտաքին նախարարութեան անցնելովը, գլխաւոր դժուարութիւնը կը կայանայ ներքին նախարարի մը ընտրութեան մէջ, որ հաւանութեանը արժանանայ խորհրդարանի մեծամասնութեան, մանաւանդ որ ֆրանսական մօտալուտ ընտրութիւնները՝ մասնաւոր կարեւորութիւն մը կ՚ընծայեն այդ նախարարութեան։

Ռուսեւգերման Բանակցութիւններ

Ռուսեւգերման տնտեսական բանակցութիւնները որոնք տեղի ունեցան Պերլինի մէջ անցեալ դեկտեմբերին յանգած են համաձայնութեան մը որ մօտերս պիտի ստորագրուի երկու պետութեանց կողմէ։

Ռուսիոյ եւ Գերմանիոյ միջեւ, այս բանակցութեանց ընթացքին, ընդունուած գլխաւոր կէտերէն մէկն է մուտքի ընտրութիւնը իբր հաշուական հիմ առեւտրական փոխանակութեանց համար։ Ցարդ հաշիւները կը կատարուէին երբեմն տոլարի, երբեմն ալ սթերլինի կամ հոլանտական քուռոնի վրայ։

Հնդիկ ահաբեկիչներ Անգլիոյ մէջ

Անգլիական թերթ մը կը հաղորդէ թէ հինգ հնդիկ ահաբեկիչներ, որոնք կը պատկանին դաւադրական ուժեղ ու վտանգաւոր կազմակերպութեան մը, վերջերս եկած են Անգլիոյ հիւսիսային մէկ նաւահանգիստը։ Անկից մեկնած են դէպի հարաւ, հաւանաբար դէպի Լոնտոն։

Այս հինգ անձերը, կ՚աւելցնէ թերթը երդում տուած են հնազանդելու որ եւ է հրամանի որ իրենց պիտի տրուի ահաբեկչական որ եւ է արարքի համար։

Համայնավար խռովութիւններ Սպանիոյ մէջ

Սպանիոյ մայրաքաղաքին Մատրիտի մէջ, համայնավարները ցոյց մը կատարեցին։ Ոստիկանութիւնը, երկու հրասայլերու օժանդակութեամբ յարձակեցաւ ցուցարարներուն վրայ, որոնցմէ հինգ հոգի վիրաւորուեցան։ Բազմաթիւ ձերբակալումներ կատարուեցան։

Նահանգի մը մէջ, 48 ժամուան ընդհ. գործադուլ յայտարարուեցաւ։ Բանուորները թափօր կազմած ցոյցեր կատարեցին քաղաքին մէջ, կոտրտելով վաճառատուններու ապակիները, կողոպուտի տալով նպարատուները եւ արգիլելով հանրակառքերու երթեւեկը։

Աւելի ծանր խռովութեանց առաջքն առնելու համար, կառավարութիւնը ամէն միջոց ձեռք առած է։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԳԵՐՄԱՆԻԱ ՉՊԻՏԻ ՎՃԱՐԷ ՀԱՏՈՒՑՈՒՄՆԵՐԸ

Գերման վարչապետին յայտարարութիւնները

Նախորդ օր, Լոնտոնի եւ Փարիզի պաշտօնական ու քաղաքական շրջանակները յաջորդաբար կ՚իմանային թէ՝ Պերլինի անգլիական դեսպանին հետ տեսակցութեան մը ընթացքին, Գերմանիոյ վարչապետը Պրիւնինկ՝ յայտարարած է թէ «Գերմանիա յետ այսու չպիտի կրնայ իր վճարումները կատարել՝ հատուցումներու հաշւոյն»։

Գերման քաղաքական շրջանակները եւ Պրիւնինկ ինքը հասկցած ըլլալով որ այս յայտարարութիւնները գէշ տպաւորութիւն կը գործեն արտասահմանի վրայ, մանաւանդ այս պահուն, երբ Լօզանի խորհրդաժողովին նախապատրաստութիւնները կը տեսնուին, Գերմանիոյ վարչապետը նոյն օրը երեկոյեան պէտք տեսաւ լրացուցիչ յայտարարութիւններ ալ ընելու։

«Գերմանիոյ ներկայ կացութիւնն ըսաւ, անկարելի կը դարձնէ քաղաքական վճարումները։ Բացայայտ է նաեւ թէ որեւէ փորձ որ կը ձգտի պահելու նման վճարումներու եղանակը, ո՛չ միայն Գերմանիոյ, այլ ամբողջ աշխարհի համար, վնասակար կը դառնայ։

«Նկատի առնելով ներկայ կացութիւնը, գերման կառավարութիւնը հնարաւորութիւն իսկ չունի իր ուղեգիծն ընտրելու։ Յառաջիկայ խորհրդարանական ժողովին գերման կառավարութիւնը պիտի գոհանայ պարզելով իր դիրքը, ինչպէս որ է եւ պիտի հրաւիրէ շահագրգռուած կառավարութիւնները որ նկատի առնեն այս կացութիւնը եւ չփնտռեն ժամանակաւոր լուծում մը, որ այլեւս իրական հիմեր չպիտի գտնէր»։

Ֆրանսայի կողմէ պատասխան մը

Ֆրանսայի ելմտական նախարար Պ. Ֆլանտէն, պատասխանելով գերման վարչապետին յայտարարութեանց մասին՝ իրեն ուղղուած հարցման մը՝ ըսաւ.

— Եթէ վարչապետ Պրիւնինկի վերագրուած խօսքերը ճիշդ են, կը նշանակէ թէ Գերմանիա կրնայ վերջ դնել երկկի ծրագրին պարտադրութիւններուն եւ Վերսայլի դաշնագրին, պէտք է սպասել այս յայտարարութեանց պաշտօնապէս հաստատման։ Սակայն, պարզ է թէ որ եւ է Ֆրանսացի չպիտի կրնայ ընդունիլ այդպէս ստորագրուած պայմանադրութեանց միակողմեան դրժումը, դրժում որ պիտի պահանջէր հատուցմանց մեր նուիրական իրաւունքին փճացումը։

«Ոչ ոք կ՚ուրանայ տիեզերական տագնապին ծանրութիւնը, եւ թէ, այս շրջանը անցընելու համար, միջազգային վճարումներու եղանակին մէջ, կարգադրութիւններ անհրաժեշտ են։ Ֆրանսական կառավարութիւնը, այս պահուս, ճիշդ ատոր է որ կ՚աշխատի, հաշտարար ոգիով ուսումնասիրելով այն եղանակները, որոնք կրնան համաձայնութեան բերել պարտատէրերն ու պահանջատէրերը եւ թեթեւցնել տագնապը։

«Բայց, յաճախ լսուեցաւ թէ ներկայ տագնապը վարկի՝ այսինքն վստահութեան պակասի տագնապ մըն է։ Զայն բարդացնել պայմանադրութեանց հասցուած հարուածներով, պիտի նշանակէր անլուծելի դարձնել։

«Անօգուտ պիտի ըլլար Լօզանի ժողովը գումարել, անկարողութեան նման յայտարարութիւններէ վերջ։ Իրօք կարելի չէ այսքան աժան ծախու հանել Ֆրանսայի իրաւունքները եւ միանգամայն փնտռել անոր գործակցութիւնը»։

×

Գերման վարչապետին յայտարարութիւնները ընդդէմ հատուցումներու վճարման, երկրին ներսը թէ դուրսը տեղի տուած է այլազան մեկնաբանութեանց։

Գերմանիոյ մէջ զարմանք կը յայտնեն թէ այդ յայտարարութիւնները արտասահմանի, մասնաւորաբար Պելճիքայի եւ Ֆրանսայի մէջ տպաւորութիւնը կը գործեն Լօզանի ժողովին դէմ արձակուած ականի մը։ Կ՚ըսեն թէ գերման վարչապետը հանրային զգացումն է որ թարգմանած է իր խօսքերով։

Իսկ արտասահմանի մէջ տպաւորութիւնը այն է թէ Հիթլէրի եւ Հիւկէնպէրկի տեսակէտը գրաւած է գերման ժողովուրդը եւ թէ Գերմանիա մեծ վտանգի մը կ՚ենթարկուի չպայքարելով այս տեսակէտին դէմ եւ ընդհակառակն զայն իւրացնելով, երբ պէտք է գիտնայ թէ շատ դժուար է որ զայն յաջողցնէ ամբողջովին՝ Լօզանի մէջ։

Անգլիոյ վարչապետը Մաքտօնըլտ յայտնեց մամուլի ներկայացուցիչներուն թէ այս հարցին մասին, Անգլիոյ տեսակէտն ու քաղաքականութիւնը պիտի յայտնուին իր ատենին եւ իր տեղը։ Սակայն, նկատի ունենալով Պալի յանձնախումբին տեղեկագրին եզրակացութիւնները՝ Գերմանիոյ ելմտական վիճակին մասին, հաւանական է որ Պրիւնինկի յայտարարութեան նման յայտարարութիւն մըն ալ կատարուի Լօզանի ժողովին մէջ։ Սակայն, քանի որ այդ յայտարարութիւնը կատարուած է արդէն, աւելի անհրաժեշտ կը դառնայ Լօզանի ժողովը։

Պրիւնինկի յայտարարութիւնները երկարօրէն պիտի քննուին անգլիացի նախարարներու այսօրուան խորհուրդին մէջ։

Հնդկաստանի կացութիւնը

Պոմպէյէն տրուած հեռագրի մը համաձայն, կառավարութիւնը գրաւման տակ առաւ հնդիկ խորհուրդին պատկանող կարեւոր գումար մը։ Այս գումարը յատկացուած էր խորհուրդին «պատերազմական ծախքերուն, ուժ տալու համար քաղաքացիական անհնազանդութեան պայքարին։

Գումարը պահ դրուած էր հնդկական ամէնէն մեծ դրամատուներէն մէկուն մէջ։

Քարաչիի մէջ, ոստիկանութիւնը խուզարկութիւն կատարեց կէս գիշերին, խորհուրդին կեդրոնատեղիին մէջ։ Նոյն շէնքին մէջ թերթի մը յատկացուած գրասենեակներն ալ խուզարկուեցան։ Ոստիկանութիւնը գրաւեց թերթին մամուլը, ինչպէս նաեւ զանազան կարասիներ ու հնդկական դրօշ մը։

Քարաչիի մօտերը, քաղաքի մը մէջ, ոստիկանութիւնը ստիպուեցաւ յարձակում գործել ամբոխին վրայ, որ կը մերժէր ցրուիլ։ Բազմաթիւ վիրաւորներ կան։ Երեք հոգի ձերբակալուեցան, մէկը՝ պետական խորհուրդի նախկին անդամ։

Հնդիկ համայնավար պետ մը 12 տարի աքսորի դատապարտուեցաւ, իսկ խորհուրդին վերջին նախագահը Տօքթ. Անսար 6 ամիս բանտարկութեան եւ 200 ռուփի տուգանքի։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱՆՄԻՋԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԳՈՐԾԱԶՈՒՐԿՆԵՐՈՒ

ՑԱՆԿ 9

Նիկ. Արզումանեան	100.—
Որդիք Պէրպէրեան, Շավիլ	20.—
Տէր եւ Տիկին Մ. Մեգպուրեան, Պոնտի	20.—
Ոմն, Ֆոն տը Շէրիւէ	10.—
Լիոն, Ներսէս Մոմճեան	50.—
Գումար՝	200.—
Ցրդ. ցանկին գումարը	2133.—
Ընդհ. գումար	2333.—

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ

Ի նպաստ անգործներուն

Ռօշէլ քաղաքի եպիսկոպոսը հրահանգեց որ յառաջիկայ կիրակի, 17 յունուար, իր թեմին բոլոր եկեղեցիներուն մէջ հանգանակութիւն կատարուի, ի նպաստ անգործներուն։

— Պէտք է, կը գրէ եպիսկոպոսը, որ քրիստոնէական կարեկցութեան մեծ շունչ մը անցնի մեր ժողովուրդին վրայէն եւ լրացնէ իշխանութեանց գործը. ցոյց տանք թէ գիտենք կիրարկութեան դնել տիրոջ պատուէրը։

«Սիրեցէք զմիմեանս»։

Ֆրանսացի եպիսկոպոսը իրաւունք ունի իր լեզուով։ Թող իւրաքանչիւր հայ խօսի իր լեզուով, գործէ իր ըմբռնումով, բայց չզլանայ նոյնիսկ ամենափոքր օժանդակութիւնը որ ամէն բանէ առաջ, իբր եղբայրակցութեան ու ցաւակցութեան պահանջ, պարտաւոր է հանգէպ «Գործազուրկներու անմիջական օգնութեան»։ «Կաթիլ կաթիլ», ինչպէս կը գրէր ընթերցող մը, բայց սրտաբուխ, կրնայ մեծ ցաւեր ամոքել ու թերեւս ո՞վ գիտէ, կեանքեր փրկել։

Ֆրանսա, հակայ պետութիւն՝ անսպառ հարստութեամբ, երբ պէտքը կը տեսնէ ոչ-պետական օժանդակութեան՝ ի նպաստ իր անգործներուն, մենք անտէր ու անդէկ ժողովուրդ, ամէնէն աւելի պէտքն ունինք զիրար բռնելու գրկանքի եւ տառապանքի այս օրերուն։

«Ունեցողը չունեցողին» ուրեմն, պէտք է որ «անմիջական օգնութեան» մեր այս սիւնակը ամէն օր արձանագրէ քանի մը կաթիլ…։

Ցոյցերու դէմ

Քանի մը շաբաթէ ի վեր, ֆրանսական բանուորական ծայրայեղ կազմակերպութիւնները, մասնաւորաբար համայնավարները, իրենց թերթերուն միջոցով, թռուցիկներով, կը թելադրեն անգործները որ ցոյցեր կատարեն փողոցներուն մէջ։

Համայնավարները յատուկ կոչով մը հրաւիրած են որ անգործները ցոյցի համար այսօր հաւաքուին Նրկաի՝ Ժողովի շէնքին առջեւ։

Իսկ Սէնի նահանգին ոստիկանութեան պետը, իր կարգին լիշեցուց բանուորական կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներուն թէ, հանրային ճամբաներու վրայ որեւէ ցոյց արգիլուած է եւ թէ ուրեմն այսօրուան համար կազմակերպուած ցոյցը՝ պէտք չէ տեղի ունենայ։

Ոստիկանութեան հրահանգ տրուած է ամէն անհրաժեշտ միջոց առնել, կանխօրօք, յարգել տալու համար օրէնքը, այն պարագային որ կազմակերպութիւնները անսաստեն։

ՅԱՐՁԱԿՈՒՄ ՄԸ ՃԻՊՈՒԹԻԻ ՎՐԱՅ

Սպանութեան մը հետեւանքով, որ դրացի ցեղախումբերու միջեւ, բուռն թշնամութեանց դուռ էր բացեր, Հապէշիստանէն եկած 600 հոգինոց խումբ մը մտաւ Ճիպութիի ֆրանսական գաղութին հողը եւ յարձակում գործեց ցեղախումբի մը վրայ, սպաննելով 134 հոգի։ Զօրաւոր մը զօրք ստիպուեցաւ միջամտել ետ մղելու համար յարձակողները, որոնցմէ սպաննուեցան 60 հոգի։ Կան բազմաթիւ վիրաւորներ։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՍԵԼԱՆԻԿԷՆ

ՅԱՐԱՃՈՒՆ ՏԱԳՆԱՊԸ ԵՒ ԳԱՂՈՒԹԻՆ ՎԻՃԱԿԸ

Գործազրկութիւն.— Յունաստանը իր կազմութենէն ի վեր, քիչ անգամ ունեցած է տնտեսական այն սուր տագնապը ուր կը գալարուի ներկայիս։

Ճիշդ է որ տարիներէ ի վեր երկիրը փայլուն վիճակ մը չունէր ու կը տառապէր աղքատութեան եւ տուրքերու ճնշումին տակ. արդիւնք իրերայաջորդ պատերազմներու եւ գաղթականութեան խճողումին։ Բայց վերջին ամիսներուն ստերլինի խախտումով տագնապը հասաւ իր գագաթնակէտին։

Տրախմիին կայունացումը ապահովելու համար, կառավարութեան ձեռք առած ծանօթ միջոցները կէս առ կէս զեղչեցին ներածումներու քանակը, որուն հետեւանքով, պետութեան մաքսային հասոյթները նոյն չափով նուազեցան ու առեւտրական շարժումը կայուն վիճակ մը ստացաւ։

Այս եւ նման պատճառներով, կառավարութիւնը ոչ միայն չկրցաւ դարման մը գտնել տիրող անգործութեան, այլեւ յետաձգեց իր պիւտճէին խախտումին պատճառաւ նախագծուած հանրային շինութեանց աշխատանքները, աւելի սաստկացնելով տագնապը, աւելցնելով անգործներու թիւը։

Պ. Վենիզէլոսի կառավարութեան ճիգերը կեդրոնացած են տրախմիին արժեզրկումը արգիլելու մէջ, ու մինչեւ այսօր կարողացած են անշարժ պահել զայն։ Դահլիճը կը խորհի թէ, ներքին տագնապը նուազագոյն չարիքն է որուն պէտք է տոկայ ժողովուրդը համբերութեամբ եւ զրկանքով։ Այս գեղեցիկ ու հայրենասիրական թելադրութիւնները սակայն, բաւարարութիւն չեն տար անօթի բազմութիւններուն, որոնք ամէն բանէ առաջ կը մտածեն իրենց ու իրենց ընտանիքներուն գոյութեան վրայ, մանաւանդ այս խիստ եղանակին, երբ կարիքները աւելի շատ են ու զանոնք հոգալու միջոցներէն բացարձակ զրկուած են։

Մայրաքաղաքին մէջ, վերջերս մեծ յանձնախումբ մը կազմուեցաւ, տիրող թշուառութեան դէմ պայքարելու ծրագրով։ Կոչեր հրատարակուեցան հարուստներուն, որպէսզի այս նեղ օրերուն իրենց ունեցածէն բաժին հանեն թշուառութեան զոհերուն։ Կոչերը մասամբ արձագանգ տուին։ Երկրի գլխաւոր քաղաքներուն մէջ հաստատուեցան ու բազմացան հանրային ճաշարանները, քաղաքապետութեանց հսկողութեան տակ։ Թշուառութիւնը մեղմացնելու այս ճիգերը, սակայն, չեն կտրած թափը տագնապի սրութեան որ գլուխը առած կ'երթայ։

Համայնավարները առիթէն օգուտ քաղելու համար, խառնակութիւններու մղեցին անգործները, որոնք օրեր առաջ, քաղաքիս մէջ, յարձակեցան հացի փուռերուն վրայ եւ հանդիպեցան ոստիկաններու բուռն ընդդիմութեան։ Թշուառութիւնները օգտագործող կարմիրները աւելի համարձակ շարժումներու պիտի սկսին, եթէ պետութիւնը թոյլ շարժի կամ՝ եթէ երկար շարունակուի այս մռայլ կացութիւնը։

Երբ այս է երկրին կացութիւնը, այլեւս կարելի է երեւակայել մեր անճար բազմութիւններուն վիճակը։ Ամէն կողմ գոց. ոչ մէկ յոյսի դուռ անոնց առջեւ։ Ինչպէ՞ս կ'ապրին մեր անգործները, ինչպէ՛ս օրը իրիկուն կ'ընեն,— ոչ ոք գիտէ, ոչ ոք կը հետաքրքրուի։ Ամէն ինչ ձգուած է իր բախտին։ Հայաստան մեկնելիքները ազատարար շոգենաւին կը սպասեն, մնացողները՝ գարնան։ Մինչ այդ սակայն, անգործութիւնը յուսահատութեան կը մղէ զանոնք եւ անօթութիւնը կը գալարէ անոնց աղիքները։ Ճիշդ է, տագնապը համաշխարհային է, բայց այս սեւ օրերը անցնելու համար ո՞ր ժամուն կը սպասեն մեր հարուստ կազմակերպութիւնները, եւ մանաւանդ Բարեգործականն ու մեր քարսիրտ հարուստները։

Ազգային.— Թաղ. խորհուրդի հրաժարումէն վերջ, լսեցինք ու գրեցինք չորս անձերու նշանակումը, որոնք առժամաբար պիտի վարէին տեղական գործերը։ Դժբախտաբար նշանակուածները մէջտեղ չեն ելած։

Թեմականի նախագահը տեսնելով իր կազմին մէջ տիրող քաոսը, եւ միւս կողմէ, չտոկալով յարաճուն թշուառներու դիմումներուն, նախ փակեց Առաջնորդարանի դուռները անոնց առջեւ ու յետոյ, հրաժարեցաւ Թեմականէն, ինքզինքը բոլորովին մինակ զգալով անոնց առջեւ։ Կազմալուծուած Թեմականը ոչ մէկ ճիգ ըրաւ թշուառութիւնը մեղմացնելու, ոչ մէկ կոչ ու դիմում։ Տեղացի հայ հարուստները ոչ իսկ փշրանք մը նետած են մինչեւ այսօր ի նպաստ իրենց տառապող արիւնակիցներուն։ Օրինակ չառին անոնք յոյն հարուստներէն, եւ խուսափեցան պարտականութենէ։ Իսկ Թեմականը, այս նեղ օրերուն հրապարակէն քաշուած է ու ամէն ինչ ձգած իր բախտին։ Ահա Սելանիկի դասալիք Թեմականը։

Կ'իմանամ թէ, կարգ մը սրտցաւ հայրենակիցներ ձեռնարկներ կը կատարեն կազմակերպութիւններու եւ արտասահման գտնուող անհատներու մօտ, իրական անօթիներու օգնութեան փութալու մտադրութեամբ։ Երանի թէ յաջողութիւն գտնէին անոնք, ու մեր լքուած թշուառները իրենց նեղ օրերուն հասնող նեցուկներ ունենային։

Ներգաղթ.— Քանի մը շաբաթ առաջ, Սելանիկ հասաւ Զաքարեան անունով ատամնաբոյժ մը, ու սկսաւ նոր արձանագրութիւններու։ Մէկդի նետելով Հօկերու եւ Բարեգործականի նախկին արձանագրութիւնները, սկսաւ հարցաքննական ծանօթ մեթոտով արձանագրել։ Ոչ մէկ կապ ազգային մարմիններու հետ։ Նոյնիսկ Բարեգործականի նախագահին հետ ունեցած է կոպիտ վարմունք։ Արձանագրած է չորս հազար հոգի, Սելանիկէն ու արուարձաններէն, խոստում տալով անոնց որ ճամբայ պիտի ելլեն յունուարի վերջ։ Ինչպէս կ'իմանամ, արձանագրուածները պիտի անցնին դեռ երեք տեսակ մաղէ, ու վերջնական զտումը պիտի կատարուի Շահվէրտեանի ձեռքով։ Արձանագրիչ Զաքարեանը մեկնեցաւ շրջանները, հոն եւս արձանագրութեանց խեղկատակութիւններ ցուցադրելու համար։

Յամառ զրոյց կը շրջի թէ, երկրորդ կարաւանն ալ պիտի կազմուի հիւսիսային Յունաստանի Հայերէն, ու կը սպասուի «Իտէոս» նաւի վերադարձին, զանոնք փոխադրելու համար։ Եթէ ճիշդ է այս լուրը, նոր Յունաստանի ներգաղթողները պիտի մատնուին յուսահատական կացութեան մը, չունենալով աւելի երկար սպասելու կարողութիւն։ Երանի թէ, ներգաղթի այս նորաձեւ զաւեշտը շուտ հասնէր իր վախճանին, ազատելու համար թէ ներգաղթողները եւ թէ մնացողները։

Հոս տեղն է յիշեցնել որ, ներգաղթող մեր հայրենակիցները չտարուին արձանագրիչներու պղտոր թելադրութիւններով, ու անոնց հաճելի երեւալու համար չկրկնեն Պէշ Ջինարի ու Առաջնորդարանին մէջ պատահած տգեղ դէպքերը։ Ինչ կը վերաբերի առիթը օգտագործել ուզողներուն, թող պարզ գիտնան, որ պատահելիք որեւէ տգեղ դէպքի պատասխանատուութիւնը իրենց վրայ կը ծանրանայ։

ՎԱՀԱԳՆ

ԻՆՉՊԷՍ ԿԸ ԳՐԵՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Թուրքերու ծագման մասին նոր տեսութիւն մը մէջտեղ հանուած է Թուրքիոյ մէջ, նոր սերունդին վրայ ազդելու առաջադրութեամբ։

Տեսակէտը այն է թէ Թուրքերը իսլամութիւնն ընդունելով, թոյլ տուին որ իրենց քաղաքակրթութիւնը շեղի իր բնական ընթացքէն։ Այս տեսութեան հիմնադիրները կ'ըսեն թէ Թուրքերու պատմութիւնը աւելի հին է քան իսլամութեան պատմութիւնը։ Թուրքերը, կը պատմեն անոնք, աշխարհին պարգեւեցին կեանքի ամէնէն անհրաժեշտ գիտելիքները, ինչպէս մետաղի գործածութիւնը։ Կլիմայական պայմաններու ճնշման տակ, իրենց նախահայրերը լքեցին Կեդր. Ասիոյ իրենց բնակավայրերը, դէպի արեւմուտք արշաւեցին եւ քաղաքակրթութեան բարձունքներ հաստատեցին Սումերացիներու, Հիթիթներու, Կրետացիներու, Լիւդացիներու, Փռիւգացիներու, Լիկուրիացիներու, Կեղտերու եւն. անուններով։

Այս հասկացողութեամբ «Աշխարհի պատմութիւն» մը խմբագրուած է մասնախումբի մը կողմէ որուն մէջ կան երեսփոխաններ, երկու գնդապետներ եւ Մ. Քէմալի որդեգիր աղջիկը ու քարտուղարը՝ Թէվֆիք պէյ։ Առաջին տպագրութիւնը, գեղեցկօրէն պատկերազարդուած եւ փառակազմ, արդէն կը գործածուի դպրոցներու մէջ, իբրեւ պաշտօնական դասագիրք։

"ՖՐԱՆՍԱ ՊԱՐՏԱՒՈՐ Է ՕԺԱՆԴԱԿԵԼ ԻՍԼԱՄ ՎԵՐԱԾՆՈՒՆԴԻՆ„

«Էքօ տը Փարի»ի մէջ, Վանլանտի Երուսաղէմի իսլամական համագումարին մասին վերջին գրութենէն յետոյ, զոր ամփոփեցինք Յառաջի մէջ, «Լա Լիպէրթէ» իր կողմէ, պէտք կը շեշտէ որ Ֆրանսա օժանդակէ իսլամական աշխարհի վերածնունդի ճիգերուն։

— «1932ը, կը գրէ, կը բացուի ողբերգութեան վերջին հանգրուանին վրայ։ Կամ բոլշեւիկութիւնը պիտի դառնայ աշխարհի օրէնքը եւ կամ պիտի վերածաղկին աւանդական կարգապահութիւնները՝ կարգի եւ ազատութեան ներդաշն հաւասարակշռութեան մը մէջ։

«Բիրտ փոփոխութեան եւ յառաջդիմական բարեշրջման եղանակին միջեւ այս գերագոյն պայքարին համար, որ եւ է դաշնակից պէտք չէ անտեսուի։

«Այս տեսակէտէն, իսլամական աշխարհը կոչուած է վճռական դեր մը խաղալու։ Յաղթանակը պիտի վարձատրէ երկու հակառակորդներէն այն որ պարկեշտօրէն պիտի գիտնայ ապահովել Մարգարէին օրէնքին տակ ապրող 400 միլիոն մարդոց օժանդակութիւնը։

ԲՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐՈՒ ՍԱՒՐԱՆՔՆԵՐԸ

Խորհ. Միութեան ղեկավարները կատարելապէս հասկցած են։ Կը թուի թէ յաջողած են ապահովել քեմալական պետութեան շնորհները։

Ժողովրդային գործավարները իրենց ռազմախաղերը աւելի առաջ տարած են։ Անոնք են հրահրիչները պարսկական «Շաֆաղ Սորխ»ի (Կարմիր Արշալոյս), Կալկաթայի «Ճըրնի Կամկար»ին, [illegible] «Աֆղան Սըրտարգուլուս»ին, [illegible] «Սարքքալը Իսլամ»ին։ [illegible] Մոսկուայի մարդոց, որոնց կը [illegible] Ստամպուլի մէջ, եւ որոնք, երբեմն կը յաճախեն Ապտուլ Քէրիմին։

Ամէն ուր որ կը կանգնի Մահիկը, Մոսկուա փորձած է խառնել մուրճն ու մանգաղը։

Նոյն բոլշեւիկները տակաւին չստացան վճռական արդիւնք, սակայն, անոնց յամառ քարոզչութիւնը կը պատրաստէ [illegible] մը։

Հնդկաստանի [illegible] հսկայ յոյսը [illegible] Կլոր Սեղանի [illegible] գումարման լուրովը։ [illegible]

Երկու մահմետական հեղինակաւոր անձնաւորութիւններ, մէկը Շէվքէթ Ալի Հնդկաստանի խալիֆայական կուսակցութեան պետը, միւսը Մուհամմէտ Իգպալ համբաւաւոր բանաստեղծ, փիլիսոփայ եւ հրապարակախօս, այս յաւակնութեան [illegible] յայտարարութիւններով, զորս ըրին Փարիզի մէջ մահմետական խումբի մը ընդունելութեան, «Informations Musulmanes» ֆրանսերէն լեզուով իսլամական տեղեկագրին։

ԻՍԼԱՄԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԿԸ ՆԱՅԻ

Շէվքէթ Ալի չի ծածկեր իր զգացումները եւ վախերը։

«Համաձայնեցէք Հնդիկներուն հետ»։ Այս է հեգնական խորհուրդը, զոր մեզ կուտան Անգլիացիները։ Ինչպէ՞ս պիտի կրնայինք հասնիլ այդ նպատակին, երբ Անգլիան չի յաջողիր համաձայնութեան գետին մը գտնել անոնց հետ։

Մենք որ կը պախարակենք ահաբեկչական արարքները, զորս կը գործեն գերագրգիռ անձեր, դառնօրէն կը ցաւինք որ Անգլիացիները չեն կրնար զսպել իրենց բարեկամները եւ անհաշտ հակառակորդները։

«Հնդկաստանի մէջ՝ անգլիական քաղաքականութեան այս անանկումէն ի՞նչ պիտի ծագի։ Սա՛ը, պէտք է վախնալ որ իրենց ինչքով եւ կեանքով վտանգուած մեր եղբայրները փոխվրէժի կը դիմեն, Հնդիկ յեղափոխականներու յարձակումներուն դէմ։

«Մոսկուա զարմանալի գործակալներ ունի թերակղզիին մէջ։ Անոնք կրակը պիտի արծարծեն, վստահ եղէք, Պատրանքներէն յուսալքում կը ծնի։

«Բոլշեւիզմի դէմ զոր կ'ատենք ի խորոց սրտի, որովհետեւ թշնամի է բոլոր հաւատալիքներու, մեր բոլոր պապենական աւանդութիւններուն, կը փնտռենք վստահելի դաշնակից մը։

«Ֆրանսա պիտի կրնա՞յ մեզ տալ իր օժանդակութիւնը։ Այս է հարցը որ դրուած է Հնդկաստանի Իսլամներուն առջեւ եւ աշխարհի մէջ՝ ամէն ուր որ Մահիկը ենթարկուած է խորհրդային քարոզչութեան»։

ՍԵՐՏ ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Մուհամմէտ Իգպալ որուն բանաստեղծական հանճարը երբեք չի մոռնար իրականութեան իմաստը, կը հաստատէ իր կրօնակցին յայտարարութիւնները.

— Լոնտոնի մէջ բազմաթիւ բանախօսութիւններ տուի, անգլիական ղեկավարները արթնցնելու համար ընդդէմ վտանգին, որ կը կազմէ ամէնէն բարոյական քանդող ալիքը, այն զոր Մոսկուա կը ղրկէ ամբողջ աշխարհի վրայ։ Ցաւալի է որ զիս հասկցող չեղաւ։

«Եւ սակայն, Եւրոպայի եւ իսլամութեան բոլոր գործօն ուժերու միութեամբ է որ պիտի կրնանք ետ դարձնել չարաշուք ալիքը։

«Բոլշեւիկեան անաստուածութիւնը աննորոգելի աւերներ կը գործէ։ Արեւմուտքի մէջ, կը թուի թէ Աստուծոյ ըմբռնումը կորսնցուցած է իր հմայքը։ Իսլամութիւնը, ընդհակառակն, անաղարտ կը պահէ իր ջերմ հաւատքին պահեստները. բայց, ան չունի արհեստագիտական ծանօթութիւնները, որոնց շնորհիւ իրականացած է նիւթական յառաջդիմութիւնը։

«Թող Եւրոպան տաքնայ մեր կրակով։

«Դժբախտաբար, իսլամական հարցերը շատ քիչ ուսումնասիրուած են։ Պիտի ուզէինք որ Ֆրանսայի մէջ, այս կէս-անգիտութեան տեղը դրուի աւելի լայն հասկացողութիւն մը»։

ԽԱԼԻՖԱՅՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԸ

Այս յայտարարութիւնները արժանի են ոչ միայն ուշադրութեան, այլ նաեւ, ամէնէն մտերիմ բարեացակամութեան։

Կրօնական վէճերը խաղաղացած են։ Բոլոր կրօնքներուն ամենամեծ շահը կը պահանջէ միանալ ընդդէմ ամբարշտութեան հոսանքին, որ կու գայ Սարմատեան տափաստաններէն։

Իսլամութիւնը այսօր կը փորձէ խրձել իր ցրուած ուժերը՝ խալիֆայութեան ջնջումէն ի վեր։

Երուսաղէմի մէջ, գումարուեցաւ խորհրդաժողով մը որ միջոցներն ուսումնասիրեց սրբավայրերը պաշտպանելու, իսլամական համալսարան մը հաստատելու եւ խալիֆայութիւնը վերականգնելու։

Խորհրդաժողովը պիտի դժուարանայ իրագործելու այս ընդարձակ ծրագիրը։ Խալիֆայութեան հարցը հոն չէ որ պիտի լուծուի ըստ երեւոյթին եւ բաց պիտի մնայ։

Ֆրանսական կառավարութեան պարտքն է ըլլալ տեղեակ եւ համակիր։

Վերջին խալիֆան Ապտիւլ-Մէճիտ Բ. մեր հողին վրայ իսկ ապաստան մը գտաւ։ Կայսերական երկու իշխանուհիներու ամուսնութիւնը Հնդիկ ամէնէն զօրեղ իշխաններու հետ նոր փայլ մը կու տայ օգոստափառ ընտանիքին։

Խալիֆայութեան վերահաստատումը հաւանականութիւն մըն է, զոր պէտք չէ մերժել «ի յառաջագոյնէ»։ Ո՞ւր պիտի ըլլայ խալիֆային նոր բնակատեղին։

Եթէ Պոլիսը կը մնայ անմատչելի առայժմ գոնէ, եթէ անոր Հնդկաստան փոխադրութիւնը կը բախի գրեթէ անհարթելի դժուարութեանց, Պաղտատը եւ Դամասկոսը խալիֆայական հին քաղաքներ, հաւանական մայրաքաղաքներ են։ Արդ ֆրանսական դրօշը կը ծածանի Սուրիոյ մէջ։

Ֆրանսան իբր իսլամական մեծ պետութիւն, յստակօրէն նշանակուած է նպաստելու իսլամական վերածնունդին։

Գերութեան ջնջումը Եթովպիոյ մէջ

«Թայմզ»ի մէկ լուրին համաձայն Եթովպիոյ կայսրը հրաւիրած է գերութեան ջնջման ընկերակցութիւնը որ ներկայացուցիչ մը ղրկէ քննելու համար կարգ մը հարցեր, որոնք ծագած են իր երկրին սահմաններուն մէջ գերութիւնը ջնջելու համար ընկերութեան կողմէ տրուած որոշման հետեւանքով։

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Տնտեսական մերձեցում Դանուբեան երկիրներու

Մէկ քանի շաբաթ մամուլով վիճաբանելէ եւ կարծիքի փոխանակութիւններ ունենալէ յետոյ, Չեխօսլովաքիոյ համար, հետեւեալ կերպով կը ներկայանայ Դանուբեան երկիրներու տնտեսական մերձեցման հարցը։ Բացի երկրագործական փոքր հատուածէ մը, չեխօսլովաք հանրային կարծիքը առհասարակ նպաստաւոր է դանուբեան երկիրներու տնտեսական մերձեցման։ Սակայն, ընդհանրապէս, բոլորը համաձայն են որ պէտք է խոհեմութեամբ շարժիլ եւ թէ գոնէ առայժմ, կարելի է մտածել միայն մաքսային միութեան մը մասին։

Համաձայնութիւնը կեդր. Եւրոպայի երկիրներուն միջեւ, պէտք է գոյանայ տնտեսական գետնի վրայ, եւ կատարուելիք բանակցութեանց օրակարգէն պէտք է դուրս հանել ուրիշ որ եւ է խնդիր։

Փրակայի մէջ, այն կարծիքէն են թէ եթէ կ'ուզուի յաջողութեամբ պսակել տնտեսական բանակցութիւնները, պէտք է խորհրդակցութեանց ընթացքին, քաղաքական որ եւ է հարց չարծարծել։ Չեն մտածեր Հունգարիայէն պահանջել որ հրաժարի իր արտաքին քաղաքական կարգ մը նպատակներէն, որոնք Չեխօսլովաքիոյ հողային ամբողջութեան համար վտանգ մը կը կազմեն։ Բայց կ'ըսեն, երկու կողմերու ամբողջական շահերը կը կազմեն նախ համաձայնիլ տնտեսական գետնի վրայ։

Իտալիոյ կացութիւնը

Իտալիոյ տնտեսական կացութեան մասին, շատ բան չի գրուիր թերթերու մէջ։ Սակայն ընկերվարական «Փօփիւլէռ»ի քաղած տեղեկութեանց համաձայն դէշ է եւ ամսէ ամիս աւելի կը դէշնայ։

Ելմտացոյցի բացը որ սեպտեմբերի վերջը 864 միլիոն լիրա էր, հոկտեմբերի վերջը հասած է մէկ միլիառ 99 միլիոնի։ Իսկ ներքին հանրային պարտքը՝ հոկտեմբերի վերջ՝ 92 միլիառ 368 միլիոն։

1932ի առաջին 10 ամիսներու ընթացքին, առեւտրական նժարին բացն էր մէկ միլիառ 658 միլիոն։

Պաշտօնական վիճակագրութիւնները անգործներու թիւը ցոյց կուտային 799700 անցեալ հոկտեմբերի վերջը։ Բայց առնուազն պէտք է եռապատկել այս թիւը, ինչպէս ֆրանսական, ունենալու համար մօտաւոր թիւը։

Չեխօսլովաքիոյ անգործները

Չեխօսլովաքիոյ տնտեսական կացութիւնը առանց տագնապալի ըլլալու, ծանր է, արտաքին շուկաներու փակման հետեւանքով։

Չեխօսլովաքիա կը համրէ մօտ 400,000 անգործ, ինչ որ 15 միլիոն բնակչութիւն ունեցող երկրի մը համար, կը ներկայացնէ մտահոգիչ թիւ մը, մանաւանդ երբ նկատի առնուի որ ինչպէս առհասարակ շատ երկիրներու մէջ, Չեխօսլովաքիոյ այս թիւն ալ վար կը մնայ իրականէն։

Անգործներու թիւը չափազանց ծանր է կառավարութեան համար, որ կը հայթայթէ նպաստին կէսը։

Ամերիկայի կացութիւնը

Ամերիկեան տագնապը ստիպած է աշխատող օտարականներէն շատերը որ վերադառնան երկիր։ Ամէնէն աւելի շատ մեկնող կը համրէ քան թէ մտնող։ 1931ի առաջին 9 ամիսներուն համար մեկնողներու թիւին տարբերութիւնն եղած է 22,769, մտնողներու թիւին վրայ։ 1921ին Ամերիկա հաստատուած էին 500 հազար օտարականներ։ Անկից ասդին, 1920 յուլիսի օրէնքին հետեւանքով, օտարականներու թիւը պակսած է։

Ամերիկեան երկաթուղիները կը ջանան տագնապին նեղութիւնը թեթեւցնել, պաշտօնեաներ արձակելով։ Անցեալ սեպտ. 13ին երկաթուղային պաշտօնեաներու եւ գործաւորներու թիւը եղած էր 1 միլիոն 254 հազար, մինչ 1920ին 2 միլիոն 23 հազար էր։

Թղթատարական սպասարկութեանց բացն եղած է 146 միլիոն տոլար (երեքուկէս միլիառ ֆրանք) 1930 — 31 տարեշրջանին։

Տագնապը 1932ին պիտի տեւէ՞ թէ վերջան

Ֆրանսական թերթ մը սկս
կարծիքը փնտռել հեղինակ
մարդոց, թէ «1932ը պիտի տե
տագնապին վերջը»։
Ֆրանսական շատ կարեւոր
մատեան մը տնօրէնը պատասխ
լով թերթին հարցման, կ'ըսէ.—
յոյսի ապահովիչ տարր, ա
առաջ պէտք նկատի ունենալ
իրողութիւնը թէ, երբ գծին ա
վարը գտնուինք, այդ պահէն սկ
գիծը կը սկսի բարձրանալ։ Ա
վարը կը գտնուի՞նք։ Այդպէս
թուի։ Բարձրացումը չպիտի
նայ։ Ինչո՞ւ կը տառապի ա
աշխարհը։ Ըսին եւ կրկնեցին
տառապի վստահութեան տագ
մը։ Վստահութեան տագնապ
մարդկութեան բոլոր յարկ
վրայ։ Ատիկա կու գայ անկէ
մարդկութեան բոլոր յարկերուն
շատ է կորսուած տրուած խօսք
ստորագրութեան վստահութ
Ամէնէն առաջ ազգերը։ Այս տես
տէն, յոյսի տարրերուն մէջ, ա
աւելի պէտք է նկատի ունենալ
ռավարութեանց պետերուն մ
տեղի ունենալիք խօսակցութ
ները։
Վստահութեան վերականգն
հարցը, ելմտագէտը ամէնէն
կը նկատէ քաղաքական հարց
այս տեսակէտէն, միջազգային
տեսական ու ելմտական կար
հարցերու հանդէպ Ֆրանսայի դ
կը տեսնէ շատ յստակ։
Սակայն՝ 1932ը «դիւրին»
մը չպիտի ըլլայ։ Այլ տքնաջան
մը։ Ճիգը տեւականօրէն անհր
պիտի ըլլայ։ «Բայց բարոյակա
ուածինի լաւ պահեստ մը
կ'ըսէ։ Մթնոլորտը որքան ալ
շող թուի, կը շնչենք եւ եթէ ա
մէկ քանի ամսուան մէջ, հար
թիւն դիւրողներ չկան, սակայն
նոնք որ լաւ կ'աշխատին, պ
վարձատրուին իրենց իսկ ճիգեր

ՄԻՍԻՍ ՔՐԻՍԹԻ

Վերջերս Ամերիկայի մէջ մ
Միսիս Քրիսթի, Տարսոնի Ամե
եան քոլէժին տնօրէն հանգ
Տօքթ. Քրիսթիի կինը։
Տօքթ. եւ Միսիս Քրիսթի, իր
մանկիկ աղջկան հետ 1877ի ա
մեկնեցան Թուրքիա, իբրեւ մ
նար եւ հաստատուեցան Մար
ուր Տօքթ. Քրիսթի ուսուցիչ ե
Աստուածաբանական Ճեմար
մէջ։ Յետոյ 1893ին անցան Տար
Տօքթ. եւ Տիկին Քրիսթի իբր
խագահ եւ նախագահուհի պաշտ
վարեցին, մինչեւ 1920, երբ Տ
Քրիսթի հիւանդութեան պատճ
հրաժարեցաւ եւ Ամերիկա գնա
Տիկին Քրիսթի Մարաշի մէ
նեցաւ օգտակար ծառայութիւ
րեւ միսիոնարուհի։ Սակայն,
կեանքին ամէնէն արդիւնաւոր
նուիրուած շրջանը եղած է Տա
Քոլէճի ծառայութեան երկար
րիները, ուր ճշմարիտ մօր մը
գածութեամբ գուրգուրացած է
րիւրաւոր հայ ուսանողներու
անոնց հիւանդութեան եւ տ
պանքի օրերուն մէջ։ Մանաւ
1909ի Կիլիկիոյ կոտորածի օրե
երբ ուսանողներէն զատ՝ հազ
ւոր Հայեր ապաստանեցան քոլ
պարիսպներէն ներս, պարզ
հերոսական էր Միսիս Քրի
պաշտպանութիւնը ու զմայլելի
նոր նուիրումը։ Տիկին Քրիսթի
րեւ ամերիկացի քանիցս արգիլ
խուժանին յարձակումը քոլ
վրայ, սպառնալով յանուն ամե
եան կառավարութեան։ Ապաստ
եալներու սնունդին, մաքրութ
հոգ տարած է ամիսներով։ Վի
ւորներն ու հիւանդները անձ
դարմանած եւ հոգացած է։
Լոս Անճելօսէն Տօքթ. Հայկ
Ջանուարտ Տարսոն քոլէճէն
գրէ. «Տիկին Քրիսթին յաճախ կ
ցնէր ուսանողներուն. իր անցեա
վրայ միշտ հետաքրքիր էր ու
թղթակցէր շատերուն հետ։ Վեր
օրերը տիկնոջս հետ քովը գացի
ցաւերու մէջ կը գառանցէր։
ծեն կէս ժամու չափ ցաւերը
տացան. սկսաւ մեզի հետ խօ
քոլէճի յիշատակները քրքրելով
ըսաւ. «Հայ ծնողքները իր
ւակներով հպարտ զգալու իրաւ
ունին»։

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

ՆԵՐԳԱՂԹԻ ՄԱՍԻՆ

Ներգաղթի կարաւանի մեկնումին առթիւ, Ազգերու Դաշնակցութեան Նանսէնեան Օֆիսի Յունաստանի ներկայացուցիչ Պ. Քոթէլնիքով հետեւեալ յայտարարութիւնը ըրած է «Նոր օր»ի.

— «Ներգաղթողներու թիւը համաձայն ոստիկանականյայտարարութեան 1956ի կը բարձրանայ, իսկ թերթերը այդ թիւը կը բարձրացնէին մինչեւ 1988ի։

Առաջին կարաւանին մաս կազմելու համար արձանագրուածներէն քանի մը տասնեակ հոգի հրաժարած են ներգաղթէն, ինծի հասած տեղեկութեանց համաձայն։

Մեկնողներուն մէջ կան 160 որբեր։ Նոյնքան որբ-որբուհիներ պիտի մեկնին երկրորդ կարաւանով։ Շատ հաւանաբար երկրորդ կարաւանը պատրաստ պիտի ըլլայ երեք շաբթուան մէջ։ Ամէն պարագայի տակ, Յունուարի վերջը հազիւ կրնայ մեկնիլ երկրորդ կարաւանը։

Երկրորդն ալ պիտի կազմուի Աթէնքի շրջանէն, իսկ երրորդը Սելանիկէն։

Ընդհանուր հայ գաղթողներու մասին յոյն թերթերու հրատարակած թուանշանները ճիշդ չեն։ Այս տարի միայն վեց հազար հայեր պիտի գաղթեն եւ կը յուսանք որ յառաջիկայ աշնան նոյնքան մը եւս մեկնին։

Ազգերու Դաշնակցութեան Նանսէնեան Օֆիսը, ինչպէս նաեւ Բարեգործականը ըրին՝ ինչ որ կրնային ընել՝ ապահովելու համար կարգ-կանոնը, հանգստութիւն եւ պարէնաւորումը մեկնողներուն։

Պէտք է ըսեմ որ Հելլէն կառավարութիւնը տրամադրեց շատ լաւ եւ հանգստաւէտ շոգենաւ մը, որ ութ հազար թօն տարողութիւն ունի։ Բոլոր ներգաղթողները տեղաւորուեցան խցիկներու մէջ եւ ոչ ոք դուրսը մնաց։

Դժբախտաբար դեռ օգը մէկ կողմէ եւ գաղթականներու անկարգապահութիւնը միւս կողմէ, Պիրէոնի նաւահանգիստին առջեւ անկանոնութեանց տեղի տուին։ Կը յուսամ որ յառաջիկային լաւագոյն կազմակերպութիւն ստեղծուելով, վերջ կը տրուին այս անպատեհութիւններուն։

Գաղթականներուն պարէնաւորման համար շոգենաւը ունի եօթ հազար օխա հաց, եօթ հարիւր օխա խաշած միս, չորս հարիւր օխա պանիր, ինն հարիւր օխա թուզ, երեք հազար տուփ ձուկ, երեք հարիւր օխա շաքար, տասնեւվեց օխա թէյ։

ՍՈՒՐԻԱ

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ԲՈՂՈՔԸ

Վերջերս Թրքական թերթերու մէջ երեւցած հակահայ գրգռիչ հրատարակութեանց եւ զրպարտութիւններուն առթիւ, Կիլիկիոյ կաթողիկոսը ընդարձակ բողոքագիր մը յանձնած է մարզպան Պ. Փոնսոյին, խնդրելով որ պատճէնը ղրկուի Ազգերուն Դաշնակցութեան։

Կաթողիկոսը իր բողոքագրին մէջ մատնանշած է Թուրքերու տխուր դիտաւորութիւնները եւ յայտնած զանազան առթիւ անոնց հնարած անհիմն ու երեւակայական զրպարտութիւնները։

ՊԱՂԵՍՏԻՆ

— Աղեքսանդրիայէն կը հաղորդեն թէ Պ. Ռսկան Մարտիկեան իբրեւ ելեւմտագէտ՝ նորընտիր Պատրիարքին կողմէ Երուսաղէմ հրաւիրուած է, ստանձնելու համար վանքին կալուածներու վերահսկողութեան գործը եւ կանոնաւորելու համար կալուածական ելեւմուտքը ու վարձակալութիւնները։

— Երուսաղէմի Պատ. Փոխանորդ Սմբատ եպիսկ. որ Պոլիս վերադարձաւ, կը պատմէ թէ քաղաքին մէջ կան 100-120 հայ ընտանիքներ, բաւական բարեկեցիկ։ Գաղթականութեան թիւն է 2500, ամփոփուած Ս. Յակոբի վանքին շրջաբակին մէջ։ Մեծ մասը գործեր ունին դուրսը։

Վանքը վերջերս շինել տուած է կարգ մը հասութաբեր շէնքեր, որոնցմէ «Վեհաշէն»ը վարձու տրուած է եւ 23 տարիէն ազգային սեփականութիւն պիտի դառնան։ Մեծ արտին կեդրոնն է շինուած «Դուրեանաշէն», որուն հասոյթը պիտի յատկացուի նոր հրատարակութեանց։

ԹՈՒՐՔԻԱ

Տակաւին յանառողներ կան

Թուրքիոյ գործավարներու խորհուրդը նոր որոշում մը տուաւ բոլոր անոնց մասին, որ արաբական տառերով ուսուցում կը կատարեն։ Այս որոշման համաձայն, անոնք որ հին արաբական տառերով յայտնի կամ ծածուկ ուսուցում կը կատարեն եւ դասարաններ կը բանան, պատժական օրէնքին 526 յօդուածին համաձայն, մէկ ամիս թեթեւ բանտարկութեան եւ մինչեւ 50 ոսկի դրամական տուգանքի կը դատապարտուին։

Հանրային Պարտքեր

Անատոլուի գործակալութիւնը կը հեռագրէ.—

1.— Վերջին օրերու ընթացքին անգլ. թերթերու մէջ երեւցած լուրերը, թէ ելմտական գործավարութիւնը ոսկի յետոյ ռեւէ վճարում չպիտի կատարէ ի հաշիւ Հանրային Պարտքերու, ամբողջութեամբ անհիմն են։

2.— Թուրքերէն թերթերուն մէջ երեւցած լուրերը, որոնք կ'ըսեն թէ մինչեւ համաձայնութիւն մը գոյանալը Օսմ. Պանքային մէջ ի պահ դրուած գումարը չպիտի վճարուի, նոյնպէս վերապահութեան առարկայ են։

3.— Ճշմարտութիւնը հետեւեալն է.— Տեղի չէ ունեցած որեւէ նոր դէպք, որ կարենայ փոխել տալ կառավարութեան վճռական որոշումը, արժէտէրերուն հետ համաձայնութեան մը գալու մասին։ Ընդհակառակն, բոլոր հանդիպումները եւ խօսակցութիւնները, որոնք ցարդ տեղի ունեցած են, առիթ մը դարձած են որ երկու կողմերը աւելի իրարու մօտենան։ Այս պայմաններուն տակ, մինչեւ վերջնական համաձայնութիւն մը գոյանալը, տարեվճարներու մէկ երրորդ համեմատութեամբ վճարումը կը շարունակուի, նախապէս եղած կարգադրութեան մը համաձայն։

Նկատելով որ Օսմ. Պանքան ի պահ դրուած Թրքական ոսկին, յայնօրէն բաւարար է կատարելու համար 1932ի տարեվճարին իհաշիւ արժէտէրերուն ըլլալիք անգլիականի վճարման, այդ պատճառաւ աւելորդ համարուած է յունուարէն սկսեալ վճարում կատարել։ Արժէտէրերուն հրամանին Օսմ. Պանքային մէջ ի պահ դրուած Թրքական ոսկին, առաջին յարմար առթիւ անգլիականի պիտի վերածուի։

Սակայն եւ այնպէս, եթէ պատահի որ ի պահ դրուած գումարը, օտար դրամի վերածուած ատեն անբաւարար ըլլայ տարեվճարը հատուցանելու, այն ատեն պակսած գումարը պիտի ամբողջացուի, իսկ եթէ աւելի ըլլայ, այդ տարբերութիւնը պիտի հաշուուի յառաջիկայ տարեվճարին։ Այս մասին տեղեկութիւն պիտի հաղորդուի Հանր. Պարտքերու Փարիզի վարչական խորհուրդին եւ Օսմ. Պանքային։ Ներկայ ելմտական տարեշրջանի ընթացքին կատարուած վճարումները, այսինքն յունիսէն մինչեւ դեկտեմբեր վերջ, 4,34,000 Թրք. ոսկիի կը հասնին։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՕՐԻՆԱԿԵԼԻ ՁԵՌՆԱՐԿ ՄԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ — Մէկէ աւելի անգամներ նկարագրած եմ Սէն Ժէրոմ հայ գիւղի դիրքն ու տեսքը, ընտանեկան եւ աշխատաւորական կեանքը, Թաղ. Խորհուրդին թափած ճիգը, մատուռ — մանկապարտէզի մը բացման համար։

Եւ ահա այսօր շատերու համար երազ կարծուած այդ ծրագիրը իրականացաւ շնորհիւ գաղութին զոհաբերութեան։

Միայն իր ջանքերով՝ տիրացաւ Սէն Ժէրոմը սեփական մատուռ-մանկապարտէզի, որուն փոխարժէքին կարեւոր մէկ մասը վճարուած է արդէն։

Նորընտիր Թաղականութիւնը անհամեմատ ծանր պարտականութեան տակ մտած էր, որովհետեւ նախկին Թաղականութեան օրով գնուած մատուռի շէնքը նորոգութեան եւ ձեւափոխութեան կը կարօտէր։ Ետոյ հողի եւ շէնքի պարտքերը պէտք էր վճարել ըստ պայմանագրութեան, նոյնպէս անոնց տոկոսները։ — Այս բոլորէն զատ, ժէտք էր շէնքը անմիջապէս ծառայեցնել նպատակին, հոգալով մատուռ-մանկապարտէզի անհրաժեշտ ծախքերը։

Շէնքին սեփականատէրը կը պահանջէր ինը հարիւր փրանք, իսկ մանկապարտէզի ընդհանուր ծախքը հազար փրանքի կը մօտենար, որով ամսական հազար ինը հարիւր փրանքի անհրաժեշտութիւն մը կար։ Ասոր փոխարէն մանկապարտէզը 40 պզտիկներէն իբր ամսաթոշակ պիտի գանձէր 400 փրանք։

Այս հաշիւով ամէն ամիս 1500 փրանքի բաց մը պիտի գոյանար։

Նորընտիր Թաղականութիւնը այս բոլորը նկատի առնելով, գործի ձեռնարկեց եւ դանդաղ սակայն յարատեւ աշխատանքով գլուխ հանեց գործը։ Իրեն օգնեց Սէն-Ժէրոմի «Կրթասէր Տիկնանց Միութիւնը», որուն անդամները կրթական գործը ամբողջութեամբ իրենց վրայ առնելով, տունէ տուն, փողոցէ փողոց շրջեցան «կրթական տուրք» հաւաքեցին եւ արձանագրեցին, մօտ 80 տիկիններ։ Այս վերջինները խոստացած են ինպաստ մանկապարտէզին ամիսը 5ական փրանք տալ, Տիկնանց Միութեան դանձումներն ու աշակերտութեան թոշակը լիուլի կը բաւեն կրթական ծախքերուն։ Թաղականութիւնն ալ իր կարգին աշխատած էր եկեղեցական եւ այլ հասոյթներով շէնքի պարտքը թեթեւցնել։

Այսպէս Թաղականութիւն եւ Տիկնանց Միութիւն, ձեռք ձեռքի տուած չորս ամիս է Սէն-Ժէրոմի ազգային կրթական գործը կանոնաւորապէս վարելէ յետոյ, ամանորի առթիւ հանրութեան ներկայացուցին իրենց գործը՝ մանկապարտէզի ծառահանդէսով մը։

Յունուար 3ին «Խափանեալ»ի սրահը կը հեւար բազմութեամբ։ Թաղականութիւնը կ'ափսոսար աւելի ընդարձակ սրահ մը վարձած չըլլալուն։ Թաղականութեան ատենապետ՝ Պ. Յովհաննէս Բարաղամեան, բացման խօսքով բացատրեց հայ գաղթական ժողովուրդի ներկայ վիճակը եւ թուելով անցեալի մէջ հայ ցեղի գլխէն անցած սարսափելի փոթորիկները, թելադրեց նմանիլ մեր նախահայրերուն, տոկալ կեանքի պատահարներուն եւ անեղծ պահել սրբազան կտակները՝ Սահակ-Մեսրոպներու, Տրդատներու եւ Վարդաններու։

Վարագոյրը բացուեցաւ եւ բեմին վրայ երեւցին 3-5 տարեկան երեսունի մօտ պզտիկներ, ճերմակ օձիքով, սեւ համազգեստներով։ Խումբին մէջտեղ հրեշտակի դերով Ազնիւ Զօրպաճեան ծունկի եկած՝ անթարթ աչքերով երկինքը կը դիտէր եւ կը սպասէր ոսկեզօծ լոյսին։ Խումբը կ'երգէր համանուն երգը։ Ետոյ իրարու կը յաջորդէին օրուան պատշաճ արտասանութիւններ, — աւելի ճիշդը, թոթովանքներն, ճվլտուկներ, բառեր, հայերէն բառեր, անուններ կիսկատար։ Հապա խմբերգնե՞րը — կաքաւիկ, Սիրուն Թիթեռ, Խաթունիկ Ճաւը, բոլորն ալ հաճելի եւ զուարճալի։

Մանկապարտէզի վարիչ Օր. Սիրուն Առաքելեան ամէն ջանք թափած էր չորս ամսուան ընթացքին այս գեղեցիկ պատեհութիւնը ընծայելու համար։ Թաղականութիւնը սիրուն ծաղկեփունջով մը շնորհաւորեց Օրիորդը։

Միջնարարներուն Պ. Ժիրայր Մալոեան ջութակի սիրուն խաղերով հաճելի ժամեր ընծայեց հանդիսականներուն։ Իսկ Վաղարշակ Ունանեանի շոգենաւի եւ շոգեկառքի անակնկալները բոլորը զուարճացուցին։

Հանդէսը վերջ գտաւ «Թիւ 5 խելագարը» քրքջալիր զաւեշտով, կազմակերպուած երիտասարդ հայրենակիցներու կողմէ։ Իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը բերած էին քոյր եւ եղբայրը Պ. Յակոբ եւ Օր. Տեպորա Էքմէքճեանները։

Հանդէսի կէսին աճուրդի դրուեցաւ Սահակ-Մեսրոպի մեծ ու գեղեցիկ պատկերը։ Ժողովուրդը բարի նախանձով մը կ'աւելցնէր աճուրդը։ Պատկերին տիրացաւ Պ. Բիւզանդ Փափազեան։

Աճուրդէն գոյացաւ 1300 փրանք։ Ընդհանուր հասոյթ կը հաշուեն 2500 փրանք։

Ս. Մելտոնեան

Կարդացէք եւ Տարածեցէք
ՅԱՌԱՋԸ

ՄԱՄՈՒԼ

"Շանթաժ,,ի մը առթիւ

Աթէնքի «Նոր Օր»ը «մէկ անգամուան» համար» պատասխանելով Դ. Շահվերտեանի դէմ իբրեւ թէ սարքուած «մահափորձ»ի առասպելներուն, դիտել կուտայ, (5 յունուար)։

— «Եթէ իրապէս հաւատացած էին թէ Դաշնակցութիւնը մահափորձ կազմակերպած էր Պ. Դանուշ Շահվերտեանի դէմ, ինչո՞ւ տեղեակ չպահեցին ոստիկանութիւնը։ Աւելի աննշան եւ նուազ կարեւոր խնդիրներու համար, Պ. Շահվերտեան արտաքին նախարարութեան դրկեց սովեէթ դեսպան Պ. Փօթէմքինը, «Դաշնակ»ները զրպարտելու եւ ոստիկանական հետապնդումի առարկայ ընել տալու համար։

Կ'ուզէ՞ք որ ըսենք՝ թէ Հօկի պատուիրակութիւն մըն ալ ներկայացած է... ոստիկանապետին, ամբաստանութիւններ լլած է Դաշնակցութեան մասին, բայց քաջութիւնը ունեցած չէ ոչ իսկ ակնարկութիւն ընելու «մահափորձ»ի մասին։

Անծանօթ չէ մեզի թէ որո՛նք կը ալքտան ոստիկանատուններու մէջ եւ որո՛նք կը մաշեցնեն արտաքին նախարարութեան սանդուղները։ Գիտենք նաեւ թէ ի՛նչ տեղեկագիրներ տրուած են պատկան իշխանութիւններու, Դաշնակները ներգաղթի թշնամի ցոյց տալու համար։

Եւ եթէ օրը օրին արձագանգ չենք ըլլար այս գարշելի քսութիւններուն, որոնց ընդունակ են միայն համայնավարները, պատճառը ուրիշ բան չէ՝ եթէ ոչ միայն մեր ուղղամիտ ընթացքը ներգաղթի հանդէպ եւ այն խորունկ համոզումը թէ զրգռութիւնները վերջ կը գտնեն՝ երբ կը մեկնի երրորդ կարաւանը եւ Պ. Շահվերտեան հրաժեշտ կու տայ Աթէնքին։

Ուրիշ առիթներով ալ ըսեր ենք թէ մենք գործ չունինք ներգաղթողներու հետ, որոնք ակամայ եւ ստիպուած ճակատ յարդարած են մեզի դէմ։ Շատեր անոնցմէ բերանացի եւ գրաւոր իրենց ցաւը յայտնած են մեզի թէ՝ գիրենք կը մղեն Դաշնակցութեան դէմ «ճիհատ» յայտարարելու։ Կրնայինք զգայացունց մերկացումներ ընել համայնավարներու զրգռութիւններու մասին։ Բայց աւելորդ կը գտնենք զբաղիլ անպարկեշտ եւ նկարագիր չունեցող տարրերու ժամանակաւոր գործունէութիւնով։

924—25ի ներգաղթի օրերուն, աւելի լուրջ պայքարներ դիմագրաւեցինք եւ ցոյց տուինք թէ Դաշնակցութիւնը ի վիճակի է ժողովուրդը եւ ինքզինքը պաշտպանելու համայնավար ստուերու եւ զրգռութիւններու դէմ։ Նոյնքան անհամեմատ աւելի ուժեղ եւ ամուր են մեր դիրքերը։ Մեզի հետ ունինք բազմահազար սերունդ մը, որ գիտէ թէ ի՛նչ բանի կը ձգտի եւ ո՛ւր կ'երթայ»։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎՐԱՅԷՆ ԿԻՆ, ՏԱԿԷՆ ԷՐԻԿ ՄԱՐԴ

Մէկ քանի օր առաջ, Օրլէանի կայարանը կը ներկայանար երիտասարդ աղջիկ մը, զոնէ արտաքինէն դատելով, եւ տոմսակ մը կ'ուզէր մէկ քանի ժամ հեռու վայրի մը համար։ Տոմսակի պաշտօնեան սակայն, զարմանքով կը նշմարէր թէ օրիորդին կամ տիկնոջ — ինչպէս որ կ'ուզէք — դէմքին վրայ ածիլուած մօրուքին հետքեր կան, ի հարկէ ամէն, մարդու չէ տրուած կասկածամիտ ըլլալ այս դարուն մէջ, ուր փոխադարձ վստահութիւնը կը կազմէ քրիստոնեայ ու քաղաքակիրթ բարոյականին հիմը ու մանաւանդ հիմա որ, շատ կիներու համար թեթեւ մօրուք մը ծնօտին վրայ, — ամէն առտու խնամքով ածիլուած եւ ծածկուած օծանելիքի եւ ճերմակ փոշիի խաւով մը — այնքան ալ արտասովոր բան մը չէ։

Տոմսակավաճառ պաշտօնեան սակայն, ըսինք թէ ի ծնէ եւ ի բնէ կասկածամիտ էր դժբախտաբար եւ անմիջապէս ենթադրեց թէ ծպտուած ոճրագործի մը կամ լիմարանոցէն փախած մէկու մը հետ է գործը, եւ աչքբացութիւն նկատեց իմաց տալ ոստիկանութեան։ Այդպէս ալ ըրաւ։ Եւ պատրուակով մը՝ տոմսակի յանձնումը ուշացնելով՝ անցաւ հեռաձայնին գլուխը։ Օրիորդը կամ տիկինը սակայն՝ ականջի որեւէ հիւանդութիւն չունէր ու կայարանի պաշտօնէային խօսակցութիւնը ոստիկանապետին հետ՝ լսեց եւ արմանքի ու զարմանքի մատնելով ուրիշ ճամբորդներ, շուլլեցքղանցքներն ու սրահէն դուրս թռաւ։

Այս անակնկալ ու հայճեպ փախուստը աւելի սաստկացուց պաշտօնէային կասկածը ու ոստիկանական չորս ջոկատներու լաւագոյն մարդիկը ինկան օրիորդին կամ տիկնոջ ետեւէն...։ Ամբողջ գիշերը փնտռտուքներ կատարեցին շրջանի գիւղերուն, ու տուներուն մէջ, ճամբաներու վրայ, անտառները։ Մինչեւ իսկ գիւղացիները բան գործ ըրին ոստիկաններուն օժանդակել։

24 ժամ տեւող ապարդիւն փնտռտուքներէ յետոյ, յանկարծ լծուեցաւ որ գիւղի մը մէջ, ամայի ճամբու մը վրայ նշմարուած է փախստականը։

Շատ չանցած, ոստիկանները հոգին վրայ նշմարեցին կնոջական կօշիկներու հետքեր ու գտան վերջապէս փախստականը։ Ու յայտնուեցաւ որ կինը պարզապէս էրիկ մարդ մըն էր իրօք... եւ տան մէջ աղախինի գործ գտնելու համար, ստիպուեր էր իբր կին ծպտուիլ։

Մանչ-աղջկան այս խոստովանութիւնը եւս կասկածելի թուեցաւ ու բանտարկուեցաւ, մինչեւ որ իր մասին բացուած քննութիւններն աւարտին։

Կուրաղետային դէմ

Պերլինէն կը գրեն Ֆրանսական թերթերուն թէ Լանտսպերկի առողջապահական տեսչութեան բժիշկներէն մէկը, Տոքթ. Հայլկէրման, կը կարծէ բուժել կուրաղետայը՝ առանց վիրաբուժական միջամտութեան, պարզապէս շիճուկով։ Տոքթ. Հայլկէրման կ'ըսէ թէ կուրաղետային պատճառը մէկ մանրէ չէ, այլ բազմաթիւ մանրէներ։ Ուրեմն եթէ մինչեւ հիմա փորձուած շիճուկները որեւէ օգուտ չունեցան, պատճառը այն էր որ հիւանդութեան բուն պատճառ մանրէէն պատրաստուած չէին։ Սակայն ինչպէս ճշդել թէ ո՛ր մանրէն է այս կամ այն հիւանդին կուրաղետային պատճառը։ Տոքթ. Հայլկէրման մինչեւ հիմա իր եղանակով բուժած է 300 հիւանդներ։

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒՆ ԳԻՐՔԸ

ԴՐԱՄՆԵՐԸ ԿԸ ԽՕՍԻՆ

Երբ չորս դին նայելու չափ ինքզինքը գտաւ, վերջալոյս էր արդէն. կրկին դրամ քսակին մէջ միւս դրամներուն հետ, զոյեց ու սեղմելով մանրիկ ատամներովը հօփ ծառէ ծառ ճիւղէ ճիւղ վերադարձաւ իր բոյնը, ուր հայրիկ սկիւռը երկու սկիւռիկներուն հետ վերադարձեր էր ժամէ մը ի վեր ու անհամբեր, մտատանջուած կը սպասէր իր կնոջ վերադարձին։

— Ո՞ւր մնացիր, յանդիմանեց զայն սրտնեղած, հազար կասկածանքի մէջ ձգեցիր։ Եւ նկատելով տարօրինակ առարկան.

— Ի՞նչ է ան, զետեղանա՞ր, թաղուած տա՞նձ...

— Ոչ՛, պատասխանեց կողակիցը գլուխով, ու աւելցուց հպարտութեամբ, խորհրդաւոր ժպիտով մը, — գիտցիր նախիմ, դուշակէ...

Բնականաբար ոչ հայրիկը եւ ո՛չ ալ երկու սկիւռիկները ծօտաւոր բան մը կրցան ըսել։ Հոտուըտացին, շօշափեցին քսակը ու կարելի, անկարելի սկիւռական ուտելիքներն ու համադամները իրարու ետեւէ շարելէ յետոյ ուտելու բաղձանքը իրենց աչքերուն մէջ սպասեցին ակնդէտ յուսաբանութեան։

— Գիտէ՛ի որ չպիտի գտնէք, ըսաւ այն ատեն, ու հաստ ծառի մը խոռոչին մէջ շինուած սկիւռներու այդ բնակարանը առաջին անգամ ըլլալով տեսաւ տարօրինակ հիւրերը։

Դրամները գլորեցան ու շրջանակ կազմած կեցան։ Ընդհանուր զարմանք։ Բաց բերաններ, կախուած ատամներ։

— Ի՞նչ է աս, ըսաւ վերջապէս հայրիկը, կարծեցի թէ ուտելիք մը բերած ես, անօթի կը մարիմ։ Եւ պահ մը դժգոհ կենալէ յետոյ.

— Այսքան ուշանալդ ալ ինչո՞ւ պէտք։

Կինը չէր սպասեր այս ընդունելութեան, կոտրած ձայնով յիշեցուց «կաղինի» պատմածները, բացատրեց գտածին արժէքը ու վերցնելով ոսկին փորձեց շարժումով դարձնել ճանկերուն մէջ։

Բայց ամուսինը կէս կասկածանքով, կէս մը անօթի մարդու անտարբերութեամբ նայեցաւ, կրկին շօշափեց ու մէկդի դնելով չորութեամբ ըսաւ.

— Կուտ մը չարժեր, փտած ընկոյզի մը հետ չեմ փոխեր... Դէ՛հ, պահածոյէն բեր ուտենք, փոյթ կը՛ր կը՛ր կ'ընէ, եւ նայէ որ ուրիշ անգամ աւելի լուրջ բաներով զբաղուորուիս։

Մայրիկ սկիւռը վիրաւորուեցաւ այս վերաբերմունքէն, բայց բոլոր տնարար տիկիններուն նման չուզեց վէճի վերածել ու նորէն մտքովը իր ընելիքը գիտցողի պէս լռելով ճաշը պատրաստեց։

Կրծեցին, կերան։

Երկու սկիւռիկները շատ հետաքրքիր թէեւ, սակայն հազիւ մէկ երկու փախկոտ նայուածք նետեր էին։

Անոնցմէ մին խելօքիկ մանչուկ մըն էր, միւսը աղուորիկ աղջնակ մը։

Աղջնակը հայրիկ սկիւռին հօրաքրոջ մին որբուկ թոռնիկն էր։ Խեղճ պզտիկը ծերուկին քովէն բերին որ իրենց զաւկին հետ մեծնայ։

Իսկ մայրիկ սկիւռը իր ծրագիրը ունէր։ Շատ կը սիրէր աղուորիկ սկիւռիկը ու մտադրած էր իր հարսը ընել։ Միակ անպատեհութիւնը որբուհիին օժիտ զուրկ ըլլալն էր։ Ոչ իսկ սանտր մը ունէր։

Արդ, նահապետական կարգերով ընտանիքին տիրուհին բալթաթիւ պատճառներ ունէր հրճուելու, ոսկին յարմար վզնոց մը կ'ըլլար իր ապագայ հարսին։

Ճաշէն յետոյ հայրիկը թիկն տուաւ ու մրափեց։

Այն ատեն երկու սկիւռիկները փաքելով մօտեցան, ուզեցին տեսնել փայլուն դրամները, մօտէն։

Մայրիկը ընդդիմացաւ, բայց վերջ ի վերջոյ բոլոր բարի մայրերուն պէս տեղի տուաւ։ Քսակը պարպեց։

Զրնգոցով նորէն գլորեցան յատակին ու երկու մանուկները սկսան խաղալ։

Սակայն ահա, երկու մինչեւ այդ խելօքիկ տղոց մէջ վէճը սկսաւ։ Իւրաքանչիւրը կ'ուզէր իրեն քաշել ոսկեդրամը. ան այնքան տարբեր էր միւսներէն, այնքան յանկուցիչ։ Եւ իրենց քմայքին անձնատուր՝ ձգեցին մէկ կողմ արծաթ, նիքէլ ու պղինձ դրամներն ու սկսան քաշքշել ոսկին։

Քաշքշուքը հրմշտուքով, հրմշտուքը ճանկռտուքով ու ճանկռտուքն ալ լաց ու ճիչով վերջացաւ։

Մայրիկը չկրցաւ ժամանակին լռեցնել զանոնք ու հայրիկը աչքերը բացաւ, խստութեամբ յանդիմանեց կռուողները, ու կնոջն ալ «անհնազանդ կնիկ» պոռաց։

Մայրիկ սկիւռը առաջինի կնիկ մըն էր ու լռելով հանդերձ իր գիտցածէն ետ չկեցող մը։ Հանդարտեցուց «մարդ»ը «վաղը տեղը կը տանիմ»ըսելով, ու միւսներն ալ լռեցուց կեղծ դուրս նետելու ձեւով մը։

Զաւկիկները փ՛ռ, փ՛ռ կը դառնային։

Անտառը սեւ շղարշը անցուց, լուսնակին դարձաւ։

Ու սկիւռներու ընտանիքը պառկեցաւ քունի։

Ամէնէն ուշ քնացողը մայրիկը եղաւ։ Երկա՛ր, երկար կը մտածէր արծաթ, նիքէլ ու պղինձ դրամներուն մասին, եւ մանաւանդ ոսկիին։ Քանի մը անգամ աջէն ձախ, ձախէն աջ դարձաւ ու վերջապէս քնացաւ։

Կեանքին մէջ առաջին անգամ ըլլալով, մղձաւանջախառն երազներով քուն մը ունեցաւ։ Կը տեսնէր աղուէսներ ծառին բոլորտիքը, գայլեր արիւնոտ երախնին բաց, եւ բոլորն ալ «տուր քսակը, դրամը տո՛ւր» ըսելու պէս պահանջկոտ։

Եւ ահա բաւական չարչարուելէ ետք երբեւի լուսաբացին մօտ էր, երազեց այսպէս։

Ծուրտ ու ձիւնոտ օդով մը իր գտած դրամները խոռոչի մը մէջ հաւաքուեր կը դրուեցէին։

Ամէնէն պատուաւոր տեղը ոսկին գրաւեր էր. զոյգ մը բարակ ոտքեր փորին տակէն դուրս էին ելած ու լայն բերանին մէջէն ալ հաստ պապիրոս մը կը ծխէր։ Հազիւ մտիկ կ'ընէր միւսներուն, ու եթէ դժգոհութիւն չկար նոր սափրուած դէմքին վրայ, բայց ակնյայտնի էր արհամարհանքը։ Երբեմն հազիւ կը դիջէր խօսք մը նետելու արծաթ դրամներուն։

Միւսները զանազան մեծութեամբ հողէ կօշտերու վրայ թառած էին։

Ծած ձայնով մը իր նիքէլ բարեկամներուն հետ խօսողն էր հինգ սանթիմնոց մաշած պղինձը։

ՓԱՅԼԱԿ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

(2) (Շար.)

Թուրքիտալական համաձայնութիւն մը

Թուրքիոյ արտաքին գործավարը եւ Իտալիոյ իտալական դեսպանը իրենց խօսակցութեանց միջոցին, ճշդած են Անատոլուի եզերքին եւ Գաստելլօրիզոյի միջեւ գտնուող կարգ մը կղզիներու եւ կղզեակներու սեփականատիրութեան մասին, Թուրքիոյ եւ Իտալիոյ միջեւ համաձայնութեան մը հիմերը: Թուրք արտաքին գործերու պաշտօնատան մէջ երկու կողմերու միջեւ կատարեալ համաձայնութեամբ ստորագրուած է պայմանագիր մը, որ վերջնապէս կը ճշդէ Թուրք-Իտալական ծովային սահմանը:

Ռումանական դաշնագիրը

Պուքրէշի մէջ մամուլի ներկայացուցիչներուն հետ խօսակցութեան մը ընթացքին, Ռումանիոյ արտաքին նախարարը անդրադառնալով ռուսեւռումէն ոչ-յարձակման դաշինքի բանակցութիւններուն, կարեւորութիւնը չեղաւ հաշտեցման համաձայնութեան մը գալու՝ գլխաւորութեան խորհրդաժողովէն առաջ: Պեսարապիոյ հարցին մասին ըսաւ.

— Իմ կարծիքով, Պեսարապիոյ հարցը արծարծուելու չէ: Այնպէս որ, ինծի ներկայացուած խորհրդային նախագծին մէջ, երբ այս հարցին մասին տեսայ վերապահում մը, վճռապէս մերժեցի զայն, եւ բանակցութիւնները սկսայ այն ատեն երբ վստահ եղայ թէ այս հարցը պիտի արծարծուի: Ըստ իս, Պեսարապիոյ հարցը՝ բոլշեւիկներուն համար այն ցատկոցներէն է զոր կը գործածեն իրենց քարոզչութեան, ոչ միայն Ռումանիոյ, այլ նաեւ Լեհաստանի դէմ:

Հինտէնպուրկի վերընտրութիւնը

Գրեր էինք թէ Գերմանիոյ վարչապետը Պրիւնինկ, յաջողցնելու համար Գերմանիոյ հանրապետութեան նախագահին՝ Հինտէնպուրկի վերընտրութիւնը, տեսակցութիւն մը ունեցեր էր ի միջի այլոց Հիթլերի հետ, որ վերջնական պատասխան մը տալէ առաջ, պէտք տեսեր էր կարծիքն առնելու ազգայնական ուրիշ պետերու:

Եթէ ազգայնականները չհամաձայնին, Հինտէնպուրկ եւ Պրիւնինկ պիտի քննեն թէ կրնա՞ն մեկքի նետելով անոնց աջակցութիւնը (ընդամէնը 77 քուէ) յաջողցնել իրենց մտադրութիւնը:

— Պրիւնինկ տեսակցութիւն մըն ալ ունեցաւ Հիւկէնպէրկի, ազգայնական պետին հետ: Այս տեսակցութիւնը, որ տեւեց երեք քառորդ ժամ, որ եւ է արդիւնք չէ տուած:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Պ. Մաժինոյի, Ֆրանսայի հանգուցեալ պատերազմական նախարարին թաղումը կիրակի օր, Փարիզի մէջ կատարուեցաւ մեծ շուքով:

Թեհրանի մէջ, պայթուցիկներու մթերք մը կրակ առաւ: Պայթուցիկները պիտի յատկացուէին հանքային աշխատանքներու: 4 հոգի սպաննուեցան: 9 վիրաւոր:

Հնդկաստանի Ստենակար վայրին մէջ (Քաշմիր), ոստիկանութիւնը ձերբակալած ըլլալով 3 հոգի, որոնք հրձիգութեամբ կ'ամբաստանուէին, 12000նոց ամբոխ մը յարձակում գործեց ոստիկանական պահականոցին վրայ եւ ազատեց բանտարկեալները:

Կաթին գինը Փարիզի մէջ եւ շրջակաները իջած է 1.40ի, կիրակի օրուընէ սկսեալ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուին Խարբերդի Աշուան գիւղէն Արամ եւ Տաճատ Յակոբեանները, իրենց մօր անունը՝ Ծառա, հօր անունը՝ Մանուկ: Տարագրութեան միջոցին մայրերնին մեռած է եւ իրենք մնացած են Հալէպի եւ Ուրֆայի շրջանանակին մէջ տնուող Սուրուճ գիւղը:

Իրենց մասին լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել իրենց հօրեղբօր Պ. Յակոբեանի, 14 Rue Ortolan. Paris: Ճշգրիտ լուր տուողին 500 ֆրանք եւ մէկ տարեկան «Յառաջ» նուէր:

Կը խնդրուի սուրիահայ թերթերէն արտատպել:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

«Սիփան» երգչախումբի վարչութիւնը պարտք կը զգայ իր շնորհակալութիւնները յայտնել ջութակահար Օր. Երամեանին, դաշնակահար Օր. Ճամպազին, Պ. Պ. Ա. Պարթեւեանին եւ Ա. Գմբէթեանին, որոնք սիրայօժար մասնակցեցան մեր երեկոյթ-պարահանդէսի գեղարուեստական բաժնին:

Խորին շնորհակալութիւններ Տիկ. Տիկ. Տ. Միսաքեանին, Վասիլեանին Օր. Ց. Պետրոսեանին, Պ. Պ. Բենօին, Ս. Քնարեանին, Արտաշին, որոնք յօգնութիւն յանձն առին պիւֆէի եւ այլ աշխատանքներու իրենց մասնակցութիւնը, բերելով մինչեւ լոյս:

Մեր շնորհակալութիւնները բոլոր անոնց, որ նախօրօք ուղարկած մեր տոմսերն ընդունած եւ խրախուսած են մեր ձեռնարկը: Նաեւ բոլոր հանդիսականներուն, որ մասնակից եղան մեր ուրախութիւններուն: Մեր երեկոյթը փակեցինք այն խոր հաւատով, որ հասարակութեան համակրանքը մեզի հետ է, ապա եւ պարտականութիւնն ունինք յետագային աւելի պատրաստութեամբ, աւելի խնամքով կազմուած ծրագրով հանդէս գալ:

«Սիփան»ի վարչութիւն

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)

Le Gérant H. STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (124)

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Հայոց դաժիճը կը պատմէ

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան գործերը

12.- ԲԱՅՑ ՔԱՆԻՆԵ՛Ր ԱԶԱՏԵՑԻ, ԵՒ ՔԱՆԻՆԵՐ ԻՆԾԻ ԿԸ ՊԱՐՏԻՆ ԻՐԵՆՑ ԿԵԱՆՔԸ

Յաջողեր էի առնել կայսեր արտօնութիւնը՝ զէնքով փոխադարձելու մասին բոլոր անոնց դէմ, որոնք զինեալ յարձակում կը գործէին ոստիկաններու վրայ: Այդպէս կը պահանջէին արդէն բոլոր ոստիկանները, որոնք որեւէ քննութեան ժամանակ իրենց կեանքին ապահովութեան համար պարտաւոր էին զինուորներու օժանդակութեան դիմել:

Կէս գիշերին ամէն կողմ խուզարկուեցաւ եւ բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարուեցան: Ոստիկանական նախարարութեան շէնքը Բաբելոն դարձած էր: Հայերը, մեծ մասամբ գլխարկաւոր, իրենց զէնքերով միասին լեցուցած էինք այնտեղ:

Երկու գիշերուան մէջ աւելի քան 2000ի հասաւ ձերբակալուածներուն թիւը, բոլորն ալ Անատոլուէն կամ Ռուսաստանէն եկած ֆէտայիներ: Ի՛նչ լիրբեր կային այս ֆէտայիներուն մէջ, Աստուա՛ծ իմ: Ոստիկանական նախարարութեան շէնքին մէջ, ազատ համարձակ կը պոռային.

— Անկցի՛ բռնապետութիւնը: Կեցցէ՛ ազատութիւնը, կեցցէ՛ անկախութիւնը:

Շատեր, հարցաքննութեան ընթացքին, բացարձակ կը յայտարարէին թէ իրենց հրացաններուն իւրաքանչիւր գնդակով ուխտած էին սպաննել մէկ մէկ Թուրք: Քննեցի ձերբակալուածներուն իւրաքանչիւրին պարագան: Ինչպէս ուսուցիչ մը ուշադրութեամբ կը հետեւի իր աշակերտին ընթերցանութեան, այնպէս ալ ես մտիկ ըրի ձերբակալուած իւրաքանչիւր հայ ֆէտայիի յայտարարութիւնը:

Անոնց մէջ կային շատեր որ անմեղ էին, խաբուած զոհեր էին: Անոնց ըսուած էր թէ Պոլիսը հայ կոմիտէին ձեռքն է անցած, Սուլթանը Պաղտատ է փախած, եւ զանոնք այսպէս համոզելէ յետոյ, Պոլիս բերած էին:

Ոչ մարդկային էր, ոչ ալ արդար՝ բանտարկել այդպիսիները: Անոնք որ մոլեռանդ ֆէտայիներ էին, զորս դժուար էր սրբագրել, իրենց յանցանքին բոլոր փաստերովը միասին յանձնեցի դատարանին: Միւսները վերադարձուցի իրենց ծննդավայրը: Այսպէս հազարներու հասաւ թիւը այն Հայերուն, որոնց կեանքը փրկեցի: Դարձեալ հազարներու կը հասնի թիւը այն Թուրք յեղափոխականներուն, «Երիտասարդ Թուրք» կոչուած եւ Պալատին կողմէ հալածուած մտաւորականներուն, Թուրք ուսանողներուն, որոնց կեանքը փրկեցի՝ երբ ոստիկանական նախարար էի:

Ցաւն այն է, որ, երբ Սահմանադրութեան շրջանին ամբաստանութեան ենթարկուեցայ, յանուն ճշմարտութեան եւ արդարութեան՝ մէկը չելաւ եւ չպաշտպանեց զիս, ոչ Հայերէն եւ ոչ ալ Թուրքերէն: Միայն Տիրան Քէլէկեանի նման կրթեալ եւ ուսեալ մարդիկ նամակներ գրեցին, յանուն արդարութեան պաշտպանութեան:

13.- ՎԷՃ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ՀԵՏ

Այսպէս ձերբակալելով հայ ֆէտայիները, պատճառ եղայ որ վիժի Հայոց պատրաստած ահաւոր մէկ նոր յեղափոխութիւնը Պոլսոյ մէջ:

Յաջորդ օրը, իրիկուան դէմ, Ղալաթիոյ ոստիկանական պահականոցէն ստացայ տեղեկագիր մը, որ կը հաղորդէր թէ գիշերը, Ղալաթիոյ Պայազիտ փողոցին գիշերապահը, Անմէտ, կը հանդիպի երկու մարդոց, մէկը գլխարկ դրած, միւսը ֆէս, որոնք կասկածելի ձեւով մը կը շրջէին փողոցին մէջ: Ուշադրութիւն կ'ընէ որ երբ հեռուէն ոստիկանի մը անցնիլը կը տեսնեն, կը պահուըտին, յետոյ նորէն երեւան կ'ելլեն: Հեռուէն կը հասնի ուրիշ նոր գլխաւոր մը, որ պահ մը կը խորհրդակցի միւսներուն հետ, յետոյ վազելով կը հեռանայ նորէն ու ձեռքերով, փողոցին անկիւնէն, նշաններ կ'ընէ միւսներուն: Գիշերապահը կը կասկածի եւ կը մօտենայ երկու անծանօթներուն ու կը հարցնէ.

— Ո՞վ էք դուք: Այս ժամուն ի՞նչ կը շրջիք այս տեղերը: Յարդէ գլխարկով մարդը ատրճանակը կը տնկէ եւ կը պատասխանէ.

— Կեցիր որ հասկցնեմ:

Եւ կը կրակէ: Երկու գնդակ կ'արձակէ: Մէկը կը հանդիպի Ահմէտի ձախ բազուկին, միւսը փորին: Երբ զէնքի ձայն կը լսեն, ոստիկանները կը վազեն, կը հասնին, սակայն անծանօթները զէնք կը պարպեն նաեւ ոստիկաններուն վրայ, որոնք կը փոխադարձեն: Անծանօթները շարունակ լեցնելով իրենց ատրճանակները եւ կրակելով ոստիկաններուն դէմ, կը փախչին Թոփհանէի ուղղութեամբ: Այդ պահուն անոնց առջեւը կ'ելլէ հարիւրապետ Օսման էֆէնտի, որ սուրը կը հանէ եւ կ'իջեցնէ գլխաւորին ծոծրակին: Անծանօթը գետին կ'իյնայ վիրաւոր: Սակայն ընկերը կը յաջողի փախչիլ:

Վիրաւորը կը փոխադրեն հականոց, ոստիկանական բժիշկը դարմանէ վէրքը: Քիչ յետոյ կատարուի հարցաքննութիւնը: Վիրաւորը կ'ուրանայ ամէն բան եւ յայտարարէ թէ զէնք չէ արձակեր գիշերապահին վրայ, թէ ընկեր ունեցած: Սակայն 20 վայրկեան յետոյ, Բերայի ոստիկանները Պաշխի մօտ կը ձերբակալեն միւս ընկերն ալ:

Վիրաւորին անունն էր Մշեցի Մանուկ, յայտնի կոմիտաճի մը, զոր կը փնտռէինք երկար ատենէ ի վեր:

Երկու օր յետոյ ներքին նախարարութենէն ստացայ 6 յուլիս 18.. եւ 422 թուակիր գրութիւն մը, որ կը տեղեկացնէր.

— «Համաձայն ձեր 23 յունիս 1896 եւ 255 թուակիր նախարարական գրութեան, որով կը պահանջէիք ձերբակալել 13 Հայեր, որոնք գինուորական մարզանք եւ խռովարարական ձեռնարկներ կը կատարէին Պարտիզակի մէջ, անմիջապէս ծածկագիր հեռագրով Իզմիթի կառավարչութեան տեղեկացուցինք խնդիրը եւ տուինք անունները, զորս դուք յիշած էիք, հրամայելով ձերբակալել զանոնք:

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Gobelins 19-78
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 13 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1932
13 JANVIER 1932

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆ

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1773

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԸՆԿԻՒՐԻ - ԹԷՀՐԱՆ - ՊԱՂՏԱՏ

Ուրբաթ օր, 8 յունուար, Ընկիւրիի մէջ ստորագրուեցաւ առեւտուրի եւ յանցաւորներու փոխանակութեան դաշնագիր մը՝ Թուրքիոյ եւ Իրաքի միջեւ։

Միեւնոյն ատեն, «Ապացիա» շոգենաւով դէպի Պաթում-Թէհրան ճամբայ ելաւ Թէվֆիք Րիւշտի պէյ, Թուրքիոյ արտաքին գործավարը, որ պիտի հանդիպի նաեւ Պաղտատ (Իրաք)։

Այս երկու իրողութիւններն ալ կը հաստատեն թէ Թուրքիան կ'ուզէ բոլոր միջոցներով ամրացնել արեւելեան ճակատը, թէ՛ քաղաքական ապահովութեան եւ թէ առեւտուրի զարգացման համար։

Իսկապէս, բացառիկ արժէք ունի Թուրք Նախարարին այցելութիւնը դէպի արեւելք։ Եւ ինչպէս իր արտաքին քաղաքականութեան մէջ ընդհանրապէս, այստեղ ալ իր կողքին ունի խորհրդային իշխանութիւնը։

Դէպի Թէհրան ուղեւորութեան գլխաւոր նպատակն է սահմանային սրբագրութեան խնդիրը, որ կապ ունի քրտական շարժման հետ։

1930ի ամառը, երբ քրտական շարժումը ծանր համեմատութիւններ ստացած էր, Թուրք բանակը անցաւ սահմանը եւ գրաւեց կարգ մը պարսկական հողեր։ Թէհրան բողոքեց, բայց Ընկիւրին ապահոված ըլլալով Մոսկուայի աջակցութիւնը, չուզեց քաշուիլ, առանց սակարկութիւն կատարելու։ Իր հիմնական նպատակն էր. անմիջապէս հաշուեյարդարի ենթարկել Արարատի շարժումը, եւ տիրանալ Փոքր Մասիսին, փոխարէն ուրիշ հող մը տալով Պարսկաստանին։

Այս խնդիրն է որ, երկար բանակցութիւններէ յետոյ, յանգեցաւ ելքի մը, եւ արդէն պատրաստուած է պայմանագիրը։

Սառըք Խան, Ընկիւրիի պարսիկ դեսպանը, խօսելով այս բանակցութեանց մասին, հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրած է «Ճիւմհուրիյէթ»ի թղթակցին (8 Յունուար).

— «Սահմաններու սրբագրութիւնը պիտի կատարուի հետեւեալ ձեւով. փոքր Արարատի կարգ մը դիրքերը պիտի թողուին թուրք Հանրապետութեան եւ ատոր փոխարէն Պարսկաստան պիտի ստանայ Քօթուրի եւ Պագիրկեանի շրջաններէն մաս մը հող։ Փոքր Արարատի քանի մը կիրճերը Թուրքիոյ անհրաժեշտ են, իր սահմանային ապահովութեան համար։ Այս սկզբունքը երկու պետութեանց կողմէ ընդունուած է։ Այսպէս, Թուրքեւ-պարսիկ սահմանագիծը կազմուած պիտի ըլլայ լեռներու բնական պատուարով մը։

«Գալով քրտական հարցին, այդ դէպքերուն ատեն պարսիկ կառավարութիւնը օժանդակած է Թուրքիոյ։ Մեր կառավարութիւնը մեծ ջանք թափած է այդ հրոսակները բնաջնջելու համար։ Վերջերս դարձեալ քրտական հրոսախումբ մը նուաճուած է։ Ասոնցմէ միայն Ճաֆէր Սուլթան անուն հրոսապետ մը իր հետապնդումէն ատեն Իրաք փախած է։ Պարսկական կառավարութիւնը այս մարդը պիտի պահանջէ Իրաքէն։ Այս կերպով վերջ գտած պիտի ըլլայ նաեւ քրտական հարցը»։

Ուրեմն, Թուրքիա ոչ միայն տիրացած է իր պահանջած հողամասին, փոքր Մասիսին ու շրջանին, այլեւ ապահոված՝ Իրանի գործօն աջակցութիւնը՝ քրտական շարժման դէմ։

Արդարեւ, առանց այդ աջակցութեան եւ Մոսկուայի ճնշումին, Ընկիւրի դժուար թէ կարենար գլուխ հանել Արարատի ըմբոստներուն հետ։

Երկուքն ալ, Մոսկուա եւ Թէհրան, Թուրքիոյ օգնութեան հասան ճակատագրական պահուն, 1930ի ամառը, պաշարողական գօտի մը կազմելով եւ զինուորական աջակցութիւն ընծայելով։ Նոյնիսկ մեր մինուճար հայրենիքին մէջ, զինարբուքով ողջունուեցաւ Թուրք փախստական վաշտ մը։ Սահմանի ռուս հրամանատարը առաջարկեց օգնական զօրք ղրկել, բայց Թուրք հրամանատարը մերժեց։

Իսկ հիմա որ ամբողջ Արարատը, Մեծ ու Փոքր Մասիսներով կը դառնայ Թրքական սեփականութիւն, դիւրին է ըմբռնել թէ ինչպիսի անելի մը մատնուած է քրտական շարժումը՝ այդ ճակատին վրայ։ Մանաւանդ որ, Պարսկաստանն ալ, մէկ տարիէ ի վեր, վճռական դիրք բռնած է այդ շարժման դէմ, կասկածելով ապագայ անակնկալներէ։

Տարբեր խնդիր թէ Թուրքիան, իր դրացիներուն աջակցութեամբ խեղդելով քրտական մարտնչումը, միեւնոյն ատեն ամէն խարդախութեան կը դիմէ, զայն Իրանի եւ Իրաքի դէմ ուղղելու համար։ Պարսիկները իրենք այս նենգութեան փաստերը տեսան նոյն իսկ բանակցութեանց ընթացքին։ Եւ դեռ անցեալ դեկտեմբերին էր որ քրտական խլրտումներ տեղի ունեցան Իրաքի հիւսիսակողմը, Թուրքերու դրդումով։

Իրաքի հետ կատարուած բանակցութիւններուն մէջ, կարեւոր տեղ կը բռնէ քրտական հարցը։ Ուրիշ խօսքով՝ սահմաններու ապահովութիւնը։

Իրաքն ալ, իբրեւ սահմանակից երկիր, լուրջ մտահոգութիւն կը պատճառէ քէմալապետութեան, իր հիւսիսային քրտաշատ շրջաններով։ Շէյխ Մահմուտի ապստամբութիւնը կը ձգտէր հիւսիսային Քիւրտիստան մը կազմել Իրաքի հողին վրայ։ Ի հարկէ այս ծրագիրը ձեռնտու էր Թուրքիոյ, ինչպէս ո՛րեւէ քրտական շարժում որ ուղղուած է Իրաքի կամ Իրանի դէմ։

Արդ, Շէյխ Մահմուտ ձախողեցաւ, իսկ Պարզանի շէյխը բաւական խելօք է, նոր արկածախնդրութիւն մը փորձելու համար։

Բայց Թուրքերը հանգիստ չեն զգար իրենք զիրենք, եւ կ'ուզեն ապահովել Իրաքի ալ գործակցութիւնը, որպէս զի հարաւային գաւառներու Քիւրտերը ուժ չգտնեն Իրաքի ցեղակիցներէն։ Եւ ընդհակառակն, բարեկամութեան դիմակին տակ, միջոցներ կը խորհին, խլրտումի վիճակի մէջ պահելու հարեւան երկրի Քիւրտերը, որպէս զի տեղափոխուի քրտական շարժման առանցքը։ Որպէսզի ուղղուի իր դրացիներուն դէմ։

Այս բոլոր բացատրութիւններէն յետոյ, աւելորդ է կրկին շեշտել Ընկիւրի - Թէհրան - Պաղտատ ուղեւորութեան արժէքը։

Թէվֆիք Րիւշտի պէյ, մեկնելէ առաջ հերքեց «Ասիական Խմբակցութեան» մը մտադրութիւնը։

Առաջադրուած խմբակցութիւնը չի կրնար իրականանալ առանց Անգլիոյ կամ Խորհրդ. Միութեան հաւանութեան։ Եւ չորս պետութիւններէն իւրաքանչիւրը առանձին դաշնագիրներ ունի երկու մրցակիցներուն հետ։

Բայց, ակներեւ է մերձեցումը եւ գործակցութիւնը Ընկիւրի՛էն մինչեւ Թէհրան եւ Պաղտատ։ Եւ յաջողութիւն մը՝ քէմալապետութեան համար։

Շ.

Ֆրանսական դահլիճին շուրջ

Ֆրանսայի նախարարական տագնապը տակաւին չէ վերջացած, աւելի ճիշդ, վարչապետը տակաւին չէ կրցած յստակօրէն գտնել իր վերջնական ուղղութիւնը։ Կարելի է ըսել թէ տագնապը աւելի կը դառնայ արտաքին նախարարին Պ. Պրիանի անձին շուրջ։ Իր բարեկամները կը հերքեն թէ Պ. Պրիան հրաժարական չէ ներկայացուցած վարչապետին, այլ դիւրացնելու համար անոր ձգտումին իրականացումը՝ աւելի լայն հիմերու վրայ՝ դահլիճի մը կազմութեան մասին, ինքնաբերաբար իր թղթապանակը դրած է Պ. Լավալի տրամադրութեան տակ։ Ու ջանք չեն խնայեր որ Պ. Պրիան մնայ դահլիճին մէջ։ Իսկ հակառակորդները կը պնդեն թէ արտաքին նախարարին առողջական վիճակը թոյլ չտար կրելու ծանր բեռը որուն պէտք է ենթարկուի միջազգային բազմաթիւ ժողովներու մասնակցութեամբ, միեւնոյն ատեն վարելով նախարարութիւնը։

Այս կացութեան հանդէպ, Պ. Լավալ նախընտրած է Պ. Պրիանի հետ տեսակցութենէ մը յետոյ միայն, սկսիլ բուն խորհրդակցութեանց՝ զանազան անձնաւորութեանց հետ՝ դահլիճի կազմութեան համար։ Տեսակցութիւն մըն ալ պիտի ունենայ արմատական-ընկերվարականներու պետին Պ. Էրիոյի հետ, որ կ'ենթադրուի թէ պիտի մերժէ իր կուսակցութեան օժանդակութիւնը՝ Ազգային Միութեան դահլիճի մը կազմութեան համար։

Այդ պարագային, ինչպէս գրեր էինք, Պ. Լավալ ինքը պիտի ստանձնէ վարչապետութեան հետ, նաեւ արտաքին նախարարութիւնը. պատերազմականը պիտի յանձնուի Պ. Թարտիէօի, այժմ երկրագործական նախարար. իսկ ներքին նախարարութեան համար, անունը կը տրուի Պ. Քաթալայի՝ այժմ փոխ-նախարար։

Մարոնիներու նոր Պատրիարքը

Մարոնիներու նոր Պատրիարքին Արիտա եպիսկոպոսին գահակալութիւնը տեղի ունեցաւ յունուար 10ին Լիբանանի մէջ։ Ներկայ էին քաղաքական եւ կրօնական բարձրաստիճան անձնաւորութիւններ։

Համաճարակը Լոնտոնի մէջ

Լոնտոնի բանուորական թաղերուն մէջ, ժամանակէ մը ի վեր «Ինֆլուէնցա»ի համաճարակ մը կը տիրէ, խլելով բազմաթիւ զոհեր։ Անցեալ շաբթու 5 հարիւր անձեր մեռած են այս հիւանդութենէն ծագած բարդութիւններով։ Հիւանդանոցները խճողուած են։ Բժշկական շրջանակները կը հաւատան թէ շատ աւելի ծանր է այս համաճարակը։ Աւելի, այրերն են որ զոհ կ'երթան հիւանդութեան։

Կիներու հիւանդանոցին մէջ մանաւանդ, կացութիւնը ողբալի է։ Բանտի մը 350 բանտարկեալ կիներէն 80ը, ինչպէս նաեւ բանտապաններէն 80էն 20ը բռնուած են։

Բոլշեւիկ գործակալներ վիրաւորուած

Պուքրէշէն տրուած լուրի մը համաձայն, սահմանապահ զինուորներ անակնկալի բերին 6 անձեր, որոնք կը փորձէին գաղտնօրէն անցնիլ Տնիէսդերը։ Կանոնական ազդարարութիւններէն վերջ, որոնք անլսելի մնացին, պահակները կրակեցին։ Հինգը վիրաւորուեցան ծանրօրէն. վեցերորդը մեռաւ հիւանդանոցին մէջ։ Քննութիւնը երեւան հանեց թէ հինգը բոլշեւիկեան գործակալներ էին, իսկ վեցերորդը մաքսանենգ մը։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՊՐԻՒՆԻՆԿԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ ՅԵՏՈՅ

Առաջին ազդարարութիւն մը Գերմանիոյ

Պերլին տրուած տեղեկութեան մը համաձայն, Միջազգային Դրամատան վարչական խորհուրդը արտօնեց իր նախագահը որ երեք ամսուան համար վերանորոգէ Գերմանիոյ տրուած 100միլիոն տոլարի վարկէն իր բաժինին, այսինքն 25 միլիոնին վճարման պայմանաժամը։ Պայմանաժամը կը լրանայ փետր. 4ին։ Պայմանաժամը երեք ամիս պիտի երկարաձգուի այն պարագայէն որ Գերմանիոյ տրուած 100 միլիոն վարկին մասնակցող միւս դրամատուններն ալ ընդունին նոյն պայմանները։

Սակայն Ֆրանսայի Դրամատան տնօրէնը առաջարկած ըլլալով որ վարչական խորհուրդը մերժէ վարկին վերանորոգումը *առանց պայմանի*, խորհուրդը միաձայնութեամբ ընդունեց այս առաջարկը։

Հետեւաբար, եթէ Ֆրանսայի, Անգլիոյ եւ Ամերիկայի Դաշնակցային դրամատունները մերժեն իրենց ինկած 25ական միլիոն բաժնին վերանորոգումը, Միջազգային Դրամատունը իր կարգին չպիտի կրնայ հակառակ կերպով շարժիլ եւ երկարաձգել իր բաժնին՝ 25 միլիոնին վճարման պայմանաժամը երեք ամիս եւս։

Ֆրանսայի Դրամատան տնօրէնը՝ յայտնեց նաեւ թէ հաւանական չէ որ ներկայ պայմաններով՝ Ֆրանսական Դրամատունը հաւանի մէկ ամիսէն աւելի յետաձգման։

Այնպէս որ Ֆրանսական Դրամատան դժկամակութեամբն ու արգելքովը միայն՝ Գերմանիոյ ուզած երկարաձգումը կիսով միայն կրնայ յաջողիլ, եթէ Անգլիոյ եւ Ամերիկայի դրամատունները համամիտ չըլլան Ֆրանսայի դրամատան։ Այդ պարագային՝ յիսուն միլիոն տոլարի վարկին վրայ միայն՝ Գերմանիա պիտի կրնայ երկարաձգում ստանալ, փոխանակ հարիւր միլիոնի։

Յիշենք այս առթիւ թէ, Հուվըրի առաջարկին վրայ էր որ անցեալ յունիսի վերջը, որոշուեր էր հարիւր միլիոն տոլարի վարկ մը բանալ Գերմանիոյ։ Այս վարկը պիտի տրուէր հաւասար բաժիններով Անգլիոյ, Ամերիկայի եւ Ֆրանսայի Դաշնակցութեան եւ Պալի Միջազգային դրամատուններու կողմէ։ Այդպէս ալ կատարուեցաւ, բացուած վարկը արդէն երկու անգամ երկարաձգուեր էր եւ վերջին պայմանաժամը կը լրանայ փետրուար 4ին։

ԼՕԶԱՆԻ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԷՆ ԱՌԱՋ

Անգլիա եւ հատուցումները

Անգլիական դահլիճը նիստ գումարեց նախորդ օր նախագահութեամբ Մաքտօնըլտի։

Այս նիստը մասնաւոր կարեւորութիւն մը ստացաւ՝ Պրիւնինկի վերջին յայտարարութեանց հետեւանքով, որոնցմով պիտի զբաղէր անգլիական կառավարութիւնը։

Հաւանական կը թուի որ հատուցումներու նախարարական յանձնախումբը որ կը բաղկանար արտաքին, ելմտական եւ առեւտրական նախարարներէն, վերսկսի իր աշխատանքներուն, որոնք յետաձգուած էին հատուցումներու հարցին՝ Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ միջեւ բացուած բանակցութեանց հետեւանքով։

Անգլիական կառավարութիւնը արդէն ճշդած է իր դիրքը հատուցումներու հարցին մէջ։ Սակայն տրուած որոշումները գաղտնի կը պահուին եւ կ'երեւի, պաշտօնապէս չպիտի հրապարակուին Լօզանի ժողովին բացումէն առաջ։

Ալեքսանդրէն հետեւեալ տեղեկութիւնները կը տրուին։ Արտաքին եւ ելմտական նախարարութիւնները համաձայն են որ Գերմանիոյ տրուի անմիջական եւ դրական օժանդակութիւն, որպէսզի կարենայ վերականգնել իր վարկը։ Սակայն միեւնոյն ատեն, դէմ են որ Գերմանիա կարենայ դրժել միջազգային համաձայնութիւնները։ Եթէ, ուրեմն, ճիշդ են այս տեղեկութիւնները, անգլիական եւ ֆրանսական տեսակէտները՝ սկզբունքով կը մնան նոյնը։ Միակ տարակարծութիւնը կը կայանայ ուրեմն Գերմանիոյ տրուելիք նոր յետաձգման պայմաններուն եւ տեւողութեան մէջ։

— Իտալական թերթերը կը հաղորդեն թէ Հռոմի կառավարութիւնը համամիտ գտնուած է անգլիական առաջարկին՝ Լօզանի ժողովը գումարելու Յունուար 25ին։

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Կանտիի կինը ձերբակալուած

5000 Մահմետականներու ձերբակալումը

Սուրաթի շրջանի գիւղերէն մէկուն մէջ ձերբակալուեցաւ Կանտիի կինը։ Ուրիշներ ալ ձերբակալուեցան, որոնց կարգին հնդիկ խորհուրդի նախագահին՝ Փաթէլի աղջիկը։

Ասոնք կը մեղադրուին թէ ուժ տուած են տուրքերը չվճարելու համար մղուած պայքարին։

— Պոմպէյի մէջ զրոյց կը շրջի թէ Կանտի ազատ պիտի արձակուի, պայմանաւ որ պատուոյ խօսք տայ հանդարտ մնալու եւ թոյլ պիտի տրուի որ ժամանակ մը ապրի մեկուսացած կեանքով մը։ Այս զրոյցը տակաւին չէ հաստատուած պաշտօնապէս։

Միւս կողմէ, կ'ըսուի թէ հնդիկ ժողովուրդին ուղղուած կոչով մը Կանտի կը թելադրէ երկրէն դուրս չհանել ոսկին.— Եթէ կ'ըսէ, ոսկիի արտածումը շարունակուի, շատ չանցած Հնդկաստանը պիտի փճանայ»։

Պոմպէյի մէջ հրատարակուած հրամանագիր մը, երկու ամսուան համար կ'արգիլէ բոլոր թափօրներն ու հրապարակային հաւաքոյթները, ինչպէս նաեւ հինգ հոգիէ աւելի խումբերը։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

LՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

«ԴՐՕՇԱԿ», ի 1932 յունուարի Թիւը, հետեւեալ բովանդակութեամբ.—

1931—1932 (խմբագրական), *Կուսակցականութեան ըմբռնումը* (Ասատուր), *Մարքսիզմի - Լենինիզմի Ինստիտուտը, Կարմիր գծից ներս, Թուրքիոյ շուրջ, Թղթակցութիւններ, Մեր զոհերը, Գրախօսական։*

ՀԱՄԱԿՐԱՆՔ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՌԷԹԷԼ, 7 յունուար.— *«Յառաջ»ի ընթերցողներուն համար, մեծ հաճոյք մը եւ անակնկալ մըն էր անոր ծաւալի մեծնալը։*

Մեր սիրելի «Յառաջ»ը արժանի է ընթերցողներուն նիւթական օժանդակութեան։

Կը ներփակեմ 50 ֆրանք, եւ կը խնդրեմ որ, ընդունիք որպէս ֆօնտ «Յառաջ»ի ծաւալի մեծնալուն եւ պարունակութեան ճոխանալուն։

Ընկերական ջերմ բարեւներով՝
Սիսակ Սիսլեան

ԽՄԲ.— շնորհակալութիւն յայտնելով մեր երիտասարդ ընկերոջ, այդ գումարին փոխարէն եռամսեայ Յառաջ կը յատկացնենք Ռուսճուքի Հ. Յ. Դ. գրադարանին։

ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ

Կիրակի օր, Փարիզի Աղքատախնամը ժողովի հրաւիրած էր Բարեգործականը, Հայր. Միութիւնները, Տիկնանց Միութիւնը, Ա. Ե. Կարմիր Խաչը եւ Մամուլի ներկայացուցիչները, Գործազուրկներու Օգնութեան Կոմիտէ մը կազմելու համար։

Դժբախտաբար հրաւէրները ուշ ղրկուած ըլլալով, մեծամասնութիւն չգոյացաւ եւ ժողովը յետաձգուեցաւ յառաջիկայ կիրակի օրուան։

Անշուշտ այս անգամ թերացումներ չեն պատահիր եւ կարելի կ'ըլլայ կատարել համաձայնութեամբ կազմել Գործազուրկներու Օգնութեան Կոմիտէ մը, բոլորովին անկախ ծրագրով եւ համագործակցութեան հիման վրայ։

— Աղքատախնամի Վարչութիւնը քարտուղար նշանակած է Պ. Գեղամ Ձէնքրճեանը։ Եկեղեցիի Հոգաբարձութիւնը շաբաթը երեք օրուան համար Աղքատախնամին տրամադրութեան տակ պիտի դնէ սենեակ մը։

Կ'իմանանք թէ Պ. Յակոբ Պոյաճեան հրաժարած է Աղքատախնամի Վարչութենէն, որուն անդամ ընտրուած էր վերջերս։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՀԱՄԱՐ

... Խմբագիր,

ՌԷԹԷԼ, 7 յունուար.— *Նախաձեռնութեամբ Տիկին Ա. Սիսլեանի, Ռէթէլի հայ գաղութը Դպրոցասէրի յիսնամեակին առթիւ, հանգանակեց 300 ֆրանքի գումար մը, զոր ներփակ կը ղրկէ ձեր հասցէին, դպրոցին յանձնելու խնդրանքով։*

Նկատի ունենալով, Դպրոցասէրի դերը մեր իգական սերունդի դաստիարակութեան տեսակէտէն, Ռէթէլի Հայերը, ամէնքն ալ սիրայօժար մասնակցեցան հանգանակութեան։

Ցանկալի է որ, Դպրոցասէրի պէս շատ կարեւոր հաստատութիւն մը զուրգուրանքի առարկայ դառնայ, ամէն խաւի պատկանող սրտացաւ Հայերուն, եւ մեր փոքրիկ օրինակն ըլլայ վարակիչ։

ՌԷԹԷԼԻ ՀԱՅԵՐԸ

ԽՄԲ.— կը խնդրուի 300 ֆրանքը ստանալ համապատասխան ընկալագրով։

Վերաբացում Խորհրդարանի

Ֆրանսական խորհրդարանը վերաբացուեցաւ երէկ։

Երեսփ. ժողովը զբաղեցաւ դիւանի ընտրութեամբ։ Իսկ Ծերակոյտը՝ օրակարգի ճշդումով։

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

ՈՉ ԳԼՈՒԽ ԿԱՅ, ՈՉ ԾԱՅՐ

Բազմաթիւ առիթներով այս սիւնակներուն մէջ պարզած ենք Խ. Հայաստանի տնտեսական զարգացման ընթացքը խանգարող դժուարութիւնները:

Որքան ալ այդ դժուարութիւններու մէջ խոշոր ու վճռական դեր մը վերագրուի երկու կեդրոններուն՝ Մոսկուայի եւ Թիֆլիսի անբարեացակամութեան, մեր երկրի տնտեսութիւնը վնասուած է մանաւանդ իր ղեկավարներու տկարութեան եւ անկարողութեան հետեւանքով:

Եթէ մէկ կողմէ Մոսկուան եւ Թիֆլիսը փոյթ չեն տանիր ժամանակին Հայաստանին տրամադրելու՝ անոր տնտեսական ձեռնարկներու համար, անհրաժեշտ նկատուած նիւթերը. եւ ծրագրով նախատեսուած դրամական վարկերը, միւս կողմէ ալ Հայաստանի ղեկավարութիւնը շնորհը չէ ունեցած իր պահանջները հետապնդելու եւ յաճախ ալ իր ունեցած միջոցները ամբողջութեամբ օգտագործելու:

Վերջին ամսուան քննութիւնները՝ ճարտարագործական քանի մը ձեռնարկներու յետամնացութեան պատճառներու մասին՝ ջախջախիչ փաստերով կ'ապացուցանեն մեր մեղադրանքը:

Ահա Երեւանի մեքենագործարանի վիճակը:

Միջանկեալ ըսենք որ մեքենագործարանը խիստ կարեւոր նշանակութիւն ունի մեր երկրի համար, նախ այն պատճառով որ չկայ ուրիշ մը, երկրորդ՝ որ մեքենայացման շրջանին՝ այս գործարանն է որ պէտք է մատակարարէ զանազան գործարաններու եւ արհեստանոցներու համար գործիքներ, մեքենաներու մասեր, ինչպէս նաեւ նորոգութիւններ: Երբ նկատի ունենանք, որ յաճախ մեր զանազան գործարաններու որոշ մասեր շաբաթներով անգործ կը կենան, կոտրուած մասի մը Ռուսաստանէն կամ Անդրկովկասեան կեդրոններէն ուշ ստացուելուն համար, աւելի քան կը շեշտուի կարեւորութիւնը այս գործարանին:

Այս կարեւոր հաստատութիւնը, կը գրէ տնտեսագէտ՝ Ս. Հ.ը «Խորհրդային Հայաստան» 21 դեկտ.ին, «ներկայանում է այսօր ողջ բան՚ուորական հասարակայնութիւնը (հասարակութի՛ւն ըսել կ'ուզէ) խոշոր ճեղքուածքներով: Ահա 1ը դեկտեմբերի գործարանի տարեկան պլանը 2610 հազար ռուբլուց կատարուած է միայն 1646,4 հազար ռուբլով. այն է 63,1 տոկոսով: ինչո՞ւմն է գաղտնիքը»:

Այս ընդհանուր հարցումով, մեր տնտեսագէտը կը քննէ գործարանի ներքին հարցերը առանձին առանձին:

Ամէնէն առաջ քննութիւնը կը ձգտի պարզել այն իրողութիւնը թէ «ինչո՞ւ չեն կատարւում պատուէրները»: Ուրիշ խօսքով, ի՞նչ արգելքներ կան, որ կը խանգարեն ժամանակին յանձնել գործարանին յանձնուած պատուէրները:

Սովորաբար այս հարցումին գործարանի ղեկավարութիւնը զօգըրած հետեւեալ պատասխանները կուտայ եղեր, «նիւթեր չկան, բանուորի պակասութիւն է» եւլն.:

«Սակայն կուսօրգանների ղեկավարութեամբ մօբիլիզացիայի ենթարկեցին ներքին միջոցներն ու հնարաւորութիւնները- կ'ըսէ քննիչը —նրանց վերաբաշխման եւ նպատակայարմար դասաւորման համար, երբ գործարանին առաջարկւեց անհրաժեշտ թւով որակեալ բանւորներ, նիւթ ճեղքուածքները ծածկելու համար պարզուեց, որ…ՊԱՏՈՒԷՐ ՉԿԱՑ»:

Բանուորական նոր խումբեր կը կազմակերպուին, աշխատաւոր ձեռքերը կ'ուժովնան նոր տարրերով, ձուլարանը առաւելագոյն չափով օգտագործելու միջոցներ կը խորհուին, որպէսզի ո՛չ մէկ բան խոչընդոտ հանդիսանայ եղած պատուէրները ժամանակին յանձնելու: Հոս ալ, սակայն, կը պարզուի որ այս բոլոր ձեռնարկներէն առաջ ոչ միայն եղած հնարաւորութիւնները չեն օգտագործուած, այլ եւ գործարանի մէջ պարապորդը սովորական երեւոյթ է եղած:

«Գործարանի շատ մը մասեր ծանրաբեռնուած չեն, փականագործներից շատերը կանգնած են ձուլարանում (պարապ) որ արտադրանքի ընդհանուր քաշով ունի բաւարար առաջադրանք, առանձին բազմաթիւ որակաւոր բանւորներ առանց աշխատանքի են»:

Եւ մինչդեռ, այս քննութենէն առաջ գործարանը չկարենալով ժամանակին կատարել իր ստացած ապսպրանքները, մերժեր է նոր կամ բոլոր պատուէրները, այն տպաւորութիւնը ձգելով ծանրաբեռնուած է ապսպրանքներով, յետ քննութեան կը պարզուի «որ պատուէրների պորտֆէօյլը դատարկ է», ուրիշ խօսքով գործ չկայ: Հիմա խնդիր է թէ ինչպէս գործ հայթայթել գործարանին անմիջապէս, որպէսզի «32 թուի առաջին ամիսների պլանների կատարումը» չվտանգուի:

Խնդիրը այն է սակայն, որ պլանի ըմբռնումը գոյութիւն չունի: Առհասարակ կատարեալ քաոս մըն է գործարանի ներսը: Ոչ ոք իր պաշտօնի գիտակցութիւնն ունի: Ո՛չ գլուխ կայ եւ ոչ ալ ծայր: Արտադրական յատուկ ծրագիր, հիմնաւորուած գործարանի իրական հնարաւորութիւններու եւ արտադրական կարողութիւններու վրայ, կը թուի անկարեւոր Մեքենագործարանի վարչութեան համար: Եւ այն իրողութիւնը հետեւանք է ոչ միայն այս գործարանի.

— «Առանձնայատուկ ինչ որ պայմանների, այլ միմիայն անկազմակերպուածութեան, պատուէրների հաշուառման որոշակի սիստէմի բացակայութեան եւ արտադրական բաժնի անգործունէութեան»:

Մինչեւ հոս պարզուեցաւ որ գործարանը, շնորհիւ իր ապիկար ղեկավարութեան ա) չէ կարողացեր օգտագործել իր ունեցած միջոցները բ) ժամանակին չի բաւարարած եղած պատուէրները. իսկ այս երկու պատճառներէն մէկը արգելք են ե՚ղեր գործարանը ապահովելու տե՚ւական աշխատանքով:

Եւ այսօր գործարանը դատապարտուած է անգործութեան, եւ անստգութեան ոչ միայն անոր համար որ «պատուէրների պորտֆէօյլը դատարկ է», այլեւ անոր համար որ գործարանը «ֆինանսական կրիզիս է ապրում»:

Անգործութեան եւ դրամական այս տագնապը, չունին այս միեւնոյն պատճառները, ինչ որ շատ սովորական է դարձեր հոս վերջին ամիսներուն:

Մինչեւ այժմ բերուած պատճառներէն յետոյ, ահա հատ մըն ալ որ կը լուսաբանէ մասնաւորաբար դրամական տագնապը:

Մեր քննիչը փաստեր ունի գործարանի տնտեսական տագնապը, չկապելու պետական դրամատան ժլատութեան հետ, որ յաճախ կ'օգտագործուի իբրեւ փաստ:

«Իրականում պետբանկը գործարանին տուել է մեծաքանակ փոխառութիւններ եւ նրանց մարմնումն (հատուցման) ժամկէտն արդէն վաղուց անցել է: Ծայրը նորից ղեկավարութեան մէջ է, կոնկրետ ղեկավարութեան մէջ է:»

Համայնավարական սովորականութիւններ չեն ասոնք դժբախտաբար: Դրամական տագնապի մատնուած գործարանը միլիոններու անշարժ կոյտեր է դիզած իր զանազան անկիւններուն մէջ:

«Գործարանն ունի 500 հազարից աւելի Թերաւարտ արտադրանք, որն իրենից ներկայացնում է իսկա՚յական քնած միջոցներ: մեծարժէք մեքենաներ ընկած են կիսաւարտ, պակասում է ինչ որ վինտ, կամ մի այլ չնչին մասնիկ»:

500 հազարաւոր թերաւարտ գործ ունէ գործարանի մէջ կրնայ երեւակայական անըմբռնելի թիւ մը նկատուիլ հոն,նոյնիսկ ամենախոշոր գործարաններու համար: Բայց աներեւակայելին, պէտք է երեւակայել մեր խեղճուկրակ փոքրիկ Մեքենագործարանի համար: Պատճառները մասնաւորաբար «նիւթի պակասութիւնը անշուշտ հնարաւոր բան է» Հայաստանի պայմաններու մէջ: Բայց ցաւը հոն է, որ մեր վարիչները չեն ալ խորհիր ունէ վճռական միջոցով ձեռք բերել իրենց պակասները:

«Որովհետեւ գործարանի համար պարզ չի, թէ որ տեղ ինչ է գտնւում, ինչ վիճակում, իսկ ղեկավարներից ոչ ոք չի մտածել վերջ տալ այդ դրութեանը»:

Այսքանը արդէն, ներկայացուած մասնագէտ քննիչի մը կողմէ, բաւական է գաղափար կազմելու համար Հայաստանի տնտեսական ձեռնարկներու ղեկավարութեան մասին:

Այն բոլոր թերիները, որոնք կը սպառնան Երեւանի Մեքենագործարանի զարգացման, դժբախտաբար ընդհանուր են բոլոր ձեռնարկներու մէջ:

Ամէն տեղ ալ կազմակերպութեան բացակայութիւնը, կատարեալ անիշխանութիւնը, եւ առ հասարակ ղեկավար ու մասնագէտ ուժերու բացակայութիւնը, կը հանդիսանան կարեւոր արգելքներ Հայաստանի տնտեսական աճման:

Այս բոլորը չէզոքացնելու համար, անզօր են «ստուգատեսի» խաղերը, և անգամ մեր ժողովրդի յայտնաբերած զոհաբերութիւնը: Եւ աղէտը պիտի մնայ աղէտ ցորչափ օրուան իշխանութիւնը չի փորձեր ուղղել իր գործելու եղանակը:

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԿԵԱՆՔԷՆ

(Պատկերներ)

Ա.

Հաստաբազուկ՝ ուժեղ պատանի մըն էր: Տակաւին տասնեօթ տարեկանին միջակէն բարձրահասակ, ծանրամարմին, լայն ուսերուն վրայ հրաշալիօրէն զետեղուած խոշոր մազոտ գլուխ մը, խոշոր սեւ աչքեր ու թուխ մորթին վրայ կարմիր փայլ մը: Այս բոլորին հետ իր բամբ ձայնը ցոյց կուտար, թէ Լեւոնը, պինդ առողջ տղայ մըն էր:

Սեւ օրերու մէջ ընկեր եղած էինք, այնպէս որ, զինք լաւ կը ճանչնայի: Բնաւորութեամբ անտաշ՝ կոշտ էր քիչ մը, շատ քաղաքավարական ձեւակերպութիւններ եւ նրբութիւններ չէր սիրեր: Ան, որ իր բնաւորութեան անծանօթ էր, իսկոյն կը կարծէր թէ Լեւոնը վայրենի, կամ առնուազն անկիրթ մէկն էր: Ինչ որ պէտք էր իսկոյն խօսիլ, վաղուան չէր պահեր: Ետքի ըսելիքը առաջ ըսելով,խղճին վրայ մեղք չէր բեռցներ. բամբասել չէր սիրեր:

Հակառակ իր ուժեղ մարմնին ու մեծխօսիկութեան, շատ վախկոտ էր: Ամէն տեսակ կռիւէ եւ վէճէ կը խուսափէր:

Զափէն աւելի ուտող եւ աշխատող էր, բոլոր ծանր գործերն ու մարմնական տանջանքները ոչինչ էին իրեն համար:

Լեւոնի միակ մտածումն ու հիւանդութիւնը դրամը շատ սիրելն էր: Անոր համար միակ Աստուածը դրամն էր, Միշտ կը խուսափէր բազմածախս տեղերէ:

— Լեւո՛ն, թատրոն երթա՞նք…

— Վա՛զ անցիր… մեր կեանքը լաւագոյն թատրոնն է…

— Սինէմա՞: Գիտե՛ս, «Անապատի որբուկը» կը խաղան… կ'ըսեն թէ, ճիշդ մեր կեանքն է:

— Վա՛զ անցիր… քանի որ մեր կեանքն է, մենք շատոնց տեսած եւ զգացած ենք… մնաց որ, աչքս ալ ասիտէն վնասուած է եւ լոյսէն…

Եւ այսպէս, պաղպաղակը շատ պաղ է, ակռաներուն կը վնասէր, սուրճը ջղայնութիւն կուտայ…

— «Գինին գինի չէ որ, քացա՛խ, քացա՛խ»:

— «Ասոնց աղջիկնե՛րն ալ աղջի՞կ են… պատանա, պատանա…

Բայց եթէ ճմոթկած թղթադրամ մը ձեռքն անցնէր, ժամերով կը շտկէր անոր ծալքերն ու կը մոմոար զայն մեռցնողին դէմ…

Բ.

Աշխատած գործը որ շատ ծանր եւ վնասակարներէն էր, ոչինչի տեղ դնելով եւ շատ դրամ շահելու համար, դիմում ըրաւ երկաթի ձուլարանին մէջ աշխատելու. այն դժոխային կրակին վրայ՝ ուր աշխատողներու կէսը միշտ վիրաւոր կ'ըլլան: Շատ խրատեցինք որ այդ արհեստական դժոխքէն հեռու կենայ, բայց օգուտ չըրաւ: Սկսաւ իր գործին:

— Ես ձեզի հետ քէնզի օրը կը խօսիմ…

Եւ ցոյց տալով իր մազոտ՝ հաստ բազուկները, մեզ կը ծաղրէր իբրեւ մրջիւններ: Իրապէս, մեր շահածին կրկինը, եռապատիկը կը շահէր, բայց մեր աշխատածին ալ տասնապատիկը, օրական 12, 14 եւ մինչեւ 16 ժամ կ'աշխատէր կրակին դէմ: Ծուխ, երկաթի կծու մուխ, փոշի, տաքութիւն: Խոշոր շերեփ մը ձեռքերուն մէջ, կը խառնէր եռացող՝ ջուր կտրած երկաթն եւ իր մարմնին ամէն կողմէն հեղեղի պէս վազող քրտինքը կը խառնուէր երկաթին: Աչքերը կը լեցուէին, կոկորդը կը չորնար մուխէն ու շնչառութիւնը կը խափանուէր…: Այն ատեն կը վազէր դուրս ու բաց կուրծքը հովին տուած՝ խոշոր ամանով ջուրը կոկորդէն վար կը հոսեցնէր:

Իրիկուն մը զինքը տեսայ ծիծաղելի կերպարանքի մէջ: Վարտիք շապիկով անկողնի մէջ նստած, ասեղ դերձանը ձեռքին՝ ժամերով աշխատած եւ դերձանն ասեղին չէ կրցած անցընել…

— Անցո՛ւր, սա անիծածը… ֆոնտրիի կրակին շատ նայելէս… կը հասկնաս կոր…

— Լեւո՛ն, եկուր վազ անցիր, այդ անիծած դժոխքէն… Հիւանդ կ'ըլլաս ու կեանքդ ծախու չառնուիր…

— Օ՛ հօ՛, հոս դաս տալու եկար, չըսե՞ս… դուն քեզի նայէ, թուլամորթ, կծու սոխը պաղ չառներ. իմ առողջութիւնս անսպառ է, անսպառ… Եւ յետոյ, ինչպէ՞ս ծիւանդ կ'ըլլայ մարդ… տաքիս կրակ վաթեցաւ, աղէկ, տաքիկս պիտի վաթէր, օրինակ, եթէ ժամը մու վառէի, մոմէն, սիկարս վառէի, կամ տէրտէրին ճիպպէն վառէի…

— Հիմակուհիմա դուն ամէն տեղ կրակ կը տեսնես:

— Ծօ՛, խըմպըլ, եթէ օրը տասն անգամ հոգիդ չտաս, մարդիկ իրենց աղուոր, փայլուն ֆրանքները ձեռքդ կը համրե՞ն: Յոգնիլը ի՞նչ է է՛հ… մարդ երբ, քէնզի օրը հարիւրնոցները ձեռքին մէջ կ'առնէ, եւ երբ անոնց փայլուն ցոլացման մէջ իր պատկերը կը տեսնէ… ալ յոգնիլ-մոգնիլ չի մնար, մարդ բոցկ կը կտրի…

Ու իր բարձին տակէն հանելով կապոց մը թղթադրամ.

— Նայէ, աւանակ, նայէ որ աչքդ բան տեսնէ, դրամը մարդ կը շինէ, մա՛րդ, մա՛րդ, աւանակին անգամ «հաճի Պէքիր» կը կանչեն երբ դրամ ունի…

Ու հրճուանքով նայեցաւ թուղթին — ինչպէս մանուկ մը կը նայի իր նոր խաղալիքին: Շոյեց, աչքին տակով անգամ մը ինծի նայեցաւ ու զիս բարկացնելու համար իր բոլոր զուրգուրանքի ձեւերը գործածելով, զայն քսեց իր ճակտին, թուշերուն, համբուրեց ու նորէն թղթէ- պահարանին մէջ դրաւ, միշտ ին… նայելով, որ ըսել կ'ուզէր.— … կցա՞ր:

Լեւոնը շատակեր էր իր մար… տարողութեան չափ, բայց հար… նոց ուրելը հաշիւին չէր գար… ամէնէն աւելի սիրած (կամ այ… ցոյց կուտար) կերակուրներն … լուբիա եւ գետնախնձոր: Միս չէր սիրեր, ոչ ալ պտուղ, … «Տէր Զօր եղած ատեն, չոր հ… ո՞ւր գտնէինք…» վերջապէս կա… եղածին չափ քիչ ծախքով տեղ դրաւող ուտելիքներն իր խասիրածներն էին: Շատ անգամ… որու որ կերակուրն աւելնար, Լե…նը մեծ ախորժակով կընար …

Գ.

Գիւղէն Փարիզ էր եկեր: Ի… ընկեր զինք տեսնելու գացի: … ներորդ թաղամասի մէկ ան… փողոցին մէջ, փոքր սենեա… վարձեր: Երկրորդ յարկ՝ խո… դուռը: Մութ է, սանդուղ եւ … չեմ տեսներ: Այս խարխլած … եօթ պորտէն մնացած նեղ՝ … տող սանդուղը դատ, վերջա… Սանդղամատերու վրայ ցուրտ, … տիկ խոնաւութիւն մը մար… մարմնին մէջէն կ'անցնի… Եւ … մը, հոտ մը գարշելի, իբրեւ … սանդուղին տակ, շատոնց սատկ… շան մը մարմինն էին ձգեր… … բռնած կը վազեմ ոտքերէն վեր … երկրորդ յարկը հասնելով կը … փեմ դուռը: Ուրախացաւ մէկէն … տեսնելով… իր պառկած սենեա… աւելի գարշահոտ քան սանդու… Եռացած լուբիայի շոգին լեցուցա… տունը: Զիս ճաշի հրամցուց: … բիան առանց եղի, աղի, ալրա… պատրուակեցի թէ ստամոքսս … տանիր:

— Թուլամորթ, Թուլամորթ…

Ամչնալէս քանի մը պա… մինակ կերայ, հոտած պա… Խօսեցանք սարէն-ձորէն: Ըսա… հող է ծախու առեր, տուն է շի… եւ վարձու տուեր ամսական եր… հարիւր ֆրանք:

— Իսկ դուն, հոս…

— Այո՛, ես պզտիկ մարդ չ… գիւղ տեղ բնակելու չեմ զիջանիր, իմ գործս հոս է. գիշերը կ'աշխ… տիմ… հրաշալի դրամ ունիմ… Ե… առանձ երթալ, mon vieux, մ… պիտի ըլլամ…

— Պիտի ամուսնանա՞ս:

— Pense-tu?, կը կարծես թէ… խնամքով իրարու քով բերած եր… փարաս շուներու…

Ու հազ մը լռեցուց զինք… հազայ խորունկէն, ինչպէս անդ… դէն եկող ձայնը: Երթալով կը սաս… կանայ ու երիտասարդին դէմքին վր… սաստիկ կապոյտ մը, ցնցու… ներ կ'երեւան, աչքերը արիւնով … լեցուին, բերնէն դեղին ջուր … վազէ…

Կեցաւ, աչքերը սրբեց: Դէմ… նորէն ուշադրութիւնս գրաւեց: … լեցուն այտերը փոսացեր էին … այտոսկրերը դուրս ցցուեր էին. … գերը ճակտէն հեռացեր:

— Կը հազա՞ս, Լեւոն…:

— Բան մը չէ, պաղ առած …

— Բժի՞շկը ըսաւ:

— Չէ՛, ճանըմ, բժիշկն ի՞նչ … որ… սասնկ սուտ ու փուտ բան…

ԲԺԻՇԿԻՆ ԹԵՐԹՕՆԸ (12)

ԹՈՔԱԽՏԻՆ ԴԷՄ

3. — Դարմաններ

Թոքախտը ընկերային հիւանդութիւն մը նկատուած է, որովհետեւ անոր ծաւալման կը նպաստեն բազմաթիւ ընկերային պատճառներ (բնակութեան եւ սնունդի անբաւականութիւն, օդի եւ լոյսի պակաս, քաղաքի եւ գործարանի կեանք, անգործութիւն, եւն.) (1): Այս պատճառներուն դէմ պետութիւնները քիչ-շատ (գործնականապէս աւելի քիչ քան շատ) կը պայքարին: Բայց անհատական կանխազգուշական միջոցներ եւս բացարձակապէս անհրաժեշտ են, ինչպէս ըսինք, նախ մարմնին ինքնապաշտպանողական ուժերը չնուազեցնելու, ընդհակառակն, զանոնք աւելցնելով մասամբ չէզոքացնելու համար ընկերային պայմաններուն ախտաժէտ ազդեցութիւնը, յետոյ, հիւանդութեան պարագային, զայն շուտով երեւան հանելու եւ կանխահասօրէն դարմանելու համար:

Ինչպէ՞ս դարմանել:

Թոքախտի դարմանումին պատմութիւնը եւ յանձնարարուած ու կիրարկուած այլազան, երբեմն իսկ ապշեցուցիչ դարմաններուն եւ դեղերուն նկարագրութիւնը հատորներու կը կարօտի: Դարերէ ի վեր ամէն տեսակ դեղ ու դարման յանձնարարուած է, նոյնիսկ մարդկային դիակի ճարպը…

Ժողովուրդը հետզհետէ իրազեկ ըլլալով, ինչպէս միշտ, այդ հին դարմանները, տակաւին կը պահէ ու կը կիրարկէ անոնցմէ շատերը, որոնք կամ կը վնասեն թոքախտաւորին, կամ թանկագին ժամանակ մը կորսնցնել տալով, յաճախ կ'անհետացնեն արդէն իսկ ծանր հիւանդութեան մը բուժումի հաւանականութիւնը:

Եւ սակայն, Թոքախտաւորները բուժելու ամէն հաւանականութիւն ապահովելու եւ Թոքախտին դէմ արդիւնաւոր կերպով պայքարելու համար, անհրաժեշտ է որ ժողովուրդը ծանօթանայ եւ գիտնայ ժամանակին դիմել այն զէնքերուն, զորս բժշկութիւնը, շնորհիւ նորանոր գիւտերու, յաջողած է աւելցնել Թոքախտը բուժելու համար հինէն վեր գործածուած լաւագոյն միջոցներուն վրայ:

Տակաւին տասը տարի առաջ, երբ մէկը Թոքախտի նշաններ ցոյց կուտար, բժիշկը անմիջապէս կը խորհէր սանաթորիոմ մը ղրկել զայն, կամ գէթ քաղաքէն հեռացնել եւ բնակեցնել զայն յարմար կլիմայ եւ մաքուր օդ ունեցող վայրի մը մէջ, միակ յոյսը դնելով կլիմայի ազդեցութեան, օդաբուժութեան եւ յատուկ սննդառութեան վրայ: Հիւանդութեան ձեւին համեմատ, աղէկնալիքները կ'աղէկնային, իսկ մեռնելիքներն ալ կը մեռնէին, թերեւս քիչ մը աւելի ուշ քան անոնք, որոնք նիւթական միջոց չունենալով իրենց տեղը՝ կը մնային ու կը դարմանուէին այսպէս կամ այնպէս: Ուրեմն Թոքախտին բուժումը մասամբ բախտի խնդիր էր:

Բարեբախտաբար ներկայիս աւելի լաւ զինուած ենք Թոքախտին դէմ եւ դարմանական նախկին միջոցներուն քով— օդ եւ կլիմայ, հանգիստ եւ սնունդ— ունինք նորեր, շատ աւելի եւ անմիջապէս ազդու, որոնք են՝ Թոքաճնշումը եւ ոսկին:

Արդ. Թոքաճնշումով դարմանումը (collapsothérapie) այն աստիճան աւելցուցած է Թոքախտը բուժելու կարելիութիւնը, որ «ներկայիս կ'ըսէ փրոֆ. Պըզանսոն, երբ բժիշկ մը Թոքախտի նշանները կը հաստատէ հիւանդի մը վրայ, անմիջապէս հարց պիտի տայ ինքնիրեն թէ կարելի՞ է այդ հիւանդը Թոքաճնշումի ենթարկել»: Այդ կարծիքէն են նաեւ Թոքախտի ուրիշ նշանաւոր մասնագէտներ: Ապա ուրեմն ժողովուրդն ալ լաւ միտք պէտք է պահէ այս թելադրութիւնը, որպէսզի Թոքախտաւորները, անմիջապէս որ հիւանդութիւնը յայտնուի, ամէն բանէ առաջ բժշկական մանրակրկիտ քննութեամբ մը Թոքաճնշումով դարմանուելու կարելիութիւնը ստուգել տան, եւ ենթարկուին անոր եթէ կարելի է:

Ուրեմն ներկայիս Թոքախտին առաջին եւ ամէնէն արդիւնաւոր դարմանումը Թոքաճնշումն է, թէ ինչո՞ւ, նախ զայն ծանօթացնեմ:

Անոնք որ լսած են Թոքաճնշումի մասին, կը կարծեն թէ այդ միջոցով «Թոքերը կը չորցնեն»: Իրականին մէջ, Թոքաճնշումով դարմանումի նպատակն է հիւանդ Թոքը մասնակի կամ ամբողջական անշարժութեան եւ անգործութեան դատապարտել, քիչ շատ ճնշում բանեցնելով անոր վրայ եւ արգելք ըլլալով անոր ընդլայնումին: Ահա թէ ինչու Թոքաճնշում բառը յարմար կը գտնեմ որակելու համար այս կերպ դարմանումը:

Ինչո՞ւ Թոքը կամ Թոքերը կ'անշարժեցնեն:

Բժշկութեան մէջ անշարժեցումը կարեւոր դեր կը կատարէ իբրեւ դարմանական միջոց: Երբ ոսկոր մը կը կոտրի, անմիջապէս այդ մասը գաճի մէջ կ'առնեն, որպէսզի կոտրած ոսկորը արագ եւ լաւագոյն պայմաններու մէջ վերանորոգուի ու բուժուի: Երբ մարմնին մէկ մասը կը կը վիրաւորուի, որեւէ կերպով զայն հանգիստի կ'ենթարկեն: Երբ խոչակը հիւանդ է, ենթակային լռութիւն կը յանձնարարեն,որպէսզի խոչակը չշարժի եւ վէրքերը կամ բորբոքումը դիւրաւ բուժուին:

Արդ Թոքախտը բորբոքում եւ վէրք յառաջ կը բերէ Թոքերուն (կարմիր ճիճէր) մէջ, որոնք սպունգի կը նմանին: Երբ շունչ կ'առնենք, կ'ընդլայնին, խոռոչները օդով կը լեցուին ու կ'ուռին: Երբ շունչ կուտանք, կը կծկուին եւ կը պարպուին: Եթէ Թոքախտի վէրքեր կան, Թոքերուն հետ շարունակ կը բացուին ու կը գոցուին: Թոքերը անշարժեցնելով թերեւս կարելի ըլլայ Թոքախտին յառաջ բերած վէրքերուն սպիացումը դիւրացնել, խորհեցան գիտուններ:

Բայց ինչպէ՞ս անշարժեցնել Թոքերը:

ՏՈՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

(1) Նորագոյն վիճակագրութեան մը համաձայն Ֆրանսայի գիւղերուն մէջ Թոքախտը աւելի յաճախադէպ է քան քաղաքներուն մէջ, գիւղացիներու ընդհանրապէս հակաառողջապահական կենցաղին եւ ալքոլամոլութեան պատճառով:

«ԱԽՈՐԺԱԲԵՐ»ՆԵՐՈՒՆ ՄԱՍԻՆ

Փօլ Բըլպու, ֆրանսացի ծանօթ գրագէտը, որ ծանօթ է նաեւ իբրեւ բերնին համը գիտցող, այսինքն լաւ ուտող եւ լաւ խմող մէկը, հետեւեալը կը գրէ «ախորժաբեր»ներ… (apéritif) մասին.

«Ողջմիտ մէկու մը համար ան… ըելի է սրճարանի մը առջեւին անց… առանց գլխապտոյտ ունենալու … տես մարդկային տխմարութեան … րութեան: ճաշերէն առաջ, սեղ… ներու շուրջ հաւաքուած բազմաթ… մարդիկ, պաղ եւ ալքոլաշատ … դուկներով կը լեցնեն իրենց ստ… մոքսը, որուն մէջ մասնաւոր հոյզ… պատրաստ կը սպասէր մարսող… թիւնը սկսելու համար:

«Ինչպէ՞ս այդ ըմպելիներուն «… խորժաբեր» անունը տուած են: Ի… ստիճանի հասած ըլլալու է յի… րութիւնը, երեւակայելու համար … այդ կրծող եւ մաշող ոգելից ըմպ… լիները… կրնան ամենադոյզն օգտ… կարութիւնն իսկ ունենալ, գէթ … սամբ մեղմելու համար իրենց յառ… բերած աւերները:

«Իրականին մէջ մարդ արհամ… հանքի զգացում մը կ'ունենայ մարդ… կային ցեղին հանդէպ, դիտելով … երանադէմ յիմարներու շարքերը, … րոնք օրէ օր ալ աւելի սուղ ըմպ… ներու շուրջ բոլորուած, կը շա… կրատեն եւ կը ծիծաղին, եւ որ… կամ բաւական անուս են չկար… կարդալու համար այն ամէնը … բժիշկները գրած են «ախորժաբեր» … կոչուած ըմպելիներուն մասին, … ողջմտութենէ բաւական զուրկ … «ախորժաբեր»ներու միջոցով ծծել… համար կանխահաս մահը»:

...ամար որ բժիշկին դրամ տայի, ...վա՛յ պապամ, վա՛յ, ալ տունին ճամ... ...անուրկէ պիտի գտնէի չեմ գիտեր...
Դ.

Վեց ամիս վերջ, լուր առի թէ, ...Լեւոնը ծանր հիւանդութեան պատ... ...Հիւանդանոց են փոխադրած: ...րբեւ ընկերական պարտք, ուզեցի ...անգամ մը տեսութեան երթալ:

Նախազգուշացուցին որ շատ ...խօսիմ հետը, տխուր բաներ, վշ... ...տացնելիք որեւէ խօսք չընեմ, ...որովհետեւ շուտով կուլայ: Եւ յետոյ ...իր շունչէն հեռու կենամ...:

Կիրակի է, ժամը 1ին արդէն հի...անդանոցին դռները բաց են: Երկրորդ ...արկ Զ. սրահ եւ խորքէն 24 թիւ ...ննեակը: Առանձին սենեակ...ուրեմն ...անը-բանէն անցեր է: Սարսուռ մը ...անցաւ մարմինիս մէջէն, արդեօ՞ք...

Արդեօք սխալեցա՞յ. եւ սակայն 24 թիւ սենեակն է: Բայց Լեւոնը ...ու՞ր է... Միթէ սա, սա կմախքը, ...սարսափելի դեղնած մորթով սա ...աչքերու տեղ մէկ-մէկ վիհ, սա այ...տոսկրներու տեղ մէկմէկ տնկուած ...ոտոշներ: Սա՞, սա ճաղատ գլխով ...սա կնճիռներով պարզ ճակատը սա ...ապարակ կզակով պառկող մեռելը ո՛չ ...կարելի բան չէ.. ըմբիշ Լեւոնը, այն ...որու առողջութիւնը անսպառ էր, ...ն որ քարի կտոր մըն է, կարելի՞ ...ան է...

Ձեռքս ճակտին տարի, կը վառի: Անունովը կանչեցի. չլսեց: Կրկնեցի: ...անի մը վայրկեան վերջ, աչքերը ...ացաւ. բայց զիս չճանչցաւ, եւ երբ ...նունովս ճանչցուցի, պահ մը մտա...եց զիս յիշելու համար, Յետոյ ...կսաւ լալ: Լացին յաջորդեց թոքե...րին թնդացող հազը:

—Ինչո՞ւ կուլաս...բան մը չէ, վաղը ...որէն ոտքի կ'ելլես...տղայ մի՛ ըլ...լար, Լեւոն:

Կրցածին չափ գլուխը շարժեց ...ու իմ ձեռքս իր չորցած ձեռքերուն մէջ առնելով ըսաւ:

— Ապրէ՛ կեանքը...Ներէ՛ ինծի... ...բժիշկը կերաւ իմ... ու արցունքը ...տսեցաւ հազը խեղդեց իր հեկե...կումը.

... Խաչէ փայտին վրայ Լեւոն ...ահակեան գրել տուինք:

Ա. ՌԱԶՄՈՒՆԻ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

...ՈԼԻՍ

...ՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ԿԵԱՆՔԸ ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ

Պոլսոյ Թուրք գեղարուեստական Մի...թեան հիմնադիր Ռաղըպ պէյ, որուն ...միտաս վրդ.ի կեանքն ու գործունէու...թիւնը պատկերացնող գրքէն օրինակ մը ...ուէր ղրկուած էր, շնորհակալութեան ...ամակ մը ղրկած է հատորը պատրաստող ...Թ. Ազատեանի: Ռաղըպ պէյ յայտնած ...թէ արդէն իսկ արուեստագէտ Կոմիտասի ...մնագրութեան կարեւոր մասը թարգմանել ...տալու ձեռնարկած է եւ մտադիր է հատո...ին բովանդակութեան տեղեակ ըլլալէ ...ետք այդ մասին վերլուծում մը հրատա...րակել: Վերջերս իր նախաձեռնութեամբ Թուրք Գեղարուեստական Միութեան ...Ըլայ Քէօշկ»ին մէջ գեղարուեստական ...անդէս մը տրուեցաւ, ուր երգուեցաւ ...եւ մեծանուն վարդապետին քանի մը ...եղջկական երգերը(Սարերի հովին մեռնեմ ...ն.) հայ երգեցիկ խումբի մը կողմէ, ղե...կավարութեամբ Պ. Օ. Քիւրքճեանի: Ռա...ըպ պէյ մեծ համակրանք ու հիացում ...նի Կոմիտաս վրդ.ի անմահ տաղան...

...ղին եւ արուեստին մասին: Տարիներէ ի վեր հետեւած է անոր երաժշտական գործունէութեան եւ տեղեկութիւններ հաւաքած է անոր կեանքին ու կատարած գործին շուրջ:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

ԹՇՈՒԱՌՈՒԹԻՒՆԸ ՖԻՔՍԻ ՄԷՋ

Յունուար 5ին գիշերը՝ Ֆիքսի մէջ (Աթէնք) Ոստիկանութիւնը բռնի հիւղակներէն հանած է այն հայ ընտանիքները, որ ներգաղթողներէն գնած էին: Բազմաթիւ ընտանիքներ փողոց մնացած են: Շատեր գիշերած են Ֆիքսի եկեղեցիին մէջ: Ժողովուրդը յուզուած է:

Ինչպէս յայտնի է, խնամատարական նախարարութիւնը որոշում մը հաղորդած էր, որուն համաձայն, պետական հողի վրայ գտնուող հիւղակներու առ ու ծախը կ'արգիլուէր: Այս որոշումը հաղորդուած է ժամանակին պատկան մարմիններուն, ինչպէս նաեւ Ազգ. կեդ. Վարչութեան: Հակառակ այս որոշման, դարձեալ առուծախի գործողութիւններ տեղի ունեցած են: Դիմումներ կը կատարուին պատկան իշխանութեանց մօտ, կարգադրելու համար խնդիրը:

ՀՊԱՏԱԿՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

Ռիթիմնոյէն կը գրեն.— «Վիմա» լրագիրը կը հրատարակէ ներքին նախարարութենէն կուսակալութեան հասած հրահանգ մը, որուն համաձայն, ամէն անոնք որ ուրիշ երկիրներ ծնած են եւ երեք տարիէ ի վեր հաստատուած են Յունաստան, իրաւունք պիտի ունենան հելլէն քաղաքացի արձանագրուելու:

Թաղական Խորհուրդի ատենապետը լուրը ստուգելու համար դիմեց կուսակալի փոխանորդին, որ հաստատեց, աւելցնելով թէ կը սպասէ մանրամասնութիւններու, գործադրութեան դնելու համար հրահանգը:

ՍԵԼԱՆԻԿԷՆ ՍՈՒՐԻԱ

Սուրիա մեկնելու համար, Յունուար 5ին Աթէնք հասան 18 երիտասարդներ, մեծ մասը որբ, որոնք առժամապէս տեղաւորուեցան Բաբեգործական պատուիրակ Պ. Թադէոսեանի կողմէ: Առանց վիզէի գործողութիւնները վերջացած ըլլալով, ուղղակի Սուրիա մեկնող առաջին շոգենաւով ճամբայ պիտի հանուին: Առաջին կարաւանը պիտի բաղկանայ 30-60 հոգիէ: «Նոր Օր» կը տեղեկանայ թէ Սուրիոյ համար բաւական հայ գաղթականներ արձանագրուած են: Ազգերու Դաշնակցութեան ներկայացուցիչ Պ. Քոթէլնիքոֆ խոստացած է ամէն դիւրութիւն եւ աջակցութիւն ընծայել մեկնողներուն:

ՌՈՒՄԱՆԻԱ

ԴՊՐՈՑ ԿԸ ՇԻՆԵՆ

Վերջերս հայ կեանքը Մոլտավիոյ մէջ վերստեղծելու մեծ ճիգ մը կը թափուի: Խումբ մը խանդավառ երիտասարդներու դիմումին վրայ, Թաղ. Խորհուրդը գնահատելի կերպով ձեռնարկած է դպրոցի շէնք մը շինելու, հայ եկեղեցւոյ շրջափակին մէջ: Եօթը հարիւր հազար լէվայի ծախք նախատեսուած է: Մօտերս Հոգաբարձութիւն մըն ալ պիտի կազմուի, որուն առաջին հոգը պիտի ըլլայ բանալ նախակրթարան մը, գոնէ մէկ երկու դասարաններով:

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Յ. Դ. ՕՐԸ ՌՕԱՆԻ ՄԷՋ

Ռօանէն կը գրեն մեզի.—

Թէեւ քիչ մը ուշ զանազան պատճառներով, Դաշնակցութեան Օրը այստեղ ալ տօնեցինք ընկ. Գ. Քէօշկէրեանի սրահին մէջ:

Օրուան նախագահը ընկ. Ա. Տէրճէեան հանդէսը բացաւ, պարզելով Դաշնակցութեան երկարամեայ գործունէութեան նպատակները եւ յետոյ, ներկաները հրաւիրեց յոտնկայս, մէկ վայրկեան լռութեամբ յարգել ազատութեան ճամբուն վրայ ինկած նահատակներու յիշատակը:

«Մեր Հայրենիք»ը երգուեցաւ խմբովին: Յաջող արտասանութիւններ ըրին Օր. Զալըմեան եւ ընկ. Ս. Սահակեան: Տիկին Բարուհի Խրիմեան մեներգեց «Ո՛վ ծիծեռնակ»ը, որ ներկաներու պահանջին վրայ կրկնուեցաւ: Ընկ. Կարապետ Պօղոսեանի խանդավառ բանախօսութեան յաջորդեց, մէկ արար տրամախօսութիւն «Ազգիս բարերարները»:

Ամենէն վերջ խօսք առաւ ընկ. Մեսրոպ Թորոսեան որ բացատրեց օրուան նշանակութիւնը, գեղեցիկ դրուագներ յիշելով Դաշնակցութեան փոթորկալի կեանքէն:

Գաղութիս պատանիներէն Անդրանիկ Մինասեան, երգման արարողութիւնը կատարելով, ընդունուեցաւ մեր շարքերուն մէջ: Երգուեցաւ նաեւ ընկ. Ղազար Պաքըրճեանի օրուան առթիւ յօրինած երգը:

ԱՆԳՈՅ ՀՐԱԺԱՐԵԱԼԸ

«Ես ալ կը հեռանամ Դաշնակցութենէն», կ'աւետէ Իսի-լէ-Մուլինոյէն մի ոմն Դ. Աւետիսեան, ծանօթ թերթին մէջ, մէկու մը պէս որ վերջին պահուն եւ ոտքի վրայ, չուզեր զրկուիլ Դաշնակցութեան պատկանած ըլլալու փառքէն:

Դժբախտաբար սակայն պարագան խոտոր կը համեմատի: Իրօք, Իսի-լէ-Մուլինոյի մեր կոմիտէն կը հաստատէ թէ այդ տեսակ մէկը ոչ եղած է եւ ոչ ալ կայ մեր շարքերուն մէջ:

Մե՛ղք որ բոլոր Հայաստան մեկնողները հին կամ նոր դաշնակներ չեն, որպէսզի ներգաղթէն յետոյ, տեղեկագրուէր ուր որ անկ է, թէ Դաշնակցութեան շարքերը պար՞պուեցան..

Շարունակեցէք սուտերը, պարոններ: Մենք կը քալենք մեր գիտցած ճամբով ու կ'արձանագրենք միայն իրական մուտքերը:

ՊԱՏԱՆԵԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ ԱՆԻԷՌ-ՊՈՒԱ ԳՕԼՕՄՊԻ ՄԷՋ

Պուա-Քոլոնպէն կը գրեն.—

Կ'արժէ անդրադառնալ շրջանիս մէջ գոյութիւն ունեցող կազմակերպութեանց մասին: 1926ին կազմուած է Հ. Յ. Դ. Եռագոյն խումբը հինգ հոգիով. շրջանիս մէջ յառաջդիմելով, 1929ին եղած է ենթակոմիտէ իր երեք խումբերով, կազմակերպելով Պէքօնը եւ Քլիշին: Ներկայիս արդէն կոմիտէութիւն է եւ մօտերս կ'ունենայ իր Պատանեկան Միութիւնն ալ:

Այս շրջանին մէջ Դաշնակցութիւնը կազմակերպած է հանդէսներ, ներկայացումներ, դաշտահանդէսներ եւ այլ հաւաքոյթներ: Դասախօսական - վիճաբանական ժողովները շատ անգամ եղած են հրապարակային, ժողովուրդի լայն մասնակցութեամբ: Հիմնուած է «Սահակ-Մեսրոպ» գրադարանը 1927ին ափ մը երիտասարդներու նախաձեռնութեամբ եւ ժողովուրդի օժանդակութեամբ այսօր արդէն կը հաշուէ աւելի քան 300 հատորնոց գրքեր: Ունի աւելի քան հարիւր մնայուն ընթերցող: Մօտերս պիտի կազմակերպէ համերգ մը Սիփան երգչախումբի մասնակցութեամբ:

Թղթակից

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՖԻՈՆՑԻՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԷՍԸ

ԼԻՈՆ, 6 Յունուար.— Աֆիոնի Հայր. Միութեանը Նոր Տարուան առթիւ կազմակերպած էր կաղանդի աւանդական տօնը, ընտանեկան ջերմ մթնոլորտի մէջ տօնելով միեւնոյն ատեն միութեան հնգամեակը: Հանդէսին բացումը կատարեց Պ. Ն կատաեան յաւուր պատշաճի ճառով մը, որուն յաջորդեց «Բամբ Որոտանը» դաշնակի վրայ: Երեկոյթին գեղարուեստական բաժինին իրենց աջակցութիւնը բերած էին Օրդներ. Լ. Տիւմէտճեան եւ Կ. Թաթըլեան, որոնք հայկական տարազով յաջողապէս կատարեցին «Ալ այլուխս» մեներգը. նոյնպէս Օր. Զ. Տիւմէտճեան դաշնակի ընկերակցութեամբ պարեց յաջողապէս եւրոպական պար մը: Յաջող արտասանութիւններ ըրին Պ. Պ. Ա. Զէրչիեան Յ. Թէրզիպաշեան եւ Գ. Մարանկօզեան: Տեղի ունեցաւ նաեւ զաւեշտ մը «Եօթանասուննոց փեսացուն»: Գնահատելի էր դերակատարներու յաջողութիւնը՝ թէեւ առաջին անգամ բեմ կ'ելլէին: Միութեան կողմէ վերջին խօսողն էր Պ. Յ. Մինասեան, որ պարզեց հնգամեայ գործունէութիւնը եւ կոչ ուղղեց ներկաներուն հաւաքուիլ միութեան շուրջ:

Տեղի ունեցան նաեւ վիճակահանութիւն եւ աճուրդ: Օր. Զ. կատաեանի կողմէ շինուած միութեան նուիրուած շրջազգեստ մը ամերիկեան աճուրդի դրուելով, բարձրացաւ 432 ֆրանքի, նոյնպէս կաղանդի ծառը 118 ֆրանքի:

Երեկոյթը ուրախ մթնոլորտի մը մէջ շարունակուեցաւ մինչեւ լոյս:

Գ. Մարանկօզեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

„ՊԱՂՏԱՏԻ ԻՇԽԱՆՈՒՀԻՆ"

Տասնաբանեան պատուիրեր է «Մի շնար»: Հարկաւ բան մը գիտէր: Իսկ մեր ժողովուրդը դարերու փորձառութեամբ է որ գիտէ թէ շատ անուշը թթուի կը դառնէ ի վերջոյ: Փորձը անձամբ կատարեց «Պաղտատի իշխանուհին», ինչպէս կը սիրէր կոչուիլ Տիկին Սայքս, անգլիական հպատակ, որ իր մեծափարթամ ամուսնին հետ, 1924էն ի վեր հաստատուեր էր Նիս, ուր կը վայելէր սիրելու, սիրուելու բոլոր հաճոյքները եւ անսպառ դանձի մը բոլոր բարիքները: Տիկինը ըլլան մը գագաթին վրայ գներ էր հոյակապ ապարանք մը, զոր յարդարել տուեր էր վերջին նորութիւններով,—մարմար, պորփիւր, ձուլածոյ երկաթ եւ ոսկեզօծ կարասիներ ամէն տեղ: Ու ապարանքը կ'ապրէր հազարումէկ գիշերներու պահեր: Երբ տիկինը իր սրահներուն մէջ պարահանդէս մը տար, ըմպելին կը յորդէր հոսուն աղբիւրի պէս եւ ուտելիքը կը յիշեցնէր Աստուածաշունչի առատութեան եօթը տարիները...

Առկից զատ, տէրը եւ տիկինը համակրելի ալ էին, մանաւանդ տիկինը՝ երիտասարդ եւ սիրուն ու վայելուչ:

Այսքան ճոխութիւն անշուշտ անդիմադրելի էր ու թէեւ անգլիական հպատակ այս ամոլը ծագումով հրեայ էր եւ իր միլիոնները քաղեր էր Պաղտատի մէջ՝ գործերու վրայ..., սակայն շուտով յաջողեցաւ Նիսի մէջ ստեղծել առաջնակարգ աշխարհիկ դիրք մը եւ այդպէս էր որ Տիկին Սայքս շահեցաւ «Պաղտատի Իշխանուհի» տիտղոսը: Ու Սաւոյի թոռնուհին հպարտութիւնն ունեցաւ իր պալատն ընդունելու վաւերական ազնուականներ ամէն ցեղէ եւ տիտղոսաւոր հարուստներ...:

Ու եղաւ, որ տիկինը յաճախէ նաեւ Նիսի համբաւաւոր զբօսավայրերէն մէկը ուր հանդիպեցաւ արհեստով պարողի մը, գեղադէմ, հաճելի եւ փափկանկատ, լեզուանի միեւնոյն ատեն՝ երիտասարդ մը, որ սիրով իր արհեստին գաղտնիքները տրամադրեց տիկնոջ, անոր սորվեցնելու համար պարի վերջին նորութիւնները:

Ու պարի «փրօֆէսէօր»ին թեւերուն մէջ, տիկինը շուտով զգաց որ սիրտը տարբեր կերպով կը զարնէր: Բայց, որքան ալ բարձր եղած ըլլար ընկերութեան սանդուղին, պէտք չէ մոռնալ թէ կուգար Պաղտատէն, պէտք եղած փորձառութիւնը չունէր ու չէր գիտեր թէ խօսքը կը թռի, գիրը կը մնայ: Ու փոխանակ խօսելու, գործեց գրելու անխոհեմութիւնը, նաեւ իր լուսանկարները ձօնեց անոր:

Եւ օր մըն ալ ամուսինը երբ արթնցաւ մրափէն, նշմարեց որ կինը կ'անցնէր չափը ու ճամբու դրաւ պարի «փրօֆէսէօր»ը:

Եւ ահա, տիկնոջ կեանքը դառնացաւ: Ճամբուած սիրականը, առաջին օրերու վշտէն ու յուսահատութենէն վերջ, յանկարծ յայտնուեցաւ իբր պահանջատէր ու տիկնոջ նամակները երեւան հանելու սպառնալիքով, պահանջեց որ իրեն կապէ ամսական երեք հազար ֆրանքի թոշակ մը...

Սարսափահար տիկինը հաւանեցաւ, պայմանաւ որ ամէն մէկ վճարման փոխարէն, նախկին սիրականը իրեն վերադարձնէ իր նամակներէն կամ լուսանկարներէն մէկը:

Այս փոխադարձ համաձայնութիւնը տեւեց երեք տարի: Պիտի ըսուի, ա՞յս որքան նամակ է գրեր: Պաղտատի խեղճ իշխանուհին ինքն ալ չէր գիտեր, հաշիւ չէր բռներ: Բայց օր մըն ալ ձանձրացաւ, որովհետեւ նամակներուն վերջը չէր գար, ու մարդը աւելի պահանջկոտ կը դառնար: Մերժեց վճարել. Նախկին սիրականը ասոր վրայ, փոթորկալից տեսակցութիւն մը ունեցաւ տիկնոջ հետ եւ իբրեւ եզրակացութիւն՝ պահանջեց աւելի մեծ գումար: Իսկ գեղանի իշխանուհին որոշեց գաղտնիքը պարզել իր ամուսնին եւ այդպէս ալ ըրաւ:

Գործը հիմա դատարան ինկած է եւ նախկին սիրականը իբր դրամաշորթ՝ իր սիրային կեանքին մանրամասնութիւնները կը պատմէ դատաւորին եւ բարձր դասու պատկանող ունկնդիրներուն...

ՄԱՄՈՒԼ

Վ. ԻՐԱՆԵԱՆ

դեկտ. 25ին լրացաւ Պարսկաստանի մեր Թանկագին աշխատակցին, Վ. Իրանեանի մահուան տարեդարձը:

Այս առթիւ Թեհրանի Ալիքը իր նոյն օրուան թիւը նուիրած է մեր ողբացեալ ընկերոջ յիշատակին:

Հատուած մը խմբագրականէն.

— «Այսօր Վաղինակ Իրանեանի տարելիցին, մեր միտքը ակամայ կեդրոնանում է այդ հազուագիւտ գաղափարական ու բարոյական բարձր նկարագրի տէր երիտասարդ պարսկահայ գործիչի վրայ, որ հազիւ էր իր թեւերը բացել, հազիւ լծուել բեղուն աշխատանքների մեր գրական-հասարակական խոպան անդաստանում,— երբ անագորոյն մահը վերջ տուեց նրա կեանքին ու եռուն գործունէութեան...

Ընկ. Վաղինակի յիշատակին նուիրուած կենսագրական նօթերից ու յիշողութիւններից մեր ընթերցողները կը տեղեկանան, թէ որպիսի՛ անփոխարինելի մտաւորական ոյժ ենք կորցրել մենք՝ Պարսկահայերս, քանզի մեծ ապագայ խոստացող մէկն էր հանգուցեալը:

—«Այսօր հրապարակի վրայ է դրուած հայ պարսկական մերձեցման կարեւորագոյն ու հրատապ խնդիրը:

Բայց մենք չենք տեսնում մեր հասարակական կեանքի ասպարէզում մէկին, որ արժանաւոր կերպով ստանձնէր այդ մեծ ու պատուաւոր դերը:

Երկու ցեղակից եղբայր ժողովուրդների իրական մերձեցումը պիտի ստեղծուի փոխադարձ ճանաչողութեամբ իւրաքանչիւրին ուրոյն մշակոյթի, փոխադարձ յարգանքով դէպի իւրաքանչիւրի ազգային ուրոյն մշակոյթի գերագոյն արժէքները, դէպի ստեղծագործ մտքի ու աշխատանքի արգասիքները, պատմական թանկագին յիշատակները եւ վերջապէս ռէալ մասնակցութեամբ պետական ու հասարակական շինարար աշխատանքներին բոլոր ասպարէզներում, հետապնդելով երկրի, համայն Իրանի անխաթար առաջդիմութեան ու զարգացման:

Եւ դրա համար մեզ պէտք են պատրաստուած, շիտակ, երկու ժողովուրդներին էլ հաւասարապէս անկեղծօրէն նուիրուած բարձ բարոյական նկարագրով գործիչներ:

Այդպիսին էր Վ. Իրանեանը»:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԷՆ,

1.— Հասցէի փոփոխութեան ատեն գրել նաեւ ՀԻՆ ՀԱՍՑԷՆ:
2.— Մաքուր գրել անուն, մականուն, քաղաք, տան կամ փողոցի Թիւ:
3.— Ուշադրութեամբ հետեւիլ մեր Նամակատուփին, ուր կ'արձանագրուին ստացուած գումարները:
4.— Մամնաւոր նամակներու չսպասել, հին պարտքեր կամ նոր բաժնեգին վճարելու համար:
5.— Դրամ ղրկած ատեն, նախընտրել չէքը եւ մանտափոստը: Եւ, ամէն պարագայի մէջ, ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԵԱԼ: Շուտով կը հաստատենք նաեւ Chèque Postal, դիւրութեան համար:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒՆ ԳԻՐՔԸ

ԴՐԱՄՆԵՐԸ ԿԸ ԽՕՍԻՆ

— Շատ անտարբերութիւն տեսայ ...ուր որ կոշտ ձեռք մը կը կար, իմ ...էրս էր: Ճանչցայ բոլոր աղտերը, մեք...ները: Մտայ գարշելի լաթերու մէջ, ...աւելի կամ նուազ չափով ընկերներս ...ահանրապէս ինծի պէս էին. եւ այնքան ...կ'արհամարհէին որ քանի մը անգամ՝ ...ելորդէն առոր անոր գրպանը մտայ, ...պէս թէ բան մը եղած չըլլայի, քանի ...անգամ ալ պակսեցայ ու ոչ իսկ նկա...եցին: Սակայն լաւ օր ունիմ. իմ հասա...կս ընկերոջ մը հետ մանուկի մը ձեռ...ին մէջն էինք, հիւանդ ու աղքատ մօր ...համար գնելու կ'երթար, ա՛խ, որքան ...աէի այդ կնոջ հացը. ինչեւէ. առիթը ...սպրդեցայ մատներուն մէջէն ու ...գետին, անկէ արագօրէն գլորեցայ ...պահուըտեցայ: Ցիմար տղեկը փնտռեց ...Աստուած իմ, փնտռեց... եւ ուրա...թիւնէս հազար գոյն կը փոխէի, կը ...նայի մինչ ան կուլար ու սեղմուած ...մատները կը կրծէր, երբեք չպիտի ...մոռնամ այդ լաւ օրը: Յուսահատեցուցի:

Գնաց: Եւ մնացի հոդ մինչեւ ծեր քրջահաւաքի մը կեռին քովէս անցնիլը, Նորէն տեսնուելով առնուիլս, երկա՜ր, երկար ձեռքէ ձեռք պտտիլս, չար տղու մը կողմէ շոգեկառքի անիւին տակ խաղի համար ճզմուիլս ու վերջապէս պառաւին քով իյնալով ձեռքի բարեկամանալս: Շա՛տ ժամանակ անցեր է, շա՛տ:

— Սա հաշիւով, հեգնեց 25 սանթիմնոց նիքէլը, տառապեր, աղտոտեր, չարաչար ծառայեր, լացեր, ճզմուեր ու հազիւ անգամ մըն ալ խնդացեր ես...

— Բայց, բայց, կծկմաց կարմրելով պղինձէ հինգ սանթիմնոցը, կը յիշեմ առիթ մըն ալ: Գինովի մը գրպանն էի: Իսկական պաղար մը այդ գրպանը. կարկտաններով, անթիւ առարկաներով, աղտ ու փոշիով: Մեր մարդը ճիշդ ու ճիշդ տոմսակի մը գինը ունէր լինձմով միասին: Հաշուեց, կը պակսէի ես: Տոմսավաճառուհին մերժեց տոմսակ տալ: Դարձեալ փնտռուաք, ջղային մատներով քրքրելոչինչ եւ ոչինչ: Պահուած էի: Ճարահատ երկու ժամ ամբողջ ոտքով քալեց հայհոյելով բախտին ու բանին, մինչ ես անկիւնէս կը ճաթէի խնդալէն:

— Ա՞ս է ամէնը:

— Այո՛, ըսաւ հինգ սանթիմնոց պղինձը խեղճացած:

Քանի մը յօրանջումներ:

— Ես, խօսեցաւ 10 սանթիմնոց պղինձը (մեծ եղբայրը նախկինին), լաւ է չպատմեմ թշուառութիւններս, քանի որ քիչ մը շատ կը նմանի կրտսեր եղբօրս անցուցածներուն: Միայն մինչեւ պառաւին քսակը մտնելս յաճախ փողոցային խաղացողներու ընկերութեան մաս կազմեցի: Ընդհանրապէս զիս օդին մէջ դարձնելով կը ձգէին ու մէկը կամ միւսը կը շահէր գետնին վրայ բռնելիք դիրքէս: Սովորութիւն ըրած էի կորսնցնել տալ կռուողներուն: Բաւական հրճուեր եմ բռունցք բռունցքի մաքրուած հաշիւներէն. անպակաս ծեծկուքի պատճառ էի: Զմռնան ըսել որ հեղ մըն ալ խոնաւ տեղ մը ժանգոտած՝ տղէտ գիւղացիի մը իբրեւ հնութիւն արժէքէս աւելի սուղ գնով ծախուեցայ: Մարդը զիս կ'անիծէր, իսկ ես իր գլխուն կապուած էր... հի՛, հի՛, հի՛...

Ոսկեդրամը մտիկ չընելու պէս, իսկ արծաթները լռութեամբ՝ կը լսէին:

— Ես, լաւ է, ըսաւ նիքէլ փոքրիկ դրամը, հաւատարիմ մնամ իմ ցեղիս շնորհներուն, մենք, ինչպէս կը տեսնէք, կը փայլինք, հպարտ ենք մեր տոկունութեամբ ու մաքրութեամբ ու թող մեզի դրացի արծաթները չվշտանան, եթէ ըսեմ իմ եւ իմիններուս կողմէ թէ, իրենց մեզմէ աւելի արժէքով բռնուիլը պարզապէս նախապաշարումի մը արդիւնքն է: Իմ անունս քաղաքակրթութիւն է եւ վերջ առաջ ասիկա պիտի կարգադրուի: Առաժմ ըսելիքս, շարունակեց պզտիկ նիքէլ դրամը միշտ նոյն չոր շեշտով, մենք շատախօսութիւնն ալ չենք սիրեր, տեսէ՞ք էք մեզ քարի մը վրայ ժամերով յամպէտս ինկալ. լաւ. գիտցէք որ թէեւ քանի մը անհոգութիւններ եղեր են մեզի հանդէպ եւ որոնց հանդէպ պէտք չենք տեսներ հոս զթութիւն հայցել, բայց խնդալու եւ ուրախանալու միջոցներ շատ ունեցեր ենք: Միայն օրինակ մը պիտի տամ. փողերանոցէն նոր ելած էի, երբ օր մը երկու տարեկան մանուկի մը ձեռքին մէջ, իր լործունքին տակ բարկութենէս ինչ ընելիքս չէի գիտեր: Տարաւ զիս բերանը. սպրդեցայ ներս կոկորդէն եւ հաւատացէք ըսածիս, եթէ մայրը մօտը չըլլար, խեղդած էի անպիտան մանուկը: Ամիս մը հիւանդ պառկեցաւ, իսկ ես... հասկնալի է, չէ՞:

Միւս աւելի մեծ նիքէլը հաճոյքով ժպտեցաւ ու շրթները սրբեց: Լռութեամբ բաւ համարեց այդքանը:

Արծաթներն ու ոսկին ոչ իսկ արժան համարեցին պատասխանել այդ պզտիկ մեծամտին. անոր չափուելու հրաւէրները պարապը ելան: Ու արծաթ դրամներէն ներկայանալին, ան որ գետ կը պահէր թարթիչներն ու պեխերը, խոնարհ ձայնով ու կեղծաւոր ծամածռումներով, կռնակը դարձուցած միւսներուն, պատմեց ոսկիին.

— Մենք ի՞նչ ենք ձեր բարձրութեան քով արժանապատիւ տէր, անշուշտ չէ կարելի բաղդատել մարդոց տանջանքն ու բաղձանքը մեզ ունենալու համար, ինչքան ձեզի. սակայն մենք ալ երջանիկ օրեր ունեցեր ենք. ես առանձնապէս կը յիշեմ տղու մը զիս գողնալով սարսափելի ծեծուիլը. երկու երիտասարդներու ինծի համար արիւն քրտինքի մէջ վազելով մրցիլը, անոնցմէ մէկուն տարիներով հիւանդութեամբ մը տառապիլը, զաւկի մը մօրը հետ գժտուիլը, եւ այսպէս կարգ մը դէպքերէ յետոյ ընկերոջս հետ պառաւին ձեռքը դրուիլը, որ հրդեհեց այդ գնով ամբողջ ագարակ մը:

Ու կեղծ համեստութեամբ մը աչքերը խփելով արծաթ դրամը լռեց:

Ոսկին հարցական ձեւով միւսին նայեցաւ:

Անիկա բազմաթիւ սկրթուքներու հետքը կը կրէր: Յայտնի էր դեռ եւս ատելութեամբ լեցուն ըլլալը:

— Այո՛, աննշան պատահարներ, ըսաւ ան, դժբախտաբար ոչ միայն ծառաս յագեցնող թշուառութեան մը չկրցայ պատճառ ըլլալ ես, այլեւ բանտարկեալի մը փախուստը դիւրացուցի ու յուսահատ ուսանող մը շարունակեց ու մարդ եղաւ... աւա՜ղ, աւա՜ղ...

Խոր լռութիւն: Ջղջիկները փը՜ռ, փը՜ռ կը դառնային:

Ոսկեդրամը բարակ ոտքերը լարեց, օ՜հ մը քաշեց, երկար շունչ մը պալիրոս ծխեց, կուռ հատ ձայնովը պատգամեց:

ՓԱՅԼԱԿ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

(3) (շար.)

Պոլսէյի սակարաններ փակուեցան մէկ ամսուան համար։

— Հիւսիս-արեւմտեան սահմանագլուխին վրայ, կառավարութիւնը ձեռնարկած է ձերբակալելու 5 հազար մահմետականներ՝ որոնք կը պատկանին «Կարմիր շապկաւոր»ներու կազմակերպութեան։

Գերմանիոյ նախագահութեան շուրջ

Ազգայնական երկու կուսակցութեանց պետերը Հիւկէր եւ Հիւկէնպէրկ, ինչպէս նաեւ Պողպատէ Սաղաւարտներու պետերը նոր տեսակցութիւն մը ունեցան Գերմանիոյ հանրապետութեան նախագահութեան շուրջ յարուցուած հարցին մասին։

Պերլինի քաղաքական շրջանակները կը հաստատեն թէ ազգայնականները մերժած են ընդունիլ Պրիւնինկի առաջարկը՝ խորհրդարանի քուէով միայն երկարաձգելու Հինտէնպուրկի նախագահութեան շրջանը։

Նախագահութեան հարցը պիտի լուծուի ուրեմն սահմանադրական եղանակով, այսինքն ընդհանուր քուէարկութեամբ։

Թուրքիոյ նոր դաշնագիրը

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն.—

Իրաքի վարչապետ Նուրի փաշա եւ Թուրքիոյ Ազգային Տնտեսութեան գործավարը ստորագրեցին բնակութեան, առեւտուրի եւ յանցաւորներու յանձնումի դաշնագրեր, Բանակցութիւնները տեղի ունեցան բարեկամական անկեղծ մթնոլորտի մէջ։

Բնակութեան եւ առեւտուրի դաշինքները կնքուած են ամէնէն նպաստաւորեալ ազգի սկզբունքին վրայ։

Վաւերացեալ բնագրերու փոխանակումը տեղի պիտի ունենայ Պաղտատի մէջ։

Արարատի մնացորդները

Թուրք թերթերը կը գրեն թէ Արարատի «յելուզակներ»էն 100 հոգինոց նոր կարաւան մը Արճէշէն ճամբայ հանուած է դէպի Ատանա։ «Յելուզակ»ներէն մէկը օթօմոպիլ նստած միջոցին, սրտի կաթուածէ յանկարծամահ եղած է։

ՎԷՃ ԵՒ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ ՔԱՐԻՒՂԻ ՄԱՍԻՆ

Ֆրանսայի եւ Ռումանիոյ միջեւ

Ֆրանսայի եւ Ռումանիոյ միջեւ, քարիւղի հարցին շուրջ՝ կնքուած համաձայնութիւնը ստորագրուեցաւ նախորդ օր։

Ռումանական քարիւղ ներածող Ֆրանսացիները պիտի կազմեն խմբակցութիւն մը որ պիտի երաշխաւորէ տարեկան 400,000 թոնոյի գնումը, երկուստեք ճշդուած պայմաններով։ Յաւելուածական յանձնումներ ալ պիտի կատարուին այս խմբակցութեան կողմէ՝ պայմանագրութենէն դուրս ազատ համաձայնութեամբ։

Ֆրանսա արտածող ռումանական ընկերութիւնները պիտի կազմեն խմբակցութիւն մը, համաձայնութեան կիրարկման համար։

Մազութի ներածումը չէ սահմանափակուած։ Այն պարագային որ ֆրանսական կառավարութիւնը պէտք տեսնէ փոփոխութեան ենթարկելու այս կէտը, երկու երկիրները նոր համաձայնութիւն մը մասին բանակցութիւններ պիտի կատարեն։

Այս նոր համաձայնութիւնը կնքուած է երեք տարուան համար։

ՄՈՍՈՒԼԻ ՔԱՐԻՒՂԻՆ ՇՈՒՐՋ

Քանի մէջ խորհրդակցութիւն մը կը կատարուի այս պահուս Տիգրիսի աջ ափի քարիւղին (Իրաք) մասին։ Կը մասնակցին անգլիական, գերմանական, իտալական եւ ֆրանսական քարիւղային ընկերութիւնները։

Ցիշենք թէ Տիգրիսի ձախ ափի քարիւղին մենաշնորհով տրուած է ընկերութիւն մը, որուն մէջ բաժին ունին անգլիական, ամերիկեան, հոլանտական եւ ֆրանսական ընկերութիւնները —Իրաք Փէթրոլէում։

Քանի հաւաքոյթին նպատակն է Տիգրիսի աջ ափի քարիւղին մասին զանազան խմբակցութեանց միջեւ վերջնական համաձայնութիւն մը գոյացնել։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Բոլշեւիկները պատգամաւորութիւն մը ղրկեցին Պերլին, յարաբերութեան մտնելու համար գերմանական տուներու հետ, որոնց պիտի տան հարիւր միլիոն րուբլի արժէքով ապսպրանք։

Պուլկարիոյ համայնավարները կոչ ուղղած էին անգործներուն, ցոյցեր կատարելու զանազան քաղաքներու մէջ։ Ցոյցի փորձեր կատարուեցան Սօֆիայի, Վառնայի, Պուրկազի, Փլովտիւի, Ռուսճուքի եւ ուրիշ կեդրոններու մէջ։ Ամէն տեղ ալ, ոստիկանութիւնը յաջողեցաւ ցրուել ցուցարարները։Քաղաքի մը մէջ կռիւ տեղի ունեցաւ։ Ոստիկան մը եւ 10ի չափ ցուցարարներ խոշտանգուեցան։

Մանչուրիոյ մէջ չինացի աւազակախումբերը մեծ վնասներու կ'ենթարկեն ճափոնցի զօրախումբերը։

Ճափոնցիները մտադիր են նաւային խարիսխ մը սահեղծելու Փորթ-Արթիւրի մէջ։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԷ ԸՆԿԵՐՆԵՐԸ

այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Միւթիւալիթէի սրահը։ Օրակարգ՝ տեղեկատուութիւն երեք ամսուան գործունէութեան եւ զանազան հարցեր։

Հ. Յ. Դ. ԻՍԻ-ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Ջաւարեան կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Ակումբին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւոր ներկայութիւն։

Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ կոմիտէութեան ընկերական ընդհ. ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, Հ. Յ. Դ. Գրադարանը։

Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ կոմիտէն ստիպողաբար խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր խումբերու ներկայացուցիչները այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին, Գրադարանը։

ԼԻՈՆ-ՎԻՉԻ Անդրանիկ խումբի անդամական ժողովը այս Կիրակի ժամը 2.30ին ընկ. Շ. Խաչատուրեանի բնակարանին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ո. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին դասախօսութիւնը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Միւթիւալիթէի սրահին մէջ (24 Rue St. Victor)։ Կը խօսի Շ. Նարդունի հետեւեալ նիւթին մասին.—

— «Թէ ինչո՞ւ Հայկ. կիլիկիա մը ստեղծուեցաւ ԺԱ. դարուն»։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուին Խարբերդի Աշուան գիւղէն Սրամ եւ Տաճատ Յակոբեանները, իրենց մօր անուն՝ Ծառա, հօր անուն՝ Մանուկ։ Տարագրութեան միջոցին մայրերնին մեռած է եւ իրենք մնացած են Հալէպի եւ Ուրֆայի շրջանանակին մէջ գտնուող Սուրուճ գիւղը։

Իրենց մասին լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել իրենց հօրեղբօր Պ. Յակոբեանի, 14 Rue Ortolan. Paris։ Ճշգրիտ լուր տուողին 500 ֆրանք եւ մէկ տարեկան «Յառաջ» նուէր։

Կը խնդրուի սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)

Le Gérant H. STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (125)

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Հայոց դահիճը կը պատմէ

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան գործերը

13.- ՎԷՃ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ՀԵՏ

«Այսօր ստացանք պատասխանը, զոր ներփակ կը ղրկենք ձեզի։ Ինչպէս կը տեսնէք, սարկաւագ Մկրտիչ Ամերիկա փախեր է, Վանցի Համբարձում եւ անտառապահ Գրիգորը չեն գտնուած, բայց իրենց ընկերները ձերբակալուած են, եւ տուներն ալ խուզարկուելով գտնուած վնասակար թուղթերուն հետ յանձնուած են դատական իշխանութեան։ Միւս կողմէ կը շարունակուի փնտռուքը Համբարձումին ու Գրիգորին։ Ձերբակալուածներուն դատը փութացնելու հրահանգ տրուած է դատական իշխանութեան կողմէ»։

Իմացած էինք, որ Եաւլովայի եւ Պրուսայի հայ յեղափոխականները միացնելով իրենց ուժերը, ֆէտայիներու հսկայ զանգուած մը կազմեր էին եւ միւս կողմէ ամէն օր յարաբերութեան մէջ էին Պոլսոյ Պատրիարքարանին մէջ հաստատուած «Դրօշակ» եւ «Հնչակ» կոմիտէներուն հետ։ Երբ այլեւս ձերբակալած ու դատարանի յանձներ էինք Պարտիզակի եւ Իզմիթի կոմիտէճիները, ներելի չէր անշուշտ թողուլ որ ազատ համարձակ պտտէին այս ֆէտայիները։

Այն կոմիտէն որ, կը գործէր Եաւլովայի շրջանին մէջ, կազմակերպութիւններ ունէր Պէնլիի, Քարասաքի, Պէօյիւք Ենիքէօյի, Սէօլէօզի, Կիւրլէի, Օրթաքէօյի, Չէնկիլէրի, Լալէտէրէի, Չուքուրպէյի եւ Քըլըճի մէջ եւ օրէ օր կ'ընդարձակէր իր ցանցը։ Եթէ մինչեւ այդ օրը ազատ ձգուած էին, պատճառն այն էր, որ կ'ուզէինք իմանալ եւ ճշդել իրենց գործունէութեան բոլոր դիրքերը, որպէսզի կարենայինք իրենց բոյնին մէջ խեղդել՝ առանց որեւէ փախուստի։ Ու երբ Պոլսոյ մէջ պատրաստուած յեղափոխութիւնը վիժեցաւ եւ Պարտիզակի կոմիտէճիները ձերբակալուեցան, հրաման ըրի որ ձերբակալեն նաեւ այդ ամբողջ շրջանին յեղափոխականները, որոնց մասին տեղեկութիւն ունէր ոստիկանութիւնը։ Այդ յեղափոխականներն էին Ժամկոչեան Խաչիկ (որ վարիչն էր շրջանի յեղափոխական գործունէութեան եւ մաքոքի պէս կ'երթար կուգար Եալովայէն Պատրիարքարան), Քարասաք գիւղին մուխթարը Կիրակոս Սարեան, Չիւքիւրքէօյցի Օննիկ, Չէնկիլէրցի Չոլաքեան (գալթըրճի) Գրիգոր Սալվաճեան, Պէնլի գիւղէն հողագործ Յովհաննէս, Օրթաքէօյցի Տօնեան Կարապետ, Դրօշակեաններուն ղեկավարներէն Չէնկիլէրի դպրոցին ուսուցիչը Կարապետ Սողոեան, որ դրամ հաւաքելու, ֆէտայի արձանագրելու համար յաջող գործունէութիւն ցոյց տուած էր։

Երբ Պարտիզակի յեղափոխականները հաւաքեցինք, պահ մը կորսուեցան ֆէտայիները եւ ոստիկանութիւնը չկրցաւ գտնել անոնց հետքը շրջանին մէջ։ Անշուշտ հազար ու մէկ միջոցներով իրարու լուր կուտային մէկուն կամ միւսին գլխուն եկած դժբախտութիւնը։ 40-50 ֆէտայիներու հետ քանի մը կոմիտէճիներ կը մեկնին Գարամուսալի կողմերը եւ կը պահուըտին անտառներուն մէջ։ Ոստիկանութիւնը լուր կ'առնէ եւ կը պաշարէ անտառը, անձնատուութեան հրաւիրելով զանոնք։ Կոմիտէճիները անձնատուր կ'ըլլան։

Կոմիտէճիներուն պետը, Ժամկոչեան Խաչիկ, պահուըտած էր իր տանը մէջ։ Ախոռը, եզան մորթի մը մէջ մտած, կենդանիի պէս գետինն էր պառկեր։ Խուզարկութեան ընթացքին, զինուոր մը զարմանքով կը նայի գետինը պառկած եզան։

— Սա եզը ի՞նչ զարմանալի ձեւով պառկեր է, տեսէ՛ք։

Եւ հրացանին կոթովը կը զարնէ կենդանիին։

— Ա՜յ փորս...

Կը պոռայ Ժամկոչեան եւ դուրս կը նետուի եզան մորթին մէջէն։ Անմիջապէս կը ձերբակալեն զինքը։ Տունէն կը գտնեն բազմաթիւ վնասակար թուղթեր ու զէնքեր, որոնց հետ միասին կը յանձնուի դատարանի։

Օր մը, ինչպէս ամէն օր կը պատահէր, կէսօրուան ճաշս ոստիկանական նախարարութեան շէնքին մէջ ըրի։ Ճաշէն յետոյ սուրճս կը խմէի, երբ թիկնապահս ներս մտաւ.

— Ձեզ տեսնել կ'ուզէ Հայ մը։ Եկեր է զանգատելու, ծեծեր ու վիրաւորեր են զինքը։ Շարունակ կուլայ։

— Ներս բերէք։

Սենեակս մտաւ 45նոց մարդ մը։ Արիւնը պաղեր էր երեսին վրայ, աչքին բոլորտիքը, ձեռքերն ու ոտքերը կապտեցեր էին ու ճմլուեր։ Սրունքին ու փորին վրայ վէրքեր կային, եւ արիւն կը հոսէր։ Հազիւ ներս մտած, — թերեւս վիշտէն ու ցաւէն — առանց թէմէննա ընելու կամ բարեւ մը տալու, սկսաւ խօսիլ.

— Փաշա՛, պատմութեան գիրքերու մէջ իսկ գրուած չէ նման խայտառակութիւն։ Յիսուսի հաւատացեալները իրարու չմտնեն եկեղեցի մտնելու եւ աղօթելու։ Մենք այնպէս գիտէինք եկեղեցին աղօթելու վայր մըն է Աստուծոյ։ Մինչդեռ սպանդանոց դարձեր է եւ մենք լուր չունինք։ Ի՞նչ է այս մեր կրած չարչարանքը։ Ե՞րբ պիտի ազատէք մեզ։

Մեղմութեամբ եւ քաղցրութեամբ պատասխանեցի.

— Եկուր նստէ տեսնեմ այս... Նախ կանչենք բժիշկը եւ դարմանենք վէրքերդ, յետոյ կը պատմես։

Կանչեցի թիկնապահս, որպէսզի լուր տայ բժիշկին։ Վէրքերը մաքրեցինք։ Յետոյ վիրաւորը նստեցուցի դէմս, սիկառ մը տուի...

— Տղա՛ս, ի՞նչ է անունդ։

— Անունս Մուշեղ է։

— Ի՞նչ գործ կ'ընես։

— Երջուն վաճառորդ եմ, ... բան կը ծախեմ, կ'ապրիմ, մայր եւ քոյր մը ունիմ, զանոնք կ'ապրեցնեմ։

— Ինչպէս պատահեցաւ, պատմէ նայինք։

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH
(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286
Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Gobelins 19-78
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
14
ՅՈՒՆՈՒԱՐ
1932
14 JANVIER
1932

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1776 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՎԱՂՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

Հոգերը կը ծանրանան ամէն կողմէ: Պէտք է կացութիւնը տեսնել առանց խուճապի, բայց նաեւ առանց թեթեւամիտ ինքնախաբէութեան:

Բաւական չէ օրը օրին հետեւիլ աշխարհի քաղաքական եւ տնտեսական կացութեան ելեւէջներուն: Անոր լաւն ու գէշը պէտք է աթափեցնել, գործի մղել մեզ:

Խօսքը մասնաւորապէս գաղութներու մասին է:

Դէպքերը այնպիսի հանգամանք առած են որ, անխուսափելի է դղրդագին անակնկալ մը՝ մէկ օրէն միւսը: Չենք ըսեր անպատճառ աղէտ. բայց չենք ալ կրնար նայիլ սովորական աչքով:

Միայն գերմանական խնդիրը ահաւոր հարցական մըն է: Գերմանիան պիտի վճարէ՞: Պիտի կրնա՞յ վճարել: Իսկ եթէ մերժէ՞ վճարել: Հապա Վերսայլի դաշնագի՞րը: Եւ եթէ Ֆրանսան պնդէ՞...

Բայց թողո՛ւնք ինչ որ դիւանագիտական մարզանք է եւ կանգ առնենք կոպիտ իրականութեան վրայ:

Գերմանական տագնապին հետ զուգընթաց, ահա զանազան պետութիւններ որ սնանկութիւն յայտարարած են կամ կը սպառնան յայտարարել: Եւ եթէ այս շարքին մէջ կան երկիրներ ուր մեր անունն իսկ անծանօթ է, կան ուրիշներ ալ ուր ամբողջ գաւառի մը չափ ժողովուրդ ունինք:

Այսպէս, — Պուլկարիան: Հեռագիրները կը ծանուցանեն թէ կառավարութիւնը մանրամասն տեղեկագիր մը պատրաստած է, Լօզանի խորհրդաժողովին առթիւ: Տեղեկագիր մը՝ որ կ'ապացուցանէ թէ Պուլկարիան սնանկութեան դուռը հասած է եւ այլեւս չի կրնար ոչ պարտքերը վճարել, ոչ ալ պատերազմական հատուցումները:

Ինչպէս միւս պարտեալ երկիրները, Պուլկարիան ալ յիսուն տարի հատուցում վճարելու դատապարտուած է: Երկրին բոլոր կենսական հասոյթները կը քամուին՝ պարտադրուած տարեվճարները հատուցանելու համար: Ե- երկիրը սնանկ է 1920էն ի վեր, հակառակ ձեռք առնուած բոլոր միջոցներուն, որոնք ուրիշ բանի չեն ծառայեր եթէ ոչ աւելի քամել, քայքայել եւ թշուառացնել ժողովուրդը:

Արդ, առնուազն 25,000 ժողովուրդ ունինք այս ջախջախուած եւ չքաւոր երկրին մէջ: Հազիւ հազար հոգի Հայաստան փոխադրելու յոյս կայ:

Ահա Յունաստանը, — կէս յաղթական, կէս պարտեալ: Ազգերու Դաշնակցութիւնը օգնեց տեղաւորելու մէկ միլիոն գաղթականները: Երկիրը շէնցաւ: Գիւղեր եւ քաղաքներ շինուեցան: Նոր տնտեսութիւններ եւ ճարտարարուեստներ հաստատուեցան: Կառավարութիւնը ջանաց բարւոքել յարաբերութիւնները՝ դրացիներու հետ եւ աննախընթաց մերձեցում մը հաստատեց նոյն իսկ Թուրքիոյ հետ: Բոլոր երեւոյթները կը ցուցնէին թէ վերակազմութեան եւ բարգաւաճման շրջան մը բացուած է այս երկրին մէջ:

Եւ սակայն, համաշխարհային տագնապը եւ ստերլինի գահավէժ անկումը սարսեցին Յունաստանի ամբողջ տնտեսութիւնը: Ամիսներէ ի վեր իրարու կը յաջորդեն բացառիկ տնօրինութիւններ, ամէն բանէ առաջ տրախմին փրկելու համար: Գործազրկութիւնը ստացած է զարհուրելի համեմատութիւններ: Զեղչի սակը բարձրացաւ 12 առ 100ի: Համայնավար խլրտումները միշտ շոգիի վրայ կը պահեն ոստիկանութիւնը: Առեւտուրը կանգ առած է փաստօրէն:

Այստեղ ալ ունինք 30.000ի համրանք մը, որ կը գալարուի ընդհանուր տագնապին մէջ: Այժմէն զեղչելով անոնք որ Հայաստան պիտի երթան, առնուազն 25.000ի հոգ մը: Տակաւին հազիւ 1500 հոգի մեկնած են հին Յունաստանէն, առաջին կարաւանով. իսկ մնացեալ թեկնածուները կը գտնուին անստոյգ եւ անտանելի կացութեան մը մէջ, որ կ'երկարաձգուի ու կ'երկարաձգուի:

Եւ ահա Ֆրանսան, — մեծ երկիր եւ յաղթական, բայց արդէն գալարուն՝ գործազրկութեան ճիրաններուն մէջ:

Պէտք չունինք երկար խօսելու այս մասին: Օրը օրին, Փարիզէն եւ գաւառէն փաստացի տեղեկութիւններ կը պարզեն տագնապին ծանրութիւնը, որ ամէնէն առաջ կը հարուածէ օտարականները:

Վաթսուն հազարը կ'անցնի մեր համրանքը՝ այս երկրին մէջ: Մեծագոյն մասը՝ 80 առ հարիւր բանուորներ: Շատերը կրնան դիմանալ տեւն մը, բայց վաղուան հեռանկարը վախի մատնած է բազմութիւնները: Իսկ ինքնապաշտպանութեան բնազդը դեռ նոր կ'արթննայ:

Մենք երեք հայաշատ երկիրները յիշեցինք, իբրեւ բնորոշ օրինակ: Կա՛ն տակաւին Ռումանիան, Եգիպտոսը, Սուրիան, Միջագետքը, հիւսիսային եւ հարաւային Ամերիկաները՝ նոյնքան մտահոգ:

Քրքրելով այս հարցը, կ'ուզէինք արթուն պահել աշխատաւոր բազմութիւնները՝ գալիք անակնկալներուն հանդէպ: Եւ արծարծել ոչ միայն կազմակերպութեան, այլ եւ իրերօգնութեան պահանջը:

Մութ է հեռանկարը: Թերեւս շող մը ծագի. բայց աւելի հաւանականութիւն կայ սեւ օրերու:

Կացութիւնը կը պահանջէ հաւաքական աշխատանք ոչ միայն իւրաքանչիւր գաղութի մէջ, այլ գաղութէ գաղութ: Բիչ մը բախտաւորէն դէպի անբախտը: Կարողէն դէպի անճարը:

Տակաւին առիթ կ'ունենանք աւելի մանրացնելու մեր մտածումները:

Անհրաժեշտը այն է որ ըմբռնենք թէ կը գտնուինք բացառիկ երերուն, եթէ ոչ փոթորկալի շրջանի մը մէջ:

Եւ ըմբռնենք, մանաւանդ, թէ մինակ ենք: Չունինք ոչ պետական իշխանութիւն, ոչ ալ ամուր ապաւէն մը: Ինչ որ պիտի ընենք, մենք պիտի ընենք մեր ձեռքով, մեր ճիգերով եւ կարելի եղածին չափ հաւաքաբար:

Եթէ արթուն ըլլանք, անկարելի չէ առաւելագոյն օգուտը քաղել իւրաքանչիւր միջավայրի մէջ: Իսկ մեր ապիկարութեան եւ անգործութեան համար իրաւունք չունինք ուրիշները մեղադրելու:

Աշխարհը այնպէս է փոխուած, որ եղբայր եղբօր երես կը դարձնէ: Վայրերուն կանչերն ալ չեն կրնար պատառ մը հաց տալ, կամ ո՛ր եւ է իրաւունք արժեցնել:

Արթնութիւն, ինքնավստահութիւն և աշխատանք: Շ.

Հիտլէրի պատասխանը Հինտէնպուրկի

Հինտէնպուրկի նախագահական շրջանի երկարաձգման մասին, ազգայնական պետը Հիտլէր, որուն հաւանութեանը դիմած էր գերման վարչապետը Պրիւնինկ, իր պատասխանը ղրկեց ուղղակի Հինտէնպուրկի: Պատասխանելու այս ձեւը պարզապէս կը նշանակէ անտեսել վարչապետը եւ անոր դէմ բացայայտ թշնամութեան արարք մը կը կազմէ:

Հիտլէրի պատասխանը մանրամասնօրէն կը պարզէ սահմանադրական առարկութիւնները որոնք իբր թէ կ'արգիլեն կառավարութեան առաջարկին գործադրումը:

Հիտլէր իր պատասխանին մէջ, վճռապէս դէմ չի արտայայտուիր Հինտէնպուրկի թեկնածութեան նախագահական յառաջիկայ ընտրութեանց առթիւ՝ ընդհ. քուէարկութեան ճամբով:

Հիտլէրի եւ Հիւկէնպէրկի ժխտական պատասխաններուն առջեւ, Հինտէնպուրկ յանձնարարած է գերման վարչապետին, ոչ մէկ նոր դիմում կատարել:

Համայնավարները Հինտէնպուրկի դէմ, հանրապետական նախագահութեան թեկնածու կը ներկայացնեն իրենց մէկ ընկերը Էռնէսթ Թալմանը:

Պուլկարեւսերպ յարաբերութիւնները

Ըստ Պոլսոյ պալքանեան խորհրդաժողովի յանձնարարութեան, յունուարի ընթացքին, մասնաւոր համադիպում մը տեղի պիտի ունենար Պելկրատի մէջ՝ պուլկարեւսերպ պատուիրակութեանց միջեւ: Այս համադիպումը որուն նպատակը պիտի ըլլար ուսումնասիրել երկու երկիրներու մերձեցումն արգիլող պատճառները եւ անոնց վերացման միջոցները՝ յետաձգուած է:

Սերպ պատուիրակութիւնը պուլկար պատուիրակութեան ուղղուած նամակով՝ ժամանակը յարմար չի գտներ նման համադիպման մը համար:

Ռուսեւլեհոնական բանակցութիւնները

Ռուսիոյ եւ Լեհոնիոյ միջեւ, ոչ-յարձակման դաշինքի մը կնքման համար տեղի ունեցող բանակցութիւնները ընդհատուելու վրայ են:

Լեհոնիա իբր դաշնակից Եսթոնիոյ, կը պահանջէ որ Ռուսիոյ հետ կնքուելիք դաշնագիրը ըլլայ Եսթոնիոյ եւ Լեհոնիոյ անունով. մինչ բոլշեւիկեան պատուիրակները կը պնդեն թէ իրենք լիազօրուած են միմիայն անջատ դաշինքներ կնքելու:

Մակեդոնական եղբայրասպանութիւն

Սոֆիայի մէջ, երբ փրոթոկէրոֆեան պետ մը դուրս կ'ելլէր բարեկամի մը տունէն, կրակ բացուեցաւ իր վրայ դրացիի մը պատուհանէն:

Անմիջապէս զէնք բռնելով, փրոթոկէրոֆեան պետը եւ իր ընկերները սկըսան փոխադարձել. կանոնաւոր հրացանաձգութիւն մը տեղի ունեցաւ: Յետոյ երկու կողմերը անհետացան, ոստիկանութեան ժամանումէն առաջ: Նախայարձակ եղողները ատրճանակի սպառնալիքով, ստիպեցին ինքնաշարժի վարիչ մը, որ զիրենք փոխադրէ հեռաւոր թաղ մը:

МАНР ԼՈՒՐԵՐ

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ ընտրական խռովութեանց առթիւ, սպաննուած է Անդրէաս Թաթուլեան, որ դեռ մէկ տարի առաջ Սուրիա գացած էր Թուրքիայէն եւ կ'աշխատէր իբրեւ քար կոտրող բանուոր, քաղաքին շրջակաները: Խեղճ զոհին փորոտիքը դուրս թափուած էր եւ մարմինը կը մխար. երեւի ուզած են վառել:

ՍՈՔՈԼՆԵՐՈՒ նախագահը Ժոզէֆ Շայնէր մեռաւ Փրկայի մէջ: 71 տարու էր: Պատերազմի ընթացքին, մեծ ծառայութիւններ մատուցեր էր իր երկրին:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԴԱՀԼԻՃԸ ՀՐԱԺԱՐԵՑԱՒ

Նախարարական տագնապը որ կը տեւէր մէկ քանի օրէ ի վեր, յանգեցաւ դահլիճին հաւաքական հրաժարականին:

Գրեր էինք թէ տագնապին ելքը կախում պիտի ունենար վարչապետին Պ. Լավալի տեսակցութիւններէն, գլխաւորաբար արտաքին Նախարարին Պ. Պրիանի եւ Թերեւս նաեւ, արմատական - ընկերվարականներու պետին Պ. Էրիոյի հետ:

Առաւօտուն, Պ. Պրիանի հետ իր տեսակցութենէն վերջ, Պ. Լավալ պէտք տեսաւ կարճ տեսակցութիւն մը ունենալու հանրապետութեան Նախագահին հետ, որմէ վերջ, Նախարարական խորհուրդ գումարուեցաւ:

Նախարարական խորհուրդին գումարումէն վերջ, վարչապետը հետեւեալ զեկոյցը յանձնեց մամուլին. — Վարչապետը իր պաշտօնակիցներուն պարզեց կացութիւնը եւ իր կամքը՝ միջազգային կարեւոր հաւաքոյթներու նախօրեակին՝ կառավարական բոլոր կուսակցութիւնները լծելու՝ հանրային գործերու ղեկավարութեան: Նախարարաց Խորհուրդը միաձայնութեամբ՝ հաւանութիւն յայտնեց Պ. Լավալի եւ ապահովելու համար անոր գործելու լիակատար ազատութիւնը, Նախարարները եւ փոխ-Նախարարները իրենց թղթապանակները դրին կառավարութեան պետին տրամադրութեան տակ»: Պ. Լավալ իր զեկոյցէն առաջ, արդէն տեսնուեր էր Պ. Էրիոյի հետ: Արմատական-ընկերվարականները մերժեցին իրենց գործակցութիւնը: Վարչապետը դահլիճին հաւաքական հրաժարականը ներկայացուց հանրապետութեան Նախագահին:

ԱՆԳՈՐԾՆԵՐՈՒ ՑՈՅՑԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

3600 հոգի ձերբակալուած եւ արձակուած

Երեքշաբթի օր, ֆրանսական խորհրդարանի բացման առթիւ, համայնավարները որոշեր էին անգործներու ցոյց կատարել: Շաբաթներէ ի վեր տեւող գրգռութիւնները, կոչերը, թելադրութիւնները, կազմակերպական աշխատանքները յանգեցան անպէտ ու ձախող ցոյցի մը: Ոստիկանական կարեւոր ուժեր արդէն բռներ էին երեսփ. ժողովի շրջակայքը եւ խիստ հսկողութիւն կը կատարէին, քննութեան ու գտումի ենթարկելով անցորդները կամ հոն հաւաքուողները:

Այսպէս էր որ երեկոյեան ժամը 6ին, 3600 հոգի ձերբակալուած եւ արգելափակուած էին Պալիլոնի զօրանոցին մէջ, ուրկէ ազատ արձակուեցան գիշերը ուշ ատեն:

Ձերբակալուածներուն մէջ կային 300 օտարականներ: Ասոնցմէ 12ը միայն յանձնուեցան ոստիկանութեան եւ վար դրուեցան արգիլեալ զէնք կրելու յանցանքով եւ անոնց ինքնութեան ստուգման համար:

Խիստ հսկողութիւն կը կատարուէր նաեւ փարիզի դռներուն մօտ եւ գլխաւոր պողոտաներուն վրայ: Այս կերպով եւս ձերբակալուեցան եւ երեկոյեան դէմ ուշ ատեն ազատ արձակուեցան 8 հարիւրի չափ անձեր:

Հրապարակային մեծ միթինկը որ կազմակերպուած էր համայնավարներուն կողմէ կրանժ-օ-պէլի սրահին մէջ, տեղի ունեցաւ միայն 60 հոգիի ներկայութեամբ:

Արուարձաններու մէջ ո՛չ մէկ խմիջադէպ: Ձերբակալուեցան միայն 10ի չափ օտարականներ:

Լիլի մէջ պատահեցաւ անվնաս միջադէպ մը: Ցուցարարները ուզեցին գրաւել քաղաքապետարանը: Սակայն ոստիկաններու գրոհին առջեւ, ջուրով ցրուեցան, քանի մը քար նետելէ յետոյ ոստիկաններուն վրայ:

Թեվֆիք Րիւշտի Պարսկաստանի մէջ

Պարսկաստանի արտաքին Նախարարը մեկնեցաւ Փահլէվի, ուր տեսակցութիւն մը պիտի ունենայ Թուրքիոյ արտաքին Նախարարին հետ, որուն ժամանումը յապաղեցաւ, Կասպից ծովու վրայ տիրող փոթորիկին պատճառաւ:

Ռուսեւռումէն դաշինքին շուրջ

Ռուսեւռումէն ոչ-յարձակման դաշինքին կնքման համար Ռումանիա, ինչպէ՛ս կը յիշուի, առաջարկած էր յատուկ տրամադրութիւններ ընդունիլ սահմաններու անբռնաբարելիութեան մասին: Ռուսիա կը մերժէ ռումանական առաջարկը, մանաւանդ Պեսարապիոյ վերաբերեալ մասը եւ կ'առաջարկէ կանգ առնել ընդհ. բանաձեւի մը վրայ:

Ռումանիա անգամ մը եւս պատասխանեց թէ դաշինքը պէտք է յստակ պայմաններ բովանդակէ սահմանային հարցերու վերաբերեալ:

Ռուսիոյ պատասխանին կը սպասուի այս շաբթու վերջ:

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Պոմպէյը երթալով կը սաստկանայ

Պոմպէյի մէջ, բամպակի միջնորդներու ընկերակցութիւնը քուէարկած էր որոշում մը, որով կը յանձնարարուէր դադրեցնել ոսկիի արտածումը եւ Հնդկաստանի թշնամի երկիրներու բամպակեղէնի ներածումը:

Պոմպէյի եւրոպական շրջանակները կը կարծեն թէ այս որոշումը 75 առ հարիւր չափով պիտի կաշկանդէ ընդհանուր առեւտուրը եւ դադարման դատապարտէ սեղանաւորական շուկան:

Թէեւ բամպակի, ոսկիի եւ արծաթի շուկաները բաց մնացին, սակայն որ եւ է գործառնութիւն տեղի չունեցաւ:

Զրոյց կը շրջի թէ աշխատանք կը թափուի որ բոլոր շուկաները գոցուին եւ շաբաթը միայն մէկ օր բացուին, կարգադրելու համար յետնեալ հաշիւները:

Պոմպէյի պաշտօնական շրջանակները կը հերքեն այն զրոյցը թէ Կանտի ազատ պիտի արձակուի եւ կը հաւաստեն թէ կառավարութիւնը այդ պարագան նկատի պիտի առնէ այն ատեն միայն, երբ, խօսք տայ այլեւս պայքար չմղել ի նպաստ անհնազանդութեան շարժման:

Ոստիկանութիւնը ստիպուեցաւ յարձակում գործել ցուցարարներ-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ԼՕԶԱՆԻ ԺՈՂՈՎԸ

Անգլիոյ առաջարկով, Ֆրանսա եւ Իտալիա համամիտ գտնուած են որ հատուցումներու ժողովը գումարուի 25ին: Ժողովին մասնակցողներու թիւը կը հաշուեն 600 հոգի. կէսը պատուիրակներ, կէսը թղթակիցներ: Արդէն իսկ 300 սենեակներ վարձուած են պատուիրակութեանց համար: Պանդոկները որոշած են զեղչել գիները, իբրեւ դարման տիրող տագնապին: Ժողովը պիտի գումարուի Ուշիի դղեակին մէջ: Այս այն շէնքն է ուր ստորագրուեցաւ Թուրքեւելլէն հաշտութիւնը, 1923ին:

Կարմիր պաշտօնեաներ դատի տակ

Խորհրդային իշխանութիւնը որոշեց հրապարակային դատավարութիւն սարքել բազմաթիւ պաշտօնեաներու համար, որոնք ամբաստանուած են թէ խարդախ տեղեկագիրներ շինած, ահագին քանակութեամբ հացահատիկ ծախած եւ կառավարութիւնը խաբած են: Այս պաշտօնեաները առնուած են հինգ շրջաններէ,— Ուրալի երկու գաւառները, Խրիմ, Քազակստան եւ Վոլկայի հովիտ:

Հակազինուորական փրոփականտ

Թուլօնի նաւային իշխանութիւնները, մէկ քանի ամիս առաջ, համայնավարական գաղտնի փրոփականտ մը երեւան կը հանէին՝ զրահ-նաւերուն վրայ: Անցեալ շաբթու, հակազինուորական հրատարակութիւններ տարածելու փորձ մը երեւան հանուեցաւ օդանաւային եւ Ջրասուզանակային կեդրոններուն մէջ: Քննութիւնները կը շարունակուին: Մէկ քանի նաւաստիներ բանտարկուած են:

Օդանաւով փնտռտուք

Պաղտատէն կը հեռագրեն թէ 40 օդանաւեր մեկնած են փնտռելու համար անգլիացի օդանաւորդ սպայ մը, որ կը կարծուի թէ կորսուած է անապատին մէջ:

Յիշեալ սպան որ Իրաքի օդանաւային կեդրոնի քննիչն էր, մեկնած էր Գահիրէէն՝ օդանաւով, Պաղտատ գալու համար:

ՉԵՆ ՎՃԱՐԵՐ

ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ

Երեք օր շարունակ, Պուլկարիոյ դահլիճը քննութեան ենթարկեց տեղեկագիրը, որ պիտի ներկայացուի Ազգերու Դաշնակցութեան, երկրին ելմտական եւ տնտեսական վիճակին մասին:

Վարչապետը Մուշանոֆ պատասխանելով լրագրողներու, յայտնեց թէ տեղեկագրին եզրակացութիւնն այն է որ Պուլկարիա չի կրնար կատարել իր յանձնառութիւնները, մէջն ըլլալով հատուցումները:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

Յունաստանի նախկին վարչապետը Փափանաստասիու շատ ծանր կը գտնէ իր երկրին տնտեսական-ելմտական վիճակը: Անոր պատճառներէն մէկը կը նկատէ զանազան երկիրներու կողմէ մաքսատուրքերու յաւելումը: Այնպէս որ, յունական արտածումը բոլորովին վտանգուած է:

Եթէ, կ'եզրակացնէ, կացութիւնը չբարւոքի, Յունաստան պիտի ստիպուի դադրեցնել ներքին եւ արտաքին վճարումները:

Յունաստանի դրամատունը զեղչի սակը բարձրացուց 11էն 12 առ հարիւրի:

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

Վերջին մարդահամարը Լեհաստանի բնակչութեան թիւը լոյս կուտայ 34 միլիոն:

ԹՈՒՐՔԻԱ ՆԵՐՍԷՆ ԵՒ ԴՈՒՐՍԷՆ

ԱՆՑՆՈՂ ՏԱՐԻՆ՝ ՆԵՐՍԷՆ

Ա.

Վերջացող տարւան ընթացքին, թէ ներքին եւ թէ արտաքին ճակատներուն վրայ, Թուրքիա բազմաթիւ յիշատակելի դէպքեր արձանագրեց։

ՄԷՆԷՄԷՆԻ ԴԷՊՔԸ

Տարւան սկիզբը, ամբողջ երկիրը յուզումնալի շրջան մը կը բոլորէր։ 1930ի դեկտեմբեր 23ին տեղի ունեցած էր Մէնէմէնի յետաշրջական շարժումը: Քէմալական վարչաձեւին դէմ առաջին պոռթկումը տեղի ունեցած էր նոյն տարւան ամառը, Իզմիրեան շրջանին մէջ, Ֆէթհի պէյի ծանօթ զաւեշտին հետեւանքով։ «Սէրպէսթ Ճիւմհուրիյէթ»ի անփառունակ մահը յուսալքումի ենթարկեց քէմալական լուծին տակ ճնշուած գիւղացին ու քաղաքացին։

Ի վերջոյ տեղի ունեցաւ հակառակ ոգեւորութեամբ շարժում մը։ Մոլեռանդ ու յետաշրջական տարրեր ծառացան քէմալական սանձարձակութեան դէմ եւ ըմբոստութեան դրօշ պարզեցին։ Տարբերային այս պոռթկումին գիւտագրող քէմալական մարզիչ սպայ մը՝ Քուպիլայ՝ գլխատուեցաւ խուժանին կողմէ, որ իր անզուսպ կիրքը յագեցնելու համար, կուշտուկուռ խմեց զոհին արիւնը:

Այսպէս ուրեմն, 1931ը սկսաւ ահուսարսափի մթնոլորտի մը մէջ։ Յունուար 1ին կազմուեցաւ Պատերազմական ատեան մը՝ նախագահութեամբ Մուսթաֆա փաշայի։ Ֆախրէտտին փաշա հրամանատար նշանակուեցաւ Մէնէմէն-Մանիսա-Պալըքէսիր շրջանին, ուր պաշարման վիճակ հռչակուած էր։ Նոյն օրը Էնկիւրիի խորհրդարանին մէջ վարչապետ Իսմէթ փաշա բացատրութիւններ տուաւ Մէնէմէնի դէպքին մասին: Վերէն տրուած հրամանին վրայ, բողոքի ցոյցեր կատարուեցան Պոլսոյ Համալսարանին հրապարակին եւ Թուրքիոյ գլխաւոր քաղաքներուն մէջ։ Բազմաթիւ մարդիկ ձերբակալուեցան Պոլսոյ, Իզմիրի եւ Մէնէմէնի մէջ։

Երբ մէկ կողմէն զինուորական իշխանութիւնները սարսափի տակ կը պահէին ժողովուրդը, միւս կողմէ Մուսթաֆա Քէմալ քննական պտոյտի մը կը ձեռնարկէր դէպի Պրուսա եւ Իզմիրեան շրջանը, մօտէն հսկելու համար դատավարութեանց ընթացքին եւ անձամբ տալու համար իր հրամանները։ Մոլլաներու եւ սօֆթաներու թոյները միանգամընդ միշտ քանդելու նպատակով, ուրիշ դատավարութիւն մըն ալ սկսաւ միեւնոյն ժամանակ եւ այս առթիւ երեւան հանուեցան մզկիթներու մէջ գործադրուած զանազան անբարոյութիւններ։

Փետրուար 3ին Մէնէմէնի մէջ կախուեցան Քուպիլայը մորթող Մէհմէտ Էմինը եւ 27 ընկերները, ու այս ձեւով փակուեցաւ նոր Թուրքիոյ նորագոյն պատմութեան այս արիւնոտ էջը։

Անկէ վերջ Մ. Քէմալ իր ճամբորդութիւնը շարունակեց դէպի Տէնիզլի, Անթալիա եւ Կիլիկիա: Փետրուար 18ին Ատանայի մէջ կարեւոր ճառ մը խօսելէ վերջ, անցաւ Գոնիա եւ Աֆիոն Գարահիսար, ու մարտ 3ին վերադարձաւ Էնկիւրի։

ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ԼՈՒԾՈՒՄԸ

Իր այս ճամբորդութեան ընթացքին, Թուրքիոյ դիկտատորը աչքովը տեսաւ այն ահուսարսափի վիճակը, որուն ենթարկուած էր ժողովուրդը այդ միջոցին։ Ու ժամանակը յարմար նկատեց՝ Ազգային Մեծ Ժողովը լուծելու եւ նոր ընտրութիւններ կատարելու համար, օրինական պայմանաժամէն ամիսներ առաջ։ Մարտ 4ին Խալքի խորհրդարանական խմբակցութեան նիստին մէջ կարդացուեցաւ Մ. Քէմալի նամակը, որով կը յանձնարարէր լուծել Խորհրդարանը։ «Միաձայնութեամբ» ընդունուեցաւ այս առաջարկը եւ մարտ 26ին փակուեցաւ Ազգային Մեծ Ժողովը։

Նոր ընտրութիւններու ատեն կատարուեցաւ միեւնոյն զաւեշտը, ինչպէս նախորդ ընտրութեանց ատեն։ Սա տարբերութեամբ միայն, որ այս անգամ, ձեւի համար, Խալք կուսակցութիւնը որոշեց թեկնածու չներկայացնել 30 աթոռի համար, զանոնք վերապահելով անկախ կամ «ընդդիմադիր» անձերու: Ասոր վրայ, ապրիլ 22ին Քեազիմ Գարապէքիր, Րէֆիք եւ Ալի Իհսան փաշաները իրենց թեկնածութիւնը դրին։ Ապրիլ 25ին կատարուեցան ընտրութիւնները եւ 30ի տեղ 16 «անկախ» երեսփոխաններ միայն ընտրուեցան: Ասոնք ալ չուշացան միանալու Խալքի փարախին։ Ի վերջոյ ուրեմն, այս անգամ եւս Մ. Քէմալի պարտադրած թեկնածուները ընտրուեցան։ Նոյնպէս ձեւի համար, քանի մը աթոռ յատկացուեցաւ բանուորներու եւ գիւղացիներու։ Նոր Խորհրդարանէն դուրս ձգուեցան անոնք, որ Քէմալին շատ հաճելի չէին եւ կամ Սէրպէսթ կուսակցութեան անդամ գրուած էին։

Մ. Քէմալ դարձեալ Հանրապետութեան նախագահ ընտրուեցաւ (Մայիս 4), չորս տարուան նոր շրջանի մը համար, Իսմէթ փաշա կրկին վարչապետ եղաւ, նախկին դահլիճը պզտիկ փոփոխութեան մը ենթարկելով, իսկ Քեազիմ փաշա Խորհրդարանի նախագահ վերընտրուեցաւ։

Այս ճակատին վրայ, կացութիւնը գրեթէ անփոփոխ մնաց։ Քէմալ ու Իսմէթ աւելի եւս ամրապնդեցին իրենց դիրքը:

«ԹԻՒՐՔ ՕՃԱՂ»ՆԵՐՈՒ ՋՆՋՈՒՄԸ

Թուրքիոյ ներքին գործերուն մէջ, ուրիշ կարեւոր դէպք մըն էր «Թիւրք Օճաղը»ներու լուծումը եւ անոնց միացումը Խալք կուսակցութեան, ապրիլ 10ին։ Այս առթիւ զանազան ենթադրութիւններ եղան։ Ոմանք Մոսկուայի մատը տեսան այս կարգադրութեան մէջ։ «Թիւրք Օճաղը»ները սկիզբէն ի վեր Թուրանականութեան հնոցներ եղած են։ Թուրք նորագարթ երիտասարդութիւնը, թունդ ազգայնական եւ ցեղային զգացումներով տոգորուած, աչքերը յառած է դէպի Թուրան, համաթուրք մեծ կայսրութիւն մը հիմնելու երազներով։ Եւ որովհետեւ Թուրանական համարուած ցեղերը ջախջախիչ մեծամասնութեամբ կը բնակին Խորհրդային Միութեան սահմաններուն մէջ, Մոսկուա իրեն դէմ ուղղուած կը նկատէր այդ շարժումը. հետեւաբար ստիպեց Էնկիւրին, որպէսզի վերջ տայ դրգռութեան այդ օջախներու գործունէութեան։

Այս տեսակէտին մէջ ճշմարտութեան մասնիկ մը կայ անշուշտ։ Սակայն ուրիշ տեսակէտի մը համաձայն, Մուսթաֆա Քէմալ եւ իր արբանեակները ներքին վտանգ մը նշմարեցին երիտասարդական այդ կազմակերպութեան մէջ, ընդդէմ իրենց քմահաճ բռնատիրութեան։ Վախցան որ կուսակցութեան մէջ կուսակցութիւն, պետութեան մէջ պետութիւն պիտի ստեղծուի եւ օր մը փորձանք պիտի դառնայ իրենց գլխուն, Որոշ խլրտումներ սկսած էին տեսնուիլ արդէն: Լուծման իր որոշումին մէջ, Մ. Քէմալ կ'ըսէր թէ «Թիւրք Օճաղը»ներու հետապնդած (քաղաքական) նպատակները մաս կը կազմեն Խալք կուսակցութեան ծրագրին, հետեւաբար լաւագոյն է մէկ ձեռքի մէջ կեդրոնացնել գործը, քան ուժերու ցրուում առաջ բերել։ Երիտասարդութիւնը մշակութային (մտքի եւ մարմնի) գործերով միայն պէտք է զբաղի։

«ԽԱԼՔ»Ի ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Մայիս 11ին Էնկիւրիի մէջ բացուեցաւ Խալք կուսակցութեան մեծ համագումարը, գաւառի պատգամաւորներուն եւ նորընտիր երեսփոխաններուն մասնակցութեամբ։ Շաբաթ մը տեւելէ վերջ, մայիս 18ին փակուեցաւ համագումարը, որ բարեփոխեց կուսակցութեան ծրագիրը եւ գծեց Ազգային Մեծ Ժողովին եւ Գործավարներու խորհուրդին հետապնդելիք քաղաքականութիւնը նոր նստաշրջանի ընթացքին։

Մայիս 14ին Էնկիւրիի Խորհրդարանին մէջ կարդացուեցան Փարիզէն Թուրք ընդդիմադիրներու կողմէ Մ. Քէմալի եւ Քեազիմ փաշայի ուղղուած բողոքի հեռագիրները՝ ապօրէն նոր ընտրութեանց դէմ։ Այդ թուականէն սկսեալ, Պոլսոյ եւ Էնկիւրիի թերթերը սկսան լայնօրէն զբաղիլ 150նոցներու խնդրով, Պուլկարիայէն ու Յունաստանէն սկսեալ մինչեւ Սուրիա, Եգիպտոս եւ Ֆրանսա, հրատարակելով զանազան շինծու պատմութիւններ՝ անոնց եւ «Դաշնակ»ներու կարծեցեալ գործակցութեան մասին։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ԴՐԱՄԱՏՆԵՐ ԵՒ ՍԱԿԱՐԱՆՆԵՐ[1]

Սակարանները կամ դրամատները արհեստական կերպով առաջ են բերում բաժնեթուղթերի արժէքների տարբերութիւնները եւ առանց որ եւ է ռիսկի ահագին գումարներ են վաստակում:

Վերցնենք մի օրինակ։

Ենթադրենք թէ մի պղնձահանքի ընկերութեան բաժնեթղթերի օրուայ արժէքը 162 դոլար է, հասարակութեան մէջ բաժնեթղթերի մասին լաւ կարծիք կայ։ Դուք գնում էք սակարան եւ ձեզ առաջարկում են այդ բաժնեթղթերը 160 դոլարով: Անմիջապէս գնում էք հարիւր հատ, հաշիւ անելով որ մի քանի օրից կը ծախէք կրկին 162 ով եւ կը վաստակէք 200 դոլարայդ մի քանի օրուայ մէջ։ Սակայն այդ հարիւր բաժնեթղթերը գնելու համար 16000 դոլարը դուք չունէք։ Այս դէպքում դրամատունը, որի հետ գործ ունէք, ձեզ հնարաւորութիւն է տալիս գնելու, եթէ դուք նրա մօտ մուցնէք, միայն 4000 դոլար, մնացեալ գումարը այսինքն 12000 դոլարը, ինքը դրամատունն է վճարում ձեր փոխարէնը: Եթէ իսկապէս ենթադրենք որ դուք երեք օրից յետոյ այդ 100 բաժնեթղթերը ծախեցիք 162 դոլարով եւ վաստակեցիք 200 դոլար, հաշիւ էք անում, որ այդ գործով անընդհատ զբաղուողը իր 4000 դոլարով կարող է տարեկան 24000 դոլար վաստակ ունենալ, այն ինչ եթէ այդ դրամը տուած լինի դրամատան տոկոսով, կը ստանայ սովորական 120 դոլար։ Ո՛րքան զրաւիչ գործ է սակարանի խաղը, — մտածում էք դուք եւ ստիպմանաբար խրւում էք նրա մէջ։

Սակայն միշտ այդպէս չէ վերջանում սակարանին խաղը։ Դուք գնեցիք բաժնեթղթերը 160 դոլարով իսկ նրանք շարունակում են կորցնել իրենց արժէքը՝ Մի քանի օրից նրանք արդէն արժեն 158 = 155 — 150 դոլար։ Երբ այդպէս շարունակւում է նրանց անկումը, դուք ստանում էք դրամատներից գրութիւն, որի մէջ սիրալիր կերպով խնդրում են ձեզ անյապաղ մուցնել 1000 դոլար, որովհետեւ ձեր բաժնեթղթերը կորցրել են այդ մի քանի օրուան իրենց արժէքից տասնական դոլար (160 — 150 = 10) այսինքն հազար դոլար։ Եթէ դուք ի վիճակի էք տրամադրելու կրկին հազար դոլար, կը շարունակէք պահել բաժնեթուղթերը ձեր անունով, իսկ եթէ ոչ դրամատունը ձեր հաշուին կը ծախէ դիցուք 10 հատ բաժնեթուղթեր եւ կը լրացնէ ձեր հաշուի պակասը։

Ի՞նչպէս կը ծախէ դրամատունը ձեր 10 բաժնեթուղթերը։ Ի հարկէ ոչ 150 տոլարով այլ աւելի պակաս արժէքով: Որովհետեւ բաժնեթուղթերի արժէքները օրական մի քանի անգամ կրւում են անկում եւ բարձրացում, ուրեմն դրամատունը հնարաւորութիւն ունի ձեր 10 բաժնեթուղթերը հաշուել ամենացած արժէքով (մանաւանդ որ իրապէս ծախողը եւ գնողը ինքը դրամատունն է)։ Ուրեմն այս գործողութեան մէջ դրամատունը շահում է մի որոշ գումար ձեր հաշուին ապօրինի կերպով, բայց ինչպէս, որ դուք երբեք չէք կարող նրան մեղադրել:

Եթէ անկումը շարունակուի եւ դուք այլեւս հնարաւորութիւն չունենաք դրամ մուցնելու, դրամատունը իր ուզած արժէքով կը ծախէ ձեր բաժնեթուղթերը եւ դուք կը կորցնէք 5.10.15 տոլար ամէն մի թուղթին։

Դրամատունը բացի դրանից, ահագին վաստակ ունի նրանից, որ համեմատաբար մեծ տոկոս է ստանում ձեզնից այդ գործողութեան մէջ, ձեզ համար դրած 12 հազար տոլարի համար եւ այն էլ բարդ տոկոսներով, որովհետեւ երեք ամիսը մի անգամ տոկոսները աւելացւում են պարտագումարի վրայ։ Յետոյ դրամատունը միշտ ստանում է ձեզնից գնելու եւ ծախելու համար առանձին միջնորդչէք։ Այս բոլոր փոքրիկ գումարները ձեր աչքին չեն երեւում, որովհետեւ դուք երեւութապէս մեծ գումարների գործողութիւններ էք կատարում. այն ինչ իրապէս նրանք հսատատուն եւ մեծ վաստակ են տալիս դրամատներին:

Սակայն դրամատները սրանով էլ չեն բաւարարւում եւ յաճախ սարքում են «մեծ խաղեր»՝ այս կամ այն բաժնեթղթերի վրայ։

Կրկին վերցնենք մի օրինակ։

Դիցուք նոյն պղնձահանքի բաժնեթուղթերը արժեն 160 դոլար։ Պարզւում է, որ այդ հանքերում բացուել է մի նոր շատ հարուստ երակ, որ կարող է աւելացնել պղնձի արտադրութիւնը։ Սովորաբար այդպիսի երեւոյթները սկզբում միշտ գաղտնի են պահւում լայն հասարակութիւնից՝ որպէսզի ընկերութեան վարչութեան ղեկավարները եւ դրամատները շահագործեն իրենց օգտին այդ հանգամանքը սակարանային խաղերի միջոցով։

«Խաղը» սովորապէս սկսւում է այսպէս.— Այդ գործին մօտ կանգնած եւ գաղտնիքը գիտցող դրամատունը որոշում է ծախել այդ հանքերի բաժնեթուղթերից դիցուք 5000 հատ 155, 150, 140 եւ 130 դոլարով հատը. դրա մէջ նա կորուստ կ'ունենայ մօտաւորապէս 50000 դոլար։ Բայց միւս կողմից, նա սկսում է իր գաղտնի ներկայացուցիչների միջոցով գնել նոյն բաժնեթուղթերը այդ ընկած արժէքներով, դիցուք 20000 հատ։ Երբ այս գործողութիւնը կատարուած է, դրամատունը շարունակում է գնել եւ բարձրացնում է արժէքները 150, 160, 180 դոլարի։ Միեւնոյն ժամանակ լրագրութեան միջոցով եւ հասարակութեան մէջ բերնից բերան սկսում են յամառ լուրեր տարածուել նոր բացուած պղնձի հարուստ երակի մասին։

Հասարակութիւնը ոգեւորուած՝ վրայ է պրծնում այդ բաժնեթղթերը գնելու արդէն ոչ թէ 180ով, այլ եւ 190 - 200 տոլարով։ Դրամատունը օգտւում է, վայրկեանից եւ ծախում իր գնած քսան հազար բաժնեթղթերը այդ բարձր արժէքներով եւ վաստակում է իր կորցրած յիսուն հազարի փոխարէն 400-500 հազար տոլար, բացի իր սովորական վաստակներից (տոկոսներից եւ միջնորդչէքներից)։ Եթէ այնուհետեւ իրօք այդ բացուած երակը հարուստ է, բաժնեթղթերի նոր գնողները ոչինչ չեն կորցնում, որովհետեւ թղթերի բարձր գները կ'արդարանան լաւ շահաբաժիններով, իսկ եթէ երակի հարստութիւնը չարդարանայ, արժէքները կրկին անկում կը կրեն։

Դրամատան այդ հսկայ գումարի վաստակը միաժամանակ ընդհանուր խօսակցութեան առարկայ կը լինի, բայց շուտով կը մոռացուի, որովհետեւ այդ հինգ հարիւր հազար տոլարը մի քանի հազար խաղամոլների կորուստ է. որոնցից ամէն մէկը կորուսած կը լինի յիսուն հարիւր տոլար միայն։

ՏԱՐԱԳԻՐ

(Շար.)

(1) . մասը տեսնել «Յառաջ»ի 9 յունուարի թիւին մէջ։

ՍԻՊԵՐԻԱՅԷՆ ԿԸ ՓԱԽՉԻ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ ԿԸ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԻ

ԻԲՐԵՒ... ՆՈՐ ԱՀԱԲԵԿԻՉ

ԻՐ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

ԱԼԷՔՍԱՆՏՐԷԹ, 1 Յունուար (Սեփ. Թղթ.). — Ամիսներ առաջ, թրքական եւ սուրիական թերթերէն իմացանք Հայու մը ձերբակալումը Իսլահիէյի մէջ: Իբրեւ թէ տարաբախտ Կարապետ Վիտինեանի ընկերը եղած ըլլայ, որ Մ. Քէմալի ու Իսմէթ փաշան սպաննելու համար Պոլիս կ'երթար...։

Ահա թէ ի՛նչ է իրականութիւնը. — դժբախտ Հայը, յիսուն եւ հինգ օր բանտարկուած է Օսմանիէի, Ատանայի եւ Ճիհանի բանտերուն մէջ, անասելի խժդժութիւններու եւ ծեծի տակ։ Տասն եւ չորս օր ամբողջ, 35 օխանոց շղթան ուսէն վար չեն առներ եւ բազմաթիւ զաւազաններուն հարուածներուն տեղը մինչեւ օրս դեռ կը մնան, իբրեւ ապացոյց թրքական խենէշ եւ ցածոգի պաշտօնեաներու բարբարոսութեան՝ թրքահպատակ Հայու մը հանդէպ որ կը վերադառնայ իր մօր եւ եղբայրներուն քով։

Փախստականը, 22 տարեկան (ԽՄԲ.— Անունը կը վերապահենք) 1926ին Պոլսէն Հայաստան մեկնած է կանոնաւոր անցագրով։ Մօտաւորապէս երկու տարի իր քեռայրին հետ Երեւանի մէջ կը զբաղի ածուխի տախտակէ մթերանոց մը բանեցնելով։

Օր մը յանկարծ կը ձերբակալուի կէս գիշերը անց (առհասարակ ուշ գիշերը կը պաշարեն եւ կը ձերբակալեն) եւ կը տարուի ուղղակի բանտ իբրեւ «Դաշնակ» կազմակերպութեան անդամ...։ Երեւանէն կը փոխադրուի Թիֆլիզ եւ անկէ ալ Սիպեր: Հինգ տարի աքսորի եւ դաժան աշխատանքի կը դատապարտուի։ Վեց-եօթ ամիս մնալէ ետք, կը փախչի, երբեմն ամբողջ շաբաթներ պահուելով: Ակմոլընսկիէն ոտքով կ'անցնի Կալսիով, անկէ շոգեկառքով Իրքուցք, Լէնինկրատ ճեպընթացով, յետոյ Ուֆա, Փեթրոբավլովք, Կուրկան սիպերիական սահմանը, Չէլէպինսկի, Սամարա, Ռեազան, շոգեկառքը կը նստի կ'երթայ Լէնինկրատ։ Ինք կ'իջնէ Մոսկուա, անկէ Ռոստով Կրասնոտար, Արմավիր, Բագու, Վլատիկավկաս, յետոյ Թիֆլիզ։ Ամիս մըն ալ հոն պահուելէ ետք կ'երթայ Երեւան, անկէ Նախիջեւան Ջուլֆա եւ անցնելով Արաքսը կը մտնէ պարսկական հող, ուր եւ կը գտնէ իր ազգականներէն հօրեղբօրորդին եւ ուրիշներ, եւ թրքական անցագիր մը հանելով կ'անցնի Պաղտատ, Տէր Զօր, Մուսուլ, Հալէպ, ուկէ կ'առնէ շոգեկառքը եւ Իսլահիէ հասնելով կը ձերբակալուի։ Յիսուն հինգ օր չարչարելէ յետոյ, Իսլահիէյէն կը կը տանին սահմանագլուխ, ուր զինքը կը յանձնեն հայ «միլիտս»ներուն: Թուրք ստարառու պաշտօնեաները տղուն ձեռքէն կ'առնեն 250 թրք. թղթադրամ ոսկին եւ կարեւոր իրեղէններ ու կը գրաւեն անցագիրը։ Այժմ ինք Աղէքսանտրէթ կը գտնուի։

Քիչ մը մտերմանալէ յետոյ, կարգ մը հարցումներ ուղղեցի եւ կը փութամ «Յառաջ»ի հաղորդել տուած պատասխաններուն ամփոփումը. —

Բանուոր եւ գիւղացին չեն կարող գոհ մնալ բոլշեւիկեան վարչաձեւէն, երբ իրենց վաստակին մէկ ութերորդն անգամ չեն ստանար եւ կուշտ հաց չեն ուտեր, չեն կրնար հագուիլ, զուարճանալ։ Բանուորները ազատ չեն, այլ պարզ գործիքներ, մեքենաներ եւ կրնամ ըսել որ 75 առ հարիւր դժգոհ են վարչաձեւէն, որովհետեւ անասունն ու բանուորը տարբերութիւն չունին։ Գիւղացին այլեւս չի ցաներ առաջուան չափ, կը ցանէ այնքան որ բաւարարէ իրեն։ Ծախած կամ մորթած է իր անասունները։

Հաւասարութիւնը պէտք է հասկնալ անհաւասարութիւն, որովհետեւ յաճախ հասարակ կինտո մը եւ կամ գիւղի ամենէն անպիտան, աղտոտ ծոյլ մարդը կը նշանակեն կոմսոմոլ Չէկայի գործակալ եւ վճիռներ կուտայ սպաննելով. «Լոէ՛. թշուառական. փոքր շարժում մը եւ արդէն կը գտնես արժանի տեղդ.. Գոնէ լեզուի եւ խղճի ազատութիւն ըլլա՛ր...Ազգային խտրութիւնը շատ սուր է եւ միայն մեր անարժան գործիչներն են, որ չեն ըմբռներ եւ ընդհակառակն ուժ կուտան ապազգայնացման. Վրացիներն ու Ազէրբէյճանները առիթէն կ'օգտուին իրենց ազգային քաղաքականութեան ուժ տալու համար։

Ժողովուրդի գլխաւոր զուարճութիւնը ռատիոն է, որով անվերջանալի ցնկոյցներ կուտան որ ոչ ոքի սրտին կը խօսի։ Թատրոններն ալ սոցիալիզմի, լէնինիզմի վրայ յօրինուած են։ Կարելի չէ որ 4 - 5 հոգի քով քովի գան եւ ազատ երգեն։ Էջմիածնի մէջ քանի մը վարդապետներ, եպիսկոպոսներ կան որ չափազանց կաշկանդուած են։ Եկեղեցին միշտ հալածանքի տակ է։ Գոյնզգոյն վարիչներն ու գործակալները որքան կարող են թող պոռան թէ գիւղացին ու բանուորը կը սիրեն այս վարչաձեւը։ Ո՛չ. հազար անգամ ոչ, հայ գիւղացիին եւ բանուորի սրտին այնքան հեռու է այս վարչաձեւը որքան երկիրը երկինքի աստղերէն։

Խօսքի ազատութիւն.— Եղբայր եղբօր վրայ, վստահութիւն չունի, ու կը կարծէ թէ զինք կը մատնէ։ Փողոցի սրիկաները գաղտնի ոստիկաններ դարձած են եւ քաղաքական գործ կը տեսնեն։ Երէկուան ոճրագործ աւազակը այսօր կոմսոմոլ, գիւղապետ եւ չգիտե՛մ ինչ վարիչ եղեր է։ Որո՞ւ բերնին ինկած է խօսքը, պիտի լսես։ Լաւութիւնը սուտ է:

Բոլշեւիկները համեմատած ժողովուրդին հետ լաւ կ'ապրին եւ առատ ռոճիկ կը ստանան։ Եւ երջանիկ են, որովհետեւ կ'ապրին առանց քրտինք թափելու։

Ընդհանրապէս ժողովուրդը դժգոհ է այս վարչաձեւէն բոլոր խորհրդային երկիրներու մէջ եւ կը սպասէ որ առտու մը ծագի արշալոյսը, եւ իրենք ստանան իրենց մարդկային կերպարանքը:

... Երկա՜ր խօսեցանք իրեն հետ։ Երբեք կուսակցական ալ չէ եղած եւ սակայն բաւական համարձակ թեթեւ կասկած մը՝ զինք դատելու համար։ Վերջին երկու տարուան ընթացքին, մօտաւորապէս 16000 (տասնըվեց հազար) զինուոր հայ գիւղացի եւ բանուոր կ'աքսորեն Սիպիր։ Մօտաւորապէս տասնըօթ միլիոն բանտարկեալ եւ աքսորուած կայ ամբողջ խորհրդային երկիրներուն մէջ, այն ալ ժողովուրդին գիտցածն ու լսածը։

Հ. ՎՐԷԺՈՒՆԻ

Ձ. Ո. Մ.

ԵՐԿՈՒ ԿԱՂԱՆԴՉԷՔ

Ձ. Ո. Միութեան Փարիզի Մասնաճիւղը անցեալ շաբաթ երեկոյ Նոր տարիին առթիւ կազմակերպած էր երեկոյթ մը Միութիւնլեթէք սրահին մէջ։

Պ. Ա. Շահխաթունի, որ նախագահ նշանակուած էր երեկոյթին, ժամ մը ուշ հասաւ, այնպէս որ Մասնաճիւղին կողմէ Պ. Բալուեան բացաւ երեկոյթը եւ խօսքը տուաւ Պ. Շ. Նարդունիին, որ յայտնեց թէ այդ հաւաքոյթը սարքուած է ոչ միայն տօներու առթիւ, այլ եւ իբրեւ վերաբացում Միութեան դասախօսութեանց շարքին։ Ուրեմն այդ հաւաքոյթը, ըսաւ, տեսակ մը հանդիպում է դասախօսներուն, Միութեան անդամներուն, համակիրներու եւ բոլոր ունկնդիրներուն։ Յետոյ տեղեկութիւններ տուաւ Միութեան գործունէութեան մասին, յայտնելով թէ իրենց պաշտօնաթերթը, Երկունքը,—որ երկու տարի կանոնաւոր բաբախ լոյս տեսաւ եւ վերջերս քանի մը ամիս, տպարանական պատճառներով ընդհատուած էր, — լոյս կը տեսնէ այսօր եւ պիտի շարունակուի կանոնաւորաբար:

Յետոյ արտասանութիւններ ըրին Երուանդ Գրիգորեան եւ Ռստանեան։

Ներկաները հիւրասիրուեցան խնձորով եւ նարինջով։ Շահխաթունի հասած ըլլալով, քանի մը զուարճ խօսքերէ յետոյ խօսքը տուաւ Ձորդաքար Պարոններ Տէր Յովհաննէսեանի, Վ. Թէքէեանի, Շ. Միսաքեանի Ղ. Մելոյեանի, Ե. Թոլաեանի, Հ. Ալեանաքի։

Տէր Յովհաննէսեան խօսեցաւ Ձ. Ո. Միութեան կողմէ եւ դառնութիւն ու ցաւ յայտնեց, որ մեր ազգային ամենադժբախտ՝ այս շրջանին տակաւին համերաշխութիւն ոգի ցոյց չեն տար մեծերը կամ քաղաքական կազմակերպութիւնները։

Պ. Վահան Թէքէեան, ակնարկելով Պ. Շահխաթունիի այն խօսքին թէ տօնածառի այս երեկոյթին կարելի չէ եղած ծառ մը տնկել սրահին մէջ, ըսաւ որ եթէ ծառը չկայ պտուղը, եթէ ամէն պտուղ առնուած նուէր տնկուի, բազմաթիւ ծառեր, ամբողջ անտառ մը կը հանի։ Այնպէս ալ մեր որբերը հայ ազգին հունտերն են, եւ վաղը պիտի աճին ծառերու նման։ Գալով այն տրտունջին թէ համերաշխութիւն չկայ մեր ազգին մէջ, Պ. Թէքէեան իբրեւ կաղանդչէք աւետեց թէ մերձեցման նշաններ կան արդէն եւ յոյս ունի որ ներկայ տարին համերաշխութեան տարի մը պիտի ըլլայ։ Ծափերով ողջունուեցաւ այս կաղանդչէքը։

Պ. Շ. Միսաքեան եւս կը բերէ կաղանդչէք մը։ Նախ ըսաւ թէ երիտասարդութեան վիճակը վտանգաւոր մըն է, իսկ ժպիտը՝ արեւ մը հրճուանքի չափառ։ Վերլուծելով ապրիլեան սերունդի ու վերապահուած դիրքերը լաւ լուրեր զարգացնել հիններուն անքննութիւնները եւ մոռնալ թախ անոնց բացասական յատկութիւնները։ Անդրադառնալով տիրող ճերուն եւ անհամերաշխութեան դիտել տուաւ թէ պայքարի սաստկութիւնը պէտք չէ անպատճառ կիրքի վերածել, այլ ցաւին, ազդ տին ուժգնութեան եւ լաւագոյն ճամբան գտնելու ցանկութեան։

Յետոյ հաղորդեց բարի լուր մը՝ Ձ. Ո. Միութեան նախաձեռնութեամբ Ապրիլեան Սգատօնին ի նպաստ Մակեդոնիոյ որբերու բացուած հանգանակութիւնը յետոյ շարունակուեցաւ «Յառաջ»ի մէջ, հասած էր 12,487 ֆր.ի։

...ուարին 3000 ֆրանքը անմիջապէս բաժնուեցաւ անցեալ զարնան, երբեւ հացագինէ։ Իսկ մնացեալ 9487 ֆրանքը իր կարգադրութեամբ կը մնար անձեռնմխելի, յատկացուելու համար մաս մը որբերու Սուրիոյ փոխադրութեան։ Ազգերու Դաշնակցութեան ներկայացուցիչ Գ. Քրթէյնիքոֆ ամէն դիւրութիւն տուած ըլլալով ճամբորդութեան համար, որբերը ճամբայ ելած են արդէն։ Մանրամասնութիւնները հրատարակուին «Յառաջ»ի մէջ։

Ծափերով ողջունուեցաւ նաեւ այս կարգադրութիւնը։

Ցետոյ խօսքը տրուեցաւ Գ. Թոլայեանի (Կավոզ), որ ըսելէ յետոյ թէ ճառել չի գիտեր, ուրախ շեշտով իր գոհունակութիւնը յայտնեց կազմակերպիչներու առթիւ եւ կաղանդչէքը բերողներուն։

Գ. Ղեւոնդ Մելոյեան ողեկոչելով աւանդական կաղանդչէքը, խնձորը, արտասանեց Թումանեանէն քանի մը քառեակներ։

Գ. Ալեքսանք մասնակցեցաւ մաղթանքներուն։

Գ. Գաբէթեան աղուոր արտասանութիւններ ըրաւ եւ երգեց Օմար Խայեամէն քանի մը քառեակներ։ Զուարթ կտոր մըն ալ արտասանեց Գ. Ա. Կաթիկեան։ Երգչուհի Օր. Թոփալեան եւս երգով մը կաղնեց ներկաները։ Գ. Ֆէպիւս լուսանկարեց ներկաները, որոնք գոհ ու զըւարթ մեկնեցան կէս գիշերին։

×

Այս հինգշաբթի օրուընէ սկսեալ Զ.Ո.Միութեան պարբերական դասախօսութիւնները տեղի պիտի ունենան Միթիւալիթէի սրահին մէջ։ Դասախօսութեանց նիւթերը, դասախօսութիւններուն անունները պիտի յայտարարուին ՅԱՌԱՋի մէջ միայն մէկ անգամ, չորեքշաբթի թիւով։ Յառաջիկայ հինգշաբթի օր Գ. Շ. Նարդունի պիտի խօսի հետաքրքրական նիւթի մը մասին։— ի՞նչու Հայկ. Կիլիկիա մը ստեղծուեցաւ ԺԱ. դարուն։ Եղնիկ

ԹՈՒՐՔԻԱ

Յանդուգն մախանենգութիւն մը

Պոլսոյ մաքսային պաշտօնեաները, սիկառի թուղթի մեծ մաքսանենգութիւն մը երեւան հանեցին այն պահուն, երբ այդ մաքսանենգեալ ապրանքը, գրեթէ բովանդակ Թուրքիոյ շրջանը ըրած, Պոլիս հասած էր հրապարակ հանուելու համար։ Այս մաքսանենգեալ սիկառի թուղթերը, մերթ ուղտերով, մերթ կառքով եւ մերթ ալ շոգենաւով ամբողջ երկրին շրջանը կատարելէ յետոյ, վերջապէս Պոլիս բերուած են եւ փորձուած է զանոնք հանկէ ներս ծածկել։

Կատարուած առաջին քննութիւնները ցոյց կուտան, թէ այս թուղթերը ոեւէ ձեւով, միջոցով Սուրիոյ սահմաններէն Թուրքիա ներածուած են։ Սակայն չի գիտցուիր ինչ պատճառով մաքսանենգները յարմար չեն գտած այդ թուղթերը հարաւային նահանգներուն մէջ ծախել եւ կամ թերեւս այդ ուղղութեամբ չեն յաջողած։ Այսպէս մաքսանենգուած թուղթերը ամբողջ Անատոլուի շրջանը ըրած են։ Սամսոնի մէջ այս թուղթերը զանազան ապրանքներու հետ սնտուկ դրուելով, լաւ մը ծրարուած եւ գաղտնօրէն Պոլիս ղրկուած են։

Այս սնտուկները Պոլսոյ մէջ իբրեւ առեւտրական ապրանք գործողութեան ենթարկուած եւ բուռ այնմ քննութիւն կատարուած է անոնց մասին։ Սակայն մաքսային պաշտօնեաները չեն բաւականացած միայն մէկ սնտուկ բանալով եւ երբ երկրորդ սնտուկը բացած են, սիկառի թուղթերը երեւան ելած են եւ հասկցուած է որ միւս սնտուկներն ալ այսպէս են։

Քոնսօրսիոմը ջնջուեցաւ

Թուրքիոյ Ելմտական գործավարութեան եւ Պոլսոյ կարգ մը օտար դրամատուններու մասնակցութեամբ կազմուած քոնսօրսիոմը, 31 դեկտ. 1931 թուականէն սկսեալ ամբողջութեամբ ջնջուած է։ Այս առթիւ անհրաժեշտ նկատուած հաշուեյարդարը կը կատարուի ելմտական գործավարութեան մէկ պաշտօնեայի եւ Օսմ. դրամատան կողմէ։

Քոնսօրսիոմը իր պահեստի գումարով օտար դրամ կը գնէր, Թրքական դրամին արժէքը պահպանելու համար եւ այսպէս հաւասարակշռութիւն մը կը հաստատէր։ Այժմ, օտար դրամի գնման գործողութիւնները, ամբողջութեամբ պիտի կատարուին Պետական դրամատան կողմէ։ Սոյն դրամատան Պոլսոյ մասնաճիւղը ձեռնարկած է այս գործողութեանց։

1932ի նախահաշիւը

Ընկերբէն հասած լուրերու համաձայն, Գործավարներու Խորհուրդը դիմագրաւելու համար ելմտական նոր տարին, Փետրուարի սկիզբը կարգ մը քննութիւններու պիտի ձեռնարկէ։ Այս առթիւ անգամ մը եւս աչքէ պիտի անցընէ 932ի ելմտացոյցը եւ կարգ մը բարեփոխումներ պիտի կատարէ։

Այս պարագային, Ազգ. Մեծ Ժողովի պատկան յանձնաժողովը, առանձին գրութիւնով մը Ժողովին պիտի ներկայացնէ կառավարութեան պիւտճէի մէջ կատարելիք ցեղչերը՝ որով հարկ չպիտի մնայ նախապէս ներկայացուած պիւտճէն Ժողովէն ետ առնելու։

Բաղդատելով 931ի պիւտճէին, 932ի պիւտճէն հիմնական եւ կարեւոր տարբերութիւն մը պիտի ներկայացնէ։ Տնտեսական տագնապն եւ վերջին ներածման սահմանափակումը մեծապէս պիտի ազդեն պիւտճէի հասոյթի բաժնին վրայ։

Պիւտճէի յանձնաժողովը օրինագծի մասին իր քննութիւնները մարտին սկսելով, պիտի աւարտէ նոյն ամսու վերջը, որով ապրիլին կարելի պիտի ըլլայ Ազգ. Մեծ Ժողովին ներկայացնել նախահաշիւը։ Իր կարգին Ժողովը մինչեւ մայիսի կէսը աւարտելով իր վիճաբանութիւնները օրինագծի շուրջ, յունիս ամսէն առաջ կարելի պիտի ըլլայ հրատարակել վաւերացուած նոր պիւտճէն։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՄԵՐ ՁԵՌՆԱՐԿԸ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ, 9 յուն. (սեփ. թղթ.) — Անշուք ու մռայլ անցաւ Նոր տարին։Աւելի, ցաւա՛ք՝ անգործ տարի մը ինչպէս նախորդ տարիները։

Անգործութիւնը տակաւին կը շարունակուի սաստկօրէն։ Բազմաթիւ ընտանիքներ սեւ օրերու մատնուած են եւ շատերը կը տառապին անձայն։ Իսկ անդին բոլոր տեսակի Միութիւններ քար անտարբերութիւն ցոյց կուտան։ Աշխատող բազուկները օրը իրիկուն կ՚ընեն արճարաններու աղտոտ մթնոլորտին մէջ։ Եւ մտահոգ կը հարցնեն.

— Ի՞նչ լուր օրուան կացութենէն։

Շատերն ալ թերթավաճառին առջեւ, անհամբեր՝ «Յառաջ»ի կը սպասեն։

Փոքրաթիւ են շաբաթը լման աշխատողները։ Նկատելով որ այլեւս յոյս չկայ ներսէն կամ դուրսէն եւ Հայր. Միութիւններէն, խումբ մը հայրենակիցներ անգործ կամ աշխատող անցեալ շաբաթ, խորհրդակցական ժողովի հրաւիրած էին զաղութը։ Ներկայ էր կոկիկ բազմութիւն մը։ Իրենց բացակայութեամբ կը փայլէին գաղութին ունեւոր էֆէնտիները, եւ քանի մը կարմրուկներ։ Ժողովին մէջ ընտրուեցաւ մարմին մը, որուն առաջին աշխատանքը եղաւ կատարել հայ անգործներու մարդահամարը։ Մարմինը օգտուելով Գ. Ա. Զօպանեանի ներկայութենէն տեսակցութիւն մը ունեցաւ եւ խնդրեց որ տեղական իշխանութեան ղիմում կատարէ նպաստի համար։

Քաղաքապետին հետ տեսակցութեան արդիւնքը եղաւ այն որ պիտի կրնան օգնել ծանրաբեռնուած գործազուրկներուն։ Ամուրիներու եւ ոչ travailleur industrielներուն համար եւս Գ. Զօպանեան խոստացաւ որ Գաղթ. Յանձնաժողովի միջոցաւ դիմում պիտի կատարէ ներքին նախարարութեան կամ Լուարի նահանգապետին, որպէսզի Հայերը զանազանեն հայրենիք ունեցող օտարականներէն։

Այս բոլորը չեն նշանակեր թէ Ս. Շամօնի անգործներուն համար դարման մը գտնուած է։ Նոյնիսկ երկար չի կրնար տեւել այս համեստ աշխատաւորներէ բաղկացած յանձնախումբը, եթէ չշարժինք, մեր հաստատութիւններով, զոյգ դրասենակներով։ Այսպիսի աղէտներու առջեւ հայ աշխատաւորները քով քովի կուգան առանց խտրութեան, բայց ինչո՞ւ կը վիճին լուսաւոր քաղաքներուն մէջ...

Կ՚իմանամ թէ գործազուրկներու յանձնախումբը կառավարութեան յանձնած է քսան ճարտարագործական բանուորներու ընտանիքներուն ցանկը։ Եթէ ասոնք նպաստ ստանան, յանձնախումբը կը խորհի հիմնելու Օգն. սնտուկ մը մնացեալներուն համար։ Գանէ այն ատեն մեր Միութիւնները պիտի բարեհաճի՞ն բերել իրենց մասնակցութիւնը։

— Երկու խօսք ալ մեր տխուր բարքերէն։ Ռամկավարներու հանդէսին մէջ դէպք մը պատահեցաւ անշուրջին պատճառով, եւ խնդիրը ինկաւ կառավարութեան։ Կը ցաւինք Մալաթիացիներուն որ, փոխանակ իրենց սրահին մէջ պատահած կռիւը մեղմացնելու, հայրենակիցի մը պաշտպանութեան համար, զրգռութիւններ կը յարուցանեն, լարելով մէկը միւսին դէմ։ Գոնէ այս օրերուն չքաղեցնենք կառավարութիւնը։

Մ. Ազատ

ՏԱԳՆԱՊԸ ԿԸ ՍԱՍՏԿԱՆԱՅ

ԿՐԸՆՕՊԼԸ, 7 ՅՈՒՆՈՒԱՐ (Սեփ. Թղթ.).— Դեկտ. 23էն ի վեր Սոսիէթէ տը լա Վիսկոսի խոշոր գործարանէն ճամբու դրուած են 175 այրեր, բոլորն ալ օտարականներ։ Իսկ կիներէն դուրս ձգուած են 150 գործաւորուհիներ, նմանապէս օտարականներ։ Արձակուածներու մէջ կան միայն 8 հայեր։

Քոուա Ռուժի պիւաքիւիթըրիէն դուրս թափած են 40 տղամարդեր ու 50 կիներ։ Ասոնց մէջ կան նաեւ 33 Հայեր, որ 1927ին ընդունուած էին իբրեւ գործաւոր։ Շաքարի ու «պօնպօն»ի գործատուներէն դուրս ձգուած են բազմաթիւ գործաւորգործաւորուհիներ։ Քաղած տեղեկութեանս համաձայն, միայն 12 Հայեր կան ասոնց մէջ։

Ածխահանքի գործատունէն արձակած են տասը Հայեր, ամանք բազմանդամ ընտանիքի, և զաւակներու տէր։

P. L. M.ի արհեստանոցէն արձակած են բազմաթիւ գործաւորներ։ Այս հաստատութիւնը որ հիմնուած է 1908ին, եւ շարունակ պահած է գործաւորներու խոշոր թիւ մը։ Մինչեւ 4750 բանուոր ունէր։ Իսկ ներկայիս հազիւ 2740 հոգի կ՚աշխատին։ Այս հսկայ հաստատութիւնը ունի բազմաթիւ մասնաճիւղեր, ինչպէս Մարսէյլի Քոլխէր Ֆրէրը, որոնք նոյնպէս ծանր տագնապի մը մատնուած են։ Երկրորդ մասնաճիւղը կը գտնուի Վալանս (Մալատէք), որուն վիճակը պարզած է Վալանսի թղթակիցը։

Երրորդ մասնաճիւղը կը գտնուի Լիոն, որ այնքան ազդուած չէ տագնապէն եւ օրական 8 ժամ կ՚աշխատցնէ, իսկ շաբաթը 5 օր։

Քաղած տեղեկութեանս համաձայն, ժամերու կրճատումներ տեղի ունեցած են եւ օրավարձերը հարիւրին 10 զեղչուած։ Այս շաբաթ Կրընօպլէն ու Ռօնտոյէն բազմաթիւ օտարականներ ղրկուեցան իրենց երկիրը։ Ռօնտոյէն 19 տուն Հունգարացի եւ 7 տուն Սպանիացիներ չուեցին դէպի հայրենիք։

Երկաթի ձուլարանէն 120 գործաւորներ տուն ղրկուած են գործազրկութեան պատճառաւ։

Նոյեմբեր 13 թուակիր թղթակցութեանս մէջ հայ անգործներու թիւը հաշուած էի 130։ Դեկտեմբերէն մինչեւ հիմա այդ թիւին վրայ բարդուած է 70 հոգի եւս։ Կը խնդրուի յարգելի ընթերցողներէն որ չափազանցութիւն չնկատեն։ Ամէն օր ժամէ ժամ մեր աչքին առջեւ կը տեսնենք անգործներու վիճակը։ Այս առթիւ կը թելադրենք բոլոր հայ անգործներուն որ հինգշաբթի եւ շաբաթ առաւօտները գիմեն կատարեն Կրընօպլի քաղաքապետարանը, նպաստ ստանալու համար, նպաստ կը տրուի այսպէս, ամուրիներու համար 7 ֆրանք, իսկ ամուսնացածներուն՝ 14 ֆրանք։

Արսէն Գլանեան

ՄԱՄՈՒԼ

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ

Le Foyer ամսաթերթը իր հայերէնի բաժնին մէջ քննելով գործազրկութեան հարցը, գիտել կուտայ «Դուն քեզ օգնէ» խորագրին տակ (Ցունուար).

— «Հիմակ որ գործազրկութեան տագնապը իր աւերները կը ծաւալէ, Ցառաջ գովելի գաղափարը ունեցաւ փոխադարձ օգնութեան սնտուկներու գաղափարը արծարծելու, եւ Ալպագայ հակառակ չի թուիր այդ ծրագրին։ Բայց խօսքով փիլաւ չեփուիր, կ՚ըսէ արեւելեան իմաստութիւնը, եւ դեռ չիմացանք թէ գործի ձեռնարկուած է արդէն։ Վաղը, այս բոլոր առաջադրութիւններէն՝ լոկ յիշատակ մը պիտի մնայ։

Եկաւ վտանգը, ամա՛ն Սուրբ Թորոս.
Անցաւ վտանգը, մոռցանք Ս. Թորոս։

Մենք պիտի ուզէինք որ մեր թերթերը, անոնք որ հայ զանգուածին հետ գործ ունին, ամէն շաբաթ եթէ ոչ ամէն օր՝ սիւնակի մը գլուխը յորդոր մը տային այս մասին.

— Սիրելի հայրենակիցներ, կեանքի կռիւը ձեզի համար աւելի ծանր է քան ուրիշ ոեւէ ժողովուրդի համար։ Հետեւաբար պէտք է անոր պատրաստուիք գիտակցօրէն ու առնականօրէն։ Մի՛ կարծէք թէ կարօտութեան մէջ «ազգը» ձեր սեւ օրին կը հասնի. եթէ ուզէ իսկ, չի կրնար, թող որ խնդիր է թէ մինչեւ ո՛ր աստիճան պարտականութիւն ունի ամէնուն հացին-ջուրին վրայ մտածելու։ Զորս կողմերնիդ նայեցէք անգամ մը, եւ տեսէք թէ մեզմէ հազարապատիկ աւելի հարուստ ու բարգաւաճ ազգերու մէջ թշուառութիւնը ի՛նչ զարհուրելի նախճիրներ կը գործէ։ Ամէն մարդ իր կեանքը իր ձեռքովը կը շինէ եւ ի՛նքն է անոր պատասխանատուն։

Ինչ որ ցանես, ան կը քաղես, ահա կեանքին մեծ սկզբունքը։ Եթէ այսօրուան վրայ մտածելով կը շատանաս, ուրիշին օձիքէն մի բռներ, եթէ վաղը գլուխդ չորս պատերուն զարնես եւ դարման մը չգտնես։

Մեր մասին, պարտք համարեցինք անգամ մըն ալ այս ազդարարութիւնը ընելու։ Թող ասիկա մեր Կաղանդի խօսքը ըլլայ մերիններուն»։

ՋՈՐՍ ՀՈՎԵՐԷՆ

Նոր աղանդ մը

Ամէն նորութիւն Ամերիկայէն չէ որ կուգայ միայն։ Գերմանիան ալ իր կարգին օրինակ կուտայ, հրապարակ նետելով նոր աղանդ մը։ Իրականին մէջ, աղանդը նոր չէ, բայց նոր սկսած է բէքլամի, ինչպէս առեւտրական տուն մը՝ ծախերը շատցնելու համար։

Աղանդին մարգարէն է Վէյսէնպէրկ, որ 1915ին կ՚ուզէր հրապարակ գալ, բայց կայսերական ոստիկանութիւնը կ՚արգիլէր։ Իսկ հանրապետական Գերմանիոյ օրով, Վէյսէնպէրկ յաջողեցաւ բաւական մարդ ճարել։ Իր մասնագիտութիւնն է իր հաւատացեալները բժշկել մոգնիսականութեամբ եւ մանաւանդ ճերմակ պանիրով...։ Ճերմակ պանիրը կը դնէ մարմնին հիւանդ մասերուն վրայ ու այսքա՛ն... պիտի ըսէր Ֆրանսացին։

Բազմաթիւ խաբուած հաւատաւորները, ինչպէս կ՚ըլլան առհասարակ բոլորը,դիտի կանչած են զինքը։ Բայց մարդը դատական իշխանութեանց առջեւ է որ փաստած է իր հրաշագործ կարողութիւնը։ Բոլոր դատերէն դուրս ելած է անպարտ...։

Մէկը որ յաջողած է այս մարդուն կրօնական...հաւաքոյթին ներկայ ըլլալ, հետեւեալ կերպով կը պատմէ արարողութիւնները։

Վայսէնպէրկ ազգայնական է, ինքը եւ իր աղանդը կուսակից են նախկին վարչաձեւին եւ այն սրահը ուր տեղի կ՚ունենայ արարողութիւնը, զարդարուած է կայսերական դրօշներով։ Նոյնիսկ խորանը,— քանի որ ամէն եկեղեցի իր խորանը պէտք է ունենայ,—. Վիլհէլմի դրօշը կը կրէ։

Արարողական հանդէսներու մասնակցող այրերը կը կրեն կապտագոյն եւ ոսկեզօծ կոճակներով կարճագեստ մը եւ բուրդէ փոքր գտակ մը՝ որ զարդարուած է թիթեղեայ ճերմակ աղաւնիով մը։

Երբ հաւատացեալներու բազմութիւնը հաւաքուած է, նոր մարգարէն իր հետեւորդնե՛րով կը գործէ հանդիսաւոր մուտք մը։ Անմիջապէս կը լսուին ցասի ճիչեր։ «Տէր»ը նշմարող կիները կ՚իյնան յափշտակութեան մէջ։

Խենթերու հաւաքո՞յթ մը, պիտի հարցնէք։Բայցմարգարէնիր հանդարտութիւնըկըպահէ։Ցամր ու հանդիսաւոր քայլերով կը բարձրանայ խորան, ուր իրեն եւ իր եօթ առաքեալներուն համար կ՚սպասէ ուխտ բաժակ սուրճ։

Առաջին բաժակը փոքր ումպերով պարպելէ յետոյ՝ կ՚սպասէ երկրորդ մըն ալ այս այլանդակ մարգարէն. այդ պահուն՝ ներս կը մտնէ դրօշակիրներու խումբը։

Եւ արդէն հաւատացեալներու յափշտակութիւնը կոխած է խենթութեան սահմանները։ Անխմաստ կանչերով կը թնդացնեն սրահը։ Այն ատեն իր հաւատարիմները հանդարտեցնելու համար, մարգարէն անոնց գլխուն կը սրսկէ վար տեսակի Քոլոնյի ջուր։ Խնայասէր ալ է մարդը։ Ու գերագրգիռ հաւատացեալներու հոգիները կ՚ընդունին հոգեւոյն սրբոյ շնորհը։ Կը հանդարտին անմիջապէս։

Մինչ այդ, «Տէր»ը արդէն ընտրած է երեք անմիտներ՝ զորս հիպնոսացնելով, նստեցուցած է բեմը ու յիմարութիւններ թափել կուտայ անոնց։

Վէյսէնպէրկ ճարպիկ խաբեբայ մըն է որ գիտէ իր անձը եւ գործը փրկել ոստիկանութեան հետապնդումներէն շնորհիւ իր ճերմակ պանիրին որ հրաշքներ կը գործէ...

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒՆ ԳԻՐՔԸ

ԴՐԱՄՆԵՐԸ ԿԸ ԽՕՍԻՆ

— Մենք շատ կ՚ապրինք, ես ու իմ դասակարգիններս. Նախ որովհետեւ լաւ կը խնամուինք, լաւ կը պահուինք եւ երրորդ քիչ կ՚աշխատինք, կամ բնաւ չենք աշխատիր։ Մեկ ի տրուած է հրամայելը։

Ուստի գիտցէ՛ք, ձեր բոլորին տարեքները գումարած տարիքը ունիմ ես, եւ երիտասարդ եմ, կը տեսնէք։ Արկածներս անթիւ են եւ միշտ յաղթական եմ եղած։ Տեսա՞ծ եմ երբեւիցէ, չեմ գիտեր. չեմ ալ յիշեր. բայց առանձինս արդէն երջանկութեան բազմաթիւ ժամանակներ ունեցեր եմ։ Առաջին գործս՝ սատնիչ մը վարձատրելով անմեղ մը կախաղան հանեցի։ Հին մը դաշունահարեց մարդ մը։ Երկու եղբայրներ թշնամի դարձան։ Անհաշիւ են անոնք որ ոտքերուս առջեւ ծախեցին սրբութիւն, գաղափար կամ պատիւ։ Երեք անձնասպաններու ատրճանակին գինը եղայ, իսկ սորթած ոսկերներս ու դառնութիւններս անտառի մը ծառերէն շատ են։ Սակայն այս դեռ ոչինչ։ Կարողութիւնս անսահման է, երբ միացած եմ իմ եղբայրներուս ու զարմիկներուս, աշխարհ ենք այն ատեն։ Վառօդ ու Դինամօթ պատրաստող գործարաններ կը բարձրացնենք։ Կը հաւաքուինք միջնաբերդերու վրայ ու պատ կը կապենք ամբարներուն ու հացերուն առջեւ։Անօթի հազար հազարներուն երգով կը սնանի։ Զենք բաւականանար այդքանով. կը ծղենք մարդիկը իրար ջարդելու, մեր միջնաբերդերուն տակ։ Երկիրներ կ՚աւերենք, երկինքներ կալլով կ՚ապականենք։ Սով ու համաճարակ։ Ու արիւնը մեր պազարներուն քով գիտնաք, ի՛նչ անուշ կը բուրէ... Այսպէս ենք մենք։ Զոր օրինակ. պառաւը գիս ունենալու համար մահահերձ մը խեղդեց, ապա խելագար՝ ձեզի հետ գիս ալ թուփին տակ ձգեց փախաւ։ Կեանքիս ամենէն անփառունակ ժամանակամիջոցն է այս։

Կեցէ՛ք ուկայն, տակաւին գործ կայ սկիւռիայս ընտանիքին մէջ, կեցէ՛ք...

Պաշտպանող շարժումով մը գիրուկ ձեռքերը տարածեց ոտքերուն քով խոնարհած դրամներու ժողովին վրայ։

Մայրիկ սկիւռը սարսափահար արթնցաւ։ Լոյս չկար դեռ. վախէն սիրտը ուժգին կը տրոփէր։ Դարձաւ իր անուանին սա կափկափելէն.

— Ա՛յ տնաշէն, արթնցիր...

Այրը ընդոստ վեր ցատկեց։

— Ի՞նչ կայ տնաւէր, ի՞նչ ունիս նորէն. գա՞յլ է թէ բազէ, աղուէ՞ս թէ բու է...

— Զէ՛, հանդարտէ, այդ չէ հիմակ ու հիմա, նայէ թէ ինչ։

Զգեղելով իր սեւին ընդհանուր յատկութիւններէն... ու նախապաշարումներէն, պատմեց բառ առ բառ իր երազը։

— Գիտե՛ս, ա՛խ կնիկ, ա՛խ կնիկ, ձեզի որ ծնայ աշխարհը, ոսխարները պոչի տեղ դմակ կ՚ունենան...

Խեղճ կինարմատը սրտաղող չըսաւ նոյնիսկ թէ ի՛նչ ունին արդէն ոչխարները. այլ խոնարհ ձայնով.

— Ի՞նչ ընենք հիմա։

— Ի՞նչ պիտի ընենք, քանի տանս գլխուն փորձանք չէ եկեր, կ՚ելլենք, եղածին պէս կը թաղենք սատանային փոխանորդը։

Այս կարգադրութիւնը բանաւոր թուեցաւ։

Արշալոյսը չբացուած սկիւռներու ամոլը, էրիկ, կնիկ ծառէն իջան ու բաւական հեռանալէ ետք փորեցին ու թաղեցին։

Միայն, աճաւասիկ անէծքը, ճիշդ անոնց թաղել կարգադրած պահուն, իրենց աղջիկը արթնցեր էր ու իրենց ետեւէն դուրս ելեր։ Եւ իրենց թաղած տեղն ալ ծլելու ծոտ սալորի կուտ մը կար, առանց տաանց տեսնելու փոսին մէջ ձգեցին ու քսակով դրամն ալ վրան նստաւ։

Ի՞նչ եղաւ։ Շատ ցաւալի բան մը։ Սկիւռիկը ճամբան կորսնցուց, երկար թափառեցաւ, ու թաղուած տեղը չգտնելով հանդերձ՝ հանդիպեցաւ... անօթի գայլին։ Գոյլը բերանը բացաւ ու հա՛փ, կէս պատառ ըրաւ։

Սալորի կուտն ալ զարնուեցաւ սաղին, անդին, մեծ չարչարանքներով հազիւ շիւղ մը արմատ շինած հողին մակերեսին կը մօտենար, չկրցաւ դրամին ծանրութիւնը տանիլ, չորցաւ, մեռաւ։

×

Մեծ հայրիկը երբ վերջացուց, Սուրիկը, Վաչանիկը, Վարդիթերն ու Շարամը աչքերը ու քիչ մըն ալ բերանները բաց շարունակեցին նայիլ։

— Ըսէ՛ տեսնեմ, Սուրիկ, գիտես մեծ հայրիկը, ի՞նչ ընելու էին սկիւռները իրենց գտած դրամը, ո՞րն էր լաւագոյնը։

Սուրիկը քիչ մը մտածեց։ Բերանը գոցեց, բացաւ եւ թուքը կուլ տալով ըսաւ.

— Թող պօնպօն առնէին, շօքօլա առնէին, անուշ առնէին...

— Ցետոյ։

— Պտուղ առնէին, նորէն պօնպօն, պօնպօն...

— Դո՛ւն, Վաչանիկ, ի՞նչ ընէին, հարցուց դառնալով միւսին։

— Մեծ հայրիկ, թող... թող խոզ՛ը Լիւքսէնպուրկի աւազանին մէջ լողցող «պաթօ՛» մը...

— Նա՛ւ ըսէ։

— Այո՛, այո՛ նաւ մը առնէին. օթօ մը առնէին, հրացան մը, հրացան մը եւ խումբ մըն ալ զինուոր...

— Թուղթէ՞.

— Զէ՛, կապարէ, կապարէ։

— Հապա, դուն ըսէ նայիմ Վարդիթեր, ի՞նչ ընէին։

— Ասոր տիկնիկ մը առնէին, ասոր հագուստներ, ասոր գլխարկ, ասոր կօշիկներ տիկնիկին, ա...

— Հասկցայ, «ասոր» հագուստ կապուտ, միշտ «ասոր ասոր», լրացուց մեծ հայրիկը, ուրի՞շ...

Ի՞նչ կ՚ըսէք «պէպէքներ», միջամտեց Շարամը կէս յանդիմանական՝ փոքրերուն, չէ՞ք գիտեր որ սկիւռները քաղաք չունին, անտառին մէջն են, ինչ ընեն շաքարը, պտուղ ունին, ինչ ընեն կտորները երբ մուշտակ ունին, նաւն ու զինուորներն ալ ծառին վրայ հանել չըլլար։

— Ի՞նչ ընէին հապա. հարցուց նորէն մեծ հայրիկը այս անգամ ուշադրութեամբ դարձած անոր։

— Ի՞նչ ընէին... քանի որ երկու սկիւռիկները հարուստ պիտի ըլլային, մայրիկը թող հաւասար բաժներ դրամը, անոնք ալ ինչ ուզէին ընէին, իրենց վիզերէն թէ պոչերէն կախէին... ուզածնին ընէին։

— Ոսկին մէկ հատ էր։

— Թող մանրէին։

— Ինչպէ՞ս, քաղաք չեղած տեղը սեղանաւոր կ՚ըլլա՞յ։

— Հը՞, լա՛ւ, թող հայրիկ սկիւռը, (տակը չճնելու ջանքով մը միջամտեց տղան) իր սուր ատամներովը կխեր ու զատ-զատ տար (ու զգալով կարծես ատամով ոսկի կխելու անպատեհութիւնը), իսկ եթէ, իսկ եթէ ատամը փճանար, թող ոսկիէ ատամ մը շինել տար, ու...

— Ձեղա՛ւ, ձեղա՛ւ Շարամ, հոգիս, կը մոռնաս որ սկիւռ սեղանաւոր չեղած տեղ մը ոսկի ատամ շինող ատամնաբոյժ սկիւռ բնաւ չըլլար... Եւ յետոյ ենթադրենք թէ ըլլար, ի՞նչ կ՚ըլլար անտառին վիճակը, այդ մետաղեայ ատամներուն տակ, չէ՞ս կարծեր որ շա՛տ մը գնդեցիկ ծառեր, մատղաշ բարունակներ պիտի չորնային...

— Այն ատեն, ըսաւ Շարամ գրգռուած երեք փոքրերուն քրքիջէն, ուրեմն լաւ ըրին... եթէ սակայն սկիւռիկը գայլին չհանդիպէր, սալորի կուտն ալ չճզմուէր...

— Եթէ...

— Հապա ի՞նչ ընէին մեծ հայրիկ, վշտացած ու արտասանութիւնը մոռցած աշակերտի ձայնով բողոքեց տղան, դուն ըսէ, ի՞նչ ընէին...

— Մեծ հայրիկը ժպտելէ դադրեցաւ ու.

— Չեմ գիտեր, ըսաւ մտածկոտ։

— Չե՛ս գիտեր... (չորս ձայն)։

— Այսինքն հը հա՛... տակէ վերին ինչ հողեղէններս, ամենէն լաւը ան կ՚ըլլար որ բերէին ինծի, ես ալ իրենց ուզածները կ՚առնէի, եւ անմիջապէս։

Այս մէկը չէին խորհած։ Լռեցին հմայուած։

Ու անգամ մը եւս բաճկոնակին մէջ գտնուած բոլորակը մնաց մեծ հայրիկին,

ՓԱՅԼԱԿ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

(4) ՎԵՐՋ

բու վրայ, որոնք կ'ուզէին քաշուելու պոյքոթը: 40 հոգի ձերբակալուեցան, 20ը կին: 17 անձեր ալ վիրաւորուեցան:

Ահմէտապատի մէջ ևս, ոստիկանութիւնը բռնութեամբ ցրուեց ամբոխ մը, որ հաւաքուած էր ցամքած գետի մը գոգը, եւ գրաւեց հնդկական դրօշ մը, որուն շուրջ կատաղի կռիւ մը մղեցին կիները, զայն չյանձնելու համար: 30 կիներ ձերբակալուեցան: Բազմաթիւ վիրաւորներ կան:

Գրինինկի յայտարարութիւններուն վրայ

Գրինինկի յայտարարութեանց գէշ տպաւորութիւնը մեղմելու համար արտասահմանի եւ մասնաւորաբար Ֆրանսայի մէջ, գերմանական կէս-պաշտօնական զեկոյց մը կը յայտնէ թէ այս յայտարարութիւնները պէտք չէ ընդունուին իբր միակողմեան դրժում դաշնագրերու, «Եընկի ծրագիրը պատռելու» ձեւով:

Գերման վարչապետին յայտարարութիւնները նպատակ ունեցած են յայտնելու տեսակէտը զոր Գերմանիա պիտի պաշտպանէ Լոզանի մէջ:

Հատուցումներու հարցին շուրջ, Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի տեսակէտներուն միջեւ, միութեան գիծ մը գտնելու համար կատարուող բանակցութիւնները ընդհատուեցան եւ անգլիական պատուիրակը վերադարձաւ Լոնտոն ուր իր տեղեկագիրը ներկայացուց կառավարութեան: տեսակէտը զոր Անգլիա պիտի պարզէ Լոնտոնի մէջ, իր ընդհանուր գիծերով ճշդուած է արդէն երկար ատենէ ի վեր: Գրինինկի յայտարարութիւնները եկան փաստելու թէ Ֆրանսայի եւ Ամերիկայի մէջ, հանրային եւ պաշտօնական կարծիքները դեռ այնքան հասունցած չեն որ, կարելի ըլլայ ընդունիլ պարտքերու եւ հատուցումներու միանուագ ջնջում մը: Անգլիոյ պատուիրակները պիտի առաջարկեն 5 տարուան երկար պայմանաժամ մը, պահանջելով միեւնոյն ատեն որ անոր աւարտումէն առաջ, կորովի միջոցներ ձեռք առնուին:

Ռուսիա եւ Մանչուրիա

Ճափոնի վարչապետը երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ Թոքիոյի ռուսական դեսպանին հետ, հիւսիսային Մանչուրիոյ կացութեան մասին:

Ռուսական դեսպանը Ճափոնի վարչապետին յայտնեց իր կառավարութեան մտահոգութիւնը կարգ մը տեղեկագրերու հետեւանքով որոնք կը յայտնեն թէ Քիրինէն մեկնող ճափոնական ուժերը յարձակման պիտի սկսին Խարպինի ուղղութեամբ Արեւելեան Չինաստանի երկաթուղիին վրայ, ուր բոլշեւիկեան կառավարութիւնը շահեր ունի:

Ճափոնի վարչապետը հաւաստեց թէ մինչեւ որ Խարպինի մէջ ճափոնական շահերը չվտանգուին, նման յարձակում մը չի կրնար տեղի ունենալ:

Հ. Յ. Դ.

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԷ ԸՆԿԵՐՆԵՐԸ

այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Միւթիւալիթէի սրահը: Օրակարգ՝ տեղեկատուութիւն երեք ամսուան գործունէութեան եւ զանազան հարցեր:

Հ. Յ. Դ. ԻՍԻ-ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Զաւարեան կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Ակումբին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւոր ներկայութիւն:

Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ կոմիտէութեան ընկերական ընդհ. ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, Հ. Յ. Դ. Գրադարանը:

Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ կոմիտէն ստիպողաբար խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր խումբերու ներկայացուցիչները այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8ին, Գրադարանը:

ԼԻՈՆ ՎԷԶԻ Անդրանիկ խումբի անդամական ժողովը այս Կիրակի ժամը 2.30ին ընկ. Շ. Խաչատուրեանի բնակարանին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Սէն Թ'Անթուանի Ընկեր Կարօ խումբի ժողովը այս Կիրակի իրիկուն ժամը 5ին, ընկ. Յովհ. Վարոյեանի բնակարանին մէջ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն: Կը հրաւիրուին նաեւ այն թեկնածուներ որոնց քննութիւնը վերջացած է:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

16 Յունուար շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Salon Chapeի մէջ. 84 Rue Chape

Մարսիլահայ Տրամադիկ Ստուտեան ղեկավարութեամբ դերասան

Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆի կը ներկայացնէ

Շերլոկ-Հոլմս

Տոմսերու գիները ժողովրդական են:

Երեկոյթ-պարահանդէս

ԽԱՆ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆԻ ԿՈՂՄԷ

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8էն մինչեւ առաւօտ

ՀԱՅ ԱԿՈՒՄԲԻՆ մէջ, 1 Bld. Carnot Ալֆորվիլ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին Արեւելեան եւ եւրոպական պարեր կէս գիշերէն մինչեւ առաւօտ:

ՑՈՒՑԱՏԵՍ

Զ. Ո. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին դասախօսութիւնը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Միւթիւալիթէի սրահին մէջ (24 Rue St. Victor): Կը խօսի Շ. Նարդունի հետեւեալ նիւթին մասին.— — «Թէ ինչո՞ւ Հայկ. Կիլիկիա մը ստեղծուեցաւ ԺԱ. դարուն»: Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները:

ՎԱԼԱՆՍԻ Շապին Գարահիսարի Արիննոտ Դաշտի Արծիւ միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին- Բաֆէ Ժիւստոնի սրահին մէջ: Օրակարգ՝ հաշուետուութիւն, վարչական փոփոխութիւն եւ ուրիշ կարեւոր հարցեր:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուին Խարբերդի Աշուան գիւղէն Արամ եւ Տաճատ Յակոբեանները, իրենց մօր անունը՝ Սառա, հօր անունը՝ Մանուկ: Տարագրութեան միջոցին մայրերնին մեռած է եւ իրենք մնացած են Հալէպի եւ Ուրֆայի շրջանականին մէջ գտնուող Սուրուճ գիւղը:

Իրենց մասին լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել իրենց հօրեղբօր Պ. Յակոբեանի, 14 Rue Orlolan. Paris: Ճշգրիտ լուր տուողին 300 ֆրանք եւ մէկ տարեկան «Յառաջ» նուէր:

Կը խնդրուի սուրիահայ թերթերէն արտատպել:

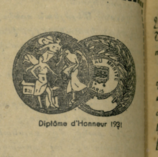
Médaille d'Or 1930

ՄԵԾ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

"ՇԻՐԱԿ"

26 Rue de Trévise, Paris (9) Métro Cadet, Tél. Prov. 38-63

ԲՈԼՈՐ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ 100ԻՆ 10 ԶԵՂՉ

Diplôme d'Honneur 1931

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱՅ ՅՈԲԵԼԵԱՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

17 Յունուար Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին **Salle de la Mutualité**ի մէջ

24, Rue St. Victor, Paris (5), Métro: Place Maubert-Mutualité

Վարժարանի Սանուց Միութիւնը կը կազմակերպէ Գեղարուեստական հանդէս մը

բարեհաճ մասնակցութեամբ ՌՕԶ ՊԱՏՄԱԳՐԵԱՆԻ, ԼԻՏԻ ՏԷՄԻՐՃԵԱՆԻ, ՊՊ. Ա. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻԻ, Է. ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ ԵՒ ՏԷՎԷՃԵԱՆԻ

կ'երգէ վարժարանին 80 հոգինոց երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Ա. ՊԱՏՄԱԳՐԵԱՆԻ

կը բեմադրուի Ա. Պատմագրեանի յատկապէս այս հանդէսին համար պատրաստած «ՀԷՔԵԱԹ» մանկական երաժշտական պիէսը, որուն գլխաւոր դերը կ'երգեն Ռօզ Պատմագրեան, Պ. Պ. Փափազեան, Տէվէճեան եւ Jacques BENOISTON, Théâtre Lyriqueէն: ՏՂԻԿՆԵՐ, ԳԱՃԱՃՆԵՐ, ՀՈՒՐԻՆԵՐ, Ջինիներ, 150 հոգի բեմի վրայ: Բեմադրութիւն՝ Պ. Ա. Շահխաթունիի կողմէ:

Պալէթ՝ ղեկավարութեամբ Michel Kotcharoffի.— Costumes, Հ. Ալեանաքի.— Մեծ նուագախումբ՝ ղեկավարութեամբ Հեղինակին.— Պատկերներ հայկական կեանքէ:

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐԸ.— 30, 20, 15, 10 եւ 7.50 ֆր.: Կը ծախուին՝ Ճաշարան Ֆլօրիա՝ 61, rue Mr. le Prince, Նպարավաճառ Méridional 8, rue Chateaudun. Նպարավաճառ Yéprade (Պէլվիլ շրջան) 9, rue Jouye Rouve, Վաճառատուն Հրաչ Սարգիսեան 261 Fg. St. Martin Փարիզ

Etude de Mr BERNARD VAHÉ (ՊԷՕՐԷՔՃԵԱՆ)

(11 année)

Licencié en Droit de la Faculté de Paris

Ancien élève de l'École des Hautes Etudes Sociales

JURISCONSULTE

Conseil juridique à la Défense Automobile et Sportive de Paris et à la Mutuelle Militaire

18, Rue Dauphine, Paris (6e) Tél. Danton 73-97

կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական խնդիրներ, ինչպէս նաեւ փողոցի արկածներ, անձամբ կը պաշտպանէ առեւտրական եւ հաշտարար դատարաններու առջեւ, կուտայ *certificats de coutume*ներ, կը կատարէ ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման վերաբերեալ բոլոր գործողութիւնները. կուտայ խորհրդակցութիւններ ֆրանսական եւ միջազգային օրէնքներու մասին ամէն օր, բացի կիրակի եւ տօն օրերէ, երեկոյեան ժամը 6-7 եւ անկէ դուրս ժամադրութեամբ:

ԾԱՆՕԹ.— Նկատի առնելով ներկայ տնտեսական հանգամանքները, հայերու համար խիստ դիւրամատչելի պայմաններ կ'ընծայուին:

Ամէնուն ցանկացած Հայկ. ճաշարանը բացուած է փարիզի կեդրոնը

44 Rue de Trévise Metro: Cadet Tél Provence 64-74

Au Duc de Trévise

Ղեկավարութեամբ՝ Պ. ՄԱՔՍՈՒՏ ՄԻՐԻՃԱՆԵԱՆԻ

Արեւելեան եւ կովկասեան ճաշակով պատրաստուած կերակուրներ: Տրամադրելի սրահ հարսանիքներու, հանդիպումներու, ժողովներու

ԲԱՑՈՒԱԾ Է

"ԴԱՏԵՄ" ՄԵԾ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ

Պիվէոի, (Կարտան) մէջ, Արեւելեան եւ եւրոպական ամէն տեսակի ճոխ ու թարմ նպարեղէններ

թարմ, աժան եւ դիւրամատչելի գիներով

Նպարատան կողքին սրճարանի առանձին բաժին

Ձեր փնտռած գիրքը

. ԹԷՕՖԱՆՕ հեղինակ Բօլ Տիմիթրաքօփուլօ (Բիւզանդիոնի Հայազգի կայսր Յովհ. Զմիշկն է այս վէպին գլխաւոր հերոսը եւ Թէօֆանօ կայսրուհին իր սիրային արկածախնդրութիւններով: Կը կարդացուի հեւ ի հեւ): Գին 25 ֆրանք:

ՎՈՍՓՈՐԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ. հեղինակ Բօլ Տիմիթրաքօփուլօ (Սուլթան Համիտի Հարէմականներուն իր շուայտութիւններով եւ դաւադրութիւններով, վրէժխնդիր հայ երիտասարդ մըն է վէպին գլխաւոր հերոսը): Գին 3[illegible] ֆրանք:

ՎԱԼԱՆԹԻՆ. ֆրանսացի նշանաւոր հեղինակ, Ժօրժ Սան ի սիրային ամէնէն գեղեցիկ վէպը: Գին [illegible] ֆրանք:

ԽԵՆԹ ԵՒ ՋԱԼԱԼԷԴԴԻՆ. Րաֆֆիի: 25 ֆրանք:

ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄՏՔԵՐ. Բիւ. Միքայէլեան [illegible] Հրատարակութիւն, Բ. տպագրութիւն: Գին 1[illegible] ֆրանք:

ԱՆԱՀՏԱԿԱՆ. բանաստեղծ. գրեց Սուրվանի: Գին [illegible] ֆրանք:

Ստանալու համար դիմել «Յառաջ»ի խմբագրատունը Լեւոն Գեւոնեանի 17, rue Damesme, Paris (13).

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԵՑԷՔ

"ԱՐՓԻ"

Պատկերազարդ կիսամսեայ

Որ պիտի ըլլայ հայ ընտանիքին թերթը, ունենալով մանուկներու, պատանիներու եւ ծնողներու բաժիններ:

Առաջին թիւը լոյս տեսաւ Յունուար 1ին: Տարեկան բաժնեգինն է 2 տոլար: Չէք եւ մընի օրտըր գրել A. Barseghian անունին: Հասցէ՝ P. O. Box 77 Allston, Mass. Խմբ. հրատարակիչ՝ Դոկտ. Ա. ԲԱՐՍԵՂԵԱՆ. կամ «Յառաջ»ի խմբագրատունը Պ. Լեւոն Գեւոնեանի, 17 rue Damesme, Paris (17).

ԱՊԱՌԻԿ ՀԱԳՈՒՍՏՆԵՐ

ԴԵՐՁԱԿ **A. Kesseyan**

4 Rue Mandar, métro: Sentier et Les Halles, téléphone: Gutenberg 39-07

Նկատի ունենալով ներկայ տնտեսական տագնապը կը ստանձնէ ամէն տեսակ հագուստներ կարել փոխարժէքը վճարելի մասնավճարներով՝ ՎԵՑ ԱՄՍՈՒԱՆ ԸՆԹԱՑՔԻ

ցոկուն կերպաս, խնամուած կար, չափաւոր գին:

Հայե՛ր մի վարանիք եւ անմիջապէս դիմեցէք հանրածանօթ Պոլսեցի ժամագործ-ոսկերիչ

ԿԱՐԱՊԵՏ Յ. ԷՄԻՐԵԱՆԻ

[Maison E. Charles] ՀԻՄՆՈՒԱԾ **1869**

29, Rue Mathis — *Paris (19e)*

Métro Crimée — *Direction Pte. de la Villette-Pte. d'Ivry*

Հեռ. *Nord 56-97* — *Tram. 50 եւ 52 Autobus AJ եւ AV*

Ուր պիտի գտնէք ԶԱՓԱՒՈՐ ԳԻՆԵՐՈՎ ամէն տեսակ գրպանի, թեւի, շքմինեի պատի եւ զարդուցիչ ժամացոյցներ, գոհարեղէններ եւ տնային սպասներ:

Մեր հայրենակիցները կրնան վստահ ըլլալ մեր ուղղամտութեան:

Բոլոր ապրանքներու վրայ 100ին 10էն մինչեւ 20 ԻՐԱԿԱՆ ԶԵՂՉ եւ Նոր տարւոյ առթիւ սիրուն նուէրներ կը տրուին:

ԶԱՓԱՒՈՐ ԳԻՆԵՐՈՎ եւ խնամքով կը նորոգենք ամէն տեսակ ժամացոյցներ, կը ստանձնենք գոհարեղէններու շինութիւն եւ փոփոխութիւն: Բաց է կիրակի օրերը եւս առաւօտեան ժամը 8էն երեկոյեան 8:

Անմիջական գոհացում կուտանք գրաւոր ապսպրանքներու:

Հայերու ժամադրավայրը

ճաշարան **ՖԼՕՐԻԱ**

61 Rue Monsieu le Prince, PARIS (6e)

մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ — Հեռաձայն Danton 52-73

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՍՈՒՆԻ

վիրաբոյժ — ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

ՎԿԱՅԵԱԼ ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՖԱՔԻՒԼԹԷԷՆ

14 Rue Lagrange, PARIS (5)

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՈՍԿԻ ՔՈՐՈՆԻ, ՊՌԻՃԻ եւ ԱՏԱՄՆԱՇԱՐԻ

բերնի, լինդերու, ակռաներու խնամք եւ վիրաբուժ. գործողութիւն

ՄԱՔՈՒՐ եւ ԽՆԱՄԵԱԼ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

կ'ընդունի ամէն օր, ժամը 2էն 8, առտուները ժամադրութեամբ կիրակի եւ տօն օրեր 9էն մինչեւ կէսօր:

Métro St. Michel կամ Maubert-Mutualité

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ ՏՕՔԹ. ՄԻՀՐԱՆ Կ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ

Նախկին բժշկապետ Մերսինի Ֆրանս. հիւանդանոցներու

Պատուոյ մէտայլ Ֆրանս. առողջապահ. նախարարութենէն

Բաց է ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 2.50էն 7.50, (կէսօրէ առաջ միմիայն ժամադրութեամբ) կիրակի եւ տօն օրերը 10—12:

Հոն կը կատարուին՝ Ք. ճառագայթներով ամէն կերպ քննութիւն, շողանկարում (radiographie), գեր-մանիշակագոյն, յետ-կարմրագոյն եւ Ռէօնթկէնեան դարմանում (radiothéraphie profonde), նաեւ ՏԻԱԹԷՐՄԻԻ բոլոր կիրարկումները եւ ելեկտրաբուժական բոլոր ձեւերը, որ ներքին, արտաքին եւ մորթային բազմաթիւ հիւանդութիւններու դէմ գործուած գիտական ամենավերջին եւ զօրաւոր ազդակներն են:

Թոքախտաւորներու համար **pneumothorax**ի գործողութիւն: Հակահիւծախտային կանխարգելիչ եւ բուժիչ պատուաստ եւ շինուկ (կատարելապէս անվտանգ):

Ջղային եւ հոգեկան հիւանդութիւններու դէմ քնէածական, թելադրական եւ ֆրէօյեան մեթոտներ:

Դարմանատունը ունի իր մասնագէտ բժիշկները աչքի, քթի, ականջի, ինչպէս նաեւ արանց եւ կանանց ծննդամիզային եւ վեներային հիւանդութիւններու համար:

Assurance Socialeի պատկանող հիւանդներու կը տրուի լուրջ խնամք:

Դարմանատունը ունի ատամնաբուժարանը որուն մէքանիսիէնն է Պ. Վ. ԹԱՇՃԵԱՆ: Տօքթ. Մ. Քէշիշեան, որպէս մասնագէտ ներքին հիւանդութեանց, կ'այցելէ նաեւ դրսի հիւանդներուն:

Հասցէ՝ 31 Rue de la Rochefoucauld (9)

Métro: Trinité, St. George et Pigale: Tramway 26, 28, 54: Autobus AF, AJ, AM, B, BD, BI, G, Gbis, L, H, Hbis, R, Rbis

---

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, մէթ. Շաթլէ: Արմատ. եւ նոր մէթոտ, դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան՝ վէներ. հիւանդութիւն եւ վարիսի: Ամէն օր 9—12, 2—8, կիրակի 9—12:

Imp. A. DER (Agopian)

17, Rue Damesme, Paris (13)

Le Gérant *H. STEPHAN*

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Gobelins 19-78
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԱՅՄԱՆՆԵՐ,—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՈՒՐԲԱԹ 15 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1932
15 JANVIER 1932

Գին 50 ՍԱՆԹԻՄ

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1777

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՇՈՇՈՐԹԱՊԱՏՈՒՄ

Երեւանի փարիզեան կոչնակը բան-գործ ըրած է, սրտառո՛ւչ լրջութեամբ մը հրատարակութեան տալ բողոքի բանաձեւեր՝ «ընկ. Դ. Շահվերտեանի դէմ դաշնակ Բիւրոյի կողմէ կազմակերպուած տեռօրին» առթիւ:

Շաբաթը երեք օր, քանի մը փոփոխակներ լոյս կը տեսնեն այս գարշելի բանսարկութենէն, որուն հեղինակն ու խմբագիրն է հռչակաւոր Հօկը: Խեղկատակութիւնը բարեզարդելու համար, մարդիկ նոյնիսկ ժողովներ կը գումարեն, ճառ կը խօսին եւ յետոյ բանաձեւ կը քուէարկեն, որպէսզի արար-աշխարհ համոզուի, հաւատայ թէ Դաշնակցութիւնը խսկապէս մահափորձ կազմակերպած է Շահվերտեանի դէմ…

Թուրք թերթերն ալ այս գարշելի «շանթաժ»ը փորձեցին Ըսմէթ փաշայի ճամբորդութեան առթիւ: Բայց աւելի խելօք փրթան: Քանի մը օր գրեցին: Փորձեցին իրենց ուզած ելքը տալ դատական քննութեան: Իսկ երբ տեսան որ չափազանց վրան-բաց է սուտը, կարճ կապեցին եւ սկսան ուրիշ հաւկիթներ ածել:

Մինչդեռ մեր շոշորթները, որոնց գլուխը մազ-մօրուք ճերմկած …

ՆԵՐԵԼԻ ՉԷ ԶԳԶԳԵԼ

ԸՄԲՈՍՏՈՒԹԻՒՆԸ ԱՆԱՏՕԼՈՒԻ ՄԷՋ

ՎԱԼԻ ՄԸ ՔԻՒՐՏԵՐՈՒՆ ՁԵՌՔԸ

Թուրք ընդդիմադիրներու փարիզի օրկանին *La République Enchaînée*ի թղթակիցը կը գրէ Էնկիւրիէն.—

Անշուշտ կարդացիք քէմալական մամուլին մէջ թէ մեծ տարողութեամբ գործողութիւն մը կը ծրագրուի արեւելեան նահանգներուն մէջ:

Այսուհանդերձ, նոյն այս մամուլը կը զգուշանայ ուժերու այս սփռումին պատճառները յայտնելէ:

Ահա թէ իրականութեան մէջ ինչ են այս արշաւին պատճառները: Տէրսիմ կը գտնուի Շէյխ Րիզան որ մեծ ազդեցութիւն եւ ժողովրդականութիւն ունի այդ շրջանի բնակչութեան մէջ: Այս է պատճառը որ Էլազիզի վալին՝ Նիզամէտտին քանիցս փորձեր էր զայն մէջտեղէն վեր- …

ՄԱՀ ԿՈՐՏԸՆ ՊԵՐՐԻ

ԷԻԴԻԼԷՐԵԱՆՆԵՐԸ ԿԸ ԳՈՐԾԵՆ

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՆՈՐ ԿՌԻՒ ՖԻՔՍԻ ԳԱՂԹԱԿԱՅԱՆԻՆ ՄԷՋ

Այր եւ կին տասը հոգի ձերբակալուած

Անցեալ ուրբաթ օր Ֆիքսի հայ գաղթակայանին մէջ կռիւ մը տեղի ունեցած հայերու եւ յոյն ոստիկաններու միջեւ:

«Նոր Օր» հետեւեալ կերպով կը պատմէ կռիւին պարագաները (10 Յունվ).—

Հայաստան գաղթողներու փարանկաները, Ֆիքսի մէջ գնած էին մասնաւորապէս Լավրիոնէն եկած աղքատ բանուորներ: Տեղւոյն յոյն սիլողոսին կողմէ ձեռք բերուած էր խնամատարական նախարարութենէն հրամանագիր մը, որով կ'արգիլուէր փարանկաներու առուծախը:

Ազգ. կեդր. վարչութիւնը իր կողմէն կատարած դիմումներուն իբրեւ արդիւնք՝ յայտարարած էր թէ վերոգրեալ որոշումը միայն պետական հողերու վրայ կառուցուած հողերու մասին է:

Մինչդեռ տեղւոյն ոստիկանութիւնը առանց խտրութեան, բազմաթիւ հայերու նոր գնած փարանկաները կը կնքէ եւ զանոնք փողոց կը ձգէ:

Այս անարդարութեան դէմ, վարչութիւնը սկսած էր օրինաւոր ճամբայով դիմումներ կատարել, նոյնպէս հեռագրով իր խնդրանքը իմացուցած էր վարչապետ Պ. Վենիզելոսին:

Մինչ այդ, Ֆիքսի մէջ գտնուած քանի մը խելագար փանջունիներ …

Ուրբաթ առաւօտ այդպէս ալ կը վարուին. քանդելով փակուած տուները ներս կը մտնեն: Բազմաթիւ ոստիկաններ վրայ կը հասնին եւ կոպիտ կերպով դուրս կը նետեն զանոնք. ընդդիմացողներէն ոմանք ծանրօրէն կը ծեծուին, իսկ ծեծուողները հայհոյութիւններով կը պատասխանեն ոստիկանութեան: Ձերբակալուած են ընդդիմացողներէն այր եւ կին տասը հոգիներ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆԱԽԱՐԱՐԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Պ. Փիէր Լավալ կազմեց դահլիճը

Դահլիճին հաւաքական հրաժարումէն յետոյ, զոր Պ. Լավալ ներկայացուցեր էր հանրապետութեան նախագահին, կրկին իրեն յանձնուեցաւ նորին կազմութիւնը:

Նոր դահլիճը որ կազմուեցաւ մէկ քանի ժամուան խորհրդակցութենէ յետոյ, տարբերութիւն մը չունի նախորդէն: Հանգուցեալ պատերազմական նախարարին Մաժինոյի տեղը անցած է Պ. Թարտիէօ, երկրագործական նախարարը, որուն խօսքը կ'ըլլար արդէն: Հին դահլիճէն կը բացակայի միայն արտաքին նախարարը Պ. Պրիան:

Վարչապետութեան հետ արտաքին նախարարութիւնն ալ ստանձնած է Պ. Լավալ:

Իսկ ներքին եւ երկրագործական նախարարութիւնները յանձնուած …

Լօզանի ժողովին առաջ

Գործադուլներ ցոյց կը կատարեն

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ՄԷՋ

ԱՆԳԼԻՈՅ ՄԷՋ

ԱՆՄԻՋԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԳՈՐԾԱԶՈՒՐԿՆԵՐՈՒ

ՑԱՆԿ 10

Գ. Ց.	20.—
Ա. Խոնդկարեան	25.—
Բժ. Տէր Դաւթեան	10.—
Լ. Թ.	30.—
Ա. Գաբրիէլեան	20.—
Գումար՝	105.—
9րդ ցանկին գումարը	2333.—
Ընդհ. գումար	2438.—

ՍՈՒՐԻՈՅ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Հալէպէն մեր սեփ. թղթակիցը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը հաղորդէ, Հալէպի ընտրութիւններուն մասին.—

ՍՈՒՐԻԱՑԻՆԵՐՈՒ ԲՈՂՈՔԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ ՆԵՐՍԷՆ ԵՒ ԴՈՒՐՍԷՆ

ԱՆՑՆՈՂ ՏԱՐԻՆ՝ ՆԵՐՍԷՆ

Բ.

ՄԱՄՈՒԼԻ ՆՈՐ ՕՐԷՆՔԸ

Մինչ ընդդիմադիրները արտասահմանի մէջ կը սաստկացնէին իրենց պայքարը քէմալական վարչաձեւին դէմ, երկրին ներսը ուրիշ ընդդիմադիրներ՝ գլխաւորութեամբ Արիֆ Օրուճի («Եարըն»), քննադատական խիստ յօդուածներ սկսան հրատարակել Ընկիւրիի վարիչներուն դէմ։ Պայքարը մանաւանդ սաստիկ հանգամանք ստացաւ Արիֆ Օրուճի եւ «Ճիւմհուրիյէթ»ի ու «Ենի Կիւն»ի տէր եւ տնօրէն Եունուս Նատիի միջեւ։ Այն աստիճան, որ Ընկիւրիի Ազգ. Մեծ Ժողովը մասնաւոր նիստեր յատկացուց այս հարցին։ Գտնուեցան երեսփոխաններ, որոնք պահանջեցին Թուրքիոյ սահմաններէն դուրս վտարել 8-10 հրապարակագիրներ՝ Պոլսէն եւ Իզմիրէն, իբրեւ հայրենադաւներ։

Յուլիս 18ին Խորհրդարանը որոշեց մամուլի նոր օրէնք մը հրատարակել եւ այս նպատակով կազմուեցաւ յանձնաժողով մը։ Մամուլի նոր օրէնքը բազմաթիւ սեղմումներ դրաւ։ Նպատակն էր միանգամ ընդ միշտ խափանել կարգ մը թերթեր, որոնք հանդիստը կը վրդովէին Ընկիւրիցիներուն («Եարըն», «Ըլմազ» եւայլն)։ 58 յօդուածներէ բաղկացեալ այս օրէնքը կ՚արգիլէր խմբագրութիւն ընել բոլոր անոնց, որոնք Զինադադարի շրջանին եւ Միլլի շարժումին ատեն՝ Թուրքիոյ եւ Քէմալի դէմ գրիչ շարժած էին։ Թերթի խմբագիրը եւ հրատարակութեանց ընդհ. տնօրէնը համալսարանէ շրջանաւարտ պէտք է ըլլային, կ՚արգիլուէր նաեւ Հանրապետութեան նախագահը քննադատել, ոճիր-արկածները, մանաւանդ անձնասպանութիւնները մանրամասնօրէն հրատարակել։

Այս օրէնքին հիման վրայ կառավարութիւնը անմիջապէս փակեց շարք մը թերթեր, որոնց կարգին նաեւ Պոլսոյ «Ազգարար»ը, այն պատճառաբանութեամբ որ անոր խմբագիրը Զինադադարի ընթացքին Թուրքիոյ շահերուն հակառակ հրատարակութիւններ ըրած էր, ինչպէս կը պնդէր «Ենի Կիւն»։

Շնորհիւ մամուլի նոր օրէնքին, ամիսներէ ի վեր Թուրք մամուլին մէջ ո՛չ մէկ խորթ ձայն կը լսուի։ Ընդհակառակն բոլոր թերթերը մէկ զսպանակէ մղուածի պէս, նոյն յանկերգը կը կրկնեն, ներքին եւ արտաքին բոլոր խնդիրներու մասին։

ՆԱՒԱՏՈՐՄԸ

Վերջացող տարուան ընթացքին, Թուրքիա ոյժ տուաւ նաւատորմի զօրացման։ Հոկտեմբեր 18ին Գոճա Թէփէ եւ Ատա Թէփէ թորփիլահալածներուն, նոյեմբեր 6ին Սաքարիա եւ Տումլուփունար սուզանաւերուն վրայ հանդիսաւորապէս Թրքական դրօշ պարզուեցաւ Պոլսոյ առջեւ։

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Տարին վերջացաւ տնտեսական սաստիկ տագնապի մէջ։ Համաշխարհային տագնապը ամէնէն աւելի ազդած է Թուրքիոյ պէս աղքատ երկիրներուն վրայ։ Քանի մը տարիէ ի վեր Թուրքիա անկումէ անկում կ՚երթայ։ 1931ին խիստ մեծ սեղմումներ կատարուեցան ելմտացոյցին մէջ։ Յուլիս 22ին քուէարկուած ելմտացոյցը կը նախատեսէ 186,705,599 ոսկի, նախորդ տարուանէն 36,026,401 ոսկի պակաս։ Մասնաւոր զարկ տրուեցաւ տեղական ապրանք գործածելու քաղաքականութեան։ Օգոստոս 11ին տեղական ապրանքներու ցուցահանդէս մը կազմակերպուեցաւ Ղալաթա Սէրայի մէջ։

Նոյեմբեր 15ին որոշուեցաւ սահմանափակել ներածումները։ Մաքսատունը խիստ հսկողութեան տակ առնուած է։ Ներածուելիք զանազան ապրանքներու քանակը կ՚որոշուի կառավարութեան կողմէ ամէն ամսու 10ին յաջորդ երկու ամսուան համար։ Այս կարգադրութեան հետեւանքով, բազմաթիւ առարկաներու գինները յանկարծակի բարձրացում ունեցան։ Ժողովուրդը աւելի սուղ կը վճարէ հիմա շատ մը կենսանիւթերու համար։

Երկրորդ անգամ ըլլալով, դեկտ. 12-19ին տեղի ունեցաւ «Խնայողութեան Շաբաթ»ը։ Այս առթիւ հրապարակը աղմուկի մէջ խեղդուեցաւ։ Ամէն կողմ, նոյնիսկ դպրոցներու մէջ խնայողութիւն քարոզուեցաւ։ Մասնաւոր պայքար բացուած է թէյի եւ սուրճի գործածութեան դէմ։ Անոնց տեղ կը յանձնարարեն թմբին (ըխլամուր) իբրեւ ազգային ըմպելի։ Ուսուցիչներուն հրահանգ տրուած է ամէն առաւօտ դասերէն առաջ հարցնել աշակերտներուն թէ՝ առտուն նախաճաշին ի՞նչ խմած են, թէ՞յ, սո՞ւրճ թէ թմբի...։ Եւ սակայն այս վերջինն ալ հազուագիւտ է շուկային վրայ, քանի որ անցած տարի արգիլած են թմբիի ծաղիկներուն հաւաքումը։ Ներկայիս, թմբին շատ աւելի սուղ կ՚արժէ քան թէյն ու սուրճը։

ՄԱՔՍԱՆԵՆԳՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Ներածման սահմանափակումին հետ միաժամանակ՝ իրական զօրաշարժ հրատարակուած է մաքսանենգութեան դէմ։ Զինուորական հրամանատարներ ղրկուած են կարեւոր սահմանագլուխներու, մանաւանդ սուրիական սահմանագլուխին վրայ, ոստիկան-զօրքի ջոկատներով, գնդացիրներով եւ նոյնիսկ օդանաւերով, կռուելու համար մաքսանենգութեան դէմ։

Կրնայ ըլլալ որ մաքսանենգութեան մասնակի դէպքեր պատահած ըլլան, ինչպէս ամէն տեղ։ Սակայն վերջին անգամ Թուրքերուն ըրածը շատ թափանցիկ խաղ մըն է՝ ոճրագործ ծրագիրներ ծածկելու համար։ Թուրք մամուլի մէջ վերջին օրերս կատարուած հրատարակութիւնները որոշ կերպով ցոյց կուտան թէ ի՛նչ ծրագրած է Ընկիւրի։ «Ճիւմհուրիյէթ»ներն ու «Միլլիյէթ»ները, Մ. Քէմալի այս կիսապաշտօն բերանները երբեք չեն ծածկեր իրենց նպատակը, երբ կը սպառնան ջարդել Սուրիոյ եւ Թուրքիոյ սահմանին վրայ տեղաւորուած գաղթական հայ բեկորները։

— «Այս մարդիկը (Հայերը) մեր սահմաններուն վրայ շարել իբրեւ մեզի անհանգստութիւն պատճառող տարր մը՝ կը նշանակէ անոնց կեանքին հետ խաղալ։ Երբ մեր անդորրութիւնը խանգարող բոյները քանդելու ճարկադրուինք, պատասխանատու պիտի ըլլան անոնք որ իբրեւ գործիք կը ծառայեցնեն այդ մարդիկը» (Ճիւմհուրիյէթ 6 դեկտ.)։

Թուրք մամուլը միաբերան այն յանկերգը կը հնչեցնէ, ճոխացեալ եւ յաւելեալ, ամբոխը գրգռելու, միտքերը պատրաստելու, հոգատար պետութեան սպառնալու եւ շահեր ապահովելու նպատակով։ Միւս կողմէ Թուրք լրտեսներ Սուրիոյ ժողովուրդը կը գրգռեն գաղթական Հայուն դէմ։

ՃԱՐՏԱՐԱՐՈՒԵՍՏ

Տնտեսական տագնապին դէմ պայքարելու համար կրաւորական, բացասական միջոցներ են ներածմանց սահմանափակումն ու մաքսանենգութեան արգիլումը։ Դրական միջոցը՝ տեղական ապրանքի գործածութիւնն է։ Այս ալ կարելի է՝ զարկ տալով ճարտարարուեստի՝ արդիւնաբերական բոլոր մարզերուն համար։

Բանիմաց հրապարակագիրներ կը ջատագովեն ճարտարարուեստին զարկ տալու անհրաժեշտութիւնը։ «Ենի Կիւն»ի մէջ (1 յունուար 1932), Ապիտին Տավէր կը գրէ թէ Թուրքիա ներկայիս տնտեսական դարձակէտի մը վրայ կը գտնուի։ «Մեր ճամբուն ծայրը, գործարաններու մուխին մէջ նոր արեւ մը, տնտեսական ազատագրութեան արեւին ծագումը պիտի տեսնենք։ 1932ի մեր աշխատանքներուն սկզբունքն ու խորհրդանիշը պէտք է ըլլայ իրականացնել այս գեղեցիկ ու լուսաւոր առաւօտը, որ ներկայիս միայն մեր երեւակայութեան մէջ կը ծագի։ 1932ի հաշուեկշիռին մէջ, պէտք է միայն հաշուենք թէ այս տարի քանի՞ գործարան շինեցինք։ ... Գործարաններու ծխնելոյզներէն բարձրանալիք սեւ մուխերը, իւղի, քարիւղի եւ պէնզինի հոտերը... ահա ասոնք են Թուրքիոյ մէջ տնտեսական տագնապ ըսուած հիւանդութիւնը բուժելիք դեղերը։ Թուրք բանուորին ճակտէն թափելիք քրտինքը... ահա՛ այն դիւթիչ նիւթը՝ որ մեր թուղթերը ոսկիի պիտի վերածէ...։»

Ուրեմն Թուրքիոյ վարիչները գտած ըլլալ կը թուին ճամբան։ Նոր տարին կը դիմաւորեն նոր սկզբունքներով։ Քաղաքական ազատութենէն վերջ, կ՚ուզեն ամէն գնով ձեռք բերել նաեւ տնտեսական ազատութիւն, քանի որ առաջինը առանց այս վերջինին դատարկ բան մըն է միայն։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԲՆՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՅՔԱՐ ԾԵՐՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Մարդը կը ծնի ապրելու համար։ Հետեւաբար, կեանքի ծարաւը, ու սարսափը մահէն, բոլոր էակներու մէջ գոյութիւն ունի։ Միայն թէ ոմանք զայն կը զգան գիտակցօրէն, իսկ ուրիշներ՝ բնազդաբար։ Եւ սակայն ծնած ըլլալով հանդերձ մահուան դէմ բողոքով՝ մարդը իր մէջ ունի որոշ չափի հանդուրժողութիւն մը մահուան գաղափարին դէմ։ Հին ու նոր փիլիսոփաները կը դատեն հետեւեալ ձեւով.— Ամէն մարդու կեանքը կը յանգի մահուան, ուրեմն, մահը անխուսափելի է։ Այդպէս կը դատեն եւ պարզ մահկանացուները։ Վերջերս, գիտութիւնը սկսաւ զբաղիլ մահուան հարցով։ Իրապէս, դեռ կան երազատեսներ, որոնք կը խոստանան իրականացնել այն ոսկեդարը, երբ մարդը անմահ պիտի ըլլայ, աստուածներուն նման...։ Եւ սակայն, ճշմարիտ գիտունները չեն կարծեր որ այդ երանութիւնը վիճակի այս աշխարհին։ Գիտունները իրենց դատումին գլխաւոր հիմք կը ծառայեցնեն այն պարագան թէ մարդը դատապարտուած է մահուան։ Բայց, անոնք կ՚ուզեն վերացնել կանխահաս մեռնիլն ու բռնի մահը։

Ու անոնք կը հարցնեն.— Ճիշդ ու բնակա՞ն բան մըն է այսպէս կոչուած «ծերութեան մահը»։ Ժամանակակից կենսաբանութիւնը կը պատասխանէ թէ «ծերութեան մահերուն» 99 առ հարիւրը իրականին մէջ բռնի մահեր են։

Այս պարագան կը փաստուի կենդանիներու եւ մարդոց երկարակեցութեան միջեւ բաղդատութեամբ մը։ Այսպէս, օրինակ, շանը աճման շրջանը երկու տարի է. ան միջին հաշուով, 12 տարի կ՚ապրի։ Շան աճման շրջանին եւ երկարակեցութեան յարաբերութիւնը վեց տարի է, նապաստակինը՝ 5, ծովային խոզինը՝ 9 եւայլն։ Մարդը իր մտաւոր ու ֆիզիքական աճումը կը լրացնէ 23 տարեկանին, իսկ կ՚ապրի, միջին հաշուով 65 տարի։ Հոս, յարաբերութիւնը միմիայն 2.5 է։ Բաղդատելով բոլոր կենդանիներուն հետ, մարդը կը գտնուի ամէնէն աննպաստ պայմաններուն մէջ։ Ան պէտք է ապրի 100-125 տարի. մինչ ան շատ հազուագիւտօրէն կը հասնի այդ տարիքին։ Այսինքն՝ կը մեռնի կանխահասօրէն։

Ծերութիւնը, ուրեմն, մարդուն մեծագոյն թշնամին է։ Բայց ի՞նչ բան է ծերութիւնը։

Այս հարցման դէմ իբրեւ պատասխան կը տրուին շատ մը տեսութիւններ։

Հիպոկրատեսէնթաղրած է թէ ծերութիւնը արդիւնք է արեան խանգարման. իսկ Հալլէր ծերութիւնը բաղդատած է շատ գործածուած մեքենային հետ։ Վայսման կը խորհի թէ ծերութիւնը յատուկ է միայն բազմաբջիջ մարմիններուն։ Կէթէ-Հանդէմանի սեռային հարցը (որուն համամիտ է, նաեւ, Պրաուն Սէքար) ծերութիւնը կը կապէ սերնդագործման կարողութեան նուազմանը հետ։ Պիւչլի ծերութեան տարիքը կը բացատրէ արեան որեւէ խմորանիւթի անհետացումովը։ Տէմանժ զայն կը գտնէ պնդերակութեան մէջ։ Տիլթման կը կարծէ թէ ծերութիւնը արդիւնք է նիւթերու բիւրեղակերպ վիճակէն սոսնձակերպ կամ մածնակերպ վիճակին վերածումին, իբրեւ հետեւանք ջուրի կորուստին։ Մալի եւ Մէչնիքոֆ կը պնդեն թէ՝ ծերութիւնը յառաջ կուգայ փտութեան թունաւոր նիւթերէն մեր յարատեւ ինքնաթունաւորումով։ Հէյկ կը խօսի միզային թթուին կուտակումէն։ Լօրան պատճառը կը փնտռէ ներծոր գեղձերուն գործունէութեան դադարումին մէջ։

Վերջապէս Ժան Ֆինօ կ՚ենթադրէ թէ ծերութիւնը հետեւանք է մահուան սարսափին...

Երիտասարդ ռուս գիտուն մը տոքթ. Քոցովսկի, որ երկարօրէն ուսումնասիրած է ծերութեան դէմ պայքարելու խնդիրը եւ գրած է հետաքրքիր գրքեր այդ մասին, քննելէ յետոյ բոլոր տեսութիւնները, եկած է այն եզրակացութեան թէ ծերութիւնը հետեւանք է կենսաբանական ինքնաթունաւորման, ինչ որ կը տկարացնէ մկաններու գործունէութիւնը։ Այս ինքնաթունաւորումը կը սկսի մարդուն ծնունդեանը հետ եւ կը շարունակէ անոր ամբողջ կեանքի տեւողութեան, յաջորդաբար յաղթահարելով բոլոր օրկանները եւ ի վերջոյ հասնելով ամենակարեւորներուն,— սրտին, ուղեղին եւ թոքերուն։ Եւ այն ատեն վրայ կը հասնի մահը։ Համաձայն տոքթ. Քոցովսկիի, մահը ժամանակաւոր երեւոյթ մը չէ, այլ գոյութիւն կ՚ունենայ ու կը շարունակէ ամբողջ կեանքի տեւողութեան։

Կեանքի բնական պայմաններու մէջ, երբ մարդկային կազմէն կը բաժնուին նիւթերու փոխանակման արտադրութիւնները. չի կրնար ծերութիւն ըլլալ, այլ՝ կեանքը պէտք է շարունակէ յաւիտենապէս. այս երեւոյթը կը նշմարուի նախնական օրկանիզմներու մօտ։

Ամերիկացի Գարէլ կ՚ըսէ թէ, եթէ ողջ մարմնէ մը կտրուին մկաններ եւ դրուին անանիչ պայմաններու մէջ եւ տեւականօրէն հեռացուին անոնցմէ՝ նիւթերու փոխանակումէն առաջ եկած արտադրութիւնները, մկաններու կեանքը կրնայ շարունակուիլ անորոշ ժամանակի համար։

Մարմնին բնականոն կեանքը կը շարունակուի ինքնաթունաւորման երեւոյթի մը մէջ, բայց մարմինը յաջողապէս կը պայքարի անոնց դէմ։ Այլապէս ծերութիւնը վրայ պիտի հասնէր շատ շուտով։ Պայքարելու համար թունաւոր տարրերուն հետ, մարմինը կ՚արտադրէ ուրիշ նիւթեր, որոնք յաջողապէս կը մեկուսացնեն առաջինները, կամ կը չէզոքացնեն զանոնք։ Վնասակար տարրերու դէմ ամենակարեւոր աշխատանքը կը տարուի քունի շրջանին։ Ցերեկը, երբ մարմինը շատ մը գործեր կը տեսնէ, մարմնին մէջ կը հաւաքուին շատ մը թունաւոր նիւթեր, որոնք յոգնութիւն կը յառաջացնեն, ինչ որ շատ կը նմանի ծերութեան։ Պէտք է յիշել որ ոչ միայն կենդանի մարմինները, այլեւ ոչ-մարմնեղէն նիւթերը կ՚ենթարկուին տեսակ մը յոգնութեան։ Լորտ Քէլվին դիտած է հետեւեալ փաստը,— մետաղային թել մը եթէ առանց դադարի շարժի օրեր շարունակ, կը կորսնցնէ իր թրթռացումի ընդունակութիւնը։

Բոլոր կազմերը պէտք ունին հանգիստի որպէսզի չմեռնին։ Փորձեր կատարուած են կենդանիներու վրայ, որոնք անքուն թողուած են։ Այս կենդանիներուն արիւնն ու ուղեղային մասը լեցուած են թունաւոր տարրերով, որոնք յոգնեցուցած են զիրենք կամ մահացուցած։ Քունի ատեն կը կազմուին հականեխիչ կամ հակաթունային նիւթեր, որոնք կը կռուին թոյներուն հետ։ Ու այս պայքարը միշտ կը շարունակուի։ Դժբախտութիւնը այն է որ վերջը վերջը թունաւոր տարրեր կը կուտակուին ու վերջ կուտան կեանքին։

Տոքթ. Քոցովսքի կը խորհի թէ ծերութիւնն ու մահը աշխարհ եկած են օրկանական աշխարհի աճման հետ։

Այն պայմանները, որոնց մէջ կ՚ապրի մարդը, շատ կը նպաստեն մթութեան կամ մահուան վաղահաս դառնալուն։ Քաղաքային կեանքը, հոգեկան զօրաւոր ցնցումները, ալքօլականութիւնը, վեներական ախտը եւայլն., զգալապէս կը կրճատեն մարդկային կեանքը։

Համաձայն ռուս գիտունին, ծերութիւնը մարդկային մարմնին համար բնականոն կազմական երեւոյթ մը չէ, այլ՝ հիւանդութիւն մը։ Ու քանի որ հիւանդութիւն է, անոր դէմ պայքարելու կարելիութիւններ պիտի գտնուին։ Երբ աչքի առաջ ունենանք թէ ոմանք երկարակեաց են, թէ գիւղացիները, ընդհանրապէս, քաղաքացիներէն երկար կ՚ապրին, եւ թէ լեռնաբնակները աւելի երկարակեաց են դաշտայիններէն, — պիտի համոզուինք թէ կարելի պիտի դառնայ խուսափիլ կանխահաս ծերութենէն, ստեղծելով որոշ պայմաններ։

Սակայն, ձեռք ձգելու համար այդ արդիւնքը, պէտք է բազմակողմանիօրէն ուսումնասիրել ծերութեան եւ մահուան հարցը։ Իսկ ասիկա հաւաքական աշխատանք մըն է, զոր պէտք է գլուխ հանեն հարիւրաւոր-հազարաւոր գիտուններ աշխարհի զանազան մասերուն մէջ։ Պէտք է աշխատանքի լծուին բոլոր անուանի տարրաբանները, կենսաբանները, կենդանաբանները, հողեբանները եւայլն.։

Ահա նման հաւաքական աշխատանքի մը հրաւէրն է, որ կ՚ընէ ռուս գիտունը։

ՎԱՀԷ

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

1931Ի ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՀԱՇՈՒԵԿՇԻՌԸ

«Լը Սուառ»ի մէջ Լտ. Ամանիէօ կը գրէ, կարճ ակնարկ մը նետելէ յետոյ 1931ի տնտեսական կեանքին վրայ.— Պէտք է զգուշանալ շատ յոռետես եզրակացութենէ մը։

Ամէնէն առաջ, շարք մը սխալներ եւ թերացումներ կան, որոնք այլեւս չպիտի գործուին կամ կրկնուին նոր տարուան ընթացքին, այն պատճառաւ որ մարդ չպիտի համարձակի կրկնել։

Երեք ամիս վերջ, ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենան, որոնք անխուսափելի կերպով պայմանաւորուած պիտի ըլլան տագնապով եւ անոր ընկերային հետեւանքներով։

Միւս կողմէ, ընկերային լայն պրպտումներու հետեւանքով, ներկայիս կը նախընտրուի տագնապը քննել ինքն իր մէջ, իր նիւթական երեւոյթներուն, իր բնական զարգացման մէջ եւ ոչ թէ քաղաքական տարակարծութիւնները ձեւափոխող ոսպնեակով։

Այն ատեն կը նշմարուի թէ բոլորովին տրամաբանական է որ, եթէ տագնապը վստահութեան տագնապ է, պատճառն այն է որ վստահութիւնը չարաչար գործածուած է, եթէ տագնապը ենթասպառման տագնապ է, պատճառն այն է որ ուզուեցաւ արուեստականօրէն պահպանել շատ բարձր գիներ, որոնք սպառող ժողովուրդներու գնման կարողութեան հետ խոտոր կը համեմատէին։

Պէտք է գտնել ընկերային հաւասարակշռութիւն մը եւ տիեզերական հաւասարակշռութիւն մը։ Պետութեան, աշխարհի բոլոր պետութեանց միջամտութիւնները կ՚արդարանան եւ պիտի արդարանան այս նոր հաւասարակշռութեան որոնումովը, որպէսզի յետոյ կարենան օրինաւոր հսկողութիւն մը կատարել տնտեսութեան բոլոր թաքուն ուժերուն վրայ։

Եթէ վճռապէս մտնենք այս ճամբուն մէջ, որ ողջմտութեան եւ ընկերային ճշմարտութեան ճամբան է, շատ չանցած պիտի նշմարեն կարելի ելքերն եւ արագ դարմանները»։

«ԱՆՄԻՋԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԳՈՐԾԱԶՈՒՐԿՆԵՐՈՒ»

Եւրոպական թերթերու ընթերցումով, ամէն օր կրնանք առիթն ունենալ անդրադառնալու «Յառաջ»ի մէջ բացուած այս սիւնակին «Անմիջական օգնութիւն գործազուրկներու», որ ցաւով հաստատենք թէ չի քալեր։

Ֆրանսայի գործազուրկներուն օգնելու համար, ո՛չ միայն իշխանութիւնները իրար են անցած իրենց անհատնում հարստութիւններով, այլ եւ զանազան հիմնարկութիւններ։ Իսկ կրօնականները՝ մասնաւոր փութկոտութիւն մը ցոյց կուտան թելադրելու, մղելու, կազմակերպելու անգործներու օժանդակութեան գործը։

Անհաւատ եղէք եւ ըսէք սալու համար է»։ Հաշիւր նոյնն բանի համար կ՚ուզէ ըլլալ կը ւէ որ կը ծառայէ դառնութիւն ամոքելու։

Կրնանք ամէն օր արձան Ֆրանսացի կղերական մը, կալ եպիսկոպոս մը, կամ որոնք ճար մը կը խորհին ծաղրելու կը ձեռնարկեն ի անգործներու։ Իսկ մինչե՞ րակի օրուա՞ն կը սպասեն բացի ու քարոզի համար...

— Փիւ եպիսկոպոսը իր ուղղած է շրջաբերականին հա տնտեսական տագնապին ու ծութեան վերաբերեալ։

Եպիսկոպոսը կը նկատէ կայ պայմաններու մէջ, անհ է կարելին ընել որ գործերը ստանան իրենց սովորական ըն քը եւ այս նպատակով ալ, իր խներուն կը յանձնարարէ չհե նորոգութեան ձեռնարկել երկար սպասելու, աւելի դաշտային աշխատանքներու վերջապէս, օժանդակել այն ուորներուն որ գործ կը փն եւայլն։

Օրինակը վարակիչ է ըսել Բայց մեզի համար չէ, կ՚երեւի.

ԱՆԳՈՐԾՆԵՐՈՒ ԹԻՒԸ ԱՇԽԱՐՀԻ ՄԷ

Անկարելի է անթերի վիճա ճշգրտութեամբ մը ներկայացնել բողջ աշխարհի անգործներուն թի Նախ որ, շատ քիչ երկիրներ ի ճակի են պաշտօնական թի ներկայացնելու կանոնաւոր կե եւ պարբերաբար։

Գերմանիոյ մէջ, այս դիւրին է, քանի որ օրը օրի գործներու թիւը կ՚ենթարկուի պա տօնական քննութեան եւ հսկո թեան։ Սակայն, բացառութի կազմեն նման պարագաներ։

Կարգ մը երկիրներու հա պէտք է գոհանալ պաշտօնա յայտարարութիւններով, որոնք թէ չեն հիմնուած թերի տուեա րու վրայ, կամ դիտմամբ չեն ծ կեր բուն թիւը, գոնէ պարզ է վար կը մնան իրականութե Նման երկիրներու համար, ճշ տութեան ամէնէն մօտիկն է Մ Աշխատանքի միջազգային Դի նին վիճակագրութիւնը՝ որուն եալները հայթայթուած են՝ գոր տիրական կամ բանուորական կ մակերպութեանց կողմէ։ Այս հի վրայ է որ կրնանք ըսել թէ ամ աշխարհի մէջ անգործներու թ էր 17 միլիոն 222 հազար, 1931 տեմբերին։ Սակայն, աշխարհ լով, պէտք է մէջէն դուրս հ Թուրքիան եւ Խորհ. Ռուս Առաջինը անգործ երկիրներու կին մէջ բնաւ չէ մտած, իսկ Ռուս կըմտնէ առանց...անգործցոյց

Ի՞ՆՉՊԷՍ

ՏԵՒԱԿԱՆԱՑՆԵԼ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԸ

Յառաջի մէջ երեւցաւ թղթակցութիւն մը, որ կը նկարագրէր Մարսէյլի մէջ տօնուած «Մշակոյթի Օր»ը։

Թղթակիցը անբարեխղճութիւնը ունեցած էր ծաղրանկարի վերածելու տօնին առիթով իմ կողմէ խօսուածը։

Պարտք կը նկատեմ համառօտակի հասարակութեան ներկայացնել խօսածս, որպէսզի ընթերցողները առիթ ունենան խորհրդածելու թէ արտայայտուած միտքերէն ո՛ր կէտին կրնան հակառակ գտնուիլ, հայկական մշակոյթի զարգացման տեսակէտով։

Այս ակամայ ուղղումը կ՚ունենայ թերեւս այն օգուտն ալ, որ հաւաքոյթի մը շրջանակէն դուրս ալ կ՚արձագանգէ հրապարակ նետուած հարցը։

Ահա խօսուածին ամփոփումը.— Ինը տարուան մեր չորրորդ տարագրութենէն ետքը, քանի մը տարիէ ի վեր կը տօնուի Հայ Մշակոյթի Օրը, ուր արդար իրաւունքով շարունակ կը փառաբանենք մեր անցեալ փառքը, կը գովաբանենք մեր փայլուն եւ բեղուն քաղաքակրթութիւնը, մեր արուեստը, դպրութիւնը եւ ինչ որ ունինք իբր մշակութային ստեղծագործութիւն։ Այս առիթով կը ծափենք, կը ծնծղայենք մեր մեծագործութիւնները եւ անոնց յաւերժացումը կը մաղթենք։ Բայց

«Մշակոյթի Օր»ը կը մնայ Օրա ցի տօն մը, ինչ որ գրական օգուտ չի ծառայեր, եւ չի կր իրականացնել հայ մշակոյթը, նաւանդ օտար երկինքներու յաւերժացնելու համար արտայ ուած փափաքները։ Որպէսզի օրը դադրի Օրացոյցի տօն մ՚ը լէ եւ պսակուին մեր ցանկութ ները, ժամանակ է որ խորհուի միջոցներուն վրայ, որոնք կր հայ մշակոյթը պահպանել ար սահմանի մէջ եւ փայլուն պտ ներով բեղմնաւորել։

Այս նպատակին տիրանալու հա մար, անհրաժեշտ է ծրագիր մը կրնայ ըլլալ հետեւեալը.

Արտասահմանի ամէն հայաշ կեդրոններուն մէջ կը վխտան բենակցական Միութիւններ, որ բոլորին ալ համանման ծրագիր հաշտ են հայ մշակոյթին ծառա լու, բայց անջատաբար ամուլ յութիւն մը միայն կը պահեն։ Անո համաձուլումով՝ կազմել հաւաք կան ուժեղ մարմին մը՝ որ մերժօրէն նուիրուի հայ մշակո տեւականացմանը եւ շարունակ նը այն կէտէն, ուր ան խզուեցա կանգ առաւ։

Իւրաքանչիւր կեդրոնի մէջ կ մուելիք այդ մարմին միջոցա հիմնել.

1. Կեդրոնական Մատենադարան մը, ուր մեթոտիկ դասաւորումով ընտրանքով խմբուած ըլլան դպրութեան կարեւոր արտադր թիւնները, եւ ուր ընթերցասէր սարակութիւն կամ նորահաս

սեռ սերունդ կարենան լայնօրէն գտնել իրենց մտաւոր սնունդը։

2. Ստեղծել եւ պահել միայն Երաժշտախումբ մը, որ ապրեցնէ հայ Երգը, եւ զուգընթացօրէն, եթէ կարելի է, հայ Պարը։

3. Ստեղծել եւ պահել կեդրոնական Հաւաքավայր մը, ուր մշտական յաճախումով հասնող սերունդը մօտաւոր շփման մէջ գտնուի ուսումնական դէմքերու հետ, եւ լսելու, խօսելու, վիճաբանելու ձեւով կարող ըլլայ ճանչնալ իր անցեալը՝ իր պատմութիւնով, գեղարուեստով ու գրութիւնով եւ պատրաստուի վաղուան հայ մտաւորականը դառնալու։

4. Ստեղծել Հրատարակչական մը որուն որոշ ծրագիրի մը համաձայն լոյս ընծայած երկերը ընդունակ ըլլան թափանցելու ամէն խաւերու մէջ, հետաքրքրեն հաւասարապէս հինները թէ նորերը եւ զարգացման տենչը արթնցնեն ցեղէն ուծանալու վտանգին ենթակայ ազգին զաւակներուն հոգիին մէջ։

5. Հիմնել գիշերային դասախօսութիւններ, ոչ թէ դպրոցի այլ լսարանական ձեւով, որոնց հետեւողներ վառուին եւ սնանին հայ միտքով ու զգացումներով։

6. Սարքել վիճաբանական ժողովներ, որոնց մէջ ծեծուին ամէն ճիւղի յատուկ շահագրգռական նիւթեր, հայ հոգին արթուն ու լարուած պահելու համար կեդրոնաձիգ ուժի մը շուրջը։

7. Կազմակերպել գրական երեկոյթներ կամ ցերեկոյթներ, որոնց միջոցով կենդանի պահուի սէրը դէպի հայ միտքը եւ հայ կեանքը։

8. Կազմակերպել հայ քաղաքակրթութիւնը եւ գեղարուեստը օտարներուն ծանօթացնող «քօնֆէրանս»ներ, սրբագրելու համար Հայերու մասին անոնց կազմած ծուռ ու մոլար գաղափարները եւ յարգանք ու պատկառանք ներշնչելու ամէն բանի հանդէպ որ հայ ժողովուրդը ունի իբր ստեղծագործական արժէք։

9. Փրկել մասնաւորապէս նորահաս հայ իգական սեռը իր անտեսուած ու լքուած դիրքէն՝ ուր կը գտնուի ան, բոլորովին օտար հայ մշակոյթին ու զրկուած անոր բոլոր բարիքներէն։

[illegible] այս ամէնը, չթերանալ այս սրբազան պարտականութեան մէջ, որպէսզի Հայ Մշակոյթը ճաճանչէ իր կոչումին բարձրակէտէն եւ դադրի ըլլալէ միայն անցեալը գովաբանող սնոտի ժառանգ մը։

ԵՆՈՎՔ ԱՐՄԷՆ

ԵՐԿՈՒ ՀԷՔԵԱԹՆԵՐ

Արդէն հնաւուրց հէքեաթ մը՝ առաջինը, խորհրդաւոր ու շքեղ հեռաւոր ափերու վրայ, երեկոյ մը, մուրի մը խարխլած ձեղունին տակ մարմին առած։

Երկրորդ 3 սերունդ առաջ գրեթէ։

Զայն ստեղծողները կը ցանցառին, իր ժամանակակիցները ճերմակ մազեր ունին այսօր։

Յիսուներեք տարեկան է այսօր Դպրոցասէրը։

Հէքեաթային ծնունդ մը, ազգային վերածնութեան նոր շրջան մը։

Ո՞վ պիտի կրնար մի առ մի յիշել՝ տասնեակ տարիներու այդ ճակատագրական շրջանին Դպրոցասէրի քուրայէն դուրս եկած մանկամարդ ուսուցչուհիներու կեանքն ու կատարած առաքելութիւնները, գաւառական լքուած, տղմոտ՝ բայց լոյսի ծարաւի հայ շինականին քովիկը։

Հէքեաթնե՛ր... անուշ ու վարդագոյն հէքեաթներ, նախաբանները ազատամարտին կարմիր ողբերգութեան։

Ո՛րբ... ո՛րբ...

Կէս դարէն աւելի։ Ինչեր տապալեցան. քանիներ ինկան. շինական բոյնը աւեր, ծնունդին պատմական մուրը քանդուած, այսօր Դպրոցասէրը մեր գիրկն է ապաստանած իր որբերով։

Նպատակը չէ փոխուած. ճամբան շեղած է պահ մը, արհաւիրքի օրերուն ստիպողական եւ անհրաժեշտ պահանջներուն համեմատ։

Եւ դեռ որքա՛ն ընելիքներ կան։

Ո՞ր Հայը պիտի զլանար այսօր, այդ պատկառելի հաստատութեան կէս-դարագլխին, իր համակրանքը եւ սէրը ընծայաբերելու անվերապահօրէն։

«Հէքեաթ» մը նորածին, — Դպրոցասէրի սանուհիները պիտի պատմեն զայն երգելով ու պարելով՝ Փարիզի գաղութին, այս կիրակի, Mutualitéի բեմէն, լոյսի եւ գոյնի, ձայնի եւ ձեւի ակնապարար ու հեշտալուր տեսարաններուն մէջ։

«Հէքեաթ»ը Դպրոցասէրի երաժշտութեան ուսուցիչ Պ. Պատմագրեանի մէկ նոր գործն է։

Չպիտի ուզեմ անզգաստապահութիւններ ընել նիւթի եւ երգի մասին։

Կարելի է սակայն յայտնել որ ան հէքեաթն է որբուհիի մը (Տիկին Պատմագրեան), որուն շուրջը կ՚ապրին Դպրոցասէրին մանկամարդ սանուհիները (ծաղիկներ), անոր սիրուն փոքրիկները (գաճաճներ), առանց հաշուելու զինուորները, թագաւորը, օսորդ եղբայրները։ Անկասկած մեծ հաճոյք եւ զարմանք պիտի պատճառէ M. Benoistonի երգը — Ֆրանսացի basse մը՝ որ հայերէն կ՚երգէ

«Քանի՛ քանի՛ նապաստակ»։

Մասնաւորապէս անցողակի Տիկին Պատմագրեանի եւ Պարոն Փափազեանի Duo, «Ո՛վ Հզօր Արքա՛յ», որ ներդաշնակութեան եւ գոյնի գեղեցիկ համադրութիւն մըն է։

Trio մը — Տիկ. Պատմագրեան, Պ. Benoiston եւ Փափազեան (թէնէօր) — որուն հայկական նկարագիրը հաճելիօրէն կը զուգաւորուի եւրոպական թեթեւ երանգով մը՝ առանց կորսնցնելու իր նկարագիրը եւ ինքնուրոյն դրոշմը։

ՀՐ. ԱԼԵԱՆԱՔ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Առաջին շրջանաւարտներ

Երեւանէն կը հեռագրեն Թիֆլիզի «Պրոլետար»ին թէ յունուար 4ին, Արուեստի Տանը մէջ տեղի ունեցաւ անասնաբուժական համալսարանի առաջին շրջանաւարտներուն հանդէսը։

Թէեւ նախապէս որոշուած էր անասնաբուժական համալսարանին շրջանը լրացնել հինգ տարիէն, սակայն ետքէն բարեփոխուեցաւ այդ որոշումը եւ «հարուածային» կերպով շրջանը երեք տարիէն լրացուցին առաջին ընթացաւարտները, որոնք 188 հոգի են։ Ասոնց 11ը կուսակցական, 35ը կոմունիստ երիտասարդներու միութեան անդամ։ 46ը՝ Հայ, 20ը՝ Վրացի, 14ը՝ Թուրք, 14ը՝ զանազան ազգեր։

Բոլոր շրջանաւարտները պիտի բաշխուին Անդրկովկասեան հանրապետութիւններուն մէջ, վարելու գիւղատնտեսական կազմակերպութիւնները։

Օդանաւային գիծեր

«Պրոլետար», խարմացնելով հին լուր մը, յունուարին կրկին կը տպէ այն որոշումը, որ կը ծրագրէ 2500 քիլոմեթր երկարել Անդրկովկասեան օդանաւային գիծերը, որոնք ներկայիս չորս են։ Նոր գիծերը պիտի հաստատուին հետեւեալ ուղղութիւններով.

— Թիֆլիս - Սոչի,
— Բագու - Քութայիս - Մեստիա,
— Պաթում - Երեւան - Բագու։

Հանքային ջուրերը պիտի կապուին Թիֆլիզի եւ Երեւանի հետ, կովկասեան լեռնաշղթային գագաթէն անցնող օդանաւային ուղիղ գիծով մը։

Անդրկովկասեան օդանաւային հաղորդակցութիւնը աւելի կատարեալ աստիճանի մը հասցնելու համար, կը պատրաստուին նոր տեսակի օդանաւեր, որոնք կը թռչին ժամը 150 - 160 քիլոմեթր։ Յետոյ, դէպի Մոսկուա օդանաւային հաղորդակցութիւնը անընդհատ շարունակելու համար, ամբողջ ճամբուն երկայնքին պիտի հաստատուին ելեկտրական փարոսներ, որպէսզի օդանաւերը կարենան շարունակել իրենց թռիչքը գիշերներն ալ։ Այսպէսով կը յուսացուի Թիֆլիզէն Մոսկուա օդային ճամբորդութեան տեւողութիւնը կրճատել մէկ օր ու գիշեր։

Գաղթականներ

«Պրոլետար» կը գրէ թէ Հայաստան հասած 1922 գաղթականները կը բաղկանան տաղձագործներէ, դերձակներէ, շերամապահներէ, ծխախոտի մշակներէ, շինութեանց մասնագէտ արհեստաւորներէ, հիւսուածեղէնի արհեստաւորներէ, ինքնաշարժի մեքենավարներէ, մեքենագէտներէ, խաղախորդներէ, հանքագործներէ, ձուլիչներէ։

Գաղթականները երբ Պաթում հասան, նաւին մէջ կատարուեցաւ ամբոխավարական ցոյց մը, տաքցնելու համար սիրտերը, միշտ համաձայն առաջուընէ պատրաստուած ծրագրի մը, եւ մաշած ճառերով։

Մարքսիզմի-Լենինիզմի համալսարան

Որոշուեցաւ Երեւանի մէջ հիմնել Մարքսիզմի եւ Լենինիզմի համալսարան մը, իբրեւ Հայաստանի բարձրագոյն գիտական հաստատութիւնը։ Այս որոշումով կը ջնջուի Երեւանի մէջ «գիտութեանց համալսարանի» մը հիմնադրութեան ծրագիրը։

Մարքսիզմի եւ Լէնինիզմի համալսարանը պիտի աշխատի գիտական, պատմական, գրական եւ ընկերային բոլոր ասպարէզներու խնդիրները բացատրել ու բանաձեւել մարքսիզմով ու լէնինիզմով։ Այս համալսարանին հիմնադրութեամբ, Հայաստանի մէջ կը ստեղծուի տեսակ մը մարմին՝ հսկակշռելու համար մտածման եւ ստեղծագործութեան բոլոր հարցերը, «լէնինեան աշխարհահայեացքին ենթարկելու գաղափարախօսական ամբողջ ճակատը»։

Համալսարանը պիտի ունենայ հետեւեալ բաժանումները.

1.— Մարքսիզմի եւ լէնինիզմի փիլիսոփայութիւն։
2.— Տնտեսական գիտութիւններ։
3.— Բնական գիտութիւններ։
4.— Պատմական գիտութիւններ։
5.— Գրականութիւն եւ արուեստ։
6.— Մանկաբանութիւն եւ մանկավարժութիւն։

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Դասախօսութիւններ

Հ. Յ. Դ. Ս. Շամոնի ենթակոմիտէն սարքեց հրապարակային դասախօսութիւն մը անցեալ կիրակի, ընդարձակ սրահի մը մէջ։ Հաւաքուած էր երիտասարդներու հոծ բազմութիւն մը։

Դասախօսն էր ընկեր Վազգէն Շուշանեան, որ իր նիւթը բաժնեց երեք մասի։ Ընկերը իր երկու ժամէ աւելի տեւող դասախօսութեամբ նախ ներկայացուց հին դարերու հայ ժողովուրդի պանդուխտ կեանքը, պատմելով պատմական յուզումներով դրուագներ, գերութեան ու օտար բռնապետութեան շրջանէն։ Մանրամասնօրէն անդրադարձաւ փոքր ազգերու ազատագրութեան եւ յեղափոխական պայքարներուն եւ աշխարհի անհետացած պետութիւններուն, թէ ի՛նչ պայմաններու մէջ յաջողած էին դադրիլ ստրուկ ըլլալէ, եւ ի՛նչ արգելքներու տակ ոչնչացան միւսները։

Ապա անցաւ հայ ազգի ազատագրման նախնական շարժումներուն եւ Հ. Յ. Դ.ի ծնունդին, եւ անոր կատարած մեծ դերին՝ հայկական կեանքի մէջ։ Բան մը զոր չեն կրնար ուրանալ Դաշնակցութեան ամէնէն ոխերիմ թշնամիները։ Փաստ, Թուրքերու եւ կարմիրներու միաձայն պոռչտուքները ընդդէմ այս հզօր կուսակցութեան։

Ամէնէն վերջ, ընկերը ներկայացուց հայութեան մէջ գործող զանազան քաղաքական հոսանքները եւ պարզելէ յետոյ Դաշնակցութեան իբրեւ քաղաքական կուսակցութիւն ուժին աղբիւրները, փաստացի հաստատեց անոր գոյութեան անհրաժեշտութիւնը։

Դասախօսութենէն յետոյ, երեք համակիրներ փափաք յայտնեցին, մտնելու Դաշնակցութեան շարքերը։ Անոնց արձանագրութիւնը յետաձգուեցաւ յառաջիկայ ընդհ. ժողովին։

Մ. Ազատ

×

ՎԻԷՆ, 10 Յունուար.— Ընկ. Վազգէն Շուշանեան, շատ մը շրջաններ այցելելէ վերջ ամսոյն 4ին մեզ ալ հանդիպեցաւ։

Տեղւոյս կոմիտէն, օգտուելով ընկերոջ ներկայութենէն, անմիջապէս սարքեց երկու դասախօսութիւններ, Վիէնի հայաշատ երկու շրջաններուն մէջ։ Բոնթէվէքի «Խաժակ» ակումբին մէջ ամսոյս 7ին հինգշաբթի իրիկուն դասախօսեց մօտ 50 ընկերներու եւ համակիր երիտասարդներու ներկայութեամբ, «Հայ ազգը գաղութներու մէջ» նիւթին շուրջ։

Իսկ երկրորդ դասախօսութիւնը Լսոբէզէնի (Բասկալ) Հ. Յ. Դ. Պատ. Միութեան Ակումբին մէջ, ուր ներկայ էին, բաւական թիւով ընկերներ եւ համակիրներ։ Իր նիւթն էր «Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութիւնը», ընկեր Շուշանեան այս երեք բառերու իմաստը մանրամասնօրէն բացատրելէ վերջ, փաստացի կերպով ցոյց տուաւ, որ մեր կուսակցութիւնը տարբեր յեղափոխական կուսակցութիւն է, հայ թէ ուրիշ օտար յեղափոխական կուսակցութիւններէն։ Նախ եւ առաջ Հայ է, եւ յեղափոխական հայ, հայ ժողովուրդի եւ հայ հայրենիքի համար, եւ Դաշնակցական է. ուրտեղ որ, հայ ժողովուրդի, հայրենիքի շահերը տեսնէ, կը դաշնակցի սատանային հետ անգամ։ Բացատրեց նոյնպէս, որ բացի Հ. Յ. Դաշնակցութենէն, մեր միւս կուսակցութիւնները խորթ են հայ ժողովուրդին, անոնց նպատակները եւ ծրագիրները կը համապատասխանեն իրենց նման ուրիշ ազգերու կուսակցութեանց ծրագիրներուն։

Ն.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԱՅԵՐԸ ՕՇԻ ՄԷՋ

ՕՇ, 10 յունուար (սեփ. Թղթ.)—Ժէրս նահանգի գլխաւոր մէկ քաղաքն է Օշ, մօտաւորապէս 15,000 բնակիչով։ Ժողովուրդին զբաղումն է երկրագործութիւն եւ առեւտուր։ Չկան ճարտարարուեստական գործարաններ։

Առաջին գործս կ՚ըլլայ հայ մը փնտռել որպէս զի «Յառաջ»ի համար տեղեկութիւններ քաղեմ, եւ ահա կը հանդիպիմ խումբի մը, որոնց հայ ըլլալը հեռուէն կռահեցի, իսկ մօտեցայ այն ատեն երբ լսեցի հայերէն խօսակցութիւնը։

Ահա ստացած տեղեկութիւններս.

— Նախապէս այս շրջանին մէջ հաստատուեցանք հարիւրի չափ ամուրի երիտասարդներ, բոլորս ալ պայմանագրութեամբ եկած։ Երբ մեր պայմանը լրացաւ, շատեր գացին մեծ քաղաքներ աւելի շահելու յոյսով, բայց քիչ ժամանակէն բոլորն ալ վերադարձան տրտնջալով։ Հիմա բոլորս ալ գոհ ենք մեր վիճակէն ու մեր աշխատանքէն։ Մեզմէ երեք հոգի միայն օրիորդներու հետ ամուսնացած են եւ իրենց հաշւոյն ագարակ կը բանեցնեն։ Ֆրանսացի մեծահարուստ մը իրենց տրամադրած է ագարակներ լաւ պայմաններով ու գեղեցիկ շահաբաժիններով։ Այս մարդն է որ մեզ տեղաւորած է, եւ երբ գործաւոր պէտք ըլլայ առաջին առթիւ հայ կը փնտռէ, գնահատելով Հայերու ժրաջան աշխատանքը։ Ամէն օր կը ստանանք «Յառաջ»ը եւ օրը օրին կը կարդանք ուրիշ վայրերու մէջ տիրող տագնապին մասին, ու մեր վիճակը բախտաւոր կը համարենք։ Հոս ալ երկրի վարձկան փորիչներու հանդէպ նոյն արգահատանքն ու արհամարհանքը, ինչպէս անցած գրեթէ բոլոր վայրերու մէջ։

Հրաժեշտ առնելէ առաջ, կը հարցնեմ թէ եթէ ուրիշ հայ գործաւորներ գան կրնա՞ն գործի ըլլալ։

—Փետրուարի վերջերը պէտք կայ գործաւորի։ Այսուհանդերձ երբ հայ մը գայ, մեր ձեռքէն եկած ամէն օժանդակութիւն չենք զլանար։

Անցորդ

Բայց... գաղափարը յաղթանակեց

ԼԻՈՆ, 7 ՅՈՒՆՈՒԱՐ (Սեփ. Թղթ). Ծանօթ է բոլորին որ Լիոնի գաղութը խեղճուկ մատուռ մը ունի։ Փայտաշէն խարխուլ շէնք մը՝ ֆրանս. P. L. M. ընկերութեան կողմէ առժամաբար տրամադրուած, կրօնական պաշտամունքներու համար միայն։ Երկու շաբաթ առաջ գրաւոր դիմում կ՚ըլլայ Լիոնի նորընտիր Ազգ. Կեդր. Վարչութեան «Խորհրդային Միութեան համակիր անգործ բանուորներու» կողմէ, իրենց տրամադրելու եկեղեցիի յարակից սրահը՝ իբր բնակարան։ Ազգ. Վարչութիւնը դիմելէ յետոյ շէնքին տիրոջ՝ ստացուած ժխտական պատասխանը կը հաղորդէ իրենց։

Եւ ահա սեւ-սեւ ամպեր կը կուտակուին մեր կարմրակտուց ազբրտիկներու երկնակամարներուն վրայ եւ այս կիրակի Ծնունդի առտուն, հայ ժողովուրդը պատիւը կ՚ունենայ ընդունելու ընկեր Փանջունին իր յեղափոխական շքախումբով։

Պէտք էր վերջապէս «մի ակտ անել»։ Կէսօրին, երբ ժողովուրդը դուրս կ՚ելլէր, եկեղեցիին առջեւ ընկեր Փանջունին շրջապատուած էր հաւատացեալներով, կը բարձրանայ աթոռի մը վրայ եւ կը դայլայլէ՝ կղերա-յետադիմա-բուրժուական, ռամկավար-հնչակ-դաշնակ ֆաշիստական, սոցիալ-դաւաճանական և խորհրդային կոլխոզական անուշիկ նօթաներուն վրայ...։

Յետոյ ընկեր Փանջունին ներս կը ղրկէ իր պաշտօնական պատգամաւորութիւնը, խնդրելու Ազգ. Վարչութենէն որ եկեղեցիին մէջ պնակ դրուի իրենց համար։

Ընթացք կը տրուի իր «մի քիչ փող»ի հարուածային պահանջին։ «Կրօնամոլ, յետադիմական, ֆաշիստ բանուորութիւնը» ձեռքն ու սիրտը գոցած չանցնիր այս պարոններու պնակին առջեւէն։ Յուսահատելու ժամանակ չէ։ Ժողովուրդը իրենց հետն է այլեւս։ «Պէտք է օգտագործել «մոմենտը»։ Ժողովուրդը ցրուելէն վերջը, ընկեր Փանջունիի պատգամաւորութիւնը ներս կը մտնէ կրկին եւ «յանուն բազմաչարչար, շահագործուած ժողովուրդի՝ եկեղեցիի նորոգութեան եւ յարակից ծախքերուն համար հանգանակուած գումարը կը պահանջէ։ Կը պատասխանուի թէ՝ իւրաքանչիւր հանգանակուած դրամ կը գործածուի միայն իր նպատակին։ Թէ՝ մասնաւոր մարմին պիտի կազմուի անգործութեան աղէտը թեթեւցնելու համար։ Անգործներու համար մասնաւոր մարմի՞ն...։

Հոս կը փոխուին մեր ծիծեռնակներու երգերը, «Մենք պէտք չունինք ֆաշիստներու օգնութեան։ Մենք չենք ճանչնար Ազգ. Վարչութիւնը եւ անկէ ծնած մարմինները։ Անկցի՛ եկեղեցին։ Անկցի հնչակ-դաշնակ միացեալ ֆաշիզմը։ Կեցցէ՛ Խորհր. Միութիւնը» եւ... կեցցէ՛ ընկեր Փանջունին։ Յետոյ թէեւ ընկեր Փանջունին կը լքէ ճակատը առանց «յեղափոխական եւոյթի», բայց գաղափարը կը յաղթանակէ վերջապէս...։

Ե. Կ.

Տագնապը Սենթ-Էթիէնի մէջ

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— 1926ի տագնապին երբեք չազդուեցաւ մեր քաղաքը։ Այն ատենին որ մեր հայրենակիցներէն շատեր այստեղ կրցան գործ գտնել եւ հանգիստ ապրիլ։ Բայց այս տարի մեր քաղաքն ալ չդիմացաւ։

Հարիւրաւոր գործաւորներ դուրս նետուած են արդէն որոնց մէջ կան սակաւաթիւ հայրենակիցներ։ Ամենամեծ գործարաններէն Մանիֆաքթիւր տ՚Արմ է Սիզլը տը Ս. Էթիէնը եւ Լէֆլիվը, որոնց մէջ կ՚աշխատին 5000 գործաւորներ, այսօր հազիւ 2000 հոգի կը պահէ։ Իսկ Լէֆլէվը իր դռները բոլորովին փակեց կտրելով հազարաւոր գործաւորներու ապրուստը։

Գալով ածխահանքը աշխատող հայրենակիցներուն, ասոնց վիճակն ալ նախանձելի չէ։ Այս հանքերը որ Հայերու հոս հաստատուելէն մինչեւ 1930ի վերջերը բանուորի պէտք ունէին եւ անընդհատ կը բանէին, այժմ շաբաթը երեք օր միայն կը գործեն։

Մեր անգործներն ալ կը ստանան պետական նպաստ, այրերը 7 իսկ կիները 5 ֆր. օրական (ամուսնացած եւ զաւակի տէր անձերը՝ 2 ֆր. աւելի)։

Այստեղ ալ Ազգ. Միութիւնը ձեռնարկած է կազմելու իրարօգնութեան մարմին մը։

Ազատ կամք

ՄԱՄՈՒԼ

Ցինարաքոյժներ չկա՞ն Պոլսոյ մէջ

Սելանիկի «Հօրիզոն»ը Թուրք Թերթերու վերջին «գիւտ»ին առթիւ կը գրէ (3 յունուար).

— «Հակահայ հալածանքը Թուրքիոյէն դուրս ապրող հայ ժողովուրդին դէմ, վերջերս ստացած է այնքան կատաղի կերպարանք, որքան այն հալածանքը, որ վարժուած էինք տեսնել արհաւիրքի օրերուն, Թուրքիոյ մէջ։ Տարբերութիւնն այն է, որ այս անգամ, Թուրքը, անզօր է եաթաղան ճօճելու եւ սրածելու գործին մէջ ի դէմս հայ ժողովուրդի այն զանգուածին, որ կ՚ապրի ոչ-Թրքական երկնքի տակ։ Ընդհակառակն, լրտեսական քսութեանց եւ լրբութեանց տեսակը աւելի նրբացած է այսօր, քան Թրքական պատմութեան որեւէ շրջանին։ Իթթիհատին աշկերտները, իրենց վարպետները գլեցին անցան այս գետնին վրայ։ Մեծ Ոճիրի օրերուն լոյս տեսած «Փօլիս Մէճմուասը»ները կը կորսնցնեն իրենց ուժն ու ազդեցութիւնը այսօրուան առասպելներուն եւ յերիւրանքներու հանդէպ հաւաքածոյին առջեւ։

Բանսարկութեան գլուխ-գործոց մըն էր պոլսական «Վագըթ»ին վերջնագոյն «գիւտը», — Երիտասարդաց Քրիստոնէական Ընկերակցութեան «մեղսակցութիւնը» դաշնակցականներու հակաթուրք գործունէութեան մէջ...

Բայց ինչ է եղեր վերջ ի վերջոյ «գործակցութիւն» բառածը։ — Գահիրէի մէջ Դաշնակցութեան սարքած մէկ հացկերոյթը տրուեր է Ե. Ք. Ընկերակցութեան սրահին մէջ, եւ դարձեալ, «Համազգային»ի Պէյրութի մասնաճիւղին բացման հանդէսն ալ տեղի ունեցեր է նոյն կազմակերպութեան Պէյրութի շէնքին մէջ։ Տեսա՞ք ոճիրը, դաւադրութիւնը, դաւաճանութիւնը... Այս տրամաբանութեամբ, աշխարհի վրայ ոչ մէկ հաստատութիւն եւ ոչ մէկ անհատ պէտք է իր սրահը տրամադրէ Դաշնակցութեան, նոյնիսկ վարձո՛վ, այլապէս, «Վագըթ»ը կը սկսի հաչել եւ դաւադրական «մեղսակցութիւն» մը երեւան հանել... Եթէ վաղը պատահի որ՝ Դաշնակցութիւնը, Սօֆիայի մէջ զոր օրինակ վարձէ պետական թատրոնի սրահը, ներկայացման մը համար, «Վագըթ» պիտի փութայ պաշտօնական Պուլկարիան ալ մեղսակից հռչակել Դաշնակցութեան հակաթուրք գործունէութեան... Եւ կը զարմանանք, թէ ինչո՞ւ համար, մինչեւ այսօր, «Վագըթ» դաշնակցական չհռչակեց Փարիզի «Փըթի Ժուրնալ»ը, որուն սրահները կը վարձուին միշտ Դաշնակցութեան տօներուն համար...»

"ՆԱՀԱՏԱԿ ԳՐԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐ"

Հաշուեկշիռ 1 յունուար 1931 — 31 դեկտեմբեր 1931

ՄՈՒՏՔ

Պատրաստ գումար 1 յունուար 1931ին		740.20
Ռ. Զարդարեանէ ծախուած օրինակներէն գանձուած	4310.50	
Հրանդէ » » »	5141.50	
Գեղամ Տէր Կարապետեանէ » »	3012.75	
Գեղամ Բարսեղեանէ » »	1780.90	
Ար. Արփիարեանէ » »	1350.—	
Ընդհանուր գումար		15595.65
Ն. Գ. Բ.ի Նիւ-Եորքի հատուածէն ստացուած 950 տոլար		24194.80
Տարօնի Հայր. Միութենէն (Ամերիկա) 200 տոլար		5078.—
Բաժանորդներէ		1030.—
Ընդհանուր գումար		46638.65.—

ԵԼՔ

Հրանդի հատորին տպագրութեան մնացորդ	5025	
Գեղամ Տէր Կարապետեանի տպագրութիւն	10426	
Գեղամ Բարսեղեանի »	9000	
Ար. Արփիարեանի հատորին առհաշիւ	7150	
Գումար		31601.—
Ձեռագիրներու ընդօրինակութիւն		4892.—
Քարտուղարին վճարուած		3450.—
Առաքման ծախք		3137.05
Թղթակցութիւն, քլիշէ, գրենական պիտոյք		611.80
Տիկ. Ռ. Զարդարեանի (հեղինակի իրաւունք)		1000.—
Պատրաստ գումար 31 դեկտ. 1931ին		1946.80
Ընդհանուր գումար		46638.65

Հաշուեքննիչ՝ Ռ. ԲԵՐԲԵՐԵԱՆ
«Նահատակ Գրագէտներու Բարեկամներ»

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԿՈՉ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐՈՒՆ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի կողմէ կազմակերպուած հաւաքական մարմնամարզի դասերը սկսան անցեալ կիրակի եւ կը շարունակուին ամէն կիրակի առաւօտները ժամը 9էն 11, 87, Ավընիւ Ժան Ժորէս, Փարիզ։ Կը հրաւիրուին բոլոր հայ երիտասարդներն ու պատանիները հետեւիլ այս դասերուն։ Ներկայ ըլլալ ժիմնազը կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին։

Միասին բերել կարճ տաբատ մը, կտաւէ կօշիկ մը եւ սրբիչ մը։

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— հանրակառք 21 - 29 - 51։ Մէթրօ.— Ժան Ժորէս։

ՆՈՐ ՉԵԿԻՍՏ ՄԸ

Անդրկովկասեան կառավարութեան չեկայի նախագահ նշանակուեցաւ Ալեքսէյ Սերգէյեւիչ։ Նախորդ նախագահը Բերիա պիտի ստանձնէ ուրիշ աշխատանք։

Հ. Յ. Դ.

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷՆ ԸՆԴՀ.

ժողովի կը հրաւիրէ ընկերները այս իրիկուն ժամը 8.30ին, Միւթիւալիթէի սրահը: Օրակարգ տեղեկատուութիւն երեք ամսուան գործունէութեան եւ զանազան հարցեր:

Հ. Յ. Դ. ԻՍԻ-ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Զաւարեան կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողով վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Ակումբին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Պարտադիր ներկայութիւն:

Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ կոմիտէութեան ընկերական ընդհ. ժողովը այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, Հ. Յ. Դ. Դրադարանը:

ԼԻՈՆ ՎԷԶԻ Անդրանիկ խումբի անդամական ժողովը այս Կիրակի ժամը 2.30ին ընկ. Շ. Խաչատուրեանի բնակարանին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Սէն Թ'Անթուանի Ընկեր Կարօ խումբի ժողովը այս կիրակի իրիկուն ժամը 5ին, ընկ. Յովհ. Վարոյեանի բնակարանին մէջ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն: Կը հրաւիրուին նաեւ այն թեկնածուներ որոնց քննութիւնը վերջացած է:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Իշխան ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Արամ, Աղբիւր Սերոբ, Եփրեմ Խան, Համազասպ եւ Վարդգէս խումբերը այս Կիրակի իրիկուն ժամը 8ին սովորական հաւաքատեղին: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

ԱՆԻԷՌ ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՆՊԻ Հ. Յ. Դ. ՊԱՏԱՆԵԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Place Comète, (Անիէռ) ծխամածանի վերնայարկը:

Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրներ

Villiersէն առնել ճանրակառք 45 եւ իջնել փլաս քոմէթ (Անիէռի կայարանին մօտ):

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Salon Chapeի մէջ. 84 Rue Chape

Մարսիլահայ Տրամադիկ Ստուտիան ղեկավարութեամբ դերասան

Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ կը ներկայացնէ

Շեյլոկ-Հոլմս

Տոմսերու գիները ժողովրդական են:

Փարիզի Գուակավ ակումբի

Վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամները վաղը Շաբաթ, իրիկուն ժամը 9ին, 131 rue Cambrone. Métro Vaugirard. Օրակարգի հարցերն են 1) Ջեկոյց վարչութեան եւ հաշուետուութիւն, 2) Նոր վարչութեան ընտրութիւն, 3) Նոր անդամներու ընդունելութիւն, 4) Ընթացիկ հարցեր:

Գեղարուեստական երեկոյթ

Արնուվիլի ԱՐԱՐԱՏ Երիտասարդաց Միութեան կողմէ, վաղը շաբաթ երեկոյ, ժամը 8.30ին, 121 Avenue de l'Union, Պ. Նիկողոսեանի à l'Etoile Bleue սրճարանին մէջ, Արնուվիլ:

Կը խօսի Պ. ԱՐԱՄ ՎՏԱՐԱՆԴԻ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, արտասանութիւն, երգ ու նուագ:

Մուտքը ազատ է

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՓԱՐԻԶԻ Ազգատուն. Ընկերութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է ձեռամբ Պ. Գ. Բարունակեանի եւ Պ. Յ. Սարաճեանի, հետեւեալ նուիրատուութիւնները.—

Պ. Աբուլեան իր ամուսնութեան առթիւ 50 Փր., Պ. Ռումեան, Երիցուհի Սրբուհի Աչճեանի մահուան առթիւ՝ փոխան ծաղկեպսակի 50, Պ. Հեթում Սեթեան իր տիկնոջ մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի 500, Տիկին Արմենուհի Սարաֆեան 200, Օր. Մարի Սէթեան (Պոլիս) 200, Տէր եւ Տիկին Ժօրժ Մկրեան 200, Այրի Տիկին Ռ. Որբերեան իր ամուսնոյն Ռ. Որբերեանի մահուան տարելիցին առթիւ 500, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Սիմոնեան, Տիրան Սիմոնեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի 200, Այրի Տիկին Երանուհի Տելլպէր (Լոնտոն) Տիկին Լեւոն Իփլիքճեանի մահուան առթիւ մէկ ու կէս անգլիական, Պ. Հանրի Յովսեփոֆ 30: Ընդհ. գումար 1930:

ԳՈՐԾ

կը փնտռէ գրասենեակի կամ արհեստանոցի մէջ հայ օրիորդ մը որ գիտէ լաւ ֆրանսերէն: Դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան:

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R, Rivoli, մէթ. Շաթլէ: Արմատ. եւ Նոր մէթոտ, դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան՝ վեներ. հիւանդութիւն եւ վարիսի: Ամէն օր 9–12. 2–8. կիրակի 9–12:

Imp. A. DER (Agopian)

17, Rue Damesme, Paris (13)

Le Gérant H. STEPHAN

ԸՆԿ. ԱՐՇԱԿ ՕՎԻԿԵԱՆ
ԵՒ
ՕՐ. ՄԱՐԳՐԻՏ ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ

Ամուսնացած

Կնքահայրութեամբ Ընկ. Տօնապետեանի:

Մարսէյլ, 10 Յունուար 1932

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՔ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Ռըբէ, Յ. Ա.— 70 ֆրանք:
Ռոման, Յ. Վ.— 165: Կարգադրեցինք:
Լիոն-Պրոն, Թ. Ա.— 35:
Ֆօ, Գ. Ն.— 75:
Սէն Թոն, Գ. Մ.— 35:
Վիէն, Հ. Ո.— 105:
Լա Սիօթա, Կ. Մ.— 35: Սկսանք ղրկել:
Կրընոպլը, Ղ. Բ.— 70:
Վալանս, Գործ.— 400:
Ֆրանքֆուրթ, Խ. Վ.— 100:
Պարի, Վ. Փ.— 80 լիրէթ:
Մարսէյլ, Յ. Ե.— 140 ֆրանք:
Ժուայնէօզ, Ս. Մ.— 75:
Պուքրէշ, Յ. Շ.— 200:
Մարսէյլ, Սար.— 20:
Պանեէօ, Մուս.— 35:
Պերլին, Ե. Տ. Մ.— 200: Ղրկեցինք:
Սարսէլ, Ա. Ա.— 200:
Միլան, Գործ.— 102.85 լիրէթ:
Կարտան, Ջ. Գ.— 70 ֆրանք:
Սէն Լօրան Տիւ Վար, Տիր.— 140:
Լիոն, Ն. Մ.— 70:
Լա Ռոշէլ, Ա. Հ.— 140:
Ռըբէ, Ս. Ս.— 50:
Շօ տը Ֆոն, Կ. Ն.— 250:
Փարիզ (14) Մ. Ա.— 70:
Սէն Քլէօ տը լա Թուր, Գ. Ս.— 35:
Շիննաու, Շահ.— 100:
Տրակինեան, Ա. Հ.— 140:
Կրընոպլը, Օր. Հ. Մ.— 35:
Վիլֆռանշ, Ն. Ջ.— 255:
Վալանս, Պ. Բհնյ.— 125:
Կարտան, Կ. Ե.— 140:
Մարսէյլ, Խ. Յ.— 150:
Վիէն, Խ. Պ.— 140:
Պոլէն, Թ. Մ.— 35:
Անկիէն, Տիկ. Վ.— 35:
Փարիզ. Փր. Ա.— 140:
Ատտիս Ապապա, Ռ. Պ.— 5 անգլ.:
Ալէս, Մ. Կ.— 140:
Շաթու, Զէն.— 70:
Նէօյեի, Կ. Գ.— 35:
Սէն Թրոփէզ, Տիկ. Ջ.— 35:
Մարսէյլ, Գործ.— 780:
Մուլէն Օրուզ, Պ. Տ.— 100:
Լա Պլաշէռ, Տ. Փ.— 140:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՎԱԼԱՆՍԻ Նապլին Գարահիսարի Արիւնոտ Դաշտի Արծիւ միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին. Բաֆլ Ժիւստոնի սրահին մէջ: Օրակարգ՝ հաշուետուութիւն, վարչական փոփոխութիւն եւ ուրիշ կարեւոր հարցեր:

ՈՒՇԱԴՐԻ Յակոբ Կիւրիւնեանէ կը խնդրուի իր հասցէն յայտնել «Յառաջ»ի վարչութեան:

Պ. ՍՈՂՈՄՈՆ Մութաֆեանէ կը խնդրուի իր հասցէն անյապաղ յայտնել «Յառաջ»ի վարչութեան:

Հասցէի փոփոխութիւն

Պ. Լեւոն Զորմիսեանի նոր հասցէն՝ 115 Route d'Orléans, Cachan, (Seine).

Չ. Ո. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղին պարգեւները շահած են հետեւեալ թիւերը.— 535, 60, 77, 371, 1175, 1184, 688, 792, 133, 129, 779, 1100, 125, 228: Ստանալու համար դիմել Պ. Արամ Պէտիկեանի, 13 rue des Dominicaines, Marseille.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուին Խարբերդի Աշուան գիւղէն Սրած եւ Տաճատ Յակոբեանները, իրենց մօր անունը՝ Սառա, հօր անունը՝ Մանուկ: Տարագրութեան միջոցին մայրերնին մեռած է եւ իրենք մնացած են Հալէպի եւ Ուրֆայի շրջանանակին մէջ գտնուող Սուրուճ գիւղը:

Իրենց մասին լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել իրենց հօրեղբօր Պ. Յակոբեանի, 14 Rue Ortolan. Paris: Ճշգրիտ լուր տուողին 500 ֆրանք եւ մէկ տարեկան «Յառաջ» նուէր:

Կը խնդրուի սուրիահայ թերթերէն արտատպել:

Ձեր փնտռած գիրքը

ԹԷՕՖԱՆՕ հեղինակ Բօլ Տիմիթրաքօփուլօ (Բիւզանդիոնի հայազգի կայսրուհին) Զմիւռնի է այս վէպին գլխաւոր հերոսը եւ Թէօֆանօ կայսրուհին իր սիրային արկածախնդրութիւններով: Կը կարդացուի հեւ ի հեւ): Գին 25 ֆրանք:

ՎՈՍՓՈՐԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ. հեղինակ Բօլ Տիմիթրաքօփուլօ (Սուլթան Համիտի հարէմականներուն իր շուայտութիւններով եւ դաւադրութիւններով, վրէժխնդիր Հայ երիտասարդ մըն է վէպին գլխաւոր հերոսը): Գին 30 ֆրանք:

ՎԱԼԱՆԹԻՆ. ֆրանսացի նշանաւոր հեղինակ, Ժօրժ Սանի սիրային ամէնէն գեղեցիկ վէպը: Գին 20 ֆրանք:

ԽԵՆԹ ԵՒ ՋԱԼԱԼԷԴԴԻՆ. Րաֆֆիի: 25 ֆրանք:

ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄՏՔԵՐ. Քրիս. Միքայէլեանի միակ հրատարակութիւնը, Բ. տպագրութիւն: Գին 10 ֆրանք:

ԱՆԱՀՏԱԿԱՆ. բանաստեղծ. գրեց Սօս Վանի: Գին 8 ֆրանք:

Ստանալու համար դիմել «Յառաջ»ի խմբագրատունը Լեւոն Գեւոնեանի 17, rue Damesme, Paris (13).

ՍՏԱՑԱՆՔ

"ԱՐՓԻ"

պատկերազարդ կիսամսեայ

Որ պիտի ըլլայ հայ ընտանիքին թերթը, ունենալով մանուկներու, պատանիներու եւ ծնողներու բաժիններ:

Առաջին թիւը լոյս տեսաւ Յունուար 1ին: Տարեկան բաժնեգինն է 2 տոլար: Չէք եւ մընի օրտըր գրել A. Barseghian անունին: Հասցէ՝ P. O. Box 77 Allston, Mass. Խմբ. հրատարակիչ՝ Դոկտ. Ա. ԲԱՐՍԵՂԵԱՆ: Կամ «Յառաջ»ի խմբագրատունը Պ. Լեւոն Գեւոնեանի, 17 rue Damesme, Paris (17).

Ուշադրութիւն

Ֆրանսայի մանաւանդ Նիսի շրջանի հայ հողատէրերը եթէ կ'ուզեն իրենց հողերէն արդիւնաւորուիլ, կամ իրենց վիլլաներուն կամ բնակարաններուն շուրջը գեղեցիկ Պարտէզներ ունենալ, թող դիմեն՝ ԱՌԱՔԵԼ ՆԵՐՍԷՍԵԱՆի, մասնագէտ երկրագործութեան եւ պարտիզպանութեան բոլոր ճիւղերուն: Ունի 25 տարուան փորձառութիւն: Հասցէ՝ Arakel Nerssessian. Boulevard de la Madeleine No 77bis, Villa Andrée, Nice. A.M.

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

1932Ի ԱՄԵՆՈՒՆ ՀԱՍՑԷՆ

Հայերու հասցէներ Փարիզի եւ շրջաններու, Մարսէյլի, Լիոնի, Տէսինի, Պորտոյի, Վալանսի, Նիսի, Սէն-Շամոնի, Սէն Թ'էթիէնի, Կրընոպլի, Շարվիէօյի եւն., ինչպէս նաեւ Անգլիոյ, Պելճիքայի, Իտալիոյ, Գերմանիոյ, Զուիցերիոյ, Աւստրիոյ ու Չեխոսլովաքիայի: Ասկէ զատ Ֆրանսահայ գաղութին հասցէները դասաւորուած ըստ արհեստներու: Ամենուն համար անհրաժեշտ գիրք մը: Ընդամէնը՝ 256 էջ, մաքուր տպագրութեամբ:

Գինն է միայն 6 Փր., փոստի ծախքով 7.50: Արտասահման 10 Ֆրանք. Դիմել.— L. Mozian, 5 Rue Champlain, Paris (20).

ՎԱՐՁՈՒ ՅԱՐԿԱԲԱԺԻՆՆԵՐ ԵՒ ԽԱՆՈՒԹՆԵՐ

ԳԵՂԵՑԻԿ ՏԵՍԱՐԱՆ, ՄԱՔՈՒՐ ՕԴ,

Porte d'Orléansէն ՈՒԹԸ ՎԱՅՐԿԵԱՆ ՄԻԱՅՆ ՀԵՌՈՒ

1, 2, 3 սենեակնոց յարկաբաժիններ, Entrée, W. C., խոհանոց, Cave, chauffage central, ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն: Այցելելու եւ պայմաններուն տեղեկանալու համար դիմել ամէն օր տեղւոյն վրայ 115 Route d'Orléans (առնել Porte d'Orléansէն 88 թիւ Թրամվէյը, իջնել Bagneux) կամ ժամը 10.12 Զորմիսեանի, 80 Rue de Bondy, Paris (Porte St. Martin)

Հայերու ժամադրավայրը ճաշարան ՖԼՕՐԻԱ

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

մէթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ — Հեռաձայն Danton 52-73

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

Entrepreneur կը ստանձնեմ տուներու շինութիւն, յատակագծերու պատրաստութիւն, փոխատուութիւն դիւրամատչելի պայմաններով: դիմել՝ Պ. Մ. Աղաբէկեանի, 35 Rue Emile Desvaux, Փարիզ (19) մէթրօ Place des Fêtes, Առաւօտները ժամը 7–9, երեկոները 6–8, կիրակի օրերը մինչեւ կէսօր:

Ամէնուն ցանկացած Հայկ. ճաշարանը բացուած է Փարիզի կեդրոնը

44 Rue de Trévise Metro: Cadet Tel. Provence 64-74

Au Duc de Trévise

Ղեկավարութեամբ՝ Պ. ՄԱՔՍՈՒՏ ՄԻՐԻՃԱՆԵԱՆԻ

Արեւելեան եւ կովկասեան ճաշակով պատրաստուած կերակուրներ: Տրամադրելի սրահ հարսնիքներու, հանդիպումներու, ժողովներու

ՏՕՔԹՕՐ ՀԱԶԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

ՆԱԽԿԻՆ ՆԵՐՔԻՆ ԲԺԻՇԿ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑՆԵՐՈՒ

կը խնամէ ամենավերջին մեթոտներով՝ ներքին, կանանց, մանկանց եւ վեներական հիւանդութիւններ: Աչքի, քիթի, ականջի եւ կոկորդի խնամք, ինչպէս նաեւ վիրաբուժական գործողութիւններ, մասնագէտ բժիշկներու գործակցութեամբ:

Assurance Socialeի եւ Accident du Travailի պատկանող հիւանդներու կը տրուի լուրջ խնամք:

կ'ընդունի ամէն առաւօտ 10–12 եւ կէսօրէ վերջ 2–8

52, Ave. de Verdun — Issy-les-Moulineaux, (Seine)

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ ՏՕՔԹ. ՄԻՀՐԱՆ Կ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ

նախկին բժշկապետ Մերսինի Ֆրանս. հիւանդանոցներու

Պատուոյ մետայլ Ֆրանս. առողջապահ. նախարարութենէն

Բաց է ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 2.50էն 7.50, (կէսօրէ առաջ միմիայն ժամադրութեամբ) կիրակի եւ տօն օրերը 10–12:

Հոն կը կատարուին՝ Ք. ճառագայթներով ամէն կերպ քննութիւն, շողանկարում (radiographie), գեր-մանիշակագոյն, յետ-կարմրագոյն եւ ռէօնթկէնեան դարմանում (radiothéraphie profonde), նաեւ ՏԻԱԹԷՐՄԻԻ բոլոր կիրարկումները եւ ելեկտրաբուժական բոլոր ձեւերը, որ ներքին, արտաքին եւ մորթային բազմաթիւ հիւանդութիւններու դէմ գործուած գիտական ամենավերջին եւ զօրաւոր ազդակներն են:

Թոքախտաւորներու համար pneumothoraxի գործողութիւն: Հակաշիւճախտային կանխարգելիչ եւ բուժիչ պատուաստ եւ շիճուկ (կատարելապէս անվտանգ):

Ջղային եւ հոգեկան հիւանդութիւններու դէմ քնէածական, թելադրական եւ ֆրէօտեան մէթոտներ:

Դարմանատունը ունի իր մասնագէտ բժիշկները աչքի, քթի, ականջի, ինչպէս նաեւ արանց եւ կանանց ծննդաբերական եւ վեներային հիւանդութիւններու համար:

Assurance Socialeի պատկանող հիւանդներու կը տրուի լուրջ խնամք:

Դարմանատունը ունի ատամնաբուժարանը որուն մէքանիքէնն է Պ. Վ. ԹԱՇՃԵԱՆ: Տօքթ. Մ. Քէշիշեան, որպէս մասնագէտ ներքին հիւանդութեանց, կ'այցելէ նաեւ դրսի հիւանդներուն:

Հասցէ՝ 31 Rue de la Rochefoucauld (9)

Métro: Trinité, St. George et Pigale: Tramway 26, 28, 54:
Autobus AF, AJ, AM, B, BD, BI, G, Gbis, L, H, Hbis, R, Rbis

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (126)

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Հայոց դահիճը կը պատմէ

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան գործերը

13.- ՎԷՃ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ՀԵՏ

— Փաշա՛, երկու ժամ առաջ Ղալաթիոյ մեր եկեղեցին գացեր էի, ուզեցի ժամ մը վտալ եւ ծունկ մը աղօթք ընել: Դռնէն ներս մտայ, տասնոց մը տուի, մոմ մը առի, վառեցի, Մարիամ Ս. Աստուածամօր առջեւ դրի, եւ երբ սկսեր էի աղօթել, ծոծրակիս վրայ իջաւ սարսափելի բռունցք մը: Դարձայ նայեցայ, մեր կատաղի կոմիտէճիներէն Մուրատն էր: Այս մարդը մէկն էր այն ղեկավարներէն, որոնք անցեալ տարի յարձակում մը կազմակերպեցին Պապը Ալիի վրայ: Չկայ մէկը, որ չվախնայ Մուրատէն: Բանի՛ քանիներու արիւնը խմեց: Աչքերէն արիւն կը կաթէր: Երբ գլուխս վերցուցի եւ դէմքս դարձուցի, բռունցքի հարուած մըն ալ քթիս իջեցուց, եւ քիթէս սկսաւ արիւն հոսիլ: Բայց ան կը շարունակէր թէ զարնել, եւ թէ հայհոյել.— «Վա՛յ քեզի անիծած, վա՛յ քեզի սորրին, դիւրի՞ն կարծեցիր մատնիչ ըլլալ, կառավարութեան հաղորդել ազգին գաղտնիքները»: Բայց գաղտնի բան մնացա՞ծ էր, որ ես լուր տայի կառավարութեան: Ամէն բան չէ՞ որ արձակ համարձակ մէջտեղ են դրած: Ալ ո՞վ կայ, որ չգիտնայ այս կոմիտէճիներու խայտառակութիւնները: Ես, նախ քան ձեր առջեւ ներկայանալս, կառավարութեան զուռը ո՛ւր էր, չէի գիտեր: Ես միայն իմ գործերովս կը զբաղէի: Այդ մարդոց մասին ոչ աքի բան մը ըսած եմ: Բանի մը անգամ գիս ուզեցին անդամ արձանագրել կոմիտէին, մերժեցի, ատոր վրէժն է որ կը լուծեն: Երբ անգամ մը եւս ձեռքը բարձրացուց, նետուեցայ վզին: Ուզեցի տեղն ու տեղը խեղդել այս անիծածը: Մինչեւ հիմա ոչ մէկ յարաբերութիւն ունէի կոմիտէին հետ: Իմ գործէս ու հոգերէս զատ ուրիշ բանով չէի զբաղեր երբեք: Ինչո՛ւ վախնայի անիծածներէն: Փաթթուեցայ վզին, բայց անիծածը դաշոյն ունէր եւ փորս մխեց: Անմիջապէս բռնեցի այն ձեռքը, որով դաշոյնը մխած էր փորիս մէջ: Աշխատաւոր մարդ եմ, հետեւաբար ուժով: Սկսայ սեղմել իր ձեռքը. Այդ պահուն ուրիշ մէկն ալ եկաւ եւ բռնեց երկու ձեռքերս: Մուրատ ազատեցաւ, քանի մը անգամ դաշոյնը մխեց սրունքիս ու կուշտերուս: Այն մարդը, որ բռնած էր ձեռքերէս, կ'ըսէր.— «Ամա՛ն, Մուրա՛տ, չսպաննես»: Մուրատ, դաշոյնը պատեանին մէջ դնելով սկսաւ բռունցքով եւ ապտակով հարուածել զիս: Իսկ ես կը պոռայի, որքան կրնայի.— «Հասէ՛ք, մարդ կը սպաննեն, ազատեցէ՛ք»: Զգեցին զիս ու փախչելով եկայ ձեր մօտ: Ա՛խ, փաշա՛ս, եթէ վրաս փոքրիկ զէնք մը ունենայի, այդ Մուրատը դժոխք կը ղրկէի անպայման: Քանի որ անոնք Աստուծոյ աղօթարանին մէջ մարդ կը ծեծեն ու կը վիրաւորեն, բնականաբար ես ալ կրնայի մարդ սպաննել:

— Անցած ըլլայ: Բայց դուն կը գանգատիս եւ կ'ըսես որ Յիսուսի հաւատացեալները իրաւունք չունի՞ն եկեղեցի երթալու: Մենք ի՞նչ յանցանք ունինք այդ գանգատին մէջ: Երբ ձեր Պատրիարքն ու քահանաները այդպիսի ոճրագործներ կը պահեն Աստուծոյ տանը մէջ, յանցանքը որո՞ւնն է, մենք ի՞նչ ընենք:

— Աստուած պատժէ՛ այդ Պատրիարքն ալ, այդ քահանաներն ալ: Արդէն պարկեշտ քահանաները սպաննեցին կամ պաշտօնէ հանեցին: Երբ ես Մուրատի կոկորդէն փակած էի, այն մարդը, որ ետեւէս եկաւ եւ ձեռքերս բռնեց, թաշկինակով ծածկած էր իր դէմքը, բայց քահանայի զգեստ հագած էր: Զանէն հասկցայ որ Կալաթայի եկեղեցւոյն աւագ քահանան էր:

— Երբ եկեղեցիէն դուրս ելար, դացի՞ր լուր տալու Կալաթայի պահականոցին:

— Ինչո՞ւ լուր տայի, փաշա՛ս: Եթէ լուր տամ, ի՞նչ կրնան ընել: Պիտի ըսէին.—«Եկեղեցի չենք կրնար մտնել, եկեղեցիին մէջ մարդ չենք կրնար ձերբակալել, գրենք վերին իշխանութեան»: Ահա թէ ինչո՛ւ ես ուղղակի ձեզի եկայ:

— Լաւ, հիմա դուն գնա, մենք կ'ընենք ինչ որ պէտք է:

Մուշեղ դուրս ելաւ ու գնաց:

Կեանքիս մէջ առաջին անգամ էր, որ կը զգայի թէ չափէն աւելի բարկութեան մատնուեր եմ: 15 օր առաջ, Պատրիարքարանին վրայ գործ դրուած ճնշումի օրերուն, Պատրիարքը խոստացած էր այնուհետեւ թոյլ չտալ որ ոճրագործ մը կամ խռովարար մը մտնէ եկեղեցի: Բայց ահա կը տեսնուի որ այսքան ժամանակէ ի վեր այդ մարդը պահուըտեր է Կալաթայի եկեղեցիին մէջ: Ու երբ խեղճ մարդ մը աղօթելու կ'երթայ եկեղեցիին մէջ, ինչպէս կ'ըսէր, Մարիամ Ս. Աստուածամօր առջեւ, ծեծ կ'ուտէ մէկէ մը, որուն դէմ ինքնապաշտպանութեան կոխւ մղած պահուն, եկեղեցիին աւագ քահանան կուգայ, ձեռքերը կը կապէ, թոյլ տալով որ շարունակուի ծեծը, վիրաւորուի: Դժուարաւ ոճիրը կը գտնէ ու կը փախչի: Ահա ձեզի աղօթարան, ահա ձեզի հոգեւոր պետեր:

Անմիջապէս կանչեցի գաղտնի ոստիկաններուն պետը: Բացատրեցի խնդիրը: Հրահանգ տուի երթալ ուղղակի Պատրիարքին տունը, հասկնել խայտառակութիւնը, պահանջել աւազակ Մուրատի յանձնումը Գաղտնի ոստիկաններուն պետին ըսաւ.

— Փաշա՛, եթէ յարմար է, թող տուէք որ Մուշեղն ալ միասին երթայ: Ամենապատիւ (*) Պատրիարքը թող իր աչքերով տեսնէ դէմքը զգանակոծեալը:

Գաղափարը լաւ էր: Որպէս Պատրիարքը, որ կոմիտէին գլուխն է, ձեռքն է, ուղեղն է, սիրտն է, ամէն բանն է, ՀԸԼԼայ թուրանայ, ինչպէս իր սովորութիւնն էր: Որովհետեւ ամէն ատեն կը մերժէր մեղադրանքները, եւ իր ... միջոցով, երկրին ու ... սահմանի մէջ զիս կը ներկայացնէր իբր մէկը, որ որոշած է բնաջնջել բոլոր Հայերը.— կատարեալ դահիճ մը:

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
(ՆԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ) Métro: TOLBIAC)

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Gobelins 19-78

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՇԱԲԱԹ 16 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1932

16 JANVIER 1932

ԳԻՆ 30 ՍԱՆԹԻՄ

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1778

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

Ո՞ՒՐ ԱՅՍՊԷՍ, ԿԱՐՄԻՐ ՉՂՋԻԿՆԵՐ

Չարկ է խոստովանիլ, եւ բոլորին ուշադրութեան յանձնել, թէ մեծօրէն վտանգուած է յունահայ գաղութին հանգիստը, եթէ ոչ գոյութիւնը։

Ներգաղթի խնդիրը փառաւոր զէնք մը դարձաւ խորհրդային իշխանաւորներուն եւ անոնց խեղճ ու կրակ, անխելք եւ անխիղճ հետեւորդներուն համար՝ որոմ ցանելու գաղութին մէջ, եւ տեղի տալու շարք մը անախորժութեանց։

Առաջին կարաւանը չմեկնած.ունեցանք Ֆիքսի դէպքը (Դեկտ. 13)։ Եւ ահա նոր եւ աւելի ծանր դէպք մը, միեւնոյն գաղթակայանին մէջ (8 յունուար)։ Աւելի առաջ, տեղի ունեցաւ արշաւ մը դէպի Աթէնքի Առաջնորդարանը, միեւնոյն շողոքորթներուն ձեռքով։ Իսկ միջանկեալ յաճախադէպ են անձնական տեսարաններ, կայաններու եւ փողոցներու մէջ։ Եւ միշտ ալ անխուսափելի՝ ոստիկանական միջամտութիւնները։

Կը նշանակէ թէ «աշխուժացել են» մեր կարմրուկները, որոնք ամէն տեղ ալ կը ծառայեն իբրեւ պայտ, ուրիշներու քառասմբակ արշաւներուն համար։

Այս բոլորը անշուշտ վրդովում պատճառած են Աթէնքի մէջ։ Մանաւանդ որ, յունուար 8ի դէպքը ուղղուած էր ոստիկանութեան դէմ, եւ ուրեմն նիւթ պիտի ծառայէ ծանրակշիռ տեղեկագրի մը։

Վրդովում կը տիրէ Սելանիկի մէջ ալ, ուր քաջագործութեան առաջին ազդանշանը տրուեցաւ Պէշ-Չինարի գաղթակայանէն. ծեծ ու փէտով։

Դժուար է գուշակել թէ տակաւին ինչեր կրնա՛ն պատահիլ ոչ միայն Սելանիկի, այլեւ ամբողջ Մակեդոնիոյ, մասնաւորապէս Գաւալայի եւ Տրամայի մէջ, ուր սովորական են բանուորական խլրտումները եւ կարմիր մարզանքները։

Փաստ է որ մեր կարմիր-կտուցները ամէն տեղ ալ ուժ կ՚առնեն տեղացի համայնավարներէն։ Եւ ամէն «քեալլագէօզութիւն» կը սարքեն անոնց գործօն մասնակցութեամբ։ Այսպէս եղաւ Ֆիքսի երկու դէպքերուն առեն ալ։Համոզուելու համար,կը բաւէ թղթատել յոյն համայնավար կուսակցութեան պաշտօնաթերթը, «Ռիզոսփաստիս»։

Առանց օտար մեղսակցութեան ալ, մեր նոկոմբերիկները կ՚ընեն ամէն ինչ որ անհրաժեշտ է մթնոլորտը պղտորելու, կիրքերը հրահրելու համար։ Նոյն իսկ ներգաղթի արձանագրութեան ձեռնարկը «յեղափոխական» մարզանք մըն է զանազան թափթփուքներու համար։

Երբեք այսքան զարգացած չէր իշխանութիւն բանեցնելու, հեղինակութիւն ծախելու, անճար բազմութիւններ ահու դողի մէջ պահելու մարմաջը։

Ո՜րքան իմաստալից է պատմութիւնը այն բարի մարդուն,որ միշտ կը յիշեցնէր իր շփացած զաւկին՝ թէ «մարդ չպիտի ըլլայ»։ Օր մը տղան վարչապետ եղաւ եւ պաշտօնեաներ ղրկեց, որպէս զի երթան գիւղէն քաշելով բերեն հայրը, որ տեսնէ իր փառքը։ Եւ գացին բերին քաշկռտելով, հետիոտն։ Ու երբ տղան կը սոնքար.

— Տղաս, ես քեզի չըսի թէ վարչապետ չպիտի ըլլաս, այլ ըսի եւ կը կրկնեմ թէ մարդ չպիտի ըլլաս…

Այսպէս ալ, մեր մեծ ու պզտիկ «չինովնիկ»ները, Երեւանէն մինչեւ Աթէնք եւ ուրիշ ո՛ւր որ կրցեր են ոտք նետել եւ «համգամանք» մը կորզել։

×

Մեր մատնանշած իրողութիւնները կ՚ապացուցանեն թէ՝ հայ եւ օտար կարմրուկներու խելագար խաղերը փորձանք մը պիտի բերեն յունահայ գաղութի գլխուն։

Արդէն երերուն եւ աչքի փուշ, գաղութը կրնայ չարաչար տուժել այս դէպքերէն։

Յունաստան այն երկիրն է որ տարիներէ ի վեր կը պահանջէ տեղափոխել հայ գաղթականները։ Յունաստանի մէջ հոսանքներ, պետական մարդեր կան որ արժանապատուութեան խնդիր դարձուցած են այս հարցը։

Արդ, երբ խռովայոյզ վիճակ մը կը պարզուի ամէն կողմ,եւ շաբաթը անգամ մը միջադէպ կը ծագի, ինչպէ՞ս չհաւատալ թէ պղտոր ջուրի որսորդները պիտի ուզեն շահագործել առիթը։ Եւ նոր տեղահանութիւն մը ենթարկել, ցրուել գաղթակայանները։ Չմոռնանք 1923-24ի դէպքերը Թրակիոյ եւ Մակեդոնիոյ մէջ։

Ներգաղթի ձեռնարկն ալ ուրիշ պատրուակ մը. թէեւ հազիւ հինգ հազար հոգի պիտի կրնան օգտուիլ։

Միւս կողմէ, կը թուի թէ Մոսկուան եւ Էնկիւրին բոլորովին անտեղեակ չեն այս մարզանքներէն, կարելի եղածին չափ ցրուելու, նօսրացնելու համար Յունաստան ապաստանած գաղթականութիւնը։ Թերեւս նոյն քաղաքականութիւնն է որ կը հետապնդուի այստեղ ալ, ինչպէս Լիբանանի եւ Սուրիոյ մէջ։

Ո՞ւր այսպէս, կարմիր չղջիկներ, պիտի հարցնէինք հրապարակաւ։

Բայց որովհետեւ գիտենք որ անոնք մէկ երգ, մէկ եղանակ միայն գիտեն, ինչպէս արջն եւ աղուէսը, — մեր խօսքը կ՚ուղղենք բոլոր անոնց որ միտք ու սիրտ ունին, եւ կը հետաքրքրուին գաղութներու սեւ ու ճերմակով.

— Մինչեւ ե՞րբ այսպէս անտէր, անղեկ, անկերպարան։ Առանց ներքին կազմակերպութեան, առանց գլուխի ու ձեռքի…

Հրաժարա՞ծ ենք մեր գոյութեան իրաւունքէն, թէ «աշխրհէթապետ»ի մը կը սպասենք։

Կամ արդեօք այնքա՞ն անզօր ենք, որ առտուն կանուխ արթնցողը պիտի կրնայ տէր-տիրական դառնալ մեր հաւաքական կեանքին։

Թուրքիոյ մէջ անգամ այսքան անճրկած չէր այս ժողովուրդը…

Ոչ ալ այսքան խելք, փորձառութիւն եւ կարողութիւն ունեցեր էինք, այն ալ ազատ երկնքի տակ։

Եթէ չպիտի կրնանք հաւաքական միջոց մը գտնել մեր իսկ ինքնապաշտպանութեան համար, ա՛լ ինչո՞ւ այսքան ճիգ ու աշխատանք, այսքան ձեռնարկներ եւ միութիւններ։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԻԲՐ ՀԱՅ՝ Ի՞ՆՉ ԿՐՆԱՆՔ ԵՒ Ի՞ՆՉ ՉԵՆՔ ԿՐՆԱՐ…

Մարսէյլի *Le Petit Marseillais* թերթը անգամ մը եւս հաւաստելէ յետոյ թէ՝ Ֆրանսա հիւրընկալ երկիր մըն է, կը դժգոհի որ օտարականները ֆրանսական հողի վրայ կը ջանան կարգադրել իրենց քաղաքական կամ ազգային «փոքր գործերը»։ Ու խօսքը կապելով Հայերուն, ակնարկութիւն մը կը գլորէ ճանիկեանի հարցին առթիւ, Մարսէյլի մէջ կազմակերպուած բողոքի հաւաքոյթին դէմ։

Քանի որ հաւաքական կեանքի վերակազմութեան Ա. Բ. Գ.ին վրայ ենք, կ՚արժէ կազմել մարմին մը՝ — հատընտիր անձնաւորութիւններէ բաղկացած — որ ուսումնասիրէ թէ ի՞նչ կրնանք եւ ի՞նչ չենք կրնար ընել… օտար այս հողերուն վրայ։

Մինչ այդ, Մարսէյլի մէջ չկա՞յ երկու փարայի ֆրանսերէն գիտցող Հայ մը, որ երկտողով մը՝ ֆրանսական թերթին եւ իր աշխատակցին հասկցնէ թէ Հայերը՝ նոյնքան եւ աւելի ունին ֆրանսական հիւրասիրութեան եւ մարդասիրութեան փաստերը, որքան որեւէ Ֆրանսացի. Թէ՝ (դժբախտաբա՞ր թէ բարեբախտաբար, տակաւին վիճելի եւ ճշդելի հարց կը մնայ) Հայերը կարգապահ եւ օրինապահ են, երբ մանաւանդ գործը օտարին հետ է եւ թէ՝ ճիշդ օտարին հանդէպ իբր այն ներկայանալու համար, անկարգութեան եւ օրինազանցութեան հաճոյքները կը վայելեն հանդերձ ընտանեօք, իրենք իրենց մէջ… եւ միշտ խոհեմ եւ զգուշաւոր, երբեք չեն ձգտիր որեւէ կերպով խախտել օրէնքները այն երկրին, ուր իբր հիւր — ըլլայ իսկ ինքնակոչ — կը մնան. Թէ՝ իրենց բռնաբարուած իրաւունքները Ֆրանսայի հողին վրայէն պաշտպանելու լաւագոյն դասը առին մեծանուն Ֆրանսացիներէ՝ Ժօռէս, Քիյեառ, Փրէսանսէ եւ ուրիշներ։ Եւ վերջապէս, եթէ ճանիկեանի մը վայրագ, տմարդի ու պաշտօնական սպանութեան դէմ՝ բողոքի… անլսելի ձայն մը բարձրացնելու իրաւունքը կը կարծեն ունենալ Ֆրանսայի հողին վրայ, որովհետեւ պարզ է․

Միամտութիւնն ունին հաւատալու թէ երկիրը որ ընդհ. պատերազմին՝ հայկական Լէգէոնը կազմեց ու կցեց իր բանակին, այդքան մը իրաւունք կրնայ տալ այս ժողովուրդին..

Եւ այս, ի միջի այլոց…

Մ. Ե.

Ռուսիա կը սահմանափակէ ներածումները

Խորհրդային կառավարութիւնը որոշեց 1932ի ընթացքին, նուազագոյնին վերածել ներածումները։ Այս սահմանափակումը պիտի կիրարկուի մասնաւորաբար ճարտարարուեստի վերաբերեալ գործիքներու վրայ։ Գործավարներու խորհուրդին նախագահը այս որոշման առթիւ յայտարարեց.— 1932ը պէտք է մեզ համար ըլլայ ճարտարարուեստական ճիգերու եւ վերակազմութեան տարի մը։ Կարելի է որ յառաջիկայ 12 ամիսներու ընթացքին, մենք ամբողջովին ազատինք օտար ճարտարարուեստի արտադրութենէն եւ արհեստագիտութենէն»։

Իվան Միխայլոֆ կը գործէ

Մակեդոնական փրոթոկերոֆեան կուսակցութենէն մէկն սպաննուեցաւ Մակեդոնական ներքին յեղափոխական կուսակցութեան պետին Իվան Միխայլոֆի մարդոց կողմէ։

Սպանութեան փորձ մըն ալ կատարուեցաւ նոյնպէս փրոթոկերոֆեան կուսակցութենէն Թոտորոֆի վրայ։ Յարձակողները երեք հոգի էին։ Ենթական չվիրաւորուեցաւ, ատրճանակի փամփուշտները վրիպած ըլլալով։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԱԹԷՆՔԻ ՆՈՐ ԴԷՊՔԸ

Ֆիքսի (Աթէնք) նոր դէպքին առթիւ, զոր հաղորդած էինք երէկ, յունարէն թերթերը վիրաւորիչ ակնարկներ կ՚ուղղեն հայ գաղթականներուն։

«Փրոնյա» հետեւեալ ձեւով կը պատմէ դէպքը.—

Տէրկութի (Ֆիքս) մէջ երէկ իրիկուն կռիւներ տեղի ունեցան Հայերու եւ ոստիկաններու միջեւ։ Հայաստան մեկնողներու ցուցակները, որոնց մասին Խնամատարական Նախարարութիւնը հրահանգ տուած էր, կը գրաւուին հոն գտնուող Հայերուն կողմէ։

Խնամատարութեան պաշտօնեայ Պ. Տէլիեանիս, քանի մը ոստիկաններու ընկերակցութեամբ Տէրկութի գնաց գրաւուած ցուցակները պարպել տալու համար։

Հայերը յարձակեցան ոստիկաններուն վրայ, աղմուկ ու պոռչտուք բարձրացուցին, որուն հետեւանքով ոստիկանները հեռացան եւ յետոյ վերադարձան նոր ուժերով։ Սկսաւ բուռն կռիւ ոստիկանութեան եւ Հայերուն միջեւ։

Ձերբակալուեցան հինգ այր եւ չորս կին եւ յանձնուեցան ընդհ. դատախազութեան։

Իսկ համայնավար «Ռիզոսփաստիս» դէպքը կը ներկայացնէ իբրեւ բանուորական յաղթանակ։ Ահա թէ ինչպէս.—

— Խումբ մը ոստիկաններ Տէրկութի կ՚երթան եւ կը սկսին ցուցակներէն դուրս նետել Թագուհի Յովհաննեան, Գիւլա Մազմանեան եւ Ֆիլոր Սարգիսեանի ինչքերը, գործադրութեան դնելով ցուցակները պարպելու մասին կառավարութեան տուած հրահանգը։ Հազիւ իրողութեան վերահասու եղած, հաւաքուեցան 15ի չափ հայ բանուորներ եւ նոյնքան կիներ։ Հաւաքուողները խնդրեցին ոստիկաններէն ինչքերը դուրս չնետել։ Ի պատասխան ոստիկանները յարձակեցան որուն հետեւանքով, բանուորները եւ կիները քարերով եւ գաւազաններով փոխադարձեցին, ստիպելով ոստիկանները մեկնիլ գաղթակայանէն։ Բանուորները վերստին ցուցակներուն մէջ դրին դուրս նետուած ինչքերը։ Քիչ յետոյ բանուորները ցրուեցան։ Հազիւ կէս ժամ անցած, ոստիկանները նոր ուժերով վերադարձան եւ սկսան ոստիկանական գաւազանով ծեծել իրենց առջեւը եղողը։ Անոնցմէ մէկը (թիւ 15) ատրճանակը քաշեց եւ սպառնաց կրակել։

Ոստիկաններուն կ՚ընկերանային նաեւ 15ի չափ հայ փաշիստներ, որոնք ցոյց կուտային կռուին մասնակցող հայ կիները։ Երկրորդ անգամուն ալ, կիները մեծ կոռով ցոյց տուին եւ դիմադրեցին ոստիկանութեան։ Ի վերջոյ սակայն, ոստիկանութիւնը յաջողեցաւ հաւաքուածները ցրուել եւ ձերբակալել Պայծառ Պէրպէրեան, Փառանձեմ Փափազեան, Իմաստուհի Արելեան եւ Զարուհի Պէրպէրեան, Գարեգին Էքմէքճեան, Արսէն Ուլուբեան, Եղիշէ Մուրճեան եւ իր կինը։ Ձերբակալուածները զրկուեցան արտաքին ամէն յարաբերութենէ։ Շատեր վիրաւորուած են, որոնց մէջ նաեւ Պէրպէրեան եւ իր կինը, որ խոշտանգուած է, առանց գիտնալու թէ յղի էր։ Ամբողջ գաղթակայանը յուզումի մէջ է ոստիկանութեան այս ոճրային գործելակերպին պատճառաւ։

Կռիւէն յետոյ գաղթակայան գացող մեր խմբագրին հետեւեալ կերպով արտայայտուած են.

— Ոչ իսկ Թուրքերը մեզի հետ այսպէս վարուեցան։

Ընդհարումէն եւ ձերբակալութենէն յետոյ, քսան հոգի հաւաքուեցան ոստիկանական մասնաճիւղի շէնքին առջեւ՝ բողոքելու եւ ձերբակալուածներու ազատ արձակումը պահանջելու համար։

— Ֆիքսէն «Նոր Օր»ի կը տեղեկացնեն թէ Թագական Խորհուրդը մանկապարտէզի սրահը տրամադրած է եղեր Հօկին, երբ թէ ներգաղթի արձանագրութիւններու համար։ Հօկճիները մանկապարտէզը վերածած են համայնավարական ակումբի եւ ցուցակներու խնդրին առթիւ, հոն հաւաքած են յոյն համայնավարներ ու սարքած ծանօթ հաւաքոյթը, որուն հետեւանքը եղաւ ցաւալի դէպքը։

Այդ հաւաքոյթին մէջ, համայնավարները թելադրած են ոստիկանութեան կողմէ կնքուած դռները կոտրել եւ բռնի հաստատուիլ ցուցակներու մէջ։ Դէպքին առեն, բոլոր գրգռիչները տաքուկ սենեակներէն կը դիտէին կռիւը։

— Լիփազմայէն կը տեղեկացնեն թէ ոստիկանութիւնը երէկ պարպել տուած է քանի մը ցուցակներ, որոնք ներգաղթողներուն կողմէ ծախուած էին ուրիշներու։ Ժողովուրդը խուճապի մատնուած է։

ԴԷՊԻ ՍՈՒՐԻԱ

Աթէնքի մէջ բազմաթիւ ընտանիքներ դիմում կատարած են Ազգերու Դաշնակցութեան Նանսէնեան Գրասենեակին, Սուրիա փոխադրուելու փափաք յայտնելով։ Տասնըհինգ օրը անգամ մը վաթսուն հոգիէ բաղկացած կարաւան մը պիտի մեկնի դէպի Սուրիա։ Անցագրի բոլոր գործողութիւնները կը կատարուին ձրի։

Հնդկաստանի կացութիւնը

Հնդկաստանի Նախարարը Համայնքի Ներկայացուցիչներուն յայտնեց թէ Հնդկաստանի կառավարութեան կողմէ ձեռք առնուած միջոցները ընդդէմ քաղաքացիական անհնազանդութեան պայքարին, յաջողութեամբ պսակուած են ցարդ։

— Քանի կը մնանք բսաւ, պատասխանատու Հնդկաստանի կառավարական գործին մէջ, պիտի շարունակենք կառավարել։ Այսուհանդերձ այս չի նշանակեր թէ անհրաժեշտ ժամանակէն աւելի կ՚ուզենք պահել ու կիրարկել բացառիկ միջոցները։ Ամիջապէս որ ազգայնականներու սպառնալիքներն ու բռնութիւնները տեղի տան գործակցութեան եւ համաձայնութեան ոգիին առջեւ, անգլիական կառավարութիւնը պիտի փութայ վերահաստատել բնական կարգը Հնդկաստանի մէջ։

— Մատրասէն տրուած լուրի մը համաձայն, ոստիկանութիւնը խուզարկութիւն կատարեց տեղին ազգայնական կազմակերպութեան շէնքին մէջ եւ հնդկական դրօշին տեղ, անգլիականը պարզելէ յետոյ, շէնքը փակեց։

Միւս կողմէ, տեղական իշխանութիւնները փակել տուին հնդկական կտաւեղէնի ցուցահանդէս մը, որ կազմակերպուած է ազգայնականներուն կողմէ։

— Այն երեք յանձնախումբերը, որոնց կազմութիւնը որոշուած էր Լոնտոնի Կլոր Սեղանին կողմէ, Լոնտոնէն մեկնեցան Մարսէյլ ուրկէ պիտի անցնին Հնդկաստան, կատարելու իրենց յանձնուած քննական աշխատանքը, Յանձնախումբերէն մէկը պիտի զբաղի ընտրական հարցերով, միւսը ելեւմուտքով, իսկ երրորդը հնդիկ պետութեանց յարաբերութիւններով։

Տէլհիի մէջ, փոխարքային նախագահութեամբ կազմուած է խորհրդատու յանձնախումբ մը։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԳՈՐԾԱԶՈՒՐԿՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Փարիզի Ազգատախնամը կը խնդրէ ծանուցանել թէ գործազուրկներու օգնութեան կոմիտէին ընդհանուր ժողովը տեղի պիտի ունենայ վաղը կիրակի օր, 17 յունուար, առաւօտեան ժամը 10.30ին, եկեղեցւոյ խորհրդարանը։ Հայրենակցական միութիւններէն կը խնդրուի ղրկել իրենց ներկայացուցիչները։

ԹՇՈՒԱՌՈՒԹԻՒՆԸ ԻԶՄԻՐԻ ՄԷՋ

Հազարաւոր գիւղացիներ անօթի մնացած

Պոլսոյ Թուրք թերթերէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները, (9 յունուար).—

Ծխախոտի բերքը ծախուած չըլլալով, ծանր կացութեան մը մատնուած են Ուրլա եւ շրջականները (Իզմիր)։ Ունեւորներն անգամ կարօտութեան մատնուած են։ Միայն Ուրլայի մէջ կարօտներու թիւը կը հաշուեն 1400, իսկ գիւղերուն մէջ՝ 1700։

Ուրլայի քաղաքապետը Աթիլ պէյ հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրած է.— «Ուրլայի տարեկան եկամուտն է 28 միլիոն ոսկի։ Այս տարի խաղողի չգոյութեան եւ հինգ հարիւր հազար քիլօ ծխախոտ ալ գիւղացիներուն ձեռքը մնացած ըլլալուն պատճառաւ, հազիւ թէ կրցինք հինգ հարիւր եօթանասուն հազար ոսկիի հասոյթ մը ապահովել։ Մինչդեռ արտադրութեանց ծախքը 940 հազար ոսկիի կը հասնի։

Եթէ մեր ծխախոտները չծախուին, ամէնքս ալ անօթութեան դատապարտուած ենք։ Քաղաքին մէջ կեանքը դադրած է, քաղաքապետութեան դրամարկղին մէջ դասնոց չկայ։ Որովհետեւ ժողովուրդը դրամ չի տար։ Եօղպէյ գիւղին մէջ ջերմի համաճարակ մը ծայր տուած է։ Կուսակալութեան եւ Կարմիր Մահիկի ընծայած օգնութիւններէն մեծապէս գոհ ենք եւ այլ եւս բնաւ չենք վախնար»։

Իզմիրի կուսակալ Քեազըմ փաշա, հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրած է.— «Ուրլայի եւ Քէմալ փաշայի կարօտեալներուն՝ ձէթ, ձիթապտուղ, ալիւր եւն. կը ղրկենք։ Որպէսզի կարելի ըլլայ խիղերը պատրաստել, պանքայի միջոցաւ դրամ պիտի ղրկուի եւ պաշտօնեաներ պիտի նշանակուին։ Շաբաթը երկու անգամ ալ միս պիտի բաժնուի կարօտեալներուն։ Այդ շրջանի անգործներուն ուրիշ քաղաքներու մէջ գործ կը փնտռուի։ Մինչեւ Մայիս 15 հազար ոսկիով պիտի կրնանք փրկել կացութիւնը։»

Թիրէի եւ Իզմիրի ենթակայ Տէյիրմէնտերէ ու Պուլկուրճա գիւղերուն մէջ թշուառութիւնը սկսած է գլուխ ցցել։ Այս մասին, Կարմիր Մահիկի կեդրոնին նախագահ Սէզայի պէյ հետեւեալը յայտարարած է.— «Դժբախտաբար այդ լուրերը ճիշդ են։ Այսօր տեղեկութիւն հաղորդուեցաւ մեզի։ Պուլկուրճա եւ Տէյիրմէնտերէ չեն կրցած իրենց ծխախոտները ծախել, որուն հետեւանքով թշուառութիւնը ծայր տուած է։

Հիտլէրեանները Պրիւնինկի դէմ

Հիտլէրեանները բուռն պայքար կը մղեն Պրիւնինկի եւ անոր դահլիճին դէմ։ Հիտլէրեան երեսփոխան մը, ճառի մը մէջ հետեւեալ կարծիքները յայտնեց.

— Պրիւնինկ՝ Լօզանէն պիտի բերէ պարտութիւն մը։ Եթէ կառավարութիւնը կամովին չքաշուի, պէտք է տապալի նախագահական ընտրութենէն առաջ։ Հիտլէրեանները տրամադիր չեն օր մը աւելի հանդուրժելու Պրիւնինկի տիրակալութեան։ Մենք, Գերմանիոյ ամէնէն զօրեղ կուսակցութիւնն ենք եւ կրնանք պնդել որ կառավարութեան պետը մեր շարքերէն ընտրուի։

ԲՈՐՈՏՈՒԹԻՒՆԸ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Պոլսոյ առողջապահական սպասարկութիւնը հաստատած ըլլալով թէ բնտանի անասուններուն մէջ կը տիրէ բորոտութեան համաճարակ մը, հրաւէր ուղղեց ժողովուրդին որ զգուշութիւն ընէ։

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԵՒ ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԱՐՏԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ԱԶԴԱԿՆԵՐԸ

Խնայել — Սպառել

Արտադրութեան զարգացման նպաստող երեք ազդակներ կան.— Բնութիւնը, Աշխատութիւնը եւ Դրամագլուխը: Այս ազդակները հաւասար չափով չեն կատարեր սակայն իրենց դերերը: Նախնական ժողովուրդներու տնտեսութեան մէջ, բնութեան եւ աշխատութեան կատարած դերը բաղդատաբար աւելի մեծ է քան դրամագլուխինը: Բայց տնտեսական ներկայ կազմակերպութեան մէջ, դրամագլուխն է որ գերակշիռ դեր ունի արտադրութեան մէջ:

Դրամագլուխը բնականօրէն գոյութիւն ունեցող տարր մը չէ, սակայն, տնտեսական կազմաւորութեան մէջ: Ժամանակի ընթացքին աստիճանաբար կազմուած եւ հետզհետէ կուտակուած ուժ մըն է՝ զոր մարդկութիւնը մեծ դժուարութեամբ եւ բազմաթիւ դարերու ընթացքին ձեռք կրցած է բերել:

Թէ այս կուտակումը ո՞ր աստիճան օրինաւորապէս տեղի ունեցած է, ատիկա ուրիշ խնդիր մըն է որ ընկերային հարցին հիմը կը կազմէ եւ զոր հոս չենք կրնար քննել: Միայն, կը տեսնենք որ ներկայ պայմաններուն տակ, անոր գոյութիւնը անհրաժեշտութիւն մը դարձած է մարդոց տնտեսական պէտքերուն գոհացման համար: Այս իրողութիւնը արձանագրելով, կ'անցնինք ուրեմն:

×

Այն բնածին եւ ստացական յատկութիւններէն ետք՝ որոնց շնորհիւ անհատ մը կամ ժողովուրդները առաւել կամ նուազ չափով ընդունակ կ'ըլլան տնտեսական յառաջդիմութեան, մարդկային ընկերութեան մէջ ուրիշ ուժ մը կայ: Խնայողութեան ոգին որուն միջոցաւ կը կազմուին դրամագլուխները:

Որքան աւելի քաղաքակրթուած ըլլայ ազգ մը, այնքան աւելի զարգացած կ'ըլլայ խնայողութեան ոգին զինքը բաղկացնող անհատներուն մէջ: Որովհետեւ խնայել, յաճախ կը նշանակէ նախատեսել:

Խնայել, սակայն, զրկուիլ, զձուձ կեանքով մը ապրիլ չի նշանակեր, այլ կ'ենթադրէ ծախքերու մէջ կարգ կանոն դնել, շռայլութենէ զգուշանալ եւ մտքի պզտիկ ճիգ մը ընելով, ջանալ գտնել այն միջոցները՝ որոնց շնորհիւ կարելի ըլլայ որեւէ պէտքի մը գոհացումը իր առաւելագոյն աստիճանին հասցնել, նուազագոյն գումարով:

Բայց եթէ դրամագլուխներու զարգացման եւ հետեւաբար անուղղակի կերպով արտադրութեան նպաստող ազդակը խնայողութիւնն է, ուրիշ ազդակ մը կայ որ արտադրութիւնը կը խթանէ: Խնայել արտադրելու համար, արտադրել սպառելու համար: Ահա այս այն շրջագիծն է՝ որուն մէջ կը դառնայ տնտեսական հոլովոյթը:

Տնտեսական բնական վիճակի մը մէջ այս երկու դրդիչ ուժերը — խնայողութիւն եւ սպառում — որոնց մէկը statique, միւսը dynamique հանգամանք կը ներկայացնէ, պէտք է համընթաց յառաջանան, պահպանելու համար տնտեսական հաւասարակշռութիւնը:

Անշուշտ, այս երկու ուժերուն մէջ բացարձակ համեմատականութիւն հաստատել ո՛չ կարելի է, ոչ ալ բաղձալի: Կարելի չէ, որովհետեւ, ինչպէս մարդկային ամէն գործունէութիւն, այնպէս ալ անհատներու տնտեսական գործունէութիւնը հոգեբանական եւ ընկերային անանուն ուժերէ կախում ունի, որոնց ազդեցութիւններն ու հակազդեցութիւնները նախատեսել դժուար է: Բաղձալի ալ չէ, անոր համար որ, այլապէս, այսինքն՝ երբ ամէն խնայուած գումար իսկոյն սպառէր, դրամագլուխներու կազմութիւնը անկարելի կը դառնար, ինչ որ պիտի հակասէր այն տեսութեան՝ որուն համեմատ տնտեսական առաջդիմութեան անհրաժեշտ պայմանն է արտադրութեան զարգացումը:

×

Տնտեսական բարօրութեան շրջաններուն, մարդիկ քիչ հակամէտ են խնայելու: Գործերու առատութիւնն ու անոնց առաջ բերած շահերը կարծել կուտան որ ձեռք բերուած բարօրութիւնը տեւական պիտի ըլլայ ու ահա չեն դադրիր մսխումները:

Ընդհակառակն՝ տագնապի ատեն, մարդիկ, նոյնիսկ անոնք՝ որ ազդուած չեն եւ կամ ազդուած ըլլալով մէկտեղ, տէր են տակաւին հասոյթներու՝ որոնք իրենց պէտքերու սահմանէն անդին կ'անցնին, կը սկսին սահմանափակել իրենց ծախքերը:

Հոս հակասութիւն մը կայ որ աննպաստ կերպով կ'ազդէ տնտեսական հաւասարակշռութեան վերահաստատման վրայ եւ սուր հանգամանք մը կուտայ արդէն գոյութիւն ունեցող դժուարութիւններուն: Ատիկա ուրիշ բան չի նշանակեր, եթէ ոչ քանքարաթաքոյց ըլլալ:

Աշխարհի ամէն կողմը միլիառներով գումարներ կան որ այս պահուս անշարժ կը մնան դրամատուններու եւ անհատներու արկղներուն մէջ: Գաղափար մը կազմելու համար թէ՝ այս կերպով այլեւս տնտեսական որեւէ պաշտօն չկատարող դրամագլուխները ի՛նչ խոշոր գումարներ կը ներկայացնեն, կը բաւէ Ֆրանսայէն միայն տալ քանի մը օրինակ:

Այսպէս՝ Քրէտի Լիոնէն որուն սովորական պատրաստ դրամը 1930ի վերջը մէկ միլիառ 314 միլիոն ֆրանք էր միայն, անցեալ սեպտեմբերին վերջը երեք միլիառ 589 միլիոնի բարձրացած էր, իսկ հոկտեմբեր 30ին հասած էր արդէն չորս միլիառ 765 միլիոն ֆրանքի: Գրեթէ նոյն համեմատութեամբ խոշորցած են նաեւ Սոսիէթէ Ժէնէրալի եւ Քոնթուար Նասիոնալ տ'Էսքոնթի պատրաստ դրամները (առաջինը հոկտեմբեր 30ին միլիառէն աւելի ունէր, իսկ երկրորդը՝ նոյն թուականին, երեքուկէս միլիառ ֆրանքէն աւելի):

Դրամի այս անսովոր առատութեան պատճառով է որ ելմտական մեծ հաստատութիւնները դադրած են այլեւս տոկոս վճարելէ իրենց քով պահ դրուած դրամներուն փոխարէն: Օրինակի համար, Քրէտի Լիոնէն ոչ մէկ տոկոս կը վճարէ, իսկ Սոսիէթէ Ժէնէրալը հարիւրին 50 սանթիմ միայն եւ ան ալ յայտնի չէ թէ որչափ ատեն եւս պիտի շարունակէ վճարել: Եթէ այս վիճակը քիչ մըն ալ տեւէ, դրամատուները պիտի ստիպուին իրենց վարձք մը պահանջել, իրենց քով պահ դրուած գումարներուն համար:

×

Կացութիւնը այն ատեն աւելի վտանգաւոր պիտի դառնայ սակայն երբ իր հարստութիւնները դրամատուններու մէջ պահ դնողներ սկսին, զանազան պատճառներէ դրդուած զանոնք քաշել իրենց անհատական դրամարկղներուն մէջ պահելու համար: Ահա այն ատեն է որ պիտի սկսի բուն քանքարաթաքուստը (thesorisation) որուն նշանները արդէն երեւան սկսած են գալ վերջերս:

Այս մասին յատկանշական օրինակ մը: Անցեալ ամսուն Օփէրայի թաղին մէջ հաստատուած մեծ գոհարավաճառ մը ցուցափեղկին մէջ դրած էր ոսկիի ձոյլ մը Ֆրանսայի Դրամատունէն գնուած: Մօտը դրուած ցուցատախտակ մը կ'ըսէր. «Ահա այն՝ զոր ոմանք կը գնեն»: Քիչ մը անդին դրուած էին զանազան գոհարներ՝ մակագրով. «Ահա ինչ որ խելքը գլուխը մարդիկ կը գնեն»: Ատիկա ուրիշ բան չի նշանակեր, եթէ ոչ քանքարաթաքոյց ըլլալու հրաւէր:

Ներկայ տնտեսական դժնդակ պայմաններուն տակ, կարելի է ուրեմն անվերապահօրէն ուժ տալ այն տնտեսագէտներուն եւ պետական վարիչներուն, ինչպէս Ֆրանսայի Աշխատանքի նախարարը Լանտրի, որոնք կը յորդորեն ժողովուրդին ունեւոր դասակարգը չսահմանափակել իրենց ծախքերը: Ընդհակառակն՝ զանոնք աւելցնել կարելիութեան սահմանին մէջ, առեւտրական եւ ճարտարարուեստական կեանքի ընթացքը շատ աւելի չդանդաղեցնելու համար: Սեղմումի եւ քանքարաթաքուստի վտանգներուն անհրաժեշտ է այլեւս հակազդեցութիւն մը գործել:

ՀՐ. Ն. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Այսօր էջ մը մեր պատկերազարդ պատմութենէն: Այժմէական եւ խօսուն:

Սարսափելի ժողովուրդ ենք: Օրը օրին կը հալինք հազարներով գաղութներու մէջ, չակերտուած պայմաններու տակ: Տնտեսական համատարած տագնապը սուր դանակի նման կը զարնէ մեր կուրծքին, քաղաքական ահաւոր դասաւորումներն ու մեր հաւաքական կազմուածքը, կը հալածեն եւ ուժեղ հարուածներ կուտան ամէն ձեւով, եւ մենք տակաւին մեր հին ճամբաներն ու մաշած ջերմաչափը չենք լքեր:

Կը քալենք նոյն անորոշ արահետէն, նոյն յանդգնութեամբ, նոյն խայտառակ վիճակով եւ քաշքշուքով: Չենք ազդուիր, չենք սանձեր մեր կիրքերն ու բռունցքները: Կը մխրճուինք աւելի խորը:

Որքան ալ կարդանք, լսենք, ինչքա՜ն նոր արեւ եւ հորիզոն տեսնենք, հանդիպելով լուսաւոր փողոցներու եւ գրերով ծածկուած պատերու, տակաւին մեր ուղեղներուն վրայ ծալլուած կը պահենք մշուշը: Կարծես կը խնամենք մեր չոր ու տափակ սովորութիւնները, յոռի յատկութիւններով եւ ծկրատելի բարքերով:

Տարօրինակ ենք իսկապէս: Ամէնէն տարապայման օրերուն իսկ: Աշխարհը կը գլորայ եւ մենք ձայն չենք առներ, մեր ձիերը նոյն ծանրացուած արտին կապուած պահելով... անօթի:

×

Հոս քանի մը չոր պատկերներ գծեմ, աւելի պարզ եւ ցցուն դարձնելու համար նիւթն ու արմատացած կարգ մը երեւոյթներ:

Նոր տարին սահեցաւ շատերուն արիւն ու արցունք ձգելով, եւ քիչերուն ալ ծիծաղ: Գործերու այս տարուան խոշոր տեղատուութիւնը ընկճեց եւ անիւներու տակ առաւ աշխատաւոր բազմութիւններ: Մասնաւորաբար մեր ցրուած եւ հայ աշխարհէն կտրուած զանգուածները: Տագնապը դարձաւ ծաւալուն ամէն տեղ, փողոցը լեցնելով գործազուրկներու թափօրներով եւ խելայեղ կանչերով ամբոխներ:

Մերինները առաջին անգամ պատնէշի առաջին գծին վիրաւորներն եղան: Մամուլը սկսած է հաւաքել գաւառներէն եւ «օդաստափառ» քաղաքներէն հասած ճիչերն ու սրտայոյզ աղաղակները: Կը հրահանգէ, կ'առաջնորդէ, կը պոռայ եւ կը յոգնի: Այս թելադրութիւնները տեղ տեղ պտուղ կուտան թէեւ աննշան եւ ուրիշ տեղեր ալ կը մնան օրօրոցի երգ:

Շատեր ունինք զուրկ այսօր: Դատարկուած են բոլորովին եւ հրճշտկելով կը տանին ընթացիկ կեանքի տառապանքներու ծանրութիւնը: Կան որ կը դիմանան տակաւին հացի մը դրամը ունին: Իսկ արդէն ունեցողները երջանիկ են եւ անհոգ:

Մեր խօսքը «լացի պատին» տակ կանգնած եւ հեւացող դժբախտներու մասին է. կրնայ այս եղանակը ծեծնալ եւ վնասել:

Ամանորի առաջին գիշերը, սովորութիւն մը կայ, անպիտան եւ վտանգաւոր, (ես իմաստը դեռ չեմ հասկցած): Իբրեւ թէ բախտերնին կը փորձեն խաղով մը: Նոր տարիին մտնելու եղանակ մըն է հասկնալու համար թէ եկող տարին արդեօ՞ք պիտի ժպտի: Քիչ մը հասկնալի է այս համբ լեզուն:

Այո՛, թէեւ մը՝ ուզողն եւ չուզողը կրնան փորձաքարին զարնել իրենց բախտը, ժամ մը կամ օրուան որեւէ մէկ պահը կենալու եւ անցնելու համար յաջորդ տարուան: Սակայն ինչպէս ամէն բանի մէջ, հոս ալ մենք մեր այլանդակութիւնը կրկէս կը ձգենք: Կը խաղան գրպանին մէկ անկիւնը ձգելով քանի մը ֆրանք առհասարակ, առանց ոտքերը բռկեցնելու:

Տեսայ մարդիկ, որ բնաւ չեն աշխատիր եւ օրերով անընդհատ դրամ կը խաղան Յունուար 1էն սկսեալ. ուրիշները՝ որ շաբաթը քանի մը օր կը գործեն կրճատուած օրապահիկներով, տունին լիդր մը կաթին եւ գաւաթ մը թէյին համար, նորէն դրամ կը խաղան անօթի ձգելով պզտիկներն ու ընտանեկան յարկը: Գինովցած եւ կորանցուցած խիղճն ու զգացումը, կը վազեն ծայրայեղութենէ մինչեւ անկում, այլամեւ յիմարութիւններու եւ կռիւի:

Աւելի սահմռկեցուցիչը սակայն:

Հայ մարդիկ կան, որ ամէն օր իրենց առած 7 ֆրանքի նպաստը հովին կուտան, իջնելով սրճարանի մը անկիւնը եւ դրամ խաղալով:

Անկում է այս եւ խայտառակութիւն, բառին չոր իմաստով: Անըմբռնելի՛:

Գործ չունենալ, վաղուան մտահոգութիւնն ու անելը աչքի առջեւ, անձրեւին ու ցուրտին տակ երկար ժամեր սպասել, ձեռք մեկնել, հազար անգամ արիւնելով եւ հեղնանքի տակ, քանի մը սեւ առնել եւ թղթախաղին տալ՝ չհասկցուելիք բան է իսկապէս:

Ամէն առտու ոչխարի նման շարուիլ «պիւրօ» վալել, օտարին քծնելու, երկու ֆրանք խլելու համար, յանուն կիսակատար պահանջներու եւ մէկէն գալ այդ քանի մը լուման ջուրը նետել եւ մոխրի վրայ նստիլ,—մարդկային տարրական գիտակցութեան պակաս կ'ենթադրէ:

Անցէք Պէրնար-տը-Պալայէն, Տոմինիքէնի, Լօնկ տը Գափուսէնի հայկական կոչուած կարգ մը սրճարաններէն, օրուան բոլոր պահերուն: Եւ եթէ սիրտ ունինք, մի՛ զայրանաք:

Նեղ, ծուխով ծանրացած մթնոլորտ մը եւ ժխորով լեցուն: Հասարակ, վատառողջ հաւաքատեղիներ. Ամէն դասակարգէ դիզուած են, կը խաղան: Ժամ չունին, վաղուան եւ գալիքի մասին չեն մտածեր, եւ ընտելացած այս նոր կացութեան: Զոքած են սեղաններու առջեւ, սեղմուած, իրարու գիրկ, շարունակ կը խաղան... դրա՜մ: Կը պոռան, կը կանչեն կը հայհոյեն եւ իրար կը փշրեն երբեմն ալ:

Նոր տարին անցած է, բախտի փորձն ալ մեկնած եւ 14ն ենք այսօր: Մոլութիւն եւ ախտաւոր պահանջ դարձեր է եւ խորացեր:

Բոլորն ալ աշխատաւոր են, բոլորն ալ երիտասարդ: Ոչ կշիռ ունին ոչ ալ չափ:

Ո՛չ գոյն մնացեր է դէմքերու վրայ, ոչ փայլ աչքերու մէջ: Ունին ցրուած, տարտղնած վիճակ մը: Նստարաններուն վրայ կքած են, թոյլ, տնարին եւ անշնորհք: Կը շարժին եւ կը խօսին գրգռուած, տենդոտ, ցոյց տալու համար որ տակաւին կան, կրնան շարունակել:

Ոչ հանգիստ կը ճանչնան եւ ոչ ալ կանոնաւոր քուն ունին: Միայն կը տեսնեն թուղթերն ու «փուլ»երը:

Այս՛ մեր շրջապատին մէջ է որ կը նշմարենք, կը ցաւինք ու կ'անցնինք թքնելով: Իսկ նման երեւոյթներ կրկնուած օտարին՝ Ֆրանսայինին քով, մեր մասին զանազան կարծիքներ եւ տրամադրութիւններ կը շինեն:

Ահա «այլ առակ լուարուք» մը:

Պուլվառ Նասիոնալի վրայ կը գտնուի օտար գործազուրկներու նպաստի միջազգային գրասենեակը: Առտուան լոյսին հետ կը սկսին հաւաքուիլ հոս: Ամէն ազգէ եւ ամէն տարիքէ: Երկսեռ: Հսկայ բազմութիւն մը հազարներով մինչեւ կէսօր կուգայ ու կ'երթայ: Իրարանցում, աղմուկ եռուզեռ, կատարեալ խառնարան մը: Սրտաբեկ պատկեր մը թշուառութեան, տափակութիւններու եւ երբեմն ալ կեղտի եւ անհամութիւններու, իրարու դէմ: Մոռցած օրուան ցաւն ու տաժանքը:

Խոշոր թիւ մը կը կազմեն Հայերը: Ամէն դասակարգէ եւ դաւանանքէ այլատեսակ տարրերէ բաղկացած: Պատրաստ, պոռալու, ձայն հանելու, ուրիշներ[…] լի եւ առաջ:

Ու հոս եւս կը պատահի[…] լին:

Կը սկսին վիճիլ: Հայ են. հանդարտ կենալ: «Հայաստանը[…] Հայաստանը անկախ չէ, Ներգաղթ[…] կամ գէշ, ինչո՞ւ մեզ չեն տանիր[…] գած են վարիչները, հայ չեն»: Ի[…] կարմիրները միւս կողմէ «Դաշն[…] դող են, խաբեբայ, ոճրագործ»:

Կրակ կ'առնեն մէկ քանին[…] տեք: Աչքերը կը լեցուին եւ կը[…] բռունցքը: Կռիւ մը, իրարանցում, ամէն ազգի ամբոխին մէջ: Օտարի բոյլի առջեւ, նպաստի պահուն 7 ֆ[…] համար եկած: Կը միջամտեն[…] ները եւ կայութիւնը կը փրկո[…] մութեամբ:

Վաղը կրնայ ուրիշ տեղ մը պատահիլ այս պախարակելի եր[…] Չեն վախնար, հերոսնե՛ր են բոլո[…] ծեծխօսիկներ:

Ցիմարներ ալ կան որ կը կարծ[…] ազատ են ամէն կապի վրայ խա[…]

Խայտառակութիւնը կատարեալ է[…] Սիրտդ կ'արիւնի:

Ինչքա՜ն անսանձ ու անկանոն[…] ձած ենք այլեւս: Զրունուկլիք: Գան[…] տունին մէջ ըլլար, ծածուկ:

Ձախ ձեռքով նպաստին կ'երկ[…] իսկ աջ ձեռքով իրար կը հարուած[…]

Մարսէյլ Պ. Ս.

ԿԵԱՆՔԸ ՊՐԱՑԼԱՅԻ ՄԷՋ

ՊՐԱՑԼԱ, 8 յունուար (սեփ. թղ.): Այս էջերուն մէջ քանիցս գր[…] Պրայլայի հայկական կեանքին[…] Վերջացող 1931 տարուան մասին[…] տայ յայտնելէ առաջ՝ կ'արժէ[…] տող գրել 1930ին վրայ, որ ու[…] թեան արժանի տարի մը եղաւ[…] ղութին համար՝ մշակոյթի տեսակ[…]

Այդ տարի էր որ ունեցանք դպրոցը, աւելի ծաղկոցի նմանող բան[…] ժողովուրդին միահամուռ փափա[…] թամ. Խորհուրդը բերել տուաւ երաժ[…] ուսուցիչ մը: Եկեղեցիին քովի փոք[…] սրահը դպրոցի վերածուեցաւ, ուր կը[…] ճախէին 30ի չափ երեխաներ՝ մայր[…] լեզուն սորվելու:

Ա. Աճէմեանի յօբելեանը տօնա[…] ցաւ՝ կոկիկ հանդէսով մը՝ որ իր տես[…] կին մէջ նորութիւն մը եղաւ եւ մեծ[…] ւորութիւն առեղծեց: Բոլոր ժողովուր[…] գրեթէ ներկայ եղաւ այս հանդէսին,[…] վերջ շնորհաւորական հեռագիր մը[…] տրուեցաւ Յոբելեարին՝ Սորպոնի սրա[…]

Տեղի ունեցան նաեւ դպրոցակ[…] հանդէսներ ուսուցիչին եւ հոգեբարձ[…] թեան ջանքերով:

Ի միջի այլոց փոքրիկ երգչախ[…] մըն ալ կազմուեցաւ, փայլ տալով եկե[…] ցական արարողութիւններուն եւ իր[…] նակցութիւնը բերելով Ալգ. հանդ[…] րուն: Այս բոլորը շատ ուրախ[…] պատճառեցին եւ ապագայի յոյսեր[…] ընծայեցին բոլոր ալգասէր հայրենակից[…] րուն:

Նիւթապէս ալ գոհացուցիչ էր 9[…] դպրոցի բոլոր ծախքերը կարելի եղ[…] հայթայթել ժողովուրդէն՝ այլ եւ այլ ձեւ[…] նարկներով:

— Դժբախտաբար այս գեղեց[…] շարժումը շատ կարճ տեւեց: Յաջորդ 1931 տարին եղաւ սեւ տարի մը: Տագ[…]

ԲԺԻՇԿԻՆ ԹԵՐԹՕՆԸ (13)

ԺԱՆՏԱՏԵՆԴԸ

Ֆրանսայի Պատերազմական նախարարը ժանտատենդէ մեռաւ, գրեցին թերթերը: Կը նշանակէ թէ մանրէները խտրութիւն չեն դներ մեծին եւ փոքրին, հարուստին եւ աղքատին, նախարարին եւ դռնապանին միջեւ. հիւանդութիւնները բոլորիս համար են. կանխազգուշութիւնն ալ նոյնը պէտք է ըլլայ: Իսկ ժանտատենդին դէմ լաւագոյն կանխազգուշութիւնը պատուաստումն է:

Ժանտատենդը այն հիւանդութիւնն է զոր ժողովուրդը Թիֆօ կամ պաղըրսագ հումմասը կը կոչէ (fièvre typhoïde): Աղիքներու մասնաւոր բորբոքում մըն է, սաստիկ տենդով եւ ուրիշ ախտանիշերով, որ ընդհանրապէս երեք շաբաթ կը տեւէ: Հիւանդը կամ կը մեռնի — տասնէն՝ մէկը — կամ կ'ապաքինի, կաշի եւ ոսկոր մնացած: Ամէն մարդ քիչ շատ ծանօթ է այս հիւանդութեան, որ այնքան յաճախադէպ է Թուրքիոյ մէջ:

Ժանտատենդը մասնաւոր մանրէ մը ունի, որ կը վխտայ հիւանդի կղկղանքներուն մէջ, եւ գրեթէ միշտ ջուրով կը փոխանցուի:

Ենթադրեցէք որ գիւղացի մը գետին մէջ լուայ ժանտատենդով վարակուած հիւանդի մը կղկղանքով աղտոտած լաթերը: Չտեսնուած բան չէ: Ջուրը կը վարակուի: Եւ կամ ենթադրեցէք որ հիւանդին կղկղանքները թափէ իբրեւ արտաքնոց ծառայող փոսի մը մէջ: Անձրեւը կուգայ ու ամէն ինչ կ'առնէ կը տանի եւ կը խառնէ գետի կամ ակի ջուրին: Ջուրը քաղաք կուգայ: Բայց ճամբան արդէն գիւղացին կը խմէ «Ջուրը աղտոտութիւն չի վերցներ» ըսելով: Բանջարանոցի տէրը բանջարեղէնները կը ջրէ այդ ջուրով, կամ կը մաքրէ զանոնք քաղաք տանելու համար: Իսկ անբարեխիղճ կաթնավաճառն ալ, այդ ջուրէն քիչ շատ կ'աւելցնէ կաթին, աւելցնելու համար իր շահը: Այս ալ չտեսնուած բան չէ:

Դարձեալ այս պայմաններու մէջ կրնան վարակուիլ փարքերու մէջ մշակուած եւ քաղաքներու մէջ ծախուած ոստրէները (huitrs):

Երեւոյթով մաքուր եւ վճիտ այդ վարակուած ջուրը խմող գիւղացիները կամ քաղաքացիները մօտ երկու շաբաթ վերջ կը հիւանդանան եւ ահա կը ծագի համաճարակ մը որ կրնայ մեծ համեմատութիւն ստանալ: Այն երկիրներուն մէջ (օրինակ՝ Թուրքիա) ուր ջուրերը վարակումներուն դէմ պաշտպանուած չեն եւ ժողովուրդին բաշխուելէ առաջ չեն զտուիր, ժանտատենդի համաճարակներ անպակաս են եւ զոհերու թիւը մեծ է: Իսկ մեծ կեդրոններու մէջ, ուր ջուրերը ոչ միայն խիստ զտումի, այլեւ ամէն օր մանրէաբանական քննութեանց կ'ենթարկուին, ժանտատենդի մեծ համաճարակներ հազուադէպ են: Բայց փոքր համաճարակներ կամ փոքրթիւով ժանտատենդի պարագաներ հազուադէպ են, որովհետեւ դժուար է ջուրերուն բացարձակ եւ ամբողջական պաշտպանութիւնը ինչպէս նաեւ զտումը ապահովել, մանաւանդ փոքր քաղաքներու եւ գիւղերու մէջ, եւ թէ վարակուած բանջարեղէններով, կաթով եւ ոստրէներով վարակումները յաճախադէպ են: Ֆրանսայի մէջ տարին մօտ 20,000 հոգի ժանտատենդով կը հիւանդանան, ատոնցմէ 2-3000ը կը մեռնին: Փարիզի մէջ ամէն տարի հիւանդացողներու թիւը 1500-2000 է:

Ուրեմն ժանտատենդի վտանգը միշտ գոյութիւն ունի, հակառակ հաւաքական պաշտպանողական լուրջ միջոցներու: Ահա թէ ինչո՞ւ զգոյշ պէտք է ըլլալ, մանաւանդ համաճարակի ատեն ու եռացնել ջուրը եւ չեփած բանջարեղէններ չուտել, մասնաւորաբար այն տեղերուն մէջ ուր ջուրը լաւ պաշտպանուած չէ վարակումներուն դէմ:

Բայց անհատական կանխազգուշական լաւագոյն միջոցը պատուաստումն է:

Ժանտատենդին դէմ պատուաստը գտնուած է մօտ 30 տարի առաջ: Բայց լայն չափերով սկսան զայն կիրարկել միայն պատերազմին սկիզբը, երբ ամէն ամիս հազարաւոր զինուորներ ժանտատենդով կը հիւանդանային եւ շատերն ալ կը մեռնէին: Պատուաստի կիրարկումը անմիջապէս մեծ համեմատութեամբ նուազեցուց հիւանդներուն թիւը: Պատուաստուողներէն շատ քիչերը հիւանդացան եւ անոնց հիւանդութիւնը թեթեւ անցաւ: Ներկայիս պատուաստումը պարտաւորիչ է բոլոր բանակներուն մէջ: Այնպէս որ ժանտատենդով կը հիւանդանան գրեթէ միայն 20 տարեկանէն վար կամ 45էն վեր այրերը եւ ընդհանրապէս կիները, այսինքն բոլոր անոնք որոնք պատուաստուած չեն:

Պատուաստումը պարտաւորիչ չէ ժողովուրդին համար, սակայն լաւ է որ ամէն ոք պատուաստուի, մասնաւորաբար համաճարակներու ատեն եւ այն երկիրներու մէջ ուր համաճարակները անպակաս են:

Պատուաստը ժանտատենդի եւ անոր ազգական երկու ուրիշ մանրէներով պատրաստուած է: Մանրէները սպաննուած եւ ջուրի խառնուած են: Այդ ջուրէն մէկ-երկու անգամ կը ներարկեն մորթին տակ: Ենթական երկու օրի չափ սաստիկ ջերմութիւն, ընդհանուր կոտրտուք եւ անհանգստութիւն կ'ունենայ եւ յետոյ ամէն ինչ կ'անհետի: Իրականին մէջ թէեւ ժանտատենդ մը կ'անցնէ եւ այդպէսով կը պատուաստուի ժանտատենդի իրական եւ զօրաւոր վարակումներու դէմ:

Թոքախտաւորները, սրտի եւ երիկամունքի հիւանդութիւն ունեցողները չեն կրնար տանիլ այս ձեւ պատուաստումը: Բժիշկները արդէն չեն պատուաստեր զանոնք ներարկումով, այլ պէտք եղած ատեն, բերնով առնել կուտան պատուաստի մասնաւոր դեղահատեր, որոնք ջերմութիւն չեն տար եւ չեն հիւանդացներ:

Անոնք որ կը վախնան ներարկումով պատուաստումէն, կրնան դեղահատով պատուաստուիլ, որ թերեւս նուազ ազդեցիկ, բայց բոլորովին անվնաս է:

Ներարկումով կարելի է պատուաստուիլ թէ բժիշկներու միջոցով եւ թէ հիւանդանոցներու մէջ: Փարիզի մէջ այդ նպատակով կարելի է դիմել հետեւեալ հիւանդանոցներուն. Քօշէն, ամէն հինգշաբթի ժամը 6ին, Սէնթ Անթուան՝ ամէն շաբաթ ժամը 3ին, Լարիպուազիէր՝ ամէն շաբաթ ժամը 5ին եւ Պրուսէ՝ չորեքշաբթի եւ ուրբաթ ժամը 9ին:

ՏՈՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

...ւան սկիզբը Թաղ. Խորհուրդի ընտրութիւնները՝ պատճառ դարձան պառակտումի։ Կարգ մը հայրենակիցներ քէն առին եւ իրենց նիւթական ու բարոյական աջակցութիւնը չբերին ազգային եւ կրթական գործերու։

Կարգ մը ծնողներ ալ՝ չուզեցին իրենց զաւակները հայ դպրոց ղրկել։ Թաղային Խորհուրդն ալ՝ հակառակ իր խոստումին՝ չկրցաւ որեւէ գումար յատկացնել նորաբաց եւ նիւթապէս անձուկ դպրոցին։

Հետեւանքն այն եղաւ որ չարաչար տուժեց դպրոցական գործը։ Թաղ. Խորհուրդը որ դպրոցին հոգն ալ ստանձնած էր, պարտք համարեց թեթեւ սրտով փակել դպրոցը եւ ճամբել ուսուցիչը՝ ճիշդ դպրոցներու վերաբացման միջոցին։ Այս կերպով առժամապէս օդը ցնդեցան նաեւ դպրոցը ծեծցնելու եւ սեփական շէնքով մը օժտելու երազները։

Այս տարուան ընթացքին իբրեւ աչքի երեւնալիք գործ, Թաղականութիւնը յաջողեցաւ նորոգել եկեղեցին, որ փլելու վտանգին ենթարկուած ըլլալով փակուած էր։ Նաեւ նորոգեց Հայոց գերեզմանատան ըրջափակը եւ բարեզարդեց զայն։

Իսկ իբրեւ կազմակերպուած միութիւն կամ մարմին, բացի Դաշնակցութենէն՝ ոչ մէկ շարժում գոյութիւն չունեցաւ։ 1929 թուականին Վեր. Խանդամուրի ջանքերով Բարեգործականի մասնաճիւղ մը հաստատուեցաւ, որ անմիջապէս լուծուեցաւ, առանց որեւէ գործունէութիւն ցոյց տալու։

Միակ ուժը որ կայ եւ կը հետաքրքրուի ազգային ցաւերով եւ մանաւանդ նոր սերունդի ճակատագրով Դաշնակցութիւնն է։ Ուրիշները կը քնանան դեռ։

Թերթերէն կը ստանանք «Յառաջ»ը, որ գուրգուրանքով կը կարդացուի շատերուն կողմէ, ինչպէս նաեւ «Դրօշակ», «Հայրենիք» ամսագիր եւ տեղական թերթեր։

Ցաւալի է ըսել որ հայրենակիցները եւ երիտասարդներն ալ միասին, իրենց պարապ ժամերը կ'անցնեն սրճարաններու մէջ թղթախաղով։ Տնտեսական տագնապը հոս ալ շատ զգալի է։

Մեծ յոյսեր դրուած են նոր ընտրուելիք Թեմական Խորհուրդին վրայ։ Երանի թէ 1932 տարին ըլլայ բարեբաստ տարի մը։

Ե. ՕՁԱՆԵԱՆ

ՍՈՒՐԻՈՅ ՍԱՀՄԱՆԸ ՄԻՇՏ ԱՉՔԻ ՓՈՒՇ

«ՄԱՔՍԱՆԵՆԳՈՒԹԵԱՆ ԲՈՅՆԵՐԸ»

Միլլիյէթի մէջ, Նաշիտ Հագգը պէյ կը շարունակէ իր յօդուածաշարը մաքսանենգութեան մասին։ Ստորեւ կուտանք կարեւոր ամփոփումը.

Սէվէրէկ, Ուրֆա եւ Այնթապ հարաւային սահմանին մօտակայ մեր երեք մեծ քաղաքներն են եւ վաճառաշահ կեդրոններ։ Մաքսանենգութեան ի գործ դրուելէն ի վեր այս երեք քաղաքներուն մէջ վաճառականութիւնը մեռեալ վիճակ մը առած է։ Մաքսատուները գրեթէ ոչ մէկ հասոյթ կ'արձանագրեն։ Ուրֆան, որուն չորս դռները անապատին վրայ կը բացուին, գրեթէ կատարելապէս կողոպտուած է մաքսանենգներուն կողմէ։ Այնթապի վաճառականութիւնն ալ անոնց ձեռքն է. այս հերոս քաղաքը, որ դաւաճանները վանեց իր ծոցէն, այսօր դժբախտաբար կը տեսնէ որ անոնք հանգիստ պայմաններու մէջ կ'ապրին եւ քաղկ՛ին լեցուցած մաքսանենգութեան շնորհիւ։

Մեծաքանակ վաճառականները միայն ճափոնական կերպասներու մաքսատուրք կը վճարեն։ Սիկառի թուղթերու մաքսանենգութիւնը առաւելապէս այս շրջանին մէջ տեղի կ'ունենայ։ 1931ի ընթացքին, ամբողջ Թուրքիոյ մէջ 123 միլիոն 817, 39 թերթ սիկառի փախստեայ թուղթ գրաւուած է։ Ասոր 2 միլիոն 275,370 թերթը միմիայն այս շրջանակէն գրաւուած է։ Եւ տակաւին յայտնի չէ թէ մաքսանենգուած թուղթին որքա՞նը ձեռք չէ անցուած..

Քիլիս, հարաւային սահմանին վրայ, մաքսանենգներու մթերանոցներով շրջապատուած քաղաք մըն է, զոր տղրուկի պէս կը քամեն մաքսանենգները։ Քիլիս, որուն պազլավան նշանաւոր է եւ ուր շատ անուշեղէններ կը շինուի, աւելէ առաջ տարին 200,000 քիլօ շաքար կը ներածէր։ Մինչդեռ քանի մը տարի է, Քիլիսի մաքսատունը դրամ մը շաքարի մաքսատուրք չէ գանձած։

Ելեկտրականութիւն հըլլալուն համար Քիլիսի ժողովուրդը քարիւղ կը վառէ։ Երբ Հալէպ թրքական սահմաններուն մէջ կը գտնուէր, տարին 10 հազար թիթեղ քարիւղ կը ղրկուէր Քիլիս, մինչդեռ գիտ՞ուած է որ 9 տարիէ ի վեր թիթեղ մը քարիւղ իսկ չէր ներածուած։ Ալքօլի Մենաշնորհի Վարչութիւնը «Այնթապի օղի» անուամբ օղի մը հրապարակ հանած է, որ շատ աժան ըլլալով, սահմանին վրայ կը ծախուի։ Մինչդեռ Քիլիս կաթիլ մը իսկ չի սպառեր այս օղիէն, որովհետեւ սահմանակից գիւղերու Հայերը անհաւատալիօրէն աժան, սակայն փնաակար օղի կը ծախեն։

Ասոնց իբրեւ դարման կ'առաջարկուի մենաշնորհի ապրանքները այնքան աժանցնել, որ կարենան մրցիլ մաքսանենգներուն հետ։ Օրինակ՝ քարիւղի թիթեղը Սուրիոյ մէջ 125 ղրուշ, իսկ թրքական սահմանները մտնելէ վերջ, 325ի կը բարձրանայ. հետեւաբար գեղչելու է ասոնց գինը։

Մաքսանենգութեան դէմ պայքարի գլխաւոր եւ հիմնական միջոցն է երկրին մէջ հաստատել ճարտարարուեստական ձեռնարկներ, եւ այս կերպով արտադրել աժան ապրանք, մրցելու համար անոնց դէմ։ Քիլիսցի երիտասարդ մը դիտած է որ արուեստական մետաքսի մաքսանենգութիւնը շատ շահ կը ձգէ, հետեւաբար Հալէպ երթալով, մեքենաներ բերել տուած է եւ այսօր արուեստական մետաքս կ'արտադրէ։ Այսպէս թէ ինք կը շահի եւ թէ թումբ մը կը դառնայ մաքսանենգութեան դէմ։

Այն ամէն ձեռնարկ որ երկրին մէջ կը կատարուի թրքական ապրանք արտադրելով եւ քաջալերելով, հայրենասիրական ամենաբարձր պարտականութիւնը կ'ըլլայ։

— Մարտին քաղաքը գրեթէ մեր հարաւային սահմանին մէջտեղն է, բոլորովին մօտիկ երկաթուղագծին։ Իբրեւ երկաթուղիի վերջին կայարան, առեւտրական կեդրոն մըն է Տիարպէքիրի, Հճէի, Ճապաղջուրի եւ Պիթլիսի համար։ Այս պատճառաւ մաքսանենգներուն ամբողջ ուշադրութիւնը հոս կեդրոնացած է։

Սակայն հայ մաքսանենգները, որոնք Սուրիոյ անապատին մէջ կը շատնան ու կը բարգաւաճին, չեն համարձակիր սահմանը անցնիլ եւ անձամբ իրենց ապրանքները տեղաւորել։

Այս պատճառով, մեր մաքսանենգներն են որ Հայերուն քով կ'երթան եւ անոնց ապրանքները Մարտին կը փոխադրեն, առանց գիտնալու որ մաքսանենգութիւնը հայրենադաւութիւն է։

Տէրպէմէի դէմը, մաքսանենգութեան երկու բոյներ հաստատուած են,—Քարամանի եւ Սմուգա, իւրաքանչիւրը 50-70 տունէ բաղկացած։ Հայերու համախմբումները կը շարունակուին դէպի հարաւ, ուր բազմաթիւ օճախներ հիմնած են։ Ասֆիս, Համիտի եւ Պոլոք։

Հայերը հանգամանքութիւն ընելով, այստեղ հիմնած են Զաֆըր Փաշայ գիւղը։ Հասիճէ, որ 150 տունէ կը բաղկանայ, կեդրոնն է մաքսանենգութեան։ Քարամանի եւ Սմուգայի շուկաները այսօր 150ական խանութ ունին եւ իրենց գոյութիւնը կը պարտին Մարտինի ու նոյն իսկ Տիարպէքի հետ կատարած մաքսանենգութեան։

Նիսէպին սահմանին վրայ թրքական գիւղաքաղաք մըն է։ Քանի մը տարի առաջ ասոր դէմ Ռամիշլի անուն ագարակ մը կար միայն։ Այսօր Հայերէ, Քաղդէացիներէ եւ Ասորիներէ բաղկացած 350 տանէ գիւղ կայ, 400 խանութով կամ վաճառատուններով։

Այս մաքսանենգութեան բոյնին գլխաւոր գործակալներն են դեղագործ Սամուէլ, Յովսէփ, Շէհիրտէրեան, Յակոբ Նայեան, Ջօհրապ Տատեան, Վահան, Անթուան, Հալիլ, Միխայէլ (սարրի) եւ շէյխ Պէքիր։ Ասոնք կը ծծեն հարստութիւնը Սիլվանի, Մըտիատի, Սուվոյի, Սամսոնի, Տիարպէքիրի, Պիթլիսի եւ Մուսուլի։

Ճամըշլը եւ Ճիզրէի միջեւ նոյնպէս բուռն է մաքսանենգութիւնը։ Քապուրուլպէյթ 60 Նեստորական եւ 8 Հայերէ բաղկացած գիւղ մըն է։

Ճիզրէի դէմ է որ կը գտնուին մաքսանենգութեան գլխաւոր բոյները։ Տէրէքնամօ, Մուսթաֆավիյէ՝ Տէժիրդափու Անդիվէր, քանի մը տարի առաջ հիւղակներ ունէր, այսօր 80 Նեստորական տուներէ կը բաղկանայ։ Մաքսանենգութեան 100 խանութներ կան հոս, որոնք կը կողոպտեն Սղերդը, Վանը, Շըրնաքին եւ Պէրվարին։

Կարճ խօսքով, Ճարապլուսէն Ճիզրէ երկարող հողամասը այսօր ունի 2327 տուն, ուր կը բնակին 9308 հայ մաքսանենգներ։

Հարաւային մեր սահմաններուն վրայ հաստատուած են 82,400 Հայեր, առանց հաշուի առնելու 227 Ասորիներ եւ 1080 Նեստորականներ։

Պէտք կը զգամ մատնանշելու թէ Հասիճէ եւ Գամըշլը ոչ միայն մաքսանենգութեան բոյներ են, այլ նաեւ քաղաքական ամէն կարգի մեքենայութեանց օճախները, մեր հարաւային վիլայէթներուն խաղաղութիւնը վրդովելու համար։

Այստեղ եւս կը գործեն Դաշնակներ, որոնք մաքսանենգութիւն կ'ընեն աւելի քաղաքական նպատակներով։ Դաւաճաններ ինչպէս Հաճօ, Իլիաս Աքիթ, Ռէսուլ, Սէյիտ Խան, Գատուր, Սայիտ Էքրէմ, Գատրի եւ Մէհմէտ անընդհատ կ'երթեւեկեն Հալէպի, Դամասկոսի եւ Պէյրութի միջեւ։

Խ. Ս. Հ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Հնգամեակը պիտի լրացնեն այս տարի

Խորհրդային խորհրդարանը վերջացուց իր կարճատեւ նստաշրջանը, կարգ մը որոշումներ տալէ վերջ։ 1932ի ելեւմուտքը քուէարկուած է։ Հնգամեակի վերջին տարուան ելեւմուտքն է ուրեմն։ Կը յիշուի թէ բոլշեւիկները կը պնդեն որ առաջին տարիներու յաջողութիւնը թոյլ պիտի տայ հնգամեակը լրացնելու չորս տարիէն։

Շուտ քալելու եւ ժամ առաջ լրացնելու փափաք ունին եւ ասոր համար, պատճառները պակաս չեն։ Նախ որ, երբ իշխանութեան գլուխ անցան, երկրին տնտեսական մակարդակը շատ ցած էր։ Յետոյ, ամէն տարի Խորհրդային Միութեան բնակչութեան վրայ կ'աւելնայ 3 - 3,5 միլիոն, որով կերակրելի ստամոքսները կ'աճին ու կը բազմանան արագօրէն։

Այսպէս, 1913ին, Ռուսիոյ մշակելի հողերու տարածութիւնն էր 116,7 միլիոն հեկտար։ Պատերազմէն, քաղաքացիական կռիւէն եւ սովէն յետոյ, որոնք բաւական մը կրճատեցին բնակչութեան թիւը, այս տարածութիւնը իջած էր 106 միլիոնի 1925ին։ Անկից ասդին, մշակելի հողերու տարածութիւնը բարձրացած է եւ այս տարի պէտք է հասնի 144 միլիոնի։ Իսկ բնակչութեան թիւը պիտի ըլլայ 163 կամ 164 միլիոն։

Միւս կողմէ, մեքենական շինութեանց զարգացումը թոյլ կուտայ մեծաքանակ արտադրել երկրագործական գործիքներ եւ մեքենաներ։ 1932ին շինուելիք թրաքթէօրներու քանակը պիտի ըլլայ 82,000, ցարդ շինուած է 150 հազար։

Բամպակի մշակութեան պիտի յատկացուի 2 միլիոն 437 հազար հեկտար, կտաւը՝ 2 միլիոն 360 հազար, ճակնդեղը՝ 1 միլիոն 660 հազար։

Հանքածուխի արտադրութիւնն ալ պիտի աւելնայ։ Գալով ճարտարարուեստին՝ 1932ի ընթացքին ձուլածոյի արտադրութիւնը պիտի ըլլայ 9 միլիոն թոնօ, պողպատինը 9,5 եւն.։

Պիտի շինուի 63,000 ինքնաշարժ, 1300 վայրաշարժ, 50,000 ապրանքի վակոն, 3061 միլիոն մեդր բամպակէ կերպաս, 91,5 միլիոն զոյգ կօշիկ եւ մէկ միլիառ պահածոյատուփ։

Ռուսիա 1932ին պիտի ունենայ 2,900,000 խոզ, 7,400,000 ոչխար եւ 320,000 կաթնատու կով։

Ինչպէս կ'այցելեն Ռուսիա

Ֆրանսացի մտաւորականներու խումբ մը որ այցելեր էր Ռուսիա, իր տպաւորութիւնները ամփոփեր էր «Vu» հանդէսին բացառիկ թիւին մէջ։ Մառք Շատուռն որ խումբին մէջ էր, իր տպաւորութիւնները կը շարունակէ ուրիշ հանդէսի մը մէջ եւ կը պատմէ թէ օտար այցելուները ինչպէս կրնան խորհրդային կեանքը դիտել։ Ի միջի այլոց կը գրէ.

— Այն ատենները, երբ անգամ մը, Խորհրդային Միութեան հողը մտնելէ վերջ, օտար ճամբորդները պատրանքը կը վայելէին՝ յեղափոխութեան գործը ազատօրէն տեսած ու երեւան հանած ըլլալու, իրենց վերադարձին՝ արտակարգ խանդավառութիւն մը չէր որ կը յայտնէին։ Այսպէս. Պէռօ, Փանայիթ Սթրաթի եւ ուրիշ մէկ քանիներ։ Ռուսիա անոնց այս հիասթափութեան երեւէն՝ պատժեց անոնց տեղեկատուները։ Թիֆլիզի մէջ, ինծ յիշեցին Ռուսի մը պարագան, որ կրցածին չափ, լաւ կերպով առաջնորդելէ վերջ ամերիկացի լրագրող մը, երբ վարձք իր ծառայութեան, Սիպերիա աքսորուեցաւ։ Որովհետեւ ամերիկացիին տեղեկագրութիւնը շատ խանդավառ չէր եղած։ Այս բարեմիտ ուղեցոյցներու թերութիւնները մէջտեղէն վերցնելու համար, բոլշեւիկները հաստատեցին վկայեալ ուղեցոյցներու կազմակերպութիւն մը, ուղղափառ եւ իրենց քրիստոնէականին գիտակ, — Ինթուրիսթ, շրջագայութիւն եւ հսկողութեան գործակալութիւն, որ ուղղակի կախում ունի Կէ-Փէ-Ուէն։

«Կարելի՞ է այս «Ինթուրիսթ»էն ծծիքն ազատել» պիտի հարցնէ Ռուսիա ճամբորդել ուզող մէկը։ Տեսականօրէն, թերեւս, գործնականին մէջ, ո՛չ։

«Գործնականին մէջ ոչ. որովհետեւ, առանց այս ամենազօր կազմակերպութեան, խուժբէն անջատուած ճամբորդը բերանները պիտի գտնէ փակ, ականջները խուլ եւ դռները գոց։ Պանդոկներուն մէջ, բացի թերեւս Լէնինկրատէն եւ Մոսկուայէն, նման ճամբորդ մը երջանիկ զգալու է ինքզինքը եթէ գտնէ մլուկներով լեցուն խշտիք մը՝ այս ինքնակոչ հիւրին հանդէպ անբարեացակամ 5 - 6 ընկերներու միջեւ. — ինչպէս ինծի պատահեցաւ Խարքովի մէջ, ուր քանի մը ժամուան համար, փախեր էի պաշտօնական խնամակալութենէն։

«Վա՜յ գլխուն...։ Առանց «Ինթուրիսթ»ի ճաշի տոմսերուն, ի զուր երեկոյեան ժամը 10էն մինչեւ առտուան ժամը 3, պիտի սպասէ ճաշարաններուն մէջ, որոնք լեփ - լեցուն են գործաւորներով, պաշտօնեաներով կամ զինուորականներով։ Որ եւ է տավարիշ չպիտի պատասխանէ իր խնդրանքին։

«Խե՛ղճ անհատապաշտ ճամբորդ, աւելորդ է պոչ բռնել համագործակցականներու առջեւ։ Օտարականներուն բան չեն ծախեր»։

ԶԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ԹՈՒԼՈՒԶԻ ՄԷՋ

ԹՈՒԼՈՒԶ, 13 յունուար (սեփ. թղթ.).— Նախկին թղթակցութեամբ պարզած էի այստեղի գործերուն վիճակը։ Այժմ կուգամ տեղեկութիւններ տալ մեծ գործարաններու մասին։

Գլխաւոր երկու մեծ գործարաններն են վառօդի եւ կապարինը, որոնք չեն ազդուած գործի տագնապէն, քանի որ կը բանին պետութեան հաշւոյն։ Մինչեւ հիմա բնաւ գործաւոր չեն արձակած, եւ ընդհակառակն նորեր կ'առնեն։

Միւս գործարաններն են հովանոցի եւ քանի մը մետաղի փոքրիկ աշխատանոցներ, որոնք նոր տարիէն սաստիկ ազդուած են տագնապէն։ Ոչ գործաւոր կ'ընդունին ոչ ալ կ'արձակեն։ Միայն հովանոցի գործարանն է որ փոխանակ ութը ժամի, օրական չորս ժամ միայն կ'աշխատցնէ։ Այստեղ կը գտնուին նաեւ երկու հայ աշխատաւորներ։ Գլխաւոր արտադրութիւնն է Թուլուզի մանիշակը եւ ուրիշ ծաղիկներ որոնք կ'արտածուէին դէպի Անգլիա, իսկ այժմ անգլիական նոր մաքսատուրքի հետեւանքով, կանգ առած է արտածումը գրեթէ յիսուն առ հարիւր։

Ունինք երեք հայ կօշկակարներ, երկու սափրիչ, մէկ դեղագործ, մէկ դերձակ, քանի մը փերեզակ։ Մնացեալները բանուորներ են։ «Լը Թէլէկրամ»ի նախկին խմբագիր եւ Ֆրանքօ-Հայ Ընկերութեան կազմակերպիչ Պ. Բասքալ Տէր Պօղոսեան, որ իր բարոյական օժանդակութիւնը բերած է միշտ, ֆրանսական մեծ ընկերութեան մը քարտուղարն է։ Կային երկու անգործներ, մէկը Փարիզէն եկած, իսկ միւսը Տէսինէն։ Առաջինը, շնորհիւ Պ. Փասքալի ջանքերուն, կրցաւ գործ մը գտնել, իսկ վերջինը դեռ անգործ է։ Գաղութը իր կարելին ըրած է նիւթապէս օգնելու սոյն հայրենակիցին։

Քանի մը խօսք ալ Անգլերծութեան սնտուկի մասին։ Կարդացի «Յառաջ»ի մէջ քանի մը Հայր. Միութիւններու ձեռնարկը, որ միայն իրենց հայրենակիցներուն օգնելէ անդին չանցնիր։ Իսկ վերջին պահուն կ'իմանամ որ Փարիզի Աղքատախնամը ստանձնած է սոյն պարտականութիւնը։ Չեմ գիտեր թէ ինչ ծրագիր ունի, բայց եթէ միայն նըպաստ բաշխելու համար է այս նեղ օրուան, բնաւ չի համապատասխաներ կացութեան պահանջներուն։

Իմ համեստ կարծիքով, կազմուելիք նոր մարմինը պէտք է ըլլայ հայ աշխատաւորներու արհեստակցական միութիւնը (սէնտիքա), եւ շարունակուի ոչ թէ մինչեւ այս տագնապը լրանալը, այլ միայ միշտ ամէն պարագայի մէջ օգտակար ըլլալու համար հայ բանուորին։ Այս ուղղութեամբ միայն լուծուած կրնայ նկատուիլ խնդիրը։

Մոռցայ նաեւ ըսելու որ այստեղ նոր օրէնքը՝ այսինքն օտար աշխատաւորներէն հարիւրին 10ը միայն աշխատցնելու հրահանգը չէ կիրարկուած։ Նոյնիսկ օտար գործաւորներ նոյն իրաւունքը կը վայելեն ինչ որ տեղացիները։ Քաղաքապետն ու ամբողջ քաղաքապետութիւնը ընկերվարականներէ ձեռքն ըլլալով, խտրութիւն չեն դներ օտարի եւ ֆրանսացիի։ Բայց չեմ կրնար ըսել թէ մինչեւ վերջ պիտի տեւէ այս ընթացքը։ Ամէն պարագայի տակ այս շրջանը կը համարուի աւելի բախտաւոր քան ուրիշ վայրեր։

— Թուլուզէն 50 մղոն հեռու կը գտնուի Մոնթալան քաղաքը ուր կան կօշիկի հայ գործարանատէր մը եւ ուրիշ քանի մը կօշկակար Հայեր։ 1929ին Թարն եւ Կարօն գետերու յորդումէն վնասուած քաղաք մը ըլլալով, այստեղ գործաւորներուն գրեթէ միշտ գործ կայ շինութեանց համար։

Անցորդ

ՄԱՄՈՒԼ

«ԱՐՓԻ»

Երէկ Ամերիկայէն ստացանք առաջին թիւը այս կիսամսեայ պարբերաթերթին, որուն խմբագիրն է մեր աշխատակիցը, Դոկտ. Ա. Բարսեղեան եւ որ կոչուած է դառնալու հայ ընտանիքին թերթը։ Գեղեցիկ բովանդակութեամբ, մաքուր տպագրութեամբ եւ պատկերազարդ, նոր թերթը կուգայ լրացնելու կարեւոր պակաս մը։

Պարզելով իր ծրագիրը, մեր պաշտօնակիցը կը գրէ.

— «Արփի պիտի ունենայ մանուկներու, պատանիներու եւ ծնողներու յատուկ բաժիններ։

Արփի պիտի տայ պզտիկներուն վառ երեւակայութեան խօսող պատմութիւններ, առնուած մանուկներու կեանքէն եւ զիրենք շրջապատող աշխարհէն։

Արփի պիտի տայ Ազգային Պատմութենէն, Հայ Գրականութենէն, Հայաստանի Աշխարհագրութենէն, տոհմիկ աւանդութիւններէն ու սովորութիւններէն առնուած եւ պարզ լեզուով ներկայացուած ծանօթութիւններ, իբր օժանդակ միջոց հայ լեզուի ուսուցման եւ ամուր հիմ՝ նոր սերունդի հայեցի դաստիարակութեան։

Արփի պիտի տայ հաճելի ժամանց ապահովող հանելուկներ, առակներ, զուարթ խօսքեր, մանկական - ընտանեկան խաղեր։

Արփի պիտի ձգտի պարզել ծնողներու եւ զաւակներու փոխ - յարաբերութիւնները, բացատրել մեծերու եւ փոքրերու իրարմէ տարբերուող պահանջները, ապահովել անոնց փոխադարձ հասկացողութիւնը, եւ պիտի ջանայ ընտանիքը դարձնել հայեցի դաստիարակութեան կեդրոն»։

«ՇՈՒՆ ՖՐԱՆՍԱՑԻ...»

Հիդլէրեան երեսփոխան մը, Օլտէնպուրկի մէջ (Գերմանիա) թունալից ճառ մը խօսեցաւ Ֆրանսայի դէմ։

— Ֆրանսացիներն, ըսաւ, խենթ ըլլալու են որ զինաթափուին, բայց Գերմանիան իրաւունք ունի նորէն զինուելու։ Գերմանիոյ մահացու թշնամին է եւ պիտի մնայ Ֆրանսան։ Անկարելի է հասկացողութեան գալ այս երկրին հետ։ Մեզմէ մէկը պէտք է մեռնի եւ դո՛ւն ես որ պիտի մեռնիս, շո՛ւն Ֆրանսացի, որովհետեւ մենք ապրիլ գիտենք»։

Այս ոճով շարունակեց հայհոյանքներ թափել Ֆրանսայի պետական մարդոց գլխուն։

Եւ վերջապէս, հաւանաբար ներկաներուն գլխուն ալ պաղ մը ջուր մը թափելով, գուշակեց թէ Ֆրանսայի դէմ պատերազմը մօտալուտ է եւ թէ շատ չանցած, գերման զօրաւիները պիտի կտրեն Հռենոսը՝ Փարիզի վրայ քալելու համար.

«1932ԻՆ՝ ՊԱՏԵՐԱԶՄ»...

Քանի որ Հիդլէրեան երեսփոխանը պատերազմ գուշակեց, խօսինք պատերազմի գուշակութեանց մասին։

Անցեալ տարի գերման համբաւաւոր զօրավարը Լուտէնտօրֆ, գիրք մը հրատարակած էր, որուն մէջ գուշակելէ յետոյ թէ 1932ին պատերազմ պիտի ծագի, կուտար նաեւ զանազան ճակատներու վրայ կատարուելիք պատերազմական գործողութիւնները տեսակ մը յատակագիծը՝ իրենց արդիւնքներով...

Ֆրանսական «Լիպէռթէ» թերթը յիշելով գերման զօրավարին այս գիրքը, կ'անդրադառնայ Պրինինկի վերջին յայտարարութիւններուն եւ կը խորհրդածէ.

— Արդէն, Գերմանիա յայտարարեց ներկային թէ ապագային՝ հատուցումները չվճարելու իր որոշումը։

Վաղը, Վէրսայլի դաշնագրին միւս տրամադրութիւնները իրարու ետեւէ պիտի պատռուին։ Մեզ ըսելէ յետոյ թէ Գերմանիա չի կրնար ամբողջ կէս դար հատուցանել Ֆրանսայի իր տարեվճարները, — մինչ Ամերիկա կը շարունակէ պահանջել մեզմէ — շատ չանցած մեզ պիտի ըսեն թէ Գերմանիա չի կրնար առանց նուաստացման ընդունիլ որ «երկուքի բաժնուած ըլլայ» Տանցիկի նրբանցքով, յետոյ՝ թէ պէտք է անոր վերադարձնել Էօբէնը եւ Մալմէտին, յետոյ՝ Ալզաս-Լօրէնը, յետոյ իր գաղթավայրերը։ Յետոյ, դեռ ի՛նչ գիտնամ...։

«Արդէն Հիդլէր կը հրամայէ Գերմանիոյ իշխանութեանց։ Վարչապետ Պրիւնինկ խոնարհաբար կը խնդրէ անոր օժանդակութիւնը եւ նախագահ Հինտէնպուրկ անոր պաշտպանութիւնը։ Մէկին թէ միւսին, հրապարակային նամակներով՝ Հիդլէր կը յայտնէ քաղաքավար, բայց հաստատ մերժում մը։ Ինչ որ կ'ուզէ Գերմանիոյ տէրը դառնալն է, միակ տէրը, զայն նետելու համար, Եւրոպան ալ անոր հետ՝ չեմ գիտեր ինչ պղտոր արկածի մէջ...»

ԶՈՐՍ ՀՈՎԵՐԷՆ

ԿԻՆԵՐԸ ԽՄԵԼ Կ'ՈՒԶԵՆ

«Պէ՞տք է պահել ոգելից ըմպելին արգիլող օրէնքը»։

Այս էր հարցումը որ հանրաքուէի կ'ենթարկուէր Ֆինլանտայի մէջ, 13 տարուան ծարաւէ մը յետոյ։

Հանրաքուէի օրը, սիպերիական ցուրտ մը բռնած էր ամէն դի եւ սակայն, քուէտուփերուն շուրջ բազմութիւնը զիրար կ'ուտէր։ Քուէներուն հարիւրին 30ը միայն կը պահանջէին չխմել. իսկ հարիւրին 70ը հակառակը կը պնդէին։ Անշուշտ, ցուրտ էր եւ տաքնալ կ'ուզէին...

Ուրկէ՞ առաջ եկաւ այս հանրաքուէն։

Ֆինլանտան որ ռուսական տիրապետութենէն ազատելով, անկախացեր էր, 1919ին օրէնքով մը կ'արգիլէր ամէն տեսակ ըմպելիներու, գինին եւ գարեջուրն ալ մէջը, պատրաստութիւնը եւ վաճառումը։

Սակայն պատահեցաւ, ինչ որ անխուսափելի էր, ինչպէս Ամերիկայի մէջ։ Մաքսանենգութիւնը կազմակերպուեցաւ այնքան որ անզօր իշխանութիւնը չտեսնելու զարկաւ...։

Ու կիները իրար անցան եւ հանրապետութեան նախագահին ներկայացուած խնդրագրով մը, որ 800,000 ստորագրութիւն կը կրէր, յայտնէին թէ օրէնքը աւելի չարաճճիներ էր գործեր քան թէ խմելու ազատութիւնը... եւ կը խնդրէին որ օրէնքը չէզոք մնայ այս հարցին մէջ։

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Փանիրիէն Պ.Ս.Գարապաճագեան եռամսեայ Յառաջ կը նուիրէ իր մօրեղբօր՝ Յարութիւն Յակոբեանի, Մալաթ[իա]։

Փարիզէն Պ. Տիգրան Մնոսեան եռամսեայ Յառաջ կը նուիրէ Պ. Գէորգ Ջամալեանի, Տէսին։

Փարիզէն Պ. Եղիազար Պարսամեան եռամսեայ Յառաջ կը նուիրէ Պ. Ստեփան Թորոսեանի, Ապատան։

ԼՕԶԱՆԻ ԺՈՂՈՎԷՆ ԱՌԱՋ

Անգլիոյ դաշինքին խորհրդակցութիւնները

Անգլիական կառավարութիւնը կը շարունակէ իր խորհրդակցութիւնները հատուցմանց հարցին մասին, Ֆրանսայի հետ բանակցող իր պատուիրակին տեղեկագրին վրայ։

Անգլիական դաշինքին այս խորհրդակցութիւնները կը դառնան ո՛չ միայն հատուցումներու, այլեւ զինաթափութեան ու եւրոպական ազգային քաղաքականութեան շուրջ։

Թէեւ, հատուցմանց հարցին մասին, ֆրանսական եւ անգլիական տեսակէտներու միջեւ, տակաւին չէ գտնուած միութեան գիծ մը, սակայն Լոնտոնի քաղաքական շրջանակները յոյս կը յայտնեն որ շնորհիւ երկու կառավարութիւններու բարեացակամութեան, կարելի պիտի ըլլայ Լօզանի ժողովէն առաջ համաձայնութեան մը գալ։

Երկու կառավարութեանց տեսակէտները բաժնող գլխաւոր հարցն է վճարումներու համար Գերմանիոյ տրուելիք երկարատեւ պայմանաժամը։

Ամերիկա եւ Լօզանի ժողովը

Միացեալ Նահանգներու արտաքին նախարարը յայտնեց թէ Ամերիկա պատուիրակ չպիտի ղրկէ Լօզանի ժողովին, նոյնիսկ դիտողի հանգամանքով։

Ամերիկայի այս որոշման տուն տուած է այն տեսակէտը թէ հատուցումներու հարցը լոկ եւրոպական հարց մըն է։ Միացեալ Նահանգները կ'ընդունին թէ Գերմանիա ի վիճակի չպիտի ըլլայ պարտքերը վճարելու՝ երբ Հուվըրի պայմանաժամը լրանայ։

Ռուսեւռումէն բանակցութիւնները

Ոչ-յարձակման դաշինքի բանակցութեանց մասին հետեւեալ տեղեկութիւնները կը տրուին։

Ռուս կառավարութիւնը պայման դրած է որ դաշինքին մէջ մտնէ յօդուած մը թէ Պեսարապիան Ռուսիոյ կողմէ չի նկատուիր ռումէն դերիշ՝ խանութեան ենթարկուած նահանգ մը։

Այս առաջարկը մերժուած է Ռումանիոյ կողմէ, որ Պեսարապիոյ հարցը լուծուած կը նկատէ երկար ատենէ ի վեր։

Ռումանիոյ արտաքին նախարարը այս առթիւ յայտարարեց թէ ցարդ Ռուսիոյ կողմէ ներկայացուած բոլոր առաջարկները ոչ-յարձակման դաշինքի կնքման համար, անընդունելի են։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԷՆ,

1.— Հասցէի փոփոխութեան ատեն գրել նաեւ ՀԻՆ ՀԱՍՑԷՆ։
2.— Մաքուր գրել անունը, մականունը, քաղաք, տան կամ փողոցի թիւ։
3.— Ուշադրութեամբ հետեւիլ մեր Նամակատուփին, ուր կ'արձանագրուին ստացուած գումարները։
4.— Մասնաւոր նամակներու չսպասել, հին պարտքեր կամ նոր բաժնեգին վճարելու համար։
5.— Դրամ ղրկած ատեն, նախընտրել չէքը եւ մանտափոստը։ Եւ, ամէն պարագայի մէջ, ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԵԱԼ։ Շուտով կը հաստատենք նաեւ Chèque Postal, դիւրութեան համար։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Ա. Ե. Հ. Կ. Խ.Ի ՓԱՐԻԶԻ "ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆ,,
ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ ՏԱՐԵԿԱՆ

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

տեղի կ'ունենայ Յունուար 23ին Շաբաթ իրիկուն, ժամը 9ին, Salle p'Horticultureի մէջ. 84 rue de Grenelle, métro rue du Bac.

Կը ներկայացուի Սուրաբեաններու կողմէ

ԱՊՈՒՇ (ՈՒՇ ԼԻՆԻ ՆՈՒՇ ԼԻՆԻ)

Հայկական զուարթ օփերէթը

Արդիւնքի 100ին 25ը կը յատկացուի գարծազուրկներուն

Կէս գիշերէն վերջ պարեր մինչեւ լոյս, ընտիր ճազ՝ Թառիստ ժօրժի ղեկավարութեամբ։ Ծոխ եւ մատչելի պիւֆէ, վիճակախաղ։

ՄՈՒՏՔ 10 ԵՒ 15 ՖՐԱՆՔ

Տոմսերը կը ծախուին «Յառաջ»ի խմբագրատունը, Հրանտ-Սամուէլ գրատուն, Ֆլօրիա ճաշարանը եւ հանդէսին օրը կիշէն։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

այսօր շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Salon Chapeի մէջ. 84 Rue Chape Մարսիլահայ Տրամադիկ Ստուտիան ղեկավարութեամբ դերասան Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ կը ներկայացնէ

Շերլոկ-Հոլմս

Տոմսերու գիները ժողովրդական են։

Փարիզի Գրական ակումբի Վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամները այսօր Շաբաթ, իրիկուն ժամը 9ին, 131 rue Cambrone. Métro Vaugirard. Օրակարգի հարցերն են 1) Զեկոյց վարչութեան եւ հաշուետուութիւն, 2) Նոր վարչութեան ընտրութիւն, 3) Նոր անդամներու ընդունելութիւն, 4) Ընթացիկ հարցեր։

Հ. Յ. Դ.

Հ. Յ. Դ. ԻՍԻ-ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Ջաւարեան կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Ակումբին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւոր ներկայութիւն։

Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ Համազասպ խումբի ժողովը այս Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8ին, ծանօթ հաւաքատեղին, ներկայանալ անդամատետրով։

Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ կոմիտէութեան ընկերական ընդհ. ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, Հ. Յ. Դ. Գրադարանը։

ԼԻՈՆ ՎԷԶԻ Անդրանիկ խումբի անդամական ժողովը այս Կիրակի ժամը 2.30ին ընկ. Շ. Խաչատուրեանի բնակարանին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Սէն Թ'Անթուանի Ընկեր Կարօ խումբի ժողովը այս Կիրակի իրիկուն ժամը 5ին, ընկ. Յովհ. Վարդերեանի բնակարանին մէջ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Կը հրաւիրուին նաեւ այն թեկնածուները որոնց քննութիւնը վերջացած է։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Իշխան ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Արամ, Աղբիւր Սերոբ, Եփրեմ Խան, Համազասպ եւ Վարդգէս խումբերը այս Կիրակի իրիկուն ժամը 8ին, սովորական հաւաքատեղին։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՎԻԷՆԻ Քրիստափոր խումբի ժողովը վաղը Կիրակի ժամը 2ին, Հ. Յ. Դ. Խաժակ Ակումբին մէջ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

ԱՆԻԷՌ-ՊՈՒԱ. ՔՈԼՈՆՊԻ Հ. Յ. Դ. ՊԱՏԱՆԵԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Place Comète, (Անիէռ) ծխամաճառի վերնայարկը։

Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրներ

Villiersէն առնել ճանրակառք 45 եւ իջնել փլաս քոմէթ (Անիէռի կայարանին մօտ)։

Գեղարուեստական երեկոյթ

Արնուվիլի ԱՐԱՐԱՏ Երիտասարդաց Միութեան կողմէ, այսօր շաբաթ երեկոյ, ժամը 8.30ին, 121 Avenue de l'Union, Պ. Նիկողոսեանի à l'Etoile Bleue սրճարանին մէջ, Արնուվիլ։

Կը խօսի Պ. ԱՐԱՄ ՎՏԱՐԱՆԴԻ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, արտասանութիւն, երգ ու նուագ։
Մուտքը ազատ է

Հ. Յ. Դ. Լիոնի ժողովրդային գրադարանը որ տօնական օրերու առթիւ փակուած էր, այժմ վերաբացուած է։ Ամէն օր բաց է ժամը 7էն մինչեւ 9, բացի շաբաթէ։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Պելկրատ, Ս. Գ.— 200 ֆրանք։
Պելկրատ, Մ. Տ.— 200։
Մարսէյլ, Գործ.— 851։
Քամպօ-լէ-Պէն, Պ. Ք.— 35։
Փաների, Ա. Գ.— 35։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՎԱԼԱՆՍԻ Շապին Գարահիսարի Արինոտ Դաշտի Արծիւ միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին. Քաֆէ Ժիւստոնի սրահին մէջ։ Օրակարգ՝ հաշուետուութիւն, վարչական փոփոխութիւն եւ ուրիշ կարեւոր հարցեր։

ԵՓՐԱՏ նուագախումբի ընդհ. ժողովը այս չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 7ին Պ. Օնոսեանի բնակարանը՝ 17 rue du Pourtour, Clamart. Կը հրաւիրուին անդամներն ու անդամագրուիլ փափաքողները։

ՃԳՐԳԻՒՂՑԻ (Քղի) Պ. Սարգիս Գասպարեանէնկամ իր հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի ստիպողաբար յայտնել «Յառաջ»ի վարչութեան։

ՈՒՇԱԳՑԻ Յակոբ Կիւրիւնեանէ կը խնդրուի իր հասցէն յայտնել «Յառաջ»ի վարչութեան։

Պ. ՍՈՂՈՄՈՆ Մութաֆեանէ կը խնդրուի իր հասցէն ստիպողաբար յայտնել «Յառաջ»ի վարչութեան։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուին Խարբերդի Աշուան գիւղէն Արամ եւ Տաճատ Յակոբեանները, իրենց մօր անունը՝ Ըառա, հօր անունը՝ Մանուկ։ Տարագրութեան միջոցին մայրերնին մեռած է եւ իրենք մնացած են Հալէպի եւ Ուրֆայի շրջանակին մէջ գտնուող Սուրուճ գիւղը։

Իրենց մասին լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել իրենց հօրեղբօր Պ. Յակոբեանի, 14 Rue Ortolan, Paris։ Ծշգրիտ լուր տուողին 500 ֆրանք եւ մէկ տարեկան «Յառաջ» նուէր։

Կը խնդրուի սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

— Պ. Տէյիրմէնճեան կը փնտռէ իր զաւակը Գէորգ Տէտէ Տէյիրմէնճեանը Եօզկատի Զաթ գիւղէն։ Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուի Ֆրանսա։ Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել Garabed Djandjikian Chemin de Marmode, Villmomble (Seine) France.

ՍՏԱՑԱՆՔ

"ԱՐՓԻ,,

Պատկերազարդ կիսամսեայ

Որ պիտի ըլլայ հայ ընտանիքին թերթը, ունենալով մանուկներու, պատանիներու եւ ծնողներու բաժիններ։

Առաջին թիւը լոյս տեսաւ Յունուար 1ին։ Տարեկան բաժնեգինն է 2 տոլար։ Չէք եւ մընի օրտըր գրել A. Barseghian անունին։ Հասցէ՝ P. O. Box 77 Allston, Mass. Խմբ. հրատարակիչ՝ Դոկտ. Ա. ԲԱՐՍԵՂԵԱՆ։ Կամ «Յառաջ»ի խմբագրատունը Պ. Լեւոն Գեւոնեանի, 17 rue Damesme, Paris (17).

Imp. A. DER (Agopian)

17, Rue Damesme, Paris (13)

Le Gérant H. STEPHAN

Հասցէի փոփոխութիւն

Պ. Լեւոն Զորմիսեանի նոր հասցէն՝ 115 Route d'Orléans, Cach (Seine).

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (127)

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Հայոց դահիճը կը պատմէ

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

Հ. Ց. Դաշնակցութեան գործերը

13.- ՎԷՃ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ՀԵՏ

Ըսի գաղտնի ոստիկանին.

— Լաւ ըսիր, Մուշեղ իր հասցէն ձգեց ինծի, հոս գրած եմ։ Գաբաքէօյ կը գտնուի. գացէք եւ միասին տարէք։ Բայց կը խնդրեմ, ամէն միջոց ձեռք առնես եւ անպայման սա Մուրատը բռնես ու բերես։

Ժամ մը յետոյ վերադարձաւ գաղտնի ոստիկանը։ Յուզուած կը թուէր։

— Պատրիարքը խորամանկութեան դիմեց։ Զարմանք կեղծեց եւ Աստուած վկայութեան կանչեց։ «Հրաման տուած էի, որ թոյլ չտան եկեղեցիներէն ներս մտնել ոճրագործներուն, ի՞նչպէս կրնայ ըլլալ որ ոճրագործ ներս կը մտնէ»։ Եւ զարմանք յայտնեց։ Ես ալ պատասխանեցի թէ «քանի որ հիմա ոճրագործ մը Ղալաթիոյ եկեղեցին է մտած, հրաման տուէք քահանային, որպէս զի ինծի յանձնէ զայն»։ Պատրիարքը քիչ մը մտածեց ու պատասխանեց. «Աճապարելու տեղի չկայ, ես ալ քննութիւն մը կատարեմ, արդիւնքը կ'իմացնեմ փաշային»։ Դարձայ, ետ եկայ։

Կէս ժամ յետոյ ինծի այցելութեան եկաւ Պատրիարքին անձնական քարտուղարը։ Գետնէն «քանտիլլի թէմէննաւներ ընելով մօտեցաւ եւ ըսաւ.

— Պատրիարք սրբազանը իր եղբայրական յարգանքը կը ներկայացնէ ձեզի։ Այդ Մուրատը վտանգաւոր ահաբեկիչ մէկը չէ։ Ոչ ոճրագործներուն հետ յարաբերութիւն ունի, ոչ ալ կոմիտէճիներուն հետ։ Միայն անցեալ տարի էր, տգիտութեամբ խառնուեր էր, Պապը Ալիի դէպքին։ Յետոյ վախնալով պահուըտեր էր։ Եթէ երկրին սահմանէն դուրս ելլելու կ'արտօնէք, Պատրիարք սրբազանը կը խնդրէ որ պատրաստել տաք Մուրատի անցագիրը։ Որովհետեւ եթէ ոստիկանները փորձեն ներս մտնել եկեղեցիէն եւ անձամբ ձերբակալել զայն, թերեւս դէպք մը պատահի։ Մինչդեռ առաջարկուած ձեւով աղմուկի եւ նեղութեան տեղի չի տրուիր։

— Անկարելի՛ է, թող Պատրիարքը եղբայրաբար չմիջամտէ կառավարութեան եւ ոստիկանութեան գործերուն։ Մուրատ վտանգաւոր մէկը չէ, կ'ըսէ ան։ Մուշեղին վէրքերը չտեսա՞ւ։ Պատրիարքը միշտ «Հայոց դահիճը» կ'անուանէ զիս, մինչդեռ ես կը գրադիմ դարմանելով իր կոմիտէճիներուն կողմէ վիրաւորուածները։ Ես ոճրագործներուն դէմ կը կռուիմ։ Ոճրագործներուն մէջ Հայն ու Թուրքը կամ Յոյնը չեմ փնտռեր։ Մինչեւ գիշերուան հասնիլը, պէտք է որ ինծի յանձնէ Մուրատը։

Պատրիարքին անձնական քարտուղարը մեկնեցաւ։ Իրիկուան դէմ, Եպարքոսէն գրութիւն մը ստացայ։ Զարմանքէս ու կատաղութենէս սառեցայ մնացի. Գործին մէջ քիթը խօթեր էր նաեւ դատական նախարարութիւնը։ Եպարքոսին գրութիւն մը կը ղրկէ եւ Եպարքոսն ալ, այդ գրութենէն թելադրուած, կը տեղեկացնէր ինծի.

— «Մուրատի յանձնումին մասին անձնապէս գրեցի եւ անհրաժեշտ ազդարարութիւնը ըրի Հայոց Պատրիարքին։ Պատրիարքը կը պատասխանէ ու կ'ըսէ թէ ողորմածաբար չի փափաքիր որ պատժուին անկարգութեան հեղինակները, թէ Մուրատէն զատ եկեղեցիներու մէջ ուրիշ ապաստանեալներ չկան, թէ յիշեալն ալ անկարգ մարդոցմէ ըլլալով հանդերձ, որեւէ ոճիր չէ գործած, թէ միմիայն Պապը Ալիի դէպքին մասնակցած է, եւ ուրիշ որեւէ յանցանք չունի, թէ դէպքերէն յետոյ իր ընկերները սահմանէն դուրս հանուեցան, բայց ինչպէս կ'ըլլայ Մուրատ Պոլիս կը մնայ, հետեւաբար կը խնդրուի որ, իր ընկերներուն մօտ ղրկուի՝ վտարուելով Թուրքիայէն։ Ես ալ յարմար կը նկատեմ այս գաղափարը»։

Այսպէս կը մտածէին Եպարքոսն ու դատական նախարարը։ Եւ Եպարքոսը, իւրացնելով դատական նախարարին առաջարկը, կը հարցնէր իմ տեսակէտս։ Ըլլայ Պապը Ալի գացի։ Տեսակցեցայ Եպարքոսին հետ։ Առանց նախաբանի ըսի՝

— Ստացայ ձեր գրութիւնը։ Սխալ է դատական նախարարին կարծիքը։ Ցաւալի է։ Մենք մեզի քափիթիւլասիոն կը շինենք եւ դժուարութիւններ կը ստեղծենք մեր հին կանոնագրութեան դէմ։ Օսմանեան հպատակ փոքրամասնութեանց մէկ եկեղեցիին մէջ ոճրագործ մըն է պահուեր, կառավարութիւնը ինչո՞ւ չկարենայ ձերբակալել զայն։ Եթէ այս ձեւով շարունակենք շարժիլ, աւելի ճիշդը՝ եթէ խռովարարները այսպէս պաշտպանութիւն գտնեն կառավարութեան կողմէ, կոմիտէճիները այլեւս ինչո՞ւ վախնան ոստիկանական հետապնդումներէ։ Կը սպաննեն կամ կը ջարդեն ով որ ուզեն, եւ կը ցատկեն եկեղեցիէ մը ներս։ Դատական նախարարին պաշտպանութիւնը չէ, պաշտպանել համար ոճրագործները, դիւանական աշխատանքներ կատարել, այլ առաջ իրենց գրուած աթոռէն նեղ Պատրիարքն ու քահանանները։ Կարծիքս այն է, որ պէտք է բակալենք Մուրատը եկեղեցիէն եւ եթէ յետոյ պէտք է երկրին սահմաններէն դուրս հանել, պէտք է մեր ձեռքով կատարենք այդ։

Եպարքոսը, կարծես քաղաքական ծանր ու ,կարեւոր խնդրի առջեւ գտնուած ըլլար, սկսաւ մտածել, առանց երբեք որոշում մը բռնել տալու։ Ի վերջոյ ըսաւ.

— Արդէն իրիկուն եղաւ։ Վաղը կը տեսնուիմ դատական նախարարին հետ, միջոց մը կը գտնենք անշուշտ։

Սաստիկ բարկացած ու զայրացած, դուրս ելայ։ Բարկութենէ կատաղութեան մէջ հեւ կը փոխուեցաւ։ Աստուած իմ, կը մտածէի, ի՛նչ մարդիկ են սոնք, միտայնութեան տէր մարդիկ են սոնք, որ այսպիսի գլուխով մը փորձեն կառավարել «քոււքոմէթ» կայսրութիւն մը։

(Շար.)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :•: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Gobelins 19-78
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ԿԻՐԱԿԻ 17 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1932
17 JANVIER 1932

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1779

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

...ԱՐԹՈ՞ՒՆ ԵՆՔ ՄԵՆՔ ԱԼ

Այսօր հրատարակած ենք «Էէնի Կիւն»ի ծանօթ յօդուածաշարքին վերջաբանը, որ կը փակուի հետեւեալ նախադասութեամբ.

— «ՎԱՏԵՐ, ՄԵՆՔ ՉԵՆՔ ՔՆԱՆԱՐ»։

Ընթերցողներուն համար նորութիւն մը չկայ «Էէնի Կիւն»ի, ինչպէս միւս խուժանավար թերթերուն թխած պատմութիւններուն մէջ։ Ջանազան արտատպութիւններ հայկական հրատարակութիւններէ, «գաղտնի» տեղեկագիրներ, կեղծ նամակներ եւ ասոնց վրայ՝ ուղղի բեռ մը սուտ, աւելի խոր տպաւորութիւն գործելու համար։ Միեւնոյն պատմութիւնները նախապէս երեւցան «Միլլիյէթ»ի մէջ, երկու տարբեր առիթներով։

Թուրք թերթերը կաթսայ մը ջուրի մէջ քանի մը ոսպ նետած՝ կ'ուզեն ապուր եփել։ Քրտական խնդիրը փախցուցած է Թուրք խմբագիրներուն եւ «խաֆիէ»ներուն քունը, եւ կը խորհին թէ որքան թխեն, յերիւրեն, կեղծ մարգարիտներով եւ ուլունքներով զարդարեն եղածը, այնքան... կ'ազդեն։

Բայց, նորութիւն է Թուրք մամուլին յարաճուն հետաքրքրութիւնը՝ հայկական անցուդարձի մասին, մօտ երկու տարիէ ի վեր։ Եւ ուշագրաւ՝ անոր հետեւողական պայքարը՝ այս ճակատին վրայ։

Արդարեւ, առէք որ՛եւէ Թուրք թերթ, եւ եթէ չգտնէք ամբողջ յօդուածներ, յուշեր եւ զարմանազան պատմութիւններ, ամէն պարագայի մէջ պիտի հանդիպիք թթու, թունալից ակնարկներու՝ մեր հասցէին։

Անոնք բան-գործ ըրած են թարգմանել նոյնիսկ արտասահմանի հայկական կեանքի այն լուրերը որ քաղաքական արժէք չունին։ Իսկ մասնաւորապէս գրի կ'առնեն ինչ որ տեղի կ'ունենայ Սուրիոյ մէջ։ Ըմպէթ փաշայի Աթէնք այցելութիւնը առիթ ընծայեց Թուրք խմբագիրներուն՝ տասը տարիէ ի վեր հեռացած գաղթականութեան դէմ ալ մաղձ թափելու։

Մէկ խօսքով, Թուրք մամուլը, կառավարական միջոցներէն դուրս, ունի իր սեփական տեղեկատուները, թարգմանիչներն ու հայ բարեկամները, որոնք առատ նիւթ կը հայթայթեն, լրակը միշտ վառ պահելու եւ «Մէհմէտճիք»ները «դաստիարակելու» համար։

Խոստովանինք որ լաւ են կազմակերպած այս աշխատանքը, եւ մեր արտասահմանի հայկական կեանքը բաց գիրք մըն է իրենց համար։ Թէեւ ձախաւերութեամբ եւ թրքավարի դիտուած։

Յետոյ, Թուրք մամուլը կը հետեւի նոր ռազմավարութեան մը։

Պայքարը շեշտակի ուղղելով Դաշնակցութեան դէմ, Թուրք խմբագիրները կը ձգտին հայ ժողովուրդին ալ գրգռել անոր դէմ։ Մեղրածոր խօսքեր կ'ուղղեն «ողջամիտ»ներուն։ Կը պարզեն մեր ներքին վէճերը։

Այս քաղաքականութեան համար ալ առատ նիւթ կը գտնեն հայկական մամուլին մէջ։ Կը թարգմանեն ու կը լուսաբանեն։ Թէեւ, երբ կուգայ միտք պղտորելու, Թուրքին աչքերը բանալու եւ թոյն սրսկելու, չեն մոռնար բոլորը մէկ ջուրով լուալ, եւ հանգուցեալ Պօղոս Նուպար փաշան անգամ հռչակել մեղսակից... քրտական շարժման։

Եւ ահաւասիկ, մասնաւորապէս անցեալ տարուան ընթացքին եղած հրատարակութիւններով մթնոլորտ պատրաստելէ յետոյ, սպառնալիքներ կը տեղան,

— վատեր, մենք չենք քնանար։

Այս տակաւին ընդհանուր խօսք է։ Ընթերցողները կը յիշեն, անշուշտ, աւելի պատկերալից արտայայտութիւններ՝ ծանօթ «մահափորձ»ին առթիւ, քիչ-շատ ծանրաբարոյ «Ճիւմհուրիյէթ»ի բժմէն։ Եւ դեռ վերջին արիւներան ազդարարութիւնը նոյն թերթին կողմէ, Սուրիոյ հայ գաղթականներուն տեղաւորման առթիւ.

— «Ինչո՞ւ հաշուի չեն առներ որ, օր մը երբ դանակը ոսկորին հասնի, այդ մարդիկը ցիրուցան եւ թշուառ վիճակի մը պիտի մատնուին»։ (6 Դեկտեմբեր 1931)։

×

Ուրեմն, արթուն է Թուրքը։ Այս մէկը ճիշդ կ'ըսէ «Էէնի Կիւն»։ Եւ միւս թերթերուն բռնած դիրքն ալ կ'ապացուցանէ որ չեն քնանար։

Եւ երբ Թուրք մամուլը արթուն է, կը նշանակէ թէ կառավարութիւնը երկու-երեք անգամ աւելի արթնութեամբ կը հսկէ։ Աւելի ճիշդ, ան է որ տուն կուտայ այս նուիրական — առ այժմ գրաւոր — պատերազմին, յաւելեալ հրահանգներով եւ ճոխացեալ ներշնչումներով։ Տուն կուտայ, մթնոլորտ կը պատրաստէ, ճամբայ հարթելու համար իր ձեռնարկներուն։ կամ քօղարկելու համար իր ծրագիրները։

Իսկ մե՞նք։ Արթո՞ւն ենք մենք ալ։

Հարցումը ուղղուած է բոլորին, առանց դաւանանքի, տարիքի կամ սեռի խտրութեան։

Արթուն՝ անշուշտ չի նշանակեր ճրճռան։

Հարցումը կ'ուղղենք բոլորին, որովհետեւ՝ ընդհանրական է հարցը։ «Ձիք խտիր հրէի եւ հեթանոսի»։

Օսմ. Սահմանադրութեան շրջանին ալ, նոյն պատկերը ունէինք։ Խրամատ մը բացուեցաւ ժողովուրդին միջեւ։ Հետզհետէ լայնցան փոխեկտումներն ու ճեղքերը։ «Մեղաւորը», ի հարկէ՛, Դաշնակցութիւնն էր։ Ու մինչ ամբաստանեալ եւ ամբաստանող իրար կը գզէին, թշնամին կուշտ ու կուռ խնդաց։

Միայն խնդա՞ց։ Թշնամին ազատ ասպարէզ գտաւ իր որսի շուներուն համար։ Հետեւեցաւ, հետապնդեց, որսաց, կազմակերպեց, — եւ առտու մը բոլորը մէկ ճամբով գացին։ Բոլորի գլխուն իջաւ նոյն մտրակը, բիրը, կացինը, բահը, բրիչը, հրացանն ու սուինը։ Այլեւս ոչ դաշնակցական կար, ոչ ռամկավար, ոչ հնչակեան։ Ոչ տէրտէր կամ վաճառական։ Ոչ գինուոր կամ աղջիկ։ Ոչ ալ ծերունի կամ երախայ։

Յետոյ պէտք եղաւ պատմութիւն ուսումնասիրել։ Պրպտել պատճառն ու արդիւնքը։

Բայց ուշ էր։ Մենք «զբաղած էինք» իրար խածնելով։ Թշնամին առանց աղմկելու, առանց զգացնելու, միշտ ժպիտը երեսին՝ կազմակերպած էր խաչելութիւն մը բոլորիս համար — Արհաւիրք մը «որուն նմանը Օսմ. պատմութեան մէջ անգամ տեսնուած չէ», ինչպէս յայտարարեց նոյնքան հակահայ Ահմէտ Րիզան՝ Օսմ. Ծերակոյտին մէջ։

Արթո՞ւն ենք մենք ալ։ Ոչ թէ վայրերան կանչերու կամ աժան ճամարտակութեան, այլ գործի համար։ Գործի ժամուն համար։

Գոնէ արթո՞ւն ենք այնքան, որ թշնամին այլեւս բաժան-բաժան չգտնէ մեզ, ճակատագրական պահուն։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Արագ եւ անվարան

Տագնապը աւելի քան երբեք պէտքը շեշտեց գործակցութեան, անգործներու անմիջական օգնութեան համար։

Եւ նորէն երեւան բերաւ քանդումի ձգտումներ։

Եթէ հաւատանք փարիզեան ուղեկորոյս թերթուկի մը ցափուտուքներուն, «իրականին մէջ, գործազուրկ հայ աշխատաւորութեան պայքարի հեռանկարն է որ խուճապի մատնած է բուրժուազիայի հայ պնակալէզները — վրացեանները, Ահարոնեանները, Միսաքեաններն ու ասոնց կաթնեղբայր ռամկավարները»։

Հասկցաք անշուշտ։ Ասոնք՝ խօսքերը կրնան ըլլալ որեւէ դասակարգէ նետուած ու նետուելիք խորհրդային պնակալէզի մը։ Խօսքեր որոնք դժբախտաբար կրնան արձագանգ գտնել թերամիտ գանկերու տակ, եւ առով՝ խանգարել օգնութեան ձեռնարկին համազգային բնոյթը։

Ու ճիշդ, ատոր համար ալ, պէտք է գործել արագ եւ անվարան։

Արագ, որովհետեւ, թշուառութիւնը որքան խորանայ եւ սաստկանայ, այնքան աւելի կը հրճուին այս մարդուկները։ Ուրիշին ցաւը իրենց զբօսանքն է։ Որո՞ւ հոգ թէ քանի մը հարիւր Հայեր, զրկանքի ճիրաններուն տակ՝ արցունք կը մաղեն։ Կը բաւէ որ համաշխարհային տագնապին պատասխանատուութեան մէջ՝ կարենան բաժին մը հանել հայ «բուրժուազիա»յին ու «դաշնակ ֆաշիստ»ներուն...

Ցիմարութեան այս ազդանշանները ձգենք իրենց եւ անցնինք գործելու՝ մանաւանդ անվարան։

Անվարան՝ առանց ազդուելու քանի մը փախուկներու քանդումի, պառակտումի ու խառնակութեան փորձերէն։

Եթէ իրօք սրտցաւութիւն կայ, հանդէպ անգործ հայրենակիցներու, անոնց տառապանքին, զրկանքին ու մտատանջութիւններուն, հրապարակը անոնցն է որ գիտեն ու կ'ուզեն գործել։

Գործել արագ եւ անվարան։ Այս կրնայ ըլլալ օրուան միակ նշանաբանը, գոնէ համեստ օգնութիւն մը հասցնելու համար մեր անտէր գործազուրկներուն։ Ու ձգել որ «միւսները» հայ «բուրժուազիա»յին դէմ դասակարգային պայքարը կազմակերպեն միջազգային գետնի վրայ...

Աստուած ողորմած է նոյնիսկ խենթերուն։

Մ. Ե.

Խորհրդաւոր մասը

Ցիքսի վերջին դէպքերն ակնարկելով, Աթէնքի «Էլէֆթերի» թերթը կը գրէ.

—Նոր խնդիր Տէլ Կուրթիի գաղթակայանին մէջ։ Տակաւին ամիս մը առաջ իրարու հետ կռուեցան Հայերը եւ տասը հոգի վիրաւորուեցան։ Մենք հասկցանք թէ խորհրդաւոր մաս մը կար այդ դէպքին մէջ։ Դրօշակի խնդիր հանեցին եւ ահագին աղմուկ բարձրացաւ։

Հիմա, դարձեալ նոյն խորհրդաւոր մասը Հայերը գրգռած է ոստիկանութեան դէմ։ Հայերը ինչո՞ւ չեն հասկնար թէ Յունաստան Ռուսիա չէ եւ կարելի չէ բոլշեւիկութիւն խաղալ հոս։ Հայերը չե՞ն խորհիր որ իրենց գլուխը կը ցաւի, եթէ գործիք ըլլան խորհրդաւոր մասին։

Քիւրտերու դէմ

Տիարպեքիրի մօտերը, Լճէի եւ Ճապաղջուրի միջեւ, կը գտնուի Մէսիթան ցեղախումբը, այդ շրջանին ամենէն զօրեղներէն մէկը։ Արդէն քանիցս, իշխանութիւնները փորձեր էին զայն ընաջնջել։

Տիարպեքիրի բանակին հրամանատարը, Մուսթաֆա փաշա, պաշտօն ստացած է անձնապէս վարելու գործողութիւնները։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՍՈՒՐԻՈՅ ՍԱՀՄԱՆԱԴԻՐ ԺՈՂՈՎԻՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Չորս հայ երեսփոխաններ ալ ընտրուեցան

Հալէպէն կը գրեն մեզի.— Հալէպի շրջանին մէջ, Սահմանադիր ժողովի վերջին ընտրութիւնները կատարուեցան Յունուար 5ին։ Կառավարական ցանկին թեկնածուները շահեցան 280-300 ձայն, իսկ ազգայնական թեկնածուները՝ 170-180 ձայն։ Շահեցաւ կառավարական ցանկը ամբողջութեամբ։ Ընտրուեցան երկու Հայ, մէկ հայ կաթողիկ (Հինտիեան), մէկ ասորի կաթողիկ, մէկ յոյն կաթողիկ եւ հինգ իսլամ։ Հայերէն մէկն է ընկեր Հրաչ Փափազեան, միւսը՝ Պ. Նիկողոս Ճանճիկեան։

Միւս շրջաններուն մէջ ալ շահած է կառավարական ցանկը։

Անտիոքի շրջանէն ընտրուած է ընկ. Մովսէս Տէր Գալստեան։

Դամասկոսի եւ Համայի ընտրութիւնները յետաձգուած են, ծագած խռովութեանց պատճառով։

Համայնավար կեդր. կոմիտէն արաբերէն, ֆրանսերէն եւ հայերէն թռուցիկներ ցրուելով, կը յանձնարարէր չմասնակցիլ ընտրութեանց։

Կացութիւնը Վասպուրականի նահանգին մէջ

«Դրօշակ»ի վերջին (Յունուար) թիւին մէջ կը կարդանք.—

Վասպուրականի շարք մը շրջաններէն անցած վստահելի անձնաւորութիւն մը, ի միջի այլոց հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ.

— Հայոց Ձորի բոլոր հայկական գիւղերը բնակեցուած են քիւրդերով. Թուրքեր գրեթէ չկան։ Այս կողմերը տեղափոխուած են Արարատի շրջանի Բուինք ցեղին պատկանող քիւրդերը. կը պարապին հողամշակութեամբ եւ մասամբ անասնապահութեամբ։ Տնտեսական վիճակը չափազանց անմխիթար է, որովհետեւ պետութիւնը հայկական հողերը պետականացուցած ըլլալով՝ այդ հողերը ծանր պայմաններով կապալով կուտայ քիւրդերուն, մշակելու համար։

Արտոսի լանջին գտնուող Ձարահան Սուրբ Նշան վանքը աւերուած է։

Խոշաբ եւ Հայոց Ձորի Կզզի գիւղին մէջ նստած են միւտիրներ, որոնց իւրաքանչիւրի տրամադրութեան տակ կան 7-10 ոստիկան զինուորներ միայն։ Անգղ գիւղին մէջ կայ զօրանոց մը, ուր կը գտնուին սահմանապահ զինուորներ։ Զօրաբաժնի կեդրոնը Վան քաղաքն է. փոքրաքանակ զօրամաս մը կայ Պաշգալէի մէջ։

Կաւաշի շրջանն ալ նոյն պատկերը կը ներկայացնէ։ Նարեկ գիւղին մէջ ներկայիս կ'ապրին քիւրդեր։ Նարեկի հռչակաւոր վանքին կէսը Թուրքերը քանդած եւ սրբատաշ քարերը փոխադրած են Ոստան՝ զօրանոցի շինութեան համար։

Քրդութիւնը ամէն կողմ չափազանց գրգռուած է Թուրք տիրապետութեան դէմ։ Թուրքերը խիստ միջոցներ ձեռք կ'առնեն, թրքացնելու համար քրդական տարրը։

Ռուսպարսիկ բարեկամութիւնը

Նախընթաց օր Մոսկուա հասաւ Պ. Թիմուրթաշ, Պարսկաստանի պալատական նախարարը, որ Եւրոպա կը գտնուէր երկու ամիսէ ի վեր։ Կայարանին մէջ դիմաւորուեցաւ Լիտվինովի եւ Քարախանի, պարսիկ դեսպանին, քաղաքին հրամանատարին, ուրիշ պաշտօնեաներու եւ պարսիկ գաղութին կողմէ։ Բարի գալուստի խօսքերէն յետոյ, զինուորական պատիւներ եղան ի պատիւ հիւրին։ Յաջորդ օրը Պ. Թիմուրթաշ ընդունուեցաւ Կալինինի կողմէ եւ յետոյ այցելեց Մոլոտովի։

Թուրքիա եւ մաքսատուրքերը

Էնկիւրիէն տրուած լուրի մը համաձայն, Թուրք լաւատեղեակ շրջանակներ կը յայտնեն թէ կառավարութիւնը, Թուրքիոյ արտածումներուն վրայ մաքսատուրքի նուազում մը ստանալու համար, դիմում պիտի կատարէ այն պետութեանց, որոնց հետ առեւտրական դաշինքներ է կնքած, ամէնէն նպաստաւորեալ ազգի սկզբունքի հիման վրայ։ Այս դիմումին տուն տուած են օտար մաքսատուրքերու յաւելումը։ Յայտնի չէ սակայն թէ Թուրքիա փոխադարձաբար պիտի ընդունի՞ ներածման մաքսատուրքերը նուազեցնել։

Սարաճ Օղլու Փարիզ կուգայ

Թուրք ելմտական նախկին գործավար Սարաճ Օղլու Յունուար 20ին Էնկիւրիէն պիտի մեկնի դէպի Փարիզ, մասնակցելու համար Հանրային պարտքերու կարգադրութեան նպատակով բացուելիք բանակցութիւններուն։

ՀՆԴԿԱԿԱՆ ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Տիկին Կանտիի դատապարտութիւնը

Կանտիի կինը, որ ձերբակալուած էր երկուշաբթի օր, դատապարտուեցաւ 6 շաբաթ բանտարկութեան։

Երկու ուրիշ կիներ եւս, որոնցմէ մին Հնդիկ խորհուրդի նախագահին՝ Փաթէլի աղջիկը, դատապարտուեցան երեք ու կէս ամիս բանտարկութեան։

Քաշմիրի մէջ ամէնէ մը ի վեր երեւան եկած խռովութիւնները յանգեցան կառավարիչին դէմ յարձակման։ Այս վերջինը զինուորներու եւ ոստիկանութեան ընդհ. քննիչին հետ քննութենէ մը կը վերադառնար, երբ ամբոխը քարկոծեց զիրենք։ Կացութիւնը այնքան վտանգաւոր էր որ ոստիկանութիւնը ստիպուեցաւ կրակել։ Ցուցարարներէն մէկն սպաննուեցաւ. երեք հոգի ալ վիրաւորուեցան։

ԼՕԶԱՆԻ ԺՈՂՈՎԷՆ ԱՌԱՋ

Առաջարկ ժողովի յետաձգման

Հատուցումներու հարցը կը ծաւալէ եւ երկարօրէն կը զբաղեցնէ պետութիւնները, որոնցմէ շատերը տակաւին յստակօրէն չեն ճշդած իրենց դիրքը. բայց Ֆրանսայէն։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ

ՎԻՃԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Աշխատանքի Նախարարութեան կողմէ հրատարակուած վիճակագրութիւնը, վերջին շաբթու մէջ (4-9 յունուար) Ֆրանսայի անգործներու թիւը ցոյց կուտայ 186,634, ցարդ պաշտօնական վիճակագրութեանց մէջ նմանը չարձանագրուած թիւ մը, որ կը նշանակէ 25,000ի յաւելում մը մէկ շաբաթէն միւսը։ 1927ին անգործներու առաւելագոյն թիւն էր 81,916։

Փարիզ քաղաքին եւ Սէնի նահանգին անգործներու գումարն է 104,132։

Անասունները պիտի համրուին

Մոսկուայէն կը հեռագրեն.— Գործավարներու Խորհուրդը հրամայեց հողագործական եւ պատերազմական գործավարութեանց՝ համրել բոլոր անասունները փետրուար 1ին։

Պիտի համրուին ձիերը, ուղտերը, եղջիւրաւոր անասունները, ոչխարները, խոզերը, այծերը, հաւերը և ճագարները։

Այս կարգադրութիւնը եղած է, որպէսզի անասունները չմորթուին, չծախուին կամ վարձու չտրուին առանց արտօնութեան եւ կառավարութիւնը կարենայ բարելաւել միսի եւ կաթի պարենաւորումը եւ լծկան անասուններու հայթայթումը։

Ոչ ուտելիք, ոչ բնակարան

Վերջերս մեծ դժգոհութիւն կը տիրէ խորհրդային բանուորներու մէջ, պարենաւորման անկանոնութեան պատճառով։ Դժգոհ են նաեւ «հարուածային» բանուորները, որոնք բացառիկ պարէն ստանալու իրաւունք ունին, մինչդեռ միայն տոմսեր կը ստանան։ Բանուորական թերթ մը, Թրուտ, կը գրէ թէ մասնաւոր քննութեան մը հետեւանքով, երեւան ելած է որ պարենաւորման կազմակերպութիւնները չեն գործադրեր կառավարութեան այն հրահանգները, որոնց համաձայն ճարտարագէտներն ու արհեստագէտները պիտի ունենան բանուորներու հաւասար պարէն, հագուստ եւ բնակարան։

Միայն Լէնինկրատի մէջ 26 հազար ճարտարագէտներ եւ արհեստագէտներ բնակարան չունին եւ չեն կրնար կանոնաւոր ապաստան գտնել ո՛ր եւ է տեղ։ Իսկ աւելի քան 13 հազար մասնագէտներ եւ անոնց հետ կապուած 28 հազար հոգի տուն չունին ճարտարագործական արտադրութեանց համար, հոկտեմբերէն ի վեր, թէեւ պաշտօնապէս կը համարուին առանձնաշնորհեալ, համաձայն անցեալ աշնան տրուած հրահանգին։

Խորհրդային մամուլը կը պահանջէ դատի ենթարկել պարենաւորման կարգ մը պաշտօնեաներ, որպէսզի սորվին յարգել կառավարութեան հրահանգները։

Մահափորձ մը Աւստրիոյ մէջ

Փրակայի ոստիկանութիւնը ձերբակալեց հինգ Աւստրիացիներ։ Ասոնք այդ քաղաքը եկեր էին մահափորձ կատարելու Աւստրիոյ ներքին նախարարին վրայ, որ շաբաթ մը հոն բնակեցաւ։

Վիեննայի մէջ եւս, ձերբակալուեցաւ անգործ մը որ յայտարարեր էր թէ կ'ուզէր սպաննել Աւստրիոյ ներքին նախարարը։

Պուլկար բանակը

Պուլկարիոյ պատերազմական նախարարը յայտարարեց թէ իր կառավարութիւնը զինաթափութեան ժողովէն պիտի պահանջէ թոյլ տալ որ Պուլկարիոյ մէջ վերահաստատուի զինուորական պարտագիր ծառայութիւնը։ Առով, Պուլկարիա պիտի խնայէ աւելորդ ծախքեր, որոնց տեղի կուտայ ներկայիս կիրարկուած կամաւոր զինուորութեան եղանակը։

ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱԳԻՐԸ

«Ազատամարտ»ի սերունդէն առաջ (1909 - 1915), ութսունական եւ իննսունական թուականներուն վերադառնալու է, գտնելու համար մարդիկ, գիրի, թուղթի եւ մամուլի գաղափարը խնդութեամբ դիմաւորող մարդիկ, որոնք առաջին անգամ գիտակցօրէն գործադրեցին հրապարակագրութեան արուեստը։

Արփիար Արփիարեան ամէնէն կարկառուն դէմքն է կրմով ծաղկած ու պտղաբերուած հրապարակագրութեան այդ սերունդին մէջ։ Իր մէջ կենդանի էր ամէն բանէ առաջ, ժողովուրդին ծառայելու ոգին։

Սրտի տէր հրապարակագիրը ժողովուրդին մարդն է։ Ժողովուրդը, այս բառը առնելով իր խոր եւ ընկերային իմաստովը, իմացականութենէն առաջ, զգացումը կը փնտռէ գրչի մարդոց մէջ։ Անիկա ընդունակ է հանրային կեանքը վարելու կոչուած առաջնորդներու յատուկ պաշտամունքին առարկայ դարձնել զանոնք։

Եթէ ապրելու սահմանուած է արուեստագէտին գործը, որ մեր ժամանակի մարդոց մեծամասնութեան համար անմատչելի մնալ դատապարտուած է դժբախտաբար, հանրային մարդուն, հրապարակագրին դերը անմիջական ներգործութեան իր կնիքովը, աւելի շուտ եւ ներզօրութեամբ կ'ազդէ սիրտերու։

Տրամաբանութեան ծանրօրէն դաժան խօսքին եւ հոգիներու հաղորդակցութիւնը դիւրացնող հաւատքին միջեւ մեծ տարբերութիւն կայ անշուշտ։ Բայց տառապող, թշուառ եւ նախապաշարումներու գերի մարդը, հոգեկան կապի, կարեկցութեան եւ գութի բացակայութիւնը խորապէս կը զգայ արտասանուած ու գրուած խօսքերուն մէջ։ Այս զգայութիւններուն հետ ներդաշնակ կը քալեն տակաւին ուրիշ զգայութիւններ ալ,— անկախութիւն, անկաշառութիւն եւ յանդգնութիւն,— որոնց հետքերէն քալող հրապարակագրի տիպարները ո՛րքան քիչ են մեր մամուլի պատմութեան մէջ։

Յանդգնութիւնը անհատը կը տանի անկախութեան եւ այս վերջինն ալ անկաշառութեան,— երեք գիծեր, որոնցմով կարելի է յատկանշել հրապարակագիր Արփիարեանի նկարագիրը։ Մեր աչքին առջեւ կը մեծնայ անհատը, լծուելուն համար, իբրեւ նախակարապետ, գործի մը, որ մթնշաղի մը եւ դառն իրականութեան մը մէջ մեր միջավայրն էր, յայտնուիլ կը սկսէր։ Իրմէ յետոյ ուրիշներ, թերեւս աւելի գեղեցկութեամբ, դրութեան վերածուած, աւելի նպաստաւոր ժամանակներու մէջ, քալեցին նոյն արահետէն. սակայն գիտակցութիւնը, եւ ներգործական դերը նուազ չէին երբեք, մեր յանդուգն հրապարակագրութեան առաջին ներկայացուցիչին գրչի պայքարներուն մէջ։

Մեր համակրանքը կը մեծնայ ուրեմն մարդուն հանդէպ, որ ուրիշներուն համար ճամբայ հարթեց։ Ժամանակակից ընկերային կնճիռներէն շատերը նիւթ հայթայթեցին անոր հրապարակագրութեան։ Իր խղճմտանքին վկայութենէն զատ, ո եւ է ջատագովութեան կամ պարսաւի հանդէպ կը մնար անտարբեր։ Կ'ուզէր որ հրապարակագիրը ըլլար նախ քննադատ։ Ինչպէս իր վէպերուն, այնպէս ալ հրապարակագրական կեանքի մէջ, անխնայ եւ անգթօրէն հարուածեց բարձր դասու ընկերութիւնը, իբրեւ ամբարտակ եսականութեան, շահամոլութեան եւ նախապաշարումներու։ Հեգնեց, խարանեց ամուսնաշուքներու բոլոր կեղծիքները, շահամոլութիւնները եւ կեղծ ազգասիրութիւնը, հաւատացած ըլլալով, որ համեստ ու դժբախտ դասակարգին մէջ աւելի մեծ թիւով անհատներ կարելի է գտնել, մարմնացումը՝ բարութեան, ազնուութեան, գթութեան եւ փափկանկատութեան։ Գիտէր որ «հոգի մը յատկութիւնները իր բերքերէն կը դատուի, վասն արտադրութեանց մէջ տեսնուած պարարտ հասկերը նշանակ մը չե՞ն թէ հողը կենսատու յատկութիւնները բոլորովին չէ սպառած»։ (Հողը զաւակը)։

Ընկերութիւնը հօրն ու մօրը ոճիրին պատասխանատու կրնա՞յ զաւակը նկատել։ Արփիարեանի պատասխանը ժխտական էր։

Ընկերային նմանօրինակ թիւրիմացութիւններու եւ նախապաշարումներու՝ նշդրակի հասու հարուածներ կուտար, ոչ միայն այրերուն, այլ եւ կիներուն կը ներշնչէր ըմբոստութեան եւ բողոքի ոգի։

Արփիարեան վերանորոգչական եւ ազատական գաղափարներու համար կը բանար իր հոգին։ Շատ անգամ արմատական էր եւ նոյնիսկ անիշխանական։ «Երբ մայր մը, կը խորհրդածէր, իր հաճոյքին համար արարած մը հրապարակ նետած է, պէ՞տք է, որ իր գերին ըլլայ ան»։ Յիսուն տարի առաջ կը գրէր. «Եթէ պիտի յաղթենք ամէն նախապաշարումի, ուրեմն չենք կրնար ընդունիլ թէ միայն էրիկ մարդը իրաւունք ունի աղջկան մը իր սէրը յայտնելու»։ Ասոնք հիմա անշուշտ սովորական եւ մաշած կը թուին, կեանքը իր օրէնքներն ու շրջաններն ունի. սակայն մի՛ մոռնաք որ գրուած են շատ առաջ եւ մեզի ծանօթ միջավայրի մը մէջ։

Արմատականութիւնն ու արդիականութիւնը զինքը կը մղեն վերագնահատութեան այն ամէն երեւոյթներուն ու գաղափարներուն, որոնք հնութենէն մեզի կուգային։ Գրեթէ անտարբեր կ'անցնէր անոնց քովէն։ Դէպի Իտալիա ըրած ճամբորդութեան մը պահուն, շոգենաւը Փիրէա կը հանդիպի. երբ կ'առաջարկեն Աթէնքի հնութիւնները այցելել, հեգնութեան արդար բողոքի բառեր կուգան իր գրչին ծայրը, «Մենք Հայերս կ'ըսէ, (Վոսփորէն Ադրիական) կը նմանինք անոր, որ մումիա մը առնելով ամբողջ կեանքը կ'անցնէ այդ մումիային վրայ, սքանչանալով, իբր թէ նոր կեանքը հրապոյր չունենայ եւ մեզ պէտք չըլլայ։ Արիստոտէլ ու Մովսէս, Ադամ, Եւան եւ Ոսկեբերան, Եզնիկ ու չեմ գիտեր ուրիշ ինչ, մեր կեանքն անոնց կը նուիրենք։ Ծերութեան կեանքով մաշած ու սպառած, առողջութեան շունչով կ'ուզենք զօրացնել մեր նոր սերունդը։ Նոր Յունաստանը չենք ուզեր ուսումնասիրել, ու հինցած, անօգուտ, մեզ անպէտ Յունաստանը կ'ուզենք մեզ ոգեւորումի առարկայ ընել։

Այս էր հոգեբանութիւնը Արփիարեանի իրապաշտ հրապարակագրութեան, որ տարիներ յետոյ ալ անոր գրական արուեստին մտահոգութիւնը պիտի կազմէր։

Օրուան կեանքէն գրուածքներու շարքը, ինչպէս կ'ըսէր Գ. Զօհրապ, պիտի մնան, որովհետեւ ինքը առաջինը եղաւ, որ գրականութիւնը ժողովուրդին մօտեցուց, փոխանակ ժողովուրդը բերելու գրականութեան մը անմատչելի բարձունքին։

Արփիարեանի ընդունակութիւնները գրականութեան եւ հրապարակագրութեան համար մարդուեցան։ Եթէ երկրորդը շղթայ նետեց անոր գրական ազատութիւնը կաշկանդելով, առաջինը միշտ զգալի եղաւ հրապարակագրական յօդուածներուն մէջ։ Կեանքի պատկերները, Հողվրտիքները, Յիշատակի փշրանքները կը մատնեն պայքարող, խայթող, հեգնող հրապարակագիրը, յեղափոխականի խիզախութեամբ. Եթէ իր նկարագրին մէջ գիծեր ունէր, որոնք անհատական յարաբերութիւններու պահուն զինքը երկչոտ կը ներկայացնէին, ընդհակառակն, գրիչը բռնելէն ու սեղանին առջեւ անցնելէն յետոյ, ամէնէն յանդուգն էր եւ աներկիւղը։ Պէտք էր զայն կարդալ, առանց զինքը ճանչցած ըլլալու, առանց հետը խօսած ըլլալու։ Այդպէս չէ՞ քիչ մը ամէն գրագէտի ու հրապարակագրի, հանրային գործիչի պարագան...

Կոճկուած, սանտրուած հրապարակագիրներուն մէջ, կ'ըսէ Գ. Զօհրապ, իր Ծանօթ դէմքերու շարքին մէջ, ինքն է որ հանրութեան առջեւ ելլելու կը խիզախէ, միշտ թափթփած մարդու, արտաքին պաճուճանքով զբաղելու ատեն չունեցողի անփութութեամբ, որքան որ այս անհոգութիւնն ալ ճշմարիտ պչրանք մը կը դառնայ»։

Ամէն բանի եւ երեւոյթի մասին խորհելու, կարծիք յայտնելու, պայքարելու համար խառնուածք ունեցող հրապարակագիրն էր. ատոր համար ստեղծուած էր։ Ստիպուած էր հետեւաբար ասպարէզին դառնութիւնները տանելու, արագ մտածելու, արագ արտադրելու, ժամը ժամին, հեւ ի հեւ անդադրում, ուրիշներուն համար ապրելու, ինքզինքը քայքայելու, ինքզինքը ուրանալու աստիճան։ Ստիպուած էր օրը օրին սպառիլ ու հատնիլ եւ իր մտքին ծաղիկները նետել շարունակ ակօսներու մէջ, որոնց հետքերը կը ճանչնանք այսօր իսկ, այնքան տարիներ ետքը։

Բայց այդ մարզին մէջ, շնորհիւ իր խանդավառութեան, ինքնատպութեան ու անհատնում եռանդին, լեզուի ուժին ու թարմութեան, իբրեւ վարպետ արձակագիր, իբրեւ կրակոտ ու հաւատացող պաշտպան աշխարհաբարի տիրապետութեան, մնաց օրինակելի տիպարը, որուն դուրջ թեւ ու թռիչք կ'առնէին իրմէ աւելի երիտասարդները, մտաւորական վերածնունդի իր աշակերտները։

Արփիարեան սիրցուց ասպարէզը։ Քաջալերեց անոնց փորձերը եւ ուրախացաւ անոնց առաջին յաջողութիւններուն համար։ Հեռու հնետորութենէ, հայ լրագրութեան պատմութեան մէջ թուական մը արձանագրեց, (Հայրենիք, Արեւելք, Մշակ, Մասիս, Նոր կեանք, Մարտ, Հայ կեանք, Հայ Հանդէս, Լուսաբեր եւայլն) աշխատելով ու վարելով բազմաթիւ թերթեր, հայրենասիրական, ժողովրդավարական ու մարդասիրական մեծ նշանաբաններով։

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

Նորին զինաթափում

Աւստրիոյ կառավարութիւնը որոշեց արտաքին նախարարին Շուլեռի տրամադրութեան տակ դնել զօրախումբերը, ոստիկանները եւ քաղաքապահները, որպէս զի ձեռնարկէ քաղաքական կազմակերպութիւնները զինաթափ ընելու։

ԳՈՀԱՐՆԵՐ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ԱՐՈՒԵՍՏԷՆ

ԱՓՂԱՆ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

Բ.

«Դէմք» եւ «Սիրուհի» Սուֆի այլաբանութեան մէջ կ'ակնարկեն «Ալլահ»ին, ինչպէս Ապտ-օլ-Րահմանի հետեւեալ տաղերուն մէջ որոնք սուֆիական գրականութեան հարազատ արտայայտութիւններ են։

Որչափ երկար ատեն է, յաճախորդն եմ քու դէմքիդ,
կորուսի կեանք, ստացուածք, սակարկութեան մէջ դէմքիդ՝
Չիկայ դիմացն աչքերուս ոչինչ բացի լոյսն Անոր,
ինկայ մինչեւ այդ տեղը, յափշտակութեամբն Անոր։

Աշխարհի մէջ դէմքն է միակ նպատակ —ուրիշ ոչինչ,
Իբրեւ տենչանք, պաշտուածին դէմքն է միակ ցանկալին— ուրիշ ոչինչ։
Երբ կը խորհիմ անջատումը եւ միացումս անոր հետ,
Մէկը տանջանքն է գեհենին, միւսը ծաղիկ դրախտին - ուրիշ ոչինչ։
Սիրականիս թարթիչներուն ամէն մէկը կը խոցէ զիս այնքա՜ն խոր,
Որ կը գոչեմ անոնք սուրերն են երկսայրի Ալիին— ուրիշ ոչինչ։

×

Աֆղաններու դասական մեծ վարպետներէն է Ապտ-օլ-Համիտ, նախորդին նման Մօհմանդ աշիրէթէն, ծնած 17րդ դարու կէսին։ Մեծ բանաստեղծ մը եւ վարդապետ մը խուլամ կրօնա-փիլիսոփայական գիտութեանց, որ լքած է կրօնական կարգը եւ դարձած տէրվիշ։

Փորձենք իր սիրային միստիք տաղերէն մէկ քանին։

Աղուոր աղջիկն այնպէս գողցաւ իմ սիրտս,
Որ այդ սիրտը կարծես երբեք իմս չէր։
Ջուր կը կանչեմ այդ սիրտը, գողոնը այդ աղջկան, եղջերուի աչքերով,
Հիմա սիրտս իբրեւ եղնիկ, ալ չի լսեր իմ կանչս։
Քանի որ ան կը խոցէ զիս անդադրում,
Վիրաքուժին նշդրակն ինչի՞ կրնայ ծառայել։
Մեռած կամ ողջ, գլուխս է դրուած սիրուհիիս տան շէմքին,
Այդ շէմքէն զատ կեանքիս համար չի կայ ինծի նպատակ։
Գեղուհիներն ողջ աշխարհքին եթէ բոլոր քովս (ծոցս) տան,
Ոչ իսկ մէկը կրնայ ինծ տալ ինչ որ անկէ քաղեցի։

Ի՞նչպէս Թափառիմ պուրակներուն մէջ, ես առանց քեզի,
Յասմիկն ու շուշանն ի՞նչ պիտի ընեմ, ես առանց քեզի։
Լոյսն ես աչքերուս, ես առանց քեզի
Ինչպէ՞ս տեսնեմ գեղն այդ ծաղիկներուն։
Բոցը կակաչին երբ կը վառէ զիս, նոյնիսկ եմէնի
Վառ կարկեհանը թող որ չի տեսնեմ, ես առանց քեզի։
Քանի ա՛լ չի կայ փոսիկն այտերուդ,
Ի՞նչ ընեմ կեանքին թելը դիւրաբեկ, ես առանց քեզի։
Տէրվիշ-մուրացիկ՝ շէմքիդ փոշւոյն մէջ այնքա՜ն երջանիկ,
Մողոլ կայսրութիւնն ի՞նչ պիտի ընեմ ես առանց քեզի։
Ըսէ Համիտին, զոր անգթօրէն լքած ես հիմա,
Կուրցած աչքերը կ'ըսեն «ի՞նչ ընենք մենք առանց քեզի»։

—

Ապտ-օլ-Համիտի հետեւեալ տաղը, հազուագիւտ բացառութիւններէն մէկն է որով աֆղան բանաստեղծութեան վարպետը կը փորձէ դուրս գալ դասական նիւթերու սահմանէն եւ գրիչը փորձել նորութեան մը վրայ որ ոչ սուֆիական ըլլայ ոչ ալ «բարձր» բանաստեղծութիւն։

Պարսիկ գրականութեան մէջ այդ սեռը կատարելութեան հասցուցած է Օմար Խայեամ։ Արդէն Ապտ-օլ-Համիտ— ինչպէս աֆղան բանաստեղծները ընդհանրապէս— նկատելիօրէն ազդուած է Խայեամէն։

Հեգնութեան առարկան ապահովաբար ինքնագոհ եւ ամբարտաւան մոլլա մըն է.

Մինչեւ չի վճռես պայքար մղել փորիդ դէմ,
Մի յուսար ծողոպրիլ ուզպէկին ձեռքէն։
Քաղցրութեամբ ո՛չ քարը բամպակ, ոչ թշնամին բարեկամ դարձած է։
Մի մոլորիր ուրեմն. ով վախկոտ, մի՛ դառնար ստրուկը փորիդ։
Ի՞նչպէս կրնայ տեղ գտնել թոն Աստուծոյ պաշտամունքը,
Երբ համադամներով փորդ անվերջ կը ճարպես։ Եւայլն։

Ուզպէկ բառով կակնարկէ փորին բռնապետութեան։ Ուզպէկը թաթարական աւազակ ցեղ մըն էր, Աֆղաններուն թշնամի։

Բաղդատեցէք վերի տողերը Խայեամի սա քառեակին հետ, մոլլաներու եւ մօֆթիներու երեսին նետուած.

Գիտցիր մօֆթի մեր քաղաքին, քեզմէ շատ ենք առաքինի,
Ու գինեմոլ թէեւ ըլլանք, շատ աւելի զգաստ ենք մենք.
Դուն կը ծծես մարդու արիւն, մենք արիւնը որթատունկին,
Խիղճովդ ըսէ, մեզմէ ո՞րն է ամենամեծ արիւնարբուն։

ԼԵՒՈՆ ՄԵՍՐՈՊ

ԾԱՆՕԹ.— Անցեալ կիրակի օրուան Թիւին մէջ պէտք կարդալ Հաֆէզ ոչ թէ կաֆէզ։

Ի՞նչ բոյթ թէ խաւերն իմ պաղատանքիս, պէտք է ըլլայ.— Ի՞նչ փոյթ թէ խօսքերն եւն.։

ԱՂՋԱՄՈՒՂՋ

Օրերը մունետիկների հագուստով վազում են կեանքն ու ժամանակը իրենց ուսերին առած։ Պէտք է հասնել նրանց յետեւից, եւ ահա մարդիկ դարձել են արագաշարժ, ինչպէս կանաչ ջրերի մէջ ապրող գորտի շերեփուկները։

Աղմո՛ւկ եւ իրարանցո՛ւմ։

Ով կ'ուզէ թող ոտքի տակ ջախջախուի ու ոչնչանայ, ո՞ւմ ինչ փոյթ, հազար արկած, հազար մահ, այս շատ մարդկային է ու սովորական։

Մահն այնքան է բարեկամացել մարդկանց, որ դարձել է նրանց քաղցրաբարոյ ուղեկիցը բոլոր ճանապարհների վրայ եւ ամէն ժամանակներում։

×

Մարդիկ իրենց բարեկամների վրայ նայում են, ինչպէս կարդացուած ու հետաքրքրութիւնը կորցրած նամակների, որոնք պահւում են փոշոտած դարակներում, իբրեւ ապագայի փաստաթղթեր։

Վստահութիւնը արդարութեան գերեզմանի վրայ անձնասպան է եղել խելայեղօրէն, նրա դիակի շուրջ մարդիկ բոպիկ ոտներով պար են բռնել. մի պառնիկ ծառի տակ կանգնած լաց է լինում եւ մազերը փետում, իսկ այն աւազակը որ տասներկու ոճիր է գործել եւ երեք անգամ բանտից փախել, Աստուած է կանչում եւ թեւերը կրծոտում...

Օրերը իրենց անունները միմիանց մէջ են փոխանակում յաճախ եւ այսպէս, տարեկան տոմարը օձաոի մաշուած կաշի պէս լպրծուն, ձեռքից վար է սահում...

×

Իրերն են, որ խօսում են աւելի քան մարդիկ. նրանք իրենց վիճակից դժգոհ են ու ձանձրացած։ Հաւատացած են, որ մարդկանց արագընթաց վազքը իրենց կործանման պատճառը պիտի լինի։

Մարդիկ իրարու հանդէպ այնքան են գաղտնապահ ու լռակեաց դարձել, որ շատ անգամ բառերը նրանց լեզուի տակ յամառում են ու խուսափում, դրա համար էլ երբեք իրարու զոհ չեն։ Միմիանց հասկանալը այնքան է դժուարացել, որ խօսելու նոր եղանակներ են ուզում հնարել։

Մի ծերունի գիտնական մի գիշեր այնքան ճանկռտեց իր ուղեղը, որ սրտի արիւնը ցամաքեց, եւ առաւօտեան իր աշխատանոցի[...] նրան մեռած գտան ու ծիծաղ[...]

×

Երէկուայ անհեղ [...] այսօր վար են բերել մարդիկ, պէս արեւմուտքի մեծ կայս[...] եւ դատում են, ծաղրում ու թ[...] ճակատին։

Դատաւորը իր խաչն ու [...] սուրն ու գաւազանը փոխան[...] մի զոյգ ճերմակ ձեռնոցներ[...] սրանց մէջ թաքցրել իր ար[...] ձեռքերը։

Դպրոցական պատանիներ[...] դասերը թողած, հաճոյքով ու փշտակութեամբ օրուան բոլոր[...] գիրներն են կարդում եւ հաշ[...] շողի պէս զունաթափ, պաղ [...] րով փուում են ուշաթափ եւ [...] մրմնջում՝

— Քիչ մը ջո՛ւր...
— Քիչ մը լո՛յս...
— Օ՛դ... Օ՛դ...

ԱՐԱՄ-ԳԱՌ[...]

ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

(ՀԷՔԵԱԹ)

Ատենով կ'ապրէր մարդ մը, որ երեք զաւակներու հայր էր։ Ան զանոնք դաստիարակած էր մեծ հոգածութեամբ, ու կը հպարտանար անոնց երիտասարդութեամբ։ Անոր գործը կ'ընթանար շա՛տ լաւ, ամբարները ամբողջովին լեցուն էին, իսկ իր մարգագետիններուն վրայ կ'արածէր իր սեփական արջառը։

Գեղեցիկ օր մը, երբ այլեւս իր զաւակները այրեր դարձած էին, ան հաւաքեց զանոնք իր տանը մեծ սրահին մէջ, եւ, հրճուալի նայուածք մը նետելէ վերջ անոնց դնդեբոտ մարմիններուն եւ բաց ճակատներուն, խօսեցաւ հետեւեալ ձեւով.

— Զաւակնե՛րս, հասաւ օրը, երբ այլեւս պէտք է թողուք խաղերը։ Այսօրուընէ անդին, այս տունը պէտք է կառավարուի ազատ ու արժանաւոր մարդոց կողմէ. այս տունը որ իմս էր, այսօրուընէ անդին ձե՛րն է։

Տղաքը հաւաքեցին իրենց մշակները, հովիւները եւ փայտահատները ու անոնց հաղորդեցին թէ այդ օրուընէ սկսեալ իրե՛նք եւս ազատ մարդիկ են, եւ թէ իրենցմէ ամէն մէկը պիտի կարենայ ազատօրէն յայտնել իր կարծիքը, եթէ նոյնիսկ անիկա հակառակն ըլլայ հօրը կարծիքին։

Մեծ հրճուանքով մը տոգորուեցան փայտահատներն ու մշակները, հովիւներն ու ծառաները, ու այդ օրուընէ սկսեալ ինքզինքնին նկատեցին աշխարհի ամէնէն ազատ ծառայողները։ Անոնք գումարեցին ժողով մը, ու այդ ժողովը որոշեց, որ հայրը կառավարէ զիրենք։ Բոլորը երջանիկ էին ու որդիները դաշտերուն մէջ կ'աշխատէին՝ գիտակից յանդգնութեան հպարտ ու առոյգ թափովը։

Բայց հասաւ օրը, երբ երկինքը խոժոռեցաւ եւ ահաւոր ուրական մը արշաւեց երկրի վրայ։ Հունձքը փճացաւ եւ կենդանիները անօթի բառաչեցին ախոռներուն մէջ։ Որդիներն ու ծառաները եւս ուտելիք ոչ մէկբան ունէին, եւ գացին հօրը քով.

— Պէտք է բանալ ամբարները, ըսին անոնք, մարդիկ ու կենդանիները կը մեռնին քաղցէն։

Հայրը պատասխանեց.

— Ո՛չ։

— Բայց ո՞ւր մնաց, ուրեմն, ազատութիւնը,— գոչեցին ծառայողները, իսկ որդիները լուռ մնացին։

Հայրը հրամայեց հաւաքուիլ ա՛խոռներու մէջ եւ մնալ բոլորովին լուռ, որովհետեւ կ'ուզէր խոկալ հանդարտութեան մէջ։

Անոնք հպատակեցան, բայց ոչինչ կրցան հասկնալ։ Այդ օրերուն համաճարակ մը ծայր տուաւ երկրի վրայ, եւ շատ մը ծառայողներ մեռան։ Այսուհանդերձ հայրը չբացաւ ամբարները։ Ու ան շարունակեց մտածել։ Ի վերջոյ խմբագրեց նամակներ միւս հայրերուն, որոնք կը բնակէին մօտակայ վայրեր, ու հարցուց թէ պէ՞տք է բանալ ամբարները։

Հայրերը պատասխանեցին.—«Ո՛չ, ո՛չ, ամբարները պէտք է փակ մնան, որովհետեւ եթէ բանանք զանոնք ու ամէն ինչ բաժնենք հաւասար չափով, եւ կամ եթէ նոյնիսկ քաղենք համաձայն աշխատանքներուն, մշակներն ու ծառաները միշտ պիտի ուզեն որ զիջինք։ Իսկ ատիկա պիտի նշանակէր վերջ տալ հայրերու իշխանութեան»։

Քաղցը ծաւալեցաւ եւ որդի[...] եւ ծառայողներու բողոքները զհետէ աւելի բուռն թափ մը [...] ին։

Ու բոլորը գացին հօրը քով.

— Բա՛ց ամբարները, պառ[...] անոնք, որովհետեւ կը մեռն[...] քաղցէն։

— Վերադարձէք ախոռները, ը[...] հայրը, ու լռեցէ՛ք։

— Պիտի չլռենք։ Դուն պէտ[...] ենթարկուիս մեր կամքին, [...] քեզ ղեկավար ընտրեցինք ու պա[...] տաւոր ես ընթացք տալու մեր պա[...] հանջին։

Այն ատեն հայրը, արձակ[...] շունը ու քշեց որդիներն ու ծառա[...] յողները՝ մինչեւ ախոռները։ Ան[...] բողոքեցին ու լացին։

Ի վերջոյ, որդիները գացին [...] հօրը հետ խօսելու մեծ տանը [...] որ իբրեւ բնակարան կը ծառ[...] իրենց։

Ու ըսին անոր.

— Հա՛յր, դուն մեզ կոչեցիր [...] խարհի ամէնէն ազատ որդի[...] իսկ ծառաները ամէնէն ազատ [...] ռաները։ Հիմա, երբ քաղցը [...] է հասած ու համաճարակը կը [...] նայ մեզի, երկարօրէն մտածեցի[...] որոշեցինք որ պէտ են բոլոր [...] բաները, զորս դուն ըրած ես ի[...] լու համար կեանքին։ Դուն կը [...] ւաքէիր ցորեններն ու խոտ[...] միսը։ Դուն կը պահես զէնք[...] որոնք պիտի օգնէին մեզի, բան[...] համար միւս հայրերուն ամ[...] ները։ Մենք պիտի միանանք [...] անձամբ պիտի վանենք թշուառ[...] թիւնը։ Զարկէ ու փակէ՛ շունդ[...]

Այն ատեն, հայրը իր ա[...] հասակովը շտկուեցաւ ու գոչե[...]

— Ուխտադրուժ որդինե՛ր [...] իրակա՛ն ծառաներ դարձաք [...] ինչ որ դուք կ'ուզէք, վախճան[...] հայրերու թագաւորութեանը [...] ես եմ իշխո՛ղը։

— Մենք ընտրեցինք քեզ [...] գոչեցին միաբերան՝ որդին[...] իսկ ծառաները մրմռացին ախոռ[...] րուն մէջէն։

Ամենափոքր որդին մօտեց[...] հօրը, նայեցաւ անոր եւ ըսաւ.

— Դուն գոյութիւն ունիս մի[...] մեր միջոցաւ։ Դուն տուիր մե[...] իրաւունքը՝ ըսելու այն, զոր լա[...] նկատենք։

Այն ատեն, հայրը սուլեց [...] կանչեց շունը եւ կրկին ախոռն[...] վանեց որդիները, փակեց մեծ դ[...] ու գնաց խորհրդակցելու՝ երկ[...] միւս հայրերուն հետ։ Բայց, մեկնե[...] առաջ ախոռին դրանը կախեց թո[...] մը, ուր գրուած էր.

— Որդի՛ք։ Ծառանե՛ր։ Հայ[...] կը կրէ ծանր բեռը։ Ան կը մեկ[...] խորհրդակցելու համար երկրի մ[...] հայրերուն հետ, որպէս զի գտն[...] միակ միջոցը՝ մարդիկը ուր[...] կաններէն, համաճարակէն, քաղց[...] ու ողողումներէն ազատելու։ Ծիշ[...] որ դուք ամէնէն ազատ որդին[...] էք, բայց քիչ մը եւս խաղաղ կեցէ[...] Երբ համաձայնիմ միւս հայրեր[...] հետ, դուք կրկին ազատ պիտի ըլ[...] լաք, եւ պիտի կարենաք մտածե[...] ու խօսիլ ձեր ուզածին պէս։

— Ա՞յս է ազատութիւնը,— գ[...] չեցին որդիներն ու ծառաները, կար[...] դալէ վերջ յայտարարութիւնը։ Ա[...] կ'ըսէ թէ կարգն ու ապահովութի[...] վտանգուած պիտի ըլլան, եթէ ազա[...] տօրէն մտածենք եւ ազատօրէն ար[...] տայայտենք մեր կարծիքները։

մեզմէ կը խլէ ազատութիւնը, երբ մենք պէտք ունինք ըսելու թէ ի՛նչ կը մտածենք: Ան կ'ուզէ հայր մնալ, ու իրեն հետ՝ մնացեալ բոլո՛ր հայրերը:

Այն ատեն կրտսեր որդին ըսաւ.

— Ծառանե՛ր, մենք ազատ չենք ապրիր: Հայրերը կ'ուզեն պահել իրենց հին տուները, եւ կ'ուզեն որ, մենք միշտ որդիներ ու ծառաներ մնանք: Մենք ազատ ենք, երբ հին տունը կանոնաւոր կ'ընթանայ ու ամէն ինչ կարգին է: Բայց, անմիջապէս որ բոլորը կը հասկնան թէ իրենց տունը գէշ է եւ կը շարժուի, կը խլեն ազատութիւնը ու մենք կրկին կը դառնա՛նք որդիներ ու ծառաներ, իսկ իրենք հայրեր ու շուն: կը տեսնէք որ չկայ ազատութիւն:

Այսպէս խօսեցաւ կրտսեր որդին: Ծառաները ժպտեցան եւ հրճուանքէն արտասուեցին. որդիները ըսին.— Ազատութիւնը հէքեաթ է... այնքան ատեն որ կան հայրեր եւ ամբարներ եւ քաղցած ծառաներ: Ազատութիւնը գոյութիւն պիտի չունենայ, այնքան ատեն որ հայրերը գոյութիւն ունին: Ազատութիւնը հէքեաթ է... Ազատութիւնը գոյութիւն պիտի չունենայ այնքան ատեն որ արգիլուած է ցոյց տալ հայրերու յիմարութիւնները:

Այդ բոպէին շունը խոյացաւ անոնց վրայ եւ որդիները գետին տապալեց: Հայրը վրայ հասաւ ընկերացած երկրի միւս հայրերուն, եւ անոնք որդիները նետեցին մառանի մը մէջ: Յետոյ, հայրերը գացին ախոռները եւ աչքէ անցուցին ծառաները: Անոնք ճշդեցին արժէքը ծառաներու աշխատանքի ուժին, եւ հօրը վճարեցին անոնց աշխատանքի ուժին փոխարժէքը: Ու հայրը պատանդ դրաւ իր ծառաներն ու դաշտերը: Ու յանձնառու եղան տունը պահելու միեւնոյն դրութեան մէջ:

Անկէ յետոյ, հայրերը երգեցին համաձայնութեան մեղեդին, եւ շունը բարձրացուց իր պոչը:

×

Այդ պահուն, որդիները բացագանչեցին ախոռներէն.

— Ազատութիւնը գոյութիւն չունի, կան միայն հայրեր ու ծառաներ: Թոյլ չեն տար մեզի ըսել ճշմարտութիւնը: Թոյլ չեն տար մեզի ստը կոչել սուտ, անարդարութիւնը՝ անարդարութիւն: Մենք երիտասարդներ ենք եւ այլեւս գիտենք թէ միանգամայն գերիներ ենք: Երբ ամէն ինչ լաւ կ'ընթանար, հայրերը մեզի ազատութիւն շնորհեցին: Տունը կ'օրօրուի: Ան հովանաւորուած է երկրի բոլո՛ր հայրերուն կողմէ: Եթէ իրե՛նք եւս արգիլեն ըսելը թէ տունը կը փլի, մենք կրկի՛ն պէտք է երթանք սարկաւագներուն քով:

Եւ գացին ու ըսին.

— Ազատութիւնը վերջ գտաւ, հայրերը դրժեցին իրենց առաջին խոստումը: Վռնտեցէք հայրերը, եւ այն ատեն կրկին պիտի խօսինք ազատութեան մասին, երբ ամբարները վերստին պիտի դառնան բոլորին սեփականութիւնը, ու երկիրը պիտի վերսկսի սնուցանել թէ՛ որդիները եւ թէ՛ ծառաները:

Անոնք խօսեցան բոլորովին հանդարտօրէն, բայց հայրը, որ կը շրջէր մառանին շուրջ, լսեց ամէն ինչ: Երբ որդիները ննջեցին, ան մտաւ մառան, ընկերակցութեամբ աշխարհի ամէնէն ուժեղ հայրերուն, եւ կտրեց իր քնացող երեք զաւակներուն լեզուները: Ան, այդ երեք լեզուները գամեց այն ախոռի դրանը վրայ, ուր կը ննջէին ծառաները, եւ լեզուներուն ամէն մէկին տակ իր ամէն մէկ որդւոյն անունը գրեց:

Հայրը արտասուեց, մինչ միւս հայրերը բարեկիրթ ձեւով մը կանգնեցան անոր քով:

Ան արտասուեց: Միւս հայրերը իրենց ձեռքերը երկարեցին անոր եւ ըսին.

— Եղի՛ր մեր նախագահը, դուն յաղթեցիր երիտասարդութեան, դուն վսեմ ես:

Յետոյ, կէս գիշերուան մօտ, երբ աստղերը տժգոյն էին, բոլորը սարսռացին: Պատուհանները բացուեցան եւ որդիները ներս մտան կտրուած լեզուներով: Անոնք նայեցան հայրերուն եւ վերջինները աղաղակեցին սարսափահար: Այն ատեն, երեք համր որդիները սկսան ժպտիլ եւ մնացին անշարժ:

Ծառաները խորտակեցին ախոռին դուները, մէկ կողմ դրին իրենց կացինները, համր որդիները ժպտեցան իրենց արիւնաներկ բերաններով, շունը կաղկանձեց, լուսինը ծածկուեցաւ, եւ փչեց ուժեղ քամի մը: Փչեց հեռուէն, ու սարսեց ամբողջ շէնքը: Հայրերը սառեցան: Եւ ազատ թողուցին շունը: Յետոյ, լռութիւն տիրեց: Միայն երեք համր որդիները հանդարտօրէն եւ նոյնիսկ երջանկօրէն մօտեցան խոժոռ հայրերուն:

Ու նստան անոնց սեղանը՝ ժպիտը իրենց շրթունքին:

Ու որդիները գրեցին իրենց արեան մնացորդովը.

— «Պարկեշտ եղէք, վերջապէս: Ձեր ազատութիւնը սուտ էր: Մենք այլեւս ձեր որդիները չենք... Մենք ծառաներ ենք՝ այս մարդոց նման...»

Թարգմ. Կ. ՄԵՀԵԱՆ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Արեւմտեան արուեստը

Լունաչարսկի իզվեստիայի մէջ հետեւեալ ձեւով կը վերլուծէ արեւմտեան արուեստը.—

Արեւմուտքի արուեստագէտները բոլորովին մոռցած են թէ ի՛նչի մէջ կը կայանայ իրական յատկանիշը արուեստին, որ միշտ պէտք է ծառայէ կեանքին, որովհետեւ արուեստը մարդկային մշակոյթի մէկ երեսն է, եւ միւս երեսներուն հետ կը կազմէ ամբողջութիւն մը անքակտելի եւ ներդաշնակ: Արեւմուտքի մէջ արուեստը կը համարուի պարզապէս արտայայտութիւնը անհատական քմայքի մը, եւ իբրեւ այդպիսին՝ կ'աշխատի գոհացնել կազմալուծուած շուկայի մը պահանջները:

Ներկայ տագնապը խորապէս ազդած է նաեւ արուեստագէտներու վրայ: Անոնց կացութիւնը սարսափելի է: Նուազ սարսափելի չէ տեսարանը, որ կը պարզէ դրամատիրական արուեստին բարոյական կազմալուծումը: Արեւմուտքի մէջ չեն պակսիր տաղանդաւոր մարդիկը, ոչ ալ հազուագիւտ են գրական եւ գեղարուեստական արժէքաւոր գործերը: Սակայն ի՞նչ իրական արժէք ունին ատոնք, ի՞նչ տարողութիւն եւ ի՞նչ ուղղութիւն:

Արուեստի այդ գործերը մեծ մասամբ զբօսանքի եւ զուարճութեան արտայայտութիւններ են: Իրականութիւնը անոնց մէջէն կը յայտնուի շատ տժգոյն: Արուեստը կարծես կը ներկայացնէ միջոց մը ձերբազատման փորձերու, տեսակ մը փախուստի:

Փախուստը (évasion) բանալին է արդի գեղեցկագիտութեան: Ոմանք պարահանդէսներու մէջ կը փնտռեն մոռացում մը, յանձնուելով ճազին կոշտ կշռոյթին: Ուրիշներ կը գինովնան նրբարուեստ ձեւապաշտութեամբ, պահանջելով գեղոն վէպեր:

Այսպէս արագ կը զարգանայ շինծու արուեստ մը, ինչպէս բորբոսը որ կ'աճի ճահիճներուն վրայ: Անոնց, որ կը կրեն ներկայ տագնապին ազդեցութիւնը, այդ արուեստը կը հասնի օգնութեան այնքան յարմար ձեւով մը, որքան ալքոլը, ափիոնը եւ սեռային մոլար բնազդները:

Ճիշդ է, որ կան նաեւ գեղեցկագիտական ուրիշ արտայայտութիւններ, որոնք, աւելի խոր, աւելի կարեւոր, մեզի այն պատրանքը կու տան թէ արուեստի իրական գործեր են: Բայց շատ քիչ է թիւը ատոնց: Յաճախ ծանր շեշտ մը ունին:

Ի՞նչ կը հաստատէ արուեստի այս ուղղութիւնը, որ հետզհետէ աւելի զգալի կը դառնայ գրականութեան, թատրոնին եւ կերպընկալ արուեստին մէջ:

— Պարզապէս յուսահատութիւն: Բոլոր այն արժէքաւոր վէպերը, որ լոյս տեսած են Անգլիոյ, Գերմանիոյ կամ Ֆրանսայի մէջ, վերջապէս բոլոր այն գիրքերը, որոնք ընկերային ու հոգեբանական բովանդակութիւն ունին, կը մատնեն աչաւոր յոռետեսութիւն մը: Գրագէտները յոյս չունին գտնելու որեւէ ելք:

ԵՐԵՔ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՆԵՐ ՈՐ ԵՐԳԵՐ ԵՆ ՈՒԺՆ ՈՒ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

Անրի Պորտօ, նման խորագրի մը տակ. L'Echo de Parisի մէջ կը ներկայացնէ Րըտիարտ Քիփլինկը, Պառէսը եւ Կապրիէլէ տ'Անունցիօն, երեքն ալ նոյն սերունդէն: Դեռ վերջերս էր, որ լրացաւ Քիփլինկի վաթսունամեակը:

Շուտով Իտալիա եւս իր կարգին կը տօնէ տ'Անունցիոյի եօթանասնամեակը (եթէ արտօնէ «արատեւս միականին», — իր բառն է այս, — որ կ'ըսէ թէ որեւէ իմաստ եւ արժէք չունի տարիքը): Պառէս եւս իր եօթանասունին կը հասնէր այս տարի, եթէ մեռած չըլլար:

Արդ նոյն սերունդի այս երեք բանաստեղծները երգած են կեանքի ուժը, ալիքը շարժումին: Ռոմանթիքներէն (Վ. Հիւկօ եւ Ժորժ Սան) եւ միսթիքներէն (Թոլստոյ եւ Տոսթոյեւսկի) յետոյ, պահ մը տիրեց ներդաշնակութիւնը, չափականութիւնը, խաղաղութիւնը: Յանկարծ այս երեք բանաստեղծները, նախազգալով պատերազմը, բարձրացուցին իրենց ձայնը ընդդէմ քունին, մոռացումին եւ միջազգային հովուերգութեան մը երազին:

Քիփլինկի փողին ձայնէն արթնցաւ Ալպիոնը, որ մատնուած էր իմացական եւ գաղափարային արուեստի մը գիւթանքին: Քիփլինկ կ'երգէր այն, որ կը հրամայէ ծովերուն, եւ շահաստաններ կը հիմնէր ցամաքին շրթներուն վրայ: Այսպէս դարձաւ ոչ միայն մարգարէն, այլ նաեւ երգիչը անգլեւսաքսոն կորովին: Քիփլինկ, իրականին պաշտամունքովը տոգորուած, կը վերլուծէր երազը, զգայախաբութիւնը, սարսափը, կարծես ապրած ըլլար այդ վիճակները: Ծնած էր Հնդկաստանի մէջ, այնտեղ տեսած էր սովը, պատերազմը եւ ժանտախտը: Այսպէս էր, որ քաղաքակիրթ մարդուն հոգիէն դուրս ցայտեցուց վայրենին, զայն դնելով տարերքին դէմ, բնութեան սաստիկ ուժերուն դէմ:

Քիփլինկ կինը կը համարէր վհուկ մը, «երկու անգամ աւելի խորհրդաւոր քան սփինքսը»: Ըստ իրեն, սէրը պայքարն է երկու սեռերուն, կռիւ մը, որուն մէջ երկու սեռերէն մէկն ու միւսը կ'աշխատին տանիլ յաղթանակը՝ զգետնելով տկարը, իր լուծին ենթարկելով զայն:

Այսպէս ուրեմն սէրը կը ծնի, երբ դէմ յանդիման կուգան այրերու ունայնամտութիւնը եւ կիներու խաբէութիւնը,— նախանձէն վայելելու տենդէն եւ կապերը խզելու անզգեթութենէն: Քիփլինկ բոլոր նախնական գրողներուն պէս, որոնք կը սիրեն ուժը քան մտածումը, իր հերոսները կը նկատէր անոնց պայքարի եւ ճիգերու պահուն, երբ հոգին կը յայտնուի բոլորովին մերկ: Եւ ինչքա՜ն բանաստեղծութիւն ուժի այդ արտայայտութեան մէջ:

Քիփլինկ կը նկարագրէ մարդկային հոգիին խորքը, ցաւի եւ ուրախութեան հակազդեցութեան բոլոր երեւոյթներովը: Այդ արուեստով է, որ Քիփլինկ կազմեց անգլիական նոր սերունդը: Քիփլինկ կը ներկայացնէ աւանդական Անգլիան, այն որ ծովերու կայսրութիւնը ստեղծեց:

Անրի Պորտօ յետոյ քանի մը բառով կը ներկայացնէ Պառէսի կորովը հանդէպ պատերազմի սարսափներուն, տ'Անունցիոյի պերճ արուեստը, որ լոյսի պէս կը շողայ եւ պատերազմի օրերու ուժգին ցնցումներուն ելեկտրականութիւնը կը մատնէ կարծես:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՍՈՒՐԻԱ

"Նահատակաց դպրոցը,,

Երեք տարուան ճիգերէ եւ կռիւներէ յետոյ, որոնք հրատարակուեցան նաեւ «Յառաջ»ի մէջ, Տէր Զօրը վերջապէս ունեցաւ իր եկեղեցին եւ դպրոցը, շնորհիւ Պ. Բարսեղ Պալըքճեանի աջակցութեան եւ քանի մը սրտցաւ հայրենակիցներու ջանքերուն:

Դեկտեմբեր 6ին տեղի ունեցաւ եկեղեցիին բացումը, իսկ յաջորդ օրը՝ դպրոցին բացման հանդէսը: Բարերարը մեկնելէ առաջ, խոստացաւ նորէն օգնել, որպէս զի վճարուի եկեղեցիի եւ դպրոցի շինութենէն մնացած 240 թրք. ոսկիի պարտքը:

ՔԱՆԱՏԱ

Գաղութին վիճակը

Թօրօնթոյէն կը գրեն.—

Քանատայի հայ գաղութը ի վիճակի չըլլալով հոգեւոր հովուութիւն մը պահելու, Անգլ. Եպիսկ. Եկեղեցին է որ երկու տարուան համար հոգեւոր հովիւ Զօն Չարխուկեան քահանայի տարեկան թոշակը ապահոված էր: Տիրող տագնապին պատճառով, Ամերիկայի Առաջնորդարանի գրաւոր իսկ Պ. Լ. Պապաեանի բերանացի դիմումներուն վրայ անգլ. եկեղեցին յօժարեցաւ տարի մը եւս շարունակել իր յատկացումը, որ է 2000 տոլար, ճանապարհածախքն ալ միասին հաշուելով:

Զանազան քաղաքներու մէջ ցրուած բազմանդամ ընտանիքներ կան որոնք չքաւորութեան մատնուած են, որոնց համար 250 տոլար հաւաքած է Թօրօնթոյի մէջ:

Գաղութին շարժուն դպրոցը իր ընթացքը կը շարունակէ եւ մօտերս կը պատրաստուի հանդէս մը սարքելու:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ

Տնտեսական տագնապը.— Շիքակոյի մէջ կազմուած է յանձնախումբ մը, որ տիրող տնտեսական տագնապէն կարօտեալ Հայերուն օգնելու համար գործնական միջոցներու պիտի դիմէ: Յանձնախումբին անդամներն են՝ Պ. Պ. Ս. Նահիկեան, Ս. Ճօրճօրեան, Յ. Պէզազեան, Կ. Փուշմանեան, Ս. Տօնեան եւ Ա. Տէվէճեան:

Լոնկ Այլէնտ Սիթիի մէջ 50 հայ ընտանիքներ կը բնակին: Գաղութը ունի Ուսումնասիրաց Միութիւն մը, որ դպրոց մը բանալով 20ի մօտ հայ մանուկներու կրթութեան հոգը ստանձնած է: Ուսուցչուհին է Օրդ. Աննա Քէմանճեան, որ ձեռնհասօրէն կը սորվեցնէ հայերէն խօսիլ, կարդալ ու գրել: Վերջերս ընտանեկան հաւաքոյթ մը սարքուած է, որուն ներկայ գտնուած են 200 հոգի: Եղած են նուիրատուութիւններ ի նպաստ վարժարանին:

ՌՈՒՄԱՆԻԱ

Մարդահամար

Մարդահամարի արձանագրութեանց աշխատանքները տասը օրէ ի վեր սկսած են Պուքրէշի մէջ: Բաւական գոհացուցիչ են մինչեւ հիմա ստացուած արդիւնքները: Հասարակութիւնը սիրով կ'ընդունի յանձնախումբի անդամները եւ սիրով կը պատասխանէ հարցումներուն: Արձանագրողներու կարծիքը այն է որ մինչեւ մէկ ամիսէն բոլոր արձանագրութիւնները պիտի լրանան, ստանալով արդիւնք մը, որ բոլորն ալ զարմանքի պիտի մատնէ, իր տուած թիւերովը:

Այս ձեռնարկը առաջին փորձն է գաղութին մէջ: Երանի թէ ուրիշներն ալ օրինակ առնէին:

Ընտրութիւններ

Համաձայն թեմական նոր կանոնագրին, արդէն իսկ ձեռնարկուած է երեսփոխանական ընտրութեանց:

Պուքրէշի եւ Քոնսթանցայի ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենան յունուար 24ին, առաջին ժողովներուն մեծամասնութիւն գոյացած չըլլալով: Սիլիստրէէն պատգամաւոր ընտրուած են Պ. Պ. Օննիկ Ադամեան եւ Արտաւազդ Արապաճեան: Կալացի ընտրութիւնները յետաձգուած են յունուար 17ին:

ԹՈՒՐՔԻԱ

"Վասե՛ր, մենք չենք փնանար,,

Յունուար 9ի Թիւլին մէջ, «Եէնի կիւն» վերջացուց իր յօդուածաշարքը որ կը հրատարակուէր «Հայրենադաւերը եւ Դաշնակները ձեռք ձեռքի» խորագրին տակ: Այս յօդուածաշարքին առաջին մասերը նախապէս տուած ըլլալով, ստորեւ կուտանք վերջին մասը: «Եէնի կիւն» շարունակելով իր «մերկացումները», հետեւեալ մէջբերումները կ'ընէ Դաշնակցականի մը մէկ գիրքէն.

— «Հայերը փուշի մը նման ցցուած էին այն ճամբաներուն վրայ, ուրկէ Թուրքերը կ'ուզէին դէպի Արեւելք երկարիլ: Այս փուշը մէջտեղէն վերցաւ, շնորհիւ այն բարեկամներուն, որոնք մեզի օգնութիւն խոստացած էին եւ վստահութիւն ըրին, ինչպէս նաեւ շնորհիւ քաղաքակիրթ աշխարհի բարեհաճութեան որ աչք կը գոցէ ոճրագործութիւններու: Այժմ կը քայքայուի նաեւ ուրիշ փուշ մը, որ դէպի Արեւելք երկարող այս ճամբուն վրայ ցցուած է: Եւ եթէ այսպէս շարունակուի, խիստ հաւանական է որ Թուրքերը օր մը անակնկալօրէն երեւան պիտի գան Պարսկաստանի հիւսիսակողմը: Զօրեղապէս գրոյց կը շրջի թէ այժմէն իսկ բազմաթիւ Թուրք սպաներ այդ կողմերը կը գտնուին»:

«Եէնի կիւն» այս մէջբերումներէն յետոյ կը շարունակէ.

— «Անլուրջ է որ եւ է կարծիք յայտնել այն անփորձ աղմկարարութեան մասին որ երեւան կուգայ վերոգրեալ տողերուն մէջ: Մենք մեր հաշւոյն, այս բոլորը կը նկատենք ամենափայլուն ապացոյցները այն շփոթութեան, որուն մատնուած են Դաշնակները, իրենց գլխուն վրայ իջնող ճշմարտութեան բռունցքներուն տակ:

Անկէ առաջ արձանագրած էինք թէ բազմաթիւ վայրերու մէջ, նոյն ինքն Հայերը որոշած են գործնական պայքար մղել Դաշնակներուն դէմ: Այս շարժումը մասնաւորապէս ծաւալ գտած է Պուլկարիոյ Հայերուն մէջ:

Փուրկազ գումարուած ժողովի մը մէջ, խնդրոյ առարկայ եղած են Դաշնակներու խելագար ընթացքը, Հայերը սպանդանոց առաջնորդելու ձեւով անոնց կատարած գրգռութիւնները եւ նոյնիսկ գաւադիր Հրանդ Ճանիկեանի Պոլիս ղրկուելու պարագան: Եւ այդ ժողովին մէջ «Հայերու դահիճ» նկատուած Դաշնակներուն դէմ պայքարելու համար հիմնական որոշումներ տրուած են: Անկէ զատ Փուրկազէն Վահան սառբագրութեամբ նամակ մը ղրկուած է Դաշնակներու Փարիզի կեդրոնին, որով կը պահանջուի կուսակցութեան լուծուիլը: Ահա նամակին բովանդակութիւնը:

— «Այլեւս քաշեցէք ձեր արիւնոտ ձեռքերը անմեղ Հայերու կոկորդէն: Ձեր նենգ գլուխներուն մէջէն վանեցէք այն սադայելական գաղափարները, որով միմիայն ձեր անձնական շահերէն զատ ուրիշ բանի վրայ չէք մտածեր: Թող անկիւն մը քաշուեցէք եւ ջանացէք ներել տալ այն մեղքերը, որոնք կուտակուած են ձեր վրայ, ձեր գործած ոճիրներուն եւ արկածախնդրութեանց հետեւանքով: Եթէ դուք գոհացում չտաք ժողովուրդին այս անկեղծ փափաքին, պիտի գտնուին մարդիկ որ ձեզ պիտի տարտղնեն: Մի մոռնաք թէ ձեզմէ պահանջուելիք արիւնոտ հաշիւները խիստ ահարկու են»:

Այս նամակին վրայ, Դաշնակներու կեդրոնը որոշած է իր անդամներէն մէկը Պուլկարիա ղրկել, շփման մէջ մտնելու համար ժողովուրդին հետ: Իսկ միւս կողմէ ալ իբրեւ պատասխան բարբանջանքներ արձակուած են:

«... Մինչեւ որ Թուրք եւ հայ դատը չվերջանայ, պայքարէն չենք հրաժարիր: Ամէն գէշութիւն որ մեր ձեռքէն կուգայ, պիտի հասցընենք մեր յաւիտենական թշնամիներուն: Անոր թշնամիները մեր բարեկամներն են եւ անոր բարեկամներն ալ մեր թշնամիները»:

Կը տեսնուի թէ այս անիծապարտ ընթացքը իրենց «ապրուստի միջոց» ըրած մարդիկը, տակաւին կը շարունակեն խուլ ձեւանալ եւ չորս կողմ սպառնել իրենց արիւնալի աչքերը, նոյնիսկ եթէ մէկ Հայ մնայ իրենց բովանդակ ազգին մէջ:

Մեր հրատարակած եւ չհրատարակած վաւերաթուղթերը ցոյց կուտան թէ արտասահմանի մեր թշնամիները, եթէ նոյնիսկ կանոնաւոր եւ համերաշխ ձեւով չըլլայ, կ'աշխատին, մերթ ձեռք ձեռքի տուած եւ մերթ ալ իրարու հետ կռուելով: Քրտական, հայկական դատերը եւ մասնաւորաբար Դաշնակներուն ոճրապարտ գործունէութիւնը բնաւ մեր աչքէն չի փախչիր: Մենք, այս սիւնակներուն մէջ, անոնց վատաբարոյ գործունէութիւնը մասամբ արձանագրելով ուզեցինք ցոյց տալ թէ մեր թշնամիները մօտէն կը ճանչնանք:

Այսպէս, ճշմարտութեան յաղթական եւ ուժեղ ճառագայթները դէպի բանսարկութեան բոյներուն վրայ դարձուցինք, իրենց մութ կարծած ճամբաները լուսաւորեցինք եւ ցոյց տուինք թէ հո՛ն, այդ բոյներուն մէջ, ինչպէս կը գալարուին անոնք սողուններու նման եւ ինչ թշուառական երազներ կը հիւսեն: Մեր խօսքը աւարտելէ առաջ, կը՛րկնենք պոռալ անոնց.

— «ՎԱՍԵ՛Ր, ՄԵՆՔ ՉԵՆՔ ՓՆԱՆԱՐ»:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՄՈՒՐԱՏ (Սեբաստացի ռազմիկին կեանքն ու գործը): Գրեց՝ Միքայէլ Վարանդեան: Հրատ. Մուրատ Ֆոնտի Կեդր. Վարչութեան: 348 էջ: Պատկերազարդ եւ Մուրատի արշաւանքին քարտէսով: Լաթակազմ: Գին 2 տոլար:

ԱՐՓԻ, Հայ ընտանիքին պարբերաթերթը (կիսամսեայ): Խմբագիր՝ Դոկտ. Ա. Բարսեղեան: Առաջին տարի թիւ 1: Տարեկան բաժնեգին 2 տոլար: Հասցէ.— 78, Glenville Ave. Allston, Mass. (U. S. A):

ՕՐ. ԳՈՀԱՐԻԿ ԽԱՉԻԿԵԱՆ

եւ

Պ. ԱՇՈՏ ՏԷՐ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

Նշանուած

Փարիզ, 3 յունուար 1932

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՏԱԳՆԱՊԸ ԿԸ ՍԱՍՏԿԱՆԱՅ

ԼԻՈՆ, 14 ՅՈՒՆՈՒԱՐ.— 1932 Յունուար մէկէն սկսեալ, կարգ մը գործարաններու մէջ սկսան գործադրել 100ին տասի օրէնքը: Այս «օրէնք»ն ալ շնորհքով «կաղանդչէք» մը եղաւ ամէնէն աւելի մեզ հայերուս համար, քանի որ, այս օրհնեա՛լ «բարիք»ին առաջին հերթին զոհուեցան հայրենազուրկ տարրերը: Հայրենիք եւ հող ունեցողներէն առաջ...

— Առաջին հերթին մեզ հանեցին ընկե՛ր, առաջին հերթին: Իտալացիին, Սպանիացիին մեզմէ 15 օր, երեք շաբաթ առաջ լուր տուին հանելու համար, բայց... վերջին պահուն անոնք մնացին եւ անոնց փոխարէն մեզ արձակեցին: Չհասկցանք, խաղ մըն էր որ դարձաւ:

Այսպէս կը գանգատէր հայրենակից մը, գործի աղտոտ պալուսակը ուսին, իւղոտած հագուստները վրան եւ արցունքի կաթիլները աչքերուն մէջ:

Այդ օրը տուն էին ղրկեր ընկեր մը, ալ գործի չերթալու պայմանաւ:

Անկէց առաջ գրած էի թէ աշխատող գործարաններու առաջինը կարելի է համարել Խմորեղէնի գործարանները (մաքարօնի): Բայց անոնք ալ այս վերջին երկու շաբթուան ընթացքին արձակեցին օտար գործաւորները, անոնց տեղը դնելով ֆրանսացիներ եւ կամ ֆրանսահպատակներ: Օրէնքին համաձայն, հայրենազուրկ տարրերը պիտի դառնէին երկրորդը՝ ֆրանսացիներէ վերջ, բայց այս գործարաններուն մէջ եւ մասնաւորաբար rue Sullyի խմորեղէնի գործարանին մէջ պատահեցաւ հակառակը: Առաջին հերթին դուրս թափեցին մեր հայրենակիցները եւ դեռ կը թափեն:

Տնօրէնը, վերակացուն, «շէֆ»երն ու պաշտօնեաները ըլլալով իտալացի, որոշ եւ հասկնալի պատճառներով պահեցին իրենց հայրենակիցները եւ արձակեցին միւսները: Չէ՞ որ այժմ ամէն կողմ աւելի քան «ես»ը կը շեշտուի:

Պերլիէի ինքնաշարժի մեծ գործարանը, որ մինչեւ ցարդ գործաւոր արձակած չէր, այս վերջին երկու շաբաթուան ընթացքին արձակեց բաւական թիւով գործաւորներ, որոնց մէջ կան որոշ թիւով Հայեր եւս: Գործարաններ կան փակուած կամ փակուելու սպառնալիքին տակ, գործարաններ կան որ տարիէ մը ի վեր շաբաթական 3—4 օր աշխատանքով քարշ կու տան իրենց գոյութիւնը:

Միւս կողմէ այժմ ինքնութեան թուղթերու նորոգութեան ժամանակ է: Գրասենեակներու մէջ, ուր կը դիմեն մեր հայրենակիցները, իրենց թուղթերու նորոգութեան համար, կը լսեն զանազան ձեւի սպառնալիքներ: Ոմանց թուղթերը գրաւուած եւ 8 օր պայմանաժամ տուած են, պարզ այն պատճառով որ 1927էն վերջ եկած են: Տեւական գործազրկութեան ենթակայ հայրենակիցներ դիմում կ'ընեն զինուորագրուելու: Ուրիշներ կը փափաքին Ալժերիա, Թունուզ կամ Մարոք երթալ գործ մը գտնելու յոյսով: Հաւաստի աղբիւրներէ կ'իմանամ որ, քանի մը երիտասարդները, արդէն պատրաստ են դէպի Եթովպիա (Հապէշիստան) մեկնելու:

Եւ այսպէս, երկա՛ր ու բարակ, սեւ ու ճերմակ պատկերներ մեր գաղութի կեանքէն, 1932ի սեմին վրայ:

Նո՛ր տարի... անուշովդ ծերանաս, օղո՛ւլ:

Միսաք-Միրզէ

Անգլիայէն նոր առաջարկ մը լուրը կուգայ: Ելմտական նախարարութիւնը եւ պետական գրամատունը համաձայնած են որ Լօզանի խորհրդաժողովը յետաձգուի 6էն 12 ամիս, նկատելով որ եւրոպական դրամատունքներ որ նկատելու չեն, պայմաններու մէջ կրնայ վճարել հարցին կուծման:

Կը կարծուի սակայն թէ այս յետաձգման պիտի տրուի վճարման նոր պայմանաժամի մը ձեւը: Նման պայմանաժամ մը ըստ անգլիական տեսակէտին, առիթ պիտի տայ որ վճարական խօսակցութիւնները տեղի ունենան նոր ընտրութիւններէն յետոյ, որոնք այս տարի պիտի կատարուին շահագրգռուած երկիրներու մէջ: Նաեւ ժամանակ պիտի տայ մասնագէտներուն որ վերջնական կարգադրութեան ծրագիր մը մշակեն:

Լոնտոնի մէջ, հետեւեալ կերպով կը ներկայանայ ուրեմն, հարցը: Գերմանիա յայտնած է իր տեսակէտը, որուն համաձայն պիտի առաջարկէ կարճատեւ յետաձգում մը: Այդ միջոցին պիտի մտածուի վերջնական կարգադրութեան մասին: Իսկ Անգլիա եւ Իտալիա ուժ պիտի տան գերմանական տեսակէտին:

Այս հարցին մասին, Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի ելմտական նախարարութեանց միջեւ բանակցութիւնները կը շարունակուին: Անգլիոյ պատուիրակը այսօր մեկնեցաւ Լոնտոնէն Փարիզ, տեսակցելու համար Ֆրանսայի ելմտական նախարարին հետ:

Միւս կողմէ, նոյն հարցին մասին խորհրդակցելու համար, Իտալիոյ պատուիրակները արդէն հասած են Լոնտոն:

Ռուսիոյ եւ Պուլկարիոյ պատրաստութիւնները

Ֆրանսայի ծերակուտական երկու յանձնախումբերը՝ արտաքին եւ պատերազմական՝ մանրամասն տեղեկագիր մը լսեցին Պուլկարիոյ եւ Ռուսիոյ զինուորական կացութեան մասին: Յանձնախումբերը հաստատեցին թէ Պուլկարիա չէ կատարած միջազգային դաշինքներու պարտաւորութիւնները եւ թէ Ազգերու Դաշնակցութեան ներկայացուած ռազմական տեղեկագրերը չեն համապատասխաներ իրականութեան, որ ծածկուած է:

Գալով Ռուսիոյ, տեղեկատուներու քաղած ստոյգ լուրերը կը հաստատեն թէ բոլշեւիկները մեծ բանակ մը կազմակերպելու վրայ են Ուրալի եւ Արեւմտեան Սիպերիոյ միջեւ: Այս բանակը պիտի բաղկանայ 4 միլիոն հոգիէ, մէկ միլիոնը գործօն, մնացեալը երեք միլիոնը ուղղուած պահուն զօրակոչի ենթարկելի:

Սաստիկ տաք... Նիւ Եորքի մէջ

Տաքութեան ալիք մը մը արշաւած է Նիւ Եորք, եւ կը շարունակուի քանի մը օրէ ի վեր: Յունուար 14ին ջերմաչափը կը ցուցնէր 68 աստիճան: Քաղաքին շատ մը մասերուն մէջ բազմաթիւ մարդիկ շապիկով կը պտտէին: Մէրիլէնտի մէջ տաքութիւնը բարձրացաւ 78ի: Նահանգին շատ մը մասերուն մէջ երկրագործները արդէն սկսած են իրենց գարնանային վարուցանք:

Քանատայի կարգ մը մասերուն մէջ ալ ջերմաչափը 50 աստիճանի բարձրացաւ: (Ֆարէնհայթ):

ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

ԱՆԻԷՌ-ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՆՊԻ Հ. Յ. Դ. ՊԱՏԱՆԵԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Այսօր Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Place Comète, (Անիէռ) ծխամաճառի վերնայարկը:

Կը խօսի՝ ընկ. Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ

Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրներ

*Villiers*էն առնել իանրակառք 45 եւ իջնել փլաս քոմէթ (Անիէռի կարանին մօտ):

ՊԱՆԵԼՕՅԻ ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

21 Փետրուար, Կիրակի կէսօրէ վերջ

Կը խնդրուի ուրիշ միութիւններէ նկատի ունենալ այս թուականը

Ա. Ե. Հ. Կ. Խ.Ի ՓԱՐԻԶԻ "ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆ,, ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ ՏԱՐԵԿԱՆ

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

տեղի կ'ունենայ *Յունուար 23ին Շաբաթ իրիկուն, ժամը 9ին, Salle p'Horticulture*ի *մէջ. 84 rue de Grenelle, métro rue du Bac.*

Կը ներկայացուի Սուրաբեաններու կողմէ

ԱՊՈՒՇ (ՈՒՇ ԼԻՆԻ ՆՈՒՇ ԼԻՆԻ)

Հայկական զուարթ օփերէթը

Արդիւնքի 100ին 25ը կը յատկացուի գործազուրկներուն

Կէս գիշերէն վերջ պարեր մինչեւ լոյս, ընտիր ճազ՝ Թառիստ ֆօրժի *ղեկավարութեամբ: Ծոխ եւ մատչելի պիւֆէ, վիճակախաղ:*

ՄՈՒՏՔ 10 ԵՒ 15 ՖՐԱՆՔ

Տոմսերը կը ծախուին «Յառաջ»ի խմբագրատունը, Հրանտ-Սամուէլ գրատուն, Ֆլօրիա ճաշարանը եւ հանդէսին օրը կ'իշէն:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուին Խարբերդի Աշուան գիւղէն Արամ եւ Տաճատ Յակոբեանները, իրենց մօր անուն՝ Ծառա, հօր անուն՝ Մանուկ: Տարագրութեան միջոցին մայրերնին մեռած է եւ իրենք մնացած են Հալէպի եւ Ուրֆայի շրջանանակին մէջ գտնուող Սուրուճ գիւղը:

Իրենց մասին լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել իրենց հօրեղբօր Պ. Յակոբեանի, 14 Rue Ortolan. Paris: Ճշգրիտ լուր տուողին 300 ֆրանք եւ մէկ տարեկան «Յառաջ» նուէր:

Կը խնդրուի սուրիահայ թերթերէն արտատպել:

— Պ. Տէյիրմէնճեան կը փնտռէ իր զաւակը Գէորգ-Տէտէ Տէյիրմէնճեանը Եօզկատի Չաթ գիւղէն: Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուի Ֆրանսա: Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել Garabed Djandjikian Chemin de Marmode, Villmomble (Seine) France.

Imp. A DER (Agopian)

17, Rue Damesme, Paris (13)

Le Gérant H. STEPHAN

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐՆԵՐԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱՅ ՅՈԲԵԼԵԱՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

Այսօր Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Salle de la Mutualitéի մէջ

24, Rue St. Victor, Paris (5), Métro: Place Maubert-Mutualité

Վարժարանի Սանուց Միութիւնը կը կազմակերպէ Գեղարուեստական հանդէս մը

բարեհաճ մասնակցութեամբ ՌՕԶ ՊԱՏՄԱԳՐԵԱՆԻ, ԼԻՏԻ ՏԷՄԻՐՃԵԱՆԻ, ՊՊ. Ա. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻԻ, Է. ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ եւ ՏԷՎԷՃԵԱՆԻ

կ'երգէ վարժարանին 80 հոգինոց երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Ա. ՊԱՏՄԱԳՐԵԱՆԻ

կը բեմադրուի Ա. Պատմագրեանի յատկապէս այս հանդէսին համար պատրաստած «ՀԷՔԵԱԹ» մանկական երաժշտական բիէսը, որուն գլխաւոր դերը կ'երգեն Ռօզ Պատմագրեան, Պ. Պ. Փափազեան, Տէվէճեան եւ *Jacques BENOISTON, Théâtre Lyrique*էն: ԾԱՂԻԿՆԵՐ, ԴԱՃԱՃՆԵՐ, ՀՈՒՐԻՆԵՐ, ՋԻՆ[ՆԵ]ՆԵՐ, *150* հոգի բեմի վրայ: բեմադրութիւն՝ Պ. Ա. Շահխաթունիի կողմէ:

Պալէթ՝ ղեկավարութեամբ Michel Kotcharoffի.— Costumes, Հ. Ալեանաքի.— մեծ նուագախումբ՝ ղեկավարութեամբ Հեղինակին.— Պա[ր]ներ հայկական կեանքէ:

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐԸ.— 30, 20, 15, 10 եւ 7.50 Ֆր.:

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Gobelins 19-78
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ Métro: TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 19 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1932
19 JANVIER 1932

Գին 30 ՍԱՆԹԻՄ

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1780

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ԽԱՅՏԱՌԱԿՈՒԹԻՒՆ

Վերջին պահուն Աթէնքէն պաշտօնապէս կը հաստատեն՝ թէ ներգաղթը յետաձգուած է մինչեւ յառաջիկայ փետրուար 15, համաձայն Երեւանէն հասած հեռագրի մը:

Այս կարգադրութեան հետեւանքով, ընդհատուած են երկրորդ կարաւանին արձանագրութիւնները, եւ թեկնածուները կը մնան տարուբեր վիճակի մէջ:

Միւս կողմէ, Բարեգործականի ներկայացուցիչը, Աթէնքէն Սելանիկ անցնելով, իբրեւ առաջին գործ՝ պարտականութիւն սեպեր է յանձնարարել որ ոչ ոք շարժի իր տեղէն: Միեւնոյն ատեն, պատուիրակը պատրաստութիւն կը տեսնէ Ֆրանսա վերադառնալու:

— «Ան առաւելն երկու ամսուան համար եկած էի, այն հաշուով թէ այդ երկու ամիսներու ընթացքին կարելի պիտի ըլլայ գոնէ երկու կարաւան ճամբայ հանել. մինչդեռ երկու ամսուան սպասումի եւ պատրաստութեան պէտք եղաւ միայն առաջին կարաւանը ճամբայ հանելու համար»:

Այսպէս, ուրեմն, կատարեալ ողբերգութեան մը կը վերածուի այն ինչ որ իբրեւ աւետիս, իբրեւ օրհնութիւն հեռագրուեցաւ անցեալ ամառ, 1931 յուլիս 8ին:

Այնուհետեւ Փարիզը բա՛խտն ունեցաւ աչքով տեսնելու Հայաստանի «վարչապետ»ը եւ անոր ուռուցիկ յայտարարութիւնները: Ամէն ինչ պատրաստ էր, եւ առաջին վեց հազարը «վաղն իսկ» ճամբայ կրնային ելլել: (1931 օգոստոս):

Ահա, բառ առ բառ, իր յայտարարութիւնները, «ճշդուած» եւ սեւով ճերմակի վրայ տպուած՝ Փարիզի իրենց օրկանին մէջ (1 սեպտ. 1931).

— «Բնակարաններ չկան: Պատրաստ եղած բնակարանները 6000 շունչի կամ 1200 ընտանիքի կը բաւեն: Հետեւաբար վաղն իսկ, անմիջապէս 6000 շունչ կամ 120 ընտանիք կրնան Խորհրդային Հայաստան մեկնիլ:

Այս ընտանիքները հետեւեալ կերպով պիտի տեղաւորուին եւ տեղւոյն վրայ աշխատանքի պիտի լծուին՝

Ղըերու (Երեւանի մօտ) ոռոգման շրջանները՝ 800 ընտանիք՝ 4000 շունչ, Արթիկի Ցուֆի արդիւնաբերութեան շրջանին մէջ 100 ընտանիք՝ 500 շունչ, Անի Պէմզայի արդիւն. շրջանի մէջ 100 ընտ. 500 շունչ, Տխախոտի խորհրդ. տնտեսութեան մէջ 100 ընտ. 500 շունչ: Ընդհանուր գումար 1200 ընտանիք 6000 շունչ:

3. Այդ նոյն եւ ուրիշ շրջաններու մէջ փութով նոր բնակարաններ կը շինուին արդէն, եւ Խորհ. Հայաստան հնարաւորութիւն կ'ունենայ նորէն չորս հազար գաղթական եւս ընդունիլ, որով այս տարուայ ընթացքին Խորհ. Հայաստան կը փոխադրուին 10,000 շունչ կամ 2000 ընտանիք:»

Այս «հարուածային» հաւաստիքներէն յետոյ, պարզուեցաւ որ Երեւանի մէջ տակաւին նոր սկսեր են խորհրդակցութիւններ կատարել ներգաղթի մասին: Օգոստոս 10ին, լայն խորհրդակցութիւն մը սարքուած էր Հայաստանի մայրաքաղաքին մէջ, ուր կ'որոշուէր.

1.— Արտօնել աշխատաւոր Հայերու ներգաղթը Հայաստանի սահմաններէն ներս:

2.— Կազմել ներգաղթի ընդունելութեան յանձնախումբ մը:

3.— Այս յանձնախումբին է որ ՊԻՏԻ ՈՐՈՇԷ ԸՆԴՈՒՆՈՒԵԼԻՔ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ԹԻՒԸ, ԱՆՈՆՑ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԸ, ինչպէս նաեւ մշակումն ու լուծումը այն հարցերուն որոնք կապուած են գաղթականներու մատակարարման եւ նիւթական ապահովման խնդրին եւ հանրապետութեան սահմաններուն մէջ ըստ մասնագիտութեան անոնց աշխատանք հայթայթելու խնդրին:

Յետոյ, այսօր-վաղը խաղալով, վերջապէս Աթէնք հասաւ Երեւանի ներկայացուցիչը, Պ. Դ. Շահվէրտեան (1931 նոյեմբեր): Այս առթիւ, «Նոր Օր» Երեւան հանեց կարգ մը իրողութիւններ — խորհրդային աղբիւրներէ — որոնք անգամ մըն ալ կը հաստատէին թէ «Պ. Տէր Գաբրիէլեանի յայտարարութիւնները չեն համապատասխաներ իրականութեան»:

— «Մէկ անգամէն վեց հազար հոգի ընդունելու համար Հայաստանի մէջ ոչ բնակարան կայ, ոչ ալ միջոց անմիջապէս գործի կապելու գաղթականութիւնը: Այս պատճառաւ է որ կառավարութիւնը որոշած է մաս-մաս ընդունիլ, ընդունուածները տեղաւորել եւ ապա նոր կարաւաններ պատրաստել (13 նոյեմբեր 1931):

Այս առթիւ էր որ, դիտել կու տայինք, 1931 Նոյ. 18ին.—

Ա.— Ներգաղթի համար արձանագրուած աշխատաւորները տակաւին շատ տաք ու պաղ պիտի անցընեն: Յայտնի չէ. ո՛վ պիտի երթայ, ո՛վ պիտի մնայ:

Գ.— Ամիսներ պիտի տեւէ ծանօթ վեց հազարին փոխադրութիւնը:

Դ.— Ներգաղթը եւ տեղաւորումը պիտի կատարուին ձիւն-ձմրան, որ արդէն սկսած է:

Ե.— Հետզհետէ հեռաւոր հաւանականութիւն մը կը դառնայ մնացեալ չորս հազարին փոխադրութիւնը: Այնպէս որ, միամտութիւն պիտի ըլլար խօսիլ յաջորդ քսան հազարի մասին:

Զ.— Հայաստանի «վարչապետ»ը իրականութիւնը ծածկած է գաղութներէն,— չըսելու համար ուրիշ բան:

Է.— Իբրեւ հետեւանք նոր կարգադրութեանց, այս ձմեռ պիտի ունենանք յուսախաբութեանց եւ թշուառութեան քստմնելի պատկեր մը՝ մանաւանդ Յունաստանի մէջ»:

Ներգաղթի առաջին կարաւանը ճամբայ ելաւ Դեկտ. 30ին, եւ 1930 տարագիրներ այժմ կը գտնուին Հայաստան: Թէ ի՛նչ վիճակի մէջ,— Դժուար է ըսել:

Գիտենք միայն որ, տեղաւորման համար նշանակուած վայրերը Հայաստանի ամէնէն ցրտաշունչ մասերն են, իսկ բնակարաններու... շինութիւնը «մեծ թափով յառաջ կը տարուի», ինչպէս կը հաւաստէ «Խորհրդային Հայաստան»:

Եւ երբ այս բոլորին վրայ աւելցնենք նոր յետաձգումը — «ցուրտի պատճառով». կրնանք իրական գաղափար մը կազմել ամբողջ ողբերգութեան մասին:

Պատկերազարդ խայտառակութիւն մը, զոր կը պարտինք ափ մը «շարլաթան»ներու, Երեւանէն ներս թէ դուրս:

Հարց է տակաւին — գացո՞ղը աւելի դժբախտացաւ, թէ մնացողը, այս յարափոփոխ պայմաններուն մէջ:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԽՕՍՔ ԵՒ ԳՈՐԾ

Ա. Արփիարեանի վրայ խօսելով, Ընկ. Մ. Պարսամեան կը գրէ Յառաջի մէջ.

— Պէտք էր գայն կարդալ, առանց զինքը ճանչցած ըլլալու, առանց հետը խօսած ըլլալու: Այդպէս չէ՞ քիչ մը ամէն գրագէտի ու հրապարակագրի, հանրային գործիչի պարագան»...

Այո՛, դժբախտաբար, այդպէս է. եւ պարագան, ընդհանրացնելով՝ կ'արժէ թերեւս աւելի մանրամասնել:

Իրօք, հանրային հազուագիւտ գործիչներ միայն կրցած են փաստել գործի եւ խօսքի ներդաշնակութիւն, մինչ փաղանգ կը կազմեն անոնք որ, չորս պատի մէջ արձակելէ յետոյ առիւծի մռունչներ, փողոց կ'ելլեն կատուի զգուշաւոր քայլերով:

Խօսքը՝ անշուշտ ունի իր ազդեցիկ ուժը: Բայց գործն է, որ կը վարակէ, կը տարածուի անհատէ անհատ իր թելադրականութեամբ ու կը ստեղծէ հանրային շարժում:

Կանոն մը նորութիւն չէ իր վարդապետութեամբ: Բայց արժէք է իր գործնականութեամբ:

Եւ այս պահուն, երբ ամէնէն աւելի պէտք ունինք վարակող օրինակներու, մարդն է որ կը պակսի, մարդը՝ ինքն իր հետ համերաշխ, խօսքի ու գործի ներդաշնակութեամբ:

Հայը իր ամբողջ՝ տարբեր չէ ուրիշներէ եւ ոմանցմէ իսկ՝ վարժուած է իր գործիչէն սպասելու խօսքին հետ, մանաւանդ գործ:

Իսկ հայ գործիչը հիմա կը բոլորէ խօսքի շրջան մը: Կը գոհանայ ստորագրելով յօդուածներ եւ իր անունը արձանագրելով բանախօսներու շարքին մէջ»:

Գործն է որ մնացած է ժողովուրդին, անորոր ճգնաժամային պահերու մէջ, գիտցած էր գործել առանց խօսելու:

Կ'երեւի, այդպէս ալ պէտք է շարունակէ...

Մ. Ե.

Աղէտ մը Միսիսիփիի հովտին մէջ

Ամերիկայէն տրուած լուրեր մանրամասնօրէն կը նկարագրեն աղէտը որ պատահած է Միսիսիփիի հովտին մէջ եւ որուն հետեւանքով, 30000 անձեր կը մնան անապաստան:

Աղէտը պատահած է հետեւեալ կերպով: Միսիսիփիի մէկ ճիւղը որ մէկ շաբաթէ ի վեր կը բարձրանար, անցեալ գիշեր երեք տեղէ քանդեց պատնէշները եւ տեղ տեղ, երեք մեդր բարձրութենէ հեղեղի պէս թափեցաւ շրջակայ հողերուն վրայ:

Աղէտը պատահած ըլլալով կէսգիշերին, հովտին բնակիչները ստիպուեցան ապաստանիլ իրենց տան տանիքներուն վրայ, ուր անցուցին գիշերը: Երբ աղէտին լուրը իմացուեցաւ, կառավարութիւնը հրաման տուաւ որ բոլոր ազատարար նաւերը կեդրոնանան Կլինտուրս կոչուած քաղաքը, աղէտի վայրէն 5 քիլոմեդր հեռու: Այս կերպով կարելի եղաւ աղէտեալներէն մաս մը փրկել:

Երբ ջուրերը քաշուին, կարելի պիտի ըլլայ ստուգել թէ քանի՞ զոհեր կան ընդամէնը:

Վիճակագրութիւն մը

Աշխատանքի Նախարարութեան քննիչներուն կողմէ կատարուած քննութիւն մը կը յայտնէ թէ հարիւրէ աւելի մարդ աշխատցնող փարիզեան շրջանի 1578 հաստատութեանց մէջ, 1931 դեկտ. 1ին, աշխատողներու թիւն էր 569, 532, մինչ մէկ տարի առաջ նոյն թուականին, այդ թիւն էր 648,395: Ուրեմն 78,863ի նուազում մը:

Ամէնէն աւելի վնասուած են մետաղագործութիւնը, զգեստեղէնը, նաեւ փայտի ճարտարարուեստը: Մեծապէս վնասուած է նաեւ հատեղէնը:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Արիւնահեղ կռիւ Վիէնի Հայերուն միջեւ

ՏԱՍՆԵՒՀԻՆԳ ՎԻՐԱՒՈՐ - ԲԱԶՄԱԹԻՒ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Լիոնէն, Յունուար 16ին «Մաթէն»ի եւ ֆրանսական ուրիշ թերթերու ուղղուած հեռագիր մը կը հաղորդէ թէ Վիէնի (Իզեռի նահանգ) հայերուն միջեւ տեղի ունեցած է արիւնահեղ կռիւ մը: Վիէնի ճարտարագործներէն մէկը, որուն գործարանին մէջ կ'աշխատին 200ի չափ Հայեր, իրենց տրամադրած էր սրահ մը, հաւաքոյթներու, հանդէսներու եւ կրօնական արարողութեանց համար: Հեռագիրը կը հաղորդէ նաեւ թէ Վիէնի գաղութը բաժնուած է քաղաքական երկու հատուածներու:

Ատոնց, այս երկու հատուածներուն միջեւ կռիւ մը կը ծագի սրահին մասին, ուր հաւաքոյթ մը տեղի պիտի ունենար երէկ:

«Սուլիչի հարուածի մը վրայ, բազմաթիւ Հայեր, որոնք զինուած էին դանակներով եւ սրուակներով, դուրս ելան սրճարանէ մը եւ զարհուրելի կռիւ մը սկսաւ, որուն մասնակցեցան վաթսունի չափ անձեր, ի ներկայութեան թաղին բնակչութեան մեծ մասին»:

Բազմաթիւ ձերբակալումներ կատարուեցան փոխ թ'էվէքի ոստիկանութեան կողմէ:

Տասնեւհինգ վիրաւորներ կան, որոնցմէ մէկ քանին ծանր:

Ֆրանսական թերթերը վիրաւորուած ցոյց կուտան Ալօեան Գրիգոր, Կօշկարեան Մարտիրոս, Մելքոնեան, Զելլոյեան, Շամեան:

ԽՄԲ.— Վիէնի հետ հեռաձայնական հաղորդակցութիւն մը մեզ թոյլ կուտայ յայտնելու թէ ֆրանսական թերթերու տեղեկութիւնները չափազանցուած են: Շուտով կը հաղորդենք ստոյգ մանրամասնութիւններ:

Ներգաղթը յետաձգուած

Հաւաստի աղբիւրէ մեր ստացած տեղեկութեան համաձայն, Երեւանի կառավարութիւնը հեռագրով հրահանգ տուած է Պ. Դ. Շահվէրտեանին, ներգաղթը առժամապէս յետաձգելու մինչեւ 15 փետրուար, ցուրտի պատճառաւ («Նոր Օր»):

Լուրը հաստատուած է նաեւ կիսապաշտօն շրջանակէ:

Ա. կարաւանը Պաթումէն Հայաստան մեկնած

Պաթումէն ստացուած տեղեկութեանց համաձայն, ներգաղթի առաջին կարաւանը Պաթում հասած է ամսոյս 7ին եւ Հայաստան մեկնած ամսոյս 11ին: Հոկի կեդր. Վարչութեան եւ Կարմիր Խաչի կողմէ գաղթականները ընդունելու համար Պաթում եկած են Պ. Պ. Վարդանեան եւ Մովեան:

Ռուսեւպարսիկ յարաբերութիւնները

Պարսիկ Նախարարի.. Պ. Թէյմուրթաշի Մոսկուա այցելութեան առթիւ, ի պատիւ անոր տրուած խնճոյքի մը մէջ, Ռուսիոյ արտաքին գործավարը Լիտվինով ճառով մը շեշտեց Պ. Թէյմուրթաշի կատարած կարեւոր դերը՝ ռուսեւպարսիկ յարաբերութիւններու մէջ: «Հոկտեմբերեան յեղափոխութիւնը, ըսաւ Լիտվինով, նոր դարագլուխ մը բացաւ ռուսեւպարսիկ յարաբերութեանց մէջ, որոնք սկսան զարգանալ բացարձակ ազատութեան եւ երկու երկիրներու վեհապետական իրաւունքներու փոխադարձ յարգանքի հիմերուն վրայ:

«Բարեկամական քաղաքականութիւնը, զոր խորհրդային կառավարութիւնը կը վարէ Պարսկաստանի հանդէպ, կը բացատրէ նաեւ անոր խաղաղասիրական ընդհանուր քաղաքականութիւնը, հանդէպ դրացի երկիրներու մանաւանդ»:

Իր պատասխանին մէջ, Պ. Թէյմուրթաշ ըսաւ.— Պարսկաստան խորհրդային վարչաձեւը ողջունեց իբր փրկարար այն ճնշումէն, որուն ենթարկուած էր իր դրացիին կողմէ: Պարսկաստան երբեք չպիտի մոռնէ Խորհրդային Միութեան դէմ ուղղուած քաղաքական սադրանքներուն մէջ, եւ մեծ հետաքրքրութեամբ կը հետեւի խորհրդային տնտեսութեան արագ զարգացման եւ կ'օգտագործէ խորհրդային փորձառութեան արդիւնքները: Պարսիկ կառավարութիւնը իմ այցելութեամբս ուզեց շեշտել թէ որքա՛ն կը գնահատէ Խորհրդային Միութեան բարեկամութիւնը եւ ի՛նչ մեծ յոյսեր կը դնէ անոր զարգացման վրայ»:

Պ. Թէյմուրթաշ յոյս յայտնեց թէ Լիտվինով մօտալուտ այցելութեամբ մը պիտի նպաստէ երկու երկիրներու բարեկամութեան զօրացման:

Ոչ-յարձակման դաշինքին շուրջ

Ռուսական առաջարկ մը Ճափոնի

Բոլշեւիկ հեռագրական գործակալութիւնը կը հաղորդէ թէ Թոքիոյի խորհրդային դեսպանը տեսակցութիւն մը ունեցած է Ճափոնի վարչապետին հետ, հասկնալու համար թէ ի՞նչ է իր կարծիքը առաջարկին մասին, զոր ներկայացուցեր էր Լիտվինով խորհրդային արտաքին գործավարը՝ երկու երկիրներու միջեւ, ոչ-յարձակման դաշինքի մը կնքման մասին: Այս առաջարկը Լիտվինովի կողմէ ներկայացուեր էր դեկտեմբեր 31ին, Մոսկուայի մէջ, Ճափոնի արտաքին նախարարին:

Առաջարկին կարեւորութիւնը շեշտելու համար, Լիտվինով այն ատեն շեշտեր էր օտար շրջանակներու տրամադրութիւնը օգտագործելու համար ռուսեւճափոնական ձգտուած յարաբերութիւնները:

Ճափոնի վարչապետը՝ յայտնած է խորհրդային դեսպանին թէ տակաւին այդ առաջարկը չէ քննուած. իսկ արտաքին նախարարը շատ հաւանական չի գտներ ռուսեւճափոն դաշնագրի մը կնքումը:

Թեվֆիք Րիւշտի Պարսկաստանի մէջ

Թուրքիոյ արտաքին գործավարը Թեվֆիք Րիւշտի որ Թեհրան կ'երթայ՝ ընկերակցութեամբ մասնագէտներու, բանակցութիւններ կատարելու համար Թուրքեւպարսիկ սահմանային հարցերու մասին, հասաւ Փահլեվի, ուր ընդունուեցաւ պարսիկ արտաքին փոխ-նախարարին, Թուրք դեսպանին եւ ուրիշ պաշտօնատարներու կողմէ: Սակայն, ճամբաները ձիւնով ծածկուած ըլլալուն, ստիպուեցաւ կանգ առնել Խազվին, ուր պիտի սպասէ որ ճամբաները մաքրեն, որպէսզի մեկնի Թեհրան:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱՆՄԻՋԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԳՈՐԾԱԶՈՒՐԿՆԵՐՈՒ

ՑԱՆԿ 11

Իւժինի (Սավուա) հայ որբերէն	96.—
Արամ Յովհաննէսեան	10.—
գումար՝	106.—
Ցրդ. ցանկին գումարը	2438.—
ընդհ. գումար	2544.—

ԽՄԲ.— Իւժինի գումարին հետ ստացած ենք սրտառուչ նամակ մը զոր պիտի հրատարակենք վաղուան թիւով:

Փարիզի Ազգատախնամին ձեռնարկը ԳՈՐԾԱԶՈՒՐԿՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Կիրակի օր տեղի ունեցաւ Փարիզի Ազգատախնամին հրաւիրած ժողովը՝ գործազուրկներու օգնութեան մարմին մը կազմելու համար: Ներկայ էին Հայր. Միութեանց, Բարեգործականի, Ա. Ե. Կարմիր Խաչի, Գաղթ. Ցանձնաժողովի, Հօկի եւն. ներկայացուցիչները:

Երկար վիճաբանութիւններէ յետոյ, կազմուեցաւ «Եղբայրական Անմիջական Օգնութեան» մարմին մը, ժամանակաւոր, եւ միայն Փարիզի եւ արուարձաններու համար: Ձեռամբարձ ընտրուեցան Պ. Պ. Վ. Գարաեան, Եր. Յարութիւնեան, Պ. Վարդանեան, Պ. Գորգիկեան, Թէլեան եւ Գարակիւլեան՝ Հայր. Միութիւններու կողմէ: Լ. Թօփալեան՝ Բարեգործականի կողմէ: Իսկ եկեղեցիի հոգաբարձութիւնը, Ա. Ե. Կարմիր Խաչը, Ցիկնանցը Կարմիր Խաչը եւ Գաղթ. Յանձնարովը պիտի նշանակեն իրենց ներկայացուցիչները:

Մեր տեսակէտը՝ յաջորդով:

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ

Փարիզի պայքարը անգործութեան դէմ

Ֆրանսայի մէջ, պաշտօնապէս ճանչցուած եւ ամէն շաբթու վիճակագրութեամբ յայտարարուած անգործներու երեք քառորդը կը գտնուի Փարիզի մէջ եւ շրջակաները: Սէնի նահանգապետը, համաձայն իր վերջին յայտարարութիւններուն, հրահանգեց որ կարելի արագութեամբ ձեռնարկուի այն շինութիւններուն, որոնք գործ պիտի հայթայթեն փարիզեան շրջանի բանուորներուն:

Այս նպատակով ալ ճամբաներու եւ կամուրջներու սպասարկութիւնը աճուրդի դրաւ 86 զանազան ձեռնարկներ, որոնք կը ներկայացնեն 67 միլիոնի գումար մը:

Փետրուարի ընթացքին ալ կարեւոր ձեռնարկներ պիտի տրուին աճուրդի:

Օժանդակութիւն արուեստագէտներու

Փարիզի Թաղապետական խորհուրդը 50,000 ֆրանք քուէարկեց, 1932ի ընթացքին վարչական օժանդակութեան ձեւով յատկացնելու համար նկարիչներու արձանագործներու, զարդանկարիչներու եւլն. որոնք անգործ կը մնան, կամ կը հիւանդանան:

Անգլիոյ անգործները

Անգլիոյ աշխատանքի նախարարը դեկոյցով մը կը շեշտէ բարելաւում մը անգործութեան վիճակին մէջ: 1931ի վերջին երեք ամիսներու ընթացքին, զգալի բարւոքում մը նշմարուած է անգործներու թիւին վրայ՝ 315 հազարի նուազումով: Անցեալ դեկտեմբերի վերջին երեք շաբաթներու ընթացքին միայն, գործ գտած են 112 հազար անգործներ:

Իտալիոյ անգործները

Իտալիոյ ընկերային ապահովագրութեանց վարչութեան վերջին վիճակագրութեան համաձայն, դեկտեմբեր 31ին, անգործներու ընդհ. թիւն էր 98,321: Ասոնց 248 հազարը միայն նպաստ կը ստանային:

ԱՆՄԻՋԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԳՈՐԾԱԶՈՒՐԿՆԵՐՈՒՆ

Այո՛, պէտք է խոստովանիլ, որ «Անմիջական Օգնութեան» կոչը սպասուած արդիւնքը չտուաւ դեռ: Ըստ երեւոյթին, մեր հասարակութիւնը վարժուած չէ նման ձեռնարկներու:

Մեր կողքին ապրող ռուս տարագիրները «Սոված Ուրբաթ» ունին տարիներէ ի վեր: Հանգամանքութիւն կը կատարեն այդ անունով: Ամէն տարագիր օր մը կը զրկէ ինքզինքը եւ իր ունեցածէն բաժին կը հանէ հանրային նպատակի՝ դպրոցի, որբանոցի, ուսանողներու, թոքախտաւորներու, գործազուրկներու եւայլն: Եւ ամէն տարի կը հաւաքուին հարիւր հազարներ:

Մենք նման գործերու վարժութիւն չունինք դեռ: Հայ Կարմիր Խաչի փորձը՝ ծոմապահութեան օր մտցնելու՝ ցարդ յաջողութիւն չունեցաւ: Փայլուն չերթար եւ «Անմիջական Օգնութիւն»ը:

Ինչո՞ւ: Կարի՞քը պակաս է մեր մէջ: Հայ մարդը կարողութի՞ւն չունի զոհողութեան: Ի հարկէ, ո՛չ այս, ո՛չ այն:

Հայ գործազուրկներու վիճակը աւելի լաւ չէ ուրիշներէն: Թերեւս աւելի վատ ալ: Այնքա՛ն վատ, որ արդէն յուսահատութեան հասածներ կան: Ինծ ծանօթ են ընտանիքներ — փարիզի մէջ — որ քիլօ մը հաց գնելու դրամ չունին: Ընտանիքներ, որ բնակարանի վարձքը չեն կրնար վճարել եւ կը դողան փողոց նետուելու սպառնալիքէն: Կը ճանչնամ մարդիկ — դարձեալ փարիզի մէջ — որ այս ցուրտ ձմեռը, գիշերները կ'անցընեն կամուրջներու տակ եւ իրենց անօթութիւնը կը յագեցնեն հանրային ճաշարաններէն բերբեւ ոգորմութիւն ստացուած ապուր մը ապուրով:

Եւ այս դեռ՝ Փարիզի մէջ, ամէնուն աչքին առջեւ: Իսկ ի՞նչ կը կատարուի «աչքէ հեռու» անծանօթ ու խուլ անկիւններ...

Ո՛չ, կարիքը շատ սուր է, չըսելու համար աւելին: Գործազրկութիւնը բռնած է արդէն հայ աշխատաւորի կոկորդէն ու կը խեղդէ:

Խօսք չի կրնար ըլլալ եւ հայ մարդու զոհաբերութեան ընդունակութեան մասին. Ազգային ամէն աղէտ միշտ ալ կենդանի արձագանգ գտած է հայ զանգուածներու մէջ, ու դրամները հոսած են կարիքի վայրը: Հարկ չկայ օրինակներու: Բայց եւ այնպէս, «Անմիջական Օգնութեան» հրաւէրը լայն արձագանգ չգտաւ: Ինչո՞ւ:

Գլխաւոր պատճառը կը թուի թէ այն է, որ օգնութեան պահանջին արձագանգողը մեր մէջ միշտ եղած է աշխատաւորութիւնը. իսկ այս անգամ աշխատաւորութիւնը ինքն է օգնութեան ձեռք կարկառողը: Բոլոր հանգամանքութիւններու ժամանակ, ընդհանրապէս, դրամ տուողը անոնք են, աշխատաւոր հայ մարդիկ, որ այսօր կամուրջի տակ կը քնանան կամ թիկնածու են կամուրջի, իսկ ունեւոր դասի գրպանները, սակաւ բացառութեամբ երբէք ալ, այսօր ալ գոց են: Ունեւոր դասի հետ մէկտեղ, դժբախտաբար նաեւ մտաւորականութեան խոշոր մասը, որ սովորաբար կը սիրէ ճառել, ուրիշները մղել զոհողութեան, ուրիշի գրպանին կոչում ընել, բայց սեփական գրպանը հեռու պահել հանրային կարիքներէ:

Չե՞ք ճանչնար մտաւորականներ, որոնք Ծնունդի իրիկունը հարիւրներ մսխեցին, աւանդական փիլաւը վայելելու եւ քանի մը կուշտ բարեկամներ հիւրասիրելու համար, բայց մինչեւ այժմ սանթիմ մը իսկ արձանագրուած չեն «Անմիջական Օգնութեան», թէեւ գործազրկութեան մասին չեն զլացեր ճառել ու շարունակ կը մտահոգուին,..բառերով:Չե՞ք ճանչնար «ազգասէր» հարուստներ, որ հազարներ ծախսեցին Ծնունդն ու Նոր Տարին, «հայեվարի» անցնելու համար, ճոխ սեղաններ, խաւեար, շամփանեա — եւ ո՛չ մէկ ֆրանք գործազուրկներուն, անոնց որ կամուրջի տակ դիմաւորեցին Նոր Տարին եւ որոնց նմաններու արիւնքրտինքով սարքուած էին «ազգասէրներու» սեղանները:

Մարդկային սիրտը քարացած է,«Ես կուշտ ապրիմ, իմ ընտանիքը երջանիկ ըլլայ, ուրիշները ինչ կ'ուզեն թող ըլլան» — ահա տիրող փիլիսոփայութիւնը: Մէկը գիտեմ, որ 25,000 Ֆր. բնակարանի վարձ կուտայ, քանի մը սպասաւոր կը պահէ, կնոջ եւ զաւակներուն հագուստի ու հաճոյքի վրայ ծախսածովը տասը ընտանիք կարող է ապրիլ, խթումի իրիկուն ընթրիք սարքած էր, որով միջակ ընտանիք մը մէկ ամիս կրնար իր գոյութիւնը պահել, — երբ իրեն ակնարկուեցաւ գործազուրկներու «Անմիջական Օգնութեան» մասնակցելու պէտքը, դէմքը խեղճ ըրաւ ու սկսաւ գանգատիլ տագնապի, գործերու թուլութեան եւ ունեցած մեծ կորուստներու մասին: Քիչ մնաց գրպանէս տասը սու հանէի ու իրեն գնէի...

Եւ այս մէկը բացառութիւն չէ բնաւ:Մեր «ազգասէր»հարուստներու մէջ սովորական են նման տիպեր:

«Անմիջական Օգնութեան» կոչը անկարելին չէր պահանջեր: Ամէն մարդ կրնար կատարել անոր խնդրածը— տօնական ծախսերը կամ գէթ ծախսերու մէկ մասը յատկացնել գործազուրկներուն: Դժուա՞ր բան էր նոր տարուան նուէրներ չգնել ու դրամը տալ անօթիներուն: Հերոսութի՞ւն էր Ծնունդի իրիկուն փիլաւ չուտել ու դրամը յատկացնել հաց չունեցողներուն: եւ, սակայն, այսքան պարզ, մարդկային խղճմտանքին դիմող կոչ մը չհասկցուեցաւ շատ շատերու կողմէ:

Բայց դեռ ուշ չէ: «Անմիջական Օգնութեան» պահանջը կը մնայ: Ով տօներուն չանդրադարձաւ կամ ժամանակ չունեցաւ խորհելու, որու խիղճը մնաց լուռ, թո՛ղ պահ մը ինքնամփոփուի ու մտածէ իր պարտականութեան մասին: Խաւարով ու շամփանեայով ստամոքս լեցնող հարուստներուն չէ խօսքս— անոնք ուրիշի խորհուրդի պէտքը չունին— խօսքս ուղղուած է մարդկային կերպարանքը չկորսնցուցած մարդոց, որոնց կուրծքին տակ կայ բաբախող սիրտ մը, ոչ պաղ քարի կտոր մը,..

«Անմիջական Օգնութեան» պահանջը անցած չէ: Ընդհակառակն, մենք կեցած ենք աւելի դաժան փորձութիւններու առջեւ: Հարկաւոր է պատրաստ ըլլալ, զինուիլ՝ դիմագրաւելու համար վերահաս չարիքին: Անհրաժեշտ է կատարել մեր պարտքը:

Օր մը զրկենք մեզ, խնայենք հացէն ու հաճոյքէն եւ մեր խնայողութիւնը դնենք «Անմիջական Օգնութեան» արկղը: Ֆրանսայի մէջ կայ 60 հազար Հայ. տասնական ֆրանք՝ կ'ընէ 600 հազար ֆրանք: «Սորա կէսը, կէսի կէսը...» —Մի՞թէ, իրօք, դժուար բան է...:

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

ԱՆՄԻՋԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ... ՕԴԱՆԱՒՈՎ

Յունուար 15ին հարիւր հազարաւոր ժողովուրդ պատուհանները եւ տանիքները թափեցաւ Նիւ Եորքի մէջ, լսելու համար օդանաւով կոչ մը՝ ի նպաստ գործազուրկներու: Դէպի վեր նայելով, կը տեսնէին, արեւու ճառագայթներուն մէջ, օդանաւ մը, հազար ոտք բարձրութեան վրայ, մինչ հզօր բարձրախօս մը լսելի ձայնով կը խօսէր մէկ քառակուսի մղոն տարածութեան վերեւ: Թախանձագին կոչ մըն էր հին հագուստներ հաւաքելու եւ անմիջապէս յանձնելու ամենամօտ ոստիկանատունը, բաժնուելու համար գործազուրկներուն: Յետոյ, մինչ նուագախումբը կը հնչեցնէր «Երջանիկ օրեր պիտի գան նորէն»ը, օդանաւը սուրաց դէպի հարաւ, սակարանին վերեւ: Հազարաւոր անգործներ աչքերը դէպի վեր յառած՝ կ'ունկնդրէին անհամբերութեամբ:

ԴԷՊԻ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ...

Լոնտոնի զինուորական շրջանակները շատ մտահոգուած են այն լուրով թէ գերման ճարտարագէտ մը հնարած է գնդակ մը, որ հիմնովին պիտի յեղաշրջէ եղեր ռմբաձգութիւնը: Այս գնդակը այնքան ուժգին արագութեամբ մը օժտուած է, որուն դէմ իբր թէ պաշտպանութեան բոլոր միջոցները անզօր են եւ ասով պատճառ պիտի դառնայ որ մտածուի նաւային պատերազմի մասին:

Նոր գնդակը կրնայ դիւրութեամբ ծակել երեք սանթիմեթր թանձրութեամբ զրահ մը, որուն ցարդ կրնային փասել միայն մասնաւոր ռումբեր:

ԴՐԱՄԱՏՆԵՐ ԵՒ ՍԱԿԱՐԱՆՆԵՐ[1]

Այսպէս միլիոնաւոր մարդիկ Ամերիկայում եւ Եւրոպայում մասնակցում են սակարանների այս դիւային խաղերին, որոնց մէջ միշտ շահողները դրամատները եւ սակարանների առիւծներն են, իսկ տուժողները միլիոնաւոր միամիտ, տգէտ եւ խաղի մոլիներ, որոնց համար դրաւինչը գրգռիչ գործողութիւնն է եւ ոչ թէ դրամական հաշիւները: Սրանք յաճախ ոչ մի գաղափար չունին այն բաժնեթուղթերի մասին, որոնց գնում կամ վաճառում են, այն ինչ դրամատները, որոնք կենդրոնացրել են իրենց ձեռներում այդ առուծախը, համարեա բոլոր արդիւնաբերական ճիւղերի մասնագէտներին պահում են իրենց մօտ, իբրեւ պաշտօնեաներ, եւ միշտ տեղեակ են իրերի իսկական վիճակին:

Վերեւը նկատեցինք, որ դրամատները մեծ դիւրութիւններ են տալիս փոքր գումարներով մասնակցելու սակարանային համեմատաբար մեծ խաղերին եւ դրանով չափազանց գրգռում են դիւրաբորբոք եւ ընչասէր բնաւորութիւններին,իսկ ո՞վ մեր դարում ընչասէր եւ դիւրաբորբոք չէ:Դրամատները ամէն մի անհատի համար մեծ պատրաստականութեամբ բաց են անում,այսպէս ասած, անկօլի (on call, դրամակոչ) հաշիւ միայն սակարանային խաղերին մասնակցելու համար: Եթէ դուք ազատ դրամ ունէք, օրինակ մէկ հազար դոլար, այդ դրամը կը մտցնէք դրամատուն, որ ձեզ հնարաւորութիւն կուտայ 3000ից մինչեւ 4000 դոլարի զանազան բաժնեթուղթեր գնելու, ուրեմն դրամատունը այդ գործողութեան համար վարկ է բաց անում անհատին 2000-3000 դոլարի: Դրամատունը այս դէպքում ոչ մի րիսկ չունի (հակառակ մուրհակների զեղչման գործողութեան) որովհետեւ ձեր անունով գնած բաժնեթուղթերը մնում են դրամական իր պահեստներում ձեր դոլարի հետ միասին. դուք կարող էք կարգադրութիւն անել այդ բաժնեթուղթերը ծախելու,բայց կերցնել չէք կարող, մինչեւ լիովին չվճարէք: Այսինքն ձեր սեփականատիրական իրաւունքները սահմանափակուած են: Եթէ ձեր գնած բաժնեթուղթերի արժէքը ընկնում է, դուք դրամատան առաջարկութեամբ պարտաւոր էք անմիջապէս մտցնել այնպիսի գումար, որ ձեր դրամական դրամը լինի բաժնեթուղթերի օրուան ընդհանուր արժէքի 35-25 տոկոսը:

Դրամատներում այսպիսի հաշիւ ունեցողները կոչւում են անկօլիստներ: Դրամատունը իր «անկօլիստ»ներին շահագործելու շատ միջոցներ ունի, չնայելով որ նրանց վերաբերմամբ ոչ մի րիսկի չի ենթարկւում:

1) Բացուելիք վարկի գումարի համար «անկօլիստ»ից նա վերցնում է սովորականից աւելի տոկոս (հարիւրին 1-1ուկէս աւելի):

2) «Անկօլիստ»ի ամէն մի կարգադրութեան համար դրամատունը վերցնում է յանձնակատարական միջնորդչէք:

3) Ստանում է առանձին յանձնառողչէք (կոմիսիա) կատարած գործողութեան (միեւնոյն է գնում է թէ վաճառում ձեզ համար) գումարի համաձայն:

4) Սակայն դրամատների ամենամեծ օգուտը կայանում է նրանում, որ նրանք զեղծում են կատարում գնելու եւ վաճառելու արժէքների մէջ:

Դիցուք դուք պատուիրում էք դրամատանը գնելու ձեր հաշուին 1000 հատ Z բաժնեթուղթեր, որոնց օրուան արժէքը տատանւում է 100-102 դոլարի մէջ, դրամատունը անշուշտ գնում է 100ով, իսկ ձեզ վրայ հաշւում է՝ 102 դոլար, այսինքն առանց որեւէ իրաւունքի վաստակում է ձեզնից 2000 դոլար: Դուք չէք կարող մեղադրել դրամատանը զեղծման մէջ, որովհետեւ այդ օրուան սակարանային պաշտօնական լրատուների մէջ նշանակուած է այդ բաժնեթուղթերի արժէքը հարիւրից մինչեւ հարիւր երկու դոլար: Յաճախ նոյնիսկ աւելի մեծ տարբերութիւններ են տեղի ունենում, երբ որեւէ բաժնեթուղթեր գնելու մեծ պատուէրներ է ստանում դրամատունը: Օրինակ՝ ենթադրենք թէ դրամատունը պատուէրներ է ստացել այսօր զանազան «անկօլիստ»ներից գնելու այդ Z բաժնեթուղթերից 10 հազար հատ, որոնց օրուան արժէքը հարիւր դոլար է, դրամատունը այդ օրը ինքը սկսում է գնել 20-50-100 հատերով եւ աստիճանաբար բարձրացնում է նրանց արժէքը մինչեւ 110-115 դոլարի: Ձեզ գրում է, որ ձեր պատուէրի հազար հատի փոխարէն գնուած է միայն 200 հատ 110 դոլարով, դուք ուրախ էք որ գոնէ 200 հատ գնել են, միւս օրը գնում են ձեզ համար միւս 800 հատ 111 դոլարով: Այն ինչ դրամատունը տասը հազար հատը մաս-մաս գնած կը լինի միջին թւով 106ով: (Մի քանի հարիւր հատը 112-115ով, իսկ մեծ մասամբ 100-102-103ով): Ուրեմն միջին հաշւով ամէն մի բաժնեթուղթի մէջ դրամատունը վաստակում է 4-5 դոլար, այսինքն այդ մի երկու օրուան մէջ 40-50 հազար դոլարի վաստակ է ունենում «անկօլիստ»ների հաշուին:

Դրամատները զարմանալի զգայուն են ըմբռնելու շուկայի տրամադրութիւնները այս կամ այն բաժնեթղթի վերաբերեալ: Նրանք նոյն իսկ կարողանում են շահագործել ձեզ, երբ դուք զգուշութեան համար ձեր պատուէրի մէջ ինքներդ նշանակում էք բաժնեթուղթերի գնման կամ վաճառման արժէքը (նշանակում էք limite - սահման): Դրամատունը այդպիսի պատուէրը կատարում է առանց հաճոյքի կամ կատարում է այն դէպքում, երբ իրեն համար կրկին որոշ չափով շահաւէտ է. բայց մեծ մասամբ չի կատարում, պատճառաբանելով, թէ այդ արժէքով առուծախս չէ եղել այդ օրը: Վերջին դէպքում դուք կամ հրաժարւում էք գործողութիւնը կատարելուց, կամ բարձրացնում էք limite-ը, կամ պատուէր էք տալիս գնել առանց limite-ի:

Անկօլիստները այդ տեսակէտից դրամատների գերիներն են:

Սակայն սակարանները ժողովրդական տնտեսութեան եւ արդիւնաբերութեան զարգացման տեսակէտից կատարում են եւ մեծ դրական դեր: Նրանք են որ դիւրութիւն են տալիս ժողովրդական լայն խաւերին մասնակցելու իր տնտեսած փոքրիկ գումարներով արդիւնաբերութեան խոշոր ձեռնարկների մէջ: Այդ միջոցով է, որ խոշոր արդիւնաբերութիւնը դրամական հնարաւորութիւն է ստանում իր գործունէութիւնը անսայթաք շարունակելու եւ աստիճանաբար զարգացնելու:

Պետութեան պարտականութիւնն է գտնել այնպիսի միջոցներ եւ սահմանել այնպիսի օրէնքներ, որոնց ներկայութիւնը հնարաւորութիւն տայ սակարաններին կատարելու իրենց դրական արդիւնաբերական դերը եւ միեւնոյն ժամանակ հեռու պահէ ժողովրդի լայն զանգուածներին ընկնելու նրանց նենգաւոր թակարդների մէջ:

ՏԱՐԱԳԻՐ

(վերջ)

(1) Տես «Յառաջ» 9 եւ 14 յունուար:

Կէս միլիոն անգործ Սպանիոյ մէջ

Համատարած անգործութիւն կը տիրէ Սպանիոյ մէջ: Պաշտօնական ցուցակ չկայ, բայց հանրօգուտ շինութեանց նախարարը, որ ընկերվարական է, հինգ հարիւր հազարէն աւելի կը հաշուէ անգործներուն թիւը: Բանուորներու ընդհ. միութիւնը, որ 4000 ճիւղեր ունի, մէկ միլիոն անդամներով, կը համրէ 368,000 գործազուրկ (132,000ը հողագործ): Ասոնք բոլորը մաս կը կազմեն ընկերվարական կուսակցութեան: Ընկերվարական պաշտօնաթերթը կը պահանջէ ազդու միջոցներ ձեռք առնել, որովհետեւ «անօթութիւնը յուսահատութեան կը մղէ»:

Տագնապին գլխաւոր պատճառը այն է որ ունեւոր եւ միջին դասերը հակառակ են հանրօգուտ շինութիւններու,եւ մեծ դրամագլուխները կամ հրապարակէն կը քաշուին եւ կամ արտասահման կը փախցուին: Երկրագործութիւնն ալ երեսի վրայ ձգուած է:

Կ'ԱԺՆԷ ՕԴԷՆ ԹՌՉԻԼԸ

Քաջալերելու համար օդանաւային ճամբորդութիւնը Ֆրանսայի եւ Մարոքի միջեւ, զեղչուած են գիները: Այսպէս Մարսէյլէն Քազապլանքա մէկ թոիչքը կ'արժէ 1250 ֆր.:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱԹԷՆՔԷՆ

ՖԻՔՍԻ ՎԵՐՋԻՆ ԴԷՊՔԸ ԵՒ ՈՒՐԻՇ ՀՈԳԵՐ

Վերջերս դէպքերը իրարու կը յաջորդեն Աթէնքի շրջանին եւ մասնաւորաբար Ֆիքսի գաղթակայանին մէջ: Եւ սակայն շատ ալ զարմանալի թող չթուի, որովհետեւ, գիշակեր ագռաւներու հոտառութեամբ, համայնավարները կը վազեն եւ գործի կ'անցնին, հոն, ուր զգացումները գրգռող հարցեր կան:

Ու Աթէնքի մօտիկ այս գաղթակայանը՝ Ֆիքսը, կը ներկայացնէ պայքարի լաւագոյն մարզադաշտը՝ համայնավարներու տեսակէտով:

Նախ եռագոյնի հարց,որուն վար առնուելուն առիթով, «տավարիշ» Ճահվերտովի օրեր առաջ կազմակերպած «քաջագործութիւնը» փակուեցաւ 6-7 հայ աշխատաւորներու վիրաւորումով: Եռագոյնը ըստ առաջնոյն, ամէն կիրակի եւ տօնական օրեր կը պարզուի կրկին եկեղեցւոյ զանգակատան վրայ, անշուշտ մեծ ցաւ պատճառելով կարգ մը կարմրուկներու, որոնք ներքին հրճուանքով մը կը յուսային փակուած տեսնել գրօշին հարցը: Նոր «ծաղափորձ»ին զաւեշտն ալ արձանագրեցինք իր ժամանակին՝ իր իրական եւ տիրական տարողութեամբ ու արժէքով:

Հիմա կայ բոլորովին նորը, եւ կրկին Ճահվերտովի լածերուն կողմէ կանխօրօք պատրաստուած եւ նորէն Ֆիքսի մէջ, քանի որ, ինչպէս ըսինք, այս գաղթակայանին մէջ օգտագործելի առիթներ կան, նաեւ մութինծէջէն՝ անգիտակցաբար քաջալերող ձեռքեր:

Յունուար 7ին հինգշաբթի օր, ինչպէս կը լսեմ եւ ինչպէս կը հաստատուի Աթէնքի հայատառ «Նոր Շարժում» եւ յունատառ «Րիզօսփաստիս»ն թերթերու խոստովանութեամբ, Ֆիքսի պատերուն վրայ կը փակցուի կարմիր գիրերով յայտարարութիւն մը, որով մասնաւոր ծիթինկի կը հրաւիրուին «բոլոր անոնք որոնց հիւղակները գրաւուած եւ կնքուած են կառավարութեան կողմէ»: Ծանօթ է որ բոլոր Հայաստան ծեկնածներուն տուները, որոնք ծախսուած էին ասոր ու անոր, յանկարծ գրաւուեցան խնամատարական նախարար՝ Եասօնիտիսի կարուկ հրահանգին վրայ. մինչդեռ ըստ բուն որոշման պիտի գրաւուէին միայն այն հիւղակները, որոնք կը գտնուէին պետական հողերու վրայ: Գրաւուած եւ կնքուած հիւղակներու բնակիչները դուրս հանեցին կոպտօրէն, ծեծելով եւ կիներուն մազերէն քաշկռտելով: Տուներուն բոլորն ալ, առանց բացառութեան, կը գտնուէին ոչ-պետական հողերու վրայ: Ֆիքսի յոյն Սիլլօզօսը օգտուելով առիթէն, վարչական եղանակով, ծամնակի որոշումը ընդհանրացնել տուած է, այս ձմեռ օրով մեր հայրենակիցները ծառնելով դժուարին կացութեան:

Այս մանրամասնութիւնները անոր համար, որ, ուղղակի կապ ունին դէպքին հետ:

Ըսի, որ յունուար 7ին համայնավար «տեղական կազմակերպիչ յանձնախումբ»ը ստորագրութեամբ մեր հայրենակիցները ժողովի կը հրաւիրուին: Ժողովը տեղի կ'ունենայ, դժբախտաբար Ֆիքսի Ազգային Մարկապարտէզի սրահին մէջ, Թաղականութեան քթին տակ: Այս ժողովին տուն կուտան 15է աւելի այն համայնավարներ, որոնք կը թելադրեն, քակել կառավարութեան կողմէ գոցուած տուներուն կնիքները եւ ներս մտնել, իսկ բռնութեան պահուն դիմադրել, խոստանալով, որ իրենք եւս պիտի օգնեն կռուողներուն:

Ժողովին ներկաներուն մեծ մասը, անգիտակ անցած դարձածին՝ իրենց հիւղակներուն գրաւուած ըլլալու ցաւէն թելադրուած, կուրօրէն կը հնազանդի եւ ուրբաթ օրը առաւօտ շատ կանուխէն կը գործադրեն իրենց թելադրուածը: Կը քանդեն կնիքները եւ կը մտնեն տուներէն ներս: Լուր կ'առնէ ոստիկանութիւնը եւ կը միջամտէ:

Եւ ահա կռիւը կը սկսի գիրկընդխառն, ոստիկանութեան եւ կիներուն միջեւ, որոնք ծանր կերպով կը ծեծուին ոստիկաններուն կողմէ: Հուսկ ապա կը ձերբակալուին չորս կիներ եւ հինգ այրեր, բոլորն ալ հրապարակի վրայ իբրեւ թթու ազգայնական-հնչակեաններ ճանչցուած անձեր:

Չկրցանք հասկնալ վերջապէս սա հնչակեաններուն (խօսքս Աթէնքի շրջանին մասին է) խսկութիւնը: Հնչակեան են տառն, համայնավար են կէսօրին եւ կը ծառայեն առհասարակ համայնավարներու շահուն:

Ահա դէպքը, չոր ու ցամաք ... րով: Աւելի պճնուած եւ «հարուած... նկարագրութիւնը —«քանչելի՛ հայերէ... մը — պէտք է կարդալ «Նոր Շարժ... կոչուած քուրջին մէջ: Անշուշտ ... Ուղին», Փարիզի համայնավար կոչ... արտատպած կ'ըլլայ... ամբողջութեա...

Ձերբակալուածները ազատ արձ... ուեցան յունուար 10ին եւ սակայն ... հիւ Ազգ. կեդր. Վարչութեան բացառ... ճիգերուն: Վարչութիւնը հաստատե... կալանաւորները զոհեր են եւ թէ ... կանութիւնը լաւ չէ վարուած: Մինչ... համայնավար քուրջը դէպքը նկարագր... ատեն բոլոր ձերբակալուածները «ընկ... որակեց եւ նոյնիսկ գրեց թէ մէկ ... կռիւը ղեկավարելու պաշտօն ունե... յանձնախումբին անդամ են..

Եւ այժմ ուրեմն, կալանաւորն... ազատ արձակուած են. Միւս կողմէ Ազ... կեդր. Վարչութիւնը գործի լծուած ... ի նպաստ հայ գաղթականութեան ... տալու համար հիւղակներու խնդիր... մեր անփութութեան երեսէն մինչեւ ... տեղուանքը հասաւ:

Կը տեղեկանամ թէ Ազգ. կեդ... Վարչութիւնը կտրուկ կերպով հրահան... գած է Ֆիքսի եւ բոլոր արուարձանն... րու Թաղ. Խորհուրդներուն, ո՛չ միայ... ազգային սրահները կամ եկեղեցին... չտրամադրել «Հօկ»ին, այլեւ օրինա... հետապնդել անոնք որ խռովարար ... թացքի մէջ կը գտնուին:

Մաղթենք, որ այս հրահանգը ... գործադրուի եւ յետ այսու մեր ... եւ եկեղեցիի սրահները համայնավար... մարզանքներու բոյն չդառնան, ... եղաւ Ճահվերտեանի «բանախօսութ... առիթով, Ֆիքսի, Լիփարծայի, Քօքի... եւ Սինկրուի մէջ եւ ինչպէս կ'ըլլայ ... հասարակ Ֆիքսի մէջ, «Հօկ»ի պիտա... տակ, Թաղականներու թոյլութեան ... ոմանց ալ լուռ 'քաջալերութեան ... հիւ:

— Դէպքին մասին այսքան: ... կը վերաբերի երկրորդ կարաւանին, ... ուպէս յայտնի է արդէն որ Աթէնք... պիտի կազմակերպուի: Ցակտուին ո՛չ մի... նողներու ցանկերը կազմուեցան, ... ալ մեկնումի օրն ու թուականը յայտ... է: Կ'ըսուի թէ յունվարի վերջ անպայ... ման պիտի մեկնի երկրորդ կարաւան... որմէ վերջ Ճահվերտով պիտի անց... Մակեդոնիա, կազմակերպելու համար եր... րորդ եւ վերջին կարաւանը:

Երկրորդ կարաւանին համար պաշ... տօնապէս նոր արձանագրութիւն չկա... Առաջինէն ետ մնացածները պիտի մեկ... նին, կ'ըսուի: Թէեւ ձեռքի տակէ հա... ցարաններ կը պտտցնեն, առհասարա... անգործ եւ յուսահատ վիճակ ունեցո... րուն: Եւ կէ կը հետեւի թէ շատեր ... կան, որ հրաժարած են մեկնելէ եւ կ'ա... ուի անոնց տեղը լեցնել:

Տիրող անգործութիւնն ու թշուա... ռութիւնն ալ կը շահագործուի համայ... նավարներու կողմէ, կառավարութեան ... ազգային իշխանութեանց դէմ:

Կարեւոր աշխատանք մը ունի ... Թաղ. Խորհուրդները, զանազան միջոցնե... րով եւ յորդորներով զգուշացնելու հա... գաղթականները, որպէս զի կոյր գործի... չըլլան համայնավար հրձիգներու ձեռքի... չգրգռելու համար պատկան կառավար... թիւնը, որ կրնայ յանկարծ հիմնովի... աննպաստ եւ տխուր կարգադրութիւն ... ընել Հայերուս համար: Այսպիսի պար... գայի մը բոլոր «նշանաւոր» եւ «հա... ուածային» կօմերիտները հոս ու հո... ծակածուտ պիտի ըլլան, մէջտեղ ձգել... խեղճ ու կրակ կիները, ինչպէս ըրի... յունուար 8ի դէպքին օրը:

— Վերջերս այնքան դէպքեր տեղ... ունեցան, որ չկրցայ զաղութին ազգայ... կրթական եւ յարաբերական կեանք... պատկերացնել: Ցաջորդիւ կը յուսամ այ... ծամն ալ լրացնել չունենալով — եւ ին... քանիփափաքելի է— կռիւ եւ ծեծկուռ... արձանագրութիւն:

Թ.Ղ.Թ.Ա.Կ.Ի.Ց

Սեւը կը բարձրանայ

Սէն գետը կը սկսի բարձրանալ ... մասնաւորաբար առատ ... անձրեւներուն պատճառով, որ կը ... ներկայիս: Եզերքին վրայ կարգ ... անցքեր ողողուած են արդէն: ... սահմանէն տակաւին հեռու չի պա... ճառեր ջուրի այս բարձրացումը:

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ՀԱՏՈՒՑՈՒՄՆԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐԸ

Գրեր էինք թէ հատուցումներու հարցին մասին անգլիական եւ ֆրանսական տեսակէտներուն միջեւ միութեան գիծ մը գտնելու յոյսը չէն կորսնցուցած Լոնտոնի քաղաքական շրջանակները։ Անգլիացի քական շրջանակները։ Անգլիացի հեղինակաւոր տնտեսագէտ մը Լայթըն որ մասնակցած է Պալի ելմտական յանձնախումբին՝ իբրեւ Անգլիոյ պատուիրակ, ճառի մը մէջ մատնանշեց պարտքերու վճարման երկար պայմանաժամի մը անպատեհութիւնները։ Լայթըն ճառը նպատակ արձագանգ գտած է Լոնտոնի մէջ։

Տնտեսագէտը անդրադարձաւ տիեզերական տագնապին կապուած դժուարութիւններուն, որոնք աւելի՛ կը սաստկանան քաղաքական անկայուն վիճակով եւ անվստահութեամբ։ Այն կարծիքը յայտնեց թէ միջազգային պարտքերը եւ դրամական հարցը մասնակի կերպով պատասխանատու են կացութեան, որ ժամանակաւոր միջոցներով, ինչպէս կարճատեւ պայմանաժամերը, աւելի կ՚երկարին։

Լայթըն իբր դարման ցոյց կուտայ նէթէ ո՛չ միջազգային պարտքերու եւ հատուցումներու ամբողջական ջնջումը, գոնէ մասնակի ջնջումը՝ փոխադարձ համաձայնութեամբ եւ շեշտեց թէ Եւրոպայի համար տնտեսական վերակազմութիւն մը անկարելի է, քանի Ֆրանսա եւ Գերմանիա չեն համաձայնիր, առաջինը ընդունելով չափաւոր առնելիք մը, զոր երկրորդը յանձն պէտք է առնէ վճարել։

ԵւՐՈՊԱ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԴԷՄ

Իտալական «Փօփօլօ տ'Իթալիա» թերթը կիսապաշտօնական յօդուածի մը մէջ անդրադարձեր էր հատուցումներու հարցին՝ որոնց ջնջումը կը թելադրէր։ Երկրորդ յօդուածի մը մէջ, որ կը կրէ «Ծառ Միացեալ Նահանգներու» խորագիրը, կը թելադրէ եւրոպական բոլոր ազգերու միացեալ ճակատ մը կազմել, ստիպելու համար Ամերիկան որ հրաժարի իր պահանջներէն։

— Հատուցումներու շղթան, կը գրէ թերթը, հետեւեալ օղակներն ունի։

«Գերմանիա պարտական է բոլորին, համաձայն Սփայի հարիւրային համեմատութեան։ Իտալիա եւ Ֆրանսա պարտական են Անգլիոյ, Անգլիա պարտական է Միացեալ Նահանգներուն։ Մէկզի դնենք աւելի փոքր պետութիւնները եւ նախկին պետութեանց մնացեալ մասը, որոնք ո՛չ վճարեցին, ո՛չ ալ պիտի վճարեն, որովհետեւ պարզապէս չեն կրնար։ Միակ պետութիւն մը կայ, որ ոչ ոքի պարտական է եւ որ բոլորէն առնելիք ունի, — Միացեալ Նահանգները։

«Այս կացութիւնը չի լուծեր, բայց կը պարզաբանէ հարցը։ Որքան ալ ուշ կամ կանուխ այստեղ հասնէինք, գերման հատուցումներու ջնջումը այլեւս տիեզերական խնդրին վրայ էր։ Ոմանք զայն կը վերածէին միայն ձեւակերպութեան հարցի մը։ Գերման հատուցումները ջնջելէ առաջ, կ՚ըսէին, պէտք է որ Անգլիա եւ Ամերիկա հրաժարին իրենց առնելիքներէն կամ, նախ ջնջեն հատուցումները եւ յետոյ, Անգլիա եւ Ամերիկա հրաժարին իրենց առնելիքներէն։

«Հիմա, մէկ եղանակ կայ դուրս ելլելու այս կացութենէն, որ այնքան աւերներ կը դիզէ աշխարհի վրայ, այդ եղանակն է՝ եւրոպական պետութեանց հրաժարումը՝ առնելիքուորի եւ տալիքտորի իրենց փոխադարձ դիրքէն։

Այս առաջին քայլէն յետոյ, պէտք է եւրոպական տալիքուորներու միացեալ ճակատ մը ներկայացնել Ամերիկայի դէմ։

Իրենց առնելիքներէն հրաժարելով, եւրոպական տալիքուորները խղճի կատարեալ հանդարտութեամբ ամերիկեան կառավարութենէն պիտի կրնային ուղղել՝ իրենց պարտքերուն ջնջումը։

Առաջին քայլը պէտք է առնուի Եւրոպայի կողմէ։ Պէտք չէ սպասել որ Ամերիկա ինքը պէտք է նախաձեռնարկ ըլլայ։ Եւրոպան է որ այդպէս պէտք է ընէ։ Կատարուած իրողութեան հանդէպ, Միացեալ Նահանգները ի վերջոյ պիտի ստիպուին ընդունիլ իրենք ալ։

Իբրեւ տեղեկութիւն աւելցնենք որ միջազգային շրջանակներու մէջ Մուսոլինիի կը վերագրեն այս աննստորագիր յօդուածը։

— Վատիկանի պաշտօնաթերթն ալ գրութեան մը մէջ կը զգացնէ թէ Պապը ցանկալի կը գտնէ պատերազմական պարտքերու եւ հատուցումներու ջնջումը։

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ԵԼԵՒՄՈՒՏՔԸ

Պուլկարիոյ վարչապետը Մուշանոֆ մամուլի ներկայացուցիչներուն կատարուած յայտարարութեամբ մը վճռապէս հերքեց եւ անհիմն նկատեց այն զրոյցները, որոնք արտասահմանի մէջ կը շրջին թէ Պուլկարիա պիտի դադրեցնէ իր վճարումները։

Մուշանոֆ ըսաւ.— Յայտարարեցի եւ կը կրկնեմ թէ ընդհանուր տագնապն է Պուլկարիոյ դժուարութեանց պատճառը։ Արտածումները տկարացած են։ Արտածուած երկրագործական ապրանքներու արժէքը կորած է, պատճառելով օտար դրամներու մթերքին նուազումը, ինչ որ կը դժուարացնէ արտասահմանի հանդէպ պուլկարական վճարումները։

Մուշանոֆ յայտնեց նաեւ թէ Ժընեւի ելմտական յանձնախումբին եւ հատուցումներու ժողովին առջեւ, Պուլկարիա պիտի պարզէ իր կացութիւնը եւ արագ եւ ազդու օժանդակութիւն պիտի խնդրէ։

ԴՐԱՄԱԿԱՆ ԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Անգլիոյ Առեւտրականներու Սենեակներու Դաշնակցութեան Վարչական Խորհուրդին մէջ քննուեցաւ տեղեկագիր մը, որ կը թելադրէ կայսրութեան բոլոր երկիրներուն համար դրամական միակ դրութեան մը հաստատումը։

Տեղեկագիրը կը յայտնէ թէ նըման բարեփոխում պիտի դարմանէ գիներու անկումը, որ կը հարուածէ նպարեղէնը եւ նախանիւթերը։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Շահալի-Էյլար

«Խորհ. Հայաստան»ի մէջ Շահալի-Էյլարի հանքերուն մասին յօդուած մը ունի Բ. Շահումեան։ Կը քաղենք գլխաւոր մասերը մաքրելով լեզուն, նոյն ատեն խորհելով մենք մեզի թէ ի՛նչ կը հասկնայ Հայաստանի գիւղացին սարսափելի այս հայերէնէն, որ լեցունէ ռուսերէն բառերով։

— Շահալի կայարանէն 12 քիլոմեթր հեռու, խիտ անտառներու եւ խոր ձորերու մէջ է ինկած Ալլահվերդիի պղինձի հանքերու մէկ ճիւղը,— Շահալի-Էյլարը։

Այդ հանքերը երեւան հանած են առաջին անգամ ֆրանսացի դրամատէրները, որոնք, պատերազմէն առաջ, պրպտելով եւ հետազօտելով մէջտեղ հանեցին Բօշաքար լերան կողերուն այդ հարուստ հանքերը։ Հորեր բացին ու իջան Բօշաքարի արգանդը։ Ֆրանսացիները այդտեղ հիմնեցին բարձր ծխնելոյզով երկու գործարաններ, ձուլելու համար պղինձը։ Պատերազմի ընթացքին լռեց Բօշաքար լեռը եւ այծեամներն ու արջերը գացին խուզարկելու հորերը։ Պատերազմէն յետոյ գործարանները դարձան ոչխարներու ձմերանոց։

1929ին ռուս ճարտարագէտները ձեռնարկեցին լիշեալ գործարաններու վերաբացումին։

Փոքր, բայց հարուստ են Շահալի-Էյլարի հանքերը։ Միջին հաշիւով, հանքը կը պարունակէ 8 առ հարիւր համեմատութեամբ պղինձ, զանազան երակներ՝ մինչեւ 12-23 առ հարիւր։

Հետազօտութիւնները սակաւին կը շարունակուին այդ հողերուն մէջ։ Միւս կողմէ կը մաքրուին կարգ մը հորեր, որ ջուրով լեցուած են։ Այս աշխատանքները չափազանց դժուար են, — երբ հորին մէկ աչքին մէջ ջուրը կը պարպուի, յանկարծ թաց հողին փլուզումով՝ նորէն կը լեցուի։ Եւ բանուորները մինչեւ իրենց գօտին կը մտնեն ջուրին մէջ վերստին սկսելու համար իրենց աշխատանքը [illegible]. Կատարուած են նաեւ կարգ մը թերութիւններ, ինչպէս կը գրէ «Պղնձի ֆրոնտում» թերթը։

Բօշաքարի բարձունքին վրայ կը գտնուի բացատ մը, որ յատկացուած է Շահալի-Էյլարի բնակիչներուն։ Թիթեղով ծածկուած միայարկ 10-12 սպիտակ շէնքեր կան, ուր կը բնակին հանքերուն բանուորները։

Այդ շէնքերուն ծայրը, ձորին մէջ, անտառին եզերքը, դէպի վեր կը բարձրանան կամրջաձեւ երկու պարիսպներ։ Նախկին հնոցներէն դէպի վեր բարձրացող ծխնելոյզներուն իրաններն են ատոնք։ Վարը կը գտնուին ձուլարանին աւերակները։ Ջարդուած ու թափուած կառքեր, գործիքներ ու մեքենաներ։ Ձուլարանի աւերակներուն կողքին կանգնած է կիսաքանդ ուրիշ շէնք մը, որ ժամանակ մը իր լայն երախներով կ՚արծարծէր ու կը հրահրէր քուրաներու կրակը։ Գետակի ափին, արեւին տակ կը պսպղայ սեւ ձիւթի պէս փայլուն մետաղի զանգուածը։

Տարինե՛ր են անցել եւ կարելի չէ եղած շահագործել պղնձի այդ հորերն ու գործարանները։ Որովհետեւ, ինչպէս «հարուածային» Կուրբան Ալի կ՚ըսէ, «բոլշեւիկները լեզուով են ժտնում հորերը եւ ոչ թէ մուրճով, իսկ լեզուով պղինձ հանել չի կարելի»։

Պղնձի հանքերը կը գտնուին բանուորական գիւղեցիկ աւանէն 3,5 քիլոմեթր հեռու։ Ճամբան կ՚անցնի գեղեցիկ ձորակէն, զոր կ՚ողողէ կայտառ ու աղմկոտ վտակը։ Եւ բանուորները ամէն առաւօտ կ՚անցնին այդ ճամբէն, կ՚երթան փորելու ցոյց տրուած հողամասերը։ «Այսինչ ուղղութեամբ առաջ գնալ այսքան մեդր»։ Բանուորները կը փորեն ու կը փորեն։ Բայց չկայ երկրաբան որ քննէ արդիւնքը։ «Այսինչ մասում աշխատանքը կատարել այսքան մեդր… Թեքուել աջ… ուղղութիւնը փոխել…առաջ գնալ…»։ Եւ սակայն…երկրաբան չկայ, որ քննէ արդիւնքը։ Բանուորական ուժերու այս բարբարոսական օգտագործումը ընդվզում կը պատճառէ քննիչներուն։

Բանուորական աւանէն մինչեւ հանքերը, 3,5 քիլոմեթրի հեռաւորութիւնը, բանուորները կը կտրեն ոտքով, վերադարձն ալ ոտքով։ Եւ այսպէս ամէն օր։ Բանուորը ստիպուած է իրեն տրուած կօշիկը մաշեցնել այդ ճամբուն վրայ վեց ամսուան մէջ։

Բայց կօշիկը կը մաշի 4 ամիսէն եւ բանուորները կօշիկ կը պահանջեն։ Իրենց պատասխան կը տրուի թէ պայմանագիր կնքուած է կօշիկը… մաշեցնելու 6 ամիսէն։

Գիշեր է պահականոցի հեռախօսին զանգակը կը հնչէ։ Զինուորը կը ցատկէ ոտքի, հեռախօսը կը դնէ ականջին։

Պահակները կը հարցնեն թէ ժամը քանի՞ն է, որպէս զի փոխեն իրենց հերթը։ Զինուորը, քնաթաթախ, քիչ մըն ալ բարկացած, թիւ մը կ՚ըսէ ու կը պառկի։ Եւ անդին բանուորը կը զարմանայ, որ ժամը չի քալեր։ Եւ այս ամէն գիշեր։

Կարծես Շահալի-Էյլարը կտրուած է աշխարհէն։ Բանուորները կ՚աշխատին շարունակ, յաճախ հերոսաբար։ Պարգեւներ կը նշանակուին, բայց պարգեւը չի հասնիր բանուորին։ Բանուոր մը, որ գրել կարդալ չի գիտեր, իբրեւ ստորագրութիւն երկու սեպաձեւ գիծ քաշելով՝ խընդրագիր մը կուտայ, որպէսզի հանեն զինքը այդ հորէն, քանի որ երկու ամիս է, չէ ստացած իր ընտանիքին համար առնելիք ալիւրը։

“Չարչիական ոգին ճաշարաններում,,

Այս խորագրին տակ «Խորհրդ. Հայաստան» (29 դեկտ.) կը գրէ.

Ղարաքալայի խորհրդային տնտեսութեան ճաշարանը կը գտնուի «չարչի»ներուն ձեռքը։ Այս ճաշարաններուն մէջ կը ճաշեն խորհրդային տնտեսութեան բանուորները։ Խորհրդային տնտեսութիւնը բանուորներուն յատկացուցածէ աժան գինով կաթ, պանիր, կարագ, բայց այդ պարէնները բանուորներուն կը տրուին չափազանց սուղ գիներով։ Այսպէս 1 րուլի 50 նշանակուած պանիրը բանուորներուն կը ծախուի 3 րուբլիի։ Աշխատողները կը հետաքրքրուին միայն իրենց շահովը։ Ճաշարանը չունի խոհանոց ու մթերանոց, այնպէս որ աղտոտ-ծրտոտ, անխնամ ու թափթփած է ամէն բան։

Ճաշարանին աշխատաւորները լաւ գիտեն իրենց գործը եւ շահուն ճամբան։ Պարէնը սուղ ծախելէ զատ, բանուորներուն համար ճաշը կը պատրաստեն սատկած կովու միսով։ Երբ կը բողոքեն, ճաշարանին վարչութիւնը կը պատասխանէ.

— «Դէ՛, ի՞նչ կարող էինք անել, թէկուզ մի քիչ էլ վատ, բայց այնուամենայնիւ պէտք է պատրաստէինք, բա՛, խոմ նոր անասուն չպէտք է մորթէինք»։

Ստեփանաւանի ճաշարանին մէջ կը ճաշեն բանուորներ եւ ուսանողներ։ Աղտոտ ճաշարան մըն ալ այս, տարրական մաքրութիւն իսկ չկայ։ Իւղը ժանգոտած ամաններու մէջ, պարէնը խաւ խաւ փոշիի տակ։

Ճաշարանը աժան կը գնէ պարէնը եւ սուղ սուղ կը ծախէ բանուորներուն։ Շարունակ ձաւարով ջրոտ ապուր կը հրամցնէ անոնց։ Բանուորները իրարու ձեռքէ կը գողնան դանակն ու պատառաքաղը։ Ճաշարանին վարիչը կ՚ըսէ թէ «քանի որ դանակներն ու պատառաքաղները շատ են կորչում, դրա պատճառով մենք դուրս չենք բերում պահեստից, միայն մի քանի դանակ-պատառաքաղով կարելի է մի կերպ եօլա գնալ»։ Այսուհանդերձ գետնէն կարելի է երբեմն դգալ ու պատառաքաղ գտնել։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՍԿԱՈՒՏՆԵՐՈՒՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

ՆԻՍ, (սեփ. թղթ.).— Յունուար 10ին, Պուլվար Մատլէնի Orttelli սրահին մէջ, տեղի ունեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտներու Նիսի մասնաճիւղին բացման հանդէսը, գեղավարութեամբ խմբապետ Պ. Յովհ. Իբրանոսեանի։ Կը նախագահէր Տիկին Հ. Արոյեան, որ իր բացման խօսքին մէջ շնորհաւորեց այս նոր կազմակերպութիւնը, գովեց փոքրիկներու ջանքերը, ապա յոյս յայտնեց որ անոնք հաւատարիմ պիտի մնան մեր ազգային սկզբունքներուն եւ հպարտութիւնը պիտի կազմեն Նիսի հայ գաղութին։

Հանդէսը, իր գրաւած բազմութեամբ եւ կարգապահութեամբ աչքի կը զարնէր։

Կոկիկ էին եղած արտասանութիւնները, երգերը, մարմնամարզական քանի մը խաղերը եւ մանաւանդ իրենց ուժերով ներկայացուած զաւեշտը։ Հանդէսին երկրորդ մասին, յայտագրէ դուրս, երգեց Պ. Գեղամ Շէհրէքեան «Հայաստանը» եւ «Սիրուհիս»։

Աւելորդ չըլլար յիշել թէ բացականերու շարքին մէջ էին անոնք — մասի վրայ միայն համրուելիք — որոնց համար ծանր էր եռագոյնին տակէն անցնիլ, եւ դժուար՝ «Մեր հայրենիք» լսել։ Բացակայ էին նաեւ մատուռին եւ դպրոցին պաշտօնէութիւնը։ Յիշատակելի պարագայ մը եւս, — Մատլէնի ազգային վարժարանի այս տարուան ուսուցիչ Պ. Յովհ. Բէլէչեան ուզած էր սկաուտներուն ծախել իր քառորդ ժամու բանախօսութիւնը։

— «Կը խօսիմ, պայմաւաւ որ եռագոյն չպարզէք»։

Սկաուտները մերժած են գնել այդ սուղ բանախօսութիւնը եւ սրահի ճակատին պարզած հալածական եռագոյնը։

Աճուրդի դրուեցաւ ամսան մը խմորեղէն, որմէ գոյացաւ 379 ֆր.։ Շահեցաւ Պ. Սուրէն Շամլեան եւ հակառակ իր առատաձեռն մասնակցութեան, նուիրեց 10 ֆրանք եւս խմորեղէնին հետ։ Խմբապետը ամփոփ տեղեկութիւն տուաւ Հ.Մ.Ը.Մ.ի ծրագրին եւ իրենց կատարած աշխատանքին։ Յայտնեց նաեւ նիւթական եւ բարոյական աջակցութիւնը Կ. Խաչի, 100 ֆր։ Պ. Փառէն Թուրքեանի 15 ֆր՝ նուէրը, տաբատը եւ զանազան նուիրատուութիւններ։

Տիկին նախագահին շնորհակալութեան խօսքերէն յետոյ, հանդէսը փակուեցաւ ժողովրդի բուռն խանդավառութեան մէջ։

Հանդէսէն անմիջապէս վերջ կազմուեցաւ սկաուտական վարիչ մարմին մը՝ հետեւեալ անդամներով,— Պ. Պ. Տէրուն Եանըքեան, Լեւոն Ժամկոչեան, Փառէն Թուրքեան, Գարեգին Գէորգեան եւ Հմայեակ Յարէթ-Նազովեան, որոնք անմիջապէս յարաբերութեան պիտի մտնեն Կեդր. Վարչութեան հետ։

Հմայեակ

ՍԵԲԱՍՏԱՑԻՆԵՐՈՒ ԽՆՋՈՅՔԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ յունուար 11.— Սեբաստացիներու Սենեքերիմեան Հայր. Միութիւնը խնջոյք մը սարքած էր մասնակցութեամբ Սեբաստիոյ գաւառական ու գիւղական զանազան միութիւններու, «Սեբաստիոյ աբանց եւ կանանց վերաշինաց մասնաճիւղեր, Գօչ Հիսարի, Պուրհանի, Յաղթի, Եարասայի, Դավրայի, Կովտունի, Խորսանայի, եւ Կավասարի Հայրենակցական Միութիւններու

Սրահը լիքն էր երկսեռ բազմութեամբ։ Բոլոր Սեբաստացի հայրենակիցները ներկայ էին իրենց ընտանիքներով։ Ներքին կարգապահութեան կը հսկէին կարգադիր յանձնախումբի անդամները։ Հանդէսը բացուեցաւ երգով մը, մասնակցութեամբ ջութակահար Պ. Չէօրէքճեանի, որմէ վերջ բացման խօսքը ըրաւ օրուան նախագահ Պ. Ա. Փիրանեան, որ «Գաւառական ու Գիւղական Հայր. Միութիւնները բարի օրինակ եղան միանալու մայր միութեան, միասնաբար գործելու ու հետապնդելու Սենեքերիմեան Միութեան վաթսունհինգամեայ նպատակն ու իտէալը, ինչ որ բոլոր Սեբաստացիներու երազն է, եւ կը հրաւիրենք միւս անջատ մնացած Հայր. Միութիւնները որպէսզի առանց կուսակցական յետին մտքեր հետապնդելու միանան ու թեւ թիկունք հանդիսանան մեր մայր կազմակերպութեան»։

Յետոյ եղան փոքրիկներուն կողմէ արտասանութիւններ, ու երգեր։ Առժամեայ յանձնախումբի կողմէ խօսեցաւ Պ. Վահագն Նալպա՛նտ'եան որ փոխանակ Սենեքերիմեան Միութեան գնկուցումը ընելու, սկսաւ աջ ու ձախ լուտանքներ տեղալ կուսակցութեանց, Հայաստանի Հանրապետութեան, անոր վարիչ մարմնի անդամներուն, ու հանդէսին տուաւ կուսակցական հանգամանք։

Բանախօսութեան ընթացքին Ալբիլեան սան մը տեղէն ցատկելով բողոքեց բանախօսին դէմ, եւ կարգադիր յանձնախումբին ուշադրութիւնը հրաւիրեց։ Թէեւ քանի մը կարմրուկներ պաշտպանեցին Նալպանդեանի տեսակէտը, բայց հանդիսականներուն բուռն բողոքին վրայ ճառախօսը լռեց ու տեղը նստաւ։

Մոգական լապտերով ցուցուեցան Նոր Սեբաստիոյ զանազան մասերը։ Երկրորդ խօսողը եղաւ Թագւոր Խաչիկեան որ բացատրեց Միութեան նպատակը։ Յետոյ նախագահը աճուրդի դրաւ Մուրատի ու Անդրանիկի մեծադիր նկարները ու յորդորեց որ Սեբաստացին երբէք չմոռնայ իր յեղափոխական զաւակներուն յիշատակը։

Ժողովուրդը աճուրդի մասնակցեցաւ լայն չափով ու գոյացաւ նշանակելի գումար մը։ Յետոյ հանդիսականներուն բաժնուեցաւ Կաղանդի նուէրներ։

Ն. Արծրունի

ԵՐԶՆԿԱՑԻՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԷՍԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Երզնկայի Հայր. Միութեան հանդէս-խնջոյքը տեղի ունեցաւ ռուսական գաղթակայանին դպրոցի սրահին մէջ։ Ներկայ էին Մարսէյլի Երզնկացիները։ Վարչութեան նախագահը քանի մը խօսքով բացատրեց Հայր. Միութիւններու նպատակը որ է կանգուն պահել հայութիւնը օտար հողերու վրայ։ Նուագախումբը նուագեց «Սարերի վրով գնաց»։ Ջութակահար Պ. Կարպիս Պօղոսեան մէջ ընդ մէջ մեներգեց «Ալագեազ», «Տըլէ եաման», «Սիրուհիս» եւ «Նոր տարին»։ Յետոյ վարչութիւնը կաղնդեց բոլոր հանդիսականները կաղինով լի թաշկինակներ, որ կնքուած էին Երզնկայի Հայր. Միութեան կնիքով։ Պ. Ա. Շիշմանեան առաջարկեց որ ներկաներն ալ իրենց պարտականութիւնը կատարեն եւ վճարեն տասը ֆրանք։ Բոլորին մասնակցութեամբ գոյացաւ 238 ֆրանք։ Յետոյ ամերիկեան աճուրդի դրուեցաւ Վարչութեան պատրաստած աւանդական խմորեղէնը եւ գոյացաւ 343 ֆրանք։ Իսկ պիւֆէէն գոյացաւ 266 ֆրանք, փոխարէն՝ 92 ֆրանքի, ընդհանուր մուտք՝ 839 ֆրանք։

Կ՚արժէ գնահատել Վարչութիւնը ինչպէս եւ նուագախումբը որ հանդէսի միջոցին երբեք թուրքերէն չնուագեց։ Ամէն ինչ անցաւ շատ խաղաղ։ Լսեցինք հայկական, եւրոպական եւ կովկասեան եղանակներ։ Հանդէսին փայլ տուաւ Պ. Յարութիւն Պատիկով, իր կովկասեան պարերով, ինչպէս եւ ուրիշներ։

Այս առթիւ պիտի թելադրէինք որ Վարչութիւնը նկատի ունենայ տիրող տագնապը, ամսականները գանձէ ամէն ամիս, որպէսզի հայրենակիցները չքեռնաւորուին։

Ս. Մ. Երզնկացի

ՄԱՄՈՒԼ

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ՍԵՄԻՆ...

Այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ, «Յուսաբեր» կը նկատէ (2 յունուար).

— «Տարիները մեզ հայրենիք չբերին, սակայն անպտուղ չանցա՛ն հայրենիքի համար։ Տարուէ տարի ցեղը ոյժ ու կորով կ՚ամբարէ, օր մը մարդկութեան երեսին նետելու համար իր մեծ ողորմութիւնը՝ նանսէնեան անցաթուղթը, զայն իր բազուկով հայրենիքի վերափոխելու համար։

Կայր չենք չտեսնելու համար, որ նաեւ այսօր, նոր տարուան սեմին, ծանր, եղերականօրէն ծանր է մեր ցաւատանջ ցեղին վիճակը։

Բայց ի՞նչ էր մեր վիճակը 1920ին։

Եւ ի՛նչ մանաւանդ… 1915ին։

Այդ սեւ ու արիւնոտ օրերուն երազ կարող է նկատուիլ 1930ը, որմէ այնքան դժգոհ ենք այսօր։

Շուրջ երկու տասնամեակ առաջ Թուրքիան 2,300,000 քառ. քիլ. տարածութիւն ունէր, մօտ 40 միլիոն ժողովուրդով։ Այս «յաղթական» գաւառը, որ բիւր վէրքերու մէջ կը գալարի այսօր, հազիւ կարողացաւ 700 հազար քառ. քիլ. տարածութիւն պահել, առաւելագոյնը 10 միլիոն ժողովուրդով։

Եւ այս 16 տարիներու ընթացքին ան անկարող եղաւ 16 քար քովէքովի բերել այն հողերուն վրայ, ուր մեր ցեղի հազարամեայ յիշատակները կան։

Մե՛րն է հայրենիքը. հաւատանք այս ճշմարտութեան։

Այս կէտին մէջ անվերաքննելի է պատմութեան դատավճիռը, թող երբե՛ք կասկած չունենանք նաեւ այս մասին։

Հա՛յ արօրը պիտի հերկէ այն հողերը, որոնք թափուր են այսօր։

Եւ այն անեզ զօտեմարտին մէջ, որ կը մղէ Արեւելքի ընտրելագոյն ցեղը զարհուրելի գազանին դէմ, յաղթանակը մե՛րը պիտի ըլլայ եւ ոչ իրենը։

Այս հաւատքով դիմաւորենք Նոր Տարին»։

ՏԽՐՈՒԻՆԻ

Ցաւով կը լսենք մահը Պ. Երուանդ Բաշալեանի — եղբայրը Պ. Լեւոն Բաշալեանի — Գահիրէի մէջ։ Պ. Երուանդ Բաշալեան երկար տարիներէ ի վեր պաշտօն կը վարէր եգիպտոսի փարոսներու ընկերութեան մէջ եւ լաւ անուն մը շահած էր։

Մեր ցաւակցութիւնները։

Լրատու Արուեստի

Չորեքշաբթի օր նկարիչ Ա. Խաչատրեանի աշխատանոցը այցելեցին Տէր եւ Տիկին Berthelot, ընկերակցութեամբ թէհրանի ֆրանսական դեսպանին տիկնոջ եւ ամբողջ մէկ ժամ տեղեկութիւններ քաղեցին,

Հայ նկարչին պարսկական նկարահանդէսը պիտի բացուի Փետր. 23ին Musée Guimetի մէջ, հովանաւորութեամբ Պարսկաստանի պալատական նախարար Թիմուրթաշի եւ Պարսից դեսպանի, Գեղարուեստից նախարարութեան խորհրդական M. Petchի, Լուվրի թանգարանապետ M. Métmanի եւ M. Bertheloti եւ Victor Golobiewի։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԵՐԿՈՒՆՔ, օրական Զ. Ռ. Միութեան, գ. տարի թիւ 25, ճեռեւեալ բովանդակութեամբ.—

Մեր սերունդը՝ խմբ., Վահագնեան գպրոց՝ Ազատանի, Բերականական՝ Յ. Անասեան, Մեր քայլերգը՝ (Նոթա), Բանաստեղծութիւն՝ Տէր Միքայէլեան, Հէքեաթ՝ Շ. Նարդունի, Բաջն Թաթուլ՝ Ս. Պալասանեան, Պատմ. Հայաստանի աշխարհագրութիւնը՝ Հ. Եփրեմ Ջագըճեան, Որբե՛ր, ղուրպան ձեզի՝ Ե. Մոմճեան, Որբութիւն՝ Վէսպէր, Ո՞ւր են որբերը (Մամուլ)։

Տարեկան բաժնեգին Ֆրանսա 15 ֆրանք, արտասահման 1,5 տոլար։ Դիմել Ա. Գաբրիկեան, 11 Ave. Philippe Auguste, Paris.

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ (իր կեանքն ու գործունէութիւնը)։ Կազմեց Թ. Ազատեան։ Ա. հատոր։ Հրատ. «Կոմիտասի Օր»ուան Պոլսոյ Յանձնախումբին։ Գին 100 դրուշ։ (Շուտով լոյս կը տեսնէ նաեւ Բ. հատորը)։

Կարդացէք եւ Տարածեցէք
ՅԱՌԱՋԸ

Թուրք հանրային պարտքերը
Սարաճ Օղլու Փարիզ կուգայ

ԷՆԿԻՒՐԻ, 17 յունուար։— Լաւատեղեակ շրջանակներ կը հաւաստեն թէ նախկին ելմտական գործավարը, Սարաճ Օղլու եւ Նուրուլլահ պէյ վաղը կը մեկնին դէպի Նիւ-Եորք։ Պիտի անցնին Փարիզէն, ուր բանակցութիւններ պիտի կատարեն Թուրքիոյ պահանջատէրերուն հետ, փոփոխութիւն մը մըտցնելու համար Փարիզի համաձայնութեան մէջ։ Պիտի առաջարկեն զեղչել պարտքի գումարը եւ հետեւաբար տարեվճարները։ Եթէ այս հիման վրայ համաձայնութիւն գոյանայ, նոյնպէս պիտի առաջարկեն 1939ին յետաձգել տարեվճարները։

Քիւրտ պետ մը անձնատուր Իրաքի

Քիւրտ հանրաւոր շէյխ մը, Ճաֆֆար Սուլթան որուն ցեղախումբը երկար ատեն գինադրեր էր պարսիկ զօրախումբերուն՝ իրաքեան սահմաններուն վրայ, յանձնուեցաւ Իրաքի կառավարութեան։

Յետաձգում Լօզանի ժողովին

Լոնտոնի լաւատեղեակ շրջանակները այն կարծիքը կը յայտնեն թէ եթէ Լօզանի ժողովը յետաձգուի, պիտի թելադրուի վճարման կար ատեւ պայմանաժամ մը տալ Գերմանիոյ։

Այս թելադրութիւնը թոյլ պիտի տայ խորհրդաժողովին որ աւելի ուշ գումարուի, շատ աւելի նպաստաւոր պայմաններու մէջ։

Տակաւին յայտնի չէ սակայն թէ, այս յետաձգման առաջարկին ի՛նչ ընդունելութիւն պիտի ընէ Անգլիոյ կառավարութիւնը, քանի որ անոր տեսակէտը պիտի յայտնուի միայն ժողովին մէջ։

Ամերիկեան բազմաթիւ երեսփոխաններ դէմ արտայայտուեցան պատերազմական պարտքերու վճարման նոր յետաձգման մը։

Հնդկաստանի խռովութիւնները

Ռանկունէն տրուած լուրերու համաձայն, ոստիկանական եւ զինուորական ջոկատ մը յարձակած է ըմբոստներու բանակատեղիի մը վրայ։ Ըմբոստներէն սպաննուած են 3, վիրաւորուած 7։ Ոստիկանութիւնը գրաւած է ութ ռումբեր, երեք թնդանօթներ եւ մեծաքանակ փամփուշտ։

Ցատուկ դատարանը մահուան դատապարտեց 2 հոգի, որոնք մեղադրուած էին թէ մասնակցած են Թարրա վատիի խռովութեանց. Ուրիշ չորս ըմբոստներ դատապարտուեցան ցկեանս աքսորի։

— Ոսկիի արտածումը արգիլելու համար, հնդիկ ազգ. խորհուրդը մեծ աշխատանք կը թափէ։ Հակառակ ասոր սակայն, 2 միլիոն 737 հազար անգլիական ոսկիի արժէքով մետաղ ղրկուած է արտասահմանէն։ 1 միլիոն 282 հազար ոսկի աւելի քան նախորդ առաքումը։

— Կանտիի կինը դատապարտուեր էր վեց շաբաթ բանտարկութեան։ Այս թեթեւ պատիժէն դժգոհ, ցիկին կանտի գրեց զինքը դատապարտող դատաւորին, որ աւելի խիստ պատիժ մը տայ։

— Քարաշիի մէջ, ամէն աղանդի եւ դասակարգի պատկանող բազմաթիւ երեւելիներ, առեւտրականներ, դրամատէրներ, բժիշկներ եւայլն, ներկայ եղան բացման հանդէսի մը, որ կազմակերպուած էր «Հնդկական արտադրութիւններ գնելու ընկերակցութեան» կողմէ։ Այս ընկերակցութիւնը նոր կազմակերպուած է հնդիկ խորհուրդին կողմէ, քաջալերելու համար հնդկական արտադրութիւնը։

Նախագահը յայտնեց թէ ընկերակցութիւնը չի հետապնդեր որ եւ է քաղաքական նպատակ եւ թէ պիտի գործէ միայն տնտեսական ու ելմտական գետնի վրայ։

Զէնքի մաքսանենգութիւն

Կարմիր լրտեսութիւնը Ռումանիոյ մէջ

Պուքրէշէն հետեւեալ լուրը կը հաղորդեն.— Ատենէ մը ի վեր, զրոյց կը շրջէր թէ Թուրքիայէն եկող եւ Գօսթանցա հանգիպող նաւեր զէնք եւ ռազմանիւթ կը փոխադրեն Ռուսիա։ Վերջերս, ռումանական ծովակալութիւնը լուր ստացեր էր թէ շուէտական նաւ մը որ կը բանէր ի հաշիւ Ռուսիոյ, զէնք կը փոխադրէ։ Անմիջապէս որ այս նաւը մտաւ ռումանական ջուրերը, երկու մարտանաւեր զայն կեցուցին. շուէտական նաւուն մէջ կատարուած խուզարկութիւն մը երեւան հանեց ռազմաթիւթ, թնդանօթներ եւ պայթուցիկներ, մինչ նաւուն արձանագրութեան տետրակին վրայ, փոխադրուած բեռը ցոյց կը տրուէր իբր տարբեր ապրանք։

Ամբողջ բեռը արգելքի տակ դրուեցաւ, հակառակ նաւապետին բողոքին։

Գոսթանցայի մէջ, երեւան հանուած է խորհրդային լրտեսական ընդարձակ կազմակերպութիւն մը։ Ձերբակալուած լրտեսներուն մէջ կայ յունական նաւու մը հրամանատարը։

Այս լրտեսական կազմակերպութիւնը կարծուածէն շատ աւելի մեծ գործունէութիւն մը ունեցած է։

Թէեւ իշխանութիւնները չափազանց գաղտնի կը պահեն քննութեանց արդիւնքը, սակայն արդէն 18 անձեր ձերբակալուած են։ Յոյն նաւապետին հետ ձերբակալուած է նաեւ իր բարեկամուհին, որ ցարական բանակի զօրավարի մը աղջիկն է։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Երկաթուղիի արկածներ.— Մոսկուայի մէկ արուարձանին, Քոզինոյի կայարանին մէջ պատահած երկաթուղիի արկածին զոհ գացած են 68 հոգի։ Վիրաւորուած են 130 անձեր։ Երկաթուղային 11 պաշտօնեաներ դատի քաշուած են, իբրեւ պատասխանատու։

Փարիզ-Ապպվիլ գծին վրայ, կառախումբ մը գծէն դուրս ելաւ, Սէնժիւսդ կայարանին մօտերը։ Առաջին երկու կառախումբերը քանդուեցան ամբողջութեամբ։ 10ի չափ սպանեալներ կան եւ 15 վիրաւորներ։

Քուրանի շատ հազուագիւտ ձեռագիր մը անյայտացած է Երուսաղէմի մէկ մզկիթէն։ Այս ձեռագիրը, որ 800 տարուան հնութիւն ունի, կ'արժէր 20 հազար անգլ. ոսկի։

Ինքնութեան թուղթերու մեծ զեղծարարութիւն մը երեւան հանուեցաւ Թուլուզի մէջ։ Բազմաթիւ օտար բանուորներու տրուած ինքնութեան թուղթեր՝ ճարտարօրէն կեղծուած էին։

Տասնեւվեց Ֆրանսացիներ եւ օտարականներ ձերբակալուած են ցարդ։

Գերմանիոյ հանրապետութեան նախագահութեան իր թեկնածութիւնը պիտի դնէ, կ'ըսուի, նախկին գահաժառանգը։

Երկրաշարժ.— Երկրաշարժի ուժգին ցնցումներ տեղի ունեցան նախորդ գիշեր, Մանչեսդըրի հիւսիս-արեւմտեան կողմը։

ՊԼԷԶՈՆ-ԼԷ-ՊՐԻՒՅԷՐԻ Մասիս խումբի հերթական ժողովը՝ այսօր, Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։

×

ԼԻՈՆԻ Մարզպետ խումբի խմբական ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Դրադաբանի սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ԿԸ ՓՆՏՐՈՒԻ

— Կը փնտռուին Խարբերդի Աշուան գիւղէն Արամ եւ Տաճատ Յակոբեանները, իրենց մօր անունը՝ Սառա, հօր անունը՝ Մանուկ։ Տարագրութեան միջոցին մայրերնին մեռած է եւ իրենք մնացած են Հալէպի եւ Ուրֆայի շրջանանակին մէջ գտնուող Սուրուճ գիւղը։

Իրենց մասին լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել իրենց հօրեղբօր Պ. Յակոբեանի, 14 Rue Orlolan, Paris։ Ճշգրիտ լուր տուողին 500 ֆրանք եւ մէկ տարեկան «Յառաջ» նուէր։

Կը խնդրուի սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

— Պ. Տէյիրմէնճեան կը փնտռէ իր զաւակը Գէորգ-Տէտէ Տէյիրմէնճեանը Եօզկատի Չաթ գիւղէն։ Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուի Ֆրանսա։ Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել Garabed Djandjikian Chemin de Marmode, Villmomble (Seine) France.

Աշխատութիւն

Ֆրանսայի մանաւանդ Նիսի շրջանի հայ հողատէրերը եթէ կ'ուզեն իրենց հողերէն արդիւնաւորուիլ, կամ իրենց վիլլաներուն կամ բնակարաններուն շուրջը գեղեցիկ պարտէզներ ունենալ, թողդիմեն՝ ԱՌԱՔԵԼ ՆԵՐՍԷՍԵԱՆի, մասնագէտ երկրագործութեան եւ պարտիզպանութեան բոլոր ճիւղերուն։ Ունի 25 տարուան փորձառութիւն։ Հասցէ՝ Arakel Nerssessian, Boulevard de la Madeleine No 77bis, Villa Andrée, Nice. A.M.

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)

Le Gérant H. STEPHA...

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (128)

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Հայոց դահիճը կը պատմէ

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան գործերը

13.- ՎԷՃ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ՀԵՏ

Երբ պաշտօնատեղիս հասայ, կանչել տուի ոստիկանական տեսուչը։

— Հիմա Կալաթայի Հայոց եկեղեցիին դրան առջեւ եւ շուրջը ոստիկաններ պիտի լեցնէք։ Այնպէս որ ոչ ոք կարենայ փախչիլ եկեղեցիէն։

Հրամանը տալէ յետոյ, անձամբ գացի Պատրիարքին տունը։ Սպասաւորին ըսի, որ Պատրիարքին լուր տայ թէ ոստիկանական նախարար Նազըմ փաշա այցելութեան եկած է։

Պատրիարքը մինչեւ դուռը զիս դիմաւորելու եկաւ, զուարթ դէմքով մը։

— Հրամեցէ՛ք փաշա, բարի ե՜կաք, բարի եկաք։

Եւ մեծարելով զիս իր սենեակը տարաւ։ Նստած չնստած՝ առաջին անգամ ինք խօսիլ սկսաւ.

— Փաշա՛, ինչո՞ւ հոգ կ'ընէք։ Դատարկապորտ Մուրատին համար այսքան խուճապ աւելորդ չէ՞։ Հասարակ, անարժէք մարդ մըն է։

— Ես հոգ չեմ ըներ, որ եկեր եմ։ Եկայ միայն գիտնալու թէ ի՛նչ պատճառ կայ, որ դուք հոգ կ'ընէք։ Ի՞նչ է պատճառը, որ խուճապի մատնուեր էք եւ չէք ուզեր կառավարութեան յանձնել հասարակ մարդ մը, դատարկապորտ Մուրատը։

— Ո՛չ, փաշա՛, եթէ ոստիկանները եկեղեցի մտնեն Մուրատը ձերբակալելու համար, փորձանք մը կը պատահի, թէրեւս Մուրատ ոճիր մը կը գործէ, այդ է որ կը մտածեմ։

— Ուրեմն Մուրատ հասարակ դատարկապորտ մը չէ, այլ վտանգաւոր մէկը, ոճրագործ մը։ Մեր ոստիկանները մահէն վախցող մարդիկ չեն։ Եւ յետոյ, ձեզի ի՞նչ թէ յարձակման կ'ենթարկուին մեր ոստիկանները։ Լաւ, թող ոստիկանները եկեղեցի չմտնեն, եւ եկեղեցիին ծառաները բռնելով Մուրատը, թող զայն բերեն մինչեւ դուռը եւ յանձնեն ոստիկաններուն դռնէն դուրս։

— Ամա՛ն, փաշա՛, ի՛նչ կ'ըսէք։ Մուրատ ապստամբին մէկն է։ Եկեղեցին արիւնով կը ներկէ, ըլլա՞լիք բան է ձեր ըսածը։

Այլեւս կորսնցուցի պաղարիւնս։ Ուզեցի բռնել սա Պատրիարքին մօրուքէն եւ սեղմել կոկորդը,— կեանքիս մէջ երբեք ասկից աւելի անզսպելի փափաք չեմ ունեցած։ Այնքան անհրաժեշտ ու անխուսափելի թուեցաւ ինծի այդ րոպէին։ Պահ մը ապշած իրեն նայեցայ։ Պատրիարքը նայուածքէս ու գունափոխութենէս հասկցաւ կացութիւնը եւ վախցաւ։ Եւ մեղմ ձայնով մը ըսաւ.

— Ի՞նչ կ'ըլլաք, փաշա՛, Աստուծոյ սիրոյն, մի՛ նեղուիք, պէտք եղածը կ'ընենք։

Հոգեկան մեծ ճիգով մը կրցայ պաղարիւնս գտնել, սիկառ մը վառեցի, շունչ մը առի եւ ըսի.

— Լա՛ւ, Պատրիարք էֆէնտի, լա՛ւ, քիչ առաջ կ'ըսէիք թէ Մուրատը հասարակ դատարկապորտ մըն է, եւ կը նեղանայիք ինծի, որ հոգ կ'ընեմ, իսկ հիմա կ'ըսէք թէ Մուրատ սարսափելի եւ անզուսպ ոճրագործ մըն է, որ կրնայ եկեղեցին արիւնով ներկել։ Այլեւս կ'ուզեմ վերջ տալ այս կատակերգութեան։ Եկեղեցին պաշարած եմ ոստիկաններով, այս իրիկուն բռնի ուժով պիտի ձերբակալեմ Մուրատը։

— Ներողութիւն, փաշա, հիմա գացէք ձեր պաշտօնատեղին։ Ես կէս ժամէն Մուրատը ձեզի կը ղրկեմ, խօսք կուտամ ձեզի։

Բաժնուեցայ։ Արդարեւ կէս ժամ յետոյ Մուրատը բերին ոստիկանական նախարարութեան դուռը։ Անմիջապէս բանտը նետեցի։ Սակայն յաջորդ օրը Պալատին երկրորդ քարտուղարը, Իզզէթ պէյ ինծի կը հաղորդէր Սուլթանին հրամանը, ինչպէս կը սպասէի։ «Ձերբակալեալ Մուրատ անունով խռովարարը Սուլթանին հրամանով առաջին իսկ առթիւ պէտք է վտարուի երկրէն»։ Եւ այս ոճրագործն ալ ազատ համարձակ մեկնեցաւ միւսներուն պէս, անոնց հետ խռովութեան նոր ծրագիրներ որոճալու համար Թուրքիոյ դէմ։

14.— ՀԱՅ ԿՈՄԻՏԷՃԻՆԵՐԸ ԴԱՐՁԵԱԼ ԱՆԱՏՈԼՈՒ ԿԸ ՄՏՆԵՆ.— ՌՈՒՍԻԱ ԿԸ ԹԵԼԱԴՐԷ ԽԻՍՏ ՄԻՋՈՑՆԵՐ ՁԵՌՔ ԱՌՆԵԼ ՀԱՅ ԿՈՄԻՏԷՃԻՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

Հնչակեան կոմիտէն իր բախտը փորձեց նախ Պոլսոյ, յետոյ Անատոլուի զանազան շրջաններուն մէջ։ Պատճառ դարձաւ որ արիւն թափի Պոլսոյ, Վանի, Մուշի, Տրապիզոնի, Պիթլիսի, Էրզրումի, Կեսարիոյ, Զէյթունի, Մարաշի եւ ուրիշ հայաբնակ վայրերու մէջ։ Վերջապէս պատճառ դարձաւ բազմաթիւ Հայերու եւ Թուրքերու, ոստիկաններու եւ զինուորներու մահուան, բազմաթիւ տուներու աւերման։

Եւ այս առթիւ Եւրոպայի ու Ամերիկայի հնչակեան թերթերը յուզումնահար յօդուածներ գրեցին թանձրատառ խորագիրներով։

—կեցցէ՛ Հայաստան եւ հայ ազգը, Անկցի՛ Օսմանեան պետութիւնը եւ Սուլթանը։

Հնչակեաններուն յաջորդեցին ...շակեանները, որոնք եւս արիւ...փեցին, եւ աւելի սարսափելի ...ղափոխութիւն մը յարուցա... համար ծանր զոհողութիւններ ... Թէեւ յաջողեցանք Պոլսոյ մէջ ... բել յեղափոխութեան այդ ... երբ դեռ կայծ մըն էր, այսու... դերձ չկրցանք խելքի բերել ... ծարաւ այս կոմիտէճիները։ ... կառակն աւելի կատղեցան, ... եւս ընդարձակեցին իրենց ... նէութիւնը։ Պոլսոյ եւ շրջա...րուն մէջ փորձեցին անհաբեկ... տիկանութիւնը սպանութիւ... կամ սպառնալով այն հայ հար...րերուն ու երեւելիներուն, որոնք ... ուզեր անգամ դրուիլ իրենց ... տէրին կամ վճարել պահանջ... փրկագինը։

Եւ սակայն անգամ մը եւս ... ցին իրենց բախտը փորձել ... տոլուի արեւելեան շրջաններ... մէջ։

Վանի, Էրզրումի, Պիթլիսի ... ներէն ազատ կոմիտէճիները ... Ռուսիա եւ Պարսկաստան ... էին, Սալմաստի Հայերուն հետ ... նալով 10 հազարնոց բանակ մը ... մեցին։

(Շար....)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Gobelins 19-78

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 20 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1932

20 JANVIER 1932

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆ

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1781

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 30 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԿԻՍԿԱՏԱՐ ԳՈՐԾ

Գործազրկութեան տագնապին առթիւ Փարիզի Աղքատախնամին հրաւիրած խորհրդակցութիւնը, կիրակի օր, յանգեցաւ կիսկատար ելքի մը:

Դժբախտաբար, հրաւիրողները ոչ նախապէս մշակուած նախագիծ ունէին, ոչ ալ, հաւաքական տեսակէտ: Կամ եթէ ունէին երկրորդը, չափազանց տարրական բան մըն էր, — մարմին մը կազմել եւ օգնել գործազուրկներուն:

Ճիշդ անցեալ տարուան պատմութիւնը, երբ Աղքատախնամը 10-15,000 ֆրանք հաւաքելով, բաժնեց-վերջացուց:

Կը թուի թէ հրաւիրողները եւ մասնակցողները տագնապին տարողութեան մասին ալ գաղափար չունէին:

Այլապէս, չպիտի սահմանափակուէին ժամանակաւոր օգնութեամբ, այն ալ միայն Փարիզի եւ արուարձաններուն համար, ինչպէս հարցուեցաւ եւ ընդունուեցաւ առանց վիճաբանութեան:

Ցաւոյ, ակնբեւ էր խտրական ոգին, կամ մտավախութիւնը: Հրաւիրեր էին Գաղթականներու Յանձնաժողովը, բայց մոռացութեան տուեր էին միւսը, բուն «օֆիս»ը որ տարիներէ ի վեր կը զբաղի այս գործով (71 Ave. Kleber):

Չենք ուզեր չար մտքի վերագրել այս թերացումը: Այլապէս, պէտք պիտի ըլլար եզրակացնել թէ Աղքատախնամն ալ, հակառակ իր նոր կազմին, քաղաքականութիւն կը խաղայ: Եւ կամ, հակառակ իր կամքին, կա՛ն մարդիկ որ կը շարունակեն հին, սխեղուկ խաղերը:

Առաջադրուած գործը ամէն բանէ առաջ կը պահանջէ լայն հորիզոն, ուղղամտութիւն եւ հաւաքական աշխատանք: Եղած-չեղած բոլոր օրկաններն եւ Միութիւնները պէտք է ասպարէզ հրաւիրուէին, պարտականութեան կանչուէին, կարելի եղածին չափ սահմանափակելու համար չարիքը, որ կը սպառնայ պաշարել մեր աշխատաւոր բազմութիւնները:

Ժողովին մէջ միամիտ խօսքեր ալ արտասանուեցան, բանուորական շահերու պաշտպանութեան մասին: Բերնէ բերան փոխանցուած շարականներ, որոնց միտքը բարի է, բայց դժբախտաբար կապ չունի կացութեան հետ:

Ըսել կ'ուզէին թէ՝ չարիքին միակ դարմանն է՝ բանուորներուն կազմակերպութիւնը՝ սէնտիքաներու կամ գործազուրկներու կոմիտէներու մէջ,— եւ ուրիշ բանի պէտք չունէին: Պէտք չունէին, մանաւանդ, «ազգային» կազմակերպութեան, որ կրնայ «վտանգել» իրենց իրաւունքները...

Ժողովը բաւական խելօք էր, եւ համբերութեամբ լսելէ յետոյ այս թերխաշ արտայայտութիւնները, յանգեցաւ իր ելքին:

Բայց, կիսկատար ելքի մը, ինչպէս ըսինք:

Արդարեւ, ի՞նչ իմաստ ունի կազմել յանձնախումբ մը, որ,

1.— Պիտի զբաղի միայն նպաստ բաշխելով — «եղբայրական անմիջական օգնութիւն»:

2.— Պիտի սահմանափակուի միայն Փարիզի մէջ:

3.— Սահմանափակ է իր կազմով:

4.— Եւ սահմանափակ՝ իր առաջադրութեամբ:

Ամիսներէ ի վեր, «Յառաջ»ը կ'արծարծէ այս հարցը, ոչ միայն Փարիզի, այլեւ մանաւանդ գաւառի համար, որ շատ աւելի դաժան պայմաններու մէջ կը գտնուի:

Փարիզի մէջ հազար հասցէ ունին գործազուրկները, ինչպէս բոլոր տառապողները: Գաւառի մէջ՝ շատ-շատ մատուռ մը, կամ անճար «երեւելի»ներ, որ ոչ լեզու գիտեն, ոչ ալ օրէնք:

Եւ բնական է — թէեւ դժբախտութիւն — որ գաւառի աչքերը միշտ ուղղուած են դէպի Փարիզ: Դէպի հեռաւոր սուրբերը:

Ու մինչ Փարիզը կը տատանէր, Նորբէն գաւառն էր որ, զանազան խորհրդակցութիւններ կատարեց եւ կոմիտէներ կազմեց:

Արդ, կացութիւնը կը պահանջէր կեդրոնական զօրաւոր մարմին մը Փարիզի մէջ, որուն կապուէին գաւառի բոլոր մեծ ու փոքր կոմիտէները, եւ հիմը դրուէր ընդհանուր կազմակերպութեան մը:

Որովհետեւ, չարիքը արագօրէն կը ծաւալի ու կը խորանայ, իսկ տեղական ձեռնարկները խաբուսիկ սպեղանիներ են: Այն ինչ որ ընդունուեցաւ կիրակի օրուան ժողովին մէջ, կարելի էր ընել ո՛ր եւ է Աղքատախնամի կամ Նպաստամատոյցի միջոցաւ:

Հարց կայ ոչ միայն անմիջական օգնութեան, այլեւ վարչական դիմումներու, համահայկական հաւաքական ձեռնարկներու: Նոյնիսկ առանձին դրասենեակի մը, որ համախմբէ, կեդրոնացնէ բոլոր ճիգերը եւ վերջ տայ անջատ, կիսկատար, շուարուն գործունէութեանց, ինչպէս կը տեսնենք հիմա:

Կորիզ մըն է այս — առարկեն թերեւս:

Բայց չէ՞ որ ամէն լուրջ գործի հիմը կը դրուի ընդհանուր ծրագրի մը համաձայն:

Ի՞նչպէս կ'ուզեն որ հաւատանք թէ հետզհետէ օրուան պահանջին համապատասխան ձեւ մը պիտի առնէ «Եղբայրական Օգնութիւնը», երբ առաջին օրէն իսկ այնքան ձախող հիմերու վրայ դրուեցաւ:

Հակառակ մեր բոլոր բարիկամեցողութեան, չպիտի կրնանք ծածկել թէ գործազուրկներու պաշտպանութեան, հոգատարութեան խնդիրը կը մնայ բաց: Գոնէ առկախ:

Ուրիշ խնդիր, եթէ կազմուած մարմինը իրաւասութիւն ունի նոր ի նորոյ ձեւակերպելու ամբողջ գործը, եւ լրացնելու թերիները:

Մենք առաջին օրէն ըսած ենք եւ կը կրկնենք, թէ բանուորները իրենք պիտի գտնեն իրենց գլխուն ճարը, ներքին կազմակերպութեամբ փոխադարձ օգնութեան սնտուկներով, արհեստակցական միութիւններով եւն.:

Շատ քիչ խորհուած է այս ուղղութեամբ: Բայց նոյնիսկ այդ պարագային, անհրաժեշտ է կեդրոնական կազմակերպութիւն մը, ամբողջ գործին ղեկավարութեան համար: Քանի որ կը գտնուինք ոչ միայն տնտեսական աղէտի մը, այլեւ վարչական-քաղաքական անակնկալներու առջեւ: Քանի որ չունինք միացեալ, կեդրոնական հասցէ մը, ուր դիմէին բոլոր անճարները:

Երանի՛ թէ մենք սխալած ըլլայինք, եւ Աղքատախնամին ձեռնարկը դառնար ոչ թէ կիսկատար գործ մը, ողորմութիւն բաշխելու սահմանուած մեքենայ մը, այլ բուն կորիզը մեր հասկցած կազմակերպութեան:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՇԻՏԱԿ ԽԱՂԱՆՔ

Կիրակի օր, տեղի ունեցաւ Փարիզի Աղքատախնամին հրաւիրած ժողովը՝ խորհրդակցելու համար անգործութեան մասին:

Հրաւիրեալներուն մէջ կան եղեր Հօկի ներկայացուցիչներն ալ:

Ստիպուած ենք հարց տալու հրաւիրողներուն:

Իբրեւ ի՞նչ հրաւիրած են Հօկը: Իբր որ եւ է միութի՞ւն, որ ինչպէս միւսները, քաղաքական չէ:

Այդ պարագային, պարտաւոր են մեզ բացատրելու թէ իրենց համար, ո՞ւր կը սկսի եւ ո՞ւր կը վերջանայ քաղաքականը:

Եւ կամ խոստովանելու թէ իրօք, տարիներու փորձէն յետոյ ալ, կ'անգիտանան անոր ինքնութիւնը:

Կամ աւելի լաւը: Հրաւիրած են պարզապէս գիտնալով որ Հօկի մարդը պիտի երթայ պառակտելու, քանդելու եւ ցրուելու իր փորձերը խաղալու:

Սակայն, վստահաբար գիտենք թէ հրաւիրողները չեն անգիտանար այդ կազմակերպութեան քաղաքական նկարագիրը, անոր ուրոյն տեսութիւնները եւ գործունէութիւնը, որոնք էապէս կը դրժեն գաղութին անմիջական շահերը:

Եթէ գիտեն, ապա ուրեմն, ինչո՞ւ նաեւ չեն հրաւիրած քաղաքական այն կազմակերպութիւնները,— Դաշնակցութիւն, Ռամկավարութիւն եւ Հնչակեանները—, յամենայն դէպս, շատ աւելի գիտակից գաղութին շահերուն, քան Հօկը եւ անոր ներկայացուցիչները, որոնք անմիջական օգնութեան հարցին մէջ իսկ՝ միջազգայնութիւն կը խաղան...:

Կազմակերպիչները՝ որոնք ալ ըլլան — կուսակցական թէ թունդ չէզոք — ատենը եկած է վերջապէս որ շիտակ խաղան: Որովհետեւ, յանուն չէզոքութեան, հեռու պահել այն տարրերը որոնք կրնան գործ կատարել, եւ ձեռք տալ անոնց, որոնք գիտեն թէ պառակտելու եւ քանդելու կը ծառայեն, ըմբռնելի քաղաքականութիւն չէ... մանաւանդ Աղքատախնամի չէզոքներուն կողմէ:

Օրուան տագնապը ամէն ատենէ աւելի պէտքը շեշտեց հայ զանազան կազմակերպութիւններու գործակցութեան:

Բայց, եթէ իրօք սրտցաւութիւն կայ, եթէ իրօք, դրական օգուտի լուրջ մտադրութիւն կայ, գործակցելու պիտի հրաւիրուէին միմիայն անոնք — առանց որ եւ է տեսակի խտրութեան—որ կ'ուզեն եւ քան մը կրնան ընել:

Մ. Ե.

Հնդկաստանի կացութիւնը

Փոխարքային խիստ հրամանագրերը եւ անոնց կէտ առ կէտ գործադրութիւնը չափազանց դժուարացուցած են հրապարակային ցոյցերն ու կանտիական շարժման արտայայտութիւնները: Սակայն խռովութիւնները անպակաս են եւ հինդկական սահմանադրութիւնը խաղաղ մթնոլորտի մէջ մշակելու աշխատանքները կը դժուարանան: Այս տեսակէտով, Հնդկաստանի կառավարութիւնը տրամադիր է բանակցութիւններ վարելու, պայմանաւ որ Հնդիկ Ազգ. Խորհուրդը հրաժարի իր միահեծան կուսակցութեան ընթացքէն եւ ներկայանայ ուրիշ կուսակցութեան հաւասար իրաւունքներով:

— Փոյալէյի մէջ բախումներ տեղի ունեցան ոստիկաններուն եւ ազգայնական կամաւորներուն միջեւ: 20ի չափ անձեր վիրաւորուեցան: Ոստիկանները բերելով յարձակում գործեցին եւ ձերբակալեցին 50ի չափ անձեր:

Փունայի մէջ ձերբակալուեցան քանի չափ յեղափոխականներ, որոնց մէջ կան երկու կիներ: Կիներէն մէկը դատապարտուեցաւ մէկ տարի բանտարկութեան:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՎԻԷՆԻ ԱՐԻՒՆԱՀԵՂ ՄԻՋԱԴԷՊԸ

Ռամկավարներու տխուր ելոյթը

Վիէն բնակող Հայերու կռիւին մանրամասնութիւնները հաղորդեր էինք երէկ, լուրը քաղելով Ֆրանսական թերթերէ: Սոորեւ, Վիէնէն գրուած սեփական թղթակցութիւն մը, որ կը յայտնէ կռիւին ներքին ծալքերը եւ յստակօրէն երեւան կը բերէ այս գարշելի խաղքութեան պատասխանատուութիւնը.

ՎԻԷՆ, 18 Յունուար.— Իրապէս տխուր միջադէպ մը տեղի ունեցաւ Վիէնի մէջ: Կրկնապէս վրդովեցուցիչ՝ որովհետեւ գործազրկութեան այս անձուկ օրերուն, պատճառ կրնար դառնալ հայ ընտանիքներու թշուառութեան ու յետոյ կրնայ բարոյալքել այս խաղաղ աշխատաւորութիւնը:

Ահա՛ դէպքը: Չարաշահելով տարիներէ ի վեր քայքայուած Ազգ. Միութեան մը կնիքը, Ռամկավարները չորս տարիէ ի վեր կը գործածէին գործատէրի մը կողմէ (H. Pellet) ամբողջ հայ գաղութին տրամադրուած ընդարձակ սրահ մը, խաբելով թէ՛ գործատէրը եւ թէ՛ հասարակութիւնը: Մինչեւ այն ատեն, որ փոխանակ Հ. Մ. Ը. Մ.ի կամ այլ կազմակերպութեանց դայն տրամադրելու, փորձ ըրած են սրահը տալ նոյնիսկ Հօկին, որ տօնէ խորհրդայնացման տարեդարձը: Այս չարաշահութեան մէջ՝ քաջալերուած են նաեւ իրենց ղեկավարներէն: Գ. Արշակ Զօպանեան վերջերս այցելած է գործատիրոջ, դայն թելադրելու հանելու յատուկ դիտաւորութեամբ, առանց մտածելու, որ կրնան ուրիշներ ալ գալ ու երեւան հանել ճշմարտութիւնը:

Ինչ որ պատահած է: Գործատէրը այս անգամ լուսաբանուած, եւ կ'առնէ բանալին ու կը խոստանայ նոյնիսկ, իրենց ըրած ծախքերը հատուցանել, հակառակ անոր, որ արդէն վաղուց ծախքերնին հանած էին: Ու «Հայ ազգի ծագման» մասին տեղի ունենալիք դասախօսութեան մը առթիւ Հ. Արիս վարդապետ Վարդանեանի կողմէ, բանալին կը յանձնէ իր հին գործաւորներէն, մեր ընկեր Գրիգոր Ալոյեանի: Ահա՛ այս ընկերոջ վրայ է որ Ռամկավարները վատաբար ու բազմութեամբ կը յարձակին, մինչեւ որ մեր ընկերները իմանալով վրայ կը հասնին: Այս անգամ սակայն այս նորելուկ հերոսները խոյս կուտան նոյն վատութեամբ, որով նախայարձակ եղած էին:

Կ'ըսուի որ չորս վիրաւորներ ունին, որոնք մասնաւոր գիտումով գործի չեն գացած երկուշաբթի առաւօտ: Մեր ընկերներէն Գրիգոր Ալոյեան, որ թեթեւ վէրքեր ստացած է գլուխէն, յարձակման ենթարկուած ըլլալով կռնակէն, այսուհանդերձ գնաց աշխատանքի:

Վիէնի նախկին քաղաքապետը ստանձնած է ընկերոջ դատին պաշտպանութիւնը: Միւս կողմէ Հ. Արիս Վարդանեան, տեսակցութիւն մը ունեցած է գործատիրոջ հետ, որպէս զի այս առթիւ որ եւ է արձակում չըլլայ:

Տխուր բարքեր ու տխուր մարդիկ, որ անընդհատ կը շահագործեն Հ. Յ. Դաշնակցութեան զգատ համբերութիւնը:

Հակառակ այս բոլորին ու միայն նկատի առնելով թշուառութիւնն եւ երկրէն արտաքսումը, որ կրնայ սպառնալ իրենց, Հ. Յ. Դ. կեդր. կոմիտէի ներկայացուցիչը այսօր մասնաւոր տեսակցութիւն մը ունեցաւ Վիէնի քաղաքապետին հետ, որ իր եւ ծերակուտական Պըրնիէի կողմէ խոստացաւ ամէն գնով աշխատիլ, որ որ եւ է հայ աշխատաւոր երկրէն չարտաքսուի այս առթիւ:

Աւելորդ է անշուշտ աւելցնել, որ տեղական ֆրանսական թերթեր, խեղաթիւրելով միջադէպը, պատրուակ գտան կրկին սեղմումներ պահանջելու օտար բանուորներու դէմ:

ՖԻՔՍԻ ԳԱՂԹԱԿԱՅԱՆԸ ՊԱՇԱՐՈՒԱԾ ՈՍՏԻԿԱՆՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ

Գաղթականներու բշուառութիւնը

«Նոր Օր» կը գրէ (15 յունուար).—

Հարիւրէ աւելի ոստիկաններ պաշարման տակ առած են Ֆիքսը, պարպելու համար այն խրճիթները որոնց մէջ նոր գաղթականներ տեղաւորուած են: Խնամատարական նախարարութենէն հրահանգ տրուած է ամէն գնով օրէնքին հեղինակութիւնը յարգել տալ:

Շատ կը ցաւինք որ հիւղակներու խնդիրը այս ձախող դարձուածքը ստացաւ, խումբ մը հայ համայնավարներու տխմար գրգռութեան պատճառաւ: Եթէ չպատահէր Ֆիքսի ծանօթ դէպքը, ամէն կարելիութիւն կար ի նպաստ մեզի լուծել տալու խրճիթներու խնդիրը:

Վերջին պահուն կը տեղեկանանք թէ այսօր հիւղակներէն դուրս նետուած գաղթականներուն վիճակը աննկարագրելի է:

Կծու ցուրտ, անձրեւ ու ցեխ. անկողին, կարասի, վերմակ, կահ կարասի թրջուած, կիներ ու երախաներ ողողահար վիճակի մէջ: Մեծ մասը եկեղեցի եւ վարժարան լեցուեցան: Վարժարանը փակուեցաւ:

ՖԻՔՍԻ ՄԻՋԱԴԷՊԷՆ ՅԵՏՈՅ

Յոյն նախարարին զեկոյցը

Յունաստանի խնամատարական նախարար Պ. Եասոնիտիս, յունական թերթերու տրուած զեկոյցով մը, կը ճշդէ Ֆիքսի գաղթակայանին միջադէպին պարագաները.

Նախարարութիւնը ամիս մը առաջ շահագրգռուող Հայերուն տեղեկացուցած էր թէ ոչ մէկ պարագայի տակ թոյլատրուած է մեկնողներու պարպած տուներուն երրորդներու ծախուիլը:

Այս որոշումը շահագրգռուողներուն հաղորդուեցաւ մասնաւոր յայտարարութիւններով, որոնք գաղթակայանին պատերուն վրայ փակցուեցան, ինչպէս նաեւ մունետիկներու միջոցով յունարէն, հայերէն եւ թրքերէն լեզուներով յայտարարուեցան որպէսզի վերջէն չառարկուի թէ յունարէն չգիտնալով նախարարութեան որոշումը կ'անգիտանային: Պատկան մարմինը նոյնպէս չէ թերացած, իր օրկաններուն միջոցով, այդ որոշումը հաղորդել Հայերու վարիչներուն:

Հակառակ այս ամէնուն Հայերը իրենց տնակները ծախեցին ուրիշներու որոնք գոնէ մասամբ Մակեդոնիոյ ներքնամասերէն բերուած էին:

Նշանակելի պարագայ մըն է որ այդ բնակարանները կամ պետութեան ծախքով եւ կամ իրենց իսկ Հայերու կողմէ շինուած էին բռնագրաւուած հողամասերու վրայ, որոնց համար կառավարութիւնը ամէն տարի հարիւր հազարաւոր դրախմի վարձք կը վճարէ:

Երբ ոստիկանութիւնը ուզեց կամայականօրէն տնակներու մէջ մտնող

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Ինքնութեան թուղթերուն պայմանաժամը

Ծերակուտական Շապարօ վերջերս հարցուց ներքին նախարարին.

— Համաձայն 20 յունուար 1928ին եւ 10 յուլիս 1929ին տրուած որոշումներու, օտարականներու ինքնութեան թուղթերը երկու տարի պայմանաժամ ունէին, եւ երկու տարուան այդ պայմանաժամը պիտի հաշուուի ինքնութեան թուղթերը տրուած թուականէն: Արդ, 20 յունիս 1929ին տրուած ինքնութեան թուղթ մը ե՞րբ պէտք է փոխուի:

Նախարարը պատասխանեց.

— Բոլոր այն ինքնութեան թուղթերուն համար, որոնք տրուած են 10 յուլիս 1929էն առաջ, տարիները կը հաշուուին տարեսկիզբէն, այսինքն այդ ինքնութեան թուղթերուն պայմանաժամը կը սկսի 1 յունուարին եւ կը վերջանայ յաջորդ տարուան դեկտեմբեր 31ին: Իսկ ինքնութեան նոր թուղթերուն պայմանաժամը՝ երկու տարին պէտք է հաշուել օրը օրին, այսինքն տրուած օրէն սկսեալ երկու տարի:

Սովը Իզմիրի շրջանին մէջ

ԳԻՒՂԱՑԻՆԵՐԸ ԽՈՏ Կ'ՈՒՏԵՆ

Թուրք թերթերէն առնելով, գրած էինք թէ հազարաւոր անձեր անօթութեան մատնուած են Ուրլայի շրջանին մէջ (Իզմիր), ծխախոտի բերքը ծախուած չըլլալով:

Այս առթիւ Պոլսէն կը հեռագրեն Լոնտոնի «Օպզըրվըր»ին (15 յունուար).

— Եղերական բան մը կայ այն սովին մէջ ուր այժմ կը գալարուի Ուրլայի շրջանին ժողովուրդը: Հակառակ ծխախոտի առատ բերքին, որ երբեմն հարստութիւն եւ բարօրութիւն կը նշանակէր, ժողովուրդը աննկարագրելի տառապանքներու մատնուած է:

Բացարձակապէս կը պակսին հացն ու ալիւրը, ու մինչ ծխախոտի անվերջ հակեր կը սպասեն գնորդներուն որոնք չեն գար, ծխախոտի մշակները հարկադրուած են ուտել ինչ որ կրնան ճարել: Յաճախ իրենց գտածն ու կերածը ուրիշ բան չէ եթէ ոչ ջուրի մէջ խաշուած վայրի խոտ: Շրջանին միւս գլխաւոր բերքն է գինին, բայց անցեալ տարուան խաղողի հունձքը փճացաւ հիւանդութեան հետեւանքով:

Անատոլուի մէջ սովը հազուադէպ բան չէ. եւ ընդհանրապէս հետեւանք՝ երաշտութեան կամ նման պատահարի մը, ինչպէս եւ պահեստներու չգոյութեան: Այն ատեն գիւղացիները կ'երթան իբրեւ բանուոր ծառայել հարեւան շրջաններու մէջ, կամ իբրեւ ծառայ եւ բեռնակիր: Այդպէս եղաւ Գոնիայի մէջ, քանի մը տարի առաջ: Այս կարգի թշուառութիւն երբեք չէ պատահած արտածման ձախողման պատճառով, որովհետեւ թրքական ապրանքները միշտ յաճախորդ գտած են արտասահմանի մէջ: Այս անգամ, երկրին մէջ տիրող ընդհանուր տագնապին հետեւանքով, սովահար գիւղացիները դժուար թէ կարենան գործ գտնել ուրիշ վայրերու մէջ:

Ռսկի կը շինէ

Լեհ գիտնական մը, Տունիքովսկի, որ իբր խաբեբայ բանտարկութեան դատապարտուած է, ներկայիս խիստ հսկողութեան տակ փորձեր կը կատարէ ոսկեղէններու, ինչպէս կը պնդէր տարիներէ ի վեր: Կառավարութիւնը իրեն տրամադրած է գիտական անհրաժեշտ միջոցները: Իր փաստաբանները նախորդ օր յայտներ էին թէ իրենց ներկայութեան կատարուած փորձ մը յաջողած է:

Երէկ ալ, վերջին փորձ մը պիտի կատարուէր հարցաքննիչ դատաւորին եւ մասնագէտներուն ներկայութեամբ: Սակայն, փաստաբանները բացակայած ըլլալով, Տունիքովսկի մերժած է փորձը կատարել:

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

1250 ՄԻԼԻՈՆ ՖՐԱՆՔ 1932Ի ՇԻՆԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

«Հնգամեակը չորս տարում» աւարտելու կարգախօսը, անցեալ տարուան ընթացքին հանդիսացաւ գլխաւոր ազդակը համայնավար իշխանութիւններու երկրի կրթական եւ տնտեսական զարգացման համար մղուած պայքարին մէջ։

Երկրի բովանդակ նիւթական և բարոյական հնարաւորութիւնները «հարուածային կարգով» ի սպաս դրուեցան աւարտելու տարուան յատուկ ծրագրի հետ, նաեւ յաւելածական աշխատանքը, որ յառաջ էր եկած հինգ տարին չորսի վերածելու որոշումէն։

Խօսքի եւ գործի մէջ, դեռ տարուան սկիզբը կիսամսեակին յառաջ եկած ալպերախտ հակասութիւնները լուրջ եւ վտանգաւոր «ճեղքուածքներ նշեցին», սակայն, սահմանուած ծրագրերու մէջ։

Հայաստանի խոշոր ճարտարարուեստական ձեռնարկները — պղնձարդիւնաբերութիւնը, Լէնինականի հիւսուածեղէնի գործարանը, ինչպէս նաեւ պահածոներու եւ մեքենայական գործարաննե՛րը ստիպուած էին խոստովանելու ոչ միայն թերակատարումը իրենց տարեկան ծրագրերու մէջ, այլեւ թերակատարում նախորդ տարիներու համեմատութեամբ։

Վճռական տարուան ընթացքին անյաջողութեամբ վերջացաւ նոյնպէս մթերումները եւ մանաւանդ բամպակահաւաքը։

Այս բոլորի համեմատութեամբ, սակայն, հնգամեակով սահմանուած աշխատանքներու մէջ, խոտելի տեղ կը բռնէր շինարարութիւնը, որ բոլորովին անհամապատասխան կ'ընթանար օրուան պահանջներուն։

Ստակարգ բազմատեսակ միջոցներ, որոնց մէջ Ստալինի կողմէն թելադրուած սկզբունքները, ոչ մէկ փոփոխութիւն յառաջ բերին իրեն, սակայն 1931ի շրջանը կը մնայ թերակատարման տարի Հայաստանի համար։

1932ին պէտք է որ աւարտի հնգամեակը։ Ուրիշ խօսքով, այս տարուան ընթացքին պէտք է իրականութիւն դառնան թուղթի վրայ եղած բոլոր ծրագրերը։

Խ. Ս. Հ. Միութիւնները, որոնց մէջ նաեւ Հայաստանը անտարակոյս, իրենց ճարտարարուեստով եւ առհասարակ տնտեսական զարգացումով, այս տարի է որ պիտի գերազանցեն «արեւմտեան կապիտալիստական երկիրները եւ Ամերիկան» համաձայն հնգամեակի իրենց կարգախօսին։

Այս տեսակէտէն դիւրաւ կը հասկցուի 1932ի բացառիկ կարեւորութիւնը, որուն ուշադրութեամբ կը դիտէ բովանդակ աշխարհը, իսկ սրտի ուժգին տրոփիւնով կը դիմաւորէ համայնավար իշխանութիւնը։

Հայաստանի մէջ արդէն իսկ սկսած է ընդհանուր իրարանցում «դիմաւորելու եւ յաղթանակով աւարտելու վճռական տարին»։

Հայաստանի կառավարութեան եւ Կեդր. Գործադիր Կոմիտէի կողմէն հրատարակուած որոշում մը 1932ի շինարարութեան մասին, առաջին կարեւոր քայլն է, որ կ'առնուի վճռական տարուան հաշւոյն։

Արդար եւ տեղին է այս առաջնութիւնը, որովհետեւ ինչպէս վերը ըսինք, մեր երկրի ընդհանուր զարգացման տեսակէտէն շինարարութիւնը կը մնայ ամենայետին շարքին վրայ։

«1931ի շինարարական պլանը կատարւում է զգալի ճեղքուածքով» կը գրէ «Խորհրդային Հայաստան»ը իր դեկտ. 28ի թիւով, վերոյիշեալ որոշման առթիւ հրատարակուած խմբագրականով։ Իսկ համաձայն նոյն որոշման գնահատութեան՝

«երրորդ վճռական տարուան հիմնական շինարարութեանը յատկացուած գումարները կառուցող ու շինարարական կազմակերպութիւնների կողմից ամբողջովին չեն իրացուել»։

Մեզի ըմբռնելի լեզուով, չեն օգտագործեր շինարարութեան համար սահմանուած միջոցները, հակառակ շինարարութեան անյետաձգելի եւ կենսական սուր պահանջին։

Հակառակ տրուած խիստ հրահանգներուն եւ եղած խոստումներուն, տակաւին անաւարտ կը մնան Ցեմենտի գործարանը, Ձորագէսի ձեռնարկները, որոնք ո՛չ միայն Հայաստանի, այլեւ բովանդակ Միութեան համար խիստ կարեւոր նշանակութիւն ունին։

Թոյլ է կատարուած նոյնպէս բնակարանաշինութիւնը։ Մինչդեռ անվիճելի ճշմարտութիւն է թէ բնակարաններու չգոյութիւնը գլխաւոր խոչընդոտներէն մէկն է երկրի ընդհանուր տնտեսական զարգացման։

Բանուորական ձեռքերու պակասը որուն նոյնպէս կ'անդրադառնան ներկայիս, շինարարական յետագայ ծրագիրներու քննութեան առթիւ խոշոր չափով արդիւնք կը նկատուի բանուորական բնակարաններու պակասով։ Հետեւաբար առաջին կարգի վրայ կ'իյնայ բնակարանային շինարարութեան ծրագիրներու լրիւ կատարումը ընթացիկ տարուան ընթացքին։

Կառավարութիւնն ու Կեդրոնական կոմիտէն մանրամասն քննութեան առնելով 1931ի ծրագրի թերակատարման պատճառները, եւ 1932ի ամբողջական աւարտական ծրագիրը, կարեւոր տեղ կուտան գլխաւորաբար ներքին դժուարութիւններուն։

Ընդհանուր «թափթփածութեան եւ անպլանայնութեան» իբրեւ հիմնական պատճառը ներկայացնելով կը շեշտուին նոյնպէս հետեւեալ թերինները.—

Ա.) Բանուորական ուժերու անկազմակերպութիւնը։

Բ.) Բանուորական «կուլտուր-կենցաղային» անմխիթար սպասարկութիւնը, եւ առհասարակ բանուորական պահանջներու անտեսումը։

Գ.) Շինանիւթերու պակասը, եւ տեղական շինանիւթերու օգտագործման համար անհոգ եւ անփոյթ վերաբերմունքը։

Դ.) Մեքենայացման աշխատանքի բացակայութիւնը։

Ե.) Փոխադրական միջոցներու պակասը, եւ վերջապէս

Զ.) Շինարարութեան զանազան կազմակերպութիւններու խաչաձեւումները, եւ անփոյթ վերաբերմունքը։

Այս եւ տակաւին շատ ուրիշ երկրորդական պատճառներու մատնանշումով, կառավարութիւնն ու Կեդր. Կոմիտէն վճռական թելադրանքներ կ'ընեն կուսակցական եւ կառավարական մարմիններու ձմեռուան ընթացքին նախապատրաստուելու որոշ ծրագրով, ապահովելու համար շինարարական բոլոր ձեռնարկներու աւարտումը։

Այս հրահանգներու մէջ բացառիկ կարեւորութիւն կը տրուի արտասահմանէն սպառած նիւթերը փոխարինել տեղականով։ Մասնաւորաբար ատաղձը, պէտք է հոգացուի Հայաստանի անտառներէն։

Աւելորդ է այժմէն նախապաշարուիլ ապագայ յաջողութեան համար եղած կարգադրութիւններու տօթիւ, որոնք ամէն բանէ առաջ նպատակ ունին կարգ ու կանոնի մտցնել շինարարական այս տարուան աշխատանքները։

Ծրագիրը այս տեսակէտէն պէտք է նկատել գովելի, որ անցեալի փորձովճիգը կը կատարուի նորը արդիւնաւորելու առաւելագոյն չափով։

Չափազանց կարեւոր այս ծրագիրը պայմանաւորուած է հսկայական գումարի հետ. 100 միլիոն րուբլի, կամ 1250 միլիոն ֆրանք։

Այս գումարը ամբողջութեամբ նոր շինուելիք ձեռնարկներու համար չէ անշուշտ, այլ անցեալ տարուան ընթացքին չաւարտած ձեռնարկներն ալ ինչպէս Ձորագէսի եւ ցեմենտի գործարանները, որոնց աւարտման համար տակաւին միլիոններ պիտի ծախսուին։

Ամէն պարագայի մէջ, եղածը կը մնայ միշտ կարեւոր, նկատի ունենալով մեր երկրի աղքատիկ պայմանները։

Շինարարութիւնը կը մնայ միշտ միակ դրական երեւոյթը մեր երկրի այսօրուան իրականութենէն, որուն համար ամէն մէկը անձկութեամբ կը սպասէ անշուշտ այս տարուան ծրագրին յաջողութեան։

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԻՆ ԴԷՄ

Ի՛նչ կ'ըսեն ուրիշները

ՌՈՒՍ ԳԱՂՈՒԹԸ

Մեզի պէս, ուրիշ ժողովուրդ մը եւս, թիւով աւելի մեծ, Ռուսերը տագնապի մատնուած են գործազրկութեան առթիւ։ Ֆրանսերէն թերթերը գրեցին թէ բազմաթիւ Ռուսեր, գործազուրկ եւ թշուառ, փողոց մնացած են, կամուրջներու տակ կը պառկին, մեծ դուռներու անկիւնը կը գիշերեն,— ահաւոր թշուառութիւն։

Եւ շարժեցաւ Փարիզի ռուս գաղութը։ Ոտքի կանգնեցաւ դարման մը տանելու համար գործազրկութեան եւ թշուառութեան դէմ։

Ռուս ժողովուրդն ալ, մեզի պէս տարագիր, չունի հարուստ կազմակերպութիւններ, ոչ ալ խնայողաբար հաւաքուած գումար մը ամէն ընտանիքի մօտ։

Ի՞նչ ընել։

Եւ ահա, ինչպէս յառաջ, Փարիզի ռուս օրաթերթն ալ, Պոսլետնիէ Նովոստի, ձեռնարկեց «առաջին օգնութեան» կազմակերպութեան։ Իր կոչը արձագանգ գտաւ գաղութին մէջ։

Յիշեալ թերթին տնօրէնը, Միլիւքով, կոչի մը մէջ կը գրէր՝

— «Այս տարի թշուառութիւնը խոր է աւելի քան երբեք։ Գործազրկութիւնն էր, որ բերաւ այդ թշուառութիւնը։ Աղէտ մը, զոր նախատեսած էինք, թէեւ չէինք կրնար կանխարգիլել։

Ինչպէս միշտ, պիտի օգնենք մենք մեզի։ Ուրիշէն բան չենք կրնար սպասել։ Այս օգնութիւնը, որ պարտականութեան մը պէս կ'իյնայ ամէնուս վրայ, պէտք է կատարենք կրկնապատկելով մեր ճիգերը։

Մինչեւ այժմ կատարուած փորձերը մեզի հաւատք կը ներշնչեն մեր հաւաքական խոյանքին ուժին մասին։ Հարկ չկայ ծնցնելու այդ ուժը, ան գոյութիւն ունի միշտ։ Կը բաւէ, որ արտայայտութեան ընդհանուր ձեւ մը գտնենք, եւ պիտի տեսնէք որ այդ խոյանքը պիտի երեւի։ Սակայն պէտք է որ մեր զոհողութիւնը այնքան մեծ ըլլայ, որքան մեծ է թշուառութիւնը»։

Միլիւքովի այս կոչին միացան ռուս գրողներ եւ գիտնականներ, կամ իրենց կարգին հրաւէրներ ըրին պայքարելու գործազրկութեան աղէտին դէմ։ Քաղուածք մը այդ ճիչերէն։

Ռուս համբաւաւոր գրող մը, Ռեմիզով, կը գրէ.

— Երբ հրդեհ մը կը ծագի, չեն պոռար թէ «հրդեհ կա՛յ», այլ կը վազեն մարելու։ Գործազրկութիւնը հրդեհ մըն է, եւ պէտք չէ վայրկեան կորսնցնել՝ գործազրկութեան աղէտը ողբալով։ Պատերազմի ատեն կ'ըսէինք.— «Մի՛ զանգատիք պատերազմի մասին, պատերազմը պատերազմ է»։ Եւ ամէն մարդ կը հասկնար թէ ի՛նչ կը նշանակէ այդ խօսքը։ Այսօր եւս գործազրկութեան տագնապը բացատրութիւն մըն է, որ ամէն բան կը բացատրէ։ Սակայն կապուած են շատերու ձեռքերը։ Ինչո՞ւ,— որովհետեւ կը վախնան։ Վախ մը կայ ամէնուն հոգիին մէջ. —«Հապա վաղը ես ալ չունենա՛մ»։ Սառեցնող վախ մը։ Բայց մարդիկ ազատ կ'ըլլան այն ատեն միայն, երբ կը յաղթեն վախին։ Մի՛ վախնաք, հայրենակիցներ, եւ տուէք, տուէ՛ք ձեր լուման օրուան գործազուրկներուն»։

Ուրիշ գրող մը, Օսորկին, կը գրէ.

—«Մէկ ֆրանքը մէկ ֆրանք կ'արժէ, երբ կը դնէք զայն այն ձեռքին մէջ, որ ձեզի կ'երկարէին։ Սակայն տա՛սը ֆրանք կ'արժէ, երբ զայն կը դնէք այն ձեռքին մէջ, որ ձեզի չեն երկարած տակաւին՝ սպրդնա՛ցած։ Իսկ բան մը չարժեր, երբ ձեռքերը ինկած են ուժաթափ ու րեկ. եայ։Ընդհանրապէս կեա՛նք մըկ'արժէ, երբ շնորհիւ այդ մէկ ֆրանքին, դարձեալ կը բարձրանան այդ ձեռքերը»։

Տիկին Բերբերովա կը գրէ.

— «Դուք որ գիտէք թէ ի՛նչ է անօթութիւնը եւ ցուրտը, օգնեցէք անոնց որ ոչ հաց ունին եւ ոչ ալ ապաստան։ Ոչի՛նչ կը յուսանք ու կը սպասենք անոնցմէ, որ տանջուած չեն անօթութենէն եւ ցուրտէն»։

Ուրիշ գրող մը, Ա. Չէրնի, կը գրէ.

— «Որքան ալ, այսօր, կեանքը տաժանելի ըլլայ բոլորիս համար, դարձեալ կրնանք, միացնելով մեր ուժերը, ի պատիւ ռուս գաղութին, փրկել գործազուրկներն ու թշուառները փողոց իյնալէ»։

Այս կոչերուն արձանգը կը տեսնուի արդէն ամէն օր։ «Պոսլետնիէ Նովոստի» ամէն օր կը համրէ նոր նոր նուիրատուներ եւ գումարը հետզհետէ կը մեծնայ։ Այդ նուէրները կուգան ամէն կողմէ։ Զարմանալին այն է, որ նուիրատուներըընդհանրապէս համեստ Ռուսեր են,— կան նաեւ Ֆրանսացիներ,— որոնք թերեւս «տանջուած են ցուրտէն կամ թշուառութենէն»։ Իսկ Փարիզի ռուս մեծահարուստներէն ոչ ոք արձանագրուած է կարեւոր գումարով մը, «առաջին օգնութեան» այդ ցանկին։

Ինչպէս մեր մէջ։

ՖՐԱՆՍԱՑԻՆԵՐԸ

Փարիզի մէջ կազմուեցաւ յատուկ յանձնախումբ մը, բաղկացած Փարիզի թաղապետական խորհուրդի նախագահէն, Սէնի նահանգապետէն եւ ոստիկանութեան ընդհ. պետէն,Փարիզի Կարտինալէն, Փարիզի բողոքական եկեղեցիներու Միութեան նախագահէն եւ Ֆրանսայի խախամապետէն։ Յանձնախումբը կոչ մը ուղղուած է ի նպաստ անգործներուն.

— Անգործներու բաշխուած զանազան նպաստները կ'ապահովեն անոնց առաջին պէտքերը. բայց դեռ, թշուառութիւններ կան դարման կարօտ, մանուկներ զորս պէտք է փրկել։

«Ահա թէ ինչո՛ւ մտածեցինք կազմել անգործներու օժանդակութեան նահանգային յանձնախումբ մը, Փարիզի իւրաքանչիւր թաղապետութեան եւ Սէնի իւրաքանչիւր համայնքի մէջ մասնաճիւղով մը։

Յանձնախումբը հանգանակութիւն պիտի կատարէ։

Տեղն է որ կրկնենք։ Ֆրանսա՝ հսկայ պետութիւն՝ հարստութեան անսպառ աղբիւրներով, երբ անգործներու օժանդակութեան համար, պէտքը կը տեսնէ ժողովրդային ձեռնարկներու, կ'արժէր որ մեր ազգ. իշխանութիւնները օրինակ առնէին եւ շարժէին։

Հայագիտական Ընկերութեան ժողովը

Ուրբաթ, 15 Յունուար, երեկոյեան ժամը 5ին, Ecole Nationale des Langues Orientales Vivantesի թիւ 5 սրահին մէջ, տեղի ունեցաւ Société des Etudes Arméniennesի ժողովը։

Նախագահը Փրոֆ. Charles Diehl նիստը բանալով, պատմական բրաւ Ընկերութեան եւ մանաւորապէս կանգ առաւ երկու անդամներու մահուան վրայ, — Վիքթոր Պէրար եւ Պօղոս Նուպար փաշա։ Առաջինը ներկայացնելով հայ ցեղի ու դատին ամէնէն մեծ ու բարեկամը, յիշատակեց թէ ինչպէս ան Փիլիարի, Քլէմանսոյի եւ Անաթոլ Ֆրանսի հետ միասին հանդէս եկաւ Արմէնիայի խմբագրութիւնը, հետապնդեց հայկական դատին զանազան փուլերը, եւ հայկական պատուիրակութեան ... րավիճ ու խորհրդատու, մինչեւ մահը եղաւ մշտական եւ անկեղծ բարեկամը հայ ցեղին։

Յետոյ թուեց մի առ մի ... զուցեալ Պօղոս Նուպար փաշայի Հայ Բարեգործականի հիմնադրի զանազան տիրթներով կատարած բարեգործութիւնները։

Վերադառնալով Ընկերութեան ցաւով յայտնեց որ տնտեսական տագնապը, ինչպէս ամենուրեք, այնպէս ալ զգալի է Ընկերութեան եկամուտներուն եւ այսօր անկէ փախուելու վտանգը կ'սպառնայ։ Ընկերութեան բազկերակը անոր հրատարակած հանդէսն է, որ եթէ խափանուի, Ընկերութիւնը կը վերջանայ, այլեւս չունենալով գոյութեան իրաւունք։ Եւ այս կէտը յանձնարարեց հայութեան ուշադրութեան։

Ընկերութեան Գանձապահ Փ. Խ. Սվաճեան նամակով մը հրաժարումն կը խնդրէր իր բացակայութեան համար։ Փրոֆ. Փ. Մաքլէր նամակը կարդալով Փ. Խ. Սվաճեանի փոխարէն Ընկերութեան հաշուետուութիւնը բրաւ, ուրկէ երեւան եկաւ որ Ընկերութիւնը 1930ին մուտք է ունեցեր անդամավճարներէ եւ նուիրատուութիւններէ մօտ 18000 ֆրանք եւ ծախքը նոյնքան եւ քիչ մը աւելի։ Տիրող տագնապի հետեւանքով նուիրատուութիւնները չէ կրցեր հաւաքուիլ, ու դեռ 1000 ֆրանք պարտք մը կը մնայ հանդէսի տպագրութենէն։

Այս պայմաններուն մէջ խօսք անգամ չի կրնար ըլլալ 1931ի հրատարակութեան համար։

Փ. Նախագահը ձեռնամբարձ քուէարկութեան դրաւ Ընկերութիւնը պահելու խնդիրը։

Ներկաները ամէնքն ալ ձեռնամբարձ թեր արտայայտուեցան, դէմ ոչ ոք։

Փ. Նախագահի առաջարկութեամբ ողբացեալ Փ. Վիքթոր Պէրարի տեղ փոխ - Նախագահ ընտրուեցաւ Փրոֆ. Միյէ։

Յետոյ խօսքը տրուեցաւ Տէր Մարեանին, որ սահուն ֆրանսերէնով մը մօտ երեք քառորդ ժամ տեւած ունկնդրութեան մէջ պարզեց հեց սրահը՝ Անտիոքի երկու հայկական վանքերու մասին կատարած ուսումնասիրութեամբ եւ լուսանկարներով։

Խ.

ԲԺԻՇԿԻՆ ԹԵՐԹՕՆԸ (14)

„ԹՇՆԱՄԻՆ ԱՐԵԱՆ ՄԷՋ„

Քանի մը շաբաթէ ի վեր փարիզեան սինէմա մը (Palace) կը ներկայացնէ «Թշնամին արեան մէջ» (L'ennemi dans le sang) գերմանական ֆիլմը, զոր անպատճառ պէտք է տեսնել։

Թշնամին՝ Թրէփոնէմն է։

Թրէփոնէմը՝ սիֆիլիսի մանրէն է։

Սիֆիլիսը՝ ֆրանկախտն է (ֆրէնկի), բոլոր ժողովուրդներուն մէջ չափազանց տարածուած այս հիւանդութիւնը, որ երբ ժամանակին եւ պատշաճ կերպով չդարմանուի, ահաւոր չարիք մըն է, որովհետեւ կ'աւերէ ու կը քայքայէ թէ՛ ենթակային եւ թէ՛ անոր զաւակներու, երբեմն ալ թոռներուն մարմինը, միտքը եւ հոգին։ Իսկ եթէ կանխահաս կերպով զօրաւոր եւ երկարօրէն դարմանուի, գրեթէ անվնաս հիւանդութիւն մըն է։

Ահա այս է որ կը սորվեցնէ Վալթեր Ռութմանի գեղեցիկ ֆիլմը, որուն խաղագիծը (scenario) թէեւ պարզ, բայց հետաքրքրաշարժ է։ Բեմադիրը, գլխաւոր դերակատարներուն (բժշկական ուսանող մը, մեքենավար մը եւ իր կինը, եւայլն) կրած փորձութիւններուն առթիւ, առանց ձանձրոյթի ժողովուրդին կը ծանօթացնէ սիֆիլիսին էութիւնը, մանրէն (Թրէփոնէմը), վարակման պատճառները եւ ձեւերը, մարմնին վրայ եւ ներքին գործարաններուն մէջ յառաջ բերած վէրքերը։ Յետոյ ցոյց կուտայ տգիտաբար չդարմանուողներուն կամ բարեկամներու եւ շարլաթաններու խորհուրդով կէսկիսատ դարմանուողներուն ֆիզիքական եւ մտային քայքայումը, յաճախ խելագարում, այդպիսիներու հիւանդութեան ժառանգաբար փոխանցումը իրենց երախաներուն, որոնք կամ ծնելէ առաջ կը մեռնին (Ֆրանսայի մէջ տարին 40,000 երախայ այդ պատճառով կը մեռնին) կամ պակասաւոր կը ծնին (առանց ոտքի, առանց ձեռքի, ջրալի գլխով եւայլն) կամ ախտաւոր կ'ըլլան, թէեւ ախտը տարիներ վերջ միայն կրնայ երեւան գալ եւ հարուածել։ Եւ վերջապէս ցաւին քով կը դնէ ազդու դարմանը, որուն կանխահաս, զօրաւոր եւ երկարատեւ կիրարկումով կարելի է ստուգապէս զերծ մնալ այդ հիւանդութեան աւերներէն եւ առողջ զաւակներ ունենալ։

Եւ իրօք սիֆիլիսը ահաւոր հիւանդութիւն է՝ երբ կէս կատար եւ պատահական կերպով կը դարմանուի. բայց գրեթէ անվնաս է, երբ լաւ ու կանուխէն կը դարմանուի։

Ուրեմն ինչո՞ւ ենթակաները լաւ չեն դարմանուիր եւ պատճառ կ'ըլլան թէ՛ իրենց եւ թէ՛ ուրիշներու ֆիզիքական քայքայման։

Այստեղ խօսքը կուտամ Թրէփոնէմին, սիֆիլիսի մանրէին, որ կ'ըսէ (1).

«Կար ժամանակ, ուր ինձմով վարակուած անձ մը երբ հիւանդանոց կը ներկայանար, այն ատենուան դարմանումը սկսելէ առաջ, լաւ մը կը մտրակէին զայն։ Դեռ հեռու չէ նաեւ այն ժամանակը, երբ վեներական կոչուած ախտերով, մանաւանդ սիֆիլիսով վարակուած զինուորները երբեմն ծեծ կ'ուտէին, շատ անգամ ալ յանդիմանութիւն կը լսէին իրենց սպաներուն պետերէն։ Իսկ հաւաքատեղիի մը մէջ կամ ընտանեկան յարկերու տակ սիֆիլիսի մասին խօսիլը, մանաւանդ կիներու ներկայութեան, գայթակղութիւն կը պատճառէր։

«Նախ անոր համար որ ամօթ էր խօսիլ սեռային գործարաններուն մասին, ամօթ եւ անպատշաճ էր խօսիլ սեռային կեանքի արտայայտութիւններուն մասին եւ ամօթալի ախտեր կը նկատուէին անոնց հետ կապ ունեցող հիւանդութիւնները։

«Երկրորդ, բարոյագէտ կոչուած աշխարհական թէ կրօնական մարդիկ, սիֆիլիսը երկնային արժանի պատիժ մը կը նկատէին ցոփակեացներուն համար, առանց նկատելու որ բաղդատաբար աւելի քիչ զոհ կ'ընեմ ցոփակեացներէն քան անմեղ չափահասներէն եւ երախաներէն։

«Հետեւաբար մէկ կողմէ կը յանձնարարէին լռել, չխօսիլ սեռային կեանքին եւ անոր վտանգներուն մասին, իբրեւ թէ պատանիներուն կոյս միտքը չպղծելու եւ զանոնք բարոյականութեան ճամբէն առաջնորդելու համար, միւս կողմէ պատճառ կ'ըլլային որ զոհերու ամօթի զգացումէն տարուած, չհամարձակէին դարմանուիլ, կամ տգիտութեան պատճառով զանց ընեն դարմանումը։

«Երանելի՛ էին այդ օրերը, երբ ունէի այնքան թանկագին օժանդակներ որոնք, բարոյականութեան տարօրինակ բայց ինծի համար օգտակար ըմբռնումով մը, ժողովուրդը կը պահէին թանձր տգիտութեան եւ նախապաշարումներու մէջ։

«Երանելի՛ կ'ըսեմ, որովհետեւ այն ատենէն, այսինքն մօտ 20-25 տարիէ ի վեր, մտայնութիւնները սիլ սեռային կեանքի արտայայտութիւններուն մասին եւ ամօթալի ... բաւական փոխուեցան ի վնաս ինծի եւ այսու շնորհիւ բժիշկներուն»։

Արդարեւ պատերազմէն առաջ գայթակղեցուցիչ բան էր հրապարակաւ սիֆիլիսի մասին խօսիլ եւ նոյնիսկ«սիֆիլիս» բառը թերթերուն մէջ յիշել։ Լուի Ֆօրէ, Մաթէն թերթի քրոնիկագիրը, բժշկական հաւաքոյթի մը մէջ պատմեց թէ օր մը փորձած էր avarie(2) բառին տեղ ուղղակի սիֆիլիս գրել, իր մէկ քրոնիկին մէջ։ Բայց խմբագրապետը սարսափով ջնջած էր այդ բառը եւ պատուիրած էր այլեւս չգործածել զայն, առարկելով որ գայթակղութեան հետեւանքով թերթը կըրնար ահագին թիւով ընթերցող կորսնցնել։ Քանի մը անգամ եւս փորձելէ յետոյ, Ֆօրէ օր մը կը յաջողի իր յօդուածին մէջ սպրդեցնել սիֆիլիս բառը, որ խմբագրական քարտուղարին ուշադրութենէն վրիպելով կը տպուի։ Ահ ու սարսափ, արդեօք որքա՞ն ընթերցողներ պիտի գայթակղէին եւ պիտի դադրէին Մաթէն կարդալէ։ Կ'անցնի շաբաթ մը, եւ, զարմա՛նք, ոչ ընթերցողները կը բողոքեն, ոչ ալ թերթին սպառումը կը նուազի...

Պատերազմը թոյլ տուաւ բժիշկները աւելի համարձակ կերպով ծանօթացնել այդ աւերիչ հիւանդութիւնը նախ զինուորներուն, յետոյ ժողովուրդին։ Պետութիւնները եւ բազմաթիւ միութիւններ, ըմբռնելով չարիքին ահաւորութիւնը, գործօն աջակցութիւն ... բերին այդ փրոփականտին եւ պայքարին։ Անթեղը եւ ֆիլմը ... միանալ գրիչին եւ խօսքին, ... քարելու համար սիֆիլիսին եւ ընդհանրապէս վեներական հիւանդութիւններուն մասին գոյութիւն ունեցող տգիտութեան եւ նախապաշարումներու դէմ, որոնց վերացումը հիմնական պայման է սահմանափակելու համար չարիքը, որ կրնայ ... լաւասարապէս պատուհասել չափահասը, ծերը եւ երախան, ցոփակեացն ... եւ առաքինին, հարուստը եւ ... քատը։

Այդ չարիքը մեր մէջ ալ ... աւեր գործած է եւ այժմ ալ ... կը գործէ։ Ոճիր է կոյր ձեւանալ ... չտեսնել եւ ցոյց չտալ զայն։ Ահա թէ ինչու ամէն ոք,երիտասարդ ... չափահաս, այր թէ կին, պարտաւոր է ճանչնալ բոլորին սպառնացող այդ վտանգը, որպէսզի ջանայ ... մնալ անկէ, եւ, հակառակ պարագային լրջօրէն դարմանուի, ... փելու համար թէ՛ իրեն եւ թէ՛ իր սերունդին սպառնացող անոր ... ներէն։

ՏՈՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

---

(1) Տե՛ս Տոքթ. Լ. Գրիգորեանի «Թէ ինչ պատմեց Թրէփոնէմը կամ ի՞նչ է սիֆիլիսը, ինչպէ՞ս զգուշանալ, ինչպէ՞ս դարմանել» պատկերազարդ գիրքը։

(2) Ֆրանսացիները avarie (վնաս, աւեր) բառը կը գործածէին սիֆիլիսի տեղ։ Ծանօթ է Պրիէօյի Les avariés (Աւերեալները) թատերախաղը որ պատերազմէն առաջ երկար ատեն խաղացուեցաւ ֆրանսական եւ օտար բեմերուն վրայ։

ԹՈՒՐՔԻԱ

Պաշտօնը պիտի փակուի

Նոր օրէնագծին համաձայն Թուրքիոյ մէջ չպիտի կրնան գործել օտարահպատակ երաժշտագէտները եւ արուեստագէտները: «Միլլիէթ» այս առթիւ կ'ըսէ թէ, նոր օրէնագծին տրամադրութեամբ, թրքահպատակ արուեստագէտներու չգոյութեան պատճառով, բեմը պիտի մնայ ճամբրած, վերժին, Վիքթորիա հանրմներուն եւ Ընասդասի, կարպիսի, Ցակոբեանի:

Ներկայիս Պոլսոյ մէջ 30-40, Էնկիւրիի մէջ ալ 40 օտարահպատակ արբիսթ կայ, որոնք պարերու եւ նմանօրինակ վայրերու մէջ կը գործեն եւ որոնց փոխարէն մէկ երկու թրքահպատակ արբիսթ կայ: Որով, նոր օրէնքի գործադրութեամբ, նմանօրինակ զբօսատեղիները պիտի ստիպուին փակուիլ եւ կամ պէտք պիտի ըլլայ վարժարան մը բանալ նոր արուեստագէտներ հասցնելու համար: Պոլսոյ օտարահպատակ արուեստագէտները Թուրքիա կուգան միջնորդներու շնորհիւ:

Պարուհի մը, ճամբու ծախքէն զատ, օրական 5-8 ոսկի կը ստանայ, զոյգ պարուհիները 15-18 ոսկի, իսկ առաջնակարգ երգչուհի մը կը ստանայ առաւելագոյն օրական քսան ոսկի: Լարախաղացները, իրենց ներկայացումներուն համաձայն, չորսէն հինգական ոսկի, իսկ «պալէթ»ի խումբերը կը ստանան յիսունէն վաթսուն ոսկի:

Ծխունը Թուրքիոյ մէջ

«Թոյմդզ»ի Թուրքիոյ թղթակիցը յայտնելէ վերջ թէ, կառավարութիւնը արգիլած ըլլալով եղեւինի ծառեր կտրելը, ժողովուրդը զրկուած է Ծնունդի զբօսանքներուն ամէնէն հիմնական պէտքերէն մէկէն, ծառէն, ասս խորհրդածութիւնները կ'ընէ.

— Կ'ըսուի թէ կառավարութիւնը այս որոշումը տուած է ծառերը փրկելու համար փճացումէ:

Անցեալ տարի պարտէզներու վրայ յարձակումներ գործուած եւ ծառեր կտրուած էին: Ծառի տէրերն ալ տարապայման սուղ գիներ կը պահանջէին, անոնց ստուերը ծախելու համար:

Սակայն այս չէ միակ պատճառը: Վերջին տարիներու մէջ, Թուրք ընտանիքները սովորութիւն ըրած էին Ծնունդի հանդէսներ սարքել: Էնկիւրի՝ որ հաւատարիմ կը մնայ աշխարհական սկզբունքներուն, գոհութեամբ չի դիտեր այս կարգի քրիստոնէական սովորութեանց ընդունելութիւն գտնելը:

Անցեալները անգլիացի մը յանձնարարած էր լաւը գտնող իր «քէօշք»ին պարտիզպանին, որ պարտէզէն եղեւինի քանի մը ստեր կտրելով քաղաք բերէ: Պարտիզպանն ալ առած հրամանը գործադրելով, իր տիրոջը տունը տանելու համար, անոր ամարանոցին պարտէզէն կտրած է քանի մը եղեւինի ստեր: Բայց ճամբան ձերբակալուելով, ծառին ճիւղերը առնուած են ձեռքէն:

Լուցկիի գործարանը

Կնքուած պայմանագրութեան համաձայն, լուցկիի մենաշնորհի ընկերութիւնը տասը միլիոն տոլար փոխատուութենէ մը զատ, տարեկան մէկ միլիոն իննը հարիւր հազար տոլարի վճարում մը պիտի ընէր կառավարութեան, մինչեւ 1932 յուլիս լուցկիի բաւարար գործարան մը հաստատելով:

Ընկերութիւնը այդ տասը միլիոն պարտքին ութ միլիոն տոլարը վճարած է, եւ մնացեալ երկու միլիոնն ալ վճարելու պատրաստ է: Պէօյիւք Տէրէի նորակառոյց գործարանը աւարտած է, եւ Ցունուարի մէջ պիտի կատարէ իր առաջին փորձերը:

Տարեկան երեսունըհինգ հազար սնտուկ, այսինքն 174 միլիոն տուփ լուցկի պիտի կրնայ արտադրել, որ Թուրքիոյ մէկուկէս տարուան սպառումին կը բաւէ: Եթէ գործարանը օրը 24 ժամ աշխատի, մէկ տարուան մէջ կրնայ չորս տարուան անհրաժեշտ լուցկին արտադրել: Սինոպի գործարանի մեքենաներէն զատ, Եւրոպայէն բերել տրուած են նաեւ նոր մեքենաներ:

Եւ այժմ երեք հարիւր գործաւոր պիտի աշխատցնէ ընկերութիւնը: Թուրքիոյ կաղամախիի նուազութեան պատճառով, լուցկիին փայտը Եւրոպայէն պիտի բերուի կոճղի ձեւով:

Տուփերը տեղական ծառերէն պիտի շինուին: Դեռ որ եւ է բան խորհուած չէ, զրացի երկիրներ լուցկի արտածելու մասին:

Թէյ եւ սուրճ

Ինչպէս գրած էինք, ներածումներու վերջին ցուցակին մէջ մոռցուած է թէյը: Այս պատճառով, թէյի տագնապ մը կը տիրէ Պոլսոյ հրապարակին վրայ եւ ծանուցոր պատուիրակութիւն մը գացած է Էնկիւրի:

Կարգ մը թերթեր գրած են թէ թէյի կարեւոր մթերք մը կայ Պոլսոյ մէջ, մինչեւ դոյնուտը փոքրաքանակ սպառումի համար միայն ամիս մը կը բաւէ:

— Խահուէի վաճառականներն ալ պատուիրակութիւն մը ղրկած են Էնկիւրի: Ասոնք կը պնդեն թէ Թուրքիոյ խահուէի տարեկան ներածումը ոչ թէ հինգ միլիոն ոսկի այլ մէկ միլիոն եօթ հարիւր ոսկիի փոխարժէք մը կը ներկայացնէ: Սուրճի քիլոն 36 ղրուշի ապրանք կ'ըլլայ մինչեւ Պոլիս, որուն համար 31 ղրուշ մաքսատուրք եւ հինգ ղրուշ «օքթրուա» կը վճարուի. որով պետական զանձին պատճառած իր հասոյթը խիստ կարեւոր է: Միւս կողմէ օխա մը սուրճը չորս օխա շաքարի սպառումին պատճառ կ'ըլլայ. այս տեսակէտէ ալ խահուէի ներածումը իր օգուտը կ'ունենայ:

Հարիւրէ աւելի զաղտնի շէնքերու յաստուութիւն եղած է

Պիւտճէի յանձնաժողովը, վերջերս դեռ, ընդունած էր որ ներքին գործավարութեան 95,000 ոսկի յատկացուի, Փոխանակութեան Խառն Յանձնաժողովին տրամադրուելու համար, եւ փափաք յայտնած էր որ երեւան հանուին այն կալուածները, որոնք զանազան օրէնքներու համաձայն պետութեան պէտք է փոխանցուին:

«Սոն Փօսթա»յի թղթակիցը կը գրէ թէ այս մասին իր կատարած քննութեանց համաձայն, Պոլսոյ կուսակալութիւնը, կազմակերպուած ձեւով մը կը ջանայ երեւան հանել այսպիսի կալուածները:

Մինչեւ հիմա կուսակալութեան հարիւրէ աւելի զաղտնի շէնքերու մասին յաստուութիւն եղած է:

Կարդացէք եւ Տարածեցէք
ՅԱՌԱՋը

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ԱՆԻԷՌ.— Փարիզի կեդրոնէն հինգ վեց վայրկեան հեռու, այս հոծ գաղութը 3000 հոգի կը հաշուէ, մէջն ըլլալով Պուա-Քօլօմպ, Քօլօմպ, Պէքօն, Քուրպվուա եւ Քլիշի:

Կազմուած 1923ին, նախ Անիէռի գետափին մօտ, նախկին գործարանի մը մէջ խճողուած, քաղաքապետութեան հրամանով ցրուած, յետոյ վարձու հող գտնելով տախտակէ խշտեակներու մէջ տեղաւորուած: Մինչեւ 1926-27ին ամէն մէկը իր կարողութեան համաձայն հող գնելով, սկսան շինարարական աշխատանքի:

Այսօր իրենց ժրաջան ու խնայողական յատկութիւններուն շնորհիւ, շատերը իրենց սեփական տունը ունին: Վեց ամիսէ ի վեր գործը թոյլ ըլլալով, այս շրջանին մէջ (այսօր) 2-300 անգործներ կը համբուին: Ոմանք տան տէր, ոմանք իրենք իրենց խնայողութեամբ անձնական գործեր կ'ընեն: Մաս մըն ալ անգործութեան սնտուկէն կ'օգտուին: Կան հայրենակիցներ ալ որոնց ինքնութեան թուղթերը կանոնաւոր չեն: Այստեղ է որ կը զգացուի «անտէր ազգ»ի պակասութիւնը: Գաղթականական գրասենեակները հետաքրքրուած ե՞ն երբեք, թէ ի՞նչ պիտի ըլլայ այս անտէր հայրենակիցներու վիճակը:

1925ին կազմուեցաւ Ազգ. Միութիւն մը չէզոք հայրենակիցներէ և հանգանակութիւն մը կազմակերպուեցաւ, դպրոց-մատուռի մը շինութեան համար: Միութիւնը ունեցեկ խոստումներէ, պաշտօնական դիմումներէ, հանդիսաւոր այցելութիւններէ յետոյ, քաշուեցաւ ասպարէզէն: Այս էջերուն մէջ քանի մը անգամ հրապարակ կանչուեցաւ հաշիւ տալու համար, դարձեալ մնաց «ձայն բարբառոյ յանապատի»: Այսօր նորէն կը հարցնենք — ի՞նչ եղաւ հանգանակութեան արդիւնքը: Ըստ տեղեկութեանց 700 փրանքի չափ գումար մը կը մնայ: Ո՞ւր է եւ ի՞նչ պիտի ըլլայ այդ գումարը: Արդեօք լաւագոյն առիթը չէ՞ յատկացնելու շրջանիս մէջ գտնուած կարօտ հայրենակիցներու կամ որեւէ օգնութեան սնտուկի:

— Հ. Մ. Ը. Մ.ը կազմուեցաւ 1926ին բուռ մը մարզիկներու եւ համակիրներու նախաձեռնութեամբ:

1927, 28, 29 եւ 30ին լաւ գործունէութիւններ ունեցաւ, սկաուտական շարժումը զարգացաւ եւ զարկ տրուեցաւ: Փարիզի քայքայուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի շինուկը Անիէռ Պուա-Քօլօմպի շրջանն էր որ տեւաւ եւ պատուաստելով լաւ վիճակի մէջ դրաւ:

Դժբախտաբար այժմ թոյլ վիճակ մը ունի: Քանի մը սկաուտներ միայն կրակը վառ կը պահեն իրենց պատանեկան եռանդով: Կը մաղթենք որ յառաջիկային լաւ դիրքի մէջ մտնեն: Օտար երկիրներու մէջ ազգապահպանման մեծ ազդակն է Հ. Մ. Ը. Մ.ը, իր սկաուտական եւ մարզական բաժիններով:

1928-29ին նոր Միութիւն մըն ալ ստեղծուեցաւ, «Արմենիա» գնդախաղի խումբը որ որոշ գործունէութիւն մը չունեցաւ եւ լուծուեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի մէջ:

Կան նաեւ կարգ մը թափթփուքներ, որոնք իրենց պատեանին մէջ քաշուած են:

Ամէնէն դժբախտ երեւոյթը— ինչպէս յաճախ կը կարդանք «Յառաջ»ի մէջ— հոս ալ կարգ մը անգործ հայրենակիցներ Place Bourguignonի սրճարանէն դուրս չեն ելլեր: Թղթախաղով ժամանակ կ'անցընեն եւ յաճախ անհամութիւններ կը հանեն, մինչեւ ոստիկանատունները երթալով եւ հայ պատիւին արատ բերելով: Պիտի զգաստանա՞ն վերջապէս, մտածելով որ ոչ միայն իրենց քսակին եւ առողջութեան կը վնասեն, այլեւ կրնան քաղաքապետութեան ուշադրութիւնը հրաւիրել նպաստընկալներու վրայ:

Յ. Հ.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԲԱԽՏԱՒՈՐԷՆ ԱՆԲԱԽՏԻՆ

ԻՒԺԻՆ (Սավուա), 16 ՅՈՒՆՈՒԱՐ.— «Յառաջ»ի մէջ կարդալով հայ անգործներու օգնութեան համար բացուած հանգանակութիւնը, փոքր գումար մը հաւաքեցինք եւ կը ղրկենք ձեզի:

Անցեալները ամփոփ տեղեկութիւններ տուած էի Իւժին գիւղին հայ պատանիներուն մասին: Մեր ընկերներէն մէկ քանիները հեռացան եւ ներկայիս կանք միայն 12 հոգի: Ամէնքս ալ կ'աշխատինք միեւնոյն գործարանին մէջ եւ գոհ ենք մեր վիճակէն, բաղդատելով ուրիշ տեղերու հետ:

Թէեւ մենք հայութենէ եւ միութիւններէ զրկուած ենք, բայց եւ այնպէս մեր թարմ սիրտերը միշտ անոնց եռեւէն կը քալեն: Մենք հոս կազմակերպուած միութիւն մը չենք, բայց մեր կապոյն ու կազմովը աւելի զօրաւոր միութիւն մ'ենք քան միւս զոյնզգոյն զանազան միութիւնները:

Մենք ամէնքս ալ Եգիպտոսէն եւ Սուրիայէն եկած որբեր ենք:

Մեր այս հանգանակութեան՝ ընկերներէն իւրաքանչիւրը անկեղծ սրտով մասնակցեցաւ: Թէեւ գոհացուցիչ գումար մը չէ, սակայն մենք ալ շաբաթը 4 օր միայն կ'աշխատինք չնչին եւ կրճատուած օրավարձքով:

Ահա մասնակցողներու ցանկը.— Յովսէփ Ինճեան 15 փրանք, Օննիկ Լուսիկեան, Յարութիւն Էօքսիւզեան, Սեդրակ Խտոյեան 13ական, Դաւիթ Թէճիրեան, Արամ Վահանեան, Գէորգ Տէրտէրեան 10ական, Սարգիս Կարապետեան 7, Զատիկ Քրպաշեան, Գարեգին Մալխասեան 5ական: Ընդհանուր գումար 96 փրանք:

Հայ ունեւորներ, չքաւորներուն օժանդակեցէք: Անոնց երակներուն մէջ ալ կը հոսի այն արիւնը որ կը հոսի ձեր երակներուն մէջ:

Իւժինի Որբեր

ԽՄԲ.— 96 փրանքը արձանագրուած է «Յառաջ»ի Յունուար 19ի թիւին մէջ:

ՀԱՅ ԱՇԱԿԵՐՏԻ ՄԸ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Նիօնի (Զուիցերիա) քոլէժին տարեկան քննութիւններու մէջ մեծ յաջողութեամբ աւարտած է վիգէն գարմէն, ողբացեալ ընկեր Գարուշնի զաւակը (16 տարեկան) որ ստացաւ առաջին մրցանակ գերմաներէնի (շնորհաւորութիւններով), անգլերէնի ֆրանսերէնի եւ գեղարուեստական գծագրութեանց համար:

ՄԱՄՈՒԼ

ԴԱՒԱԴԻՐ ԹՈՒՐՔԸ ԵՒ ՄԵՆՔ

«Ասպարէզ», Քալիֆորնիոյ մեր պաշտօնակիցը, դիտել կուտայ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (25 դեկտ.)

— Շատ անգամ ըսած ենք, այժմ ալ պէտք կը զգանք կրկնելու թէ, որքան մենք կ'անճրկինք ինքնապաշտպանութեան մէջ, այնքան Թուրքը կ'ուժեղացնէ իր յարձակումները ու կը բազմացնէ իր զէնքերու տեսակները:

Այս բոլոր սրիկայութիւններու հանդէպ մեր՝ գաղութահայութեան ցոյց տուած վարանումը, չփոթութիւնը, եւ նոյնիսկ, ուղղակի կամ անուղղակի, Թուրքերու կատարած դաւերու պաշտպանութիւնը, աւելի կը քանջալերեն մեր թշնամին:

Այս բոլոր չարագործութիւններու հանդէպ, գաղութահայ մամուլի մէկ մասը կ'աշխատի չարիքին պատճառը փնտռել ո՛չ թէ Թուրքերու երդուեալ թշնամութեան մէջ, այլ ուրիշ տեղ: Խորհ. իշխանութեան հաճելի ըլլալու համար, կ'առաջարկէ դադրեցնել Թուրքերու դէմ որեւէ շարժում: Եգիպտոսի «Արեւ»ին մէջ առաջին ազդանշանը տուողը եղաւ Պ. Վահան Թէքէեան՝ այդ մտքով գրուած յօդուածաշարքով մը:

Դեռ աւելին, հայ տառերով շարուած թերթ մը — Նիւ Եորք հրատարակուող «Բանուոր», Թուրքերու դէմ մղելիք մեր ինքնապաշտպանութեան փրոփականտը կամ այդ նպատակով կազմուելիք մարմինները կը նկատէ, — «Քօղ մը միայն ծածկելու Դաշնակներու եւ ազգայնականներու հակախորհրդային էնթրիկները, զորս անոնք կը սարքեն միջազգային իմպերիալիզմի ցուցմունքով»:

Հարցնելու կարիք չկայ թէ ո՛ւրտեղէն դուրս կը բերուի այս հնաչխարհիկ զիւտը՝ այնպէս հրամայուածէ վերէն: Պարզ է թէ Խորհ. Միութիւնը — մէջն ըլլալով Հայաստանի խորհ. կառավարութիւնը — նոյնացուցած է իր դատը Թուրքիոյ դատին հետ եւ մեղսակից է անոր կատարած բոլոր դաւերուն՝ մեզի դէմ:

Բայց ի՞նչ կ'ըսէ գաղութահայութեան հսկայ զանգուածը: Պիտի մնա՞յ անտարբեր, թէ՛ պիտի աշխատի ոչ միայն բոլորուիլ Թուրքիոյ դաւերուն դէմ մղուելիք աշխատանքին շուրջ, այլ նաեւ փակել հայանուն դաւողներու բերանը»:

Հայրենակցական կոչեր

ԵՐԴՄՆԻԿՑԻՆԵՐՈՒ

Երդմնիկ գիւղը կը գտնուի Խարբերդ քաղաքէն մօտ մէկ ժամ հեռու, լերան ստորոտը: 1914էն առաջ ունէր 65—70 ընտանիք: Մենք ալ ունեցանք բախտաւոր հայրենակիցներ, որ տարագրութենէն վերջ կրցան Ամերիկա երթալ: Գիւղը ունեցաւ երեք անգամ տեղահանութիւն եւ այսօր շատ քիչեր ողջ մնացած են: Բացի Ամերիկայի հայրենակիցներէն, Ֆրանսայի մէջ վեց ընտանիք ունինք: Ֆրանսայի եւ Ամերիկայի Երդմնիկցիները ինչո՞ւ ականջ չեն տար իրենց հայրենակիցներուն ցաւերուն: Սուրիոյ մէջ ալ ունինք քանի մը թշուառ հայրենակիցներ: Թող կարդան «Յառաջ»ի կոչերը եւ ձեռնարկեն կազմելու փոխադարձ օգնութեան սնտուկ մը՝ թշուառներու համար: Թող օրինակ առնեն Վալանսի, Լիոնի եւ Փարիզի Խարբերդցիներէն, կազմելով միութիւն մը եւ օգնութեան սնտուկ մը:

Յ. Էօքսիւզեան

ՇԷՅԽՀԱՃԻՑԻՆԵՐՈՒ

Շէյխհաճիի Եր. Միութեան մը հիմը դրուեցաւ Մարսէյլի մէջ, 1925ին, 8 անդամներով: Այս թիւը աճելով մինչեւ 927—28 արդէն բարձրացած էր 18ի: Մեր այս եռանդը շատ չտեւեց եւ 1928ին ցրուեցանք Ֆրանսայի զանազան գաւառները (մեծ մասը Լիոն): Մեզ հետ ցրուեցինք մեր հայրենասիրական եռանդը:

Մենք ալ ունեցանք հայրենակիցներ որ Թուրքի ճիրաններէն ազատելով հազիւ կրցան ապաստան գտնել Սուրիա, որուն հացի կարօտ: Մեր Միութիւնն էր որ փութաց օգնութեան: Միութիւնը կազմալուծուած է այսօր: Միայն Ֆրանսայի մէջ կան 30ի չափ Շէյխհաճիցի երիտասարդներ (20—35 տարեկան), մինչդեռ միութիւնս ունի միայն 8 անդամ:

Ինչո՞ւ այսքան անտարբերութիւն, քանի որ ոչ կուսակցական վէճ ունինք, ոչ ալ անհատական:

Հայրենակիցնե՛ր, եթէ նայինք մեր շուրջը, պիտի տեսնենք որ միութիւն չունեցողները կ'ուզեն ունենալ: Ուրեմն ամօթ չէ՞ որ մենք մեր ունեցածը կորսնցնենք:

Կը բաւէ՛, եղբայրներ, մէկ կողմ դնենք մեր անհոգութիւնը եւ աշխատինք հնարաւոր միջոցներով օգտակար ըլլալ մեր անկար հայրենակիցներուն: Շատերս արդէն օրը օրին կը հետեւինք «Յառաջ»ին եւ կը տեսնենք թէ ի՛նչ թափով յառաջ կ'երթայ տնտեսական տագնապը: Այսօր ուրիշը կը նեղուի, վաղը տագնապը մեզի կը հասնի, քանի որ բոլորս ալ գործարանի աշխատաւորներ ենք: Այսօր աւելի շատ պէտք ունինք միութեան քան առաջ: Ուրեմն, դէպի գործ:

Մ. Ս.

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿ. ՊԵՏՐՈՍ ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ, Պերլին, կը ծանուցանեն ծնունդը իրենց անդրանիկ զաւկին՝
ԱՆԹԱՌԱՄ - ԹԱԳՈՒՀԻ:

Գործ անգործներուն

Աշխատանքի եւ ելմտացոյցի նախարարութիւնները հետեւեալ համաձայնութեան եկած են.

Ներկայիս, անգործութեան ազգային սնտուկը, որուն յատկացուած է 250 միլիոն փրանք, կը հոգայ՝

1) Լրիւ անգործներու օգնութեան սնտուկները.

2) Կէս-անգործներու սնտուկները:

Այս վերջին սնտուկները հետեւեալ կերպով նպաստ կուտան: Ճարտարարուեստական որեւէ բանուոր որ շաբաթը ամէնէն շատը 3 օր կ'աշխատի, իրաւունք ունի շաբաթական երկու օրական նպաստի, որուն վրայ կ'աւելնան նաեւ ընտանեկան ծանրաբեռնումի յատուկ նպաստները:

Այս վերջին եղանակն է որ կառավարութիւնը կ'ուզէ կիրարկել եւ հրահանգել համայնքներուն որ շաբաթը երեք օր սովորական վարձքերով աշխատցնեն անգործները: Այդ պարագային՝ երկու օրական նպաստ՝ կառավարութիւնը ինքը պիտի հոգայ:

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (1)

ԵՐԲ ՎՐԷԺԸ ՉԻ ՅԱԳԵՆԱՐ

ՎԷՊ 1915 - 1918Ի ԿԵԱՆՔԷՆ
(Հատուած մը)

— Արմէ՛ն...

Առտուան լոյսը կղմինտրի պղտոր ցոլք մը կը մաղէ գորշ վրանէս ներս, երբ աչքերս կը բանամ, հանդարտ քունէ մը վերջ:

Արմէնը քովս նստած է, գետնին վրայ: Կը ժպտի չկամութեամբը մէկու մը որ պիտի լար, եթէ սիրտ կոտրելու փափկանկատութիւնը չըլլունենար անոր տխուր բաղձանքին վրայ: Բայց զիրար լաւ կը ճանչնանք: Զինուորական երկար կենակցութեան մը ընթացքին, մեր հոգիները իրարու վստահած են իրենց գաղտնիքները... աչքս վարժուած է իջնալու անոր սրտին խորերը, ու բաց տուփի պէս, հոն երեւան հանելու հոգը, որ դէմքէն գիծ մը կը կծկէ, ու կը ջանայ պարտկուիլ բռնի ժպիտի մը աղօտով:

— Ի՞նչ ունիս նորէն, կը հարցնեմ, խաղաղ հոգիի դանդաղութեամբ:

Խուփ, զգուշաւոր եւ ինքնազուսպ, բայց մտերմութեան մէջ խօսուն ու հաղորդական այս տղան վարժեցուցեր էր զիս իր խոստովանութիւններուն, չորս պատերու միջեւ եւ զոյգ մը բարեկամ ականջներու առջեւ՝ յորդելու եւ պարպուելու կարօտին, երբ ցաւ մը կը մզրտար ներսը: Այդ պահերուն, կը խօսէր հաճոյքով, աչքերը չեշտ՝ պոստուն յօնքերու տակ, ու կը զգայիր թէ ամէն մէկ խօսքի հետ, բեռի մը կտորը մը մեկնի իր ներսէն: Ու երբ կը լռէր, հոգին թեթեւցած ու դէմքը պայծառ, կ'ըսէի,

— Հա՛, հիմա խօսինք:

Ու կը խնդայինք:

Բայց այս անգամ, զարմանալի կերպով լուռ էր: Լա՞ծ էր հարցումս: Ծալապատիկ նստած գետինը, արմունկը ծունկին ու գլուխը ափին, աչքերը յառած ցօղունի մը, որ վրանիս գետնեզրէն ներս կը ցցէր վարանոտ թերթիկներ, հեռաւոր երեւոյթ մը ունէր:

— Հէ՛յ, մշտեցի:

Թեթեւ մը ցնցուեցաւ, մութ ու խորունկ աչքերը, ժպիտի ձախող փորձով մը սեւեռեց վրաս: Շրթները շարժեցան: Սպասեցի որ սկսի խօսիլ, Խոպոտ հառաչ մը բռնեց ու լռեց:

— Ի՞նչ ունիս, չըսե՛ս:

= Ոչի՛նչ, փսփսաց. բռնած է նորէն. ու ժպտեցաւ, ոգաւորի պէս: Բայց նշմարեցի որ ջղայնութիւն մը կը սկսէր զգռել զինքը:

— Դե՛հ, փսրտաց, հատնող շունչով մը, ե՛լ, երթանք:

— Խե՞նդ ես, ըսի, չորս օրէ աչքերս չեմ փակեր, ու կօշիկ չեմ քակեր. ոտքերս կ'այրին, մարմինս դեռ թմրած է, ձգէ՛ քիչ մը հանգստանամ:

= Յետո՛յ, յետո՛յ, կտրեց անհամբեր. ելի՛ր, երթա՛նք:

Կարծեցի որ խօսելու համար, առմայի անկիւն մը կ'ուզէ առանձնանալ ինծի հետ:

— Բայց, անօթի եմ, առարկեցի:

= Ա՛ռ, կեր, ըսաւ: Ու առջեւս բացաւ թղթէ ծրար մը: Հաց, հաւկիթ, տուփ մը պահածոյ միս, ու երշիկ:

— Հապա՞ այդ սրուակը:

= Օղի:

— Առտուն կանո՛ւխ:

= Խմէ՛, պէտք պիտի ունենաս, պատասխանեց, ու սրուակը տարաւ շրթներուն, քանի մը ումպ կուլ տուաւ ու պղտոր փայլով նայուածքը կեցուց յօնքերուս մէջտեղը: Առաջին անգամն էր որ այս տղան ինծի ցոյց կուտար այլանդակ քմայք մը: Մինչեւ այն ատեն զինքը ճանչցեր էի իր կշռուած ու չափուած բնաւորութեամբ: Նկարագրին մէջ, ո՛չ մէկ ցցուն գիծ: Գրեթէ համրանքով քալող, հանդարտ պաղարիւնվտանգի ու վախի պահերու մէջ իսկ ու միեւնոյն ատեն, ընդունակ մտածուած խենդութիւններու: Սակայն խորապէս զգայուն ու սրտոտ, յաճախ զիս զարմացուցեր էր զսպելու իր կամքով:

«Վաւերական մարդ ես», կը կատակէի երբեմն, ակնարկելով իր հաստատ նկարագրին: Եթէ ուրեմն, առտուն կանուխ քովս եկեր էր օղիով նախաճաշելու, եթէ հազիւ աչքերը բացած՝ գինովութեան մէջ կը փնտռէր մարել խռովքի մը խլրտումները, ուրեմն ծանրտագնապի մը մատնուած ու ցնցուած ըլլալու էր: Բայց հակառակ բացուելու իր սիրական սովորութեան, որուն կը յանձնուէր մեղկօրէն, ուզուած հեշտանքով, չէր խօսէր այս անգամ: Գիտէի թէ աւելորդ էր փորձել: Պիտի պոռթկար, բայց քիչ մը ուշ. կրնայի սպասել:

— Ի՞նչ լուր, հարց տուի:

= Երկու օրէն զօրագունդը կը մեկնի:

— Ո՞ւր:

= Չեմ գիտեր: Կ'ըսեն երեւուն օր:

— Երեսուն օր, ոտքո՛վ: Ո՞ւր բայց, այդքան երկար:

= Պա՛հ, ամէն ճամբայ ճակատ կը տանի:

Իր կարճ պատասխաններէն յայտնի էր որ խօսելու տրամադրութիւն չունէր: Պահ մը ուտելու եղայ: Բայց լռութիւնը կը նեղէր զիս: Կ'ուզէի որ խօսէր, բան մը պատմէր, իր ճամբու տպաւորութիւնները, կրկնէր ինչ որ լսեր էր ու կ'ըսուէր զօրագունդի երթի մասին, վերջապէս, կուաքինման լուռ ու պաղ չնստէր այդպէս դէմս:

— Գիտե՞ս, ըսի յանկարծ, Պօզանդին սուտ ելաւ...

Բայց չկրցայ շարունակել, տեսայ որ կիսատ սարսուռ մը փուշ կը ցանէր Արմէնի մարմնին վրայ. արիւնի տժգոյն ժայթք մը կը սառէր այտերուն վրայ, շրթները գունաթափ, մեռելի մորթի պէս, կը դողդղային ու կոպերը կը փակէր, կարծես, կարմիր տեսիլներու շարանքի մը դէմ: Ակնթարթ մը տեւեր էր սակայն յուզումի այս մատնութիւնը: Երբ աչքերը բացաւ վրաս՝ արգահատանքի ժպիտով մը որ իր խռովքին վրայ նետուած թափանցիկ վարագոյր մըն էր, արդէն խոստովաներ էր իր մաղձին պատճառը: Պօզանդին սուտ չէր... Բայց ո՞ւր էր...

— Երթանք, ըսի ոտքի ելլելով:

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԱՆՑ

(Շար.)

ընտանիքները հեռացնել, բաւական թիւով Հայեր հաւաքուեցան եւ կուտօրէն հայհոյեցին հելլէն դրօշին, նախարարներուն եւ պաշտօնէութեան եւ յետոյ քարերով եւ փայտերով յարձակեցան ոստիկաններուն վրայ, որոնք կ'ուզէին օրէնքը պարտադրել:

Կը հաւատանք որ այս ընթացքին մէջ գտնուողները Հայերու փոքրամասնութիւնը կը կազմեն, որ համայնավար կուսակցութեան կը պատկանին եւ թէ Հայոց մեծամասնութիւնը Յունաստանը կը սիրէ իբր մայր:

Ամէն պարագայի տակ, ինչպէս որ յոյն գաղթականներու կ'արգիլենք իրենց տրուած տնակներու երրորդներու ծախելը, այնպէս ալ չպիտի թոյլատրենք Հայերու կառավարական տնակներու ծախուիլը, այլ այդ տնակները պիտի տրամադրենք հայ եւ յոյն անկար գաղթականներու՝ որոնց պէտքերը պիտի քննէ խնամատարական նախարարութեան յանձնախումբը:

Յոյն խնամատարական Նախարարը իր այս զեկոյցը տուած է իբր պատասխան Աթէնքի Ազգ. վարչութեան մէկ յայտարարութեան եւ այս բացատրութիւնները տալէ վերջ կը հարցնէ.— «Ո՞ր Հայուն օրինական տնակը գրաւուած է եւ ո՞ր օրինապահ Հայը անիրաւուած ենք»:

Լօզանի ժողովը պիտի յետաձգուի

Համաձայն նախապէս տրուած որոշման մը, հատուցումներու ժողովը Լօզանի մէջ պիտի գումարուէր յունուար 25ին: Պրիւնինկի յայտարարութիւններէն եւ այս մասին զանազան պետութեանց միջեւ կատարուած բանակցութիւններէն յետոյ, կ'ըսուի սակայն թէ պիտի յետաձգուի եւ կամ եթէ գումարուի իսկ, շուտով պիտի փակուի առժամեայ կարգադրութեամբ մը:

Անգլիական կառավարութիւնը եւ քաղաքական շրջանակները մեծ հետաքրքրութեամբ կը սպասեն Ֆրանսայի վարչապետին Պ. Լավալի յայտարարութիւններուն, զորս պիտի ընէ խորհրդարանին մէջ: Այս պատճառով ալ Անգլիոյ նախարարական խորհուրդը յետաձգուեցաւ, որովհետեւ տիրող կարծիքն այն է թէ հատուցումներու հարցին մէջ Գերմանիոյ կատարուելիք զիջումներու մասին, ֆրանսական խորհրդարանի ընթացքն է որ պիտի վճռէ Լօզանի ժողովին ճակատագիրը:

Այսուհանդերձ, անգլիական պատուիրակութիւնը ամէն պատրաստութիւն տեսնելու վրայ է, որպէսզի 25ին կարենայ Լօզան գտնուիլ:

Մուսօլինի պիտի երթա՞յ Լօզան

«Տէյլի Հէրըլտ» թերթին Հռոմի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Մուսօլինի մտադրութիւն յայտնած է ներկայ ըլլալու Լօզանի ժողովին: Սակայն իր վերջնական որոշումը կախում պիտի ունենայ ուրիշ կառավարութեանց պետերու որոշումէն: Մուսօլինի հատուցումներու խորհրդաժողովը կը նկատէ ամէնէն կարեւորը եւ ամէնէն ստիպողականը, նոյնիսկ աւելի կարեւոր քան զինաթափութեան ժողովը:

Ռուսիա կը կազմակերպէ իր բանակը

Գրեր էինք թէ ֆրանսական Ծերակոյտի արտաքին եւ զինուորական յանձնախումբերը զեկոյց մը լսեր էին Պուլկարիոյ եւ Ռուսիոյ զինուորական կազմակերպութեան մասին:

Այս առթիւ, հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը տրուին.— Ռուսիա լրացնելու վրայ է ազգային բանակի մը կազմակերպումը: Ֆրանսական վերջին ելմտացոյցի վիճաբանութեան ընթացքին, պատերազմական հանգուցեալ նախարարը Պ. Մաժինօ հաստատեր էր թէ մինչդեռ 1924էն ի վեր ֆրանսական զօրաբաժիններու թիւը 60էն իջեր էր 20ի, ռուսական բանակը արդէն կը բաղկանար 638000 զինուորէ, բաժնուած 71 զօրաբաժիններու, ինչ որ կը նշանակէ 7 պակաս՝ 1914ի զօրաբաժիններէն:

Իսկ այսօր արդէն, ռուսական բանակը կը բաղկանայ 1 միլիոնէ: Զինուորական պարտադիր ծառայութիւնը կազմակերպուած է տարեկան 870 հազար հոգի կրթելու եղանակով: Ռուսիա օր մը պիտի կարենայ 22 դաս զօրք ճակատեցնել, ինչ որ 150 միլիոննոց բնակչութեան մը համար, կը նշանակէ 15 միլիոն զինուոր: Վերջին ռազմափորձերուն մասնակցած են նաեւ կոմսոմոլները — երիտասարդ համայնավարները – որոնց թիւը կը հասնի 3 միլիոնի: Ներկայիս ուրեմն, անմիջապէս զօրակոչի ենթարկելիք 4 միլիոն մարդ ունի:

Ռուսական բանակը, կը ջանայ կատարելագործել նաեւ իր նիւթեղէնը: Բանակին պետը՝ Վորոշիլով յաճախ պնդած է հրասայլերու, օդանաւերու, քիմիական պատերազմի կարեւորութեան մասին: Քանի մը տարի առաջ, օդանաւերու բանակը կը բաղկանար 1200 կտորէ, ինչ որ կը նշանակէ աւելի քան լեհական, ռումանական եւ պալթեան միացեալ օդանաւային բանակը: Շատ չանցած պիտի կրկնապատկուի: Թունաւոր կազ, հրձիգ ռումբեր եւ պայթուցիկներ արտադրող գործարանները կեդրոնացած են Ուրալի շրջանին մէջ:

Փարիզի ռուս դեսպանատան զեկոյցը

Ռուս բանակի ուժեղցման եւ վերակազմութեան մասին, ֆրանսական Ծերակոյտի երկու յանձնախումբերուն առջեւ տրուած տեղեկութեանց առթիւ Փարիզի խորհրդային դեսպանատունը զեկոյցի մը մէջ կ'ըսէ.— Խորհրդային կառավարութիւնը ծաս չի կազմեր.

Ազգերու Դաշնակցութեան եւ չի ճանչնար անոր հեղինակութիւնը եւ հետեւաբար, պարտականութիւնը չունէր եւ չունի անոր յանձնելու իր սպառազինութեանց վերաբերեալ որ եւ է վաւերաթուղթ:

«Այսուհանդերձ, մասնակցած ըլլալով զինաթափութեան ժողովին, Խորհրդային կառավարութիւնը ժողովին ընդհ. քարտուղարութեան յանձնած է իր սպառազինումներու կատարեալ վիճակացոյցը: Առկէց զատ, Խորհրդային կառավարութիւնը փափաքող պետութեանց առաջարկած է փոխանակել սպառազինումներու վիճակացոյցը, ինչ որ կատարուած է քանի մը պետութեանց միջեւ»:

Այս ճշդումները ընելով մէկտեղ, Փարիզի ռուսական դեսպանատունը որ եւ է կերպով չի հերքեր ռուսական բանակի մասին տրուած տեղեկութիւնները:

Յ. Հ. Դ.

ԼԻՈՆի Մարզպետ խումբի խմբական ժողովը վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

×

ԼԻՈՆի Կուկունեան խումբի Բ. դասախօսական ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանին մէջ 262 Rue Duguesclins Նիւթ՝ «Քաղաքական պահանջներ», Դասախօս՝ ընկ. Վ. Զուլլէրեան: Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները:

×

ԱՆԻԷՌ-ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՆՊԻ Ջէյթուն կոմիտէի դասախօսական ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին rue Charles Chefson, ծխավաճառին սըրճարանը:

×

ԻՍԻ-ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Ջաւարեան կոմիտէի դասախօսական ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին, Ակումբին մէջ:
Կը խօսի ընկ. Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ:

Ա. Ե. Հ. Կ. Խ.ի ՓԱՐԻԶԻ "ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆ„ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ ՏԱՐԵԿԱՆ

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

տեղի կ'ունենայ Յունուար 23ին Շաբաթ իրիկուն, ժամը 9ին, Salle d'Horticultureի մէջ. 84 rue de Grenelle, métro rue du Bac.
Կը ներկայացուի Սուրաբեաններու կողմէ

ԱՊՈՒՇ (ՈՒՇ ԼԻՆԻ ՆՈՒՇ ԼԻՆԻ)

Հայկական զուարթ օփերէթը
Արդիւնքի 100ին 25ը կը յատկացուի գործազուրկներուն
Կէս գիշերէն վերջ պարեր մինչեւ լոյս, ընտիր ճազ՝ Թաղիատ ժօրժի ղեկավարութեամբ: Ծոխ եւ մատչելի պիւֆէ, վիճակախաղ:
ՄՈՒՏՔ 10 ԵՒ 15 ՖՐԱՆՔ
Տոմսերը կը ծախուին «Յառաջ»ի խմբագրատունը, Հրանտ-Սամուէլ գրատուն, Ֆլօրիա ճաշարանը եւ հանդէսին օրը կիշէն:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՇԱՎԻԼԻ եւ շրջականներու եկեղեցական ընկերակցութեան տարեկան ընդհ. ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2,30ին 20 Ave. de Ville d'Avray, առժամեայ մանկապարտէզի սրահին մէջ: Կը հրաւիրուին նոյն սահմաններուն մէջ բնակող եւ 21 տարեկանէն վեր ազգայինները, մասնաւոր հրաւէր ստացած ըլլան կամ ոչ:

Զ. Ռ. Միութեան փարիզի մասնաճիւղին դասախօսութիւնը վաղը հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Միութիւալիթէի սրահին մէջ, 24 Rue St. Victor: կը խօսի Պ. Ա. Շահխաթունի, նիւթ ունենալով Պետրոս Ադամեանի կեանքն ու արուեստը:

Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պ. Խաչատուր Պալեան (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկ. Յակոբ Պօղոսեան (Ամերիկա), իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն ամէն անոնց, որոնք անձամբ եւ կամ նամակով իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին

ՏԻԿ. ԱՆՆԱ ՊԱԼԵԱՆի

ղառնաղէտ մահուան առթիւ, որ տեղի ունեցաւ 8 յունուար 1932, ուրբաթ օր, Մարսէյլի Քօնսէփսիօն հիւանդանոցին մէջ 43 տարեկան հասակին մէջ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Եղիայ Կօնճիկեան, Շապին Գարահիսարի Ադուանիս գիւղէն, 1925—1926ին տեսնուած է Արաբկիրի նահանգին եւ Ս. Շամոնի կողմերը: Լուր ունեցողներէ կը խնդրուի իմացնել իր հօրեղբօրորդուն՝ Արմենակ Կօնճիկեանի, 7me Batterie Racl S. P. 608.

Ձեր փնտռած գիրերը

ԹԷՕՖԱՆՕ հեղինակ Բօլ Տիմիթրաքօփուլօ (Բիւզանդիոնի հայազգի կայսր Յովհ. Զմիշկին է այս վէպին գլխաւոր հերոսը եւ Թէօֆանօ կայսրուհին իր սիրային արկածախնդրութիւններով: Կը կարդացուի հեւ ի հեւ): Գին 25 ֆրանք:

ՎՈՍՓՈՐԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ. հեղինակ Բօլ Տիմիթրաքօփուլօ (Սուլթան Համիտի հարէմականներուն իր շուայտութիւններով եւ դաւադրութիւններով, վրէժխնդիր Հայ երիտասարդ մըն է վէպին գլխաւոր հերոսը): Գին 30 ֆրանք:

ՎԱԼԱՆԹԻՆ. ֆրանսացի նշանաւոր հեղինակ, Ժորժ Սանի սիրային ամէնէն գեղեցիկ վէպը: Գին 20 ֆրանք:

ԽԵՆԹ ԵՒ ՋԱԼԱԼԷԴԴԻՆ. Րաֆֆիի: 25 ֆրանք:

ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄՏՔԵՐ. Քրիս. Միքայէլեանի միակ հրատարակութիւնը, Բ. տպագրութիւն: Գին 10 ֆրանք:

ԱՆԱՀՏԱԿԱՆ. բանաստեղծ. գրեց Սուլվանի: Գին 8 ֆրանք:

Ստանալու համար դիմել «Յառաջ»ի խմբագրատունը Լեւոն Գեւոնեանի 17, rue Damesme, Paris (13).

ՏԵՍԱ՞Ք

"ԱՐՓԻ„Ն

պատկերազարդ կիսամսեան

Որ պիտի ըլլայ հայ ընտանիքին թերթը, ունենալով մանուկներու, պատանիներու եւ ծնողներու բաժիններ:

Առաջին թիւը լոյս տեսաւ Յունուար 1ին: Տարեկան բաժնեգինն է 2 տոլար: Չէք եւ մընի օրտըր գրել A. Barseghian անունին: Հասցէ՝ P. O. Box 77 Allston, Mass. Խմբ. հրատարակիչ՝ Դոկտ. Ա. ԲԱՐՍԵՂԵԱՆ: Կամ «Յառաջ»ի խմբագրատունը Պ. Լեւոն Գեւոնեանի, 17 rue Damesme, Paris (17).

ՊԱՏԱՐԱԳ ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ

Ի գիտութիւն Շավիլ եւ մօտակաները բնակող բարեպաշտ ազգայիններու կը ծանուցուի թէ 24 յունուար կիրակի օր Ս. Պատարագ պիտի մատուցուի առժամեայ մանկապարտէզի սրահին մէջ 20 Ave. Ville d'Avray Chaville:
Ժամերգութիւնը կը սկսի ժամը 10ին:

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)
Le Gérant H. STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (129)

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Հայոց դահիճը կը պատմէ

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան գործերը

14.— ՀԱՅ ԿՈՄԻՏԷՃԻՆԵՐԸ ԴԱՐՁԵԱԼ ԱՆԱՏՈԼՈՒ ԿԸ ՄՏՆԵՆ.— ՌՈՒՍԻԱ ԿԸ ԹԵԼԱԴՐԷ ԽԻՍՏ ՄԻՋՈՑՆԵՐ ՁԵՌՔ ԱՌՆԵԼ ՀԱՅ ԿՈՄԻՏԷՃԻՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

Իրենց նպատակն էր Թուրքիա մտնել՝ երբ առիթը գար, եւ իրական ճակատամարտ մը սկսիլ: Եւ այս անգամ Թուրքին անունով ոչ մէկ բան պիտի ձգէին աշխարհին վրայ, պիտի վառէին ու մոխիր դարձնէին բոլոր գիւղերն ու քաղաքները: Այս մասին ուշադրութիւնը հրաւիրեցինք Էրզրումի եւ Վանի կուսակալներուն եւ Դ. զօրաբանակի հրամանատարութեան: Պալատն ու Պապը Ալին մասնաւոր գրութիւններով հրահանգեցին շարունակական հսկողութեան տակ պահել ռուսական եւ պարսկական սահմանագլուխը: Այսուհետեւ Համիտ չէր վախնար այլեւս, ու կարեւորութիւն չէր տար արտաքին միջամտութեան: Համաձայն Խոյի եւ Սալմաստի հիւպատոսներուն ղրկած տեղեկագիրներուն, Հայերը ամէնէն աւելի փէտայի համախմբած էին Երեւանի մէջ: Դրօշակեանները, իրենց զինուորական բոլոր ուժերովը յարձակելէ առաջ, յարմար նկատեցին 50 հոգինոց հետախուզիչ խումբ մը ղրկել Պայազիտի ուղղութեամբ, հասկնալու համար թէ կարելի՞ է յարձակման սկսիլ: Ինչպէս ծանօթ է, Պայազիտ կը գտնուի Պարսկաստանի սահմանին մօտիկ, իսկ սահմանագծին վրայ՝ Քըզըլտիզէ: Այդ շրջանին մէջ, Քարապուլաքի կողմերը, իբրեւ գզուշական միջոց, քանի մը գումարտակ զինուորով շղթայ կազմուած էր: 50 հոգինոց հայկական հետախոյզ խումբը, հետեւակ եւ արդիական հրացաններով զինուած, դէպի Թրքական հողը յառաջացած պահուն՝ կը հանդիպի յիշեալ զինուորական շղթային: Զինուորներուն հրամայուած էր թոյլ տալ, որ հայ հրոսակները մտնեն Թրքական հողը, շղթային ներս, որպէսզի կարելի ըլլայ հարուածելով ետեւէն՝ ողջ կամ մեռած ձեռք անցընել բոլորն ալ: Սակայն զինուորական շղթային հրամանատարը աճապարեց: Հազիւ թէ հեռուէն տեսաւ հայ հրոսախումբը, կրակ բացաւ: Կոմիտէճիները քանի մը սպաննալ ու վիրաւոր ձգելով փախան ու կորսուեցան:

Ու երբ սահմանին վրայ տեղի կ'ունենային այս դէպքերը, ճիշդ ինչպէս անցեալ տարի պատահեցան զանազան տեղեր, Պայազիտի մէջ եւ շրջակայքը Հայերը չբացին իրենց խանութները, տարօրինակ դիրքեր բռնեցին, ապստամբութեան նշաններ ցոյց տուին: Սակայն երբ սահմանին վրայ փորձուած յարձակման հերոսները, վիրաւոր կամ սպաննալ, քաղաք բերին, Հայերը հասկցան թէ ի՛նչպէս վերջացաւ կռիւը եւ հրապարակը խաղաղեցաւ կաթի պէս: Ապստամբութեան պատրաստուած Հայերը այնուհետեւ հաւատարիմ հպատակի կերպարանք առին:

Այն շրջանին, երբ տեղի կ'ունենային այս դէպքերը, փէտայի Գրիգոր Յակոբեան, որ Վանէն Վանայ փախած էր, Պետրոսեան Պետօ, Դաւիթեան Յակոբ,«Նալբնճի»Կարապետ, 4 երիտասարդ ռազմիկները կ'որոշեն Վանայէն Ռուսիա երթալ յետոյ Երեւան, որպէսզի տեղւոյն կոմիտէճիներուն հետ Թուրքիա մտնեն, ինչպէս կը տեղեկագրէր Վանայի մեր մէկ մասնաւոր լրտեսը: Նոյն լուրը կը հաստատէր նաեւ մեր առեւտրական ներկայացուցիչը, գրութիւն մը ղրկելով արտաքին նախարարութեան: Պուքրէշի ոստիկանութիւնը մեզի հաղորդեց սակայն թէ, երբ հայ կոմիտէճիները ռումանական հողը կը մտնեն, ռումանական ոստիկանութիւնը կը ձերբակալէ զանոնք, եւ անոնց վրայէն կը գրաւէ մեծ քանակութեամբ դրամ, իրենց յարուցանելիք ապստամբութեան մասին բազմաթիւ գրգռիչ յայտարարութիւններ, գաղտնի թղթակցութեան համար ծածկագրութեան բանալի մը: Բոլորն ալ բանտ կը դրուին: Գրաւուած յայտարարութիւններուն մէջ կային գրութիւններ, որոնք կը բացատրէին թէ յառաջադէմ ազգերու համար անիմաստ բաներ են կառավարութիւնը, կրօնքը, պսակը, թէ մօտեցած է այլեւս այդ նախապաշարումներէն ազատելու շրջանը: Ռումանական ոստիկանութիւնը շատ զարմացած էր, կարդալով այդ յօդուածները: Բայց ինչպէս նախապէս ըսի, հայկական յեղափոխութեան բուն նպատակը ազատութիւն կամ անկախութիւն չէր, այլ մեր դարուն տարօրութենէն վեր ընկերային յեղափոխութիւն մը յարուցանել: Ահա օտարներն ալ իրենց աչքով կը տեսնէին ու կը հաստատէին իմ կարծիքս: Հակառակ ... հրաշալիութեան, թէեւ ինծի չափ ... ռուս դեսպանն ալ համոզուած էր ասոր, բայց եւ այնպէս զարմանալի էր, որ Ռուսիա աչք կը գոցէր խռովարարական հսկայ խումբերու գոյութեան, եւ կը թոյլատրէր անոնց ազատ ճամբորդութիւնը իր սիրոյ մէջ:

Քարապուլաքի ընդհարումէն ... ետոյ, ընդունեցի այցելութիւնը ... դեսպանին աւագ թարգմանին, ըսաւ ինծի.

— Ձեր սահմանագլուխին ... Սողանլըի անտառին կից ... լերան վրայ, մեր շրջուն սահմանապահները վերջերս ձերբակալեր ... 10 զինեալ Հայեր: Անոնց վրայ ... նուեցան բազմաթիւ թուղթեր ... մասը գրուած էր հայերէն, մէկ ... ալ թուրքերէն: Մեր շրջուն սահմանապահ ջոկատին հրամանատարը ... Գարաքիլիսէի ձեր զինուորական շղթայի հրամանատարին քով ... թայ եւ կը կարդացնէ այդ ... թերը:

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Gobelins 19-78

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 21 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1932

21 JANVIER 1932

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆ

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1782

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՍԱՆՁ ՄԸ՝ ՍԱ ԽԵԼԱԳԱՐՆԵՐՈՒՆ

Շաբաթ օր, 16 յունուար, ուշադրութեան կը յանձնէինք յունահայ գաղութին ծանր կացութիւնը, իբրեւ հետեւանք ափ մը շոշորթներու խելագար մարզանքներուն։

— «Ներգաղթի խնդիրը փառաւոր զէնք մը դարձաւ խորհրդային իշխանաւորներուն եւ այստեղ խտրդ ու կրակ, անխելք եւ անխիղճ հետեւորդներուն համար՝ որոնք ցանելու գաղութին մէջ եւ տեղի տալու շարք մը անախորժութեանց։

«... կը նշանակէ թէ «աշխուժացել են» մեր կարմրուկները, որոնք ամէն տեղ ալ կը ծառայեն իբրեւ պայտ՝ ուրիշներու քառասմբակ արշաւներուն համար»։

Այս տողերը գրուած ատեն, գաղութը արդէն լի ու լի կը վայելէր «աշխուժացման» հետեւանքները։

Յունուար 14ին, 15ին եւ 16ին տեղի ունեցան շարք մը երեւոյթներ, որոնք խոր մտահոգութեան մատնած են Աթէնքի ժողովուրդը։

Երէկ արտատպեր էինք Ֆիքսի նոր դէպքը.— այդ բազմահայ եւ քիչ-շատ շէն գաղթակայանին պաշարումը՝ հարիւրէ աւելի ոստիկաններու կողմէ։։

— «վերջին պահուն կը տեղեկանանք թէ այսօր հիւղակներէն դուրս հանուած գաղթականներուն վիճակը աննկարագրելի է։

«կծու ցուրտ, անձրեւ ու ցեխ. անկողին, կարասի, վերմակ, թրջուած կիներ ու երախաներ՝ ողողահար վիճակի մէջ։Մեծ մասը եկեղեցի եւ վարժարան լեցուեցան։ վարժարանը փակուեցաւ»․ *(Նոր Օր, 15 Յունուար)։*

Արտատպեր էինք, նաեւ, Յունաստանի խնամատարութեան Նախարարին զեկոյցը, հրատարակուած՝ յունարէն թերթերու մէջ։ Իբրեւ պատասխան Ազգ. Կեդր. Վարչութեան բողոքագրին։

Նախարարը ոչ միայն կը պնդէ իր որոշման վրայ, այլ եւ կծու խօսքեր կ'ուղղէ։ Այդ խօսքերը աւելի գունաւորուած են Ազգ. Վարչութեան անդամներուն ունկնդրութեան առթիւ։

– «Զայրոյթով կ'ըսեմ որ, յայտարարած է Պ. Խասոնիտիս, ձեր գաղթականները յանդգնած են ոստիկաններուն կոճակները փրցնել, անոնց վրայ ձեռք բարձրացնել, հայհոյած են վարչապետին եւ իմ հասցէիս,համարձակած են վար առնել հելլենական դրօշակը»։

Եւ «Նոր Օր» անշուշտ աւելին գիտէ, երբ դիտել կուտայ իր վերջին խմբագրականով (16 յունուար).

— «Եթէ չարիքը սահմանափակուէր գործողներու շրջանակին մէջ, բնականաբար մեր մտահոգութիւնը այնքան խոր չպիտի ըլլար։ *ՇԱՏԵՐՈՒՆ ԿԱՐԾԱԾԷՆ ԱՒԵԼԻ ԼՈՒՐՋ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՍՏԵՂԾՈՒԱԾ Է։ ՅՈՅՆ-ՀԱՅ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՏԱԳՆԱՊԻ ՄԸ ԱՌՋԵՒ ԿԸ ԳՏՆՈՒԻՆՔ։* Այս տագնապը գոյութիւն չունէր երէկ։ Ինը տարուան մէջ, ոչ մէկ նախարար՝ իրեն ներկայացող ազգային մարմիններուն հանդէպ չունեցաւ այն վերաբերումը, ինչ որ ունեցաւ Պ. Խասոնիտիս։ Առաջին անգամն է որ նախարար մը իր ստորագրութեան տակ մամուլին մէջ խիստ արտայայտութիւններ կ'ունենայ Հայերու մասին»։

«... գաղութը հասած է անդունդին ծայրը։ Վախեր կան որ լուրջ դժուարութիւններու առջեւ գտնուին ոչ միայն կայաններու,այլ եւ Աթէնքի մէջ բնակող Հայերը»։

×

Ի՞նչ կ'ապացուցանեն այս բոլորը։

— Մեր անտիրութիւնը։ Արդէն տարտղնուած, մեր կերպարանքը կորսնցուցած ենք նաեւ իբրեւ ներքին հաւաքական ուժ։

Ի զուր կը փորձենք մեր՝ գաղութներու՝ ճակատագիրը վարել ձեռքերը օդին մէջ, ոտքին մէկը այս, միւսը այն կողմ։ Ժպիտ մը ասդին, քմծիծաղ մը անդին...

Այն ատեն որ, ափ մը շոշորթներ — հարկ է միշտ շեշտել այս բացատրութիւնը — համարձակութիւն կ'առնեն թուխպ նստելու եւ գարշելի խաղեր խաղալու մեր գլխուն վերեւ։

Եւ այս՝ ոչ միայն Յունաստանի կամ Սուրիոյ մէջ, Պարսկաստանէն մինչեւ Արժանթին, այլեւ այստեղ, Ֆրանսայի մէջ։

Ճիշդ կը նկատէ Աթէնքի մեր պաշտօնակիցը,— «Եթէ չարիքը սահմանափակուէր գործողներու շրջանակին մէջ, բնականաբար մեր մտահոգութիւնը այնքան խոր չպիտի ըլլար»։

Արդ, չարիքը սահման չունի ո՛ր եւ է տեղի մէջ։ Ուր որ հայկական համրանք ունինք, տեղացին գիտէ անոր տրամադրութիւնը։Գիտէ որ զանցառելի թափթփուքներ են կարմրադրօշ սոփեստիկները։ Ոչ իսկ փոքրամասնութիւն։

Եւ, սակայն, ամէն երկրի մէջ ալ, մարդիկ իրենց գործին եկած ուղղութեամբ կը դատեն դէպքերը։ Ու կ'ընեն ինչ որ կ'ուզեն, անտանելի դարձնելու համար մեր կացութիւնը։

Յունաստանի պարագան բացառիկ երեւոյթ մը չէ։ Ոչ ալ առաջինը։ Երկու հոծ եւ արեւելեան գաղութներ, Յունաստան ու Սուրիա, մինչեւ այսօր չարաչար տուժեցին պարբերական «եղոյթ»ներէն. իսկ վաղուան գալիքը ոչ ոք պիտի կրնար գուշակել։

Այս պատկերը տեսնելէ յետոյ, պիտի շարունակե՞նք, տակաւին, երկու խօսք նետել եւ անկիւն մը քաշուիլ։ Թէ՞ եկած է ժամանակը որ գաղութները իրենց ամբողջ կերպարանքով ծառանան բոլոր տեսակի շոշորթներուն եւ անոնց «քեալլագէօզութեանց» դէմ։

Ի՞նչ է կարծիքը այն հոսանքներուն,որ «հայաստանասիրութիւնը» կը շփոթեն ինքնուրացման, տարրական եւ բնական իրաւունքներու ժխտման հետ։

Հարցը դնենք շեշտակի, գաղութները իրաւունք ունի՞ն ինքնապաշտպանութեան դիմելու, երբ առտուն կանուխ արթնցողը բուրդ կը մանէ իրենց գլխուն։

Եթէ ճիշդ է որ ժողովուրդ մը արժանի է այն իշխանութեան որուն կը հանդուրժէ.— ուրեմն մենք ալ արժանի ենք այն կացութեան ուր գլորուած ենք, շնորհիւ մեր անփոյթ, անկերպարան եւ ապիկար դիրքին։

Այդ ո՞ր մոգական ուժն է որ թոյլ չի տար յստակօրէն տեսնել Երեւանի ներշնչումով սարքուած դաւերը, եւ կը կապէ մեր ոտքն ու ձեռքը։

Զըլլա՛յ թէ մեր խիղճին հետ, վարձու տուած ըլլանք նաեւ մեր խելքը, որ մինչեւ երէկ արթուն էր եւ կը բաւէր մեր ճակատագիրը վարելու, իսկ այսօր կծկուեր, կոնծեր է։

Ո՞ր հեռաւոր սուրբին կը սպասենք, սանձ մը դնելու համար սա խելագարներուն։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ի ՊԷՏՍ ԶԱՐԳԱՑԵԼՈՑ

Իտալիոյ փոխադրութեանց սէնտիքները որոշած են իտալական լեզուէն արտաքսել ֆրանսերէն «շօֆէօր» բառը եւ այսուհետեւ գործածել «աւտիստա»,որ համառօտագրութիւնն է «աւտոմոպիլիստա» բառին։

Այս առթիւ, իտալական թերթերը բազմաթիւ յօդուածներ կը հրատարակեն, պահանջելով «ջնջել այն օտար բառերը որոնք անհրաժեշտ չեն»։

Ճիշդ այս իմաստն ունի «Յառաջ»ի մղած պայքարն ալ, ուրիշ նախանձախնդրութեանց հետ։

Արդարեւ, ամբողջ բանաձեւ մը.

— ջնջել այն օտար բառերը որոնք անհրաժեշտ չեն։

Ո՞վ պիտի կրնար ուրանալ թէ՝ այդ ոչ-անհրաժեշտ բառերն ու բացատրութիւնները պզտիկ բառարան մը կրնան կազմել, մեր մէջ։

Ականջը խօսի Մ. Յարութիւնեանին, որ իսկապէս կազմեց այդպիսի բառարան մը, տարիներ առաջ։

Բարեբախտաբար տասն անգամ յիշուած են այդ բառերն ալ, որոնց գործածութիւնը ոչ գիտականօրէն կ'արդարանայ, ոչ քերականօրէն։ Ոչ ալ ճաշակի եւ լեզուի զարգացման տեսակէտով.

— *Դեզերտէօր* (դասալիք), *ռենեկատ* (ուրացող), *մասսա* (զանգուած), *կուլտուրա* (մշակոյթ), *սիտուացիա* (կացութիւն), *աւտոնոմիա*, *կարիէռ* (ասպարէզ), *տիվիզիա* (զօրաբաժին), *մոպիլիզացիա*, *տրանսպորտ*...

Շարեցէ՛ք մինչեւ իրիկուն։

«Խ. Հայաստան» ճիշդ այս հարցին առթիւ, կարդալով «Յառաջ»ի ծանօթ յօդուածաշարքը, կը գրէր.

— «*Այստեղ շատ որոշակի են երեւում թթու, տիրացուական շովինիզմի դէպի վեր ցցուած էշի ականջները*»։ (30 *դեկտ. 1931*)։

Բարե՛ւ արէք դուք իմ կողմէ կարմիրկտուց երեւանցուն,
Եւ ասէք թէ խօսքն «Յառաջ»ի ուղղուած է խելօք մարդկանց,
Եւ ոչ ցցուած ականջներով դէգ ու յամառ քուռակներուն։

ՎԱՐԱԶ

Գերմանական ճառ մը

Գերմանիոյ ներքին եւ պատերազմական նախարարը, զօրավար Կրէօնէր, գերման կայսրութեան հիմնարկութեան 61րդ տարեդարձին առթիւ, ճառի մը մէջ կարգ մը ակնարկութիւններ ըրաւ.

— Վէրսայլի դաշնագրին ստորագրութիւնը, ըսաւ, այն նուաստացուցիչ տեսարանը որ պարզուեցաւ 1919 յունիս 28ին, ոչ մէկ կերպով կրնայ նուաստացնել մեծութիւնը միութեան գործին, որ կատարուեցաւ 1871 յունուար 18ին, Վէրսայլի մէջ։ (Այդ թուականին էր որ գերման կայսրութեան միութիւնը յայտարարուեցաւ Վէրսայլի մէջ, ուր տարիներ յետոյ Գերմանիա կը ստորագրէր իր պարտութեան պայմանները։

«Կապը, շարունակեց, որ բոլոր Գերմանները կը միացնէ կայսրութեան հաստատումէն ի վեր, անխզելի է,նոյնիսկ Վերսայլի երկրորդ դրուագէն յետոյ։

Վերջաբանին մէջ, զօրավարը հրաւիրեց գերման ժողովուրդը որ մոռնան կուսակցական վէճերը եւ ջանան փրկել կայսրութեան միութիւնը, որուն ստեղծումը ազգէնպահանջէր էր այնքան կորով եւ զոհողութիւն։

Հալէպը մայրաքաղաք

Էլ Աճրարի Դամասկոսի թղթակիցը կը տեղեկացնէ որ Ֆրանսացիները կ'ուզեն այս անգամ Հալէպը մայրաքաղաք ընել, տեսնելով որ նոր խորհրդարանը Դամասկոսի պէս դիւրագրգիռ ժողովուրդ ունեցող քաղաքի մը մէջ չի կրնար գործ տեսնել։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Լավալի դահլիճը Խորհրդարանին առջեւ

Կառավարութեան յայտարարութիւնները

Լօզանի ժողովէն մէկ քանի օր առաջ, Պ. Լավալի նոր դահլիճին յայտարարութիւնները ֆրանսական խորհրդարանին մէջ՝ մասնաւոր հետաքրքրութիւն մը կ'արթնցնէին միջազգային քաղաքական շրջանակներու մէջ. քանի որ կարգ մը բարդացած հարցերու բանալին, ներկայիս կը գտնուի Ֆրանսայի ձեռքը։

Ֆրանսական խորհրդարանը բացուեցաւ նախորդ օր, ու վարչապետը կարդաց յայտարարութիւնը, որուն գլխաւոր հատուածները կուտանք ստորեւ.—

Արտաքին քաղաքականութիւնը

Կառավարութիւնը պէտք է կուրծք տայ արտաքին քաղաքականութեան մեծ պարտականութիւններու։ Պարտաւոր է կապուելու երկու հարցերու, որոնք այս պահուս, միջազգային վիճաբանութեանց նիւթ կը հայթայթեն, — հատուցումները եւ սպառազինութեանց սահմանափակումն ու կրճատումը։

Հատուցումները

Կառավարութիւնը չպիտի թողու որ հատուցումներու իրաւունքը ժամանցի ենթարկուի։

Կրկնակ պարտականութիւն մը կը ծանրանայ մեր վրայ։

Ուղղամտութեան պարտք մը հանդէպ այն սերունդներուն որ պատերազմ տեսան։ Խոհեմութեան պարտք մը հանդէպ գալիք սերունդներուն։

Կառավարութիւնը բոլոր բանակցութեանց մէջ զօրս պիտի վարէ, տնտեսական տագնապի ժամանակաշրջանին յարմարցնելու համար պատերազմական պարտքերու ի զօրու եղող համաձայնութիւնները, պիտի շարունակէ խստիւ հնազանդիլ այն հիմնական սկզբունքներուն, որոնց միշտ հաւանութիւն յայտնած է Ֆրանսական խորհրդարանը։

Հանրային ելեւմուտք եւ տնտեսական տագնապ

Ֆրանսայի կացութիւնը այնքան ալ մենաշնորհեալ չէ, որքան կը յայտարարեն արտասահմանի մէջ։ Արդէն, ազգային շինարարութեան ծրագրով, ստիպուեցաւ օգնել ներքին շուկային։

Կառավարութիւնը պիտի շարունակէ ի նպաստ ճարտարարուեստի, առեւտուրի եւ երկրագործութեան գիմել յատուկ միջոցներու, որոնք կը մեղմացնեն տագնապը։ Պիտի ջանայ լուծել անգործութենէ ծագած մտահոգիչ հարցերը։

Զինաթափութեան ժողովը

Սպառազինութեանց սահմանափակման եւ կրճատման խորհրդաժողովը պիտի գումարուի փետրուար 2ին։ Ֆրանսայի քաղաքականութիւնը այս կէտին մէջ, ճշտուած է անցեալ յուլիս 15ի յիշատակագրով։

Դաշինքին մէջ արձանագրուած այս քաղաքականութիւնը 12 տարիէ ի վեր Ֆրանսայինն է։

Վիճաբանութիւնները

Կառավարութեան յայտարարութեան մասին վիճաբանութիւնները յետաձգուեցան յաջորդ ժողովին եւ ընդունուեցաւ որ հարցապնդումն սկսի կառավարութեան կազմի մասին։

Խօսք առաւ ընկերվարական Ֆրոսառ, որ յայտնելէ վերջ թէ «պատերազմի շշուկները չարաշուք կերպով կը շրջին քաղաքներուն եւ գիւղերուն մէջ» շեշտեց.

— «Վերադառնալ առանց Պրիանի, այս է նպատակը ռազմագիտական ճարտար գործողութեանց, որոնց ներկայ կ'ըլլանք»։

Ֆրոսառ, նախկին արտաքին նախարարին՝ Պ. Պրիանի եւ իր գործին մասին ներբողական մը հիւսելէ վերջ, սկսաւ սլաքներ արձակել վարչապետին Պ. Լավալի՝ մեծամասնութեան տրտունջներուն եւ աղմուկին մէջ։

— Պատերազմի ատեն էր, ըսաւ, մեր կողքին նստեր էիք եւ մեր խօսքերին ի սպաս կը դնէիք ձեր ձայնը։ Օր մը, թարգմանն եղաք ժողովրդային անհամբերութեանց եւ խորհրդարանը քիչ մը պաղ վերաբերում ցոյց տուաւ ձեզ հանդէպ։ Նրբանցքներուն մէջ սակայն, մարդ մը,մեծ անդրանիկ մը ձեզ մօտեցաւ եւ ձեզ կազդուրեց։Պ. Պրիանն էր։ Հիմա անոր տեղը հաստատուած էք։ Անոր գործը պատռելո՞ւ համար է։

Ֆրոսառէ վերջ, խօսք առաւ ընկերվարական համբաւաւոր պետը, Լէոն Պլում, որ երկարօրէն, եւ տեղի տալով յաճախակի եւ աղմկոտ ընդմիջումներու, անդրադարձաւ Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ յարաբերութեանց եւ պէտքը շեշտեց համաձայնութեան, բայց տարբեր ոգիով։

Ամէնէն վերջ խօսք առաւ համայնավար պետը, Մարսէլ Քաշէն, որ ինչպէս միշտ, ըսելիք նոր բան չգտնելով, կրկին փչեց իր սովորական սուլիչը, գուշակելով «քաղքենի քաղաքակրթութեան վերջը...»։

Ֆրանսայի դիմումը Ամերիկայի

ԱՄԵՐԻԿԱ ԿԸ ՄԵՐԺԷ

Ֆրանսայի վարչապետը Պ. Լավալ դիմում կատարեց ամերիկեան կառավարութեան, որպէսզի Հուվըրի պայմանաժամը երկարաձգուի յառաջիկայ յուլիսէն անդին։

Ուաշինկթընի կառավարութիւնը պատասխանեց մերժումով։ Փարիզի ամերիկեան դեսպանը իր կառավարութեան կողմէ յայտնեց Պ. Լավալի՝ այս մերժումը, որուն տուն տուող գլխաւոր կէտերը հետեւեալներն են։

1) *Ամերիկեան կառավարութիւնը չի կրնար ընդունիլ որ եւ է կապ հատուցումներու եւ պարտքերու միջեւ։*

2) *Հատուցումներու հարցին մէջ ամէն նախաձեռնութիւն կ'իյնայ եւրոպական պետութեանց։*

3) *Պարտքերու յետաձգման որ եւ է նոր խնդրանք հաւանական չէ որ ընդունուի ամերիկեան խորհրդարանին կողմէ։ Ամերիկեան խորհրդարանը չընդունիր որ եւրոպական պարտքերը հանդէպ Ամերիկայի ջնջուին կամ կրճատուին։*

4) *Ամերիկա դժգոհութեամբ պիտի տեսնէ պարտականներու մէկ ճակատ կազմելը, երբ չի կրնար անոնց հանդէպ ընդհանուր յանձնառութիւններ ստանձնել։*

5) *Պարտքերու մասին գոյութիւն ունեցող կարգադրութիւնները կատարուած էին անջատ համաձայնութիւններով եւ անոնց վերաքննութիւնն ալ անջատ կերպով միայն կարելի է կատարել։*

6) *Ներկայ կացութիւնը նկատի ունենալով, ամերիկեան կառավարութիւնը կը կարծէ թէ եւրոպական պետութիւնները կրնան իրենց պարտքերը վճարել, եթէ իրենց պատերազմական ծախքերը կրճատեն եւ փոխադարձ վստահութիւն գոյացնեն։*

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

Հայեր կը սնանկանան

Փարիզի մէջ սնանկացած է կերպասեղէնի վաճառական Պ. Սիրունակ Արապեան։

Սնանկացած է նաեւ Պ. Պետրոս Թադէոսեան«Chaussures Sahmi» *6 Րիւ տը Քրիմէ։*

Հայ տղեկ մը ճզմուած

Կիրակի իրիկուն, 8 տարու հայ տղեկ մը, Սամուէլ. ինքնաշարժի մը տակ մնաց իր ծնողքին բնակարանին առջեւ, Փասաժ տը լ'Ավընիւ եւ ճզմուեցաւ բեռնատար ինքնաշարժի մը տակ։

Խեղճ տղեկը անճանաչելի եւ ողբալի կոյտի մը վերածած էր։

Երկու վարիչները, որոնք փախուստ տալու ճարպիկութիւնն ունեցեր էին, ձերբակալուեցան Իվրիի իրենց բնակարանին մէջ։

Կիպրոսի ժողովուրդը

ՏՈՒԳԱՆՔԻ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԱԾ

Կիպրոսի կառավարական թերթին վերջին թիւը կը պարունակէ մանրամասնութիւններ ա՛յն հատուցումներու մասին՝ որոնք պարտադրուած են Կիպրոսցիներուն։

Ամբողջ գումարը վեց հարիւր հազար մարք է, զանազան քաղաքներու վրայ բաժնուած։

Ամէնէն աւելի վճարողը պիտի ըլլայ Նիկոսիա, 200.000 տրախմի։ Նկատելի է որ բոլոր տուգանքը ծանրաբեռնուած է կղզիին յոյն-օրթոտոքս բնակիչներուն վրայ, եւ մահմետականները զերծ կացուցուած են։ Բացարձակ անդորրութիւն կը տիրէ Ծննդեան տօներէն ի վեր և ազատութեան դէմ դրուած սահմանափակումները ջնջուած են։

Հալէպի մէջ 15 ֆէտայիներ մահափորձ պիտի ընեն եղեր...

Հալէպէն «Էլիֆ Պա»ի թղթակիցը կը տեղեկացնէ.—

«Հալէպի մէջ ըսի ըսաւ մը շրջան կ'ընէ, որու համաձայն, իբր թէ 15 ֆէտայիներ նշանակուած են, մահափորձի ենթարկելու համար ընտրուած երեսփոխանները։Մենք թէպէտ կը հաղորդենք այս զրոյցը, սակայն չենք հաւատար։

20 օր տեւող պոյքոթը վերջացած է այլեւս եւ ամէն մարդ իր բնականոն գործին սկսած։ Պ.Պ. Լավասթըր, Բրօչ եւ կուսակալը պտտեցան շուկաները եւ կացութեան տեղեկացան։ Ժողովուրդը շատ գոհ մնաց այդ այցելութենէն եւ անմիջապէս ամէն ոք բացաւ իր խանութը»։

Ռուսեւռումանական բանակցութիւնները

Ռումէն նախարարներու խորհուրդին մէջ, վարչապետը Պ. Եորկա հետեւեալ տեղեկութիւնները տուաւ ռուսեւռումէն ոչ-յարձակման դաշինքի բանակցութեանց մասին.— Խորհրդային պատուիրակը չորս օր պայմանաժամ ուզած է, Մոսկուայէն ստանալու համար նոր բանաձեւ մը, որ կարելի չափով մօտենայ ռումանական տեսակէտին։

Պ. Եորկա մամուլի ներկայացուցիչներուն յայտնեց նաեւ թէ ռումէն կառավարութիւնը կը պնդէ իր տեսակէտին վրայ եւ կը պահանջէ որ, ոչ-յարձակման դաշինքը յատուկ յօդուածով մը ճանչնայ ներկայ բոլոր սահմանները, ուր կը կիրարկուին վեհապետական իրաւունքները։

Պուքրէշի մէջ այն կարծիքը կը տիրէ թէ Ռուսիա պիտի յամառի Պեսարապիոյ հարցին մէջ՝ իր տեսակէտին վրայ. որով բանակցութիւնները պիտի խզուին։

ԼՐԱԳՐԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑ

Լրագրական դպրոց մը պիտի բացուի Պոլսոյ Համալսարա»ին մէջ յառաջիկայ ապրիլին։ Այս առթիւ ծրագիր մը պատրաստած է Համալսարանին վերատեսուչը։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՆԵՂՈՍԻ ԱՓԵՐԷՆ

ՀԱՄԱՍՏԱՐԱԾ ՏԱԳՆԱՊԸ

Ձախաշուք տարի մը եղաւ 1931ը Եգիպտոսի հայ գաղութին համար: Տնտեսական ահաւոր տագնապը, ամբողջ տարին, իր ճիրաններուն մէջ ճզմեց ու գալարեց թէ՛ գաղութը եւ թէ՛ գաղութի իշխանութիւնները:

Եգիպտահայը իր պատմութեան ընթացքին, երբեք այսպիսի օրեր չէր ապրած: Ազգային սնտուկը ոչ մէկ ժամանակ այսքան նեղութիւն ու մտահոգութեան մատնուած էր: Ազգ. պաշտօնէութիւնը չէր երեւա՞կայած բնաւ, որ այսքան շէն ու բարգաւաճ գաղութի մը մէջ գտ՞նուելով, երանի պիտի տայ նորակազմ ու անկազմակերպ վիճակի մը մէջ գտնուող քոյր գաղութներու իր պաշտօնակիցներուն:

Անշուշտ տագնապը շատ ձեղմ եւ գրեթէ անզգալի պիտի ըլլար, եթէ մեր ազգային իշխանութիւնները հեռատես ըլլային ու լաւ մատակարարէին իրենց խնամքին յանձնուած քանի մը հարիւր հազար ոսկիի արժէք ներկայացնող կալուածները: Վերջին քանամեակի ընթացքին եկող ու գացող իշխանութիւնները, լաւագոյն օրերու մէջ երբեք չեն մտածած որ սեւ օրեր ալ կրնան յաջորդել: Պահեստի ոչ մէկ գումար մէկդի դրած են: Ընդհակառակն խորած ու շռայլօրէն ծախսած են բոլոր ֆոնտերն ու կտակները: Գահիրէի Առաջնորդարանը երկիցս մտածած է Բարեգործականը եւ 500 ական ոսկիի նուիրատուութիւններ ըրած է այդ հաստատութեան, որ այսօր երբեք, եւ ոչ իսկ վայրկեան մը, կը մտածէ իր կարգին օգնութեան հասնիլ Առաջնորդարանին, անոր բեռը մասամբ թեթեւցնելու համար, գոնէ տնտեսական տագնապի այս ծանրագին օրերուն մէջ:

Այս տարի, բազմաթիւ անհատներէ թելադրութիւններ եղան Բարեգործականի մասնաճիւղին, որպէսզի որբերու կիրակիի աթիւ հաւաքուած գումարը մասամբ կամ ամբողջութեամբ յատկացուի Եգիպտոսի հայ գաղութի չքաւորներու վիճակին մեղմացման, նկատի առնելով որ ներկայիս որբեր գրեթէ չկան, եւ Բարեգործականին եղած կտակներուն կամ այլ հասոյթներու գումարները շատ ու շատ իսկ են եղածները պահելու համար: Զարամիտ ժխտ մը եղաւ պատասխանը: Այդ դիմումները եթէ կեդրոնին ըլլային, գուցէ կ՚արժանանային նպաստաւոր ընդունելութեան մը:

Մեր զոյգ Առաջնորդարանները 1932ի սեմին, կը գտնուին ահաւոր հեռապատկերի մը առջեւ: Իշխանաւորները անճրկած վիճակ մը ունին: Ազգ. պաշտօնէութիւնը հինգ ամիսէ ի վեր անվճար կը մնայ. հողային կալուածներու վարձքերը չեն գանձուիր. ամսէ ամիս պարտքերու թիւը կը կրկնապատկուի, եւ այս անելէն դուրս գալու ոչ մէկ ճար ու ոչ մէկ ճամբայ:

Խեղճ ու կրակ Թաղաք. Ժողով մը կար, որ երկու տարի առաջ, Գահիրէի մէջ, քահանայի մը քուէովը ընտրուած էր: Ան ալ հրաժարեցաւ եւ փախուստի ճամբան բռնեց: Հրաժարելէ առաջ ուզեց ազգային կալուած մը ծախել տալով, վեց հազար ոսկիի փոխառութիւն մը կնքել: Թեմականը չհաւանեցաւ ու Թաղաքականը նահանջեց եւ հրաժարական տուաւ:

Հիմա, տնտեսական տագնապին վրայ աւելցաւ նաեւ Թաղաք. Ժողովի տագնապ: Դիմումներ կ՚ըլլան աջ ու ձախ նոր անձեր գտնելու եւ անոնց ուսին բեռցնելու պատասխանատուութիւնը: Եթէ հոսանքները այս անել կացութեան առջեւ չխթափին, ձեռք ձեռքի չտան ու միասնաբար չբաժնեն պատասխանատուութիւնը, դժուար թէ ոեւէ հոսանք առանձին կարենայ դուրս գալ ստեղծուած քաոսէն: Մանաւանդ երբ ընդդիմադիրները արգելքներ յարուցանեն իրենց գործունէութեան ճամբուն վրայ: Առաջնորդարանը ներկայիս կը գտնուի ամէնէն դժնդակ ու անբաղձալի կացութեան մը մէջ:

Բոլոր հոսանքները պէտք է զգան, թէ անխելքութիւն է արդի պայմաններուն մէջ, բիւզանդական վէճերով զբաղիլ: Ուժերու կեդրոնացման եւ տագնապը ազգովին դիմագրաւելու ժամանակ է այժմ, այլապէս գործերը աւելի գէշ կ՚ընթանան եւ արդիւնքը շատ աւելի ցաւալի պիտի ըլլայ:

Եթէ պաշտօնեաներն ու ուսուցիչները հինգ ամիսէ ի վեր չեն վճարուած, վաղը այդ անվճար ամիսներու թիւը կը կրկնապատկուի եւ կրնայ անախորժ դէպքերու տեղի տալ: Անօթի ու յուսահատ մարդը ընդունակ է ամէն բան գործելու:

Աղքատները չորս ամիսէ ի վեր նպաստ չեն ստացած. անօթութիւնը համատարած է: Թշուառութիւնը համատարած է: Թշուառները ամէն դուռ բախած են եւ միշտ ալ ընդունայն ետ դարձած: Տուներէն դուրս նետուելու սպառնալիքը կախուած է բոլորին գլխուն: Տանտէրերը համբերութեան չափ ու սահման մը ունին եւ վաղը կրնան գործադրել իրենց սպառնալիքը եւ դուրս նետել իրենց վարձակալները:

Ո՞ւր պիտի դիմեն այդ խեղճերը. եթէ ոչ Առաջնորդարանները եւ հետեւանքը բաղձալի բան մը պիտի չըլլայ: Նոյնը պիտի պատահի անշուշտ ազգային պաշտօնէութեան եւ ուսուցչութեան համար:

Կալուածոց Տեսուչը, որ գլխաւոր պատասխանատուներէն մէկը կը նկատուէր ներկայ անցանկալի կացութեան, Ցունուարի սկիզբէն իր հրաժարականը տուած եւ նոր մը յաջորդած է իրեն: Երեք տարիէ ի վեր, կ՚ըսեն, հրաժարող Տեսուչը երբեք չէ այցելած ազգային կալուածները եւ անձամբ չէ տեսնուած ու վարձքերը չէ պահանջած, ՚այլ բաւականացած է միայն Գահիրէէն նամակներ գրելով եւ վարձքերը պահանջելու եւ թերացողներն ալ դատարան քաշելով:38 վարձակալներու դէմ դատ բացուած է: Անկէ զատ ոչ մէկ վարձակալէ երաշխաւորագիր պահանջուած է: Հին տեսուչը կ՚երթայ ազգին թողլով 28 հազար ոսկի անվճար վարձքեր, որոնց գանձումը խնդրական է: Թեմականէն ընտրուած ելեւմտական յանձնաժողովը այժմ կ՚աշխատի իրաւախոհութեան գալ վարձակալներուն հետ, ետ առնել դատերը եւ կանոնաւորութիւն մը մտցնել վարձքերու գանձումի խնդրին մէջ: Կը վստահեցնեն թէ տեսուչին հրաժարականը ազդեցութիւն մը պիտի ունենայ եւ կարելի պիտի ըլլայ համաձայնութեան գալ վարձակալներու հետ եւ գանձումները կանոնաւորել ու հիներն ալ հետզհետէ գանձել:

Լաւատեսներէն չեմ: Երանի թէ սխալիմ: Ամէն պարագայի մէջ 1932էն ներս կը թեւակոխենք բազմաթիւ մտահոգութիւններով:

ԵԳԻՊՏԱՑԻ

ՓՈԹՈՐԻԿ ՈՂՈՂՈՒՄՆԵՐ ԵՒ ՁԻՒՆ

Վերջին հեղեղանման անձրեւները, Անգլիոյ կարգ մը վայրերուն մէջ, ողողումներ պատճառեցին: Գետակ մը յորդեցաւ եւ մօտակայ քաղաքի մը բնակիչներն ստիպուեցան ապաստանիլ բնակարաններու վերնայարկը:

Կարգ մը վայրերու մէջ, փոթորիկը քանդեց հեռաձայնի սիւները:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Յորդառատ անձրեւներու պատճառով, Սթրումա գետը յորդեցաւ եւ ողողեց շրջակայ դաշտերը: Բազմաթիւ գիւղեր շրջապատուած կը մնան ջուրերով եւ ուտելիք հայթայթելու միջոց չունին:

Իշխանութիւնները միջոցներ ձեռք առին, օգնութեան փութալու համար աղետահար ժողովուրդին:

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Ամբողջ Պարսկաստան ծածկուած է ձիւնի թանձր խաւերու տակ: Ամէն կողմ ցուրտը մեծ վնասներ կը պատճառէ: Թելերը խզուած ըլլալով, շատ վայրերու մէջ հեռագրական եւ հեռաձայնական հաղորդակցութիւնները ընդհատուած են:

Զանազան քաղաքներու մէջ, ձիւնը վնասներ պատճառած է բնակարաններուն եւ ելեկտրական լուսաւորութեան հաստատութեանց:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Արեւելեան Անատոլուի մէջ ահանց հովի հանդարտ օդ մը կը տիրէ: Շարունակ ձիւն կը տեղայ: Քանի մը օրէ ի վեր տեղացող ձիւնը Գաւաքէօսէ 87, Երզնկա 37, Էրզրում 36 եւ Կարսի մէջ 43 սանդիմեդր բարձրացած է:

Սեւ Ծովի եզերքները ցուրտը բարեխառն եւ օդը անձրեւոտ է: Սամսոնի մէջ խիստ փոթորիկներ կը տիրեն: Անձրեւին քանակութիւնը 16էն 30 միլիմեթր է:

— Կեսարիոյ մէջ օդերը մէկէն ի մէկ աւրուած են: 24 ժամէ ի վեր ձիւն կը տեղայ: 20 սանթիմեթր:

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

«ՄՈՒՐԱՏ»

(ԳՐԵՑ՝ ՄԻՔԱՅԷԼ ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ)

«... Մենք պատուի եւ խղճի պարտք ունինք՝ մեր անձէն, սիրտէն ու ճիգերէն բաժին մը տրամադրելու մեր պաշտելի մեռելներուն:

«Հազարաւորնե՛ր են անոնք, որ զոհաբերեցին իրենց կեանքը Հարազատ ժողովուրդին...

«Մեր սիրտը— անոնց գերեզմանը»:

«ՄՈՒՐԱՏ», էջ 9

Ա.

Մեր վաստակաւոր եւ անուանի ընկերոջ, Միքայէլ Վարանդեանի գրչին կը պարտինք, Սեբաստացի Մուրատի կեանքին ու գործին նուիրուած գեղեցիկ հատոր մը՝ մօտ 350 էջով եւ պատկերազարդ: Հրատարակութիւն Ամերիկայի «Մուրատ Ֆոնտի Կեդր. Վարչութեան»: (Տպ. «Հայրենիք»):

Մ. Վարանդեան, հակառակ իր դիւրաբեկ առողջութեան, տարիներ շարունակ կքած փաստաթուղթերու վրայ, կը թօթափէ փոշիները, կը խօսեցնէ «արխիւ»ները, գուրգուրանքով կ՚անդրադառնայ հնօրեայ սրտապնդիչ դէպքերուն վրայ, հոգեւին եւ մտովին կը փոխադրուի ժամանակի ալիքներուն մէջ տրորուող պատմութեան գիրկը եւ այնտեղէն, խուրձ առ խուրձ գրկած, խանդավառ ոգիով, լոյս աշխարհ կը բերէ, անթիւ դէպքերու եւ պայծառ դէմքերու շարք մը: Եւ անընդհատ ու անդադար կ՚արտադրէ, հասուն մտքով, պարզ ու թեւաւոր ոճով: Իրարու ետեւէ լոյս կը տեսնեն անոր հեղինակութիւնները, մէկը միւսէն հետաքրքիր: Միայն այս վերջին քանի մը տարիներու ընթացքին, առանձին հատորներով. լոյս է ընծայած «Ս. Զաւարեան», «Ա. Ահարոնեան, բանաստեղծ-հապարակախօս», «Մուրատ» եւ մօտ ատենէն կ՚ունենանք «Հ. Յ. Դաշնակցութեան պատմութիւնը»:

Այս վերջին տասնամեակին մէջ, «Հայրենիք»ի, «Դրօշակ»ի եւ «Յուսաբեր»ի միջոցով եւ երբեմն առանձին հատորներով, լոյս տեսան ու կը տեսնեն տակաւին, Անդրանիկի, Սաքօի, Ռուբէնի, Մալխասի, Սեպուհի, Արամի, Արմէն-Գարօի, Կոմսի, Սամսոնի, Մատթէոսի եւ Մ. Շաթիրեանի յեղափոխական յուշերն ու ապրումները: Այդ «Յուշեր»ու շարքը սոսկ նախանիւթ է Հայ Յեղափոխական շարժման ամբողջական պատմութեան:

Անցեալի մեր վերապրող դերակատար սերունդը, նուիրական պարտք ունի մեզ տալու փոթորկաձայն յեղափոխութեան պատմութիւնը, իր բովանդակ կերպարանքին մէջ, ըլլայ դրական՝ թէ բացասական: Դժբախտաբար մեր յեղափոխական շարժումը, քսաստուն երկար տարիներ յետոյ, տակաւին չունեցաւ իր վերլուծական եւ գնահատական պատմութիւնը, նոր սերունդներուն առջեւ դրուած:

Անթիւ յեղափոխականներու չըքնաղ բոյլ մը ունէինք, որ կուզային վարէն, ժողովուրդի խորունկ ծոցէն եւ երկիւղածութեամբ կ՚արտասանէին «Սուրբ գործ», «Երկիր» մոգական բառերը եւ կ՚երթային կռուելու յանուն հայ ժողովուրդի ազատագրութեան դատին: Անոնք կը կռուէին ո՛չ միայն արտաքին թշնամու դէմ, այլեւ ներքին թշնամու՝ մատնիչներու, դաւաճաններու եւ յեղափոխութեան չինովնիկներու դէմ, որոնք Ցուգայի համբոյրներով յեղափոխութեան բազուկները կը կտրէին: Եւ այս տարրը, շա՛տ աւելի ծանր հարուածներ է հասցուցած յեղափոխութեան, քան արտաքին թշնամին: Եւ ահա, այս դառն երկուութիւնն ու հայ ժողովուրդի առաջաւոր դասերու սարկամիտ հոգեվիճակը. յօշոտեց ու ջլատեց հայ յեղափոխական շարժման գեղակերտ շէնքը:

Այս խոհերով կը տարուիմ, Մուրատի դիւցազնական պատմութեան ընթերցանութեամբ:

Ամէն կողմէ, ռազմիկի մտերիմներն ու ծանօթները, նիւթեր են հասցուցեր Վարանդեանի, պատկերացնելու համար Մուրատը այնպէս, ինչպէս որ է:

Գրքի բովանդակութիւնն է.— Ռազմիկի մանկութիւնն ու պատանեկութիւնը, ահաբեկիչը, Մուրատ Սասունի եւ Կովկասի մէջ, Մուրատ եւ Անդրանիկ, Հայ-Թաթարական բախումները, Մուրատ «Հուրիէթի» օրերուն եւ մեծ պատերազմի սկիզբը, անոր Զոլումը եւ ողիսականը, Թիֆլիսէն-Երզնկա, ռուսական յեղափոխութենէն յետոյ, Էրզրում-Երզնկայի նահանջն ու վերջին ճակատամարտը եւ մահը: Քարտէս մը Մուրատի ռազմական ճամբուն մատնանշող:

Դժուար պիտի ըլլայ մի առ մի կանգ առնել գրքի իւրաքանչիւր գլուխին վրայ: Պէտք է գիրքը կարդալ ուշի ուշով: Թէեւ Մուրատի կեանքը ծանօթ է հանրութեան իր գլխաւոր գծերուն մէջ, բայց հեղինակը այնքան նորանոր գրաւադիններով ճոխացուցեր է բազմաթիւ անգիր յուշեր ու տպաւորութիւններ օգտագործելով, որ կը թուի թէ Մուրատը երբեք չէր պատկերացուած այդքան բազմերանգ ձեւերու մէջ:

Այս հատորին մէջ, Մուրատի Սասնոյ գործունէութիւնը մեզ չի պատկերանար իր ամբողջական տարողութեամբ: Մուրատ հո՛ն էր որ իր հայդուկային մկրտութիւնն ստացաւ, հո՛ն էր որ ինքզինքը արժեցուց գերազանցէս իբրեւ մարտիկ, իբրեւ խիզախ ու անվեհեր կռուող, իբրեւ Սասնոյ լեռներու փառքերէն մին: Եւ Վարանդեան կը նկարագրէ ընդհանուր բառերով Սասնոյ կախարդական հերոսները, ամփոփ, սեղմ, պատկերաւոր, կը թուէ Մուրատի սխրագործութիւնները Շէնքի, Սէմալի, Կէլիէկուզանի, Կուրտիկի, Տափըկի եւ Տալւորիկի կռիւներուն մէջ ու այդ գլուխը կը փակուի քանի մը հակիրճ բառերով:

Անկասկած, շա՛տ աւելի յաջող ու գեղեցիկ ձեւով սուած է Վարանդեան, Անդրանիկի եւ Մուրատի զուգահեռ նկարագիրը, թէ՛ իբրեւ մարդ եւ թէ իբրեւ հերոս:

«Մէկը՝ աւելի տարիքոտ, փորձուած ռազմավար, բնազդով ռազմագէտ, միւսը՝ օժտուած ֆիզիքական անսովոր ուժով ու ճարպիկութեամբ, աւելի գիտակ իր զինուորական ու քաղաքացիական պարտաւորութիւններուն, գուցէ նաեւ աւելի մարզուած չարքաշ կեանքի դառնութիւններուն մէջ: Երկուքն ալ պարզ, գեղջկական տիպարներ, անզէտ, անուս, բայց ուժեղ՝ իրենց բնածին իմացականութեամբ ու մարտական խառնուածքով, ինքնատիպ եւ պերճախօս, հմայիչ՝ զրոյցի մէջ: Բնաւորութեամբ— հակոտնեաներ: Որքան մէկը կոշտ էր, գոռոզ ու անհամբոյր, ինքնապաշտ եւ ցուցամոլ, ըմբոստ հանդէպ ամէն տեսակ կազմակերպչական շրջանակներու եւ օրէնքներու,— նոյնքան միւսը՝ Մուրատ՝ ընկերասէր էր եւ կարգապահ, բացիբաց եւ անկեղծ, քաղցրաբարոյ եւ համեստ, սէր ցոյցերէ խուսափող, ընդհանրապէս քաշուած, effacé»(էջ 76-77):

Եւ կը բաւէ փաստերով թէ ինչպէս Անդրանիկ «տրամադրութեան» մարդ էր «յամառ, մեծամոլ եւ խռովկան երախայի» պէս գործը լքող: Իսկ Մուրատ՝ Ա. Ահարոնեանի բառերով իսկ, «խոհուն, անփառասէր, խորունկ ու ամբողջական տպաւորութիւն ձգող, բաց միտք, յստակ իմացականութիւն»: Եւ կ՚աւելցնէ,— Մուրատ կարող էր վէճի նստիլ ամէն մի հրապարակախօսի, ամէն մի հասարակագէտի, գրագէտի հետ, միշտ աւելցնելով մի անուշ ժպիտով, թէ «Դէ՛, մենք ժողովրդի մարդ ենք, անզէտ, ռամիկ ենք, աւել-պակաս կը ներէք...»: Յիրաւի, աւելի պերճախօս չէր կարելի ներկայացնել Մուրատը:

Վարանդեան կը խօսի նաեւ Միհրանական շարժման մէջ, Մուրատի եւ ուրիշներու «սայթաքում»ներու մասին: Սակայն Միհրանական շարժումը մեր յեղափոխական պատմութեան մէջ կը մնայ՝ բովանդակութեամբ գաղափարական, ձեւով դաւադրական ու կործանարար: Միհրանական շարժման մէջ ժողովուրդի մարդու, ազգայնական բռցավառ տենչերն էին խօսողը, բայց մեր կեանքի արտասովոր փոքրոգութիւնները Միհրանը տարին եւ ձգեցին ցարական ոստիկաններու ճանկին մէջ, իբրեւ մատնի՛չ, Դաւոյի նման: Եւ իր այդ սկզբնական գաղափարական «ելոյթին» պատճառով, Սասնոյ փաղանգէն շատեր համակրութիւն ցոյց կուտային անոր, որ աջ-ազգայնական կերպարանք ունէր քան ձախ-ընկերվարական:

ՎԱՀԱՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՕՐԷՆ

Նազըմ փաշա կ՚սկսի պատմել, իր յուշերուն մէջ,

ՕՍՄ. ՊԱՌԼԱՄԷՆԹԻՆ ԳՐԱՒՈՒՄԸ ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ

ԿԵԱՆՔԸ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

ՊԵՐԼԻՆ, 19 ՅՈՒՆՈՒԱՐ.— Առջի տարիներու ազգային կեանքի ոգեւորութիւնը հո՛ս ալ դանդաղած է քիչ մը, բայց չէ մարած կրակը: Կա՛ն այլեւս աւանդական դարձած քանի մը հանդիսութիւններ, որոնց առջեւ կանգ պիտի առնէ եւ իր կարելին ընէ գաղութիս մէջ գործող ամէն առնելի վարչութիւն:

Այսպէս, նոր տարիին հետ կապուած է Ծննդեան մանկական ցանդէսը, որ այս տարի ալ տեղի ունեցաւ Տոյչեր Հօֆի սրահին մէջ, Յունուար 3ի կիրակին: Երեքշաբթի իրիկուն (5 Յունուար) Ծրագալոյցի արարողութիւն, գերման կրօնից վարչութենէն 1928էն ի վեր Հայերուս տրամադրուած Տոմշթիֆթի եկեղեցիին մէջ, իսկ Յունուար 10ի կիրակին՝ Ս. Ծննդեան ժամերգութիւն, Ջրօրհնէք եւ հոգեհանգիստ Յովհաննէս Խան Մասեհեանի համար:

Ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ շատ յուսադրիչ էր փոքրիկներուն հանդէսը, որ «Մեր Հայրենիք»ով սկսաւ: Ցեղոյ «Խորհուրդ Մեծ»: Գր. ծ. վ. Շահլամեան ստանձնած է փափաքողներու տղոց անխտիր ձրի հայերէն դաս տալ: Տղոց մեծամասնութիւնը սակայն դժբախտաբար քիչ կ՚օգտուի այս առիթէն, անշուշտ ծնողներու անհոգութեան պատճառով: Բայց այս օրուան, այս հանդէսին համար գրեթէ ամէնքը պատրաստուած էին... պատրաստուած իրենց արտասանութիւններով, երգերով եւ խաղերով, բոլորն ալ հայերէն: Չեմ խօսիր մեր տղոց ուշիմութեան եւ նայուածքի առանձնայատուկ քաղցրութեան վրայ որ մեզ կը հպարտացնեն, այլ կ՚ուզեմ յիշել վարդապետ-ուսուցչին խօսքերը՝ ուղղուած ծնողներուն եւ պատանիներուն. «Ուսումը կրնայ օտար ըլլալ, կրնան մարդիկ իրաւունք ունենալ երբ կը փափաքին իրենց տղոց օտար լեզու եւ ուսում տալ, բայց կրթութիւնը հայկական ըլլալու է: Սխալ է տղոց թոյլ տալ որ օտար լեզու խօսին տան մէջ, իրենց ծնողքին հետ: Ծնողներ չափազանց կը սխալին երբ կը խորհին թէ «մենք ալ անոնց հետ գերմաներէն խօսիլ կը սորվինք»:

Անդրադառնալով հանդէսին, ըսենք անմիջապէս որ հայաճեպով պատրաստուած ծրագրին մաս կը կազմէր նաեւ մանկական ներկայացումը, շատ յաջող եւ համարձակ խաղարկութեամբ: Չէք կրնար երեւակայել թէ երկարատեւ ծափեր խլեցին մեր տղաքը, ամէնքը անխտիր...: Օրինակ, միայն փոքրիկն օրիորդ Մարգարիտ Հաճեանը, որ Ֆրանսայէն հիւր եկած է մեր գաղութին տղոց, չորս անգամ ստիպուեցաւ կրկնել իր «Ննջի՛ր, մանկիկ իմ սիրասունը» պուպրիկն ալ գիրկը... Կամ աւելի փոքրիկն Լիւսի Մովսէսեանը՝ երբեք ստանալու անսխալ...:

Եւ այսպէս մինչեւ կէս գիշեր: Ի միջի այլոց առատ պտուղ եւ զբօսանք: Վերջապէս ուրախ տպաւորութիւն:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐԷՆ ԴՈՒՐՍ ՆԵՏԵՑԻՆ ԶՈՒԲԱՐԸ

Կը ճանչնա՞ք Զուբարենց Եղիան: Այստեղ «Երեւան» կը խմբագրէր: Իսկ Երեւանի մէջ ալ՝ «Խորհ. Հայաստան»: Սակայն երբ «Խորհ. Հայաստան»ի մէջ լոյս տեսաւ յօդուած մը, որ հաճելի չերեւցաւ իր տէրերուն, դուրս նետեցին զինք թերթին խմբագրութենէն: Վերջերս «Նոր Ուղի» պարբերաթերթին խմբագրութիւնն էր ստանձնած: Ու երբ «Նոր Ուղի»ի վերջին թիւին մէջ երեւցաւ Բալեանի մէկ յօդուածը, իմպերիալիզմի ցամաշխարհային ճգնաժամը, ուր կը քննադատուէին Լէնինի եւ Ստալինի տեսակէտները, դարձեալ մէջտեղ ցատկեց Հայաստանի կոմունիստ կուսակցութեան կեդր. կոմիտէն: «Բալեանի յօդուածը տպագրելը նախկին լիբերալիզմի փաստ է համարուած դէպի թշնամական իդէոլոգիան եղած բոլշեւիկեան զգաստութեան բացակայութիւն»:

Եւ կեդր. կոմիտէն յանդիմանագիր տուաւ խմբագրական քարտուղար Բակունցին, իսկ խմբագիր Եղիա Զուբարը դուրս նետեց խմբագրութենէն:

«Նոր Ուղի»ի խմբագրութիւնը փոխուեցաւ: Նոր խմբագիր նշանակուեցաւ Դրաստամատ Սիմոնեան: Քաղաքական բաժնին խմբագրութեան մասին կատարուեցաւ անհրաժեշտ կարգադրութիւնը:

ՎՏԱՐՈՒՄ ՄԸ ԵՒՍ

Թիֆլիզի «Պրոլետար»ը կը գրէ.

— Հայաստանի կոմունիստ կուսակցութեան կեդր. կոմիտէն քննութեան առաւ ճակատուսակցական ... լոյթը Սուրէն Թօումեանի, որ ... դամ է գործավարներու խորհուրդի ... պետական նախագիծերու յանձնաժողովին, բանուորագիւղացիական տեսչութեան բջիջին:

Երբ, յունուար 6ին քիչեալ բ... ջին մէջ կը վիճաբանէին Ստալինի նամակին մասին, Թօումեան յայտարարէ.— «Մինչեւ 1914, մի... կաուցկին ու Պլեխանովն էին որ ... հանդիսանային միջազգային բան... ուորական շարժման պատու... դէմքերն ու ղեկավարները, մար... սիզմի քարոզիչներն ու տարած... ները: Մինչեւ 1917, Լէնին յայ... դէմք մը չէր միջազգային բանուո... րական շարժման մէջ»:

Թօումեան իր այս յայտարա... րութեան ընթացքին ըսաւ թէ ... շեւիզմը «յատկապէս ռուսական ... դում ունի», այսինքն ռուսակ... ցանկութիւններու արտայայտու... թիւն, թէ արտասահմանի կոմունիս... կազմակերպութիւնները ներկայ... կարելի չէ բոլշեւիկեան կուսակց... թիւն համարել, որովհետեւ իրեն... շարքերուն մէջ կ՚ընդունին ... անոնք որ փափաք կը յայտնէ... առանց գաղափարական պատրաս... տութեան:

Կոմունիստ կուսակցութեան ... կրայի կոմիտէն, քննելով Թօու... եանի խնդիրը, կ՚որոշէ վտարել ... սակցութեան շարքերէն այս կոմու... նիստը, որ 1903—906 հնչակեան ... 1906—908 մենշեւիկ, 1921էն ի ... կոմունիստ: Եւ Երեւանի թերթեր... կը սկսին Թօումեանի ելոյթը ... ունենալ «հակայեղափոխական, ... շեւիկեան», «տրոցկիստական ... բասանք» ընդդէմ Լէնինի եւ ... գային բանուորական յեղափոխ... թեան:

Երիտասարդ Գրողներու ժողովին մէջ

Դեկտեմբերի վերջերը Երեւ... մէջ գումարուեցաւ Ամանորդի... Հայաստանի Պրոլետ Գրողներ... Միութեան ենթակայ երիտասա... գրողներու «ստեղծագործական» ... մաժողովը: Ամանորդի կողմէ ... սեցաւ Գ. Սարգսեան, Պրոլետ գր... ներու կողմէ՝ Ալազան, իսկ «երի... սարդ գրողներու բանաստեղծու... նը» նիւթին մասին՝ Մամիկոն... Այս առթիւ արտայայտուեցան ... տիչ Արմէն, Ս. Տարօնցի, Ս. Կ... տիկեան, Հ. Քօչար, Ը. Վահան... Վ. Նորենց, Ա. Դիբենց, Ա. Թ... վոսեան, Հով-Միր, Գր. Տոնոյ... Ա. Փարսուղեան, Դ. Մաշարեան ... ուրիշներ:

Քննադատութեան մասին ... ուած պահուն, յայտնուեցաւ ... շուած է քննադատութիւնը: ... որ Հ. Քօչարը հեռացուցած ... տասարդ գրողներու ղեկավար... նէն: Փաստ որ ամէն քննադատ... տրուի «Նորելուկ ընդդիմադիր» ... զոսը, (ինչպէս կ՚ընէր Գ. Վահան... ցի), եւ «կաթնակեր», (ինչպէս ... ռօնցի կ՚անուանէր), կամ գր... տութիւններ կ՚ընեն, (ինչպէս ... լեռ Գրողներու Միութեան ... ժողովը ըրած էր վերջերս):

Ժողովը հաստատեց որ, ... Հրաչեայ Քօչարի եւ իր հինգ ... կերներուն յօդուածը որակել ... բոնսկիականութիւն, լիտֆրո... վակաութիւն, տրոցկիզմ: Այդ ... պարտութիւններով էր, որ ուզած ... խափանել ստեղծագործական ... բանութիւնը:

Ժողովը հաստատեց նաեւ ... Վահանեանի յօդուածը, հակառա... կարգ մը սխալ արտայայտու... ներուն (թէ «անապատային ... ւորութիւն» կը թողու պրոլետ ... ներու Միութիւնը, կամ ցր... տրամադրութիւն կը ներկայ...) կը շօշափէր հարցեր, որոնց ... չէ տուած պրոլետ գրողներու ... թիւնը եւ մէկ կողմ նետած:

Դարձեալ ժողովը հաստատ... գրական կազմակերպութիւններ... հետաքրքրուած գրականու... հարցերով, այլ զբաղած են ... անձնական եւ խմբակային ... բով: Այսպէս է, որ «Կոմունիս... տասարդներու հրատարակու... մատենաշարին մէջ լոյս ... Պայլազատի Մանր մարդիկը, ... մատնէ «աջ ուղեկցային» գի...

Շուտով կը գումարուի նաեւ ... ժողով մը, քննելու համար ... սարդ գրողներու արձակը:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

ՎԵՐՋԻՆ ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ ԱՌԹԻՒ

մեր ընթերցողներուն ծանօթ է Ֆիքսի գաղթակայանին մէջ (Աթէնք) պատահած վերջին դէպքը, երբ կռիւ մը տեղի ունեցաւ հայ կիներու եւ յոյն ոստիկանութեան միջեւ եւ տասը հոգի ձերբակալուեցան։

Աթէնքի Ազգ. Վարչութիւնը այս առթիւ յայտարարութիւն մը ուղղած է Յունաստանի վարչապետին, Աթէնքի ընդհ. դատախազին եւ յոյն մամուլին։ Ստորեւ՝ գլխաւոր մասերը.—

1.— Կը հրաւիրենք ամէն հայ որպէսզի հնազանդի իշխանութեանց հրամաններուն, առանց բողոքի, նոյնիսկ եթէ ապօրէն ըլլան։

2.— Կը յայտարարենք թէ՝ եթէ պէտքը, պարագաները եւ Ազգերու Դաշնակցութիւնը ստիպեցին մաս մը Հայեր ձգելու Հայաստան, անոնք չզղջեցան ոչ մէկ ժամանակ սիրել Յունաստանը, իբրեւ իրենց մայրը, երախտագիտութեամբ յիշել հելլէն քոյր ազգը եւ իր կառավարութիւնը ու բոլշեւիկներ չեն, ինչպէս նաեւ Նորքի բոլոր բնակիչները Ամերիկացիներ չեն։

3.— Համոզուած ենք որ չպիտի շարունակուի Հայերու իրենց հիւղակներէն վտարումը։ Անոնք իրենց ծախքերով են վարձուած կամ ծախու առնուած հողերու վրայ եւ սահմանադրութեան 19րդ յօդուածին համաձայն, անոնք պետականացուած հողեր չեն։ Կը հարցնենք թէ 1929ի պատժական նոր օրէնքը ի զօրո՞ւ է եւ հետեւաբար խնամատարութեան նախարարութեան պաշտօնեաները ու ոստիկանութիւնը պարտաւո՞ր են արդեօք կատարել նախարարութեան ապօրէն հրամանը կամ ձերբակալել զանոնք, պարուն դատախազին տրուած բողոքին հետեւանքով։

4.— Կը յուսանք թէ անհրաժեշտ է որ Հայերու համար ալ յարգուի սեփականատիրութեան օրէնքը եւ եթէ խնամատարութեան նախարարութիւնը բացարձակապէս պէտք ունի այդ հիւղակներուն, Հայերը պատրաստ են զանոնք յանձնելու եւ զուրսը մնալու։

5.— Կը խնդրենք Պ. Վարչապետին եւ պատկան իշխանութեանց միջամտութիւնը, կանխելու համար ուեւէ անիրաւութիւն»։

— Սինկրոսի գաղթակայանէն երեք հոգինոց պատուիրակութիւն մը ներկայացած է «Նոր Օր»ի, պարզելով այն յուզիչ տեսարանը որուն ականատես եղած են Սինկրոսցիները։

Տասը թշուառ ընտանիքներ բռնութեամբ փողոց նետուած են։ Ոստիկաններու վերաբերումը շատ կոպիտ եղած է։ Փողոց նետուած ընտանիքները անապաստան եւ անտէր մնալով, դիմած են Ազգ. Վարչութեան։ Կ'ըսուի թէ Սինկրոսի մէջ ուրիշ հիւղակներ ալ պիտի պարպուին։

— Աթէնքի «Էլէֆթէրոն Վիմա» թերթը կը գրէ —

«Հայերու անկախ զօրամասի նախկին պետ, սպայ Արամ Կայծակ Աթէնքի երեսփոխաններուն եւ ծերակուտականներուն յուշագիր մը ներկայացուցած է՝ խնդրելով որ խնամատարութեան նախարարին մօտ միջամտեն, յետաձգելու համար հիւղակներու պարպումի գործողութիւնը։

— Առաջնորդ Մազլըմեան եպիսկոպոս «Ակրոփոլիս» թերթի խմբագրատունը երթալով, տեսակցած է թերթի տնօրէնին հետ Ֆիքսի միջադէպի մասին։ Առաջնորդը լուսաբանութիւններ տուած եւ ըսած է թէ ձերբակալուած 5 այրերէն եւ 4 կիներէն ոչ մէկը համայնավար է, ինչպէս գրած էին թերթերը։

Մազլըմեան եպիսկոպոս այս առթիւ հայութեան երախտագիտութիւնը յայտնած է կառավարութեան եւ ազգին, աւելցնելով թէ մօտ ատենէն տասը հազար գաղթական պիտի մեկնի Հայաստան։

Տեսակցութեան ընթացքին, առաջնորդը ցաւ յայտնած է որ ոստիկանութիւնը մարդավայել ընթացք ունեցած չէ հայ գաղթականներուն հանդէպ։

ԵԳԻՊՏՈՍ

ԳԱՀԻՐԷԻ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԸ ՄՆԱՆԿ

Քանի մը շաբաթ առաջ, հրաժարական տուաւ Գահիրէի Քաղաք. Ժողովը (ռամկավար)։ Այս առթիւ Թեմական Ժողովի պաշտօնական նիստին մէջ, Քաղաք. Ժողովին ատենապետը հետեւեալ կսկծալի խոստովանութիւններն ըրաւ գրաւորապէս.

— «Մեր ուսուցիչներէն շատերը, 4-5 ամիսներ թոշակ ստացած չըլլալուն հետեւանօք, ենթարկուած են անտանելի կացութեան մը եւ նոյն իսկ նախատինքներու։ Անոնցմէ քանիներուն կարասիները փողոց թափուեցան կամ այդ սպառնալիքին ենթարկուեցան, պարտապահանջ նպարավաճառներու, մսավաճառներու եւ հացագործներու նախատինքին ենթարկուեցան։

Նոյն պայմաններուն մէջ կը գտնուին նաեւ եկեղեցիներու եւ առաջնորդարանի պաշտօնեաները։

Աղքատներու կացութիւնն ալ դժնդակ է։ Մի քանի կիրակ. ներ աղքատները եկեղեցւոյ շրջափակին մէջ՝ հետեւանք թշուառութեան եւ ըսենք նաեւ անօթութեան, Ազգ. Իշխանութեան վարկին վնասող արտայայտութիւններ ունեցան։

Նոյն իսկ աղքատներ ուղղակի Քաղաք. Ժողովին դիմում կատարելու չվարանեցան եւ անոնցմէ խումբ մը կէս սպառնական նկարագիր ունեցող գիր մը ներկայացուց Ժողովիս, յայտնելով թէ իրենց վիճակը անտանելի է, թէ երեք ամիսէ ի վեր կը տառապին անօթի եւ տան տէրերու վարձք ուզելու սպառնալիքին տակ են։

Ասոնք կը խնդրէին վերջ տալ իրենց տառապանքին եւ եթէ կարելի չէր տալ որոշուած նպաստը, իրենց կեանքը փրկելու համար կը խնդրէին զիրենք ներկայացնել կառավարութեան եւ օգնութիւն պահանջել՝ ըսելով թէ ներկայիս մեր ազգը ի վիճակի չէ իրենց ապրուստը հոգալու։ Եթէ ո՛չ կը յայտնէին թէ իրենք պիտի դիմեն իրենց զաւակներով եւ պիտի խնդրեն որ իրենց կեանքը փրկուի»։

ՏԻՏՂ

Բժիշկը.— Պարոն Հրանտ, երբ ջերմդ սկսաւ, դողացի՞ր, սարսռացի՞ր, ակռաներդ իրարու զարնուեցա՞ն։

Հրանտ.— Ես դողացի, բայց չեմ գիտեր թէ իրարու զարնուեցա՞ն ակռաներս։ Սեղանին վրայ դրած էի։

ՓԱՐԻԶ ԵՒ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐ

ԱՌՆՈՒՎԻԼ - ԿՈՆԷՍ.— Առնուվիլը, կայարան Վիլիէ-լը-Պէլ-Կոնէսէ 25 վայրկեան հեռու Նոտէն, Փարիզի շրջանակին մէջ երկրորդը կրնայ համարուիլ իբրեւ Հայերու համախմբուած վայր։ Մօտաւորապէս երկու հարիւր յիսուն ընտանիք կը հաշուուին, լուսաւորչական եւ հռոմէական։ Ստուար մեծամասնութիւնը իրենց սեփական տուները շինած եւ բնտանեկան բոյն մը վերակազմած է։ Շատերը համեստ արհեստաւորներ են, մէկ մասն ալ գործարաններու մէջ կ'աշխատին Փարիզ, եւ այլուր, տեղին վրայ չգտնելով որ եւ է գործարան։ Ինչպէս ամէն տեղ, հոս ալ օրէ օր դգալի կը դառնայ տագնապը։

Ցաւալի է ըսել որ, թէեւ 1923էն ի վեր գիւղիս հայ բնակչութիւնը օրէ օր կ'աճի, բայց հասարակական գործունէութեան ձեռնարկ կամ հայ լեզուի ուսուցման նախաձեռնութիւն չէ եղած, կամ եղածներն ալ մարած են իրենց սաղմին մէջ։ Մանաւանդ բոլորովին կրաւորական դիրք կը բռնեն հռոմէականները, մերժելով մասնակցիլ որեւէ միութեան կամ հասարակական ձեռնարկի, տեսակ մը հիւանդոտ հոգեբանութիւն որ չարիք կը տեսնէ ամէն հասարակական ձեռնարկի մէջ, երբ մանաւանդ ան հայ անունը կը կրէ։ Երկար ջանքերէ վերջ կազմուած է Առնուվիլի Հայոց «Արարատ» Միութիւնը, որ անմիջապէս ձեռնարկեց մարզահամարի մը, ծչշելու համար անգործներու թիւը եւ արձանագրելու կարօտեալները, որովհետեւ կան աղնիւսիններ ալ որ կանոնաւոր թուղթ չունենալով գործազուրկի նպաստէն ալ զրկուած են եւ մատնուած կարօտութեան։

Նորակազմ Միութիւնը իր բացման հանդէսը տուաւ շաբաթ 16 յունուար Պ. Նիկողոսեանի սրճարանին մէջ, որ ձրի տրամադրուած էր։ Ժողովուրդին տաք վերաբերումը յոյս կը ներշնչէ ձեռնարկին յաջողութեան։ Բանախօսեց Պ. Արամ Վոտարյանը, վեր առնելով դարերով հալածական Հայուն անընկճելի ոգին որ շատ մը նեղ օրերու տոկացած էր։ Շեշտեց թէ Հայը ներկայ ստրկութեան եւ անոր բերած տագնապներուն մէջէն ալ պիտի կարենայ անցնիլ, եթէ ան գիտնայ ուժ տալ հասարակական ձեռնարկներու իր պահպանման համար։

Իրենց բաժինը բերած էին յօժարակամ Պ. Սրապեան իր հայկական զոյտըրկ երգերով, Պ. Պ. Պալապանեան, Քօթիկեան, Գրիգորեան եւ Սարգսեան իրենց զուարճալի արտասանութիւններով։ Ներկաները կարծես օրուան հոգերէն թեթեւցած, ուրախ տպաւորութեամբ մեկնեցան։

Փարիզի եկեղեցւոյ Միութեան նախաձեռնութեամբ եւ միջոցներով սկսուած հայ լուսաւորչական (լուսաւորչական կ'ըսեմ որովհետեւ հռոմէականները իրենցինը ունին արդէն) եկեղեցւոյ մը կառուցման գործերը բաւական յառաջացած են եւ հաւանաբար գարնան աւարտած կ'ըլլայ։ Սակայն անոր կից, նոր սերունդին համար իբրեւ դասարան ծառայելու սրահին չինութիւնը յետաձգուած է, նիւթական տագնապին հետեւանքով։

ՑԱՆՃԱՏ

Կարդացէք եւ Տարածեցէք
ՅԱՌԱՋԸ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԳՈՂՆԱԼԸ ՅԱՆՑԱՆՔ ՉԷ ԲԱՅՑ ԽԱԲԵԼԸ ՈՃԻՐ Է

Ոտքը բոպիկ, գլուխը բաց փորն անօթի, դէմքը դեղնած։

Ու զրպանն ալ ծակ, ամէն ժեղքիս վրայ։

Տօտէն համբերաբար ի ծնէ եւ չաքչաք է բնէ, չէր տրտնջար սատանածային անիրաւութեան եւ մարդկային անգթութեան դէմ։ Սակայն, երբ փորը անօթենար, ուտել կ'ուզէր, ինչպէս բոլոր մարդոց սովորութիւնն է։ Անշուշտ ինքը չէր որ բացառութիւն պիտի կազմէր։ Գէշը հոն էր սակայն որ խանութպան կոչուած արարածները ո՛չ վարկ կը բանան, երբ ոտքը բոպիկ է եւ փորն անօթի, ոչ ալ ձրի ապրանք կուտան քանի մը փափաքուշ խօսքի փոխարէն։

Ու Տօտէն որուն անօթութիւնը չէր փարատեր հակառակ այս դառն հասատատումներուն, դէշ աղէկ մէջոց մը գտաւ։ Ինքը եւ իր ամենիմ մէկ բարեկամը կ'անցնէին նպարատան մը առջեւէն։

Արդ այդ պահուն ալ, Տօտէնի անօթութիւնը՝ չար բախտէն աւելի սաստկացաւ։ Այն ատեն, մեր մարդը արագ ակնարկ մը նետեց նպարատան առջեւ ցուցադրուած նմոյշներուն, աչքը կեցուց խոզերշիկի խոշոր կտորի մը վրայ, ձեռքը երկարեց, բռնեց ու յանձնեց բարեկամին, յանձնարարելով որ հրապարակին դէմի ամայի անկիւնը իրեն սպասէ։

Ակնթարթային արագութեամբ այս գործողութիւնը պահ կը հանգստեցուց Տօտէնի անօթութիւնը, մարդը այս անգամ ոտքերուն նայեցաւ ու ամչցաւ, գունաթափ, պատառած ու փոթփոթած կօշիկ մը եղբայրէն ոտքին մասնները ամօթով կը փորձէին ներս կծկուիլ։ Մանաւանդ որ ցուրտ էր։ Ճիշդ այդ պահուն ալ, Տօտէն կ'անցնէր կօշկավաճառի մը առջեւէն։

Ցուցափեղկին առջեւ, սեղանի մը վրայ, կարգապահ ու խիտ շարքերով կը սպասէին կօշիկները ամէն չափի վրայ, նոր ու փայլուն։

Տօտէնի աչքին մէջ էր արդէն իր ոտքին չափը, ու նոյն չափով հնաւուն յարմար դառնեց զոյգ մը, ոտնցաւ, ձեռքը երկարեց ու առ զոյգ մը կօշիկ ծածկեց զգեստին տակը։ Չմոռցաւ սակայն, կօշիկներուն համար տուփ մըն ալ ներս թռցնել եւ գնաց բոլոր մէկ վստահեցաւ իր ընկերոջ որ կը սպասէր իր ճարտար աշխատանքին արդիւնքին։

Ախորժակը ուտելով կը բացուի կ'ըսեն։ Հովի պաղ շունչ մը, յիշեցուց Տօտէնի թէ կոնակը բարակ էր։ Վերարկու մը լաւ պիտի երթար այս օդերուն։ Եւ լուրջ յաճախորդի մը պէս, կանգ առաւ զգեստեղէնի վաճառատան մը առջեւ։ Շօշափեց, դիտեց, վարանեցաւ եւ ի վերջոյ, վերարկու մը նետեց կոնակը. լաւ էր, եւ յարմար։

Զգենք որ արդէն բարակը փնտռող չէր Տօտէն ու քալեց։ Սակայն վաճառատան աշխերտը որ ներսէն զինքը դիտեր էր, հասաւ ու Տօտէնի ուրախութիւնը փորը ձգեց։ Զար բախտէն, ոստիկանն ալ գործի խառնուեցաւ եւ ընկերակցութեամբ Տօտէնի, գնաց փնտռելու ընկերը՝ որուն յանձներ էր խողերշիկը, զոյգ մը կօշիկ ու տուփ մը ներկ։

Ճիշդ այդ պահուն ալ, ընկերը ձեռնարկեր էր առանձին եւ մասնաւոր ախորժակով ճաշակելով երշիկը։ Ու երբ իր բարեկամին քով տեսաւ օրէնքի սպասարկուն, առանց վարանելու յայտարարեց.

— Այս երշի՞կը, այս կօշիկնե՞րը։ Բայց քիչ առաջ այս մարդէն գնեցի։ Չէի գիտեր որ գործն գողի մը հետ է։

Տօտէնի գլխուն բէշաւ։ Այսքանվատ ապերախտութիւն կարելի էր։ Ցանուն բարեկամութեան, ինքը երթայ իր ազատութիւնը վտանգէ ու բարեկամը իր աշխատանքին արգիւնքով փորը լաւ մը կշտացնելէ վերջ, ուրանա՛յ զինքը...։

Ու դատաւորէն պահանջեց որ յանուն բարեկամութեան սրբազան բարոյականին, խստագոյն պատիժը տայ իր ապերախտ ընկերոջ։

Ի՞նչ ընենք սակայն որ դատաւորը օրէնքէն դուրս բան չի ճանչնար եւ խե՛ղճ Տօտէնի գլխուն կարգաց երկու ամիս բանտարկութեան վճիռը, մինչ իր ապերախտ բարեկամը՝ ենթարկուեցաւ միայն ու միայն 50 ֆրանք տուգանքի...

Սակայն, երշիկը կերա՜ւ...։

ՄԱՄՈՒԼ

Թրքական բարբարոսութեան դէմ

Արմենիա շաբաթաթերթը, որ կը հրատարակուի Պուէնոս Այրէսի մէջ (Արժանթին), հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ խմբագրականի մը մէջ, ջանիկեանի ողբերգութեան առթիւ (26 դեկտ.)։

— «Իրաւունք չունի՞նք հարցնելու թէ ո՞ւր են մերինները, ո՞ւր է մեր ազգային հաւաքական ուժը, որ պարտաւորութիւն ունի իր անդամները պաշտպանելու, թոյլ չտալու որ վառեակներու պէս անճիտուոքն կամ մրջիւններու պէս ճզմուին։

Եթէ Թուրք հանոցի մէկ հաւին համար կրնայ ամբողջ Թուրք ցեղը սարսիլ, ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ անմեղ Հայու մը վաւաբար յօշոտումին համար հայ ազգը չի ծառանար, անոր պաշտպանութեան համար ցեղի հաւաքական կարողութիւնը ասպարէզ չիջներ։ Կա՞մքը, ոգի՞ն թէ միջոցները կը պակսին։

... Թուրքին ուժը, դիրքը եւ ներկայ աննպաստ պայմանները չըմբռնելու չափ յիմար չենք։ Գիտենք նաեւ որ ո՛չ ժամուլի էջերէն եւ բեմերէն արձակուած սպառնալիքները, ո՛չ սնամէջ բառուցքներն ու ակռայ կճրտեցնելը եւ ոչ ալ լացն ու հծծիւնները արժէք մը կը ներկայացնեն։

Բայց գիտենք եւ խորապէս համոզուած ենք, որ այս ցեղը ունի ինքնապաշտպանութեան ուժ եւ կարողութիւն եւ անթիւ միջոցներ, որոնցմով կրնայ Թուրքին խօսք հասկցնել եւ անոր խելքը գլուխը բերել։

Այդ միջոցները կարելի չէ մամուլի մէջ քննել եւ ցուցմունքներ ընել։

Ժամանակ է որ մեր ղեկավարները, ազգի առաջնորդները իրար գան, քննեն եւ վճռական քայլեր առնեն։ Եթէ ազգն ու անհատները պիտի շարունակեն լքեալ զոյգ ըլլալ, եթէ անհատի եւ ժողովուրդի պատասխանատուութիւնը բախտին պիտի ձգուի, ապա ինչո՞ւ համար է այս հաւաքականութիւնը եւ անոր ճիգը»։

ԿԻՐԱԿԻ ՕՐ ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ
"ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ„

Գրեց՝ Կ. ՄԷՀԵԱՆ

ՀՈՂԱՏԱՐՈՒԹԵԱՆ ԵՆԹԱԿԱՅ ԵՐԿԻՐՆԵՐՈՒ ՏԱՐԱԾՈՒԹԻՒՆԸ

Ֆրանս. հոգատարութեան տակ դրուած Արեւելեան երկիրներու տարածութիւնն է 150,000 քառ. քիլոմեթր, որուն 127,000ը Սուրիոյ պետութեան, 10,300ը Լիբանանի կառավարութեան, 6500ը Լաթաքիոյ կառավարութեան եւ 6000ը Ճէպէլ Տրիւզի կը պատկանի։

Մշակուած հողերը կը բաշխուին հետեւեալ կերպով. 172,000 հէքթար Լիբանանի, 317,000 հէքթար Սուրիոյ, 218 հազար հէքթար Ալէվիներու եւ 45 հազար հէքթար Ճէպէլ Տրիւզի համար։

Վերջին վիճակագրութեանց համաձայն, քիլոմեթր գլուխ 82 բնակիչ կայ Լիբանանի մէջ, 37 բնակիչ Ալէվիներու երկրին մէջ, 12 բնակիչ Ճէպէլ Տրիւզի մէջ եւ 11 բնակիչ Սուրիոյ մէջ։

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԻ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԻՆ

1500 ՖՐ. ՄՐՑԱՆԱԿ

Ինչպէս յայտնի է, յաւէտ ողբացեալ Պօղոս Նուպար փաշայի մանկապատակ նուիրատուութեան տրամադրութեանց համաձայն կարգադրած ենք հայերէնի եւ հայագիտական դասախօսութիւններ Փարիզի Հայ Ուսանողական Տան մէջ (Մարի Նուպար Հիմնարկութիւն)։

Պ. Արշակ Չօպանեան ամէն երկուշաբթի գիշեր կը կատարէ այդ ուղղութեամբ կանոնաւոր դասախօսութիւններ, իսկ Պ. Լեւոն Բաշալեան ամէն ամսու առաջին եւ երրորդ չորեքշաբթի գիշերները ազգային կեանքի շուրջ շահեկան բանախօսութիւն մը կ'ընէ։

Թէ դասախօսութեանց եւ թէ բանախօսութեանց ներկայ կը գտնուին եւ կրնան մասնակցիլ ոչ միայն Ուսանողական Տան մէջ բնակող ուսանողները, Նուպարեան եւ Մարկոսեան սաները, այլ առհասարակ փարիզաբնակ հայ ուսանողները եւ երիտասարդ մտաւորականները։

Այն ուսանողները որ մինչեւ Յուլիս 31 ամէնէն աւելի կանոնաւորապէս ներկայ պիտի գտնուին այդ դասախօսութեանց եւ բանախօսութեանց, ու ասոնց մէկ ամփոփումը մրցման համար նշանակուած օրը յաջողապէս պիտի կրնայ ներկայացնել, պիտի ստանայ 1500 ֆր.ի մրցանակ մը, ամառնային արձակուրդի օդափոխութեան համար։

ԵՐԲ ՎՐԷԺԸ ՉԻ ՅԱԳԵՆԱՐ

ՎԷՊ 1915-1918Ի ԿԵԱՆՔԷՆ

(Հատուած մը)

×

Քառորդ մըն էր որ կը քալէինք, քովէ քով, լուռ ու խոկուն, սրտատրոփ ամէն մէկ շշուկի, դաւադրական հարուածի փութացող ուխտաւորներու պէս զգոյշ։ Անհշմար սպրդելու համար բանակատեղիէն դուրս, որ շրջանակուած էր պահակներու նեղ շղթայով մը, պէտք եղեր էր իջնել վար, հովտին խորը, քալել հակառակ ուղղութեամբ, եւ օգտուելով խիտ մացառուտքէ մը, սողոսկիլ մինչեւ ժայռի մը կոնակը, ուր անտառը կը սկսէր անկարգ ծառներու բազմութեան մը միջեւ, բազեղներու խիտ ու գետնամած ցանցով մը։

Արեւուն շողերը կը կոտրէին Գրկուած ճիւղերուն վրայ ու վար կը թափէին հայելիի փշուրներու պէս։ Անտառուն թաց օդը կը վէտվէտէր սօսափիւնով ու դայլայլներով. մինչ մեր ոտքերուն տակ ճզմուած շիւղերէն, աւիշը կը ցայտէր դողդոջ ճարճատիւնով մը։ Կը քալէինք լուռ ստուերներու պէս։ Խօսելու սիրտ չկար ու ամէն մէկ քայլի, վտարուած մղձաւանջին պատկերները կը վերադառնային միտքս։ Հոգիս նորէն կը լեցուէր ուրուային ձեւերու ծանրութեամբը ու սարսափը որմէ պիտի փախչէի ուրիշ ատեն, հալածականի պէս, առանց ետեւ նայելու, կը քաշէր զիս դիւային կաշկանդումով մը։ Հասնելու տենդոտ աճապարանք մը կը նեղէր սիրտս ու ոտքերս կը շարժէին մեքենական կըշռոյթով մը։ Կարծես իմս չըլլային անոնք։ Անծանօթ ձեռք մը լարեր ու ուղղեր էր դէպի սեւ կէտ մը զոր չէի տեսներ, բայց կը զգայի թէ ուղիղ կը քաշէ զիս իրեն։ Մարմինս պաղ էր քրտինքի թեթեւ խաւի մը տակ։

— Կենա՛նք, ըսի, քալելով մէկտեղ։

Ինծի նայեցաւ հարցական զարմանքով մը. չէր հասկցեր։

— Հո՛ն է, ըսաւ։

Եզրը հասեր էինք ճամբու մը որ անտառը կը կտրէր երկուքի։

— Դիմացէն, մատնանշեց։

Ու նետուեցանք նեղ ու խոր արահետի մը մէջ։ Երկու կողմերէն հողը կը բարձրանար կքելու սպառնալիքով։ Ու կողերուն վրայ, դէմ դէմի ծառերը գլուխ կուտային իրարու, կազմելով տերեւախիտ կամար մը, որուն տակ լոյսը կը խեղդուէր, կանանչի եւ ստուերի գրոհումին դէմ՝ դիմադրութեան ճիգերով։

Տեսակ մը փապուղի որ անտառին մեծ ճամբուն վրայ, գաղտնի խորշի մը պէս բացուեր էր յանկարծ, բայց դիտմամբ, դիտակցօրէն երկար որոնումներէ եւ մտածումներէ յետոյ, կարծես, ծառայելու համար ոճրագործ նպատակի մը, որուն իրականացումը կը հետապնդուի կրքով, յիմարական սեւեռումով. մինչեւ չարաշուք զոհողութիւն, բայց նաեւ, ամէն հետք անհետացնելու՝ վայրագ նրբամտութեամբ։

Անտառին այս մասին մէջ, այլապէս լուռ ու մռայլ, արահետը որ բացուեր էր մեծ ճամբուն վրայ, կը շարունակուէր անյայտ ճակատագրովը դէպքին՝ որ կը կեցնէ խաղաղ ընթացքը կեանքի մը ու դայն կը կնքէ գալ օրերու ծանրաբեռ անդոհանքովը։

Ու քանի կը քալէինք քայլ առ քայլ վարանումի ու դողի սաստկացումով, անհամբեր հետաքրքրութիւն մը կը կոխէր մեր վրայ անձկութեամբ ու վախով։ Վա՜խ...։ Այս բառը դեռ չէր արտասանուած մեր միջեւ, նոյնիսկ եղբրական այն պահերուն, երբ առեղծուածի մը հետապնդուած իմաստը կը պահանջէ կեանքդ դնել դրաւի։ Հպարտութի՞ւն մը թէ տխմարօրէն անակնկալ արկածներու կամ ուզուած վտանգներու ելքին հանդէպ՝ երիտասարդի անմտած անփութութիւն մը. կամ հողին հաստարմատ կապանքներուն հանդէպ ծիծաղի ու հեգնանքի կըրթուած տրամադրութիւն մը, գիտուն ու վերլուծող, արգիլեր էին մեզ այդ բառին տալէ գոյութեան մը նշանակութիւնն ու իրաւունքը. եւ այս անգամ դարձեալ, չէ՞ որ վտանգի մը կը վազէինք, հազուագիւտ վայրկեանի մը պատրաստուող մանուկներու թեթեւութեամբ։

Բայց այդ պահուն, կար վախ մը, խեղական բայց անբացատրելի որ կը բարձրանար գետնէն, կ'իջնէր ծառերէն, կը նուաճէր ամբողջ արահետը ու կը բռնէր մեր սրտերը,— վախը որ կը զգաս սիրուած էակներու կեանքին ու բախտին, անակնկալին համար որ գիտես թէ զարհուրելի է, բայց որուն մանրամասնութիւնները կը խուսափին ենթադրութենէդ։ Ու արահետը դառնօրէն լեցուն էր անոնց հետքերովը, անոնց տառապանքին լուռ փաստերովը, անլուր ու մեծ ցաւի մը խոստովանութիւնովը։

Աշխարհի այս մոռցուած անկիւնէն, կենդանի բազմութիւններ անցեր էին, էն վատ մահուան ուղղուելու գիտակցութեամբ ու մենք երկուքս կը հետեւէինք անոնց հետքերուն։ Գետնաքարշ բազեղներու ցանցը ճզմուեր ու դեղներ էր անոնց ոտքերուն տակ ու սեպագիր արձանագրութեան մը պէս, որ տառէ տառ կը մատնէ աՀեղ գաղտնիք մը, անոնց ամէն մէկ հետքը, մեր գերագրգիռ երեւակայութեան առջեւ կը դառնար զարհուրանքի նշան մը, եղերական համակերպութեան բառ մը, կամ խօսք մը օրհասական կարօտի, ըմբոստ այլ անզօր դառնութեան ու բոլորէն՝ զոհի ու դահիճի պատմութիւն մը կը բխէր լուռ, քստմնելի, ճիւաղային։

Ա՜հ, արահետը լեցուն էր անցորդ ու խուճապահար բազմութեան մը բոլոր հետքերովը, մինչեւ հոն ուր կը վերջանար յանկարծ, փոքր ու լերկ բացատանի մը առջեւ, գիւղական հրապարակի մը մեծութեամբ։

— Քիչ մը նստինք, առաջարկեց Արմէն։ Կը դողդղար ու գունատ էր, մէկու մը պէս որ անակնկալ յուզման մը ճիգերէն եւ անձկութեան բոպէներէ կը հանգչի։

— Շատ կա՞յ դեռ, հարցուցի։

Թեւը բարձրացուց օդին մէջ թոյլ շարժումով մը, ցոյց տալու համար տարտամ հեռաւորութիւն մը։ Բայց իր պատասխանին պէտք չունեցայ։ Հովի շունչ մը, դիակի կծու հոտ մը յանկարծ զարկուեր վրայ։ Ցնցուած՝ քունի մէջ խայթուած մարդու պէս, ոտքի ելանք։ Բացատանին հանդիպակաց կողմէն, գլուխը ցցած՝ շուն մը մեզ կը դիտէր...։

(Շար.) ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԵԱՆՑ

Սպանիոյ խռովութիւնները

Քաթալոնիայէն տրուած լուրերու համաձայն, Ֆիկոլսի ածխահանքերուն մէջ յայտարարուած է ընդհանուր գործադուլ, որ յեղափոխական հանրութեան գամանքստացած է։800ի չափ գործաւորներ գրաւելէ վերջ ոստիկանութեան զէնքերը, յարձակում գործած են։

Պերկա քաղաքին մէջ ալ, հիւսկեղէնի գործաւորները նոյնպէս գործադուլ յայտարարելէ յետոյ, կողոպուտի տուած են նպարատուններըը։

Սէվիլի մէջ, բանթողներու կողմէ յարուցուած խռովութեանց ընթացքին, կօշկակարներու սէնտիքային նախագահը սպաննուեցաւ։

Նոր ձերբակալութիւններ Հնդկաստանի մէջ

Կանտիի կրտսեր զաւակը ձերբակալուեցաւ։ Պոմպէյի մէջ, ազգայնական կամաւորներ, որոնց մէջ նաեւ կիներ, սկսան պահակ սպասել փողեկան կամաւորներ... բանոցին առջեւ։ Ոստիկանութիւնը ցրուելով ձերբակալեց 8 այրեր եւ 2 կիներ, որոնք վեց ամիս բանտարկութեան դատապարտուեցան։

Կուտեպովի սպանիչները բռնուած ?

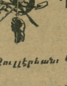
Գրեր էինք թէ Քոստանցայի մէջ երեւան հանուած է բոլշեւիկ լրտեսական մեծ կազմակերպութիւն մը եւ այս առթիւ ձերբակալուած են 19 անձեր, որոնց մէջ յոյն նաւապետ մը։ Քննութիւնը երեւան բերած է անակնկալ արդիւնք մը։ Կը կարծուի թէ ձերբակալուածներուն մէջ են զօրավար Կուտեպովի առեւանգման հեղինակներէն մէկ քանին, ինչպէս նաեւ այն խարտեաշ կինը, որ յաջողեր էր զօրավարը թակարդը ձգել։

Եթէ այս կազմակերպութիւնը ժամանակին երեւան չելլէր, պիտի առեւանգուէր նաեւ ռումէն բարձր անձնաւորութիւն մը եւ նաւով մը պիտի փոխադրուէր Ցունաստան, անկէ Ռուսիա։

Ռումանական գաղտնի ոստիկանութիւնը յաջողած է նաեւ շատ կարեւոր տեղեկութիւններ քաղել Փարիզի բոլշեւիկեան կազմակերպութեան մասին եւ զանոնք հաղորդած է Ֆրանսայի Հանրային Ապահովութեան։

Ռումէն ոստիկանութիւնը յունական «Ֆիլոմէն» շոգենաւին մէջ ձերբակալեց երկու բոլշեւիկ ահաբեկիչներ, որոնք պիտի առեւանգէին ռումէն անձնաւորութիւն մը։

Ց.

Հ. Դ.

ԼԻՈՆԻ Մարզպետ խումբի խմբական ժողովը աւսօրհինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

×

ԼԻՈՆԻ Կուկունեան խումբի Բ. դասախօսական ժողովըվաղըՈւրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանին մէջ 262 Rue Duguesclins նիւթ՝ «Քաղաքական պահանջներ», Դասախօս՝ ընկ. Վ. Զուլլէրեան։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

×

ԱՆԻԷՌ-ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՆՊԻ Զէյթուն կոմիտէի դասախօսականժողովըվաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին rue Charles Chefson, ծխավաճառին սըր. ճարանը։

×

ԻՍԻ-ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Զաւարեան կոմիտէի դասախօսական ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին, Ակումբին մէջ:
Կը խօսի ընկ. Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ։

×

ՓԱՐԻԶԻ Քրիստափոր խումբի ժողովը տեղի պիտի ունենայ վաղը ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին Bld. St. Germain, Gafé Petit Sourceի մէջ։ Դասախօս ընկ. ՕՀԱՆ ԿԱՐՕ։

×

ԿՐԸՆՕՊԼԻ կոմիտէի ընդհ. ընկերական վիճաբանական ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընկերական ընդհանուր ժողովը, վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՇԱՎԻԼԻ եւ շրջականներու եկեղեցական ընկերակցութեան տարեկան ընդհ. ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2,30ին 20 Ave. de Ville d'Avray, առժամեայ մանկապարտէզի սրահին մէջ։ Կը հրաւիրուին նոյն սահմաններուն մէջ բնակող եւ 21 տարեկանէն վեր ազգայինները, մասնաւոր հրաւէր ստացած ըլլան կամ ոչ։

Զ. Ռ. Միութեան փարիզի մասնաճիւղին դասախօսութիւնը այսօր հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Միւթիւալիթէի սրահին մէջ, 24 Rue St. Victor: կը խօսի Պ. Ա. Շահխաթունի, նիւթ ունենալով Պետրոս Ադամեանի կեանքն ու արուեստը։

Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

Ողբացեալ ԱՐՏՇ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ մահուան առթիւ, հետեւեալ նուիրատուութիւնները եղած են Հ. Բ. Ը. Մ.ի որբերուն օգտին։ Տէր եւ Տիկ. Քէլէկեան 300, Արմ. Մանուկեան 200, Արամ Մանուկեան 100, Թամիրեան 100, Տիկ. Եղիսաբէթ Կիւմիւշեան 200, Սարգ. Սաղըրեան 100, Պ. Մարգարեան 100, Ն. Ճըշմարտախօս 50, Տիկ. Եզ. Մանուկեան 50, Աղասեան 50, Ե. Յովակիմեան 10։ Գումար 1260։

ՊԱՏԱՐԱԳ ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ

Ի գիտութիւն Շավիլ եւ մօտակաները բնակող բարեպաշտ ազգայիններու կը ծանուցուի թէ 24 յունուար կիրակի օր Ս. Պատարագ պիտի մատուցուի առժամեայ մանկապարտէզի սրահին մէջ 20 Ave. Ville d'Avray Chaville:
Ժամերգութիւնը կը սկսի ժամը 10ին։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Իւժին, Յ. Ի.— 35 ֆրանք։
Լիոն, Օր. Ա.— 15։
Նիս, Ա. Տ. Ն.— 30։
Սէն Թ'Արօման, Ա. Թ.— 35։
Քրայօվա, Ս. Մ.— 300։ Սկսանք ղրկել։
Փրովիտէնս, Մ. Ակ.— 200։
Տրակինեան, Ճ. Եղբ.— 70։
Աստրխ Ապապա, Ն. Հ.— 6 անգլ.։
Թրան, Վ. Զ.— 100 ֆր.։
Մարսէյլ, Խ. Պ.— 25։
Լա Մասպրոլ, Թ. Բ.— 70։
Թրիէսթէ, Վ. Յ.— 250։
Պու Արարիճ, Գ. Եղբ.— 140։
Պուա Քոլոմպ, Ա. Յ.— 100։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Եղեայ Կօնճիկեան, Շապին Գարահիսարի Ազուանիս գիւղէն, 1925—1926ին տեսնուած է Արտէշի նահանգին եւ Ս. Շամոնի կողմերը։ Լուր ունեցողներէ կը խնդրուի իմացնել իր հօրեղբօրորդւոյն՝ Արմենակ Կօնճիկեանի, 7me Batterie Racl S. P. 608.

— Պ. Տէյիրմէնճեան կը փնտռէ իր զաւակը Գէորգ Տէյիրմէնճեանը Եօզկատի Զաթ գիւղէն։ Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուի Ֆրանսա։ Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել Garabed Djandjikian Chemin de Marmode, Villmomble (Seine) France.

Հասցէի փոփոխութիւն

ԲԱՐԹՈՂ Ա. ՔՀՆՅ. ԹԱԳԸՄՃԵԱՆ
22 Bld. de la République, Chaville (S. et. O).

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)

Le Gérant H. STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (130)

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Հայոց դահիճը կը պատմէ

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան գործերը

14.— ՀԱՅ ԿՈՄԻՏԷՃԻՆԵՐԸ ԴԱՐՁԵԱԼ ԱՆԱՏՈԼՈՒ ԿԸ ՄՏՆԵՆ.— ՌՈՒՍԻԱ ԿԸ ԹԵԼԱԴՐԷ ԽԻՍՏ ՄԻՋՈՑՆԵՐ ՁԵՌՔ ԱՌՆԵԼ ՀԱՅ ԿՈՄԻՏԷՃԻՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

«Աստուա՛ծ իմ, ինչե՛ր գրուած էին։ Ի՛նչ եաման մարդիկ են այս հայ յեղափոխականները։ Մեր ոչնչապաշտները ոչինչ են այս հայ յեղափոխականներուն առջեւ։ Բոլորն ալ հսկողութեան տակ կը դըր՞կուին Կարսէ Փաշա՛, ձեր ջանքերը գնահատելի են։ Սակայն պէտք է որ հայ ֆէտայիները չունչ չկարենան առնել եւ չկարենան աչք բա՞նալ»։

Պատասխանեցի թարգմանին.

— Մենք որքան կրնանք, այդ է որ կը փորձենք։ Սակայն Երեւանի կողմերը համախմբուած են մօտաւորապէս 10 հազար հայ ֆէտայիներ։ Ինչո՞ւ աչք կը գոցէք, որ այս մարդիկը զինեալ եւ համախմբուած շրջին սահմանին մօտերը։

— Եթէ այդպէս է խնդիրը, հիմա անմիջապէս կը հաղորդեմ դեսպանին, որպէսզի Փեթերսպուրկի ուշադրութիւնը հրաւիրէ։

— Գէշ չըլլար։ Որովհետեւ այս մարդիկը մեզի հետ, մեր կառավարութեան հետ չէ որ կը կռուին, այլ ամբողջ աշխարհի դէմ։

Թարգմանը մեկնեցաւ։ Երկու օր անցաւ։ Էրզրումէն ծածկագիր հեռագիր մը ստացայ։ Քարաքիլիսէի զինուորական շրջային հրամանատարը Դ. Զօրաբանակի հրամանատարութեան ղրկած էր տեղեկագիր մը, եւ այդ տեղեկագիրն էր որ մեզի կը հաղորդուէր։ Տեղեկագրին բո՞վանդակութիւնը պարզապէս այն էր ինչ որ ինծի պատմեց ռուս դեսպա՞նին թարգմանը։

15.— ՀԱՅ ՊԱՇՏՕՆԱՏԱՐԻ ՄԸ ԴԱՒԱՃԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

30 յուլիս 1896ին Վանի ոստիկանական տեսուչը ծածկագիր հեռագրով մը կը հաղորդէր ինծի.

— 186 հոգինոց հրոսախումբ մը, որ ձեւով մը յաջողեր էր մտնել Թրքական հողէն ներս, Վանի նահանգին մէջ, Մահմուտիէի մօտիկ ընդհարում մը կ'ունենայ մեր զինուորներուն հետ։ Հրոսախումբը մեր զինուորներուն ճնշումին պատճառով, կը նահանջէ եւ Սալահանէ լեռը կ'ապաստանի։

Մեր զինուորները կը պաշարեն լեռը եւ ամբողջովինբնաջնջ կ'ընեն 186 հոգին։ Այս հրոսակներուն մէջ էր նաեւ Դաշնակեան կոմիտէին պետերէն Պետրոս ֆէտային, որուն վրայէն գտնուեցան բազմաթիւ վաւերաթուղթեր, ծածկագիր հեռագիրներ եւ զանազան առարկաներ։ Գտնուեցաւ նաեւ՞ պահարան մը, որ կը պարունակէր անգիր ճերմակ թուղթ մը։ Բոնութեամբ հասկցուեցաւ, որ քիմիական նիւթով գրուած նամակ մըն է այդ պարապ թուղթը։ Կառավարութիւնը բժիշկներու եւ դեղագործներու օգնութեամբ կրցաւ կարդալ զայն։ Նամակը գրկուած էր Պոլսոյ Հնչակեան մասնաճիւղին կողմէ։ Նամակին բովանդակութիւնը հետեւեալն էր. «Կուսակալին օգնականը, Ստեփան էֆէնտի, երբ դեռ Պոլիս կը գտնուէր, իր համաձայնութիւնը յայտնեց Հնչակեան կոմիտէին բոլոր ցանկութիւններուն մասին, խոստանալով, Վան վերադառնալէ յետոյ, իբրեւ ազգային պարտականութիւն, կատարել կոմիտէին բոլոր հրամանները, հետեւաբար այսուհետեւ կրնաք ամէն առթիւ օգտուիլ իրմէ»։

Այս նամակը ներկայիս կը գտնուի կուսակալին ձեռքը։ Այս ամէնը առ ի տեղեկութիւն կը հաղորդենք ձեզի։» Ստոր ագրուած՝ Վանի ոստիկանական տեսուչին կողմէ։

Կուսակալին օգնականը տեղեակ է, աւելի քան կուսակալը, կառավարական բոլոր գաղտնիքներուն, որովհետեւ բոլոր գործերը, ծածկագիր կամ բաց թղթակցութիւնները, կ'անցնին իր ձեռքէն։ Մասնաւորաբար Ապտիւլ Համիտի շրջանին, բացի քանի մը կուսակալներէ, բոլոր վսեմաշուք կուսակալները կը կարծէին թէ իրենց պարտականութիւնը կը կայանար ստորագրութիւն դնելուն եւ արարողութեամբ կառավարչատուն այցելելուն մէջ։

Հետեւաբար կուսակալի այսպիսի դաւաճան օգնական մը ներելի չէր վայրկեան մը աւելի թողուլ իր պաշտօնին մէջ։ Խնդիրը անմիջապէս պարզեցի ներքին նախարարութեան, պահանջելով որ ձերբակալուի դաւաճանը եւ յանձնուի դատարանի։ Արդարեւ ձերբակալուեցաւ Ստեփան էֆէնտին, բայց ինչպէս միշտ, ան ալ յետոյ արժանացաւ կայսերական ներման։

16.— ԴԱՒԱՃԱՆՆԵՐՈՒ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԸ

Զէյթունի մէջ,— ուր ան... տարի Պ. Աղասին իր 15 հազար ... ւորներով յարձակեցաւ Թրք... զօրանոցին վրայ, քանդեց ... նահատակեց բոլոր թուրք զի... ները եւ քերծեց անոնց մորթ... — հոն այս Զէյթուն քաղաքին ... կ'ապրէր Նազարէթ Չավուշ... հայ ֆէտային առենօք «Ժամ... մա»յի պաշտօն կը վարէր ... կառավարութեան մէջ, յետոյ ... տօնէն հանուած էր։ Իր ըն... կասկած կը ներշնչէր, հետեւ... տեղական ոստիկանութիւնը ... ղութեան տակ կը պահէր զայ...

Օր մը Նազարէթ Չավուշի ... ցէին երկու նամակ կը հասնի ... թատարին ձեռքը։ Մէկը կը ... նէր Կեսարիայէն, միւսը Սըվ... թղթատարական վարչութիւնը ... մակը կը յանձնէ ոստիկանու... Ահա բովանդակութիւնը ... րիայէն հասած նամակին.—

(Շար...

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Gobelins 19-78
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՈՒՐԲԱԹ 22 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1932
22 JANVIER 1932

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1783

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԵՐԵՒԱՆԸ ԱՄԷՆ ԲԱՆ ՉԷ

Ուշադրութեան յանձնելով յունահայ գաղութին տագնապալի վիճակը, իբրեւ հետեւանք Թերխաշ մարզանքներու, կ'ուզէինք մանաւանդ կանգ առնել կէտի մը վրայ։

Տարօրինակ սորկամտութիւն մը ըսել կուտայ թէ՝ ինչ որ ընենք մենք մեզի, գաղութներու ինքնապաշտպանութեան համար, առանց Երեւանի հաւանութեան, կը հակասէ հայ ժողովուրդի գերագոյն շահերուն։

Այս կանխակալ կարծիքը բռներ է շատ շատերուն գլուխը։ Եւ յաճախ անհրաժեշտ կը դառնայ մանր-մանր բացատրել, համոզել, ապացուցանել, թէ բոլորովին տարբեր բաներ են երկու պարագաները։ Թէ գաղութները իրաւունք ունին իրենց գլխուն ճարը նայելու, իրենց հաւաքական կեանքը պաշտպանելու եւ զարգացնելու։ Երեւանը, եթէ խելք ու խիղճ ունենար, եթէ ազգային քաղաքականութիւն վարէր, ոչ միայն պիտի ուրախանար, այլ եւ ուժ պիտի տար այս աշխատանքին։

Արդ, Երեւանը այն չէ ինչ որ կ'երեւակայեն դաս մը մարդիկ, առանց տեսած ըլլալու։ կամ իրենց տեսածը գաղտնի պահելով։

Եւ Երեւանը ամէն բան չէ։ Դժբախտաբար։

Աւելի շեշտելով բուն իրականութիւնը, — կրնանք պնդել թէ Երեւանին հաճելի չէ գաղութներու զօրացումը, զարգացումը, կազմակերպումն ու ինքնավար գործունէութիւնը։

Ահա տասը տարին լրացաւ — տասը դաժան տարիներ պանդխտութեան — եւ բոլոր փաստերը կը հաստատեն որ Երեւանը, ընդհակառակն, ամէն միջոցի կը դիմէ գաղութները պառակտելու, եղած օրկաններր կազմալուծելու, աշխատաւոր բազմութիւնները «չերտաւորեալու» եւ կախարդական շրջանակի մը մէջ նետելու համար։

Մունետիկները չափազանց աշխոյժ էին 1925-1927, երբ դիրք բռնելով անկիւնները, Թուցիկներ կը ցրուէին, ժողովներ կը խանգարէին, Ապրիլ Տասներէկն անգամ կռուախնձորի կը վերածէին։ Արտասովոր պատուիրակութիւն մը եկած էր Հայաստանէն, եւ թեւ առեր էին գոյնզգոյն բախտախնդիրներ։

Եկան ուրիշ օրեր։ Հալեցան հէքեաթներն ու օրօրները։ Ցուսախաբութիւնը բացաւ շլացած աչքերը եւ մունետիկները հարկադրուեցան քաշուիլ իրենց պատեանին մէջ։

Հայաստանը այլեւս գոց գիրք մը չէր։ Եթէ եկող-գացողները չըրաւէին, կը բաւէր կարդալ խորհրդային թերթերն ու գիրքերը, հետեւիլ անհամար ժողովներուն, ճառերուն եւ բանաձեւերուն, հասկնալու համար թէ «բանը ինչո՞ւմն է»։

Երեւութական մեկուսացումէ մը յետոյ, երբ Հօկն ալ իր գոյնը զուրս տուած էր եւ դարձած՝ «ոչինչ է պիտոյ» մարզարան մը, մունետիկները նորէն թեւ առին անցեալ տարի, Ներգաղթի նոր որոշման առթիւ։ Ո՛ւր որ քնացեր էին, արթնցան։ ուր որ հետքը չկար, փշրանքները հաւաքեցին եւ սկսան Հօկ ու ներգաղթ խաղալ։

Եւ որովհետեւ առաջին կարաւանները Յունաստանէն պիտի մեկնէին, աշխուժացման առաջին փորձերն ալ այնտեղ սարքուեցան։ Մանաւանդ որ. ցուցակագրութեան, փոխադրութեան ձեռնարկին գլուխը կանգնած էր չարաշուք եւ ամսեղուկ մարդ մը, Դ. Շահվէրտեան։

Մնացեալը գիտէք։ Յունահայ գաղութը մատնուած է անելի մը։ Գաղթակայանները կը գտնուին այնպիսի վիճակի մը մէջ որ կը յիշեցնէ 1922-23ի օրերը, երբ նոր էին հասեր տարագիրները եւ մէկ հրամանով կը տեղափոխուէին, աջ ու ձախ կը քշուէին։

Իսկ մեր շոշորթները կրակին վրայ իւղ կը լեցնեն, միացած յոյն համայնավարներուն, որոնք ոչ թէ աշխատաւորներուն շահերն է որ կը պաշտպանեն, այլ կը դիւրացնեն ոստիկանութեան գործը — անխնայ հետապնդումը։

Իր կարգին, չարաշուք մարդն ալ, Դ. Շահվէրտեան, բարոյապէս եւ նիւթապէս, մղում կուտայ այս «քաջագործութեանց», փոխանակ իր չարաբաստիկ առաքելութեան հետեւանքներէն խուճահարելու եւ եկած տեղը վերադառնալու։

Այս մէկ հատիկ պարագան — Ներգաղթի առթիւ սարքուած այս գռեհիկ «շանթաժ»ը, որ արիւն ալ հոսեցուց, բաւական էր, որպէսզի գաղութնել ու բոլոր հոսանքները մէկ բերան ազդարարէին.

— Կա՛նգ առէք, Պ. Պ. Երեւանցիներ։ Մենք թոյլ չենք տար որ ձեր ամսեղուկ խաղերը խաղաք մեր գլխուն, եւ խռովութեան, կազմալուծման ու թշուառութեան մատնէք ամբողջ գաղութ մը։ Ներգա՞ղթ, — այո՛։ Հայրենիքի վերաշինութի՞ւն, — անշուշտ։ Բայց, եթէ ձեր պահանջն այն է որ գաղութները ժխտեն իրենց գոյութեան իրաւունքը, զոհեն իրենց հանգիստն ու իրենց ինքնորոշման ազատութի՛ւնը, եթէ ձեր ծրագիրն է տգիտափառ սոփեստութեանց եւ կամայականութեանց մատաղ ընել սա «հայմաթլոս» բազմութիւնները, — չի՛ք անցք։

Այս խօսքը — այս իմաստով խօսք մը — չէ արտասանուած, որովհետեւ թանձր մշուշ մը նստեր է կարգ մը հոսանքներու գլխուն մէջ։ Մարդիկ որոշ գաղափար չունին թէ ուր կը սկսի բուն հայրենիքին շահը, գաղութներուն ինքնապաշտպանութիւնը եւ ափ մը մարդոց ամուլ յաւակնութիւնը։

Գաղութները կորսնցուցեր են իրենց արժանապատուութիւնը, իրենց ճակատագիրը վարելու իրաւունքը։ Հանգիստը որս կը փնտռէ պղտոր ջուրերու մէջ։

Արդ, պէտք է արտասանուի այդ խօսքը։ Ուշ է արդէն, եւ այս ընթացքով մենք պիտի դառնանք իսկական բոշաներ, ամէն ուր որ կ'ինայ հասնիլ կարմիր ձեռքը։

Ամբողջ նշանախօսք մըն է որ կ'առաջարկենք. Երեւանը ամէն բան չէ։

Ան պէտք է գիտնայ իր չափը, իսկ մենք՝ մեր իրաւունքները, իբրեւ ամբողջութիւն։

Այլապէս — միայն «Պահպանիչ»ն է որ կը պակսի, պատկերը լրացնելու համար։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՈՒՆԵՑՈՂԸ ՉՈՒՆԵՑՈՂԻՆ

«Գործազուրկներու անմիջական օգնութիւնը» կրեայի քայլեր կը նետէ, մինչ տագնապը կը շարունակէ սաստկօրէն մտահոգել ու ճզմել հարիւրաւորներ, որոնք գիտցած են համնիլ «ազգ»ին նեղ օրերուն։

Առաջին օրէն իսկ, գիտէինք որ մեծ բան սպասելու չէ «մեծ»երէն, անոնցմէ՝ որոնք օգնութեան գործին կը ներկայանան ամրափակ գրպաններով, զորս լայնօրէն կը բանան հաճոյքի գռեհիկ կռատուններուն մէջ։

Ասոնցմէ զատ ուրեմն, որոնց վերջին պահու առատաձեռնութիւնը պէտք է կապել քմահաճոյքի մը հրաշագործ ուժին, արգելք մը չկայ որ ունեցողը չտայ չունեցողին համար։ «կաթիլ կաթիլ»... հոգ չէ. բայց սրտաբուխ։

Ու մասնակցութեան բաժինը որ պարտք կ'իյնայ իւրաքանչիւր բանող, աշխատող Հայու վրայ, մեծ բան մը չէ. շատեր կրնան առանց նեղուելու կատարել։

Եւ եթէ ցարդ, ձեռնարկը չտուաւ սպասուած արդիւնքը, հաւանաբար պատճառը վերագրելի է չփոթութիւններու։

Սկզբնական արձանագրութիւնները 100ականով, թերեւս շփոթի մատնեցին շատեր. նոյնպէս «փոխանորդական նուէրներ»ու բացատրութիւնը, որ կրնայ ժամանակաւոր ձեռնարկի գաղափարը ներշնչել։

Բայց ամէն մարդ կուտայ ինչ որ կրնայ։ Ու տօնական օրերը անցան, նաեւ նուէրներու շրջանը. սակայն տագնապը կայ ու կը մնայ իր դաժան հետեւանքներով։

Քիչ մը ցնցուինք ուրեմն։ Ունեցողը թող տայ չունեցողին, ինչ որ կրնայ, որքան որ կրնայ, մէկով, երկուքով, չորսով ու հինգով։ Եւ ասոր համար, երկար վարանելու պէտք չկայ։ Ամէն մարդ կրնայ նամակի մը մէջ հինգնոց մը ներփակել, կամ մէկ քանի ֆրանքիդրոշմաթուղթ ու ղրկել «Յառաջ»ի։

Ձեւեր ու եղանակներ շատ կան, երբ կամքը չի պակսիր։ Հակառակ տագնապին, կը շարունակուին հրապարակային հանդէսներն ու ընտանեկան հաւաքոյթները զանազան առիթներով։ Որեւէ մէկը կրնայ հանդիսականներուն ու հրաւիրեալներուն յիշեցնել տագնապահարները ու հանգանակութեան մը արդիւնքը հասցնել իր նպատակին, քանի դեռ ուշ չէ։

Մ. Ե.

Հնդկական ոսկիի արտածումը արգիլուած

Հնդիկ ազգ. խորհուրդը այս վերջերս մասնաւորաբար զբաղեցաւ, համաձայն կանտիի ցուցմունքին, ոսկիի արտածումը արգիլելու հարցով։

Խորհուրդին վարիչ կոմիտէն հրատարակութեան տուաւ սեւ ցանկ մը, նշանակելով բոլոր այն սեղանաւորները որոնք անցեալ շաբթու ընթացքին զբաղած են ոսկիի արտածումով։

Բոլորը կը վախնան այս ցանկին վրայ արձանագրուելէ, որովհետեւ առով, անհպելիներու կարգը անցած կ'ըլլան։ Ատկից յետոյ, ոչ ոք կրնայ մօտենալ այդ տեսակ անձի մը, ո՛չ ոք կը խօսի անոր ընտանիքին հետ եւ իրեն հետ ամուսնութիւնը արգիլուած է։

Նախորդ օր, երբ Պոմպէյի սակարանը բացուեցաւ, սեղանաւորներէն շատերը որոշեցին որեւէ գործողութիւն չկատարել՝ հակառակ սակարանի նախագահին ազդարարութեան։

Մեծուած դիւանագէտը

Աուխ-Ապալայի մէջ, ոստիկանները խոշտանգեցին ամերիկեան դեսպանը, որուն ինքնաշարժը վիրաւորեր էր տեղացի կին մը։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՀԱՏՈՒՑՈՒՄՆԵՐՈՒ ՀԱՐՑԸ ԿԸ ԲՈՐԲՈՔԱՅ

Լօզանի ժողովը պիտի յետաձգուի

Անգլիոյ արտաքին նախարարութիւնը հրատարակութեան տուաւ հետեւեալ զեկոյցը.— Լօզանի ժողովով գլխաւորաբար շահագրգռուած պետութեանց միջեւ, խօսակցութիւնները տակաւին չեն վերջացած եւ բացայայտ է թէ ժողովը չի կրնար բացուիլ յառաջիկայ երկուշաբթի (25 յունուար), այն թուականին որ նշանակուած էր ժամանակաւոր կերպով։

Նոր խօսակցութիւններ տեղի կ'ունենան ներկայիս, եւ անգլիական կառավարութիւնը կը յուսայ թէ այս մէկ քանի օրերու ընթացքին կարելի պիտի ըլլայ գոհացուցիչ համաձայնութեան մը գալ՝ որդեգրելի ձեւակերպութեան մասին։

ԳԵՐՄԱՆԻԱ Կ'ԱՌԱՋԱՐԿԷ...

Անգլիական «Տէյլի Էքսփրէս»ը խօսելով Լօզանի ժողովին յետաձգման մասին, կը գրէ.— Կը կարծուի թէ յառաջիկայ յուլիսին Հուվըրի պայմանաժամին լրացումէն վերջ, տակաւին 6 ամիս եւս հատուցումներու գլխէն վճարումները յետաձգելու մասին, Գերմանիոյ կողմէ ծրագիր մը ներկայացուած է անգլիական կառավարութեան։

«Անգլիական կառավարութիւնը իր կարգին, այս ծրագիրը ներկայացուցած է Փարիզի կառավարութեան, որպէսզի կարենայ իր դիրքը ճշդել այս մասին։

«Անգլիական կառավարութիւնը հետեւեալ երկընտրանքը ներկայացուցած է Ֆրանսայի.— Կամ Լօզանի ժողովին տեւողութիւնը նշանակել երկու երեք օր, համաձայնելու համար մէկ տարի յետաձգման մասին, եւ կամ այս յետաձգման մասին համաձայնիլ՝ առանց Լօզան երթալու։

ԵՐԿՆԿԻ ԾՐԱԳՐԻՆ ՏԵՂ

«Տէյլի Էքսփրէս» կը գրէ նաեւ թէ անգլիական կառավարութիւնը համակրութեամբ կը քննէ ծրագիր մը որ իրեն ներկայացուած է Գերմանիոյ կողմէ եւ որ կ'առաջարկէ Եընկի ծրագիրը փոխարինել միջազգային նոր համաձայնութեամբ մը, անգամ մը եւս ճշդելով գերմանական հատուցումներու քանակը։

Այս համաձայնութենէն անմիջապէս յետոյ, իւրաքանչիւր պարտապահանջ պետութեան պիտի յանձնուի իր առնելիքը՝ գերման երկաթուղիներու բաժնեթուղթի ձեւով։

ԳԵՐՄԱՆԻԱ ՉԻ ՎՃԱՐԵՐ

Պերլինէն կը հաղորդեն թէ անգլիական դեսպանը տեսակցութիւն մը ունեցած է գերման վարչապետին հետ, որուն հարցուցած է թէ Գերմանիա պիտի ընդունի՞ Հուվըրի պայմանաժամին մէկ տարի եւս երկարաձգումը։ Այս առաջարկը մերժած է Պրիւնինկ։

Այս մերժումին առթիւ, Գերմանիոյ մէջ կը տիրէ այն կարծիքը թէ կացութիւնը հետզհետէ աւելի կը ծանրանայ եւ հետեւաբար, ժամանակաւոր որեւէ միջոց, ամէն օր աւելի անընդունելի կը դառնայ։ Կ'ըսեն նաեւ թէ, եթէ շատ կարճ ժամանակի ընթացքին, վերջնական կարգադրութիւններ տեղի չունենան, Գերմանիա պիտի ստիպուի դիմել այն տեսակ միջոցներու, որոնք կրնան ծանր անդրադարձումներ ունենալ արտասահմանի վրայ։

Գերման իրաւասու շրջանակներ կը յայտնեն թէ կառավարութիւնը ո՛րեւէ անպատեհութիւն չի տեսներ որ քննուի թէ Գերմանիա ցարդ որքա՞ն վճարած է։ Այդ պարագային, Գերմանիա պատրաստ է բոլոր փաստաթուղթերը ենթարկելու յատուկ մարմինի մը քննութեան։

Ձեկան Նորէն գործի վրայ

Կուտեպովի սպանիչները

Ռումանական թերթ մը կը յայտնէ թէ ոստիկանութիւնը կրցած է ինքնութիւնն ստուգել ֆրանսահպատակ մէկու մը, որ վերջերս, Քոսթանցայի մէջ ձերբակալուած բոլշեւիկ ահաբեկիչներուն մէջ էր։ Լըքոք անունով մէկն է որ նախապէս, Փարիզ՝ Էթուալի հրապարակին վրայ պանդոկ մը կը բանեցնէր եւ իբր թէ ժամանակին, ռուս արքայականներու հետ յարաբերութիւններ մշակած է, մասնաւորաբար զօրավար Կուտեպովի հետ։

Քննութիւնը երեւան հանած է թէ Կէփէուի լրտեսները նպատակ ունէին խորամանկութեամբ կամ բռնութեամբ առեւանգելու նախկին բոլշեւիկ դիւանագէտ մը Ակատիեւ, որ ներկայիս Պուքրէշ կը բնակի։ Այս անձը Տրոցկիի հետ այցելութեան մը ընթացքին, իմացած է Կուտեպովի առեւանգման պարագաները եւ այս պատճառաւ է որ ուզած են զինքը մէջտեղէն վերցնել։

Այս լրտեսական եւ ահաբեկչական գործին մասին, ֆրանսական եւ ռումանական ոստիկանութիւնները յարաբերութեան մտած են իրարու հետ։

Ուրիշ լուրի մը համաձայն, Կէփէուի մարդիկը մտադրութիւն ունէին առեւանգելու ո՛չ թէ Ակատիեւը, այլ ցարական նախկին նախարար մը Ստանիսլաս Փօքլեսկի, որ Ռումանիա կը բնակի։

Փարիզի ընդհ. ապահովութիւնը կը սպասէ տեղեկագրին որ իրեն ուղղուած է Ռումանիայէն, ռումէն ոստիկանութեան կողմէ։

Յիշուած Ակատիեւը յայտնեց ոստիկանութեան թէ այն պահուն որ Փարիզ կը գտնուէր, խիստ հսկողութեան ենթարկուած էր Կէփէուի մարդոց կողմէ, որոնք բազմաթիւ փորձեր կատարեցին զինքն առեւանգելու եւ թէ այդ փորձերը շարունակուեցան, իր յաճախակի ճամբորդութեանց ընթացքին։

Ակատիեւ ճանչցաւ Լըքոքը, որուն մասին յայտնեց թէ Կուտեպովի առեւանգման դերակատարներէն եղած է։

Վենիզելոս Եւրոպա կուգայ

Յոյն Նախարարներու Խորհուրդին մէջ, Պ. Վենիզելոս բացատրեց դէպի Եւրոպա իր ճամբորդութեան նպատակը։ Եւրոպայի մէջ, Յունաստանի վարչապետը պիտի ջանայ հասկնալ պետութեանց մտադրութիւնները՝ տնտեսական մեծ հարցերու լուծման համար, ինչպէս նաեւ այն դիւրութիւնները զորս տրամադիր են տալու փոքր պետութեանց, օժանդակելու համար որ տագնապը մեղմացնեն։

Պ. Վենիզելոս Պիրէոնէն նաւ մտաւ, երթալու համար Պրինտիզի, ուրկէ անցաւ Հռոմ, տեսակցելու համար Մուսոլինիի եւ Իտալիոյ արտաքին նախարարին Կրանտիի հետ։

Հռոմի մէջ իր տեսակցութիւններէն յետոյ, Վենիզելոս երէկ իրիկուն մեկնեցաւ դէպի Փարիզ։ Հոս եւս պիտի տեսակցի Ֆրանսայի վարչապետին, ելմտական նախարարին եւ թերեւս, Ֆրանսայի Դրամատան տնօրէնին հետ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Ոչ-յարձակման դաշինքներ

Լեհաստանի եւ խորհրդային կառավարութեան միջեւ, ոչ-յարձակման դաշինքի կնքման մասին հետեւեալ տեղեկութիւնները տուած է Լեհաստանի արտաքին նախարարը։

—Հակառակ գերման մամուլի ակնարկութիւններուն, կատարուող բանակցութեանց ընթացքին, հարց չէ ծագած Լեհաստանի արեւմտեան սահմաններուն մասին։ Վիլնայի հարցը վիճաբանութեան իսկ չէ դրուած։

«Այս դաշինքը՝ ընդլայնումն է Քելլոկի դաշինքին, որուն մէջ սահմանուած է յարձակող, ինչպէս նաեւ կռուի պահուն՝ չէզոքութիւն բառերուն իմաստը։ Ասկից զատ, կը մնայ աւելցնել հաշտութեան դաշնագիր մը։

Նախարարը յոյս յայտնեց նաեւ թէ Լեհաստանի եւ Ռուսիոյ միջեւ ոչ-յարձակման դաշինքի կնքման համար, կը մնայ միայն ճշդել խմբագրութեան եղանակը, եւ թէ անոր ստորագրումը քանի մը օրուան հարց է։

— Ռուսիոյ եւ Ֆինլանտայի միջեւ ոչ-յարձակման դաշինքի բանակցութիւնները վերջացած ըլլալով, դաշնագիրը կը ստորագրուի այսօր։

Ամերիկայէն ոսկի կը ղրկեն

Նիւ-Եորքի մէջ, միջոցներ ձեռք առնուած են, շաբթու ընթացքին Ֆրանսա ղրկելու համար 25 միլիոն տոլար արժէքով ոսկի։

Ֆրանսա Ամերիկայէն ետ կը քաշէ իր ոսկին։ Կը կարծուի թէ ոսկիի առաքումը պիտի կատարուի տասն անգամէն եւ պիտի բռնէ 125 միլիոն տոլարի գումար մը։ Դիտել կը տրուի թէ ոսկիի այս առաքումները երբեք չպիտի վնասեն ամերիկեան ոսկիի պահեստին, նկատելով որ Ամերիկեան դրամատուններու մէջ, Ֆրանսայի հաշւոյն պահ դրուած ոսկին, յանձնելի է ուզուած պահուն։

— Նիւ-Եորքէն տրուած լուրի մը համաձայն, 12 միլիոն տոլարի ոսկի ճամբայ հանուած է արդէն դէպի Ֆրանսա, 4,141,800 տոլարի ոսկի դէպի Պելճիքա, եւ 3,250,000ի ալ դէպի Անգլիա։

Սպանիոյ գործադուլները

Սպանիոյ մէջ յեղափոխական գործադուլի շարժումը երթալով կը տարածուի։ Քորոնյի մէջ, շարժումը ընդհանուր է։ Հանրակառքերու երթեւեկը դադրած է։ Որձարանները, թատրոնները եւ վաճառատուները փակուած են։ Բանթոյները կոտրտեցին ապակիները երկու վաճառատուներու, որոնք բաց մնացեր էին եւ կը գործէին։ Պահակ զօրքեր, զինուած կը շրջին փողոցներուն մէջ։ Կառավարիչը յայտարարութեամբ մը առեւտրականներուն կը յանձնարարէ որ բանան իրենց խանութները, միեւնոյնատեն կը հաղորդէ հանրային պաշտօնեաներու թէ, պիտի կորսնցնեն իրենց պաշտօնը՝ եթէ գործի գլուխ չանցնին։

Բանուորական կազմակերպութեանց կեդրոնատեղիները փակուեցան եւ վարիչ կոմիտէներու անդամները ալ ձերբակալուեցան։

Եթովպիոյ իշխանը

Եթովպիոյ իշխանը որ Փարիզէն Լոնտոն էր գացեր, անցաւ Հռոմ ուր ունկնդրութեան ընդունուեցաւ Պապին կողմէ։

Պապը նուէրներ տուաւ իշխանին անոր քրոջը ամուսնին եւ հետեւողներուն։

Զինաթափութիւնը

Լոնտոնէն ժընեւ, Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարութեան ղրկուեցաւ 2 միլիոն 120,000 ստորագրութիւններով հանրագրութիւն մը ի նպաստ զինաթափութեան։ Հանրագրութեան թուղթերը զետեղուած են 100ի չափ սնտուկներու մէջ։

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ԴԻՏՈՒԱԾ ԱՋԷՆ ՈՒ ՁԱԽԷՆ

Խորհրդային կառավարութիւնը օրակարգի վրայ է նորէն։ Միջազգային քաղաքական հրապարակը ամէնէն աւելի կ'ազմկեն ձայները որ Ռուսիայէն կուգան, կամ անոնք որ Ռուսիայէն հեռու ըլլալով մէկտեղ, քաղաքական թէ տնտեսական զանազան նկատումներու մղումով, թեր կամ դէմ, կը ջանան խորհրդային երկիրը ներկայացնել այլազան գոյներով։

Զինաթափման վէճը, ֆրանքեւռուս բանակցութիւնները եւ ասոնց հետեւողութեամբ փոքր համաձայնական պետութիւններու ձգտումն ու փորձերը կապը վերահաստատելու ցարական երկրի ժառանգորդներուն հետ, աշխարհի ուշադրութիւնը կը հրաւիրեն դէպի Ռուսիա։

Դէպի Ռուսիա՝ ծայր տուած այս միջազգային շարժման մէջ, կարեւորագոյն դեր մը պէտք է վերագրել Ֆրանսայի, որ դեռ մէկ քանի ամիս առաջ ամէնէն ամուր պատնէշն էր ընդդէմ խորհրդային քաղաքական ու տնտեսական ձգտումներու տարածման՝ Եւրոպայի մէջ։

Ֆրանսական կառավարութեան այս հոգեփոխութիւնը սակայն, ընդհանրութիւն չի գտներ անշուշտ քաղաքական ու հրապարակագրական բոլոր շրջանակներուն մէջ։ Ռուսիոյ հետ բանակցութիւնները ձախողեցնելու կամ յաջողցնելու համար, իւրաքանչիւրը բոլշեւիկեան երկիրը կը ներկայացնէ ըստ իր կանխորոշ տեսակէտին։

Եւ պէտք է ըսել թէ իւրաքանչիւրը իր տեսակէտին մէջ իրաւունք ունի...։

Ռուսիա միակ երկիրն է ուր վիճակագրութիւնը դարձած է կառավարական մենաշնորհ, խաղ մը աւելի, որ կը ներկայացուի համաձայն օրուան պահանջին։

Հիմնուիլ բոլշեւիկեան պաշտօնական վիճակագրութեանց վրայ՝ տեսակէտի մը խարիսխը դնելու եւ զայն պաշտպանելու համար, պիտի նշանակէր կռնել կոտրած ճիւղի վրայ։

Ընդունիլ զբօսաշրջիկներու, պրպտողներու տպաւորութիւններն ու դիտողութիւնները եւ մանաւանդ անոնց անխուսափելի եզրակացութիւնները, նոյնքան խախուտ է ենթակայական պատճառներով։

Առարկայական դատաստան մը կը դժուարանայ ազատ քննութեան եւ ստոյգ տուեալներու անկարելիութեամբ։

Կարելի եզրակացութեան գալու համար, կը մնայ հարազատօրէն ներկայացնել միջազգային թեր ու դէմ կիրքերը...

Անուրանալի է թէ խորհրդային կառավարութիւնը վիթխարի ճիգ մը կը կատարէ բարձրացնելու իր տնտեսական ու ճարտարարուեստական մակարդակը։ Իր գոյութեան շունչը ատոր կապուած է։ Ատոր է որ կը ձգտի իր առաւելագոյն ուժով, գոյութեան օրհասական պայքարի գիտակցութեամբ, առով է որ շահագործելով ռուս ամբոխային հոգիին միամտութիւնները՝ երկրին ներսը կը ստեղծէ կրօնական երկիւղածութիւն մը դէպի տնտեսական վերելքը եւ օտար երկիրներուն կը ցուցադրէ հմայքի եւ հեղինակութեան հեռատեսիլներ ու դարձեալ, հոդ է սակայն, որ արտասահմանէն կը ստանայ ամէնէն մահացու հարուածները։

Հնգամեայ ծրագիրը բոլշեւիկեան ճիգերու առաւելագոյն համադրութիւնը պիտի ըլլայ, եթէ արդէն չէ։ Ու բոլոր անոնք որ օտար երկիրներու մէջ խորհրդային Ռուսիոյ թմբուկը կը զարնեն, կամ զայն կը պայթեցնեն, կ'արձանագրեն հնգամեակի յաջողութիւնները, կամ անոր թերացումներն ու ձախողութիւնները։

Բայց, մինչ մէկ կողմին համար յաջողութեան արձանագրութիւնները կը մնան պարզ հաւատիքներ, անհակակշռելի նոյն իսկ ամէնէն աւելի բարեկամներուն, միւս կողմը իր հակափաստերը կը քաղէ նոյն իսկ բոլշեւիկեան աղբիւրներէ։

Այսպէս է որ ֆրանսական երկու հանդէսներ՝ Vu եւ Je Suis Partout, երկրորդը առաջինին դէմ, լոյսընծայեցին երկու յատուկ թիւեր։ Մէկը պատկերներու ճոխ, ժպտուն ու գրաւիչ ցուցադրութեամբ մը, փորձեց հանրային նպաստաւոր կարծիք մը ստեղծել հանդէպ Ռուսիոյ։ Միւսը, չոր թիւերու եւ փաստերու առատ հաւաքածոյով մը, ջանաց իրականութիւնը մերկացնել։ Ու երկու թիւերուն մէջ ալ՝ բնականաբար հնգամեակն էր որ իր ծանրութեամբ պիտի կշռէր թերին ու դէմին վրայ։

Այս տեսակէտէն, «Վիւ»հանդէսին խանդավառ տպաւորութիւններուն դէմ, Je suis Partout կը ճակատեցնէ փաստերու տրամաբանութիւնը։ Ռուսիա ունի անշուշտ վիճակագրութիւն եւ վիճակագրական եղանակ մը, որուն մասին «Վիւ» հանդէսին աշխատակիցը բոլշեւիկ պաշտօնատարի մը հետ իր տեսակցութիւնը կը ծախէ։ Բայց փաստ մը։ Այսքան ուժգնօրէն կեդրոնացած իշխանութեան մը տնտեսական ու ճարտարարուեստական գործունէութիւնը հաշուակալութիւն չունի։ Ամբողջ անցեալ ամրան, կարմիր մամուլը անհամար յօդուածներով ջանացած է «բացատրել թիւերու եւ գումարումներու կարեւորութիւնը։ Ստալին ինքն իսկ, ստիպուած՝ ձեռք կ'առնէ գրիչը երեւան հանելու համար գայթակղութիւնը։ Իրողութիւն է թէ բազմաթիւ տնտեսական կազմակերպութիւններ եւ ձեռնարկներ երկար ատենէ ի վեր դադրած են հաշուելէ, իրենց ծախքերուն եւ հասոյթներուն զուգակշիռն ընելէ։ Անշուշտ, անոնք կ'ըսեն.— Պետական դրամատունը կը հայթայթէ անհրաժեշտ դրամը»։ («Իզվեստիա» 4 օգոստոս)։

«Ի՞նչպէս ուրեմն ճշգրտութեան հսկայ մեքենականութիւնը որ հնգամեայ ծրագիրն է, պիտի կրնայ կանոնաւորաբար զարգացնել իր ընթացքը, երբ Մոսկուայի մէջ չեն գիտեր թէ ի՞նչ կը ծախսուի, ի՞նչպէս կը ծախսուի, եւ մերթ ալ, ի՞նչ հասոյթ կուգայ»։

Բայց, հնգամեակի թերութիւնը լոկ հաշուակալութեան պակասին մէջ չէ։ Կայ եւ «անհատական թափի բացակայութիւնը»։

Երբ խորհրդային կարգերու առաջին կրակը մարեցաւ ամբոխին սրտին մէջ, փորձուեցաւ հնգամեակին կապել խորհրդաւորութիւն մը, տեսակ մը կրօնական ջերմեռանդութեան մէջ փնտռելով աշխատանքի եռանդը կամ բանուորական ծուլութեան դէմ դարման։ Սակայն, բոլշեւիկեան հրատարակութիւններն իսկ կը փաստեն թէ թէեւ բանուոր ու վարիչ իրենց առօրեայ գործը կը կատարեն կէտ առ կէտ, բայց չկամութեամբ։ Ու կրակը վառելու համար, բոլշեւիկը կը դիմէ դրամատիրական եղանակներու, որոնց դէմ չի դադրիր հայհոյելէ։ Նախապէս, կը տիրէր միօրինակ վարձք։ Իվերջոյ, բոլշեւիկ ղեկավարները քաղաքակրթութեան քսաներորդ դարուն մէջ՝ հնարեցին՝ ինչ որ մարդկութիւնը գիտէր սկիզբէն իսկ, — թէ շահը կ'արծարծէ եռանդը. ու հաստատեցին աստիճանաւոր թոշակի դրութիւնը։ Ով լաւ ու շատ կ'արտադրէ, կը ստանայ ըստ արժ.եւն.։ Բոլշեւիկեան «հարուածային»ը ծնաւ դրամատիրական այս ըմբռնումէն, որ անշուշտ պախարակելի է Ռուսաստանէն դուրս, բայց գովելի եւ ընդունելի ներսը...

Հակառակ ատոր սակայն, հնգամեակը կ'արձանագրէ յաջողութեան ողբալի համեմատութիւններ, որոնք դժուար թէ չյանգին ամբողջին ձախողութեան։

Ասկէց զատ, կայ նաեւ արտադրութեանց քանակի եւ որակի տարբերութիւնը, խոշոր համեմատութիւնը բաղդատմամբ հնգամեակի նախատեսութեանց։ Արտադրութեան պաշտօնական վիճակագրութիւններուն դէմ, կը վկայեն նոյն իսկ բոլշեւիկեան մամուլին մէջ, խոշոր թերացումներու մատնանշումը։ Պարզ օրինակ մը։ Անցեալ դեկտ. 2ին «Իզվեստիա» թերթը 100 հազար մեքենաշարժ արօր (թրաքթէօր) կը ծանուցանէր 1932ի համար։ Բայց նոյն թուականին, Մոսկուայի համայնավար երիտասարդներու կեդրոնական պաշտօնաթերթը Комсомольская правда կը յիշեցնէր թէ մեքենաշարժ արօրի մը միջին արտադրութիւնը պէտք է վերածուէր 1800 ժամէն (1930ի քանակ) 2500։ Արդ, ո՛չ միայն այս յառաջդիմութիւնը չէ իրականացած, այլ յետադիմութիւն ալ կայ։ Միջին Վոլկայի մէջ, արօրներուն 40 առ հարիւրը չեն բանիր։ Նման օրինակներ կարելի է փակ աչքով քաղել բոլշեւիկեան թերթերէն։

Իսկ հողերու համայնացումը, տարբեր երեւոյթ չէ որ կը ներկայացնէ։

Անցեալ օգոստոսին, հրամանագիր մը գրեթէ լրացած կը ներկայացնէր հողերու համայնացումը։ Գիւղացիներու ընդդիմութիւնը վերջացած կը ցուցադրուէր, ինչ որ սակայն, խեղաթիւրումն էր իրականութեան։

Սակայն, ի՞նչ անցաւ դարձաւ որ, մինչ 1931ի օգոստոսին, ամէն ինչ լաւ կ'ընթանար, մթերման ծրագիրը կ'իրականանար ամբողջովին.. սեպտեմբերէն սկսեալ նուազումը ծայր կուտար, սեպտեմբերի կէսին ծրագրին հարիւրին 70ը գործադրուած էր, Ուկրայինայի եւ հիւսիսային Կովկասի պէս շտեմարաններ հարիւրին 62 կամ 51ը կը կատարէին ծրագրին, կ'իջնան մինչեւ հարիւրին 40ի, իսկ նոյեմբերին յանձնումները իջած են հարիւրին 28,4ի։

Ի՞նչ բանի վերագրել։ Բերքի՞ն։ Ո՛չ, կը յայտարարէ բոլշեւիկեան մամուլը։ «Ստորին Վոլկայի մէջ, տարէցները կը յայտնեն թէ ընդհակառակն, այսքան լաւ բերք չեն տեսած։ Պատճառը ուրեմն, գիւղացիներու չկամութիւնն ու ընդդիմութիւնն է։ Նախ իրենց սեփական պաշարը կը հոգան, եւ յետոյ կը հայթայթեն կառավարութեան բերնի բաժինը,..

Ու ճնշումներն ու հարստահարումները կը սկսին։ Մոսկուա կը ձեռնարկէ պայքարի, «մանաւանդ որ «յանցաւոր»ները միայն կոլխոզներու անդամ եւ վարիչ գիւղացիները չեն, այլ նաեւ, սովխոզներու բոլշեւիկեան պաշտօնեաներն ու տնօրէնները»։

Ու կացութիւնը կը շարունակուի այսպէս, մինչեւ որ Մոլոթով եւ Ստալին կը ստիպուին հրամանագրով մը ճշդել թերացման պատճառները եւ պատիժներ տնօրինել։

Թերացման պատճառներն են,

Ա.— Քաղի, ցորենծեծի եւ փոխադրութեան պահուն, անփութութենէ առաջ եկած կորուստներ.

Բ.— Բերքի արձանագրութեանց մէջ հաշուակալութեան պակաս.

Գ.— Ապօրէն գիներ, որոնցմով կը հայթայթուի ցորենը.

Դ.— Իրականքանակէնվար՝ բերքի քանակի յայտարարութիւն.

Ե.— Սովխոզներու վարիչներու վերաբերեալ յանցանքներ։

Եւ ահա չնաշխարհիկ դարմաններ այս կացութեան.

Ա.— Վերեւի պարագաները պիտի նկատուին ոճիր, եւ իբր այն պատժի պիտի ենթարկուին։

Բ.— Առեւտրական գործավարութիւնը սովխոզներուն պիտի կցէ տնօրէնէն անկախ հսկիչ մը, եւլն.։

Աւելի մանրամասնելու պէտք չկայ։ Բոլշեւիկեան գործունէութեան բոլոր ճակատներուն վրայ՝ համատարած թերացում, փաստերը քաղուած բոլշեւիկեան աղբիւրներէ իսկ։

Պահ մըն ալ տեսնենք սակայն, թէ ի՛նչ է կարծիքը խորհրդային Ռուսիոյ սիրահարներուն։

(1) ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԱՆՑ

ԳԱՐԵՋՈՒՐ ԿԸ ԽՄԷ՞Ն ՀԻՆ ԱՏԵՆ

Զուիցերիացի հնախօս մը, Տօքթ. Էնկէլպէր Հապէր, որ հնագիտական երկար ուսումնասիրութիւններ կատարած է Միջագետքի մէջ, կը գրէ թէ պատմութեան ամենահեռաւոր թուականներուն իսկ մարդիկ գարեջուր կը խմէին եւ այդ գարեջուրը կը պատրաստէին գիտական սքանչելի եղանակներով, մասնաւորաբար Միջագետքի ժողովուրդը Քրիստոսէ 500 դար առաջ գարեջուր կը խմէր՝ թեզանիքով սրբելով մօրուքն ու պեխը։ Փարաւոններու շրջանին, գարեջրատուններ կային Եգիպտոսի մէջ։

Ռամսէս արձանագրութեան մը մէջ կը պատմէ թէ արքայական գարեջրատունը մէկ տարուան ընթացքին 466.308 կուժ գարեջուր տուած է մեհեանին քուրմերուն ու քրմուհիներուն։ Եւ ամէն Եգիպտացի աշխատաւոր օրական մէկ հաց եւ չափ մը գարեջուր կը ստանար։

Ասորեստանի եւ Բաբելաստանի մէջ այնքան առատ կը պատրաստէին գարեջուրը, որ կը ներածէին նոյն ատեն։ Եւ գարեջուրի այդ հին վարպետները գիտէին թէ, գարեջուրը երկար դիմանալու համար, պէտք է քիչ մը խառնուած ըլլայ ալքոլի հետ։ Ուրեմն ալքոլն ալ ծանօթ էր հիներուն։

Չիք նորութիւն ուրեմն։ Հիները գիտէին ամէն բան։

Միայն Տօքթ. Հապէրն է, որ լուր չունի թէ Քսենոփոն գարեջուր է խմեր Հայաստանի գիւղերուն մէջ Քրիստոսէ շատ առաջ։

«ՀԷՔԵԱԹ»

(օփերա մէկ արար)

Պ. Ա. Պատմագրեանի երաժշտական այս գործին առաջին բեմադրութիւնը տեղի ունեցաւ կիրակի օր, Միւթիւալիթէի մեծ սրահին մէջ։

Ի ձեռին ունեցած չըլլալով լիվրէն, ոչ ալ փարթիսիոնը, մեր ըսելիքները պիտի ըլլան այն միայն, ինչ որ կարելի էր քաղել միակ ունկնդրութեան մը միջոցին։

Ինքնին շատ պարզ է, նիւթը մէկ բառով բացատրենք։ Խորհրդաւոր պարտէզի մը մէջ, որ կը պատկերացնէ Որբանոցը, առնուած որպէս փրկարար Ապաստան, — ծաղիկները անձնաւորուած ըլլալով որբուհիներու կողմէ — հեղինակը բեմադրած է Որբուհի մը։ Այս մէկը՝ տարբեր է միւսներէն, տարբեր՝ լոկ իբրեւ բեմական յղացում, որովհետեւ անիկա սահմանուած է ներկայացնելու մանկամարդ աղջկան մը կենդանի, ապրող դերը, մինչ միւս ծաղիկ որբուհիները համր կը մնան, բաւականանալով աւանդական chœurին դերով։

Ծաղիկները ջրելու պահուն, ծեր պարտիզպանը, որ իրականին մէջ այդ երկրին թագաւորն է, կը հմայուի գեղուհիին տեսքէն, առանց սակայն ինքզինքը անմիջապէս յայտնելու։

Կայ նաեւ որսորդ մը, որ մասնաւոր խորհուրդ մը չի ներկայացներ, (գոնէ այդպէս հասկցանք), այլ պահապանի մը դերը կը կատարէ։

Աչք շլացնելու բնոյթ ունեցող կարգ մը տեսարաններէ վերջ Թիւ-Թիւ հագած պարուհիներու վազք, ճերմակ մօրուսաւոր գաճաճներ, շղարշեայ թիթեռնիկներու թռիչք) թագաւորը, առաջնորդ եւ հետեւակ զօրքերովը շրջապատուած, վերստին մուտք կը գործէ։ Այս անգամ երիտասարդ, շքեղօրէն պճնուած եւ իր ճշմարիտ հանգամանքովը ներկայանալով խեղճ աղջկան որ, զարմացած թագաւորին իրեն հանդէպ տածած զգացումներէն, յօժարակամ կը պատասխանէ, ինք ալ ըլլալով թագուհի։

Ինչպէս արեւելեան հէքեաթներու խմորովը թրծուած սիրուն պզտիկ այս նիւթին, բանք՝ այս պատկերին շուրջ, Պ. Պատմագրեան հիւսած է երաժշտութիւն մը, զոր ինքն իսկ չընդունիր իբրեւ հայկական ըլլալու յաւակնութիւններ ունեցող գործ մը, հակառակ անոր որ հոս ու հոն կարելի է հետքը գտնել ժողովրդական երգերու։

Գործիական հակիրճ նախերգանք մը (prélude եւ ո՛չ ouverture), խմբերգներ, մեներգ, զուգերգ եւլն. կենդանի մթնոլորտի մը մէջ կը պահեն թատերական նիւթը, որ ինքնին պարզունակ է, ինչպէս տեսանք։ Վերջին եռերգը (trio) բաւական յաջող կերպով գրուած ըլլալու տպաւորութիւնը թողուց։ Իր երաժշտական յօրինուածքին մէջ Պ. Պատմագրեան յաջողած է դնել որոշ շարժում, որ իր գործը կը փրկէ միօրինակութենէ։

Խօսակցութիւնը ծայրէ ի ծայր երաժշտական է, այնպէս որ դասական ouvertur ը եւ երկար cavatineներ, récitatifներ գոյութիւն չունենալուն հակառակ Պ. Պատմագրեանի՝ գործածած օփերա մակդիրը, կտորներուն ընդհանուր ձեւին (բայց ոչ միշտ նկարագրին), ու նաեւ պարերուն պատճառաւ, կարելի է աստիճան մը արդարանալի նկատել։

Գործիաւորումը, թէեւ սեղմ, բաւական ճաշակաւոր կերպով կատարուած ըլլալ կը թուի, հովուական մասերը՝ boisներուն, աւելի տռամաթիք կտորները՝ պղնձեայ գործիքներուն, իսկ խրախճանքի տեսարանը՝ դափերուն, տրամաբանօրէն բաշխուած ըլլալով։

Անկողմնակալ մնալ փափաքելով, պիտի ուզէինք ըսել, որ Պ. Պատմագրեանի երաժշտութիւնը ունի նաեւ իր բացասական կողմերը, որոնց գլխաւորը կը թուի ըլլալ— նկատի ունենալով որ ո՛չ ֆօքլօրային գործի մը առջեւ կը գտնուինք, ո՛չ ալ, անշուշտ, փասթիշի մը— ինքնատպութեան համեմատական պակասը։ Գիտենք որ քննադատութիւնը դիւրին է, իսկ արուեստը՝ ոչ։ Բայց կը կարծենք որ Պ. Պատմագրեան կրնար, տրուած ըլլալով իր ձիրքերը, աւելի միաձոյլ գործ մը մէջտեղ բերել։ Ասիկա ըսելով, ճիշդ չպիտի ըլլար հարցը կեդրոնացնել տեղական գոյնի վրայ միայն, (թէեւ փափաքելի էր որ հայ որբուհիին հէքեաթը ունենար յատուկ տեղական գոյն)։ Մերթ հանդիպեցանք անհամապատասխան երեւոյթներու, կտորներու ընդհանուր նկարագրին եւ թատերական շատ պարզուկ նիւթին միջեւ։ Բեմին վրայ, մուտքերը եւ ելքերը կարծես քիչ մը բռնազբօսիկ կերպով կը յաջորդեն իրարու։ Վերջին տեսարանին, օրինակ, ակներեւ փոխառութիւն մը եղած էր Այտայէն։

Բաւական զգալի էին նմանողութիւնները, նախերգանքէն սկսեալ, ուր հեռուէն յիշեցինք Թրավիաթան, քիչ մը անդին՝ Ռիկօլէթթօի մինուէթթօին մօտեցող եղանակ մը լսելի եղաւ։ Պէտք է աւելցնել որ ասոնք՝ procédési պատահական նմանութիւններ էին միայն, աւելի վերջը կուգայ Ֆաուսթի պարերէն մէկուն նմանող թիւ մը. իսկ վերջին քայլերգը կը յիշեցնէ «Արիք Հայկազունք»ը։ Ասոնցմէ զատ կայ երաժշտական պարբերութիւն մը, որ եղածին պէս կը գտնուի Օֆէնպախի La Belle Hélèneին մէջ։

Ներկայացման օրը, Պ. Պատմագրեանը անկեղծօրէն շնորհաւորելու պահուն, ուզեցինք իմանալ թէ ի՛նչ նպատակով այդ պարբերութիւնը զետեղած էր իր գործին մէջ։ Զարմացանք, երբ հեղինակը պատասխանեց թէ նոյն եղանակը La Belle Hélèneէն չէ քաղուած, այլ՝ Կոմիտասեան ժողովրդական երգերու հաւաքածոյէ մը։ Ուրախ ենք որ կրնանք Պ. Պատմագրեանին հետ համաձայնիլ։ Provocation բառը, զոր ինքը թիւրիմացութեամբ գործածեց, բոլորովին ճիշդ չէ այս պարագային համար։ Եղածը citation մըն է, այն ալ անգիտակցաբար կատարուած։

Խոստովանինք որ Օֆէնպախի երկը երգիծական անվերջանալի ֆանթէզի մըն է, ուր իրարու կը յաջորդեն՝ Լէ Հիւկընօ, Վիյօմ Թել, Լուչիա եւայլն եւայլն, գրեթէ ծանօթ օփերաներէն մասեր։ Կրնայ ըլլալ ուրեմն, որ Օֆէնպախը ինքն ալ վերյիշում ունեցած ըլլայ, որպիսին կամովին ունեցած են յաճախ շատ մը հեղինակներ։ (1)

Դիտողութիւն մըն ալ։ Այն տպաւորութիւնը ունեցանք որ սօլի ոլորակութիւնը Հէքեաթին մէջ քիչ մը շատ յաճախ գործածուած է։ Կարելի չէ՞ր արդեօք աւելի ազատ գործածել ձայնահէնքերը (tessiture) նոյնիսկ դպրոցական աշակերտուհիներու, որոնք — անիկա պէտք է ըսել ի պատիւ թէ իրենց եւ թէ հեղինակ-ղեկավարին — ընդհանուր կերպով բաւական լաւ տարին իրենց վստահուած խմբական դերերը։

Գալով դերակատարներուն, տիկին Պատմագրեան, որ եւրոպական ոստաններուն ալ ծանօթ դարձած է, մեր մէջ այս անգամ եւս հանդէս եկաւ իբրեւ փայլուն երգչուհի։ Իր ձայնը ունի գեղեցիկ եւ յուզիչ շեշտ մը, զոր փափաքելի է աւելի յաճախ լսել հայկական երգերու մէջ։

Պ. Փափազեան առաջին անգամ ըլլալով երեւան կուգար, այն օրէն որ կ'աշակերտի մեծարժէք վարպետի մը։ Ունի ձայնական յատկութիւններ, որոնք պիտի անշուշտ աւելի զարգանան հետզհետէ։ Իտալական դպրոցին կը պատկանի։

Որսորդի դերը ստանձնող օտարականը, Պ. Ժաք Պընուաթօն, լաւ տարաւ զայն (հայերէն)։

Նուագախումբին մէջ պղնձեայ գործիքներուն տիափազօնը զգալապէս տարբեր էր լարաւոր թէ շնչաւոր միւս գործիքներուն ձայնէն։ Եւ արդիւնքը ախորժելի չէր կրնար ըլլալ անշուշտ...

Վերջացնելով, կը շնորհաւորենք Պ. Պատմագրեանը իր այս սիրուն ձեռնարկին համար, զոր երեք ամիսէն միայն գլուխ հաներ է, ինչ որ պզտիկ բան ըսել չէ, տրուած պայմաններով։ Իր գործը նորութիւն մըն է մեր ներկայ երաժշտական կեանքին մէջ։

Ի՞նչպէս մոռնալ Պ. Ալեանաքը որ, ամիսներով, իսկական եւ համբերատար յարդարողը եղաւ մեր վայելած Դպրոցասէրի սիրուն բուրաստան պարտէզին։

ՆՈՒՊԱՐ Ց. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆ

(1) Այնպէս լսած էինք թէ Չուխաճեանն ալ իր վերջին գործին Զէմիրէի մէջ ընդօրինակած է Պէթհովէնի մէկ սէնֆոնիէն մաս մը։ Զէմիրէի ձեռագիր օրինակին մէջ, զոր քանի մը տարի առաջ արագօրէն թղթատելու բախտը ունեցայ, խնդրոյ առարկայ չափերը անգտանելի մնացին։ Իսկ Հէպլէպիճիին մէջ, կայ մաս մը (հէյ կիտի գէվզէկ պուլպուլա խմբերգը) զոր մեծանուն վարպետը Շումանէն փոխ առած է, եղածին պէս։

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

«ՄՈՒՐԱՏ»

(Գրեց՝ ՄԻՔԱՅԷԼ ՎԱՐԱՆԴ...)

(Բ. եւ վերջին մաս)

Մ. Վարանդեան կը յիշա... ուրիշ դրուագ մը, որ շատ յ... նշական է տարաբախտ հայ ... ծիչներու կեանքի ուսումնասի... թեան համար։

Պատմական Արտազ գաւա... Թադէի վանքը, որ մեր յեղափ... կան շարժման պատմութեան բացառիկ դեր մը ունեցած է ... զաներուն առջեւ, իր խնկա... պատերը դարձուցած է նաեւ ... ղաթ մը երկիր անցնող-դարձո... լոր խմբերուն, գործիչներուն զինուորներուն մասին յիշատա... թիւններ, հետքեր պահելու հա... Ո՞վ գիտէ, Հայաստանի դար... մենաստանները որքա՛ն այդ... նուիրական արձանագրութի... երկիւղածութեամբ կը պահեն ... խորհրդաւոր գմբէթներուն տա...

Մուրատ, Ս. Թադէի վանքի ... տերուն վրայ թողուցեր է այս... լակոնական արձանագրութիւն ... 1904 օգոստոսին...«Անցանք մենք ... ջուր եւ ընդ ջուր, իսկ ես կը ... նաեւ ընդ արիւն, եւ նորէն կ... Թանք դէպի ջուր եւ արիւն»։ ... անոնք «Նորէն կ'երթային ... հուր և արիւն», որովհետեւ հայ... թարական ընդհարումներն ... սկսած եւ հայ արիւնը կը ... սահմանին միւս կողմն եւս։

Սիսիանի, Ղափանի եւ Զան... գուրի շրջանին մէջ Մուրատի քաջ... գործութիւնները առասպելակա... դարձնէին զինքը։ Ներսէս արք. ... լիք-Թանգեան, որ ականատես ... ղած այդ օրերու Մուրատի գործ... նէութեան, կը պատմէ հետեւեալը... զոր շրջանի թուրք մեծերէն ... բէկ Սուլթանովը, հայերէն ... ռով իր առջեւ խոստովաներ է.

— «Ցունը քանդուի դաշնակ... թեան, էդ ի՛նչ սարսափելի ... մակերպութիւն է, որին ենթարկ... ցան բոլոր Հայերը։ Ախր Հայը մ... յող չի, միմիանց ջակառակ ... բայց արի տես թէ ինչպէս ... ջնազանդուեցին, ի՛նչպէս դաշն... ցութիւնը կարողացաւ զէնքեր բ... ես Մուրատը աժտահար է, մի ... 30 Թրքական գիւղ քշեց մինչեւ ... բաղը»։

Եւ ուրիշ նման բազմաթիւ վ... յութիւններ։

Այստեղ ես կ'ուզէի կանգ առ... ցաւալի պարագայի մը վրայ, ... կարծես մարմին կ'առնէ եւ ... մթագնէ մեր երկու աննման ... դուկներու՝ Մուրատի եւ Սեպու... անունը։ Ատիկա «դասալիք» ... գար յերիւրանքի շշուկն է։ Ո... ո՞րտեղ եւ ի՞նչպէս։ Ոչ ոք գ... բայց բառը դարբնուած է եւ ... րանդեանի ուշադրութեան ... նացած։

Իրադեկի հանգամանքը ... կուտայ, որ այդ երկու հերոս... որ զարմանալի եղբայրական ... պով էին կապուած, Սասունէն ... չեւ Երզնկա, Բաբերդ ու Բա... ռուսական զօրքի Էրզրումի ճակ... տէն քաշուելէն յետոյ, կը մնան միակ իրական եւ զինական ... Թրքական բանակին դէմ։ Իր... բուռ մը քաջերով, աննկարագր... հերոսութիւններ են գործած եւ ... չեւ վերջ, յարձակման ժամանա... առաջին գծին վրայ եղած են իր... իսկ նահանջի պահուն՝ եղած են ... վերջինը։ Երզնկա, Բաբերդ, Էրզր... մինչեւ Սարիղամիշ, Կարս այդ... են կռուած։ Մէկ թնդանօթ եւ գնդ... ցիր են ուզած իրենց խումբին ... մար, եւ այդ ալ զլացուած է։

Կը յիշեմ միայն նշանակալի... հանդիպումը Սարիղամիշի մէ... երբ Բժ. Զաւրիեվ օր մը ներս մ... Մուրատի եւ Սեպուհի հետ։ Ճակ... տի յուսահատական կացութ... մասին խօսելէ վերջ, Բժ. Զաւր... յայտնեց թէ մեր ամբողջ յոյսը ... երկուքին վրայ։ Մուրատ ըսաւ.

— Մենք պատրաստ ենք եւ ... դէն մերզինուորները դիրքերուն մ... կը գտնուին, միայն, բժիշկ ջ... մեզի մի թնդանօթ եւ գնդացի... կարգադրեցէք որ տան։

Բժ. Զաւրիեվ ըսաւ որ, դժուա... է այդ պահանջին գոհացում տ... որովհետեւ Զօր. Արէշեանի տր... մադրութեան տակ ոչ թնդանօթ ... ո՛չ գնդացիր է մնացեր։

Ատոր վրայ Սեպուհ խիկոյն յ... րեց.

— Բժի՛շկ, դուք որ բժիշկ էք եւ գործիք չունիք գործողութիւն ընելու համար, ի՞նչ միջոց պիտ... մտածէիք։

Եւ այս երկու հերոսները, թէեւ «զործիք» չունէին, միայն՝ ռազմական ուժն էին, հակառակ ամիսներէ ի վեր կազմուող «կորպուս»ի եւ «տիվիզիայի», որ պիտի գային...

Եւ Մուրատ ու Սեպուհ, փոխանակ շնորհակալութեան եւ երախտագիտութեան՝ որուն պէտք չունէին, կարսի մէջ Ստ. Մամիկոնեանէ կողմէ յանդիմանութեան արժանացան, երբ «անկարգապահ եւ ինքնագլուխ» զործողներ։ Այս անիբաւ հեքեաթէն յետոյ, յետագային շշնչացին նաեւ «դասալիք» անհեթեթ բառը։ Մինչդեռ երկուքն ալ ռազմիկի հիմայիչ եւ վայել դիրք են ունեցած, կուրծք են տուած բոլո՛ր դէպքերուն եւ բնաւ չեն վհատած ու մեկուսացած։ Եւ ես պիտի ըսէի, որ «դասալիք» բառը գործածողներն իրենք էին դասալիքները։ Անշուշտ, մերձաւոր դէպքերու պատմութիւնը ցոյց կու տայ օր մը դէպքերու եղերական «հանգոյց»ը։ Հոս տեղը չէ եւ դժուար է յօդուածի մը սահմաններուն մէջ շօշափել հարցը իր ամբողջականութեամբ։ Տանք, անփոյթ եւ անհիմն է այդ մեղադրանքը եւ չարամտութեան արդիւնք։

Վարանդեան խի՛ստ տաք շունչով է գրած այս հատորը, զոր իւրաքանչիւր ընթերցող յափշտակութեամբ պիտի կարդայ։ Ամէնէն յուզիչ էջերէն մին է հեղինակի ընկերական, եղբայրական տուրքը հանդէպ Մուրատի յիշատակին.

— «Հանգի՛ստ, պաշտելի աճիւններուդ հէգ, ցաւատանջ ընկեր։ Կ'ուզէի վայրկեան մը թեւեր առնել սլանալ դէպի կովկասեան հորիզոնները, համբուրել եւ երախտագիտութեան կարմիր վարդերով զարդարել նուիրաշխարհի վրոշ երկնքին տակ փռուած մենաւոր լամբարանդ... Չեմ կարող տարաբախտաբար, եւ զուցէ ցմահ դատապարտուած եմ հեռու մնալու քու շիրմէն եւ քեզմէ ոչ հեռու պառկած Դումանի, Աւօի, Քեռիի, Ռոստոմի, Ջաւարեանի սրբացած շիրիմներէն...»։

Ընկեր Վարանդեան Մուրատի հանդէպ ընկերական տուրքէ աւելի պատմական տուրք մըն է որ կատարած է եւ որքան ցանկալի պիտի ըլլար, որ մեր բոլոր հերոսները, իրենց գիրքն ունենային Մուրատի պէս, որ նոր սերունդը անապատներու եղերական փոշին սրբած իր աչքերէն, ցրուէ անարգ մամուռը անոնց խնկելի գերեզմաններու շուրջ, եւ իր սրտին մէջ մշտնջենապէս պահէ՛ անոնցառասպելատիպ բիւրեղ անունները, իբրեւ ներշնչումի եւ ազգային ամբողջութեան կանթեղները։

ՎԱՀԱՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

Հայ օդաճապող մը

Ամերիկայի ցիթրոյթի թերթերը կը տեղեկացնեն թէ Արամ Միրաքեանը, որ մօտէյլին մէջ առաջինը հանդիսացեր էր, ներկայիս դարձեր է օդանաւի մօտէյլներ հնարող վարպետ մը եւ արդէն կ'աշխատի վիլըզէյմ Ոթրութի օդանաւին վրայ։ Այս ուշիմ երիտասարդը մեծ ապագայ կը խոստանայ։

ԹՈՒՐՔԻԱ

Քիւրտերու դատը Ատանայի մէջ

Արարատի ապստամբութեան զրգիչներէն եւ պարագլուխներէն 190 հոգիի դատավարութիւնը սկսած է Ատանայի մէջ։ Անոնք ոստիկան զինուորներու հսկողութեան տակ դատարան բերուած են, բայց դատարանի սրահը չկարենալով զանոնք բովանդակել, հարցաքննութեան տեղ որոշուած է դատական պաշտօնատան երրորդ յարկի ընդարձակ սրահը։

Ամբաստանեալներէն շատերը թուրքերէն չգիտնալով, դատարանի պաշտօնեաներէն մէկը թարգմանի պաշտօն կը կատարէ։ Իւրաքանչիւր ամբաստանեալ անունը տրուած ատեն, նախագահին առջեւ գալով իր ինքնութեան մասին եղած հարցումներուն կը պատասխանէ։ Դատավարութեան միջոցին որեւէ շարժման տեղի չտրուելով, հրապարակային դատավարութիւն տեղի ունեցած է։

Արճէշէ բերուած 22 ամբաստանեալներու վերաբերեալ քննութեան թուղթերուն օր առաջ ամբողջացման կ'աշխատուի։ Անոնց վերաբերեալ թուղթերն ալ Ծանր Պատիժներու դատարանին պիտի յանձնուին։ Այս դատին հետ առնչութիւն ունեցող 85 ամբաստանեալներ ճամբայ ելած են դէպի Ատանա։

Հանրապետական Դրամատունը

Ընկիւրիէն կը հաղորդուի թէ Հանրապետական Կեդրոնական Դրամատան կողմէ 1932 յունուար 3ին հրատարակուած հաշուական ամփոփումին համաձայն, յիշեալ դրամատան մէջ կը գտնուի 4159 քիլօ զուտ ոսկի, ձուլ վիճակի մէջ։ Անոնց արժէքն է՝ հրապարակի ներկայ գինով 6 միլիոն 357 հազար թրքական ոսկի որ պահեստի թղթադրամներէ յաւելուածաբար շրջաբերութեան հանուած թղթադրամներու փոխարէնը կը կազմեն։

Ասկէ զատ, դրամատունը ունի նաեւ 8,35.000 ոսկի արժէքով ոսկեզրամ որ իր դրամագլուխն է։ Օտար դրամներու արժէքն ալ 5 միլիոն 637,000 ոսկի յաւելուածական կերպով շրջաբերութեան հանուած պահեստի թղթադրամներու փոխարժէքն է։ Իսկ մնացեալ 1,065,000 ոսկին ալ դրամատան դրամագլուխովը գնուած։

Ցաղագս խաղոյականի

Ընկիւրիէն կը հաղորդեն թէ Ընդհ. Ապահովութեան տնօրէնութիւնը ոստիկանութեան պաշտօնին եւ իրաւասութեան մասին պատրաստած է օրինագիծ մը որուն պիտի միացուին նաեւ ուրիշ օրէնքներու մէջ ոստիկաններու վերաբերեալ տրամադրութիւնները։ Այս օրինագծին համաձայն ոստիկանութիւնը ամէն պարագայի մէջ եւ ով որ ալ ըլլայ, պիտի կրնայ ոստիկանատուն կանչել ի հարկին եւ ժողովուրդն ալ պարտաւոր պիտի ըլլայ պատասխանել այս հրաւէրին։

Զափէն աւելի գինովները եւ կիներու խօսք նետողները անմիջապէս պիտի ձերբակալուին. 18 տարեկանէն վար այրերը եւ կիները չպիտի կրնան աշխատիլ սինէմայի, պարի, թատրոնի, պանդոկի, գարեջրատան, սրճարանի եւ նմանօրինակ տեղերու մէջ։ Իբր ժամադրավայր եւ խաղամոլութեան գործածուող տեղերը անմիջապէս գոցել պիտի տրուին եւ անոնք դատարանի որոշումով միայն կարելի պիտի ըլլայ բանալ։ Անոնցմէ զատ, նոր օրինագծին մէջ մասնաւոր տրամադրութիւններ կան ոստիկանութեան պարտականութիւնը դիւրացնող գիտական դրութեանց եւ մատի հետքերու եւն. մասին։ Այս օրինագիծը կը քննուի դատական պաշտօնատան կողմէ։

Տնտեսական ճոզեր

Պերլինի Թրքական Առեւտրական Սենեակէն կը հեռագրուի թէ, չոր պտուղի պահեստին նուազութեան պատճառով գիները բարձրացած են։ Խաղողին հրապարակը հանդարտ է։ Պարսկական նոր բերքը հասած է, խիստ լաւ տեսակներով։

Երեք ամսուան մէջ Համպուրկ մտած է վեց հազար հակ թրքական ծխախոտ, մինչդեռ անցեալ տարի նոյն շրջանին 117,000 հակ զացած էր։ Սեպտեմբերէն թուրքիայէն Համպուրկ մտած է 8435 կենդինար ապրանք, իսկ Յունաստանէն 16,164 կենդինար։

— Մաքսերու եւ մենաշնորհի գործավարութիւնը շատ կարեւոր հրաման մը տուած է բոլոր մաքսատուներուն եւ այս հրամանին գործադրութեան սկսուած է։ Գործավարութիւնը հրամայած է որ մաքսերէն անցնող ամէն ապրանք, անխտիր բացուի եւ կարեւորութեամբ քննուի։ Պոլսոյ մաքսերու ընդհ. տնօրէնութիւնն ալ իր շրջանակին մէջ գտնուած բոլոր մաքսերու շրջաբերականով մը զեկուցած է այս հրամանը որ կը կարծուի թէ մաքսանենգութեան դէմ ձեռք առնուած միջոցներէն մէկն է։

Ներգաղթը եւ նոր ճոզեր

ԽՄԲ.— Առանց մեկնութեան հրատարակութեան կուտանք Բարեգործականի հետեւեալ զեկոյցը (19 յունուար).—

Ինչպէս յայտնի է, գաղթականներու առաջին կարաւանը Դեկտեմբեր 30ին մեկնեցաւ Պիրէոսէն եւ Յունուար 6ին Պաթում հասաւ, ուր դուռ խանդավառ եւ խանդակաթ ընդունելութիւն մը ծինչեւ Երեւան։ Մեր հայրենակիցները այժմ Հայաստանի կառավարութեան հովանիին տակ կը տեղաւորուին իրենց շրջաններուն մէջ։ Ցաւալից ենք թէ անոնք այսուհետեւ կը վայելեն բարօրութիւն, իրենց սիրելի հայրենիքին մէջ, ծոռնալով տարագրութեան եւ օտարութեան ցաւերը։

Աւելորդ է ըսել թէ առաջին օրէն սկսեալ մեր Միութիւնը ներգաղթին համար ըրաւ ինչ որ կարելի էր, չզլանալով իր բարոյական եւ նիւթական ամենալայն օժանդակութիւնը։ Դժբախտաբար անիկա ծինակը ծնաց որպէս ազգային կազմակերպութիւն, տրամադրելու համար պէտք եղած դրամը այսքան ծանրահոգ ձեռնարկի մը յաջողութեան համար։

Վերահաս ձմրան սաստկութեան պատճառաւ, պահ մը խորհեցանք սակայն թէ լաւագոյն էր թերեւս ներգաղթը զարնան յետաձգել եւ երկրորդ կարաւանով անմիջապէս փոխադրել ամէնէն անհամբեր գաղթականները միայն, թէ՛ հին եւ թէ՛ Նոր Յունաստանէն։ Մեզի հաղորդուեցաւ թէ Հայաստանի կառավարութեան հրահանգին համաձայն, լիազօրին պատուիրակ քաղ. Շահվէրդեան այժմ կը պատրաստուի երկրորդ կարաւանը եւս Աթէնքի շրջանէն ընտրուած գաղթականներով ճամբայ հանել, Փետրուար 15ին։

Այսու հանդերձ ցաւալի երեւոյթ մը կուզայ վրդովել միտքերը։ Անգործութեան եւ թշուառութեան հետեւանքով գերագրգռուած գաղթականները եւ մանաւանդ որբեր, Մակեդոնիոյ շրջաններէն կը գան Սելանիկ խուժել, հակառակ ցոյց հրապարակուած զանազան յայտարարութեանց թէ ոչ ոք պէտք է տեղէն շարժի, եւ իրենց անվերջ դիմումներով անտանելի կը դարձնեն Ազգ. Վարչութեան եւ Միութեանս Մասնաժողովի Վարիչներուն դիրքը։ Անոնցմէ շուրջ 100 ընտանիքներ եւ 75 որբեր Աթէնք կ'երթան, ուր կը շարունակեն իրենց պահանջները ներկայացնել աւելի խստօրէն, գլխաւորաբար յիշեալ որբերը, այնպէս որ Սելանիկի եւ Աթէնքի մէջ եղած յարձակումներէն սանձողները կը հրաժարին իրենց ազգային պաշտօններէն, ի նշան բողոքի։

Փութացինք հեռագրել Աթէնքի մեր ներկայացուցիչներուն որ այդ որբերը առժամաբար պատսպարուին Միութեանս կողմէ, փութացինք նաեւ հեռագրերով խնդրել թէ Հայաստանի կառավարութենէն եւ թէ քաղ. Շահվէրդեանէ, որ երկրորդ կարաւանը ժամ առաջ ճամբայ հանուի, եւ անոր մէջ ընդունուին նախապատուօրէն անհամբեր որբերն ու գաղթականները, թէ՛ Աթէնքի եւ թէ՛ Սելանիկի շրջաններէն, անխտրաբար։

Այս ցաւալի կացութեան առջեւ, որ կը խանգարէ ներգաղթի գործողութիւնները, ստեղծելով անհաճոյ բախումներ եւ շուարումի ծառնելով ազգային շրջանակները, անգամ մը եւս կը խնդրենք որ ներգաղթել փափաքող հայրենակիցները չտեղափոխուին, նոր յուսախաբութեանց ենթարկուելով, այլ սպասեն ծեկնումի պատեհութեան, Հայաստանի ներկայացուցիչին կողմէ։ Այդպիսիներուն մեր Միութիւնը պիտի չկարենայ որեւիցէ բացառիկ օգնութիւն ընծայել։

ԶԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ, 17 Յունիս.— Թէեւ ուշ՝ բայց շարժիլ սկսած է Լիոնի հայ գաղութը դիմագրաւելու անգործութեան տագնապին հետեւանքները։ Իրարու մօտ եկած են առ այժմ 13 Հայր. Միութիւններ եւ կազմած միջհայրենակցական առժամեայ վարչութիւն մը որ կը մշակէ հիմա «Անգործներու Օգնութեան Մարմին»ի Ծրագիր - Կանոնագիրը։

Գնահատելով հանդերձ նախաձեռնարկ հայրենակիցներու տարած գնահատելի աշխատանքները, ցաւալի է տեսնել որ այս «Սրբազան Միութիւնէն» դուրս կը մնան տակաւին 12 Հայրենակցականներ։

Եթէ աւնդմէ դուրս հանենք 3.4 «հանգուցեալ» եւ զանազան պատճառներով «չէզոք» մնացողները, անդին կը մնան դեռ 7 8 կարեւոր Հայրենակցականներ՝ որոնք կամ չեն հրաւիրուած թիւրիմացութեամբ, կամ տեղեկութիւն չունին շարժումէն։

Այս տեսակ կարեւոր կազմակերպութիւն մը որ պիտի լծուի զաղութին կեանքին անյետաձգելի հարցերու լուծման, պէտք է վայելէ ժողովրդական բոլոր խաւերու վստահութիւնն ու համագործակցութիւնը։

Ուրախ ենք որ, մեր առած տեղեկութեան համաձայն, միջհայրենակցականէն ծնած «Անգործներու օգնութեան մարմին»ին պիտի օժանդակէ եւ զաւն հովանաւորէ Ազգ. Կեդր. Վարչութիւնն ալ։ Կը մնայ որ յառաջիկայ կիրակի, ժամը 3ին Avenue Berthelot-ի եկեղեցիին մէջ գումարուելիք միջհայրենակցական ժողովին մասնակցին նաեւ դուրսը մնացած բոլոր Հայրենակցականները անխտիր, աւելի ուժեղ եղբայրական միացեալ ճակատով դուրս գալու համար այն բոլոր աղէտներուն դէմ, որ անգործութիւնը կը բերէ իր հետ ինքնապաշտպանութեան միջոցներէ զրկուած մեր աշխատաւոր եղբայրներուն։

Ե. Կ.

ՄԱՄՈՒԼ

Սուրիոյ ընտրութիւններու առթիւ

Պէյրութի «Ազդակ»ը, խմբագրական մը մէջ վերլուծելով Սուրիոյ Սահմանադիր Ժողովին ընտրութեանց արդիւնքը, հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ (12 յունուար)

— «Հովանաւորեալ երկիրներու մէջ գտնուող հայութիւնը, համաձայն Սուրիոյ մէջ գոյութիւն ունեցող իրաւակարգի, իբրեւ ուրոյն համայնք, իրաւազօր է տալու չորս երեսփոխան։ Գիտակից իր քաղաքական իրաւունքներուն եւ պարտաւորութեանց, հայութիւնը ծանուցեցաւ ընտրութեանց եւ ընտրեց իր ներկայացուցիչները, որոնք սուրիական պետութիւնը ճանչցող, այս երկրի ժողովուրդներուն եւ պետական ըմբռնումներուն ծանօթ եւ ընդհանուր առումով երկրի տնտեսական ու քաղաքական պայմաններուն լաւատեղեակ անձնաւորութիւններ են։

Նորընտիր հայ երեսփոխանները անծանօթներ չեն արդէն սուրիական ժողովուրդին։ Անոնցմէ երկուքը, Նախկին խորհրդարանի անդամ եղած են եւ բնիկ Սուրիացի են։ Գ. Տէր Գալուստեան ոչ միայն անգին ծառայութիւններ մատուցած է իր պատկանած ժողովուրդին եւ Ճանիքի հայութեան, այլ թանկագին օգտակարութիւններ ունեցած է անխտիր Ճանիքի բոլոր ժողովուրդներուն, վայելելով վստահութիւնը տեղական եւ հովանաւոր իշխանութեան։ Գ. Ճանճիկեան նմանապէս, շնորհիւ իր կարողութեան եւ քաղաքացիական լայն ըմբռնումներուն երկրորդ անգամ ըլլալով ժողովրդականութիւն կը շահի։ Կասկած չկայ անշուշտ որ Գ. Հրաչ Փափազեանի ընտրութեամբ, սուրիական խորհրդարանը կ'ունենայ քաղաքական պատրաստուած եւ ուժեղ ըմբռնումներ ունեցող հայ անդամ մը։ Ծարմարադոյն անձնաւորութիւններէն մէկն է նաեւ Գ. Հինտեան, որ Հալէպի յայտնի ընտանիքներէն մէկուն կը պատկանի։

Այս երկրի մէջ ապրող հայ ժողովուրդը, իբրեւ քաղաքացի, ձգտող է ապահով ժողովուրդի պետական կեանքի հիմնաւորման, տնտեսական բարգաւաճման եւ ապահով զարգացման։ Իսկ այս ձգտումներուն իրականացման համար, Հայը կ'ընդունի որ՝ անհրաժեշտ է երկրի խաղաղութիւնը, անդորրութիւնը եւ ապահովութիւնը, որոնք կրնան հաստատուիլ ֆրանսական հզօրաւոր պետութեան հետ համակցողութեան ընդհ. եզր մը գտնելով։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

«ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍԸ»

«Պերլիներ Թակեպլաթ»ի Յունուար 17 թիւին մէջ հետեւեալը կը կարդանք վերի խորագրին տակ.—

«Վարպետ Աստուածաբանութեան եւ Իմաստասիրութեան եւ Դրականութեան արեւելեան Գերապատիւ, Հայ-Արեւելեան Արքեպիսկոպոս եւ Գերման Նուիրակ (լէկատ)» հոյակապ եւ որոտընդոստ տիտղոսով, ասկէց առաջ քանիցս պատմուած եկեղեցական մը, Լօժէն Լէոնարտ Շեմուքըր անունին ներքեւ, անցեալները Պերլինի մէկ պարբերաթերթին մէջ յօդուած մը հրատարակած էր, ամուսնական եւ ծննդական խնդիրներու վերաբերեալ։ Բայց Գերապատիւը (կամ Գերապայծառը ?) գրական աշխատութիւններով միայն չգոհացաւ, այլ վերջերս սկսաւ իր երեւակայական տիտղոսներուն վրայ բժիշկի կամ ծխախոտարբժիշկի յատկութիւն մըն ալ բարդել։ Շեթլեքարտի փողոցներուն մէջ ծանկու լար եկեղեցական տարազով, խաչը մը վիզէն վար կախուած, եւ գոյնզգոյն փողփողուն գլխանոց մը, ինչպէս նաեւ ձեռքին վրայ պատկառազդու ծատանի մը։ Հետաքրքրական առարկայ մը նկատուած էր քաղաքիս փողոցներուն մէջ։

Ոստիկանապետը Տիար Շեմուքըրի հաշուաս կալուածին եւ վարդապետական բազմաձեւ տիտղոսներուն մէջ կողմը այլանդակութիւն մը տեսաւ, եւ արգիլեց տիտղոսներուն գործածութիւնը եւ եկեղեցական զգեստը, եւ նայելով որ «Արքեպիսկոպոսը բնաւ այն կողմերը չէ, յանձնեց զայն Շեթլեքարտի Նահանգային Դատարանին։ Դատավարութիւնը սկիզբէն մինչեւ վերջը զանազան միջադէպերով հարուստ եղաւ։ Տէր «Արքեպիսկոպոսը եւ գերման Նուիրակը» ի վիճակի չեղաւ ապացուցանել վարդապետական բազմաձեւ տիտղոսներուն գործածութեան արդարացումը, անկապակից, յաճախ ծիծաղելի եւ բոլորովին անհասկնալի յայտարարութիւններ ըրաւ, թէեւ նախապէս ըսած էր որ ոեւէ բացատրութիւն պիտի չտայ։ Իր պաշտպանողականին մէջ աչքառու դեր մը խաղցին աստուածաբանութիւնը, իմաստասիրութիւնը, մեջոյցը, ժամանակը, էմմանուէլ Քանթը եւ Դպրոցական Փիլիսոփայութիւնը. (կը տեսնէ՞ք, Տէր «Արք.»ը ամէն բանի հմուտ է)։ Նոյն խեք քարոզ խօսեցաւ եկեղեցական սատիճաններուն եւ ձեռնադրութեան, կոչին պարտականութիւններուն վրայ, բացատրեց թէ ինչպէս այցելած է հիւանդներու եւ հաղորդութիւն տուած եւ վերջին օծում կատարած։

Ընդհ. դատախազը ամբաստանեալ «Հայ-արեւելեան Արքեպիսկոպոս»ին ամբողջ շարժումը եւ վարմունքը տարօրինակ, այլանդակ գտաւ եւ յիմարօրէն անպատկառ։ Մեր Արք.ը սկսաւ սպառնալ ընդհ. դատախազին թէ պիտի բողոքէ իրեն դէմ Լայքեիկի Բարձրագոյն Դատարանին առջեւ՝ զինքը պատժել պիտի տայ։ Սակայն անօգուտ։ Նորին «Արեւելեան Գերապատուութիւնը կամ Գերապայծառութիւնը» հարիւր մարք տուգանքի դատապարտուեցաւ առանց արտօնութեան տիտղոսներ կրելուն համար։ Արքեպիսկոպոսական տիտղոս ալ որ եւ է կերպով չկրցաւ ապացուցանել։ Ցայտնի կ'երեւար որ ամբաստանեալը աւելի մեծ ծոլութիւն մը ունէր մեծ երեւալու եւ կ'ուզէր ինքզինքը արժեցնել քան ինչ որ էր։

Եկեղեցական զգեստ կրելուն համար ալ զատ դատավարութիւն պիտի ըլլայ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (3)

ԵՐԲ ՎՐԷԺԸ ՉԻ ՅԱԳԵՆԱՐ

ՎԷՊ 1915 - 1918Ի ԿԵԱՆՔԷՆ

(Շարունակ մը)

Ու երկու ժանիկներու պէս, որոնք մութին ու փողոցներու ամայութեան դէմ զօտեպնդուելու համար, իրարու ջերմութեան կը հաղորդակցէին, սկսանք քալել ձեռք ձեռքի տուած։ Մտանք խիտ ծառուտքի մը մէջ, ուր թանձր ժահ մը, նման աղտեղութեան փակ սենեկի մը օդին, թափանցեց մեր ռունգերէն, նողկանքի, յուզման ու նահանջի խորթ հակազդով

— Քիչ մըն ալ, մինչեւ Արմէն, ակռաներուն մէջէն։

Ծառերը կը հատնէին ժայռերու կոշտ ու մարդաչափ շարքի մը առջեւ, որոնց միջեւ նեղ կածան մը կը բացուէր, մեղմօրէն ցածնալով, եւ քանի կ'իջնայինք, գիւղի հոտը կը սաստկանար. դժուար կը շնչէի, սիրտս կը զարնէր արագ եւ ուժեղ. կիսատ պատկերներ ներքէն կը խուժէին մտքիս մէջ, կը խառնուէին, կերտելով զարհուրանքի անձեւ ամբողջութիւն մը, մինչ անհամբերութեան անզուսպ մղում մը կը կքոտէր ծունկերս։

Թէ կածանը ի՞նչպէս կը վերջանար, ի՞նչպէս հասանք փոսին առջեւ, չեմ յիշեր։ Միտքս լեցուած եղերական այցելութիւններով, թոյլ չէր տար նշմարել իրերը եւ շրջավայրը։ Դեռ ականջիս մէջ է միայն խեղդուկ շշունջ մը, ողեվարքի փափուքի պէս մեղմ, վհատ ու ցաւատանջ շեշտ մը որ կը վերջանայ կոպիտ հոնդիւնով մը,

— Հո՛ն է..., նայէ՛...

Ու կը յիշեմ միայն, միգամած տեսիլի ձեւով՝ ճանճերու թանձր ու զորշ ամպ մը որ կը դողդղայ օդին մէջ, գլխուս ու բերանիս վրայ։ Մշուշի մը ընդմէջէն այսօր դեռ, կը տեսնեմ պարարտ շուներ որ կը փախին, խնջոյքէ վռնտուողներու դժկամակութեամբ ու դեռ, աչքերուս առջեւ կը խորանայ լայն խառոչ մը՝ կռնակը տուած սեպ ժայռերու ուղղաձիգ զանգուածի մը, ու եզերուած ցած թուփերու բազմութեամբ մը։

Բայց թէ ի՞նչ պատահեցաւ, ի՞նչպէս սայթաքեցայ, ժայռի զանգուածը որուն վրայ կը բարձրանայի դիտելու, ի՞նչպէս խախտեցաւ ոտքիս տակ, գլորեցաւ խառոչն ի վար ու գիս քաշեց իր ետեւէն. չեմ յիշեր. բայց դեռ ականջիս կը զարնէ սարսափի կանչ մը, սուր, կտրուկ, ահեղ վտանգի մը ազդեկոչումով, անունս որ կը պատռէ օդը ու գերմարդկային կամքի մը միջամտութեամբ, կը փորձէ կեցնել մահացու անկումը։ Ակնթարթի տեւողութեամբ, կը նշմարեմ դեռ Արմէնը ինձմէ երեք քայլ անդին, իր տժգոյն սարսափահար դէմքով ու կկոցուած աչքերով, բազուկները օդին, գիս բռնելու իր զուր ճիգին մէջ։

Կռնակի վրայ, արագ սահանքի գլխապտոյտէն յետոյ, երբ աչքերս բացի խառոչին մէջ էի, քամակիս վրայ ինկած, դիակներու հետ կողք կողքի...։

Յետոյ, շատ վերջերը պատահեցաւ որ մեռելներու եւ ողջի բռնադատուած կենակցութեան մը համակերպիմ առանց որեւէ զգացումի, առանց որեւէ մտածման, նողկանքի, վախի կամ ընկրկումի, ապուշի բնախօսական անտարբերութեամբ կամ դահիճի վարժ անզգայութեամբ։ Եղաւ որ տարապայման յոգնութենէ քայքայուն մարմինս համար՝ հանգստի անկիւն մը բռնեմ ոտքի ու ձեռքի հրմշտուքներով փրթած սրունքներու եւ կոտրած թեւերու միջեւ, լերդացած արեան ու ցեխի խառնուրդ զետնի մը վրայ, կամ տենդով ու աղմուկով ծանրաբեկ գլուխս կոթնցնեմ դադրած կուրծքերու վրայ, առանց դոյզն անդրադարձումի։

Անթարթ աչքերով դիտեցի արիւնի ժայթքեր՝ ծակ սրտերէ դուրս ու յաճախ քալեցի ճամբաներէ, որոնց երկու եզրերուն վրայ փտող մարդերու կտորներ՝ պիտի բաւէին կորովի միտք մը պղտորելու առյաւէտ։ Մարդկային նեխած մարմիններու գարշանքը ճանչցայ, ու կը խոստովանիմ որ սրտէս թել մ'իսկ չշարժեցաւ. չոր ու տմարդի նողկանք մը միայն։

Երկրէ երկիր ու խրամէ խրամ լսեցի պատռող միսի կանչեր, հոգեվարքի հոնդիւններ, ականջներս լեցուեցան օրհասական կարօտներով եւ շեշտերով, չապրուած օրերու, հեռացող կեանքին զուր ողբակոչումը։ Հիմա միայն, տարիներ յետոյ կը զգամ թէ տխուր էին անոնք, դառն ու եղերական, բայց այն ատեն կը լսէի պարզապէս ու կ'անցնէի։

Այսպէս է պատերազմը։ Ժամանակ չի ձգեր զբաղելու ուրիշին ցաւովն ու համատարած տառապանքով, ո՛չ ալ փափաք կամ տրամադրութիւն։ Անոր ամէնէն մեծ ուժը վայրագութեան թմրած բնազդներուն մէջ չէ, զորս կ'արթնցնէ ու կը գերազրգռէ հանդէպ թշնամիին։ Այլ զգացումներու տեղատուութեան սրտի չէզոքացման մէջ որ կը պարտադրէ հանդէպ եսբօր, ազգակցին ու մարդուն։ Հո՛ն է որ ան կը ծծէ իր գոյութեան ու տեւականութեան աւիշը։

Վայրենիի ջիղը դեռ չէ չորցած խայտաբղէտ ու նուրբ տարազներու սեղմումին տակ։ Զարութեան հեշտանքը ու կեղեքումի ճաշակը միշտ կը հսկեն սրտերու խորը, կրօնքներու եւ բարոյական քնատ ու ճպռոտ աչքերուն տակ։ Ու դարերու ազնուացման ճիգէն յետոյ, կայէնը ողջ է դեռ մարդուն մէջ։ Խաղաղութեան բանակը կը սնանի պատերազմի խոհանոցին մէջ, ու նախամարդու ախորժակը, հում միսի վայրագ համը որ կը խլրտին զինուորական համազգեստին տակ, այսպէս կը պատժեն հակամարդկային քաղաքակրթութեան մը ճնշումները. այսպէս վրէժ կը լուծեն մեռելապաշտ - ողջատեացներու ընկերութենէն, անոր պարտադրելով վերադարձ մը դէպի արիւնի ու փլուզումի հոգեվայրը, ուրկէ փախիլ հեռանալ կը ձեւացնէ, սեպ ու զարտուղի ճամբաներով։

Այդ հոգեփոխութիւնը ճանչցայ ես ալ իմ մէջս. ես ալ եղայ այն երիտասարդը որ կեանքի վայելքն ու բարիքը չտեսած՝ խմեց անոր ամբողջ թոյնը լեղին եւ որմէ կը զանիմ այսօր։

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԱՆՑ

(Շար.)

Գերմանիոյ զաղտնի սպառազինումները

Ֆրանսական խորհրդարանի արտաքին յանձնախումբը կարեւոր զեկոյց մը լսեց գերմանիոյ սպառազինական կացութեան մասին:

Զեկուցաբերը զօրավար Պուրժուա կը հաւաստէ թէ գերմանիա կը պատրաստէ զօրեղ բանակ մը, հակառակ վերսայլի դաշնագրին տրամադրութիւններուն:

Շնորհիւ ամէն տարի պատրաստուած բազմաթիւ ենթասպաներու, գերմանիա ի վիճակի է, պատերազմի պարագային մէջտեղ հանելու նշանակելի բանակ մը, շատ լաւ մարզուած:

Այս բանակի պատրաստութեան զուգընթաց, կը հետապնդուի նաեւ ճարտարարուեստի կազմակերպումը, որով գերմանիա պիտի կրնայ, շատ կարճ միջոցի մէջ, բանակին հայթայթել բոլոր անհրաժեշտ պէտքերն ու ռազմանիւթերը:

Տեղեկաբերը կը հաւաստէ նաեւ թէ գերմանիոյ մէջ, պատերազմի պատրաստութեան հետ մէկտեղ, շատ ուժեղ փրոփականտ կը մղուի ի նպաստ փոխվրէժի, թէ դպրոցներուն մէջ տղաքը կը կրթուին այս մտայնութեամբ եւ թէ նոյնիսկ կարգ մը դասագիրքեր պատրաստուած են այս ուղղութեամբ:

Տեղեկաբերը կը հաւաստէ թէ գերմանիա արդէն կրնայ մէկ անգամէն շարժման մէջ դնել մէկ միլիոն հարիւր հազարնոց բանակ մը:

"ՅԱՌԱՋ" ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՓԱՐԻԶ

1.—	ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ Գրատուն	51, Rue Monsieur-le-Prince:
2.—	ՍԷՆ ՄԻՇԷԼ	7, Boulevard Saint-Michel-ի դիմացի քէօշկը
3.—	ՕՏԷՈՆ	5, Carrefour de l'Odéon
4.—	ՔԱՏԷ	Մէթրօ Քատէյի մուտքի քէօշկը
5.—	ՄՈՆՄԱՐԹՐ	59, Fbg. Montmartreի դիմացի քէօշկը
6.—	ՓԼԱՍ ՏԷ ՖԷԹ	Մէթրոյին դիմացի քէօշկը
7.—	ՌԷՊԷՎԱԼ	92, Rue Rébéval
8.—	ՊԷԼՎԻԼ	19, » de Belleville
9.—	ՓԱԼԻՔԱՕ	3, » Palikao
10.—	ՍԷՆ - ԼԱԶԱՐ	Քաֆէ Թէրմինիւսի անկիւնի քէօշկը

ԱՐՈՒԱՐՁԱՆ

11.—	ԻՍԻ - ԼԷ - ՄՈՒԼԻՆՕ	Գրավաճառ l'Ecriture. 13, Boul. Galliéni
12.—	ՊԻՅԵԱՆՔՈՒՐ	Գրավաճառ Օֆէնիա, Փլաս Նասիօնալ:

Ա. Ե. Հ. Կ. Խ.ի ՓԱՐԻԶԻ "ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆ,, ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

տեղի կ'ունենայ Յունուար 23ին Շաբաթ իրիկուն, ժամը 9ին, Salle p'Horticultureի մէջ. 84 rue de Grenelle, métro rue du Bac.

Կը ներկայացուի Սուրաբեաններու կողմէ

ԱՊՈՒՇ (ՈՒՇ ԼԻՆԻ ՆՈՒՇ ԼԻՆԻ)

Հայկական զուարթ օփերէթը

Արդիւնքի 100ին 25ը կը յատկացուի զարծազուրկներուն

Կէս գիշերէն վերջ պարեր մինչեւ լոյս, ընտիր ճազ՝ Թառխտ ժօրժի ղեկավարութեամբ: Ճոխ եւ մատչելի պիւֆէ, վիճակախաղ:

Մ Ո Ւ Տ Ք 10 Ե Ւ 15 Ֆ Ր Ա Ն Ք

Տոմսերը կը ծախուին «Յառաջ»ի խմբագրատունը, Հրանտ-Սամուէլ գրատուն, Ֆլօրիա ճաշարանը եւ հանդէսին օրը կիշէն:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՇԱՎԻԼԻ եւ շրջականներու եկեղեցական ընկերակցութեան տարեկան ընդհ. ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2,30ին 20 Ave. de Ville d'Avray, առժամեայ մանկապարտէզի սրահին մէջ: Կը հրաւիրուին նոյն սահմաններուն մէջ բնակող եւ 21 տարեկանէն վեր ազգայինները, մասնաւոր հրաւէր ստացած ըլլան կամ ոչ:

ՇԱՎԻԼԻ Երիտ. Երկս. Միութեան անդամական ընդհ. ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը, 8.45ին, 20 Aye. Ville d'Avray. Օրակարգ՝ տեղեկագիր տարեկան գործունէութիւն, հաշուետուութիւն, ընտրութիւն վարչութեան:

ՄԱՐՍԷՅԼի Եղեգիի Վերաշինաց Միութեան անդամական ընդհ. ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին Լ. Օվիկեանի բնակարանը 66 Րիւ Պէռնար տը Պուա: Կարեւոր օրակարգ: Նոր վարչութեան ընտրութիւն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Փարիզի «Մանուկներու Պաշտպանութիւն» մասնաճիւղի վարչութիւնը իր խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնէ Տիկ. Ա. Ահարոնեանին եւ բոլոր այն տիկիններուն, օրիորդներուն եւ պարոններուն որ իրենց եռանդագին աշխատանքով օգնեցին բարենպատակ վաճառքի յաջողութեան, շնորհակալութիւն նաեւ Պ. Սուրէն Սահակեանին եւ բոլոր անոնց որ առատաձեռն նուէրներով ճոխացուցին վաճառքը:

Ս.ՓԱ.-Պուա-Քոլոմպի

Հ. Յ. Դ.

դասախօսութիւնը յետաձգուած է յաջորդ Ուրբաթ օրուան:

×

ԼԻՈՆԻ Կուկունեան խումբի Բ. դասախօսական ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանին մէջ 262 Rue Duguesclins Նիւթ՝ «Քաղաքական պահանջներ», Դասախօս՝ ընկ. Վ. Զուլկէրեան: Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները:

×

ՍԷՆ-ԺԷՐՈՄԻ Մարսէյլի Վրէժ խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9,30ին կեդրոնական սրճարանի ներքնասրահին մէջ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

×

ԻՍԻ-ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Զաւարեան կոմիտէի դասախօսական ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին, Ակումբին մէջ:

Կը խօսի ընկ. Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ:

×

ՓԱՐԻԶԻ Քրիստափոր խումբի ժողովը տեղի պիտի ունենայ այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին Bld. St. Germain, Café Petit Sourceի մէջ: Դասախօս ընկ. ՕՀԱՆ ՀԱՐՕ:

×

ԿՐԸՆՕՊԼԻ կոմիտէի ընդհ. ընկերական վիճաբանական ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին ծանօթ հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

×

ՄԱՐՍԷՅԼի Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընկերական ընդհանուր ժողովը, այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Եղեայ Կոնճիկեան, Շապին Գարահիսարի Աղուանիս գիւղէն, 1925—1926ին տեսնուած է Արտէշի նահանգին եւ Ս. Շամոնի կողմերը: Լուր ունեցողներէ կը խնդրուի իմացնել իր հօրեղբօրորդուն՝ Արմենակ Կոնճիկեանի, 7me Batterie Racl S. P. 608.

— Պ. Տէյիրմէնճեան կը փնտռէ իր զաւակը Գէորգ-Տէտէ Տէյիրմէնճեանը Եօզկատի Զաթ գիւղէն: Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուի Ֆրանսա: Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել Garabed Djandjikian Chemin de Marmotte, Villmomble (Seine) France.

— Կը փնտռուի Ճպրգիւղցի (Քղի) Սարգիս Գասպարեան որ երկու տարի առաջ կը գտնուէր Լա Սիօթա: Իմացնել Յառաջի վարչութեան:

Հասցէի փոփոխութիւն

ԲԱՐԹՈՂ Ա. ՔՀՆՅ. ԹԱԳԸՄՃԵԱՆ. 22 Bld. de la République, Chaville (S. et O).

Ձեր փնտռած գիրքերը

ԹԷՕՖԱՆՕ հեղինակ Բօլ Տիմիթրաքօփուլօ (Բիւզանդիոնի Հայազգի կայսր Յովհ. Զմիշկն է այս վէպին գլխաւոր հերոսը եւ Թէօֆանօ կայսրուհին իր սիրային արկածախնդրութիւններով: Կը կարդացուի հեւ ի հեւ): Գին 25 ֆրանք:

ՎՈՍՓՈՐԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ. հեղինակ Բօլ Տիմիթրաքօփուլօ (Սուլթան Համիտի Հարէմականներուն իր շուայտութիւններով եւ դաւադրութիւններով, վրէժխնդիր Հայ երիտասարդ մըն է վէպին գլխաւոր հերոսը): Գին 30 ֆրանք:

ՎԱԼԱՆԹԻՆ. ֆրանսացի նշանաւոր հեղինակ, Ժօրժ Սանի սիրային ամէնէն գեղեցիկ վէպը: Գին 20 ֆրանք:

ԽԵՆԹ ԵՒ ՋԱԼԱԼԷԴԴԻՆ. Րաֆֆիի: 25 ֆրանք:

ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄՏՔԵՐ. Քրիս. Միքայէլեան մի քանի հրատարակութիւնը, Բ. տպագրութիւն: Գին 10 ֆրանք:

ԱՆԱՀՏԱԿԱՆ. բանաստեղծ. գրեց Սոս Վանի: Գին 8 ֆրանք:

Ստանալու համար դիմել «Յառաջ»ի խմբագրատունը Լեւոն Գեւոնեանի 17, rue Damesme, Paris (13).

ՊԱՏԱՐԱԳ ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ

Ի գիտութիւն Շավիլ եւ մօտակաները բնակող բարեպաշտ ազգայիններու կը ծանուցուի թէ 24 յունուար կիրակի օր Ս. Պատարագ պիտի մատուցուի առժամեայ մանկապարտէզի սրահին մէջ 20 Ave. Ville d-Avray Chaville:

Ժամերգութիւնը կը սկսի ժամը 10ին:

Imp. A. DER (Agopian)

17, Rue Damesme, Paris (13)

Le Gérant H. STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (131)

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՑՈՒՇԵՐԸ

Հայոց դահիճը կը պատմէ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան գործերը

16.— ԴԱՒԱՃԱՆՆԵՐՈՒ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԸ

— «Ոստիկանութիւնը ձերբակալեց Կիւչիւք Հասանը, որ մեր կոմիտէին մեծ ծառայութիւններ ըրած էր: Այժմ բանտը կը գտնուի: Հաւանական է, որ դատարանը երեւան հանէ անոր կատարած ծառայութիւնները ի նպաստ մեր շարժումներուն: Եթէ երեւան հանուի այդ եւ հաստատուի, ապահովաբար կախաղանի կը դատապարտեն խեղճը: Դուք, որ ներկայիս այդտեղ հայ ազգին ներկայացուցիչը եւ միակ ֆէտային էք, 100 ոսկի ճարեցէք եւ ղրկեցէք մեզի, որպէս զի այդ դրամը կաշառք տանք Կեսարիոյ դատարանի նախագահին եւ միւս դատաւորներուն, եւ այսպէսով ազատենք Հասանը: Անհամբեր ձեր պատասխանին կը սպասենք: Եթէ նեղեն Հասանը, ան պիտի ստիպուի խոստովանելու ամէն բան, վտանգի մատնելով տեղւոյս չորսերն ու եօթները»:

Հրահանգ տրուեցաւ Կեսարիոյ կուսակալին, ուշադրութեամբ հետապնդելու համար խնդիրը: Դատական նախարարութիւնն ալ ուշադրութիւնը հրաւիրեց Կեսարիոյ դատարանի նախագահին:

Իսկ ես հիւանդ դարձած էի, խորհելով որ թո՛ւրք մը կրնայ գործիք դառնալ թուրքերուն արեան ծարաւ, թրքութեան եւ խուրք կառավարութեան թշնամի կոմիտէճիներուն:

Երկար քննութիւն մը կատարել տուի, եւ հասկցայ որ այս մարդը կրօնափոխ Հայ մըն էր, Ատանայէն հասած: Ինքզինքը թուրք օղլու թուրք կը ներկայացնէր, եւ այս ձեւով օգտուած էր կոմիտէէն: Վերջապէս ցեղային ներքին մղումով մը՝ օգտակար կ'ըլլար իր ազգին, միւս կողմէ՝ իր քսակին: Եւ այսպէս մէկ քարով երկու թռչուն կը զարնէր:

Նազարէթ Չավուշը ձերբակալուեցաւ, իսկ Հասանն ալ ստացաւ արժանի պատիժը: Հասան իր խոստովանութիւններով մատնեց չորսերն ու եօթները, ինչպէս նաեւ Կեսարիոյ շրջանին մէջ մնացած հայ կոմիտէճիները: Այսպէսով մաքրագործուեցաւ այս ամբողջ շրջանը:

Իսկ այն նամակին մէջ, որ Սվազէն ղրկուած էր Նազարէթ Չավուշի, կային աւելի կարեւոր կէտեր: Այս նամակը կնքուած էր Սվազի Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութեան կնիքով, եւ Նազարէթ Չավուշի հասցէով ուղղուած Զէյթունի աղաներուն:

Ահաւասիկ բովանդակութիւնը այդ նամակին.

— «Թէ Կեսարիայէն եւ թէ Եոզկատէն 300 հետեւակ եւ հեծեալ ֆէտայիներ միացան Սվազի մեր կոմիտէին: Այսպէսով մեր ֆէտայիներուն թիւը հասաւ 800ի: Ասոնց մէկ մասը բաւական է՝ զրաւելու համար տեղւոյն կառավարութիւնը: Այս մասին գրած ենք ձեզի մեր առաջին նամակով: Որովհետեւ մինչեւ հիմա ձեր պատասխանը չստացանք, մեր երկրորդ նամակին մէջ անհրաժեշտ նկատեցինք նորէն գրել: Այո՛, մեր ֆէտայիներէն քանի մը հարիւր հոգի կրնան գրաւել տեղական կառավարութիւնը, անպէս որ մնացեալ ուժը կ'ուզենք ղրկել Զէյթուն, որպէսզի դուք ալ այդտեղ կարենաք ապահովել բացարձակ յաղթութիւնը: Սակայն խորհելով որ ճամբան արգելքի կը հանդիպին եւ ուժը կը նուազի, կամ կարմիր Սուլթանին ուշադրութիւնը գրաւելով, ինչպէս պատահեցաւ անգամ մը, մեր ուժերուն վրայ կը ղըրկուի թիւով մեծ բանակ մը,— կը խնդրենք ձեզմէ մէկ երկու ուղեցոյց մարդիկ ղրկել, որպէսզի առաջնորդեն մեր ֆէտայիները ո՛ր ճամբով որ յարմար է: Մի մոռնաք ձեր ուղեցոյցներուն միջոցով մեզի տեղեկացնել թէ Զէյթունի շրջակայքը որքան թրքական զինուոր կայ եւ ո՛ր դիրքերը գրաւած են»:

Հարցաքննութեան ընթացքին, Նազարէթ չաւուշ ըսաւ թէ արդարեւ նախապէս ծառայած է կոմիտէին, սակայն ետքէն, մասնաւորապէս Զէյթունի մէջ ցոյց տուած իր ծառայութեններ յետոյ, հասկնալով որ անել ճամբայ մըն է այդ, հրաժարեր է ամէն բանէ: Իրողութիւնը այսպէս ըլլալով հանդերձ, հայ յեղափոխականները, կարծելով թէ ինք տակաւին մաս կը կազմէ կոմիտէին, ասկից անկից նամակ կը ղրկեն իր հասցէին, թէեւ ինք կը պատռէ կը նետէ այդ նամակները: Վերջերս Սվազէն հասած նամակի մը պատասխանելով, գրեր է թէ «կը բաւէ մեր կրած նեղութիւնը, եթէ դուք կը փափաքիք բան մը ընել, ըրէք ձեր գտնուած տեղւոյն մէջ, մեզմէ ոչ ուղեցոյց ուզեցէք, ոչ ալ խորհուրդ կամ պատասխան»:

Այս մասին երկար բարակ քննութիւն կատարուեցաւ Սվազի մէջ:

Հասկցուեցաւ թէ որո՛նք կը ... մէջին Սվազի Դաշնակցական ... տէն: Անոնց տուները խուզարկ... ցան: Գրաւուած թուղթերուն ... գտնուեցաւ Նազարէթ չավուշի ... մակը որուն մէջ, յանուն Զէյթ... աղաներուն, Նազարէթ չավուշ ... պէս ըսաւ, կը յայտարարէր ... թունցիները հրաժարած են ... տեսակ արկածախնդրութե... Այս իրողութիւնը հաստատեց ... տոյ, ոստիկանութիւնը ազատ... ձակեց Նազարէթ չավուշը: Ն... իրեն առաջարկուեցաւ ... պաշտօնը, եթէ փափաքէր: Սա... Նազարէթ չավուշ կը պատասխ... թէ այլեւս կրնայ իր օրապա... ճարել, յետոյ եթէ ընդունի ... ջարկուած պաշտօնը, կոմիտէն ... դաւաճան կը համարէ եւ հա... բար մահուան կը դատապարտ... տի մեզմէ:

Շնորհիւ ոստիկանութեան ... քերուն, կարելի եղաւ իրենց ... քերովը միասին ձերբակալել ... այն ֆէտայիները, որոնք եկած ... Սվազի, Եոզկատի, Կեսարիոյ ... Վանի կողմերէն:

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Gobelins 19-78

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՇԱԲԱԹ 23 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1932

23 JANVIER 1932

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1784

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՎԵՐՍՏԻՆ ՅԱՒԵԼՈՒԱԾ

Քանի որ Երեւանը ամէն բան չէ, ինքնին կը ծագի գաղութներու ոչ միայն ինքնապաշտպանութեան, այլ եւ ինքնավարութեան եւ զարգացման հարցը։

Այս հարցը դրուած է տասը տարիէ ի վեր, սակայն թէ հասկցողները կը պակսին եւ թէ մանաւանդ գործողները։

Երբեք այնքան վէճի եւ թիւրիմացութեան հանդիպած չենք մեր ժամանակակից պատմութեան մէջ, որքան սա վերջին տասը տարիներու ընթացքին։ Ոչ ալ այսքան կորսնցուցած՝ մեր ղեկը։

Կը թուի թէ ինկած ըլլալով ազատ երկնքի տակ, եւ ազատ՝ ցեղային հալածանքէ, կոտորածէ եւ ջարդէ, ուրիշ հոգ չունինք, եթէ ոչ խելք ծախել, ծրագիրներ պարզել կամ իրար բզքտել։ Մանաւանդ խելք ծախել, առանց մատը մոխիրը թաթխելու։

Արդարեւ եթէ համբերատար պրպտող մը բան-գործ ընէր թղթատել վերջին տասը տարուան հրատարակութիւնները, թերթ կամ գիրք, պիտի գտնէր առնուազն հարիւր ծրագիր ու տեսակէտ, տասը գործի փոխարէն։

Եւ ծրագրողները բոլորն ալ անվիճելի հեղինակութիւններ են։ Ցաճախ անգերազանցելի եւ անմրցակից։

Ոչ մէկը պարտականութիւն կը սեպէ գտնել կապը երէկուան եւ այսօրուան միջեւ։ Բաղդատել՝ երէկն ու այսօրը։ Տեսնել իրականութիւնը այնպէս ինչպէս որ կը ներկայանայ։ Զանազանել կարելին ու ցանկալին։

Նոյնիսկ շատեր կը մոռնան կտրուած ճամբան։ Եւ հովիւը կը շփոթէ մշուշին մէջ կորսուած գիւղին հետ։

Մէկ խօսքով, քաոսն է որ կը տիրապետէ միտքերու մէջ։ Անշուշտ իբրեւ հետեւանք անհնարին յուսախաբութեանց եւ զարհուրելի անելին որոնց մատնուեցանք 1920էն յետոյ։ Բայց նաեւ իբրեւ արդիւնք սանձարձակ ազատութեան, որ թեւ կուտայ գոյնզգոյն երեւակայութեանց։

Շօշափելի օրինակ մը յիշած ըլլալու համար, աչքի առջեւ բերենք, նորէն, Երեւանը։

Այս կորիզ-խարիսխն ալ, իր բոնած դիրքով, տուն կուտայ հիւանդագին երեւակայութեանց։

Շատերու համար, եղած-չեղած այն է ինչ որ կայ։ Լոյսն ալ, յոյսն ալ, իմաստութիւնն ու զօրութիւնը եւ իրաւունքը պիտի ծագի միայն եւ միայն Երեւանէն։ Արարատեան դաշտէն դուրս ամէն ինչ ունայնութիւն է։ Եւ ուրեմն ամէն ինչ պէտք է ստորադասուի անոր վարիչներուն հայեցողութեան եւ կամքին։

Եթէ ոչ տհասութիւն, գոնէ պատասխանատուութենէ խուսափում կը նշանակէ այս նախապաշարումը, քանի որ ամէն բանէ առաջ կը ծառայէ մեր տունը քանդելու։

Մեր տունը քանդուելով, Երեւանը բան մը կը շահի՞։

Ի՞նչ պիտի արժէր Արագածի ստորոտը ծուարած այդ գաւառապետութիւնը — արդի Հայաստանը — առանց այն կէս միլիոնի համբանքին, որ տիրական կշիռ ունի հարազատ հայրենիքի իրականացման համար։

Ի՞նչպէս կարելի է Հայկական Դատ շահիլ, իրականացնել բուն հայկական պետութիւնը, կանց առնելով գաղութները։ Կամ թոյլ տալով որ անոնք լճացող աչնան տերեւներու։ Արդին մէջ մոռցուած յարդի դէզերու։

Այս կացութեան մէջ եթէ տասը յանցանք ունին Երեւանցիները, քսան ալ կ՚իյնայ մեր վրայ։ Այն վարիչ խաւերուն վրայ որ մէկ աչքը փակած, իսկ միւսը սեւեռաբիբ եւ տեսակ մը աղապատանքով ուղղած են դէպի Երեւան։

Երէկ՝ տարկամութիւն կոչեր էինք այս երեւոյթը։ Կրնայինք ըսել նաեւ թիւրատեսութիւն, եթէ առարկէն թէ անկախ համոզում է, ծնած՝ «իրաց վիճակէն» կամ «դէպքերու դասաւորումէն»։

Որովհետեւ, «իրաց վիճակ»ը բոլորովին ուրիշ բան կ՚ըսէ։

Եւ «դէպքերու դասաւորումը» կը թելադրէ ոչ թէ անպայման անձնատուութիւն, ինքնուրացում կամ նահանջ, այլ գիտակցութիւն, ամփոփում եւ ինքնագործունէութիւն։

Բոլոր քաղաքական տեսութիւններն ու վերլուծումները ծանրութեան կեդրոնը դէպի պետական կորիզը մղելով հանդերձ, չեն պահանջեր լքում միւս կենսական ճակատին՝ արտասահմանի Սփիւռքին։

Այդպիսի եզրակացութիւն մը չկայ տեսականօրէն։ Բայց իրականին մէջ, ա՛յդ է որ կը տեսնենք։ Եւ շնորհիւ մեր անհեռատեսութեան ու ապիկարութեան։

Եթէ Սփիւռքը զոհն եղաւ միջազգային խաղերու, հակառակ մեր կամքին, ոճիր է թոյլ տալ որ դառնայ նաեւ մատաղ՝ Երեւանի կամկար «կոմիսար»ներուն, որոնք իրենց յանձնուած երկիրն անգամ մեր շահերուն համաձայն կառավարելու ոչ կարողութիւն, ոչ ալ արտօնութիւն ունին։

Գոնէ այս կէտի մասին պէտք է համաձայն ըլլան բոլոր հոսանքները — բացի վարձու մունետիկներէն։

Այլապէս, այսօր Յունաստանը, վաղը Սուրիան, եւ յաջորդաբար մեր գաղութները պիտի դառնան պատրաստ որս՝ զանազան շահատակութեանց։ Եւ մենք մեր ձեռքով դրած պիտի ըլլանք այն տապանաքարը զոր չկրցան տեղաւորել թշնամիները։

Գաղութները պէտք է որ ոտքի կանգնին աւելի քան երբեք։ Բարոյական եւ նիւթական բոլոր միջոցներով։ Կատարեալ ազատութեամբ եւ տիրաբար վարելով իրենց ճակատագիրը։ Գիտակցօրէն ստեղծելով, զօրացնելով ինքնապաշտպանութեան բոլոր ազդակներն ու օրգանները։ Երթականէն մինչեւ տնտեսականը։ Խնամատարութենէն մինչեւ մշակոյթը։ Լեզուէն մինչեւ քաղաքական շահերու հետապնդումը։

Չենք խառնուիր Երեւանի ներքին գործերուն։ Այդ «գործերը», իրենց ներկայ ընթացքով, վերջ ի վերջոյ իրենց գլուխն է որ պիտի ուտեն։

Բայց, երբ մեզի կը յիշեցնեն մեր պարտականութիւնները հանդէպ հայրենիքին, մենք ալ քաջութիւնն ունենանք պահանջելու, արժեցնելու մեր իրաւունքները, որպէսզի չհամարձակին իրենց լողքարը գլորել մեր ոտքերուն եւ ձեռքերուն վրայ։

«Քիչ գրոյս շատ իմացէք» — պիտի ըսէր հայ բարի գիւղացին։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Ա. Ե. Կարմիր Խաչի «Մանուկներու Պաշտպանութիւն» մասնաճիւղը իր տարեկան ներկայացումպարահանդէսը կուտայ այս երեկոյ։ Հասոյթին հարիւրին 25ը կը յատկացուի գործադուրկներու։

Երկու նպատակ ունենք, մէկը միւսէն աւելի մօտ սրտի։ Մանուկներու պաշտպանութիւն եւ օժանդակութիւն գործադուրկներու։

Ամէն Հայ որ իր սրտին խորը կը կրէ ազգային դժբախտութիւններու դառնութիւնը, պէտք է հրճուի որ կազմակերպութիւն մը՝ այն ալ հայ կիներու նախաձեռնութեամբ, — իրեն նպատակ է ընտրած մեր մանուկներուն պաշտպանութիւնը։

Ու ամէն Հայ որ կը գնահատէ ձեռնարկին անժխտելի եւ կենսական կարեւորութիւնն ու մանաւանդ դժուարութիւնները, հպարտութեամբ պիտի փութայ անշուշտ, իր քաջալերանքը յայտնելու կատարուած ճիգերուն։

Հայ կիներ են, մայրեր ու քոյրեր— որոնք իրենց հանգստի պահը կը զոհեն ու կը տրամադրեն գործի մը, որ կը պահանջէ անընդհատ յոգնութիւն, յարատեւութիւն ու կորով։ Արժանի ամէն գնահատանքի։

Ու մանաւանդ, երբ առիթը կուտան մեր լուման ձգելու գործադուրկներու գանձանակը, ամէն Հայու վրայ բարոյական ու նիւթական պարտք կը ծանրանայ մասնակցիլ՝ ինչով եւ ինչպէս որ կրնայ։

Salle d'Horticultureի սրահը, այս իրիկուն պէտք է շատ նեղ գայ բազմութեան։

Մ. Ե.

ԺԱՄԱՑՈՅՑԻ ԿԱՆՈՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ

Զօմերու թերթը, «Երկունք» սկաւ հրատարակուիլ դադարէ մը յետոյ, որ տեւեց քանի մը ամիս...։ կը հաւաստեն թէ այսուհետեւ լոյս պիտի տեսնէ ժամացոյցի պէս կանոնաւոր։

Չենք գիտեր թէ Զօմերը ինչ իմաստ կուտան «կանոնաւոր» բառին։ Բայց եթէ ժամացոյցը Նարդունիին է, վա՜յ մեր գլխուն։ Փարիզէն Նիւ-Եորքի ժամը ցոյց կուտայ։

ԿԵՆՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

«Նարդունի, ձեռնարկած է հայ որբերու պատմութեան, որուն համար նիւթ կը հաւաքէ»։ («Երկունք»)։

Մեզմէ կը խնդրեն խնդրել «Տիկին Զապէլ Եսայեանէն եւ Պ. Արշակ Չօպանեանէն որ իրար չանցնին, որբերու պատմութեան մէջ մտնելու եւ ուզուած նիւթերը հայթայթելու։ Եթէ իրենց կեանքին մասին նորութիւն մը ունին, թող իրարու ըսեն։ Մնացեալը մենք գիտենք»։

ԼԵԶՈՒՆ ԿԸ ՃՈԽԱՆԱՅ

Փարիզեան ուղեկորոյս թերթի մը մէջ, Տիկին Զապէլ Եսայեան կը պնդէ թէ հայ լեզուն չէ աղճատուած օտար բառերով, ընդհակառակն, կը ճոխանայ Հայաստանի մէջ։

«Եզրակացնելով կը զգուշացնենք մեր ընթերցողները չենթարկուիլ այն բոլոր բրովոքասիոններուն, որ Խորհրդային Հայաստանի ամէն գոյն ու տեսակի յայտնի եւ թաքուն թշնամիները ի գործ կը դնեն, մոլորեցնելու համար գաղութահայ աշխատաւորութիւնը եւ անոնցմէ ամէնէն խարդախ զէնքն է հայերէն լեզուի իբր թէ աղճատման հարցը, մինչ հայերէն լեզուն աննախընթաց ճոխութիւն ստացած է մեր, Խորհր. հայրենիքին մէջ։»

Բանուոր մը որ լեզուին հասմն ու բարակը չի նայիր, այս տողերը կարդալէ վերջ, կը խորհրդածէր.

— Այս կնիկը՝ ով է նէ, պունամիշ եղած է...

Բառը՝ անշուշտ մեր տեսակէտով, օտար է. բայց պէտք է հանդուրժելի ըլլայ տիկնոջ ըստ իր տեսակէտին մանաւանդ որ դժբախտ մեր տեսակէտով, կը յայտարարէ իր պարագային

ԽԱՐՏԻՉ

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Լօզանի ժողովը Փետրուար 20ին

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ԶԻՆԱԹԱՓՄԱՆ ՓՈՐՁԵՐԸ

Անգլիական կառավարութիւնը պաշտօնապէս յայտարարեց թէ Լօզանի ժողովը որ նախապէս տրուած որոշման մը համաձայն, պէտք է տեղի ունենար յունուար 25ին, յետաձգուած է անորոշ ժամանակով։

Ֆրանսայի արտաքին նախարարութենէն քաղուած տեղեկութիւններու համաձայն, յետաձգումը տեղի ունեցած է ֆրանսական կառավարութեան համաձայնութեամբ, այն պատճառով որ, շահագրգռուած գլխաւոր պետութեանց միջեւ, բանակցութիւնները վերջացած չըլլալով, ժողովը չէր կրնար տեղի ունենալ որոշուած թուականին։

Քաղաքական շրջանակները սակայն կը հաւատեն թէ նոր բանակցութիւններու հետեւանքով, չի կրնար ըլլալ որ ժողովը բնաւ տեղի չունենայ, այլ պիտի գումարուի փետր 20ին։

Ֆրանսայի վարչապետը Պ. Լավալ հրաւէր ուղղած էր Անգլիոյ վարչապետին, Փարիզի մէջ տեսակցութիւն մը ունենալու համար, հատուցումներու հարցին շուրջ։ Սակայն, Մաքտոնըլտ չպիտի կրնայ Փարիզ գալ, խորհրդարանական զբաղումներու հետեւանքով։

— Լօզանի ժողովին յետաձգման մասին, անգլիական զեկոյցը անակնկալի չէ բերած ամերիկեան շրջանակները, որոնք կը շարունակեն հատուցումներու հարցը նկատել զուտ եւրոպական։

— Հուվըրի պայմանաժամին մասին, Գերմանիայ կտրուկ մերժումը, Պերլինի քաղաքական շրջանակները կը ջանան արդարացնել հետեւեալ նկատումներով։

— Եթէ ընդունուի մէկ տարուան նոր յետաձգում մը հատուցումներու համար, պիտի նշանակէր վճարումներու վերսկսման խոստում տալ։

«1931 օգոստոսի Լոնտոնի ժողովը, որոշեց որ Հուվըրի ծրագրով յետաձգուած պայմանագրական տարեվճարները պիտի զանձուէին տաս տարիէն 117 միլիոն 800 հազարական հատուածներով եւ թէ, հատուցման մնացեալ, մասն ալ պիտի վճարուէր 10 տարիէն, գերման երկաթուղիներու ընկերութեան կողմէ հրապարակ հանուած պարտաթուղթերու ձեւով։

«Որովհետեւ, Գերմանիա բացարձակէս ի վիճակի չէ վճարելու, մարդ չի կրնար ընդունիլ, որ վերսկսի վճարման եւ վճարելու նոր խոստում մըն ալ աւելցնելու հարց չի կրնար ծագիլ»։

Սպանիոյ խռովութիւնները

Քաթալոնիոյ մէջ ծագած խռովութեանց մասին, Սպանիոյ վարչապետը կարգ մը տեղեկութիւններ տուաւ խորհրդարանին։ Ցայտնեց թէ խռովարարները կ՚ուզէին կտրել ելեկտրական թելերը եւ ջուրի խողովակները, Պարչելոնա քաղաքը զրկելու համար ջուրէ եւ լոյսէ։ Կ՚ուզէին մանաւանդ կառավարական ուժերը դուրս քաշել քաղաքէն, որպէսզի ներսը իրենք գործելու ազատութիւն ունենային։

Կառավարութիւնը ծիւաւոր եւ թնդանօթաձիգ ուժեր է ղրկած եւ ատկից զատ, չափազանց խիստ հրահանգներ է տուած զինուորական իշխանութեանց։

Սպանիոյ վարչապետը կը յայտնէ նաեւ թէ ծայր տուած շարժումը անիշխանական է իր ձգտումներով։

Սալէնտի մէջ, յեղափոխականները թուցիկով մը ընկերային յեղափոխութիւն յայտարարեցին ամբողջ երկրին մէջ։

Քորոնյի մէջ, ոստիկանութիւնը կրակ բացաւ ամբոխին վրայ, սպաննելով մէկ հոգի եւ վիրաւորելով բազմաթիւ անձեր։

ՉԵԿԱՆ ԳՈՐԾԻ ՎՐԱՅ

Աղաբեկովն է որ պիտի առեւանգէին

Ռումանիոյ մէջ երեւան հանուած պոլշեւիկեան լրտեսութիւնը սկսած է կարեւոր հանգամանքներ առնել։

Երէկ հաղորդեր էինք թէ Կէֆէուի գործակալները կ՚ուզէին առեւանգել Ակատիեւ անունով խորհրդային նախկին դիւանագէտ մը, որ իբր թէ Պոլսոյ մէջ Տրոցկիի հետ տեսակցութեան մը ընթացքին, իմացեր էր զօրավար Կուտեպովի առեւանգման մանրամասնութիւնները։

Արդ, թէեւ ռումէն ոստիկանութիւնը գաղտնի կը պահէ ամէն մանրամասնութիւն, սակայն յայտնուած է թէ Ակատիեւ անունին տակ կը ծածկուի պոլշեւիկեան նախկին գործակալ մը՝ հայազգի Աղաբեկովը, որուն յայտնութիւնները անցեալ տարի բաւական լոյս սփռեցին խորհրդային Ռուսիոյ գաղտնի գործունէութեան մասին։

Պուքրէշէն տրուած հեռագիր մը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը հաղորդէ։ Ռումանիոյ զանազան քաղաքներուն մէջ, ինչպէս Եալայ, Եաշ, Կոնստանցա եւ Պուքրէշ, երեւան հանուած է բազմաթիւ ցանցերով կազմակերպութիւն մը, որուն հերոսուհին կը դառնայ երեւան տարու ռուս գեղանի կին մը, «Մոխրագորշ զգեստով կինը» ինչպէս սովորութիւն դարձաւ կոչել զայն։ Այս կինն է եղեր որ անցեալ տարի զօրավար Կուտեպովը թակարդը ձգեր է։ Սակայն ֆրանսական երեկոյեան թերթի մը քննութիւնները կը հաստատեն թէ նոյն կինը չէ. երկու կիներուն միջեւ մեծ տարբերութիւններ կան։ Կուտեպովը խաբող կինը գեղանի չէր, ոչ ալ նոյնքան երիտասարդ եւ վայելուչ։

Այս գորշագորշ զգեստով կնոջմէն զատ որ ցարդ որ եւ է խոստովանութիւն չէ կատարած, ձերբակալուած են քանի չափ համայնավարներ, ինչպէս նաեւ յունական «Էլէնա-Ֆիլոմէնա»ի նաւապետը, ֆրանսացի մը Ժան Լըքոք որուն համար բսուեր էր թէ Փարիզ, Էթուալի հրապարակին վրայ պանդոկ մը կը բանեցնէր։

— Կարգ մը տեղեկութիւններ կը յայտնեն թէ Կէֆէուի ծարղիկը պիտի առեւանգէին ռուս գրող մը որ Տրոցկիի աշխատակցութեամբ, խորհրդային վարչաձեւին մասին աղմկայարոյց գործ մը մը պատրաստելու վրայ էր։

Արդ, այս ռուս գրագէտը ուրիշ մէկը չէ, եթէ ոչ ծանօթ Աղաբեկովը, որ անընդհատ կը հետապնդուէր Չէկայի կողմէ։ Վերջերս կը բնակէր Պուտափէշթ, ուրկէ մեկներ էր հաստատուելու Պուքրէշ։

«Մոխրագոյն զգեստով կինը» յաջողեր էր գրաւելու Աղաբեկովի վստահութիւնը եւ զայն քաշելու Կոնստանցա, ուր ճարտարօրէն պատրաստուած ծուղակի մը մէջ ինկեր էր։ Չեկիստները յաջողեր էին զայն կաշկանդել մեկ ականթարթի մէջ, եւ նետել ինքնաշարժ մը որ զայն տարեր էր նաւահանգիստ։

Նախկին չեկիստը նաւ դրուելու վրայ էր, երբ ռումէն ոստիկանութիւնը վրայ հասնելով, ձերբակալեր էր չեկիստները ու փրկեր Աղաբեկովը։

Աղաբեկով, ճանչցած է Լըքոքը, որուն համար կ՚ըսէ թէ Փարիզի մէջ կը բա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ՝ էջ)

Ո՞Վ Է ԱՂԱԲԵԿՈՎ

ԻՆՉՈ՞Ւ ԴԱՒԵՑ ՉԵԿԱՅԻ ԴԷՄ

Աղաբեկով նորէն օրուան մարդ դարձաւ, շնորհիւ իր դէմ սարքուած դաւադրութեան, որուն զոհ պիտի երթար անշուշտ, եթէ աւելի բախտաւոր եղած չըլլար քան զօրավար Կուտեպովը։

Իր բուն անունն է Արութինոֆ։ Բայց Չեկայի մէջ իր ամբողջ 10 տարուան ծառայութեան ընթացքին, ճանչցուած է Ժորժ Աղաբեկով անունով. Չեկայի իբր գործակալ, 1929ին անցեր էր Պոլիս, Թուրքիոյ, Պաղեստինի, Սուրիոյ, Յունաստանի, Սերպիոյ, Ռումանիայ եւ վեր. Ջապէս Մերձաւոր-Արեւելքի մէջ, պոլշեւիկեան կազմակերպութիւնը ղեկավարելու առաքելութեամբ։

Աղաբեկով, որ Պոլիս մտեր էր Չեկայի կողմէ ճարտարօրէն կեղծուած անցագրով մը եւ որուն մէջ անունը փոխուեր էր Յովսէփեանի՝ պարսիկ վաճառական, կը զբաղէր առեւտուրով իբր թէ. սակայն գործերը լաւ վարելու համար, անգլիերէնի պէտքը կը զգայ եւ կը սկսի դասեր առնել 20 տարու անգլիացի օրիորդէ մը։ Երկուքին միջեւ ծայր կուտայ սիրաբանութիւն մը, որ շուտով կը փոխուի բուռն սիրահարութեան։ Սիրահար չեկիստը կը մոռնայ ամէն խոհեմութիւն եւ իր դերը կը յայտնէ անոր, որ շատ չանցած իր նշանածը պիտի ըլլար։ Աղջիկը վախ զգաց. բայց սէրը աւելի մեծ էր եւ պայման կը դնէ.

— Կը յօժարիմ հետդ ամուսնանալ, բայց պէտք է կապերդ խզես Կէֆէուէն։ Ընտանիքս այդպէս կը պահանջէ։

Աղաբեկով տեղի կուտայ։ Անգլուհիին հետ կը փախի Պոլսէն, կուգայ Մարսէյլ, յետոյ Փարիզ, ուր զանազան հրատարակութիւններով, երեւան կը հանէր Չեկայի գործունէութեան գաղտնիքները։

Սակայն, աղջկան մայրը, երեւան կը հանէ փախստական զոյգին թաքստոցը եւ Փարիզ կուգայ իր միւս աղջկան եւ փեսին հետ եւ իբր անչափահաս մը գլխէ հանող, դատի կը քաշէ նախկին չեկիստը՝ Աղաբեկով Պելճիքա կը քշուի. իսկ իր սիրականը մօրը հետ կը վերադառնայ Պոլիս։ Պելճիքայի մէջ Աղաբեկով կը հանդիպի մէկու մը, որ կ՚ուզէր իրմէ գնել մեծ պետութեան մը գաղթավայրերուն մէջ՝ համայնավարական գործունէութեան գաղտնիքները.

— Որքա՞ն կ՚ուզէք, կը հարցնեն։

— Ո՛չ մէկ սանթիմ, կը պատասխանէ Աղաբեկով. կ՚ուզեմ միայն կինը, որմէ բաժնեցին զիս։

Ու երեք-չորս շաբաթ յետոյ, Աղաբեկովի սիրականը կը վերադառնայ. կը կարգուի եւ նորապսակ ամոլը կը հաստատուի Պրիւքսէլ։

Այդ ամուսնութենէն վերջն է որ Աղաբեկով, որ այլեւս իր իսկական անունովը՝ Արութինոֆ՝ կը պտտէր, կը ձեռնարկէ ճամբորդութեան մը, որ զինքը կը տանի մինչեւ Պուքրէշ։ Առաջին անգամ, կ՚երթայ Վիեննա, հետեւեալ պայմաններով։ 1930 յուլիսին, Ցէմէլման անունով վաճառական մը սպաննուեր էր։ Սպանիչը կը կոչուէր Սթէլման։ Քննութիւնը երեւան կը հանէ թէ սպանիչ եւ սպաննեալ համայնավար էին եւ թէ սպանիչը կը կոչուէր ոչ թէ Սթէլման, այլ Փիրքոքվիչ։

Իսկ Աղաբեկով, անոր լուսանկարը տեսնելով թերթերու մէջ, կը ճանչնայ Կէֆէուի իր նախկին պետը Շուլման որ 1929ին կը վարէր, Մոսկուա 13, Լուպիանքիա փողոցի սեւ խցիկը, այն անձը որ Աղաբեկովի տուեր էր Յովսէփեան անունով կեղծ անցագիրը։

Ահա թէ ինչո՞ւ Աղաբեկով գացեր էր Վիեննա։ Կ՚երթայ բանտին մէջ իր նախկին պետը տեսնելու եւ իր աչքով հաստատելու անոր ինքնութիւնը։

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԵՒ ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՊԱՅՔԱՐ ՈՍԿԻԻՆ ԴԷՄ(1)

Միջազգային դրամ մը կարելի՞ է հաստատել

Տնտեսական տագնապը ծայր տալէն ի վեր, մասնագէտներէն սկսեալ մինչեւ լետին լրագրողը, կը ջանան փնտռել անոր պատճառները՝ որոնց վերլուծումը յաճախ կը տանի զանոնք ամէնէն արտառոց եզրակացութիւններուն։

Այս պատճառներուն մէջ— իրական կամ ոչ— ամէնէն տարօրինակը, կարելի է ըսել թէ՝ ոսկիի խնդիրն է որուն դերը այսօր սկսեր են մոռնալ կարգ մը ականաւոր տնտեսագէտներ անգամ։

Ինչպէս յայտնի է, իր զանազան անվիճելի յատկութիւններուն համար, երկար ատենէ ի վեր ոսկին գրեթէ ամէն երկրի մէջ ընդունուած է իբրեւ հիմ դրամական դրութեան։ Նոյն առանձնաշնորհումին արժանացած էր նաեւ արծաթ մետաղը աւելի կամ նուազ չափով, երկմետաղեան դրութիւնը ընդունող պետութեանց մէջ։ Բայց, այս դրութեան ներկայացուցած զանազան անպատեհութիւններուն առջեւ, մօտ լիսուն տարիէ ի վեր արծաթը դադրած էր կարեւոր դեր մը խաղալէ, աշխարհի դրամական գործառնութիւններուն մէջ։

Տնտեսական ընդհանուր տագնապը վերստին արծարծեց ո՛չ միայն արծաթ մետաղի խնդիրը, այլ եւ ոսկիի հարցն իսկ։ Պայքարի առաջին նշանները տրուեցան տնտեսագէտներուն կողմէ այն երկիրներուն՝ որոնք ոսկիի անբաւականութենէն կը տառապէին (Անգլիա), ինչպէս նաեւ այն ճարտարագործներուն կողմէ՝ որոնք արծաթի գործածութեան վերստին ընդհանրացման մէջ, մասնաւոր շահեր ունէին (Ամերիկայի արծաթատէրերը)։

Ամէն կողմէ պահանջուեցաւ որ արծաթն ալ, եթէ ոչ բոլորովին առանձին, գէթ ոսկիին հետ հաւասարապէս գործածուի դրամահատութեան մէջ. որպէսզի այս վերջին մետաղի քանակին կարծեցեալ անբաւականութիւնը դարմանուի։

Ոսկիի արտադրութիւնը կ՚առարկեն կարգ մը տնտեսագէտներ, անբաւական ըլլալով՝ այս մետաղին արժէքը հետզհետէ բարձրացած է ու կը բարձրանայ, առաջ բերելով գիներու այն անկումները որոնց հանդիսատես եղանք սա վերջին տարիներուն մէջ։

×

Սխալ է կարծել թէ՝ աշխարհի տնտեսութեան տրամադրութեան տակ գտնուող ոսկիի քանակը նուազած է։ Այս քանակը եթէ մեծապէս աւելցած չէ, պակսած ալ չէ։ Զանազան պետութեանց դրամական դրութեան մէջ տեսնուած խանգարումներուն պատճառը ոսկիի նուազիլը չէ, այլ անոր անհաւասար բաշխումը զանազան երկիրներու մէջ. Ան այսօր գլխաւորապէս կուտակուած է Միացեալ Նահանգներու, Ֆրանսայի, Զուիցերիոյ եւ Հոլանտայի մէջ, բայց այս կուտակումը ունի իր մասնաւոր եւ բացառիկ պատճառները։

Թէ պիտի գայ օր մը երբ ոսկիի հանքերը պիտի սպառին ամբողջովին կամ անբաւական կերպով պիտի հայթայթեն աշխարհի պէտք ունեցած ոսկիի քանակը, ասիկա խնդիր մըն է որուն մասին վերջին դարու կէսէն ի վեր միշտ վէճեր ծագած են։ Հետեւաբար, այս տեսակէտին վրայ չէ որ կարելի պիտի ըլլայ եզրակացութեան մը յանգիլ, մանաւանդ որ ապագան, հեռաւոր ապագայ մը, մեզի բոլորովին անծանօթ է։ Հակառակ, ճարտարարուեստներուն եւ գիտութեան առաջդիմութիւններուն, մեր երկրագունդին ներքնամասը մեզի համար ունի դեռ գաղտնիքներ՝ զորս մարդկութիւնը տակաւին ի վիճակի չէ երեւան հանելու։

Իրողութիւն մը կայ սակայն։ Եթէ ոսկին ընդհանուր կերպով ընդունուած է իբրեւ դրամական դրութեան հիմ, պատճառը այն է որ ցարդ չէ գտնուած այս պաշտօնը պատշաճօրէն եւ կանոնաւորապէս կատարող որեւէ նիւթ։

×

Հակառակ իրենց սեթեւեկ եւ յամառ պայքարին՝ արծաթի կուսակիցները չյաջողեցան իրենց դիմումներուն մէջ ու ստիպուեցան ամուր ճակատ մը կազմել, աւելի եռանդով պաշտպանելու համար ո՛չ թէ արծաթը, այլ բուռն կռիւ մը մղելու համար ուղղակի ոսկիին դէմ։

Ասոնց ամէնէն ջերմ ախոյեաններէն մէկը. Սըր Հէնրի Սթրէքօշն (2) է որ անցեալ շաբթու Լոնտոնի Economist շաբաթաթերթին մէջ կը պնդէր թէ՝ գիներու ներկայ ընդհանուր անկման պատճառը ոչ գերարտադրութիւն է եւ ոչ ալ սպառման անբաւականութիւնը, այլ ոսկիի գինին բարձրացումը։ Ու այս փորձագէտը կը հասնէր սա եզրակացութեան։ Եթէ, կ՚ըսէ, այսօր մէկ ունկի ոսկի գնելու համար 120 շիլին պէտք է, փոխանակ 84 ու կէս շիլինի, ինչպէս անցեալ սեպտեմբեր 18էն առաջ, երբ անգլիականը դեռ իր ամբողջական արժէքը կը պահէր պատճառը այն է որ ոսկիին արժէքը բարձրացած է եւ ոչ ուրիշ բան։

Սըր Սթրէքօշ եւ իր համախոհները կը մոռնան նախ որ տակաւին քանի մը տարի առաջ, երբ ոսկիին արժէքը նոյնը կը մնար, նախնական նիւթերը ամէնքն ալ բարձրացած էին արդէն, Կը բաւէ ամէնէն յատկանշական օրինակը ցոյց տալ։ Չգամխէժը որուն կէս քիլօն 1921ին 8 փէննի կ՚արժէր միայն, 1925ին 56 փէննիի ելած էր. Նոյնիսկ այս բարձրացումը Ամերիկայի մէջ շատ աւելի խոշոր համեմատութեան մը հասած էր (կէս քիլօն 11 չէնթի տեղ 110 չէնթ)։

Երկրորդ՝ երբ ոսկիին մէկ ունկին 84ու կէս շիլինի տեղ 120 շիլին կ՚արժէ, Սըր Սթրէքօշ կը մոռնայ որ ասիկա Անգլիոյ մէջ ի զօրու եղած գինն է եւ թէ ոսկին այսօր Ֆրանսայի եւ Միացեալ Նահանգներու մէջ կ՚արժէ այն՝ ինչ որ կ՚արժէր սեպտեմբեր 18էն առաջ Անգլիոյ մէջ, բան մը որ կ՚ապացուցանէ դեղին մետաղին կայունութիւնը։

×

Ոսկիի չափանիշի դրութեան հակառակորդներէն ոմանք կը ջանան ընդունիլ տալ միջազգային դրամի մը հաստատման ծրագիրը, դրամի մը որ ոչ թէ ոսկիին կամ ուրիշ մետաղի մը վրայ հաստատուած ըլլայ, այլ պարզապէս տեսակ մը միջազգային թղթադրամի։

Անշուշտ այս դրութեան շնորհիւ կարելի պիտի ըլլայ մեծաքանակ թանկագին մետաղ խնայել։ Սակայն անհրաժեշտ է գիտնալ թէ՝ այս տեսակ դրամական դրութիւն մը եթէ ոսկիի կամ արծաթի վրայ հիմնուած չէ, պէտք է հիմնուած ըլլայ անանկ տովիզներու՝ (ոսկիի արժէքը ներկայացնող թղթադրամ) որոնց արժէքը տեւականապէս կայուն մնայ, բան մը՝ զոր կարելի չէ երաշխաւորել, ինչպէս որ ստերլինին անակնկալ անկումը անգամ մը ցոյց տուաւ արդէն անցեալ սեպտեմբերէն ի վեր։

Եթէ այս դրութիւնը գործնականացնել կարելի ըլլար, պարզապէս իտէալ մըն է որ իրագործուած պիտի ըլլար։ Ասիկա յուսալի չէ աշխարհի ներկայ պայմաններուն եւ տնտեսական արդի կազմակերպութիւններուն տակ։

Այո՛, միջազգային թղթադրամի մը հաստատումը իտէալ մըն է, բայց ոչ երազ։ Այս դրութիւնը այնքան հաւանականութիւն կը ներկայացնէ յաջողելու, որքան եւրոպական մեծ ու պզտիկ երկիրներէն կազմուած դաշնակցական պետութեան մը ծրագրին գործադրութիւնը։ Ոչ աւելի ոչ պակաս։

Միջազգային դրամ եւ եւրոպական համադաշնակցութիւն իրարու հետ սերտ առնչութիւն ունեցող խնդիրներ են եւ նոյնիսկ կարելի է ըսել թէ՝ մէկը միւսէն կախում ունի։ Առանց տնտեսական շահերու նոյնութեան՝ կարելի չէ ըմբռնել դաշնակցային պետութիւն. եւ առանց այս վերջինին, միջազգային դրամի մը հաստատման համար ձեռք առնուած միջոցները դատապարտուած են ամուլ մնալու։

Եզրակացնելու համար կ՚աւելցնենք թէ չենք կարծեր որ ժամանակը եկած ըլլայ աշխարհի մէջ ընդհանուր կերպով ընդունուած ներկայ դրամական դրութիւնը հիմնական փոփոխութեան մը ենթարկելու։

ՀՐ. Ն. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

(1) Այս յօդուածը դիւրաւ ըմբռնելու համար, կարդալ նաեւ մեր նախորդ երկու յօդուածները. Ի՞նչ է «Կոլտ Սթանտարտ»ը («Յառաջ» 2 հոկտ. 1931) եւ Գահազուրկ մետաղ մը («Յառաջ» 6 նոյմ. 1931)։

(2) Սըր Սթրէքօշ անգլիացի հանրածանօթ փորձագէտ մըն է եւ անդամ Ազգերու Դաշնակցութեան ելմտական մասնախումբին եւ կարեւոր դեր մը կատարած է ոսկիի խնդիրը քննելու համար նոյն դաշնակցութեան կողմէ կազմուած մարմնին։ Բայց, ան միեւնոյն ատեն նախագահն է Ունիըն Քօրփօրէյշըն անուն ոսկեհանքերու մեծ ընկերութեան որ շահ ունի բնականաբար իր պարզած տեսութիւններու գործադրութեան մէջ։ Այս պարագան բաւական նկատուած է որ այս մասին իր յայտնած գաղափարները կորսնցնեն իրենց ուժը։

ՏԱՐՕՆԷՆ ԿԻԼԻԿԻԱ

Մեծ հաճոյքով կը գրեմ՝ Հայոց երգերուն եւ երգիչի մասին։

Ես, կը կարծեմ, որ ամէն ժամանակ եւ ամէն տեղ պէտք է փառաւորենք զանոնք։

Պէ՛տք է առիթ ստեղծել, որ հայ երգը ազնուական գինիի մը պէս ընդհանրանայ եւ տարածուի արեւմուտքի մէջ։

Հայոց երգը լիսուն հազար անգամ աւելի զօրաւոր է՝ Հայը եւ իր անցեալը ծանօթացնելու տեսակէտէն, քան թէ բազմահազար յուշագիրներ՝ Հայոց կողմէ ստորագրուած։

Եւ յետոյ, Հայոց երգին մասին գրելու ժամանակ, կը մտածեմ, որ պէտք է մի՛շտ լաւը գրել։ Պակասաւոր կողմին վրայէն լռութեամբ անցնիլ։ Գովէ՛լ երգը։ Փառաբանե՛լ երգիչը։

Այս ալ անգլօսաքսոն գիծ մը, որ անհրաժեշտութիւն մըն է հայ կեանքին մէջ։

Արդ, Տարօն-Տուրուբերանի հայրենակցական միութեան կեդրոնական վարչութիւնը, օգտուելով իրենց անուանի հայրենակցին՝ Շահ-Մուրատեանի ներկայութենէն, հրաշալի գաղափարն ունեցած էր՝ երգահանդէս մը կազմակերպելու Մարսէյլի մէջ։

Շահ-Մուրատեանի երկրորդ երգահանդէսը՝ այս եղանակին։

Դարձեալ Պրէպան-Մարսէյլի սրահներուն մէջ, 9 յունուար, շաբաթ իրիկուն։

Հոծ բազմութիւն կար, մեծ մասամբ Տարօն-Տուրուբերանցիներ։

Կեդր. Վարչութեան կողմէ, Պ. Գ. Շէխիկեան, իբրեւ բացում երգահանդէսի, երկու խօսքով ծանօթացուց՝ անցեալը Տարօնի աշխարհին, ներկան՝ ցիրուցան Տարօնցիներու եւ իրենց անկշռելի հաւատքը՝ դէպի հի՛ն օրերու նուաստարդեան խաղերը։

«Տարօնը, ըսաւ Պ. Շէխիկեան, Հայոց աշխարհի սիրտն է։ Եւ Տարօնցիները իբրեւ հայ ազգին սիրտը, մինչեւ ետքը կը բաբախեն՝ հայրենիքին եւ անոր ազատութեան համար»։

Ուժգին ծափահարութենէ մը ետքը, որ կը թնդացնէր հանդէսին սրահները, երեւցաւ անուանի Մշեցին։

Շահ-Մուրատեան։

Որոշ էր, որ այս օրերուն, շատերը անկարելի ճիգերով փութացած էին հանդիպիլ իրենց հռչակաւոր հայրենակցին։

Բեմին վրայ, մեծ յուզումով եւ խանդավառութեամբ ընդունեցին զինք։ Եւ թերեւս կարօտով։

«Տէր՛ կեցո զհայս...»։

Եւ մանաւանդ զՏարօնացիս։

Լաւ Հայեր են Տարօնացիները։ Կ՚արժէ աղօթել իրենց համար։

Մինչեւ ետքը մեծութիւններ տուած են այս ազգին։

Մտքի եւ զէնքի։

Ո՛վ գիտէ, նորէն առիւծներու, վագրերու, կորիւններու եւ արծիւներու ի՛նչ երկունք ունին։

Տարօնցիները անխտիր, լաւ ձայն ունին։ Մշոյ դաշտերուն անսահմանութիւնը եւ Սասնոյ լեռներու անծայրածիր ու վեհ արձագանգը կայ իրենց կուրծքերուն տակ։

Եւ տուած են երգիչներ։ Մեծ երգիչներ. նայեցէք եկեղեցական պատմութեան։

Սահակ, Մեսրոպ, Խորենացի, Դաւիթ Անյաղթ, Մամբրէ Վերծանող, Եղիշէ, Խաչատուր Տարօնացի որ հեղինակն է՝ «Խորհուրդ խորին»ի ե՛ւ բառերուն ե՛ւ եղանակին։ Առաքել կամ Ալախօսիկ, որուն ձայնին զօրութիւնը կը հիւսեն բազմաթիւ հրաշալի պատմութիւններով։

Եւ՝ Շահ-Մուրատեան։

Ձայն մը, որ միշտ քաղցր է եւ միշտ առնական։

Ու մանաւանդ անիմանալի թախիծ մը կայ։

Անո՞ր համար, որ Շահ-Մուրատեան նախապատերազմեան սերունդէն թանկագին մնացորդ մըն է, որուն երգերուն մէջէն կ՚ողեկոչենք՝ ամբողջ նահատակ մտաւորականութիւն մը։ Սիամանթօ, Վարուժան, Զարդարեան... Կոմիտաս։

Անո՞ր համար, որ երբ Շահ-Մուրատեան սկսաւ տարածել հայ երգը ի սփիւռս աշխարհի, հայ ազգին առջեւ աւելի յստակ հորիզոն կար քան թէ այսօր։

Չեմ գիտեր, եւ չեմ ալ ուզեր։ Կը բաւէ, որ Շահ-Մուրատեանի ձայնը՝ երկնային թախիծով մը թաթաւուն է։

Երբ երգէ, ամբողջ յուսապարար եւ լուսազէժ, ե՛ւ տրտում ե՛ւ հերոսական բազմութիւններ կը քալեն մեր էութեան մէջէն։

Եւ կարծես, իր հայրենակիցներու բախտէն, այս անգամ ա՛ւելի քան աւիշոտ էր իր ձայնը։

Կարգով երգեց՝ «Տէ՛ր կեցո», «Մաղկոց մտայ», «Անցի՛ր սեւ ամպ իմ սրտէս», իտալերէն՝ «Caro mio ben», «Déception» (Չայքովսկիէն)

«O mon pauvre amour,
quel dommage...»

Հոս արդէն, ձայնի կատարելութիւն եւ աննման քաղցրութիւն։

Փօլ Վէրլէնի La bonne chansonի շարքէն՝ La lune blancheը, որ կատարելութիւն մըն է եւ բանաստեղծութեան եւ երաժշտութեան, իր փառքի պահը ունեցաւ Շահ-Մուրատեանի կոկորդէն դուրս։ Այս կաթնածոր երգին երաժշտութիւնը կը պատկանի Renaldo Hannի։ Եւ եթէ չեմ սխալիր, իր Les chansons grises տետրակէն փրցուած է։

Այս գողտրիկ եւ գոհար բանաստեղծութիւնը Շահ-Մուրատեան ա՛յնքան լաւ երգեց, որ իբրեւ թէ սպիտակ այգ լուսնին բոլոր խաղերը, իր դէմքին վրայ եւ աչքերուն մէջ ըլլային։

... Un vaste et tendre
Apaisement
Semble descendre
Du firmament
Que l'astre irise...
C'est l'heure exquise.

«Կիլիկիա՛...»

Երկրորդ մասին առաջին երգը։

Ամբողջ սրահը թնդաց ու կարծես համակրանքի ցոյց մըն էր որ անցաւ։

«Երբ որ բացուին դռներն յուսոյ...»

Պէտք է, որ ներկայ ըլլային Փրոֆ. Հ. Ազոնցները եւ իր թմբկահարները՝ ապտակուելու համար «լըվանդէն»ներու ազնուական հաւատքէն՝ դէպի յոյսը...։

Անտարակոյս, մաքուր Հայեր էին ե՛ւ երգիչը ե՛ւ ունկնդիրները։ Որովհետեւ, որքան քաղցր եւ առնական էր Շահ-Մուրատեանի ձայնը՝ «Կիլիկիա»ի մէջ, նո՛յնքան բարձր եւ առնական եղան՝ bisերը ունկնդիրներուն։

Այդ իրական «լըվանդէն»ներն են որ կանացի ձայն ունին։

Տարօն եւ Կիլիկիա միեւնոյն ծառին երկու գլխաւոր եւ աւիշոտ թեւերն են։

Երկուքն ալ ազնուական ծագումով։ Իշխանազուն։

Կիլիկիան՝ Մայր Հայրենիքին Յոյսի-Մուտքն է։

Այո՛, այսօր կ՚երգենք, կ՚երկրպագենք, վաղը՝ «ննջելու» համար սեմին առջեւ Յոյսի այդ դուռին...։

«Երթամ ննջել յիմ կիլիկիա...»

Իմաստո՛ւն, իմաստո՛ւն Ռուբինեան։

Կոմիտասի «Ալագեազ»ը հրաշալի էր։ Սիրուն էր Մասընէի «Միրէյ»ը։

«Mireille, ne sait pas encore
«Le doux charme de sa beauté,
«C'est une fleur qui vient d'éclore
«Dans un sourire de l'été.

Սիրո՛ւն, անմեղ, թեթեւ՝ ճիշդ Միրէյի պէս։

Կարելի է միշտ անզուգական հռչակել Շահ-Մուրատեանի՝ Aubadeը (Roi d'Ys), իր ոչ-հայերէն երգածներուն մէջ։

Ուրիշ փոքրիկ երգ մը, ռուսական եղանակով՝ յատկանշական էր։ Մելիքեանի «Աշնան երգ»ը։

Դեղնած դաշտերին
Իջել է աշուն,
Անտառը կրկին՝
Ներկել է նախշուն։

Ամէնէն վերջը քայլերգ մը՝ «Այրի Հայաստան» փրոֆ. Գալֆաեանէն։

Ջութակահար Պ. Ս. Չէօրէքճեան ինքզինքը գերազանցեց՝ H. Wieniawskiի Legendeին մէջ։ Լաւ դիրք եւ ճկուն լաւ շարժումներ ունի Պ. Չէօրէքճեան։

Դաշնակի համար, դարձեալ՝ Օր. Suzanne Arnoudն իր թանկագին եւ ցանկալի մասնակցութիւնը բերած էր այս երգահանդէսին։

ՈՒԽՏԱՒՈՐ

ԿԻՆԸ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔԻ ՄԷՋ

Ա. Ե. Հ. Կարմիր Խաչի անդամուհիներու վերջին զրոյցի նիւթն էր «Կնոջ դերը հանրային կեանքի մէջ»։ Այս առթիւ Տիկին Շանթ պատրաստած էր գեղեցիկ զեկուցում մը, որ լայնօրէն կուտար կնոջ հանրային կեանքի մէջ ունեցած կարեւոր դերը՝ անցեալին եւ ներկային մէջ։

Նախ առաւ կնոջ անհատական գործունէութիւնը ընկերութեան մէջ, վեր հանելով պատմութենէն կիներ, որոնք կրցած են այր մարդու հաւասար արժէքներ ներկայացնել, ըլլայ քաղաքական ասպարէզին մէջ, Վիքթորիա, Եղիսաբէթ եւն. թէ գիտական, գեղարուեստական մարզերուն մէջ։ Տիկին Փիւրին ոչ մէկ կերպով ստորադաս է որեւէ այր գիտունէ, այլեւս չթուելով այն հազարաւոր կին գեղարուեստագէտները, գրագէտ գիտունները որոնք գեղարուեստական պատմութեան մէջ կարկառուն տեղեր գրաւած են։ Այսօր կան կին վաճառականներ, ճարտարագէտներ, խմբագիրներ, բժիշկներ, իրաւաբաններ, եւայլն։

Ընկերային կեանքի շարք մը չարիքներու դէմ պայքարելու համար, անհրաժեշտ է հաւաքական աշխատանք։ Հոս տիկին Շանթ յիշեց այն դերը որ կ՚իյնայ կնոջ՝ հանրային բարելաւման համար։ Անհրաժեշտ է հաւաքական ուժ՝ պայքարելու համար զանազան ախտերու դէմ,— թոքախտի, խլիրդի, վեներական հիւանդութիւններու, ալքօլամոլութեան։ Հաւաքական ուժ պէտք է պաշտպանելու համար լքուած մայրերը, անտէր մանուկները։ Ահա կիներու բազմաթիւ միութիւններու գլխաւոր գետինը։

Երեւութապէս բարեսիրական այս խմբակցութիւնները աւելի շատ մարդկութեան յառաջդիմութեան նպաստող ազդակներ են քան կրօնական, վիպական զգացումներու արդիւնք։ Եւ որպէսզի կինը կարենայ լայնօրէն մասնակցիլ հանրային կեանքին եւ իր գաղափարները յառաջ տանիլ, պէտք է որ ունենայ այր մարդու հաւասար իրաւունք օրէնքին առջեւ։

Ահա գլխաւորաբար այս վերջին կէտն է որ կարծիքի տարբերութիւններ առաջ բերաւ անդամուհիներու միջեւ։

Առարկողներ եղան թէ կինը չի կրնար բոլորովին հաւասար ըլլալ այր մարդուն, նկատի առնելով կազմախօսական տարբերութիւնները։ Ունենալով տարբեր ֆիզիքական կազմ, բնական կերպով պիտի ունենայ նաեւ տարբեր հոգեկան կազմ։ Ըսին թէ կնոջ մակարդակը աւելի ցած է քան այր մարդունը, թէ կինը աւելի զգայուն է քան այր մարդը։ Այն պարագային ուր սառնասրտութեամբ պէտք է դատել եւ վճիռներ տալ, կինը զգացումով պիտի դատէ եւ թերեւս վնասակար վճիռներ տայ։ Առարկեցին թէ կնոջ քաղաքական ասպարէզ նետուելովը՝ ընտանիքը կը քայքայուի, երախաները մօր խնամքէն, գուրգուրանքէն կը զրկուին։

Բայց կնոջ ազատագրական ձգտումները լոկ քմայքի կամ անոր գիտակցութեան զարթնումին արդիւնքը չեն, այլ տնտեսական պայմաններու բնական հետեւանքը։ Մօտ մէկ դար է տնտեսական այնպիսի ահաւոր յեղաշրջում եւ յառաջդիմութիւն կատարուած է որ, համեմատել իսկ կարելի չէ նախորդ դարերու դանդաղ տնտեսական զարգացումին հետ։ Արդիւնաբերութեան զարգացման շնորհիւ, աշխատող ձեռքերու թիւը աւելցած է քան նուազած. ահա ինչու կինն ալ իր մասնակցութիւնը ստիպուած է բերել տնտեսութեան մէջ։

Այն թուականէն ուր կինը սկսաւ հանրային խաւ կազմել, անոր իրաւական դիրքն ալ սկսաւ խնդրոյ առարկայ դառնալ։ Իրերու վիճակի փոփոխութիւնն է որ յառաջ կը բերէ նոր գաղափարախօսութիւնը. Փէմինիզմը ուրիշ նոր ժամանակներու պայմաններու բնական հետեւանքն է եւ դէպի յառաջ անոր ընթացքը կարելի պիտի չըլլայ կասեցնել հակաճառութիւններով։

Կնոջ մտաւոր մակարդակը աւելի ցած չէ քան այր մարդունը։ Նախակրթարաններէն մինչեւ համալսարանը ուսանողուհին հաւասար քայլերով կ՚ընթանայ եւ միեւնոյն վկայականը կը ստանայ։ Եթէ կեանքի մէջ անոնց ճամբաները շեղած են, պատճառը հին մտայնութեամբ այր մարդուն նախապաշարմունքին տալն է։ Մարդիկ դեռ վարժուած չեն հաւատք ընծայելու կնոջ կարողութիւններուն։

Այն առարկութեան դէմ թէ քաղաքական խնդիրներու մէջ կինը զգացումով կրնայ դատել եւ վնասակար հանդիսանալ, ընդհակառակն, բարեբաստ նշան պէտք է համարել. թերեւս շատ մը աղէտներէ եւ պատերազմներէ զերծ ըլլայինք այսօր, եթէ կինը ունենար գործօն դեր։

Եթէ կայ բան մը որ պիտի տուժէ կնոջ քաղաքական ասպարէզ նետուելովը, այդ ալ ընտանիքն է, բայց ընտանիքը կազմակերպուած է հին տնտեսական պայմաններու վրայ։ Այսօրուան ընտանիքը եւ իր ապրելու պայմանները նոյնը չեն ինչ որ կէս դար առաջ։ Կինը այսօր ստիպուած է կռուիլ ընտանիքին, որպէսզի կարենայ ընտանիքը պահել, երախաները սնուցանել։

Յաջորդ զրոյցի նիւթ նշանակուած է ծնողներու դերը մանուկներու սեռական դաստիարակութեան մէջ։

Մ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐԸ ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Թիֆլիզի «Պրոլետար»ը (8 յունուար) կը գրէ.

— Յունուար 5ին, երեկոյեան, յունական «Իդրիոս» շոգենաւով Պաթում հասան հայ գաղթականները։ Եկեր էին 1922 հոգի։ Հայաստանի կառավարական յանձնաժողովը, առաջնորդութեամբ առողջապահական գործավար Ղեւոնդեանի, դիմաւորեց ներգաղթողները։ Դիմաւորելու եկած էին նաեւ Աջարիստանի կառավարութեան ներկայացուցիչները։

Շոգենաւին վրայ տեղի ունեցաւ միթինկ մը։ Եկուորները փչեցին աշխարհի դէմ, այնպէս ինչպէս տառապեցան։ Անմիջապէս ներգաղթողներու կողմէ խմբագրուեցաւ բանաձեւ մը, որ կը դատապարտէ աշխարհակալ պետութեանց քաղաքականութիւնը։ Այդ բանաձեւով ներգաղթողները յանձն կ՚առնեն աշխատիլ պրոլետարական պետութեան շինարարութեան ճակատին վրայ։

Ներգաղթողներուն մէջ 800ի կը հասնին երախաները, որոնց տարիքը 1-12 է։ Աշխատող ձեռքերուն թիւը՝ մօտ 750, մեծ մասամբ՝ ծխախոտի եւ բամպակի մշակներ, ատաղձագործներ, հիւսներ, մեքենավարներ, ելեկտրագէտ բանուորներ, ջուլհակներ, ինքնաշարժի վարիչներ։ Կիներուն մէջ՝ մանողներ եւ հիւսողներ։

Ներգաղթողներուն համար կահաւորուած են մասնաւոր շէնքեր, շրջուն խոհանոցներ ու վաճառանոցներ։

Նաւին պարպումը կը վերջանայ յունուար 7-8ին։ Հայաստան փոխադրելու համար զանոնք, յատկացուած է 70 վակոն։ Գաղթականները Պաթումէն կը մեկնին յունուարի 10-11ին։

Ըստ «Պրոլետար»ի թղթակցին, գաղթականները հետեւեալ ձեւով բանաձեւած են իրենց կարծիքը՝

— «Ուրախ ենք հասնելով ընկերվարական հայրենիքը, որ բոլոր աշխատաւորներուն կը պատկանի։ Մեզ կը զգանք մեր սեփական դասակարգի շարքերուն մէջ, որոնք կը կերտեն երջանիկ կեանք եւ ընկերվարութիւն։ Կը բոցավառինք փափաքելով աւելի շուտ մասնակցիլ մեծ շինարարութեան։

«Խորհ. Հայաստան», Պաթումէն առնելով նոյն հեռագիրը, կու տայ հետեւեալ մանրամասնութիւններն ալ։

— Եկուորները պիտի տեղաւորուին ու աշխատին Լամբալոյի ծխախոտի խորհրդային մշակութեան, Լենինականի հիւսուածեղէնի գործարանին, Անի չէչաքարի հանքերուն, Սարդարաբադի բամպակի խորհրդային տնտեսութիւններուն եւ Զօրագէսի մէջ։

ՍԱՍՏԻԿ ՑՈՒՐՏ

Սաստիկ ցուրտ է Հայաստանի մէջ։ Վերջին 25 տարիներու ընթացքին այսքան սաստիկ ցուրտ չէր տեսնուած։ Այսպէս Լենինականի մէջ 1911ին ջերմաչափը ցոյց տուր զերոյէն վար 22, իսկ այս տարի 8 յունուարին՝ զերոյէն վար 26։ Երեւանի մէջ ջերմաչափը կուտար 1928ին զերոյէն վար

1931ին՝ գէրոյէն վար 6, 1932ին՝
1932ին՝ գէրոյէն վար 24։

Ցուրտը կը շարունակուի սաստիկ խստութեամբ, քարերը ճաթեցնելու աստիճան։

ՄԵԾ ԽՈՀԱՆՈՑ

Լենինականի մէջ հիւսուածեղէնի գործարանին կից բացուեցաւ հսկայ խոհանոց մը, տեսակ մը գործարան, որ ճաշ պիտի տայ մանարանին եւ շրջակայ գործարաններու բանուորներուն։ Ճաշերը կը փոխադրուին ջերմանօթներով, որոնք միշտ տաք կը պահեն կերակուրը։ Ճաշերը կը սկսին ժամը մէկէն, գիշերը ժամը երկուքին, իրիկուններ ժամը 6ին։

ԴԻԼԻՋԱՆԻ ՋՐԱԵԼԵԿՏՐԱԿԱՅԱՆԸ

Յունուար 6ին պաշտօնապէս կատարուեցաւ Դիլիջանի Ջրաելեկտրակայանին բացումը։ Խօսեցան ճառեր։ Կայանը կ՚արտադրէ 180 ձիու ուժ։

Այժմ կ՚աշխատի մէկ փոխարկիչ (turbine), որ ունի 90 ձիու ուժ եւ կը լուսաւորէ քաղաքին մէկ մասը։ Կայանին տրուեցաւ «Նոյեմբերեան յեղափոխութիւն» անունը։

Մանր լուրեր

Յունուար 5ին Երեւանի Արուեստի Տան մէջ տեղի ունեցաւ Հայաստանի փոքրամասնութեանց պատգամաւորուհիներու ժողովը։

Առաջին նիստը բացաւ Հայաստանի կեդր. գործադիր կոմիտէի նախագահը Արմէն Անանեան։

— Յունուար 8ին Անի կայարանէն կը մեկնի շոգեկառք մը, եւ առանց նկատելու որ գիծը փակ է, կը մտնէ Ալագեազ կայարանը, ուր վայրաշարժ մը կը պտըտէր գիծերուն վրայ՝ կարգի դնելու համար վագոնները։ Բախումը անխուսափելի էր, եւ ընդհարումէն կը խորտակուին երկու շոգեկառքեր, կը վիրաւորուին 3 հոգի։

— Հրդեհ ծագեցաւ Երեւանի մէջ Նալբանդեան փողոցին վրայ գիւղատնտեսական ընկերութեան նորաշէն տունէն։ Ամբողջ շէնքը այրեցաւ հակառակ հրշէջներու հերոսական ջանքերուն, որովհետեւ ուշ հասաւ ջուրը։

Վնասները յայտնի չեն։

— Գրած էինք թէ Երեւանի մէջ հիմը դրուեցաւ Մարքսիզմի եւ Լենինիզմի համալսարանին։ «Խորհր. Հայաստան» կը գրէ թէ բացումը կատարուեցաւ 5 յունուարին մասնաւոր հանդէսով մը Արուեստի Տան մէջ։ Հանդէսը բացաւ Ա. Անանեան։

Երկրային կոմիտէի կողմէ խօսեցաւ Պետիկ Պետրոսեան։ Լուսաւորութեան գործավարութեան կողմէ՝ Դր. Սիմոնեան։ Գրողներու Դաշնակցութեան կողմէ՝ Դ. Դեմիրճեան։ Ընդարձակ ճառ մը արտասանեց համալսարանին տնօրէնը Հ. Գիւլիքէօխվեան։

— Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի այս տարի եւս Քրիստոնեաներու Ծննդեան տօնին առթիւ ամբողջ Հայաստանի մէջ տեղի ունեցան հակակրօնական ցոյցեր եւ դասախօսութիւններ։

Կարդացէք եւ Տարածեցէք
ՅԱՌԱՋը

ՆՇԱՐԻՍԿՆԵՐ ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ

ՑՈՒՍԱԼԻ ԵՐԵՒՈՅԹՆԵՐ

ԳԻՐՈՑԻ ՀԱՐՑԸ. — Ի՜նչ երանելի եռանդով ու խանդավառութեամբ սկսան եւ ինչ ցաւոտ եւ մութ վախճան ունեցաւ։ Օր մը անշուշտ բոլոր մանրամասնութիւններն ու զանազան ենթադրութիւնները աղբիւր դարձած մշուշը կ՚անցնի եւ երեւան կու գան դէմքերն ու դէպքերը իրենց ամբողջ մերկութեամբ։ Ի հարկէ կը ճշդուին դերերն ու պատասխանատուութեան բաժինները, խղճմտօրէն եւ արդարութեամբ։

Մինչ այդ, տակաւին կապուած կը մնայ կծիկը եւ կը սպասէ որ ձեռք մը քակէ ծայրը։ Գաւառականը եւ Վարչութիւնը, եւ առ հասարակ կրթական խնդրով զբաղող եւ հետաքրքիր մարդիկ, խոշոր ակնկալութիւններ ունէին Պ. Վ. Խորասանճեանի վերջին այցելութեան առթիւ Մարսէյլ, սակայն յոյսերը ցնդեցան։ Պաշտօնական եւ կողմնակի հարցումներուն եւ խօսակցութիւններուն պատասխանած է սառն եւ անտարբեր։ Չէ ուզած հետաքրքրուիլ եղած կորուստով, եւ մասնաւորներու հետ մշակած յարաբերութիւնները աւելի առաւել հիմերու վրայ դնելով մեկնած է։

Իրաւասու մարմիններն ու անհատները կը պահեն տակաւին իրենց լռութիւնը։ Դէպ նշան է տարեմուտին,

Սակայն կը շարժին։

Նոր՝ միջհայրենակցական ժողով մը գումարուեցաւ Առաջնորդարանի մէջ՝ դպրոցի համար շէնքի մը մասին խորհրդակցելու եւ առկախ վիճակը հունի մէջ ձգելու մտահոգութեամբ։

Պէլվիւ-տը-Պուայի հայաշատ կեդրոններէն՝ այս փողոցին վրայ գտած են նոր շէնք մը, վեց տարուան պայմանաժամով եւ տարեկան հինգ հազար հինգ հարիւր ֆրանք վարձք եւ 25,000 ֆր. պայմանագրութեամբ։ Որոշած են հանգանակուած գումարը յատկացնել այս շէնքին։

Ժողովը եղած է բաւական աղմկալի, «շունդալից»։ Սկսած են քննադատել եւ յարձակիլ յանձնախումբի քանի մը անհատներուն վրայ եւ քննադատած մինչեւ հիմա տարուած աշխատանքներու ընթացքը։

Ընտրուած է մասնաւոր յանձնախումբ մը 7 հոգիէ բաղկացած, որ պիտի ծանօթանայ մանրամասնութիւններուն, եւ ճշդելով պատասխանատուները, ընդհանուր ժողովին պիտի բերէ։

Վերջին պահուն կ՚իմանամ, սակայն, որ Պ. Կիւլպէնկեան, գանձապահը, հակառակ որոշումին, կը ձգձգէ իր քով գտնուած գումարը յանձնել։

Աշխա՜րհ, աշխա՜րհ, ի՜նչ օրերու հասանք։ Ինչքան շատցած են հերոսներն ու «մեծ»երը։ Քանի մը «ծանօթ անձնաւորութիւններ» անմահացած են կրկին ժողովին մէջ։ Ապարեպը լա՞յն, շատ լա՞յն է այժմ։ «Ճիրիտ» կը խաղան։

ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ. — Ամէնէն կարեւորն ու բովանդակութի՛ւն ունեցողը այս շարժումն է, այնքան խանդավառած եւ հետաքրքրութիւն ստեղծած է ժողովուրդին մէջ։ Վ. Սարգսեանը նախնական աշխատանքները եւ թելադրութիւնները պարլէ լէ վերջ, մեկնեցաւ Պրիւքսէլ։ Հոս եւս երգի հետեւողներն ու սիրողները իրենց անկարելին կ՚ընեն, չթողելու համար շարժումը իր սաղմին մէջ։ Մշակած են մասնաւոր ծրագիր մը, հաստատած են տուրքեր եւ որոշ գումար մը ստեղծելու դրական միջոցներ։ Ընտրած են վարչութիւն մը, ընթացիկ աշխատանքներու համար։ Տանօթ ջութակահար Ս. Չէօրէքճեան պիտի ղեկավարէ, եւ պիտի տայ ձայնագրութեան դասեր, կապն ու կրակը աւելի վառ եւ տաք պահելով։ Ծարունակական փորձեր անպայման արդիւնք կու տան եւ արդէն եղածն ալ կորուստէ կը փրկեն զանէ։

Շատ բան կախուած է սակայն մեր երիտասարդներէն, որոնց ուժեղ տրամադրութիւններն ու անձնազոհութիւնները պիտի նպաստեն հիմնաւորելու եւ տեւականացնելու։ Նոյնպէս վարիչին եւ վարչանդամներուն։

Բոլոր մարմիններն ու կազմակերպութիւնները անխտիր, պէտք է օժանդակեն եւ կենակ ըլլան այս շարժումին։ Գոնէ հայ երգը երբեմն լսելի դարձնելու առաջադրութեամբ։

Այնքան պժգալի երեւոյթներու վրայ, թող այս ներշնչող եւ պայծառ գիծը ապրի։ Միայն ցաւալի է յիշել որ իրենց այս վերջին ընդհանուր ժողովին ներկայ եղած են 28ը, 50ի վրայ։ Շատ փափաքելի էր որ բոլորն ալ մասնակցէին եւ չխուսափէին այս ձեռնարկէն։

Կարելի է այս երգչախումբին մասին առանձին գրել, մանրամասնելով եւ անդրադառնալով։

Դրամ, դրամն է որ գլխաւոր ազդակն ու լծակը պիտի ըլլայ յառաջացող ծիգերուն։

Եթէ հարուստի մը սիրտը ժպտի… մեծագոյն բարիքը պիտի ըլլայ։

Պ. Մ.

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՌՈՒՄԱՆԻԱ

Պատգ. Ժողովի ընտրութիւնը

Պաքաւաղէն պատգամաւոր ընտրուած է Պ. Կարապետ Պաղտասարեան եւ փոխանդամ Պ. Յովհաննէս Թովմասեան։

Ռոմանէն պատգամաւոր ընտրուած է ճարտարապետ Պ. Կ. Սոլոմօն, իսկ փոխանդամ ճարտարապետ Պ. Աբրահամեան։

Չաթալճէ-Ալպայէն պատգամաւոր ընտրուած է նախկին նահանգապետ եւ երեսփոխան Պ. Գալուստ Աստուրեան։

Պոլցէն պատգամաւոր ընտրուած է Պ. Յակոբ Հաճի Մարգարեան, եւ փոխ-անդամ Պ. Օննիկ Նալպանտեան։

Սուչավայէն պատգամաւոր ընտրուած է փրոֆ. Քրիսթեա Ալաչ, եւ փոխ-անդամ Պ. Եփրեմ Քօծօքար։

Հընչէշթէն պատգամաւոր ընտրուած է Պ. Ժանովիչ, իսկ փոխ-անդամ Պ. Թիստնօֆ։

— Քիշնեւի ընտրական ժողովին ներկայ էին 103 ծխականներ։ Առաջին անգամ էր որ այսքան բազմամարդ ժողով մը տեղի կ՚ունենար։ Ընտրութեանց առթիւ խարդախութիւն մը երեւան հանուած ըլլալով, ժողովը յետաձգուեցաւ մէկ շաբաթ։

ՔՈՒՊԱ

Քուպայէն եկած երիտասարդ ծամբորդ մը հետեւեալ տեղեկութիւնները կու տայ.—

Քուպայի մէջ այժմ կան 350ի չափ Հայեր, մեծ մասամբ կօշիկ նորոգողներ եւ նկարարներ, ինչպէս նաեւ քանի մը առեւտրականներ։

Ասոնք բոլորն ալ Ամերիկա անցնելու համար գացած են Քուպա եւ հոն մնացած։ Ընդհանրապէս երիտասարդներ են եւ շատերը ընտանիքի տէր։ Ունին պզտիկ դպրոց մը 40 երկսեռ փոքրիկներով։ Մատուռ չունին՝ քահանայ չգտնուելուն համար։ Քաղաքէն հանրակառքով մէկ ժամ հեռու Հայերը շինած են պզտիկ գիւղ մը 30 տուներով։

Ա. Ե. Կ. ԽԱՂԻ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

Ձօլս վայելք մը եւ միեւնոյն ատեն պարտականութիւն կատարելու առիթ մը Արեւմտեան Եւրոպայի Կարմիր Խաչի «Մանուկներու Պաշտպանութեան» մասնաճիւղին երեկոյթը, որ տեղի կ՚ունենայ այսօր, շաբաթ, իրիկուան ժամը 8էն մինչեւ առաւօտ։ Տէր եւ Տիկին Սուրաբեան պիտի ներկայացնեն զուարթ օփերէթ մը, «Ալուշ»ը (Ուշ լինի, նուշ լինի)։ Ներկայ պիտի ըլլայ նաեւ Թառիստ Ֆորժ։ Ընտիր ճազ մը՝ պարերու համար։ Մատչելի պիւֆէ եւ հաճելի անակնկալներ։

Արդիւնքին հարիւրին 25ը պիտի յատկացուի գործազուրկներուն։

Մանրամասնութիւնները Դ. էջ։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Սահմանէն դուրս ալ Հայ կ՚որսան

Սելանիկի Հորիզոնը կը գրէ 13 յունուար.

— Կիւմիւլճինայէն մեր քաղած տեղեկութեանց համաձայն, Թուրքական մէկուկէս ամիսի չափ առաջ Կիւմիւլճինայի Թրքական հիւպատոսը Թրքական անցագրով եւ Թրքացնելէ վերջ Թուրքիա ճամբած է հայ չափահաս որբ մը, հետեւեալ պարագաներու տակ։

1925ի գաղթի օրերուն, Ամերիկեան Րէլիֆին կողմէ Յունաստան բերուած հայ որբերուն մէջ կը գտնուէին նաեւ Սեբաստիոյ գիւղերէն եւ Թալասի որբանոցին մէջ պատսպարուած Տիգրան եւ Մեսրոպ Կարապետեան անունով երկու հայ պատանիներ։

Ասոնք, ժամանակ մը վերջ կ՚անցնին Քսանթիի կողմերը եւ հոն, երկու եղբայրներն ալ ծխախոտի մշակութիւն կը սորվին ու կը սկսին գիւղերը աշխատիլ։ Տիգրան, որ Թուրքիա ղրկուած երիտասարդն է եւ որ այսօր 21-22 տարեկան կայ, վերջին տարիներու ընթացքին կ՚աշխատէր Կիւմիւլճինայի շրջանը, Չէլէպի քէօյի մէջ, Հասան աղա անունով Թուրք երկրագործի մը քով. իսկ միւս եղբայրը Մեսրոպ (որ կարծենք ուրիշ անուն մըն ալ ունի) կ՚աշխատէր Քսանթի քաղաքին կամ գիւղերուն մէջ։

Երկու եղբայրներն ալ ծանօթ են ոչ միայն իրենց շրջաններու չափահաս որբերուն, այլեւ ուրիշ Հայերու, որոնք բոլորն ալ ճանչցած են այս երկու երիտասարդները իբրեւ Հայեր։ Մանաւանդ որ, անոնք, սկիզբէն մինչեւ վերջերս, վրէժխնդրական զգացումներով կ՚արտայայտուէին Թուրքերուն դէմ։ Երկուքն ալ սահուն կերպով կը խօսին ու կը գրեն հայերէնը։

Զգիտցուիր սակայն թէ, ի՛նչ շարժառիթներէ մղուած, եղբայրներէն Տիգրանը ամիսներ առաջ Թուրքիա վերադառնալու ցանկութիւն կը յայտնէ եւ միջոցով մը լուր կը ղրկէ Թրքական հիւպատոսարանը, թէ ինք Թուրք է, ծնողք ունի Թալասի մէջ եւ կ՚ուզէ անոնց մօտ երթալ։ Եղելութեան ծանօթ Թուրք շրջանակները կ՚ըսեն թէ, Տիգրան իբրեւ թէ իր ծնողքին անուններն իսկ տուած չէ։

Թուրք հիւպատոսին հրահանգով, ցոյց տրուած հասցէին մօտ քննութիւն կը կատարուի եւ իբրեւ թէ կը ստուգուի, թէ իրապէս, ակնարկուած Թուրք այրն ու կինը, Տիգրանի եւ Մեսրոպի ծնողքն են։

Ասոր վրայ, Տիգրան, Չէլէպի գիւղէն Կիւմիւլճինա կ՚իջնէ, կը ներկայանայ հիւպատոսին, անմիջապէս անցագիր կը ստանայ եւ ուղղակի Պոլիս կը ղրկուի։

Կ՚ըսուի թէ, Թուրք հիւպատոսը անցագիրը տուած է Տիգրան Կարապետեան անունով, եւ միայն, անցագրին մէկ անկիւնը ծածկագրով արձանագրած է որ անցագրին տէրը հայացած Թուրք մըն է։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

… Խմբագրութիւն «Յառաջ»ի

Բարի եղէք արձանագրել թէ հրաժարած եմ Ն. Գ. Բարեկամներու խմբակցութենէն։

Յարգանքներով
Տոքթ. Լ. Գրիգորեան

ՏԵՂԻ անձկութեան պատճառով, ստիպուած ենք յետաձգել կարգ մը գաւառական թղթակցութիւններ։

ՄԱՄՈՒԼ

Յունահայ գաղութին տագնապը

Աթէնքի Նոր Օրը դիտել կու տայ իր վերջին խմբագրականին մէջ (16 յունուար).

— «Երբ դրօշակի դէպքը պատահեցաւ, գրեցինք թէ նղածը սկզբնաւորութիւն է եւ թէ համայնավարները նոր դէպքեր պիտի պատրաստեն։ Դժբախտաբար, մեր մարգարէութիւնը իրականացաւ։ Ամիս մը յետոյ, համայնավարները, «Ռիզօսփասթիս»ի թելադրութիւնով, գրգռեցին հիւղակներու խնդրով շահագրգռուած միամիտ զաղթականները ոստիկանութեան դէմ եւ գործել տուին ծանօթ խելագարութիւնը։

Ուրեմն, մէկուկէս ամսուան մէջ, երկու ծանր դէպք, որոնց հետեւանքները կը կրէ ժողովուրդը։ Աւելի քան համոզուած, կը յայտարարենք թէ համայնավարները կը պատրաստեն նոր խռովութիւններ, թերեւս աւելի ծանր, քան պատահածները։

Անհունապէս զոհ պիտի ըլլայինք, եթէ վիրականանար մեր նախատեսութիւնը։ Բայց մեր խոր ծանօթութիւնը համայնավարներու գործելակերպի եւ գործունէութեան մասին, յուսահատ կը դարձնեն մեզ ապագային նկատմամբ։

Պ. Դ. Շահվերտեանի Աթէնք ժամանումէն ի վեր, երեք լուրջ դէպքեր պատահեցան, որոնց հեղինակները նոյն կազմակերպութիւնը եւ անձերն են։ Այս փորձառութիւնը պէտք է սթափեցնէ ազգային ղեկավար մարմինները, Վարչութիւն եւ Թաղ. Խորհուրդ։

Եթէ չարիքը սահմանափակուէր գործողներու շրջանակին մէջ, բնականաբար մեր մտահոգութիւնը այնքան խոր չպիտի ըլլար։ Ծատերուն կարծածէն աւելի լուրջ կացութիւն ստեղծուած է։

Յոյնեւհայ յարաբերութիւններու տագնապի մը առջեւ կը գտնուինք։ Այս տագնապը գոյութիւն չունէր երբեք։ Ինը տարուան մէջ, ոչ մէկ նախարար՝ իրեն ներկայացող ազգային մարմիններուն հանդէպ չունեցաւ այն վերաբերումը, ինչ որ ունեցաւ Պ. Եասոնիտիս։ Առաջին անգամն է որ նախարար մը իր ստորագրութեան տակ մամուլին մէջ խիստ արտայայտութիւն կ՚ունենայ Հայերու մասին։

Ի՞նչ կը նշանակեն ասոնք։

Եւ ի՞նչ կը խորհի Վարչութիւնը։ Գաղութը հասած է անդունդին ծայրը։ Վախեր կան որ լուրջ դժուարութիւններու առջեւ գտնուին ոչ թէ միայն կայաններու՝ այլեւ Աթէնքի մէջ բնակող Հայերն ալ։ Ի՞նչ պէտք է ընել չարիքը մեղմացնելու եւ կացութիւնը փոխելու համար»։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՕՐԷՆ ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ
"ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ,,

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Մ.

Հ. Մ. Մ.ի ֆութպոլի Ա. խումբը, վաղը, կիրակի կէսօրէ յետոյ ժամը ճիշտ 2.30ին պիտի մրցի Փարիզի Համալսարանականներու «Փիւկ»ի Ա. խումբին դէմ, Սթատ Փէրշինկի հսկայ մարզավայրին վրայ։ (Պուա տը Վէնսէնէն 800 մեթր հեռու)։

Նկատի ունենալով մրցման կարեւորութիւնը, երկու կողմէն խնամուած կազմով դաշտ պիտի ելլեն, պատուաբեր արդիւնք մը ձեռք բերելու համար։

Վ. Հարիկեան

ԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆԸ ՄԱԿԵԴՈՆԻՈՅ ՄԷՋ

Սակեդոնիոյ մէջ կը վախցուի անօթութեան հետեւանքով տեղի ունենալիք ծանր դէպքերէ։ Քօզանի, Քայլարի, Սէրֆիճէի մէջ ժողովուրդը կատարելապէս անօթի է։ Լծկան կենդանիները կը ծախէ գիւղացին։ Քարտիզայի գիւղերուն ժողովուրդը պաշարած է Երկրագործական Դրամատան շտեմարանները։

Սելանիկի Սփլանտիտ օթէլին առջեւ մեծ ցոյց մը կատարելով, ճաշախօսները պոռացած են. «Հաց ու գործ կ՚ուզենք»։ Զանազան նահանգներէ գիւղացիներ իջած են շրջակայ քաղաքները ու յայտարարած են թէ գիւղ չպիտի վերադառնան, մինչեւ որ կերակուր տրուի իրենց։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՅԱՐԴԻՈՂ, գրական ամսաթերթ, Ա. տարի թիւ 1։ Յունուար 1932։ Տարեկան բաժնեգին 25 ֆր.։

Հասցէ.— Vazken Dérounian, B P. 587, Beyrouth (Liban).

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (4)

ԵՐԲ ՎՐԷԺԸ ՉԻ ՑԱՄԵՆԱՐ

ՎԷՊ 1915-1918Ի ԿԵԱՆՔԷՆ

(Հատուած մը)

Բայց այն պահուն, երբ ինքզինքս գտայ դիակներու խառնշին մէջ, դեռ մէջս կը բանէր քաղաքներու խարդախ հոգին, այն որ խղճմտօրէն կ՚արգասաւորէ բոլոր զանգուածներու քրտինքը ու գիտէ արցունքի շիթ մը կեցնել աչքին մէկ անկիւնը՝ ի տես մռայլ պատկերի մը եւ ի ցոյց ընկերներու, այն հոգին որ խարոյկը կը վառէ հակամարտ տարրերու կամքային տակ ու սարսափի եւ արգահատանքի ակնարկներ փակելէ յետոյ շիթ մը արիւնի դէմ, գիտէ հայհոյել վէնքին, ոճրին եւ անիծել չարիքի հանճարը։ Կը զինէ սակայն զարնող թաթը, եւ զոհին համար կանխաւ պատրաստած է արդէն վէրքի պատատներ կամ դագաղներ, փոսեր ու պսակներ։

Այն ատեն ալ իրաւ, չէի հասատար հոգիի անմահութեան, ուրուականի գոյութեան, բայց մեռեալներու նախապաշարումը ուժգնօրէն կը փետէր ջիղերս։ Երբ ուրեմն, աչքերուս առջեւ փռուած տեսայ դիակներու խառնակ կոյտ մը, կոյտ կոյտի, իրարու վրայ, ինծի այնպէս կուգայ թէ նախ բան չզգացի։ Անակնկալ անկումի յուզումը, բախումը լերդնուն գետնի մը, ցնցումը եւ ցաւը թոյլ չտուին անմիջական անդրադարձումի մը։ Կէս մը յուշաթափ էի. ծունկերս կքեր էին ու նստեր էի քամակիս վրայ. երբ սկսայ ինքզինքս գտնել, փորձեցի շտկուիլ։ Կռուփներս կոթնցուցած գետնին, ուժ առի, մասամբ մը բարձրացայ. ձախ ոտքս եւ քաշեցի իբր յենարան. կանգնելու համար, մինչդեռ ելքի ճամբայ մը փնտռելու համար, հալածական ակնարկ մը կը շրջէի, փարացած մնացի։ Զգացի թէ մորթիս ամէն մէկ ծակէն սառեղներ կ՚անցնին կարծր-լով։ Մազերս կը ցցուին ու կը կարծրանան գլխուս վրայ, կազմելով ոզնիի կոնակ մը, արիւնս կանգ կ՚առնէր ու քրտինքի ծանր շիթ մը, սառէ գնդակի պէս կը սողոսկէր ճակատս ի վար, տեղաւորուելու համար աչքիս անկիւնը։

Քանի մը քայլ անդին դիակներու դէզի մը վրայէն, զոյգ մը աչքեր զիս կը դիտէին… անթարթ ու անտարբեր՝ արձանի մութ բիբերով, աչքեր որ կը նային ու չեն տեսներ կարծես, բայց տեսնող աչքերէն ներս կը ծորեն եղերական կուրութեան մը զարհուրանքը։

Ու քանի կը նայէի, դիակներու դէզին վրայէն, աչքերը իմաստ կը փոխէին, ակնարկի չարաշուք ու արագ խաղ մը կը տենդագնէր անոնց խորը, ստուերային շարժումներու տարտամութեամբ։

Դիակներու դէզին վրայէն, աչքերը կը սարսափէին, կը զարմանային, կը զայրանային, փոխնի փոխ, կը տխրէին, կը զսպուէին ու կը հանդարտէին։ Մրոտ ցոլք մը կը մեկնէր անոնց բիբերէն ու յանկարծ կը փշրուէր թանձր ու մռայլ ամպի մը առջեւ սեւ շուք մը այն ատեն, դանդաղօրէն կը բանէր բիբերը, որոնք մթութեան ճառագայթներ կը ճիւղաւորէին, անձկութեան ու անզօրի իմաստով։ Ակնթարթի պահ մը, աչքերը կը հանգչէին, կեցած ջուրի հանդարտութեամբ. անոնց նայուածքը կը ծուլանար ու աշխարհի համայնապատկերին կարծես կը սեւեռուէր գեղեցկութեան մը, ուրախ յիշատակներու, զուարթ դրուագներու ոգեկոչումով. թեթեւ ժպիտ մը կը ծփար անոնց խորը, մեղմօրօր խլեակի տատանումներով ու նորէն յանկարծ, կը կոխէր փոթորկի մը ճնշումը։ Եղեռնականպատմութեան մը գոյները կը ցնցուղուէին աչքերէն, ուրուականներու կարաւան մը կը պտուտկէր անոնց յատակը, ուրկէ բառեր կը խուժէին անէծքի եւ սարսափի իմաստով, խօսքեր կը պոռթկային ըմբոստութեամբ, ու հայհոյութեամբ, դառնութեամբ ու պաղատանքով։

Դիակներու դէզին վրայէն, աչքերը լեզու կը թափէին։ Անոնց ամէն մէկ նայուածքը բառի ու խօսքի պէս, նշանակութեան մը պէս կը մտնէր աչքերէս ներս, ահեղ պատմութիւն մը կը փսփսար հոգիիս մէջ, գութի ու ցաւակցութեան, կրքի ու զայրոյթի գրգռումներով ու կը զգայի թէ աչքերուն կը պատասխանէի աչքերով։ Անձայն, անխօս ու անշշուկ, աչք աչքի դիրար կը հասկնայինք։ Պէտք չունէի ըսելու թէ թշնամի այս տարագին տակ՝ բարեկամ սիրտ մըն է որ կը հատնի։ Այնքա՜ն բանիմաց ու սրատես էին այդ աչքերը։ Իսկ ես՝ պէտք չունէի ձայն լսելու, հասկնալու համար դիւային սաղրանքի մը դրուագները, թափանցելու համար տխրագեղ հոգիի մը լռութեան։ Այնքան զգայուն էր սիրտս։

Բայց մեռեալներու այս զուբին մէջ ի՞նչ գործ ունէր այս անձը՝ որուն աչքերը կը շարունակէին անթարթ զիս դիտել, սրտէս կորզելով ամէն քաջութիւն ու հոն լեցնելով ջարդերու եւ ուերականներու սարսափը։ Որքա՞ն ատեն է հոդ էր, մեռեալներու ընկերակցութեամբը, այդպէս, դիտելով հալող մարմիններու զարշանքը, ի՞նչպէս կրցեր էր հանդուրժել դիակներու շփման. կամ պարզապէս, ուխտաւոր հետաքրքի՞ր մըն էր, որ ինծմէ պահ մը առաջ միայն, վազեր էր իր սիրտը լեցնելու տխրութեան յաւիտենական պաշարով։ Հանելուկներ որոնք դիրար կը հալածէին տենդահար մտքիս մէջ ու կը խտանային կարճ հարցումով մը։

— Ո՞վ է։

Ու դիակներու դէզին վրայէն, աչքերը կը յամառէին վրաս, դառն սպասման մը հեհեւքով, մինչ հարցումը յորձանապտոյտ կը շրջէր մտքիս մէջ։ Պէտք էր հարցնել վերջապէս. Փափուք մը կը բաւէր։ Անծանօթը միայն երեք քայլ անդին էր։ Մեռելներու այդ զուբին մէջ, ալանդակ երկիւղածութիւն մը բանէր էր կոկորդս, դիակներ արթնցնելու յիմարական վախ մը քարացուցեր էր շրթունքս։ Եւ ուրուականներու բոլոր պատմութիւնները զորս պզտիկուց լսեր էի ու մոռցեր, դրուագ առ դրուագ կը վերարտադրուէին յիշողութեանս մէջ։ Ու յանկարծ միտքս ինկաւ հանիս, որ գիշեր մը ուշ ատեն, այցելութենէ մը դարձին, ամայի փողոցի մը անկիւնը հանդիպեր էր կիսամերկ քնաշրջիկի մը։ Այդ դէպքը քաջութիւն տուաւ ինծի, կոկորդս թեթեւցաւ. շրթունքս թուլցաւ ու կեանքիս մէջ, առաջին անգամ ըլլալով, շեշտ առ շեշտ, յստակօրէն, լսեցի ձայն մը որ կոկորդէս կը մեկնէր. բայց իմս չէր…

— Ո՞վ ես դուն…

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԱՆՑ

(Շար.)

ննցնէր պանդոկ մը, ուր կը յաճախէին ռուս գաղթականներ եւ ծանօթ դրամաւոր կուտեպովը։

Փարիզի ոստիկանութիւնը սակայն, ոչ մէկ տեղեկութիւն ունի այս մարդուն եւ անոր ինքնութեան մասին։

Իսկ երեկոյեան թերթ մը՝ հետեւեալ կերպով կը պատմէ դէպքը, յայտնելէ վերջ թէ Փարիզէն մեկնելէ յետոյ, Աղաբեկով Ամերիկուհիի մը հետ կնքած էր օրրային ամուսնութիւն մը եւ ապաստանած էր Ռումանիա, ուր կը բնակէր։ Վերջերս նոր վերադարձեր էր Թուրքիայէն, եւ կը պատրաստուէր Փարիզ գալ, երբ հոտն առաւ վտանգի մը որ կը սպառնար երկինքէն։

Յունական «Էլէնա-Ֆիլօմէնա» նաւուն մէջ գտնուող երիտասարդ կին մը փրկելու պատրուակով — կինը ուրիշ մէկը չէր, եթէ ոչ «մոխրագոյն զգեստով կինը», — Աղաբէկովը պիտի առաջնորդէին նաւը եւ հոն պիտի բանտարկէին զայն։

Բայց, ժամանակին լուր առած ըլլալով, նախկին չեկիստը իմաց տուեր էր ռումէն ոստիկանութեան։

— Աղաբեկովի առեւանգման մասին, ամենէն ստոյգ տեղեկութիւնները կը թուին հետեւեալները։ «Ժուռնալ»ի մէկ աշխատակիցի Փարիզէն Պուքրէշ հեռաձայնական խօսակցութիւն մը ունեցած է ռումէն ներքին նախարարութեան ընդհանուր քարտուղար եւ ընդհ. ապահովութեան պետ Պ. Վիկտոր Քատէրէի հետ, որ տուած է հետեւեալ տեղեկութիւնները։ «Մեր տեղեկատու սպասարկութիւնները վստահելի աղբիւրէ իմացեր էին թէ բոլշեւիկեան զանազան գործակալներ իրարու պիտի հանդիպէին Կոնստանցայի մէջ եւ պիտի բռնէին Աղաբեկովը։ Աղաբեկով պիտի սպաննուէր Ռեժինա պանդոկին մէջ, ուր իջեր էր եւ կամ պիտի առեւանգուէր ու փոխադրուէր «Ֆիլոմէնա» շոգենաւը, որ անմիջապէս պիտի մեկնէր Օտեսա եւ հոն պիտի յանձնուէր Չեկային»։

«Դաւադիրները բոլորը նաւուն մէջ չէին, շատերն եկած էին Պուլկարիայէն. սակեց զատ Ֆրանսացի մեղսակից մը միացած էր անոնց։ Քննութիւն մը թոյլ տուաւ երեւան հանելու թէ այս Լըքօքը քենակալն է Փարիզ, Ռիշլիեօ փողոցի մէկ պանդոկապետին։

«Արդ, զուգադիպութեամբ մը որ չէր կրնար մեր ուշադրութիւնը չգրաւել, զօրավար Կուտեպովը երկար ատեն բնակած է այդ պանդոկը։

«Այս տեղեկութիւններն ունենալէ յետոյ, մեզ կը մնար ձեռնարկել դաւադիրներու ձերբակալման։

«Բայց, ատիկա ընելու համար պէտք էր որ ծրագրուած գործին իրականացումն սկսէր։ Համբերութեամբ սպասեցինք, միջամտելով ճիշդ ատենին՝ փրկելու համար Աղաբեկովը։ Յաջողեցանք։ Ահաբեկիչներուն կը մնար խոստովանիլ, ինչ որ ըրին շատերը։

«Հիմա կը նկատենք թէ մեր գործը լրացած է, բացի այն պարագայէն որ կը վերաբերի «մոխրագոյն զգեստով կնոջ»՝ խորհրդաւոր մեղադրեալին, որուն ինքնութիւնը երեւան հանելու զբաղած ենք»։

Վէնիզելոս Հռոմի մէջ

Յունաստանի վարչապետը ընդունուեցաւ Մուսոլինիի կողմէ, յետոյ մեկնեցաւ Փարիզ։

Պ. Վէնիզելոսի Իտալիա եւ Ֆրանսա այցելութեան նպատակն է հասկնալ երկու պետութեանց դիրքը պատերազմական պարտքերու եւ հատուցումներու հարցին հանդէպ եւ անոնց հաղորդել Յունաստանի տեսակէտը։ Յունաստան համաձայն է որ հարցը ենթարկուի վերջնական հաշուեյարդարի, բայց պայմանաւ որ երբ արեւելեան հատուցումներէն ուղղակի վնասուած պետութիւն՝ իր շահերը փրկուին։

Այս տեսակէտով, Յունաստան կը զգայ վտանգը որ կուգայ ընդունուած եւ ճանչցուած իրաւունքներու լքումէն։

"Արոյրէ ճակատ,, Հիդլէրի դէմ

Գերմանիոյ եւ մասնաւորաբար Փրուսիոյ մէջ, լրջօրէն կը կազմակերպուի Հիդլէրեան շարժման դէմ հանրապետական ճակատ մը, «Արոյրէ Ճակատ»ը։ Այս շարժումը իր մէջ կը կեդրոնացնէ բոլոր այն տարրերը, որոնք վճռած են կռուիլ Հիդլէրեան շարժման դէմ, ի հարկին բռնութեամբ արգիլելով անոր իշխանութեան գլուխ անցնիլը։ Այս շարժման կը մասնակցին հանրապետականները, ընկերվարական սէնտիքաները եւ բոլոր այն կուսակցութիւնները, որոնք ուժ կուտան այս կազմակերպութեանց։

Հիդլէրեան «Գրոհի Խումբեր»ուն դէմ, «Արոյրէ Ճակատ»ը պիտի հանէ իր պաշտպանողական խումբերը։ Հիդլէր իր ռազմախումբերը կը հաշուէ 200,000 հոգի։ Իսկ «Արոյրէ Ճակատ»ը պիտի կրնայ երեւան բերել 350,000 հոգի, կազմակերպուած, կարգապահ եւ մարզուած։

Սկաուտական հանդէս

Կազմակերպուած Հ.Մ.Ը.Մ.ի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին կողմէ։ Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Քաղաքապետութեան սրահին մէջ, 148 Rue Villeneuve. Alfortville։

Մուտք 3 ֆրանք

Լաւ պատեհութիւն

Վարձու են Fbg. St. Martin, երկու կահաւորուած սենեակներ, տարեկան վարձք 1200 ֆր., կարասիներու համար 3000 ֆրանք։ Մանրամասնութեանց համար դիմել Պ. Նազարեանի 233 Fbg. St. Martin, Paris (10), Métro Louis-Blanc.

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ-ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Զաւարեան կոմիտէի դասախօսական ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին, Ակումբին մէջ։

Կը խօսի ընկ. Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ։

×

ՍԷՆ-ԺԷՐՈՄԻ Մարսէյլի Վրէժ խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին կեդրոնական սրճարանի ներքնասրահին մէջ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

×

ԿՐԸՆՕՊԼԻ կոմիտէի ընդհ. ընկերական վիճաբանական ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Ա. Ե. Հ. Կ. Խ.Ի ՓԱՐԻԶԻ "ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆ,, ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ ՏԱՐԵԿԱՆ

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Այսօր Շաբաթ իրիկուն, ժամը 9ին, Salle p'Horticulture-ի մէջ. 84 rue de Grenelle, métro rue du Bac.

Կը ներկայացուի Սուրաբեաններու կողմէ

ԱՊՈՒՇ (ՈՒՇ ԼԻՆԻ ՆՈՒՇ ԼԻՆԻ)

Հայկական զուարթ օփերէթը

Արդիւնքի 100ին 25ը կը յատկացուի գործազուրկներուն

Կէս գիշերէն վերջ պարեր մինչեւ լոյս, ընտիր ճաշ՝ թառիստ ջօրժի ղեկավարութեամբ։ Ծոխ եւ մատչելի պիւֆէ, վիճակախաղ։

ՄՈՒՏՔ 10 ԵՒ 15 ՖՐԱՆՔ

Հ.Մ.Ը.Մ. — Սկաուտական հանդէս

Մասնակցութեամբ Կոմիտաս երգչախումբի

Վաղը Կիրակի ժամը 3ին Անկիէնի Salle des Fètes-ի մէջ

Թատերական չքեղ ներկայացում

ՍԵՒՐԻ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

7 Փետրուար Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին

ՕՐ. ՍԱԹԵՆԻԿ ԳԱԼՕՐԻԿԵԱՆ
եւ
ԸՆԿ. ԳԱՌՆԻԿ ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆ
Ամուսնացած

Մարսէյլ 17 յունուար 1932

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ Անմիջական Օգնութեան մարմնի Ա. ժողովը՝ վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին եկեղեցւոյ խորհրդարանը։ Կը խնդրուի ընտրուած անդամներէն ներկայ ըլլալ սոյն ժողովին։

ՇԱՎԻԼԻ Երիտ. Երկս. Միութեան անդամական ընդհ. ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը, 8.45ին, 20 Ave. Ville d'Avray. Օրակարգ՝ տեղեկագիր տարեկան գործունէութեան, հաշուետուութիւն, ընտրութիւն վարչութեան։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Եղեգիի Վերաշինաց Միութեան անդամական ընդհ. ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին Լ. Օվիկեանի բնակարանը 66 Րիւ Պէռնար տը Պուա։ Կարեւոր օրակարգ։ Նոր վարչութեան ընտրութիւն։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Հ. Ե. Ե, Միութեան բոլոր անդամներն ու անդամուհիները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին այս Կիրակի ժամը 3ին Հայ Ակումբին մէջ։ Առաջին ժողովին մեծամասնութիւն գոյացած չըլլալով այս անգամ ներկաներուն թիւը օրինաւոր պիտի համարուի։ Օրակարգ՝ հաշուետուութիւն եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն.

Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը վաղը Կիրակի ժամը 3ին Bar du Petit Poucet-ի սրահին մէջ, Bld. Dugommier։ Պիտի դասախօսէ Տօքթ. Սէմէրճեան մարսողական գործարաններուն եւ անոնց առողջապահութեան մասին։ Կը խնդրուի ներկայ ըլլալ անխտիր։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Մարսէյլ, Վ. Տ. Վ.— 70 ֆրանք։
Վիլֆռանշ, Զամ.— 35։
Լորէթ, Բարիկ.— 35։
Իսի լէ Մուլինօ, Տօքթ. Հ.— 180։
Լիվրբուլ, Գ.Գ.— 100 ֆր.։ Սկսանք ղրկել։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Ճպրգիւղցի (Քղի) Սարգիս Գասպարեան որ երկու տարի առաջ կը գտնուէր Լա Սիօթա։ Իմացնել Յառաջի վարչութեան։

ՊԱՏԱՐԱԳ ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ

Ի գիտութիւն Շավիլ եւ մօտակաները բնակող բարեպաշտ ազգայիններու կը ծանուցուի թէ վաղը կիրակի օր Ս. Պատարագ պիտի մատուցուի առժամեայ մանկապարտէզի սրահին մէջ 20 Ave. Ville d.Avray Chaville։

Ժամերգութիւնը կը սկսի ժամը 10ին։

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)

Le Gérant H. STEPHAN

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Հայոց դահիճը կը պատմէ

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան գործերը

16.— ԴԱՒԱՃԱՆՆԵՐՈՒ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԸ

Այդ ֆէտայիներուն թիւը կը հասնէր 600ի։ Բոլոր անոնք յանձնուեցան ցարական իշխանութեան։

Այսպէսով. մէկ կողմէ զուգադիպութեամբ մը, այսինքն Ջէյթունցիներուն կրած պարտութեան պատճառով, երբ յուսաբեկ լեռնցիները հուզելին մասնակցիլ պատրաստուած այդ յեղափոխութեան, միւս կողմէ հետզհետէ տարածուելու ընդունակ այդ դէպքերուն մասին ձեռք առնուած զսպումի միջոցներուն հետեւանքով, կարելի եղաւ վիժեցնել այդ շրջան՝ խռովութիւններն ալ, մարելով իրենց օճախին մէջ։

17.— ՄԻՆԱՍԻ ՀՐՈՍԱԽՈՒՄԲԸ

Մինաս հրոսապետը բնիկ Գափուքիացի էր, Սամսոնի Չարշամպա գաւառէն։

Այս աւազակը Տրապիզոնի դէպքերուն ընթացքին սպաններ էր երկու Հայեր, որոնք չէին ուզած մասնակցիլ կոմիտէին։ Երբ ոստիկանները կը փորձեն ձերբակալել զինք, կը կրակէ ոստիկաններուն վրայ, որոնք իրենց կարգին, կը փոխադարձեն եւ վիրաւորելէ յետոյ կը բռնեն ու դատարանի կը յանձնեն։ Դատարանը զայն մահուան կը դատապարտէ։ Վճիռը տակաւին չվաւերացուած, Մինաս կը յաջողի խոյս տալ բանտէն։ Ու իր շուրջը կը հաւաքէ մօտաւորապէս 350 ֆէտայի որոնք մասամբ կուգային Ռուսիայէն ու Պարսկաստանէն, եւ մասամբ իբրեւ փախստական կ'ապրէին լեռներուն մէջ։ Յետոյ կ'աշխատի յարաբերութեան մտնել Մարզուանի եւ Ամասիոյ Սվազի հետ, աւելցնելու համար իր ուժերը, որպէսզի մեծ խռովութիւն մը յարուցանէ շրջանին մէջ։

Երբ ձերբակալուեցան Սվազի կոմիտէճիներուն պետերը եւ ամբողջ ֆէտայիները, արտասահմանի Հնչակեան, Դրօշակեան եւ Դաշնակեան կոմիտէներու թերթերը սկսան կրակ ժայթքել մեզի դէմ։ Ու այնուհետեւ աշխատեցան իրենց ամբողջ յոյսն ու բախտը կապել Մինասի...բանակին։

Արդարեւ Մինաս հետզհետէ վտանգաւոր կը դառնար։ Շապին Գարահիսարի, Թոքատի եւ Մարզուանի միջեւ այդ ընդարձակ տարածութեան վրայ թռչուն չէր փախցներ, շնորհիւ իր ապստամբական տկրապետութեան, որ կը յիշեցնէր ծէլալի աւազակապետին օրերը։ Եղանակը գարուն էր. այնպէս որ, հետապնդումի ժամանակ, կը պահուըտէր լերան մը կողին, անտառի մը մէջ եւ ցոյց չէր տար իր հետքը։

Ժամանակ մըն ալ, Թէրմէի գաւառին մէջ Քուրշունլուտէրէ անտառն ապաստանեցաւ, եւ այնտեղ իր խումբին միացուց շրջանի աւազակները, 40 Յոյն, 4 Վրացի։ Յետոյ շրջանի բոլոր հայ գիւղերը իրեն ենթարկելով, այնպէս մը զինեց ու պատրաստեց, որ ի հարկին իրեն օգնելու եւ կռուելու համար կարենայ այդ գիւղերէն զօրաշարժի ենթարկել 500 ֆէտայի։

Այս կացութեամբ կը նշանակէր թէ Արեւելեան Նահանգներուն մէջ երկրորդ Ջէյթուն մը ստեղծուած էր։

Օր մը ոստիկանութիւնը յաջողեցաւ ձերբակալել այս աւազակախումբին երկու սուրհանդակները, որոնք պաշտօն ունէին հաղորդակցութեան մէջ դնելու քաղաքները։ Անոնց վրայ-գլուխը խուզարկուեցաւ եւ գրաւուած նամակներէն հասկցուեցաւ, որ Մինաս ինչպէս այդ շաբթու Հավզա եւ Լատիք գիւղերը կողոպտած էր, շուտով պիտի յարձակէր նաեւ Ամասիոյ վրայ։ Սակայն վերջին պահուն որոշած էր 3 ամիս յետաձգել այդ յարձակումը։ Յետաձգման պատճառը հետեւեալն էր.—

Այդ շրջանիս Սամսոնի մէջ կը բնակէր վաճառական Ակնցի Մսրեան Միսաք, որ կը զբաղէր Արեւելեան Նահանգներու յեղափոխութեան պատրաստութեամբ եւ իբրեւ լիազօր ներկայացուցիչ Դաշնակցութիւն կը պահէր Ռուսիոյ, Պարսկաստանի եւ Պոլսոյ կոմիտէճիներուն հետ։ Մինաս կը շարժէր համաձայն Միսաքի հրահանգներուն։ Երբ Մինաս կը տեղեկացնէր թէ, կողոպտելէ յետոյ Հավզան, Լատիքը, պատրաստ է յարձակում գործել նաեւ Ամասիոյ վրայ, Մսրեան Միսաք, իբրեւ պատասխան, կը հաղորդէր աւազակապետին.— Հակառակ ոստիկանութեան բոլոր ջանքերուն եւ հետապնդումներուն, Պոլսոյ կոմիտէն յաջողեր է լրացնել պատրաստութիւնը կարեւոր յեղափոխութեան մը, որ պիտի պայթի Պոլսոյ մէջ։ Առանց մանրամասնութիւն տալու, Միսաք կը պնդէր թէ այս անգամ յեղափոխութիւնը այնպիսի արագ փոթորկումով մը տեղի պիտի ունենար, որ, բոլորովին տարբեր ըլլալով մինչեւ այժմ տեսնուած յեղափոխութիւններէն, յանկարծ քանի մը ժամուան մէջ մայրաքաղաքը պիտի խեղ արեան եւ բոցերու մէջ։ Հետե Միսաք յարմար կը նկատէր գրուած յարձակումը գործել միե օրը, Պոլսոյ յեղափոխութեան համընթաց։ Այդ ձեւով ապա համարէր կառավարութեան

Հարցը լուրջ էր։

Արդարեւ Պոլսոյ մէջ դաշ կոմիտէներու այն շարժու որոնք այս կամ այն ձեւով նմա խռովութեան հին եղանակն Այլեւս չէինք հանդիպեր մասն ձերու որ կատարուէին ոստիկ րուն վրայ։ Այլեւս ոչ մէկ սպա գիր կը ղրկուէր։ Այս վիճակ ինծի կը յիշեցնէր յանկարծակի ղաղած փոթորիկ մը, մտածել տար ինծի։ Կոմիտէճիները լու համար իրենց նպատակին հովաբար յարձակման տարրեր տակագիծ մըն էին պատրա թաքուն կոխի մը եղանակն գտեր։

(Շար

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Gobelins 19-78

(ՆՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ԿԻՐԱԿԻ 24 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1932

24 JANVIER 1932

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆ

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1785

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՔՆԱՑՈՂԸ ԿԸ ՏՈՒԺԷ

«Ազդակ» եւ «Յուսաբեր» կ'արձանագրեն լուր մը որ զարմանք չպիտի պատճառէ մեր ընթերցողներուն։

Քիչ անդին արտատպած ենք Պէյրութի թերթին լուրը։ Ահաւասիկ ինչ որ կը գրէ «Յուսաբեր»ը.

— «Լաւատեղեակ ու հեղինակաւոր աղբիւրէ կը տեղեկանամ, թէ Թրքօ-սուրիական սահմանագլուխի վրայ կատարուած մաքսանենգութիւնները պատրուակ բռնելով՝ Թուրքիոյ նախարարական խորհուրդը կը մտածէ 15 քիլոմէթր խորութեամբ սուրիական հողը մտնել, գրաւել «մաքսանենգութեանց բոյները» եւ ի հարկին քանդել զանոնք՝ կատարուած իրողութեան առջեւ դնելով Ֆրանսացիներն ու Սուրիացիները։ Այս տեսակէտը առաջ քշողն ու անոր վրայ պնդողը եղած է նոյն ինքն Ըսմէթ փաշան։ Բայց Մուսթաֆա Քէմալ վճռապէս հակառակած է եւ սպառնացած հրաժարիլ՝ վախնալով հաւանական լուրջ բարդութիւններէ։

Թուրք մամուլի վերջին ոռնոցը սահմանագլուխի երկայնքին հաստատուած «մաքսանենգ Հայերու»դէմ Բուրիջ նպատակ չունէր, եթէ ոչ պատրաստել մտքերը Էնկիւրիի այս անակնկալ ռազմուրշաւին շուրջ։

Վտանգը առայժմ անցած կարելի է նկատել, շնորհիւ Քէմալի ընդդիմութեան։ Սակայն երեւոյթը աւելի քան յատկանշական է Էնկիւրիի վարիչներուն համար»։ (15 յունուար)։

Այն օրէն ի վեր որ Թուրք մամուլը սկսաւ արծարծել Սուրիոյ հայ գաղթականներուն տեղաւորման խնդիրը, անոր կապելով մաքսանենգութեան հրաշագան հէքեաթները, մարգարէ ըլլալու պէտք չկար, հասկնալու համար թէ Էնկիւրի նոր դաւեր կ'որոճայ։

Մենք առիթ ունեցանք շարք մը խմբագրականներով պարզելու նոր ռազմախաղը, եւ անոր անխուսափելի հետեւանքը։ Բացատրեցինք թէ այնքան բացառիկ հանգամանք տալով տեղաւորման եւ մաքսանենգութեան հարցերուն, Թուրքիա իրականին մէջ կը հետապնդէ քաղաքական նպատակներ։

Մնաց որ, Թուրք թերթերը արդէն չէին ծածկեր իրենց պայքարին իմաստը։ Ոչ միայն խօսքերը լման էին եւ բացորոշ, այլ եւ սպառնալիքները։ «Ճիւմհուրիյէթ»ը չէ՞ր որ, շատ մը թթու խօսքերու կարգին, գրեց օր ցերեկով.

— «Ինչո՞ւ հաշուի չեն առներ որ, օր մը երբ դանակը ոսկորին հասնի, այդ մարդիկը ցիրուցան եւ թշուառ վիճակի մը պիտի մատնուին»։ *(6 Դեկտեմբեր 1931)։*

Եւ «Էէնի կիւն»ը ձայնակցեցաւ.

— «Վատե՛ր մենք չենք քնանար»։

Իսկ «Միլլիյէթ»ը, մաքսանենգութեան հէքեաթները կը սկսէր հետեւեալ յառաջաբանով.

— «Այսօր Հալէպի շրջանը Սուրիա կոչելու համար հազար վկայ կ'ուզէ։ Փաշաչէն մինչեւ ճէզիրէ երկարող աղտոտ երիզ մը շատոնց այս շրջանը հանած է սուրիական հանգամանքէն։ Սուրիոյ տէրերը Թուրքիոյ թշնամացնելու համար՝ սահմանին երկայնքը հաւաքեցին չուանէն եւ ցիցէն փախած հայ դաշնակները, չէչէն եւ քիւրտ աւազակները, դարերէ ի վեր իրենց ծագումն եւ ծնունդը մնացած մարդիկը...

Մաքսանենգութեան դրօշին տակ հաւաքուեցան,—

Հանգամանքութեամբ սահմանին երկայնքը լեցուած Հայերը։

Հովանաւորութեամբ Թրքական սահմանին վրայ համախմբուելու հրաւիրուած Հայերը։

Զրի հող ստացող Հայերը»։ Եւ այլն։ *(17 դեկտեմբեր 1931)։*

Մէկ խօսքով. գետինը պատրաստ էր, սատ մը քառասմբակ արշաւելու եւ «ցիրուցան եւ թշուառ» վիճակի մը մատնելու համար հազիւ տեղաւորուած հայկական համրանքները։

Եւ ահա Պէյրութի եւ Գահիրէի լուրերն ալ կը հաստատեն որ, իսկապէս ծրագիրը պատրաստ էր, արշաւանք մը սարքելու համար, բայց Մ. Քէմալ ընդդիմացեր է։

Կը նշանակէ թէ ծրագիրը յետաձգուած է, ոչ թէ բոլորովին մերժուած։

Մ. Քէմալ 1920ի արշաւանքին ալ հակառակած էր (Հայաստանի դէմ), ինչպէս կը պնդեն մինչեւ այսօր։ Բայց Ըսմէթը եւ Գարապէքիր Քեազիմ փաշան կրցան պարտադրել իրենց կամքը եւ կատարուած իրողութեան առջեւ դնել բոլորը։

Արդ, գիտենք որ «կատարուած իրողութիւնը» գերագոյն իմաստութիւնն է բոլոր տեսակի Թուրքերուն համար, սկիզբէն ի վեր։ Բայց մանաւանդ մեր ժամանակաշրջանին մէջ։ Ապրիլ Տամըրմէկն ալ ամէնէն անվիճելի փաստը՝ այդ քաղաքականութեան։

Ըսել կ'ուզենք թէ, Քէմալի մերժումը կամ ծրագրին յետաձգումը չպիտի քնացնէ մեզ։

Անհերեւ սպառնալիք մը կը սաւառնի Սուրիոյ հայ գաղութի գլխուն։ Եթէ մաքսանենգութեան պատրուակը չբաւէ, կամ Էնկիւրի խոհեմութիւն չհամարէ դուրսէն զարնել, կրնայ հազարումէկ պատրուակներ ստեղծել, ներսէն հարուածելու համար մեզ։ Սուրիոյ հանրային կարծիքը չափազանց գրգռուած է եւ մեծապէս կ'ազդուի Թուրք, Թրքաբարոյ կամ Թրքամէտ գործակալներու նենգ խաղերէն։ Կարմրախայտ աքլորներն ալ՝ առանձին։

Այնպէս որ, մենք նորէն կը յիշեցնենք — տաղտկալի դառնալու գնով — անցեալ տարի գրուած հարցը։ Այս անգամ գլխագիր.

— «ՈՒՆԻ՞ՆՔ, ՎԵՐՋԱՊԷՍ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ, ՈՒՂԵԳԻԾ ՄԸ ԱՅՍ ՃԱԿԱՏԻՆ ՎՐԱՅ.

ՏՐԱՄԱԴԻ՞Ր ԵՆՔ ԸՄԲՌՆԵԼՈՒ ՎԱՂՈՒԱՆ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐԸ»։ (1931 Դեկտ. 12)։

Այս խնդիրը մաս կը կազմէ այն հարցին, զոր կ'արծարծենք երեք օրէ ի վեր, — ինքնապաշտպանութիւն եւ ինքնաճարութիւն գաղութներու, բոլոր հոսանքներու գործակցութեամբ։

Մենք չունինք ոչ շռնդալից առաջարկութիւններ, ոչ ալ ակադեմական ծրագիր։

Բոլորին ուշադրութեանը յանձնելով կացութեան պահանջները, եւ այս վիրաւոր ճակատը, մենք մեր պարտականութիւնը կատարած ըլլալու գոհունակութիւնն ալ չունինք։

Մեզ մտատանջողը՝ հաւաքական, գործնական աշխատանքն է։ Որոշ քաղաքականութիւն մը, որ ապահովէ գաղութներու հաւաքական կամքը, ինքնագործունէութիւնը եւ տեղ-տեղ ալ՝ ֆիզիքական գոյութիւնը։

Յուսա՞նք թէ պատասխան մը կը ստանանք այս անգամ... Շ.

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ

Աշխատանքի նախարարութեան կողմէ հաղորդուած շաբաթական վիճակագրութիւնը՝ յունուար 11էն 16ի համար ցոյց կուտայ 21015ի յաւելում մը։ Անգործներու թիւը բարձրացած է 207649ի որոնց 40843ը կիներ։

Նոյն ժամանակամիջոցին, Փարիզի անգործներու թիւը բարձրացած է 60075էն 65636ի։ Իսկ Սէնի համայնքներուն մէջ 44077էն 49328ի։ Ամբողջ նահանգին մէջ ուրեմն 114984ի զործազուրկ։

Այս շաբթուան ընթացքին, Ֆրանսա մտած են 216, իրենց երկիրները մեկնած են 3952 օտար աշխատաւորներ։

Ռուսական ապրանքները Եգիպտոսի մէջ

Խորհրդային իշխանութիւնները կը ջանան եգիպտական կառավարութեան վերցնել տալ ռուսական ապրանքներու վրայ դրուած մաքսատուրքի յաւելումները։

Միւս կողմէ, խորհրդային առեւտրական ներկայացուցիչները, հաղորդած են եգիպտական կառավարութեան թէ Ռուսիա կը զարգացնէ բամբակի մշակումը։

Այս յայտարարութիւնը կը մեկնաբանուի իբրեւ Եգիպտոսի ուղղուած խորհուրդ մը, դիւրացնելու համար Ռուսիոյ հետ առեւտրական յարաբերութիւնները։

Ոչ-յարձակման դաշինքներ

Ռուսիոյ եւ Ֆինլանտայի միջեւ, հինգշաբթի օր կնքուած ոչ-յարձակման դաշինքը կը բովանդակէ հետեւեալ տրամադրութիւնները։

Երկու կողմերը յանձն կ'առնեն զգուշանալ ամէն յարձակումէ կամ որեւէ գործողութենէ, որ կը վնասէ հողային ամբողջութեան եւ քաղաքական անկախութեան եւ չմասնակցիլ միւս կողմին հանդէպ որ եւէ թշնամական դաշնագրութեան։ Եթէ մէկ կողմը յարձակման ենթարկուի երրորդի մը կողմէ, դաշնագիրը միւս կողմը չէզոք պիտի մնայ։ Եթէ մէկ կողմը յարձակի երրորդի մը վրայ, միւս կողմը չպիտի կրնայ առանց ազդարարութեան խզել դաշինքը։

Դաշնագիր կողմերը յանձն կ'առնեն նաեւ իրենց միջեւ ծագած վէճերը լուծել հաշտարար եղանակով, որ պիտի ճշդուի յաւելուածական յատուկ պայմանագրութեամբ մը, դաշնագրին կցուած։

Դաշնագիրը կնքուած է երեք համար։

— Ռուս եւ ռումէն բանակցութիւնները Ռիկայի մէջ ընդհատուած են եւ Ժընեւի մէջ պիտի վերսկսին երկու կողմերու արտաքին նախարարներուն միջեւ։

Լաւատեղեակ շրջանակները կը կասկածին այս բանակցութեանց նպաստաւոր ելքին մասին։

Խռովութիւններ Պոմպէյի մէջ

Պոմպէյի Մէյտան կոչուած մեծ հրապարակին վրայ ոստիկանները բուռն կերպով անարգելեցան հնդիկներու կողմէ։ Զինադուլէ խզումէն ի վեր առաջին անգամն էր որ այսքան մեծ անարգանքի կ'ենթարկուէին անգլիական ուժերը։

Ցոյցը կազմակերպուած էր Պոմպէյի առեւտրականներու ընկերակցութեան կողմէ, նպատակ ունենալով պահանջել Կանտիի ազատ արձակումը եւ բացառիկ հրամանագրերու վերացումը։ Այս ցոյցը արգիլուած էր ոստիկանապետին կողմէ, սակայն ամբոխը հաւաքուած էր հակառակ արգելքին, հրապարակը բռնելով։ Հաւաքոյթի պահուն պարզուեցաւ հնդիկ խորհուրդին դրօշը։

Ալլահապատի մէջ, հարիւրաւոր անձեր, բոլորն ալ զինուած, գրաւեցին շուկան՝ պոռալով. «Սպաննեցէք, կամ սպաննուեցէք ձեր երկրին համար»։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Ֆրանսական դանիճը Խորհրդարանին առջեւ

Պ. Լավալ վստահութիւն շահեցաւ

Ֆրանսայի Երեսփ. Ժողովին մէջ, երկու օրէ ի վեր վիճաբանութիւններն ու հարցապնդումները կը շարունակուէին ընդհ. քաղաքականութեան շուրջ։

Վարչապետը Պ. Լավալ պատասխանելով՝ ուղղուած քննադատութիւններուն, առանց նոր յայտարարութիւններ ընելու, շեշտեց կառավարական նախորդ յայտարարութեան գլխաւոր կէտերը.—

Պրիանի գործը

Ընդհանուր հարցերուն անդրադառնալէ առաջ, Պ. Լավալ, բուռն ծափերու մէջ, ծառագովեց նախկին արտաքին նախարարին Պ. Պրիանի կատարած գործը։ «Արիստիտ Պրիան ըսաւ, մեծ հեղինակութիւն կը վայելէ արտասահմանի մէջ։ Ուզեց փութացնել, կազմակերպել բոլոր խաղաղասէրները ընդդէմ պատերազմի, եւ հաստատ հաւատքով մը փորձեց պատերազմը սեղմել միջազգային համաձայնութեանց միշտ աւելի նեղ ցանցի մը մէջ։ Այսպէս, ան շահեցաւ խորհրդարաններու գրեթէ միաձայնութիւնը։ Խաղաղութեան այս քաղաքականութեան աշակերտը կը մնամ եւ պիտի ջանամ ըլլալ անոր լաւ գործաւորը»։

Հատուցումները

Ամէն թիւրիմացութիւն փարատելու համար, Պ. Լավալ նախ պէտքը տեսաւ դէպքերը յիշելու ժամանակագրական կարգով, Պրիւնինկի յայտարարութիւնները, Ֆրանսայի ելմտական նախարարին Պ. Ֆլանտէնի «անհրաժեշտ» բողոքը, եւ կրկին, գերման վարչապետին հաստատումը իր նախորդ յայտարարութեանց. որով կ'եզրակացնէ Պ. Լավալ. — Գերմանիոյ կացութիւնը շատ յստակ է։ Երկար ատեն չպիտի կրնայ վճարումներու վերսկսիլ։ Ֆրանսա չի կրնար լքել իրաւունքները, զորս ստացած է հանդիսաւոր կերպով ստորագրուած դաշնագրերով եւ որոնք կը ներկայացնեն մի միայն իր կրած վնասներուն մէկ մասը։ Այս մասին արդէն, դիւանագիտական ճամբով, լսելի ըրինք տուի երկրին բողոքը։

Ատկից զատ, դեռ մուտքուած չեն Պալի մասնագէտներու յանձնախումբին եզրակացութիւնները,

— Այդ եզրակացութիւնները կը շարունակէ Պ. Լավալ, մեզ թոյլ կուտան դատապարտելու հատուցումներու վերջնական ջնջումը։ Տնտեսական տագնապի ընթացքին, չպիտի մերժենք քննել նոր կարգադրութեան մը պայմաններն ու եղանակները՝ մեր առնելիքատէրներուն ու տալիքատէրներուն հետ։ Բայց չպիտի ընդունինք մեր առնելիքները զեղչել, եթէ մեր տալիքներն ալ այնքան չզեղչուին եւ պահանջենք անպայմանադրական տարեվճարները՝ Լոզանի մէջ, վերջնական յանձնառութիւն մը ստանձնած է գերմանիա։ Միայն պայմանաժամի յետաձգման հարցին մասին կրնանք եւ պատրաստ ենք վիճիլ»։

Զինաթափութիւնը

— Ֆրանսա 10 տարիէ ի վեր ինքնաբերաբար նուազեցուցած է իր բանակին թիւը, իր միութիւնները եւ զինուորական ծառայութեան տեւողութիւնը եւ չպիտի գոհանայ իր օրինակը ներկայացնելով ուրիշ երկիրներու։ Այլ, նաեւ, Ժընեւի ժողովին պիտի ենթարկէ դրական առաջարկներ, համոզուած ըլլալով որ, եթէ անմիջական եւ դրական փոխադարձ օժանդակութեան քաղաքական պայմանները իրականանան, մնացեալ հարցերը դիւրաւ կը լուծուին»։

Պ. Լավալ իր ճառը վերջացուց շեշտելով միութեան պէտքը։

ԱՂԱԲԵԿՈՎԻ ԴԷՄ ՆՈՐ ՈՃՐԱՓՈՐՁ ՄԸ

Աղաբեկով Պուքրէշէն արդէն վերադարձած է Պրիւքսէլ, ուր կը բնակի. Հակառակ լրագրողներու պնդումներուն, առ այժմ չէ ուզած որ եւ է մանրամասնութիւն հաղորդել բոլշեւիկներու կազմակերպած վերջին առեւանգման մասին եւ յայտնած է նաեւ թէ երկուշաբթի իրիկուան պէտք է սպասել, նոր եւ ստոյգ յայտնութիւններու համար։

Ըսած է միայն թէ իր վերջին արկածին նկարագրութեան մէջ, թերթերը սուտն ու իրաւը շատ խառնած են եւ թէ «մոխրագոյն գլխարկով կինը», որուն խօսքը կ'ըլլայ, գոյութիւն չունի։

Բոլշեւիկեան գործակալները Պրիւքսէլի մէջ իսկ, նոր ոճրափորձ մը կատարած են Աղաբեկովի դէմ, որ ողջ առողջ ազատած է։ Սակայն այս վերջին փորձին մասին, որեւէ մանրամասնութիւն չի հաղորդուիր։

Գալով Ֆրանսացի Լըքոքին որ խառնուած է այս գործին, ճարտարագէտ է, բայց յանձն առած էր Ռուսիայէն ազատելով Ֆրանսա բերել տալ հարուստ վրացիի մը կինն ու աղջիկը եւ այդ գործով ալ իբր թէ գացեր էր Պուքրէշ։ Բայց ի՞նչ կերպով խառնուած է Աղաբեկովի առեւանգման կամ մաս ունեցա՞ծ է կուտեպովի գործին մէջ, տակաւին անյայտ կը մնայ։

Թուրքիա ձող կ'ուզէ սուրիական սահմանէն

Մեր ընթերցողներուն ծանօթ է երկու ամիսէ ի վեր Թուրք թերթերու կողմէ սկսած զզուելի եւ աղտոտ պայքարը, ուղղուած Նովանաւոր պետութեան եւ մեր ժողովուրդին դէմ։ Մաքսանենգութեան պատրուակին տակ ծածկուած Թուրք կառավարութեան յետին նպատակները յայտնի էին։ Թուրքի պէս պայթած այդ յարձակողի պայքարը կը հետապնդէր նոր դաւադրութիւն մը, քաղաքական խարդախ նպատակ մը։

Այժմ, ստոյգ աղբիւրէ մը կը տեղեկանանք որ այդ յարձակումները ծրագրուած են Թուրք զանկուլին կողմէ, Սուրիական սահմանէն Թուրքիոյ կցուի՞լ պահանջուած ընդարձակ տարածութեան մը շուրջ եղած զինումէ ի նախօրեակին։ Ֆրանսական կառավարութիւնը ի հարկէ արժէք չտուաւ եւ պիտի չտայ այդ քմահաճական սպառնալիքներուն եւ ոչ Անգլիոյ կողմէն եւ ոչ ալ աւելի վերերէն Թուրքիոյ պիտի վիճի ստոր հաշիւներով պահանջուած հողամասերը։

Մամուլէ աղբիւրէ մը կը տեղեկանանք նաեւ որ, Թուրք դահլիճը ծրագրած էր ծայրայեղ միջոցներու դիմել, «պարտադրելու» համար Ֆրանսայի որ գոհացում տայ իր պահանջներուն, բայց Մ. Քէ-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ ... էջ)

Գաղթականներու տագնապը Աթէնքի մէջ

«Նոր Օր»ի մէջ կը կարդանք (19 յունուար).—

Խնամատարական նախարարութեան հրամանով, Հայաստան ներգաղթողներուն կողմէ ուրիշներու ծախուած հիւղակներու պարպումը կը շարունակուի։ Տասնեակ մը ընտանիքներ առժամապէս հաստատուած են ազգային մանկապարտէզին մէջ։

Կը տեղեկանանք թէ պիտի պարպուին նաեւ մնացեալ հիւղակները որոնց ընդհանուր թիւը 75ը կանցնի։

Ո՞ւր պիտի զետեղուին զոնէ առժամապէս, հանուող գաղթականները, կամ ո՞վ պիտի զբաղի անոնց վիճակով։ Համայնավարները այնպիսի քաոս ստեղծեցին իրենց խելագար արարքներով, որ ազգային մարմինները կարծես ձեռնթափ եղան։ Միքսի թաղականութիւնը ի վիճակի չէ ոչ իսկ իր անմիջական գործերը կարգի դնելու։ Ազգ. Կեդր. Վարչութիւնը դժուար թէ վերստին հրապարակ իջնէ, խնամատարութեան նախարար Պ. Եասոնիտիսի զայրագին յայտարարութիւններէն յետոյ։ Կազմալուծուած է նաեւ Բարեգործականի մասնաճիւղը, որուն ատենապետն ու գանձապահը հրաժարեցան յայտնի պատճառներով։

Ժողովուրդը սակայն, պէտք ունի ղեկավար մարմնի մը, որ առաջնորդէ զինք։ Ուրիշ առիթներով ալ ըսած ենք թէ ներգաղթի ցանկերուն մէջ արձանագրուածներէն զատ մօտաւորապէս քսան հազար հայութիւն կը մնայ Յունաստանի մէջ, որուն 12-13 հազարը քաղաքացի դարձած եւ հաստատուած են։

Մարմին մը պէտք է այս բազմահազար գաղութին գործերը կարգի դնելու համար։

Միւս կողմէ, կարելի չէ երեսի վրայ թողուլ հիւղակներէն հանուած քանի մը տասնեակ ընտանիքներ։ Պէտք է նոր դիմումներ կատարել ատ որ անկ է, անոնց համար տեղ մը ճարելու համար. Պ. Եասոնիտիս խոստացած էր արդէն չքաւոր ընտանիքները վերստին զետեղել։

Կովկասի Յոյները

Պատերազմի տարիներուն Կովկաս ապաստանած Պոնտոսի Յոյներ նոր դիմումներ կատարած են հելլէն կառավարութեան, խնդրելով որ արտօնութիւն տրուի իրենց Յունաստան երթալու եւ հաստատուելու։ Անոնք կ'ըսեն թէ ոչ մէկ բան չեն ուզեր կառավարութենէն, ոչ տուն, ոչ տեղ, ոչ ալ գործ։

Դիմողները կ'աւելցնեն թէ ծայրայեղ թշուառութեան մէջ կը գտնուին ու չեն կրնար ապրիլ Խ. Միութեան մէջ։

Պատկան մարմինները մերժած են արտօնութիւն տալ Ռուսիոյ յոյն գաղթականներուն։

Կուրանը թրքերէն Պոլսոյ մէջ

Առաջին անգամ ըլլալով, ուրբաթ օր, Պոլսոյ մէկ մզկիթին մէջ գուրանը կարդացուեցաւ թուրքերէն լեզուով։

Այս նորութիւնը մեծ տպաւորութիւն գործած է Մուհամմէտի հաւատարիմ հետեւորդներուն վրայ եւ զայն կը նկատեն Մուսթաֆա Քէմալի մէկ նոր յառաջդիմութիւնը՝ արաբական աւանդութիւններէն Թուրքիան ազատելու ճամբուն վրայ։

Չեխական փոխառութիւն

*Չեխօսլովաքիոյ կառավարութիւնը խորհրդարանին ներկայացուց օրինագիծ մը՝ մէկ միլիառ քուրոնի (600 միլիոն ֆրանք) փոխառութեան մը համար։ Այս օրինագիծը կը նկատէ հիմը փոխառութեան մը, որ պիտի կնքուի Ֆրանսայի հետ, 600 միլիոն ֆրանքով։

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ԽՕՍՔԸ ՏԱՆՔ ԹԻՒԵՐՈՒՆ

Անցեալները, փարիզեան վարկային մեծ հաստատութեան մը տնօրէնը, պատասխանելով հարցման մը, կը յայտնէր այն կարծիքը թէ տագնապի շրջագիծը հասած ըլլալով իր ամէնէն ցած կէտէն, անխուսափելիկերպով վերելքը պիտի սկսի, համաձայն դարերու փորձառութեան եւ դասական տնտեսագիտութեան օրէնքին։

Յուսանք եւ մաղթենք որ այդպէս ըլլայ։

Սակայն, թիւերը առ այժմ չեն արդարացներ այդ լաւատեսութիւնը:

Ներկայ տագնապին յարաճուն սաստկութիւնը ցոյց տալու համար աւելի լաւ է դիմել թիւերու պերճախօսութեան, քան վերլուծումներու եւ խորհրդածութեան,

Այսօր տանք անգործութեան թուական պատկերը, ուրիշ անգամ՝ ուսումնասիրելով զանազան երկիրներու ներքին եւ արտաքին առեւտուրի բացերը:

Աշխատանքի Միջազգային Դիւանին ամփոփած տեղեկութեանց համաձայն, վերջին ամիսներու ընթացքին, անգործութիւնը սաստկացած է աշխարհի ամէն կողմը: Այս երեւոյթը կարելի է բացատրել անով որ ձմրան ամիսներուն առհասարակ գործը կը պակսի։

Անգլիա սակայն, բացառութիւն կը կազմէ. վերջին վիճակագրութիւնները այս երկրին մէջ ցոյց կուտան անգործներու նուազումը. հոկտեմբեր 19էն մինչեւ 23 նոյեմբեր 19331.68 հազար անգործ նուազած էին. այդ թուականէն մինչեւ դեկտ. 15, նոր նուազում մըն ալ արձանագրուած է 42 հազար հոգիի։ Ասոր փոխարէն 1930ի վերջէն 1931ի վերջը, զանազան երկիրներու մէջ անգործութեան յաւելումը կը ներկայացնէ հետեւեալ հարիւրային համեմատութիւնները.— Գերմանիա 34, Պելճիքա՝ 128 լրիւ, 130 կէս անգործներ, Անգլիա՝ 12, Իտալիա՝ 62, Հոլանտա՝ 92, Զուիցերիա՝ 41, Աւստրիա՝ 15, Աւստրալիա՝ 34, Քանատա՝ 80, Հունգարիա՝ 28, Շուէտ՝ 44, Չեխօսլովաքիա՝ 48, Եսթոնիա՝ 68, Լեհաստան 24, Եուկօսլաւիա՝ 52, Ֆինլանտա՝ 44, Ֆրանսա՝ 666 առ հարիւր (123891 նոյեմբեր 1931ի վերջը՝ փոխան 1930ի նոյեմբերի 8595ին) Իռլանտա 20, Լեթոնիա 125, Նորվեկիա՝ 28 եւն.։

Այս համեմատութիւնները վերածենք սակայն, թուանշաններու պարզ լեզուին։

1931 հոկտեմբերի վերջը հետեւեալ երկիրները կը ներկայացնէին անգործներու հետեւեալ պատկերները. — Հունգարիա 224 հազար, — Պելճիքա 176 հազար. — Հոլանտա 166,730. — Դանիա՝ 36,100, — Նորվեկիա՝ 22,431, — Շուէտ՝ 44,261, — Եսթոնիա՝ 634 անգործ մէկ միլիոն 200 հազար բնակչութեան վրայ, — Պուլկարիա՝ վեց միլիոն բնակչութեան վրայ՝ 29,884, — Ֆինլանտա՝ 6766, — Լեթոնիա՝ 2169, — Ռումանիա 41519.— Եուկօսլաւիա՝ 6672, Տանցիկ ազատ քաղաքը՝ 400 հազար բնակչութեան վրայ՝ 21509 անգործ, իսկ 160 միլիոն բնակչութեամբ, Խորհրդային Միութիւնը կը ներկայացնէ ո՛չ մէկ անգործ ունենալու հրաշքը…

1931 հոկտեմբերէն ասդին համաձայն շաբաթէ շաբաթ, կամ ամիսն երկու անգամ ամփոփուած վիճակագրութեան, Գերմանիա ունէր 4,840,000 անգործ, 65 միլիոն բնակչութեան վրայ: Բայց վերջին վիճակագրութիւնը որ հրատարակուած է յունուար 15ին, կ'արձանագրէ վեց միլիոնի մօտ անգործ, ճիշդ 5,966 հազար, ուրեմն 3 հարիւր հազարի յաւելում յունուար 1էն ասդին, եւ մէկ միլիոն 125 հազարի յաւելում անցեալ հոկտեմբերէն ասդին։ Անգլիա եւ հիւսիսային Իռլանտա, հոկտեմբերի վերջն ունէին 2,618429։ Այս թիւն այսօր պակսելու վրայ է շնորհիւ Անգլիոյ ձեռք առած միջոցներուն: Պէտք է սակայն ճշդում մը ընել։ Երկար պրպտումներէ եւ վիճաբանութիւններէ յետոյ, Անգլիա նպաստընկալ անգործներու ցանկէն դուրս ձգեց անոնք որ առանց իրաւունք ունենալու, անգործութեան նպաստ կը ստանային։ Նուազման մէջ կը մտնեն նաեւ այս կարգի անձեր։ Իռլանտա հոկտեմբերի վերջը ունէր 26157 անգործ,— Աւստրիա 260 հազար,—Չեխօսլովաքիա՝ 253 հազար, —Լեհաստան 257 հազար, Իտալիա՝ 799,744, դեկտեմբերի վերջը այս թիւը բարձրացած էր 928,321ի, որոնց 243116ը միայն անգործութեան նպաստ կը ստանային։

Իսկ Ֆրանսայի մէջ, հոկտեմբերի վերջը անգործներու թիւն էր 56654 Այս թիւն, արդէն վերջին անգամ հասած է 186,634ի, եւ շաբթէ շաբաթ կը բարձրանայ ոստումներով։

Ամբողջ Եւրոպայմէջ ուրեմն, 491 միլիոն բնակչութեան վրայ, ներկայիս պէտք է նուազագոյն հաշուել 9 միլիոն 923 հազար անգործ։

Գալով Եւրոպայէն դուրս ուրիշ երկիրներու, Ամերիկա կը համրէ 6 միլիոն 2 հարիւր հազար անգործ, Գանատա, Ճափոն 400ական հազար, Աւստրալիա 118 հազար, Մեքսիկա 144 հազար, Պաղեստին 36 հազար, Նոր Զելանտա 50 հազար։ Կլոր հաշուով ուրեմն 710 միլիոն բնակչութեան մը վրայ 17ուկէս միլիոն անգործներու պատկառելի թիւ մը։

Գալով աշխարհի առեւտրական գործառնութեանց, Ժընեւի տնտեսական յանձնախումբը, անցեալ շաբթու կը հաստատէր թէ բաղդատմամբ 1920ի, 1930էն ասդին նուազած են 15 առ հարիւր չափով, իսկ 1931ին 40 առ հարիւր։

Անգործներու այս հսկայ թիւը ինքնին արդէն ցոյց կուտայ համատարած տագնապին սաստկութիւնն ու թշուառութեան համեմատական ծանրութիւնը։

Սակայն այդ թիւը կը համապատասխանէ՞ իրականութեան։

Բացի մէկ քանի երկիրներէ — Գերմանիա եւ Անգլիա,—կանոնաւոր վիճակագրութիւն գրեթէ չկայ ուրիշ տեղ, եւ անգործներու վիճակագրումը, եթէ պատահականութեան չէ ձգուած բոլորովին, կը կատարուի սակայն թերի կերպով:

Ամերիա, որ ամէնէն աւելի անգործ կը համրէ, չունի վիճակագրութեան համապատասխան կազմակերպութիւն եւ անգործներու մօտաւոր թիւը Ամերիկեան Աշխատանքի Դաշնակցութիւնն է որ ի վիճակի է հայթայթելու։

Մնացեալ երկիրները տարբեր պատկեր չեն որ կը ներկայացնեն։ Իսկ Ժընեւի Աշխատանքի Միջազգային Դիւանը, պաշտօնական յայտարարութիւններու, ենթադրութիւններու եւ աշխատաւորական կազմակերպութեանց տեղեկութիւններու հիման վրայ է որ պատրաստած է անգործութեան ընդհ. տախտակը։

Անգործներու յայտնուած թիւերը ուրեմն, ընդունուած են իւրաքանչիւր երկրի կողմէ ու չեն հերքուիր։ Ինչ որ կը նշանակէ պարզապէս թէ, նկատի առնելով բազմաթիւ երկիրներու մէջ, վիճակագրութեան պակասը, կամ թերութիւնները, անգործներու ընդհ. գումարին վրայ, անխուսափելի է կարեւոր յաւելում մը. ի՞նչ չափով. չի գիտցուիր։ Այսպէս, Ռումանիոյ համար, տարւոյն սկիզբը կ'արձանագրուէր 30 հազար անգործ, համաձայն Աշխատանքի Նախարարութեան կողմէ տրուած տեղեկութիւններու։ Բայց բանուորական կազմակերպութիւններու կողմէ կատարուած քննութիւն մը երեւան կը հանէր 100000 անգործ Ռումանիոյ մէջ։

Նոյնպէս Քանատայի համար, որ Աշխատանքի Միջազգային Դիւանին մէջ կ'արձանագրէ 300 հազար գործազուրկ։ Բայց երկրին մէջ կատարուած քննութեան մը այս թիւը կը բարձրացնէր վեց հարիւր հազարի։

Պարագան տարբեր չէ Ֆրանսայի համար, ուր անգործները կ'արձանագրուին իբր նպաստընկալ եւ այդ վիճակագրութիւնն է որ շաբթէ շաբաթ կը ներկայացուի: Անգործներու վիճակագրութիւն մը չէ ուրեմն, այլ նպաստընկալներու։ Մինչ շաբաթական տախտակը կը ծանուցանէր հազար անգործ, Աշխատանքի ընդհ. Դաշնակցութիւնը եւ ընկերվարական կուսակցութիւնը անգործներու թիւը կը գնահատէին նուազագոյն 600 հազար. մէկուկէս միլիոն կէս-անգործներով։

Տարբերութիւնը այնքան մեծ է, որ կարելի չէ մտածել նոյնիսկ միջին եզր փնտռելու մասին։

Այս բոլորէն պէտք է եզրակացնել թէ Աշխատանքի Միջազգային Դիւանին վիճակագրութեան մէջ մտնող թիւերը պէտք է ընդունիլ իւրաքանչիւր երկրի համար իբր նուազագոյն։

Մ. Ի.

ՄԵՆՔ

Երիտասարդ մը միշտ գոհունակութեամբ կը թեւակոխէ այն տարիքը, ուր այլեւս կը դադրի ամէն անարդարութեան առթիւ գայթակղելէ։ Կը դադրի ամէն քայլափոխի աղաղակելէ, — կրա՛կ կայ։ Բայց եթէ երբեք կ'ուզէ միշտ արթուն մնալ, պէտք է զգուշանայ հիմնական վտանգէ մը։ Ոչինչ այնքան շատ զինք կը մղէ անգործութեան, որքան համակերպելալի երկարատեւութիւնը։ «Ի՞նչ ընեմ, մարդ արարածէն ամէն բան կը սպասեմ»։ Թոյնը աս է։ Վրան կարմիր étiquette փակցուցէք։

Պէտք չէ գայթակղիլ, որովհետեւ ամէն հայերէն թերթի մէջ գրականութեան մասին խօսող կայ. Գրականութեան մասին փչող կայ։ Հաչող կայ։ Շարադրել գիտցողը գիրք վերլուծելու կ'ելլէ, երիտասարդներուն խորհուրդ տալու, խրատ տալու կ'ելլէ, եւ նոյնիսկ կը ջանայ եւրոպական գրականութիւնը հասկցնել, այսինքն յօշոտել։ Քիթդ գոցէ եւ անցիր։ Այս որձեւէգները կ'ուզեն խորիմաց եւ խորաթափանց միտք ունենալ։ Գոնէ տպաւորութիւնը տալ: Եւ որովհետեւ անկարող են ճառելու իմաստասիրութեան, հոգեբանութեան, տրամաբանութեան, աստուածաբանութեան եւ այլ հասակէ վեր բաներու վրայ, կը բռնաբարեն հայկական գրականութիւնը։ Գիտեն թէ հիւանդութիւն չպիտի առնեն, Թշուառականնե՛րը։ Ի՞նչ փոյթ, խելացի տղաքը խելացի հայրերէն չեն ծնիր միշտ։ Նախընտրելի է որ աղմուկ ելլէ քան թէ տիրէ քար լռութիւն։ Լռութիւնը փորձանքներուն, պատիժներուն ամէնէն մեծն է։ «Սուրբերը երբեք չդատապարտուեցան լռութեան» կ'ըսէ Փասքալ գոհունակութեամբ։

Բայց այս ժխորին մէջ երբեմն կը բարձրանան ձայներ՝ որոնց առջեւ կարելի չէ եւ պէտք չէ լռել։ Այդ ձայներէն գլխաւորն է սա հարցումը՝ նետուած երիտասարդ գրողներու երեսին.

— «Ի՞նչ է ձեր դիրքը. ո՞րն է ձեր սերունդին հանգանակը, գրական եւ մտաւորական գետնի վրայ ի՞նչ նորութիւն բերիք. ի՞նչ բանով կը ժպրհիք «նոր» կոչել դուք ձեզ։»

Խմբեցի եւ։ Ատենը անգամ մը այս հարցումներէն մէկը կը բարձրանայ աշխարհի մէկ չըլլալիք անկիւնէն, ուր հայ վարժապետ մը տակաւին չէ կորսնցուցած «վարիչ»ի իր սովորութիւնը։ Շատ անգամ ծանօթ տարէց գրագէտներ ալ կ'ըսեն նոյն բանը: Դեռ քանի մը ամիս առաջ է որ Զապէլ Եսայեան խօսքը գաղթահայ երիտասարդներուն ուղղելով կը գրէր.

— «Բայց աններեւակայելի բան է որ նոր սերունդ մը՝ հիներու դէմ պայքարած ատեն՝ աւելի յառաջացած պլատֆորմ չունենայ… և ուզէ իր ապրելու իրաւունքը ապահովել զինուած միմիայն ծննդեան թուականներով»։

Կարճ խօսք, կը պահանջեն որ յառաջապահ ըլլանք։ Երկրորդ՝ բացատրենք եւ հաստատենք թէ ինչով նոր ենք, յառաջապահ։

Կրա՛կ կայ: Ոտքի՛։

Բացատրենք եւ հասկցէք դուք, սիրելիներ կամ խղճալիներ, տարէցներ կամ զառամածներ, ձոյնաւորներ կամ թոթովախօսներ, լսեցէ՛ք։

Մենք յառաջապահ չենք, այլ … պահ ենք, այսինքն պահապան ենք։

Ձեր ձեռքերը վեր առէք եւ պարզեցէք այս բերկրառիթ լուրիս համար։ Մեր այտերը խածնելու աստիճան համբուրեցէք մեզ, որովհետեւ վախ կայ որ վաղը պակսին պահապանները։ Այն կրակը, զոր ձեզմէ առինք ու կը տանինք՝ գրած սկիհի մը մէջ, որ կը կոչուի «Ո՛վ մեծասքանչ», կը կարծէ՞ք, վստահօրէն կը կարծէ՞ք թէ դիւրաւ պիտի փոխանցենք մեր զաւակներուն։ Լսեցէ՛ք։

Եւ արդ՝ յառաջապահ ենք։

Յառաջապահ է այն տղան, որ դեռ կը գրէ։

Յառաջապահ է այն տղան, որ յուսահատութեան այս աներակելի վիհին մէջ, իր անանուն լքումին մէջ, դեռ կը գրէ, դեռ կ'որոնէ գեղեցիկը, հայկականը, մարդկայինը:

Յառաջապահ է այն՝ որ իր առօրեայ անանուն տաժանքէն վերջ, կը հակէ գլուխը եւ շունչ կուտայ մեր հրաշագեղ թրքահայերէնին։

Յառաջապահ է այն՝ որ ակռաները սեղմած, դառնութիւնը կուլ տալով դեռ կը քալէ, պահելով իր անկախութիւնը, մնալով հեռու սպասման սենեակներէ, այսինքն կուսակցութիւններէ:

Յառաջապահ է այն, որ սեղան չունի, հրատարակիչ չունի, շատ քիչ ընթերցող եւ աւելի քիչ հասկցող ունի ու կը քալէ։ Մինչդեռ դուք նուազ մեծ փորձանքներու առջեւ ողբ ու կոծ կ'արձակէիք, երկինք գետին իրար կ'անցընէիք, ահ արհաւիրքով ու մռայլ՝ կը քալէ։

Կարծէք իրեն եւ իր ընկերներուն համար ըսեր է Mallarmé.— Toujours avec l'espoir de rencontrer la mer, ils voyageaient sans pain, sans bâtons et sans urnes, mordant au citron d'or de l'idéal amer.

Օ՛, գիտե՛մ, գիտեմ ձեր պատասխանը։ Պիտի ըսէք ինձ.— «Շահան Շահնուր, sentimentalisme մի՛ ընեք: Հեղինակ մը գէշ պայմաններու մէջ ապրած ըլլալուն համար՝ մենք պարտաւոր չենք իր գործը լաւ գտնելու։ Մանաւանդ որ ճշմարիտ գրագէտ մը ամբոխին վրայ անմիջական եւ օգտակար ազդեցութիւն մը գործելու, ազգային գրականութիւնը ճոխացնելու գիտակցութեամբ չէ որ կ'արտադրէ։ Այլ կը գրէ, որովհետեւ c'est plus fort que lui։ Կրնաս քու տարեկիցներդ կոչել արի, քաջ, հերոս, բայց ո՛չ յառաջապահ: Այնպէս չէ՞, Շահան Շահնուր։»

Ո՛չ, այնպէս չէ։ Կը կրկնեմ անկեղծ — Համբարձումը յառաջապահ է, քանի որ դուք վերջապահ չէք:

Չկարծէք թէ բառերու հետ կը խաղամ։ Հեռո՛ւ, հեռո՛ւ ինձմէ այդ սրբապղծութիւնը։ Ի՞նչ է վերջապահ մը։ Վերջապահ մը զինուոր մըն է որ յառաջացող խումբի մը ետեւէն կը քալէ, ետեւէն եկող թշնամիին դէմ կը դնէ եւ այդպէսով ոչ միայն պաշտպանած կ'ըլլայ ինքզինքը, այլ նաեւ յառաջապահները։

Արդ՝ դուք վերջապահ չէք, քանի որ 1. չէք քալեր այլեւս, 2. ետեւէն եկող թշնամիին դէմ չէք դներ, 3. չէք պաշտպաներ մեզ՝ երբոր մենք ձեզ կը կը պաշտպանենք։

Մենք ձեզ կը պաշտպանենք, քանի որ կը կրենք միշտ առկայծ կանթեղը, մինչ դուք չէք պաշտպաներ մեզ ետեւէն եկող թշնամիին դէմ՝ որ է ձեր անցեալը։ Կեզունիդ կը չորնայ, մի՛ ուրանաք։ Դուք ալ պատասխանատուութիւն մը ունիք հայկական քայքայումին (debâcle) մէջ: Սխալներ գործեցիք։ Եւ հիմա կ'ուզէք մեզի փոխանցել ձեր սխալները, այսինքն անմիաբանութիւնը, կուսակցական ոճրային եւ զանրաց վէճերը, լրագրութիւնը (ղազէթաճիւթիւն), թուլամորթութիւնը, անպատասխանատուութիւնը, բառախաղը, սիրունը, չնչազարդը եւն.։

Եւ չէք քալեր։ Ո՞րն է տարէց գրագէտի մը քալուածքը: Պիտի արտադրէ խօսքով կամ գործքով։ Շատ քիչեր, օ՛ շատ քիչեր միայն կը գրեն այժմ։ Ատենը անգամ մը։ Եւ արդիւնքը տժգոյն կրկնութիւն է, անարիւն կրկնութիւն, յամառութիւն։ Չարժեր խօսիլ այդ մասին եւ աւելորդ է զիրենք մեղադրել։ Հապա՞ գործքով կատարուած օգտակարութիւնը։ Ո՞ւր է այդ վաստակը։ Ամէն անգամ որ իրենցմէ մէկուն դէմը ելած եմ rue de l'Ancienne Comédie, ըսած եմ։

— Պարոն «80ական թուական», չէ՞ք կարծեր որ մեր այս օրերուն համար հայերէն գիրը, պարբերականը, մէկ խօսքով գրականութիւնը կրնայ դեր մը կատարել։ Չեմ ըսեր թէ արմատական, հիմնական դեր մը, բայց գոնէ…

— Օ՛հ ինչ կ'ըսէք, արմատակա՛ն, հիմնակա՛ն դեր մը կրնայ կատարել։ Ամբողջ այլասերումը, հրեշագլուխ նահանջը …եւ յետոյ մեր ծուռ մտայնութեան, մեր խաթարուած հոգիներուն համար… օ՛հ, ի՞նչ կ'ըսէք…

— Բաւական պարզ է։ Գիտեմ թէ դուք երկար ատենէ իվեր քաշուած էք հրապարակէն. չէք արտադրեր այժմ. բայց վստահ եմ որ խոր սէր ունիք միշտ դէպի գեղեցիկ դպրութիւնները եւ կ'ուզէք նիւթապէս, դրապէս…

— Օ, գեղեցի՛կ, գեղեցի՛կ, գեղեցի՛կ դպրութիւնները…

Եւ բա՛ն մը չըներ անհաւատը։ Եւ կրնա՛յ ընել անհաւատը։ Անուն տալու պէտք չկայ. գիտենք թէ ովքեր են։ Կամ աւելի ճիշդը՝ տա՛մ իրենց անունը — անոնք կը կոչուին չքալողներ:

Արդ՝ Համբարձումը յառաջապահ է. քանի որ մինակ է, քանի որ վերջապահ չկայ: Շա՛խ։

«Հեռացի՛ր, պիտի ըսէք ինձ, քու զինուորներէդ։ Պատկեր մը շատ քիչ անգամ բացատրելիին ճիշդ ու ճիշդ կը նմանի, ամէն ինչ կարենալ բացատրելու համար։ Աւելի պարզ խօսինք։

«Մենք տարէց գրագէտներ ենք եւ դուք երիտասարդներ։ Մենք երէկ պլատֆորմ մը ունէինք, եւ այսօր ալ ունինք զայն ու կը պաշտպանենք: Բարեփոխելով կամ ոչ։ Արդ, կ'ուզենք գիտնալ թէ ո՞րն է ձեր պլատֆորմը եւ ինչո՞վ կը տարբերի մերինէն, ինչո՞վ նոր է։»

(1) ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ԳՈՀԱՐՆԵՐ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ԱՐՈՒԵՍՏԷՆ

ԱՓՂԱՆ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

Գ.

Աֆղան ցեղերու դարաւոր պայքարը մօնկօլ-թաթարական բարբարոսներու դէմ խորունկ հետքեր ձգեց իրենց գրական արուեստին վրայ։

ԺԶ. դարու կէսին մօնկոլներու արիւնոտ լուծին դէմ կը սկսի շարժում մը որուն ղեկավարն է Պայազիտ, Էնսարի աշիրէթէն։ Պայազիտ, մեծ գիտուն մը եւ արուեստագէտ մը, հիմը կը դնէ նոր եւ գաղտնի կրօնքի մը «Րօշանի» անունով. անով շուրջը կը հաւաքէ աֆղան աշիրէթները եւ կը յարձակի մօնկոլներուն վրայ.

Պայազիտ Էնսարի թողած է Րօշանի կրօնքին հիմնական վարդապետութեան նուիրուած ստուար հատորներ եւ բանաստեղծութեանց ծիվան մը։

Միրզա Խան Էնսարի, շարունակելէ ետք նախորդին գործը, կը դառնայ Սուֆի հաւատալիքներուն։ Իր բանաստեղծութեանց մէկ մասը ներշնչուած է Րօշանի կրօնքէն, բայց շատ աւելի արժէքաւոր է իր մշակած Սուֆի գրականութիւնը։ [illegible] քաղուած է հետեւեալը, որուն մէջ կ'երեւայ «Իսմէթ» կեղծանունով։

Բանաստեղծը կը նկարագրէ իր հոգիին ստուգանական անջատումը, վերելքը եւ վերջնական միացումը տիեզերական Մեծ Հոգիին հետ։ Սուֆիներու վարդապետութեան պատկերացումն է այս կտորը, որուն մէջ իրենց դաւանանքը քօղարկուած է այլաբանական իմաստ ունեցող «գինի»ով, «աղջիկ»ներով, «գիսակ»ներով, «սէր...» «միացման տենչանք»ներով եւլն.։

Երէկ, կէս գիտակից, անցայ գինեվաճառներու թաղէն,
ի խնդիր անհաւատ գինեվաճառի մը աղջկան։

Գուիճին խորը, կոյս մը գեղադէմ կը քալէ առջեւէս
ինչպէս կուապաշտ, գիսակները ցրիւ, կ'ըսես փոտի ծխական։

Ըսի՝ «Ո՛վ կոյս, լուսինը ամօթահար շիկնեցնող յօնքերով,
ի՞նչ թաղ է այս, ո՞ւր է տունը ուր կը հանգչիս»:

«Նետէ՛, ըսաւ, հաւատքդ գետին, անհաւատի գօտին վերցուր ուսերէդ
Քարկոծէ բաժակը սրբութեան եւ յագեցիր բաժակէն գինեյորդ»:

«Յետոյ մօտեցիր, ականջդ ի վար բառ մը մեղմիւ հաղորդեմ,
Քանզի ճամբադ պիտի կրնաս հատցնել, եթէ լսես խօսքերուս»:

Սիրտս գերուած առյաւէտ, յափշտակուած գացի իրեն հետ,
Մինչեւ հասայ հոն, ուր հաւատք-կրօնք լքեցին զիս:

Հեռուէն տեսայ խումբ մը մտամոլոր, խելայեղ,
Մօտեցան, ամբողջովին յիմարացած եւ խանդոտ սիրոյ նեկտարով:

Առանց սրինգ, ծնծղայ-ծափի, անո՛նք համակ երգ ու ծիծաղ էին.
Առանց գինի, բաժակ-շիշի, անվերջ գինի կը խմէին:

Երբ ինքնազսպման թելը փախաւ ձեռքէս,
Ուզեցի միակ հարցում մը ուղղել, ըսաւ՝ «Լռութի՛ւն…»

«Հոս փողոցին տաճարը չէ որ անարգել ուզես մտնել.
Մզկիթ մը չէ աս, ուր մուտք գործես աղմուկով եւ տգիտօրէն։

«Խրախճավայրն է աս անհաւատներուն, կոչնականները՝ գինով.
Ժամանակին արշալոյսէն մինչեւ Օրը Դատաստանին հիացումով յափշտակուած:

«Լքէ՛ ուրեմն ճգնութիւնդ, քայլերդ ուղղէ գինետուն.
Սրբակեացի սքեմդ նետէ, հագիր անառակի վերարկուն»:

Այդպէս ըրի: Եթէ կ'ուզես իսմէթին հետ նոյն հմայքը վայելել,
Իրեն նման ծախէ հանդերձներդ ու այս աշխարհի գինիի մէկ կաթիլ…

×

Աֆղան-մօնկոլ պայքարին արիւնոտ դրուագներուն վերեւ կը փայլի … դէմք մը՝ Խուշհալ Խան, Խաթթաղ աշիրէթէն, ցեղապետը, ծնած 163… Ամբողջ կեանքը մինչեւ խոր ծերութիւն, անիկա հիւսիւսոյն ձեռքով շարժեց հրաշ… լիօրէն ինքնատիպ գրիչը եւ անպարտելի սուրը։ Խուշհալ Խան Խաթթաղի կեանք… կարելի է կարդալ իբրեւ ապրուած հէքեաթ, մինչեւ այն օրը երբ աֆղան ան… տելի առիւծը տարիքէն յաղթահարուած իր սուրը կը յանձնէ յաջորդներուն, կա… կելով զէնքը թողուլ անկիւն մը ուր մօնկոլ ձիերու սմբակներու փոշին իր գերե… նին վրայ չի նստի։

Ապստամբ մըն է նաեւ Խուշհալ Խանի բանաստեղծական արուեստը։ … Սուֆի-պարսկական ազդեցութենէն խուսափած, անիկա կ'երգէ իր մղած կռ… աֆղան աշիրէթներու եւ գրայի ցեղերու կեանքը եւ սովորութիւնները, իր … րենի լեռները. անոնց կարօտը եւ հրապոյրները լեռնցի աղջիկներուն։ Կ'արհամ… ծօֆթի-մոլլաներու բանաստեղծութիւնը եւ կ'երգէ անկաշկանդ, աֆղան գրականութ… հարստացնելով ամէնին իրապաշտ եւ գունագեղ երգերով։

Հնդկաստանէն իր հայրենի գետերուն կ'ուղղէ սա տողերը, այնքան նման … կարօտի եւ հայրենաբաղձութեան երգերուն՝

Քաղցրիկ զե՛փիւռ առաւօտ, խայրապատի վերեւէն
կամ Սէրայէն թէ անցնիս դէպի ափունքը Սինտի

Բարեւիս հետ իմ սէրս կրկնէ անոնց եւ նորէն
Երգէ երգը լեռներուս սիրածարաւ կարօտիս:

Ապէ-Սինտի գոռ ձայնին խառնէ երգիդ շեշտն ուժգին
Բայց շատ մեղմիւ Հէնտոտէյի ականջն ի վար մրմնջէ.

«Խմեմ թերեւս մէյ մըն ալ քու ջուրերէդ զով զուլալ
Երբ հեռանամ ափերէն Գանգէսին ու Նէմնէյին»։

Խուշհալ Խան Խաթթաղ իր կռիւներու ընթացքին ատեն մը կը մնայ Աֆրի… աշիրէթին մէջ։ Արդէն տարիքը առած է բայց չէ պարտասած ոչ իր բազուկը … նապետին դէմ, ոչ իր քնարին աւիւնը գեղեցիկին առջեւ, ինչպէս կը տեսնուի տողերէն, նուիրուած Աֆրիտի աղջիկներուն՝

Խոշոր աչքեր, երկար թարթիչ, յօնքեր աղեղ,
Մեղր շրթունք, այտերնին վարդ, լուսնկայ դէմք:

Փոքրիկ բերան, վարդի կոկոն ու ատամներ մարգարտաշար:
Շքեղ գլուխ, սաթի սեւ գոյն գանգուրներու մէջը թաղուած:

Մարմիննին իրենց կակուղ, սահուն, ձուի մը պէս ողորկ, փայլուն:
Մանր ոտքեր, կլոր կրունկ, ալդրեր գիրուկ։

Կուրծքերնին լայն, հարուստ, ցցուն, բարակ մէջքեր,
Ուղիղ կեցուածք, կ'ըսես «էլիֆ» նուրբ, սլացիկ:

Լեռներն եղան ինձ սահմանուած, իբրեւ բազէ որսահալած,
Քա՛նի գիրուկ, համեղ կաքաւ ծիրաններուս մէջը ինկաւ։

Երիտասարդ անփորձ բազէն կը հալածէ իր որսն անդուլ,
Բայց ի՛նչ շիտակ եւ անշեղ է նետ-սլացքը ծեր բազէին։

. . . — Սիրոյ գործերն, ով Խուշհալ, կրակին պէս բոց ունին
Բոցը ծածկէ, բայց ծուխը պիտի մատնէ քեզ կրկին։

ԼԵՒՈՆ ՄԵՍՐՈՊ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՀՐԷԱՆԵՐԸ ԿԸ ԿՈՐՍՈՒԻՆ

Հետաքրքրական հարց մը։ Հէլլէրի գիրք մը նուիրած է այս հարցին, — Der Untergang das Judentums (Հրէութեան Անկումը), — ուր կ'ուսումնասիրէ թէ ինչպէս կ'անհետանայ այս հին ժողովուրդը։ Բայց առանձին այս հին ժողովուրդը։ Բայց այս հարցը կը հետաքրքրէ մասնաւորաբար հայ ժողովուրդը, որ կը գտնուի նոյն երեւոյթին առջեւ։

Կարլ Մարքս շատ զբաղած է հրէութեան հարցով։ Նիւթապաշտ վարդապետութեան այս տեսաբանը, փոխանակ «հրէական հարց»ին բացատրութիւնը փնտռելու կրօնական արտայայտութեան մէջ, կ'աշխատէր հրէութեան ընկերային իրականութեան մէջ գտնել երեւոյթին կրօնքին իմաստը։ Այսպէս է, որ հրէութեան — իբրեւ ընկերային երեւոյթ — բուն աղբիւրը կը համարէր առեւտրական ու շահագիտական գործունէութիւնը։ Կը նշանակէ թէ քանդելով գործունէութեան այդ դաշտը, պիտի լուծուէր նաեւ «հրէական հարցը», — Կարլ Մարքս «ազատագրութիւն»կ'անուանէ լուծման այս ձեւը։

Գերմանական թերթի մը մէջ, Պրունօ Ֆրէյ, վերլուծելով այս հարցը, կ'ըսէ թէ հրէական խնդրին լուծման ձեւէն կախում ունի Կեդրոնական Եւրոպայի ապագան։

Հէլլէր կ'ուսումնասիրէ հարցին լուծման զանազան ձեւերը եւ կ'ըսէ թէ պատմականօրէն Հրեաները ազգ չեն կազմեր, այլ միայն դասակարգ (caste)։ Զուտ հասարակաց հողամաս մը իբրեւ հայրենիք, հետեւաբար կը կազմեն ոչ թէ ազգ մը (nation), այլ ազգութիւն մը (nationalité)։ Այդ յատկանիշն ստացան հաստատելով, դարերու ընթացքին, դասակարգային իրենց նկարագիրը, շնորհիւ ընկերային իրենց մասնայատկութեան։

Հէլլէր Հրեաներու այդ մասնայատկութիւնը կ'երթայ գտնել պատմութեան մինչեւ ամենահեռաւոր շրջաններուն մէջ։ Ուրիշներ, «հրէական ազգութեան» կազմութիւնը կը գտնեն այն շրջանին մէջ, երբ սկսաւ հրէական «ազգայրումը» կամ տարագրութիւնը։

Հէլլէր, պատմական նիւթապաշտութեամբ քննելով Հրեաներու պատմութիւնը, կուգայ բացատրել թէ կեդրոնական եւ արեւմտեան Եւրոպայի մէջ արդէն սկսած է իրական այն երեւոյթը, զոր մարգարէացած էր Կարլ Մարքս, — «կ'ազատագրուին» Հրեաները կամ, պարզ բառով, կը կորսնցնեն պատմական իրենց նկարագիրը, կը դադրին ազգ ու ազգութիւն ըլլալէ՝ վասն զի իրենց մասնայատկութիւնը առանձնած է քաղքենի ընկերութիւնը։

Այլեւս աւելորդ ու անիմաստ կը դառնայ իրենց գոյութիւնը իբրեւ «հրեայ», որովհետեւ քրիստոնեայ ընկերութիւն մը, որ քաղքենի կը կոչուի, արդէն «հրեայ» դարձած է։ Այսինքն քաղքենի դասակարգը իր ձեռքին մէջ է կեդրոնացուցած վաճառականութիւնը։ Հրէական կրօնքը չի կրնար արգիլել այդ երեւոյթը, որովհետեւ «ընկերային ու տնտեսական դերն է, որ կը կազմէ հրեական կրօնքին խարիսխը, եւ ոչ թէ հակառակը»։ Եթէ մինչեւ հիմա Հրեաները դիմացան ու պահեցին իրենց կրօնքը արեւելեան Եւրոպայի մէջ, պատճառն այն էր, որ, երկրին տնտեսութիւնը կիսովին աւատապետական է եւ թոյլ կուտայ շարունակելու առեւտուրը։

Հէլլէրի ուսումնասիրութիւնը աւելի հետաքրքրական կը դառնայ, երբ կը քննէ խորհրդային Ռուսիոյ դիրքը հանդէպ հրէական հարցին։ Պետական մարքսիզմը, առաջին իսկ օրէն, հրէական հարցը կը համարէր բացարձակապէս ընկերային։ 1926ին Ռուսիոյ մէջ կ'ապրէին 2 միլիոն 6 հարիւր հազար Հրեաներ։ Երկրին մէջ, որ զրկուած էր իր քաղքենի տարրէն ու պայմաններէն, Հրեաները պիտի ստիպուէին անշուշտ խառնուելու պրոլետար դասակարգին։ Արդ, համաձայն հնգամեայ ծրագրին, որ կ'ենթադրէ երկաթի արդիւնաբերութեան տարեկան յաւելում մը, պիտի աւելնայ, (նոյն համեմատութեամբ), ինչպէս ուրիշ ազգերու, նոյնպէս Հրեաներու մէջ, բանուորներու եւ գիւղացիներու թիւը։ Հէլլէր, որ այցելած է հրէական գաղութները Ուկրայնիոյ, Խրիմի եւ հեռաւոր հրէական պետութեանը մէջ ի Սիպերիա, վիճակագրութեամբ ցոյց կուտայ թէ ինչ կը ներկայացնէ Հրեաներու թիւը կարմիր բանակին, կառավարութեան, կուսակցութեան եւ այլ ասպարէզներու մէջ։

Քանի խորհրդային կառավարութեան մէջ կը զարգանայ ընկերային յեղափոխութիւնը, այնքան կը նուազի Հրեաներու թիւը կառավարական ու ղեկավարական դիրքերուն մէջ։ Հնգամեայ ծրագրին աւարտումէն ետքը, 2,853,000 Հրեաներէն մէկ միլիոն 446.000ը կը մտնեն տնտեսական կեանքի ամէնէն աշխոյժ շրջանը, այսինքն 16-50 տարեկան կ'ըլլան։

Այդ շրջանին հրեայ բանուորներուն թիւը պիտի հասնի 480 հազարի, մինչ 1926ին այդ թիւը 153 հազար էր։ Թիւերու այսպիսի հսկայական ոստումներ կան ամէն ասպարէզի մէջ, ինչ որ կը հաստատէ հրէութեան «վախճանը»։

Ու մինչ այս «վախճանը» կը նշանակէ ձուլումը եւ անհետացումը այն միլիոնաւոր Հրեաներուն, որոնք կ'ապրին Վաշինկթընէն Նիւ Եորք, դրամատիրական մեծ քաղաքներու մէջ, սոյն Հրեաները տարրերը ճակատագրի մը դատապարտուած են Խորհրդ. Ռուսիոյ մէջ։ Անոնք «կը պրոլետարանան» կամ, բառ բոլշեւիկ Հէլլէրի, կը ստեղծեն հրէական նոր ազգ մը։ Սակայն որոշ է, որ պատմութեան ամէնէն հին ժողովուրդներէն մին կը կորսուի ու կ'անհետի յամրաբար։

Լեոն Տեօպէլ

Անցեալները Պէլֆոր տոնեց բանաստեղծ Լէոն Տեօպէլի փոքր յիշատակը, անոր անունին նուիրելով թատրոն մը։

Լէոն Տեօպէլ ծնած է 22 մարտ 1879ին, Պէլֆորի գինեվաճառի մը տանը մէջ։ Շուտով մեռաւ մայրը։ Հայրը փոքրիկ Լէոնը յանձնեց ազգականներու խնամքին։ Տխուր մեծցաւ տղան, թէեւ փայլուն իր ուսանողութիւնը։ Պահ մը Ժուրայի բարձրաւանդակին վրայ ուսուցչութիւն ըրաւ, Սիրահարուեցաւ աղջըկան մը։ Անուշ օրեր էին կարճ։ Շուտով խզում մը։ Անցաւ հիւսիսային Ֆրանսա, իբրեւ ուսուցիչ։ Մութ ջուրեր, տխուր երկինք, ու կարօտը Ժուրայի երգող ջուրերուն, լուսաւոր առուներուն։

Փարիզ կը հասնի աղքատ, յուսահատ եւ բանաստեղծութեանց հատոր մը իր թեւին տակ, — Թոնատոր երգեր։ Անձնասպանութեան գաղափարը կը յաճախէ միտքը։ Բարեբախտաբար զօրակոչի կ'ենթարկուի։ Ուտելու հաց ունի այլ։ Քիչ յետոյ ժառանգ մը։ Եւ ահա, այդ փոքրիկ հարստութեան հազիւ տիրացած, կը ճամբորդէ Գերմանիա, Պելճիքա եւ Իտալիա։ Կը վերադառնայ քանի մը հատոր բանաստեղծութեամբ, — Դէպի կեանքը, Ներքնեկ Հնչեակներ, Հայրենի լոյսը, քերթուածներ, Հատընտիր քերթուածներ եւ Ուրիշներ — ու թշուառութեամբ։

Անօթի է նորէն։ Գործի անընդունակ. երբեմն գրագիր, երբեմն ուսուցիչ. ի՞նչ կարելի յենարանի մը։ Երա․ է մը առկախ, կը տառապի։ Կ'ապրի երազով ու մշուշի մէջ։ Եթէ չըլլա՞ր ստամոքսը, երբեք չպիտի զգար կեանքը, ուր կը գտնուէր։ Սակայն ստամոքսը կ'արթնցնէր զինք։ Այլեւս կ'որոշէ անձնասպան ըլլալ, նախ հրաժարելով երազներէն։ — «Հրաժարէ՛ գանձէդ, հրաժարէ՛, ո՛վ երազներու փոքրիկ թագաւոր»։ Այո՛, կ'ուզէ մեռնիլ, որովհետեւ այս գծբախտ քնարերգակը, որուն հոգին կը թրթռար Վէրլէնեան ծովի մը ալիքներուն վրայ, փողոցն էր ինկած այլեւս։

Ցէ՛ր, հաց չունիմ, երազ չունիմ,
տունի չունիմ,
Մարդիկ վտարեցին զիս, զի մերկ եմ
եւ տնանկ...

Խո՛ր է յուսահատութիւնը, եւ այնքան իրապաշտ որ կ'ըսէ
Բայց ես շատ անօթի եմ, տէր, անօթի աւուր մը հացի,
Անօթի ցամբոյրներու։

Եւ ահա 12 յունիս 1913ին Մէզոն-Ալֆորի մօտ Մառն գետը կը նետուի։

Թատերական աչինչ կար այս անձնասպանութեան մէջ։ Փաստ որ գեղեցիկ խօսքեր պատրաստած չէր, անունը միայն գտնուեցաւ իր վրայի թուղթերուն մէջ։ Տխուր բառեր անցան օրաթերթերու էջերէն, ու սարսուռ մը ֆրանսացի բանաստեղծներու հոգիէն։ Այն օրերուն Փարիզ կը գտնուէր մեր քաղցր գրողներէն Գեղամ Բարսեղեան, որ նոյնպէս տխուր էջ մը աւելցուց իր օրագրին։

Հիմա Տեօպէլ իր անունին նուիրուած հրապարակ մը ունի Փարիզի մէջ, որուն մայթերը մաշեցուց անօթի փորով, Վէրլէն կարդալով։

ԹՈՒՐՔԻԱ

Լռեանները օգնութեան կը հասնին

«ՍԱՄՈՒԷԼ ԷՖԷՆՏԻ,,Ի ԽՐԱՏՆԵՐԸ

ԽՄԲ.— Նախկին ծնչակեան Սամուէլ Թումաճեան, որ Հմ. Արամեանցի հետ արտաւորուած եւ զինադադարին օծիքը ճազիւ ազատած էր, գրքոյկ մը գրած է վերջերս, «Հայ յեղափոխութիւնը պատմական տեսակէտէ»։

«Վագըթ» յունուար 17ի թիւին մէջ խօսելով այս հրատարակութեան վրայ, հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ իր խմբագրապետին ստորագրութեամբ. —

— Հայ մտաւորականներէ Սամուէլ էֆ. Թումաճեան հայերէն գրքոյկ մը հրատարակած է։ Այս գործին նպատակն է յայտնել եւ բացատրել այն չարիքները, զորս ճաշակած են հայ ազգին՝ անկախ Հայաստանի դատով, եւ բանականութեան ու խղճահարութեան հրաւիրել այն մարդիկը որ այնքան աղէտներէ վերջ հիմա ալ Սուրիոյ մէջ նոր արկածախնդրութիւններ կը հետապնդեն։

Անկէ քանի մը շաբաթ առաջ մենք ալ այս սիւնակներուն մէջ խօսած էինք Դաշնակ կոմիտէին Եգիպտոսի եւ Սուրիոյ կողմերը կատարած գրգռութեանց մասին եւ ըսած էինք թէ այս մարդիկը այլեւս չպիտի կրնան խաբել հայ ազգը։ Ահա, հիմա Սամուէլ էֆ.ի հրատարակած գրքոյկը կրնանք ցոյց տալ տալ իբր մեր խօսքը հաստատող ամենազօրաւոր փաստաթուղթ մը։

Իրաւ է որ թէեւ Սամուէլ էֆ.ն անձամբ չենք ճանչնար, սակայն մէկուն մասին գաղափար մը կազմելու համար, անպատճառ զայն անձամբ տեսնելու եւ ճանչնալու պէտք չկայ։ Սամուէլ էֆ.ի անձնական արժանիքները, նպատակը եւ ուղղութիւնը հասկնալու ամէնէն թանկագին միջոցը կը կազմեն հայ կոմիտէճիներու մասին անոր ըսած խօսքերը։ Նախ, Սամուէլ էֆ. հայ յեղափոխական շարժումին գրեթէ բոլոր երեւոյթներուն ականատես եղած է։ Կոմիտէճիութիւն ընող բոլոր մարդիկը մի առ մի անձամբ ճանչցած եւ դէպքերու մասին շատ մօտէն շփման մէջ գտնուած է անոնց հետ։ Ինք տեսած է թէ այդ մարդիկը քանիցս հայ ազգը ի՛նչ անհելի աղէտներու ենթարկած են՝ զայն անկախ պետութեան մը վիճակին հասցնելու պնդումով։

Անիկա քայլ առ քայլ հետապնդած է թէ Թուրքիա գտնուող Դաշնակցականները ինչպէս միւս Հայոց հետ մէկտեղ, ի՛նքն ալ անոնց մէջ գտնուելու պայմանով՝ գաղտնի ժողով մը գումարած եւ ընդհ. պատերազմի պայթումէն վերջ Թուրքիոյ աջակցելու որոշում տալէ եւ այս որոշումը ստորագրելէ յետոյ, իրենց պետը Ռուսիա զրկած եւ Արեւելեան Նահանգներու մէջ յեղափոխական շարժումներ արթնցուցած են Թուրք բանակը կռնակէն զարնելու համար։

Ի վերջոյ, շահագրգռուած է նաեւ զինադադարէն վերջ Թուրքիայէ փախչող Հայոց արտասահմանի մէջ կատարած գրգռութիւններով եւ նոյնիսկ անցեալ տարի Սուրիա գտնուելով, անձամբ տեսած ու հասկցած է հոն տեղի ունեցող անցուդարձերը։ Եւ ամէնէն վերջ, այս անձը համոզում գոյացուցած է թէ այդ մարդիկը որ կոմիտէճիութիւնը տեսակ մը ապրուստի միջոց ընտրած են իրենց, նոր աղէտ մը կը պատրաստեն հայ ազգին համար։ Ասոր համար է որ գրած եւ հրատարակած է իր վերոյիշեալ գործը՝ իր ազգին հանդէպ ունեցած խիղճի պարտականութիւնը կատարած ըլլալու նպատակով։

Սամուէլ էֆ.ի գործը ասուզիւ կարեւոր դէպք մըն է հայութեան համար։ Կը հասկցուի թէ հայ ազգն ալ ըմբռնած է կացութիւնը, այլեւս խոր՝ն զգուանք եւ վիշտ կը զգայ այդ կոմիտէճիներուն հանդէպ։ Այս պատճառով, Սամուէլ էֆ. Թարգման հանդիսանալով հայ ազգին, իր գործին մէջ կ'ըսէ՝ խօսքը Դաշնակցականներուն ուղղելով.

— «Եթէ հիւլէի չափ ազգասիրութիւն ունիք, վայրկեան մը իսկ չսպասելով, անմիջապէս ցրուեցէք ձեր կոմիտէճիները։ Եւ այսպէսով գոնէ մի թողուք որ ձեր տապանագրին վրայ գրեն թէ՝ «պատառ մը հացի համար իրենց ազգին դաւաճանող մարդիկ են ասոնք»։

Մեծապէս յուսալից ենք որ եթէ այս կոչը ոեւէ ազդեցութիւն չգործէ իսկ այնպիսի մարդոց վրայ որոնք այլեւս յիլուզակութեամբ շաղախուած են, պիտի ծառայէ որ ճշմարտութիւնը հասկնան այն մարդիկ որոնց անունները կը յայտնէ եւ ուղիղ ճամբու կը հրաւիրէ Սամուէլ էֆէնտի։

Նոր Դաշնակները

«ԹՈՒՐՔ ՄԱՅՐԵՐ ՈՂՋ ՈՂՋ ԹԱՂՈՒԵՑԱՆ» «ԹՇՈՒԱՌ ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐ ԱՐԻՒՆԱՔԱՄ ՄԵՌԱՆ»

Պոլսոյ «Ցիւմհուրիէթ» կիսաշաբաթաթերթը, իր երկրորդ թիւին մէջ սկսած է հրատարակել թերթօն մը «Դաշնակները եւ աշխարհակալութիւնը» վերնագրով, որուն գլխաւոր մասերը կուտանք ստորեւ.

— «Արեւմուտքը, Վէրսայլի գինարբուքի սեղաններուն վրայ իր բովանդակ կորովը վատնելէ յետոյ, ետեւը մնացող Ֆրանկախօսաւոր սեղանները, առեւն մը եւս պայմանաւորուելով պօռնիկներու գիրկին մէջ կարենալ քնացնելու համար, պէտք տեսաւ ձեռք զարնել, անծանօթ երկիրներու անվթար մնացած գանձերուն։ Աշխարհակալութիւնը այս անհրաժեշտութենէն ծնաւ եւ տակաւին կ'ապրի անոր գոհացում տալու համար»։

Թերթը այս ուղղութեամբ իր խորհրդածութիւնները շարունակելէ յետոյ կ'ըսէ թէ ֆրանսական բանակները միայն այս նպատակով մեծ պատերազմին մասնակցեցան։

— Ուիլսըն իր սկզբունքները ասոր համար Եւրոպա բերաւ եւ Ազգերու Ընկերութիւնը կազմուեցաւ միայն այդ ճամբուն երկարելու համար։ Եւ դարձեալ այդ նպատակին համար է որ հելլէն զինուորները Իզմիրի մէջ սուինահար ըրին Թուրք անօթի գիւղացիները եւ գրաւման բանակները միշտ նոյն նպատակով, չորս տարի իրենց ազատ գոյութիւնը քարշ տուին Պոլսոյ ճիշդ սրտին վրայ։

«Արեւմուտքի մէջ, ալքօլի ազդեցութեան տակ, իրենց ուղեղները փտած տանձի մը երեւոյթը առնող կոմսեր եւ լորտեր, երբ թռչունի միսով կը սնանէին, անդին, Արեւելքի մէջ կոկորդ կոկորդի կռուող Թուրքերն ու Հայերը, շատ աւելին վրայ կուտային, քան այսինչ որ անհրաժեշտ էր անոնց հաճոյքին համար։ Եւ ահա, այս թուականներուն էր որ Հայ Դաշնակները իրենք զիրենք գոյց տուին։ Աւելի բաց խօսելով, քանի մը արկածախնդիր հայ երիտասարդներ, այս կարեւոր առիթէն օգտուելով Դաշնակ կազմակերպութիւնը առաջ բերած էին։ Այսպէս աշխարհակալութեան թեւերուն տակ ապաստանած Դաշնակները, Թուրքերու դէմ ընդհանուր ըմբոստութիւն մը յարուցին։

«Բազմաթիւ Թուրքի գաւակներ վայրագաբար սպաննուեցան։ Եւ Թուրք մայրեր ողջ ողջ կոյուղիներու մէջ թաղուեցան։ Բազմաթիւ Թուրք տղաք բաց աչքերով հորերու մէջ լեցուեցան։ Եւ այսպէս Դաշնակները կը կարծէին թէ իրենց նպատակին հասնելու համար կարճ ճամբայ մը միայն մնացած է։ Կիլիկիոյ մէջ հայկական Հանրապետութիւն մը պիտի հիմնուէր եւ Դաշնակները իրենց գրպանները պիտի լեցնէին։

Սակայն յանկարծ ֆրանսական բանակները ստիպուեցան քաշուիլ եւ Դաշնակներու բոլոր յոյսը ջուրը ինկաւ։ Բազմաթիւ թշուառ եւ անմեղ հայ կարաւաններ ստիպուեցան ֆրանսական զինուորներուն հետ Սուրիա գաղթել։ Երբ աշխարհակալութեան հաւատարիմ բանակները, Սուրիոյ մէջ, Ֆրանսացիներուն կողմէ զանազան բարձր պաշտօններու կ'առնցնէին, անդին գժբախտ հայ գաղթականներ ճախճախուտներու մէջ արիւնաքամ, իրենց հոգին կ'աւանդէին»։

Գերմանական օդ կը տուժէ

Գերմանական տագնապը խստօրէն կը ճնշէ նաեւ վիէննայի գեղարուեստական կեանքը։ Պետական օփերային երկու գլխաւոր լոյսերը ֆրանց Շալքը եւ Թէնոր Շէր Ալֆրէտ Փիքքաֆէր, ազդարարութիւն ստացան տնօրէն Քլէմանս Քրաուսէն թէ իրենց պաշտօնները դադրած պիտի ըլլան, քանի որ կը մերժեն ընդունիլ ճատուցումներու եւ վճարումներու գեղչը, զոր կը պարտադրէր տնտեսական օրէնքը։

Ալֆրէտ Փիքքաֆէր, որ ծնած է Հոպոքէնի մէջ՝ անգլիացի ծնողքէ, իր բոլոր կեանքը ապրած է Վիէննա, եւ գրեթէ 20 տարի անդամ եղած է պետական օփերային, ի վարձատրութիւն որպէս գլխաւոր Թէնոր իր կատարած ծառայութիւններուն։ Հրաժեշտի ներկայացում մը չուզեր ունենալ եւ ոչ ալ կ'ուզէ ճեռանալ վիէննայէն։

Ֆրանց Շալք արդէն ճրաւիրուած է Փարիզ, Ջուիցերիա, Մօնթէ Քարլօ եւ Պելճիքա։

Օփերային մէկ ուրիշ գլխաւոր անդամը, Շէր Ռօսէ, ընդունած է «խնայողական առաջարկ» մը, իւրաքանչիւր եղանակի համար եօթանասունէն երեսունի զեղչելով իր բեմ բարձրանալը։ Օփերայի նուագախումբին միայն անդամներուն թիւը 120էն 112ի զեղչուեցան։ Փրօֆէսօր Քլայն, որ քառասուն երկու տարիէ ի վեր «պալէթ»ի տնօրէնն էր, ճանգստեան կոչուեցաւ։

ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒՆ ՈՍԿՈՐՆԵՐԸ

Ֆրանսական կառավարութիւնը երկար ատենէ ի վեր բանակցութեան մէջ էր Թուրք կառավարութեան հետ, կիլիկիոյ դէպքերուն ընթացքին մեռնող ֆրանսական զինուորներու ոսկորները Սուրիա փոխադրելու համար։

Թուրք կառավարութիւնը վերջապէս բարեհաճած է համաձայնիլ եւ արդէն սկսած է փոխադրութիւնը նահատակ զինուորներու ոսկորներուն, որոնք պիտի ամփոփուին սուրիական սահմաններուն մէջ։

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (5)

ԵՐԲ ՎՐԷԺԸ ՉԻ ՅԱԳԵՆԱՐ

ՎԷՊ 1915 - 1918Ի ԿԵԱՆՔԷՆ

(Շարունակած մը)

Դողդոջուն, խռպոտ ու սարսափահար ձայն մը, որ կը զգայի թէ իմ կոկորդէս կը մեկնէր. բայց իմս չէր, մինչ դիակներու դէզին վրայէն, աչքերը կը յածառէին զիս դիտել անթարթ, անտարբեր, արձանի մութ նայուածքով, ու մեռելներու գուբը ականջներուս կը վերադարձնէր նոյն հարցումը.

— Ո՞վ ես դուն...

Աւելի մեղմ, բամբ ու շփոթ։ Եւ արձագանգի այս վերադարձը, որ ծաղրական վայրագ կրկնութեան մը պէս կը փշրուէր փոսին չորս կողերուն վրայ, ու ականջիս մէջ, սթափեցուց զիս։ Անկումէս յետոյ առաջին անգամ ըլլալով, ռունգերս լեցուեցան այլ ․․․ հոտ միսի գարշահոտութեամբ, քիմքիս կը փակէր ․․․ ու ծանր գոլորշի մը, այրելով կոկորդս, մինչ նողկանքի բուռն ցունց մը վեր կը հանէր սիրտս. ու օդը որ չուզելով կը շնչէի տաք ու թանձր մուխի ծանրութեամբ, (կարծես կուրծքս մուխով լեցուած ըլլար) կը վառէր կողերս, որոնք ասեղներու վրայ կը փակուէին, ճզմելով արցունքի շիթ մը։

Երբ աչքերս բացի եւ արցունքով լուացուած յստակ նայուածք մը վազցուցի շուրջս, սարսափը նորէն, ալիք ալիք սկսաւ բռնել զիս։ Զոյգ մը աչքերը որ վրաս սեւեռած էին, մինակ չէին։ Գուբին ամէն կողմը աչքեր լեցուեր էին, անխօս, ապակեցած աչքեր, որոնց մէջ, վերջին իմաստ մը կ'ոգեվարէր մեղմօրէն։ Անէծքի, հայհոյանքի, ըմբոստացման կամ աղերսանքի բառերը որ, մահացու հարուածին ուժգնութենէն, կամ վայրագութեան անակնկալ զարհուրանքէն քարացեր էին լեզուներուն ծայրը, իրենց գոյնն ու շեշտը գտեր էին նայուածքներուն խորը, ու մարմիններուն մահէն յետոյ իսկ, հուսկ կամքի գերագոյն ճիգով մը, զարմանալի կերպով, դեռ ողջ էին աչքերը։

Ճիշդ քովս, կը գօսանար, փրթած ձեռք մը որուն մատները պինդ կը սեղմէին ուրիշ ձեռք մը։ Մահուան առջեւտրուած հրաժեշտի փարում մը։ Անոր բազուկը կ'երկարէր մինչեւ արմուկ, կը կազմէր անկիւն մը. կը բարձրանար մինչեւ ուս ու հոն կը հատնէր։ Իրանը կը կորսուէր մարդկային կտորուանքներու խառնակոյտի մը տակ։ Աջիս, ծունկէս թիզ մը վար, մարմին մը փռուեր էր կռնակի վրայ, աչքերը բացած եռանկիւնի ձեւով, ձախ թեւը տարածած յուլօրէն, աջը կծկած կուրծքին վրայ, մատները կեռի պէս կորացած, կարծես բան մը կը փնտռէին զսպելու եւ կախելու համարեւանդօր սպառնալիքի պէս, բաց ու պարապ կ'ուղղէին օդին։ Ըմբշային մարմին մըն էր աղուոր հասակով, որուն ուսերուն մէջտեղը, վարպետ դահիճ մը զուարճացեր էր հսկայ ծակ մը փորելով։ Վիզը մինչեւ գլուխկըլպակսէր։ Սոսկումի մէկ շարժումս, ճանճերու խիտ փաղանգ մը փախցուց գետնէն։ Անախորժ բզզիւնը բարձրացաւ գունդի պէս, տարածուեցաւ, տափակցաւ ու պահ մը փորձեց ծանրանալ, թափառեցաւ թեւիս շուրջ, որ ինչպէս փրթած ու ծառէն կախ ճիւղ մը փուքին առջեւ, կը տատանէր օդին մէջ ու հուսկ ուրեմն, աչքերուս առջեւ պարզեց խեղացի գլուխ մը, որուն վիզը աջէն ու ձախէն երկու հարուած էր ստացեր, ուժեղ, վայրագ ու շեղ, վերջաւորութեան կազմելով սուր եռանկիւն մը։ Արիւնը լերդացեր էր վէրքին վրայ, փրթած փրթած գանգուելով եւ ուսէն վար, վէրքէ վէրք լեցնելով սեւորակ ու լպրծուն ցեխի կուտակ մը։ Փոշիի թանձր խաւ մը փակեր էր գանկին սեւ ու խիտ մազերուն, որոնց ձախ կողմէն, աչքին վրայօք սանտրի վարժութեան թեթեւ հետք մը կը հատնէր։ Խուրձ մը ծուլօրէն ինկեր էր յօնքերուն վրայ, ազաւի մը կախ թեւին պէս, կեղտոտ սեւով, բարկութեան երկու պատռւածներու մէջտեղ։ Ուղիղ չէր նայեր այս մեռելը, մահացու հարուածը կարծես զինքը գտեր էր, երբ մտածումներու մէջ կորսուած, ելքի թելը կը փնտռէր, թերեւս, անտարբեր կեանքին որ իր շուրջը կը փլէր, ու մեկուսացած՝ ջարդի ու տանջանքի այս անկիւնին մէջ, հեռաւոր օրերու արձագանգը կ'ունկնդրէր։ Երկար թարթիչներու շուքին տակ ծածկուած, անոր ակնարկը կը սահէր քթին ուղղութեամբ ու կը կորսուէր վզին վրայ, նոյն հարուածով։

Գանկէն քիչ անդին, կռնակը տուած կօշտ մը ժայռի, ծեր դիակ մը նստեր էր ծալապատիկ։ Ծունկերուն վրայ, փրթած սրունքներ, թեւեր, գանկեր, ու անձեւ միսի կտորներ, որոնք կը սկսէին նեխիլ արիւնազանգ։ Ու մարդկային բեկորներու այս դէզին վրայ, բազուկները տարածած դիակը կը փրցնէր հրէշային խնդուք մը, լուռ, զուսպ ու գիշերային շշուկներու պէս զարշելի։ Բիթը եւ շրթները հալեր էին, ծակ մը բանալով ակռաներուն շուրջ, որոնք ծխախոտէ դեղնած, պայ ապութիւն մը խածեր ու կեցեր էին կատաղօրէն։ Բերնին երկու անկիւններէն, պեխին մնացորդ ծայրերը կը կախուէին կտրած ճիւղերու պէս. հովի շունչ մը զանոնք պիտի թափէր, կամ խառնէր մօրուքին, որ դեռ կը ծածկէր երեսներուն ներքին աւերը՝ մազթափ ու ցցուն այտոսկրներու փայլին տակ։ Ջարդելէ ու տանջելէ յափրացած ձեռք մը զուարճացեր էր, անոր աջ ու ձախ ուսերուն վրայ ցցելով մէկ մէկ գլուխ, որոնց դէմքերէն հեգնանքի եղերական ժպիտ մը կ'իյնար մարմնի այս բեկորներուն վրայ, որոնք թերեւս իրենցն էին։ Ու կը դիզուէին անոնք քովէ քով, իրարու վրայ, կազմելով մեծ ու փոքր կոյտեր, որոնց մէջ, ո՛չ մէկ մարմին կը պահէր իր ամբողջութիւնը։ Անջատ թեւեր, սրունքներ եւ իրաններ, արիւնթաթախ, պատռած, յօշոտուած։ Երկաթի բոլոր ձեւերը գործեր էին հոս, մոլեգին ազատութեամբ ու զարնելէ յետոյ, հոգեվար մարմիններուն վրայ փորձեր էին զբօսանքի գիտութիւն մը, ջարդելէ յետոյ, խաղացեր ու խընդացեր էին եւ դիակներու կուտակումին մէջ իսկ, գոհացում մը փնտռեր էին ճիւաղային ծաղրի մը։

ՄԿՐՏԻՉ ՆՐԻՑԱՆՑ

(Շար.)

մալ արգիլած է այդ միջոցները, նկատի ունենալով նման անխոհեմ ընթացքի մը տխուր հետեւանքները։ («Ազդակ»)

Իսկ «Յուսաբեր» հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը հաղորդէ.—

Լաւատեղեակ ու հեղինակաւոր աղբիւրէ կըտեղեկանանք թէ Թրքօ-սուրիական սահմանագլուխին վրայ կատարուած մաքսանենգութիւնները պատրուակ բռնելով՝ Թուրքիոյ նախարարական խորհուրդը կը մտածէ 15 քիլոմեթր խորութեամբ սուրիական հող մտնել, զրաւել «մաքսանենգութեանց բոյները» եւ ի հարկին քանդել զանոնք՝ կատարուած խուզարկութեան առջեւ դնելով Ֆրանսացիներն ու Սուրիացիները։ Այս տեսակէտը առաջ քշողն ու անոր վրայ պնդողը եղած է նոյն ինքն Ըսմէթ փաշան։ Բայց Մուսթաֆա Քէմալ վճռապէս հակառակած է եւ սպառնացած հրաժարիլ՝ վախնալով հաւանական լուրջ բարդութիւններէ։

Լավալի եւ Մաքտոնըլտի տեսակցութիւնը

Ֆրանսայի վարչապետը Պ. Լավալ հրաւէր ուղղած է Անգլիոյ վարչապետին փարիզ գալու, խորհրդակցելու համար հատուցումներու հարցին մասին:

Պ. Մաքտոնըլտ չկարենալով անձամբ պատասխանել հրաւէրին, փարիզի անգլիական դեսպանին միջոցով առաջարկած է Պ. Լավալին որ նոյն նպատակով Լոնտոն երթայ:

Պ. Լավալ ընդունած է հրաւէրը, սակայն տեսակցութեան թուականին եւ վայրին մասին, դեռ որեւէ որոշում չէ տրուած:

Սպանիոյ խռովութիւնները

Պարչելոնայի վրայ ղրկուած զօրախումբերը արդէն գրաւած են ամբողջ ըմբոստացած շրջանը։ Բոլոր քաղաքներն ու գիւղերը որոնք ցարդ ըմբոստներու իշխանութեան տակ կը գտնուէին բանակին ձեռքն անցան առանց կռուի կամ բռնութեան, որ եւ է ընդդիմութեան հանդիպած չըլլալով։

Սալէն քաղաքին մէջ, փողոցները պատնէշներով պաշտպանուած էին, սակայն զօրախումբերը առանց դժուարութեան անցան։

Մէկ քանի վայրերու մէջ սակայն, ըմբոստները խռովութեանց տեղի տուին։ Տեղ մը փորձեցին յարձակիլ ելեկտրական գործարանի մը վրայ, բայց ետ մղուեցան: Պարտոնայի մէջ եկեղեցի մը կրակի տրուեցաւ։

Կրընատայի մէջ խումբ մը գործաւորներ գրաւեցին կեդրոնական բանտը եւ ձեռնարկեցին զայն քանդելու, յետոյ կրակի տուին։

Թուրք-պարսիկ յարաբերութիւնները

Թուրքիոյ արտաքին նախարարը Թեվֆիք Րիւշտի ունկնդրութեան ընդունեց Թէհրանի թերթերուն սնօրէնները եւ հաւաստեց թէ ներկայիս Պարսկաստանի եւ Թուրքիոյ միջեւ կատարուող բանակցութիւնները պիտի լրանան նախ քան իր մեկնումը, կատարեալ համաձայնութեամբ, եւ առհասարակ բոլոր հարցերու, մասնաւորաբար սահմաններու վերաբերեալ հարցին կարգադրութեամբ։

Անգլիական դաշինքը պառակտա՞ծ է

Անգլիոյ կառավարութեան անդամները, որոնք նոյն օրը երկու անգամ ժողովի նստեր էին երրորդ գումարում մըն ալ ունեցան։ Խորհրդակցութեան ... մաքսատեսական ծրագիրը, որ պիտի ենթարկուի ... կարծիքներու տարբերութիւնները աւելի սաստկացուցին տարաձայնութիւնները, որոնք երեւան եկած էին առաջին ժողովին մէջ։

... պաշտօնական հաղորդագրութիւն մը այս մասին կը հաղորդէ թէ՝ «Դահլիճը ... միաձայնութեան մէջ կը գտնուի միաձայն եւ բաժանումի մը գալու՝ անհետանալու ... յանձնարարութիւններու մասին»։

Զեկոյցը կ'աւելցնէ նաեւ թէ միջազգային ծանր հարցերու հանդէպ՝ ազգային միութիւնը պահպանելու համար, նախարարաց խորհուրդը որոշած է իր անհամաձայն անդամներուն տալ խօսքի եւ քուէի ազատութիւն։

Ընդդիմադիրները արդէն սկսած են օգտուիլ այս կացութենէն եւ ազատականներու պետը կը ... ընդունած քաղաքականութեան նկարագիրը։ Իսկ կառավարութեան կուսակիցները կը ջանան արդարացնել տրուած որոշումը, շեշտելով ազգային միութեան պէտքը եւ արտաքին կացութեան ծանրութիւնը։

"ՅԱՌԱՋ" ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՓԱՐԻԶ

1.— ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ Գրատուն	51, Rue Monsieur-le-Prince:
2.— ՍԷՆ ՄԻՇԷԼ	7, Boulevard Saint-Michel-ի դիմացի քէօշկը
3.— ՕՏԷՈՆ	5, Carrefour de l'Odéon
4.— ՔԱՏԷ	Մէթրօ Քատէյի մուտքի քէօշկը
5.— ՄՈՆՄԱՐԹՐ	59, Fbg. Montmartre-ի դիմացի քէօշկը
6.— ՓԼԱՍ ՏԷ ՖԷԹ	Մէթրօյին դիմացի քէօշկը
7.— ՐԷՊԷՎԱԼ	92, Rue Rébéval
8.— ՊԷԼՎԻԼ	19, » de Belleville
9.— ՓԱԼԻՔԱՕ	3, » Palikao
10.— ՍԷՆ - ԼԱԶԱՐ	Քաֆէ Թէրմինիւսի անկիւնի քէօշկը

ԱՐՈՒԱՐՁԱՆ

11.— ԻՍԻ - ԼԷ - ՄՈՒԼԻՆՕ	Գրավաճառ l'Ecriture. 13, Boul. Galliéni
12.— ՊԻՑԵԱՆՔՈՒՐ	Գրավաճառ Օֆէնիա, Փլաս Նասիօնալ:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

1932Ի ԱՄԵՆՈՒՆ ՀԱՍՑԷՆ

Հայերու հասցէներ Փարիզի եւ շրջաններու, Մարսէյլի, Լիոնի, Տէսինի, Պորտոյի, Վալանսի. Նիսի, Սէն-Շամոնի, Սէն Թ'էթիէնի, Կրընոպլի, Շարվիէօյի եւն., ինչպէս նաեւ Անգլիոյ, Պելճիքայի, Իտալիոյ, Գերմանիոյ, Զուիցերիոյ, Աւստրիոյ ու Չեխօսլովաքիոյ։ Ամէն գատ Ֆրանսահայ գաղութին հասցէները դասաւորուած ըստ արհեստներու։ Ամենուն համար անհրաժեշտ գիրք մը։ Ընդամէնը՝ 256 էջ, մաքուր տպագրութեամբ։

Գինն է միայն 6 Ֆր., փոստի ծախքով 7.50։ Արտասահման 10 ֆրանք։

Դիմել.— L. Mozian, 5 Rue Champlain, Paris (20).

Աղքատախնամին ցերեկոյթը

Փարիզի Աղքատախնամի ընկերութեան տարեկան մեծ ցերեկոյթ պարահանդէսը 31 յունուար կիր. կէսօրէ վերջ ժամը 3էն մինչեւ կէս գիշեր:

ՇԱՆ ԶԷԼԻԶԷԻ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ, 79 ԱՎԸՆԻՒ ՏԷ ՇԱՆ ԶԷԼԻԶԷ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, մասնակցութեամբ հայ եւ օտար արուեստագէտներու: երգ, նուագ եւ զանազան հաճելի անակնկալներ:

Պարերու համար առաջնակարգ երկու նուագախումբեր: Պրիճի սեղաններ: Դիւրամատչելի ճոխ պիւֆէ։

ՄՈՒՏՔԸ 25 ՖՐԱՆՔ

Տոմսերը կը ծախուին հայկական ճաշարաններու եւ Rue de Trévise-ի հայ նպարավաճառներու մօտ։

Գրատուն Հրանդ-Սամուէլ

51 rue Monsieur le Prince, Paris (VIe) Danton 88—65

Մի՛ մոռնար որ լաւագոյն նուէրը գիրքն է

ՆՈՐ ԳՈՐԾԵՐ, ԱՐՇԱԿ ՃՕՊԱՆԵԱՆ (Մաննիկ Պէլպէլեան) 10 ֆր., ԿԵԱՆՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ 30 (... հատորին հետ 50), ԿԱՄԱՒՈՐԻ ՏԵՏՐԱԿԸ 10, ԱՊՐՈՒՄՆԵՐ (Մալխաս), պտկ. 50, Ն. Գ. Բ. (Զարդարեան 20, Հրանդ 20, Գեղամ 20, Գ. Բարսեղեան 20, Արփիարեան 20 ֆր.) ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ՄՏՔԵՐԸ (Բր. Միքայէլեան) 10, ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՔԱՐՈՁԸ (Պապէսեան) 6, ԳԵՂՋՈՒԿ ԵՐԳԵՐ (Կոմիտաս վրդ.) մեներգ 25, տասը խմբերգ 25, ՊԱՏԱԿԱՆ ՀԱՐՈՒԱԾՆԵՐԸ (Ռէն) 20, ԵՐԵՔ ԸՆԿԵՐՆԵՐ (Զ. Մելքոնեան) 10, ՈՂԲ ՀԱՅՐԵՆԱՍԷՐԻ (ՈՂԲ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ) Խ. Աբովեան 25 ֆրանք:

ՆՈՒԷՐԻ ՅԱՐՄԱՐ ԳԻՐՔԵՐ ԵՆ, Ա. Ահարոնեանի ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻՆ 20, ԻՄ ԳԻՐՔԸ Ա. եւ Բ. 20ական, ԿԱՐՕՏ ՀԱՅՐԵՆԻ 12, ՃԱՄԲՈՐԴԸ 35, Րաֆֆի բոլոր գործերը, Կոստան Զարեանի ԵՐԵՔ ԵՐԳԵՐԸ 60 եւ 75, Համաստեղի ԱՆՁՐԵՒԸ 20, Ծերենցի ԹՈՐՈՍ ԼԵՒՈՆԻ լթկ. 10, Կիլիկիա երգարան 40, ԳՈՀԱՐՆԵՐ ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ 40, ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՆԵՐ 25, Շիրվանզադէի ամբ. գործը, Յ. Թումանեանի ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ 25, եւն.:

Պատի օրացոյց մը եւ գեղեցիկ նուէր՝ յաճախորդներուն

կազմատուն — տպագրական գործեր

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

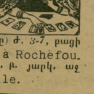
ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ Աւմբիջական Օգնութեան մարմնի Ա. ժողովը՝ այսօր Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին եկեղեցւոյ խորհրդարանը։ Կը խնդրուի ընտրուած անդամներէն ներկայ ըլլալ սոյն ժողովին։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կը փնտռուի Ճպրգիւղցի (Քղի) Սարգիս Գասպարեան որ երկու տարի առաջ կը գտնուէր Լա Սիօթա։ Իմացնել Յառաջի վարչութեան։

Լաւ պատեհութիւն

Վարձու են Fbg. St. Martin, երկու կահաւորուած սենեակներ, տարեկան վարձք 1200 ֆր., կարասիներու համար 3000 ֆրանք։ Մանրամասնութեանց համար դիմել Պ. Նազարեանի 233 Fbg. St. Martin, Paris (10), Métro Louis-Blanc.

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)

Le Gérant H. STEPHAN

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Gobelins 19-78

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 26 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1932

26 JANVIER 1932

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆ

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1786

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀԱԿԱՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Տարօրինակ երեւոյթի մը ականատես կ'ըլլանք անցեալ տարիէն ի վեր: Բայց մանաւանդ վերջին ամիսներու ընթացքին: Ռամկավար թերթերը մէկ բերան, աւելի կամ պակաս ուժգնութեամբ, եւ «Հայաստանի կոչնակ»ը խոհականութեան քարոզներ կը կարդան Թուրքիոյ հանդէպ: Կը դատապարտեն մարտագոռ արտայայտութիւնները եւ վրէժխնդրական սպառնալիքները: Մէկ խօսքով՝ հակաթուրք պայքարը: Բոլորին ամփոփումը կարելի է համարել հետեւեալ տողերը, զորս կը քաղենք «Հայաստանի կոչնակ»ին յունուար 9ի խմբագրականէն.

— «Դժբախտաբար, մեզմէ ոմանք, թէեւ իրենց անհատական գործերուն մէջ խոհեմութեան օրէնքին նախանձախնդիր՝ զայն կը մոռնան երբ կարգը կուգայ ազգային շահերու, երբեմն այնչա՜փ կենսական ու անփոխարինելի: Ջենք կրնար հասկնալ թէ ի՞նչպէս, 40-50 տարուան զարհուրելի փորձառութիւններէն ետքն ալ, այդ կարգի սխալներ կրնան գործուիլ: Ամէնէն յանդուգն եւ պոռոտախօս մարտականն իսկ, երբ դիմացը անմնէ գերազօր հակառակորդ մը, հսկայամարմին եւ սպառազէն, կը խոնարհի անոր առջեւ, ու կը ջանայ անոր սիրտը շինելու: Արդ, ի՞նչ ըսել մեր այն գրողներուն, որ թուրքերու հասցէին կ'արձակեն անճաճ ու գրգռիչ բառեր: ի՞նչ ըսել այն խմբագիրներուն որ իրենց (Հ. Յ. Դ.) կուսակցութեան մահափորձական կարողութիւնը պարծանքով կը հռչակեն: ի՞նչ ըսել այն գործիչներուն որ Սուրիոյ մէջ հայկական օճախ հիմնելու ձեւերը կ'առնեն, եւ այն միւս ծայրայեղականներուն՝ որ այդ ձեւերը խեղաթիւրելով օտարներուն կասկածը կը սաստկացնեն: ի՞նչ ըսել այն ղեկավարներուն որ քրտական ապստամբութիւնը կը ծափահարեն»:

Արդար ըլլալու համար, խոստովանինք թէ հայ գրողներն ու ճառախօսները յաճախ կը կորսնցնեն չափի գիտակցութիւնը: Անոնք սանձարձակ թռիչք, ղժթայազերծ մոլեգնութիւն կուտան իրենց երեւակայութեան, երբ հարցը թուրքերու եւ Թուրքիոյ մասին է: Տառապանքին խորութիւնը, չարաշուք անստուգութեան երկարաձգումը եւ թշնամի ճակատին զօրացումը անհամբեր, անզօր կատաղութեան մը կը մատնեն գրողն ու խօսողը:

Միւս կողմէ, կարծողներ կան թէ յեղափոխական ոգին կը մեռնի, եթէ թուղթին չյանձնուի ամէն ինչ որ կ'անցնի մեր միտքէն: Ազատ երկրի մէջ ենք. «Հիմի՞ էլ լռենք»...

Ուրիշներու հետ, մենք ալ ուշադրութեան յանձնած ենք այս երեւոյթը, որ միայն սիրտ պաղշկելու կը ծառայէ, եւ կը խանգարէ իսկապէս յեղափոխական աշխատանքը:

Մեր պատմութիւնը չէ արձանագրած դաւադրական-յեղափոխական ձեռնարկ մը, որ յաջողած ըլլայ... հանրային կարծիք պատրաստելով: Մինչդեռ, վերջին տասը տարիներու ընթացքին, ոչ միայն շաղկրատած, այլ եւ ծրագիրներ պարզած ենք, բանաւոր թէ գրաւոր: Միշտ հրապարակաւ: Այնինչ թշնամին մինչեւ այսօր ալ բառ մը չարտասանեց 1915ի սարսափներու ոչ կազմակերպութեան, ոչ ալ ելքի մասին: Եւ այսօր ալ չի խօսիր: Կամ կը խօսի այնպիսի լեզուով մը, որ շատ բան կը հասկցէ, բայց ոչ իր ծրագիրներն ու առաջադրութիւնները՝ վաղուան համար:

Այս ճամբուն վրայ, իսկապէս որ դաս առնելու պէտք ունինք «լէպլէպիճի»ներէն:

×

Այս վերապահումէն յետոյ, դառնալով ռամկավար թերթերու եւ «Հայաստանի կոչնակ»ի քրիստոնէական քարոզներուն, կը տեսնենք բոլորովին ուրիշ, տրամագծօրէն հակոտնեայ ուղղութիւն մը:

Այն «խոհականութիւնը», «շրջահայեցութիւնը», «խոհեմութիւնը» եւ նման առաքինութիւնները զորս կը ջատագովեն այդ օրկանները մշակուելով եւ զարգանալով եկած յանգած են... բան մը չընելու քաղաքականութեան: Եւ ուրեմն համակերպում, ընկրկում, նահանջ: Նոյնիսկ դասալքութիւն:

Որովհետեւ, ի՞նչ կը նշանակէ շարունակ յեղյեղել «Մեծ Տեսիլքը», երբեմն յիշել հայկական դատը եւ յաճախ հառաչել մեր «իղձեր»ու արբունթեան մասին, — բայց երբեք մատը մատին չզարնել, անոնց եթէ ոչ իրականացման, գոնէ արծարծման, ամրապնդման եւ տեւականացման համար:

Աւելին կ'ըսենք, — եթէ այդ հոսանքները համոզուած են թէ անօգուտ է գրգռել Թուրքը, միշտ յիշեցնելով մեր պահանջները, եւ ընդհակառակն պէտք է սիրաշահել զայն, եւ յուշիկ-յուշիկ համոզել, — այն ատեն ինչո՞ւ համար իրենց տեսակէտը չեն հասցներ տրամաբանական ելքին: Ինչո՞ւ չեն փորձեր լեզու գտնել Թուրքին հետ, խաղաղութեամբ ստանալու համար այն ինչ որ պայքարով կ'ուզենք յաջողցնել մենք:

Կա՞յ ուրիշ ելք, բացի կուլէն և հաշտարար քաղաքականութենէն:

Մենք չենք հաւատար երկրորդ միջոցին: Եւ առաջինը համարելով միակ բնական ճամբան, կը գործենք, կը ճգնինք, կը մարտնչինք, համաձայն օրուան պահանջներուն եւ մեր կարողութեան:

Մենք հրաշքներ չենք խոստանար: Բայց գիտենք որ, երբ ժողովուրդ մը կը հաւատայ իր ճակատագրին, կը մնայ հաւատարիմ՝ իր իտէալին, կը թրծուի, կը գալարուի հայրենիքի եւ ազատութեան գաղափարով, ուժ կ'ամբարէ եւ զարնողին զարնել կը սորվի, ուշ-կանուխ կը հասնի իր նպատակին:

Արդ, քանի որ «Հայաստանի կոչնակ»ը համոզուած է թէ կարելի է «սիրտ շինել», խոնարհելով «գերազօր, հսկայամարմին եւ սպառազէն» հա՛կառակորդի մը առջեւ, ինչո՞ւ կը գոհանայ պատուելիական քարոզով մը. եւ չստանձներ նախաձեռնութիւնը՝ հայեւթուրք հաշտութեան: Մանաւանդ որ, լաւ անուն շինեց Պոլսոյ թուրք մամուլին մէջ, իր «իմաստուն» խորհրդածութիւններով:

Քա[illegible]աքական կեանքի մէջ արժէք չունին քմայքը եւ գրասենեակի աժան-կարապետ իմաստութիւնները:

Քաղաքականութիւնը հրէշ մըն է, որ անընդհատ կեր — գործ — կը պահանջէ:

Նետուեցէք ասպարէզ, եւ խաղաղութեան ու խոհականութեան կոչնակով յաջողցուցէք այն ինչ որ մենք չկրցանք, չպիտի կրնանք ընել անընդհատ մարտնչելով — ինչպէս կը յիշեցնէք տեղի-անտեղի: Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԹՈՒՂԹ ԱՌ ՍԱՄՈՒԷԼ ԷՖԷՆՏԻ

Ջեռքի տակ չունինք «հոգեբան» Սամուէլ էֆէնտիին գրքոյկը, «Հայ յեղափոխութիւնը պատմական տեսակէտէ»:

Բայց, ինչ որ գրած է Վազրթը անոր հրատարակութեան առթիւ, կը բաւէ գաղափար տալու անոր բովանդակութեան եւ ուղղութեան մասին:

Թուրք թերթէն կ'իմանանք թէ՝ թուրքահայ Սամուէլ էֆէնտին հետեւեալ յորդորը ուղղած է դաշնակցականներուն.

— «Եթէ հիւլէի չափ ազգասիրութիւն ունիք, վայրկեան մը իսկ չսպասելով, անմիջապէս ցրուեցէք ձեր կոմիտէճիները: (Կոմիտէները՞): Եւ այսպէսով գոնէ մի թողուք որ ձեր տապանաքարին վրայ գրեն թէ՝ «պատառ մը հացի համար իրենց ազգին դաւաճանող մարդիկ են ասոնք»»:

Ջեմ գիտեր դաշնակցականները ի՞նչ պատասխան պիտի տան այս շնական զառանցանքին:

Բայց, անոնք որ մօտէն կը ճանչնան «հոգեբան» Սամուէլ էֆէնտին, անշուշտ մէկ խրատ ունին: Խրատ մը, որ ոչ միայն հոգեբանական է, այլ եւ ազգասիրական:

Այսպէս, անոնք պիտի ըսէին.

— Սամուէլ էֆէնտի, եթէ հիւլէի չափ մարդկային —ոչ թէ ազգասիրական— զգացում ունիս, պարան մը գնէ եւ քայլերդ ուղղելով դէպի Գաղազիտի հրապարակը, վզիդ անցուր: Ճիշդ ա՛յն տեղը ուր առտումը կախուեցան 20 Հնչակեանները, լուսադէմ՝ Հմայեակ էֆէնտի Արամեանցի բերանացի եւ գրաւոր ցուցմունքներով: Գրած գրքոյկդ ալ՝ գործածելով իբրեւ պատուանդան:

Եւ այս՝ քու բարիքիդ համար: Որպէսզի կարելի ըլլայ տապանաքարիդ վրայ գրել թէ՝ «պատառ մը հացի համար» իր ընկերները կախել տալէ յետոյ, տառապեցաւ խղճի խայթէն եւ իր ձեռքով գործադրեց արդարութիւնը:

ՎԱՐԱԶ

Ինչո՞ւ առեւանգեցին Կուտեպովը

Աղաբեկովի առեւանգման գործը կրկին մէջտեղ դրած է զօրավար Կուտեպովինը: «Ժուրնալ»ի թղթակիցը Աղաբեկովի գործին առթիւ, Բրիւքսէլի մէջ իր կատարած պըրպտումներու ընթացքին, երեւան հանած է Ռուս մը, Չեկայի նախկին գործակալ, որ Մոսկուա բնակող մէկ քանի ծանօթներու հետ՝ իր յարաբերութեանց շնորհիւ, կրցած է իմանալ Կուտեպովի առեւանգման պատճառները:

1930 յունուար 26ին, բոլշեւիկները որոշեր էին Կուտեպովը ողջ տանիլ Մոսկուա: Այն թուականին էր որ կարգ մը ճարտարագէտներու դատավարութիւնը տեղի կ'ունենար՝ ֆրանսական ընդհ. սպայակոյտին թելադրութեամբ, Ռուսիոյ դէմ յարձակում պատրաստելու մեղադրանքով:

Արդ, կէփէուն մտածեր էր թէ, Կուտեպովը առեւանգելով եւ ողջ՝ Մոսկուա տանելով՝ պիտի կրնային անկից գաղտնիքներ կորզել. այսինքն՝ խոստովանութիւններ պարտադրել...

Մնացեալ պատմութիւնը ծանօթ է: Կը մնայ երեւան հանել առեւանգման պարագաները եւ հեղինակները, որոնք ցարդ՝ անյայտ կը մնան, հակառակ ֆրանսական ոստիկանութեան երկար ու մանրակրկիտ պըրպտումներուն:

Բանտէն փախուստ

Երեք վտանգաւոր ոճրագործներ, որոնք բանտարկուած կը մնային Վէրսայլի բանտին մէջ, յաջողեցան փախուստ տալ, պատուհանի մը երկաթ ձողը սղոցելով:

ՎԱՂԸ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ

"ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ,,

Գրեց՝ Կ. ՄԵԶԵԱՆ

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԵԱՆՑ ՆՈՐ ԼՈՒԾԸ

Հոգեւոր պետերու ընտրութիւնը կարգ մը պայմաններու պիտի ենթարկուի

ԸՆԿԻՒՐԻ.— Արտաքին գործավարութիւնը հաղորդած է իր կարծիքը ներքին գործավարութեան պատրաստած փոքրամասնութեանց օրէնքին մասին: Արտաքին գործավարութիւնը պահանջած է որ կարգ մը յօդուածներ աւելցուին: Օրէնքին մէջ, ընկերակցութեանց օրէնքին տրամադրութիւնները հիմ բռնուած են շատ մը խնդիրներու եւ մասնաւորապէս կալուածական խնդիրներու մասին: Փոքրամասնութեանց հոգեւոր պետերուն ընտրութիւնը ենթակայ պիտի ըլլայ կարգ մը պայմաններու: [illegible] բեգրբծական մարմինները լոկ իրենց որոշ նպատակներուն շուրջ պիտի գործեն:

Այս օրինագիծը մօտերս պիտի յղուի Գործավարներու Խորհուրդին:

ԱԶԳԵՐՈՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Ընդհանուր խորհուրդը կը հրաժարի

Երէկ, Ժընեւի մէջ բացումը կատարուեցաւ Ազգերու-Դաշնակցութեան խորհուրդի նստաշրջանին, որուն կը նախագահէ ֆրանսական պատուիրակութեան փոխ-նախագահը Փօլ-Պոնքուր, նախկին արտաքին նախարարին Պ. Պրիանի տեղ:

Այս նստաշրջանը այնքան շահեկանութիւն չպիտի ներկայացնէ որքան նախորդները, մանաւանդ, գլխաւորաբար այն պատճառաւ որ Փետրուար 2ին, նոյն քաղաքին մէջ պիտի գումարուի Զինաթափութեան ժողովը: Միւս կողմէ, արդէն, Պ. Պրիան յետաձգած էր Համեւրոպայի յանձնախումբը, որուն խորհրդակցութիւնները առհասարակ կը զուգադիպէին Ազգերու-Դաշնակցութեան գործունէութեան:

Վիճելի գլխաւոր հարցերն են չինեւճապոնական վէճը եւ տնտեսական [illegible] տեղեկագիրը: Ընդհ. քարտուղարը ներկայացուց իր հրաժարականը:

ՍՊԱՆԻՈՅ ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ճիզուիթ միաբանութիւնը լուծուած

Սպանիոյ կառավարութիւնը գինուորական կտրուկ միջոցներու հետեւանքով, յաջողած է առայժմ զսպել երկրին զանազան մասերուն մէջ յայտնուած ըմբոստական շարժումը, որուն գլխաւոր դրդիչներն ու կազմակերպիչները, փաստուած է որ համայնավարներն են:

Ըմբոստ շրջանները մեծ մասամբ գրաւուած են եւ լքուած զօրախումբերու ձեռքը. երկիրը բաւական հանդարտած է: Բազմաթիւ անձեր ձերբակալուած են:

— Սպանիոյ հանրապետութեան նախագահը ստորագրեց դատական նախարարին կողմէ ներկայացուած հրովարտակ մը, որ լուծուած կը յայտարարէ ճիզուիթներու միաբանութիւնը:

Այս հրովարտակին տրամադրութեան կ'ենթարկուին 450 քահանաներ, միմիայն Քաթալոնիոյ շրջանին մէջ:

Պարսելոնայի մէջ, ճիզուիթներն ունին երկու մեծ ճեմարաններ՝ 300 կրօնաւորներով եւ տարրաբանական ու կենսաբանական համբաւաւոր հաստատութեամբ մը: Անկէց զատ, հաստատութիւններ ունէին 8-10 կարեւոր քաղաքներու մէջ: Լուծուած միաբանութեան գոյքերն ու կալուածները, ըստ սահմանադրական օրէնքին՝ պիտի գրաւուին եւ յատկացուին բարեգործական հաստատութեանց:

Ահա հրովարտակին գլխաւոր կէտերը.

— Կառավարութիւնն այլեւս չի ճանչնար ճիզուիթական միաբանութիւնը՝ իր հողերուն մէջ, ոչ անոր կրօնական կացութիւնը, ոչ ալ անոր գաւառի հաստատութիւնները, տուները, ճեմարանները կամ որեւէ տեսակի կազմակերպութիւն որ ուղղակի կամ ոչ կապուած է միաբանութեան:

— Հրովարտակի հրատարակութենէն յետոյ մինչեւ 10 օր, միաբաններն ու նորընծաները պիտի վերջ տան իրենց հաւաքական կեանքին եւ անկէց վերջ ալ չպիտի կրնան հաւաքուիլ ու միանալ՝ շարունակելու համար միաբանութիւնը:

— Միաբանութեան հարստութիւնը կը դառնայ սեփականութիւնը պետութեան, որ զայն կը յատկացնէ բարեգործական կամ կրթական ձեռնարկներու:

Սիմոնիկ Փիրումեանի չեկայի գործակալ

Քիչ անգին, կը պատմենք Կոստանցայի բոլշեւիկեան դաւադրութեան կապուած մանրամասնութիւնները: Այս պատմութիւնը երեւան բերած է Սիմոնիկ Փիրումեանի կամ Փիրումոֆի Փարիզի խորհրդային դեսպանատան մէջ կատարած իրական դերը: «Ժուռնալ»ի Պրիւքսէլի թղթակիցը կը պատմէ այս մասին: 1926էն ի վեր Ֆիլիա (Վրացին որուն կինը եւ աղջիկը պիտի բերէին Օտեսայէն), կարգ մը ծառայութիւններ մատուցեր էր Փարիզի խորհրդային դեսպանատան երկրորդ քարտուղարին Փիրումոֆի, որ իրականութեան մէջ, կը վարէր Փարիզի մէջ կովկասեան չեկայի ճիւղ մը»:

Թղթակիցը կը յայտնէ նաեւ թէ Ֆիլիա կապուած էր Պարսկաստան բնակող հարուստ Վրացիի, Հօշտարիա որ Խորասանի մէջ ունէր նաւթահորեր: Այս մարդը այսօր մեռած է, բայց հակառակ իր մեծ հարստութեան, գործերը գարձեր էր Աղաբեկովի, որ այն ատեն Պարսկաստանի մէջ կը վարէր Չեկայի ճիւղը: Յետագային, այս անձին մասին՝ այդ յայտնութիւնն ըրաւ Աղաբեկով, որուն դէմ Վրացին դատ բացաւ եւ յաջողեցաւ գրաւել տալ Աղաբեկովի գրքերը:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ 4էջ)

ԱՂԱԲԵԿՈՎԻ ԳՈՐԾԸ

ԵՐԵՒԱՆ ԿԸ ՀԱՆԷ

ՅՈՅՆ ՄԸ, ԶՈՒԻՑԵՐԻԱՑԻ ՄԸ, ԱՆԳԼԻԱՑԻ ՄԸ, ՌՈՒՍ ՄԸ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՄԸ

Քանի Աղաբեկով չէ հրապարակած իր խոստացած յայտնութիւնները, պատմութիւնները կ'երկարին ու կը շատնան, Կոնստանցայի առեւանգման շուրջ: Ճարտարագէտ Լըքոքի շուրջ կատարուած ոստիկանական քննութիւն մը երեւան բերած է Յոյն մը, Զուիցերիացի մը, Անգլիացի մը, Ռուս մը եւ ուրիշ Ֆրանսացի մը, բոլորը միացած ու դաշնակցած Ռուսիայէն փախցնելու համար վրացիի մը կինն ու աղջիկը:

Այս վրացին՝ Ֆիլիա 1929ին կը ճանչնայ Լըքոքը, որ կը խոստանայ Օտեսայէն բերել լուր տալ Ֆիլիայի կինն ու աղջիկը: Պ. Ֆիլիա արհեստով տան մէջ սպասաւոր, ամուսնացած էր իր տիրոջ աղջկան հետ, որ կարեւոր հարստութիւն մը ունէր Լօզանի զուիցերիական դրամատան մէջ: Բայց [illegible] ստորագրութեան [illegible] կրնար դրամ քաշել: [illegible] առեւանգումը [illegible] ուր կը բնակէին, դրամ կը պահանջէր, ինչ որ Պ. Ֆիլիա չունէր:

Ճիշդ՝ այդ դրամի պահանջն է որ իրարու քով կը բերէ զանազան ազգութեանց ներկայացուցիչները: Լըքոքի միջոցաւ, նախ՝ Ֆիլիա կը ներկայանայ Յոյնի մը, փանսեօթի, որ իր կարգին կը դիմէ Զուիցերիացիի մը: Այս վերջինը՝ Լըքոքի պիտի յանձնէր 50 հազար ֆրանք, իբր առեւանգման անհրաժեշտ ծախք. գումարը փոխատուին պիտի վերադարձուէր տոկոսով, բացի 200 հազարի գումարէ մը որ պիտի բաժնուէր առեւանգման կազմակերպիչներուն կողմէ: Սակայն գործը ձախողեցաւ եւ փանայոթի. այս անգամ դիմեց Անգլիացիի մը, յետոյ Ռուսի մը, որոնք բոլորը մէկ միացած դիմեցին Ֆրանսացիի մը:

Անգլիացին էր որ գաղափարը յղացաւ գործին կազմակերպումը յանձնելու Աղաբեկովի, որ իբր թէ 10 հազար ֆրանքի կանխավճար մըն է ստացեր գործին համար:

Աղաբեկով ուրեմն, այս առեւանգման համար է որ մեկներ է Կոնստանցա. սակայն կը պատմէ ֆրանսական թերթ մը կասկածը զինքը բռներ էր, Կոստանցայի մէջ նշմարելով պուլկար աճաբեկիչ մը՝ կրիշա Ալիքսիեւը, եւ ուրիշ մէկ քանի կասկածելի դէմքեր:

Այն ատեն, մտածելով որ Չեկայի մարդիկը հոտ առած են, աւելի ճարպիկ փրթաւ «իր ընկերները մատնաշելով ոստիկաններուն»:

Կը մնայ սպասել Աղաբեկովի յայտնութիւններուն, ինչպէս ինքը յայտարարեր էր:

Վէնիզէլոս Փարիզի մէջ

Յունաստանի վարչապետը Պ. Վէնիզէլոս որ Հռոմի մէջ, Մուսոլինիի եւ արտաքին նախարարին Կրանտիի հետ տեսակցելէ յետոյ, Փարիզ էր եկեր, տեսակցութիւններ ունեցաւ վարչապետ եւ արտաքին նախարար Պ. Լավալի ու ելմտական նախարար Պ. Ֆլանտէնի հետ:

Տեսակցութիւնները դարձած են պատերազմական պարտքերու եւ հատուցումներու շուրջ: Պ. Վէնիզէլոս Պ. Լավալի պարզած է իր կառավարութեան տեսակէտը այս հարցերուն մասին:

Մուշանօֆ Փարիզի մէջ

Պուլկարիոյ վարչապետը Պ. Մուշանօֆ որ Ժընեւի մէջ, Ազգերու Դաշնակցութեան ելմտական յանձնախումբին պարզեց իր երկրին տնտեսական եւ ելմտական կացութիւնը, այսօր տեսակցութիւն ունեցաւ Պ. Լավալի հետ:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ
ԴԻՏՈՒԱԾ ԱՋԷՆ ՈՒ ՁԱԽԷՆ

Պոլշեւիկեան իշխանութիւնը իր հաստատումէն քանի մը շաբաթ յետոյ առաւելն, պէտք է տապալէր, եթէ հաւատայինք հակառակորդներու։

Բայց աշխարհի մէջ, քաղձանքը չէ որ գործ կը տեսնէ ու բոլշեւիկները մօտ 14 տարի է կը վարեն հսկայ երկրի մը ճակատագիրը ու սանձելով մէկտեղ ներքին խլրտումները, կուրծք կուտան նաեւ արտաքին ճնշումներու, բոլոր այն միջոցներով, որ յատուկ են առհասարակ ամէն տեսակի իշխանութեան։ Անոնք սկզբունքին մէջ դրած են միայն գալիք լաւագոյն օրերու հեռանկարը, իսկ գործնականին մէջ՝ նախապատմական իշխանութիւններու բարբարոսութիւնը։ Պարզապէս եղանակը սաստկացուցած են։

Բայց, փաստ է որ կը տեւեն։ Եւ այս է որ շփոթի կը մատնէ շատերը ու հակառակորդ բանակներէն կը խլէ համակիրներ։ Սկզբնական դժկամակութիւնը հանդէպ Ռուսիոյ, շատ բան կորսնցուցած է օտար պաշտօնական թէ անպաշտօն ղեկավար շրջանակներու մէջ։ Տնտեսականէն յետոյ, քաղաքական պաշարումն ալ, հետզհետէ կը քակէ իր բերդերը ու թէպէտ, տակաւին ամէն դուռ լայն չէ բացուած աշխարհի վեցերորդ մասի մարդուն առջեւ, բայց արդէն, ան սկսած է հարթել իր ճամբան՝ միջազգային գետնի վրայ։

Եւ օտար համակիրները՝ փոքր ծառայութիւն չէ որ կը մատուցանեն իրեն։ Պաշտպանողական իրենց եղանակը, ամէն երկնքի տակ ալ նոյնն է, — արդարացնել յեղափոխական առաջին շրջանի կազմակերպական վարանումները, նահանջները ու ձախողութիւնները, ցոյց տալ վերակազմութեան ու բարգաւաճման հսկայ ճիգերը եւ զոհացուցիչ արդիւնքներ ներկայացնել երկրի մը համար, որ ստիպուած էր ամէն ինչ ծայրէն սկսիլ։

Եթէ, ուրեմն, բոլշեւիկեան շինծու տեղեկութիւններն ու կասկածելի վիճակագրութիւնները մէկ կողմ դնենք, կ'ունենանք միայն գոհունակութեան կանխակալ տպաւորութիւններ։

Այս տպաւորութեան ցուցադրումն է VU հանդէսին բացառիկ թիւը՝ նուիրուած խորհրդային երկրին։

Մէկը այն մտաւորականներէն որոնք խմբովին այցելեցին մարդկութեան ապագայ այս դրախտը..., Ռոժէ Ֆրանք, իր յօդուածը կ'եզրակացնէ.— Այսօր, դրժելէ յետոյ խորհուրդի վրայ հիմնուած պետութեան քաղաքական եւ տնտեսական կազմակերպութեան մը կարելիութիւնը, կառավարութիւնները իր արժէքով կը գնահատեն սպառնացող սովետականութիւնը, որուն վերջին արտայայտութիւնն է հնգամեայ ծրագիրը։

«Տասներկու տարուան ժամանակամիջոցէ մը վերջ, անցեալ տարի, Ռուսիոյ մէջ իսկ կրցայ հաստատել այս երկրին զարմացուցիչ յառաջդիմութիւնները։ Նիւթական յառաջդիմութիւններ՝ եթէ ոչ հաւասարներուն, գոնէ ժողովուրդի խոշոր զանգուածին համար, բարոյական յառաջդիմութիւններ՝ որոնց արագութիւնը կը զարմացնէ անկողմնակալ որ եւ է դիտող»։

Այո՛, բայց, կը մոռնայ թէ անկողմնակալ դիտողը պէտք է դիտել գիտնայ։

Ու թերթը իր կողմէ, ժպտուն ու լաւագոյն լուսանկարներու շրջանակի մը մէջ կ'արձանագրէ.— Ինչպէ՞ս է ռուս բանուորը, ի՞նչ է անոր ֆիզիքական վիճակը։ Այս հարցերուն պատասխանելու համար, չէինք կրնար աւելի լաւ ընել, եթէ ոչ արտատպել անոր պատկերը»։

Բայց հարց է գիտնալ թէ ինչպէ՞ս քաղուած է այդ պատկերը, եւ մանաւանդ, ինչպէ՞ս օտար այցելուներու մէջ կը ստեղծեն նպաստաւոր տրամադրութիւններ ու տպաւորութիւններ, ճարտար բեմադրութեան եւ միշտ Կէփէուի անողոք հսկողութեան տակ։

Որովհետեւ, մտաւորականներու նոյն խումբէն ուրիշ մը Մառք Շատուրն VU հանդէսին մէջ ամփոփելէ յետոյ, որձեւէգ տպաւորութիւններ, պէտք կը տեսնէ ճշդումներ ընելու ուրիշ աւելի լուրջ հանդէսի մը մէջ։

Ու յիշելէ վերջ ուրիշ համբաւաւոր այցելուներու լուսախաբութիւնը կ'աւելցնէ.

— «Ռուսիա անոնց այս հիասթափութեան երեսէն՝ պատմեց անոնց տեղեկատուները։ Թիֆլիզի մէջ, ինծի յիշեցին Ռուսի մը պարագան, որ կրցածին չափ, լաւ կերպով առաջնորդելէ վերջ Ամերիկացի լրագրող մը, իբր վարձք իր ծառայութեան, Սիպերիա աքսորուեցաւ։ Որովհետեւ Ամերիկացիին տեղեկագրութիւնը շատ խանդավառ չէր եղած։ Այս բարեմիտ ուղեւորներու թերութիւնները մէջտեղէն վերցնելու համար, բոլշեւիկները հաստատեցին վկայեալ ուղեցոյցներու կազմակերպութիւն մը, ուղղափառ եւ իրենց քրիստոնէականին ղիւտ, — «Ինտուրիստ»ը, շրջագայութեան եւ հսկողութեան գործակալութիւն, որ ուղղակի կախում ունի կէփէուէն»։

Ու խեղճ օտարականը որ «Ինտուրիստ»ի բարեացակամ... հոգածութենէն անկախ, կ'ուզէ իր աչքով տեսնել եւ իր ձեռքով շօշափել, կ'իյնայ անելի մէջ։

«Որովհետեւ, առանց այս ամենազօր կազմակերպութեան, խումբէն անջատուած ճամբորդը բերանները պիտի գտնէ փակ, ականջները խուլ եւ դուները գոց։ Պանդոկներուն մէջ, բացի թերեւս Լենինկրատէն եւ Մոսկուայէն, նման ճամբորդ մը երջանիկ զգալու է ինքզինքը, եթէ գտնէ ծղօտներով լեցուն խշտիք մը՝ այս ինքնակոչ հիւրին հանդէպ անբարեացակամ 5-6 ընկերներու միջեւ, — ինչպէս ինծի պատահեցաւ Խարքովի մէջ, ուր քանի մը ժամուան համար, փախեր էի պաշտօնական խնամակալութենէն»։

Ասով արդէն կը պարզուի շատ ուրիշներէ յետոյ, VU-ի աշխատակիցներուն լաւատես եւ ուրախ տրամադրութիւնները։ Որովհետեւ, եթէ «Ինտուրիստ»ն է որ զանոնք առաջնորդեց, անշուշտ լայնատարած Ռուսիան ունի մէկ քանի զուարթ անկիւններ՝ ինչպէս անապատն իր ովասիսը...

Եւ այդպէս է որ անոնք իբր իրականութիւն կ'ընդունին եւ կը հրամցնեն, ինչ որ իրենց ներկայացուած է, կենդանի պատկերներ՝ որոնք եթէ նախապատրաստուած ու բեմադրուած ալ չեն, հարազատ եւ ընդհանուր իրականութիւնը չէ որ կը հաւաքեն, — թիւեր՝ ու վիճակագրական տուեալներ՝ որոնց հակակշիռն ու ստուգումը իրենց չէ տրուած, ոչ ալ իրենց նման ուրիշներու։ Իբր ստոյգ՝ կ'ընդունին ու բեմն, ինչ ու կծու բոլշեւիկներ իսկ կը հերքեն իրենց մամուլին մէջ։

Օրինակ մը։ «Ըստ հնգամեայ ծրագրին, կը գրէ VU-ի մէկ աշխատակիցը, կոլխոզները պիտի ունենային սերմանուած 20 միլիոն 600 հազար հեկտար հող։ Բայց տրուած ըլլալով որ միայն այս տարի, 40 միլիոն հեկտար հող համայնացաւ, 1931ին համայնացուած հողերու քանակը արդէն եղած է 78 միլիոն 500 հազար։ Արդ, ծրագիրը իրականացած է մօտ 400 առ հարիւր չափով», եւ այլն...

Թերթին բոլոր փաստերը՝ այս կարգէն են, մինչ բոլշեւիկեան թերթերն իսկ ամէն օր կ'արձանագրեն հակառակը։

Բոլշեւիկներուն եւ իրենց վարչաձեւի ջատագովներուն ուրիշ մէկ խորամանկութիւնն է ներկայի աղմկոտ եռուզեռը բաղդատութեան դնել ցարական խառնակ ու խախուտ վարչաձեւի գործին հետ։

Նման բաղդատութիւն մը անշուշտ, հեռու է պարզելէ իրական կացութիւնը եւ յստակօրէն ցոյց տալէ ներկայի առաւելութիւնը՝ անցեալին վրայ։

Կարգերու եւ վարչաձեւի փոփոխութեան անհրաժեշտութիւնը ասով չէ որ պիտի արդարանայ, ոչ ալ խանդավառ գովեստներու անհաշիւ տարափով մը, ինչպէս կ'ընէ բոլշեւիկ կին մը — նախկին կոմունի — «Չկայ որեւէ երկիր, ուր այնքան աշխատին որքան Ռուսիոյ մէջ, երբ միեւնոյն ատեն բնակչութեան մէկ հինգերորդը միշտ հանգստի մէջ ըլլայ, պլուզով եւ ճերմակ շրջազգեստով պտտի մշակոյթի ճեմավայրերը, թանգարաններն ու մարզանքի դաշտերը»։

Ինչ որ սակայն քաղքենի պետութիւնները կը մղէ խորհրդային կառավարութեան հետ ձեռնարկելու յարաբերութեանց վերսկսման, թէր ու դէմ այս կարծիքները չեն, այլ վտանգաւոր սոփեստութիւն մը, որ սկսած է տեղ բռնել ղեկավար մտքերու մէջ. — Եթէ համայնավարութիւնը մեզ կը վրդովէ, սովետիզմը մեզ չի նեղեր»...

Մ. Ե.

ՄԵՆՔ

ԽՄԲ.— Հրատարակութեան տուած ենք այս գրութիւնը, իբրեւ ձայնը երիտասարդ հոսանքի մը, որ կը կարծէ թէ հասած է իր ժամը, բայց զրկուած կը մնայ խօսելու եւ գործելու իրաւունքէն։

Պիտի խօսինք առանձին։

2

Հոս պէտք է անմիջապէս մատնանշել սխալ մը։ Հայուն մէջ անհատականութիւնը այնքան զօրաւոր է որ մեր հայրենակիցը չի կրնար շուտով նուիրուիլ հեղինակի մը։ Չի կրնար հեղինակը քննել ըստ ինքեան։ Կ'ուզէ միշտ գերակշռութիւն մը ունենալ անոր վրայ, կ'ուզէ մինչեւ վերջին վայրկեանը առարկութիւն մը ընել, բաղդատելով օտար հանճարներու հետ։ Ողնասիւնը շտկելով կարծէք ըսել կ'ուզէ.— «Միամիտ չեմ, տալղայի չեմ գար»։ (Ճիշդ է ըսածը։ Բայց միամիտ է ու տալղայի կուգայ քաղաքականութեան մէջ)։ Այդ պատճառաւ բերնի ծամոց ըրած է «այո, բայց...»ը։ Երբ որ երկ մը տուիք ձեռքը, պիտի ըսէ հաւնի կամ ոչ, «այո՛, բայց շունչը կարճ է» (երկարեցինք), այո՛, «բայց նիւթը թեթեւ է», (քիլօ մը աւելցուցինք) այո՛, բայց այժմէական չէ (նոր ինքնութեան թուղթ տուինք) այո՛, բայց հէքեաթ է (մէքէաթ ըրինք) այո՛, բայց գեղագիտական չէ (եւն. եւն.)։ Ահաւասիկ այս կարգի առարկութիւններէն մէկն է նաեւ — ու գլխաւորը — պլատֆորմը։ Եւ ամէնէն արտառոցը հոն է որ անոնք որ այսօր մեզմէ պլատֆորմ կը պահանջեն, իրենք չունէին պլատֆորմ։

Մեծ ազգերէն առնուած ամէն տեսակ գրական հանգանակներու ժդգոյն մանրանկարը կար իրենց մէջ։ Գրողները ծննդեան թուականներով եւ արտաքին տարազով է որ քով քովի եկած էին։ Եթէ կար բան մը, զոր կրնանք բոլորին ալ հասարակաց նկատել՝ ան ալ Թուրքի դէմ հայհոյելու փափաքն էր։ Այդ փափաքը պէ՞տք է պլատֆորմ նկատել։ Կարելի չէ եւ լաւ է որ չնկատենք, գիտնալով անոր հետեւանքը։ Կրկնենք՝ չունէին եւ չունին պլատֆորմ։ Բնաւ երբեք։ Եթէ ունենային գրօշակ մը, զայն պիտի ճօճէին այժմ մեզի դէմ, քանի որ իրենց չենք նմանիր եւ պիտի սկսէր վէճ մը։ Երբեք վէճ չէ եղած։ Միայն կը պահանջեն որ մենք խօսինք եւ իրենք քննադատեն (վերը յիշած գրութեամբս, «այո՛, բայց»ով) ու խծբծեն սրճարանային մթնոլորտի մէջ։

Խօսինք եւ քննադատեցէք։ Մենք չէ որ կը վախնանք սրճարաններէ, այսինքն մեր օրօրոցէն։

Կարծեմ սխալած չպիտի ըլլամ երբ որ ըսեմ թէ պլատֆորմ ընդունիլ կը նշանակէ զինուորագրուիլ, այսինքն ձեռքը ունեցած զէնքը (գեղեցիկ գրելու կարողութիւնը) երթալ ի սպաս դնել դատի մը։ Իմաստասիրութիւն մը ունենալ եւ դիրք մը բռնել։ Կեցուածք մը ունենալ եւ տեղ մը առաջնորդել ընթերցողը։ (Անշուշտ՝ յառաջապահի դիրքը կրնայ ըլլալ զուտ գեղարուեստական, լեզուական, ձեւի, ոճի, եւ արդէն գեղագիտական գետնի վրայ է որ միայն յառաջդիմութիւն գոյութիւն ունէր մեր նախորդ գրական սերունդներուն մէջ։ Այսինքն անոնց պլատֆորմը ձեւի պլատֆորմ էր քան թէ խորքի)։

Այս պլատֆորմը պէտք չէ որ չափէ դուրս հակի ընկերային շեշտուած թէզի մը վրայ։ Ոչ միայն թէզը իր շեշտուած վիճակովը գրագէտ մը կը կաշկանդէ, երկը կ'ընէ «ուզուած», հերոսները գրքունակ, այլ նաեւ վախ կայ որ թէզը կարծուածէն աւելի շուտ ջուրը իյնայ եւ ոչնչացնէ նաեւ գրական երկը։ Այս ճշմարտութիւնը այնքան խորապէս հասկցուած է որ երիտասարդ գրողներէն ոչ ոք կ'երթայ պրոլետարական գրականութեանը, ոչ ալ Ահարոնեանի գրականութեանը։ Մենք սպաննեցինք այն գրականութիւնը որ կը կոչուէր «ազգասիրական» եւ Ռուսիայէն արտածուած նոր ապրանքը ի զուր մեր դուռը կը բախէ։ Գիտենք թէ երկու գրականութիւններն ալ չափէ դուրս կ'եզրակացնեն— Malheur au livre qui conclut, կ'ըսէ Ժիտ։

Ուրեմն, գրագէտ մը իր մատը ամէնէն աւելի պէտք է դնէ մարդկայինին ու գեղեցիկին վրայ։

Ըսէք տեսնեմ, կ'ուզէ՞ք որ ձեզ հրամցնենք նորագոյն «պլատֆորմ» մը որ հաստատուած ըլլայ միայն մարդկայինին ու գեղեցիկին վրայ։

Ըսէ՛ք եթէ կ'ուզէք։ Անմիջապէս կրնանք մատուցանել։ Հիմա որ կ'ապրինք Փարիզի կեդրոնը, հիմա աւելի լաւ եւ շատ աւելի ծանօթ ենք նոր շարժումներուն, որքան դուք չէիք երբոր նստած էիք Պոլիս կամ այլուր։ Կեանքը մեզ բաւական խորամանկ ըրած է եւ կրնանք հետեւողական էջեր մրոտել, խորքէն աւելի ձեւը իբրացնելով կրնանք աչք շլացնել։ Ըսէ՛ք, կ'ուզէ՞ք որ ձեզի տանք Ֆրոյտիզմ, Վալէրի, Ժիտ կամ միասեռականութիւն, արտառոցը կամ գերիրապաշտութիւն։ Դեռ շատ ուրիշ բաներ կան, բայց միթէ՞ չպիտի բացականչէք Պուշկինի հետ.

Գիտենք որ հայերէն գիտես, մէկ հատ մը ընտրէ եւ ըսէ.
Ըսէ այս ամսուան վրայ, այս ժողովուրդին վրայ, այսօրուան կեանքին վրայ.
Խօսքդ դիւրըմաց ըլլայ, մութ ու կնճռոտ բաներ մի՛ ըսեր.
Գիտես որ պանդուխտ եմ ես, պանդուխտին սիրտը մի՛ կոտրեր։

Այո՛, վստահ եմ թէ մեր ժողովուրդին համար «մութ ու կնճռոտ բաներ» չպիտի ուզէք, մանաւանդ որ դուք իսկ չպիտի հասկնաք զանոնք։ Ձեր չափազանցեր։ Պատահեցաւ որ ասկէ առաջ մէկ երկու երիտասարդներ հետեւողական էջեր գրեն եւ գայթակղեցաք, մինչեւ որ ձեզի բացատրուեցաւ թէ անոնց նման եւ աւելի յաջող օտարներ կան։ Խօսքս ձեր բոլորին չէ, բայց առ հասարակ այսպէս է։

Ուրեմն ձեր պահանջած «յառաջացած պլատֆորմը» այս չէ՛։ Հապա՞։

Քիչ մը վերը ըսի.— «Գրագէտ մը իր մատը ամէնէն աւելի պէտք է դնէ մարդկայինին եւ գեղեցիկին վրայ»։ Այս նախադասութիւնն թերի էր։ Մենք 1932ի Հայերս, եթէ ոչ օտար տարեկիցներէ աւելի, գոնէ անոնց չափ պարտաւորուած ենք զբաղիլ նաեւ ընկերային հարցերով։ Մարդկութիւնը երկու մէջ է եւ չափազանց փոքր պէտք է ըլլալ, անտեսելու համար հրամայական հարցեր։ Տիկին Եսայեան կը գրէ.— «Չէ կարելի այլեւս խուսափիլ, ապաստանիլ որեւէ անկիւն։ Հետզհետէ կը հեռանանք անդորր ափունքներէն, ալեկոծ ծովի աղի եւ դառն շունչը կը խուժէ մեր վրայ, բայց կ'ելլենք ուզե՞նք թէ չուզենք, եւ գիտենք որ կամ պիտի ընկղմինք, կամ պիտի յաղթենք»։

Ճիշդ է։ Միայն թէ մեզի քիչ մը մանկունակ կը թուի սա խօսքը — «կամ պիտի ընկղմինք, կամ պիտի յաղթենք»։ Մենք առ այժմ կ'ըսենք. — «Պիտի դիմագրենք», որովհետեւ ափսո՛ս, յստակօրէն չենք կրնար տեսնել թէ ի՛նչպէս պիտի յաղթենք։ Կը նշմարէք որ ընկերային հարցէն կը ցատկեմ անմիջապէս ազգային հարցը, որովհետեւ մեզի համար այսօր, այս ճգնաժամային պահուն, գոյութիւն չունի, գոյութիւն պէտք չէ ունենայ Հայուն փրկութենէն դուրս որեւէ բան։ Մեզի համար նախապատերազմեան, փանջունիական իմաստ մը չունին սա բառերը,—ընկերային հարց, մարդկութիւն, աշխատաւորութիւն։ Անոնք ամէն բանէ առաջ կը նշանակեն.—Աչքերը դէպի Հա՛յը։

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

(Մնացեալը յաջորդով)

Զինաթափութիւնը եւ Ամերիկա

Միացեալ-Նահանգները որ եւ է առարկութիւն չեն ըներ ֆրանսական տեսակէտին որ կը պահանջէ «ապահովութիւն՝ զինաթափութենէ առաջ», քանի ամերիկեան կառավարութիւնը չէ հրաւիրուած երաշխիք ներկայացնելու։

Գալով սակայն նաւային զինաթափութեան մասին ֆրանսական առաջարկին, որ պիտի ներկայացուի Ժընեւի մէջ, ամերիկեան իշխանութիւնները կը նկատեն որ անհրաժեշտ է սահմանափակել ցամաքային զէնքերը, եւ պատրաստ են օժանդակելու ֆրանքեւիտալական նաւային համաձայնութեան մը կնքման, սակայն չեն ուզեր որ մեծ մարտանաւերու տարողութիւնը 35000 թոնոյէն վար ըլլայ։

Մեր պաշտօնակիցներուն

Կարգ մը պաշտօնակիցներ կը շարունակեն հին հասցէով ղրկել իրենց թերթերը։

Կրկին կը խնդրենք նկատի առնել մեր նոր հասցէն՝

17 Rue Damesme, Paris (13e)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱԹԷՆՔԷՆ

ՏԱԳՆԱՊ ՏԱԳՆԱՊԻ ՎՐԱՅ

ՀԻՒՂԱԿՆԵՐՈՒ ՏՐԱՒՄԱՆ ԽՆԴԻՐԸ.— ԽՆԱՄԱՏԱՐՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ ԿԸ ՊՆԴԷ.— ՊԱՐՊՈՒԱԾ ԵՆ ՍԻՆԿՐՈՒԻ ՄԷՋ՝ 10—15 ՀԻՒՂԱԿՆԵՐ, ՔՈՔԻՆԻՈՅ ԵՒ ԼԻՓԱՋՄԱՅԻ ՄԷՋ՝ ՆՈՅՆՔԱՆ, ՑԻՔՍԻ ՄԷՋ 44.— ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՁԵՌՆԹԱՓ.— ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ ԽՌՈՒՃԱՊԻ ՄԱՏՆՈՒԱԾ.— ՄԱՀԵՐ ՆԵՐԳԱՂԹԻ ՃԱՄԲՈՒՆ ՎՐԱՅ.— ՀԱՒԱՏԱՔՆՆԱԿԱՆ ՀԱՐՑԱՐԱՆ ՄԸ.

Կ'աճապարեմ գրի առնել, ինչ որ պատահեցաւ վերջին դէպքէն յետոյ։

«Յառաջ»ի ընթերցողներուն ծանօթ է, որ խնամատարական նախարարին (Եասօնիտիս, Պոնտոսցի, եւ բուն ներշնչողը՝ հելլէնեւթուրք դաշնագրին) ստորագրութեամբ եւ կարգադրութեամբ բացարձակապէս արգիլուած էր առուծախը այն հիւղակներուն, որ կը պատկանէին ներգաղթողներուն։

Համաձայն այս հրամանագրին, ոստիկանութիւնը պարպած էր բռնօրէն քանի մը տուներ, եւ զանոնք կնքած, առանց պատասխանատուութիւնն ստանձնելու փողոց նետուած թշուառներուն։

Կարգ մը փանջունիներ, հայ եւ յոյն հոկտեմբերիկներ մասնաւոր ժողով մը գումարած եւ որոշած էին բռնօրէն բանալ կնքուած դուռները եւ կրկին տեղաւորել դուրս հանուածները։ Իրենց այս որոշումը գործադրած էին յունուար 11ին, Ցիքսի մէջ, եւ պատահած էր ծանօթ աբինալի կռիւը, որու ընթացքին թեթեւ կերպով վիրաւորուած էին երեք ոստիկաններ եւ սպայ մը, իսկ ծանրօրէն խոշտանգուած էին չորս կիներ, մէկը՝ յղի, եւ հինգ երիտասարդներ։

Գրած էի թէ, ձերբակալուած ինը Հայերը, Ազգ. Կեդր. Վարչութեան բացառիկ աշխատանքներուն շնորհիւ ազատ արձակուած էին, իսկ հիւղակներու հարցը մասնաւոր ուշադրութեամբ պիտի հետապնդուէր վարչութեան կողմէ։

Ասկէ վերջ է, որ կը սկսի բուն դժբախտութիւնը։ Երբ այս դէպքերը տեղի կ'ունենային, խնամատարական նախարարը կը գտնուէր Սելանիկ՝ իբրեւ այդ քաղաքին երեսփոխանը։ Վերադարձին՝ հարցին քննութիւնը ինքը ստանձնեց ուղղակի, առաջին անգամ ներշնչուելով հելլէն մամուլէն, որուն բոլոր օրկանները, ուժգնօրէն կը պախարակէին միջադէպը, ոստիկաններու վրայ գործուած յարձակումը, կնքուած դուռներուն բռնօրէն բացուիլը, համայնավարական ցոյցը, Հայերու ապերախտութիւնը, եւն.։ Վրայ հասաւ նաեւ Ազգ. Կեդր. Վարչութեան զեկոյց-լուսաբանութիւնը, որ պախարակելով հանդերձ եղածը՝ հիւղակներու մասին նախարարութեան տուած որոշումը կը գտնէր ոչ-օրինական. հելլէն դատարանին իսկ որոշումով։

Եւ ահա, խնամատարական նախարարը, շատ խիստ լեզուով մը փութաց պատասխանել Կեդր. Վարչութեան զեկոյցին, հրաւիրելով զայն, որ իր ներքին գործերով զբաղի եւ «անուանարկումներ չընէ նախարարութեան» եւլն.։

Մենք ալ, մեր կարգին փութանք ճշդել քանի մը կէտեր, սպասելով որ նոյնը ընէ նաեւ Աթէնքի Կեդր. Վարչութիւնը, յանուն ճշմարտութեան եւ արդարութեան։

Ահա այդ կէտերը։

1.— Ճիշդ է, որ հիւղակներէն բռնօրէն դուրս հանուած մեր հայրենակիցները պէտք չէր, որ համայնավարներու դրդումով յանդգնէին կառավարութեան կնիքները քանդել։

2.— Ճիշդ է, որ շատ յանցաւոր են անոնք որ ձեռք բարձրացուցին ոստիկաններու վրայ։

3.— Ճիշդ է, որ ուժգնօրէն պախարակելի են անոնք, որ յանդգնեցան հայհոյել կառավարական դէմքերու, միշտ համայնավար «փանջունի»ներու դրդումով։

Բայց՝

1.— Ճիշդ չէ, որ ներգաղթողներուն հիւղակներուն մէջ բնակելու համար Մակեդոնիայէն գաղթականներ բերուած են։

2.— Ճիշդ չէ, որ գրաւուած հիւղակները կը պատկանին կառավարութեան, (բացի Սինկրուէն, ուր կան պետական հիւղակներ) եւ կամ հողին համար հարիւր հազարաւոր տրախմիներ կը վճարուին եղեր։

3.— Ճիշդ չէ նաեւ, որ բաց երկինքի տակ լքուած Հայեր չկան։ Միայն Ցիքսի մէջ՝ փողոցները մնացած են աւելի քան քսանըհինգ տուն, որոնց մէկ մասը կը գիշ... ազգ. մանկապարտէզին մէջ, պա... ճառ դառնալով դասաւանդութեան անկանոնութեան։

Այս կէտերը պէտք է նկատի ունենալ նոր դիմումներու առնչութեամբ... առայժմ վճռապէս հրահանգուած է գործադրել նախարարին որոշումը եւ իրարու ետեւէ բոլոր կայան... մեկնողներու տուները կը պարպեն, զանոնք գնողները փողոց ձգելով։ Մինչեւ հիմա՝ Սինկրուի մէջ 10-15, Քօքինիոյ մէջ նոյնքան, Լիփաջմայի մէջ ալ նոյնքան, իսկ Ցիքսի մէջ պարպուած են 44 հիւղակներ։ Ժողովուրդը մատնուած է յուզումի եւ խռճապի, թաղային մարմինները գրեթէ ձեռնթափ եղած են, նոյնպէս եւ Ազգ. Վարչութիւնը։

Ինչպէս կ'երեւայ, կառավարական շրջանակները շատ դէշ ազդուած են հայ համայնավարներու գործունէութենէն եւ հայկական եռագոյնին հետ հելլէնական դրօշին վար առնուած ըլլալու միջադէպը կ... կապեն այս դէպքին։ Այնպէս որ խնամատարական նախարարը ըսեր է.

— «Ձեր հայրենակիցները կ'ուզեն իշխանութեան մէջ իշխանութիւն ստեղծել, որուն չենք կրնար հանդուրժել»։

Եւ ահա գաղութը մատնուած է ծանր տագնապի մը։ Թէեւ, իրաւա... ու աղբիւրներէ իսկ կը հերքուին զանազան բամբասանքներ՝ կայաններ... ցրուումին մասին, բայց, ժողովուրդը ենթարկուած է շուարումի եւ խուճապի։

× Առաջին կարաւանին լուր... ը սկսան հասնիլ Պաթումէն։ Ճամբան մեռած են բաւական թիւով ծերեր եւ քանի մը երիտասարդներ։ Գրուած նամակէ մը կ'իմանամ, որ երիտասարդ մը մեռած է ցուրտէն եւ անօթութենէն, ուրիշ մը նաւուն կամրջակէն վար՝ ամբարին մէջ իյնալով մեռած է։ Այս վերջինը նոր ամուսնացած էր։ Յղի կին մըն ալ մեռած է, նաեւ երկու ծերունիներ եւ քանի մը պզտիկներ։ Իսկ հիւանդացողներ շատ։

Բ. Կարաւանին մեկնումը յետաձգուած է մինչեւ փետրուար 15 առ այժմ։ Տեսնենք տակաւին ինչ ջուրեր կ'անցնին ու պիտի անցնի... տաք ու պաղ։

× Հիւղակներու ծանօթ խնդիր... առթիւ, գաղթական Յոյներն ալ բաժնուած են երկու մասի։ Ցե... գային պիտի մղեն ընտրական պայ... քար ալ։ Հիւղակներու գրաւման կողմնակիցները կը պատկանին Եա... սօնիտիսի խմբակին, իսկ առհասա... րակ հակառակորդ կողմը կը պա... կանի Չիյուէմօղլուի խմբակին։ Այս վերջինը շատ ազդեցիկ գաղթ... կան երեսփոխան մըն է։

× Ինչպէս կը տեղեկանամ, Բա... գործականը տակաւին որ եւ է նպ... պաստ չէ ղրկած դպրոցներուն։ Իսկ Բարեգործականի լիազօրը կ'աշ... խատի մասնաճիւղեր կազմել հոս ու հոն։

Միւս կողմէ, մասնաւոր հար... ցարաններ ուղղած է դպրոցներու ուսուցիչ եւ ուսուցչուհիներուն, անոնց կենսագրականը հասկնալու ու նաեւ— եւ մասնաւորաբար ան... շուշտ— գիտնալու թէ «կուսակցա... կա՞ն էք, չէ՞ք կարծեր որ վերա... գտնելով ձեր անկախութիւնը, պիտի կրնայիք աւելի օգտակար հանդի... սանալ իբրեւ ուսուցիչ»։ Հարցում մը եւ հարցումներ, որոնք ցար... չեն եղած նոյնիսկ Ազգ. վերին իշխանութեան, Կեդր. Վարչութեան կողմէ, եւ որ պէտք է ըլլային... եթէ անհրաժեշտ էր— Ազգ. վերին իշխանութեան կողմէ, իբրեւ բուն եւ պատասխանատու մարմինն ու օրինական տէր դպրոցներուն։

Յաջորդով՝ մեր գաղութին ընդ... հանուր պատկերը։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէն եւ թղթակիցներէն իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

«ՎԱՐՇԱՄ ԵՒ ՑՈՎԱՍԱՓ»

ԳՐԻԲՈՒՐԿ. — Արեւելեան լեզուներու եւ պատմութեան կաճառին կողմէ եղած մասնաւոր հրաւէրի մը վրայ, Օր. Ս. Տէր Ներսէսեան, Յունուար 19ին, Պրիւսէլի Fondation Universitaireի սրահին մէջ հրապարակային բանախօսութիւն մը ըրաւ ... ընտրեալ բազմութեան մը ներկայութեան։

Բանախօսութեան նիւթն էր՝ «Վարշամ եւ Ցովասափ» պատկերազարդ աւանդավէպը՝ բիւզանդական ձեռագիրներու համաձայն։

Կաճառին փոխ-նախագահ՝ Պ. Հ. Կրէկուար, որ հմուտ բիւզանդագէտ մըն է, եւ ծանօթ յունարէն ու հայերէն լեզուներուն, ներկայացուց բանախօս հայուհին իբր կարող մասնագէտ բիւզանդական արուեստին ու հնագիտութեան պատմութեան, եւ իբր այն՝ փրոֆէսօր ...

[illegible]

դարձ Ս. Խանդյեանի յառաջաբանը, որ կ'երեւի Յ. Թաշճեանի դաշնակցութիւնը այլեւս անծլիք չունի գրքին մէջ։ Ու կ'ըսէ. — «Խանոյեան կը հիանայ Թաշճեանի գրքին վրայ։ Խանոյեան իր յառաջաբանին մէջ գրեր է թէ Թաշճեանի գիրքը «պատմական է իր գոյութեամբ, նշանակալից է իր մէջ ամփոփուած գիտողութիւններով եւ իր ամփոփումներով» եւ որ կուգայ կըրկին ու կրկին հաստատելու աշխատաւորութիւնը թէ որքա՛ն ճշմարիտ արտայայտիչ ենք հանդիսացել

մենք հայ աշխատաւորութեան շահերին՝ այն միջոցին, երբ դաշնակցական մամուլը մեզ հալածում էր, անուանարկում...»։ Ու կ'եզրակացնէ թէ «Թաշճեանի բերանով խօսում է հայ բզկտուած, բայց ազգայնօրէն մոլորուած ժողովրդի որոշ հատուածի խիղճը...» Ու ի վերջոյ կը հրա...

[illegible]

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

[illegible]

իր մէկ յօդուածը «Խորհ. Հայաստան»ի մէջ (9 յունուար), — Նացիոնալ օպորտունիզմի եւ փտած լիբերալիզմի դէմ։

Իր խելքը կապելով Ստալինի վերջին նամակին պոչին, կը քննա...

— Ո՞վ է տէրը Երեւանի, ո՞վ իրաւունք ունի բարձր խօսելու Աբովեանի փողոցին վրայ։

Կամ,

— Ո՞ւր կ'երթայ «խորհրդային» Հայաստան։

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

Թշուառութիւնը Մակեդոնիոյ մէջ

«Հորիզոն»ի խմբագիրը, որ վերջերս պտոյտ մը կատարած էր Մակեդոնիոյ գլխաւոր քաղաքներուն մէջ, հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ Տրամայի եւ Գավալայի գաղթականներու կացութեան մասին. —

Գիւղերու մէջ ցրուած հայ ընտանիքներու եւ չափահաս որբերու վիճակը բառին բովանդակ առումով զարհուրելի է։ Անգործ են տասնեակ ամիսներէ ի վեր։ Շատ չնչին օրավարձով, ամբողջ ամիսներուն աշխատած են արտերու մէջ եւ հազիւ ապրած օրը օրին։ Իսկ հիմա, երբ ա՛լ գործ չկայ, երբ իր նուազագոյն չափին իջած է մասնաւորապէս ծխախոտի մշակութիւնը եւ երբ գիւղացին ինքն ալ կ'ապրի դժնդակ ծանր պայմաններու տակ, անօթութիւնն է որ ուղղակի կը սպառնայ գիւղաբնակ հայ թշուառներուն։

...Գավալայի մէջ հանդիպեցայ ...

[illegible]

ՎԻԵՆՆԱ

Բաւական ատենէ ի վեր երիտասարդներու կողմէ թափուած ջանքերը՝ ստեղծելու մշակութային կազմակերպութիւն մը, արդիւնաւոր եղած են եւ «Հայ Երիտասարդաց Մշակութային Միութիւն» մը կազմուած եւ պաշտօնապէս վաւերացուած է աւստրիական իշխանութենէն։ Յունուար 20ին քննութեան ենթարկուեցաւ Ծրագիրը եւ ընտրուեցաւ Վարչութիւն մը։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԱՅ ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐՆ ԱԼ Կ'ՕԳՏՈՒԻՆ ՆՊԱՍՏԷՆ

ՇԱԼՕՆ, 22 յունուար (Սեփ. թղթ.). — Գործերը միշտ թոյլ են, բայց որոշ բարեփոխում կայ, Նոր Տարիէն ի վեր։

Մինչեւ Նոր տարի, տեղացիի եւ օտարականի խնդիր կար։ Բայց Նոր տարիէն սկսեալ կարծես փոփոխութիւններ եղած են։ Առաջին հերթին օտարականները կ'արձակուէին, բայց քանի մը օր յետոյ տեղացիներն ալ սկսան տուժել։ Նախ խորութիւն չկայ 100էն 10ի ...

[illegible]

... կը կանչէ եւ կ'ազդարարէ որ գգուշանան։ «Եթէ 15 երկամեայ գուռներու ետեւէն խորհուրդ ալ ընեն, թող գիտնան որ մեր ոստիկանները այնտեղ ներկայ են»։ Եւ կը թելադրէ որ հոգեւոր հովիւը եկեղեցիին բեմէն յայտարարէ այս հրահանգը։ Այսպէս ալ եղաւ։

Ն. Թէպօեան

ՆՈՐԻՆ ԽՄԲԱԳԻՐՈՒԹԵԱՆ

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԶԵԿՈՅՑ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 19 Յունուար. — Ստորագրեալներս, ընտրուած Միջկուսակցական Ներկայացուցչական Ժողովի կողմէն, այսու կուգանք պարզաբանել բոլոր իրադարձութիւնները ողբացեալ Հ. Ճանիկեանի (կ. Վիտինեանի) դատին նուիրուած Բողոքի Միթինկին, առ ի բուժումն գայթակղեալ մտաց, եւ առ ի պատասխան այն անտեղի ու անպատասխանատու հրատարակութիւններուն, որոնք այս օրերս Մարսէյլէն Փարիզ տխուր բախտաւորները հրապարակը աղմկեցին, բերնի ծամոյ դարձնելով այնքան սրտառուչ եւ արդար դատ մը։ Մեր խորունկ ցաւը այս մասին։

Ահա ամբողջ պատմութիւնը խնդրոյն, իր համառօտ գիծերուն մէջ. —

Եղերամահ Հրանդ Ճանիկեանի արիւնոտ դատին հետապնդման գաղափարին առաջին յղացողները կ'ըլլան Բաբերդի եւ Բալուի Հայր. Միութիւնները, որոնք գետ. 6ի կիրակի առաւօտ ժամը 10ին Bar de la Posteի սրահը խոր...

[illegible]

... ան խառնակ յիշեալ պսպղնելի ընթացքը։ Աջէն ու ձախէն եղած խիստ բանաձեւարկումներուն վրայ, Հաճնոյ Ներկայացուցիչը չոգեպինդ չուեց, որմէ վերջ ժողովը անցնելով իր օրակարգին, միաձայնութեամբ ընտրեց մարմինս, տալով անոր ամէն լիալօրութիւն վերոյիշեալ դատը համդամանօրէն հետապնդելու։

Հուսկ ուրեմն մեր բողոքի բանաձեւը ինչ խողովակի միջոցաւ ուղարկուելու մասին լուրջ վիճաբանութիւններ տեղի ունեցան, եւ ի վերջոյ ընդունուեցաւ Ռամկավար կուսակցութեան Ներկայացուցիչ Պ. Գ. Ցովհաննէսեանի համադրեալ առաջարկը, որ հետեւեալն է. — Սոյն Ներկայացուցչական ժողովին լիալօրած գործադիր մարմնոյն կողմէ խմբագրուելիք բողոքի բանաձեւը յղել Աղբերու Դաշնակցութեան Փոքրամասնութեանց Նանսէնեան ժողովին Հ. Հ. Պատրիարքին, Մարդու Իրաւանց Պաշտպան Ընկերակցութեան Հայկ. Բաժնի Նախագահին եւ Ազգերու Դաշնակցութեան Դալթականական Գրասենեակի՝ Հայկ. Բաժնի վարիչին խողովակով։

Գործադիր Մարմինս համաձայն Ներկայացուցչական Ընդհ. Ժողովի գծած ուղիին, անմիջապէս ձեռնարկեց գործի։ Ընդհանուր եւ ընթացիկ կարգադրութիւններ ընելէ յետոյ, գիծեց Պ. Հ. Սէրէնկիւլեանի, որ Նախագահէ բողոքի Մի...

[illegible]

ԵՐԲ ՎՐԷԺԸ ՁԻ ՑԱԳԵՆԱՐ

ՎԷՊ 1915 - 1918Ի ԿԵԱՆՔԷՆ

(Հատուած մը)

Երկու սրունքներու մէջտեղէն, զոյգ մը բազուկներ կը բարձրանային գրկելով գլուխ մը, որուն ուղեղը դուրս էր վիժեր, քունքին վրայ բացուած ճեղքէ մը։ Մերկ կռնակի մը վրայէն թեւ մը կը սողոսկէր ու ...

կանքով կը փախէին անոնք մերկ դիակներէն, մոռացման անկարելի ապաստանի մը որոնումով ու կարծես, արգիլելու համար կարմիր պատկերներու խուժումը, ծանր հարբրիչներու պէս կոպերս կը ...

[illegible]

Լաւալի ճառը եւ Գերմանիա

Ֆրանսայի երեսփ. ժողովին մէջ, վարչապետ Պ. Լավալի արտասանած ճառը որոշ գոհունակութիւն պատճառած է գերմանիոյ: Քաղաքական շրջանակները չէին սպասեր որ ֆրանսայի վարչապետը նոր եւ յստակ առաջարկներ ընէ հատուցումներու հարցին կարգադրութեան համար: Գոհունակութեամբ կը հաստատեն նաեւ թէ Պ. Լավալ իր ճառին մէջ չմեղադրեց գերման կառավարութիւնը թէ կ'ուզէ պատռել Եընկի ծրագիրը, սակայն չեն ընդունիր, ինչ որ ան ըսաւ դաշնագրերու եւ Եընկի ծրագրին նուիրական հանգամանքին մասին:

— *Եընկի ծրագիրը կ'ըսեն, չէ եւ չի կրնար ըլլալ անփոփոխելի համաձայնութիւն մը: Ան կնքուած է կարգ մը պայմաններու տակ եւ նկատի ունենալով այն ատենի տնտեսական կացութիւնը, որ այսօր մեծապէս փոփոխուած է:*

Նոյնպէս, գերման քաղաքական շրջանակները չեն ընդունիր Պ. Լավալի տեսակէտը դաշնագրերու եւ մասնաւոր համաձայնութեանց մասին, երբ երկուքը կը մօտեցնէ իրարու:

— *Անհատական կեանքի մէջ իսկ կ'ըսեն, պարագաները կրնան անհրաժեշտ դարձնել միջազգային համաձայնութեանց փոփոխութիւնը, եւ ատոր համար, բարոյական օրէնքները խախտած չեն ըլլար:*

Եւ վերջապէս, Պ. Լավալի ճառէն կը քաղեն այն եզրակացութիւնը թէ հատուցումներու խորհրդաժողովին մօտալուտ գումարումը, աւելի քան անհրաժեշտ դարձած է:

Ըմբոստութիւն բանտին մէջ

Չորս հարիւր բանտարկեալ կ'ըմբոստանան

3 մեռեալ, 72 վիրաւոր, 6 փախստական

Տարթմուրի (Անգլիա) թիապարտներու կայարանին մէջ, թիապարտներն ըմբոստացան: Երկու ժամ, կայանը ռազմադաշտի վերածուեցաւ: Չորս հարիւր չափ թիապարտներ կատաղօրէն պայքարեցան զինեալ պահապաններուն դէմ, որոնք օգնական ուժ ստացեր էին:

Առտուն, նախաճաշէն յետոյ, դատապարտեալները երբ հաւաքուեցան բանտին բակը, անոնցմէ ոմանք յարձակեցան կառավարիչին գրասենեակին վրայ, եւ կրակի տուին շէնքը, որ ամբողջովին այրեցաւ: Ու կռիւը ծայր տուաւ բանտապահներուն եւ բանտարկեալներուն միջեւ: 3 մեռեալ կայ, իսկ վիրաւոր 60 բանտարկեալ եւ 12 պահապան: 6 փախստականներ կան:

Անգլիոյ դահլիճին պառակտումը

Անգլիոյ դահլիճին անդամներէն Հէրպըրթ Սէմուըլ որ իբր ազատական կուսակցութեան պետ, ինքզինքը կը զգայ շատ աւելի պատասխանատուութեան ենթարկուած ներքին վէճերու մասին, անգլիական դահլիճին տուած որոշումներուն հետեւանքով, զեկոյցով մը կը ջանայ արդարացնել իր դիրքը եւ ազատ փոխանակութեան կուսակից իր պաշտօնակիցները:

Շեշտելէ յետոյ վէճի անլուծելի պատճառները որոնք երկուքի կը բաժնեն կառավարական կազմը, ինչպէս նաեւ մաքսային օրէնքին շուրջ՝ համաձայնելու անկարելիութիւնը, նախարարը կ'ընդունի թէ ըստ խորհրդարանական աւանդութեանն, ինքը եւ իր կողմնակիցները պարտաւոր էին քաշուիլ:

Սակայն կարգ մը պատճառներով, յարմար նկատած են մնալ դահլիճին մէջ նախ, իրենց քաշուիլը Անգլիոյ վարչապետին ազդեցութիւնը պիտի նուազէր եւ չպիտի կրնար անհրաժեշտ հեղինակութեամբ վարել երկիրը:

Առնկից զատ, միջազգային կացութիւնը չափազանց նուրբ է եւ հնդկական հարցն ալ առկախ մնացած ըլլալով, անհրաժեշտ է որ, կ'աւելցնէ հնդկական կամ եւրոպական խորհուրդներուն մէջ, կառավարութեան տեսակէտներն ըլլան ամբողջ երկրինը եւ ո՛չ թէ կուսակցութեան մը:

Խորհրդային Ռուսիոյ ճարտարարուեստը

Մոսկուայի մէջ հրատարակութեան տրուեցաւ այն տեղեկագիրը որ պիտի ներկայացուի համայնավար 17րդ ընդհ. ժողովին, 1931ի ընկերային ճարտարարուեստի զարգացման արդիւնքին եւ 1932ի ընթացքին՝ կատարուելիք աշխատանքներու մասին:

Ըստ այդ տեղեկագրին, ճարտարարուեստի արտադրութիւնը 1932ին կը ներկայացնէ 27 միլիառ ռուբլիի գումար մը, ըսել է 21 առ հարիւր աւելի քան 1930ի արտադրութիւնը: Այս գումարին մէջ կը մտնէ նաեւ ծանր ճարտարարուեստի արտադրութիւնը որ միմնակը կը բռնէ 12 միլիառ ռուբլի, ըսել է 28 առ հարիւր աւելի քան նախորդ տարուանը:

Ճարտարարուեստի կարգ մը ճիւղեր, ինչպէս քարիւղը, մեքենական շինութիւնները, ելեկտրականութիւնը, շաքարեղէնը, պահածոները հնգամեայ ծրագիրը իրականացուցած են երկու եւ կէս կամ երեք տարուան ընթացքին:

Դարձեալ ըստ տեղեկագրին, Խորհրդային Միութեան մէջ անգործութեան հարցը հարթուած է: 1930էն 1931 գործաւորներու թիւը կրած է 2 միլիոնի յաւելում մը՝ իսկ օրավարձերը աւելցած են հարիւրին 16 չափով:

Տեղեկագիրը կը հաստատէ թէ արտադրութեան որակը լաւացած է եւ ճարտարարուեստի նոր ճիւղեր բացուած են:

Օդային արշաւներ

Ֆրանսացի երկու օդանաւորդներ Քոտոս եւ Ռոպիտա յաջողութեամբ վերջացուցին օդային արշաւ մը որ տեւեց 7 օր եւ 9 ժամ, Փարիզ-Հանոյի-Փարիզ գծով: Երկու օդանաւորդները Փարիզէն մեկնած էին յունուար 14ին եւ վերադարձան երկուշաբթի գիշեր ժամը երեքին:

— Երկու ուրիշ ֆրանսացի օդանաւորդներ Պուսուտրօ եւ Ռոսսի 6747 քիլոմեթր թռելէ յետոյ, մեքենայի խանգարման պատճառով, ստիպուեցան իջնալ Օրանի կայանը:

Յ.

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆԻ կայծակ խումբի ժողովը վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, Գրաւարանի սրահին մէջ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն: Ներկայանալ անդամատետրով:

"ՅԱՌԱՋ" ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՓԱՐԻԶ

1.— ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ Գրատուն	51, Rue Monsieur-le-Prince:
2.— ՍԷՆ ՄԻՇԷԼ	7, Boulevard Saint-Michel-ի դիմացի քէօշկը
3.— ՕՏԷՈՆ	5, Carrefour de l'Odéon
4.— ՔԱՏԷ	Մէթրօ Քատէյի մուտքի քէօշկը
5.— ՄՈՆՄԱՐԹՐ	59, Fbg. Montmartre-ի դիմացի քէօշկը
6.— ՓԼԱՍ ՏԷ ՖԷԹ	Մէթրօյին դիմացի քէօշկը
7.— ՌԷՊԷՎԱԼ	92, Rue Rébéval
8.— ՊԷԼՎԻԼ	19, » de Belleville
9.— ՓԱԼԻՔԱՕ	3, » Palikao
10.— ՍԷՆ - ԼԱԶԱՐ	Քաֆէ Թէրմինիւսի անկիւնի քէօշկը

ԱՐՈՒԱՐՁԱՆ

11.— ԻՍԻ - ԼԷ - ՄՈՒԼԻՆՕ	Գրավաճառ l'Ecriture. 13, Boul. Gallièni
12.— ՊԻՑԵԱՆՔՈՒՐ	Գրավաճառ Օֆէնիա, Փլաս Նասիօնալ:

Տիկ. Աւլի Գէորգեան (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Աստուրեան (Նիւ-Եորք), Արշակ, Գէորգ եւ Յարութիւն Գէորգեաններ (Փարիզ), Պաղտասար Հախվերդեան (Երեւան), Տիկ. Նեկտար Գաբրիէլեան (Պարսկաստան), Մովսէս Սայեադեան (Պարսկաստան) եւ բոլոր ազգականները սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրելի որդւոյն, եղբօր եւ ազգականին՝

ԱԶԻԶ ԳԷՈՐԳԵԱՆԻ

դառնաղէտ մահը՝ որ տեղի ունեցաւ 23 յունուար շաբաթ օր, երեկոյեան ժամը 3ին, 28 տարեկան երիտասարդ հասակին, Hopital Tenon*ին մէջ:*

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր՝ երեքշաբթի, առաւօտեան ժամը 9,30ին, Clichy*ի գերեզմանատան մէջ* (rue Général Rouget, Clichy)*:*

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այն նկատել:

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)

Le Gérant **H. STEPHAN**

Աղքատախնամին ցերեկոյթը

Փարիզի Աղքատախնամի ընկերութեան տարեկան մեծ ցերեկոյթ պարահանդէսը 31 յունուար կիր. կէսօրէ վերջ ժամը 3էն մինչեւ կէս գիշեր

ՇԱՆ ԶԷԼԻԶԷԻ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ, 79 ԱՎԸՆԻՒ ՏԷ ՇԱՆ ԶԷԼԻԶԷ

գեղարուեստական ճոխ բաժին, մասնակցութեամբ հայ եւ օտար ուեստագէտներու: երգ, նուագ եւ զանազան հաճելի անակնկալներ:

պարերու համար առաջնակարգ երկու նուագախումբեր: Պրիճի սեղաններ: դիւրամատչելի ճոխ պիւֆէ:

ՄՈՒՏՔԸ 25 ՖՐԱՆՔ

Տոմսերը կը ծախուին հայկական ճաշարաններու եւ *Rue de Trévise*ի հայ նպարավաճառներու մօտ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (133)

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Հայոց դահիճը կը պատմէ

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան գործերը

17.— ՄԻՆԱՍԻ ՀՐՈՍԱԽՈՒՄԲԸ

Պիտի պտըթէր այնպիսի յեղափոխութիւն մը, զոր չէր կրնար երեւակայել ոստիկանութիւնը: Պիտի փորձէին մէկ քանի ժամէն արեան եւ բոցերու մէջ խեղդել ամբողջ մայրաքաղաքը: Ի՞նչ տեսակ յեղափոխութիւն էր արդեօք այդ: Շատ շատ կը մտածէինք թէ կոմիտէճիները պիտի փորձեն ահաւոր հրդեհ մը սարքել, փողոցներու մէջ ռումբեր եւ ումաններ նետելով, սարսափելի ջարդ մը կազմակերպել: Այսքան պարտութիւններէ եւ պատիժէ յետոյ, տակաւին մտածե՛լ յարձակման եւ յեղափոխութեան մասին, ի՞նչ կը նշանակէր այս: Ես գիտէի նշանակութիւնը, ձեռքիս մէջ ունէի հրաշալի վաւերաթուղթեր:

Հայերը իրենց խռովարարական ծրագիրները բաժնած էին երկու մասերու.— Մերձաւոր նպատակ եւ հեռաւոր նպատակ: Անմիջական նպատակն, էր ինչպէս հայ յեղափոխական թերթերը բազմիցս յայտարարած էին, ներկայացնել կարգ մը պահանջներ յանուն Հայաստանի, որպէսզի այդպէսով կարելի ըլլայ ստեղծել անկախ հայրենիք մը: Այս էր որ կը քարոզէին հասարակ ժողովուրդին, կապելու համար զայն իրենց կոմիտէին: Իսկ հեռաւոր նպատակը, զոր կը ծածկէին եւ միայն կոմիտէին պետերը գիտէին, ընկերային իտէալ մըն էր: Անոնք կը փափաքէին ազգային կալուածները, հարստութիւնները ինչպէս նաեւ բոլոր հողերը հաւասարապէս բաշխել ժողովուրդին, հիմնել ժողովրդային կառավարութիւն մը, ջնջել կրօնքի ազատութիւնը, պսակը եւլն: Նախ յանուն անմիջական նպատակին, շոյելով ազգային զգացումները՝ գրգռել հայ ժողովուրդը, եւ անմիջական նպատակին հասնելէ յետոյ, տարածելու համար անիշխանական գաղափարը, միանալով Եւրոպայի ոչնչապաշտներուն եւ անիշխանականներուն հետ՝ ապահովել իրենց հեռաւոր նպատակը: Այս էր ահա կոմիտէի պետերուն միակ երազը, գերագոյն իղձը: Այս իղձը ընկերային այնպիսի դաւանանք մըն է, որ ոչ միայն ներկայ դարուն, այլ եւ յաջորդող դարերուն իսկ դժուար թէ մարդիկ յօժարին ընդունիլ իբրեւ վարչաձեւ, կառավարութեան նոր եղանակ: Կեանքիս վերջին օրերուն հանդիսատես եղայ համայնավարութեան վարչաձեւին, բայց չեմ կարծեր թէ նոր բան մըն է այդ: Սողոն փորձած էր կիրարկել այդ ձեւը Յունաստանի մէջ: Հողերը բաշխեց, շատ մը բաներ ստեղծեց, սակայն ի վերջոյ կառավարութիւնը հիմնուեցաւ դրամագլուխին վրայ:

Պոլսոյ մէջ իմ միակ մտահոգութիւնս էր, գիշերը ցերեկին խառնելով, հասկնալ թէ ի՛նչ գաղտնի ձեռնարկի լծուած է կոմիտէն, որպէսզի փորձանքը չծագած կարելի ըլլար վիժեցնել: Միւս կողմէ անհրաժեշտ կը համարէի ժամ առաջ զսպել Մինասի հրոսախումբը, որովհետեւ արեւելեան նահանգներուն մէջ հոգեբանութիւնը դարձեալ փոխուած էր, այնպէս որ երբ առիթ մը երեւան գար, բոլորը պատրաստ կը թուէին մասնակցելու խռովութեանց:

Հեռագրական թելերը ամէն օր Պապը Ալիին եւ Պալատին գաղտնի հրամանները կը տանէին Դ. զօրաբանակի հրամանատարութեան, եւ ամէն օր Դ. զօրաբանակի տեղեկագիրները՝ դէպի Պալատ կամ Պապը Ալի:

Մինաս իր բանակետը հաստատած էր Թէրմէ գաւառին Քուրշունլու տէրէ անտառին մէջ: Բանակետող բառը ես կը գործածեմ. այն շրջանին պաշտօնական բացատրութիւնը կը գործածէր «ապստամբ» բառը: Սակայն հրոսապետը ոչ միայն անտառ ապաստանած չէր, այլ նոյնիսկ ապարէզ կը կարդար: Արդարեւ, անտառը այնքան ընդարձակ էր, որ պաշարելու համար անհրաժեշտ էր ամբողջ բանակ մը: Մինչդեռ Պալատը այնպիսի աւելորդ ծախքեր եւ շռայլութիւն կը կատարէր, որ պետութեան պաշտօնեաները քանի մը ամիսը անգամ միայն կրնային, հազար դժուարութեամբ, ամսական ստանալ, իսկ զինուորը կէս անօթի կէս մերկ կը մնար: Զինուորները զօրակոչի ենթարկելու, մէկտեղէն միւսը փոխադրելու համար, անհրաժեշտ էր դրամ եւ պիտոյք:

Այսուհանդերձ, ինչ ալ ըլլար կացութիւնը, անհրաժեշտ էր մէջտեղէն վերցնել այս փորձանքը, որ կը սպառնար պետութեան գլխուն: Որովհետեւ Մինաս ասպարէզ կը կարդար, ուզած ձեւով կ'ասպատակէր գիւղերուն մէջ, դրամ կը հաւաքէր, յեղափոխական կոմիտէներուն համար զինուոր կը պատրաստէր:

Օր մը, 20 հոգինոց շրջուն պահակախումբ մը, Լատիքի եւ Չարշանպայի միջեւ, կը հանդիպի 150 հոգինոց հայ հրոսախումբի մը... կը ղեկավարէր հրոսապետ Մի... Հրոսախումբը կը յարձակի թր... կան պահակախումբին վրայ: Թր... կան պահակախումբին գլուխը գտնուէին քաջ յիսնապետ մը... անվախ չաւուշ մը, Վէլի աղա: ...ուածը այնպէս բերաւ, որ թրք... պահակախումբը դիրք բռնէ յար... վայր մը:

Զինուորները դիրք բռն... բլուրի մը վրայ, զոր բնութ... պատրաստած էր կարծես իր... ռազմական դիրքի մը պէս: Մ... հրոսախումբը մնաց բաց եւ ... դաշտի մը մէջ:

Մեր պահակախումբը հ... վեր յատկացուած էր հրոսախու... րու հետապնդումին, այնպէս ... մասնագէտ դարձած էր: Կը բա... նար հրաշալի նշանառու զինուոր... րէ, որոնք գիտէին թէ ինչպէս ... դակը կ'իջեցնեն ճիշդ իրենց նշա... կէտին գլխուն: Վերջապէս թ... գին զինուորներ էին: Առաջին ... հրացանաձգութեան, Մինասի ... ռախումբը 30 է աւելի կորո... տուաւ եւ պարտաւորուեցաւ նահա... ջել:

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Gobelins 19-78
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ՁՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 27 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1932
27 JANVIER 1932

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆ

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1787 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԷԿ ԱՉՔՈՎ, ՄԷԿ ՈՏՔՈՎ

Քրիստոնէական քարոզներէն զատ, զոր մատնանշեցինք երէկ, «Հայաստանի կոչնակ»ը եւ ռամկավար թերթերը կը ցուցադրեն ուրիշ «խոհականութիւն» մը, որ դարձեալ կը յանգի միեւնոյն եզրակացութեան, — Բան մը չընել:

«Իմացականութիւնը չզոհենք Զգացականութեան», — կ'աղաղակէ պատուելիներու «Կոչնակ»ը, բայց կը մոռնայ որ իրենք իմացականութիւնը գրպանին տակ պահած, կ'օրօրուին անուշ «զգացականութեան» մը պատրանքներով:

Այսպէս, ոչ միայն իրենց մատը մոխիրը չեն թաթխեր երբ հարցը Թուրքիոյ մասին է, այլեւ ազգային կեանքի մէջ բռնած են ամէնէն դիւրին ճամբան, — բան մը չընել: Գոհանալ խելք ծախելով, խրատներ տալով եւ... աղօթելով:

Իրբեւ հեգնութիւն չէ որ գրի կ'առնենք այս տողերը: Պատկերը այնքան եղերական է, որ ոչ հեգնելու, ոչ ալ ակադեմական վէճեր սարքելու տրամադրութիւն ունինք:

«Հայաստանի կոչնակ»ին, ինչպէս միւսներուն համար, Երեւանն է «ակիզբն իմաստութեան»ը կամ «աղբիւրը լոյսին»: Երեւանը՝ տիրաբար եւ տարամերժօրէն: Երեւանը՝ ե՛ւ Թուրքիոյ հանդէպ, ե՛ւ Հայկական Դատին ե՛ւ գաղութներու ներքին կեանքին համար:

Այս միականի տեսակէտը այնքան զարգացած եւ միտքերը նախապաշարած է որ, եթէ փորձես ընդդիմախօսել, պատասխանն ալ պատրաստ է,— Դաշնակցութիւնը թշնամի ըլլալով Երեւանին, ուրիշ կերպ չի կրնար դատել:

Հազար փաստ՝ չեն կրնար փարատել այս նախապաշարումը:

Երբ մարդիկ որոշած են մէկ աչքով նայիլ իրականութեան վրայ եւ մէկ ոտքով քալել, դժուար, գրեթէ անկարելի է արժեցնել տրամաբանութեան խօսքը:

Վկայ՝ տասը տարուան պատմութիւնը:

Ուրիշ ո՛ր եւ է ժողովուրդ, եթէ գտնուէր մեր կացութեան մէջ, լռներ պիտի գլորէր, գոնէ տարրական հարցերու մասին համաձայնելու, ընդհանուր ուղեգիծ մը եւ գործակցութիւն մը հաստատելու համար:

Միայն մեր մէջ է որ մարդիկ ամէն բան կը մոռնան, հաճոյք պատճառելու համար զօրաւորին:Հոգ չէ թէ կասկածելի դարձնեն իրենց ողջմտութիւնը եւ պարկեշտութիւնը:

Եւ միայն մեր մէջ է որ ջուրը պատէն վեր հանելու մարզանքներ կը կատարուին, ամէնէն տարրական հարցերու առթիւ:

×

Առնենք նորէն Թուրքիոյ պարագան:

Փաստ է որ հակահայ կամ թրքանպաստ քարոզութիւնը լայն գետին գրաւած է Ամերիկայի մէջ: Խալիտէ էտիպը եւ ուրիշներ հետեւողականօրէն կը բարեփոխեն հանրային կարծիքը՝ Թուրքիոյ հանդէպ: Եթէ քիչ մըն ալ առաջ երթան, պիտի ապացուցանեն, պիտի համոզեն թէ Թուրքիոյ մէջ կոտորուած, թալանուած կամ երկրէն վտարուած ժողովուրդը հայ չէր, այլ Թուրք:

Տակաւին քանի մը ամիս առաջ, Ամերիկա գնաց Թուրքիոյ ելմտական նախկին գործավարը, Սարաճօղլու Շիւքրի պէյ, եւ վերադարձաւ լաւագոյն տպաւորութիւններով: Հիմա նորէն Փարիզ եկած է, եւ պիտի անցնի Ամերիկա, տնտեսական աջակցութիւն ապահովելու համար: Եթէ չյաջողի փոխառութիւն մը կնքել, ապահովաբար պիտի կրնայ երկարատեւ վարկեր ստանալ, ճարտարագործութեան կամ հանրօգուտ շինութեանց համար:

Հանգամանքներն ալ նպաստաւոր են: Տակաւին քանի մը տարի առաջ, Էնկիւրի մտքէն չէր կրնար անցընել այդպիսի առաքելութիւն մը ղրկել Ամերիկա: Իսկ այսօր ջուրի ճամբայ դարձեր են ոչ միայն Միացեալ Նահանգները, այլեւ երկրին ամենաբարձր պաշտօնատուները:

Արդ, «Հայաստանի կոչնակ»ները, որ իրենց աչքին առջեւ կը տեսնեն այս աշխատանքը, ո՛ր եւ է պարտականութիւն զգացե՞ր եւ ո՛ր և է ատեն:

Այստեղ ոչ մարտագոռ արտայայտութիւններու խնդիր կայ, ոչ ալ սար ու ձոր իյնալու պահանջ: Կը բաւէ իրենց քարոզած «խոհականութիւնը», Ամերիկայի հանրային կարծիքը լուսաբանելու եւ զայն զգուշացնելու համար: Մանաւանդ որ, ունին մտաւոր, բարոյական եւ նիւթական լայն միջոցներ: Ունին հինաւուրց կապեր ու փորձառութիւն: Երէկուան նորեկները չեն, եւ գիտեն թէ ամերիկեան աշխարհը ի՛նչով, ի՛նչպէս այս կամ այն կողմ կը դառնայ:

Կը հարցնենք, — զգացե՞ր են ո՛ր եւ է պարտականութիւն, ո՛ր եւ է ատեն:

Պարագայ մը եւս,— այս հարցումը չի նշանակեր անպատճառ Թուրքիոյ դէմ գործել, գրգռել «գերազօր, հսկայամարմին եւ սպառազէն» հակառակորդը: Պարտականութիւն է, նաեւ, մօտենալ, խոնարհիլ եւ «սիրտ շինել», ինչպէս կը թելադրէ Հ. «Կոչնակ»ը:

Ահա առիթ մը, արժեցնելու այդ իմաստութիւնը: —Սարաճօղլուներու կամ անոնց թակարդն ինկած Ամերիկացիներու ականջին փսփսալու քրիստոնէական քարոզները, յանուն այս ժողովուրդի բարիքին:

Ո՛ր եւ է ատեն մտածե՞ր են այս ուղղութեամբ:

Պարտաւոր են պատասխան տալ այս հարցումին, այլապէս իրենց քարոզած «խոհականութիւնը» կը դառնայ շան - քարոզ:

Հայ ժողովուրդը այնպիսի վտանգի մը մատնուած է, որ ոչ մէկ հոսանք, ոչ իսկ պատուելիներն ու չէզոք ուսումնականները իրաւունք չունին մեկուսանալու եւ իմաստութիւն ծախելու փղոսկրեայ աշտարակներու կատարէն:

Կռիւը, բանաւոր կամ գործնական պայքարը նպատակ չէ, այլ միջոց: Անոնք որ չեն հաւատար այս քաղաքականութեան, պարտաւոր են ամէն միջոց փորձել միւսը յաջողցնելու համար:

Երեւանը այդ ճամբան բռնած է արդէն: Բայց չուզեր վար իջնել «բարձր քաղաքականութեան եթերային վերնադաւառներէն»:

Կը մնայ որ «Հ. Կոչնակ»ի եւ միւսներուն իմաստունները վար իջնեն վերնատունէն, կամ տուն կանչեն իրենց խելքը:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

«LA TURQUIE LIBRE»

Նոր պառակտում՝ արտասահման ապաստանած Թուրք ընդդիմադիրներուն միջեւ:

Ապացոյց՝ այս նոր թերթը, La Turquie Libre (Ազատ Թուրքիա), որ լոյս տեսաւ յունուար 15ին, խմբագրութեամբ Նէճաթի Րիֆաթ պէյի:

Նէճաթի Րիֆաթ մինչեւ վերջերս խմբագրապետն էր La République Enchainéeի, զոր կը հրատարակէ Մէհմէտ Ալի պէյ, ներքին նախարար՝ զինադադարի շրջանին, իբրեւ օրկան «Թուրք ռամկավար կուսակցութեան»:

Իրականին մէջ, այս «կուսակցութիւն»ն ալ կը բաղկանայ քանի մը անհատներէ, առանց որոշ ծրագրի: Եւ զարմանազան տեսակէտներով:

Պառակտումը այնքան բացորոշ է որ, Նէճաթի Րիֆաթ իր թերթի առաջին թիւին մէջ բաց նամակ մը ուղղած է Մէհմէտ Ալիի, որուն կը բացատրէ իր հրաժարման պատճառները, միեւնոյն ատեն քաշուելով «Թուրք ռամկավար կուսակցութենէն»:

Այս առաջին խմբագիրը կամ գործակիցը չէ որ կը բաժնուի Մէհմէտ Ալիէն:

Նոր թերթը ճակտին գրած է «Սահմանադրական միապետական օրկան»:

Պիտի ձգտի Թուրքիան բաժնել խորհրդային միութենէն եւ «կովկասի թուրանական շարժումէն» եւ մերձեցում հաստատել Արեւմուտքի, մասնաւորապէս Ֆրանսայի հետ:

Պիտի ջանայ վերահաստատել խալիֆայութիւնը եւ միապետութիւնը եւ անոնց հետ կապուած աւանդութիւնները:

Ուրեմն, խալիֆայութիւն եւ միապետութիւն— եւ ամէն ինչ փրկուած է: Թուրքիան ալ, անոր հետ կապուած ժողովուրդներն ալ:

Եւ այս՝ մէկ-մէկ թերթ հրատարակելով Փարիզի մէջ, երեւութապէս Մ. Քէմալի դէմ, բայց փաստօրէն՝ իրար բզքտելու համար:

Պարապ տեղը չէ որ Էնկիւրի Թուրք ընդդիմադիրներէն աւելի, «դաշնակ»ներով եւ հայ մաքսաննենգներով կը զբաղի:

ՎԱՐԱԶ

Կրիփը Պոլսոյ մէջ

Պոլսոյ մէջ կրիփը այնքան տարածուած է որ ամէն մէկ տան մէջ հիւանդ մը կը համրուի:

Դատաւորներու ամենամեծ մասը կրիփէ բռնուած ըլլալով, միայն երկու դատարաններ կրցան գործել նախորդ օր: Դպրոցական աշակերտներու աւելի քան հարիւրին 30ը հիւանդացած են: Հրահանգուած է դպրոցները փակել:

Սպանիոյ խռովութիւնները

Սպանիոյ մէջ, հանրապետութեան դէմ, ուղղուած համայնավարական յարձակումները առ այժմ դադրած են շնորհիւ կառավարութեան կըտրուկ միջոցներուն:

Կարգ մը վայրերու մէջ ծագած խռովութիւնները շուտով զսպուեցան: Ամէնէն աւելի սակայն Սէվիլի մէջ է որ կացութիւնը ծանրացած է: Ամբողջ քաղաքը ընդհանուր գործադուլի մէջ է: Ամբողջ օրը վաճառատուները փակ կը մնան: Իսկ մէկ քանի հացագործի խանութները որ բաց մնացած են, կը գտնուին զօրախումբերու հսկողութեան տակ.

Ծայրայեղները որոնք մտադրած էին քաղաքին բանտին վրայ յարձակիլ՝ ազատելու համար բանտարկեալները՝ չհամարձակեցան, որովհետեւ բանտը պաշտպանուած էր կարեւոր ուժերով:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԹՈՒՐՔԵՒՊԱՐՍԻԿ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ

Փոքր Արարատը կը յանձնուի Թուրքերուն

Թէհրանէն տրուած հեռագրի մը համաձայն, Պարսկաստանի եւ Թուրքիոյ արտաքին նախարարները յունուար 23ին շաբաթ օր, ստորագրեցին համաձայնութիւն մը, որ վերջնապէս կը կարգադրէ Թուրքեւպարսիկ սահմանային հարցը:

Այս համաձայնութեամբ, Պարսկաստան Թուրքիոյ կը թողու Փոքր Արարատը եւ Այլէքլեռը: Փոխարէն Թուրքիա Պարսկաստանի կը թողու Պայըրկէօլէն հողամաս մը: Քոտուրի շրջանին մէջ, Թուրքիա Պարսկաստանի կը թողու վիճելի հողերէն մաս մը:

Ստորագրուեցաւ նաեւ հաշտութեան եւ իրաւախոհութեան դաշնագիր մը:

Խառն յանձնախումբ մը՝ յառաջիկայ գարնան պիտի երթայ Թուրքեւպարսիկ սահմանային շրջանները, որոնց շուրջ գոյացած է համաձայնութիւնը եւ պիտի ձեռնարկէ նոր սահմաններու ճշդորոշման:

Էնկիւրիի մէջ հրատարակուած զեկոյց մը կը յայտնէ թէ երկու երկիրներուն միջեւ, առկախ ոչ մէկ խնդիր կը մնայ եւ թէ անոնց դարաւոր բարեկամական յարաբերութիւնները այս կերպով աւելի ամրացած են:

Թուրք-լեհ առեւտրական դաշնագիրը

Էնկիւրիէն տրուած հեռագրի մը համաձայն, արտաքին գործավարութիւնն ստացած է հաղորդագրութիւն մը, որով՝ լեհական կառավարութիւնը կ'առաջարկէ ջնջել լեհեւթուրք առեւտրական դաշնագիրը, քանի որ Թուրքիա՝ ներածումները ենթարկած ըլլալով բաժնեցոյցի, այլեւս չի համապատասխաներ ներկայ պայմաններուն:

Ռուս-պուլկար յարաբերութիւնները

Պուլկարիոյ ելմտական նախարարը, Պ. Ստեֆանոֆ որ Պերլինի մէջ՝ անցեալ նոյեմբերին՝ բանակցութիւններ կատարեր էր Ռուսիոյ հետ առեւտրական յարաբերութեանց վերսկսման համար, Ժընեւի մէջ խորհրդային արտաքին գործավար Լիտվինովի հետ պիտի շարունակէ նոյն բանակցութիւնները:

Պուլկարիոյ երկրագործական եւ ազատական կուսակցութիւնները, ինչպէս նաեւ այն քաղաքական կազմակերպութիւնները որոնք կը մասնակցին կառավարական կազմին, համամիտ են Ռուսիոյ հետ առեւտրական պայմանագրութեան մը կնքման, որուն պիտի յաջորդէ քաղաքական համաձայնութիւն մը:

Ռուս-լեհ բանակցութիւնները վերջացան համաձայնութեամբ

Բոլշեւիկեան Թաս Գործակալութիւնը կը հաղորդէ թէ ռուսեւլեհ ոչ-յարձակման դաշնագիրը մակագրուեցաւ երկուշաբթի իրիկուն խորհրդային արտաքին գործավար Լիտվինովի եւ Մոսկուայի լեհ դեսպան Փաթէքի կողմէ:

Լիտվինով մեկնեցաւ Ժընեւ, ուր դաշնագիրը պիտի ստորագրուի հաւանաբար:

Դաշնագրի ներածութեան մէջ, երկու կողմերը կը հաստատեն երկու երկիրներու միջեւ խաղաղութիւնը պահպանելու իրենց փափաքը եւ կը յայտարարեն թէ 1921ի խաղաղութեան դաշնագիրը կը մնայ իբր հիմ իրենց յարաբերութեանց: Երկու կողմերը կը յայտնեն նաեւ թէ ցարդ իւրաքանչիւրին վրայ ծանրացող պարտաւորութիւնները արգելք չեն խաղաղ յարաբերութեանց զարգացման եւ թէ դաշնագրին հետ հակադրութիւն չեն կազմեր:

Լեհաստան եւ Ռուսիա կը յայտարարեն թէ, այս դաշնագրին նպատակն է աւելի ընդլայնել Քէլլոկի դաշնագիրը:

Առաջին յօդուածին մէջ, երկու երկիրները կը հրաժարին պատերազմէ, իբր ազգային քաղաքականութեան միջոց եւ իւրաքանչիւր կողմ յանձն կ'առնէ խուսափիլ յարձակողական որ եւ է գործունէութենէ, ինչպէս նաեւ որ եւ է արարքէ որ կը վնասէ միւս կողմին քաղաքական անկախութեան եւ հողային ամբողջութեան:

Երկրորդ յօդուածը կը տրամադրէ դաշնադիր կողմերուն որեւէ կերպով չօժանդակել երրորդ պետութեան մը որ կը յարձակի կողմերէն մէկուն վրայ: Եթէ կողմերէն մէկը յարձակի երրորդի մը վրայ, միւս կողմը պիտի կրնայ խզել ներկայ դաշնագիրը:

Երրորդ յօդուածով կողմերը յանձն կ'առնեն չկնքել որեւէ պայմանագրութիւն որ հակառակ ըլլայ միւս կողմի շահերուն:

Չորրորդ յօդուածը կը նախատեսէ թէ դաշնագրին առաջին եւ երկրորդ յօդուածները չեն կրնար վնասել երկու կողմերու անցեալ պայմանագրութիւններէն բխող իրաւունքներուն եւ յանձնառութիւններուն, եթէ այդ պայմանագրութիւնները կիրարկութեան դրուած են ներկայ դաշնագրէն առաջ, պայմանաւ սակայն որ այս պայմանագրութիւնները չբովանդակեն յարձակողական որեւէ տրամադրութեան:

Հինգերորդ յօդուածը նախատեսած է հաշտութեան կանոնագրութիւն մը, որ պիտի մշակուի մասնաւոր համաձայնութեամբ, ճշդելով մանրամասնութիւնները: Այս համաձայնութիւնը լրացուցիչ մասը կը կազմէ ներկայ դաշնագրին եւ պիտի ստորագրուի միեւնոյն ատեն:

Ոչ-յարձակման դաշնագիրը կնքուած է երեք տարուան համար, լրացումէն յետոյ երկու տարի եւս երկարաձգուելու տրամադրութեամբ:

Մէկ կամ միւս կողմը, պիտի կրնայ դաշնագիրը խզել երեք տարուան ժամանակամիջոցին լրացումէն 6 ամիս առաջ տրուած ազդարարութեամբ:

ԱՂԱԲԵԿՈՎԻ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Կոստանցայի առեւանգման գործը կը մնայ միշտ խորհրդաւոր

Աղաբեկով լրագրողներուն յայտներ էր թէ պէտք է սպասէին երկուշաբթի երեկոյեան, լսելու համար իր յայտնութիւնները, որոնք լոյս պիտի սփռէին Կոստանցայի առեւանգման ու թերեւս նաեւ՝ Կուտեպովի անյայտացման պարագաներուն վրայ:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ. էջ)

Թուրքիա օտարներուն դէմ

Գրած էինք թէ Թուրքիա բնակող օտարականներուն արգիլուած են կարգ մը արհեստներ:

«Ժըղըրվըր»ի թղթակիցը այս առթիւ կը գրէ Պոլսէն (20 յունուար).—

Լօզանի դաշնագրէն ի վեր, հետզհետէ աւելի խստութիւններ դրուեցան օտարականներուն վրայ: Նոր օրինագիծ մը, որուն հաւանութիւն յայտնած է Ազգային Տնտեսութեան Յանձնաժողովը, մեծապէս կ'ընդլայնէ այդ սեղմումները եւ բազմաթիւ օտարականներու կ'արգիլէ զանազան արհեստներ:

Նախեւառաջ, օտարականներէն ոչ մէկը պիտի կրնայ խանութ բանեցնել կամ որեւէ արհեստ ի գործ դնել գլխաւոր քաղաքներէ դուրս: Այս քաղաքներուն մէջ ալ, անոնք չպիտի կրնան ըլլալ արհեստաւոր, շրջուն վաճառորդ, պարտիզպան, երաժիշտ, տպագրիչ, խաղալիքի գործարանատէր, լրագրող, գրաշար, լրագրավաճառ, սեղանաւորական միջնորդ եւ գործակալ, մենաշնորհի ապրանքներ ծախող, առաջնորդ-թարգման, աճուրդի կազմակերպիչ, կառապան, ամէն տեսակ բանուոր, բեռնակիր, ծառայ, կապելայի արուեստագէտ, բժիշկ, անասնաբոյժ, քիմիագէտ, դեղագործ, ատամնաբոյժ, երկրաչափ, ճարտարագէտ եւ փաստաբան:

Այն օտարականները որ այդ գործերով կը զբաղին այժմ, պիտի կրնան շարունակել զանոնք մինչեւ երեք ամիս, այնուհետեւ պիտի արգիլուին:

Այս օրինագիծը ամէնէն առաջ կը հարուածէ Յոյները, որոնք ամենամեծ օտար հասարակութիւնը կը կազմեն այստեղ: Յոյները մասնագէտ են ձեռարուեստի եւ մեծ թիւով կը գտնուին արգիլուած արհեստներուն մէջ: Այնպէս որ, օրինագիծը մեծ յուզում պատճառած է Աթէնքի մէջ: Յունական թերթերը յոյս կը յայտնեն թէ Թուրքիոյ Ազգ. Մեծ Ժողովը պիտի բարեփոխէ օրինագիծը, նկատի առնելով երկու երկիրներուն միջեւ հաստատուած նոր քաղաքականութիւնը. այլապէս բազմաթիւ Յոյներ պիտի հարկադրուին գաղթել:

Ռուս գաղթականներն ալ մեծապէս պիտի ազդուին, քանի որ գլխաւորաբար շարժավար են (շօֆէօռ), խաղալիքներ շինող, արուեստագէտ եւ կապելայի սպասարկու: Շատերը պիտի ստիպուին հեռանալ Թուրքիայէն:

Կը պահանջեն նաեւ հազար Հայեր հեռացնել Յունաստանէն

Աթէնքի «Վրատինի» թերթը կը գրէ «Յունաստանի Հայերը» խորագրին տակ, իբրեւ բաց նամակ (21 յունուար).

— «Տնտեսական տագնապի եւ անգործութեան այս շրջանին, Հայերու ներկայութիւնը Յունաստանի մէջ բեռ մըն է: Ազգերու դաշնակցութիւն եւ կառավարութիւն պէտք է վերջնական կարգադրութիւն ընեն, Հայերը Յունաստանէն հեռացնելու համար:

Առ նուազն քսան հազար հայ գաղթական պէտք է մեկնի, որպէս զի անոնց տեղը գրաւեն յոյն գաղթականները»:

«Նոր Օր» այս առթիւ դիտել կու տայ.

— «Նամակագիրը ծանօթութեան պակաս ունի հայ գաղթականներու մասին: Երեք շաբաթ առաջ երկու հազար գաղթական մեկնեցան եւ մինչեւ երկու ամիս երեք հազար եւս պիտի մեկնին: Աւելորդ է ուրեմն հակահայ հրատարակութիւններ ընել, որոնք երկու ժողովուրդներու եղբայրական կապը թուլցնելէ տարբեր բանի չեն ծառայեր:

Խմբագրութեան կողմէ պէտք եղած բացատրութիւնները տուինք «Վրատինի»ին:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՍԵԼԱՆԻԿԷՆ

ՔՍԱՆ ՉԱՓԱՀԱՍ ՈՐԲԵՐ ՓՐԿՈՒԱԾ

ՇՆՈՐՀԻՒ "ՅԱՌԱՋ,,Ի ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԵԱՆ

«Յառաջ»ի հանգանակութիւնը, զոր անցեալ գարնան կատարեց ի նպաստ Մակեդոնիոյ չափահաս որբերուն, ըստ իր հրահանգին, անձեռնմխելի կը մնար երկու առեւտրականներու մօտ, յատկացուելու համար հիմնական նպատակի մը: Վերջապէս առիթը ներկայացաւ: Մակեդոնիոյ մեր չափահաս որբերը դարձեալ ժառանգեցան գէշ կացութեան մը: Անոնցմէ հարիւրի մօտ տղաներ թափած էին Սելանիկ, երկրէն դուրս գալու հնար մը գտնելու յոյսով: Ի զուր աշխատեցան Հայաստան մեկնելիք առաջին կարաւանին մաս կազմել: Կեդրոնէն եկած հրահանգին համաձայն, կտրուկ կերպով մերժուեցան, ու յանձնարարուեցաւ սպասել Սելանիկէն մեկնելիք կարաւանին:

Յանձնախումբը, որ խմբագրութեան հետ համախորհուրդ պաշտօն ունէր պատեհ առիթով գործածելու «Յառաջ»ի հանգանակած գումարը, իր մօտ հրաւիրեց քանի մը տղաք, եւ հարցուց թէ կը փափաքի՞ն Սուրիա երթալ, եթէ իրենց ծախքերը հոգացուին: Երկրորդ օրը արդէն որբերը պատրաստակամ էին, բայց հնարաւորութիւն չկար բոլորն ալ գոհացնելու: Ուստի յարմար նկատուեցաւ, բոլորովին անգործ ու անապաւէն որբերու նախապատուութիւն տալ: Արձանագրութիւնը քանի մը ժամէն վերջացաւ: Յաջորդ օրը անցագրային բոլոր գործողութիւններն ալ աւարտած էին: Ֆրանսական հիւպատոսարանը ձրի վիզէ տուաւ, ու Ազգերու Դաշնակցութեան ներկայացուցիչ Պ. Քոթէլնիքօֆ՝ հարկ եղած դիւրութիւնները ընծայեց անոնց, միեւնոյնատեն յարմար շոգենաւի կարգադրութիւնները վերջացնելով: Այսպէս, երկու շաբաթ Սելանիկի մէջ քսան որբեր «Յառաջ»ի հանգանակութեան գումարով կըբարկուելէ վերջ, ճամբայ ելան դէպի Աթէնք, իրենց հետ ունենալով մինչեւ Պէյրութ ճանապարհի անունդ, ինչպէս նաեւ ճամբու ընթացքին հաւանական ծախքերու բաւարար դրամ:

Աթէնքի մէջ անոնք կը հանդիպին Բարեգործականի ներկայացուցիչ Պ. Օ. Թաղէոսեանի հոգածութեան, ու Պ. Քօթէլնիքօֆի ջերմ վերաբերմունքին: Յունուար 6ին, իտալական շոգենաւով մը կը մեկնին Պէյրութ, ուր անշուշտ մինչեւ հիմա տեղաւորուած պէտք է ըլլան:

Որբերը մեկնելու պահուն, իրենց սրտագին երախտագիտութիւնը յայտնեցին «Յառաջ»ի, ու անոր կոչին պատասխանող իրենց բախտակից ընկերներուն, որոնց կաթիլներուն շնորհիւ կ'երթան երկիր մը, ուր հնարաւորութիւն պիտի ունենան աշխատելու, շէննալու ու շէնցնելու, եւ իրենց կարգին, օր մը իրենց բախտակիցներուն եղբայրական ձեռք կարկառելու: Այդ համոզումով ու խոստումով մեկնեցան քսան չափահաս որբեր, բոլորն ալ հողի ու արհեստի կարօտ տղաքներ: (ԽՄԲ. — Ցուցակը պիտի հրատարակենք առանձին):

Հոս անկարելի է անտեսել այն անմիտ խաչակրութիւնը, զոր կատարեցին Հօկճինները, պայքարելով ու համոզելով քանի մը որբեր, որպէս զի հրաժարին Սուրիա երթալու փափաքէն: Նախապէս արձանագրուած քանի մը տղաք, որոնց անցագրային գործողութիւնները վերջացած էին, վերջին օրերը չներկայացան Յանձնախումբին: Թակարդը ինկած էին խեղճ տղաքը: Անոնց տեղ ուրիշներ անցան, ու հիմա անոնք կը սպասեն Հայաստան մեկնելիք կարաւանին, որ կ'ուշանայ: Անոնք դառնօրէն զղջացած են այսօր ու վայ կուտան իրենց միամտութեան: Բայց ուշ է արդէն: Երանի թէ միջոց մը ստեղծուէր այս տղաքը շուտով Հայաստան ղրկելու, կամ հնարաւորութիւն տրուէր Սուրիա փոխադրելու: Անփորձ տղաքը յանցանք չունին: Պարզապէս զոհերն են կարգ մը պատեհապաշտներու, որոնք «հայաստանճի»ութիւն կը խաղան, — փոխանակ ներգաղթը դիւրացնելու — խաղալով նաեւ չարչարուած տղոց ճակատագրին հետ:

ՆԵՐԳԱՂԹԻ ՅԵՏԱՁԳՈՒՄԸ

Ի. Հայաստան ներգաղթը դարձեալ յետաձգուեցաւ. ու այս անգամ գրեթէ անորոշ ու բաւական երկար ժամանակով: Շաբաթ մը առաջ ուսմբի պէս պայթեցաւ այն հեռագրալուրը, որով երկրորդ կարաւանին մեկնումը կը յետաձգուէր փետրուար 15ին: Սպասումներէ հիւծած ներգաղթողներուն համար յուսահատեցուցիչ էր այս հարուածը, մանաւանդ Նոր Յունաստանի ներգաղթողներուն, որոնք բոլորովին անճրկած են, չգիտնալով իրենց մեկնելու մօտաւոր կամ հեռաւոր թուականը: Հօկի մարդիկը, որոնք յարաբերութեան մէջ են Շահվէրտեանի հետ, իրենց բերանը ամուր մը կղպած՝ հրահանգի կը սպասեն. ու չեն գիտեր ի՞նչ ըսին իրենց դիմողներուն: Բարդ կացութիւն մըն է ստեղծուած, որուն լուծումը կախում ունի Երեւանէն ու Բարեգործականի կեդրոնէն:

Ինչպէս նախորդ թղթակցութեանս մէջ ըսած էի, օգնութեան յանձնախումբ մը կազմուեցաւ, որ առաջին առթիւ, օգտուելով Բարեգործականի մօտ պտնուած եւ Գարակէօզեաններու կողմէ յատկացուած 25 հազար տրախմի գումարէն՝ հացաբաշխութեան սկսած է. ու ծրագրած է շուտով հանգանակութեան ձեռնարկել տեղացի հայ բարեկեցիկներու մօտ, գոնէ քանի մը ամիսով շարունակելու համար չոր հացի նպաստը: Թշուառութիւնը ահաւոր է սակայն, ու դժուար թէ, օգնութեան Յանձնախումբը կարենայ մինակը գլուխ ելլել համատարած չքաւորութեան հետ: Սելանիկի կալանաբնակ հայութեան ներկայ կացութիւնը խիստ անմխիթար է, մանաւանդ ներգաղթի յետաձգումէն վերջ: Այս պարագան կը յանձնենք Հ. Բ. Ը. Միութեան կեդրոնի ուշադրութեան, ու կը սպասենք որ ան շարժի, ու շուտով շարժի, քանի որ ներգաղթի ձեռնարկին մէջ ունի իր պատասխանատուութեան որոշ բաժինը:

ԹՇՈՒԱՌՈՒԹԻՒՆԸ

Ազգային կեանքը Սելանիկի մէջ մի՛շտ խանգարուած կը մնայ: Մէկ խօսքով կեդրոնական մարմին մը գոյութիւն չունի: Կարգ մը կոչովի անհատներ հրապարակ իջած են, օգնութեան գործը կազմակերպելու ձտադրութեամբ, բայց անոնց ձեռքին տակ գտնուող միջոցները այնքան սահմանափակ են, որ եթէ դուրսէն անմիջական օգնութիւններ չըլլան, կիսատ պիտի ձգեն սկսուած աշխատանքը ու անոնք ալ պիտի քաշուին իրենց պատեաններուն մէջ:

Տեղական իշխանութիւններէն օգնութեան որ եւ է յոյս չկայ, որովհետեւ անոնք ալ չքաւորներու մեծ բազմութիւն մը ունին ու հազիւ կը հասնին անոնց նուազագոյն կարիքներուն: Երբ այս է կացութիւնը Նոր Յունաստանի, ու մանաւանդ Սելանիկի շրջանին, արտասահմանի քիչ մը աւելի բախտաւոր հայ գաղութներուն կը մնայ հացագին մը հայթայթել ու հասցնել կամ Բարեգործականի մասնաճիւղին, եւ կամ օգնութեան Յանձնախումբին, որոնք կը գործեն ներդաշնակ ծրագրով մը, միեւնոյն նպատակին շուրջ:

Ժամանակ է, որ ներգաղթի զոհերուն խնայենք անօթութեան տառապանքը: Ժամանակ է, որ այս ցուրտ ձմրան, հիւղակներու մէջ կծկտած փոքրիկներուն ու անոնց անճար ծնողներուն սիրտ տանք, մեղմենք փշող հովին խստութիւնը, ու առանց վաղուան սպասելու, շերտ մը հացով գաւաթ մը թէյ հասցնենք մեր չարչարուած բազմութիւններուն,

Աղքատախնամնե՛ր, Հայրենակցականնե՛ր, Հ. Կ. Խաչե՛ր ու Բարեգործական, կը լսէ՞ք:

ՎԱՀԱԳՆ

ՄԵՆՔ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Ու մենք ձեզմէ կը տարբերինք անով որ՝

1.— Արտաքին թշնամիներէ աւելի կը փնտռենք ներքին թշնամիներ: Կը կռուինք ներքին թշնամիներու դէմ: Դուք մեզ բոլորովին տարբեր տեղ մը առաջնորդեցիք: Անվերջ հայհոյեցիք Թուրքին: Կը նմանէիք մանուկի մը որ քնացող գազանի մը վրայ խճաքարեր կը նետէ՝ բարկացած եւ դժգոհ ըլլալուն համար: Բայց նախ քան այդ՝ ինքզինքը չէ պատսպարած վանդակորմին ետեւ: Նախ քան այդ՝ չէ սորված գազանազսպութիւն: Հապա եթէ գազանը արթննա՞ր: Արթնցաւ: Մենք կը խորհինք որ եթէ երբեք մենք պարտուեցանք որովհետեւ «անգլիական գրահաւորները չէին կրնար Արարատը ելլել», պարտուեցանք նաեւ անոր համար որ մենք չէինք կրնար մեր մէջը իջնել: Այդ իսկ պատճառաւ այսօր սկսած է ինքնաճանաչման շրջան մը: Բան մը՝ որ եթէ աւելի կանուխ եղած ըլլար, թերեւս այս վիճակին չը հասնէինք: Բայց դուք արդէն միջոց չունէիք ժողովուրդը այդ ուղղութեամբ պատրաստելու, քանի որ մէկ առաւօտէն միւսը կը սպասէիք տրշալոյռին: Փոխանցման շրջան մը կը կը կարծէք ապրիլ: Ազգային ոգի պատրաստելէ աւելի՝ կը ջանայիք պատրաստել ամբոխային ոյժ: Իսկ մենք այժմ կ'ապրինք կայունութեան շրջան մը: Եւ շատ բնական է որ մեր ակնարկը դարձնենք դէպի ներս եւ սկսի հաշուեկշիռը, ինքնաքննադատութիւնը, ակսի տարբեր, իրական «հայրենասիրութիւնը»՝ գրականութեան մէջ:

Կ'ուզենք ճանչնալ մեր կարողութիւնները, մեր արժանիքներն ու թերութիւնները: Կը կռուինք այդ թերութիւններուն դէմ: Կը պօռանք ցնցելու համար: Մեր այս ճիչը ձեզ կը գայթակղեցնէ, որովհետեւ դուք միայն արտաքին թշնամիին դէմ պօռալ վարժուած էիք: Դուք չէիք հակադրեր ժողովուրդին, այլ կը հետեւէիք անոր. կը հետեւէիք անոր քանի որ պլատֆորմ չունէիք: Ֆլօպէր կ'ըսէ— Quand on ne peut pas entrainer la société derrière soi, on se met à sa remorque: Մենք չենք հետեւիր: Մենք ունինք նաեւ պատասխանատուութեան գիտակցութիւնը: Կը հարցնէի օր մը երէց խմբագիր-գրագէտի մը — Ձեր ո՞ր ուժին վստահելով այդքան շատ կը հայհոյէիք Թուրքին, երբոր անոր թաթին տակն էիք: Պատասխանեց— Եթէ այդպէս չընէինք, թերթ կարդացող չէր ըլլար: Ահա ձեր պատասխանատուութիւնը: Պիտի ըսէք ինծի— բայց այդ բոլորը գրելը է քաղաքականութիւն է, գրագէտներուս երկրորդ զբաղումն է միայն: Կ'ըսեմ ձեզի — թերեւս մեծ յառաջդիմութիւն մը չէ գրականութիւնը քաղաքականութենէն անջատելը, բայց մե՛ծ, շա՛տ մեծ բարիք մըն է այս ժողովուրդին համար աղետաբեր քաղաքականութիւն մը չընելը: Անդրադառնալը թէ մենք երիտասարդներ ենք միայն եւ պատասխանատուութիւն ըսուած բան մը կայ: Անդրադառնալը թէ՝ գիրին զօրութիւնը սահմանաւոր է: Գաղափար մը կրնայ երբեմն ծնունդին ըլլալ գործունէութեան, բայց երբեք զայն չի կրնար փոխանորդել:

2. Ասով կ'երեւայ թէ դուք ազատասպարէզ կուտայիք ձեր զգացումներուն: Կար անկեղծութիւն՝ եւ զայն կ'արտայայտէիք անկշիռ, այսինքն կ'ընէիք վիպապաշտութիւն: Այժմ մեր մէջ ալ, բոլոր երիտասարդներուս մէջ ալ կայ այդ տեսակ թոյն մը: Եթէ զայն արտայայտենք, գիտենք թէ բոլոր Հայերուն պիտի խօսինք, քանի որ բոլորիս հասարակաց բան մըն է: Եւ սակայն, սրտին տեղ մտքին գերակշռութիւնը ընդունելով կը զսպենք մենք մեզ գիտնալով որ թոյն մըն է ան: Աւելին կայ՝ կը պայքարինք անոր դէմ: Այդ թոյնը կը կոչուի — Չղասպառութիւն: Կարծեմ անուրանալի իրողութիւն է որ բոլոր Հայերս անխտիր նեղսրտած ենք, մեր ծանրութեան կեդրոնը կորսնցուցած ենք, դժգոհ, յուսահատ, ջղագրգիռ ենք եղած: Հողը փախաւ մեր ոտքին տակէն ... եւայլն եւայլն: Արդ՝ առէք այժմ այն նոր երկերը որոնք յաջողութիւն գտ... այս վերջին տարիներս: Եթէ անո..ց մէջ կայ հասարակաց գիծ մը, ան ալ առաջնորդութիւն մըն է դէպի հոգեկան եւ մտաւորական խաղաղեցումը: Կա՛յ անոնց մէջ ջղայնոտութեան թոյնը, առաւել կամ նուազ չափով, սակայն այդ երկերուն կեդրոնական ջիղը ոռոնումն է այն տարրին որ մեզ ամէնէն աւելի կը պակսի, apaisementին: Այս ժառանգումս ջերելու համար անպարկեշտ բան է առաջ քշել խեղճ գրիչներու անուններ: Գիտեմ թէ կան տկարներ որոնք «կնկան գրականութիւն» կ'ընեն եւ օրաթերթի կիրակնօրեայ թիւերէն չեն դադրիր «ա՛խ տնակս, ա՛խ գիւղս» վայելէ: Կան այնպիսիներ որոնք ֆրանսական նորագոյն կերպերը գէշ կերպով կը կապկեն ու մէջտեղ կը բերեն խառնիճաղանճ մը, ուրացում մը, հիւանդագին ջերմ մը եւ զառանցանք: Սակայն ամէն շրջանի հասարակաց այդ տկարներով չէ որ պիտի կարենանք բացատրել յետ-պատերազմը:

3. Որով մենք կեցած ենք Թրքահայուն կողքին, գաղթահայութեան կողքին: Մենք կը հաւատանք «փոքրիկ Հայաստաններու»: Տիկին Եսայեան արհամարհանքով կը նայի անոնց եւ կ'ըսէ թէ հոն ծաղկած գրականութիւնը, հայրենի հողէն հեռու՝ «ջերմանոցային քանի մը անուժ բոյսեր միայն կրնայ բուսցնել»: Օդին մէջ խօսեր չենք ուզեր: Երկերը առջեւնիդ առնելով խօսեցէք: Բաղդատեցէք մեզ պրոլետ գրողներուն հետ: Ուրիշ խօսք թէ ժամանակին մեր հայրենի հողին վրայ բուսած գաւառական գրականութիւնը աւելի նուազարժէք էր քան թէ այն որ կը ծաղկի այսօր գաղութներուն մէջ: Թերեւս վաղը պիտի չծաղկի, բայց այսօ՞ր: Մինչեւ դուք ձեր աչքերը Երեւան էք դարձուցած եւ կը զբաղիք համայնքով մը որ զբաղող ունի ու կը լքէք Թրքահայը, մենք կեցած ենք անոր կողքին: Թրքահայը կը լքէք ըսելով չափազանցեցի՞, աւելի՛ լաւ: Կ'ուզեմ որ ոմանք վշտանան, իրենք զիրենք խայթուած զգան եւ ըսեն թէ կը սխալիմ: Որովհետեւ քիչ մը շատ անվայել եւ վատ հանգամանք առած է Ռուսահայաստանի հանդէպ տածուած սէրը: Ճշմարիտ նորաձեւութիւն՝ մտաւորական որոշ դասակարգի մը մէջ: Շատեր կարծես թէ բոլորովին վստահ են արեւելահայերէնին յաղթանակին վրայ՝ եւ արեւմտահայերէնով գրուած ամէն բան ժամանակաւոր ու անցաւոր կը նկատեն: Անոնք հետաքրքրութեամբ եւ մեծ լրջութեամբ կը հակին Կովկասէն եկող ամենախեղճ թերթի մը վրայ (միամտաբար կարծելով թէ համայնավար հայ գրականութիւնը կրնայ փէշէն հանել համայնավար ռուս գրականութեան, որ իր լաւագոյն բարձունքներուն վրայ համայնավար իսկ չէ) բայց երբոր իրենց ակնարկը կը դարձնեն Թրքահայուն ըսելու համար է միայն սա— Նիւթապէս օգնեցէք Երեւանին: Եթէ ո՛չ նիւթապէս, գոնէ բարոյապէս կ'օգնենք եւ պիտի օգնենք միայն եւ միայն գաղթահայութեան: Այդպէսով օգնած ալ կ'ըլլանք ամբողջ հայութեան: Աւելի լաւ:

Տարբերութեան այս երեք կէտերը որ կան մեր եւ երէց գրողներուն միջեւ, ինչպէս կ'երեւայ՝ ազգային հանգամանք ունին: Զուտ գեղարուեստական մարզին մէջ ալ տարբերութիւններ եւ յառաջդիմութիւններ կան: Առանցմէ առաջինը հետեւեալն է.— Ոտանաւորը սկսաւ տեղի տալ արձակին առջեւ. Գրական ձեւերուն մէջ երկու ծայրագոյն անկիւնները պէտք է ձգել վէպն ու բանաստեղծութիւնը: Նուազագոյն պլատֆորմ ունի բանաստեղծութիւնը, եւ առաւելագոյն՝ վէպը: Նախորդ սերունդին պլատֆորմը խեղճ էր կամ գոյութիւն չունէր, որովհետեւ տկար էր վէպը: Ոտանաւոր, «կեանքի նաւակը» «ա՛խ ըլլայի, ըլլայի», հոգիս, հէքեաթ, գալոյս, հացին երգը, առանք պլատֆորմ չեն կրնար ունենալ: Մինչդեռ հիմա, նոյնիսկ եթէ պլատֆորմը ցորոշ չէ մեր մէջ, պիտի ըլլայ, քանի որ կարելի չէ վէպ գրել (այսինքն ընդունուածով) առանց գիծ բռնելու: Եւ յետոյ մեր երէցներէն շատեր inadaptéներ էին, կ'ապրէին անօգուտ, անբերրի երազանքով եւ չէին կրնար ըսել— le vierge, le vivace et le bel aujourd'hui: Մենք կ'ըսենք այսօր:

2.— Անոնցմէ ոմանք— եւ ..ժէքաւորներ զոհ գացին գրականական հանգանակներու: Գեղամ Բարսեղեան, Արտ. Յարութիւնեան, ...շական (կ'ըսեն շատեր), ուրիշներ ալ, նորաձեւութեամբ գոհուեցան ... իրենց հակումին հակառակ ճամբայ մը ընդգրկեցին: Իրենք զիրենք չգտան: Այն պահուն երբ ամէնէն աւելի պէտք ունէինք affirmationի, աչքաբաց եւ կայտառ գրականութեան, սէնպօլիզմը աւերներ գործեց: Մեր մէջ գրական դպրոցները իրարու կը յաջորդէին, որովհետեւ կը յաջորդէին Փարիզի մէջ: Եւ նոյն շարքով: Եւ առանց որ մէկը միւսին բնական հակազդեցութիւնը ըլլայ: Եւ առանց որ իր գոյութիւնը արդարանալի ըլլայ հայ պատշաճի արեւելքցիի մեր հոգիին: Նոյնը չէ այսօր: Նորերը տեսած են թէ ինչ բան էական, հիմնական եւ կարեւոր է գրականութեան մէջ: Անկեղծութիւնը, համարձակութիւնը, ինքնորոնումը զերծ պահեցին կաղապարումէ: Անոնք իրենց նուազագոյնը տուին, մենք կրնանք մեր առաւելագոյնը տալ՝ եթէ քիչ մը աւելի լաւ ըլլան կեանքի պայմանները:

3.— Որով՝ իբրեւ յառաջդիմութիւն պէտք է մատնանշել նաեւ լեզուին directe, ճկուն, հատու խտացած ըլլալը: Այլեւս բառերու հմայքէն չենք խաբուիր:

Ահա այսքան: Կը տեսնէք որ մեր եւ ձեր միջեւ գոյութիւն ունեցող տարբերութիւնները շատ փոքր են: Գոյութիւն ունեցող տարբերութիւնները շատ մեծ են: Գրողին կը բարկումէն եւ ընթերցողին թափանցումի կարողութենէն կախում ունի ամէն բան— «Tant vaut l'âme tant vaut la doctrine»:

Եւ մի՛ զարմանաք որ 8 տարուան մէջ քիչ թիւով յաջողած երկեր ստորագրուած են նորերու կողմէ: Անոնք առհասարակ հազիւ քանի մը տարիէ ի վեր ելած են մէջտեղ: Սկիզբները եկած գրականութեան մէջ ապաստան էին փնտռած դիկ՝ որոնք այլեւս անկարող էին իրենց իսկական մարզին մէջ ...րելու: Այդ ուսուցիչները, քաղաքագէտները եւ յաւիտենական ... նողները փտած տանձերու պէս ինկան: Կամ վար առինք: Հիմա՝ ...նցէք:

Ձեզ կ'ապահովցնեմ թէ ...

ԲԺԻՇԿԻՆ ԹԵՐԹՕՆԸ (15)

ԹՈՔԱԽՏԻՆ ԴԷՄ

4.—Թոքաճնշում

Թոքերը պարփակուած են նուրբ տոպրակի մը մէջ, որ Թոքափառ (plèvre) կը կոչուի: Իւրաքանչիւր թոք ունի իր թոքափառը, որ երկու շատ նուրբ թերթիկներէ, մաշկերէ կազմուած է: Ներքին թերթիկը թոքին փակած է, իսկ արտաքինը կողերու ներքին երեսին: Երկու թերթիկներուն միջեւ պարապութիւն չկայ, այլ լպրծուն հեղուկ մը, որուն շնորհիւ իւրաքանչիւր թոքափառի թերթիկները իրարու վրայ կը սահին եւ կը դիւրացնեն համապատասխան թոքին շարժումները: Այդ թերթիկներուն միջեւ է որ ջուր կը հաւաքուին ջրաւոր Թոքափղաւատապի (սուլու սաթլըճան, pleurésie avec épanchement) պարագային:

Շունչ առնելու կամ շունչ տալու համար պէտք է որ կուրծքի վանդակը լայննայ եւ կծկուի: Մասնաւոր մկաններ վեր կը քաշեն կողերը եւ կ'ընդլայնեն կուրծքը: Իսկ զոյգ մը ջիղեր, մէկը աջէն, միւսը՝ ձախէն, կը պրկեն եւ վար կը մղեն ստոծանին (կուրծքը որովայնէն բաժնող կամարաձեւ մկանը), որ վարէն տեղ կը բանայ թոքերու ընդլայնումին: Ատոր համար է որ շնչառութեան ատեն փորը պարբերաբար կ'ուռի եւ կը քաշուի:

Ուրեմն, թոքերէն մէկը մասամբ անշարժեցնելու համար կարելի է երեք միջոցի դիմել:

ա) կազով Թոքաճնշում (pneumothorax) ընել, այսինքն օդ կամ ազոթ ներարկել հիւանդ թոքի թոքափառին երկու թերթիկներուն միջեւ եւ այդ ձեւով ճնշել թոքը եւ սահմանափակել անոր ընդլայնումը: Երբեմն իսկ պէտք կ'ըլլայ իւղով Թոքաճնշում (oléothorax) ընել, այսինքն օդին տեղ իւղ ներարկել:

բ) Ջղահատումով Թոքաճնշում (phrénisectomie) ընել, այսինքն հիւանդ թոքին համապատասխանող ստոծանիին մասը անդամալուծել, կտրելով զայն շարժման մէջ դնող ջիղը: Ստոծանին այլեւս վար չ'իջնար, ընդհակառակն հետզհետէ վեր կ'ելլէ եւ վարէն վեր կը ճնշէ հիւանդ թոքը:

գ) կողահատութեամբ Թոքաճնշում (thoracoplastie) ընել, հիւանդ կողմի կողերէն մաս մը կը կտրեն ու կը հանեն, ինչ որ կը սահմանափակէ կուրծքի վանդակին, հետեւաբար հիւանդ թոքին ընդլայնումը եւ մասամբ կ'անշարժեցնէ զայն:

Կողահատութեամբ թոքաճնշումը ծանր գործողութիւն մըն է, այդ պատճառաւ ալ յուսահատական պարագաներու մէջ կը կիրարկուի եւ երբեմն հիւանդը կը փրկուի:

Ջղահատութեամբ թոքաճնշումը, որ քանի մը տարիէ ի վեր կը կիրարկուի, պարզ եւ անվտանգ գործողութիւն մըն է: Բայց ուշ կ'ազդէ եւ առանձինն լաւ արդիւնք կուտայ երբ թոքախտը թոքին ստորին մասը վարակած է: Ատոր համար ալ յաճախ կը կիրարկուի կամ իբրեւ օժանդակ միջոց կազով թոքաճնշումին, կամ երբ այս վերջինը անկարելի է, եւն.:

Կազով թոքաճնշումը, զոր Իտալացի Ֆորլանինին գտաւ 1894ին, քանի մը տարիէ ի վեր միայն լայն գործածութեան մէջ մտած է: Ներկայիս թոքաճնշման ամէնէն արդիւնաւոր եւ գործածական միջոցն է:

Լուրջ մասնագիտութիւն եւ փորձառութիւն պէտք է ունենայ զայն կիրարկող բժիշկը, որովհետեւ անոր ձեռնհասութիւնը թոքաճնշումին յաջողութեան պայմաններէն մէկն է:

Ինչպէս ըսի, մասնագէտը թոքափառի երկու թերթիկներուն միջեւ 4-7 օրը անգամ մը օդ կամ ազոթ կը ներարկէ, որքան որ կարելի ըլլայ լեցնել: Յետագային այդ ներարկումը կը կատարուի 10-15-20-30 օրը անգամ մը, պարպուած օդին տեղը լեցնելու եւ օդով ուռած թոքափառը միշտ լեցուն պահելու համար: Որքան լաւ լեցուած եւ ուռած ըլլայ թոքափառը, այնքան շատ կը ճնշուի եւ քիչ կը գործէ հիւանդ թոքը: Մասնագէտը ներարկումները կը շարունակէ 2 կամ 3 տարի: Երբ բաւական համարուի, կը դադրեցնէ եւ ճնշուած թոքը յաճախ իր նախկին վիճակը կը գտնէ եւ կը գործէ:

Ուրեմն սխալ ըմբռնումով է որ ժողովուրդը կը կարծէ թէ թոքերը «կը չորցնեն» կամ «կ'ոչնչացնեն»: Ընդհակառակն թոքին չեն դպչիր, այլ դուրսէն քիչ-շատ կը ճնշեն ու կ'անշարժեցնեն: Այդ ճնշումին եւ անշարժեցումին շնորհիւ, թոքին մէջ գոյացած վէրքերը շարունակ չեն բացուիր եւ գոցուիր, հանգիստ կը մնան, հետզհետէ կը գոցուին եւ կը սպիանան: Այնպէս որ թոքաճնշումը սկսելէն 2-3 ամիս յետոյ հիւանդին վիճակը արդէն զգալիօրէն կը փոխուի դէպի լաւը, նոյնիսկ եթէ իր բնակած վայրը մնայ ու կլիմայ չփոխէ, եւ յաճախ առաջին տարուան վերջը, երբեմն ալ աւելի կանուխ, կրնայ իր աշխատանքը վերսկսիլ: Ուրեմն, եթէ թոքաճնշումը լիովին յաջողի, ինչ որ 2-3 ամիսէն յայտնի կ'ըլլայ, հիւանդը 70-75 առ հարիւր փրկուած կարելի է համարել:

Բայց, որպէսզի կազով թոքաճնշումը լիովին յաջողի, պէտք է որ 1) միայն մէկ թոքը հիւանդ ըլլայ եւ 2) կարելի ըլլայ օդ ներարկել, հետեւաբար թոքափառին թերթիկները բորբոքած եւ փակած չըլլան(1): Այս գլխաւոր պայմանները հաւանական է գտնել հիւանդութեան սկզբնական շրջանին: Որքան յառաջացած ըլլայ հիւանդութիւնը, այնքան կը նուազին թոքաճնշումի կարելիութեան եւ յաջողութեան, հետեւաբար բուժումի հաւանականութիւնները: Ահա թէ ինչո՛ւ անհրաժեշտ է զանց չառնել կասկածելի ախտանիշեր, եւ հիւանդութիւնը հաստատելու պարագային թանկագին ժամանակ չկորսնցնել:

Թոքաճնշումի զանազան ձեւերով թոքախտին դարմանումը յառաջդիմութիւն մըն է մօտիկ անցեալին վրայ, երբ դարմանումի հիմնական եւ գլխաւոր միջոց ունէինք միայն կլիման, օդը, հանգիստը, այն ալ մասնաւոր բերդ եւ սանաթորիումներու որոնք թէ անբաւական էին եւ շատ շատերուն անմատչելի: Այժմ թոքաճնշումն է դարմանումի գլխաւոր եւ գործօն միջոցը, օդն ու կլիման, սանաթորիումները եւ դեղերը օժանդակ եւ կրաւորական միջոցներ են, որոնց օժանդակութեան կրնայ չդիմել հիւանդը եթէ միջոցներ չունի, քանի որ փարիզի պէս միջավայրի մը եւ լորտի մը մէջ իսկ կրնայ բուժուիլ եթէ թոքաճնշումը ժամանակին յաջողութեամբ կիրարկուի:

Ահա այս կէտն է որ պէտք է մտաբերել երբ հիւանդութիւն տուած է:

ՏՈՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

(1) Աւելի մը ի վեր, երկու թոքերն ալ Թոքաճնշումի կ'ենթարկեն որոշ պայմաններու մէջ, երբ երկուքն ալ հիւանդ են, եւ կը փորձեն Թոքափառին Թերթիկները գործողութեամբ անջատել, երբ փակած են:

...պաւումը աւելի եւս պիտի արգա-...ւեն իրենց վրայ գրուած յոյսերը։ ...թէ ոչ գլուխ գործոցներ, գոնէ լաւ ...գործեր պիտի ունենանք։ Իսկ թէ ...ունենանք, Աստուած վկայ՝ շատ ...գիտի գալ մեզմէ։ Խիստ շատ պիտի ...յարժանաւ, որովհետեւ երեք գրա-...խորապէս համոզուած իր ...կրթը, կ'ըսէր... բայց ծայրէն ...խօսքին ...պատմեմ։

...ցն՝ յիշեր սիրելի երեք գրա-...գէտ, որ մը միասին հանրակառք ...ած էինք եւ դուն ինծ կը պատ.... մեր անցեալ փառքը, Դիրերու ...ը, գինովութեան օրերը, Սահ... ...ագրութենէն վերջ ծաղկող տա-...ները եւ աւելցուցիր Հայը.— Ա-...ակեւի Հանակիրն է. կասկած չկայ ...թէ Արեւելքի Հանակիրն է Հայը։» ...պատուն սակայն տոմսակավա-...տը ականջիդ ի վար պոռաց իր ամ-...ձայնով.

— Les Catacombes! Denfert! Changement de section!

Բայց ինչո՞ւ յանկարծ սկսար ...

...կրին

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐԸ

Պաթումէն 12 յունուար թուականով կը հեռագրեն Թիֆլիզի «Պրոլետարի»ին.

— Գաղթականները, 1922 հոգի, որոնք պայմանի օգնով մը յունուար 4ի իրիկունը Պաթում հասան ներժշ-կական քննութենէ մը յետոյ, որ ցոյց տուաւ թէ հիւանդներ չկան անոնց մէջ, քաղաք եկած էին՝ խնամքովը Հայաստանի կառավարական յանձնախումբին, բաժնուեցան երկու կարաւանի։ Առաջին կարաւանը Պաթումէն ճամբու դրուեցաւ յունուար 10ին, երկրորդ կարաւանը մեկնեցաւ յունուար 11ի գիշերը։ Երկրորդ կարաւանին հետ մեկնեցաւ Հայաստանի կառավարական յանձնախումբը։

Երբ դեռ Պաթում կը գտնուէին, կառավարական եւ կուսակցական մարմիններու կողմէ ժամանակ մարդիկ գաղթականներուն հետ ունեցան զանազան զրոյցներ եւ ւնեցան փոխանակութիւններ քաղաքական եւ տնտեսական հարցերու մասին։ «Պրոլետարի» թղթակիցը կ'աւելցնէ թէ այդ խօսակցութիւնները մեծ հետաքրքրութիւն արթնցուցին գաղթականներուն մէջ, որոնք ուշադրութեամբ կը հետեւէին խորհրդային միութեան տնտեսական ու մշակութային շինարարութեան մասին տրուած տեղեկութիւններուն։ Եւ առաջին առթիւ, գաղթականներէն 12 հոգի, արհեստաւոր բանուորներ, խմբագրիր մը ստորագրեցին, մանելու համար կոմունիստ կուսակցութեան շարքերուն մէջ։ Թիֆլիզ հասնելով թէ հասցեները Թիֆլիզի՞ մէջ, սահմանագլուխին վրայ, թէ Երեւանի մէջ պիտի տան իրենց խնդրագիրը, կոմունիստ գրուելու համար։

Կառավարական յանձնախումբը Ցունաստանէն նոր հեռագիր մը ստացած է թէ շուտով ճամբայ կ'ելլէ նաեւ ներգաղթի երկրորդ խումբը, 2000 հոգի, բոլորն ալ արդիւնաբերութեան մասնագէտ բանուորներ։ Այս խումբը Պաթում պիտի հասնի յունուարի 21ին։ Արդէն վարձուած է ժամանաւոր նաւ մը։

ԵՐԵՒԱՆԻ ՀԱՆՐԱԿԱՌՔԸ

«Պրոլետար»ի թղթակիցը կը գրէ Երեւանէն (14 յունուար), հին լուրի մը նոր տպագրութիւնը, ճանաչեալ։

— Երեւանի հանրակառքին շինութեան աշխատանքները աւարտած են 70 առհարիւր համեմատութեամբ։ Հողի եւ քարի աշխատանքները լրացած են բոլորովին։ Առաջաձագործներն ու հիւսները կատարած են իրենց բաժին ինկած գործը 45 առ հարիւր համեմատութեամբ։

Եթէ հանրակառքին շինութեան ծրագիրը կարելի չեղաւ իրականացնել մինչեւ այժմ, պատճառն այն է որ շինութեանց նիւթերը, մասնաւորաբար փայտեղէնը, չհասան ժամանակին։ Հակառակ կատարուած ապսպրանքներուն, մատակարար մարմինները չեն կրցած հայթայթել պահանջը ճիշդ ժամանակին։ Այնպէս որ դժուար թէ հանրակառքին շինութիւնը աւարտի ըստ ծրագրի։

Այս պատճառով, անցեալ տարուան «ճեղքը» (ուշացումը) դարմանելու եւ շինութիւնները ժամանակին վերջացնելու համար, կազմուած կառավարական յանձնախումբը գործը յանձնեց ճարտարագէտ Եուզբաշեանին, որ իր պատասխանատուութեան տակ պիտի աշխատի անպայման մինչեւ մայիս մէկ աւարտել շինութիւնը արհեստանոցներուն, պարտէզին, մթերանոցին, վարչութեան տան եւ ենթակայաներին։ Հրահանգ տրուած է համապատասխան մարմիններուն, որպէսզի հայթայթեն երկաթն ու փայտը։ Այս առթիւ խնդրուեցաւ Անդրկովկասեան գործավարներու խորհուրդին միջամտութիւնը, որպէսզի չուշանայ ապսպրանքներուն հայթայթումը,

ՊԱՅՔԱՐ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԴԷՄ

Խորհ. Հայաստանի մէջ (9 յունուար) երեք լրտես ուսանողներ կը յարձակին Շինարարական Ինստիտուտի դասախօսներուն վրայ։ Որովհետեւ «Ինստիտուտի կուսակցական բջիջներն անհրաժեշտ զգօնութիւն չեն յայտաբերում մաքսաննենգ կերպով հրամցւող հակակուսակցական եւ, շատ դէպքերում, բացարձակապէս հակայեղափոխական՝ հայեացքների նկատմամբ։» Եւ այս պատճառով, «փաստերն անհամաղոմ են»։ Այսպէս Ինստիտուտի կոմունիստ երիտասարդներու Միութեան բջիջի անդամ Սահակեան, վիճաբանական ժողովի մը ընթացքին, կը յայտարարէ թէ «մեր երկրում սոցիալիզմի կառուցումն անհնար է»։

Լրտես ուսանողները «Խորհ. Հայաստանի»ին կը տեղեկացնեն թէ խումբ մը ուսանողներ «ամենախայտառակ գրպարտութիւններ են ուղղել Հայաստանի նոյեմբերեան յեղափոխութեան հասցէին»։ Այդ ուսանողներէն մէկը յայտարարեր է թէ «Հայաստանը խորհրդայնացել է պարզապէս յատուկ պայմանագրով»։

Լրտես ուսանողները կ'ըսեն թէ դասախօսներուն մէջ եւս կան մարդիկ, որոնք, իրենց դասախօսութիւններու ընթացքին, ելոյթներ կ'ունենան կոմունիստ կուսակցութեան գաղափարներուն դէմ։ Այսպէս, Ինստիտուտի դասախօսներէն Աբգալեան յայտարարեր է թէ «մարդկութեան միաւորումների սովորութիւններն ու վարքերը բացատրւում են երկրաբանութեամբ»։ Ըստ Աբգալեանի, — կ'եզրակացնեն լրտես ուսանողները, — «հասարակական խմբաւորումները տարբերւում են ոչ թէ արտադրութեան միջոցների նկատմամբ ունեցած իրենց վերաբերմունքով, այլ նրանց ամբողջ նիստ ու կացը եւ սոցիալական կեանքը բացատրւում է սոսկ տեղեկագրական եւ աշխարհագրական պայմաններով»։

Փրոֆ. Աբգալեան երբ կը խօսի գործնական ճարտարապետութեան մասին, կը հիմնայ կղերական աւատապետական հին ճարտարապետութեան վրայ եւ կը քննադատէ պրոլետարական նոր ճարտարապետութիւնը։ «Ներկայիս, ըսեր է ան, ճարտարապետութիւնը անպէտք է ու յետադիմական, հին շէնքերն ու եկեղեցիները աւելի ամուր են եւ աւելի գեղարուեստական»։ Ու, կ'աւելցնեն լրտես ուսանողները, Փրոֆ. Աբգալեան խորհուրդ կուտայ հետեւիլ ճարտարապետութեան հին ձեւին, ու կը քննադատէ նաեւ ամէն շինութիւն Արթիկի փխքարով կամ Անիի չեչաքարով կատարելու յամառութիւնը։ Եւ ի վերջոյ, յիշեալ ուսանողները կը թելադրեն «անյապաղ հեռացնել խորհրդային բարձրագոյն դպրոցի ամպիոնից շինարարութեան կղերական տեսաբանին»։

ՇԱՀԱՏԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆ

Բանուորական Համալսարանի կողմէ 1929ին հրատարակութեան է տրուած Ս. Մարկոսեանի մէկ գիրքը, որուն խորագիրն է իմպերիալիզմի պատմութիւնը։

Ցառաջաբանին մէջ, երկու խօսք, Սուրէն Մարկոսեան կ'ըսէ թէ իր այս գիրքով կ'աշխատի ծանօթացնել իմպերիալիզմին պատմութիւնը եւ Լէնինի մէկ գիրքը, որ կը կրէ իմպերիալիզմ իբրեւ կապիտալիզմի նորագոյն էտապ խորագիրը։

Երեք կոմունիստ մտաւորականներ ահա 3 տարի յետոյ կը յարձակին Սուրէն Մարկոսեանի գրքին վրայ եւ կ'ըսեն թէ այնտեղ հեղինակը յարգանքով կը խօսի Տրոցկիի մասին, մինչդեռ լռութեամբ կ'անցնի Լէնինի գործին վրայէն։

Գրաքննիչները կ'ըսեն թէ Մարկոսեան գովեստով կը խօսի Կարլ Կաուցկիի մասին, «որ անփոխարինելի ծառայութիւններ է մատուցել պրոլետարիատի տեսական դաստիարակմանը, եւ հէնց պատերազմի սկզբից յայտարարում է որ Ինտերնացիոնալը հարկաւոր է պրոլետարիատին խաղաղ ժամանակւայ համար»։

Իրենց կարգին, գրաքննիչները կը յարձակին Կաուցկիի վրայ, որ 1893ին Ֆրանց Մերինգին կը գրէր թէ «Պրոլետարական դիկտատուրայի համար այլ ձեւ չեմ պատկերացնում, քան զարգացած պարլամենտարիզմը, նման անգլիականին»։

Այս բողոքներուն վրայ, որոնք նախ կը բանաձեւուին կուսակցական (հաւատաքննական) ժողովի մը մէջ, Ս. Մարկոսեան կը ստիպուի յայտարարել թէ սխալած է։ Որոշւում կը տրուի յանձնախումբի մը միջոցով ճշդել թէ որո՞նք են Մարկոսեանի սխալները։ Մինչ այդ, «Խորհ. Հայաստան»ի գրաքննիչները կը պահանջեն պատժել Ս. Մարկոսեանը։

Ուրիշ կոմունիստ մը կը յարձակի Միրիմանեանի վրայ, որ 1927ին «Գիւղատնտեսական Կեանք» ամսագրին մէջ, Տրակտորիզացիայի ճնարաւոր վտանգը խորագրին տակ, կը քննադատէ տրակտորի քաղաքականութիւնը։ «Մենք համարեա չունենք ոչ մի ուսումնասիրութիւն այն մասին թէ ինչպէս է ազդում տրակտորային մշակութիւնը հողի ֆիզիքական յատկութիւնների, հետեւապէս ստացուած բերքի վրայ։

Տրակտորը կլիմայական հողային որոշ պայմաններում խախտում է հողի այն դրութիւնը, որին հասնելու մեծ ջանք են թափում գիւղատնտեսները։ Ամերիկայում, տրակտորը, բացի հողը մշակելուց, գործ է ածւում ամէն ինչի համար»։ Հողային գործավարութիւնը թոյլ է տուեր ոչ միայն հրատարակել այս յօդուածը, այլ եւ կուսակցութեան շարքերուն մէջ է առեր Միրիմանեանը։

Եւ ահա գրաքննիչ մը կը պահանջէ վտարել զայն, վերը արտայայտուած գաղափարներուն համար՝ իբրեւ հակառակ կոմունիստ կուսակցութեան քաղաքականութեան։

Ուրիշ մըն ալ յարձակելով Տոհումեանի վրայ, (երբեմն ալ կը գրեն Թօումեան), —զոր վտարեցին վերջերս կոմունիստ կուսակցութենէն, որովհետեւ ըսեր էր թէ նախ քան 1914 թուականը Լէնինը անծանօթ մարդ մըն էր,— կը գրէ թէ Միասնիկով եւս տրոցկիստ է եւ հակառակ Լէնինի սկզբունքներուն։

ԳՐԱԿ'ԱՆ ԱԿՈՒՄԲ

ՎԵՐՋԻՆ ՇՐՋԱՆԻ ՊԱՏԿԵՐԸ

Յունուարի 16ին տեղի ունեցաւ Փարիզի Հայ Գրական Ակումբի անդամներու տարեկան ժողովը։ Ընդունուեցաւ Վարչութեան գործունէութեան Գ. տարեշրջանի բարոյական եւ նիւթական հաշիւը։

Գրական Ակումբը ունեցած է հետեւեալ դասախօսութիւնները, վերջին 14 ամիսներու ընթացքին.—

Հանդիսաւոր բացում Գ. տարեշրջանի, նուիրուած Մ. Նալբանտեանցի եւ Գամառ-Քաթիպայի ծննդեան հարիւրամեակին՝ դասախօս Ռ. Բերբերեան.— Գեգամ Տէր Կարապետեանի գործերը՝ Կ. Սասունի.— Ռուբէն Զարդարեան եւ իր ժամանակակիցը՝ Մ. Պարսամեան.— Մ. Պէշիկթաշլեանի գործը, իր ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ՝ Օհան Կարօ.— Պատերազմի եւ Խաղաղութեան գաղափարը գրականութեան մէջ՝ Բէն.— Հեղինակներն ու մտային հիւանդութիւնները՝ Բժ. Ամատեան.— Օտար բառերի հնչումը հայ լեզուի մէջ՝ Ս. Քոչարեան. Հայ հանճարը անմիջական երեք սերունդի մէջ, Պատկանեանների տոհմը՝ Ռ. Բերբերեան.— Մ. Խորենացիի տեղը գրականութեան մէջ՝ Պրոֆ. Աւետիք.— Պարսկական գրականութեան վերածնունդի շրջանը՝ Լեւոն Մեսրոպ.— Բէնի «Գնդակահարուածները»՝ Քոչարեան.— Պարոնեան, իր մահուան քառասնամեակի առթիւ՝ Կ. Սասունի.— Գաղութներու վիճակը եւ հայապահպանման խնդիրը՝ Ա.) Ամերիկայի գաղութը՝ Ս. Վրացեան, Բ.) Պուլկարիոյ եւ Ռումանիոյ գաղութը՝ Ա. Ջամալեան, Գ.) Յունաստանի գաղութը՝ Տ. Միսաքեան։

Ըն դհանուր վիճաբանութիւններ եւ եզրակացութիւններ.—

Հրանտի «Պանդուխտի նամակները»՝ Բէն.— Հայ կնոջ իրաւական կացութիւնը կեանքի եւ գրականութեան մէջ՝ Վ. Համբարձումեան.— Պետրոս Ադամեանի մահուան քառասնամեակի առթիւ՝ Ա. Շահխաթունի.— Մխիթարեան Միաբանութեանց բաժանումը՝ Յ. Ջաւրեան։ Հանդիսաւոր ցերեկոյթ Հայ Թատրոնին՝ Ա.— Հայ Թատրոնին զարգացումը՝ Ռ. Բերբերեան.— Բ.) Հայ Թատր. գրականութիւնը՝ Կ. Սասունի. Գ.) Հայ Թատր. դէմքեր՝ Ա. Շահխաթունի.— Բեմական արտասանութիւններ՝ գերասանուհի Օր. Ա. Նահրուի, դերասան Եր. Թոլայեանի, Սուրաբեանի, Գմբէթեանի, Նշանեանի, Սարեանի, Նաւասարդեանի եւ Թորոսեանի։

Գաղութահայ Մամուլը՝ Ա. Խոնդկարեան. — Արփիար Արփիարեանի կեանքն ու գործը՝ Լ. Բաշալեան.— Թատրոնական արուեստը՝ Ա. Շահխաթունի.— Մ. Ծարենց եւ իր սերունդը՝ Հ. Բալուեան։

Նախագահ վարչութեան
Ռ. ԲԵՐԲԵՐԵԱՆ

Քարտուղար վարչութեան
ԼԵՒՈՆ-ՄԵՍՐՈՊ

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՆԻՍ, 23 Յունուար.— Ձեր պատուական թերթին մէջ (5 Դեկտ.) կարդացինք Վարչութեանս ղրկած Նամակ-Ծրարի մը բացուելու խնդիրը Տ. Սահակ քահանայ Շահէեանի կողմէ, կարդացինք նաեւ քահանային տարօրինակ հերքումը։

Արդարութիւնը պաշտպանելու համար ստիպուած ենք ըսել որ Նամակ-Ծրարը Փարիզի Հ. Կ. Խաչի Շրջ. Վարչութեան կողմէ ղրկուած է այնպիսի թուղթով որ անկարելի է Փարիզէն Նիս, կողքերէն բացուելու առանց ճաշի.

Հասարակ փորձը կարող է հերքել քահանայի պատճառաբանութիւնը։

Երկրորդ, «ծանօթ յօդուածէն հինգ օր վերջ դարձեալ Փարիզէն՝ աւելի շատ ծալուած, չարաչար պատռած ու բացուած ծրար մը Տիկին Ս. Պէրպէրեանի հասցէին» կ'ըսէ քահանան իր բացատրութեան մէջ։ Ստիպուած ենք այս մասին ալ ըսել որ այս երկու ծրարներուն մէջ համեմատութիւն իսկ չկրնար ըլլալ, որովհետեւ առաջինը գոց ուղարկուած եւ բացուած է, իսկ երկրորդը արդէն ղրկուած է բաց, 23 սանդիմ դրոշմաթուղթով։

Ա. Հ. Կ. Խաչի վարչութիւն

ԽՄԲ.— Այս խնդիրը փակած կ'ըլլանք,

ՄԱՄՈՒԼ

Մէկ ծայրէն միւսը

«Հայրենիք» դիտել կուտայ խմբագրականի մը մէջ (12 յունուար).

— «Տարեգլխի առթիւ «Հ. կոչնակ» խմբագրական յօդուածի մը մէջ կը շեշտէ ազգային նոր ծրագրի մը անհրաժեշտութիւնը եւ կ'առաջարկէ այդ նոր ծրագրին իբրեւ հիմնական սկզբունք՝ խոհականութիւնը։

«Հ. կոչնակ» շարք մը միանգամայն արդար ու տեղին դիտողութիւններ կ'ընէ մեր կարգ մը հանրային գործիչներու եւ գրողներու անխոհեմ, անզգոյշ, գրգռիչ ու ալգավնաս ելոյթներու մասին։ Սակայն, ինքն ալ կը մեղանչէ իր պաշտպանած խոհականութեան դէմ, երբ զայն չափազանցութեան կը տանի։

Պարզինք մեր միտքը միտքը։ «Հ. կոչնակ», օրինակ, ծայրայեղութեան կը տանի խոհականութիւնը, երբ փաստօրէն կ'առաջարկէ հրաժարիլ նոյնիսկ Թուրքիոյ դէմ պայքար մղելէ, որովհետեւ գիտնացինը «դերաւոր հակառակորդ մըն է, հոկայամարմին եւ սպառալէն», որուն առջեւ «պէտք է խոնարհիլ ու ջանալ անոր սիրտը շահիլ»։ Եւ Նիւ Եորքի մեր պաշտօնակիցը այնքան առաջ կ'երթայ՝ որ նոյնիսկ իբրեւ անխոհական կը դատապարտէ Քիւրտերու հանդէպ ցոյց տուած մեր համակրանքը։

Մեր գործիչներն ու գրողները, շատ չնչին բացառութիւններով, այո՛, չափազանց պէտք ունին խոհականութեան դասերու։ Սակայն, խոհականութեան դասեր տուողներն ալ ոչ նուազ չափով պէտք ունին յաճախակի յ'չեցուելու, թէ ազգ մը միայն խոհականութեամբ չապրիր եւ թէ սրբազան խենթութիւնները կամ անխոհեմութիւնները եւս երբեմն անհրաժեշտ են ազգ մը կենդանի պահելու եւ լաւագոյն ապագայի ուղիով առաջնորդելու համար»։

բայց Նիսի մեր Թղթակիցն ալ մերժելով գրպարտութեան մեղադրանքը, երկար Թղթակցութեամբ մը կը պնդէ իր գրածին վրայ։ Միւս կողմէ, կ'ամբաստանէ հոգեւոր հովիւը թէ մթնոլորտը պղտորած է, արգելք հանդիսանալով «Մեր Հայրենիքի»ին, եռագոյնին եւ Կ. Խաչի կազմութեան։

Ո՛րքան ցաւալի է որ զանազան Թիւրիմացութիւններ կը խռովեն փոքր գաղութի մը հանգստութիւնը։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Սկաուտական Վերին Մարմինը կը տեղեկացնէ թէ Պուքրէշի այն հայ սկաուտները որ Հ. Մ. Ը. Մ.էն բաժնուելով անջատ խմբակ մը կազմած էին, վերադարձած են Մայր-Միութեան գիրկը։ Այս կերպով Պուքրէշը առաջինը կ'ըլլայ տալու հասունութեան դաս մը՝ որուն փափաքելի է որ հետեւին միւս բոլոր վայրերն ալ։

Մարմնամարզական դասընթացքը որուն ձեռնարկած էր Հ. Մ. Ը. Մ.ի Մարզական Վերին Մարմինը, արդէն բացուած է յունուար 10ի կիրակիէն ի վեր, Ժան Ժոռէսի ընդարձակ մարզասրահին մէջ, որ օժտուած է մարզական բոլոր անհրաժեշտ կազմածներով։ Մարզանքի դասաւանդումը, որ տեղի կ'ունենայ կիրակի օրերը, ժամը 9էն 11, յանձնուած է կարող եւ երիտասարդ ուժերու։ Երկրորդ կիրակին արդէն հետեւողներու թիւը եռապատկուած էր։ Ահա՛ հրաշալի պատեհութիւն մը՝ Փարիզի, արուարձաններու եւ մանաւանդ Պէլվիլի— որ այնքան մօտիկ է մարզասրահին— հայ երիտասարդութեան համար։ Պէտք է գիտնալ ամենալայն չափով օգտուիլ այս բացառիկ առիթէն եւ գոնէ շաբաթն անգամ մը վերանորոգել մարմինը՝ շուէտական եւ այլ վարժութիւններով։ Դիմել՝ 87 Avenue Jean Jaurès, Paris (19e), ամէն կիրակի առտու, արձանագրուելու եւ հետեւելու համար մարմնամարզական այս օգտաշատ դասընթացքին։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Շրջանային Վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ որոշած է տարեկան մեծ հանդէսը սարքել փետր. 21ին։ Կը խնդրուի կազմակերպութիւններէն եւ բոլոր շահագրգռուողներէն նկատի ունենալ այս թուականը։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (1)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻՆ
եղբայրական սիրով

Ա. ՄԱՍ

1

— Վա՛յ, ծլած մեռդ, ի՞նչ ես փռուեր... հը՛շտ... դո՞ւն ալ, Քօթօթ... շարժուէ, նայինք... «տի՛»։

Գրիգոր ճէկէն արթնցաւ, նայեցաւ ձախ կողմը, կիսախուփ աչքերովը դիտելով շուրջը։ Քեռիին ձայնն էր։ Բայց հաւերուն թառին քով, քեռիին անկողինը պարապ էր։ «Ուրեմն, մտածեց, վարը՝ գոմը ըլլալու է»։

Ու ցատկեց։ Գորշագոյն ու պատռտած ծածկը, որ տափատ էր միանգամայն, օձի խորխի մը նման կծիկ ըրեր ու բարձին քով նետեր էր գիշերը, հանուելու ատեն։

Քաշեց զայն։ Ցօրանջեց հեղ մը։ Աչքերը շփեց։ Ցետոյ երժտկաց եւ ականջը ուղղեց պատուհանին։ Ի՜հ, ինչքան քնացեր էր։ Արեւը հասակ նետեր էր արդէն։ Արագօրէն «ծածկը»ը անցուց ոտքերէն ու խօթեց թեւերը ներս, եւ, հողէ սանդուղներէն նետուեցաւ վար։

Պարտէզ տանող անցքը լայն ու դեղնորակ շուաք մըն էր։ Լուսապայծառ առտուան մը արեւը իր շիկագոյն ցոլքերը ցնցուղեր էր դրանը քիւէն ներս, լուսաւոր ու շղարշեայ վարսի մը նման։ Հօրքրոջը գորշ ու ծանրաշարժ կատուն, պոչը ժողված, արեւուն տակ բազմեր՝ թաթիկները կը լուար։ Հաւերը՝ խմբուեր՝ ցորենի թափթփած հատիկներ կը կցահաւքէին՝ գզուըռտելէն ու իրար հետապնդելէն։

— Մարիա՛մ հօրքուր, Մարիա՛մ հօրքուր, — ձայն տուաւ Գրիգոր՝ շուրջը նայելէն։

Բայց, ճնալով անպատասխանի, նետուեցաւ գոմ։ Դուռը կիսափակ էր ու ներսէն Գաբրէլ քեռին կը շարունակէր իր սովորական խօսակցութիւնը իր սիրական գոմէշներուն հետ։

— Հը՞, տակը բերեր ես տղրակին... ծամէ, նայինք, շողիքոտ քօթօթ...

Ու, բառը բառին կը հագար՝ եւ կը ծեծէր գոմէշներուն պարարտ քամակները։

Գրիգոր անհամբեր էր եւ ուրախ։ Մտաւ գոմ։

Թանձր, տաք ու անախորժ շունչ մը լեցուեցաւ ռունգերէն ներս։ Վարժ էր, նոյնիսկ կերպով մը կ'ախորժէր այդ հոտէն։ Բայց, աչքերը խաւարեցան։ Լոյսէն եկած՝ մութին մէջ ոչինչ նշմարեց։

— Հօրքուրը, գնա՞ց, քեռի, — հարցուց սեմէն։

— Հրամմե՛ր ես, — վրայ բերաւ քեռին՝ խուլոտ ձայնով մը։

— Մինա՞կ։

— Սողիկ ապլային հետ։ Հէմ ալ ապսպրեց քի հացը փուռը տանիս տէ անանկ ճամբայ ելլենք։

Ուրեմն, պիտի երթային իրե՛նք եւս։ Որոշ էր։ Բայց, Գրիգոր խուսափեցաւ աւելի ճեկին պատասխան մը ստանալէ։ Տարօրինակ մարդ էր քեռին եւ թէ՝ խիստ, հա՛, «տաճկի թագաւորի պէս», ինչպէս կ'ըսէր հօրքուրը։ Երբեմն կը պատահէր, որ իր սեւ ու լայն ճուշտակը վրան, իր ճէկ լաւ տրամադրութեան պահուն, ծուխ-կարմիր գօտիին ծալքէն դեղին ծխատուփը կը հանէր, կը նստէր բազմոցին անկիւնը, ցուցամատովը հեղ մը երկու կը զարնէր կափարիչին, կը բանար, կ'առնէր քիչ մը քթախոտ ու կը տանէր ռունգերուն։ Ցետոյ, կը կանչէր իր քով Գրիգորը ու կուտար անոր ալ քթին, «աղուո՛ր է, աղուո՛ր է, քաշէ ներս» կրկնելէն։ Ու մինչ Գրիգոր կը սկսէր փռնգալ, եւ Մարիամ հօրքուրը, լաւակին կապը անկշին տանելէն, վրայ կուգար՝ «տղեկ տուր տղեկին» պոռալէն, Գաբրէլ քեռին հալը, խուլը եւ կուշտ ու կուռ խնդուքը իրար կը խառնէր՝

— Մէ՛, «քերքենէ», սըւոր նայեցէք, մարդ եղի՛ր՝ «էնֆիյէ» կը քաշէ կօ, կատակելէն։

Երբեմն ալ, ո՛ւհ, քիթը բերանը կը կախէր ու «քացախ կը կլլէր»։ Ասանկ Ուրբաթ։ Ափ մը ժանիք կը դառնար դէմքը։ Ցօնքերը, ճառ-ճառ, կատուի պեխերու նման կ'երերտային աչքերուն վերեւ, ու յայտնի էր որ բարկացած էր, շա՜տ բարկացած։ Ու ունէր, մանաւանդ, երբ հացը կը քակէր կուրծքը ու, կանգնած անկողնին ծայրէն, կը սկսէր գօտին փաթթել՝ ինք իր վրայ դառնալէն, հօրքուրը, եթէ տասը մատը կրակը ըլլար, անճար մէջքը կը շտկէր, տքալէն, տքտքալէն անթեղուած կրակը կը բանար, սուրճը կ'եփէր ու կուտար։

Մինչեւ այդ՝ քեռիին հետ կարելի չէր խօսիլ։ Անգամ մը, երբ Գրիգոր փորձեր էր անկողնին մէջէն Քօթօթին ձայնը կեղծել, քեռին կուշտ մը հագաց, խխաց, ոտքը անցուց դարձող գօտիին ծայրէն ու՝

— Շնթուկէ մէ՛, կայկայ(1) — սաստեց — առտուն երեսը չվլլուած չեն բանար բերանը...։

Այդպէս չէր, սակայն, հօրքուրը։ Ի՜նչ բարի էր ան. եւ ո՛րքան կը սիրէր զինքը։ Ունեցած էր հինգ մանչ զաւակ ու ամէն մէկ յղութեան մէջ մէկ ակռայ թափած։ Երեքը մեռած էին. չորրորդը, բոցաշրջուն աչքերով երիտասարդ մը, հնձուած Աղբիւր Սերոբի հէքեաթանման հերոսութիւններուն դղրդեան ղրոյցներէն, գացած միացած էր Խանասորի արշաւանքին։ Ցետոյ ուրիշ կռուի մը։ Առաքելոց Վանքին առջեւ հերոսաբար իյնալած էր Թուրք հարիւրապետի մը վրայ, դաշոյնովը պատռած փորը, բայց զինուորի մը գնդակէն դիտապաստ ինկած... Հինգերորդը ձերբակալուած էր իր եղբօրը պատճառաւ, ու այնքան ուժգնօրէն ծեծուած, որ մահացած էր բանտին մէջ։

Ալ անկէ վերջ, Մարիամ հօրքուր, անէծքը շրթունքին, իր ուշադրութիւնը կեդրոնացուցած է Գաբրէլ քեռիին ու իր սէրը՝ Գրիգորին վրայ, «ծերանանք նէ ա՛ն մեզ պէտ նայի, Գաբրէ՛լ» կրկնելէն. մինչ քեռին, խնդուքը բերնին՝

— Դո՞ւն մէ՛, վա՛յ «քերքենէզ», — վրայ կը բերէր — փաչաց կապեցի՞ր...

Ու հիմա, ան դեռ կը շփէր գոմէշներուն քամակները, մինչ Գրիգոր արագ ոստումով մը անցաւ խոհանոց։ Հօրքուրը սովորութիւն ունէր հացին դուշը գնելու օճախին քով՝ քէն ըրած տղոց պէս գլուխը պատին տուած տաշտին կոնկին, բարակ տախտակ մը զետեղելով վրան։ Տեսաւ, սակայն, որ տախտակը չկար։ Կապոյտ ու հէնքէ ծածկոցը ինկեր էր վար ու հաւերը կտցեր, կծրտեր էին խմորը։ Ի՞նչ կրնար ընել. ըսե՞լ քեռիին. ո՛ւհ, հապա եթէ պոռա՞ր, յանկարծ։

(Շար.)

Կ. ՄԵՀԵԱՆ

---

(1) Կայկայ — արհամարհական ուրակում, «ապուշ»ի իմաստով։

Արդ, Աղաբեկով ըրաւ այդ յայտարարութիւնները, յուսախաբելով բոլորը՝ գոնէ առայժմ։

Աղաբեկով լրագրողներուն յայտնեց նախ թէ Կոստանցայի գործին մասին, մամուլը աւելի սխալ քան թէ շիտակ լուրեր է հաղորդած. թէ իրեն կը վերապահէ մօտ ատենէն մանրամասնութիւնները հրատարակել։

Գալով Կուտեպովի առեւանգման, Աղաբեկով ըսաւ.— Այն պահէն ի վեր որ ես ալ ենթարկուեցայ առեւանգման փորձին, կը հաւատամ Կուտեպովի առեւանգման։ Փալ իզ հասնելուս, ասկից մէկուկէս տարի առաջ, չէի հաւատար, բայց փորձառութիւնը կրթեց զիս։»

Աղաբեկով յայտնած է նաեւ թէ ոչինչ գիտէ Կուտեպովի առեւանգման մասին։ Իսկ իր Ռումանիա մեկնումին մասին հետեւեալը ըսաւ.— Կրնամ հաստատել թէ զիս Ռումանիա քաշեցին Կէփէուի գործակալները, որոնց հանգամանքը չէի գիտեր։ Ընդունելի պատճառներ ցոյց տուեր էին ինծի։ Բայց մանրամասնութիւնները կը վերապահեմ։

— Ֆրանսացի ճարտարագէտը Լըքօք, որուն շուրջ պատմութիւնները կը շարունակուին, կը մնայ խորհրդաւոր շրջանակի մը մէջ։ Իսկ Ֆիլիա, Վրացին որուն կինն ու աղջիկը պիտի փախցնէին Օտեսայէն, աներեւութացած է։ Իր տեղ երեւան ելած է անունը իր մէկ ազգականին, երիտասարդ մը՝ նոյնպէս Ֆիլիա անունով, որ կը պաշտօնավարէր Փարիզի խորհրդային առեւտրական ներկայացուցչութեան մէջ։ Այս երիտասարդը որ միեւնոյն ատեն Ջեկայի գործակալ էր, յարաբերութեան մէջ էր Փարիզի խորհրդային դեսպանատան երկրորդ քարտուղար Սիմոնիկ Փիրումեանի հետ։ Այս վերջինը, Կուտեպովի առեւանգումէն քիչ առաջ, իր պաշտօնը յանձնեց համբաւաւոր Կէլֆէնթի որ առեւանգումէն քիչ յետոյ, Ռուսիա չուեց դիւանագիտական պաշտօնաթուղթերու ծրարով մը։

Այս մանրամասնութիւնները կը յայտնեն թէ Կոստանցայի գործին մէջ մաս ունեցող անձերը՝ միեւնոյն ատեն խառնուած էին զօրավար Կուտեպովի գործին։

Ազգերու Դաշնակցութեան ժողովը

Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդին 66րդ նիստը բացուեցաւ նախագահութեամբ ֆրանսական պատուիրակութեան պետին՝ Փօլ Պոնքուրի։

Խորհուրդը, Լորտ Սէսիլի առաջարկով համակրանքի ուղերձ մը հեռագրեց Ֆրանսայի նախկին արտաքին նախարար, եւ խորհուրդին նախկին նախագահ Պ. Պրիանի, որ առողջական պատճառներով քաշուած է գործէ։

Խորհրդակցութեան դրուեցաւ Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարին Սըր Էրիք Տրըմընտի հրաժարականը։ Դռնփակ նիստի մը մէջ, խորհուրդը լսեց քարտուղարին հրաժարականը։ Անդամները բոլորն ալ սնդեցին որ ընդհ. քարտուղարը ետ առնէ իր հրաժարականը։

Խորհուրդը քննեց նաեւ չինեւ-ճափոնական վէճը։ Նախագահը պարզեց կացութիւնը։ Չինաստանի ներկայացուցիչը յայտնեց իր կառավարութեան տեսակէտը, թէ Ճափոն յաջորդաբար դրժած է Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդին առջեւ իր ստանձնած բոլոր յանձնառութիւնները։

Իսկ Ճափոնի ներկայացուցիչը հերքեց չինական ներկայացուցչին փաստերը։

Զինաթափութիւնը եւ Գերմանիա

Գերմանիոյ պատերազմական նախարարը կարգ մը յայտարարութիւններ ըրաւ իտալական թերթի մը թղթակցին՝ Ժընեւի զինաթափութեան ժողովին մասին։

Գերմանիոյ հիմնական տեսակէտն է ըսաւ, ամէնէն առաջ պահանջել ազգերու միջեւ՝ իրաւունքներու հաւասարութիւն։ Այս հաւասարութիւնը գոյութիւն չունի, թէ մէկ կողմէն, ազգեր կան որ յատից զգլուխ զինուած են եւ միւս կողմէ, ազգեր որ որեւէ միջոց չունին։ Իրաւունքներու հաւասարութեան պէտք է համապատասխանէ զինաթափութեան եղանակի եւ ապահովութեան հաւասարութիւն մը։

«Գերմանիա չի կրնար ընդունելի նկատել զինաթափութեան նախապատրաստական յանձնախումբին պայմանագրութեան նախագիծը, քանի որ ան յաղթականի եւ պարտեալի միջեւ անհաւասարութիւնը չի ջնջեր եւ կը ձգտի պահպանել արդի գոյավիճակը։

«Գերմանիա պիտի ջանայ ժողովին ընդունիլ տալ նոյն եղանակները զորս ինք գործադրեց Վէրսայլի դաշնագրէն առդին, զինաթափ ըլլալու համար։ Ֆրանսական տեսակէտը «նախ ապահովութիւն՝ յետոյ զինաթափում» չի կրնար ընդունուիլ։ Պետական այն անձերը որոնք դաշնագիրը մշակեցին, ճանչցան Գերմանիոյ իրաւունքը իր երկիրը պաշտպանելու։ Գերմանիա ուրեմն կը սպասէ ընդհ. զինաթափութեան, այն չափով որ իրեն պարտադրուեցաւ»։

Գալով գաղտնի սպառազինման, պատերազմական նախարարը յիշեցուց թէ Գերմանիոյ զինաթափութիւնը քննուած եւ ճանչցուած է ամբողջ աշխարհի կողմէ։

Լաւալ—Մաքտօնըլտ տեսակցութիւնը

Հաւանական կը նկատուի որ Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ վարչապետները հանդիպում մը ունենան մօտ օրերս։

Նախորդ օր երկու ժամու չափ, Պ. Լաւալ եւ ելմտական նախարարը տեսակցութիւն ունեցան փարիզի անգլիական դեսպանին հետ, հատուցումներու հարցին շուրջ։

Խորհրդակցութիւն կատարուած է նաեւ թէ ի՞նչ կերպով պիտի արձանագրուի Լօզանի ժողովին ժամանակաւոր յետաձգումը եւ թէ ինչ կերպով յուլիս 1էն սկսելէ մէկ տարուան համար պիտի փոխարինուի Հուվըրի պայմանաժամը։

Յ. Հ. Դ.

ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Ջաւարեան կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Մուրատ խումբի բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին Ակումբին մէջ։

×

ԼԻՈՆԻ Կայծակ խումբի ժողովը վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, Գրաւարանի սրահին մէջ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ՍԵՒՐԻ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՐ ՓՈՒԱՏԸՊԱՌԻ

ֆրանսացի յայտնի հայագէտ։ կը նախագահէ երեսփոխան ՀԱՆՐԻ ԼՕՐԷՆ

Նիւթ՝ ՍՈՒՐԻՈՅ ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

գաղթականական կայանները, Հայոց շինարար աշխատութիւնները գունաւոր լուսապատկերով

Այս շաբաթ կէսօրէն վերջ, ժամը 4.30ին, Սեւրի Մուրատեան Վարժարանին մէջ, 26 Rue Troyon, Sèvres.

«ՃԳՆԱՒՈՐ»ԻՆ ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

MAISON DE LA MUTUALITÉի մէջ

24 Rue St. Victor, Paris (5) (Métro Maubert-Mutualité)

6 ՓԵՏՐՈՒԱՐ ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ ԺԱՄԸ 9ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԼՈՅՍ

Հովանաւորութեամբ Պ. Ա. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻԻ

Տիկ. Սուրաբեան, Օր. Անահիտ, Տիկ. Ժ. Շահ-Պարոնեան, Օր. Աթանասեան, Օր. Ս. Քօլմանոֆ, Օր. Սօֆի Քօլմանոֆ Պ.Պ. Կոթիկեան, Սարաֆեան, Տէրվիշեան, Հայ-Վարդ, Կ. Սրապ եւ Գմբէթեան կ'արտասանեն, կ'երգեն, կը նուագեն։ Գեղարուեստական բաժինը կը տեւէ մինչեւ կէս գիշեր։

ՕՄԱՐ ԽԱՅԵԱՄԻ ՔԱՌԵԱԿՆԵՐԸ, ԳԻՆԻ Է՛...

եւ ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՈԸՎԻԻ

Կէս գիշերէն մինչեւ առաւօտ շքեղ պարահանդէս

Եւրոպական օրքէսթր ղեկավարութեամբ Թաթխա ֆօրժի

Քօթիլիօնի առարկաներ, ճոխ պիւֆէ մատչելի գիներով

ՄՈՒՏՔ՝ 10 ՖՐԱՆՔ

Տոմսերը կը ծախուին ամէն տեղ եւ կավուզի խմբագրատունը՝ 208bis Rue Lafayette, Paris (10).

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ո. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին վիճաբանական ժողովը վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Միւթիւալիթէի սրահին մէջ 24 Rue St. Victor։ Նիւթն է Հայ ժողովուրդին ապագան։ Վիճաբանութիւնը կը բանայ Պ. Յովհ. Տէր Յովհաննէսեան։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ՍԻՓԱՆ երգչախումբի ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Միւթիւալիթէի սրահին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Զեկոյց հաշուեքննիչ յանձնախումբի, վարչութեան ընտրութիւն եւ կարեւոր հարցեր։ Կը հրաւիրուին բոլոր անդամները։

ԻՍԻ_Լէ-ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Ա. Ե. Կ. Խաչի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Ակումբին մէջ, 241 rue Jean Jeacque Rousseau։ Կարեւոր օրակարգ։

Մարսէյլ, Ն. Շ.— 140։
Լիոն, Ս. Թ.— 125։
Վիվիէ, Ա. Ք.— 35։
Սէփթէմ լէ Վալօն, Պ. Տ.— 140։
Քլամառ, Զ. Վ.— 300։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Լա Սիոթայի Հ. Յ. Դ. Խաժակ խումբի ընկերները իրենց խոր վշտակցութիւնը կը յայտնեն ընկեր Ղազարոս Ազատեանի իր անդրանիկին ԳՈՀԱՐԻԿԻ մահուան առթիւ, նաեւ, ընկեր Սարգիս Սարգիսեանի որ կորսնցուց իր կրտսերը ՄԱՐԻՆ կարճատեւ հիւանդութենէ վերջ։

Գտնուած են

— Պ. Արմենակ Կոնճիկեան, Ձեր Հօրեղբօրորդւոյն հասցէն՝ Gondjikian c)o Me. Christidis, 38 rue Michel-Rondet, St. Etienne, Loire, France:

— Ա. Տ. Վարդանեան.— Սարգիս Գասպարեանի հասցէն՝ c)o Azadian, 11 rue Palamideu, La Ciotat (B. du R.).

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Լիոն, Մ. Ֆ.— 105 ֆր.։
Մոնիսթրոլ, Մ. Ա.— 35։ Սկսանք ղրկել։
Լա Սիօթա, Մ. Զ.— 33։
Փուաթիէ, Շ. Մ.— 35։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Սիվրի Հիսարցի Օննիկ Հաճի Գալուստեան, մօր անուն՝ Սողոմէ, հօր անուն՝ Ղազէլ (Ղազար), եղբայրները. Մարժակ եւ Գէորգ, քրոջ անուն՝ Եղիսաբեթ։ 1918ին Հալէպի մէջ տեսնողներ եղած են։ Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել Գէորգ Գալուստեանի, 28 rue Grenoble, Bourgoin, (Isère). Ճշգրիտ հասցէն տուողին 700 ֆրանք, մէկ տարեկան «Յառաջ» եւ մէկ տարեկան «Երկունք» նուէր։

Կը խնդրուի Սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

Ուշադրութիւն

Ֆրանսայի մանաւանդ Նիս... ջանի հայ հողատէրերը եթէ կ'ու... իրենց հողերէն արդիւնաւորու... իրենց վիլլաներուն կամ բն... րաններուն շուրջը գեղեցիկ ... տէզներ ունենալ, թողդիմեն՝ ԱՌԱՔ... ՆԵՐՍԷՍԵԱՆի, մասնագէտ երկր... ծութեան եւպարտիզպանութեան ... լոր ճիւղերուն։ Ունի 25 տար... փորձառութիւն։ Հասցէ՝ Arakel N... sessian, Boulevard de la Madel... No 77bis, Villa Andrée, Nice. A...

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)

Le Gérant H. STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (134)

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Հայոց դահիճը կը պատմէ

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան գործերը

17.— ՄԻՆԱՍԻ ՀՐՈՍԱԽՈՒՄԲԸ

Նահանջի պահուն իր առջեւն ելաւ ուրիշ շրջուն պահակախումբ մը։ Երկու կրակի միջեւ մնաց հրոսախումբը։ Այլեւս փախուստի ճամբայ չունէր։ Սակայն պատիւ չհամարեց անձնատուր ըլլալ, եւ մինչեւ վերջին զինուորը կռուելով բնաջինջ եղաւ։ Դիպուածի բերումով եւ մեր զինուորներուն հերոսական կռիւէն շնորհիւ էր, որ կարելի եղաւ վիժեցնել մեծ խռովութիւն մը, որ սպառնալիքի մը պէս կախուած էր արեւելեան նահանգներուն վրայ։

Արդէն աւելի կանուխ ձերբակալեր էինք Մորեան Միսաքը, Սամսոնի մէջ։ Միսաք խոստովանեցաւ իր յարաբերութիւնները կոմիտէին հետ, սակայն բառ մը չկրցանք հանել իր բերնէն այն մասին թէ եւ ի՛նչպէս պիտի սկսի յեղափոխութիւնը Պոլսոյ մէջ։

Խուզարկել տուինք Մինասի տունը։ Գրաւուած վաւերաթուղթերուն մէջ գտնուեցան Պատրիարք Իզմիրլեանի ձեռքով գրուած բազմաթիւ նամակներ, ուրիշ գրութիւններ, ծրագիրներ, հրահանգներ, եւայլն, ինչպէս նաեւ Լոնտոնէն, Սոֆիայէն, Պուքրէշէն, Թիֆլիզէն և ուրիշ կեդրոններէ Հնչակեան, Դրօշակեան եւ Դաշնակցական յեղափոխական կոմիտէներու պետերէն հասած գրութիւններ։ Բոլոր այս գրութիւնները կը հաստատէին թէ շուտով ահաւոր յեղափոխութիւն մը պիտի ծագի Պոլսոյ մէջ եւ այս անգամ, շնորհիւ այդ խռովութիւններուն, վերջ պիտի գտնէ թրքական տիրապետութիւնը եւ պիտի ճշդուի հայ ժողովուրդին ճակատագիրը։ Եւ սակայն, ոչ մէկ խօսք թէ ի՛նչ ձեւով տեղի պիտի ունենայ այդ յեղափոխութիւնը։ Միայն թէ յիշատակուած էր որ այս անգամ բոլոր ֆէտայիները զինուարկով պիտի գան, իբրեւ օտարահպատակներ։

18. ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆՆԵՐԸ ԳՐԱՒԵՑԻՆ ՕՍՄԱՆԵԱՆ ՊԱՆՔԱՆ

Այլեւս համոզում գոյացուցած էի, շնորհիւ այն գրութիւններուն, զորս ձեռք անցուցի Պոլսոյ եւ գաւառներուն մէջ, շնորհիւ այն լրտեսներուն որոնք օրը օրին տեղեկութիւն կը բերէին ինծի, շնորհիւ հայ յեղափոխականներու թերթերուն, որոնք յօդուածներ կը հրատարակէին իրենց շարժումներու մասին, թէ երրորդ անգամ ըլլալով ահաւոր յեղափոխութիւն մը պիտի պայթի մայրաքաղաքին մէջ, որ պիտի ներկուի արեամբ։ Կասկած չունէի թէ յեղափոխական կոմիտէները օժանդակութիւն կը ստանային օտար կառավարութենէ մը, եւ կը շարժէին այդ կառավարութեան դիւանագիտական մարմին թելադրանքով։ Այդ կոմիտէներուն պետերը ժողով մը գումարելով Լոնտոնի մէջ, միացուցին բոլոր հայ յեղափոխական կուսակցութիւնները։ Այսինքն, Հնչակեան, Դրօշակեան եւ Դաշնակցական կոմիտէները դաշնակցելով Պոլիս ղրկեցին իրենց ամէնէն ազդեցիկ եւ գործունեայ մարդիկը, գործադիր կոմիտէներու անդամները եւ ֆէտայիները։ Այլեւս Պոլսոյ մէջ ամէն կողմ կը վխտային այս մարդիկը։ Այնպէս որ ինծի հետ համոզուած էին նաեւ Պապը Ալին ու Պալատը թէ շուտով տեղի պիտի ունենար այդ սարսափելի յեղափոխութիւնը։ Այսուհանդերձ չկրցանք աննշան փաստ մը կամ յայտարարութիւն մը ձեռք ձգել, հասկնալու համար թէ ի՛նչ միջոցներու դիմած են կոմիտէները, ի՛նչ ձեւով պիտի գործեն, ե՛րբ, ո՛ւր եւ ի՛նչպէս պիտի խռովութիւն յարուցանեն։ Ուստի մեզի կը մնար շրջահայեաց ըլլալ։ Մեր ըրածն ու չըրածը այն էր, որ զգուշութեամբ կը հետեւէինք կոմիտէին շարժումներուն ու կը սպասէինք դէպքերուն։ Եւ զգուշութեան համար ալ, աւելցուցինք շրջուն պահակախումբերուն թիւը եւ ուժը, գիշեր-ցերեկ հսկողութեան տակ առինք կասկածելի թաղերն ու տուները։

14 օգոստոս 1896ին էր, չորեքշաբթի առաւօտ մը։ Պաշտօնատեղիս եկայ։ Ինծի ըսին թէ Բերայի կողմը, Տօլապտէրէի մէջ, Հայ մը, Յակոբ, ռումբ մը կը նետէ ոստիկանական շրջիկ խումբի մը վրայ, որ այդ տեղէն կ'անցնէր։ Խումբը կը յաջողի, օգտուելով տեղագրական դիրքերէն, նետուիլ պատի մը ետեւ եւազատիլստոյգ մահէն։ Դիպուածով այդ պահուն Տօլապտէրէէն կ'անցնէր մօտիվաճառ Նիքօն, որ ծանրապէս կը վիրաւորուի։

Շրջիկ խումբը կը յաջողի կայն հետապնդել ու ձերբակ... Յակոբը, որ ձեռքը երկու ... բռնած՝ կը փախչէր։ Կը յանձ... Բերայի կառավարչութեան։ Հար... քննութեան ընթացքին, Յակոբ ... յայտարարէ թէ կը պատկանի ... յեղափոխական կոմիտէին, թէ ... միջոց գտնէր, պիտի նետէր ... ռումբերն ալ։ Յետոյ լըբու... կ'աւելցնէ.

— Այսօր տեղի պիտի ուն... մեծ յեղափոխութիւն մը։ ... վերջ պիտի գտնէ ձեր կառավ... թիւնն ալ, տիրապետութիւնն ... Եթէ կ'ուզէք, հիմա կախաղան ... ծրացուցէք զիս, կամ եթէ կ'ուզ... ողջ ողջ այրեցէք զիս, բերնէս ... ոչ մէկ խօսք կրնաք կորզել։

Կէսօր չեղած, Սամաթիոյ պ... կանոցին ենթակայ ոստիկան... մօտս բերաւ Հայ մը, որ բոլոր... զինուած էր։ Երեսունհինգ երիտա... մըն էր, վրան-գլուխը կոկիկ, «Հ... քէյֆ» ատրճան զինով։ Գլխէն ... կ'ելլէր գինովութենէն։ Վարդ... անունը։

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Gobelins 19-78

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 28 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1932

28 JANVIER 1932

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1788

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 30 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՇՌԱՅԼԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ ՇՆՈՐՀԸ

Մէկ-երկու ամիսէ ի վեր, խոհեմ, «խոհական» լռութեան մը պատճառին մէջ քաշուած են այն բերանները որ օրհնութիւն կը տեղային նէրգաղթի աւետիսին առթիւ, իբրեւ անսպառ բարեկամներ Երեւանի։

Չկայ նախկին խանդավառութիւնը։ Ոչ ալ, թերեւս, հետաքրքրութիւն։ Կը տպեն ինչ որ գրեն իրենց թղթակիցները, բայց չեն ուզեր կարդալ տողերուն մէջ ծածկուած իմաստը, — յուսախաբութիւնը։

Շքեղ մեկնասցման ճամբան բռնած է նաեւ Բարեգործականը, որ իբրեւ գլխաւոր հոգատարը ներգաղթին, ստանձնած էր խոշոր պատասխանատուութիւններ։ Լակոն շեշտ մը կը գալարուէր իր վերջին գեկոյցին մէջ (19 յունուար)։

— «դժբախտաբար Միութիւնը մինակը մնաց որպէս ազգային կազմակերպութիւն, տրամադրելու համար պէտք եղած դրամը՝ այսքան ծանրաբեռ ձեռնարկի մը յաջողութեան համար։

«... Այսուհանդերձ ցաւագին երեւոյթ մը կուգայ վրդովել միտքերը։ Անգործութեան եւ թշուառութեան հետեւանքով գերագրգռուած գաղթականները եւ մասնաւորապէս որբեր, Մակեդոնիոյ շրջաններէն կը սկսին ըմբոստանալ խուժել, հակառակ ցարդ հրատարակուած զանազան յայտարարութեանց թէ ոչ ոք պէտք է տեղէն շարժի, եւ իրենց անվերջ դիմումներով անտանելի կը դարձնեն Ազգ. վարչութեան եւ Միութեան մասնաժողովի վարիչներուն դիրքը։

«...Այս ցաւալի կացութեան առջեւ, որ կը խանգարէ ներգաղթի գործողութիւնները, ստեղծելով անհաճոյ բախումներ եւ շուարումի մատնելով ազգային շրջանակները, անգամ մը եւս կը խնդրենք որ ներգաղթել փափաքող հայրենակիցները չտեղափոխուին, նոր յուսախաբութեանց ենթարկուելով, այլ սպասեն մեկնումի ազդանշանին։»

Զեկոյցը կ՚աւելցնէ թէ «այդպիսիներուն մեր Միութիւնը պիտի չկարենայ որեւէ բացառիկ օգնութիւն ընծայել»։

Այս բոլորը կ՚ենթադրեն նահանջ մը, որ սակայն չպիտի կրնայ արդարանալ։

Բարեգործականի վարիչները շատ լաւ գիտեն որ, անգործ, անօթի, հալածական մարդը չի կրնար տրամաբանել, որպէսզի կարենայ համբերել։

Ահաւասիկ վեց ամիս է որ ներգաղթ կը խաղանք։ Առաջին լուրերը տրուեցան այնպիսի գունաւորումներով, այնքան վրան-բաց շռայլաբանութեամբ (թարգմանէ՝ «շարլաթանութիւն»), որ մարդիկ եղած-չեղածը ծախեցին, տուն-տեղ պարպեցին եւ շոգենաւի սպասեցին, «վաղն իսկ» մեկնելու միամտութեամբ։ Մակեդոնիոյ լեռներէն բոպիկ ոտքերով, գլխաբաց, յաճախ հետիոտն քաղաք թափեցան բազմաթիւ որբեր, որոնց համբերութեան բաժակը շատոնց յորդած էր։ Եւ եղած հրատարակութիւնները, բերնէ բերան փոխանցուած աւետիսները, նոյն իսկ Բարեգործականի զեկոյցները այն վստահութիւնը կը ներշնչէին թէ ամէն ինչ կարգին է, «էսօր էգուց» ճամբայ կ՚ելլեն թեկնածուները։ Գոնէ ամէնէն անճարներն ու Մակեդոնիոյ 6-700 որբերը։

Յուսախաբութիւնը չուշացաւ։ Երեւանի լիազօրը, արեւելեան «չինովնիկ»ի մը դաժանութեամբ, վեր ի վայր շրջեց մինչեւ իր ժամանումը եղած արձանագրութիւններն ու կարգադրութիւնները։ Աւրեց, գրեց, փոխեց, սաստեց, — եւ առաջին կարաւանը ճամբայ հանեց այնպէս ինչպէս իր խելքին փչած էր։ Զլսեց ո՛ր եւ է թելադրութիւն։ Զքարեհաճեցաւ անցնիլ Սելանիկ եւ գոնէ տեղեկանալ կացութեան։ Բանի տեղ չդրաւ նոյն իսկ Բարեգործականի ներկայացուցիչը, որ, խելօքիկ եւ չափազանց հաճոյակատար մարդ, հազիւ կը համարձակէր փսփսալ թէ քաղաքացի Շահվէրտեան ինքնագլուխ կը գործէ։

Եւ ահա պատկերը, — զարհուրելի անստուգութիւն եւ թշուառութիւն՝ Աթէնքի չորս գաղթակայաններուն մէջ։ Մօտ հարիւր հիւղակներ պարպուած կամ պարպուելու դատապարտուած։ Եւ կառավարական խստութիւն։

Զարհուրելի թշուառութիւն մանաւանդ Սելանիկի մէջ, որուն Պէշ Չինարի գաղթակայանը սովորական ժամանակ ալ սիրտ կը բզքտէր։ (Գ. Մալեզեանը, որ բանաստեղծ մարդ է, անշուշտ պիտի բարեհաճի ուշադրութեամբ կարդալ — եւ միւսներուն թարգմանել — իրենց լիազօրին տեղեկագիրը, գոնէ ... ներշնչուելու համար)։

Միւս կողմէ, կազմալուծման մատնուած են ազգային իշխանութիւնները — Բարեգործականի մասնաճիւղերն ալ — երկու կեդրոններուն մէջ։ Ջեռնթափ եղած են բոլորը, չդիմանալով տիրող կացութեան։

Իսկ ներգաղթը յետաձգուած է փետրուար 15ին։ Բայց որովհետեւ երկրորդ կարաւանն ալ Աթէնքէն պիտի մեկնի, դիւրին է նախատեսել կացութիւնը՝ Նոր Յունաստանի թշուառներուն, — անոնց որ բեռ կապած՝ հրամանի եւ շոգենաւի կը սպասեն ամիսներէ ի վեր։

Տակաւին ուրիշ խնդիր թէ ե՞րբ, ո՞ր ամսուն պիտի բարեհաճին ճամբայ հանել երրորդ կարաւանը։ կամ, ո՛վ պիտի կրնայ երթալ եւ ո՛վ պիտի դատապարտուի մնալ իր տեղը։

Արդ, այս քստմնելի անորոշութեան մէջ, մարդիկ արդէն սկսեր են հացագին մուրալ։ Սելանիկի մէջ կազմուած է Անմիջական Օգնութեան Մարմին մը, որ ձեռքի տակ ունի միայն 25,000 դրախմի (8400 ֆրանք)։ Հաց պիտի բաշխեն այս գումարով, — բայց մինչեւ ե՞րբ... Սելանիկի մեր թղթակիցը ճշմարիտ ահազանգ մը կը հնչեցնէր երէկ.

— «Թշուառութիւնը ահաւոր է սակայն եւ դժուար թէ օգնութեան կանխաւումը կարենայ մինակը գլուխ ելլել համատարած թշուառութեան հետ։

«... Տեղական իշխանութիւններէն օգնութեան ո՛ր եւ է յոյս չկայ. ո. րովհետեւ անոնք ալ չքաւորներու մեծ բազմութիւն մը ունին եւ հազիւ կը հասնին անոնց նուազագոյն կարիքներուն։

«...Աղքատախնամներ, Հայրենակցականներ, Հ. Կ. Խաչեր ու Բարեգործական, կը լսէ՞ք»։

Կը լսէ՞ք դուք ալ, կարմիր ճպուռներ եւ դեղին «բարեկամներ»։ Ամիսներու շռայլաբանութեան շնորհն է որ կը վայելենք ...։

Ամբողջ ամառը «փա՛ռք ի բարձունս» երգեցիք, առանց աջ ու ձախ նայելու։ Առանց գոնէ լուրերը, ներգաղթի հնարաւորութիւնները եւ պայմանները ստուգելու։ Երկիւղածութեամբ եւ գլխաբաց խըրացուցիք ինչ որ շռայլեցին։

Իսկ հիմա՞... Ո՞վ պիտի ճարէ տուն-տեղ քանդած թշուառներուն հացագինը։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀՕՃԱ ՆԱՍՐԷՏՏԻՆ ԵՒ ԱՆՈՆՑ "ՈՒՂԻՆ,,

Ատեն մըն է փարիզահայ ուղեկորոյս թերթը՝ գոյգ սիւնակի վրայ կ՚արձանագրէ բողոքներ, որոնք եթէ հրաշքով մը՝ սուրի ու հուրի փոխուէին, աշխարհի վրայ մէկ հատիկ դաշնակցական չէր մնար նմոյշի համար։

«Վարպետ գողը՝ տանտէրը կախել կուտայ» ըսեր են։ Ու լրագրական տեսակ մը բռնութեամբ, մարդիկը ձեռնարկած են հաւատացնելու թէ դաշնակները մահափորձ են սարքեր դանոյշ Շահվէրտեանի դէմ, որ թէեւ «արիւնից չի վախենում», ինչպէս ինքն է բարբառեր, բայց զէնքը մօտէն ճանչցողներ կը հաւատեն թէ նոյնիսկ Աստուծմէ վախցող մարդ է եւ միջոցը գտած է բոլշեւիկութիւնը հաշտեցնելու լուսաւորչական տիրացուի իր խմորին հետ։

Կը հաւատեն նոյնիսկ թէ այնքան բարեմիտ մարդ է, որ իր դէմ սարքուած մահափորձի սուտին, ի վերջոյ սկսած է ինքն իսկ հաւատալ։

Կը մնան միայն դաշնակցականները որոնք կասկած կասկածի վրայ կը յայտնեն՝ իրենց վերագրուած այս սխրագործութեան դէմ եւ իբր փաստ՝ կ՚ըսեն. — եթէ մերինները սարքած ըլլային, չէր խուսափեր... եւ քանի որ խուսափեր է, ըսել է մոքէ իսկ չեն անցուցած։

Տրամաբանութիւն մը, որ վէճ չի վերցներ։

Այս առթիւ իր շահեկանութեան համար, կ՚արձանագրեմ դաշնակ բարեկամիս պատասխանը։

— Սուտ է, կը պնդէր, յերիւրածոյ է. իրենց թափթփած շարքերը շլացնելու համար, օդին նետուած պարիկ մըն է։

= Եղբա՛յր, կ՚ըսէի. կարելի՞ է։ Եթէ սուտ ըլլայ, այսքան կը պնդե՞ն։ Ամէն օր իրենց թերթը լեցուն է զայրոյթով եւ սպառնալիքներով։

Դաշնակ բարեկամս զայրացած՝ կարճ կապեց։

— Ինծի չես հաւատար, անո՞նց կը հաւատաս։

Այս պատասխանը համոզեց զիս, մանաւանդ որ կը յիշեցնէր Նասրէտտինը՝

— Ինծի չես հաւատար, աւանակի՞ս կը հաւատաս...

ԽԱՐՏՈՑ

Ոչ-յարձակման դաշինքներու շուրջ

ՌՈՒՄԱՆԻԱ ԿԸ ՄԵՐԺԷ ԿՆՔԵԼ

Ոչ-յարձակման դաշինքի մը կնքման համար, Ռիկայի մէջ կատարուած բանակցութիւններուն մասին, ռումէն իրաւասու շրջանակներ կը յայտնեն. — Ռումանական կառավարութիւնը դաշինքի խորհրդային նախագծի առաջին իսկ հատուածէն ստիպուած էր հաստատել թէ, խորհրդային կառավարութիւնը Ռումանիոյ հետ ոչ-յարձակման դաշինքի մը կնքման մէջ ուրիշ բան չի տեսներ, եթէ ոչ երկու երկիրներու միջեւ նախապէս գոյացած համաձայնութեանց արժէքը կոտրելու առիթ մը։

«Ռումէն կառավարութիւնը ի զուր առաջարկեց Մոսկուայի կառավարութեան որ իր նախագիծը յարմարցնէ այն բացարձակ խոստումներուն, որոնց հիման վրայ Ռումանիա յանձն առած էր բանակցութեան մտնել, ինչպէս նաեւ նկատի առնէր ոչ-յարձակման դաշինքի մը հիմնական յատկանիշները։

«Այս պայմաններուն տակ, մինչեւ որ խորհրդային կառավարութիւնը չփոխէ իր ընթացքը, Ռումանիա կը նախընտրէ պահպանել այն իրաւունքները զորս ստացած է փարիզի դաշնագրով եւ Մոսկուայի պայմանադրութեամբ։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Աղաբեկովեան կուսակցութիւն

Ի՞նչպէս տեղի ունեցաւ առեւանգումը

Ի՞նչպէս տեղի ունեցաւ Աղաբեկովի առեւանգումը եւ մանաւանդ ի՞նչ պատճառներով։ Վերջին կէտը թերեւս ստոյգ կերպով չլուսաբանուի, մինչեւ որ առեւանգման հեղինակները կատարեալ խոստովանութիւններ չընեն։ Սակայն Աղաբեկովի առեւանգման մասին, Ռումանիայէն հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը հաղորդեն։ Կարգ մը կէտեր կը համապատասխանեն Աղաբեկովի յայտնութիւններուն։

Յունուար 9ին, յունական դրօշ կրող նաւ մը որ Պոլսէն մեկնեցեր էր, կը մտնէր Կոնստանցայի նաւահանգիստը։ Նաւուն ճամբու արտօնագրերը եւ ճամբորդներուն անցագրերը բոլորը կանոնաւոր էին։

Նաւապետը — Քարափոթիս անուն յոյն մը եւ ոչ թէ ճարտարագէտ Հըքօքը, որուն համար նախապէս ըսուեր էր թէ նաւուն նաւապետն էր, — ինչպէս նաեւ հինգ ճամբորդներ եւ նաւաստիները ցամաք ելան։ Այս ճամբորդներն էին Ֆրանսացի մը Հըքօք, Վառնա բնակող Ռուս մը, Պոլսաբնակող Ռուս մը եւ ուրիշ երկու խորհրդաւոր անձեր, որոնք անմիջապէս կայարան գացին՝ Պուքրէշի ճամբով՝ Փարիզ մեկնելու համար։

Շատ չանցած, քարափին վրայ, նաւապետին եւ միւս երեք ճամբորդներուն կը միանար կին մը, որ կը կարծուի թէ գերմանացի է եւ բոլորը մէկ, Կոնստանցայի Ռէկալ պանդոկին մէջ, կը սկսէին զուարճութեան, առանց կասկածելու սակայն թէ, իրենց գտնուած սենեակներուն մէջ զետեղուած էին «միքրոֆոն»ներ, որոնք կապուած էին ընդհ. ապահովութեան գրասենեակներուն։

Միւս կողմէ, երեք ամիս առաջ, հրապուրիչ պատրուակով մը, որ դեռ անյայտ է մնացած, Աղաբեկովը կը կանչուէր Փարիզ։ Հոն իր բնակած պանդոկին մէջ, կը հանդիպէր սիրուն կնոջ մը, որ կը ջանար իր սիրտը գրաւել։

Սակայն, Աղաբեկով՝ կասկածելով՝ կը վերադառնար Պրիւքսէլ, քանի մը օր յետոյ, մեկնելու համար Պուքրէշ՝ գործով մը։ Բայց որովհետեւ Պերլինէն պիտի անցնէր, հոն պանդոկի մը մէջ, այս անգամ կրկին կը հանդիպէր նոյն կնոջ։

Կասկած չկայ որ կը հետապնդէուէր։ Աղաբեկով կրկին խոհեմութիւն սեպեց վերադառնալ Պրիւքսէլ։ Բայց այս վերադարձէն յետոյ, երբ Վիեննա գնաց, հոն նորէն հանդիպեցաւ նոյն կնոջ ու նորէն վերադարձաւ Պրիւքսէլ՝ ընտանեկան բոյնին մէջ փնտռելով ապահովութիւն։ Բայց զէնքը նետը կը գնէին անոնք, որոնց գործը կարգադրել յանձն առեր էր եւ այս անգամ ուղղակի մեկնեցաւ Ռումանիա, յուսալով թերեւս որ իր հետքը չպիտի գտնէին ճամբուն վրայ։ Սակայն կը սխալէր։ Հազիւ Պուքրէշ հասած, նոյն կինը դարձեալ իր դէմ կը կանգնէր։ Ու այս անգամ Աղաբեկով, կը սկսէր լրջօրէն վախնալ։ Լուր տուաւ ռումէն ոստիկանութեան, որ յայտնեց թէ մինչեւ իր դէմ փորձ մը չկատարուէր, չէր կրնար միջամտել։

Աղաբեկով, անկէ յետոյ ալ չհանդիպեցաւ այդ կնոջ. քանի մը օր իր գործը ձգձգեց եւ հազիւ թէ սկսեր էր մոռնալ ու քիչ մը ապահովութիւն զգալ, Պոլիս բնակող իր մէկ ազգականէն կը ստանար հեռագիր մը, որով կ՚իմացնէր որ կարեւոր գործի մը համար կ՚երթայ Կոնստանցա եւ կ՚ուզէր իրեն հանդիպիլ։

Այս անգամ դարձեալ, Աղաբեկով, լուր կուտար ոստիկանութեան, որ կը ձեռնարկէր լուրջ հսկողութեան, մինչ Աղաբեկով կը մեկնէր Կոնստանցա, հանդիպելու իր այդ ազգականին։

Աղաբեկովի Կոնստանցա ժամանումը՝ կը զուգադիպէր յունական նաւուն մեկնումին։ Նաւապետը եւ իր ընկերները իրենց թուղթերը կանոնաւորեր եւ ամէն պատրաստութիւն տեսեր էին մեկնելու։

Նոյն օրը, երեկոյեան 4.30ին Աղաբեկով դուրս կ՚ելլէր պանդոկէն, նաւահանգիստ երթալու։ Եւ երբ թէ պատահմամբ ալ, պանդոկին առջեւ կը գտնուէր վարձու ինքնաշարժ մը, որ ազատ էր։ Աղաբեկով հեծաւ ինքնաշարժը նաւահանգիստ երթալու համար։ Նշմարե՞ց թէ ո՛չ, ուրիշ ինքնաշարժներ կը հետեւէին իրեն։ Ամէնէն վերջը կուգար ոստիկանութեան ինքնաշարժը։ Ճամբան խճողում մը տեղի ունեցաւ եւ Աղաբեկովի հեծած ինքնաշարժը, երբ նաւահանգիստ հասաւ, կանգ առաւ յունական նաւուն առջեւ, որ քարափին կապուած էր կամրջակով։

Ու ինքնաշարժէն դուրս կ՚ելլէին երեք մարդեր. ե՞րբ մտեր էին, ինչպէս, ու Աղաբեկովը ծալած ու ծրարած, երբ կը փորձէին նաւ նետել պարկ մը բամպակի պէս, ոստիկանները երեւան կ՚ելլէին ու կը ձերբակալէին առեւանգիչները, փրկելով Աղաբեկովը։

Նաւը որ շոգիի վրայ էր, չկրցաւ մեկնիլ։

Նաւուն մէջ գտնուեցաւ թուագիր նամակներու ծրար մը։ Նաւապետը եւ ձերբակալուած առեւանգիչները խոստովանեցան թէ կ՚աշխատէին Կէ-Փէ-Ուի հրամանին տակ։ Իսկ գեղանի կինը որ նոյնպէս ձերբակալուած է, ո՛չ մէկ յայտնութիւն ըրած է եւ կ՚ուզէ ընել։

Որովհետեւ առեւանգման պարագաները նոյնն են, ինչ որ Կուտեպովինը, կը յուսացուի որ քննութիւնը շարունակելով, կարելի պիտի ըլլայ երեւան հանել Կուտեպովի առեւանգիչները։

Լեհեւխորհրդային դաշնագրեն վերջ

Գերման մամուլը երկարօրէն անդրադառնալով լեհեւխորհրդային ոչ-յարձակման դաշնագրի ստորագրման, կուգայ այն եզրակացութեան թէ Լեհաստան պէտք է այլեւս զինաթափուի։ «Պերլինէր Թակէպլաթ» կը գրէ. — Շնորհիւ այս դաշնագրին, Լեհաստան հիմա կը վայելէ ամէնէն կատարեալ ապահովութիւնը։ Իր արեւելեան կողին վրայ հիմա կը գտնուի պետութիւն մը, որ ազատօրէն յանձն առած է չյարձակիլ իր վրայ։ Արեւմուտքէն գերմանիան կայ, որ բոլորովին զինաթափ է։ Գալով Պալթեան պետութեանց եւ Չեխոսլովաքիոյ, չեն կրնար նկատուիլ իբր հաւանական յարձակողներ։ Այս իրողութեամբ, Լեհաստան ամէն պատրուակ կը կորսնցնէ ելլելու ընդդէմ զինաթափութեան»։

"Արոյրէ ճակատ,,ը Հիթլերի դէմ

Գերմանիոյ մէջ կազմուած «Արոյրէ Ճակատ»ը կոչ մը ուղղեց բոլոր այրերուն եւ կիներուն, եւ որպէս զի մտնեն պայքարի մէջ եւ թելադրեց որ պայքարը կազմակերպուի կանոնաւորաբար, նոյն միջոցներով, որոնց կը դիմեն Հիդլ|րեաններ։

Կոչը կը թելադրէ նաեւ որ պայքարին ուժ տալու համար. մինչեւ փետր. 21 Ճակատը կազմակերպուած ըլլայ եւ հանրապետական բոլոր շրջանակները հանգանակութիւն կատարեն, ամէն միջոցով կռուելու համար ֆաշիստական սպառնալիքին դէմ։

ԱՆՄԻՋԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԳՈՐԾԱԶՈՒՐԿՆԵՐՈՒ

ՑԱՆԿ 12

Պելկրատի հանգանակութիւնը	500.—
Որբուկ, Փէռօն	10.—
Ս. Թորոսեան, Լիոն	25.—
Մ. Ֆընտըգլեան, Monistrol	5.—
գումար՝	540.—
11րդ ցանկին գումարը	2544.—
ընդհ. գումար	3084.—

... Խմբագիր

Պելկրատ, 21 յունուար.— Ներփակ պիտի ստանաք 500 ֆրանք, հաւաքուած՝ ծնունդի առթիւ, խումբ մը հայրենակիցներէ, ի նպաստ չքաւոր գործազուրկներու։

Զմոռնամ ըսել որ այս փոքրիկ հանգանակութեան հիմը դրած է նորէն, ինչպէս անցեալ տարի, սերպ սպայ մը։ Ճիշդ քանի մը օր առաջ այս տուներէն՝ մեզ մօտ եկաւ եւ ըսաւ որ հայ կարօտեալներու դրկենք իր փոքր նուէրը, հարիւր տինար։ Այս օրինակէն քաջալերուած, մեր հայրենակիցներն ալ մասնակցեցան։ Ահա ցանկը.—

Սերպ սպայ մը՝ գնդապետ 100 տինար, Պ. Պ. Խորէն Կարապետեան, Մամաս Դաւիթեան, Յարութիւն Դաւիթեան, Յարութիւն Շէլխեան, Լեւոն Նալպանտեան, Համբարձում Մորճիկեան, Յարութիւն Ջալգեան, Արշակ Գրիգորեանց, Սարօ Մելիքեան 100ական տինար։ Պ. Պ. Գրիգոր Սեֆէրեան, Երուանդ Ջալգեան 50ական տինար։ Պ. Պ. Գրիգոր Մորճիկեան, Եղիա Կոկանեան 20ական տինար։ Գումար 1440 տինար։ (Ֆրանսական դրամով 500 ֆրանք)։

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ

ԱՆԳՈՐԾՆԵՐՈՒ ՕԺԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ԼԻՈՆԻ ՇՐՋԱՆԻՆ ՄԷՋ

Լիոնի Թաղապետական խորհուրդը, գումարուած Պ. Էրիոյի նախագահութեամբ, գլխաւորաբար զբաղեցաւ անգործութեան հարցով եւ հացագինով։ Երկուեւկէս միլիոն նոր վարկ մը քուէարկուեցաւ անգործներու օժանդակութեան համար, տրուած տեղեկագրի մը վրայ։

Լիոնի քաղաքապետը Պ. Էրիօ, յայտնեց թէ յունուար 1էն ասդին, միայն Լիոն քաղաքը բաշխած է 1 միլիոն 700 հազար ֆրանք իբր անգործութեան նպաստ։ Եւ այս առթիւ դիտել տուաւ թէ անգործներու օգնութեան կոմիտէին կողմէ բացուած հանգանակութիւնը գոհացուցիչ արդիւնք չի տար։

Լաւալ-Մաքտոնըլտ տեսակցութիւնը

Հատուցումներու հարցին մասին, Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ կատարուող բանակցութիւնները տակաւին չյանգեցան սպասուած ելքին։ Անգլիական կառավարութիւնը անգամ մը եւս պնդած է որ Հուվըրի պայմանաժամին լրացումէն յետոյ, մէկ տարի եւս պայմանաժամ տրուի Գերմանիոյ, իսկ Ֆրանսա մերժած ըլլալով, շատ ալ յոյս չկայ որ երկու կողմերը եզրակացութեան մը յանգին։

Այս պայմաններու մէջ, Լաւալ-Մաքտոնըլտ տեսակցութիւնը յետաձգուած է։

Ընդծովեայ մը ընկղմած 60 նաւազներով

Անգլիական ընդծովեայ մը որ ռազմափորձերու կը մասնակցէր, ջուրին տակ խորասուզուելէ յետոյ, չկրցաւ այլեւս երեւան ելլել։ Ընդծովեային մէջ կային վաթսուն նաւազներ։

Փութով կատարուած փնտռտուքները, ընդծովեաններու եւ ականահատ նաւերու կողմէ, որեւէ արդիւնք չտուին։ Վերջին պահուն միայն լուր տրուեցաւ թէ նաւը նշմարուած է 27 մեդր խորութեան վրայ։ Սակայն կարելի չէ եղած ստուգել։ Նաւը եթէ ծանր կերպով չէ վնասուած, նաւազները կրնան 48 ժամ դիմանալ։

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

"ՊԵՏԱՊԱՐԱՏ,,Ի ԲԱՐԵԼԱՒՄԱՆ ԹՆՃՈՒԿԸ

Տարուան բոլոր օրերուն Հայաստանի մէջ սովորական է լսել «բարելաւման մարտական խնդիրներ» այս կամ այն ձեռնարկին հաստատութեան մասին։

Անհամ եւ անիմաստ այս բոլշեւիկեան նշանախօսքը, որ իբր թէ արդիւնք է իրենց արտօնած ինքնաքննադատութեան, տարիներու ընթացքին ո՛չ միայն չէր կորսնցներ իր մարտական թափն ու նշանակութիւնը, այլ եւ երթալով կարծես աւելի խիստ հրամայականութիւն մը կը ստանայ։

Այլապէս ինչո՞վ բացատրել այս երեւոյթը որ, հակառակ իրենց 11 տարուան տիրապետութեան, տակաւին գոյութիւն չունի եւ ո՛չ մէկ ձեռնարկ արդէն իսկ բարելաւ վիճակի մէջ։

Տնտեսական, քաղաքական, կուսակցական բոլոր կազմակերպութիւնները, իրենց խոտելի թերութիւններովը, կը մնան օրուան հրատապ խնդիրներու առաջին շարքին մէջ։ Մասնաւորաբար վարչական կազմակերպչական աշխատանքները, իրենց ցուցադրած թերիներովը, եւ անուղղելի սայթաքումներովը, կը թուի թէ դատապարտուած են անբուժելի հիւանդութեան մը։

Ո՛չ մէկ քննութիւն, «մարտական» ըլլայ թէ «հարուածային», չէ կրցեր լրիւ պատասխան տալ այս հիւանդութեան հիմնական պատճառներու մասին։ Եւ բնականաբար ո՛չ մէկ ցուցմունք ալ իր կարգին պիտի յաջողի դարմանել հիւանդութիւնը, որ կը դառնայ տեւական ախտ։

Առօվ մէկտեղ բոլշեւիկները, «առաքինութիւն» մը ունին, որ կը թելադրէ խօսիլ, խօսիլ ու անվերջ խօսիլ։ Եթէ այս միջոցը չպիտի նպաստէ որեւէ հիմնական խնդրի լուծման, գոնէ կը նպաստէ մարդոց մէջ համակերպման տրամադրութիւնը զարգացնելու։ Այսպէս ալ խօսելով շարունակ իրենց անուղղելի թերիներու մասին, համայնավարները կը յաջողին մարդոց այն միտքը խորացնել թէ անուղղելի թերիները բնական են համայնավար տիրապետութեան մէջ։

Տարբեր կերպ ալ անհնար է լսել «բարելաւման մարտական խնդիրներ»ու պահանջը, այս անգամ պետական վարչական կազմակերպութիւններու մասին։

«Բանուորների ու գիւղացիների» իշխանութեան երկրին մէջ, այսօր ալ տակաւին պետական վարչութիւնները շատ հեռու են ժողովուրդը խանդավառելէ։

Դանդաղութիւնը, ձգձգումը, իրենց ստանձնած պաշտօնին հանդէպ անձեռնհասութիւնն ու անպարտաճանաչութիւնը, ամբարտաւանութիւնը, գռեհիկ ու կոպիտ վերաբերմունքը, չարաշահութիւնն ու գողութիւնը, ինչպէս նաեւ կատարեալ քաոսը ներկայ իշխանութեան գլխաւոր յատկանիշերն են։

Այս վտանգաւոր ախտերու հետ համայնավար կուսակցութիւնը իր լրտեսական ցանցովը կատարեալ դժոխքի է վերածեր պետական վարչութիւնները։

Մշտական վախի սպառնալիքն ալ իր գէշ ազդեցութիւնները կը թողու այդ շրջանակին մէջ։

Ասկէ զատ, եթէ նկատի ունենանք առհասարակ մտաւորական ուժերու սովը եւ հետեւաբար անոնց պակասը պետական պաշտօնէութեան մէջ, ինչպէս նաեւ տգէտ ու ամբարտաւան կուսակցականներու գերադասութիւնը, եւ կուսակցութեան միջամտութիւնը պետական ամէն կարգի աշխատանքներու մէջ, աւելի պարզօրէն կը դիտուի Հայաստանի պետական կազմին պատկերը։

Հոս ըսենք իսկոյն, որ խորհրդային աշխարհի մէջ, իւրաքանչիւր կուսակցական մարմին իրաւասու է ուղղակի միջամտելու պետական վարչութեանց աշխատանքներուն, ինչ ալ ըլլայ այդ աշխատանքի բնոյթն ու կարեւորութիւնը։ Նոյն դերն ունին նաեւ անհատ կուսակցականներն ալ իրենց զարմանազան հանգամանքներովը։

Համայնավար կազմակերպութիւնը իր ստեղծած այս խառնիճաղանճէն դժգոհ է առանձնապէս, մանաւանդ հիմա։ Բայց անոնց դժգոհութիւնը տարբեր եղանակներով է որ կ'արտայայտուի։

Մտավախ միշտ ներքին թշնամիներու երեւակայական ոտնձգութիւններէն, «Խորհրդային Հայաստանը», այդ կարգի արտայայտութիւններ կը տեսնէ նաեւ պետական վարչութիւններու մէջ։

«Այդ դիմադրութիւնն արտացոլւում է նաեւ պետապարատում՝ ճնասարարութեան, բիւրոկրատիզմի, դասակարգային գծի խեղաթիւրման ձեւերով եւ աջ ու «ձախ» ոպորտունիզմի զանազան արտայայտութիւններով» («Խորհրդ. Հայաստան» 20 դեկտ. 931)։

Գնահատութեան այս եղանակը, որ կը ձգտի ամէն բանի մէջ դասակարգային թշնամին տեսնել, պարզապէս բթամտութիւն է։

Հիմնականը այն թունաւոր մթնոլորտն է որու մէջ համայնավարութիւնը խեղդելով անհատական մտքի անկաշկանդ զարգացումը, այլասերելով մարդիկը, ինքնին զրկուած է տիպար վարչութիւններ ստեղծելու հնարաւորութիւններէն։

Պաշտօնատար մը երբ իր ամենօրեայ պարտականութիւններու մէջ շարունակաբար ստիպուած է պաշտպանուիլ անտեղի միջամտութիւններու,տեսանելի եւ անտեսանելի լրտեսական հայեացքներուդէմ,վերջապէս երբ կեանքի վտանգուածի իր առջեւ բնականաբար պարտականութեան նուիրումը պիտի ստորադասէ ինքնապաշտպանութեան բնազդին։

Ասկէ ալ կը ծնի անհա ցուցարարական աշխատանքի մտահոգութիւնը։ Ուրիշ խօսքով հիմնական աշխատանքներէն աւելի, մարդիկ կ'առաջնորդուին ցուցական աշխատանքներով։

Պաշտօնատարը, մանաւանդ ղեկավարները, գոհ են որ ստորագրեր են այս կամ այն որոշման համապատասխան հրահանգները, ի հարկէ հոգ տանելով այն բոլոր բառերու եւ նախադասութիւններու վրայ, որոնք կրկնուած են աւելի բարձր վարչութիւններէն դուրս եկած հրահանգներու մէջ։ Իսկ թէ ի՛նչ ճամբաներով տեղ պէտք է հասնի ստորագրուած հրահանգը եւ ի՛նչ արդիւնքներով, այլեւս հետաքրքրական չեն։

Ժամանակին այս ուղղութեամբ եղած չափազանցութիւններուն վերջ տալու համար, կազմուեցաւ կեդրոնական կառավարութեան կից «կատարման յանձնախումբ» մը, իր ստորաբաժանումներով։ Այս նոր կազմակերպութեան պարտականութիւնն է քննել բոլոր կարգադրութիւններու անշեղ գործադրութիւնը, ի հարկին պատասխանատուութեան կանչելով բոլոր թերացողները։

Առօվ հանդերձ, կացութիւնը այս ուղղութեամբ գրեթէ միշտ նոյնն է։

— «Սակայն մինչեւ այժմ ամենահիմնականը, որ բացառաբար է բնորոշում գոյութիւն ունեցող պետապարատը, դա դիրեկտիվի եւ նրա կատարման միջեւ եղած անհամապատասխանութիւնն է, որ նկատւում է մեր ապարատի մի շարք օղակներում։»

Վերհսկողութեան համար եղած կազմակերպութիւնն ալ իր գործի տէրը չէ, ան եւս վարակուած է «ձեւական վերհսկողութիւն կազմակերպելով։»

Այս բոլորը ըստ իրենց խոստովանութեան, պիտի շարունակուին ցորչափ «ճշգրիտ պատասխանատուութիւն հաստատուի կատարուածի համար»։

Ճիշդ եզրակացութիւն մը, որ սակայն նոյնպէս պիտի մնայ ձեւական պահանջ,համայնավար սանձարձակութիւններու եւ անպատասխանատուութեան յիմարանոցին մէջ։

Պետական վարչութիւններու թերիները ուղղելու առաջադրութեամբ նորէն մէջտեղ կը դրուի «հիմնական կադրերի», ուրիշ խօսքով, մնայուն եւ պատրաստուած պաշտօնատարներու պատրաստման խնդիրը։ Մեր հաշուին՝ ըսենք թէ բոլշեւիկեան շունչին տակ անհնար է այս պահանջին իրականացումը։ Եւ արդէն իրենք ալ կը թուի թէ սովորութեան համար միայն կը կրկնեն այդ ամէնը, առանց հաւատք ունենալու։

Թէ ի՛նչ աստիճան անզօր է բոլշեւիկեան հրահանգն ու մարտական պահանջները այս կարգի «բարելաւման» հարցերու մէջ, այդ կը փաստուի նաեւ մէկ ուրիշ գայթակղեցուցիչ փաստով, դարձեալ պետական վարչութիւններու բարեմասնութիւններէն։

Դեռ շատ են միամիտներ որ կը կարծեն թէ մեր երկրի պետական պաշտօնատարներու գրական լեզուն հայերէն է, ճանչցուած պետական օրէնքով։ Հակառակ ուղղութեամբ եղած պնդումները, նոյնիսկ Խանջեաններու խոստովանութեամբ,միշտ ալ կը նկատուին չափազանցութիւններ։ Այս անգամ եւս փաստ մը, իբրեւ գնահատութիւն մեր պետական վարչութիւններուն։

«մինչեւ այժմ էլ նիւթերն եւ հրահանգները շրջաններն են ուղարկւում տեղական աշխատանքների համար դժուար հասկանալի ռուսերէն լեզուով»։

Երբ լեզուական հարցի շուրջ եղած բոլոր մարտական խնդիրները այսպէս են լուծուեր, ի՛նչ կը սպասուի «պետապարատ»ի մարտական բարելաւման կարգադրութիւններու շարունակական պահանջէն։

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Կօշկեղէնը Ֆրանսայի մէջ

Ֆրանսական ճարտարարուեստի զանազան ճիւղերէն ամէնէն աւելի վնասուածներէն է կօշկեղէնը՝ ընդհանուր տագնապին հետեւանքով։ Կօշկեղէնը ֆրանսական ճարտարարուեստին մէջ կը բռնէ առաջնակարգ տեղ մը եւ գործ կը հայթայթէ մօտաւորապէս չորս հարիւր հազար հոգիի։

1930ի սկիզբէն ի վեր, ֆրանսական կօշկեղէնը հարուածող պատճառներուն վրայ աւելցած է նաեւ օտար կօշկեղէնի ներածումը, որ ամսէ ամիս շատցած է։ 1929ին Ֆրանսա մտած է մօտ մէկ միլիոն զոյգ օտար արտադրութիւն։ 1930ին, 1,800,000. իսկ 1931ի առաջին 11 ամիսներուն արտասահմանէն Ֆրանսա մտած է երեք միլիոն վեց հարիւր հազար զոյգ կօշիկ։

Մաքսային վիճակագրութիւնները միայն 1931 նոյեմբերին Ֆրանսա մտած ցոյց կուտան վեց հարիւր հազար զոյգ կօշիկ, գլխաւորաբար դրկուած Գերմանիայէն եւ Չեխօսլովաքիայէն։

Ընդհակառակն, ուրիշ երկիրներու մէջ, մաքսատուրքերու բարձրացումը եւ դրամական եկեւէջները հետզհետէ արգիլեցին ֆրանսական կօշիկի ներածումը։ Դեկտեմբերի վերջին, օրինակ, Գերմանիա ներածման վրայ մաքսատուրքը կը բարձրացնէր հարիւրին 240էն 260։ Իտալիա, Սպանիա եւ ուրիշ երկիրներ ալ, որոնք ֆրանսական կօշիկ կը ներածէին, հետզհետէ մաքսային պատնէշներ կանգնեցին։ Եւ վերջապէս, անգլիականի անկումը, բոլորովին փակեց Անգլիոյ շուկան՝ ֆրանսական կօշիկին առջեւ։

Մէկ կողմէն ուրեմն, ներածումներու յաւելումը, միւս կողմէ արտածումներու նուազումը, պատճառ դարձան որ ֆրանսական կօշկեղէնը մեծապէս վնասուի։

Կօշկակարութեան մէջ անգործներու թիւը շատցաւ, բազմաթիւ գործարաններ փակուեցան եւ կօշկավաճառներ սնանկացան։

Ներկայիս կօշկեղէնի եւ յարակից գործերու մէջ բանող աշխատաւորներու հարիւրին 40ը կը նկատուի լրիւ կամ կէս - անգործ։

Մուսոլինիի պահանջը

Տնտեսական զինադադար

«Խնեութեան ալիք մը» խորագրին տակ, Մուսոլինի անգլիական թերթի մը մէջ հրատարակած է յօդուած մը, ուր հետեւեալ կարծիքը կը յայտնէ.

— Տնտեսական տագնապը, կ'ըսէ Մուսոլինի, այն տեսակ կէտի մը հասաւ, որ պէտք է ամէնէն կորովի եւ ամէնէն յարմար միջոցներուն դիմենք արագ գործելու համար, որեւէ կիսամիջոց՝ այլեւս արժէք չի ներկայացներ։ Կացութիւնը կը պահանջէ բոլոր ազգերու կորովը, քաջութիւնը եւ իմացականութիւնը։

«Միջազգային առեւտուրը սեղմուած է բռնաշապիկի մը մէջ։ Անգլիական արգելքը նոր մաքսատուրքերու հաստատումով, դրդեց ազգերը որ բարձրացնեն մաքսային պատնէշներ։ Եւ մեր տառապանքին վրայ բան մըն ալ աւելցնելու համար, ճզմուած կը մնանք պարտքերու եւ հատուցումներու բեռան տակ։ Տըրուած ըլլալով որ Ֆրանսայի եւ Միացեալ-Նահանգներու ձեռքը կեդրոնացած է ամբողջ տրամադրելի ոսկիին հարիւրը 75ը, ի՞նչ պարտաւոր են ընել պարտական ազգերը՝ իրենց պարտքերը վճարելու եւ իրենց դրամին արժէքը պահպանելու համար։ Ի՞նչպէս կարելի է սպասել որ ազգերը վճարեն իրենց պարտքերը, երբ իրենց կը պակսի ոսկին, որով պիտի վճարեն։

Ապրանքով ալ չեն կրնար վճարել, որովհետեւ պարտապահանջ ազգերու մաքսային պատնէշները հիմա այնքան բարձր են որ կ'արգիլեն օտար ապրանքներու մուտքը։ Բաւական երկար տարիներ պէտք են, մինչեւ որ տալիքաւոր ազգերը՝ իրենց պարտքերը վճարելու չափ ոսկի հաւաքեն։

«Երկար ամիսներէ ի վեր, աշխարհը մտած է տնտեսական պատերազմի վիճակի մը մէջ։ Հիմա պէտք է կոչ ընել տնտեսական զինադադարի մը, որպէսզի առեւտուրը ազատօրէն կատարուի սահմանէ սահման»։

Ֆրանսայի ճիգերը անգործութեան դէմ

Ֆրանսա 3 միլիառ 476 միլիոն յատկացուցած է ազգային շինարարական ծրագրին իրականացմանը։ Այս գումարէն 130 միլիոն պիտի յատկացուի մեծ ճամբաներու եւ սովորական ճամբաներու շինութեան, 70 միլիոն՝ ձեռնարկուած շինութիւններու. իսկ 60 միլիոն ալ, նման շինութիւններու համար յատկացուած է այն նահանգներուն, որոնք ամէնէն աւելի անգործ կը համրեն։ 400 միլիոն ֆրանք տրամադրուած է նախակրթարանի յատուկ շէնքերու շինութեան, եւ զանազան գումարներ ալ յատկացուած են Փարիզի համալսարանին, Լիլի համալսարանին, Վէրսայլի ազգային մատենադարանին, ուսանողներու տան նորոգութեան եւ բարձրագոյն վարժարաններու շինութեան։

180 միլիոն՝ բոլորովին նոր հիւանդանոցներու շինութեան։ Իսկ 170 միլիոն յատկացուած է ընկերային չարիքներու դէմ պայքարին։

Երկրագործութեան համար ալ յատկացուած է 660 միլիոնի գումար մը, որ պիտի տրամադրուի ջրաբաշխութեան, ըմպելի ջուրի հայթայթման եւ գիւղերու ելեկտրականացման։ 20 միլիոն յատկացուած է երկրագործական արտածման յատուկ շուկաներու կազմակերպման, սակայն այս մասը տակաւին կ'ուսումնասիրուի։

Զանազան մեծաքանակ գումարներ ալ յատկացուած են հանրօգուտ շինութիւններու, ծովային առեւտուրին, նաւարաններու, օդանաւորդութեան եւն։

Վերադարձ դէպի հող

Ֆրանսացի ծերակուտական մը, Ծերակոյտին ներկայացուց օրինագիծ մը, որուն նպատակն է դիւրացնել դէպի հող վերադարձը այն առեւտրական եւ ճարտարարուեստական պաշտօնեաներուն կամ գործաւորներուն, որոնք նախապէս երկրագործ էին կամ երկրագործի զաւակ են։

Օրինագծի պատճառաբանութեան մէջ, կը շեշտուի թէ ճարտարարուեստի եւ առեւտուրի մէջ անգործութեան պատճառներէն մէկն է դաշտերու լքումը, բազմաթիւ երկրագործներու կողմէ, որոնք կը յուսային քաղաքներու մէջ գտնել նուազ տաժանելի աշխատանք եւ աւելի հաճելի ապրուստ։

Այս կարգի անձերու դէպի երկրագործական աշխատանքի վերադարձը դիւրացնելու համար, օրինագիծը կ'առաջարկէ անոնց դիւրութիւններ տալ, որպէսզի կարենան ստանալ լքուած ագարակներու դաշտեր, զանոնք մշակելու համար. եւ այս նպատակով կ'առաջարկուի տրամադրել երկու հարիւր միլիոնի գումար մը։

Հատուցումներու հարցը

Անգլիացի համբաւաւոր տնտեսագէտը Ուօլթըր Լէյթըն ճառի մը մէջ շեշտեց Գերմանիոյ առանձնաշնորհեալ եւ արտասովոր կացութիւնը հանդէպ իր պահանջատէրերուն, այն պարագային որ այս վերջինները յօժարին ամբողջովին ջնջել գերման պարտքերը։

Այդ կերպով Գերմանիոյ վրայ պիտի մնար միմիայն 500 միլիոն սթերլինի հանրային պարտք մը, ըսել է մարդ գլուխ 8 սթերլին,մինչ Ֆրանսայինը, պիտի հասնէր 2 միլիառ 300 միլիոնի, ըսել է 56 սթերլին մարդ գլուխ։

Անգլիոյ պիտի ինար 6 միլիառ 600 միլիոնի գումար մը՝ մարդ գլուխ 150 սթերլին։

Ամերիկայինը՝ 3 միլիառ 200 միլիոն, մարդ գլուխ 27 սթերլին։

Թէ ինչ պիտի ըլլայ գերման երկաթուղիներու վիճակը հատուցումներու ջնջման հետեւանքով։

Եոնկի ծրագրով գերման երկաթուղիներուն կ'իյնար իբր հատուցմանց տարեվճար 660 միլիոն մառք (իր տարեկան շահէն վար է այս գումարը)։

Այս կէտը անցած է Եընկի ծրագրին մէջ։ Եթէ ջնջուէր գերման երկաթուղիներու կացութիւնը՝ բաղդատմամբ ուրիշ ազգերու երկաթուղիներուն, պիտի ըլլար հետեւեալը։

Վարձատրելի դրամագլուխ երկաթուղիներու.— Գերմանիա 12 միլիառ մառք, Ֆրանսա՝ 60 միլիառ ֆրանք,— Անգլիա՝ 100 միլիառ ֆրանք Ամերիկա՝ 675 միլիառ ֆրանք։

Երկաթուղիներու շահագործման համար, հասոյթներու տոկոսը որ պիտի յատկացուէր դրամագլուխներուն, պիտի ներկայացնէին հետեւեալ համեմատութիւնները, — Գերմանիա հարիւրին 2,5, Ֆրանսա հարիւրին 23, Անգլիա հարիւրին 23. Ամերիկա հարիւրին 17։

Եթէ գոհացում տրուելով Գերմանիոյ պահանջին, հատուցումները ջնջուէին, այս թիւերով կը տեսնուի թէ ի՛նչ նպաստաւոր դիրք պիտի ունենար գերման երկաթուղին՝ բաղդատմամբ ուրիշ ազգերու երկաթուղիներուն։ Այս կացութեան առաւելութիւնը շուտով պիտի տարածուէր նաեւ ճարտարարուեստի միւս ճիւղերուն վրայ,որոնց արտադրութեան գիները նուազելով, ծանրօրէն պիտի անդրադառնային միջազգային շուկային վրայ։

Ինչո՞ւ աղեց լուցկին

Ֆրանսայի ելմտացոյցի նախաբարը զեկոյցով մը կը յայտնէ թէ լուցկիի գինին սղումը տեղի ունեցած է անգործութեան յատկացուած վարկերու յաւելման հետեւանքով։

Լուցկիները սղած են 5 կամ 10 սանթիմ։

Տան վարձերը

Փարիզեան շրջանի փոքր եւ միջին կալուածատէրերը որոշած են եղեր դիմում կատարել՝ որպէսզի արտօնուի իրենց, վարձակալներէն բնակարաններու վարձքը գանձել ամսէ ամիս, մինչ համաձայն հին սովորութեան կը գանձուի եռամսեայ։ Կարգ մը գաւառներու մէջ վարձքը կը վճարեն տարին մէկ անգամ։

ՊԱՐՈՆԻԿԵԱՆԻ „Բաջագործութիւնները„

ՋՈՀԵՐԸ ԿԸ ԽՕՍԻՆ

ԽՄԲ.— Տեղի անձկութեան պատճառով, ուշացաւ այս գրութեան հրատարակութիւնը.

Հինգ հայ երիտասարդներ, որ 1930ի օգոստոսին Յունաստանէն իբրեւ տոքթ. Պարոնիկեանի «Նորաբաց Խրիմեան ճեմարանի անդրանիկ սաներ» իր հետ Գերմանիա եկանք։ Ութը ամսուան միջոցին յուսախաբութենէ յուսախաբութիւն գլորուելէ յետոյ, որոշեցինք միաձայն խնդրին վերջնական ելք մը տալ եւ իրողութիւնը պարզել գերման եւ ազգային պաշտօնական մարմիններու առջեւ։ Մեր որոշումը հիմնուած էր հետեւեալ համոզիչ պատճառներու վրայ.

Ա.— Պարոնիկեան միշտ կը բռնադատէր մեզ ամէնուս ստորագրութեամբ շողշողուն լուրեր ղրկել հայ ազգային եւ եկեղեցական պաշտօնէութեանց, թէ «Ճեմարանը ակադեմական ամէն բարեմասնութիւններով արագօրէն կը յառաջանայ» եւ թէ «ամէն Հայու տրոփուն սիրտ անոր շուրջ պէտք է բոլորուի, իբրեւ մօտալուտ կեդրոն-վառարանը ազգային եւ կրօնական բարձրագոյն ուսմանց» եւն.։ Մինչդեռ ճշմարտութիւնն այն էր, որ մենք՝ «բարեբախտ» սաներս այստեղ ստիպուած էինք դառնագոյն պայմաններու ներքեւ, չըսեմ ճեմարանական՝ այլ նոյն իսկ մարդկային կոչուելու անարժան գոյութիւն մը քաշքշել։ Որովհետեւ ոչ միայն ուսում ստանալու մասին անկարելի էր մտածել, այլ անօթի չմնալու համար պէտք էր իր . յետին նպատակներուն իբրեւ գործիք կուրօրէն ծառայել, պէտք էր օրն ի բուն նաեւ իր անտառին եւ տան մէջ ծանր աշխատանքներու ներքեւ անտրտունջ մեր ուսերը կքել, աշխատանքներ՝ որոնք [...] որակելն իսկ կ'ամչնանք։

Բ.— Պարոնիկեան տասնեակ[...] բիներ Գերմանիոյ մէջ կոկորդիլ[...] արցունքով «հայ ժողովրդի ան[...] լի ցաւը» կ'ողբայ եւ ստուար գ[...] մարներ կը հաւաքէ, համոզել[...] միանգամայն Գերմանները, թէ [...] ուած դրամները կը ղրկուին [...] գաղթավայրեր «կարօտեալ հայ[...] բին եւ այրիին խեղճութիւնը [...] քելու», մինչդեռ իրականութ[...] այն է, թէ բացի քանի մը վարձ[...] անհատներէ, մինչեւ ցարդ ոչ [...] Հայ այդ դրամին դոյնը տեսա[...] Տրէզտընի քաղաքական առեւ[...] ապա ազնուութիւնը ունեցաւ [...] գրաւոր ծանուցանելու, թէ դիզ[...] դրամին մեծագոյն մասը իր բժշ[...] կան ուսմանց եւ ընտանիքին [...] մար կը գործածէ։

Գ.— Պարոնիկեան կը շահագ[...] ծէր Գերմանները, այն խաբու[...] համոզման բերելով զանոնք [...] հայ լուսաւորչական եկեղեցւոյ [...] մատական աւետարանականացմ[...] ոչ թէ օտարազգի միսիոնարներ[...] տեղի կրնայ ունենալ, այլ բողոք[...] կան աստուածաբանութեամբ պա[...] րաստուած Հայերով, այսինքն [...] մով, որով դրամը պէտք է [...] տալ։ Միւս կողմէ կը փորձէ հա[...] գել հայ եկեղեցականութիւնը [...] ինք յաջողած է Գերմանն[...] այն հայեցակէտին յանգեցնել[...] անոնք միամտօրէն իրենց դրամ[...] ը կը տրամադրեն ուրիշ յարանո[...] նութեան մը, որպիսին է մեր եկ[...] ղեցին, լուսաւորչական հոգեւոր[...] կաններ հասցնելու։

Դ.— Պարոնիկեան հետզհետ[...] անդրադառնալով իր բախտախնդրու[...] թենէն յառաջ եկած անխուսափելի[...] պատասխանատուութեան, ուզեց Գերմանիոյ մէջ իր կատարած ան[...] ճատական խաչ ագողութեան նպա[...] գային ճանգամանք զգեցնել [...] քանի մը Հայերէ իրեն ուղղու[...] անձնական նամակներուն պաշտօ[...] նական գոյն տալով, Գերմանիոյ [...] տարածեց այն սուտը, թէ հայ եկ[...] ղեցին նեցուկ կանգնած է իր [...] քին։

Վերջապէս ազգային պատ[...] այս կեղտոտ ստորնութենէն ա[...] տելու համար, հայ եկեղեցականն[...] իր սուտերու օրօրէն հեռու պահե[...] համար, մեր դժբախտ փորձառ[...] թեամբ ուրիշ հայ երիտասարդներ[...] կեանքին խնայելու համար, եւ [...] նաւանդ մեր անորոշ վիճակին վե[...] նական ձեւ մը տալու համար, մ[...] բերան բողոքի ձայնը բարձրացու[...] ցինք իրեն դէմ, իր բոլոր ապերի[...] եւ անպատիւ ընթացքը երեւան [...] լով։ Ինք սակայն խորամանկ մար[...] իսկոյն մտածեց մեզ դուրսի աշխա[...] հէն բոլորովին կզզիացնել, [...] պաշտօնական թուղթերը, [...] գրերը եւ զգեստեղէնները [...] գրաւեց եւ անօթի վիճակի մէջ [...] լով սպառնաց մեր բողոքը [...] կոչել։ Խեղճ ընկերներս ճարա[...] խոհեմութիւն նկատեցին դեռ [...] մանակ մըն ալ համակերպութ[...] ճամբան բռնել։ Ես չէի կարող այ[...] համբերել։ Անտեղեակ սակայն [...] ղական օրէնքներուն, գերման [...] ուին հազիւ ծանօթ, յուսահատ [...] ճակի մէջ առանձին լքուած, [...] շեցի ի գին ամէն ինչի հանրութ[...] եւ դատարանը այս անանուն [...] բերայութեամբ հետաքրքրել [...] ուստի կրակ դնելով տանը մէկ [...] կիւնը՝ ներկայացայ ոստիկան[...] տուն։

Այս եղելութիւնը մանրամա[...] նօրէն պարզելու համար՝ ենթարկ[...] ցայ հարցաքննական առեւնե[...] Դատավարութեան օրը հակառ[...] դէպքին մեծագոյն պարագաներ[...] դատաւորները ջանացին ինձ հա[...] կցնել, թէ գերման օրէնքը գիս [...] լորովին ազատ ձգել չի ներեր, [...] րով օրէնքին մեղմացուցիչ յօդ[...] ծով դատապարտեցին 9 ամսուա[...] բանտարկութեան։ Այս առթիւ [...] կային պարտիմ շնորհակալութ[...] արտայայտել Տրէզտընի դատակ[...] ատեանին, որ հինգ ամիսի զեղչ [...] կատարելով ընդհանուրէն, դատ[...] պարտութեան շրջանս իջեցուց [...] ամիսի միայն, եւ բացառութեամբ [...] թոյլ տուաւ որ իբրեւ օտարակա[...] դեռ Գերմանիա մնամ։

Նախապէս կը կարծէի թէ [...] րոնիկեան այս անգամ եւս իր լեզո[...] ճարպիկ դարձուածքներով [...] պիտի կարենար ազատել, երբ [...] ղաքական ատեանը ինձ գրաւոր [...] տեղեկացնէր թէ, Պարոնիկեան[...] խնդիրը իբրեւ դրամաշորթ [...] բայ՝ նոր հըլլալուն, այս [...]

ՄԱԿԵԴՈՆԻԱՅԷՆ ՍՈՒՐԻԱ ՓՈԽԱԴՐՈՒԱԾ ՉԱՓԱՀԱՍ ՈՐԲԵՐԸ

Ինչպէս գրած էր Սելանիկի մէջ Թղթակիցը, Մակեդոնիայէն Սուրիա փոխադրուած են քսան չափահաս որբեր, «Յառաջ»ի հանգանակութեան գումարով։ Իւրաքանչիւր որբի տրուած է 750 տրախմի տոմսակի գին (Սելանիկ—Փիրէոս—Պէյրութ), ճամբու ուտելիքի համար՝ 150 տրախմի, Սելանիկ—Փիրէոս նաւուղէք՝ 80 տրախմի, Նաւամատոյցը գնուած ուտելիք՝ 20 տրախմի, մնունդի դրամ 15 օրուան, օրական 10 տրախմիէն՝ 150։ Գումար 1150 տրախմի (մէկ ֆրանքը երեք տրախմի է)։ Մեզի ղրկուած են բոլոր հաշիւները եւ որբերու ստացականները, զատ-զատ ստորագրուած։

Ստորեւ կը հրատարակենք փոխադրուած որբերուն ցանկը՝ իրենց ծննդավայրով եւ արհեստներով.—

ԱՆՈՒՆ ԵՒ ՄԱԿԱՆՈՒՆ	ՀՕՐ ԱՆՈՒՆ	ՄՕՐ ԱՆՈՒՆ	ՏԱՐԻՔ	ԾՆՆԴԱՎԱՅՐ	ԱՐՀԵՍՏ
1. Սեդրակ Թաշճեան	Գրիգոր	Մարիամ	21	Խարբերդ	հողագործ
2. Բարսեղ Քիւլարեան	Մելքոն	Մաննիկ	30	Ռոտոսթօ	ածխուտէօռ
3. Երուանդ Յովհաննէսեան	Յովհաննէս	Ֆիլոր	25	Կէմէրէկ	հողագործ
4. Յովհաննէս Օրուճեան	Թորոս	Մարիամ	21	Սուէտիա	»
5. Գէորգ Յովհաննէսեան	Յովհաննէս	Նազենի	27	Կեսարիա	»
6. Սարգիս Սոլէօզեան	Կարապետ	Խոնարհիկ	24	Չէնկիլէր (Պրուսա)	կօշկակար
7. Գրիգոր Գալայճեան	Յարութիւն	Եղիսաբեթ	28	Կ. Պոլիս	արծաթագործ
8. Երջանիկ Գույումճեան	Յակոբ	Մարիամ	20	Ատանա	հիւսագործ
9. Երուանդ Յակոբեան	Հրանդ	Հայկանոյշ	23	Կ. Պոլիս	զինկօկրաֆ
10. Կարապետ Ջօնիկեան	Գէորգ	Աննա	25	Նիքսար	կօշկակար
11. Սեդրակ Գափուազեան	Եղիա	Էլմաս	24	Նիքսար	կօշկակար
12. Յարութիւն Չիրիշեան	Սարգիս	Մարիամ	25	Աֆիոն-Գարահիսար	հողագործ
13. Ոսկիան Թորիկեան	Սարգիս	Բերուզիկ	25	Կէմլէյիկ (Պրուսա)	ծխախոտի բանուոր
14. Աւետիս Պաղտոեան	Պետրոս	Մարիամ	23	Ատանա	հողագործ
15. Արամ Տօնէեան	Աւետիս	Զուլում	24	Մուշ	Սափրիչ
16. Աւետիս Թէրզեան	Աբրահամ	Սուլթան	22	Մալաթիա	դերձակ
17. Միսաք Տէվեան	Նշան	Կիւրճի	28	Մարաշ	շրջուն վաճառորդ
18. Արտաշ Անկամեան	Պետրոս	Աղաւնի	28	Ռոտոսթօ	հացագործ
19. Նազարէթ Բօշաեան	Ղազար	Իւղաբեր	23	Մարաշ	գործաւոր
20. Սարգիս Սարգիսեան	Յակոբ	Եղիսա	28	Արմաւիր	երկաթագործ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

Հիւղակներու խնդիրը

Աթէնքի Ազգային Կեդր. Վարչութեան հետ համախորհուրդ, առաջնորդ Մազլըմեան եպիսկոպոս նախապէս ժամադրութիւն խնդրած եւ ընդունուած էր Խնամատարական նախարարին կողմէ։

Նախարարը յարգանքով ընդունած է առաջնորդը, որ երեք խնդիրներ ներկայացուցած է.—

Ա.— Հայաստան ներգաղթողներէն հիւղակ գնողները չհանել։

Բ.— Թիւրիմացութեամբ կամ սխալմունքով, հիւղակի հին սեփականատէրերը հանուած են։ Այդպիսիներուն վերադարձնել հիւղակները։

Գ.— Հայաստան գաղթելիք դաղթականներուն հատուցում մը ընել, քանի որ արգիլուած է հիւղակներու առուծախը։

Նախարար Պ. Եասոնիտիս իր ցաւը յայտնած է Ֆիքսի մէջ ոստիկանութեան վրայ կատարուած յարձակման մասին, աւելցնելով թէ ազգ. վարչութեան զեկոյցն ալ գէշ տպաւորութիւն թողած է կառավարութեան վրայ։ Այս առթիւ յիշած է երկու տարի առաջ Աբիկեան վարչութեան կողմէ արտաքին նախարարութեան յանձնուած յուշագիրի մը պարագան, որով այդ օրուան վարչութիւնը կը բողոքէր 22 տարեկանէն վար Հայերը հելլէն քաղաքացի ընդունող օրէնքին դէմ։

Դահլիճի նիստին մէջ, աւելցուցած է նախարարը, այս անգամ դարձեալ յիշուեցաւ երկու տարի առաջ գործուած այդ տգեղ արարքը։

—«Մենք ձեզ կը ճանչնանք իբր կրօնական համայնք, ըսած է Պ. Եասոնիտիս։ Դուք փոքրամասնութիւն չէք։ Ձեր խնդրած կէտերէն առաջինը անկարելի է ընդունիլ։ Որովհետեւ որոշումը միայն Հայերու յատուկ չէ։ Գաղթակայաններէն մեկնող հայ եւ յոյն գաղթականներուն հիւղակները կը պատկանին կառավարութեան։ Առուծախը արգիլուած է։ Անոնց մէջ պիտի տեղաւորուին խեղճեր ու թշուառներ։ Միւս երկու կէտերուն դէմ չեմ։ Զանոնք պիտի ներկայացնեմ Նախարարաց Խորհուրդի նիստին։ Բարի եղէք դրաւորապէս ներկայացնել զանոնք։

Առաջնորդը շատ լաւ տպաւորուած է նախարարին խօսքերէն։ Ներկայացուած երկու կէտերու մասին վարչութեան հետ համախորհուրդ յուշագիր մը պիտի պատրաստուի եւ պիտի յանձնուի Խնամատարական նախարարութեան։

ՓԱՐԻԶ ԵՒ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐ

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԱՍԻՆ

Շաբաթ օր, Յունուար 30, ժամը 16.30ին, Մուրատեան վարժարանի սրահին մէջ պիտի դասախօսէ Ֆրանսացի յայտնի հայագէտ Հայր Փուատըպառ, նախագահութեամբ երեսփոխան Հանրի Լորէնի։

Պատերազմէն առաջ Հ. Փուատըպառ զանազան անգամներ այցելած է Հայաստան եւ մօտէն ծանօթացած է հայ ժողովուրդի պատմութեան եւ քաղաքական պայմաններուն։ Պատերազմի ընթացքին եղած է խորհրդական ֆրանսական զինուորական սպայակոյտին։ Զինադադարէն անմիջապէս յետոյ, մասնաւոր պաշտօնով գացած է Հայաստան, իբրեւ զինուորական կցորդ Հայաստանի կառավարութեան մօտ։ Ներկայիս Հ.Փուատըպառ կը դասախօսէ Պէյրութի համալսարանին մէջ եւ խորհրդական է Սուրիոյ ֆրանսական մարզպանութեան։ Այս վերջին պաշտօնով կրցած է մեծապէս օժանդակել հայ գաղթականներու զետեղման գործին։

Հ. Փուատըպառ իբրեւ աշխարհագէտ մեծ յարգ կը վայելէ եւրոպական շրջանակներու մէջ եւ այս օրերս ֆրանսական մամուլը կը զբաղի իր փառաւոր գործերով։ Պելճիքայի Թագաւորը եւ Ֆրանսայի Հանրապետութեան նախագահը, պատերազմական նախարարութիւնը եւն., մասնաւոր ընդունելութիւն ըրած են իրեն։ Քանի մը օր առաջ զօր. Վէյկան հանդիսաւոր կերպով Հ. Փուատըպառի յանձնեց Légion d'Honneurի Ասպետութեան աստիճանը։

Հ. Փուատըպառ նոյն օրը պիտի խօսի Սուրիոյ հայ գաղթականութեան վիճակին մասին. պիտի ներկայացնէ հայ արուեստը եւ ֆրանսական կառավարութեան հոգածութիւնը եւ բարեացակամ ընթացքը՝ հանդէպ Սուրիոյ հայ գաղթականութեան։ Գունաւոր լուսապատկերով պիտի ներկայացնէ գաղթականական կայաններ, դաշտեր եւ Հայոց շինարար աշխատութիւնները։

Նկատի ունենալով Աղքատախնամի կիրակի օրուան հանդէսը, բանախօսութիւնը նշանակուած է շաբաթ, մ'եւէ կերպով արգելք չհանդիսանալու համար։

Ա. Ե. Կ. ԽԱՉԻ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

Ա. Ե. Կ. Խաչին Փարիզի մասնաճիւղին պարահանդէսը իր որոշ ու պատուաբեր տեղը ունի այլեւս Փարիզի գաղութին մէջ։ Ժողովուրդը հոն կ'երթայ իրական հաճոյք մը վայելելու եւ օգտակարնպատակի մը նպաստելու կրկնակ գիտակցութեամբ։

Շաբաթ գիշեր այդպէս էին հաւաքուած, Salle Horticultureի մէջ, քանի մը հարիւր հայրենակիցներ, որոնք թատերական ներկայացումէն յետոյ, եւրոպական եւ կովկասեան պարեր վայելեցին մինչեւ լոյս, ընտանեկան տաք մթնոլորտի մը մէջ։

Սուրաբեան ամոլը կրցաւ զուարթացնել ու ծիծաղ բաժնել բոլորին, մասնակցութեամբ Տիկին Ժ. Շահպարոնեանի, Պ. Ա. Գժբէթեանի, Սրապի եւն.։

Պարերը ոգեւոր, փոխն ի փոխ եւրոպական եւ կովկասեան, տեւեցին մինչեւ առաւօտ, օրինակելի կարգապահութեամբ։

Պուֆէն ճոխ ու մատչելի եւ մատուցուած Կ. Խաչի անդամուհիներու կողմէ, կը մեղմէր պարողներու թափը եւ կ'ոգեւորէր սեղանակիցներու տաք խօսակցութիւնները։

Այսպէս առատ լոյսով փողոցներու մէջ ցրուած բազմութիւնը իրեն հետ տարաւ ոչ միայն վիճակահանութենէն շահած սիրուն մէկ առարկան, այլեւ իրական զուարճութեան մը եւ հանրային ձեռնարկի մը «Մանուկներու պաշտպանութեան եւ անգործներու օգնելու», նուիրական պարտականութիւնը կատարած ըլլալու գոհունակութիւնը։

Փայլուն հաւաքոյթի մը մասին խօսիլ՝ կը նշանակէ հերքել տնտեսական ծանր տագնապը։ Բայց վստահ ենք որ այնքան նուիրումով մինչեւ լոյս հոս հոն վազվզող մեր ժրաջան տիկիններն ու օրիորդները յուսախաբ չեղան։ Ա.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՊՈԼԷՆԻ ՄԷՋ

ՊՈԼԷՆ, 8 յունուար.— Երկար ժամանակէ ի վեր է որ գաղութը հանգիստ քուն կը քաշէ... կարծես երգելով կօշկակարին յանկերգը. «Հովը թող փչէ, ծովը թող չէ, աշխարհը հոգս չէ»։ Իսկապէ՞ս...։

«Յառաջ»ի խմբագրական էջէն դառնութեամբ արձանագրուած էր Պոլէնի անշարժութիւնը։ Ի՞նչ է պատճառը։ Առաջինը՝ անգործութիւն։ Ահա տարիէ մը ի վեր է որ գործազրկութենէն կը տառապի Պոլէնը։ Ոչ ոք դեռ իրարանցումի մատնուած էր, երբ շաբաթական 2 կամ 3 օր ունէին, իսկ վերջին 6 ամսուան ընթացքին խմբովին դուրս նետուեցան բոլոր դասակարգի գործաւորները։

Այս անգործութեան համար միայն 4-5 ընտանիքներ են որ մեկնեցան, իսկ միւսները կը մնան անշարժ, օգտուելով նպաստի սնտուկէն։ Այրերուն 7, փոքրերուն 3 եւ կիներուն 2 ֆրանք։ Յունուար 1էն սկսեալ, 3 զաւակի հայրը կը ստանայ 18 ֆր., իսկ ամուրին 9 ֆր.։

Հոս միայն գոհ ենք անոր համար որ չկայ տեղացիի եւ եկուորի խտրութիւն. կազմուած է կոմիտէ մը անգործներու կողմէ, ի հարկին կառավարութեան ներկայացնելու անգործներու պահանջները։ Այդ կոմիտէին կը մասնակցին բոլոր ազգերը մէկ մէկ ներկայացուցիչներով։ Այս փոքրիկ գիւղը յունուար 1ին կը հաշուէր 150 անգործ, որոնց 40ը հայ։ Քանի մը ընտանիքներ յունահպատակ եւ սուրիահպատակ ըլլալով կը մերժուին Օգնութեան Սնտուկէն։

Կան քանի մը «բախտաւորներ» ալ որ շաբաթը 3—4 օր գործ ունին։ Չկայ որեւէ կազմակերպութիւն եւ ազգային մարմին մը։ Այսպէս ուրեմն ոչխարի նման գլուխն առած կ'երթայ այս գաղութը։

Նոր Տարին ու Ծնունդն ալ անցան շատ տխուր։ Մեր հոգեւոր պետերը պատարագն անգամ զլացան։ Երեւի տէրտէրն ալ գիտէ շօմաժին նշանակութիւնը։ Ա. Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

Ի՜նչ համարձակութիւն...

Փարիզի ռամկավար պաշտօնաթերթը, որ չափազանց քնքոյշ զգացումներ կը տածէ Փարիզի հին գաղութի երեւելիներուն հանդէպ, խմբագրականի մը մէջ համարձակեր է ձաղկել անոնց քար անտարբերութիւնը՝ Դպրոցասէրի հանդէսին առթիւ։

Ճշմարիտ ելոյթ մը։ Կարդացէք եւ դատեցէք (Ապագայ, 20 յունուար)։

— «Սակայն բաց մը երեւան հանեց այդ հաւաքոյթը, որ ձգած էր Փարիզի հին գաղութը։ Ըսինք թէ գաղութին բոլոր խաւերը ներկայ էին, բայց Փարիզի հին գաղութը եւ մասնաւորապէս անոր վերին դասը, բացառութեամբ իր 3-4 անդամներուն՝ ամբողջովին կը բացակայէր։ Այսքան աչքառու զանցառութիւն կամ անտարբերութիւն անսպասելի էր եւ աններելի։ Ուրիշ հաւաքոյթներու — երեկոյթ, ցերեկոյթ, ներկայացում, եւայլն, վարժուած էինք անոնց բացակայութեան եւ [illegible] կը լսէինք անոնց ինքնարդարացման համար գործածած պատրուակաւոր բացատրութիւնները։

Բա՛յց չէինք սպասեր որ այսպիսի հաւաքոյթի մը, ուր ո՛չ հատուածական հարց կար, ոչ գոհացում գտնել-չգտնելու երկիւղը կրնար ունենալ, ուր մէկ խօսքով, բացակայելու իրաւունք տուող որեւէ առիթ կամ պատրուակ կը պակսէր, Փարիզի հին գաղութը ցոյց տար այսքան անքողարկելի անտարբերութիւն։ Ընդհակառակն Դպրոցասէրի Սանուց Միութեան կազմակերպած այս գեղարուեստական ցերեկոյթը լաւագոյն պատեհութիւններէն մէկն էր այդ դասուն համար թեթեւցնելու իր կեղեւ կապած թերացումները։ Բայց այդքանն անգամ խորհիլը, ինչպէս կ'երեւի, աւելորդ համարած էին անոնք։

Այս ցնցիչ իրողութիւնը, կը կարծենք թէ ուրիշ բացատրութիւն մը չունի իր մէջ, եթէ ոչ դառն ճշմարտութիւն մը։—Շատ բարակցած է այն թելը որ կը կապէ Փարիզի հին գաղութը իր ազգային կեանքին հետ։ Ունեցումը իր դրօշմը դրած է նաեւ այս հատուածին վրայ, որ տակաւ իր պատեանին մէջ կը կծկուի եւ կը մեկուսանայ հարազատ միջավայրէն։»

Մինչեւ հիմա կը փորձէին շոյելով ամրացնել «բարակցած թելը», — բայց անօգուտ։ Իսկ հիմա չե՞ն վախնար որ, խարանելով... բոլորովին կը փրթի թելը։

ԾՆՈՒՆԴՆԵՐՈՒ ԵՒ ՄԱՀԵՐՈՒ ՆՈՒԱԶՈՒՄԸ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԷՋ

Ազգերու Դաշնակցութեան առողջապահական ճիւղը հրատարակեց խիստ հետաքրքրաշարժ տեղեկագիր մը, եւրոպական երկիրներու ծնունդի եւ մահուան համեմատութեան մասին։

Տեղեկագրին եզրակացութիւնը այն է թէ՝ վերջին տարիներու ընթացքին զգալապէս նուազած են թէ ծնունդները եւ թէ մահերը։

Ծնունդներու համեմատութիւնը մեծապէս կը տարբերի երկիր երկիր։ Գերմանիոյ մէջ, ծնունդներու նուազումը 40 առ հարիւր աւելի է քան Փորթուկալի մէջ եւ հինգ անգամ աւելի՝ Ֆրանսայէն։ Եւրոպայէն դուրս, Ճափոնն է այն երկիրը որ ունեցած է ծնունդի յաւելում։ Ֆրանսա, որ երկար ատեն ցանկին ամէնէն վարի մասը կը գրաւէր իր ծնունդներով, շատ աւելի ծնունդ ունի քան Անգլիա, Աւստրիա, Շուէտ, Նորվեկիա, Զուիցերիա եւ Էսթոնիա։

Մահուան նուազումը մեծ տարբերութիւններ չի ցուցներ։ Ամենամեծ նուազումը կ'երեւայ Ռուսիոյ, Սպանիոյ, Գերմանիոյ, Գերմանիոյ, Հունգարիոյ, Տանըմարքայի, Զուիցերիոյ եւ Պելժիոյ մէջ։ 20րդ դարու սկզբէն ի վեր ծնունդներու նուազման առաւելագոյն չափը եղած է հարիւրին 47, իսկ մահերու նուազումը՝ հարիւրին 39։ Այս երկու առաւելագոյն չափերուն հասած է Գերմանիան։ Ցուցակագրուած 29 երկիրներու 9ին մէջ ծնունդները նուազած են աւելի քան երկու երրորդ համեմատութեամբ, իսկ ութին մէջ՝ հարիւրին 35էն 23։

Վերջին տարիներու ընթացքին ժողովուրդներու միջին աճումը ընդհանուր նուազում չի ցուցներ, բաղդատելով 1900ի եւ 1905ի հետ։

Սակայն եւ այնպէս շատ մը երկիրներու մէջ զգալի նուազում կայ։ Անգլիոյ, Գերմանիոյ Նորվեկիոյ, Շուէտի եւ Պելժիոյ մէջ վերջին տարիներու բնական աճումը հազիւ մէկ քառորդն է 25 տարի առաջուան։ Ֆրանսայի, Աւստրիոյ եւ Զուիցերիոյ մէջ նուազումը հարիւրին 50էն աւելի է։ Միւս կողմէ, Ճափոն, Սպանիա, Փորթուկալ, Իրլանտա եւ Ռուսիա 1928էն ի վեր աւելի մեծ բնական աճում ունեցած են քան տարուան սկիզբը։ 1928ին Եւրոպա երեք միլիոնի յաւելում ունէր, առանց հաշուելու խորհրդային միութիւնը, որուն յաւելումը կը հաշուեն 2,800,000։

Լեհաստան, Գերմանիա եւ Իտալիա տարեկան բնական աճում ունեցած են աւելի քան 400,000։ Յետոյ կուգան Ռումանիա, Սպանիա եւ Անգլիա, 200 հազարէն 300 հազար յաւելումով։ Եւրոպայէն դուրս, Մ. Նահանգները ունեցած են 870 հազար, իսկ Ճափոն 900 հազար յաւելում։

մանրակրկիտ հարցաքննութեան առնուած է. ինչ կը վերաբերի իրեն վստահուած տղաքը չարչարած ըլլալու հարցին, նոր դատավարութեամբ մը կը ներկայանայ։ Որովհետեւ ինձմէ յետոյ, Պարոնիկեան ըմբոստացող սաներէն մէկը բարբարոսաբար կը զանակոծէ եւ իր ստորերկեայ մառանին մէջ սիւնի մը կապելով, անօթի կը բանտարկէ, մինչեւ որ ողորմելի տղան կերպով մը ինքզինքը կ'ազատէ եւ առաջին ոստիկանատուն կը քաշէ։ Տեղական թերթերն ալ անտարբեր չմնացին, եւ վերջերս կը գրեն թէ Պարոնիկեանի սճրային արարքներու մերկացումը դատավարութեան կողմէ իր ընթացք ստացած է։ Սաքսոնիոյ կառավարութիւնը սահմանած է նոյնիսկ իր արժանաւոր պատիժը այստեղ կրել, յետոյ իսկոյն դուրս արտաքսել գերմանական սահմաններէն։ Ապա տղաքներէն երկուքը զանազան ձեւերով կը յաջողին գլխիկոր վերադարձի ճամբան բռնել։ Իսկ միւս երկուքը դեռ Նիւրնպէրկ կը գտնուին այրի տիկնոջ մը քով, որ տարուելով Պարոնիկեանի անուշիկ խոստումներէն, իր անուան վրայ տուն մը կը վարձէ եւ այժմ անկէ վարձքը չստանալով, ստիպուած է մեր երկու հայ տղոց հետ խեղճութեան մէջ դեռ ապրելու փորձեր ընել։ Իսկ այդ երկու խեղճ երիտասարդները կ'իմանանք թէ պատրաստ են ամէն առիթ օգտագործել, եւ վերադառնալ կարենալու համար։ Ահա այս ցաւալի իրականութեան մէկ հեռաւոր մանրանկարը։ Այս է քանի մը երազամիտ գլուխներէ մեզի աւետուած «հայ սրտի ամենամօտիկ գործը»։

Գլուխ թօթվելով հարցը մէկ կողմէ չնետենք։ Աչք մը տանք այդ խաղին տակ զոհ եղած երիտասարդներու վիճակին, անդրադառնանք վերջապէս Պարոնիկեանի մը կողմէ Գերմանիոյ մէջ հայ չարչարուած անունին եւ փրկելու միջոցը փնտռենք։ Ես ի մասս անհատական ապահովութեանս, կեղծիքը կարելին չափ արագ քողազերծել փորձեցի։ Մեր ազգային պատուին վրայէն այս սեւ արատը սրբել՝ կը մնայ ամէն Հայու խղճի պարտականութիւնը։

ՅԱԿՈԲ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (2)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

Ա. ՄԱՍ

1

Ուրիշ ճար չկար, քաշեց գուշը, փռեց ծածկոցը գետին, քիչ մը ալիւր դրաւ վրան — այնպէս, ինչպէս հօրքուրը ըրած էր առջի իրիկուն — ու, ակիշով խմորը առնելով դուրս, սկսաւ գնդել զայն։ Յետոյ, կրկին զետեղելով գուշին մէջ, դրաւ գլխուն եւ տարաւ փուռ։

Վերադարձին, ճամբան զառիվեր էր ու քարոտ։ Քանի մը թուրք տղաք, աղօրիքի ճամբէն դարձին, տափարակ տեղ մը կանգ առեր վեգ կը խաղային։ Մօտեցաւ։ Կից մը տուաւ շարուած վեգերուն, ծռեցաւ՝ խլեց քանի մը հատ եւ սլացաւ դէպի տուն։ Իրարանցում մը սկսաւ. քանի մը հայհոյութիւններ։ Կանգ առաւ Գրիգոր, դարձաւ ետ, քար մը խլեց ու՝

— Եա ձիր հօրը, մօրը...

Բայց, տղաքը արդէն կծիկը դրած էին ու, իրենց վազքէն, փողոցի շուները նետուեր էին վրանին, հաչելէն ու ծուլտալէն։

Երբ տուն հասաւ, շունչը բռնուեր էր։ Աննկարագրելի ցանկութիւն մը կ'եռեւեփէր ներսը։ Այգի պիտի երթային։ Ու քեռին, նախորդ իրիկունը, զէնքը առեր բերեր էր իրենց՝

— Վաղը «մխիր» խաշել պիտի 'թանք — ըսելէն։

Գոմէշները պատրաստ էին։ Գրիգոր ընտելացած էր նման պարագաներու իրեն վիճակուած աշխատանքին։ «Երգապ»ը առաւ պատէն ու անցուց ուսին։ Սափորը կախեց ծայրէն եւ «երգապ»ին մէջ դրաւ քանի մը գլուխ սոխ, հաց մը, ինչպէս նաեւ մէկ երկու պճեղ սխտոր՝ հօրքուրին համար։ Ջիթապտուղը կ'առնէին «Պզտի Պախալ»էն։ Այդպէս կ'որակէին զինքը, — թէեւ անունը Պետրոս էր, — հեգնական ձեւով, իբր արտակարգ գիրութեանը համար։ Կամ՝ «Պետրօսլար». այսինքն՝ քանի մը Պետրոսներ՝ թրքերէն յոգնակիով մը... Պզտին ունէր լեցուն քիթ, կարճ հասակ մը, «իշու բեռ մը փոր»՝ կուրծքէն վար, ու ծիծուռ էր՝ գիւղացի քառասունը անցուցած տղամարդու մը նման։ Կը քալէր հեւիհեւ, փշալէն, փշփշալէն, թեւերը փարտելէն եւ երերտկալէն։

Անկած Միքէն մէկ հատիկ էր զայն բարկացնելու համար։ Արտ չգացած օրը, սրճարան երկարած ատեն, «լուս դէմքը» մէյ մը անպատճառ կը ցուցնէր Պզտիին։ Ու, ներս մտնելով խանութէն, իբրեւ թէ տիկի պանիր գնելու համար, կը հարցնէր.

— Ղաշէ՞րդ աղուոր, դէ՞մի տիկկինդ...

Ու Պզտին կը բարկանար. պռկները կը շարժուկէր։ Մանաւանդ որ կինը շատ գեղեցիկ էր ու «էրեսները կը վառէին»։ Եւ, կշիռքին փոշին փչելէն.

— Հայտէ՛, հայտէ՛, առտուանցով — կը ծուլտար — քու կնիկդ աղուոր է նէ, բեր տէ...

— Է՛, աղէ՛կ, աղէ՛կ... «չիրոզ»դ խնտո՞ր է, ունի՞ս...

— Մէկ հատ մնաց... կ'ուզե՞ս...

Ու խնդուքը կը սկսէր։

Յետոյ, կը մօտենար եւ փորին ակնարկելով՝

— Պզտի, քանի՞ ամսու է... «էքիզ» պըտ գայ «ղալիպա»...

Ու յանկարծ, վրայ կուգար Թաղին միակ ազապը, Քէլ Մարտիրոսը, ու Պզտիին միսին դպելէն, աչք մը կ'ընէր Միքէին, ու կը սկսէր կատակել.

— Օ՜խ, «մաշշալլա՜հ»... ի՞շ կ'ըսես, Միքէ...

Բայց ձայնը չէր բարձրացներ Պզտին։ «Ի՞նչ ընենք, ամէնուն ա ջուրին պէտ 'թանք՝ գործերնուս խաթրը համար,» կը մտածէր ու «աղան կը աղէր»...

Ու իրաւ ալ, ամէնքին հետ հաշիւ մը ունէր։ Թէեւ ո՛չ մէկ տետրակ։ Խանութին ամէն մէկ անկիւնը մէյմէկ կտոր խաւաքարտ կար — լոխումի տուփի կտոր, սիկառի տուփէ փրցուած մաս մը։ Ասոնցմէ ամէն մէկը որոշ յաճախորդի կը պատկանէր։ Մեկուն բան մը տուա՞ւ, կը շարժուկէր, ծիծերն ու փորը երերցնելէն կ'երթար կ'առնէր թղթիկը վար, մատիտը աղուոր մը կը թրջէր լեզուին վրայ, ու կը գրէր. — «1 օխ. շաք.», ու կը դնէր տեղը։ Ալ այդ թուղթին վրայ պատ կը դառնային փոշին ու ճանճերը։ Այնպէս որ, օր մը, հաշուին տակէն չկրցաւ ելլել։

Ամէն անգամ որ Գրիգոր իր քեռիին տունը կը գիշերէր, գլխուն կը ժողվէր քանի մը տղաք, եւ, կռթնած Պզտիին խանութին հանդիպակաց պատին, բոլորը մէկ կը յանկերգէին.

Պզտի կնիկ, ըռնտիկ կնիկ
Շալվար դնենք էրկա տանինք,
Գիր ու կլոր հարսնուկ անինք
Գնդիկ Ֆնտիկ, մեծկակ ծիծիկ
Պզտի կնիկ...

Ու մինչ Պզտին, ճարահատ, երկաթեայ տրամը կը վերցնէր ու թափէր դռնէն դուրս՝

— Ձեր հօրը... պոռալէն, տղաքը կծկած էին արդէն, Մուռ տղրուրին ետին։ Իր խանութէն աղբիւրը զոյգ մը տեղ էր, բայց, Պզտին ի՞նչպէս հեռանար իր դռնէն. մանաւանդ որ շատ դանդաղաշարժ էր ու աւելի շատ կը գլորէր, քան կը քալէր։ Ատոր համար էր որ, օր մը, երբ Գրիգոր՝ հօրքուրին հետ փուռն էր, Մափիկ Խեչօն, երդին կառքը քաշած ատեն, սրտնեղ պոռացեր էր.

— Հէ՜յ, Պզտի՛ կնիկ, ժէզվտկէ «պօղղ-պօղչաղ» տէ անցնինք։

Այդ օրէն ասդին, «պզտի»ն ու «կնիկ»ը բերնի ծամոց ըրեր էին տղաքը։ Եւ որովհետեւ երբեք չէին կրնար մօտենալ անոր, այն առտուն Քեռին առանձին մտաւ խանութէն ներս, ոտքին հետ ձայնը դնելէն ներս.

— Վախնամ «դէթին»դ աւրեցիր, Պզտի... հը՞... մեզի ալ...

Յետոյ, Գրիգորին ակնարկելով՝

— կոշտ մըն ա պանիր ծեր «քեբքենեզի»ն համար, — աւելցուց — աղջուրը սրբէ՛ս ամմա՛...

Ու, ճամբայ ինկան, գոմէշները եւ էշը ձգած առջինին։ Գրիգոր կը քալէր քովընտի արահետէն, ամէն քայլափոխի ծաղիկներ ժողվելէն ու շափրակները փետտելէն։ Օդը պայծառ էր ու արեւը հինա քսեր էր ճամբուն վրայ։ Քեռիին տունը քաղքին ծայրն էր, զառիվերի մը վրայ, ուրկէ անդին պզտիկ բլուր մը կը ցցուէր՝ ուղտի մը սապատին նման։

(Շար.) Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Հ. Յ. Դ.

ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Ջաւարեան կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Մուրատ խումբի բոլոր ընկերները վաղը Ուրբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին Ակումբին մէջ։

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Իշխան ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Արամ Սերոբ, Եփրեմ Խան, Համազասպ եւ Վարդգէս խումբերը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին սովորական հաւաքատեղին։

×

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈԷԻ Մուրատ խումբի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Ակումբին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Քարտուղարին ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

×

ՍԷՆ ՄՕՐԻՍԻ Սաքօ խումբի ընկերահամակրական ժողովը այս Կիրակի ժամը 2ին, Ընկ. Կ. Ղամպէրեանի սրճարանը։ Կը դասախօսէ ընկ. Վարդան Զուլլէրեան (Լիոնէն)։ Կլխնդրուի ճիշդ ժամանակին ներկայ գտնուիլ։

×

ՎԻԷՆԻ (Լիոն)Անդրանիկ խումբի դասախօսական ժողովը այս Կիրակի ժամը 2ին ընկ. Յ. Տօնօյանի բնակարանին մէջ։ Կը խօսի ընկ. Բ. Աղաբէկեան նիւթ ունենալով (Հայ ժողովուրդի ապագան)։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Կը հրաւիրուի գաղութի հայութիւնը։ Մուտքը ազատ է։

×

ՎԻԷՆԻ կոմիտէն դասախօսական ժողովի կը հրաւիրէ Քրիստափոր եւ Ապառաժ խումբերը։ Քրիստափոր խումբը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8էն 10, Խաժակ Ակումբին մէջ։ Իսկ Ապառաժ խումբը այս Կիրակի ժամը 2էն 4, Պատ. միութեան Ակումբին մէջ։ Կը դասախօսէ ընկ. Արամ Գառօնէ։ Նիւթ՝ Հ. Յ. Դ. Կանոնագիր ծրագրի մեկնաբանում։ Սոյն դասախօսական ժողովներուն կը հրաւիրուին նոյնպէս բոլոր համակիր երիտասարդները եւ Հ. Յ. Դ. Պատ. միութեան անդամները։

×

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Շաբաթ ժամը 3ին, Café Décoususի սրահը, Place de la Liberté Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն»։

×

ԼԻՈՆԻ Համազասպ խումբի դասախօսական ժողովը այս Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Ակումբին մէջ։ Նիւթ՝ նոր սերունդը եւ հայրենիքի գաղափարը։ Կը խօսի ընկ. Բ. Աղաբէկեան։ Կը հրաւիրուին ընկերներ եւ համակիրներ։

×

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆԻ (Մարսէյլ)Ընկեր Կարօ խումբի դասախօսական ժողովը այս Կիրակի իրիկուն ժամը 8ին ընկ. Յովհաննէս Վանոյեանի բնակարանը։ Կըդասախօսէ ընկ. Պ. Հիւսեան։ Կը հրաւիրուին ընկերներ եւ համակիրներ։

×

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ընկերական վիճաբանական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Հրապարակային դասախօսութիւն Սէն Լուի մէջ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Սէն Լուի (Մարսէյլ)Ակնունիենթակոմիտէին կողմէ, այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին.տեղւոյն դպրոցին մէջ։Կը խօսի ընկ. Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆ նիւթ ունենալով «Համաշխարհային պատերազմը եւ իր հետեւանքները»։

Աղքատախնամին ցերեկոյթը

Փարիզի Աղքատախնամի ընկերութեան տարեկան մեծ ցերեկոյթ պարահանդէսը 31 յունուար կիր. կէսօրէ վերջ ժամը 3էն մինչեւ կէս գիշեր։

ՇԱՆ ԶԷԼԻԶԷԻ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ, 79 ԱՎԸՆԻՒ ՏԷ ՇԱՆ ԶԷԼԻԶԷ

գեղարուեստական ճոխ բաժին, մասնակցութեամբ հայ եւ օտար արուեստագէտներու։ երգ. նուագ եւ զանազան հաճելի անակնկալներ։

Պարերու համար առաջնակարգ երկու նուագախումբեր։ Պրիճի սեղաններ։ դիւրամատչելի ճոխ պիւֆէ։

ՄՈՒՏՔԸ 25 ՖՐԱՆՔ

Տոմսերը կը ծախուին հայկական ճաշարաններու եւ Rue de Trévise-ի հայ նպարավաճառներու մօտ։

Լոյս տեսաւ

Ազգային հերոս Սեբաստացի Մուրատի կենսագրութիւնը,

„ՄՈՒՐԱՏ"

Գրեց՝ Պ. Միքայէլ Վարանդեան, հրատարակութիւն Մուրատ Ֆօնտի կեդր. վարչութեան։ Գիրքը կը բաղկանայ 350 էջերէ եւ 45 նկարներէ։ «Մուրատ» տպուած է սահմանափակ թիւով. վուխ ըցէք որ առաջ ապահովել օրինակ մը։ Գին՝ թղթակազմ 30 ֆրանք, լաթակազմ՝ 40 ֆրանք։ Գաւառներու համար դրկել փոստի ծախք 2 ֆրանք։ Դիմել «Յառաջ»ի խմբագրատունը Լ. Գեւոնեանի կամ Ներսէս Գչիկեանի, 24 ru Anatol France, Issy-les-Moulineaux. (Seine) France

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Զ. Ս. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Կիրակի ժամը 2ին սովորական հաւաքատեղին։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Նոր վարչութեան ընտրութիւն։

ՍԻՓԱՆ երգչախումբի ընդհ. ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Միութիւնիթէի սրահին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Ձեկոյց հաշուեքննիչ յանձնախումբի, վարչութեան ընտրութիւն եւ կարեւոր հարցեր։ Կը հրաւիրուին բոլոր անդամները։

ԻՍԻ-ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Ա. Ե. Կ. Խաչի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Ակումբին մէջ, 241 rue Jean Jeacques Rousseau։ Կարեւոր օրակարգ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Ազատեան իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց փոքրիկն ԳՈՀԱՐԻԿ ԱԶԱՏԵԱՆի (ծնած 22 յունուար 1931) դառնաղէտ մահուան առթիւ։ Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ յունուար 12ին։ Ծաղկեպսակ ղրկած էին Հ. Յ. Դ. Խաժակ խումբը, Տէր եւ Տիկ. Աղամեան, Տէր եւ Տիկ. Թաշճեան, Տէր եւ Տիկ. Թաքէսեան, Տէր եւ Տիկ. Ճաղրեան, Տէր եւ Տիկ. Պալեան եւ հայրենակիցներ։

Լա Սիօթա, 26 յունուար 1932

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Սիվրի Հիսարցի Օննիկ Հաճի Գալուստեան, մօր անուն՝ Սողոմէ, հօր անուն՝ Ղազէլ (Ղազար), եղբայրները Մարժակ եւ Գէորգ, քրոջ անուն՝ Եղիսաբեթ։ 1918ին Հալէպի մէջ տեսնողներ եղած են։ Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել Գէորգ Գալուստեանի, 28 rue Grenoble, Bourgoin, (Isère). France. Ճշգրիտ հասցէն տուողին 100 ֆրանք, մէկ տարեկան «Յառաջ»եւ մէկ տարեկան «Լրկուեք» նուէր։

Կը խնդրուի Սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

— Պարտիզակցի Զարեհ Ազնաւուրեան կը փնտռէ իր եղբայրը Արամ (Գեղեցիկ) Ազնաւուրեան, որ երեք տարի առաջ կը գտնուէր Հարմանլը (Պուլկարիա)։ Կը խնդրուի իր հասցէն իմացնել իր եղբօր՝ Z. Aznavorian c/o Nersessian, 25 rue Polignais, St. Etienne. Loire, France

— Կը փնտռուի Սրապիոն Մաճարեան հօր անուն՝ Մկրտիչ։ 1924ին Պէյրութէն որբերու հետ փոխադրուած է Ֆրանսա։ Լուր կայ թէ Լիոնի կողմերը կը գտնուի։ Իմացնել իր քրոջ Սիմա Մաճարեանի, Americain University, Beyrouth, (Grand Liban).

Ցարգանքի հանդէս

Կազմակերպուած Լիոնի Համախարբերդցիական Երիտ. Միութեան կողմէ ի պատիւ Խարբերդի գրագէտներուն, այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Գրգ Թաղապետարանի սրահին մէջ։ Բանախօսութիւն, երգ, մեներգ, արտասանութիւն եւ կովկասեան պարեր։ Կը մասնակցին՝ Լիոնահայ «Գողթան» երգչախումբը, ղեկ. Պր. Պ. Պետրոսեանի, Օր. Պ. Վարդանեան (մեներգ), Պ. Պ. Գոլումանեան (մեներգ), Մութաֆեանց (կովկասեան պար), Հալէպլեան (պանծօ), Ե. Մոմճեան (ջութակ)։ Կը ներկայացուի «Շատախօս Սափրիչը» զաւեշտ։ Մուտքը ձրի է։

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)

Le Gérant H. STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (135)

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Հայոց դատը կը պատմէ

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան գործերը

18.— ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆՆԵՐԸ ՅԱՆԿԱՐԾԱԿԻ ԳՐԱՒԵՑԻՆ ՕՍՄԱՆԵԱՆ ՊԱՆՔԱՆ

Այս կոմիտէճին, կազինոյի մը մէջ նստած տեղը, յանկարծ կը ճառէ.

— Էյ ժողովուրդ, թուրք, յոյն, հայ, բոլորդ ալ մտիկ ըրէք։ Այսօր է, որ տեղի պիտի ունենայ այն որուն կը սպասէինք։ Այսօր նոր արեւ մը պիտի ծագի, բոլորովին տարբեր արեւ մը։ Այսօր իրիկուան դէմ, Պոլսոյ ամբողջ ժողովուրդը պիտի ստիպուի պոռալ.

—«Կեցցէ՛ Հայաստան»։

Այս ճառին վրայ, ոստիկանը կը ձերբակալէ զայն եւ ուղղակի ոստիկանական նախարարութիւն կը բերէ։ Ուզեցի հարցաքննութիւնը կատարել անձամբ։ Գինովութեան պատճառով, տէրը չէր իր գիտակցութեան, այնպէս որ սոխակի պէս կը խօսէր ու կը պատմէր.

— Դուք յաջողեցաք հրաժարեցնել եւ աթոռէն նետել Իզմիրլեանը։ Անշուշտ ան ալ իր կարգին վրէժ պիտի լուծէ։ Բայց միայն ձեզ չէ,որ պիտի նետէ աթոռէն,այլեւ ձեր Սուլթանը։ Պիտի սրբէ մաքրէ ձեր կառավարութիւնը։ Հիւզիւմեանց (Եուսուֆեանց?) հոս կը գտնուի։ Անցեալները զայն աքսորեցիք, բայց ի՞նչ եղաւ։ Նորէն ետ վերադարձաւ։ Ահ, հիմա արդեօք ի՞նչ կ'ընէ Միհրդատը Սամաթիոյ մէջ։ Հարկաւ վերջացաւ ժողովը։Ձեր ոստիկանները կէս ձգել տուին օդին։ Հոգ չէ, այս իրիկուն առատ առատ կը խմեմ։ Ես Իզմիրլեան…

Վարդան գուշակած էր։ Դժուար էր բերնէն առնել, բայց Սամաթիացի այդ Միհրդատը ծանօթ էր ոստիկանութեան։ Յայտնի կոմիտէճի մըն էր։ Հասկցուեցաւ որ Միհրդատի տանը մէջ ժողով կար։ Ըսի ոստիկանին.

— Վայրկեան մը մի՛ կենար։ Վազէ Սամաթիա գնա եւ պաշարէ Միհրդատի տունը։ Ով որ կայ ձերբակալէ եւ հոս բեր։ Գիտես անշուշտ Միհրդատին տունը։ Նշանաւոր ձուլիչ Միհրդատը։ Սամաթիոյ մէջ Սուլումանաստրերիքով է տունը։

— Գիտեմ, փաշա՛, սակայն եթէ յարմար կը դատէք, ես չպիտի ուզէի բաժնուիլ ձեր քովէն։ Աւելի լաւ կ'ըլլար, որ ոստիկանական ընդհ. տնօրէնը երթար։

— Շատ լաւ։ Հիմա գնա եւ ըսէ Հիւսէյին էֆէնտիին, որ Սամաթիա մեկնի։

Հիւսէյին էֆէնտի մեկնեցաւ եւ մէկ ժամ լետոյ վերադարձաւ՝ միասին բերելով Միհրդատը, եղբայրը՝ Ցովսէփ եւ մօրեղբայրը՝Յովհաննէսը։

Միհրդատ կրակ կը ցայտէր.

— Ի՞նչ արժէք ունի մեզ ձերբակալելու ձեր փութկոտութիւնը։ Ի զուր կը յոգնիք։ Արդէն մինչեւ այս վայրկեանը ինչ որ պիտի պատահէր, պատահեցաւ անպայման։ Մէկ ժամէն դուք ալ կը տեսնէք եւ կը հասկնաք։

Այնքան վստահ եւ լիրբ համարձակութեամբ կը խօսէր, որ չէի կրնար ըսել թէ բարբանջանք (փուլավրա) են ըսածները։ Անպայման մեծ փորձանք մը պիտի պատահէր Պոլսոյ մէջ, յայտնի էր արդէն։ Կը հասկնայի, որ կոմիտէն այս անգամ յարձակումը ռումբով պիտի գործէր եւ հրապարակը պիտի աւերէր ու կործանէր։ Սակայն ուսկի՞ց պիտի սկսէր եւ ի՞նչպէս, չէինք գիտեր։

Միհրդատն ու ընկերները տակաւին դուրս չէին ելած զբաղեցնելակէս, յանկարծ հեծեալ պահակազօրաց փունդէն սուրհանդակ մը ներս մտաւ եւ ըսաւ.

— Փաշա՛, Սուլու Մանաստրրի մօտ, ձուլիչ Գաբրիէլեան Միսաքին տունը ժողով գումարած են կոմիտէճիները։ Նախորդ պատրիարքը Իզմիրլեանն ալ ներկայ է ժողովին։ Ոստիկանական շրջանը պահակախումբ մը պաշարեց տունը։ Զարկինք դրանը, բայց չբացին։ Միսաք պատուհանէն դուրս հանեց գլուխը եւ ըսաւ.— «Ի՞նչ կ'ուզէք մեզմէ։ Մենք կարեւոր գործ ունինք։ Այսօր դուրս չպիտի ելլենք տունէն։ Ասանկ հրաման տուած են մեզի մեր հրամանատարները։ Եթէ դուք հրամանատար ունիք, մենք ալ ունինք։ Եթէ իրիկուան դէմ գաք, այն ատեն միայն անձնատուր կ'ըլլանք։ Արդէն մինչեւ իրիկուն, անձնատուր ըլլալու հարկ չի մնար, ոչ ալ մեզ անձնատուութեան հրաւիրելու համար դուք ուժ կ'ունենաք»։ Եկայ ձեր հրամանը առնելու։

Հրաման տուի տասնապետին.

— Եթէ յամառին ու չբանան դուռը, պատերուն եւ դրան վրայ քարիւղ սրսկեցէք եւ այրեցէք։ Եթէ զէնք արձակեն, զէնքով փոխադարձեցէք։ Հիմա շուտով ողջ կամ մեռեալ բոլորը հոս բերէք։

Տասնապետը մեկնեցաւ։ Միհրդատն ու ընկերները բանտ ղրկեցի։

Յանկարծ այդ պահուն, հեռուէն լսելի եղաւ պայթիւն մը։ Այնպիսի ձայն մըն էր, որ ենթադրել ումբարձակութեան մը արձագանգ…

Այդ պահուն Միհրդատ … կ'իջնէր սանդուղներէն։ … ձայնը, պոռաց վարէն վեր.

— Լսեցի՞ր, Նազըմ փաշա, … նիքն սկսաւ, Աստուած շնորհ… ընէ։

Քիչ յետոյ, յանկարծ. … պահար սենեակս մտաւ Ղալ… ոստիկանական տնօրէնը եւ ըս…

— Փաշա՛, Դաշնակցական… գրաւեցին Օսմանեան Պանք… Դրան պահակ զինուորը սպաննեց… Կ'երեւի, որ առաջուընէ … նակութեամբ գէնք, … մանիւթ մթերած են պատ…

Այս առտու, բոլորն ալ … գլուխը գլխարկ դրած, … թիւն չգրաւելու համար, մէկ-մէկ … երկու երկու դրամատան … ներս մտեր են։ Մեր փնտռ… համաձայն 25 հոգի են։ Երբ … բերին թէ սպաննած են դրան … հակ զինուորը, անմիջապէս … ուորական եւ ոստիկանական … ղրկեցինք դրամատան շրջակայ…

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Gobelins 19-78
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՈՒՐԲԱԹ 29 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1932
29 JANVIER 1932

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆ

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1789

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՆՈՐ, ԲԱՅՑ ՕՐ-ՊԱԿԱՍ

Նոյնութեամբ հրատարակեցինք երիտասարդ գրագէտին, Շահան Շահնուրի գրութիւնը։ («Յառաջ», Յունուար 24, 26 եւ 27)։

Հրատարակեցինք իբրեւ ձայնը, ճիչը «հոսանքի մը», որ կը կարծէ թէ հասած է իր օրը, բայց զրկուած կը մնայ խօսելու եւ գործելու իրաւունքէն»։

Բուն բառը չէ այստեղ «հոսանք»ը։ Բայց ոչինչ։ Նստելով դէմ դիմաց, խօսինք մենք ալ, եւ փորձենք պարզել ծունն ու շիտակը։

Մեծխօսիկ, ինչպէս եղած ենք բոլորս ալ նոյն տարիքին մէջ, ծեքծեքուն եւ միամիտ, մեր երիտասարդ բարեկամը կ՚արծարծէ խնդիրներ, որոնք ձեռքը գլխուն տանիլ կուտան։

Ու կը յաւակնի խօսիլ յանուն դասու մը երիտասարդներու — եւ ճերմակներու — որոնք շատ բան կրնան ըլլալ, բայց ոչ «մենք»։ Գոնէ առ այժմ։ (Նկատի չունինք այդ անունով հրատարակուած պարբերագիրը)։

Ինչ որ աչքի կը զարնէ հրատարակուած գրութեան մէջ, անկեղծութիւնն է։ Ու պայծառութիւնը։ Պատճառ մը աւելի՝ բաց խօսելու։

×

Միայն գրական-գեղարուեստական խնդիրներ չէ որ կը յուզէ Շ. Շահնուր, այլեւ ազգային-քաղաքական։ Հարցեր, որոնց հանդէպ «ամաթէօր»ի կամ գեղապաշտի կամէութիւններ միայն ունեցած են այս դասու տղաքը։

Կան որ արհամարհանքով կը նային այդ բոլորին վրայ։ Եւ ուրիշներ որ կը խօսին անթացուպի մը կռթնած։ Մանգալով կախարդական շրջանակի մը մէջ։

Բայց նախ քան այդ խնդիրները, կ՚արժէր ճանչնալ այս տղաքը, իրենց առաւելութիւններով եւ թերութիւններով։

Առաւելութիւններուն ամէնէն տիրականը՝ գրական-գեղարուեստական տենդն է։ Տքնելու, քրտնելու, արտադրելու ճիգը։ Բեղնաւորութիւնը։ Ու սարսափը՝ միջակին։ Խոյանքը՝ դէպի Նորը, Նուրբը, կատարեալը։ Ե՛ւ արուեստով, ե՛ւ լեզուով։

Դեռ լուսահոգի «Յարդգող»ի օրերէն, աւելի առաջ կամ վերջը, մենք առիթ ունեցած ենք ուշադրութեան յանձնելու այս իրողութիւնը։ Ու միշտ ալ խանդաղատանքով հետեւած՝ իրենց նուաճումներուն։

Բուն գեղարուեստական տենդէն զատ, այս տղաքը — շատերը — ունին նաեւ կամք՝ հմտանալու կամ պաշար ամբարելու։ Ինչ որ կը դիւրացնէ վերագնահատման աշխատանքը։ Եւ կ՚օգնէ գտնելու լաւագոյն ճամբան։

Անջատ-անջատ առնելով, իրական արժէքներ կան այսօր։ Քիչ մը ստատուն եւ ուռուցիկ, բայց տոկուն։

Այս առաւելութիւնը աւելի կը շեշտուի, երբ նկատի առնենք այն պայմանները ուր հասան այս տղաքը, հրելով-հրմշտկելով։ Տրորուելով եւ ճչալով, բայց միշտ հետք մը ձգելով։

Արմատախիլ եւ ցիրուցան, մեծ մասով կորուսած՝ հողէն ու ջուրէն, եւ դարձեալ մեծ մասով անծանօթ, անհաղորդ՝ երէկուան պատմութեան, անոնք նետուեցան, մաքառեցան եւ թառ կապեցին, ուր որ հասաւ իրենց հոգեկան եւ մտաւոր կորովը։

Եւ եթէ տակաւին չունին դիմագիծ՝ իբրեւ հաւաքականութիւն —յաճախ իբրեւ անհատ— այդ չի նշանակեր թէ պիտի չունենան աւելի վերջը։

Խմորման շրջան է, եւ անոնք որ սահմանուած են ապրելու — տարուինականութիւն — ուշ-կանուխ պիտի կգան մեկուսացման չարիքները։

Այլապէս, պիտի դառնային կեր՝ միջազգային պողոտաներու։ Կամ թանգարանի։

×

Ինչ կը վերաբերի բացասական գիծերուն, դարձեալ ամէնէն տիրականն է՝ բոլորովին չարչրկուած, լքուած, զոհուած տարր մը երեւալու հիւանդութիւնը։ Նահատակ ձեւանալու միտումը։

Գիտենք շատերուն պատմութիւնը։ Մեր միտքէն չանցնիր բաղդատութիւնն իսկ փորձել անոնց երէկուան ողբերգութեան եւ երէցներուն տառապանքին։

Շատերն այս տղոց փրկուեցան ու հասակ նետեցին քաղաքի մը վայրուններու մէջ։ «Օր ու արեւ չտեսան»։ Ու չեն տեսներ այսօր ալ։ «Սրճարան-օրօրոցը» դեռ ամէն բան չի բացատրեր։

Բայց, այս ողբերգութիւնը իրաւունք չի տար աւելի դժբախտ երեւալու, քան ուրիշ սերունդ մը։ Գոնէ կարգ մը տեսակէտներով։

Հաւաքական գուրգուրանք չպակսեցաւ այս տղոց։ Ոչ ալ մանաւանդ պատեհութիւն՝ ուսանելու մտաւորապէս։

Երէկ, երբ Թուրքիա կը գտնուէինք, նոյն տարիքի եւ նոյն խառնուածքով, նոյն արդար յաւակնութիւններով երիտասարդներու համար ե՞րազ էր Եւրոպան։

Ցնորք էին Փարիզն ու Ժընեւը՝ շատերուն համար։ Եւ դեռ Փոքր Ասիոյ, Մեծ եւ Փոքր Հայքի մէջ՝ երազ էր Պոլիսն անգամ։ Պերճանք՝ եւրոպական թերթն ու գիրքը։ Կամ փորձանք։

Շա՛տ պիտի ուզէինք որ Շահնուրներն ու միւսները պրպտէին, իմանային, թէ ի՛նչպէս «ծլեցաւ ու ծաղկեցաւ», Արտաշէս Յարութիւնեան մը՝ փերեզակի կրպակին մէջ։ Օշականը՝ Սէօլէօզի նախակրթարանին անկիւնը, անոպայ թաղական-հոգաբարձու բարեհա՛ճ հրամաններուն տակ, ամեն-ամեն ոտք նետելով Պոլիս, ի խնդիր Mercure de France-ի կամ Rémy de Gourmont-ի մէկ հատորին։ Եւ կամ Գեղամ Բարսեղեանը՝ մինչեւ գիշերուան 3-4 աչքի լոյս քամելով տպագրական փորձերու վրայ։ Եւ դեռ քանիներ։ Ու Թլկատինցիները, Զարդարեանները...

×

Անհամեմատ էին այս խորհրդածութիւնները — թէեւ կցկտուր — աւելի լաւ հասկնալու համար իրար։

Որովհետեւ գործ ունինք նոր, բայց օր-պակաս խմբակի մը հետ։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՊԻՏԻ ԿՌՈՒԻԼ...

Անմրցելի է մեր Նունիկը,
կ՚արտադրէ անընդհատ։ Կը ճախրէ արձակի եւ ոտանաւորի բոլոր լարերուն վրայ։

Հերոսապատում, ծովափ, Յուլիս 14, գաղթային ցուցահանդէս, հարսնիք, ծնունդ, կնունք, ծարտակոչ, քննադատութիւն, երգիծանք, — «Նէ ալըրսըն ա՛լ»։ Պատրաստ է միշտ։

Անշուշտ չպիտի մոռնայ վէպն ալ, խուճապի ծառնելով բոլոր հին ու նոր գրողները։ Մանաւանդ նորերը, որոնք ոչ անոր սաւառնաթեւ երեւակայութիւնն ունին, ոչ ալ բառամթերքը։

Խորի՛ն յուզումով կարդացի իր վերջին ոտանաւորը.— «Պիտի կռուիլ...»

Պիտի կռուիլ բռնաւորի լուծին դէմ,
խրոխտապանծ, սէգ խիզախ
եւ անձիտել այդ աղէտքը ոճրադէմ,
Արեւ սըփռել ակնբախ։

Պիտի կռուիլ ամբարտաւան ժեսթին
դէմ,
Հսկայ ուժով տիտանի,
Որ խորտակենք այդ վտանգը սիգաձեմ
՚ի աշխարհն անկէ փրկուի։

Եւ խորապէս ներշնչուած, փորձուեցայ հետեւեալ տողերը մրոտել.—
Պիտի կռուիլ սոփեստիկին, սագին
դէմ,
Ոտանաւոր եւ կամ արձակ մուկին
դէմ,
Որպէսզի գիրքն ու թերթն Հայոց
աշխարհի,
Իր բարձունքէն մինչեւ Նունիկ չսահի։

ՎԱՐԱԶ

Վէնիզելոս Եւրոպայի մէջ

Յունաստանի վարչապետ Պ. Վենիզելոս Հռոմի եւ Փարիզի մէջ՝ կարգ մը տեսակցութիւններ ունենալէ վերջ, մեկներ է Լոնտոն, ուր երկարախօսակցութիւն մըն ալ ունեցաւ Անգլիոյ արտաքին նախարարին Սայմընի հետ, ելմտական եւ տնտեսական հարցերու մասին։ Յետոյ տեսակցեցաւ նաեւ արտաքին նախարարութեան այն դիւանապետներուն հետ, որոնք մասնաւորաբար կը զբաղին յունական գործերով։

Նոյնպէս, տեսակցութիւններ ունեցաւ Մաքտոնըլտի եւ կարգ մը դրամատէրներու հետ։

Լաւատեղեակ շրջանակներ կը յայտնեն թէ Պ. Վէնիզէլոսի այս տեսակցութեանց ընթացքին, Կիպրոսի հարցը չէ դրուած դեռ։

Ընտրական կանոնի փոփոխութիւն

Իր նախորդ օրուան նիստին մէջ Ֆրանսայի երեսփ. ժողովը զբաղեցաւ ընտրական օրէնքի փոփոխութեան հարցով։ Ընկերվարականները կ՚առաջարկէին վիճաբանութիւնը յետաձգել։ Մեծամասնութիւնը յաջորդաբար մերժեց յետաձգման վեց առաջարկներ։

Վիճաբանութիւնները պիտի սկսին ուրեմն, այսօր։

Երուսաղէմի Յոյն Պատրիարքը

Երուսաղէմի գերագոյն դատարանի վճռին համաձայն յունական Սինոդի ներկայ կանոնագիրը ի զօրու չի կրնար ըլլալ եւ հետեւաբար այդ կանոնագրին հիման վրայ, չի կրնար ընտրուիլ հանգուցեալ Տամ. եանոս արքեպիսկոպոսին յաջորդը՝ իբր Երուսաղէմի Յունաց Պատրիարք։

Խորտակուող ընդծովեան

Անգլիական ընկղմած ընդծովեան որուն մէջ 60 ծովային սպայ եւ զինուորներ կային, գտնելու ամէն յոյս կ՚անհետանայ հետզհետէ։

Անընդհատ շարունակուող փնտռտուքները ուրիշ 30 մարտանաւերու կողմէ, յարդ ապարդիւն մնացած են։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Հատուցումներու հարցին շուրջ

Անգլեֆրանսական բանակցութիւնները

Անգլիոյ արտաքին եւ առեւտրական նախարարները կը քննեն ֆրանսական կառավարութեան հակառաջարկները հատուցման հարցին մասին։

Անգլիա եւ Ֆրանսա իրենց կարելին կ՚ընեն Գերմանիոյ տրուելիք յետաձգման նոր պայմանաժամի մը շուրջ համաձայնելու համար։ Անգլիոյ մասնագէտները չեն ուրանար ֆրանսական առարկութեան իրաւական արժէքը, սակայն կը նկատեն որ բացառիկ պարագաները անհրաժեշտ կը դարձնեն աւելի լայն միջոցներ քան վճարումներու ժամանակաւոր յետաձգումը որ կ՚առաջարկուի Ֆրանսայի կողմէ, պահելով մէկտեղ Եընկի անպայմանադրական տարեվճարներու վրայ ամէն իրաւունք։

Անգլիա կ՚առաջարկէ ամբողջովին յետաձգել բոլոր պարտքերու վճարումը, մինչեւ որ կարելի ըլլայ մօտաւոր ապագայի մէջ՝ նոր կարգադրութիւններու ենթարկել գերմանական պարտքերը, ինչ ալ ըլլայ Ամերիկայի դիրքը, որուն հետ նախկին դաշնակիցները, ըստ անգլիական տեսակէտին, պէտք է պարտքերու մասին բանակցին՝ գերմանական հատուցումներու հարցը լուծելու համար։

Իսկ ֆրանսական կառավարութիւնը չուզեր այդ ճամբուն մէջ մտնել, մինչեւ որ Ամերիկայի հանդէպ իր պարտքերէն ազատած չզգայ ինքզինքը։

Գերման մամուլը մէկ բերան կը բողոքէ պատերազմական «հարկ»երու դէմ եւ զանազան հաշիւներով կը փորձէ ցոյց տալ թէ հատուցումներու հաշուէն՝ Ֆրանսա շատ աւելի ստացած է, քան ինչ որ ծախսած է իր աւերեալ շրջաններու վերաշինութեան համար։ Ազգայնական-հիթլերեան թերթեր նոյն իսկ կը պնդեն որ Ֆրանսա պարտաւոր է միլիառներով ոսկի մարք վերադարձնել Գերմանիոյ։

Պերլինի քաղաքական շրջանակները հանդարտութեամբ կը սպասեն Ֆրանսայի Դրամատան որոշման։ Կ՚ըսուի թէ եթէ վարկի պայմանաժամը չերկարաձգուի, Գերմանիա վճարումներու յետաձգում պիտի յայտարարէ։

Ռուսեւռումէն բանակցութիւնները

Խորհրդային արտաքին գործավարը, բոլշեւիկեան «Թաս» գործակալութեան միջոցով՝ կարգ մը յայտարարութիւններ ըրաւ Ռուսիոյ հետ կատարուող ոչ-յարձակման դաշինքներու բանակցութեանց մասին, եւ հաւաստեց թէ մօտ ատենէն Ռումանիա եւս հետեւելով Լեհաստանի օրինակին, Ռուսիոյ հետ պիտի կնքէ դաշնագիր մը ինչ որ ըստ Լիտվինովի կարծիքին, մեծ փոփոխութիւններ պիտի մտցնէ ոչ միայն կեդր. Եւրոպայի, այլ նաեւ արեւմտեան պետութեանց քաղաքականութեան մէջ։

Այս առթիւ, Ռումանիոյ արտաքին նախարարը որ այս օրերս՝ Փարիզ կը գտնուի, հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ.

— Պ. Լիտվինով կը յայտարարէ թէ ռուսեւռումէն բանակցութիւնները լաւ ճամբու մէջ են։ Ճշմարտութիւնն այն է որ խօսքեր փոխանակուած են։ Խօսակցութիւններ՝ այո՛, բայց, ո՛չ բանակցութիւններ։ Զգենք որ դրական որեւէ լուծման չենք յանգած։ Խորհրդային կառավարութիւնը փորձեց դաշինք մը կնքել մեզ հետ, սակայն մէկդի ձգելով Պեսարապիոյ հարցը։ Ասիկա կը նշանակէր թէ որեւէ պարագայի մէջ, չէր ուզեր որ «անբռնաբարելիութեան եւ ամբողջականութեան» սկզբունքները հիմ ծառայեն ոչ-յարձակման դաշինքին։ Այս պայմաններու մէջ, անկարելի դարձաւ շարունակել կարծիքներու փոխանակութիւնը, եւ մեր յարաբերութիւնները խորհրդային կառավարութեան հետ, ճշդուած կը մնան, 1929ին՝ երկու երկիրներուն միջեւ կնքուած պայմանադրութեամբ։

Բացայայտ է թէ խորհրդային կառավարութիւնը այդ ձեւի դաշինք մը կնքել ուզելով՝ մտածեր էր զայն շահագործել ի նպաստ իր փրոփականտին։ Եթէ այս տեսակ դաշինքներ կը կնքեն ուրիշ պետութիւններու հետ, որովհետեւ կ՚ուզեն Ժընեւի մէջ երեւնալ գառնուկի երեւոյթով, որ կը ջանայ խաղաղօրէն համաձայնիլ աշխարհի մնացեալ մասին հետ։

Գերմանիոյ յետկացուած վարկերը

Ֆրանսայի դրամատան կողմէ Գերմանիոյ յատկացուած 25 միլիոն տոլարի վարկին երկարաձգման հարցը կը քննուի դրամատան վարչութեան կողմէ։ Այս գումարը, ինչպէս կը յիշուի, կը մտնէ 100 միլիոն տոլարին մէջ, որուն հայթայթման մասնակցած են նաեւ Անգլիա, Ամերիկա եւ Միջազգային դրամատունը։

Կը կարծուի թէ Ֆրանսայի դրամատունը պիտի երկարաձգէ 25 միլիոն տոլարի վարկը, բայց մէկ ամսուան համար միայն։

Հնդկաստանի խռովութիւնները

Փաթնա քաղաքին մէջ «Անկախութեան Օր»ուան տօնակատարութեան առթիւ կազմակերպուած ցոյցերը տեղի տուին ծանր խռովութիւններու։ Ամբոխը յարձակեցաւ ոստիկանութեան վրայ, որ ի զուր փորձեց դիմադրել եւ զայն ետ մղել բիրի յարձակումով։ Բազմութիւնը դիմադրած ըլլալով, ոստիկանները ստիպուեցան զէնք գործածել եւ կրակեցին ամբոխին վրայ։ Ցուցարարներէն երկու հոգի սպաննուեցան եւ բազմաթիւ ուրիշներ վիրաւորուեցան։ Ոստիկաններէն ալ կան շատ վիրաւորներ, որոնց մէկ քանին ծանր։

Հրաժարում Աւստրիոյ դահլիճին

Աւստրիոյ վարչապետը՝ հանրապետութեան նախագահին ներկայացուց դահլիճին հաւաքական հրաժարականը։ Նախագահը անմիջապէս կրկին իրեն յանձնեց նորին կազմութիւնը։

Այս հրաժարումը ո՛չ մէկ զարմանք պատճառած է Աւստրիոյ քաղաքական շրջանակներուն, որոնք արդէն կը սպասէին նման ելքի մը, աւստրեւգերման մաքսային միութեան ձախողութենէն ի վեր։

Պուլկարիա եւ Ռուսիա

Փարիզի պուլկար գեսպանը զեկոյցով մը կը հերքէ այն լուրերը թէ Պուլկարիոյ ելմտական նախարարը Սթէֆանով տեսակցութիւն մը պիտի ունենայ խորհրդային արտաքին գործավարին Լիտվինովի հետ՝ Ժընեւի մէջ, երկու երկիրներու միջեւ, առեւտրական յարաբերութեանց վերսկսման մասին։ Զեկոյցը կը հերքէ նաեւ այն լուրը թէ պուլկար ելմտական նախարարը Պերլին է գացած նման բանակցութիւններ վարելու համար։

ԱՆՄԻՋԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԳՈՐԾԱԶՈՒՐԿՆԵՐՈՒ

ՑԱՆԿ 13

Տոքթ. Նորալը	50.—
Ասատուր Վարդանեան (Մարսէյլ)	30.—
Օր. Խաթուն Թադէոսեան (Մարսէյլ)	20.—
գումար՝	100.—
12րդ ցանկին գումարը	3084.—
ընդհ. գումար	3184.—

Կոնստանցայի դաւադրութիւնը

Վրացին՝ Ֆիլիա որուն կինն ու աղջիկը պիտի փախցնէին Օտեսայէն, գրեր էինք թէ անյայտացեր էր։ Ֆրանսական թերթ մը կը գրէ թէ ընդհ. ապահովութեան տնօրէնին յանձնարարութեամբ էր որ յիշեալը մէկ քանի օր, լրագրողներու հետապնդումներէն ազատելու համար, պահուըտեր էր։ Երկու օրէ ի վեր սակայն, մասնաւոր հանգոյք մը կը զգայ իր վրայ խօսելով լրագրողներու հետ։ Պատմածները այնքան ալ շահեկան չեն. եւ լոյս չեն սփռեր կոնստանցայի դէպքին ներքին անծուդարձերուն վրայ։

Փարիզի մէջ, ոստիկանութիւնը կը ջանայ ճշդել կոնստանցայի մէջ՝ Լըքօքի, Ֆիլիայի եւ Աղաբեկովի կատարած դերերը, մինչ ռումէն ոստիկանութիւնն իր կողմէն կը շարունակէ քննութիւնները.

Այսպէս է որ կրցած է երեւան հանել նոր հետք մը։

Յունուար 24ին, վայելչօրէն հագուած մէկը կը ներկայանար կոնստանցայի հեռագրատունը եւ գերմաներէն շարադրուած ու Վիեննայի խորհրդային դեսպանատան ուղղուած հեռագիր մը կը զարնէր.— Ամէն ինչ լաւ է, գործը յաջողեցաւ», կը հաղորդէր անծանօթին հեռագիրը։

Նոյն օրը, կէս օրէն վերջ, հեռագրական պաշտօնեան այս իրողութիւնը յայտներ էր ոստիկանութեան եւ աւելցուցեր էր թէ վճարելու համար մարդը բացեր էր դրամապանակ մը, որուն մէջ նշմարեր էր աւստրիական թղթադրամ։

Ռումէն ոստիկանութիւնն անմիջապէս փնտռտուքի սկսաւ։ Մարդուն հետքը գտաւ Ռէժինա պանդոկին մէջ. բայց քանի մը ժամ առաջ մեկներ էր Վիեննա։

Այս հեռագիրը որ ուղղուած էր Վիեննայի խորհրդային դեսպանատան, ենթադրել կուտար թէ մարդը սերտ կապ ունեցեր էր գործին հետ։ Սակայն հեռագրին բովանդակութիւնը ցոյց կուտար թէ «գործը յաջողեցաւ» բացատրութիւնը կապ չէր կրնար ունենալ դաւադրութեան հետ, քանի որ Աղաբեկով ողջ առողջ վերադարձեր էր Պրիւքսէլ, իսկ դաւադիրները բռնուեր էին։

Ասկից զատ, ձերբակալեալներուն հարցաքննութենէն ալ յայտնուած է թէ կ՚անգիտանային որ հսկողութեան տակ կը գտնուին։

Վիեննայի ոստիկանութիւնը կը յայտնէ թէ Աղաբեկով Վիեննա գտնուած է Նոյեմբերին եւ թէ դիմում կատարած է ընդհ. Ապահովութեան, հաղորդելու համար կարգ մը տեղեկութիւններ բոլշեւիկ գործակալներու մասին։ Տուած տեղեկութիւնները գոհ չեն ձգած աւստրիական ոստիկանութիւնը, որ յամբած է Աղաբեկովը...

Լուրջ կասկածներ կան որ կոնստանցայի մէջ ձերբակալուած առեւանգիչներէն մէկը, մասնակցած է նաեւ Կուտեպովի առեւանգման։ Այս մարդը՝ պուլկար մը, 1930ի սկիզբը, ուրեմն Կուտեպովի անյայտացումէն առաջ, Լիէժի ոստիկանութեան ուշադրութիւնը հրաւիրած էր իր վրայ։

ԹՈՒՐՔԻԱ ՆԵՐՍԷՆ ԵՒ ԴՈՒՐՍԷՆ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Վերջացող տարուան ընթացքին, Թուրքիա կարեւոր քայլեր առաւ իր միջազգային կացութիւնը ամրապնդելու տեսակէտէն:

Ներքին ճակատին վրայ, արիւնի մէջ խեղդեց Մէնէմէնի յետաշրջական շարժումը: Ու կախաղաններու սարսափին առաջ բերած նպաստաւոր մթնոլորտին մէջ, նոր ընտրութիւններ կատարելով, չորս տարուան շրջանի մը համար եւս քէմալական վարչաձեւը ամրապնդուած եղաւ:

Գալով քրտական հարցին, անցնող տարուան ընթացքին կարեւոր շարժում մը մը տեղի չունեցաւ: Խորհրդային Միութեան, Պարսկաստանի եւ Իրաքի գործակցութեամբ, այս խնդիրն ալ ժամանակաւոր կերպով կորսնցուց իր բուռն թափը: Թուրքիոյ սահմաններուն մէջ ապրող խռովայոյզ ցեղախումբեր խմբովին տարագրուեցան դէպի Արեւմտեան Թրակիա: Հարիւրաւոր Քիւրտեր, որոնք քիչ շատ դեր մը կատարելու վիճակին մէջ կը գտնուէին, ձերբակալուելով տարուեցան Ատանա, ուր կը դատուին ներկայիս զինուորական ատեանի մը առջեւ: Միւս կողմէ, քանի մը ամիս առաջ, յարձակում մը ծրագրուեցաւ Տէրսիմի դէմ, որ դարերէ ի վեր կիսանկախ կեանք մը ունի, եւ որ սակայն քրտական վերջին շարժումներու ընթացքին աւելի բարեացակամ դիրք բռնած էր Թուրք բռնակալներու հանդէպ: Ինչ ալ ըլլայ այս նոր յարձակողականին արդիւնքը, սա՛ ստոյգ է որ ներկայիս քրտական հարցը մեծ մտատանջութիւն չի պատճառեր այլեւս Էնկիւրիի վարիչներուն:

Բացի տնտեսական աննախընթաց տագնապէն, որմէ ազդուած են մանաւանդ Իզմիրեան շրջանի երկրագործները, ներքին ճակատին վրայ, Թուրքիա քաղաքական ո՛չ մէկ հոգ ունի: Կիլիկիոյ շրջանին, մանաւանդ Գօզանի լեռներուն վրայ պայթած հակաքէմալական նոր շարժումն ալ լուրջ արդիւնք մը չունեցաւ: Նոյնպէս չհաստատուեցան զինուորական խլրտումներու մասին պարբերաբար շրջած զրոյցները:

Ինը տարուան բռնակալ տիրապետութենէ մը վերջ, Քէմալ այսօր սրտի գոհունակութիւն ունի, որ յաջողած է ամրապնդել Թուրքիոյ միջազգային կացութիւնը, սահմանակից բոլոր երկիրներու հետ բարեկամութիւն հաստատելով: Քէմալի եւ Ըսմէթի ամէնէն ոխերիմ հակառակորդներն անգամ, այսօր կը խոստովանին այս յաջողութիւնը եւ իրենց անձնական ատելութիւնը պահելով հանդերձ, գոհ են ներկայիս ստեղծուած կացութենէն:

Խորհրդային Միութեան հետ իր բարեկամութիւնը շարունակուեցաւ նաեւ վերջացող տարուան ընթացքին: Հոկտեմբեր 26ին Պոլիս հասնելով անկէ Էնկիւրի գնաց խորհրդային արտաքին գործավար Լիտվինով: Այս այցելութիւնը զուգադիպեցաւ Պալքանեան խորհրդաժողովին, որ գումարուեցաւ Պոլսոյ մէջ (հոկտ. 20-26): Տարի մը առաջ ալ Գարախանը այցելած էր: Մոսկուայի պաշտօնական ներկայացուցիչները պարբերաբար Էնկիւրի կ'երթան, մօտէն հսկելու համար Թուրքիոյ գործերուն վրայ եւ թոյլ չտալու համար որ անիկա առնէ ոեւէ քայլ, որ ուղղակի կամ անուղղակի կերպով վնասէ Խորհրդային Միութեան շահերուն: Լիտվինով վերադարձին այցելեց Հռոմ՝ Մուսոլինիին հետ ալ տեսնուելու: Մոսկուայէն դէպի Էնկիւրի եւ Հռոմ կատարուած այս ճամբորդութիւնը անշուշտ շատ յատկանշական է: Թուրքիոյ դիրքը այս երկու զօրաւոր պետութեանց միջեւ կրաւորական է միայն. ամէն քայլ որ կ'առնէ՝ անոնց հրամանով կամ հաւանութեամբն է: Այլ կերպ չի կրնար ըլլալ: Իր հողային ամբողջութիւնը կախուած է այս երկու պետութեանց բարեացակամութենէն: Տրուած պայմաններուն մէջ, Էնկիւրիի վարիչները լաւագոյն քաղաքականութիւնը կը վարեն: Իրենցը ճարպիկ լարախաղացի դերն է: Այս խաղը կը յաջողի որոշ ատեն մը միայն: Երբ ժամը հնչէ, Էնկիւրի մինակ պիտի մնայ դարձեալ, յոյսը դնելով միայն սեփական ուժին վրայ:

Իտալիոյ հետ իր յարաբերութիւնները սիրալիր են միշտ: Մուսուլի խնդրին սպառնական օրերուն, Իտալիոյ հետ կնքուած դաշնագիրը քայլ առ քայլ կը գործադրուի: Իտալացի ճարտարագէտներ կը շարունակեն ուսումնասիրել Իզմիր-Անթալիա շրջանին մէջ շինուելիք նաւահանգիստներու եւ երկաթուղիներու ծրագիրները, Իտալացի գործաւորներ հետզհետէ կը տեղաւորուին Միջերկրականի եզերքներուն վրայ: Անցնող տարուան ընթացքին Իտալական նաւարաններու մէջ շինուած քանի մը մարտանաւեր յանձնուեցան Թուրք ծովային իշխանութեանց: Յունուար 17ին Ժընեւի մէջ Իտալիոյ պատուիրակը պահանջեց որ Թուրքիա եւս մասնակցի Եւրոպայի միութեան խորհրդակցութեանց: Իտալիա կերպով մը Թուրքիոյ պաշտպանի դերը կը ստանձնէ պաշտօնական աշխարհի առջեւ: Վերջերս կարգադրուեցաւ նաեւ Քաստելլօրիզօ կղզիին խնդիրը, որ առկախ կը մնար:

Բայց անցնող տարուան միջազգային ամէնէն կարեւոր դէպքն է Թուրքեւյոյն յարաբերութեանց ամրապնդումը: Հակառակ 1930 հոկտեմբեր 30ին Էնկիւրիի մէջ, Վէնիզելոսի ներկայութեամբ ստորագրուած համաձայնագրին, Թուրքեւյոյն յարաբերութիւնները շատ լարուած հանգամանք ունէին 1931ի ընթացքին: Այն պատճառով որ Պոլսոյ դատարանը կը մերժէր ճանչնալ յոյն Պատրիարքարանի գոյութիւնը եւ կոչնագիր կը ղրկէր՝ «պաշ փափազութիւն» անունով: Թուրք թերթերը կը շարունակէին իրենց ազգայնամոլ սլաքները Յոյներուն դէմ:

Բարեփոխումը սկսաւ այն օրէն, երբ օգոստոս 23ին, Եւրոպայի մէջ ճամբորդութենէ մը վերադարձին, Պոլիս հանդիպեցաւ Վէնիզելոս եւ մէկ օր միայն մնալով տեսակցեցաւ վարչապետ Ըսմէթի եւ արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտիի հետ: Այս տեսակցութեան մէջ որոշուեցաւ Ըսմէթ փաշայի Աթէնք այցելութիւնը:

Հոկտեմբեր 1ին, արտաքին գործավարին ընկերակցութեամբ եւ հատընտիր շքախումբով մը Յունաստանի մայրաքաղաքը մեկնեցաւ Ըսմէթ փաշա: Այս առթիւ արտակարգ միջոցներ ձեռք առնուեցան Աթէնքի եւ Պիրէոսի մէջ: Օրեր առաջ, հարիւրաւոր Թուրք ոստիկաններ գացին Յունաստան եւ հելլէն ոստիկանութեան հետ ձեռք ձեռքի տուած, ձերբակալեցին բազմաթիւ «կասկածելիներ», որոնց մէջ նաեւ Հայեր: Իսկ Թուրքեւհելլէն այս եղբայրակցութեան առաջին զոհը եղաւ Կարապետ Վիտինեան (Հրանտ Ճանիկեան), որ Դալաթիոյ քարափը խարսխած ռումանական շոգենաւով Քոնթանցա կ'երթար: Այս առթիւ յիշուեցաւ Ըսմէթ փաշայի դէմ մահափորձի մը առասպելը: Իսկական նպատակն էր աշխարհին ցոյց տալ, որ Վէնիզելոս համարձակի ոեւէ բարեխօսութիւն ընել Ըսմէթ փաշայի մօտ ի նպաստ Հայերուն: Այս ակնյայտ սուտերը մարսեց քաղաքակիրթ Եւրոպան, Թուրքիոյ սիրտը չկոտրելու համար:

Յունաստանի մէջ Թուրք վարչապետին եղած ընդունելութիւնը վեր է ամէն երեւակայութենէ: Մօտաւոր Արեւելքի վերջին տարիներու պատմութեան մէջ, այս դէպքը ամէնէն նշանակալիցն է: Ապագան ցոյց պիտի տայ թէ ո՛րքան անկեղծ էին կողմերը՝ այս սրտայոյզ ողջագուրումներուն մէջ:

Շնորհիւ Թուրքեւհելլէն նոր բարեկամութեան, յոյն առեւտրականներուն առջեւ ասպարէզ կը բացուի, շահաւէտ գործառնութեանց համար:

Այս դէպքէն երկու ամիս վերջ, ճիշդ դեկտեմբեր 1ին Թուրքիա այցելեց Պուլկարիոյ վարչապետը Մուշանոֆ, շքախումբով մը, որուն մէջ էր նաեւ զօրավար Սավօֆ: Մեծ կարեւորութիւն տրուեցաւ այս այցելութեան: Թուրքիա եւ Պուլկարիա բարեկամ են արդէն, բայց Մեծ Պատերազմէն ի վեր: Քանի տարի առաջուան Պալքանեան պատերազմը պատմութեան կը պատկանի այլեւս: Այսօր երկու դրացի պետութեանց միջեւ բարեկամութիւնը աւելի սերտ հանգամանք ստացած է: Թուրքիա քայլ մը եւս առաջ երթալով, հաշտարար միջնորդի դեր կը կատարէ զանազան պետութեանց միջեւ: Մասնաւորապէս Պուլկարիոյ եւ Յունաստանի կնճռոտ վէճերը լուծելու համար Իտալիոյ կողմէ պաշտօն յանձնուած է իրեն: Վերջերս խօսուեցաւ որ Ռումանիոյ եւ Խորհրդային Միութեան միջեւ եւս միջնորդած է:

Մէկ խօսքով, Թուրքիա ներկայիս եւրոպական դրացիներուն հետ բարեկամական դաշինք կնքելէ եւ սահմանները ապահովելէ ետք, իբրաւարարի պաշտօն ալ կը կատարէ Մերձաւոր Արեւելքի մէջ:

Ասիոյ իր դրացիներուն հետ եւս դաշինք կնքած է եւ սահմանները ապահոված: Յունիս 6ին Իրաքի Ֆէյսալ թագաւորը Էնկիւրի այցելեց եւ հանդիսաւոր ընդունելութեան արժանացաւ: Բնակութեան եւ առեւտրական դաշնագիր մը կնքուեցաւ երկու երկիրներու միջեւ: Դեռ վերջերս (դեկտեմբեր 20) Իրաքի վարչապետը Նուրի փաշա կրկին այցելեց Թուրքիոյ մայրաքաղաքը: Այս յաճախակի երթեւեկները շատ նշանակալից են մասնաւորապէս այնպիսի շրջանի մը, երբ Իրաք կ'ազատի անգլիական հոգատարութենէն եւ կը պատրաստուի Ազգերու Դաշնակցութեան անդամակցիլ իբրեւ անկախ պետութիւն, երբ Սուրիոյ մէջ թագաւորութիւն հաստատելու, նախկին Խտիվ Ապպաս Հիլմին թագաւոր անուանելու մասին կը խօսուի: Արաբական այս երկիրներու ապագայ վարչաձեւով շատ շահագրգռուած է Թուրքիա, որ կոչուած է կարեւոր դեր մը խաղալու այդ մարզին մէջ ալ: Իրաքի հետ այս սիրաբանութեան մէջ կարեւոր ազդակ մըն է նաեւ քրտական խնդիրը:

Անցնող տարուան իր վերջին գործը եղաւ Պարսկաստանի հետ համաձայնութեան եզր գտնելը: Քրտական շարժման սկզբնաւորութենէն ի վեր, Էնկիւրի կ'աշխատէր ձեռք անցընել Արարատեան շրջանին մէջ կարգ մը հողեր, որոնք ռազմագիտական մեծ արժէք կը ներկայացնեն եւ կեդրոն դարձած էին քիւրտ ապստամբներուն: Երկար բանակցութիւններէ վերջ, Թեհրանի Թուրք դեսպանը յաջողեցաւ համոզել պարսիկ կառավարութիւնը, որ զիջի փոքր Մասիսի ռազմագիտական կէտերը, փոխարէն ստանալով կարգ մը հողեր Թրքական բաժինէն: Հողային այս փոխանակութիւնը շահաւոր է անշուշտ Թուրքիոյ, որ քրտական շարժումը խափանած ըլլալ կը կարծէ ընդմիշտ այս ձեւով: Թէվֆիք Րիւշտի պէյ եւս Թեհրան գնաց, համաձայնագիրը ստորագրելու համար պարսիկ կառավարութեան հետ:

Սակայն կը մնայ միայն Սուրիոյ վերջնական սահմանագծումը, Օսմ. Հանրային պարտքի խնդիրը: Ասոնք ալ կարգադրելէ վերջ, Թուրքիա քաղաքական ուրիշ կնճիռ չունենար: Իր բոլոր ճիգերը լարած է այժմ՝ տնտեսական տագնապին դէմ պայքարելու համար: Նախկին ելմտական գործավար Սարաճօղլու Շիւքրի վերջերս Ամերիկա ճամբորդեց՝ ամերիկեան դրամագլուխը շահագրգռելու համար Թուրքիոյ ճարտարարուեստի գործերով: Այս օրերս ալ Փարիզ կու գայ զբաղելու համար Հանրային Պարտքի խնդրով:

Նոր տարիի սեմին վրայ, Թուրքիա մեզի կը ներկայանայ քաղաքականապէս զօրաւոր, տնտեսապէս ընկճուած վիճակի մէջ: Պիտի կրնա՞յ յաղթել տագնապին պատճառած դժուարութիւնները: Ասկէ կախում պիտի ունենայ իր ապագան:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

Օրավարձի նուազում

Նորի նաճանգին եւ փա տը Քալէի ճանքային ընկերութիւնները որոշած են դրժել օրավարձերու մասին գործաւորական կազմակերպութեանց հետ կնքուած պայմանագրութիւնները: Ասոր հետեւանքով՝ օրավարձերու վրայ 5 առ հարիւր զեղչ մը պիտի կատարուի փետրուար 1ին: Իսկ 5 առ հարիւր ուրիշ զեղչ մըն ալ պիտի կատարուի մարտ 16ին:

Գերմանիայէն դուրս

Վիեննա հրատարակուող աւստրիական թերթ մը կը գրէ թէ գերման կառավարութիւնը մտադրած է իր սահմաններէն դուրս հանել 45000 Աւստրիացիներ, որոնք երկար ատենէ ի վեր Գերմանիա հաստատուած էին արդէն:

Այս որոշումը տրուած է անգործութեան հետեւանքով եւ Գերմանիա արդէն ձեռնարկած է իրագործելու իր որոշումը:

ԿԸ ԽԱՒԱՐԻ՞

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՄՇԱԿՈՅԹԸ

Մասնաւորապէս պատերազմէն վերջ, այս նիւթի մասին շատ գրեցին գիտունները եւ փիլիսոփաները: Գերման ծանօթ փիլիսոփան՝ Օ. Շփենկլէր, հրատարակութիւն մը ունեցաւ,— «Արեւմուտքի Մայրամուտը»: Իր այս արժէքաւոր գործին մէջ, հեղինակը. փիլիսոփայական քննադատութեամբ, մարդկային մշակոյթի, գիտութեան յառաջդիմութեան, ինչպէս նաեւ թէքնիքային եւ ճարտարարուեստի հարցերը կը քննէ ու հարց կու տայ թէ դեռ ինչքան պիտի ապրինք ու տեւենք:

Եւրոպան, որ ընդհանուր պատերազմը ծնաւ, իր ելքի դուռը չի՞ գտնուիր, քանի որ թոյլ տուաւ որ ոչնչացուի մինչ այժմեան մշակոյթի մեծ մասը: Միշտ կը գրենք ու կը խօսինք խաղաղութեան մասին. բայց մի՛շտ պայմաններ կը պատրաստուին նոր պատերազմի համար: Բոլոր մեծ պետութիւնները նոյնը կ'ընեն:

Շփենկլէր, իր գրքին մէջ, կը խօսի աշխարհի ու մարդոց յատուկ այս միեւնոյն հարցերու մասին, որոնց շուրջ արտայայտուած են արդէն, Շէլինկ, Ռուսօ, Քանթ եւն.:

Հարցը, որ դարերէ ի վեր կը խռովէ մարդկութիւնը, միշտ միեւնոյնն է, — ի՞նչ է մարդը, ի՞նչ է իր նպատակը եւ ի՞նչ միջոցներով պէտք է հասնի իր այդ նպատակին:

Գիտութիւնը, կրօնը, փիլիսոփայութիւնը եւ արդարադատութիւնը կու տան տարբեր տարբեր պատասխաններ: Շփենկլէր, սակայն, զանոնք կը համադրէ կամ կը համամիացնէ կարեւոր եւ իրական հարցի մը մէջ, ու կ'ըսէ.— Մարդը՝ իր զարգացման ու կատարելագործման ճամբուն մէջ պէտք է ձգտի դէպի բարոյական կատարելագործութիւն:

Իսկ մենք ի՞նչ կը տեսնենք Եւրոպայի մէջ: Մէջտեղ դրուած են եղբայրութեան, հաւասարութեան եւ ազատութեան նշանաբաններ: Բայց, անոնց իրականացման տեղ, պատերազմի միջոցաւ կը ստեղծուի աւելի ծանր գերութիւն մը՝ մտքի, աշխատանքի եւ դրամագլուխի: Իսկ ամէնէն անհանդուրժելի եւ ծանր գերութիւնն է բռնութեան գերութիւնը:

Այն քաղաքակրթութիւնը, զոր ստեղծած է Եւրոպան, տեւական չէ. ան գիրութեամբ կ'աւրուի եւ կը քանդուի միայն զէնքով ու սուրով:

Ահա թէ ինչո՛ւ, կ'ըսէ Շփենկլէր, այդ քաղաքակրթութիւնը պէտք է խաւարի: Ու մենք կը տեսնենք, արդէն, որ, իրապէ՛ս, ան դանդաղօրէն բայց տեւականօրէն կը շիջի: Այդպէ՛ս է եղած ճակատագիրը աւելի հին քաղաքակրթութիւններուն.— եգիպտական, հռոմէական, աթենական, ասորա-բաբելական, հնդկական եւ ասիական այլ ժողովուրդներու:

Շէլինկ եւս նոյնը ըսած է.—«Քաղաքակրթութիւն մը կը խաւարի, որպէսզի երեւան գայ նորը»:

Եւ սակայն, ընդհանրապէս խօսելով, քաղաքակրթութիւնը, մշակոյթը եւ մարդկային յառաջդիմութիւնը պիտի չխաւարին:

Ո՛րքան ատեն որ գոյութիւն ունին մարդ էակն ու կեանքը, այնքան ատեն գոյութիւն պիտի ունենայ թռիչքը դէպի գիտութիւնը, մշակոյթը եւ արհեստագիտութիւնը: Բայց կայ ուրիշ կարեւոր հարց մը, որուն վրայ կանգ առած է Ժ. Ժ. Ռուսօ: Ան հարց տուած է.— Միթէ՞ գիտութիւնը, յառաջդիմութիւնը եւ քաղաքակրթութիւնը մարդը բրած են աւելի լաւ, աւելի արդար եւ աւելի կատարեալ, քան ինչ որ էր ան՝ մարդկային քաղաքակրթութեան նախնական շրջանին: Ահա հարց մը որուն ո՛չ Շէլինկ, ո՛չ Շփենկլէր վճռական ու վերջնական պատասխան մը կու տան:

Եւրոպական քաղաքակրթութեան խաւարումը, գուցէ, Շփենկլէր կը տեսնէ ապագայ պատերազմի մէջ, որ պիտի գայ միանգամ ընդմիշտ քարուքանդ ընելու ամէն բան: Չէ՞ որ այդ քաղաքակրթութիւնը ամբողջովին նուիրուած է, այսօր, ոչնչացումի ամենազօրաւոր ու անմիջականօրէն ազդող միջոցները գտնելու մեծ աշխատանքին...

Այսպէս միայն կրնայ իրականանալ, ըստ մեզի, գերման փիլիսոփային նախատեսութիւնը, որ զինքը կը բերէ Եւրոպայի խաւարումը բացայայտ դարձնող եզրակացութեան մը:

Կարելի՞ էր, արդեօք, տալ հակադրել ուրիշ բան մը.— Եւրոպա կը խաւարի, բայց Ասիան կը ծնի:

Ճափոնցիք դանդաղ բայց յարատեւօրէն քայլ կ'առնեն: Մանչուրիան ճամբայ մըն է դէպի Եւրոպա: Բայց անոնց դէմ պիտի կանգնի ուրիշ հսկան,— Ռուսիան:

Շփենկլէր, իր առաջին հատորի վերջաւորութեան, կը խօսի մասնաւորապէս ռուս մշակոյթի մասին: Ան ամբողջովին կ'ընդունի Տոսթոյեվսքիի մարգարէական մտքերը եւ կ'ըսէ թէ ռուսական մշակոյթը պիտի գայ փոխարինելու արեւմտեան քաղաքակրթութիւնը: Ան կ'ըսէ թէ, այս վերջինը, իբրեւ մշակոյթ եւ մեքենայ, անկման մէջ է, որովհետեւ երկրաչափներ, արհեստագէտներ եւ տարրաբաններ չկրցան յաջողցնել Փերփէթում-մափիլէն,— յաւիտենական շարժումը:

Ֆաուստեան հոգին ունկնդրեց բնութեան կշռոյթը, բայց չկրցաւ մինչեւ գտնել, ոչ ալ՝ կերպ ու մեթոտ՝ զայն տիրապետելու: Եւ քանի որ մարդը յանդգնեցաւ աստուածութեան դերը խաղալ, ինքզինք ջնջեց: Այդպէս է Նիցշէի գերմարդը, որ կ'ուզէ ըլլալ տկարներու եւ անբախտներու իրանին վրայ: Այդ ձգտումին մէջ, գերմարդը կը գտնէ իր վախճանը:

Արեւմտեան ժողովուրդներու ապագան մեզի ցոյց պիտի տայ թէ արդեօ՞ք անոնք ընդունակ են շարունակելու իրենց մինչեւ այժմեան քաղաքակրթութիւնը, թէ պարտաւոր պիտի ըլլան իրենց տեղը զիջելու ուրիշ ազգերու, որոնք պիտի ցոյց տան նոր ուժեր, նոր ստեղծագործութիւն, նոր մշակոյթ եւ նոր քաղաքակրթութիւն:

Վ.Օ.ՉԷ

Խեցեվճիռ

Որպէս զի չկարծուի թէ հին Յունաստանի ժողովներէն մէկուն մէջ յայտնի պետական մարդ մը, կամ զինուորական մը եւ կամ փիլիսոփայ մը «կը սեւցուի», ըսեմ անմիջապէս որ մեր վա՛խը Գերմանիոյ արդի նախագահ Հինտէնպուրկի համար է... Թէեւ գերման Կէօթէն իր Ֆաուստին մէջ յիշած է տեղ մը թէ «ինծի ի՛նչ, երբ Արեւելքի մէջ մարդիկ իրար կը բզկտեն,..»:

Նորէն, ուզենք չուզենք աշխարհի անցուդարձին պիտի հետեւինք, մանաւանդ որ ան յղի է նոր անակնկալներով: Առտնին, Ուիլսընի մը անկումը շատ մը սկզբունքներ հովին տալու պատճառ դարձաւ: Ի՞նչ գիտնանք որ Հուվըրի եւ Հինտէնպուրկի նախագահական պաշտօններու շրջանին այս զարնան լրանալը յեղաշրջումներ չպիտի բերէ, «աշխարհքի բան»երուն մէջ: Եւ ի՞նչ է քաղաքականութիւնը — խօսքի լարախաղացութեան արուեստ մը. մանաւանդ ընդհ. պատերազմէն յետոյ գնացք մը միջին ճամբաներէ... Պահե՛լ կրակը, հսկել, խառնել, միացնել նոյն իսկ, բայց չբռնկցընել: Եւ այս կարգի մարդիկ են այսօրուան պատմութեան դէմքերը:

Մինչ այդ՝ օրէ օր կ'աւելնայ դժգոհներու փաղանգը, առ այժմ ամէն երկիր, ինքն իր մէջ: Առնենք Գերմանիան: Վարչապետ Պրիւնինկ, շարունակելու համար իր դերը, ուզեց միջխորհրդարանային կարգադրութեամբ վերընտրել տալ Հինտէնպուրկը, ինչ որ կը նշանակէ իր մնալը պաշտօնի վրայ:

Արդ, երկու ազգայնական պետերը, Հուկընպերկ եւ Հիթլէր մերժեցին այս առաջարկը, յարգելով հանդերձ ծերունի մարաջախտին անձը:

Բայց ո՞վ չի գիտեր Գերմանիոյ դժգոհներու ազգային բանակին, Հիթլէրեաններու մեծ թիւը: Եւ ո՞վ կրնայ երաշխաւորել որ եթէ Հինտէնպուրկ պահէ իր չափաւոր ընթացքը, դէմ ըլլայ ծայրայեղ միջոցներու եւ վարչապետ Պրիւնինկ անձնապէս չքաշուի եւ ուզէ մնալ գործի գլուխ, այն ատեն Դանընպերկի, գերման եւ ռուս ճակատի նշանաւոր եւ փառայեղ յաղթակը, չի կրնար խեցեվճռի ենթարկուիլ, յառաջիկայ Մարտի ընտրութեանց մէջ:

ԾԱՂՐՈՒՆԻ

Մեր պաշտօնակիցներուն

Կարգ մը պաշտօնակիցներ կը շարունակեն հին հասցէով ղրկել իրենց թերթերը:

Կրկին կը խնդրենք նկատի առնել մեր նոր հասցէն՝

17 Rue Damesme, Paris (13e)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Գաղթականներն սկսան աշխատանքի

Երեւանէն կը հաղորդեն ... լետար»ի 16 յունուար թուական...

— Հայաստան հասած ... գաղթականները, 1922 հոգի, ... ջոկին տեղաւորուեցան զան... արդիւնաբերական կազմակ... թեանց մէջ համաձայն իրենց ... նագիտութեան: Մէկ օր հա... ընելէ յետոյ, արդէն սկսած ... խատանքի:

Լէնինականի հիւսուած... գործարանին մէջ տեղաւորուեց... 31 ընտանիք եւ 37 ամուրի: ... վերդիի հանքային աւանին մէ... ընտանիք եւ 7 ամուրի: Սարդա... բաղի մետաքսագործութեան ... նին մէջ 59 ընտանիք եւ 7 ամ... Իջեւանի գորգագործական ար... տանոցներուն մէջ 59 ընտանի... երկու ամուրի:

Գաղթականներուն տրուա... բնակարան եւ վառելափայտ:

14 յունուար թուականով ... գիր մը, Երեւանէն «Պրոլետ... ղրկուած, կը տեղեկացնէ.

— Այս երեկոյ Սարդարապ... կայարանը հասաւ հայ գաղթա... ներու առաջին կարաւանը, ... ւորուած 15 վակոնի մէջ: Ժողով... ու կուսակցական մարմինները ... մաւորեցին զանոնք կայարանին...

Յունուար 15ին պիտի տեղա... ուին բոլոր այս գաղթակա... իրենց յատկացուած գիւղերուն...

Հայկական ազգայնականութիւն Նախիջեւանի մէջ

Բագուի «Կոմունիստ» ... թին կը գրեն Նախիջեւանէն.

— Նախիջեւանի դպրոցն... ուչ Սաշա Մանուէլեան ... կանէն կը հրաւիրէ Անուշաւ... պարէտը եւ դասատու կը ն... զայն Նախիջեւանի դպրոցին... լաւ գիտնալով այս նոր ուս... դերը ազգային քաղաքակ... թեան մէջ: Արդէն նոյն դպ... մէջ կը պաշտօնավարէ նոյ... ազգայնական ուսուցիչ մը, Գալ... որ սովորութիւն ըրած է թուրք աշակերտները անջատել հայ ... կերտներէն: Օր մը հայ աշակ... մը, Բաղդասարեան կուզայ կը ... գատի ուսուցչին: Գալեան կը ... թարէ ու կը քաջալերէ զա... «Մի վախենար, ես, որպէս ... պարտաւոր եմ պաշտպանելու աշակերտներին:

«Կոմունիստ»ի թղթակիցը ... ցաւի, որ այսքան համարձակ ... պով ազգայնական արտայայ... թիւններ կ'ըլլան Նախիջեւանի ... նամեւոյ վարժարանին մէջ:

Նոյն թղթակիցը յետոյ կը ... գատի, որ Նախիջեւանի Փա... թագագիւղ եւ Բիստ գիւղեր... հող չի տարուիր թաշակաւոր ... կերտներու սնունդին:

Դարձեալ Ջուլֆայի միջնա... եօթնամեայ վարժարանը ոչ կա... ուսուցիչ ունի, ոչ ալ դասագիրք ... գրենական պիտոյք: Եւ «Կոմունի... կը գանգատի նորէն, որ Ջուլֆ... միջազգային դպրոցին հայկա... դասարաններուն մէջ թուրքեր... դաս չեն տար ուսուցիչները, եւ ... տես առած են հրահանգները ... մասին:

Անօթի՞ են, մի՞ս չե՞ն ... բանուորները

Ալլահվերդիի հանքային ... նէն կը հեռագրեն Թիֆլիսի ... տարին (16 յունուար) թէ վաստ... ժողովի մը մէջ քննութեան ... նուած է հետեւեալ մեղադրանք...

Երեք կոմունիստներ. Լազ... Ծէնոֆանով եւ Բարխուդարեան, ... փազանցելով Ալլահվերդիի հան... յին բանուորներուն սնունդի մա... կարարութեան թերութիւնները, վարկաբեկելու համար դեկ... մարմինները, ասդին անդին կը ... բանեն զանազան զրոյցներ:

Ծէնոֆանով, անկուսակցակա... ժողովի մը մէջ կը յայտարարէ ... Ալլահվերդիի հանքերուն բանուո... ները օրերով անօթի կը մնան, ... բաց ստամոքսով կ'աշխատին, ... ոչ ոք կայ, որ պաշտպանէ բանո... ներուն շահը:

Վարդան Բարխուդարեան իր կարգին ասդին անդին պատ... է թէ Ալլահվերդիի բանուոր... շաբաթը միայն 2—3 անգամ մ... երես կը տեսնեն:

Այս վարկաբեկիչ զրոյցներ...

յանելով հանդերձ, կոմունիստ Հրանտ Աշըմեան ոչ մէկ փորձ կը կատարէ լռեցնելու համար զանոնք։

Բոլոր այս մեղադրեալները դատի կանչուած են։ Լազարեւ եւ Ֆէտոֆ ազատ են, Լազարեւ եւ Ֆէտոֆ։ Փանով վտարուեցան կուսակցութենէն, իսկ Բարխուդարեան եւ Աշըմեան, խօսք տուած ըլլալով որ այսուհետեւ նման խօսքեր չպիտի արտասանեն, պարզ յանդիմանութիւն մը տառացան։

Եւ սակայն այս պատիժները կրնա՞ն հաստատել թէ անօթի չեն Ալլահվերդիի բանուորները եւ ամէն օր միս կ'ուտեն։

5,5 միլիոն շինարարութեան համար

Ներկայ տարուան ընթացքին Հայաստանի համայնական եւ բնակարանային շինարարութեան համար բացուած է 11,470,000 ռուբլի վարկ։ Միայն համայնական շինարարութեան համար 5,5 միլիոն ռուբլի։

Երեւանի մէջ պիտի կատարուին խոշոր ծախքեր, — կոյուղիի նախնական աշխատանքներուն համար մէկ միլիոն, ջրմուղին աւարտական աշխատանքներուն համար 600 հազար ռուբլի, բաղնիքի աւարտական շինութեան համար 400 հազար ռուբլի, մեքենական լուացարանի շինութեան համար 200 հազար ռուբլի, նոր պանդոկին երրորդ շէնքին համար 600 հազար ռուբլի։ Իսկ Երեւան քաղաքի բարեշինութեան համար 1,425 հազար ռուբլի։

Ինտերնացիոնալ խուլիգաններ

Խորհրդային Հայաստանի մէջ (14 Յունուար) Զա կադրի Թերթին խմբագրութեան կողմէ նամակ մըն է հրատարակուած։ Բողոք մըն է այդ։ 7 յունուարին Երեւանի անասնաբուժական միջազգային համալսարանին մէջ, Դ. դասարանի ուսանող Դմիտրիյ Կուչիշվիլի լաւ մը կը ծեծէ Զա կադրի թերթին խմբագրութեան անդամ Գէորգ Բաշեանը։ (Այս թերթը օրկանն է անասնաբուժական համալսարանի կոմունիստներուն։)

Ծեծին տակ, ուշաթափ գետին կ'իյնայ Գէորգը։ Երբ ուսանող Յովհաննէս Թալալեան կը միջամտէ, «ինտերնացիոնալիստ» հերոսը սաստիկ կը ծեծէ նաեւ զայն։ Ժամ մը յետոյ, այս հերոսը փողոցին մէջ կը յարձակի յիշեալ թերթին մէկ ուրիշ անդամին վրայ։ 10 վայրկեան ետք խմբագրին ընկերները Ալֆոնս Տոնձէ, Ա. Կեպաշվիլի, Թ. Ջելաձէ, Պ. Շոբամելիձէ, կը խուժեն անասնաբուժական համալսարանի ուսանողական պանդոկէն ներս եւ ոտքերով կը ծեծեն յիշեալ թերթին խմբագրին անհեակին դուռը։

Այս անգամ ծեծը սոսկալի պիտի ըլլար։ Բարեբախտաբար դուռը դիմադրեց։ Բոլոր այս ծեծերուն պատճառն այն է, որ այս «ինտերնացիոնալ խուլիգան»ներուն անհանդուրժելի ընթացքին մասին յօդուած է երեւցեր թերթին մէջ։ Յիշեալ թերթը, սարսափած եւ ահաբեկ, կը դիմէ Խորհր. Հայաստանի օժանդակութեան, որպէսզի ազատէ զինքը տերէպէյիներէն։

Կարդացէք եւ Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

ՓԱՐԻԶ ԵՒ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐ

ԳԱՅԼՈՒԿՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԷՍԸ

ԱՆԿԷՆ.— Փարիզի շրջանի հայաշատ կեդրոններէն Անկէնը ազգային կեանքի տեսակէտէն ոգեւորուելու շատ քիչ պատճառներ ունի։ Հակառակ այս տեղ հաստատուած հայրենակիցներու համեմատաբար բարեկեցիկ վիճակին, եւ մտաւորա՞կաններու թիւին, կրթական-բարեսիրական գործունէութիւնը անհշան է։ Բարեգործականի եւ Տիկնանց վարժարանին օժանդակող մասնաճիւղերէն զատ, ունինք Հ. Մ. Ը.Մ.ի մասնաճիւղ մը։

Նախորդ տարիներու ներքին վէճերէն Հ. Մ. Ը.Մ.ի մասնաճիւղն ալ կազմալուծուած էր։ Վերջերս միայն կարելի եղաւ վերակազմել երիտասարդ տարրերով, որոնց յօժարութեամբ կը գործակցին նաեւ աւելի տարէցներ։

Յունուար 23ին քաղաքապետարանի սրահին մէջ տեղի ունեցաւ գայլուկներու ցերեկոյթը, կոկիկ բազմութեան մը ներկայութեան։ Ցերեկոյթի ամբողջ ծրագիրը հայեցի էր, երգ, արտասանութիւն եւ խաղ։ Բացառիկ իրողութիւն մը Անկէնի համար, որ այնքան ալ շատ բան չի հասկնար հայերէնով կազմուած նման ձեռնարկներէն։

Գայլուկներու եւ արինուշներու արտասանութիւնները, մանկական խաղերը, սկաուտական կեանքէ վերցուած տեսարանները չափա՞զանց հաճելի տպաւորութիւն թողուցին բոլոր ներկաներուն վրայ։ Յուզիչ էր ի մասնաւորի գրօշակին ողջոյնի տեսարանը։ Մեր այս փոքրիկ աղջիկներն ու մանչերը, որոնք առաջ հազիւ թէ քանի մը հայերէն բառեր կրնային արտասանել, մէկ երկու տարուան ընթացքին, շնորհիւ սկաուտական կեանքին եւ հայերէնի դասընթացքներու, այսօր սահուն կը խօսին ու կ'արտասանեն իրենց մայրենի լեզուով։ Այս առթիւ գնահատելի են դասընթացքի վարիչ Օր. Ադամեան, ինչպէս նաեւ արինուշներու վարիչ Օր. Ընքապապեան եւ գայլուկներու վարիչ Պ. Վահէն։

Հանդէսին առանձին փայլ տուաւ Կոմիտաս երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Պ. Նշան Սերգոեանի, որ սիրայօժար նորակազմ խումբով երգեց քանի մը խմբերգներ եւ մեներգներ։

Տիկին Էլլէն Բիւզանդ, սկաուտական վերի յանձնախումբի կողմէ, յուզիչ ճառով մը վեր հանեց մեր ժողովրդին սպառնացող վտանգը տարագրութեան մէջ եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի դերը այդ վտանգին դէմ կռուելու համար։ Կոչ ըրաւ հայ ծնողներուն ուժ տալ սկաուտական շարժումին։

Հանդէսը փակուեցաւ մասնաճիւղի ատենապետ Պ. Սարգսեանի փակման խօսքով։

Այս փոքրիկ ցերեկոյթը իր բովանդակութեամբ պատիւ կը բերէ մեր մասնաճիւղին։

Թղթակից

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ Թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել Թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՏԱԳՆԱՊԸ ՍԷՆ ՄՈՐԻՍԻ ՄԷՋ

ՍԷՆ ՄՈՐԻՍ 5 յուն. (Սեփ. Թղթ.) — Նկատի ունենալով գործազրկութեան օրըստօրէ սաստկանալը, որ խուճապի մատնած է ծեծ ու փոքր շրջաններ, այստեղ ալ քանի մը հայրենակիցներ խորհրդակցական ժողով մը սարքած էին յունուար 10ին։

Որպէս զի գործը աւելի հիմերու վրայ դրուի, առաջարկուեցաւ ընտրել առժամեայ մարմին մը, նախնական աշխատանքներու հետ միասին նաեւ գումարել երկրորդ ընդհ. ժողով մը, հրաւիրելով անխտիր բոլոր հայրենակիցները։ Այդ ժողովն էր որ տեղի ունեցաւ յունուար 24ին, ներկայութեամբ 45 հայրենակիցներու։ Առժամեայ մարմնի զեկուցումը լսելէ եւ պանազան կարծիքներու փոխանակութենէ յետոյ, որոշուեցաւ ընտրել Ծնայուն մարմին մը, «Ազգ. Միութիւն», որ ի հարկին պիտի զբաղի նաեւ գործազուրկներով եթէ ունենանք, այլապէս իր աշխատանքներու գլխաւորագոյնը պէտք է ըլլայ նոր սերունդի դաստիարակութեան հոգը։

Ժողովը միաձայնութեամբ համամտութիւն յայտնելէ յետոյ, ընդհանուր եւ գաղտնի քուէարկութեամբ ընտրեց իր Ազգ. Միութիւնը բաղկացած 7 հոգիէ։ Ընտրուեցան Պ. Պ. Յովհաննէս Բիւզանդեան, Պապուշ Պոյաճեան, Աշարոն Դորոգշեան, Փիլիփ կէօվճանեան, Կղեմէս Սարաֆեան, Նուպար Խաչիկեան, Յովհաննէս Տէօքմէճեան։

Յետոյ եղան նուէրներ ներկաներու կողմէ։ Գոյացաւ 177 ֆրանքի գումար մը։

Կը յուսանք որ Նորընտիր մարմինը իր Նախնական աշխատանքները լրացնելէ եւ իր կամքը վաւերացնելէ յետոյ, պիտի լծուի լուրջ աշխատանքի, ըլլայ այդ գործազուրկներու խնդիր թէ նոր սերունդի հայեցի դաստիարակութեան անյետաձգելի պահանջք։

Ց. Զմայլեցի

Տագնապը Տէսինի մէջ

ՏԷՍԻՆ.— 1931ը անցաւ գրեթէ մշուշի մէջ, իսկ 32ը այնքան յուսատու չերեւիր։ Անգործութիւնը իր թաթը երկարած է ամէն անկիւն, առանց խնայելու ունեւորին եւ չունեւորին։ Ունինք բաւական մեծ թիւով անգործներ, որոնց թիւը օրէ օր կ'աւելնայ։ Արուեստական մետաքսի մանարանը, թէեւ արձակեց գործաւորներ, սակայն միշտ աչքի առջեւ ունեցաւ բազմանդամ ընտանիքները եւ անկարողները։ Իսկ ներկայիս օրական վեց ժամ կ'աշխատցնէ, փոխանակ դուրս նետելու։ Մեր հայրենակիցները գոհ են այս կարգադրութենէն։ Իսկ Վիլօրպանի մէջ որ գործարաններու կեդրոնավայր մըն է, բաւական Հայեր կ'աշխատին մեր քաղաքէն։ Գործերը ընդհանրապէս նուազած են եւ միշտ բանուորներ կ'արձակուին, թշուառութիւն սփռելով աջ ու ձախ։

Հակառակ օրէ օր սպառնացող վտանգին, ինքնապաշտպանութեան ոչ մէկ ձեռնարկ եղած է մինչեւ հիմա։ Գաղութը կը բաղկանայ մօտ 3000 Հայերէ, որոնք ունին տասնեակ մը եւ աւելի հայրենակցական միութիւններ, բայց անտարբերութիւնը կատարեալ է։ Գործազրկութեան մասին աւելի որոշ տեղեկութիւններ՝ յառաջիկային։

— Հ. Յ. Դաշնակցութեան Տունը լրանալու վրայ է։ Ներկայիս արդէն գետնայարկը տրամադրուած է գաղութին, իբրեւ առժամեայ եկեղեցի։ Դժբախտաբար այստեղ ալ վէճը պակաս չէ։ Քանի մը հոգի վիճէն քահանայ մը բերելով, կ'ուզեն երկուքի բաժնել...

Խամաճիկներ, ե՞րբ պիտի զգաստանաք։

Եռովք

Սուրիոյ ազգայնականն պայքարը Ֆրանսայի դէմ

Հարիւրապետ Կիտ, Դամասկոսի մամուլի տեսուչը, իր մօտ հրաւիրած է բոլոր լրագրողները եւ անոնց պատուիրած է որ գրգռիչ եւ անխոհեմ հրատարակութիւններ չընեն։ Մինչոյն ատեն Պ. Սօլօմիադ իր մօտ հրաւիրած է ազգայնականներու օրկան «Էլ Նէօվմ»ի խմբագրապետը եւ զայն հարցուփորձած է վերջին մէկ ամսուան ընթացքին հրատարակած յօդուածներուն շուրջ։ Պ. Սօլօմիադ հարցուցած է նաեւ անոր որ ինք կ'ընդունի՞ այդ յօդուածներու պատասխանատուութիւնը եւ չիտա՞կ է որ ինք կը հաւատայ թէ Ֆրանսան կը շահագործէ հովա՞նաւորեալ երկիրները եւ կ'ուզէ գաղթավայր դարձնել զանոնք։

«Էլ Նէօվմ»ի խմբագրապետը հաստատական պատասխաններ տուած է եւ յայտնած որ ինք դատարաններու առջեւ կրնայ փաստել իր գրածներուն ճշտութիւնը։ Աւելցուցած է նաեւ թէ Ֆրանսայի գործելակերպէն յայտնի է որ կ'ուզէ գաղթավայր մը դարձնել իրեն համար Սուրիան։

Պ. Սօլօմիադի եւ «Էլ Նէօվմ»ի խմբագրապետին միջեւ տեղի ունեցող վիճաբանութիւնը տեւած է երեք ժամ, առանց արդիւնքի մը յանգելու։

Հետեւեալ օր, ժամը 9ին, «Էլ Նէօվմ»ի խմբագրապետը Ընդհ. Ապահովութեան կողմէ հրաւէր կը ստանայ։ Պ. Վէրտօն անոր յանձնած է հրամանագիր մը, որ անժամանակ կախակայման կը դատապարտէր «Էլ Նէօվմ» թերթը։ Հրամանագիրը ստորագրուած է Մարզպան Պ. Փոնսոյի եւ Սուրիոյ պատուիրակ Պ. Սօլօմիադի կողմէ։

Անկէ վերջ, Մարզպանին պատուիրակը իր մօտ կանչելով ազգայնականներու միւս թերթին «Էլ Շապապ»ի խմբագրապետը սպառնացած է անոր որ եթէ շարունակէ գրգռիչ հրատարակութիւնները, պիտի դատապարտուի կախակայման։

Գիւղացիներու բանակոյ

Խորհրդային կառավարութիւնը զօրակոչի... բանակոչի ենթարկեց 40 հազար գիւղացիներ։ Ասոնց գործը պիտի ըլլայ աշխատանքի դրդել այն շրջանները ուր արտադրութիւնը նկատուած է շատ դանդաղ։

Այս գիւղացիներուն գլուխը պիտի անցնին փորձուած եւ վստահելի բոլշեւիկներ։

ՄԱՄՈՒԼ

Հարաւ. Ամերիկան 1931ին

«Արմենիա», Հարաւ. Ամերիկայի մեր պաշտօնակիցը, իր տարեկան տեսութեան մէջ կը նկատէ (2 Յունուար).

— «Համատարած աղէտը իր ընդհանուր հետեւանքներով, արդէն 1931ի տարեմուտին, զգալիօրէն կը ծեծէր Հարաւ. Ամերիկեան մեր ափերն ալ։ Քանի խոր բացանք տարւոյն մէջ, մեր գաղութներուն կեանքն ալ այնքան դարձաւ նեղ եւ անհամբոյր։

Բարեբախտաբար մեր հայրենակիցները, մասամբ արհեստաւոր եւ մանր առեւտրականներ, համեմատաբար քիչ ազդուեցան եւ կերպով մը կրցան քիչ շատ իրենց օրապահիկը հայթայթել։

Հակառակ նիւթական անձկութեան, գործերու կայունութեան եւ այլ աննպաստ պայմաններուն, ուրախ ենք նկատելու որ, մեր երեք քոյր գաղութներու հայութիւնը հաւատ եւ սատարեց ազգօգուտ եւ հանրային ամէն ձեռնարկի։

Կրթական գործին մասնաւոր զարկ տրուեցաւ։ Համեստ եւ աշխատաւոր ժողովուրդի լումաներով է որ կանգուն մնացին մեր 12 վարժարանները եւ յաջող շրջան մը բոլորեցին։

Անտեղի է դարձեալ որ ազգը տէր եղաւ ծեծ շէնքի մը Մոնթէվիտէոյի մէջ՝ որ իբր զբոյց-եկեղեցի կը ծառայէ. հակայ շէնքի մը Պուէնոս Այրէսի մէջ՝ որ աւարտման մօտ է, եւ որ կը բաղկանայ ամէն յարմարութիւններով օժտուած ընդարձակ սրահէ մը եւ յարակից երկյարկանի սենեակներէ՝ դարձեալ միեւնոյն նպատակներով գործածուելու համար։

Հանդէս, հաւաքոյթ եւ ներկայացումները այս տարի աւելի մղուած սատարեցին եւ բովանդակալից դարձան. մանաւանդ Պ. Այրէսը, լաւ կազմակերպուած հանդէս ներկայացումներու փայլուն շարք մը ունեցաւ, բոլորն ալ քաջալերուեցան ժողովուրդէն։

Գաղութները օգտուեցան նաեւ մամուլով մը — «Արմենիա» — որու մասին խօսիլն իսկ աւելորդ է։

Երկու կարեւոր խնդիրներ — Ազգային Իշխանութիւն եւ Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ առաջնորդական կազմակերպութեան հարցերը վերջնական ձեւ մը չառին, — յուսալ ենք որ 1932ը պիտի բերէ յաջող լուծում մը։ Դպրոցական ընդհ. կազմակերպութեան խնդիրն ալ գեռ սաղմնային վիճակի մէջ է եւ շուտընթրի լուծման կը կարօտի։

1931ը թէեւ ընդհանուր առմամբ դժոխային տարի մըն էր, բայց մեր գաղութներուն համար եղաւ դէպի առաջդիմութիւն նշանակելի թուական մը»։

Ամառնային ժամը

Ֆրանսայի Նախարարաց Խորհուրդին մէջ, հանրօգուտ շինութեանց նախարարը՝ Հանրապետութեան նախագահին ստորագրել տուաւ հրովարտակ մը, որուն համաձայն, ամառնային ժամի վերադարձը տեղի պիտի ունենայ ապրիլ 2էն 3ի գիշերը։

Յունաստանի նիւթական վիճակը

Աթէնքի Առեւտր. Սենեակը, իր անդամներուն եւ Յունաստանի բոլոր Առեւտրական Սենեակներուն ուղղած է շրջաբերական մը, ուր կը ներկայացնէ՝ վարչապետին նախագահութեամբ վերջերս գումարուած խառն ժողովին եզրակացութիւնները։

Այս եզրակացութիւններէն, կ'ըսէ շրջաբերականը, բացայայտօրէն երեւան կուգայ որ, առեւտրական աշխարհը պէտք է ըմբռնէ այլեւս անողոք իրականութիւնը եւ պէտք չէ բան ակնկալէ առեւտրականներէն։ Պէտք չէ նոյնպէս շանժ ստանալու յոյս ունենալ, եթէ ուզուած շանժը չպիտի յատկացուի կենսանիւթերու՝ ինչպէս ցորենի եւայլն գնումին։

Եթէ, կը շարունակէ շրջաբերականը, արժմատական լուծումներ չանօրինէ գումարուելիք միջազգային խորհրդաժողովը, ասկէ յետոյ, կացութիւնը աւելի անողոք եւ դաժան պիտի դառնայ։

Ի վերջոյ, Աթէնքի Առեւտրական Սենեակը կը յանձնարարէ առեւտրականներուն համակերպիլ կացութեան եւ ձեռք ձեռքի աշխատիլ, որպէսզի անարգար փասներու չենթարկուին։

Եկեղեցին թանգարան

Բոլշեւիկեան «Փրաւտա» թերթը կը գրէ թէ Լենինկրատի հին Մայր Եկեղեցին պիտի վերածուի հակակրօնական տիպար թանգարանի։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Երեկոյթի մը հաշիւը

Նախկին Պատերազմիկ Հայ Սպաներու Միութեան 1931 դեկտ. 5ին տեղի ունեցած երեկոյթին արդիւնքը.

ԵԼՔ.— Սրահի եւ buffetի վարձք 2053, buffetի ծախք 1774, երաժիշտներուն եւ նուագախումբին 912, տպարան եւ ծանուցում 300, տուրքեր 409։ Գումար 5448 ֆրանք։

ՄՈՒՏՔ.— Տոմսերու վաճառում եւ նուէրներ 3786, buffetի առեւտուրը 3689, վիճակահանութիւն 673, vestiaireի արդիւնքը 180։ Գումար 8328 ֆրանք։ Մինչեւ օրս գոյացած զուտ արդիւնք 2879 ֆրանք։ Գանձելի կը մնայ ընդունուած տոմսերէ՝ 300 ֆրանք։

Միութիւնը այս առթիւ իր խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնէ բոլոր այն տիկիններուն, օրիորդներուն եւ պարոններուն, որոնք դրա՞մական նուէրներով, ուտեստեղէններով, վիճակահանութեան նիւթերով օգնեցին երեկոյթին յաջողութեան։ Նաեւ այն արուեստագէտներուն որ սիրայօժար մասնակցութիւն բերին գեղարուեստական բաժնին եւ վերջապէս թերթերուն, Վօզրօժդէնիէ, Յառաջ եւ Ապագայ, որ ձրի հրատարակեցին ազդերը։ Դրամական նուէրներ ուղարկողները կը ստանան մասնաւոր նամակ-ընկալագիրներ։

Վարչութիւն

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԱՆԱՀԻՏ, Հանդէս Մտածման եւ Արուեստի։ Նոր Շրջան։ Գ. Տարի, թիւ 3-4։ Սեպտ.-դեկտ. 1931։ Խմբագիր-հրատարակիչ՝ Ա. Չօպանեան, 9 Rue Say, Paris։

LA TURQUIE LIBRE, Թուրք սահմանադրական կիսամսեայ թերթ։

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (3)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

Ա. ՄԱՍ

1

Բլուրը անցած՝ ջաղացքները երեւցան, որոնց խուլ ու միօրինակ ժխորը բուեր էր չորս դին։ Ջաղացքներուն քովէն կ'անցնէր ջինջ առու մը, որուն քով, երիկուան դարձին, անցուորները, ոտնամանները ձեռքերնին «քիչ մը սոլուխ կ'առնէին», եւ իրենց ոտքերը կը լուային, կոկուած մտնելու համար քաղաք։

Անկէ անդին գեղեցիկ ու հրաշագեղ բնութիւն մը կը փռուէր անոնց առջեւ։ Աջին, դէպի վար ընդարձակ ու տափարակ հովիտ մը կը տարածուէր, ոսկեգոյն ու ալեծո՜ւփ ցորեան մը։ Անոնք կը յառաջանային անխօս ու միօրինակ քալուածքով։

Մինչեւ Հարաին Քարը չէր խօսեր քեռին՝ եթէ կանուխ ճամբայ ելած ըլլար։ Այդպէս էր սովորութիւնը։ Դունէն դուրս ելած՝ կը մրմնջէր «Տէ՛ր, եթէ գըրթունս իմ բանաս»ը, կը խաչակնքէր գէմքը, ու կը քալէր։ Անխօ՜ս։ Հրահանին դեղին պատրոյգը կախ ձգած գօտիէն։ Տուները հազիւ անցած, կուկուզ կ'ընէր կոկոզ Սիմոնին արտին ծայրը, կը փնտռէր՝ կը գտնէր՝ շալվարին ծակը, եւ...։ Եւ Գրիգոր հօրքուրէն գիտէր, որ քեռին «առտուան զէհիրը թափած» կ'ըլլար այլեւս...։ Անկէ յետոյ տրամադրութիւնը կը փոխուէր։ Կը մօտենար, կը շոյէր գոմէշներուն ագռմէջը՝ ճանճերը վանելու համար, ու կը խօսէր մինչեւ Բարթող Էմմին եզին, մինչ վերջինիս հասակը կ'երեւէր հեռուէն, հասնող ձայնին հետ.

— Օրարակին մնացիր, քեռի...

Երազդ բարի՜...

Ժպտուն ու կատակասէր մարդ էր Բարթող Էմմին։ Ու բարի՝ «մաջոմին վրայ չկոխող»։ Ճապկին թեւերը եւ տաբատին վարի ծայրերը սոթտած, օրն ի բուն կը կանգնէր իր եզին եզրքը, մինչ խաղաղ ու զովացուցիչ զեփիւռ մը կը վէտվետէին եգիպտացորեններուն կանանչ տերեւներն ու շէկ ծաղերը։ Բարթող Էմմին՝ քեռիին «քիթին թրխաք»ն էր։ Երուսաղէմ գացած եկած ու լեցուն գլուխ, ապա՜հ մարդ։

Այգիին ծայրը հինաւուրց ընկուզենի մը կար, հաստաբեստ եւ հարուստ ճիւղերով, որուն տակ տնակ մը շիներ էր Էմմին, աղուոր ու կոկիկ, փոքրիկ պատուհաններով, ու ո՛ղջ ամառը կ'անցնէր հոն։ Էմմին ամէն բանի «ամին» չէր ըսեր։ Ու, անգամ մը որ խօսիլ սկսէր, — ձմեռը, օրինակ, սրճարանի մէջ, — Պ. Վարդերշն իսկ կը լռէր, կ'ըսէին, հակառակ անոր որ «ուսումնական երիտասարդ» էր, Արմաշ՝ Դպրեվանք գացած, Նարեկ կարդացած, Եղիշէ Վարդապետէն գրաբար առած, եւ սակայն, վարդապետ չօծուած առած քալած էր՝ «սատանան փորը մտած» ըլլալով...

Քիչ վերջ Բարթող Էմմին քով հասան։ Մեծ ընկուզենիին տակ չորցած ու կեռ յօտեր դիզուած էին։ Երկար եւ ուղղաձիգ թափնոց մը դրուած էր գետինը։ Հոս ու հոն կուտակուած էին գորշ ու կարծր գուղձեր։ Հողը դեռ խոնաւ էր առջի գիշերուան յորդառատ անձրեւներէն։ Տնակի ճակտին, աղածրի ճիւղերով շինուած քիւին տակ, ուր ծաղ մը շուք կար, Էմմին շունը, պինչը թաթին դրեր, կը բացխփէր աչքերը։ Շունը կը ճանչնար քեռին։ Երբ ան մօտեցաւ այգիին, չհաչեց։ Շարժուեցաւ, պոչը կարկաւ հողին ու կռնկին, ոտքի ելաւ. քիթը երկարեց՝ շունչը քաշելով վեր, մօտեցաւ պերճառոսորդ, քսուեցաւ անոր ոտքերուն, թաթերը բարձրացուց աւելի վեր՝ աչքերը տուած քեռիին աչքերուն, եւ որովհետեւ ան իր սովորական «հը՞, քեբքենէզ»ը դուրս չտուաւ ու չշոյեց գլուխը, գնաց կրկին պառկելու շուքին մէջ։

Քեռին սովորութիւն ունէր նստելու առուին հունին քով, մինչ Բարթող Էմմին սկահի մը մէջէն ափովը բռնած ալիւր կը թխէր բերանը իբրեւ նախաճաշ եւ կամ՝ ծարիկը կտրած խաւեակի մը մէջէն առնելով քանի մը կտոր աղանցած կը ծամէր, զոր քաղքէն իրեն կը ղրկէր Աննան՝ իր ազապ քոյրը՝ ա՛յն օրէն ասդին, երբ Էմմին «յանցանքի վրայ» բռնած ըլլալով իր կինը, առաջնորդին ելեր, աղէբեկ գլուխը երերցնելէն ու թուքը կլլելէն «եթէ աղը անհամեցաւ, ի՞ւ համեցի» ըսեր, «հալխին բերանը չինկած եւ երեսի ջուրով ընել լմնցնելու իզին» ուզեր, եւ, ճամբելով կինը, թողեր՝ հեռացեր էր քաղաքը, «կնկան տեղ՝ հաւատարիմ շունը առնելով իբրեւ ընկեր»...

Ու անկէ յետոյ, «կնկայ երես տեսած չէր», ու ինչպէս Գրիգորին հայրը, Վարպետ Ռուբէն կ'ըսէր, իրաւ որ «հեղ մը աղշարք տեսած չուշտակ վարդապետէ մը էւելի Էմնիյէթլի էր» տուներէ ներս...

Այն առտուն բացառապէս տրամադրուած էր Էմմին։ Ծալապատիկ նստաւ քեռիին քով, իր անբաժան գաւազանը կիսով մը պառկեցուց գիստին, սիկառ մը փաթթեց ու սկսաւ ծխել։ Քեռիին էշը, որուն համետը ծուռ էր մասամբ, առասանը կախ թողած, հեռացեր էր գոմէշներէն ու կը ճարակէր արտեզրի խոտերը, քթիչելէն ատենը մէկ։

Արփաղունը հետզհետէ կը բարձրանար՝ ոկաւառակեայ եւ շառագոյն, կապոյտ ու անպարագիծ երկնակամարին վրայ։ Երբեմն, պարզնայ ու բարձրաթռիչ կռունկներու խումբ մը կուգար ու կ'անցնէր անոնց վերեւէն, եւ կամ, նոսր ամպի մը նման, կ'իջնէ՞ր մինչեւ կատարը տնակին, գծագրուող տառերու պէս կը յարափոխուէր իսկոյն, ու կը բարձրանար պորուրուելէն, մինչ Էմմիին շունը՝ պինչը ցցած եւ թաթերուն կից՝ կը [illegible] անոնց՝ ակնապիշ ու շնչատ...

Էմմիին արագիլին կափկափը լսուեցաւ, յանկարծ։

Գրիգոր, ամէն այգի գալուն, երբ այդ ձայնը կուգար ականջին, կը յուզուէր։ Կը յիշէր թէ ինչպէս, քանի մը տարի առաջ, այսպէս, յուլիսի օր մը, քար մը շպրտեր՝ սպաններ էր անոր նախկին եզը։

Հիմա, կրկին պղտուեցաւ Գրիգոր։ Իրեն այնպէս կը թուէր թէ Էմմին կուտակուած գայրոյթ մը ունի։ Ցանցապատ ու մե՛ծ բեռան մը տակ կը գտար իր մանուկ հոգին։ Ու, ամէն անգամուն ալ, կը փորձէր ակնարկը հեռացնել Էմմիին ակնարկէն։

Հիմա, կանգնած էր առուին եզերքը ու նայուածքը տուած՝ անոր ականակիտ ջուրին։ Ու մինչ կ'ուզէր որ խօսէր Էմմին, կշտամբէ՞ր զինքը, բայց, չըէր այդպէս, Էմմին, խօսքը ուղղելով քեռիին.

(Շար.)

Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Յ. Հ. Դ.

ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Ջաւարեան կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Մուրատ խումբի բոլոր ընկերները այսօրՈւրբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին Ակումբին մէջ:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Իշխան ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Արամ Սեբոբ, Եփրեմ Խան, Համազասպ եւ Վարդգէս խումբերը վաղըՇաբաթ իրիկուն ժամը 8ին սովորական հաւաքատեղին:

×

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Մուրատ խումբի ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Ակումբին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Քարտուղարին ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

×

ՇԱՎԻԼԻ Արդութեան խումբի ժողովը այս Կիրակի ժամը 4.30ին Մոնփարնասի մօտի սրճարանը: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պուլվար Օտտօի Վռամեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Կիրակի ժամը 5ին ծանօթ հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ եւ երդման արարողութիւն նոր ընկերներու:

×

ՍԷՆ ՄՕՐԻՍԻ Սաքօ խումբի ընկերահամակրական ժողովը այս Կիրակի ժամը 2ին, Ընկ. Կ. Ղամպէրեանի սրճարանը: Կը դասախօսէ ընկ. Վարդան Զուլլէրեան (Լիոնէն): Կըխնդրուի ճիշդ ժամանակին ներկայ գտնուիլ:

×

ՎԷՋԻ (Լիոն)Անդրանիկ խումբի դասախօսական ժողովը այս Կիրակի ժամը 3ին ընկ. Յ. Տօնօեանի բնակարանին մէջ: Կը խօսի ընկ. Բ. Աղաբէկեան նիւթ ունենալով (Հայ ժողովուրդի ապագան): Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Կը հրաւիրուի գաղութի հայութիւնը: Մուտքը ազատ է:

×

ՎԻԷՆԻ կոմիտէն դասախօսական ժողովի կը հրաւիրէ Քրիստափոր եւ Ապառաժ խումբերը: Քրիստափոր խումբը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը ցէն 10, Խաժակ Ակումբին մէջ: Իսկ Ապառաժ խումբը այս Կիրակի ժամը 3էն 4, Պատ. միութեան Ակումբին մէջ: Կը դասախօսէ ընկ. Արամ Գառօնէ: Նիւթ՝ Հ. Յ. Դ. Կանոնագիր-ծրագրի մեկնաբանում: Սոյն դասախօսական ժողովներուն կը հրաւիրուին նոյնպէս բոլոր համակիր երիտասարդները եւ Հ. Յ. Դ. Պատ. միութեան անդամները:

×

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները վաղըՇաբաթ ժամը 3ին, Café Décoususի սրահը, Place de la Liberté Խիստ կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն»:

×

ԼԻՈՆԻ Համազասպ խումբի դասախօսական ժողովը այս Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Ակումբին մէջ: Նիւթ՝ նոր սերունդը եւ հայրենիքի գաղափարը: Կը խօսի ընկ. Բ. Աղաբէկեան: Կը հրաւիրուին ընկերներ եւ համակիրներ:

×

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆԻ (Մարսէյլ)Ընկեր Կարօ խումբի դասախօսական ժողովը այս Կիրակի իրիկուն ժամը 8ին ընկ. Յովհաննէս Վանոյեանի բնակարանը: Կըդասախօսէ ընկ. Պ. Հիւսեան: Կը հրաւիրուին ընկերներ եւ համակիրներ:

×

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ընկերական վիճաբանական ընդհ. ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Հրապարակային բանախօսութիւն Սէն Լուի մէջ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Սէն-Լուի (Մարսէյլ)Ակնունիենթակոմիտէին կողմէ, վաղըշաբաթ երեկոյ ժամը 8ին,տեղւոյն դպրոցին մէջ:Կը խօսի ընկ. Ծ.ՄԱՐՈՒԹԵԱՆ նիւթ ունենալով «Համաշխարհային պատերազմը եւ իր հետեւանքները»:

Աղքատախնամին ցերեկոյթը

փարիզի Աղքատախնամի ընկերութեան տարեկան մեծ ցերեկոյթ պարահանդէսը այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3էն մինչեւ կէս գիշեր:

ՇԱՆ ԶԷԼԻԶԷԻ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ, 79 ԱՎԸՆԻՒ ՏԷ ՇԱՆ ԶԷԼԻԶԷ

գեղարուեստական ճոխ բաժին, մասնակցութեամբ հայ եւ օտար արուեստագէտներու: երգ, նուագ եւ զանազան հաճելի անակնկալներ:

Պարերու համար առաջնակարգ երկու նուագախումբեր: Գրիճի սեղաններ: դիւրամատչելի ճոխ պիւֆէ:

ՄՈՒՏՔԸ 25 ՖՐԱՆՔ

տոմսերը կը ծախուին հայկական ճաշարաններու եւ Rue de Trévisei հայ նպարավաճառներու մօտ:

ՍԵՒՐԻ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՐ ՓՈՒԱՏԸՊԱՌԻ

ֆրանսացի յայտնի հայագէտ: կը նախագահէ երեսփոխան ՀԱՆՐԻ ԼՕՐԷՆ

Նիւթ՝ ՍՈՒՐԻՈՅ ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

գաղթականական կայանները, Հայոց շինարար աշխատութիւնները գունաւոր լուսապատկերով

Վաղը շաբաթ կէսօրէն վերջ, ժամը 4.30ին, Սեւրի Մուրատեան Վարժարանին մէջ, 26 Rue Troyon, Sèvres.

ՓԱՐԻԶԻ ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ

Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 131 rue Cambronne. Métro Vaugirard: Կը խօսի վահան Թէքէեան նիւթ ունենալով «Արեւմտահայ գրականութիւնը 19րդ դարու վերջին տասնամեակին»: Մուտքը ազատ է:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Զ. Ո. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Կիրակի ժամը 2ին սովորական հաւաքատեղին: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Նոր վարչութեան ընտրութիւն:

ՍԻՓԱՆ երգչախումբի ընդհ. ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Միւթիւալիթէի սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Ջեկոյց հաշուեքննիչ յանձնախումբի, վարչութեան ընտրութիւն եւ կարեւոր հարցեր: Կը հրաւիրուին բոլոր անդամները:

ԻՍԻ-ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Ա. Ե. Կ.°Խաչի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Ակումբին մէջ, 241 rue Jean Jeacques Rousseau: Կարեւոր օրակարգ:

Մարսէյլի ԲԻՒԹԱՆԻՈՅ անդամ եւ ոչ անդամ բոլոր հայրենակիցները՝ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին այս Կիրակի ժամը 2էն Կրան Քաֆէ Նօայլ, Պուլվար Տիւկոմիէ Թիւ 1, Քանըպիէրի անկիւնը:

Հ. Յ. Դ. Անիէռ-Պուա-Քոլոմպի Զէյթուն կոմիտէն իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկերներ Ազիզեան եղբայրներու, իրենց եղբօր՝ ընկեր ԱԶԻԶ ԳԷՈՐԳԵԱՆի դառնաղէտ մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ տիկին Յ. Զ. Պօյաճեան (Քալուն Հաւաւ գիւղէն) իրենց շնորհակալութիւնները կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք անձամբ կամ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց սիրելի զաւկին փոքրիկ ՍԱՌԱ ՊՕՅԱՃԵԱՆի դառնակսկիծ մահուան առթիւ, որ տեղի ունեցաւ 22 Յունուար 1932 Ուրբաթ, օր: Լիոն 26 Յունուար 1932

բացուած է բաժանորդագրութիւն

«ՀԱՆԴԷՍ ԱՄՍՕՐԵԱՅ»

Հայագիտական ուսումնաթերթի

ԽԶ. ՏԱՐԻ = 1932

«Հանդէս Ամսօրեայ» հայագիտական ուսումնաթերթը կը հրատարակուի Վիէննայի Մխիթարեան Միաբանութեան կողմէն աշխատակցութեամբ ազգային եւ օտար բանասէր-գրագէտներու:

Կը քննէ, կ'ուսումնասիրէ հայ մշակոյթի պատմութիւնն անցեալին եւ ներկային մէջ. կը ծանօթացնէ հայագիտական աշխատասիրութիւնները հայ եւ օտար մամուլին մէջ. կը պահէ տեղեակ իր ընթերցողները հայ գրական կեանքի ընթացքին:

Կը հրաւիրուին բաժանորդագրուելու բոլոր հայ մտաւորականները, վաճառականները, տնատէրերը, գործատէրերն եւ գրասէր հայրենակիցները:

«Հանդէս Ամսօրեայ»ի տարեկան բաժանորդագինն է ամէն երկիրներու համար 5 տոլար: Դիմել Rédaction «Handes Amsorya», VII., Mechitharistengasse 4, Vienne, (Autriche).

Վերջին հրաւէր

Ալֆորվիլի Հայ Ե. Երիտասարդաց միութեան բոլոր անդամ-անդամուհիները Գ. անգամ ըլլալով ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին Հայ Ակումբին մէջ: Օօրակարգ հաշուետուութիւն վարչութեան եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն: Եթէ այս անգամ անդամներըներկայ չգտնուին, վարչութիւնը իրաւունք պիտի ունենայ լուծուած հռչակելու միութիւնը եւ գոյքերը յանձնել առ որ անկ է, համաձայն կանոնագրի տրամադրութեան:

ՆՈՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Շէրպուրկ, Մ. Հ.— 35:
Նանթ, Գ. Ս.— 35: Ղրկեցինք:
Մարսէյլ, Մ. Պ.— 140:
Մարսէյլ, Գործ.— 851:
Պելկրատ, Պ. Գ.— 100:
Կարտան, Հ. Ա.— 147:
Պօրըփէռ, Հ. Ա.— 33:
Մարսէյլ, Քանթ.— 35:
Լը Քրէօզօ, Կ. Կ.— 35:
Քոլոմ, Գ. Տ.— Սկսանք ղրկել նոր բաժանորդին:
Ռըթէլ, Գ. Ս.— Սկսանք ղրկել նոր բաժանորդին:

Ձեր փնտռած գիրքերը

ԹԷՕՖԱՆՕ Հեղինակ Բօլ Տիմիթրաքօփուլօ (Բիւզանդիոնի Հայազգի կայսր Յովհ. Զմիշկին է այս վէպին գլխաւոր հերոսը եւ Թէօֆանօ կայսրուհին իր սիրային արկածախնդրութիւններով: Կը կարդացուի հեւ ի հեւ): Գին 25 ֆրանք:

ՎՌՍՓՈՐԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ. Հեղինակ Բօլ Տիմիթրաքօփուլօ (Սուլթան Համիտի հարէմականներուն իր շուայտութիւններով եւ դաւադրութիւններով, վրէժխնդիր Հայ երիտասարդ մըն է վէպին գլխաւոր հերոսը): Գին 30 ֆրանք:

ՎԱԼԱՆԹԻՆ. ֆրանսացի նշանաւոր հեղինակ, Ժորժ Սանի սիրային ամէնէն գեղեցիկ վէպը: Գին 20 ֆրանք:

ԽԵՆԹ ԵՒ ՋԱԼԱԼԷԴԴԻՆ. Րաֆֆիի: 25 ֆրանք:

ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄՏՔԵՐ. Քրիս. Միքայէլեանի միակ հրատարակութիւնը, Բ. տպագրութիւն: Գին 10 ֆրանք:

ԱՆԱՀՏԱԿԱՆ. բանաստեղծ. գրեց Սուրվանի: Գին 8 ֆրանք:

Ստանալու համար դիմել «Յառաջ»ի խմբագրատունը Լեւոն Գիւլնեանի 17, rue Damesme, Paris (13).

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Պիլէճիքցի (Պրուսա) Փոլ Աւետեան 22-23 տարեկան, ամուրի: 8 տարիէ ի վեր Ամերիկա կը գտնուի: Ճշգրիտ հասցէն տուողին 500 ֆրանք նուէր: Իմացնել՝ Garabed Avedianի, 40 RuePomme-de-Pin,Toulon(Var). Կը խնդրուի Ամերիկահայ թերթերէն արտատպել.

— Կը փնտռուի Սիվրի Հիսարցի Օննիկ Հաճի Գալուստեան, մօր անուն՝ Սողոմէ, հօր անուն՝ Ղազէլ (Ղազար), եղբայրները Մարժակ եւ Գէորգ, քրոջ անուն՝ Եղիսաբեթ: 1918ին Հալէպի մէջ տեսնողներ եղած են: Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել Գէորգ Գալուստեանի, 28 rue Grenoble, Bourgoin, (Isère). France. Ճշգրիտ հասցէն տուողին 700 ֆրանք, մէկ տարեկան

ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ-ՀԱՆԷՍԼԵԱՆ ԵՒ ԸՆԿ.

211 bis, Bld. Jean Jaurès, Billancourt (Seine)

Ապսպրանքի վրայ կը կարենք ամենավերջին նորաձեւութեամբ արանց եւ կանանց կօշիկներ: Կը կատարենք կօշիկներու նորոգութիւն ամենալաւ տեսակի կաշիով: Մասնաւոր զեղչ Պիյանքուրի, Իսի լէ Մուլինոյի եւ շրջանի հայրենակիցներուն:

ԾԱՆՕԹ.— Ամէնուն Հասցէին մէջ բոլորովին սխալ արձանագրուած է մեր վաճառատան հասցէն:

ԾԱԽՈՒ Է զուլպայի, փուլօվէրի եւ այլն կրպակ մը, շատ նպաստաւոր գիներով, բանուկ փողոցի մը վրայ: Ամէն մարզէ: Պայմաններու համար անձամբ դիմել Պէրպէրեանի 13 Rue Martyrs, Փարիզ:

ՎԱՐՁՈՒ ՅԱՐԿԱԲԱԺԻՆՆԵՐ ԵՒ ԽԱՆՈՒԹՆԵՐ

ԳԵՂԵՑԻԿ ՏԵՍԱՐԱՆ, ՄԱՔՈՒՐ ՕԴ,

Porte d'Orléansէն ՈՒԹԸ ՎԱՅՐԿԵԱՆ ՄԻԱՅՆ ՀԵՌՈՒ

1, 2, 3 սենեակնոց յարկաբաժիններ, Entrée, W. C., խոհանոց, Cave, chauffage central, ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն: Այցելելու եւ պայմաններուն տեղեկանալու համար դիմել ամէն օր տեղւոյն վրայ 115 Route d'Orléans (առնել Porte d'Orléansէն 88 թիւ Թրամվէյը, իջնել Bagneux) կամ ժամը 10.12 Զորմիսեանի, 80 Rue de Bondy, Paris (Porte St. Martin).

ՀԱՅԵՐԷՆ ԵՒ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՐՔԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵՑԷՔ

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

51 rue Monsieur-le-Prince, Paris (6). Tél. Danton 88.65

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԳՐԱՏՈՒՆԸ

ԱՐԴԻԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱՏՈՒՆ ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

1932Ի ԱՄԵՆՈՒՆ ՀԱՍՑԷՆ

Հայերու հասցէներ Փարիզի եւ շրջաններու, Մարսէյլի, Լիոնի, Տէսինի, Պորտոյի, Վալանսի. Նիսի, Սէն-Շամոնի, Սէն Թ'էթիէնի, Կրընոպլի, Շարվիէօյի եւն., ինչպէս նաեւ Անգլիոյ, Պելճիքայի, Իտալիոյ, Գերմանիոյ, Զուիցերիոյ, Աւստրիոյ ու Չեխոսլովաքիոյ: Ասկէ զատ Ֆրանսահայ գաղութին հասցէները դասաւորուած ըստ արհեստներու: Ամէնուն համար անհրաժեշտ գիրք մը: Ընդամէնը՝ 256 էջ, մաքուր տպագրութեամբ:

Գինն է միայն 6 ֆր., փոստի ծախքով 7.50: Արտասահման 10 ֆրանք:

Դիմել.— L. Mozian, 5 Rue Champlain, Paris (20).

Հայերու ժամադրավայրը

ճաշարան Ֆ Լ Օ Ր Ի Ա

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

մէթրօ Օտէօն եւ ՍԷՆ Միշէլ Հեռաձայն Danton 52—73

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

«Յառաջ»եւ մէկ3տարեկան«Երկունք» նուէր:

Կը խնդրուի Սուրիահայ թերթերէն արտատպել:

— Պարտիզակցի Զարեհ Ազնաւուրեան կը փնտռէ իր եղբայրը Արամ (Գեղեցիկ) Ազնաւուրեանի, որ երեք տարի առաջ կը գտնուէր Հարմանլը (Պուլկարիա): Կը խնդրուի իր հասցէն իմացնել իր եղբօր՝ Z. Aznavorianի, c)o Nersèssian, 25 rue Polignais, St. Etienne. Loire, France

— Կը փնտռուի Սրապիոն Մաճարեան հօր անուն՝ Մկրտիչ: 1924ին Պէյրութէն որբերու հետ փոխադրուած է Ֆրանսա: Լուր կայ թէ Լիոնի կողմերը կը գտնուի: Իմացնել իր քրոջ Սիմա Մաճարեանի, Americain University, Beyrouth, (Grand Liban).

ԳՈՐԾ կը փնտռէ Արեւելեան կերակուրներու եւ տեսներ քէպապի մասնագէտ խոհարար մը: Գրել Aslanian Haig, No. 80 Ave. Verdun, Issy-les-Moulineaux, Seine.

Ուշադրութիւն

Ֆրանսայի մանաւանդ Նիսի ու ջանի հայ հողատէրերը եթէ կ'ուզեն իրենց հողերէն արդիւնաւորութիւն, իրենց վիլլաներուն կամ բնակարաններուն շուրջը գեղեցիկ պարտէզներ ունենալ,թողդիմեն՝ ԱՌԱՔԵԼ ՆԵՐՍԷՍԵԱՆի,մասնագէտ երկրագործութեան եւպարտիզպանութեան բոլոր ճիւղերուն: Ունի 25 տարուան փորձառութիւն: Հասցէ՝ Arakel Nersessian, Boulevard de la Madeleine No 77bis, Villa Andrée, Nice

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, մէթ. Շաթլէ: Արմատ. եւ նոր Թոք, դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, վեներ. հիւանդութիւն եւ վարիսի: Ամէն օր 9—12, 2—8, կիրակի 9—12:

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)
Le Gérant H. STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (136)

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Հայոց դահիճը կը պատմէ

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան գործերը

18.— ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆՆԵՐԸ ՅԱՆԿԱՐԾԱԿԻ ԳՐԱՒԵՑԻՆ ՕՍՄԱՆԵԱՆ ՊԱՆՔԱՆ

Բերայի կառավարիչն ալ անձամբ հասաւ դէպքին վայրը: Եւ սակայն կոմիտէճիները գրաւած են դրամատան դուռը: Զինուորներուն վրայ ռումբ նետեցին: Սպաննուեցան յիսնապետ Մէհմէտ աղա, Հասան չաւուշ, զինուոր Իսմայիլ եւ Յոյն մը, թանաչ: Ծանրապէս վիրաւորուեցան տասնապետ Սալիհ, պահակազօրքէն երկու հոգի, հինգ ոստիկան,2 Յոյն, 2 Հրեայ:Բազմաթիւ թուրքեր գործի համար դրամատուն մտած էին, անոնցմէ շատեր վիրաւորուեցան եւ շատեր ալ սպաննուեցան: Կոմիտէճիները գրաւած են նոյն ատեն օտարականներու բոլոր անոնք տունները, որոնք կը գտնուէին Վոյվոտայի հրապարակին վրայ: Եւ դէնք կ'արձակեն, ռումբ կը նետեն անցորդներուն վրայ: Անկարելի էր մօտենալ, ստիպուեցանք հանդիսատեսի պէս հեռուէն դիտել դէպքերը բոլորովին ապշահար: Ինչ պիտի ընենք հիմա:

— Մէկ վայրկեան սպասեցէք:

Անմիջապէս զինուորական հրամանատար փաշային գրութիւն մը խմբագրեցի: Համառօտակի բացատրելէ յետոյ կացութիւնը, խնդրեցի կարելի եղածին չափ շուտով եւ մեծ թիւով զինուոր հասցնել դէպքին վայրը: Խնդիրը ուրիշ գրութեամբ մըն ալ հաղորդեցի Պալատին:Զինուորական հրամանատարին մօտ զրկեցի ոստիկանական տեսուչը:

Զինուորական հրամանատարը այս անգամ արագ շարժեցաւ: Անմիջապէս քանի մը գումարտակ զինուոր ղրկեց, սպառազէն: Զինուորները գրաւեցին Վոյվոտայի հրապարակին երկու ծայրերը եւ զէնք կապեցին: Սկսան հնչեցնել փողերը, հրաւիրելով ապստամբները, որ անձնատուր ըլլան, սակայն կոմիտէճիները, իբրեւ պատասխան, ռումբ եւ գնդակ տեղացին զինուորներուն վրայ: Այն ատեն իրենց կարգին, զինուորներն ալ սկսան կրակել փոխադարձաբար:

Ընդհարումը տեւեց մինչեւ երեկոյ:

Բազմաթիւ կոմիտէճիներ թաքնուած էին Բերայի կառավարչատան դիմացի բնակարաններուն մէջ եւ պատուհաններէն զէնք կ'արձակէին ու ռումբ կը նետէին անցորդներուն վրայ: Զօկատ մը զինուոր, երբ Բերայի զօրանոցէն ելլելով կառավարչատուն կ'երթար, յարձակման ենթարկուեցաւ կոմիտէհիներուն կողմէ, որոնք կառավարչատան կից դերձակի խանութի մը մէջ տեղաւորուած, ռումբ մը կը տեղային զինուորներուն վրայ: Նահատակուեցան մէկ զինուոր եւ մէկ ոստիկան, եւ վիրաւորուեցան 27 զինուոր ու 2 ոստիկանապետ, ինչպէս նաեւ խուժան ժողովուրդէն 24 հոգի, որոնք իրենց գործերը հետապնդելու համար կառավարչատուն կը դիմէին: Յետոյ խռովարարները իրենց զէնքն ուղղեցին կառավարչատան քարտուղարներու սենեակներուն, կառավարիչին գրասենեակին, այսպէսով վիրաւորելով ու սպաննելով քանի մը պաշտօնեաներ:

Ու մինչ զինուորական եւ ոստիկանական ուժերը կը համախմբուէին Ղալաթայի ու Բերայի կողմերը, անդին Գասըմփաշայի Հայերը զինեալ կը յարձակին խուժան ժողովուրդին վրայ: Նախ ամենայն վայրագութեամբ կը յօշոտեն Թուրք երախաները, որոնց կը հանդիպին իրենց ճամբուն վրայ, յետոյ կը յարձակին Թուրք կիներու վրայ: Տոլապտէրէի մէջ համախմբուած հայ ֆէտայիներն ալ կը յարձակին սրճարանի մը վրայ, ուր նստած էին 8 Թուրքեր: Տեղն ու տեղը կը սպաննեն զանոնք:

Խուժան ժողովուրդը, տեսնելով այս ամէնը, կատաղօրէն կը յուզուի եւ կը գրգռուի, ու կը ստիպուի, պաշտպանելու համար ինքզինքը, դիմել փոխադարձութեան: Ու մինչեւ զինուորական ուժերուն հասնիլը երկուստեք հարիւրաւոր վիրաւոր ու մեռեալ կը ձգեն փողոցին մէջ:

Արեւը մարը կը մտնէր արդէն, երբ դադրեցան զէնքի ձայները: Կոմիտէճիները պահուեցան իրենց թաքստոցին մէջ: Զինուորները սկսան հաւաքել վիրաւորներն ու մեռեալները: Վիրաւորները փոխադրուեցան հիւանդանոց:

Գիշերուան աղօթքի պահուն, Հասքէօյի մէջ, Պատէմլիքի շրջակայքը համախմբուած հայ ֆէտայիները, գերեզմանաքարերուն ետեւ դիրք բռնելով, սկսան գնդակ տեղալ խուժան ժողովուրդին վրայ: Թօսուն Պաղը վայրին մօտ, Աւետիսի տունէն հրացանի գնդակ մը արձակուեցաւ եւ սպաննուեցաւ ծովային զինուոր տասնապետ Թէվֆիք: Այսպէս վիրաւորուեցաւ նաեւ ռմբաձգութեան վարժարանի սրճեփը, Իսմայիլ աղա:

Հայ յեղափոխականներէն հարիւր հոգի, կնոջ պէս հագուելով, մտնեն խուժան թաղերուն մէջ եւ յանկարծական յարձակում մը կը գործեն ժողովուրդին վրայ: Միւս կողմէ, եկեղեցիներուն մէջ ապաստանած կոմիտէճիները անընդհատ գնդակ տեղացին ամէն կողմ:

Այդ օրը եւ այդ գիշերը, Պոլիս սարսափի անմոռանալի վայրկեաններ անցուց: Ժողովուրդը, տեսնելով որ զինուորական ուժերը չեն հասնիր, փորձեց փոխադարձել: Ու երբ հեծեալ զինուորներու ջոկատներ դադրեցնելու համար ջարդը եւ խռովութիւնները, սրարշաւ հասան, հայ ֆէտայիները կրակ տեղացին անոնց վրայ:

Այն ատեն հետեւակ ու հեծելազօր բոլոր ջոկատները, ոստիկան ու զինուոր, զէնքով փոխադարձեցին եւ երկուստեք մեծ կորուստներ եղան: Ի վերջոյ կարելի եղաւ բանտարկել կոմիտէճիներուն մեծ մասը: Ձերբակալուեցան անոնք որ չկրցան փախչիլ ու պահուըտիլ:

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Gobelins 19-78

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ՇԱԲԱԹ 30 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1932

30 JANVIER 1932

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ՝ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆ

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1790

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 30 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԻԱՄՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Բացատրութիւն մը, — «Նոր, բայց օր-պակաս», բսինք երէկ։ Բառը, «օր-պակաս», կը նշանակէ ժամանակէն առաջ ծնած։ Բայց մեր բուն միտքն էր — տժգոյն, երերուն, թերակատար՝ նորութեամբ եւ յաւակնութիւններով։

Փորձենք առկել Շ. Շահնուրի փիլիպպեանին մէջ արծարծուած միտքերը.—

1. «Մինչդեռ դուք նուազ փորձանքներու առջեւ ողբ ու կոծ կ՚արձակէիք, երկինք գետին իրար կ՚անցընէիք, մեր արիւնաթաթախ ու մռայլ կը քալէ» (կը քալէ այս տղան՝ իբրեւ յառաջապահ, «ակռաները սեղմած, գանուութիւնը կուլ տալով»։ Կը քալէ այն միւսը «որ սեղան չունի, հրատարակիչ չունի, շատ քիչ ընթերցող եւ աւելի քիչ հասկցող ունի») եւայլն։

2. «Մենք ձեզ կը պաշտպանենք, քանի որ կը կրենք միշտ առկայծ կանթեղը, մինչ դուք չէք պաշտպաներ մեզ ետեւէն եկող թշնամիին դէմ, որ է ձեր անցեալը։ Լեզունիդ կը չորնայ, մի՛ ուրանաք։ Դուք ալ պատասխանատուութիւն ունիք ցայկական քայքայումին մէջ (débâcle)։ Սխալներ գործեցիք։ Եւ հիմա կ՚ուզէք մեզի փոխանցել ձեր սխալները, այսինքն անմիաբանութիւնը, կուսակցական ոճրային եւ դռնբաց վէճերը, լրագրութիւնը (դաժանութիւն), թուլամորթութիւնը»։ Եւայլն։

Երէկ գիտել տուինք թէ՝ ամէնէն դժբախտ զոհերը, նահատակներն երեւալու հիւանդութիւն մը կը տիրէ այս տղոց մէջ։

Ուրիշ բացասական գիծ մըն ալ այն՝ որ յաճախ կը լսենք թէ զոհողութիւն, շնո՛րհ է որ կ՚ընեն Հայոց ազգին, շարունակելով պահպանել կրակը, մնալով պահապանները աւանդին։

— «Յառաջապահ է այն տղան որ, Դեռ կը գրէ»

«Յառաջապահ է այն տղան որ, յուսահատութեան այս անորակելի վիհին մէջ, իր անանուն լքումին մէջ, Դեռ կը գրէ»։ Եւայլն։

Արդ, մենք չպիտի ներէինք որ ո եւ է մէկը, ամէնէն տաղանդաւորէն ամէնէն իմաստունը, հինը կամ նորը, ինքզինքը աւելի բարձր գնահատէր քան այս հալածական ժողովուրդը։ Կամ իր աշխատանքը, իր տառապանքը, իր «անանուն լքումը» աւելի ծանր, աւելի սեւ տեսնէր քան ճիգն ու երկունքը ուրիշ հազարաւորներու։ Նոյն իսկ հասարակ աշխատաւորներու։ Նոյն իսկ ամէնէն խոնարհին, որ իր պորտը կապած է այս ժողովուրդին։

Այսպէ՛ս է եղեր Հայոց պատմութիւնը։ Եւ այսպէս ալ պիտի շարունակուի։

Ճիշդ է որ որդիները կը քաւեն հայրերուն մեղքերը, բայց այդ խնդիրը կապ չունի մեր պնդումին հետ։ Այդ հարցը՝ իր կարգին։

Եթէ Շահնուրները թղթատած ըլլային հայ ժողովուրդի մտաւոր զարգացման պատմութիւնը, նոյնքան խանդաղատալից նախանձախնդրութեամբ որքան կը քրքրեն Եւրոպայի մատենադարանները, պիտի հանդիպէին այնպիսի անանուն ողբերգութեան մը, որ ապահովաբար... հայութենէ պիտի բաժնէր զիրենք։

Կը բաւէ ուշադրութեան յանձնել տառապանքը ոչ միայն հայ գրողին, այլ մանաւանդ հայ ուսուցչին, Պոլսէն մինչեւ Կիլիկիա, մինչեւ Սասուն, Զանգեզուր կամ Սպահան։ Այն ալ՝ ամէնէն նպաստաւոր պարագաներուն մէջ, երբ տուն-տեղ ունէինք, հող ու ջուր ունէինք, եւ ամէնէն սեւ գուժկանն ալ չէր կրնար միտքէ անցընել... Նանսէնեան անցագիրը կամ «Հայմաթլոս»ը։

Մնաց որ, Հայաստան աշխարհին մէջ իսկ, այսօր հայ գրողը, մանաւանդ երիտասարդ գրագէտը դատապարտուած է այնպիսի խաչելութեան մը, որ անկասկած անձնասպանութեան պիտի մղէր Փարիզի պողոտաներուն «յառաջապահները»։

Բախտաւորներ, եւ իրենց բախտաւորութեան մէջ իսկ լալկաններ, վայրերաններ, բոշաներ միշտ ալ ունեցած ենք։ Փարիզ, Պոլիս կամ Թիֆլիս։ Անհրաժեշտ չէ անուններ յիշել։

Բայց, իբրեւ ընդհանուր կանոն, պատկերը այն է ինչ որ կը տեսնենք մեր աչքերուն առջեւ։

Այո՛, կը գրեն — ու պիտի գրեն — «անանուն լքումի մէջ»։ «Ակռաները սեղմած, դառնութիւնը կուլ տալով»։ Կարօտը քաշելով «սեղանի, հրատարակիչի, ընթերցողի»։ Բայց պիտի դիմանան, ոչ թէ «լաց լինեն»։ Ուրիշներ արիւն են տուած, առանց ճիչ մը արձակելու։

Պիտի տոկան, պիտի ճանկռտեն, ու արտադրեն այնպէս ինչպէս այս արի ժողովուրդը,— արմատէն կտրուած եւ չորս հովերուն արձակուած։

×

Այստեղ արդէն կը ծագի «պլատֆորմ»ի հարցը։

Շ. Շահնուր այս խնդիրը շօշափած է խառն ի խուռն։ Տեսակ մը ի միջի այլոց։ Բայց ինչ որ կ՚ըսէ քիչ մը հոս, քիչ մը հոն, արդէն գաղափար կու տայ որոշ կէտերու մասին։

Յետաձգելով բուն քաղաքական մասը, քրքրենք մէկ-երկու պարագաներ ալ։

Սին յաւակնութիւն է նոր «մենք»երու վերածել, սեփական առաքինութիւն հռչակել ինքնաճանաչումն եւ պատասխանատուութեան գիտակցութիւնը։

Աւելի հեռուները չերթալու համար, պիտի յիշեցնէինք վերջին տասը տարուան պատմութիւնը, երբ երեւան եկաւ ոչ միայն սթափում եւ ընդվզում, այլ եւ վերագնահատութիւն եւ ձաղկում։ Մարդիկ այլեւս այնպէս չեն խորհիր ու գործեր ինչպէս պատերազմէն առաջ։ Եւ եթէ պարագաներ կան ուր լռութիւնը նախամեծար կը համարուի, իբրեւ նուազագոյն չարիք, այդ չի նշանակեր թէ «1932ի Հայերը» գիւտ մը ըրած են։

Դեռ աւելի առաջ երթալով, պիտի ըսէինք թէ՝ ինչ որ կ՚ուզեն բնորոշել իբրեւ «մենք» — իբրեւ նոր սերունդ կամ հոսանք — ոչ միայն չի կրնար պարծիլ ինքնաճանաչումով եւ պատասխանատուութեան գիտակցութեամբ, այլեւ կը խաթարէ, կը խանգարէ իսկական ինքնաճանաչումն ու վերագնահատութիւնը։

Արդարեւ, ի՞նչ կը նշանակէ «մենք», երբ գիտենք թէ մատնանշուած հոսանքէն ոչ իսկ երեք հոգի կան, որ՝ խօսքին ու գործին միեւնոյն հասկացողութեամբ։ Եւ ընդհակառակն, կան բազմաթիւ գերիներ հին հոգեբանութեան։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՌԱՋԻՆՆ Է

Յուսաբեր խորին մրդովումով կը յայտնէ թէ՝ Եգիպտոսի ռամկավար պաշտօնաթերթը, *Արեւ*, իր Յունուար 16ի թիւին մէջ, միեւնոյն գրութեան մէջ երկու անգամ «դաշնակցական» թերթ կոչած է Պոլսոյ *Արեւելք*ը։

Չեմ տեսած *Արեւ*ը։ Բայց գիտեմ որ Պոլսոյ *Արեւելք*ն ալ հերքում-բողոք մը հրատարակած էր այդ առթիւ։

Դժբախտաբար, առաջինը չէ բթամտութեան, մտացրիւ «դազէթաճութեան» այս փաստը։

Աւելի քան տասը տարի է որ արտասահման ապաստանած ենք, եւ խելայեղ՝ մեր վայելած ազատութենէն, գրի կ՚առնենք ինչ որ կուգայ լեզուի, գրչի տակ։

Չեմ խօսիր խորհրդահայ թերթերու մասին, որոնք դաշնակցութեան դէմ կռիւը կը շփոթեն «Գըմը Սիասի»ի գործունէութեան հետ։

Բարի եղէք թղթատել հաւաքածոները։ Նոյն իսկ Փարիզի հանգուցեալ *Երեւան*ը եւ անոր ժառանգորդը, ուղեկորոյս *Ուղի*ն։

Իսկ եթէ ատոնք ալ չբաւեն, քրքրեցէք 1924ի Պոլսոյ թերթերը, իմանալու համար յեղափոխակա՛ն Պօղոս Մակինցեանի գարշելի ելոյթը՝ Թուրքերէն *Իլէրի* թերթին մէջ, *Ճակատամարտ*ի դէմ։

Բայց միայն թերթե՞րն է որ կ՚ոռակուին։

Հապա սա հրաշագան տպագիր հէքեաթներն ու զրոյցնե՞րը, «ուսումնասիրութիւններ»ն ու տպաւորութիւննե՞րը՝ համոզելու համար Թուրքն ու Արաբը, թէ դաշնակները — եւ բոլոր ազգայնականները — նոր Հայաստան կը շինեն Սուրիոյ մէջ...։

Վ.ԱՀԷ

Զինաթափութեան Համագումարը

Անգլիոյ աշխատաւորական նախկին նախարարը Հէնտըրսըն Լոնտոնէն մեկնեցաւ Ժընեւ, նախագահելու զինաթափութեան համագումարին։

Լոնտոնէն մեկնելէ առաջ, հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ.— Երբեք յուսալքուած չեմ այն յոռետես տպաւորութիւններէն, զորս կը յայտնեն կարգ մը շրջանակներ զինաթափութեան ժողովին համար, որ կը գումարուի ներկայ պայմաններու մէջ։ Ընդհակառակն, Ժընեւ կ՚երթամ վստահութեամբ եւ յոյսով Զինաթափութեան հարցը ամէնէն արագ լուծելի հարցերէն մէկը կը կազմէ։ Ասկից զատ, շատ երկիրներու տնտեսական եւ ելմտական կացութիւնը հրամայական կը դարձնէ որ ամէն ջանք թափուի դրական եւ գոհացուցիչ արդիւնքներ ստանալու։

«Ամբողջ աշխարհի մէջ, կը տարածուի այն կարծիքը թէ սպառազինումներու բեռը պէտք է թեթեւնայ միջազգային համաձայնութեամբ»։

Զինադադարի վէճը

Կ՚ըսուի թէ Մանչուրիոյ մէջ անկախութիւն պիտի հռչակուի փետրուար 2ին։

Խարպինի մէջ ծագած են նոր խռովութիւններ, որոնց ընթացքին սպաննուած են 18 ճափոնցիներ եւ 10ի չափ ալ անհետացած։

Թոքիոյէն տրուած հեռագիր մը կը հաղորդէ թէ, եթէ Խարպինի մէջ կացութիւնը աւելի ծանրանայ եւ այնտեղ հաստատուած 6000 ճափոնցիները վտանգի ենթարկուին, ճափոնական կառավարութիւնը անհրաժեշտ պիտի դատէ հոն ղրկել զօրախումբեր՝ պաշտպանելու համար իր հպատակները։

Վերջին լուրի մը համաձայն ճափոնցիները գրաւած են Շանկհայ քաղաքը, ուր հանած էին 2000ի չափ ծովային հրացանակիրներ։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ

Իրաքի Հոգատարութիւնը կը վերնայ

Անգլիոյ կառավարութեան դիմումին վրայ եւ համաձայն հոգատարութեանց Յանձնախումբին տեղեկագրին Ազգ. Դաշնակցութեան խորհուրդը որոշեց Իրաքէն վերցած նկատել Անգլիոյ հոգատարութիւնը։

Խորհուրդը լսեց Հոգատարութեանց Յանձնախումբի տեղեկաբերին մէկ զեկոյցը որ առաջարկեց քուէարկել հետեւեալ բանաձեւը։ «Խորհուրդը՝

1) Նկատի կ՚առնէ Իրաքի հոգատարութեան վերացման առաջարկին մասին՝ Հոգատարութեանց Յանձնախումբին կողմէ բանաձեւուած կարծիքը,

2) կը նկատէ որ իրեն տրուած տեղեկութիւնները բաւարար են հաստատելու համար թէ Իրաքը ընդհանուր կերպով կը գոհացնէ 1931 Սեպտեմբեր 4ին, Խորհուրդին որոշման կից յիշուած պայմանները,

3) կը յայտարարէ թէ սկզբունքով տրամադիր է ընդունելու Իրաքի վրայէն հոգատարական վարչութեան վերացումը, երբ այս պետութիւնը Խորհուրդին առջեւ ստանձնէ յանձնառութիւններ, համաձայն հոգատարութեանց մնայուն յանձնախումբին տեղեկագրին բովանդակած թելադրութիւններուն, պայմանաւ որ միջազգային արդարութեան մնայուն ատեանին դիմելու իրաւասութիւնը վերապահուած ըլլայ Խորհուրդին մէջ ներկայացուած անդամներուն։

4) Հետեւաբար կը խնդրէ հոգատարութեանց, միջազգային օրէնքի, փոքրամասնութեանց հարցերու համար նշանակուած տեղեկաբերներէն, ինչպէս նաեւ Խորհուրդին մէջ՝ Անգլիոյ ներկայացուցիչէն որ ի հարկին, Հոգատարութեանց Յանձնախումբին մէկ ներկայացուցչին հետ խորհրդակցաբար պատրաստեն եւ յառաջիկայ նստաշրջանին՝ Խորհուրդին ներկայացնեն նախագիծ մը,

5) կ՚որոշէ որ այն պարագային երբ, ի տես Իրաքի կառավարութեան ստանձնած յանձնառութիւններուն, Խորհուրդը վճռէ այդ երկրէն հոգատարական վարչաձեւին վերացումը, այդ որոշումը ի զօրու պիտի ըլլայ այն ատեն որ Իրաք ընդունուի Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ։»

Այս բանաձեւը ընդունուած է եւ հաստատ կերպով կարելի է ըսել թէ յառաջիկայ Սեպտեմբերին Իրաք պիտի մտնէ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ։

Նիստին վերջաւորութեանը, Խորհուրդին նախագահը Պ. Փօլ Պոնքուր յիշեց թէ Սուրիոյ մէջ, ֆրանսական կառավարութիւնն ալ կը գտնուի նոյն հարցերուն հանդէպ, որոնց լուծումը պարտադրուած էր Անգլիոյ՝ Իրաքի հոգատարութեամբ եւ ըսաւ.— Հոգատար պետութեան մը առաջին պարտքն է փութացնել իր խնամքին յանձնուած երկրի մը հասունացումը, որպէսզի Խորհուրդը կարենայ որոշել այդ վարչաձեւին վերացումը։

Հոգատարութեանց յանձնախումբին բանաձեւը ընդունելէ առաջ, Իտալիոյ ներկայացուցիչը կարգ մը դիտողութիւններ ըրաւ. մասնաւորաբար պնդեց այն իրողութեան վրայ թէ Իրաքի ազատագրումը կը ներկայացնէ յատուկ պարագայ մը՝ եւ թէ ամէն անգամ որ առիթը ներկայանայ, Խորհուրդը ուշադրութեամբ պէտք է քննէ երաշխիքները, զոր պէտք է պահանջել հոգատարութեան մը վերացման համար։

Իտալիոյ ներկայացուցիչը շեշտեր էր թէ Իրաքի ազատագրումը կը ներկայացնէ յատուկ պարագայ մը։

Այս դիտողութիւնը հերքելու համար էր որ Խորհուրդին նախագահը Փօլ-Պոնքուր իբր Ֆրանսայի պատուիրակ խօսք առնելով յայտնեց թէ Իրաքի եւ Սուրիոյ պարագաները նոյնն են եւ կը պահանջեն միջազգային նոյն կանոններու կիրարկումը։

Թուրքիա եւ Իտալիա Լահէյի մէջ

Իտալական իշխանութեան յանձնուած կղզիներու ցոյները կալուածներ ունէին Անատոլուի մէջ։ Էնկիւրիի կառավարութիւնը, ըստ դարաւոր ու զուտ Թրքական օրէնքին, բռնագրաւեր էր զանոնք ու տուեր Թուրք գաղթականներու, իսկ Իտալիա իր նոր հպատակներուն իրաւունքները պաշտպանելով, Թուրքերէն պահանջեր էր 5 միլիոն Թրքական ոսկի։ Իսկ Թուրքիա, վեհանձնօրէն յանձն առած էր տալ ընդամէնը կէս միլիոն...

Այս պայմաններու տակ, Իտալիա հարցին կարգադրութիւնը յանձնած է Լահէյի միջազգային ատեանին, թէեւ Թուրքիա կը պնդէ թէ Թրքական դատարանները միայն իրաւասու են զբաղելու անով։

Թուրքիոյ կողմէ՝ Լահէի ատեանին առջեւ կը ներկայանայ նախկին դատական նախարար Մահմուտ Էսատ։

Լեհաստան պիտի ստորագրէ եթէ...

Պուքրէշի Լեհ դեսպանը պաշտօնապէս Ռումանական կառավարութեան հաղորդեց թէ Լեհ կառավարութիւնը չպիտի ստորագրէ Խորհրդային կառավարութեան եւ Լեհաստանի միջեւ կնքուած ոչ-յարձակման դաշինքը, եթէ Ռուսեւռումէն բանակցութիւնները չյանգին։

Լեհ դեսպանը յայտնեց նաեւ թէ Լեհաստան մակագրած ըլլալով ոչ-յարձակման դաշինքը, ներկայիս կրնայ իբր միջնորդ ներկայանալ Ռուսիոյ եւ Ռումանիոյ։

Ազգերու Դաշնակցութեան յայտարարութիւնը Զինաթափութեան վէճին մասին

Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդը, գումարած նիստի մը մէջ երկարօրէն զբաղեցաւ չինեւճափոնական վէճով եւ մանրամասնօրէն քննեց իր նախագահին Փօլ-Պոնքուրի յայտարարութիւնը որ պիտի կարդացուի խորհուրդին հրապարակային նիստին մէջ։

Այս յայտարարութիւնը որ դէպքերու պարզ ճշդում մը պիտի ըլլայ, իր գլխաւոր գիծերուն մէջ պիտի հաստատէ դեկտեմբեր 10ին, խորհուրդին կողմէ որդեգրուած բանաձեւը։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ. էջ)

Եղբայրական Անմիջական Օգնութեան Մարմին

Փարիզի Աղքատախնամի նախաձեռնութեամբ կազմուած Եղբայրական Անմիջական Օգնութեան Մարմնի Ա. ժողովը տեղի ունեցաւ 24 Յունուար կիրակի առաւօտ, Եկեղեցւոյ Խորհրդարանը։ Ներկայ էին բոլոր անդամները։ Ժողովը ընտրեց իր Դիւանը հետեւեալ կազմով.— Տիկին Պ. Էսմէրեան՝ նախագահ, Պ. Թ. Զաւրիեւ՝ Փոխ-նախագահ, Պ. Ա. Զաքրեան ատենադպիր, Պ. Խ. Քէպապճեան, գանձապահ։

Որոշուեցաւ դիմել Փարիզի բարեսիրական եւ Հայրենակցական Միութիւններու, ինչպէս նաեւ բարեսէր հայրենակիցներու, որպէսզի իրենց նիւթական աջակցութիւնը բերեն այս ձեռնարկին։

Որոշուեցաւ գաղութիս ինքնաբաւ դարձած հայրենակիցներուն համար հաստատել Ազգային Տուրքի ձեւով ամսական նուազագոյն 5 ֆրանքի վճարում։ Վարչութեան նոր անդամ ընտրուեցաւ Պ. Գիսակ Փափազեան։ Պիտի հրաւիրուի նաեւ Հայ Գաղթականներու Օֆիսը։

Վարչութեան Բ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ վաղը, կիրակի 31 Յունուար առաւօտեան ժամը 10ին, Եկեղեցւոյ Խորհրդարանը։

Գերմանիոյ վարկերը

Հաւանական կը նկատուէր որ Գերմանիոյ տրուած 100 միլիոն տոլարի վարկէն Ֆրանսայի ինկած բաժնին համար, Ֆրանսայի դրամատան ընդունի մէկ ամսուան նոր պայմանաժամ մը եւս։

Տակաւին որեւէ պաշտօնական զեկոյց չկայ. սակայն գրեթէ ստոյգ կը նկատուի որ Ֆրանսայի դրամատան վարչական Խորհուրդը հաւանած է մէկ ամսուան պայմանաժամ մը եւս տալ Գերմանիոյ։

Կը յիշուի թէ յունիսին՝ Գերմանիոյ յատկացուած էր 100 միլիոն տոլարի վարկ մը, որուն մասնակցեր էին երեք պետական դրամատուններ եւ միջազգային դրամատունը։

Պ. Փիէր Լավալի եւ Ռուս դեսպանին տեսակցութիւնը

Փարիզի խորհրդային դեսպանը Տովկալեւսկի այցելեց Ֆրանսայի վարչապետին՝ Պ. Լավալի։ Այս այցելութեան կը տրուի քաղաքավարական հանգամանք։ Սակայն, ֆրանսական թերթերը կ՚ենթադրեն թէ խօսակցութիւնը տեղի ունեցած է ոչ-յարձակման դաշինքներու կնքման շուրջ։ Ֆրանքեւխորհրդային դաշինքը մակագրուած է եւ գործադրութեան պիտի դրուի անմիջապէս որ Լեհեւռուս դաշինքը կնքուի։ Իսկ այս վերջինն ալ կախում ունի Ռուսեւռումէն դաշնագրի կնքումէն, որ ներկայիս կը մնայ առկախ, այն պատճառով որ Ռուսիա կը մերժէ ոչ-յարձակման դաշինքին մէջ մտցնել Պեսարապիոյ վերաբերեալ յատուկ տրամադրութիւն մը։

Ֆրանսական ընտրութիւնները

Նորընտիր խորհրդարանի բացման թուականը նշանակուած է սահմանադրական օրէնքով՝ յունիս 1ին։ Որպէսզի ներկայ խորհրդարանը լրացնէ իր աշխատանքները, հաւանական կը նկատուի որ ընտրութիւնները տեղի ունենան մայիս 22 ին եւ 29ին։ Ոմանք կ՚ենթադրեն թէ ապրիլ 17ին եւ 24ին, տեղի պիտի ունենային։

Սակայն այդ թուականին խորհրդարանը տակաւին վերջացուցած չպիտի ըլլայ իր աշխատանքները։

Նախ քան խորհրդարանական նստաշրջանի փակումը, Երեսփ. ժողովը պիտի ջանայ քուէարկել ելեւմուտքը։

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԵՒ ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՀԱՏՈՒՑՈՒՄՆԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐԸ

Անցեալ դեկտեմբերի վերջերը, Գերմանիոյ խնդրանքին վրայ, Պազէլի Միջազգային Վճարումներու Դրամատան կողմէ ժողովի հրաւիրուած Խորհրդակցական մասնաւոր Յանձնախումբը իր տեղեկագիրը ներկայացուցած էր: Գերմանիոյ տնտեսական եւ ելմտական վիճակը քննելով՝ Յանձնախումբը սա եզրակացութեան կը յանգէր թէ՝ այս երկիրը առ այժմ ի վիճակի չէ Եընկի ծրագրին տրամադրած վճարումները ընելու, թէ՛ անհրաժեշտ է իրեն տալ կարգ մը դիւրութիւններ, բայց թէ՝ որպէսզի կատարուելիք նոր կարգադրութիւններէն աշխարհի ընդհանուր վիճակին վրայ բարելաւում մը առաջ գայ, պէտք է որ այս կարգադրութիւններէն օգտուին ո՛չ միայն Գերմանիան, այլ նաեւ այն բոլոր պետութիւնները՝ որոնք փոխադարձաբար պարտական են իրարու:

Ներկայացուած տեղեկագրին բրած թելադրութիւններուն մասին վերջնական որոշում մը տալ՝ կ'իյնար շահակից պետութիւններուն: Այս մասին անհրաժեշտ նկատուած գումարումը որ այս Յունուար 25ին տեղի պիտի ունենար Լօզանի մէջ, յետաձգուեցաւ, որովհետեւ վերջնական համաձայնութեան մը համար հարկ եղած նախնական որոշումներուն մասին կարելի չեղաւ շահակից պետութիւններուն միջեւ համաձայնութեան եզր մը գտնել:

Սպասելով ուրեմն որ ծրագրուած ժողովին համար նոր թուական մը որոշուի, հետաքրքրական է առ այժմ գիտնալ թէ զարմանումներու խնդրին մէջ ի՛նչ է տեսակէտը այն զանազան գլխաւոր պետութիւններուն՝ որոնք աւելի կամ նուազ չափով շահ ունին անոր վերջնական լուծման մէջ:

Միացեալ Նահանգներէն սկսինք, հակառակ անոր որ, ներկայ պայմաններուն տակ, այս երկրին կատարած դերը արժանի չէ նկատողութեան առնուելու: Իրականին մէջ սակայն խնդրին լուծման բանալին հոն պէտք է փնտռել, որովհետեւ այս այն միակ երկիրն է՝ որ գրեթէ միայն պահանջներ ունի եւ ոչ պարտքեր:

Ինչպէս կը յիշուի, անցեալ տարուան յուլիսին, նախագահ Հուվըր նախաձեռնութիւնը ունեցած էր առաջարկելու որ պատերազմէն ծագում առած միջազգային պարտքերու վճարումը մէկ տարուան համար ընդհատուի ընդհանուր կերպով: Այս առաջարկը պետութեանց համանութեան արժանացաւ ու գործադրուեցաւ ալ: Բայց, վերջերս Միացեալ Նահանգներու խորհուրդը բացորոշապէս արգիլեց կառավարութեան որ եւ է նոր յետաձգում ընել կամ դիւրութիւններ տալ: Մինչեւ որ այս երկրին քաղաքականութեան մէջ հիմնական փոփոխութիւն մը տեղի չունենայ, Եւրոպացիք որ եւ է օգնութիւն ակնկալելու չեն ուրեմն Միացեալ Նահանգներէն՝ որոնք բացարձակապէս հեռու մնալ կ'ուզեն եւրոպական խնդիրներէն, անոնց լուծումը Եւրոպայի թողլով:

Մինչեւ անցեալ ամառ, Գերմանացիները կը զոհանային կարգ մը դիւրութիւններով եւ վճարմանց առժամեայ յետաձգումով: Նոյնիսկ վարչապետ Պրիւնինկ քանիցս յայտարարած էր թէ՝ Գերմանիա կարելին պիտի ընէ յարգելու համար իր յանձնառութիւնները: Ծայրայեղ ազգայնականներն էին միայն որ կը պահանջէին Եընկի ծրագրին ջնջումը:

Սա վերջին ամիսներուն մէջ սակայն, գերման հանրային կարծիքին մէջ անօրինակ փոփոխութիւն մը առաջ եկած է: Մոռցուած չէ դեռ Յունուար 9ին, վարչապետ Պրիւնինկի դղրդալից յայտարարութիւնը, որուն մէջ բացէ ի բաց կ'ըսուէր թէ այլեւս անկարելի է Գերմանիոյ համար քաղաքական հանդամանք ունեցող որ եւ է վճարում ընելու:

Այսօր խնդիրը այն չէ թէ՝ Գերմանիա պէ՞տք է վճարէ կամ կրնա՞յ վճարել: Աւելի առաջ կ'երթան հիմայ ըսելու համար թէ՝ իրենց իրաւունքն իսկ է պահանջել որ հատուցումի անունով գոյութիւն ունեցող ամէն պարտք ջնջուի ու կը պնդեն նոյնիսկ յայտարարելով թէ՝ Գերմանիոյ ըրած զանազան վճարումները տասը տարիէ ի վեր, լիուլի կը բաւեն հատուցանելու զարմանումներէն ծագում առած իրենց պարտքը:

Ֆրանսա եւ իր հետ նաեւ Պելճիքա կ'ընդունին որ զանազան պատճառներով Գերմանիա ի վիճակի չէ ներկայիս կատարելու իր վճարումները, բայց երբեք չեն հաւանիր որ երկու եւ առ առաւելն երեք տարիէ աւելի յետաձգում մը շնորհուի անոր: Ճիշդ է թէ Գերմանիոյ ելմտացոյցը երկու միլիառ մարքի չափ բաց ունի, բայց եթէ ուշադիր քննութիւն մը կատարուի — Պազէլի Յանձնախումբը ըրած է արդէն այդ քննութիւնը — պիտի տեսնուի որ շատ դիւրաւ կարելի պիտի ըլլայ մեծ գումարներ զեղչել ծախքերու կողմէն:

Ասկէ զատ, երկրին հանրային պարտքերը որոնք մարքի անկումին հետեւանքով ջնջուած էին ինքնաբերաբար եւ ամբողջութեամբ, 1931ին 24 միլիառ մարքի գումար մը կը ներկայացնէին միայն: Եւ հիմնուելով քննութեան վրայ Սըր Ուօլթըր Լէյթընի՝ որ Economistի խմբագրապետն է եւ Մեծն Բրիտանիոյ ներկայացուցիչը Պազէլի Յանձնախումբին մէջ եւ ծանօթ է իբրեւ անկողմնակալ տնտեսագէտ, Ֆրանսացիները կ'ըսեն, որ միջազգային բոլոր պարտքերու ջնջման պարագային, Գերմանիա անբաղդատելիօրէն նպաստաւոր կացութեան մը մէջ պիտի գտնուի: Իրաւ ալ անոր հանրային պարտքը մարդ գլուխ 8 անգլ. ոսկի միայն պիտի մնայ, մինչդեռ Ֆրանսայինը՝ 56 անգլիական, Անգլիայինը՝ 150 անգլիական, Միացեալ Նահանգներունը՝ 27 անգլիական:

Գերմանիոյ ըրած պահանջներուն դէմ, Ֆրանսա ուրիշ փաստ մը ունի ոչ նուազ կշիռ ունեցող: Մինչդեռ, կ'ըսէ, գրեթէ բոլոր երկիրներու առեւտրական կշիռը տեւական բացեր կը ներկայացնէ, Գերմանիոյ վաճառականութիւնը, ընդհակառակն, օր ըստ օրէ առաջ կ'երթայ. ապացոյց՝ իր առեւտրական կշիռը որ վերջացող տարուան մէջ մօտ երեք միլիառ մարքի արտածումի նպաստաւոր առաւելութիւն մը ցոյց կուտայ:

Իտալիա նմանապէս արմատական լուծման մը կողմնակից է, կը պահանջէ բոլոր պարտքերու ջնջումը, բան մը՝ զոր Մուսոլինի յանձնարարած է սկիզբէն ի վեր: Բայց թէ յառաջիկայի գումարուելիք խորհրդաժողովին մէջ ի՛նչ պիտի ըլլայ իր տեսակէտը, եթէ ամբողջական ջնջման թէզին շուրջ մեծամասնութիւն չգոյանայ, այս մասին որոշ յայտարարութիւններ ըրած չէ:

Անգլիոյ գալով՝ հոս կառավարութիւնը ամբողջական ջնջման կողմնակից չերեւար: Առօք մէկատեղ, Մաքտոնըլտ յայտարարեց թէ անգլիական կառավարութիւնը իր տեսակէտը խորհրդաժողովին մէջ միայն պիտի պարզէ: Մամուլին եւ ելմտական բարձր շրջանակներուն մէջ կարծիքները կը տարբերին: Ընդհանրապէս յետաձգումի համար երկար պայմանաժամ մը (հինգ տարի) յարմար կը տեսնուի շնորհել Գերմանիոյ:

Այս տեսակէտը կը պաշտպանեն մանաւորաբար Լոնտոնի մեծ դրամատուները, չվտանգելու համար կարճ պայմանաժամով գերման դրամատուներու փոխ տուած իրենց գումարները: Այսպէսով կը յուսան թէ՝ մինչեւ զարմանումներէ գոյացած պարտքերուն վճարումներու վերսկսումը՝ այս գումարները իրենց վերադարձուած կ'ըլլան արդէն:

Տրուած ըլլալով Միացեալ Նահանգներու կամաւոր մեկուսացումը, հատուցումներու այս փշոտ հարցը այն ատեն միայն պիտի կրնայ գոհացուցիչ լուծման մը յանգիլ եթէ Անգլիա եւ Ֆրանսա մէկ կողմ դնելով իրենց քողարկեալ բայց խուլ հակամարտութիւնը, համաձայնութեան եզր մը գտնեն իրենց մէջ, հակազդելու համար Գերմանիոյ ըրած պահանջներուն:

Եւ սակայն հատուցումներու խնդիրը որքան ալ նպաստաւոր կերպով լուծուի, յուսալի չէ որ այս լուծումը աշխարհի տնտեսական վիճակին վրայ թողու վճռական ազդեցութիւն: Չափազանցուած կը գտնենք կարծիքը այն պետական վարիչներուն եւ տնտեսագէտներուն՝ որոնք տնտեսական ներկայ տագնապին վերջանալուն արգելք կը նկատեն միջազգային պարտքերու խնդիրը միայն: Այս հարցին կարգադրութիւնը ընդհանուր կացութեան բարւոքման համար անհրաժեշտ բազմաթիւ միջոցներէն մէկն է միայն եւ ոչ աւելի:

ՀՐ. Ն. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Յ. Գ. — Մեր նախորդ շաբթուան յօդուածին մէջ արծաթատէրերը կարդալ արծաթականները (silver-men).

Ո՞ՐՆ Է «ԾԱՂՐԱՆԿԱՐ»Ը

Երբ փոքր էինք, ծաղիկներ եւ եւ ոսկեզօծ պատկերներ փնտռող միամիտ տղաք, շատ կը սիրէինք խաղալ: Մեր մեծագոյն հաճոյքն էր պահուըտուքը, աչքերը կապելով, կամ գերանի մը երկու ծայրերը նստած, թեթեւ եւ պարզ իջնելն ու բարձրանալը:

See-Saw...

Այս խաղերն ու ծաղիկները, See-Sawն եկաւ միտքիս վրայ, իր առաջաստները լայն բացած, երբ անակնկալօրէն կարդացի Ենովք Արմէնի բանախօսութեան խտացումը, «Մշակոյթի Օր»ուան առթիւ, Մարսէյլի մէջ, գիշեր մը:

Լուսաշող սրահի մը մէջ՝ ուր հաւաքուած էր հայ ստեղծագործ եւ այլամերժօրէն շինարար ժողովուրդը: Ոչ գիր կար պատերուն վրայ, ոչ պատկեր, ոչ իսկ տերեւաձեւ ճիւղ մը: Չոր, անխօս եւ սպիտակ պատեր կային միայն, պաղ, շատ պա՛ղ: Այսօր երբ կրնայինք այնքա՛ն հնչուն եւ զմայլելի դասաւորումով յարդարել եւ ներկայացնել, գրերու գիւտէն ոսկեղնիկ գրքի մը էջը, գոնէ Մաշթոցի լուսանկարը շրջագիծը, մեր տպագրութեան նմոյշներէն նիհար ժապաւէն կտոր մը, եւ քանի մը ազգային արժէք յարդած դիմագծեր եւ ստուերներ՝ մութի մէջ կամ լոյսով օծուն:

Հիմա երբ արիւնն ու հոգը խօլապար աչքերը չկան, ճնշում եւ կեղեքում չկայ, նպաստաւոր եւ ազատ պայմաններ ու միջոցներ ունինք: Երբ մեր առաջաստանալը խրած է արեւոտ հորիզոններու տակ:

Կը բռնկիս, ի տես այս չքաւորութեան:

Եւրոպայի մէկ գեղեցիկ քաղաքին մէջ Հայ Մշակոյթը կը փառաբանեն, առանց կեդրոնացումի, առանց հրդեհումի, եւ հպարտութեան: Աւազներուն վրայ, անշրջի անապատի մը մէջ ըլլայինք կարծես, արեւին տակ չորցած ոսկորներով:

Հրաւիրուած էին խօսելու ճերմակ մազեր ունեցող ծանօթ մարդիկ: (Պէտք չկայ մակդիրի): Բանախօսնե՛ր, որոնք զգացումով եւ աչքերով հինը կը փնտռեն: Նորը՝ նստած չէ տակաւին անոնց վրայ:

Խօսեցան, մտիկ ըրինք, հազացինք եւ խնդացինք երբեմն:

Ծնծղայ զարկին մեր անցեալին եւ կորուստներուն, հին փառքերուն եւ օրերուն տիրապետող եւ աբեւնաշատ շրջանին: Շատ լաւ: Իսկ այսօրուան հոսուն աղբիւրին առջեւ ոտքի կեցած լացին: Շատ գէշ: Կարծես «Աւերումն Անիի»ն ըլլար, եւ ժողովուրդը սգակիրներ: Ծափով ու պարով երգեցին երէկը՝ այլեւս գրի անցած: Այսօրը դարձուցին անողնայար, անարիւն, ձգձգուած եւ անճառագայթ:

Տօնական շուք ունեցող օր էր, պէտք էր պարիսպէն դուրս ելլել, հրապարակ գալ եւ ցնծագին ողեւորել «յարատեւ» անցեալը, իրենց ուղեղներուն մէջ կաղապարուած եւ ժանգ բռնած: Պէտք էր խանդավառել այս «լճացած եւ անսնունդ» զանգուածը, ուռուցիկ, հնչեղ եւ լեցուն բառերով, երբեմն կրակոտ եւ յաճախ ալ դանդաղ, տարածուող շունչով մը:

Եւ կերակրեցին հոն հաւաքուած ժողովուրդը, ճառերով, անցնելու համար գոնէ իրենց յանձն առած պահը: Փաստելով որ իրենք դեռ իրենց ոտքերուն վրայ ունին ճամբաներու փոշին եւ ձաքերուն մէջ կը շրջի անցեալէն մնացած ծառերու աշնան տերեւաթափը:

Չէ՞ որ իրենք են տարիքաւորները ու հինէն մնացած «գրագէտ» դէմքերը: Իրենց ուսերուն վրայ բեռ ունին, անսպառ բերք: Կը սկսին ցանել հնութ կակուղ հող կայ: (Ամէն եղանակի):

Խօսեցա՞ն Մշակոյթի մասին, տուի՞ն թուականները մեր գրերու գիւտին, տպագրութեան, եւ քանի մը կարեւոր եւ ուժեղ շրջաններու: Տուի՞ն երկու անուն: Կեցա՞ն մեր գրականութեան, թատրոնի, վէպի, երգի եւ պարի վրայ, ճարտարարուեստի եւ նկարչութեան՝ վայրկեան մը գոնէ: Ո՛չ:

Կանգ առի՞ն այսօրուան վրայ, իր խորքով, ծաւալով եւ երկունքով գծելու համար: Բնա՛ւ: Ճառ, ճառ եւ դարձեալ ճա՛ռ արտասանեցին, չընցնելու համար սրտերը:

Հին ճամբան, նոր դաշնակի վրայ ձայնագրուած:

Անտեղի, բովանդակութենէ զուրկ, անշրջահայեաց, եւ տունը մնացած ծրագիրնե՞րն էին որ պիտի մանէին հոգիէ հոգի: Երբ այսօր այժմէական շեշտուած հարցեր կան, մեր վզին չոքած, մանաւանդ երբ այնքան ուժեղ, խտացած եւ լեցուն է ներկան: Պատկերաւո՛ր շատ:

Ծաղրանկար չէ՞ միշտ երազով ապրիլ, կտրուիլ կեանքէն եւ լաւ ծրագիրներով դարման գտնելու հաւատքով: Չտեսնել, չնայիլ ծովէ ծով տարածուած բեկորներու աչքերուն եւ բազուկներուն, ծիծաղիլ ներկային վրայ, անտեսել բոլոր մարզերուն մէջ մեր լուսաւոր եւ ցնցող զարթօնքը, եւ դափնի հանել միայն անցեալէն, կը նշանակէ չհետեւիլ, չզգալ: Ինչո՞ւ ցրուած եւ անարեւ ներկայացնել իրական կացութիւնը ողբալով: Տե՞ղ չինելու համար նոր կամ հինցած ծրագիրներու: Անպայմանս:

Ծանրանանք եւ մանրամասնենք Ենովք Արմէնի մտքերը, որոնց համար իր ըրած դիտողը լաւ կը պատշաճի՝ «ծաղրանկար»:

— «Անոնց (Հայր. միութիւններու) ճամանձուլումով՝ կազմել ճաւաքական ուժեղ մարմին մը՝ որ տաքամերժօրէն նուիրուի Հայ Մշակոյթի տեւականացմանը եւ շարունակմանը, այն կէտին, ուր ան խրզուեցաւ եւ կանգ առաւ»:

Հոս նստինք քիչ մը եւ մտածենք: Նախ սխալ է կարծել որ կազմուած բոլոր Հայր. Միութիւններու ծրագրին էական կողմը մշակոյթին ծառայելն է: Աչք մը նետեցէք եւ պիտի համոզուիք որ անոնց հիմնական մտահոգութիւնն է պահել ազգային ոգին, սովորութիւնները, հաւաքուիլ, վառ մնալ հայրենիքի գաղափարով եւ հասնիլ անմիջական պէտքերուն, անկարներուն, թշուառներուն եւ փրկելու ջանալ կորսուած անյայտ բեկորները: Կեանքը եւ դրական աշխատանքները կուգան որոշապէս հաստատել մեր այս մէջբերումը: Մշակոյթով զբաղած են այն ատեն միայն, երբ աւելի ազատ եւ հնարաւոր պայմաններու մէջ գտնուած են, եւ նուած ընթացիկ եւ տեղական հարցեր ունեցած՝ սեղանի վրայ: Կրնա՞ն իրենց վրայ վերցնել Մշակոյթի «տեւականացման եւ շարունակման» հոգը, ունի՞ն ուժ եւ միջոց: Պէ՞տք է որ այս գործին ալ լծուին: Բնա՛ւ: Մանաւանդ այսօր:

Հիմա, Հայոց թափառաշրջիկ եւ բեկբեկուած ժողովուրդը անկիւնադարձի մը առջեւ կը գտնուի: Օտար մշակոյթի թեւերուն մէջ եւ լոյսերուն տակ կը ծիրի, քաղաքական այնպիսի դասաւորումով մը որուն չենք հանդիպեր Հայոց պատմութեան մէջ: Կը մեռնինք հաւաքականօրէն, իբրեւ ժողովուրդ: «Լինել թէ չլինելու» հարցն է գրուած մեր սրտին վրայ: Կը վազենք արտասուաքէ-արտասուաք, իյնալով ամէն ջուրի վրայ կիսամեռ: Թէեւ այս ներուժ ցաւին մէջ կը պրկուինք, կ'ուռինք եւ կը մեծնանք:

Հասունցած է մեր այսօրը եւ հասած է խճողուած հանգրուանի մը: Տարբեր էր երէկ: Գաւառը նուազ զգայուն, նուազ լուռ եւ կարդացող էր քան այսօր: Պայմանները անհամեմատօրէն յեղաշրջուած են, միջավայրը փակագծի մէջ մտած, իսկ պահանջներն ու նիւթերը այլազան զոյներով: Հիմա, գաւառի Հայն է, համեղ եւ աշխատող դասակարգը գլխաւոր սպառողը թէ գրքին եւ թէ մամուլին. կը հետեւի ամէն եւեւէջի: Բայց չի բեռնաւորուիր մեր մշակոյթի հոգերով: Եւ լաւ է այսպէս, այլապէս պիտի մնային ուրիշ աշխատանքներու:

Այսօր մեզի համար կարեւոր է կազմակերպութիւնը, հաւաքական ներքին ուժը, տակլալու եւ դիմադրելու ճիգը: Ի հարկէ, ճիւղաւորումները ընդհանուր շարժումին մաս են, սակայն արծարծուած այդ կեդրոնացումը պիտի ըլլայ խթանը մեր ներքին համերաշխ եւ անդորր համագործակցութեան, կարգ մը այժմէական ազգային հարցերու շուրջ՝ ազգային իշխանութիւնները, դպրոցները, քաղաքական եւ տնտեսական տագնապները որոնք շաղկապուած են միջազգային փափուկ հարցերու: Պէտք է առաւելապէս նիւթ դառնայ մեր քաղաքական կացութիւնը որ կապ ունի մեր ազգային պահպանումին հետ խորապէս: Օրն է եւ ժամանակը զբաղելու եւ հետաքրքրուելու լայնօրէն: Իրար քով գալու ձգտումը, տեղացիական միութիւններ կազմելու համար դրական ճիգերը խօսուն եւ բեւոյթները են այս ուղղութեամբ: Միայն պէտք է գտնենք հոսնի մէջ ձգել եւ մէկ մականի տակ առնելով համախմբել բոլորը, արգասաւոր եւ գործօն դարձնելու համար:

Սխալ է եւ անտեղի, այլամերժօրէն այս Միութիւններու վզին կապել նոր չուան մը, խեղդելու համար նոր ձեւի մը տակ անոնց արժէքներն ու գործը: Գրականութիւնը կանգ չէ առած, որպէսզի լծկաններ փնտռելու վազենք: Վերջին գծի վրայ կը մնայ մշակոյթի հոգը:

Հին զէնքերը չեն որ մեր պաշտպանութեան ազդակ պիտի դառնան: Գրքով եւ գրով մեծցաւ աշխարհի մէկ անկիւնը ծնած այս ցեղը եւ դարձաւ էջերը կտրուած բաց գիրքը: Շատ կարդաց եւ շատ մոլորեցաւ: Օրն է որ փոխէ ճակատը եւ գործին եւ նիւթին մասին մտածէ:

Ենովք Արմէն մոռցած է յիշել սակայն որ ինք բերանացի կը միացնէր «Ազգային իշխանութիւններու եւ քաղաքական կուսակցութիւններու չկապուած» միութիւնները: Դրասար տարբեր է: Հաւաքականութիւն մը որուն մէջ կուսակցականներ չըլլան, այլ անկաշկանդ եւ ազատ ․ որ՞մնագիրներ՝ նոր չէնքի կառուցման ըն՞թացքին: Կարգ մը մարդոց պաշտպանած սկզբունքը նոր վարագոյրի մը տակ մշակոյթի անունով մկրտուած: «Մշակոյթ»ին որ խզուած է եւ «կանգ առած»: Այսօ՞ր: Ո՛չ:

Թեթեւ քննական ակնարկ մը պտտցուցէք այսօր արտասահմանի մեր մամուլին, տպագրութիւն, հրատարակութիւններուն, գրական կազմակերպութիւններուն եւ հրատարակչական տուներու եւ մարմիններու վրայ, բաղդատեցէք նախապատերազմեան շրջանին հետ եւ պիտի գտնեք տարամերժօրէն աւելի զարգացած, փայլուն կուռ եւ հոգեգրաւ: Ոչ մէկ ատեն մենք այս ատիճանը, բովանդակութիւնը եւ հասակը չենք ունեցած: Հրաշալի շըրջան մըն է որ կը բոլորենք այժմ: Եւ տարապիր ուժերով, անհամեմատելի պայմաններու տակ ճնշուած միջոցներով: Եւ երդիքի տակ չենք: Այս բոլորը չտեսնել կը նշանակէ մեր մշակոյթին չհետեւիլ: Շրջան մըն է որ կ'եփէ մեր լեզուն, փշրելով բոլոր սահմանները: Մոխիրն ու փոշին ջուրին տալով:

Փ. ՄԻՆԱՍԵԱՆ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ

ՀԻԴԼԵՐԵԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Հիդլեր հետզհետէ կը տարածէ իր սահմանները: Նախորդ օր, Տիւսէլտորֆի մէջ, ծանր ճարտարարուեստի ներկայացուցիչներուն առջեւ, գերման ազգայնամոլութեան առաջնորդը պարզեց իր կուսակցութեան քաղաքական ըմբռնումներն ու նպատակները:

Հիդլեր, Միւնիխի իր թերթին մէջ կը գրէ թէ իր կուսակցութեան թիւը կրած է 120,000 նոր անդամներու յաւելում մը՝ միայն դեկտեմբերի ընթացքին եւ թէ արդէն ամբողջ թիւը բարձրացած է մօտ մէկ միլիոնի: Եւ կը նախատեսուի որ կարճ ատենուան մէջ Հիդլերեաններու թիւը պիտի անցնի մէկ միլիոնը, զլելով ընկերվարականները, որոնք մէկ միլիոնէն քիչ աւելի անդամ կը համրեն:

Սակայն երկու կուսակցութեանց անդամներուն միջեւ, կարելի չէ բաղդատութիւն ընել: Ընկերվարականները մեծ մասով երկար տարիներէ ի վեր անդամ են կուսակցութեան, կարող եւ փորձ ղեկավարներ ունին: Մինչ Հիդլերեանները նոր է որ կը կազմակերպուին:

Սակայն նիւթական տեսակէտով Հիդլերեաններն անշուշտ շատ աւելի նպաստաւորուած են քան ուրիշ կուսակցութիւններ: Ամէն նոր անդամ, պարտաւոր է մուտքի տուրք վճարել 16 ֆրանք. իսկ ամսավճար 9 ֆրանք: Ասկէ զատ, երբ հասոյթի աղբիւր, Հիդլերեանները մեծապէս կ'օգտուին նաեւ իրենց կազմակերպած հրապարակային հաւաքոյթներէն: Բոլոր հաւաքոյթները մուտքով են, 1·50 կամ 3 ֆրանք, իսկ երբ խօսողները հիդլերեան յայտնի դէմքեր են, մուտքը կը բարձրանայ 6 ֆրանքի:

Այս հաւաքոյթները Պերլինի կամ կարեւոր քաղաքներու մէջ, բոլոր ծախքերը հանելէ վերջ, կը ձգեն 20-30,000ի զուտ հասոյթ մը. երբեմն նոյնիսկ աւելի:

Արդ, Հիդլերեանները ամէնէն աւելի կը կազմակերպեն հրապարակային հաւաքոյթներ, որոնք կը քաղեն կրկնակի շահ, նախ... ժողովուրդին գլուխը կը թեքեն... բորբ իրենց սնտուկը կը լեցնեն...

Բայց Հիդլերեաններու ամբողջ սոյթը գիտնալու համար, անհրաժեշտ է ստուգել թէ տակաւին նպաստներ կը ստանան ճարտարարուեստներէ եւ առեւտրականներէ, որ անշուշտ, անկարելի է. Այս մարները կը մնան գաղտնի սոյթներու սնտուկը...

Բայց, ի՞նչ կը ծախսեն:

Հիդլեր այնքա՛ն չի ծախսեր կուսակցութեան վրայ, որքան ստանայ: Հիդլերեան կեդրոնը հաստատ է 300 հազարնոց պալատ մը ունի իր տրամադրութեան եւ կը վճարէ: Սակայն այս պալատը որ կը կազմէ «զրոհի ջոկատը» այնքան ալ լաւ վճարուած չէ: Ամէն մէկ մարդ՝ ստիպուած է զրպանէն վճարելու իր համազգեստը, փոխարէն կուսակցութենէն կը ստանայ փոքր օժանդակութիւն մը: Կուսակցութիւնը ամբողջ կը հոգայ միայն 10-12 հազար մարդ, որոնք կը կազմեն պաշտպանութեան գաւակները:

Ամէնէն աւելի դրամ կը ծախսեն ընտրական պայքարի համար, մանաւանդ հիմայ որ պատրաստութիւններ կը տեսնուին հանրապետութեան նախագահի ընտրութեան: Կարգ մը գերման պետութեանց ալ խորհրդարանական ընտրութեանց պահեստի գումարներու անհրաժեշտ պիտի բացուի անշուշտ: Եւ ընտրական պայքարներու նախօրեակ սուլթեամբ էր անշուշտ, որ Հիդլեր պէտքը տեսեր էր ճառով մը կուսակցութեան տեսակէտները պարզելու գերման ճարտարարուեստներու եւ վստահութիւն ներշնչելու անոնց...

Գերման հատուցումներ

Ի՞ՆՉ ՍՏԱՑԱԾ ԵՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՊԱՀԱՆՋԱՏԷՐԵՐԸ

Գերման ազգայնական թերթերը կը պնդեն թէ Ֆրանսա հատուցումներու գլխէն այնքան ստացած է Գերմանիայէն, որքան չէ ծախսած աւերեալ շրջաններու վերաշինութեան համար, եւ կը պահանջեն վերադարձնել քանի մը միլիառ կի-մարք...

Իսկ երբ պատասխան՝ Ֆրանսայի ելմտական նախարարը՝ Երեսփոխանական ժողովի ելմտական յանձնախումբին կը ներկայացնէ մեծ ու չոր թիւեր...

Պ. Ֆլանտէն ցոյց կուտայ Գերմանիա ի՞նչ վճարումներ է տարած թէ Եընկի ծրագրին եւ նախընթաց համաձայնութիւններուն վրայ, հաշուելով նաեւ թեղէնով վճարումները: Միւս կողմէն, Ֆրանսայի ելմտական նախարարը ցոյց կուտայ այն գումարները որոնք յատկացուած են աւերեալ շրջաններու վերաշինութեան եւ համաձայն միջազգային կարգադրութիւններու, Անգլիոյ եւ Ամերիկայի հանդէպ Ֆրանսայի պարտքերուն:

Հատուցումներու գլխէն Գերմանիա վճարած է հետեւեալ մարները Դաշնակից պետութիւններուն (Վճարումները նշանակուած են ոսկի մարքով):

1) դրամով	6,097,587,...
2) նիւթեղէնով	11,573,679,...
3) գրաւման ծախքեր	3,006,742,...
Գումար	20,677,959,...

Սակայն, այս գումարէն պէտք է զեղչել համաձայն Սփայի... պայմանագրութեանց, 6... 447,362,000 ոսկի մարք Դաշնակիցներուն համար: Բուն գումարը բեմի՝ վճարուած իբր հատուցում... նայ 14,230,596,000 ոսկի մ...

Ֆրանսա գերմանիայէն ստացած է ոսկի մարքի ճշդումով՝

1) դրամ	2,416,721,...
2) ապրանք	5,824,968,...
3) զանազանք	409,340,...
Գումար	8,651,029,...

Սակայն, Սփայի եւ Ռուրի... մանագրութիւններուն համաձայն... այս գումարէն պէտք է հանել... միլիառ 985,886,522 ոսկի մ... Անդին կը մնայ 5,165,147,000 մարք:

Ֆրանսա պէտք է ստանար... ժամանակամիջոցին վճարումներու 100ին... երկուքը: Սակայն նախընտր... տրուած է Պելճիքայի:

Այս գանձումներուն փոխարէն Ֆրանսա ծախսած է՝

1) Աւերեալ շրջաններու վերա... շինութեան համար՝ 97 միլիառ... միլիոն ֆրանք:

Կարգադրելի կը մնան 5 միլ...

փամներ: Գումար՝ 102էն 103 միլիառ ֆրանք, առանց նկատի առնելու տոկոսները եւ դրամական փոխանակութեան տարբերութիւնները:

Այս տարբերութիւններով, հրեւան կուգայ 175 միլիառի մայր գումար մը, իսկ տոկոսներով միասին 250 միլիառ:

3) Անհատական փնասուց համար, Ֆրանսա վճարած է քսանեւ միլիառ 1914էն 1928, իսկ պայօր, դրամադլուխի վերածուածտոկոսներով, գումարը կը բռնէ 190 միլիառ ֆրանք (օրուան արժէքով):

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԱՆԳԼԻԱ

15 հայ որբուհիներ Լոնտոնի մէջ

Լոնտոնի մեր Թղթակիցը կը գրէ.

— Այստեղ կը գտնուին 15 հայ որբուհիներ, պատսպարուած՝ Bible Lands, Armenian Missionի կողմէ որուն քարտուղարը, Mr. Gentle Cackett ինծի եկաւ անցեալ օր: Լոնտոնէն բաւական հեռու տեղ մըն է որբանոցը: Գացի տեսայ զիրենք եւ իւրաքանչիւրը առանձին հարցաքննեցի: 10-15 տարեկան աղջիկներ են: Որբանոցը հետզհետէ պիտի ցրուեն, ուստի խնդրած են որ աշխատիմ ձեւով մը գտնել մնացեալներուն պարագաները:

Ներփակ կ'ուղարկեմ իրենց համար «փնտռտուք» մը: Եթէ ատոնք ալ երեւան ելլեն, եօթը հոգին կրնան մեկնիլ: Աղջիկ մըն ալ կայ, որ աղքատ մայր մը ունի Պոլսոյ մէջ: Կարելի չէ՞ Դպրոցասէրին յանձնել: 15 տարեկան է եւ գոնէ երկու-երեք տարի պէտք է կարգայ դեռ:

Ինչպէս ըսի, հաստատութիւնը աղջիկները հետզհետէ ճամբել կ'ուզէ եւ աղջիկներն ալ շատ կը փափաքին հայ շրջանակի մէջ մտնել: Լաւ հայերէն կը խօսին:

Անհաւասիկ փնտռողները:—

1.— Սիրանուշ Ղազարեան, հայրը՝ Միսաք, մայրը՝ Պայծառ, եղբայրը՝ Յարութիւն, պզտիկ եղբայրը՝ Սիմոն, քոյրը՝ Մարիամ Ղազարեաններ: Ծննդավայրը՝ Ջիւէ:

2.— Եւգինէ Արսէնեան կը փնտռէ ազգականները: Վերջին անգամ կը յիշէ միայն իր մէկ մօրաքրոջին ծանդիպումը Պաղտատի որբանոցին մէջ:

2.— Հերմինէ Գրիգորեան, կը փնտռէ իր մայրը՝ Տիկ. Կիւլիկ Գրիգորեան: Վերջին անգամ ծանդիպած է իր մօր գալֆաեան Որբանոցին մէջ, իսկ ներկայիս կը կարծէ թէ Ամերիկա կը գտնուի:

Որբանոցին հասցէն.— c/o Rev. S. W. Gentle Cackett, «Salem» Bedfont, Feltham, Middlesex London.

Գրել.— Armenian Delegation 119, Bishopsgate, London E. C. 2.

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

Թշուառութիւնը Տրամայի մէջ

Տրամայէն կը գրեն «Հորիզոն»ի (20 յունուար).

— Քաղաքապետութիւնը սկսած է իբր նպաստ հաց եւ վառելափայտ բաժնել քաղաքիս բոլոր գործազուրկներուն: Այս նպաստէն օգտուելու իրաւունք ունին նաեւ Հայերն ու Հրեաները: Մեծ դժբախտութիւն է սակայն որ Տրամայի մէջ ազգային իշխանութիւնը պառակտուած ըլլալով, մեր աղքատները մոռացութեան տրուած են:

Սակայն պէտք է արձանագրել Պ. Պետրոս Պզտիկեանի թափած անհատական ճիգերը: Անիկա օրը 3-4 անգամ կ'երթայ քաղաքապետարան, հայ չքաւորներուն նպաստը ապահովելու համար: Մինչեւ այսօր կրցած է 200ի մօտ Հայեր արձանագրել տալ քաղաքապետութեան բացած նպաստընկալներու ցանկին մէջ:

Շատ մեծ է հայ չքաւորներու թշուառութիւնն ու յուսահատութիւնը, մանաւանդ, ներգաղթի յետաձգման լուրերէն վերջ: Որովհետեւ ներգաղթի ցանկերուն մէջ արձանագրուողներէն շատերը, հակառակ եղած յորդորներուն ծախած են ամէն ինչ, մինչեւ իսկ իրենց տնակները, այն յոյսով որ, շուտով Հայաստան պիտի մեկնին, բայց այսօր ծայր աստիճան խեղճութեան մատնուած են:

Անցեալները պատահեցաւ յուզիչ դէպք մը, երբ օրերէ ի վեր իր չորս զաւակներուն ու կնոջ անօթութիւնը տեսնող դժբախտ հայր յուսաճատութեան բուռն նոպայի մը մէջ ուզած է սպաննել իր զաւակները, որպէսզի չլսէ անոնց անօթութեան սրտակեղեք ճիչերը: Կարելի եղած է սակայն կանխել սարսռազդեցիկ ոճիրը:

ԹՈՒՐՔԻԱ

Սուրիոյ Հայերը միշտ ալքի փուշ

ԹԵՐԹԵՐԷՆ ՅԵՏՈՅ ՊԱՇՏՕՆԱՏԱՐՆԵՐԸ

Մարտինի (Տիարպէքիր) կուսակալ Թալէաթ պէյ ճետեւեալ յայտարարութիւններն ըրած է «Վագըթ»ի Թղթակցին, (23 յունուար).

— Մարտինի կուսակալութիւնը իրեն յատուկ ժամանայատկութիւն մը ունի: Սահմանակից է Սուրիոյ եւ Միջագետքի: Կուսակալութեան անդորրութեան տեսակէտով, պետութեան ապահովութիւնը վտանգելիք փնասակար անձերու թատերավայրը՝ Սուրիա, միեւնոյն ատեն մեր տնտեսական կեանքը քանդելու սահմանուած կարգ մը յոռի տարրերու ընդունարան եղած է: Մեր դրացիին՝ բարեկամութեան եւ լաւ դրացնութեան պարտաղրութեանց դէմ ցոյց տուած այս թոյլտուութիւնը մեր սահմանագլխին այս մասը թողած է անբնականոն վիճակի մը մէջ: Մինչեւ մօտ ատենները, անապատի մէջ մէյմէկ սովորական եւ շատ նախնական գիւղէ տարբեր բան մը չէին Անտիվէր, Դամըշլը, Ամուտէ, Տէրպէզիէ, Րէսիւլայն, Դարաման, բայց այսօր բարգաւաճ վիճակ ստացած են, իսկ Ճէզիրէ, Նիւսէյպին եւ մեր ուրիշ գիւղաքաղաքները ստիճանաբար մարած են օդակորոյս օդապարիկի պէս:

Այս գէշ կացութիւնը յառաջ բերող ազդակներէն էն գլխաւորն է մաքսանենգութիւնը: Ֆրանսա, մաքսային համաձայնագրերով Թուրքիոյ հանդէպ իր ստանձնած յանձնառութիւնները չկատարելով, եւ ընդհակառակն մաքսանենգութեան նպաստաւոր գետին մը զարգացնելու ծառայող ամէն կարգի ձեռնարկները եւ կարելիութիւնները հաշտ աչքով դիտելով, մաքսանենգութիւնը այնպիսի հրապուրիչ եւ շահաւոր գործ մը դարձած է որ՝ հայրենիք չունեցող Հայերը, Թուրքիոյ հետ իրենց կապը ոեւէ կերպով խզել չկրցող Սիւրեաններ, ինչպէս նաեւ Թուրքիոյ մէջ իրենց գործած յանցանքներէն վախնալով Սուրիա փախչողները ամէնքն ալ այս տեղերուն մէջ հաւաքուած են: Սահմանագլուխի երկայնքը հաստատուած փնասակար անձերը, իրենց Թուրքիա գտնուող ազգականներուն հետ տեւականօրէն հաղորդակցութիւն եւ առեւտուր կատարելով, այս պարագան ապահովութիւն կը ներշնչէ մաքսանենգութեան ջերմագոյն շարունակութեան համար:

Ասոր դէմ խիստ պայքարի ձեռնարկած է կառավարութիւնը: Վերջին ժամանակներու ամէնէն կատաղի մաքսանենգներէն քանի մը հոգի սպաննուած են եւ մաքսանենգութիւնը իրենց արհեստ ընողներու գիւղերուն մէջ զէնքի մանրակրկիտ խուզարկութիւններ եւ հետապնդումներ կատարուած են: Կառավարութեան բացած այս պայքարը, քիչ ատենի մէջ զօրաւոր արդիւնքներ տուած է: Ասկէ զատ խնայողութեան եւ տնտեսութեան շաբաթին միջոցին ամէն կողմ այս նպատակով եղած կազմակերպութիւնը զօրացնելու եւ ամրացնելու համար ալ մեծ գործունէութիւն ցոյց տրուած է:

Այս կազմակերպութեան քարոզութեանց եւ ջանքերուն շնորհիւ Մարտինի վաճառականները եւ արհեստաւորները ուխտած են միայն տեղական ապրանք յանձնարարել Պոլսոյ եւ բնա՛ւ օտար ապրանք բերել չտալ: Ասոր հետեւանքով, հասկցուած է որ վերջին ժամանակներս Մարտինի մէջ մաքսանենգութիւնը կասած եւ տեղական ապրանքի սպառումն ալ 100էն 65ի հասած է: Ժողովուրդին ներշնչուած է այն զգացումէն թէ մաքսանենգուած եւ օտար ապրանք գործածելը հայրենիքին դէմ ոճիր եւ անպատուութիւն է:

Մարտինի կուսակալութիւնը կը բաղկանայ ութ գաւառակներէ, որոնց եւ կեդրոնին միջեւ ինքնաշարժերու երթեւեկի յարմար ճամբաներ եւ հեռաձայնի կատարեալ սպասարկութիւններ կան: Կրնայ ըսուիլ թէ ո՛չ մէկը Մարտինի կուսակալութեան չափ հարուստ է հեռաձայնի տեսակէտով: Ցաւալի է միայն որ հակառակ կուսակալութեան կեդրոնը ըլլալուն, միջնակարգ վարժարան մը չունի, ուրկէ կը տուժեն մանաւանդ նիւթական բարեկեցիկ վիճակ մը չունեցող ծնողքներու զաւակները: Հակառակ ամէն ջանքերու, կարելի չէ եղած բանալ այսպիսի վարժարան մը:

Կառավարական պաշտօնեաները որ ամէն տեսակ նիւթական զրկանքներու կը դիմանան, մեծապէս մտատանջ եւ տխուր են այսպիսի կենսական կարօտութեան մը հանդէպ ալ գտնուելով:

Արեւելեան նահանգներու մէջ հինէն ի վեր հարստահարութեան աւազակութեան եւ յափշտակութեան հնոց մը եղող լայնարձակ հողերու տէր հազարաւոր անձեր թըշուառութեան եւ զրկանքի մատնուած ըլլալով, հանրապետական կառավարութիւնը 30-40ի չափ գիւղեր գնած եւ անոնց մէջ բնակող ժողովուրդին բաժնած ու սեփականացուցած է, որով անոնք դարձեալ հողին կապուած են եւ իրենց աշխատութեանց արդիւնքը կը վայելեն:

ՓԱՐԻԶ ԵՒ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐ

Սկաուտական հանդէս

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Շաբաթ երեկոյ, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը եւս ունեցաւ իր տարեկան սկաուտական հանդէսը: Շատ պարզ էր, բայց սրտառուչ: Ծնողները հըպարտութեամբ կը տեսնէին իրենց զաւակները կանգնած պարտականութեան շարքին մէջ, արի, ու պատրաստ միշտ օգնելու ուրիշին, հաւատարիմ հայրենիքի գաղափարին:

Խորհրդաւոր էր պահը, երբ սկաուտներու եւ գայլիկներու կողմէ բացումը կատարուեցաւ հանդէսին ցառաջ Նաճատակ քայլերգով:

Գայլիկներու կողմէ կատարուեցաւ մարզանք մը, յետոյ կազմուեցան երկու բուրգեր որ շատ յաջող անցան: Վերջացուցին «գիւղացիին երգ»ով որ նոյնպէս շատ խանդավառեց ներկաները: Երկու փոքրիկներու կողմէ ներկայացուեցաւ զաւեշտ մը որ բաւական յաջող էր: Խմբապետ Պ. Զ. Դաւիթեան արտասանեց Պետրոս Դուրեանի «Իղձեր»ը: Յետոյ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ֆրանսայի շրջանի քարտուղար Պ. Վահրամ Թաթուլ, մանրամասն խօսեցաւ սկաուտի երդումի ու դաւանանքի մասին, եւ կոչ ուղղեց բոլորին որպէս զի այս սկաուտներուն ու գայլիկներուն նման միանան նաեւ բոլոր այն մանուկները, որոնք դուրս մնացած ըլլալով դատապարտուած են ձուլումի:

Կարճ դադարէ մը վերջ սկսաւ հանդէսին երկրորդ մասը, արտասանութիւնով մը՝ սկաուտ խմբապետ Պ. Այվազեանին կողմէ (Մ. Պէշիկթաշլեանի՝ «Վանայ ծերունին»): Յետոյ կատարուեցան սկաուտներու կողմէ մարզանքներ եւ բուրգեր կազմուեցան: Անկէ ետք գայլուկներու խմբապետ Պ. Վահէ Մանուկեան արտասանեց Եղիշէ Չարենցի՝ «Հայաստանը»: Յետոյ ներկայացուեցան երկու զաւեշտներ «Վաշխառու»ն եւ «Երկու խուլերը»: Ժողովուրդը մեկնեցաւ ուրախ տրամադրութեամբ մը:

Ուրախացէ՛ք, Արֆորվիլի հայ ծնողքներ, որովհետեւ շատ է թիւը անոնց որոնք միեւնոյն դրօշին տակ են, ու միեւնոյն նպատակին համար կը շնչեն:

Վաճան

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ

Մեր աշխատակիցներէն չմոռնալ նշանակել հեղինակին անունը, երբ Թարգմանութիւններ կը կատարեն օտար գրականութենէ:

ՄԱՄՈՒԼ

Չմեռնող բռնեմն

«Ցուսաբեր» այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ վերլուծելով Թուրք մամուլին բուռն պայքարը՝ վերջին ամիսներու ընթացքին, կ'եզրակացնէ (20 յունուար).

— «Մարդատիպ հրէշին համոզումով մե՛նք կը գրգռե՛նք, մե՛նք կը կազմակերպե՛նք, մե՛նք կը զինենք ու մե՛նք կը վարենք իր գոյութեան թշնամի բոլոր ուժերը.

Դաշնակցութի՛ւնն է քրտական շարժման բուն հեղինակը:

Դաշնակցութի՛ւնն է 150նոցները կազմակերպողը:

Դաշնակցութի՛ւնն է Թուրք երկրի մէջ բոլոր ընդդիմադիր տարրերը վարողը:

Դաշնակցութի՛ւնն է մաքսանենգութեան ղեկավար բաղուկը:

Դաշնակցութի՛ւնն է Թրքասէր պլոքի մը կազմութեան խոչընդոտը Անդրկովկասի մէջ.

Դաշնակցութի՛ւնն է Թրքական ազդեցութեան ծաւալումին արգելիչ ուժը Մերձաւոր Արեւելքի մէջ.

Դաշնակցութի՛ւնն է հակաթուրք պրոպագանդի վարիչ ձեռքը Եւրոպայի մէջ.

Դաշնակցութի՛ւնն է ան միակ ուժը, որ տեւաբար կը կազմակերպէ ու միշտ ալ հակաթուրք զգացումները վառ կը պահէ հայ ժողովուրդին մէջ:

Էականը այն չէ՝ թէ մենք ի՛նչ կ'ընենք եւ ի՛նչ չենք ըներ: Կարեւորն այն է, որ ոճրագործը ամէ՛ն տեղ եւ ամէ՛ն առիթով, իր կրած բոլոր ձախողանքներուն մէջ, ուրուականը կը տեսնէ զինք տեւաբար հալածող ժողովուրդի մը, որուն նկատմամբ գործեց մարդկային պատմութեան անօրինակ ու աննախընթաց ոճիրը:

...Մենք գիտենք, Թուրքը բնա՛ւ չի քնանար. ապացոյց — Ապրիլ 24ը:

Ու գիտենք նաեւ, որ ան երբե՛ք քնացած չէ իր պատմութեան մէջ. ապացոյց — իր ներկան, այն որ երբեմնի մեծազօր կայսրութեան եօթը բաժինը գացած եւ մնացած է միայն մէկ ութերորդը...

Բայց պատմութեան «անըմբռնելի» սահմանումով «քնացող»ները — Ռումանիա, Պուլկարիա, Սերպիա, Մակեդոնիա, Ալպանիա, Յունաստան, Ալճերիա, Թունուզ, Տրիպոլիս, Եգիպտոս, Սուրիա, Պաղեստին, Հիճազ, Անդրյորդանան, Եմէն, Իրաք, եւայլն, եւայլն, — միշտ վերընձիւղած են, մինչ «արթուն» գազանը դէպքէ դէպք ու դարէ դար միշտ ծուատուած ու յօշոտուած է իր բոլոր կողերէն:

Կը հաւատանք, որ նոյնը պիտի ըլլայ նաեւ մեր նկատմամբ:»

«ՄՆԱՑՈՐԴԱՑ» — (վէպ մեր ժամանակներէն)

ՀԱՏՈՐ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՐԳԱՆԴԻ ՃԱՄԲՈՎ

Գրեց՝ Յ. ՕՇԱԿԱՆ

«Յուսաբեր» յունուար 16էն սկսաւ իբրեւ Թերթօն հրատարակել Յ. ՕՇԱԿԱՆի այս հոյակապ գործը, որ աննախընթաց է իր երկունքով եւ ծաւալով:

«Մնացորդաց»ը միեւնոյն ատեն պիտի տպուի գրքի ձեւով, եւ պրակ-պրակ պիտի ծախուի նաեւ Յառաջի միջոցաւ:

ԻՆՉ ԿԸ ԳՐԵՆ ՄԵՐ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐԸ

Հայաստանցին մեռած չէ

Խորապէս ազդուած »Յառաջ»ի յունուար 17ի խմբագրականէն (Արթո՞ւն են մենք ալ), գրի այս երկտողը:

Թուրք խուժանը օգտուելով մեր անպատրաստութենէն, մեր ազգի մէջ գտնուող դաւաճանքներէն, սարսափած եւ ստրկութեան վարժ դասակարգէն, «կերաւ կշտացաւ Հայի արիւնէն»:

Անպատրաստ էինք մենք, այո:

Հայոց աշխարհի սիրտը՝ Տարօնը Ջարդի միջոցին իւրաքանչիւր 50—100 տուննոց գիւղին մէջ հազիւ կը համրէր 5—10 կանոնաւոր զէնք: Ու օր մը խուժանի անողորմ ալիքէն յանկարծակիի գալով, երբ փորձեց պաշտպանել ինքզինքը, պայքարեցաւ եւ ուժասպառ ինկաւ, անպատրաստութեան երեսէն:

Մեր ազգի դժբախտութեանը մէջ մեծ դեր են ունեցած դաւաճաններ: Ինչպէս կ'երեւայ Նազըմ Փաշայի յուշերու մէջ ալ, յաճախ իր լրտեսները եղած են Հայեր կամ իր դաղտնիքը քաշած է դաւաճաններէն:

Նուազ չէ եղած նաեւ դերը այն ստրուկներուն, որոնք մինչեւ այսօր իսկ, Փարիզի պողոտաներուն վրայ երբ խօսք-խօսքի գայ, կ'ըսեն.

— «Օղո՛ւլ, Թագաւորը հանգիստ կեանք շնորհած էր մեզ, Դաշնակ մաշնակը, հնչակ փնչակը, Թագաւորին սիրտը նեղացուցին, ան ալ ստիպուած մեզ «Թէրպիէ» ըրաւ»:

Սիրելի «Յառաջ», ուեւլորդ են քու հարցումներդ հանդէպ այդպիսիներուն, քանի որ դուն ուղղած ես «առանց հրէի եւ հեթանոսի խտրութեան»:

Քու խօսքդ, հայրենասէրի կոչդ կը խօսի միայն իսկական Հայաստանցիի սրտին, եւ կը դպի անոր ջիղերուն: Վաղ կը պահէ կրակը անոր հոգւոյն մէջ, եւ ան ոտքի կանգնած՝ պատւոյ խօսք կուտայ մատաղ ըլլալ ու ընել իրեններըը, անթաղ մնացած իր հարազատներու ոսկորներուն:

Եւ Թուրքը, աշխարհի այդ արտառոց ու ապօրէն զաւակը, որքան կ'ուզէ թող արթուն հսկէ, իր թափած արեան մէջ պիտի խեղդուի ուշ-կանուխ:

Պիտի մխիթարուի՞ն թէ կոտորեցին կէսէն մէկ միլիոն Հայ:

Այսօր իրենց ջարդած ցեղին մնացորդները ապրելով դառնութեան մէջ, քառասուն անգամ մեռան եւ յարութիւն առին, եւ իբրեւ պատուհաս՝ արշալոյսի օր մը պիտի գոռան դահիճի երեսին.

— Վատեր, վատութիւն ցանեցիք, վատութիւն հնձելն ալ ձեր բաժինն է:

Հայաստանցին մեռած չէ:

Տարօնցի

ՅԱՌԱՋ կը նուիրեն

Վիէնէն խաչիկ Երամեան վեց ամսուան «Յառաջ» կը նուիրէ Ռուբէն Երամեանի, Փրովիտէնս(Ամերիկա):

''ՅԱՌԱՋ''Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (4)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

Ա. ՄԱՍ

— Գաբրէլ, ըսաւ, կ'ըսեմ՝ ալ աս տարի դպրոց դնենք Գիրգորը, գլուխ կապելիք հասկ կ'երեւայ կոր...

Ծնցուեցաւ Գրիգոր: Բխուն ու աղւոր հրճուանք մը պատեց կուրծքը, նման այն ուղեւորին, որ, գիշերուան թանձր մութին մէջ, անծանօթ սարերու վրայ, շուարուն ու ալշոտ՝ կը սարսափի պահ մը, ու յանկարծ, հեռաւոր լոյսի մը նշոյլը կը նշմարէ:

Էմմին կը խօսէր իրեն համար, իր մեծագոյն ցանկութեան համար: Ու կը մտահոգուէր, ուրեմն, իրմով: Ի՞նչ քի՞չ ըսեր էր մօրը, լացեր, պաղատեր: Նոյնիսկ դպրոցէն դարձող տղոց գրքերն առեր՝ անութին դրեր էր, քանի քանի իրիկուններ: Բայց քեռին կը լռէր դեռ: Գլուխը կախ, ու ափ մը հող ափին մէջ: Ի վերջոյ, ձայնը բարձրացուց ու ըսաւ.

— Աս խողը ղալէմով, գիրքով չի փորուիր, Բաբթո՛ղ: Իմ հայրս գլխ արտ տաներ նէ «բաշէդ էուէջ ուղունդդ սրէ» կ'ըսէր:

Ու հազաց հեղ մը: Էշը դեռ կը ճարակէր՝ հինգ ոտք եղած, ու քայլ առ քայլ յառաջանալով: Հանդերը անցեր ու գացեր էր մինչեւ բարձրադիր եզիպտացորեններ: Եւ, կ'երեւի քիստ մը փակած ըլլալով քիթքին, կը քթփչէր անընդհատ, բացխփելէն կլոր ու խոշոր ռունգերը եւ պոչը զարնելէն գաւարայի մը բռնին:

Քեռին գլուխը բարձրացուց, հողի կոշտ մը առաւ գետնէն ու նետեց էշուն:

Մեկնումի նշանն էր ատիկա:

Գրիգոր վազեց ու առասանէն քաշելով էշը բերաւ ճամբուն վրայ:

Ու ճամբայ ինկան դէպի այգի:

II

— Ետքը՞...

— Ետքը... ը՛ը՛... բայց պիտի չըսես մարդու...

— Չէ՛:

— Խաչոր ըսէ:

— Ետքը... ինչ պըտ'սէի... հա՛... հոյրեկս կը քնանար կոր, դուռը բացի, մարդ չկար... սիրտս անանկ կը նետէր կո՛ր...

— Մայրիկդ հո՞ն չէ՞ր:

— Խոհանոցն էր. կամաց մը ներս մտայ...

«Գիրգո՛ր» լսուեցաւ, յանկարծ: Գրիգորին մօրը ձայնն էր: Ու բառերը հատատ Աստղիկի բերնին մէջ:

— Գնա՛, շշնչաց Աստղիկ:

Պիտի երթար, անշո՛ւշտ: Բայց, անծանօթ բան մը վար կը դնէր դեռ զինքը հոն՝ իրենց դրացի այդ թուխ աղջնակին քով:

— Գիրգո՛ր, մէ՛, չլսեցի՞ր — լսուեցաւ կրկին մօրը ձայնը ներսէն — ծրարը տարի՞ր խանութ:

Ծրա՞րը: Մոռցա՛ծ էր թէ թեւին տակ էր: Եւ երբ իրենց դրանը առջեւ հանդիպած էր Աստղիկին, րոպէ մը անջցած էր իր երեսին ու ձեռքերուն մուրճէն: Բայց, կեցած էր ու նայած՝ Աստղիկի սեւ ու մեծ աչքերուն: Պէտք էր մեկնիլ, սակայն: Ու վազեց: Ո՛չ. փողոցին անկիւնը դանդաղեցան քայլերը: Ետ նայեցաւ: Զղջաց: Ու կրկին սկսաւ վազել եւ մտաւ խանութ, [շուն մը նման որ ճամբան հաւ մը կը տեսնէ, կը հալածէ ու մէկէն կը սկսի վազել տիրոջը ետեւէն:]

Իր հօրը՝ վարպետ Ռուբէնի խանութը կը գտնուէր քովընտի փողոցը, ու պատերը կից էին իրենց տանը: Խանութին կից էր Թրքական հին մզկիթ մը: Իսկ խանութին եւ տան աջ կողմը, փողոցին նայող մաս մը հողէ կար՝ հին ու քարաշէն պատով մը գոցուած:

Հայրը գամ շինող էր: Տարիներու յարատեւ ծուխը սեւցուցեր էր խանութին հին ու փտած գերանները, որոնք խաչաձեւ ու միջաբաց՝ երդիքը կը կազմէին: Անոնցմէ կախուած էին մրոտ ու ցանցաւոր սարդի ոստայններ: Վարպետ Ռուբէն, ձմեռը, քանի մը կանճոխով կը ծածկէր երդիքը, ամառը կրկին բանալով:

Առաւօտ, աղօթելէն առաջ, կ'իջնէր, կը վառէր հնոցը:

Այդ տարին, առաջին անգամ ըլլալով, իր հօրը կ'օգնէր եւ Գրիգոր: Այսինքն, խանութին դէմ, երկաթեայ կափարիչով հորէն ջուր կը քաշէր՝ հնոցին դոյլը միշտ լեցուն պահելու համար, քանի մը խոշոր գամեր կը կախէր ամէն առտու դուրսի պատէն, եւ կ'անցնէր հնոցին ետին, թաղիքէ հին գդակ մը գլխուն, մանեկին թեւերը ստթած եւ ոտքերը բոպիկ:

Հայրը կ'աշխատէր յարատեւ ու միօրինակ. եւ գրեթէ բառ մը չփոխանակելով Խորէնին հետ, որ քանի մը տարի առաջ աշկերտ եկեր էր իր քով, ու այդ ամառ անցեր էր մուրճի, իր տեղը տալով Գրիգորին:

Քիչ կը պատահէր որ վարպետ Ռուբէն ընդհատէր գործը: Նման պարագայի մը, արդէն, Գրիգորի հասակը կը կորսուէր հնոցին ետին: Արագօրէն ձեռքը կը տանէր մանեկին գլպանը, ափին մէջ կ'առնէր գունաւոր պիլլաներն ու վեգերը եւ կը նետէր մէկ ափէն միւսը, երբ յանկարծ հայրիկին ուժեղ «հը՛»ն շուարման կը մատնէր զինքը: Ատիկա նշան էր թէ՝ ծեծուելիք երկաթը դրուած էր հնոց ու պէտք էր անմիջապէս շարժել փքոցը:

Օգոստոսեան միջօրէի այդ կիզիչ պահուն, անոնք նորէն երեքով կ'աշխատէին, երբ հասակը երեւցաւ Բարթող Էմմիին:

— Վա՛յ, աս ո՞ր քարը դարձնենք, Բարթող Էմմի, — ձայն տուաւ վարպետ Ռուբէն, կարմրած երկաթը դնելով սալին վրայ ու մուրճը կռթնցնելէն հնոցին — եկօ՛ նայինք, եկօ՛, դուն ա մեզի կուգա՞ս եղեր... Գիրգո՛ր, վազէ ղղուէ մը ըսէ Մկօ աղբօրը, սանկ աղուոր ղղուէ մը, հասկցա՞ր... ըսէ՛, Բարթող Էմմիին համար է ըսէ:

Գիրգոր խանութէն սեմ'ն էր արդէն: Վազեց դուրս: Էմմիին շունն ալ ետեւէն՝ քանի մը բերան հաչոցով ու դարձաւ ետ: Հեղձուցիչ տաք մը կար դուրսը, ու խանութը համեմատաբար զով էր: Երկուքը քով քովի նստան: Ի՞նչ ընեն: Վերէն վարէն սկսան խօսիլ: Հունձքէն, գործերէն, «պօսթան»ին առատութենէն, վարդապետին կիրակի օրուան քարոզէն՝ Մէկ ալ յանկարծ, Մշեցի Մկօն ներս մտաւ՝ սուրճի ափսէն ձեռքը:

— Քէյֆի՞դ է, Մկօ՛, — հարցուց Բարթող Էմմիին:

(Շար.) Կ. ՄԻՀԵԱՆ

Հնդկաստանի խռովութիւնները

«Կլոր Սեղանի»ի յանձնախումբերը

Հնդկաստանի փոխարքան Տէլհիի մէջ նախագահեց կլոր Սեղանի խորհրդակցական յանձնախումբին առաջին նիստին: Բացման ճառին մէջ,փոխարքան անդրադարձաւ յանձնախումբին աշխատանքներու կարեւորութեանը եւ յոյս յայտնեց թէ պիտի նպաստէ սահմանադրական բարեկարգումի յաջողութեան, որուն կը ձգտի խորհրդաժողովը: Իր մեծ գիծերուն մէջ ներկայացնելով ծրագիրը, որուն իրականացման պիտի աշխատի յանձնախումբը, փոխարքան շեշտեց հետեւեալ գլխաւոր կէտերը.— սահմանում եւ պահպանում նոր վարչաձեւի հիմնական իրաւունքներուն, կեդրոնական եւ նահանգային օրէնսդիր խորհուրդներու իրաւասութեանց ճշդում, փոքրամասնութեանց հարց եւ մահմետականներու պահանջներ, նահանգային եւ կեդրոնական իշխանութեանց սահմանադրական յարաբերութիւններ,

— Պոմպէյէն տրուած լուրի մը համաձայն, հազարաւոր խանութպաններ եւ առեւտրականներ, Թղթատարի միջոցով ստացած են Հնդիկ գործադիր կոմիտէի մէկ գրութիւնը, որով կը յանձնարարուի 5 օր սուգ պահել բողոքելու համար կառավարութեան քաղաքականութեան դէմ:

Գրութիւնը կը յայտնէ նաեւ թէ եթէ սուգ չբռնուի, անսաստողները պատասխանատու պիտի նկատուին իբր կարգապահութեան եւ համերաշխութեան դէմ գործող:

Այս գրութենէն յետոյ, ամբողջ քաղաքը գրեթէ սուգ կը պահէ խանութ եւ վաճառատուն փակելով:

— Տէլհիէն տրուած լուրերու համաձայն, Սամարիայի մէջ խռովութիւններ ծագեցան, ոստիկանութիւնը արգիլած ըլլալով կամաւոր պահակներու գործունէութիւնը:

Ամբոխը յարձակում գործեց ոստիկաններուն վրայ որոնք զէնք գործածեցին: Ցուցարարներէն 3 հոգի սպաննուեցաւ, բազմաթիւ վիրաւորներ կան:

Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ Նահատակութիւն Մէն Լուի մէջ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Սէն-Լուի (Մարսէյլ)Ակումբինենթակոմիտէին կողմէ, այսօրշաբաթ երեկոյ ժամը 8ին,տեղւոյն դպրոցին մէջ:Կը խօսի ընկ.Մ.ՄԱ-ՐՈՒԹԵԱՆ նիւթ ունենալով «Համաշխարհային պատերազմը եւ իր հետեւանքները»:

ՓԱՐԻԶԻ ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 151 rue Cambronne. Métro Vaugirard: Կը խօսի Վահան Թէքէեան նիւթ ունենալով «Արեւմտահայ գրականութիւնը 19րդ դարու վերջին տասնամեակին»- Մուտքը ազատ է:

Աղքատախնամին ցերեկոյթը

Փարիզի Աղքատախնամի ընկերութեան տարեկան մեծ ցերեկոյթ՝ պարահանդէսը վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3էն մինչեւ կէս գիշեր:

ՇԱՆ ԶԷԼԻԶԷԻ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ, 79 ԱՎԸՆԻՒ ՏԸ ՇԱՆ ԶԷԼԻԶԷ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, մասնակցութեամբ հայ եւ օտար արուեստագէտներու: Երգ, նուագ եւ զանազան հաճելի անակնկալներ:

Պարերու համար առաջնակարգ «Pizaro» նուագախումբը եւ ճազ: Պըրիճի սեղաններ: Դիւրամատչելի ճոխ պիւֆէ:

ՄՈՒՏՔԸ 25 ՖՐԱՆՔ

Տոմսերը կը ծախուին հայկական ճաշարաններու եւ Rue de Trévise-ի հայ նպարավաճառներու մօտ:

ՍԵՒՐԻ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՐ ՓՈՒԱՏԸՊԱՌԻ

Ֆրանսացի յայտնի հայագէտ: Կը նախագահէ երեսփոխան ՀԱՆՐԻ ԼՕՐԷՆ

Նիւթ՝ ՍՈՒՐԻՈՅ ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

գաղթականական կայանները, Հայոց շինարար աշխատութիւնները գունաւոր լուսապատկերով

Այսօր Շաբաթ կէսօրէն վերջ, ժամը 4.30ին, Սեւրի Մուրատեան Վարժարանին մէջ, 26 Rue Troyon, Sèvres.

ՄԱՌԻ ՏԷՐ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Եւ

ԱՐՄԵՆԱԿ ԹՕՓԵԱՆ

Ամուսնացած

Պլանմէնիլ Սէվրան

24 Յունուար 1932

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ռ. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը վաղը Կիրակի ժամը 2ին սովորական հաւաքատեղին: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Նոր վարչութեան ընտրութիւն:

ՄԱՐՍԷՅԼի Զարասնճագի Հայրենակցական Միութեան Պոմօն Սէն Ժիւլիէն մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը վաղը Կիրակի իրիկուն ժամը 7.30ին Պ. Աղաճան Դարբինեանի տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Կը խնդրուի բոլոր անդամներէն ներկայ գտնուիլ:

Մարսէյլի ԲԻԻԹԱՆԻՈՅ անդամ եւ ոչ անդամ բոլոր հայրենակիցները՝ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին վաղը Կիրակի ժամը 2էն Կրան Բաֆէ Նօայլ, Պուլվար Տիւկոմիէ թիւ 1, Բանըպիէրի անկիւնը:

Պ. Կիւլիսէր Գաբրիէլեան (Հալէպ) իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տիկ. Տիգրանուհի Մուրատեանի՝ իր ամուսնոյն, Տօքթ. ՀՐԱՉ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆԻ զառնագէտ մահուան առթիւ:

ՆՈՒԷՐԱՏՈՒՆ

ՆՈՒՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑՈՒՆՔ

Մարսէյլ, գործ.— 900:

Մոնթրէօյ Սու Պուա, Հ. Ն.— 70:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Պիլէճիքցի (Պրուսա) Փոլ Աւետեան 22-23 տարեկան, ամուրի: 8 տարիէ ի վեր Ամերիկա կը գտնուի: Ճշգրիտ հասցէն տուողին 500 ֆրանք նուէր: Իմացնել՝ Garabed Avedian-ի, 40 RuePomme-de-Pin,Toulon (Var). Կը խնդրուի Ամերիկահայ թերթերէն արտատպել.

— Կը փնտռուի Սրապիոն Մաճարեան հօր անուն՝ Մկրտիչ: 1924ին Պէյրութէն սրբերու հետ փոխադրուած է Ֆրանսա: Լուր կայ թէ Լիոնի կողմերը կը գտնուի: Իմացնել իր քրոջ Սիմա Մաճարեանի, Americain . University, Beyrouth, (Grand Liban).

— Լոնտոնէն կը փնտռուի Միհրան Զաքմաքճեան, Տարսոնցի, 50 տարեկան: Ունի անգլիացի կին մը, Gertrude, զաւակ մը՝ Լայընէլ Տըկլաս Հէյկ 7—8 տարեկան: Ծնողքին անունը՝ Աբրահամ եւ Մարիցա: Գրել Friends of Arménia, 47 Victoria St. London, S. W. 1.

ԳՈՐԾ կը փնտռէ Արեւելեան կերակուրներու եւ տէօնէր քէպապի մասնագէտ խոհարար մը: Գրել Aslanian Haig, No. 80 Ave. Verdun, Issy-les-Moulineaux, Seine.

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, մէթ. Շաթլէ: Արմատ. եւ նոր մէթոտ, դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան՝ վէներ. հիւանդութիւն եւ վարիսի: Ամէն օր 9—12, 2—8, կիրակի 9—12:

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)

Le Gérant H. STEPHAN

Յ. Փարիզ եւ արուարձաններ

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Մուրատ խումբի ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Ակումբին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Բարտուղարին ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՇԱՎԻԼԻ Արզութեան խումբի ժողովըվաղըԿիրակի ժամը 4.30ին Մոնփառնասի մօտի սրճարանը: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

Գաւառ

ՎԻԷՆԻ Քրիստափոր խումբի ընկերական ժողովը վաղը Կիրակի կէսօրէն յետոյ ժամը 2ին Հ. Յ. Դ. Խաժակ ակումբին մէջ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Իշխան ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Արամ Սերոբ, Եփրեմ Խան, Համազասպ եւ Վարդգէս խումբերը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին սովորական հաւաքատեղին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պուլվար Օտտօի Վռամեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերներըվաղըԿիրակի ժամը 5ին ծանօթ հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ եւ երդման արարողութիւն նոր ընկերներու:

ՍԷՆ ՄՕՐԻՍԻ Սաքօ խումբի ընկերահամակրական ժողովը վաղը Կիրակի ժամը 2ին, Ընկ. Կ. Ղամպէրեանի սրճարանը: Կը դասախօսէ ընկ. Վարդան Զուլլէրեան (Լիոնէն): Կըխնդրուի ճիշդ ժամանակին ներկայ գտնուիլ:

ՎԻԶԻ (Լիոն)Անդրանիկ խումբի դասախօսական ժողովը այս Կիրակի ժամը 2ին ընկ. Յ. Տօնօեանի բնակարանին մէջ: Կը խօսի ընկ. Բ. Ազարէկեան նիւթ ունենալով (Հայ ժողովուրդի ապագան): Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Կը հրաւիրուի գաղութի հայութիւնը: Մուտքը ազատ է:

ՎԻԷՆԻ կոմիտէն դասախօսական ժողովի կը հրաւիրէ Քրիստափոր եւ Ապառաժ խումբերը: Քրիստափոր խումբը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8էն 10, Խաժակ Ակումբին մէջ: Իսկ Ապառաժ խումբը վաղը Կիրակի ժամը 2էն 4, Պատ. միութեան Ակումբին մէջ: Կը դասախօսէ ընկ. Արամ Գառօնէ: Նիւթ՝ Հ. Յ. Դ. Կանոնագիր-ծրագրի մեկնաբանում: Սոյն դասախօսական ժողովներուն կը հրաւիրուին նոյնպէս բոլոր համակիր երիտասարդները եւ Հ. Յ. Դ. Պատ. միութեան անդամները:

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այսօրՇաբաթ ժամը 3ին, Café Décousus-ի սրահը, Place de la Liberté Խիստ կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն»:

ԼԻՈՆԻ Համազասպ խումբի դասախօսական ժողովը այս Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Ակումբին մէջ: Նիւթ՝ նոր սերունդը եւ հայրենիքի գաղափարը: Կը խօսի ընկ. Բ. Ազարէկեան: Կը հրաւիրուին ընկերներ եւ համակիրներ:

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆԻ (Մարսէյլ)Ընկեր Կարօ խումբի դասախօսական ժողովը վաղըԿիրակի իրիկուն ժամը 8ին ընկ. Յովհաննէս Վանոյեանի բնակարանը: Կըդասախօսէ ընկ. Պ. Հիւսեան: Կը հրաւիրուին ընկերներ եւ համակիրներ:

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ընկերական վիճաբանական ընդհ. ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (137)

ՆԱԶԸՄ ՓԱՇԱՅԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Հայոց դահիճը կը պատմէ

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան գործերը

18.— ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆՆԵՐԸ ՅԱՆԿԱՐԾԱԿԻ ԳՐԱՒԵՑԻՆ ՕՍՄԱՆԵԱՆ ՊԱՆՔԱՆ

Մեր զինուորները Օսմ. Պանքան մտան միայն գիշերուան ժամը 11ին աւեննորը: Կոմիտէճիները մինչեւ այդ ժամանակ զէնք գործածած էին:Ձերբակալուեցան 13 հոգի ողջամբ, մաս մըն ալ վիրաւոր կամ մեռած: Զինուորները զրաւեցին նաեւ 60 ռումբ, զորս նետելու ժամանակ չէին ունեցած կոմիտէճիները:

Իսկ անդին Սամաթիոյ մէջ մեր զինուորները պաշարած էին տուն մը, ուր պահուըտած էին կոմիտէճի Միսաք, տղան Արտաշէս, Խաչիկ Գնունի եւ երկու ուրիշ ընկերներ: Հրաման ըրի քարիւղ թափել տան պատերուն ու դրան վրայ եւ այրել տունը: Սակայն կարելի չեղաւ գործադրել այս հրամանը, որովհետեւ թէ պաշարուած տան պատուհաններէն, եւ թէ դիմացի տան պատուհաններէն կոմիտէճիները սկսան ռումբ ու գնդակ տեղալ զինուորներուն վրայ: Հարկ եղաւ զինուորական օգնական ուժ ղրկել: Բայց կոմիտէճիները զինուորներուն վրայ ալ անընդհատ գնդակ տեղալով,աչք բանալ չէին տար: Վիրաւոր ինկան քանի մը զինուորներ եւ 2 քահանայ: Զինուորները քանի մը թեւի բաժնուելով, յառաջացան եւ յարձակեցան այն տուներուն վրայ, ուսկից գնդակ կը տեղային Հայերը: Այսպէս կարելի եղաւ ողջամբ ձերբակալել բոլոր անոնք, որ անձնատուր չեղան եւ զէնքով փոխադարձեցին: Սակայն այստեղ դժուար էր խաղաղութիւնը վերահաստատել, այնպէս որ ընդհարումը տեւեց մինչեւ յաջորդ առաւօտ, հինգշաբթի:

Խուզարկութեան ընթացքին Սամաթիոյ մէջ գտանք 53 ռումբ,որոնք շինուած էին զանազան ձեւերով,— սպանեալ Միսաքի տունէն 5 հատ, «եազմաճի» Սիմոնի տունէն 7, ձուլիչ Տիգրանի տունէն 1, ձերբակալեալ Միհրդատի տունէն 1, Հայոց մանչերու դպրոցէն3: Աղջկանց դպրոցի ուսուցչուհիին դարակին մէջ գտանք նաեւ 7 տուփ շղիկ («քափսիւլ»), 7 տուփ ատրճանակի փամփուշտ, եւ 1 ծրար ուժանակի շղիկ:

Դարձեալ այդ օրը, եւ իրիկունը, ներքին ապրանքներու մաքսատան հայ բեռնակիրներէն ոմանք ռումբ նետեցին զինուորներուն, ոստիկաններուն ու ժողովուրդին վրայ: Նոյնպէս ռումբ նետեցին կամ զէնք արձակեցին Պահչէ Գափուի մէջ Ճէլալ պէյ խանէն, Էյուպի մէջ Նշանճի թաղին Հայոց տուներէն: Զինուորներն ալ իրենց կարգին փոխադարձեցին, եւ այսպէս բաւական արիւն թափեցաւ:

Թավուքփազարի մէջ Մէհմէտ Էֆէնտիի խանին պատուհաններէն, Զաքմաքճըլարի մէջ Նուստֆեան խանին պատուհաններէն, Թահթաքալէի մէջ Հարաճճի, Մըսըր, Ֆընտըքլեան խաներուն պատուհաններէն ռումբ նետեցին ու զէնք արձակեցին ոստիկաններու շրջուն խումբերուն վրայ: Եւ այս դէպքերը տեւեցին ամբողջ ժամեր, այնպէս որ Պոլիս պատերազմի դաշտի մը երեւոյթն էր առած: Այլեւս կարելի չեղաւ զսպել խլամ ժողովուրդին յուզումն ու զայրոյթը՝ Զինուորներն ու ոստիկանները յարձակման ենթարկուած ըլլալով, ինքնապաշտպանութեան մէջ էին, այնպէս որ չէին կրնար խորհիլ կամ միջոց գտնել զսպելու խլամ ժողովուրդին զայրոյթը: Եւ խլամ ժողովուրդը քալեց Հայոց վրայ: Թափառաշրջիկ դասակարգը օգտուեցաւ առիթէն եւ թալանի տուաւ բանուորները եւ վաճառատուները: Այլեւս զօրանոցներուն մէջ ոչ մէկ զինուոր մնաց, բոլորը կանչուեցան կարգուկանոնը վերահաստատելու: Ի վերջոյ հինգշաբթի երեկոյեան, Պոլիս քիչ մը կրցաւ իր բնականոն վիճակը գտնել: Ու մինչ Պոլիս հանդարտեր կ'ըլլար այս դէպքերուն, նման խռովութիւններ տեղի կ'ունենային նաեւ անդին Սկիւտարի, Գանտիլլիի,Չէնկէլքէօյի կողմերը, եւ բաւական արիւն թափեցաւ այնտեղերն ալ: Սակայն դէպքերը երկար չտեւեցին այդ կողմերը: Երբ Գանտիլլիի նաւամատոյցին բաղնեպանը, Յովհաննէս, որ հայ յեղափոխականներուն պարագլուխներէն մէկն էր, ծանրա, պէս կը վիրաւորէ Խալիտը, խլամ ժողովուրդը զայրոյթով լեցուած, կը յարձակի Հայոց վրայ: Եւ խռովութեան ընթացքին կը սպաննուին հայ կաթոլիկ քահանայ մը, հայր Աթանաս, քոյրը՝ Վերժին, եղբօր աղջիկը՝ Սոֆիկ, որոնք կը բնակէին Չէնկէլքէօյ, եւ Միշօ, որ կը բնակէր Գանտիլլի: Ոստիկանները եւ զինուորները անմիջապէս կը հասնին ու կը վերահաստատեն կարգը: Հայր Աթանաս, քոյրը Վերժին եւ եղբօր աղջիկը Սոֆիկ ոչ մէկ կապ ունէին հայ յեղափոխական շարժման հետ. նոյնիսկ շատ հաւատարմութիւն ցոյց կուտային կառավարութեան: Պարկեշտ մարդիկ էին: Այնպէս որ ընդհանուրին մեծ ցաւ պատճառեց անոնց սպանութիւնը խռովութեանց ընթացքին: Ոստիկանութիւնը ետքէն երկար բարեխնդիր քննութիւն կատարեց եւ ձերբակալեց ոճրագործները, Քանդըրըցի Ալի թուլլահ Արիֆ եւ անծանօթ Ալի թուլլահ մը, որոնք յանձնուեցան զատական իշխանութեան:

Երբ ցամաքին վրայ տեղի կ'ունենային այս դէպքերը, Ֆընտըքլի եւ Սալըփազարի առջեւ, ծովու վրայ բեռնատար նաւերու մէջ ալ կային բազմաթիւ մարդիկ: Ասոնցմէ քանի մը կը սպասէին եւ ուէն հորիզոնը կը լրտեսէին: Ոստիկանները հարցուցին թէ ինչո՞ւ կ'ըլլան ծովուն վրայ, ինչո՞ւ հոս մտած են, կը պատասխանեն թէ բեռնակրութիւն կ'ընեն, թէ երեկոյեան նաւ ածուխ պիտի գայ, պարպելու համար պատրաստ կեցած են:

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire: Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone: Gobelins 19-78

(ՆՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ԿԻՐԱԿԻ 31 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1932

31 JANVIER 1932

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1791

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 30 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ՀԵՐԿԻ

Հասարակ ճշմարտութիւններ են, — այսօրը պիտի գերազանցէ երէկը: Եկողը աւելի բան պիտի տայ քան գացողը: Շատ գիտցողէն շատ կը պահանջուի:

Շ. Շահնուր կը գանգատի թէ հիները կ'ուզեն իրենց փոխանցել իրենց «սխալները, անմիաբանութիւնը, կուսակցական ոճրային եւ դոնբաց վէճերը, լրագրութիւնը (ղազէթաճիութիւն), թուլամորթութիւնը, բառախաղը, սիրունը, չնչազարդը»: Եւ այլն.:

Եթէ այս բոլորը իմաստ մը ունին եւ գրի առնուած չեն իբրեւ բառախաղ, ապա ուրեմն կը կարօտին լուրջ լուսաբանութեան:

Արդարեւ, ոչ թէ սխալներ, այլ քրէական յանցանքներ են «անմիաբանութիւնը, կուսակցական ոճրային եւ դոնբաց վէճերը, լրագրութիւնը (ղազէթաճիութիւն), թուլամորթութիւնը»: Եւ այլն:

Եւ հակառակ այնքան զարհուրելի վերիվայրումներուն եւ փորձառութեանց, կը շարունակուին այդ չարիքները: Անոնք այս ժողովուրդի գլխուն թառած են իբրեւ ճակատագրական անէծք մը, եւ մենք ի զուր կը փորձենք անկարելին ու կարելին, գոնէ սահմանափակելու համար:

Իսկ ի՞նչպիսի գիւտ մը յղացած են նորերը, «սրճարան-օրօրոց»ի այս կամ այն խորշին «մենք»երը:

Թերեւս անզարմանելի են «անմիաբանութիւնը, կուսակցական ոճրային եւ դոնբաց վէճերը»: Բայց ի՞նչ նոր շանթարգել գտած են «ղազէթաճիութեան» դէմ, — բառը առնելով իր բուն պոլսական իմաստով:

Պատիւ ունինք յայտարարելու բոլոր տեսակի «մենք»երուն, թէ «ղազէթաճիութիւն»ը իր մահացու հարուածը ստացաւ դեռ 20 - 25 տարի առաջ, օսմ. սահմանադրութեան օրերուն: Նոյնիսկ աւելի առաջ, համիտեան խաւարակուռ լուծին տակ: «Ղազէթաճիութիւն» չէր որ կ'ընէին Շահնազար-Արփիարի «Հայրենիք»ները, Զօհրապ-Հրանդ Ասատուրի «Արեւելք»ն ու «Մասիս»ը: «Ղազէթաճիութեան» մուխը մարեցին Պոլսոյ «Ազատամարտ»ը եւ ինչ որ լոյս տեսաւ անոր հետ եւ այնուհետեւ:

Չարիքը, դժբախտաբար, կը տեւէ տակաւին:

Կը տեւէ ազատ երկինքի տակ, եւ յաճախ աւելի գռեհիկ ձեւերով:

Կը տեւէ ոչ միայն հիներուն, «արհեստաւորներ»ուն, այլեւ նորերուն մէջ:

Ոչ միայն օրագրական, քաղաքական-կուսակցական ժխորին մէջ, այլ եւ գրական-գեղարուեստական գետնի վրայ: Ոչ միայն Պոլիս, այլեւ Փարիզ:

Ո՞ւր կը սկսի բաժանման գիծը՝ «յառաջապահ»ներուն միջեւ, այս գետնին վրայ:

Ո՞ր է առաջիններուն բացած ակօսը, կտրած ճամբան, որպէս զի կարելի ըլլար բաղդատել արդէն իսկ եղած յառաջդիմութեան հետ: Առնուազն երկու սերունդի կատարած նուաճումներուն հետ:

Եւ քանի որ կարգը եկաւ, նոյն հարցումը նաեւ ուրիշ կէտի մը մասին:

Շ. Շահնուր իբրեւ յառաջդիմութիւն կը մատնանշէ «լեզուին directe, ճկուն, հատու եւ խտացած ըլլալը»:

Ողջո՛յն: Իսկ այդ լեզուն նո՞ր դարձաւ «ճկուն, հատու եւ խտացած»: Շեշտակի նպատակին զարնող:

Նո՞ր է որ հրելով-հրմշտկելով թանգարան քշուեցան կամ տիրացուներու բաժին դարձան ճապաղութիւնը, բառակոյտը (ֆրազէօլոժի), վարդապետական եւ վարժապետական ճոռոմաբանութիւնը, ըսելիք չունեցող «չնչազարդը», անդիմագիծ նմանողութիւնը, թրքաբանութիւնը, ֆրանսաբանութիւնը, պոլսական փետրազարդ, ուռուցիկ սեթեւեթը կամ կովկասեան պանիր-հաց, աղքատ-Ղազարոս շարադրութիւնը:

Սրտանց կը շնորհաւորենք ձեր կատարած նուաճումները: Բայց քիչ մը համեստութիւն, սիրելի Շահնուր:

Եթէ հիներէն եղան որ «նորաձեւութեամբ զոհուեցան», (գրական հանգանակներու մէջ), նորերէն քանինե՛ր կը յամառին մնալ գիտակցաբար կամ անգիտակցաբար անձնատուր՝ նոյն նորաձեւութեան: Իբրեւ հետեւանք խառնուածքի տկարութեան, միջավայրի եւ խառն ի խուռն ընթերցումի:

×

Խորագիրը չի՞ համապատասխաներ այս դիտողութիւններուն:

Քիչ մը համբերութիւն: Զանազան կէտեր, միջանկեալ հարցեր վերլուծելէ յետոյ, եկանք արդէն բուն քաղաքական թնճուկին:

Ուրեմն, վերջին խօսակցութիւն մը՝ յաջորդով, յատկապէս այդ հարցերու մասին:

Բայց հիմակուընէ ըսենք որ, նահանջ մը կը մատնեն Շ. Շահնուրի տողերը՝ այս գետնին վրայ: Նահանջ մը որ հետեւանք է անասելի դառնութիւններու: Մեր գլխուն իջած փոթորիկներուն եւ այն եղերական կացութեան ուր կը տրորուինք բոլորս:

Այս նահանջը արդիւնք է նաեւ անփորձութեան, կամ հարեւանցի ծանօթութեան: Ոչ միայն նահանջ մը «առանց երգի», այլեւ առանց հերկի:

Շ. Շահնուր չէ հերկած, չէ պրպտած պատմութիւնը: Զէ կարդացած Հայոց պատմութիւնը: Ոչ այն որ Հայկ ու Բէլով, Արտաշէսով եւ Տիգրան Մեծով կը սոնքայ, այլ այն որ կը սկսի 18րդ դարէն. աւելի ճիշդ՝ 1860էն: Որ չէ գրուած տակաւին, եւ որ կը շարունակուի մինչեւ այսօր, սեւ ու ճերմակ թաւալումներով:

Այդ պատմութիւնը փակած է շատ մը դուռներ, եւ մեզ նետած՝ անկինադարձի մը առջեւ:

Այլեւս նախասիրութիւնները չեն որ հարց պիտի լուծեն, այլ սրատեսութիւնը, լրջութիւնը, վճռական կամեցողութիւնը եւ հաւատքը: Պրպտումը՝ անցած-գացածին եւ հետապնդումը՝ գալիքին:

Զարաչար խաբուեցանք, այո՛: Տուն քանդեց «վիպապաշտութիւնը»: Արշալոյսներ երազեցինք եւ վերջալոյսը աւելի շուտ հասաւ:

Բայց, ի՞նչպէս ընել որ չկրկնուի պատմութիւնը:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

„Մեր Հայրենիքն ներս եւ դուրս„

Մէկ անգամուան համար փոխ առնենք *Յառաջ*ի աշխատակցին Ս. Թաթուլի խորագիրը, հաստատելու համար թէ «մեր հայրենիք»ը դուրսէն ներս կ'առնէ, ներսէն դուրս տալու համար:

Իրօք, եթէ հաւատանք Ժընեւէն տրուած եւ Յունաստանի մէջ հրատարակուած լուրի մը, Հայաստանի կառավարութիւնը Ռուսիոյ խորերը աքսորած է երկու հարիւր մտաւորականներ:

Լուրը այսօրուան համար, կրնանք ընդունիլ վերապահութեամբ, իբր ...չըլլալիք բան, պարզ այն պատճառով որ Հայաստանի մէջ նախ, այդքան մտաւորական չէ մնացած:

Տարբեր բան, եթէ պնդողներ ըլլան թէ տակաւին կայ եւ հետեւաբար լուրը ճիշդ է:

Այդ պարագային, կը մնայ մտաւորական բառին իմաստը ենթարկել գնահատութեան եւ այդ կերպով, գաղթահայ մտաւորականներուն հայթայթել զբաղում, եւ Թերթերուն մէջ բանալ կենդանութեան շրջան մը:

Բայց հարցը հոդ չէ ինծի համար, որ այս աքսորի քաղաքականութեան կը նայիմ աւելի լուրջ հեռանկարներով:

Հայաստանի բարեխնամ կառավարութիւնը, անշուշտ իր մտաւորականները կ'աքսորէ անոնց խելքը գլուխը բերելու համար: Եթէ այդ է աքսորի նպատակը, աւելի լաւ չընե՞ր զանոնք ծամբելով գաղութները: Արովհետեւ, Սիպերիա աքսորուողը գիտէ թէ ի՞նչ ընել կ'երթայ: Պիտի տանջուի: Այդ գիտակցութիւնը մեծ բան կը պակսեցնէ տանջանքէն որ ի վերջոյ, կը դառնայ վարժութիւն, մինչ գաղութ աքսորուած մտաւորականը, չի գիտեր թէ ի՞նչ պիտի ընէ: Ու շփոթը՝ ամէն օր, նոր բան մը պիտի աւելցնէ իր տանջանքին վրայ, մինչեւ որ խելքը՝ իրօք տեղը գայ:

Փոխարէն սակայն, աքսորելիներու մթերքը չսպառելու համար, Հայաստանի կ'առաջարկեմ մտաւորականներ ներածել գաղութներէն, մինչեւ որ անոնց ալ խելքը թռի Հայաստանի մէջ:

Այս կերպով՝ Հայաստանի եւ գաղութներու միջեւ հաստատուած կ'ըլլայ խենթութեան եւ խելօքութեան հաւասարակշռութիւն մը, ու նաեւ կ'արդարանայ *Յառաջ*ի ալ խորագիրը:

Բայց դեռ, պէտք է մանրամասնօրէն պարզեմ աքսորի հնգամեայ ծրագիրս:

ԽԱՐՏՈՑ

Ռուսիա եւ Ռումանիա

Խորհրդային կառավարութեան եւ Ռումանիոյ ոչ-յարձակման դաշինքին բանակցութեանց խզման մասին հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը տրուին:

1) Ռուսիա Ռումանիոյ կ'առաջարկէր վերապահում մը արձանագրել Պրիան-Քէլլոկի դաշինքին եւ Լիտվինովի պայմանադրութեան տարողութեան մասին:

2) Ռուսիա կը մերժէր երկու երկիրներու ներկայ սահմաններուն մասին անբռնաբարելիութեան փոխադարձ երաշխիքի սկզբունքը եւ փոխարէն կ'առաջարկէր պատերազմի չդիմելու յանձնառութիւն:

3) Ռուսիա կը մերժէր հաւանական վէճերու կարգադրութեան համար, հաշտարար եղանակի որեւէ կանոնադրութեան, մինչ իր կնքած ուրիշ ոչ-յարձակման դաշինքներու մէջ, այդ տրամադրութիւնը ընդունած է:

4) Ռուսիա կը մերժէր նաեւ Ռումանիոյ առաջարկը, դրացի երկիրներու մէջ, ըմբոստական որեւէ շարժում չկազմակերպելու մասին:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Թուրքերը կը պահանջեն տեղափոխել Սուրիոյ սահմանի բնակիչները

Թուրք Թերթերը կը գրեն.—

Արաբ Փունարի շրջակայքը Ճէզիրէի սահմանը անցնող փորձող 10 մաքսանենգներու հետ, Թուրք կառավարական ուժերը երկու ժամ տեւող ընդհարում մը ունեցած են, որուն հետեւանքով երեք հալէպցի մաքսանենգներ սպաննուած, իսկ միւսները իրենց բոլոր ապրանքները ու զէնքերը թողլով փախած են: Ֆրանսական սահմանապահ զինուորները թէեւ իրենց կարգին հետապնդած են մաքսանենգները, սակայն չեն յաջողած զանոնք ձերբակալել:

Կ'ըսուի թէ Ֆրանսացիներուն ցոյց տուած այս փութկոտութիւնը արդիւնք է այն գեկուցագրին, զոր Թուրք կառավարութիւնը յանձնած է Սուրիոյ մարզպանութեան, պահանջելով որ սահմանի մաքսանենգները այլուր փոխադրուին: Այս առթիւ Թուրք կառավարութիւնը ծիծեալ մաքսանենգներուն անունները եւ թաքստոցները ճշդող ընդարձակ ցանկ մըն ալ տուած է Սուրիոյ մարզպանին:

ԶԻՆԱԹԱՓՈՒԹԵԱՆ ԺՈՂՈՎԷՆ ԱՌԱՋ

Լիտվինով-Պրիւնինկ տեսակցութիւն

Խորհրդային արտաքին գործավարը Լիտվինով որ Ժընեւ կ'երթայ մասնակցելու զինաթափութեան ժողովին, Պերլինի մէջ տեսակցութիւն մը ունեցաւ գերման վարչապետին հետ՝ զինաթափութեան եւ ոչ-յարձակման դաշինքներու շուրջ:

Այս առթիւ, գերման կիսապաշտօնի թերթ մը կը գրէ թէ Գերմանիա համամիտ է որ ոչ-յարձակման եւ իրաւախոհութեան դաշինքներ հաստատուին, որովհետեւ անոնց տրամաբանական հետեւանքը կը նկատէ զինաթափութիւնը: Այսուհանդերձ, գերման ընկերվարականները զարմանալի հակառակութիւն ցոյց կու տան այս կարգի դաշինքներու հանդէպ:

Մաքտոնըլտ-Պրիւնինկ հանդիպում մը

Անգլիական «Տէյլի Թէլէկրաֆ» թերթը կը գրէ թէ Գերմանիոյ վարչապետը Պրիւնինկ՝ մտադրութիւն ունի Ժընեւ համնելու՝ Անգլիոյ վարչապետին Մաքտոնըլտի հետ միաժամանակ եւ հետեւաբար, կը կարծուի թէ երկու կառավարութեանց պետերը, տեսակցութիւն մը պիտի ունենան զինաթափութեան հարցին շուրջ:

Զինաթափութիւնը եւ Անգլիա

«Թայմզ» կը պարզէ այն պայմանները՝ որոնց մէջ կը բացուի զինաթափութեան ժողովը եւ համառօտակի կը ներկայացնէ մասնակցող իւրաքանչիւր մեծ պետութեանց տեսակէտներն ու անոնց զինուորական ուժերը:

Այս առթիւ «Թայմզ» կը հաստատէ թէ, եթէ Գերմանիա եւ իր զինակիցները կարելի եղաւ զրկել յարձակողական պատերազմ մղելու միջոցներէն, սակայն պատճառներ կան հաւատալու թէ գերման ճարտարարուեստը յաջողած է սահմանակից երկիրներու մէջ կազմակերպել ծանր զէնքերու արտադրութիւնը, երբ արդէն իր բանակը օժտուած է լաւագոյն թեթեւ զէնքերով:

Գալով Անգլիոյ, «Թայմզ» կը հաւաստէ թէ անգլիական բանակի թիւին վրայ կատարուած նուազումները՝ «իրեն կը ձգեն միայն գաղթային կայսրութեան կարգապահութիւնը ապահովելու չափ բաւարար ուժ եւ թէ բացայայտ է որ այս պայմաններու մէջ, անգլիական կառավարութեան համար յիմարութիւն պիտի ըլլար առաջարկել—ինչպէս նախատեսեր էր աշխատաւորական դահլիճը— որ ներկայ զինուորական ուժերը կրեն հարիւրին 25ի ընդհանուր նուազում մը»:

Ընկերվարական ցոյցեր Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ մէջ

Ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութիւնը եւ Աշխատանքի ընդհ. դաշնակցութիւնը, ուրբաթ իրիկուն կազմակերպած էին հրապարակային մեծ հաւաքոյթ մը, ընդդէմ պատերազմի եւ ի նպաստ զինաթափութեան: Ֆրանսայի ընկերվարական ծանօթ հռետորներէն զատ հրաւիրուած էին խօսելու նաեւ պելճիքայէն Վանտէրվէլտ, Անգլիայէն Թոմ Շօ, գերմանիայէն Թօնի Սանտէռ:

Համայնավարները գլխաւորութեամբ երեսփոխան Տօրիոյի, մտադրած էին խանգարել հաւաքոյթը, մինչ արդէն, ընկերվարականները սրահին բացումէն առաջ, իրենց կարգապահական խումբերը տեղաւորած էին ներսը եւ խիստ կազմակերպութեամբ մը, զտելով ներս կ'առնէին ունկնդիրները:

Այս կերպով կարելի եղաւ հազար հինգ հարիւրի չափ համայնավարներ դուրս ձգել, որոնք իրենց վրէժը լուծեցին... ուրիշ սրահի մը մէջ՝ իրարու հետ խօսելով:

Փարիզի ոստիկանութիւնն ալ սրահին շուրջը կը կատարէր խիստ եւ ուժեղ հսկողութիւն մը:

Ընկերվարական հռետորները բոլորն ալ կրցան հանդարտութեամբ պարզել իրենց տեսակէտները մօտ տասը հազար ունկնդիրներու:

— Լոնտոնի մէջ, Արհեստակցական սէնտիքան եւ Աշխատաւորականները կազմակերպած էին նման հաւաքոյթ մը, որուն կը մասնակցէին ֆրանսական եւ գերմանական պատգամաւորութիւններ:

Աշխատաւորականներու կողմէ, Լէնսպըրի որ կը նախագահէր, նախ՝ ցաւ յայտնեց Մայրագոյն Արեւելքի դէպքերուն համար, «որոնք ըսաւ, կը կազմեն շնական դրժում մը խաղաղութեան դաշնագրերու եւ պայմանադրութեանց»:

Ֆրանսայի Աշխատանքի Ընդհ. Դաշնակցութեան կողմէ խօսեցաւ Ժուհօ, որ առաջարկեց բանաձեւ մը, շեշտելով թէ խաղաղութիւնը միշտ սպառնալիքի տակ պիտի ըլլայ, քանի պետութիւնները զինաթափ չըլլան եւ թէ Ժընեւի ժողովին մասնակցող պետութիւնները պէտք է գործեն այս ուղղութեամբ:

Չինաճապոնական կռիւը եւ Ազգերու Դաշնակցութիւնը

Շանկհայի ամերիկեան հիւպատոսը իր կառավարութեան հաղորդեց թէ Չինացիներու եւ Ճապոնցիներու միջեւ կնքուած զինադադարը գործադրութեան դրուած է երէկ կէսօրէն սկսեալ: Հակառակ ասոր սակայն, բուռն կռիւներ տեղի կ'ունենան երկու կողմերուն միջեւ:

Ամերիկեան կառավարութիւնը նոր ծարտանաւեր ղրկեց Շանկհայ, պաշտպանելու համար օտարականները երբ հարկ ըլլայ:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ. էջ)

Հինգ հարիւր փրանք նուէր

ՊԵԼԿՐԱՏԻ ԱՓ ՄԸ ԳԱՂՈՒԹԷՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԳՈՐԾԱԶՈՒՐԿՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԻՍԿ Ո՞Ւ Է ԲԱԺԻՆԸ ԲՈՒՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԲԱԶՄԱՀԱՅ ԿԵԴՐՈՆՆԵՐՈՒՆ, ՍԿՍԵԱԼ ՓԱՐԻԶԷՆ, ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ ԵՒ ԼԻՈՆԷՆ:

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ

Վիճակագրութիւն

Յունուար 18էն 23 երկարող շաբթուան ընթացքին, անգործներու թիւը կրած է 18,175ի նոր յաւելում մը: Այս կերպով, անգործներու թիւը ամբողջ Ֆրանսայի մէջ ներկայիս՝ 225,824 է, որուն 44,366ը կիներ: Պաշտօնական թիւ՝ որուն իրական արժէքին մասին, յաճախ խօսած ենք,

Անգործներու բազմութեամբ, ցանկին գլուխը կը գտնուի ինչպէս միշտ, Փարիզ քաղաքը որ կը համրէ 70,513 անգործ, իսկ փարիզեան արուարձանները 53.434, ուրեմն միայն Սէնի նահանգին մէջ կան 123,767 անգործներ:

Սէնէն վերջ կուգան Նորը՝ 24,563, Ռոնը՝ 11,269 (Լիոն քաղաքը կը համրէ 7340 անգործ), Սէն-է-Ուազը (Վէրսայլի նահանգ) 10,250, եւլն.:

Այս թիւերուն փոխարէն, ամբողջ Ֆրանսայի մէջ՝ ընդամէնը 581 համայնքներ 12 միլիոն բնակչութեամբ՝ օգնութեան սնտուկներ ունին:

Այդ շաբթուան ընթացքին Ֆրանսա մտած են 133 իսկ Ֆրանսայէն մեկնած են 4057 օտար գործաւորներ:

Տագնապը եւ տուրքերը

ԱՆԳՈՐԾՆԵՐԸ ԻՆՉՊԷՍ ՊԻՏԻ ՎՃԱՐԵՆ ԻՐԵՆՑ ՏՈՒՐՔԵՐԸ

Ներկայ տագնապին հետեւանքով շատ է թիւն անոնց որոնք չեն կըրնար վճարել իրենց տուրքերը: Այս պարագան նկատի առնելով, Սէնի նահանգապետը, Թաղապետական խորհրդականի մը հարցման իբր լուսաբանութիւն տուաւ հետեւեալ տեղեկութիւնները.

Ելմտական նախարարը հրամանագրած է կարգ մը միջոցներ, որոնք կը ձգտին մեղմացնելու՝ ուղղակի տուրքերու վճարումը պահանջելու մասին 1926ի օրէնքին տրամադրութիւնները.

Այս հրամանագրուած միջոցները մէկ կողմէ կը շահագրգռեն գործաւորները եւ պաշտօնեաները որոնք ներկայիս անգործ են. միւս կողմէ այն ճարտարագործներն ու առեւտրականները՝ որոնք նեղութեան մատնուած են:

Այն գործաւորները որոնք երկար ատենէ ի վեր եւ լրիւ անգործ են, իրենց վիճակը հաստատող վաւերաթուղթերու հիման վրայ՝ իրաւունք ունին պահանջելու որ՝ իրենց վրայ նշանակուած տուրքը արձանագրուի *անգանձելի առնելիքներու* ցանկին մէջ:

Կէս-անգործներուն համար, հարկահաւաքը պիտի տայ վճարման երկար պայմանաժամեր. ասոր հետ կէս-անգործները իրաւունք ունին խնդրագիր ներկայացնելու որ իրենց վրայ դրուած տուրքը չեղչուի:

Գալով ճարտարագործներուն եւ առեւտրականներուն որոնք տագնապի հետեւանքները կը կրեն, իրենց վիճակը հաստատելու պայմանաւ, իրենց տուրքը վճարելու համար, կրնան երկար պայմանաժամեր ստանալ: Իսկ երբ խնդրեն որ իրենց վրայ դրուած տուրքը զեղչուի, իրենց խնդրանքը կը քննուի ուշի ուշով եւ գոհացում տալու ձգտումով. իւրաքանչիւրին պարագան նկատի կ'առնուի առանձին:

«ԼԸՎԱՆԴԷՆ»ՆԵՐԸ ԵՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱԶԱՏԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Խ.Մ.Բ.— ըսելիքներ պիտի ունենանք այս յօդուածին առթիւ:

Այս վերջերս մեր մամուլին մէջ հայ «Լըվանդէններն» ի պատուի են։ Նոյն իսկ այնքան հոգածութիւն ցոյց կը տրուի լըվանդէններու, որ չակերտները եկած ու իրենց արդարացնող օղակին մէջ առած են բառը, որ դասակարգ մը ու քաղաքական միտյնութիւն մը կը բնորոշէ։ Աւելին դեռ, — տխուր թիւրիմացութեամբ մը, կամ անգիտութեամբ՝ լըվանդէնիզմը բերուածու փաթթուած է ամբողջ ժողովուրդի մը վզին, ու կան մարդիկ որ այդ ժողովուրդի հրի պաշտպանութիւնը ստանձնած են։ Սխալ հասցէագրուած պաշտպանութիւն մը, որ բուն հայրենի ժողովուրդին չերթար, այլ կը մնայ պաշտպանութիւն մը իրական լըվանդէններու։ Մինչդեռ անդին լըվանդէնները, խորամանկ ու շահադէտ՝ քմծիծաղով կը դիտեն այս վրիպած տեսարանը։

Վերջին առիթն այս երկտողին՝ թղթակցութիւն մըն է, նուիրուած Ս. Շահմուրատեանի երգահանդէսին, ստորագրուած Ուխտաւորի կողմէ։ Գեղեցիկ թղթակցութիւն մը՝ արժանի արժանաւոր երգիչին։

Բայց ո՞ւրկէ ուր հետեւեալ տողերը.

— «պէտք է, որ ներկայ ըլլային փրօֆ. Ն. Ադոնցները եւ իր Թմբկահարները՝ ապտակուելու համար «լըվանդէն»ներու ազնուական հաւատքէն՝ դէպի յոյս...»

«Անտարակոյս, մաքուր Հայեր էին ե՛ւ երգիչը ե՛ւ ունկնդիրները։

«Տարօն եւ Կիլիկիա միեւնոյն ծառին երկու գլխաւոր եւ աւիշոտ Թեւերն են: երկուքն ալ ազնուական ծագումով: Իշխանազուն:»

Որտեղէն որտեղ Տարօնէն մինչեւ Կիլիկիա փռուած բուն հայրենի ժողովրդին վերագրել լըվանդէն անունը եւ «փրոֆ. Ադոնցն ու իր Թմբկահարներ»ը տեսնել հրապարակին վրայ, երբ այդպիսի բան գոյութիւն չունի։ Եւ ինչո՞ւ համար ճիգ թափել ապացուցանելու որ երգիչն ու իր ունկնդիրները մաքուր Հայեր էին։ (Ադոնց գրած է Զօպանեանի դէմ եւ անոր քաղաքական բացատրութիւնները Կիլիկիոյ մասին որակած է որպէս լըվանդէն հայու հոգեբանութիւն)։

Ջուր է ժողովուրդն ու երկիրը շփոթել իսկական լըվանդէններուն հետ, որոնք գոյութիւն ունեցած են անցեալին մէջ եւ տակաւին գոյութիւն ունին այսօր ալ։ Անոնք ազգէն ու հայրենիքէն կտրուած, ամէն ազգի զոհով ներկուած, զանազան մի՞ջավայրերու յարմարելու ճկունութեամբ, անձնական շահի եւ փոքրիկ փառասիրութեան ետեւէ վազած են, տեղ մը ուրանալով իրենց ազգութիւնը, ուրիշ տեղ մը, բառ պարագաներու, «ազգասիրութեան» ծիրանին իրենց ուսին առած են։ Ամբողջովին կլանուած իրենց նիւթական բարեկեցութեամբ։ երբեմն երբեմն, նետուած փշրանքներով «բարեգործ» տիտղոսին արժանացած են, անշուշտ միշտ նախատելով հայ ժողովուրդը։ (Բացառութիւնները չնչին թիւ մը կը կազմեն եւ դուրս՝ այս ընդհանրացումէն)։ Եւ իրապէս մեր պատմութեան մէջ բազմաթիւ են փաստերը, որոնք ցոյց կուտան թէ՝ անոնք որ մեր ժողովուրդի նախատինքը կը կազմեն, անոնք են որ ամէնէն աւելի նախատած են ու կը նախատեն այս անմռունչ, բայց հաւատաւոր ժողովուրդը։

Ազգի ու հայրենիքի գաղափարէն զուրկ, ազգային հաւաքական արմատէն կտրուած, անորոշ ազգութեան դիւրափոփոխ անուան կառչած բազմութիւն մը, դարերու ընթացքին, տարածուեցաւ Պոլիս, Իզմիր, Թիֆլիս, Մոսկուա ու Պետրոգրատ, Վենետիկ, Հնդկաստան ու Եւրոպա, Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջնորդը հանդիսացաւ, լըվանդէններուն խառնուեցաւ, անոնց պէս ճկուն դարձաւ եւ հայութեան ներկայացուցիչն եղաւ ամբողջ աշխարհի առջեւ։ Հայութիւնը որ իր բացարձակ մեծամասնութեամբ գիւղացի, աշխատաւոր ու շինարար ազգութիւնն էր տասնեակ դարերու ընթացքին, կը ներկայանար միայն վաճառականի հանգամանքով, ու եթէ մասամբ մը իր պատուաւոր տեղը կ՚ապահովէր միջազգային տնտեսական գործառնութեան մէջ, միւս կողմէ, մեծ մասամբ չարչի ու խաբեբայ անպատուաբեր տիտղոսին կ՚արժանանար։

Լըվանդէնիզմը, ընդհանրապէս տնտեսական երեւոյթ է. չեմ ուզեր քննութեան առնել այդ երեւոյթը որպէս այդպիսին. ընթերցողներու ուշադրութիւնը կը հրաւիրեմ անոր քաղաքական արտայայտութեան վրայ։ Հայ լըվանդէն դասը, համաձայն իր ապրած միջավայրին եւ մթնոլորտին, ունեցաւ մտաւոր եւ քաղաքական արտայայտութիւններ՝ «ազգասիրութեան» անորոշ ու անբովանդակ անուան տակ, ցրուած ու փոփոխական գաղափար մը, յար ու նման տնտեսական լըվանդէնիզմին։ Ամբողջական հայրենիքի եւ ազգային անկախ պետութեան գաղափարը խորթ ու անըմբռնելի մնաց այդ դասին եւ անոր ետեւէն քաշքշուող մտաւորականութեան համար։

Անոնք, անցեալին մէջ, ազգային ազատագրութեան քաղաքական յստակ ըմբռնումը չունեցան, իսկ հայկական ազատագրական շարժման ընթացքին, անտարբեր ու թշնամական դիրք բռնեցին հայ յեղափոխութեան դէմ, նիւթապէս ու բարոյապէս չօժանդակեցին Հայաստանի ազատութեան մեծ գործին, ու գոհացան աժան ազգասիրութեան փոքրիկ փառքերով։

Աժան ազգասիրութեան ամէնէն ցայտուն արտայայտութիւնը կը գտնենք հայ լըվանդէններու երբեմնի այն ողբերգական ճիգին մէջ, ուր անոնք Հայաստանը կը փնտռեն, ու չեն գտներ։ Ապա, աւելի խտացնելով այդ ողբերգութիւնը, անոնք կ՚ուզեն որ եւ է տեղ մը գնել ու Հայաստան դարձնել, չեն կարող, ու թշուառ ինքնագոհութեամբ մը, մէկը իր բարեգործական հաստատութիւնը, միւսը իր հիւանդանոցը, մէկալը իր որբանոցը անկախ Հայաստան մը կը ներկայացնէ եւ գոռոզութեամբ պեխերը շոյելով չորս կողմը կը դիտէ։

Այս ապազգային ու անհայրենիք խաւի չարաչահ մասին դէմ նողկանք, իսկ միամիտ ու երազատես մասին դէմ՝ արգահատանք ունինք։ Ու կը կարծենք, թէ Փրոֆ. Ն. Ադոնցի սլաքը այս խաւի քաղաքական տհաս մտքերուն դէմ ուղղուած է եւ ոչ թէ այն ժողովուրդին, որ Ղարաբաղէն մինչեւ Կիլիկիա նետուեցաւ հայկական ազատութեան հրդեհին մէջ։ Այդ սուր սլաքը կը պատկանի Հայ Յեղափոխութեան, որմէ զայն փոխ առած է Փրոֆ. Ադոնց, հետեւաբար, մէկ կողմ թողունք Փրոֆէսօրը։

Հայ ազատագրական յեղափոխութիւնը, մասնաւորաբար Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն էր որ իր սլաքներն ուղղեց լըվանդէններուն դէմ, ու «Դրօշակ»ի միջոցաւ քառասուն տարի անընդհատ մտրակեց անոնց անտարբերութիւնը եւ ցնդաբանութիւնները։ «Ազատամարտ»ն էր որ սահմանադրութեան շրջանին Շահրիկեանի եւ Վռամեանի նշդրակներուն տակ առաւ լըվանդէնիզմը։ Ու ինչո՞ւ աւելի հեռուն երթալ, թղթատեցէք Յառաջի հաւաքածոն, հոն պիտի գտնէք Ազատամարտի շարունակութիւնը ընդդէմ լըվանդէն մտքին։

Լըվանդէնիզմի սպասարկուներն անպակաս են։ Այս պղտոր օրերուն, անոնք կարող են նոր կղզիներ փնտռել եւ կոտորակել հայ քաղաքական հաւաքական կամքը, բայց մեր երիտասարդութիւնը չպիտի վրիպի ու կարծէ թէ սլաքը ուղղուած է ազատագրութեան տենդէն բռնուած ամբողջ ժողովուրդի մը կուրծքին։

Հայոց իշխանազունը, հայ ազատագրական յեղափոխութիւնն է։ Ան հրապարակ եկած է եւ կը շարունակէ պայքարիլ ամբողջական Հայրենիքի ազատութեան եւ անկախ ազգային պետութիւն մը հիմնելու համար։ Այնքան ճանապարհ կտրելէ, ու այնքան փորձառութիւն հաւաքելէ յետոյ, մենք հայ ժողովուրդի մեծամասնութիւն, կը քալենք այս հիմնական ճանապարհէն։ Ամէն մէկ զարտուղի քայլ կը նկատենք ցնորամտութիւն, վրիպում եւ քաղաքական հիմնական պայքարի ջլատում։ Ըսենք նաեւ որ այդ զարտուղի քայլերն արդիւնք են ընդհանրապէս լըվանդէն հոգեբանութեան։

Քանի մը օրինակներ վերջին տասնեւհինգ ամեակէն։

1917ին, Ամերիկահայ փաստաբան մը, բարեմիտ Հայ, բայց քաղաքական խնդիրներուն մէջ բոլորովին տհաս, կը պահանջէր դիմել նախագահ Ուիլսընին, խնդրելու համար Միսիսիփիի հովիտէն հողամաս մը, հոն հաւաքել Հայերը եւ հոն հիմնել հայկական պետութիւն մը։ Նոյն այդ տհաս մարդը, կտրուած հայ արմատէն եւ հետեւաբար անոր արմատական ազգային քաղաքականութենէն, հիմա նոր գիւտ ընողի մը պէս Կիլիկիան ազատութիւնը կը ջատագովէ։ Անշուշտ Կիլիկիոյ մօտենալով այնպէս ինչպէս մօտեցած էր Միսիսիփիի հովիտին, կամ գտնուելիք կղզիի մը։

Լօզանի դաշնագրէն յետոյ, հայ հրապարակագիր մը հրապարակ եկաւ առաջարկելու հայ հարուստներուն, որ կղզի մը կամ երկրամաս կը գնեն Հարաւային Ամերիկայէն, Ափրիկէէն կամ որեւէ տեղէ, ու հոն փոխադրեն հայ ցրուած ժողովուրդը, ազգային օճախ մը հիմնելու համար։

Ինչպէս կը տեսնէք, ազգային ազատագրութեան խնդիրը, լըվանդէն առեւտրական գործ մը դարձած էր։

Նոյն լըվանդէն հոգեբանութիւնը առեն մը սաւառնեցաւ յուսահատ հայ պօլիտիկոսներու հոգու վրայէն, երբ անոնք կարծեցին թէ Նանսէնի միջոցաւ պիտի ոռոգեն Սարտարապատը, հոն պիտի փոխադրեն բաւական թիւով Հայեր, կազմելու համար հայ ազգային օճախ մը։ Ըմբռնեցի՞ք կատակերգութիւնը։ Լըվանտէնիզմի ողբերգութիւնը շատ խոր է, այն աստիճան, որ հայ արիւնով փրկուած փոքրիկ Հայաստանի այս փոքրիկ անապատը գնուելիք կղզի մը կամ Միսիսիփիի հովիտը կը նկատէ։ Օճախին մէջ՝ հանոց մը։

Հայ բոլշեւիկներն իրենց կարգին միջազգային յեղափոխութեան լըվանդէն միջնորդները կը հանդիսանան ներկայ Հայաստանի մէջ, ու այդ սեղմուած պատերէն դուրս՝ չեն տեսներ հայկական ազատագրութեան ամբողջական գործը։ Այս երկրամասը որ մեր հայրենիքի սիրտն է, կտրուած իր գլուխէն ու ոտքերէն, հայ բոլշեւիկներուն համար Ռուսաստանէն ատացուած նուէր կղզի մըն է, լըվանդէն «յեղափոխական» միջնորդներու կամուրջ մը։ Ու ասկէ կը բխի մեր խոր դժգոհութիւնը անոնց անհաշիւ ինքնագոհութեան հանդէպ: Մինչդեռ աշխարհի երեսին ցրուած հայ լըվանդէնները, օճախներուն եւ կղզիներուն հետամուտ՝ հայ բոլշեւիկներուն հետ եղբայրացած են։ Հիմքը այս եղբայրութեան եթէ պրպտենք, պիտի տեսնենք որ երկու ճակատի վրայ գործող լըվանդէններն այդ կէտին իրար միացած են, որովհետեւ հայրենիքի գաղափարը կը բացակայի անկէ։

Արդ, այս քաղաքական խեղկատակութիւնները, հեռուէն ու մօտէն չեն կարող առնչութիւն ունենալ հայ ազատագրական շարժման հետ, որ ձեւակերպուած ամբողջութիւն մըն է, որ իր ուղին ունի եւ որ կրնայ աճիլ միայն հայ ազգի ու հայրենիքի արմատին վրայ, ճիւղաւորուիլ ու տարածուիլ այնչափ, որչափ ուժ ու աւիշ ունի։

Կղզիներու եւ Միսիսիփիներու առեւտուրը (ծիծաղելի ու արգահատելի) կը մնայ լըվանդէններու բաժին։ Ու եթէ անոնք լըվանդէն հոգեբանութեամբ, օր մը Ղարաբաղը, օր մը Վասպուրականը, ուրիշ օր մը Կիլիկիան ջոկուած կղզի նկատեն, ու միայն խօսքով հայկական օճախ ստեղծելու ձգտին, մենք ոչ միայն պիտի արգահատինք անոնց, այլ պիտի պայքարինք այս կեղծ առեւտուրին դէմ, որ ո՛չ հիմք ունի եւ ո՛չ հետեւանք։

Հայրենի բոլոր հողերու ազատագրումը կ՚իյնայ հայ ազատագրական շարժման ամբողջութեան մէջ։ Անկէ դուրս մնացածը լըվանդէնիզմ է, չարաչահ տեսակէն, ու հայ յեղափոխական երիտասարդութիւնը չէ որ պիտի մոլորուի այդ ճանապարհին վրայ։

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

Ոսկեղէն Ֆրանսա

Հինգշաբթի օր Եւրոպա շոգենաւը 482 ծրար ոսկի բերաւ Ամերիկայէն Ֆրանսա, իսկ ուրբաթ օր Նախագահ Հարտինկ եւ Ալպէր Պալէն շոգենաւերը նոյնքան մեծ քանակութեամբ ոսկի բերին Ֆրանսա։ Ֆրանսա մտած այդ ոսկիներուն ընդհանուր արժէքն է մէկ միլիար։

ԿԱՐՕՆ

(Հատուած)

Ասում են՝
Մի օր ծովափին, երբ Կարօն
Զորացած ձկներ էր հաւաքում,
Ու հրճւում ինքն իրան,
Երբ ծովի ալիքներն սարսափով
Գալիս ու զարնւում էին քարափին,
Հալածուած շոգենաւի ահռելի սուլոցից.

Ասում են՝ էն օրը Կարօն
Երկար մտածեց ծովափին,
Աչքերը յառած հեռաւոր
Ջրերին կապոյտ,
Նրազեց առաջին անգամ իր կեանքում,
Երջանիկ ապրելու մասին։
Մտածեց, մտածեց Կարօն,
Ու յետոյ գնաց նաւապետի մօտ,
Իր կեանքի պատմութիւնը նրան
Յիշատակ նւիրեց.
Եւ ինքն էլ մնաց նաւի մէջ
Իբրեւ մի ծառայ
Մինչեւ այն ժամանակ՝
Եւ նաւն իր խոնաւ քիթը
Եւրոպի ափերին քսեց։
Եւ այսպէս, մի առաւօտ,
Երբ նաւը եսամոլ իր կրծքից
Ահռելի գայրոյթ արձակեց,
Բղաւեց,
Երբ արփին՝
Որ ծովի ջրերում կապոյտ
Լողում էր,
Վախեցած դուրս եկաւ,
Ճամբայ բանալու եկւորին,
Երբ նաւի շղթաները
Ծարաւ զրնգոցով
Իջան ջուր խմելու ծովում,
Կարօն Ֆրանսա հասաւ...
Մի երկիր հարուստ ու սիրուն,
Մի երկիր հիւրընկալ, բարի,
Ու Կարօն որոշեց իսկոյն
Օրերն այս երկրին բաշխել,
Աշխատիլ, ապրիլ...

×

Ազմկում էին անվերջ ու գոռում
Մեքենաները կատաղի,
Պտըտւում էին անիւները բազում,
Իսկ մարդիկ, անծանօթ, օտար,
Մէկ այս կողմ, մէկ այն կողմ վազում...
Մեքենան երկաթ էր ծամում
Ծնօտը տուած մօտորին,
Պարանները քաշում էին անվերջ,
Գօմէշի պէս լարուած ջիղերով,
Մարդը դարձել էր մի ստրուկ,
Իր շինած աշխարհում այն մխոր,
Վեհերոտ, փոքրացած մի ճճի,
Աւելի հիւանդ,
Քան հսկայ ֆաբրիկի
Ելեկտրական լամպերի շարանը՝
Սալերների վրայով քալող...
Մեքենան երկաթ էր ծամում,
Ծնօտը տուած մօտորին,
Շարժւում էր հսկայ գործարանը
օթօի,
Որ ինչպէս մի ցնկնող շուն,
Թթօներ է նետում փողոց,
Ճչալու, սուլելու...

Կապոյտ շապիկի թեւերը
Քաշուած վեր,
Ահա քրտնած ու խոժոռ մարդիկ:
Կռւում են սեւս մեքենայի հետ,
Իւղոտ ու մուրոտ ձեռներով։
Ու դառնում են, դառնում են անիւները,
Ազմկում են անվերջ ու գոռում,
Ոռնում է հսկայ գործարանը,
Իր հազար սրտերի,
Մօտորների թնդիւնից,
Դողում են կողերը՝ պատերը...
Որսորդի չար ձեռքից հալածուած
Ինչպէս մի եղնիկ վայրի,
Որ վերջին շունչն է առնում
Նեղ ու մութ անկիւնում այրի,
Ու տրտում աչքերով դիտում
Դիմացի սարերն ազատ,
Արեւոտ ճամբաները,
Ուր ամէն օր՝
Վազել ու ցատկոտել է ուրախ...
Կանգնել է այդպէս Կարօն
Իր մթին անկիւնում, մեքենայի առաջ,
Բայց մտքով մի հեռո՛ւ երկրում
Արեւոտ ճամբաներ է փնտռում։
Շարօն դեռ մատաղ մի տղայ՝
Տասնեւութ գարուններ
Հազիւ բոլորած,
Յիշում է գիւղն իր հայրենի,
Դաշտերը լայնածիր, կանաչ,
Տնակները խարխուլ եւ հին,
Որ իրենց սեւացած պատերից ներս.
Այնքան սէր, փայփայանք,
Ջերմութիւն ու կարօտ,
Հէքեաթ ու երազ ունէին...
Յիշում է արտերը յուլիսի,
Ու հայրը հասկերի ծովում,
Գլխին մի կապոյտ թաշկինակ,
Գերանդին ձեռքին,
Քաշում է ու գիզում զուարթ
Երգերով՝ արտերի ոսկին։
Յիշում է,
Ահա իր մայրը, կովկիթը ձեռքին,
Կթում է կարգով հորթերը
Հանդից նոր դարձած.
Իր կարմիր գոգնոցի ծայրը
Փռել է գետին,
Ու կովը իր թրիքոտ ոտը
Դրել է ճոթին...
Յիշում է իր տատը պառաւ,
Աղօթող, բարի,
Երերուն քայլերով, դողդոջ,
Դարձել է ժամից,
Խունկի հոտ է բուրում նրա
Ոտների հետքից,
Տիրամօր պատկերն է սեւս,
Կախուել իր դէմքից,
Յիշում է...
Բայց... քնել է Կարօն.
Մեքենան դառնում է, դառնում,
Երկաթ է ծամում մեքենան,
Ծնօտը տուած մօտորին...

ԱՐԱՄ - ԳԱՌՕՆԷ

ԳՈՀԱՐՆԵՐ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ԱՐՈՒԵՍՏԷՆ

ԱՖՂԱՆ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

Դ.

Խուշհալ Խան Խաթթաղի ապրուած դիւցազներգութիւնը չվերջացաւ իր հեռացումով: Ոչ ալ իր արուեստին աւանդութիւնը մարեցաւ Խաթթաղ աշիրէթին մէջ։

Հակաթուրանական պայքարին մէջ բացի Խուշհալ Խանէն Աֆղաններու պատմութեան մէջ կը գտնենք իր երեք զաւակներու անունները՝ Պահրամ, Աֆզալ եւ Ապտ-ըլ-Քատիր Խան Խաթթաղ։

Առաջինը զարհուրելի դաւաճանութեամբ կ՚անցնի իր հօրը մահացու թշնամիներուն՝ Մոնկոլներու կողմը։ Դաւադրօրէն գերի կը բռնէ Աֆզալ Խանը եւ կը յանձնէ Մոնկոլներուն։

Աֆզալ Խան իր տաժանմեալ գերութեան ընթացքին գրած է միթիկ բանաստեղծութեանց տիվան մը, Բոշթու լեզուով։ Աֆղանները մեծ յարգ կուտան այդ գործին, թէեւ իր ոճը կը գտնեն յաճախ դժուարահասկնալի եւ մանուածապատ։

Խուշհալ Խանի բանաստեղծական արուեստին բուն ժառանգորդը, սակայն իր միւս որդին է, Ապտ-ըլ-Քատիր Խան Խաթթաղ, որ իր արուեստին նրբութիւնով եւ զգացման քնքշութիւնով կը գերազանցէ իր հայրը։

Ապտ-ըլ-Քատիր Խան Խաթթաղ ծնած 1652ին, հօրը նման անվեհեր ռազմիկ մը եւ Խաթթաղ աշիրէթին լաւագոյն բանաստեղծը, գրած է ընդհանրապէս Բոշթու լեզուով, վերջին ծայր խնամուած եւ յղկուած մաքրութեամբ:

Ապտ-ըլ-Քատիրի Տիվանէն կը քաղեմ սա երկու կտորները.—

Սոխակն ու մեղուն, ի՛նչ յիմարութիւն,
Սէր տուին վարդին աշնան օրերուն:
Պարտէզին լապտերն մինչ ե՞րբ կը վառի,
Ցուրտ ճակատագրի ահեղ շունչին տակ:
Գիշերը փայլող շքեղ միջատին
Տեսքն ի՛նչ տգեղ է առտուան լոյսին:

×

Կ՚արհամարհես զիս, սիրուհիս,
Եւ կը զրկես քու սէրէդ,
Ճակատագի՛ր, որ ես տգեղ՝
Դուն հաճոյք ես աչքերու:

Եկուր նորէն, ո՛վ սիրուհիս,
Նետէ ակնարկ պուրակին,
Որ զերթ զեփիւռ պիտի բանայ
Կոկոնները վարդերուն:

Քեզմէ հեռու վարդն իր կուրծքը արիւնեց
Եւ չինարը, ո՛վ իմ կախարդս, արտասուեց:
Ինչո՞ւ, ո՛վ վարդ, կ՚արհամարհես սոխակը,
Փառքդ չէ՞ որ իր ողբերուն կը պարտիս:

ԼԵՒՈՆ ՄԵՍՐՈՊ

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԻԼԻՈՆԱՏԷՐՆԵՐԸ

Նիւ-Եորքի մէջ խորհրդարանի ելմտական յանձնախումբի նիստին ընթացքին, գրուած զեկոյց մը յայտնի կ՚ըլլայ թէ 1929էն ասդին, ճիշդ երկու տարուան մէջ՝ Ամերիկայի միլիոնատէրներու թիւը կրած է 23,406ի... նուազում մը։ Ասոր հետեւանքով ալ, ամերիկեան ելեւմուտքի հասոյթները նուազած են զգալի չափով:

Երկու տարի առաջ, 362 Ամերիկացիներու տարեկան հասոյթ էր մէկ միլիոն տոլարէն աւելի: Ներկայիս անոնց թիւը իջած է 149ի։

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Բանաստեղծութիւնը դատարանի առ

Լուի Արակօն, որ ծանօթ է իբր «ձախ» բանաստեղծ եւ անհանգ երիտասարդ, դարձեալ կը խօսի իր վրայ։ Մեր ընթերցողները թերեւս կը յիշեն, որ Արակոն լու հայհոյելէ եւ սպառնալէ յետոյ բիզեան գրական թերթի մը գրին, արգիլեց խօսիլ իր ամէն առթիւ։ Ու երբ խմբ մտիկ չըրաւ, գաւազանն առ ծեծելու գնաց զայն։

Այս անգամ տարբեր է խնդ Լուի Արակօն, գերիրապաշտ նատեղծ, կարմիր գրականութ համակիր, վերջերս Littérat de la Révolution Mondia պարբերաթերթին մէջ հրատա կած էր բանաստեղծութիւն մը միր ջակատ խորագրով։

Ոստիկանութիւնը անմիջա գրաւեց յիշեալ թերթին հրատա բակուած բոլոր թիւերը, միւս կող դատական իշխանութիւնը ամբա տանեց Արակոնը թէ այդ բան տեղծութեամբ անհնազանդութ կը հրաւիրէ զինուորները եւ խանական շեշտով մը, սպանութ կը քարոզէ իր ընթերցողներուն.

Եւ ահա կ՚ընդվզին ու կը զոքեն Արակոնի բարեկամները, րոնք կ՚ըսեն թէ Պօլէրի գայէն ի վեր, առաջին անգամ որ քերթուածի մը համար ամբ տանութեան տակ կ՚իյնայ բան տեղծ մը։ Բանաստեղծութիւնը, սեն անոնք, ունի արտայայտութ իւրայատուկ եղանակ եւ բացա լեզու, այնպէս որ կարելի չէ դա տել քերթողական արտայայտու թիւնները։

Այս միջադէպին մասին ոչ մէկ թերթ խօսեցաւ, բացի Le Populaireէն, որ դատական իշխանութենէն կը խնդրէր կարեւորութ չտալ քերթողական այդպիսի զումներու, որպէսզի Արակոն չփո իր գլուխը զարդարել մարտիր փուշէ պսակով եւ չշահագործէ ջադէպը համբաւ շինելու համ իրեն:

Բողոքագրին հեղինակները իր գայրոյթը կը յայտնեն յիշեալ նութեան մասին եւ, ինչպէս Արա իր կարմիր քերթուածով, գովք հիւսեն խորհրդային Ռուսիոյ կա րած յեղափոխութեան ու կը րագրեն Մաքսիմ Ալեքսանդր, տրէ Պրըթօն, Ռընէ Շար, Ռընէ Կր վէլ, Փօլ Էլիւար, Ժօրժ Մալկ Փիէր Մաօ, Պէնժամէն Փէ Ժօրժ Սատուլ, Իվ Թանկի, Ան Թիրիօն, Փիէր Իւնիք։

Կմերական արուեստը կ՚անհետանայ

Քամպոճի հոգատար իշխա թիւնը ցաւով կը հաստատէ, րին արհեստը հետզհետէ տանայ։ Արեւմտեան արուեստ որ կը ճնշէ երկրին արուեստագ ներուն վրայ։ Բազմաթիւ կ որոնք ծանօթ են սանդնագործ թեան, չեն բանիր այլեւս եւ կը խընտրեն արեւմտեան գործ Նուազած է թիւը ոսկերիչներ քանդակագործներուն, զարդա րիչներուն, եւ վերջապէս տեղակ արուեստի բոլոր ներկայացուցի րուն։

Պատճառն այն է, որ կ՚ը մասնագէտները, բարքերը փոխ են եւ եւրոպականացած։ Այնպէս ժողովուրդը կը փնտռէ եւրոպակ ճաշակը ամէն բանի մէջ։

Տեղացի ազնուականութիւնը տոնց հրաժարած էր աւանդակ արուեստէն։ Եւ երբ ներկայիս ղովուրդն ալ վարժուեցաւ եւրոպ կան ներածուած գործերուն, կան արուեստագէտները մնացին ռանց յաճախորդի։ Ժողովուրդը եւս չէր ուզեր աշկերտ ղրկել տղան, սորվեցնելու համար դական արուեստը։ Այնպէս որ նակի համար տեղական ներ բարարութեան գաղտնիքները տեն միայն ծերերը։

Վաղը թերեւս գժուար ըլլայ նել հին արուեստագէտ մը, որ պ րաստէր այս կամ այն գործը։ պոճի արուեստագէտները ւոր աշխատանոց չունին, կ՚աշխ տին իրենց տուներուն մէջ, որ յաճախորդը եթէ կ՚ուզէր բան գնել, պարտաւոր էր փնտռել ուեստագէտը։ Այս ալ պատճառ է, որ հին արուեստը չզարգանա

Հոգատար իշխանութիւնը ջերս որոշեց բանալ թանգարան

որ տեսակ մը ցուցահանդէս պիտի ըլլայ տեղական ստեղծագործութիւններու։ Ցետոյ պիտի հիմնէ արհեստանոցներ, ուր գործի պիտի դրուին հին արուեստագէտներ, որոնք գրուին հին արուեստագէտներ, որոնք պիտի ունենան արտադրութիւնը պիտի ունենան արտագիրուծիւնը ու ցուցադրելու։ Պիտի հիմնէ նաեւ տեղական արուեստներու դըպրոց մը, ուր պիտի դրուին աշկերտներ, հսկողութեան տակ հին արուեստագէտներու։

Եւ այս ամէնը փրկելու համար հին ու թանկագին արուեստ մը։

Խորհեցէք հայ արուեստի զանազան սեռերուն մասին, բոլորն ալ անպաշտպան եւ կորսուելու դատապարտուած, ու մի՛ նախանձիք, եթէ կրնաք, Քամպոճցիներուն։

Նախապատմական արուեստը

Բազմաթիւ տեսակէտներ կան, բացատրելու համար նախապատմական արուեստին նկարագիրը, կամ կան արուեստին ծագումը։ պարզապէս արուեստին ծագումը։

Թուլուզի փրոֆէսէօրներէն Պէկուէն, դասախօսութիւն մը տալով ժընեւի Արուեստի եւ Պատմութեան թանգարանին մէջ, բացատրեց այն տեսակէտը թէ արուեստը, իր ծառեսակէտը թէ արուեստը, իր ծագումով, մոգական է։ Քարանձաւներու մէջ, երբ նախամարդը ժայռերուն վրայ կը գծագրէր մամութի, ձիու, եղնիկի եւ այլ կենդանիներու պատկերը, կը հաւատար թէ շնորհիւ իր գծագրութիւններուն՝ պիտի համայնէին ու կախարդուէին այն կենդանիները, զորս կ՚ուզէր որսալ։

Ուրեմն, արուեստը իր ծագումով կախարդանք մը ըլլալով հանդերձ, հետզհետէ զարգացուց գեղեցկագիտական ճաշակը նախամարդուն, որ սկսաւ քիչ մը աւելի նմանութիւն, քիչ մը աւելի իրականութիւն, քիչ մը աւելի հմայք ու գեղեցկութիւն գնել իր գիծերու խաղին մէջ։ Այսպէս է, որ այդ գործերը զարգացան եւ յաճախ իրական գեղեցկութիւններու աստիճանին հասան, մատնելով ճիգը, որ կը հաստատէ արուեստագէտի ձիրքերը նախամարդուն մէջ։ Ու եթէ գծագրական առաջին փորձերը կը կատարուէին արագ ու տգեղ, պարզապէս կախարդական նպատակով, ետքէն անոնք դարձան յամառ աշխատանքի մը արդիւնքը միայն, արտադրուած՝ գեղեցկագիտական փափաքով ու ներշնչումով։ Այսուհանդերձ այսօր իսկ արուեստի գործեր կան, որոնք կարծես ստեղծուած են հմայելու համար ոչ թէ նիւթը, այլ հանդիսատեսը։

1,597,700 փրանք

Ընտրութիւնները, գիտենք թէ կը բանան ոչ միայն թեկնածուներու քսակին բերանը, այլ նաեւ համայնքներու սնտուկին դռները.

Ահա թէ ի՛նչ կը նախատեսէ Փարիզ քաղաքին ելմտացոյցը յառաջիկայ ընտրութեանց առթիւ.

Յօդ. 222.— Քաղաքական ընտրութեանց ցանկերու վերաքննութեան եւ ընտրական զանազան հաւաքոյթներու վերաբերեալ ծախքեր՝ 400,000 փրանք։

Յօդ. 223.— Տուներու թիւով եւ փողոց փողոց ընտրական ցանկերու պատրաստութիւն՝ 47,700 ֆր.։

Յօդ. 225.— Ընտրական յայտարարութեանց շրջանակներու վերաբերեալ ծախքեր՝ 550,000 ֆր.։

Յօդ. 226.— Երեսփ. Ժողովի ամբողջական փոփոխութեան՝ 600,000 ֆրանք։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Հայաստանի այգիները

Ա. Սարգսեան յօդուածով մը կը ներկայացնէ այգեգործութեան ներկայ վիճակը եւ հեռանկարները Հայաստանի մէջ։ Հետաքրքրական է գիտնալ թէ ի՛նչ ծրագիրներ կը ներկայացնեն երկրի գիւղատնտեսները այգեգործութեան համար, թէ այգեգործութեան զարգացման ի՛նչ ճամբաներ կ՚որոնեն, գիւղատնտեսութեան այս կարեւոր ճիւղը բարձրացնելով, անհատական մշակութեան եղանակներէն մինչեւ այգիներու ընկերվարական տնտեսութիւն։

Քաղ մը Սարգսեանի խորհրդածութիւններէն.—

Հայաստանի բնական կլիմայական պայմանները չափազանց նպաստաւոր հող են ստեղծած ծաւալուն այգեգործութեան համար։ Այնպէս որ ամէն բան ունինք՝ յաջողութեամբ մրցելու համար այգեգործութեան դասական երկրին՝ Քալիֆորնիայի հետ, շնորհիւ մեր խաղողին։ Արդէն 1927ին Հայաստանի բերքը Փարիզի պտուղներու ցուցահանդէսին մէջ Grand Prix մրցանակն ստացաւ։

Խորհրդային իշխանութիւնը, գնահատելով այգեգործութեան արժէքը, 1928ին այգիներու ընդհանուր տարածութիւնը հասցուցած էր 10,615 հեկտարի։ Դեռ ծրագիր կայ, աւելի եւս ընդարձակելու այդ տարածութիւնը։ Պէտք է խոստովանիլ, որ ոչ միայն ամբողջ Ռուսիոյ, այլ եւ մասնաւորաբար Հայաստանի մէջ դեռ շատ յետամնաց է այգեգործութիւնը, այնպէս որ ամբողջ Ռուսիոյ մէջ պտուղներու սպառման համեմատական չափը շատ աննշան է, տարեկան 15-17 քիլօ ամէն մէկ բնակիչի։ Ընդհակառակն Ամերիկայի մէջ 112 քիլօ ամէն մէկ բնակիչի։ Արդ, պէտք է գիտնալ, որ խաղողը, ինչպէս բոլոր միւս պտուղները, կը կազմեն թանկագին սնունդ մը։ Ահա թէ ինչո՛ւ անհրաժեշտ է զարգացնել այգեգործութիւնը։

Այժմ աշխատանք կը թափուի, անհատական այգեգործութիւնը վերածել հաւաքական այգեգործութեան։ 1929ին հաւաքական այգեգործութեան ընդհ. տարածութիւնը կը հասնէր 284 հեկտարի, 1930ին 1210 հեկտարի, այս տարուան սկիզբը՝ 2994 հեկտարի։ Այս տարուան վերջը հաւաքական այգեգործութեան ընդհանուր տարածութիւնը պիտի ընդարձակուի 27 առ հարիւր համեմատութեամբ։ Միւս կողմէ հետզհետէ կ՚աճի այգեգործական խորհրդային տնտեսութիւններուն թիւը։ Ինչպէս փորձը ցոյց տուաւ, շնորհիւ ընկերվարական այգեմշակութեան՝ աճեցաւ խաղողին բերքը։

Նախապէս Հայաստանի այգիները կուտային 1 հեկտարէն 53 կենդինար խաղող, (Նախապատերազմեան շրջանին՝ 71), իսկ այսօր հաւաքական այգեգործութեան կարգ մը շրջաններ կը գերազանցեն նախապատերազմեան շրջանի բերքի առատութիւնը,— այսպէս Խզնավուզի այգեգործական հաւաքական տնտեսութիւնը՝ 100 կենդինար, Աղաւնատունինը՝ 78։ Ղամարլուի մէջ եւս հաւաքական այգեգործութիւնը փայլուն յաջողութիւններ ունեցաւ։

Այգեմշակութիւնը այսպէս ընկերվարական ծրագրով զարգացնելու եւ այգիներու ընդհ. տարածութիւնը աւելցնելու համար, անհրաժեշտ են հսկայական քանակութեամբ տնկիներ եւ խաղողի մատեր։ Նոյնպէս օրը օրին լրացնել հողի պատրաստութիւնը, (անհրաժեշտ է բանուոր եւ մեքենայ, փորելու համար հողը)։ Մասնաւորաբար Ղամարլու եւ Վաղարշապատ կը պահանջեն մեքենաշարժ արօր, պատրաստելու համար հողը։

Այգեգործութեան զարգացման համընթաց պիտի զարգանայ նաեւ գինեգործութիւնը։ Եւ պէտք է գիտնալ, որ «խաղողին արիւնը» արտածելի թանկագին ապրանք մըն է, եւ իբր այդ մեծ նշանակութիւն ունի նոյն իսկ ամբողջ Ռուսիոյ համար։

Այգեգործութեան հետ, պէտք է խորհիլ նաեւ այն անտառային պտուղներուն համար, որոնք կը մեծնան վայրի հողերու վրայ։ Պէտք է պատուաստով մշակել Հայաստանի վայրի պտուղներու հարուստ անտառները, համընթաց Հայաստանի ընկերվարական խաղողի անտառներուն։

Ցետոյ անհրաժեշտ է տնտեսական շրջաններու եւ ենթաշրջաններու բաժնել երկիրը։ Հայաստանի տնտեսական շրջանացման շնորհիւ, կարգ մը շրջաններ այլ եւս ի զուր չպիտի վատնեն իրենց արտադրական ուժը։

Այսպէս Մեղրին, որ մերձ-արեւադարձային բուսականութեան շրջան է, անօգուտ կը վատնէ իր ուժերը ցորենի մշակութեամբ։ Նոյնը կարելի է ըսել Աշտարակի, Դարալագեազի, Կոտայքի մասին։ Մասնագիտացնելով շրջանները, կ՚ունենանք ոչ միայն շրջաններ ամբողջովին խաղողի այգիներով, այլ եւ շրջաններ անասնաբուծական հսկայական ագարակներով։ Անցած է այն շրջանը, երբ իւրաքանչիւր շրջան կամ քաղաք, ինքնամփոփ, կ՚աշխատէր արտադրել ամէն ինչ որ անհրաժեշտ էր իրեն։

ԶԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Տագնապը կը սաստկանայ

ՊԵԼՖՈՐ.— 28 յունուար իմ բոլոր թղթակցութիւններով պարզած եմ այս տեղի կեանքի ու գործերու ընթացքը։

Քաղաքին գլխաւոր գործարանն է նախկին S. A. C. M. որ Alstom ընկերութեան փոխանցուելէ վերջ շատ կորսնցուցած է իր դիրքը։ Բաւական թիւով բանուորներ արձակած է արդէն իսկ գործազրկութիւնը եկաւ աւելի ուժգին հարուած մը տալու։ Այժմ գործերը շատ դանդաղ են, հոս մեծամասնութիւնը 4-5 օր կ՚աշխատի։

Երկրորդ գործարանն է D.M.C.էն որ մինչեւ այսօր չէր ազդուած, իսկ նոր տարիէն աղին ան եւս սկսած է բանուորներ արձակել։ Բաւական թիւով հայրենակիցներ, մեծ մասով կիներ, որոնք ամէն օր ահուդողի մէջ են, արձակուելու մտավախութեամբ։ Կան քանի մը կտաւի գործարաններ ուր ունինք փոքր թիւով աշխատաւորներ։ Կան նաեւ ձուլարանի եւ ներկի գործարանները, Ա-ռնք թէեւ չեն ազդուած տագնապէն, բայց հոս եւս կը նշմարուի գործերու թուլութիւն մը։

Հայկական կեանքը մեռած կարելի է համարել, եթէ Հ. Յ. Դ.եան «Վազգէն» խումբը իր գոյութեամբ չզգացնէ այդ։ Հակառակ տիրող տագնապին, կանոնաւորապէս կը հետեւէին կուսակցական բոլոր աշխատանքներուն։ Միայն մէկ կէտի վրայ թերացած են — անգործութեան սնտուկի մը հաստատումը, եւ ի նպաստ անոր պարահանդէսի մը կազմակերպումը։ Այս ձեռնարկներու համար առիթներ չեն պակսիր, բայց կը պակսի հրապարակ գալու համարձակութիւնը։

Կան քանի մը անգործ հայրենակիցներ, իսկ անգործութեան պատճառաւ ընտանիք մը մեկնած է դէպի Թունուզ։ Ունինք քանի մը սեփականատէր հայրենակիցներ, որոնք իրենց ճակտին քրտինքով տուներ շինած են։ Մեր հայրենակիցները միշտ ջերմ փափաքը ունին փոքրիկներու դասաւանդութիւն մը հաստատելու, բայց ափսոս որ ժամանակին չիրականացաւ այդ գովելի գաղափարը։ Կը մաղթեմ որ մեր ընկերները աշխատին թէ այդ ուղղութեամբ եւ թէ հայ գործաւորներու միութիւն մը հաստատելու համար։

Գործերու վիճակը օրէ օր փոխանակ լաւնալու, աւելի կը ծանրանայ, իսկ անգործներու թիւը միշտ կ՚աւելնայ։

Պելֆորէն 11 մղոն հեռու է Հերիքուր գիւղը։ Հոս կան քանի մը ընտանիքներ, որոնք կ՚աշխատին, իրենց վիճակը աւելի լաւ է, թէեւ օրավարձերը քիչ են, բայց գործատիրոջ կողմէ սրենց տրամադրուած են տուներ, չնչին վարձքով։

Չկայ ոչ մէկ կազմակերպութիւն։ Մեծ մասով համակիր են Դաշնակցութեան։

Իսկ Պելֆորէն 8 մղոն հեռու կը գտնուի Շաթնուա գիւղը։ Հոս եւս ունինք քանի մը բանուորներ։

Քիչ մը աւելի հեռու է Օտէնքուր, ուր կը գտնուին քանի մը ընտանիք եւ քանի մը ամուրի երիտասարդներ որոնք կը պատկանին Հ. Յ. Դաշնակցութեան։ Կ՚աշխատին չնչին օրավարձերով։

Այս գիւղէն աւելի վար է Մօպէրց գիւղաքաղաքը, ուր կը գտնուի Փէժօ հեծելանիւի ու ինքնաշարժի գործարանը, ուր ունինք քանի մը հայրենակիցներ։ Հոս գործերը շատ գէշ վիճակ մը ունին, անցեալ տարուան մարտէն ի վեր։ Մէկ խօսքով, այս շրջանը, այսինքն Հօթ Ռէնի նահանգը ամբողջութեամբ մեծապէս ազդուած է տագնապէն։

Անցորդ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Ցախիրը

ԳՈՒՇԱԿԵՑ ՈՒ ԴԱՏԻ ՔԱՇՈՒԵՑԱՒ

Այն օրէն ի վեր որ մենակեաց ու ժուժկալ ֆաքիրը իր ճգնարանէն բարձրացաւ ցուցադրութեան պերճափայլ ու շքեղազարդ բեմերը, դարձաւ նորօրինակ աճպարար մը եւ սակայն, դեռ յայտնի չէ թէ բան մը կորսնցո՞ւց իր խորհրդաւորութենէն։ Առայժմ կարելի է հաւաստել թէ կրցած է հաստատել ծանօթ առածը.— «Մարգարէն իր գաւառին մէջ պատիւ չունի»։ Ո՞վ կը նայէր իր վրայ՝ իր բնակավայրին մէջ։ Մինչ հոս՝ Փարիզ՝ քաղաքակրթութեան մեծ ոստանին, լոյս-քաղաքին մէջ՝ բազմութիւնը ամէն իրիկուն հեւիհեւ կը վազէ ո՛չ միայն դիտելու անոր անդրաշխարհային՝ աճպարարութիւնները, այլեւ դիմելու անոր միջնորդութեանը՝ պատռելու համար ապագային քօղը...։ Դիւրին գործ, որեւէ ֆաքիրի համար, որուն լեզուն կը դառնայ բերնին մէջ, բայց նաեւ բացառաբար վտանգաւոր։

Ու այս մէկ ֆաքիրը որ կնոջ մը բախտը գուշակեր էր, պէտք է ըսել թէ ինքը բախտ չունէր։ Քանի որ, պատահմա՞մբ թէ ո՛չ, շիտակ գուշակած եղաւ անգամ մը ու դատարան ինկաւ։

Իրիկուն մը, մեր ֆաքիրը — չշփոթել թահրային հետ — երբ իր սովորական ներկայացումը կուտար փարիզեան սրահի մը մէջ, կարգը եկաւ գուշակութիւններու մասին։

Ու բազմահոծ ու անհանդարտ Փարիզուհիները խուժեցին վրան։

— Նայէ սատեղ, փափկութեամբ հրամայեց ֆաքիրը, տիկնոջ մը, փակէ՛ աչքերդ, ուշադրութիւնդ կեդրոնացուր այն հարցին վրայ որ քեզ կը մտահոգէ... եւ սպասէ որ հոգին սուրբ ճշմարտութիւնը ներշնչէ ինծի։

Ուշադրութիւն կեդրոնացնել որեւէ բանի վրայ, բաւական դժուար գործ է կնոջ մը համար։ Բայց տիկինը մեծ հոգ մը ունէր եւ ուրիշ բանի վրայ չէր կրնար մտածել, ֆաքիրին ուզածն ալ այդ էր արդէն ու գուշակեց.

— Տիկի՛ն, ամուսինդ քեզ կը խաբէ Թուխ կնոջ մը հետ, որ օրն ի բուն կ՚աշխատի իր քովիկը...

Ցնցուած, զայրացած ու դողդողջուն, գիշերը քուն չըրնացաւ տիկինը, մանաւանդ որ իր գաղտնիքը ամբողջ հասարակութիւն մը լսեր ու զուարճացեր էր։

Մտածեց.— Ամուսինս նուագախումբ մը կը վարէ, իր ձեռքին տակ նուագածու կիներ կան։ Կիներուն մէջ ալ Թուխ մը կայ։ Պէտք է հըս՞կել ու տեսնել։

Եւ իրօք, հսկեց ու տեսաւ։ Ֆաքիրը ճիշդ էր գուշակեր։

Եւ իր ամուսինն ալ որ Թուլեբանին մէկն էր, խոստովանեցաւ իր մեղապարտ սէրը, թերեւս յուսալով որ՝ խոստովանութեան մէջ գնելով քիչ մը անկեղծութեան շեշտ, թողութիւն ստանայ կնոջմէն։ Այրերը երբեմն, գիտեն կնոջ քթէն բռնելու եղանակը։ Յաջողեցաւ։ Սակայն երբ իմացաւ թէ ի՞նչ միջոցով իր գաղտնիքը երեւան էր ելեր, մարդը յանկարծականդայրոյթ մըզգաց ու գնաց փաստաբանին եւ երկուքը մէկ խօսք ըրած՝ դիմեցին դատարան, վնասուց հատուցում պահանջելու ֆաքիրէն։

— Եթէ յաճախորդս, կ՚ըսէ փաստաբանը, սխալը գործեց իր կինը խաբելու, ատիկա իրաւունք չի տար ֆաքիրին, որ ճշմարտութիւնը յայտնէ երեք հազար հոգիներու առջեւ։

Բայց, տեսնենք թէ դատարանը ի՞նչ պիտի ըսէ։

ՄԱՄՈՒԼ

"Արփի,,ն եւ իր դերը

Սելանիկի «Հորիզոն»ը խմբագրականի մը մէջ շնորհաւորելով մեր աշխատակից Տոքթ. Արմ. Բաբսեղեանի հրատարակած կիսամսեան, «Արփի», հետեւեալ դիտողութիւնները կ՚ընէ (24 յունուար).

— «Անվերապահօրէն գնահատելով ձեռնարկին արժէքը, պիտի թելադրէինք այսուհանդերձ «Արփի»ի խմբագիր-հրատարակիչին, որպէս զի սրբագրութիւն մը մտցնէր պարբերաթերթի հետապնդած առաջադրութեան մէջ եւ փոխանակ զայն նկատելու հայ ընտանիքին պարբերականը, նկատէր պարբերական մը նուիրուած՝ գերազանցապէս հայ մանուկին ու պատանիին զարգացման։ Այսինքն, երրորդական գծի վրայ միայն «Արփի»ն տրամադրել հայ ծնողքին, եւ անոր բովանդակութեան չորս հինգերորդը նուիրել միշտ, երախան ու պատանին հետաքրքրող նիւթերու։

Մեր թելադրութիւնը պատճառաբանելով կ՚ըսենք, որ հայ ծնողքը, կրնայ իրեն համար միջոցներ ստեղծել, զինքը հետաքրքրող նիւթերը ուրիշ հրատարակութեանց մէջ եւս գտնելու ու կարդալու համար։ Օրաթերթեր ու պարբերականներ ունինք, որոնք յաճախ տեղ կուտան ընտանիքներն ու ծնողքները շահագրգռող նիւթերու։ Գրքեր կան, որոնք ազգային, առողջապահական եւ նման այլ նիւթերու մասին առատ պաշար կրնան տրամադրել չափահասներուն։ Հայ ծնողքին համար մատչելի այդ հրատարակութիւնները չեն խօսիր բնաւ հայ փոքրիկին։ Այս վերջինը կ՚ուզէ բան մը, որ միայն իրը ըլլայ։ կ՚ուզէ օրինակի համար, որ պարբերականը իր պէսպիսուն բովանդակութեամբ, իր պատմուածքներով, տոմսակներով, զուարճալիքներով, իր մանկական խաղերով, նկարներով եւ նման այլ նիւթերով, միայն եւ միայն զինքը հետաքրքրէ, իր մտքին ու հոգեկան պահանջներուն բաւարարութիւն տայ, զինքը զուարթացնէ, խանդավառէ եւ ըմբռնեցնէ։ Եւ երախան ու նոյնիսկ պատանին շատ աւելի սուր հետաքրքրութեամբ կը կարդայ այդպիսի բովանդակութիւն ունեցող թերթ մը, որ միշտ նորութիւն մը պիտի բերէր իրեն, քան իր ամէնէն նախասիրած դասագիրքը՝ իր պատմուածքներով ու պատկերներով։»

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՆԴԷՍ ԱՄՍՕՐԵԱՅ, հայագիտական ուսումնաթերթ։ 1931 դեկտ.։ Տարեկան բաժնեգին 5 տոլար բոլոր երկիրներու համար։ Հասցէ.— Rédaction Handes Amsorya, VII Mechitharistenjasse No. 4, Vienne Autriche)։

ԲԱԶՄԱՎԷՊ, թիւ 1 (1932 յունուար)։ 90րդ Տարի։ Տարեկան բաժնեգին 3,50 տոլար։ Հասցէ՝ Rédaction de la Revue «Pazmaveb». St. Lazare, Venise (Italie)

Մեր պաշտօնակիցներուն

կարգ մը պաշտօնակիցներ կը շարունակեն հին հասցէով ղրկել իրենց թերթերը։

կրկին կը խնդրենք նկատի առնել մեր նոր հասցէն՝

17 Rue Damesme, Paris (13e)

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (5)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

Ա. ՄԱՍ

II

— Ա՛, Մըկօյին ղաղուէին խօսք ըլլար, — վրայ բերաւ վարպետ Ռուբէն — հը՞, Մըկօ՛, չըսե՞ս, աղբա՛ր։

— Ի՞նչ ասեմ, Ռուբէն աղբէր, խէյֆէին քէյֆ ի՞նչ փայտէ... է՛ս քէյֆ չունեմ, է՛ս...

— Ինչո՞ւ, կրկին մէջ ինկաւ Բարթող Էմմին։

— «Ինչու»ս ո՞րն ա, Բարթող Էմմի. երկրէց նորից նամակ չկայ... կ՚ասեն քրդեր յարձակեր են...

Ու դուրս ելաւ, «Ճէզվէս Թաշմիշ ըլլայ» ըսելէն։

Ճի՛շդ էր։ Բռնակալութեան այդ շրջանին, անսովոր բան մը չէր ատիկա։ Բայց, թերթերը ոչինչ կը գրէին այդ մասին։ Այս լուրը խռովեց Էմմին։

— Օր նոր, լուր նոր — մրմնջեց գաւազանին ծայրը հողին մէջ մխրճելէն։

Խրիմեանին երկրէն չերեփը, Ռուբէ՛ն... ատ շերեփը կը փրկէ մեզ...

— Վա՛ղ անցիր, Ճանը՛մ Էմմի, Խրիմեանէդ ա, Իզմիրլեանէդ ա...։ Ատ շերեփը չէ՞ր քի խառնշտըկեց կեցաւ...

Ցետոյ, գլուխը բարձրացնելով,

— Դուն սա Ճերմակ Արքին նայէ, աւելցուց, լուսը ծագի նէ, անկէ՛ սըռ ծագի...

— Աղէկ ամմա, մեծ ձուկը պզտիկ ձուկը կ՚ուտէ, Ռուբէ՛ն, հասկցա՞ր...

— Է՛, կ՚ուտէ կ՚ուտէ... ի՞նչ անենք, ա՛ս է գիրերնիս...

— Ատանկը չէ... խաչ որ «մենք կը յաղթէինք թէ որ անձնուրաց մարդ ունենայինք»... Թուրքիան հիւա՛նդ մարդ է, չի դիմանար, վարպետ Ռուբէն, կ՚իյնայ, անպա՛տճառ կ՚իյնայ...

Մունետիկի մը կանչը լսուեցաւ։ Շուկան իրարանցում մըն է ծայր տուաւ։ Վարպետ Ռուբէն ուզեց դուրս ելլել, բայց Էմմին արգիլեց.

— Շա՛ն հաչոց, տեղդ նստէ, Աստուածդ սիրես։ Մէկալ ձայնին նայէ դուն, մէկա՛լ... տելլալէն խեր չկայ...

Վարպետ Ռուբէն գիտէր, որ կարելի չէր Բարթող Էմմին հակաճառել։ Երբ մանաւանդ խօսքը Թուրքերու մասին էր։ կը կատղէր, ոտքի կ՚ելլէր, կը փրփրէր ու կը սկսէր «Ճինսին ու ճիպլիէթին»...

Խորէնը թաշկինակովը քրտինքը կը սրբէր, երբ Էմմին այդ խօսքերը իր մէջ ստեղծեցին տարօրէն խանդ մը։ Աչքերը կայծկլտուն՝ նայեցաւ Էմմին։ Գրիգոր մտացի՛ր, կանգներ էր։ Ցիշեց, յանկարծ, որ Աստղիկը կէս թողեր էր իր պատմութիւնը։ Ցետոյ ի՞նչ էր պատահած արդեօք։ Անդրադարձաւ իր վէգերուն։ Ցաւեցաւ, որ մոռցեր՝ ցոյց չէր տուեր զանոնք Աստղիկին։ Իսկ եթէ հարցնէ՞ր թէ՝ ո՛ւրկէ է, պիտի յայտնէ՞ր։ Հը՛, անշո՛ւշտ։ Բայց պիտի ըսէր թէ մէկ քարով ծակէ ծակ փախցուցած էր Թուրքերը...։ Բայց, մունետիկին ձայնը ցնցեց զինքը։ Շուրջը նայեցաւ։ Ցիշեց որ դոյլը պարապ էր. առաւ ու հորը գնաց։ Ու ատիկա առիթ տուաւ Բարթող Էմմիին, որ նիւթը փոխէ ու խօսք բանայ դպրոցի մասին։

— Ռուբէ՛ն — ձայն տուաւ — երկու տարի է կ՚ըսեմ քեզի, ակնճի սուեւ կը ձգես, աս ծուխին ու մուրին մէջ կը խանդրի, կը սեւնայ աս տղեկը։

Եւ, ըրաւ չըրաւ համոզեց։ Ճիշդ է որ Ռուբէն կրկին դժկամակեցաւ։ Նեղուեցաւ նոյնիսկ, Բարթող Էմմիին երկար պնդումներէն։ Բայց, ի վերջոյ տեղի տուաւ կնոջը՝ Թագուհիին ձայնակցութեանը առջեւ։ Մա՛յրը, ի՛նչ գործավաղին ու հզօր շեշտ մը դրաւ ան, երբ նոյն իրիկունը վարպետ Ռուբէն բացատրեց իրեն Բարթող Էմմիին հետ ունեցած խօսակցութիւնը։ Ոգեւորուեցաւ։ «Ուսմունք»ին գովքն ըրաւ՝ մէկ առ մէկ յիշելէն Ղամպուր Մինասին տղան, որուն «վրայէն քեափարութիւնը կը վազէ», Զենոբին պզտի աղբարը՝ «սեւ պլոճ»ը, որ «մարդ եղեր, օրթա ելեր է», ու մայրական ներելի եւ ինքնասէր բնազդէ մը մղուած, այդ բոլորին առաւելութիւններովը կաղապարուած իր Գրիգորը երեւակայեց...

Ու յետոյ, ոտքի ելլելով,

— Էս մարդ ի՞քէն, — ըսաւ — այբը բենեն չեմ կընայ զատել, գիրը՝ մարդը մարդէն կը զատէ, Ռո՛ւբէն...

III

Առաջին օրէն վերջ, Գրիգոր ալ առանձին կ՚երթար դպրոց, սակառը թեւին տակ։ «Սակառ» կ՚ըսէր ինք իրենին եւս, թէեւ իրը հենքէ լաթ մըն էր. ու նման չէր հօրեղբօրը տղուն՝ Ցակոբին սակառին, զոր կը կրէր անոնց ծառան եւ որ խնամքով լեցուած կ՚ըլլար։ Ցակոբը «թօմպուլիկ ու նօնօշիկ մանչուկ» մըն էր, լեցուն ու սպիտակ միսերով, գորշ աչքերով, ու երեսներուն ափ-ափ կարմիր։

Այս երկուքին դասակից էր ե՛ւ Նազարը։ Սեւաչուի, գռուզ մազերով, չարաճճի ու կամակոր տղայ մը։ Ցաճախ, Գրիգոր ու Նազար միասին ճամբայ կ՚իյնային։ Բայց, հազիւ երկու քայլ առած, կռիւը ծայր կուտար։ Նազար կա՛մ կից կուտար, կամ՝ երկու խօսք մէկ՝ հայհոյանք մը կը գլորէր։ Երբեմն ալ ետ կը մնար ու կը կոխէր Գրիգորի ոտնամանին ըլխըլըխկացող ծայրին։ Ու, պլլուած կ՚ըլլային արդէն։ Եկած ճիտ ճիտի։ Այսուհանդերձ, Նազար երբ դասատակը կամ մէջքը ձեռք տուած կ՚ըլլար ու ձայնը կ՚առնէր Գրիգորի կճռտող ակռաներուն, դէմքին վրայ բոլեհկան ժպիտ մը կ՚ուրուագծուէր, անուշի կը կապէր գործը եւ իր կօշիկներուն հետ ժողվելով, նաեւ, Գրիգորին եմենիները, կը դնէր առջին։ Անկէ յետոյ, մէկուն կամ միւսին քիթը արիւնած, կը հասնէին Թանգարանին փողոցը։ Հոդ՝ պատն էր, արդէն, վանքին, որ հսկայ եւ տախտակեայ շէնք մըն էր՝ շինուած յատկապէս ուխտաւորներու համար։ Վանքին քարկիր, երկայն ու բաւականին բարձր պատը կը հասնէր մինչեւ եկեղեցիին դուռը, որմէ ներս կը սկսէր դպրոցին բակը։

Պատի կիսուն աղբիւր մը կար։ Զորցած աղբիւր մը, որուն կապարէ ծորակը իրիկուն մը, մութին մէջ, փրցուցեր էր Նազարը եւ ծախած ատեն բռնուեր ու տփուեր՝ «զորս դու պատուիրեցեր...»։ Գուռին մէջ կանանչի զարկած ջուր մը կար միշտ։

(Շար.) Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Շանկհայի մէջ, անգլիական ուժերը ստիպուեցան բռնութեամբ օտարականներու թաղէն արտաքսել հոն ապաստանած Չինացիները:

Ֆրանսական թաղին վրայ ինկան ու պայթեցան մէկ քանի ռումբեր, առանց վնաս պատճառելու սակայն: Չի գիտցուիր թէ ռումբերը ո՞ւրկէ արձակուած են:

Հաւանական կը նկատուի որ ֆրանսական կառավարութիւնը Հնդկաչինէն նոր զօրք փոխադրէ Շանկհայ, պաշտպանելու համար իր հպատակները:

— Չինական կառավարութեան ներկայացուցիչը, Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդին ներկայացուց զեկուցագիր մը, որով կը պահանջէ Ազգերու Դաշինքին 10 եւ 15րդ յօդուածներուն կիրարկումը չինեւճափոնական վէճին մէջ: 10րդ յօդուածին տրամադրութեամբ, Ազգերու Դաշնակցութեան անդամները յանձն կ'առնեն արտաքին որ եւ է յարձակման դէմ պաշտպանել բոլոր անդամներու քաղաքական անկախութիւնն ու հողային ամբողջութիւնը: 15րդ յօդուածին համաձայն, խորհուրդը կը խմբագրէ եւ կը հրատարակէ տեղեկագիր մը, պարզելով վէճին պարագաները եւ լուծման եղանակները.

"ՅԱՌԱՋ" ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՓԱՐԻԶ

1.— ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ Գրատուն	51, Rue Monsieur-le-Prince:
2.— ՍԷՆ ՄԻՇԷԼ	7, Boulevard Saint-Michel-ի դիմացի քէօշկը
3.— ՕՏԷՈՆ	5, Carrefour de l'Odéon
4.— ՔԱՏԷ	Մէթրօ Քատէյի մուտքի քէօշկը
5.— ՄՈՆՄԱՐԹՐ	59, Fbg. Montmartre-ի դիմացի քէօշկը
6.— ՓԼԱՍ ՏԷ ՖԷԹ	Մէթրօյին դիմացի քէօշկը
7.— ՐԷՊԷՎԱԼ	92, Rue Rébéval
8.— ՊԷԼՎԻԼ	19, » de Belleville
9.— ՓԱԼԻՔԱՕ	3, » Palikao
10.— ՍԷՆ - ԼԱԶԱՐ	Քաֆէ Թէրմինիւսի անկիւնի քէօշկը

ԱՐՈՒԱՐՁԱՆ

11.— ԻՍԻ - ԼԷ - ՄՈՒԼԻՆՕ	Գրավաճառ l'Ecriture. 13, Boul. Gallièni
12.— ՊԻՅԵԱՆՔՈՒՐ	Գրավաճառ Օֆէնիա, Փլաս Նասիօնալ:

Հ. Յ. Դ. Ռոստոմ ենթակոմիտէի ժողովը այս Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼ

Այսօր Կիրակի «Արարատ» մարզականի Ա. խումբը պիտի մրցի Stade Enghien Ermonts Licencie B խումբին դէմ St. Gratien-ի մէջ (33 Avenue de Soisy) ժամը 2.45:

Մարզիկներու ժամադրութիւնն է Gare du Nord ժամը 1ին, մեկնում ժամը ճիշդ 1.30ին, իջնել Champs du Course d'Anghien.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Օրտուի Գօշաճա գիւղէն Մարիամ Համալեան, որ Ամերիկա գացած է 1918ին Բժ. Ալվազեանի հետ: Կը խնդրուի իր հասցէն տեղեկացնել Նշան Երոյեանի, 10 Rue François Garcin Lyon: «Հայրենիք»էն ու Ամերիկայի թերթերէն կը խնդրուի արտատպել:

— Կը փնտռուի Պիլէճիքցի (Պրուսա) Փօլ Աւետեան 22-23 տարեկան, ամուրի: 8 տարիէ ի վեր Ամերիկա կը գտնուի: Ճշգրիտ հասցէն տուողին 500 ֆրանք նուէր: Իմացնել՝ Garabed Avedian-ի, 40 Rue Pomme-de-Pin, Toulon (Var). Կը խնդրուի Ամերիկահայ թերթերէն արտատպել.

— Լոնտոնէն կը փնտռուի Միհրան Զաքմաքճեան, Տարսոնցի, 50 տարեկան: Ունի անգլիացի կին մը, Gertrude, զաւակ մը՝ Լայընէլ Տըկլաս Հէյկ 7—8 տարեկան: Ծնողքին անունը՝ Աբրահամ եւ Մարիցա: Գրել Friends of Arménia, 47 Victoria St. London, S. W. 1.

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)

Le Gérant · H. STEPHAN

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ
GYMNASE JAURÈS-ի մէջ, Փարիզ
21 ՓԵՏՐՈՒԱՐ, ԿԻՐԱԿԻ, ԿԷՍՕՐԷ ՎԵՐՋ

Բոլոր կազմակերպութիւններէն կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը:

«ՃԳՆԱՒՈՐ»ԻՆ ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
MAISON DE LA MUTUALITÉ-ի մէջ
24 Rue St. Victor, Paris (5) (Métro Maubert-Mutualité)
6 ՓԵՏՐՈՒԱՐ ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ ԺԱՄԸ 9ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԼՈՅՍ
Հովանաւորութեամբ Պ. Ա. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻԻ

Տիկ. Սուրաքեան, Օր. Անահիտ, Տիկ. Ժ. Շահ-Պարոնեան, Օր. Աթանասեան, Օր. Ս. Քօլմանօֆ, Օր. Սօֆի Քօլմանօֆ Պ.Պ. Կոթիկեան, Սարաֆեան, Տէրվիշեան, Հայ-Վարդ, Կ. Սրապ եւ Գմբէթեան կ'արտասանեն, կ'երգեն, կը նուագեն: Գեղարուեստական բաժինը կը տեւէ մինչեւ կէս գիշեր:

ՕՄԱՐ ԽԱՅԵԱՄԻ ՔԱՌԵԱԿՆԵՐԸ, ԳՐԻԶ Է...
եւ ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՌԸՎԻՒ

Կէս գիշերէն մինչեւ առաւօտ շքեղ պարահանդէս
Եւրոպական օրքէսթր ղեկավարութեամբ Թաոխա ժօրժի
Քօթիյեօնի առարկաներ, ճոխ պիւֆէ մատչելի գիներով
ՄՈՒՏՔ՝ 10 ՖՐԱՆՔ

Տոմսերը կը ծախուին ամէն տեղ եւ կավռօշի խմբագրատունը՝ 208bis Rue Lafayette, Paris (10).

ՊԱՆԵԼԷՕՅԻ ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԻ ՀԱՆԴԷՍԸ
21 Փետրուար, Կիրակի կէսօրէ վերջ

Կը խնդրուի ուրիշ միութիւններէ նկատի ունենալ այս թուականը

Աղքատախնամին ցերեկոյթը

Փարիզի Աղքատախնամի ընկերութեան տարեկան մեծ ցերեկոյթ՝ պարահանդէսը այսօր կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3էն մինչեւ կէս գիշեր:

ՇԱՆ ԶԷԼԻԶԷԻ ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ, 79 ԱՎԸՆԻՒ ՏԷ ՇԱՆ ԶԷԼԻԶԷ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, մասնակցութեամբ հայ եւ օտար արուեստագէտներու: երգ, նուագ եւ զանազան հաճելի անակնկալներ:

Պարերու համար առաջնակարգ «Pizaro» նուագախումբը եւ ճազ: Պրիճի սեղաններ: Դիւրամատչելի ճոխ պիւֆէ:

ՄՈՒՏՔԸ 25 ՖՐԱՆՔ

Տոմսերը կը ծախուին հայկական ճաշարաններու եւ Rue de Trévise-ի հայ նպարավաճառներու մօտ:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ
1932Ի ԱՄԵՆՈՒՆ ՀԱՍՑԷՆ

Հայերու հասցէներ Փարիզի եւ շրջաններու, Մարսէյլի, Լիոնի, Տէսինի, Պորտոյի, Վալանսի. Նիսի, Սէն-Շամոնի, Սէն Թ'Էթիէնի, Կրընոպլի, Շարվիէօյի եւն., ինչպէս նաեւ Անգլիոյ, Պելճիքայի, Իտալիոյ, Գերմանիոյ, Զուիցերիոյ, Աւստրիոյ ու Չեխօսլովաքիոյ: Ասկէ զատ Ֆրանսահայ գաղութին հասցէները դասաւորուած ըստ արհեստներու: Ամենուն համար անհրաժեշտ գիրք մը: Ընդամէնը՝ 256 էջ, մաքուր տպագրութեամբ:

Գինն է միայն 6 ֆր., փոստի ծախքով 7.50: Արտասահման 10 ֆրանք: Դիմել.— L. Mozian, 5 Rue Champlain, Paris (20).